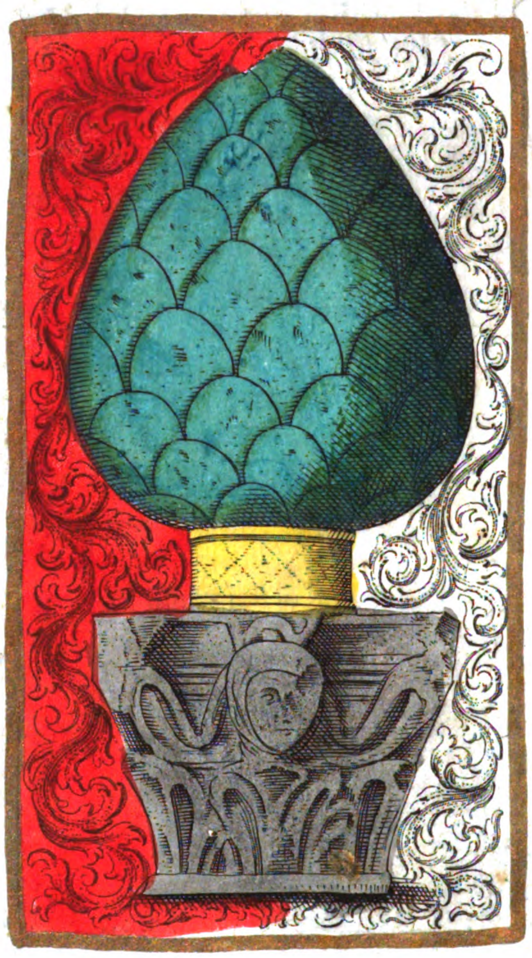

OPERUM
R. P.
NICOLAI SCHATEN
TOMUS TERTIUS.
SEU
ANNALIUM
PADERBORNENSIUM
PARS SECUNDA.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM PARS SECUNDA.

COMPLECTENS
INPRIMIS FUSIOREM
EPISCOPORUM
PADERBORNENSIUM,
DEINDE
SUCCINCTIOREM HISTORIAM
RELIQUORUM PER WESTPHALIAM ET SAXONIAM
ANTISTITUM,
TUM
RES GESTAS ALIORUM IN EADEM
HAC REGIONE CLARORUM
VIRORUM,
POSTREMO
PONTIFICUM, IMPERATORUM,
PRINCIPUM ACTA ET BELLA,
MAXIME EA,
QUÆ WESTPHALIAM CONTINGUNT.
AB ANNO CHRISTI 1228 *USQUE AD ANNUM* 1500.
OPUS POSTHUMUM
AUCTORE

R. P. NICOLAO SCHATEN S. J.

EDITIO ALTERA.
CUM PRIVILEGIO EMINENTISSIMI ELECTORIS.

MONASTERII WESTPHALORUM,
TYPIS & SUMPTIBUS ANTONII WILHELMI ASCHENDORF,
TYPOGRAPHI PRIVILEGIATI ANNO MDCCLXXV.

REVERENDISSIMO

ET

CELSISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO

WILHELMO

DEI GRATIA

EPISCOPO

HILDESIENSI,

SACRI ROMANI IMPERII

PRINCIPI,

COADJUTORI PADERBORNENSI,

DOMINO

IN

FÜRSTENBERG ET LAER

&c. &c. &c.

Hanc SCHATENII Annalium Paderbornensium partem secundam in commodum reipublicæ litterariæ denuo impressam dedicat

Servus obsequentissimus,
Antonius Wilhelmus Aschendorf.

REVERENDISSIMIS
ET
PERILLUSTRIBUS
DOMINIS,

D. WILHELMO,

ORD. TEUTONICI EQUITI,
ET PER WESTPHALIAM ARCHI-COMMENDATORI, NEC NON COMMENDATORI IN MULHEIM, ET AD S. GEORGIUM MONASTERII WESTPHALIÆ &c.

D. FERDINANDO,

ECCLESIARUM CATHEDRALIUM PADERBORNENSIS, MONASTERIENSIS ET HILDESIENSIS RESPECTIVE DECANO, ET CANONICO CAPITULARI &c RMI ET CELSISSIMI EPISCOPI, ET PRINCIPIS MONASTERIENSIS CONSILIARIO INTIMO ET AULICO.

D. FRIDERICO MAURITIO

ECCLESIÆ CATHEDRALIS HILDESIENSIS CANONICO CAPITULARI &c.

D. BERNARDO

ECCLESIARUM CATHEDRALIUM PADERBORNENSIS ET MONASTERIENSIS CANONICO CAPITULARI &c.
FRATRIBUS GERMANIS EX LIBERIS BARONIBUS

a PLETTENBERG ex LENHAUSEN &c.

DOMINIS, ET MOECENATIBUS MEIS GRATIOSISSIMIS.

Clementiſſima Tutela Reverendiſſimi ac Celſiſſimi Epiſcopi, & Principis Monaſteriensis, S. R. I. Principis, primi inferioris Circuli Rhenano-Weſtphalici Directoris Glorioſiſſimi, ex antiquiſſima Perilluſtrium PLETTENBERGIORUM Familia prognati, ſub qua Prima Pars *Annalium Paderbornenſium*, ab aliquot annis feliciter floruit; me ulterius exſtimulavit, ut apud Vos alte memorati Principis Germanos Fratres e ſeptenario numero ex thoro fœcundiſſimo Domini BERNARDI L.B. a PLETTENBERG, & ODI-

LIÆ

LIÆ ex Baronibus de FÜRSTENBERG superstites, hujus secundæ Partis præsidium quæ-rerem; quæ prodire in publicum erubescit, nisi PLETTENBERGIORUM nomen Vetustissimum & Gloriosissimum prima fronte ostentet, a qua tot Perillustrium heroum Familia tutissimum sibi asylum pollicetur, utpote quæ in varias tractu temporis divisa Lineas, & terras, omni sæculo heroes protulit, sago & toga, Domi forisque Illustres, Augustissimis Romanorum Imperatoribus, Regibus, Electoribus & Principibus &c. ob rara, & præclara in Rempublicam Christianam merita, apprime charos.

Imhoff. in notit. S. R. I. Lib. 3. c. 19.

Inter quos, non omittendus ille heroica virtute; & multis ac stupendis victoriis clarus WALTERUS a PLETTENBERG, totius Germaniæ Nobilitatis, & Ordinis Teutonici decus inclytum, qui in Magistrum Livoniæ Anno 1495 electus, Anno post Electionem septimo, nempe Anno 1502 cum septem Germanorum, & quinque Livonum millibus, centum & ultra Moschorum, & Tartarorum millia uno prælio delevit, victoriæ superstites fugavit, & gloriosam quinquaginta annorum pacem, lege qua voluit, Magno Moscorum Duci extorsit: Ideoque ob bellicam fortitudinem, raras virtutes, & bene merita de Christiana Republica, ac religione primus ex Magistris Livoniæ S. R. I. Princeps, Anno 1515 creatus, illam dignitatem sibi, & omnibus Successoribus in Magisterio acquisivit.

Imhoff. in notit. S. R. I. Lib. 3. c. 19. Bredenbach. de Bello Livon. Bozius Lib. 8. de Sign. Eccles. Levenc. Tom. 3. Histor. Polon. Stangefol. Lib. 3. Annal. Circul. Westphal. Venator in Historia Ord. Teut. c. 13.

Hunc unum memorasse WALTERUM, abunde forsitan sufficeret, nisi præclara PLETTENBERGIORUM gesta, ætas, & antiquitas &c. (quæ de thesauris suis nova profert & vetera) multorum sæculorum Limites gloriose excederet. E multis, pace ut spero vestra, paucos commemorabo Ludis Equestribus Imperii a multis retro sæculis celebratissimos, quorum primus Ludo Equestri Hallæ in Saxonia Anno 1042 dato interfuit; dein Wormatiæ Anno 1209 habito bini alii, Erwinus nempe, & Emericus a PLETTENBERG, & quidem hic ultimus cum connotato Equitis: tum JOANNES a PLETTENBERG Schweinfurti in Franconia Anno 1296: quarto Ingelhemii Anno 1337. HENRICUS a PLETTENBERG: quinto bini, BERTHOLDUS videlicet, & RABOLDUS a PLETTENBERG Moguntiæ Anno 1480: sexto idem BERTHOLDUS Heidelbergæ Anno 1481: septimo idem BERTHOLDUS Onolsbachii Anno 1485 cum titulo Equitis interfuerunt; Et idem hic BERTHOLDUS a PLETTENBERG in Regem Ludi Equestris Wormatiæ, Anno 1487 dati conelectus fuit.

Imhoff Lib. 3. c. 19. in notit. S. R. I. Videantur antiquissimi Scriptores de Torneamentis sive Ludis Equestribus Imperii.

Nec minor in Deum pietas, ac religio, quam ejusmodi Equestres Ludi, Majores Vestros condecorarunt, e multis attingam annum 1231, quo post obitum Sancti Patriarchæ Dominici anno decimo, pia liberalitate Nobilium de PLETTENBERG Monasterium pro sacro Prædicatorum ordine Susati fundatum adhuc hodiedum conspicitur;

Stangefol. Lib. 3. Annal. Circul. Westphal. p. 351. Bersword. in Alphabet. Nobilit. Westphal.

Quod dein plurium Sanctitate, & doctrina Illustrium Virorum celebre fuit seminarium, & inter alios Alberti Magni, inde Coloniam, ac Parisios ad doctoralem Lauream & publicam Professuram, ac denique ad infulam Ratisbonensem postulati.

Eodem Anno 1231. Instrumentum publicum (vigore cujus Castrum Mülheimb, in Ducatu Westphaliæ ad Ordinis Teutonici jura translatum fuit) HENRICUS a PLETTENBERG, primo loco subscripsit.

Stangefol. Lib. 3. p. 372. & 373. Cleinsorg. in Chron. Westphal. fol. 380.

Mare-

Mareschallatum totius Westphaliæ, quem vel Principes, Comitesque Imperii sæpe numero ambiverunt, quem Ipse etiam Episcopus Paderbornensis HENRICUS Anno 1370. administravit, hunc annus 1260 jam longe ante delatum vidit HUNOLDO a PLETTENBERG, postmodum in JOANNE a PLETTENBERG, ab Anno 1296 usque ad Annum 1321 laudabiliter continuatum.

Stangefol in Chron. Westphal. Lib. 3. p. 382.

Unde Ecclesia & Archidiœcesis Coloniensis gloriosum non minus, quam forte præsidium in Mareschallis PLETTENBERGIIS majoribus Vestris semper experta fuit. Quemadmodum adhuc initio hujus sæculi HENRICUS a PLETTENBERG, Proavus Vester gloriosæ memoriæ, dum se inter alios Generali *Schenckio*, partes exauctorati Electoris *Truchsesii*, & Lutheranorum acriter tuenti, generoso animo opponeret, in ipso loco conflictus prope pagum *Bremen* in Ducatu Westphaliæ pro Deo, Religione, Patria, ac partibus Electoris *Ernesti* Bavariæ Ducis non sine Familiæ, Viduæ, ac pupillorum dispendio in ipso flore ætatis fortiter occubuit.

Nec minus venerandæ antiquitatis Monumentum apud hanc Cathedralem Paderbornensem Ecclesiam extat, siquidem statutum de mutua assistentia, Anno 1341. 13tia Februarii conditum inter sex Seniores Capituli subscripsit BERTHOLDUS a PLETTENBERG.

Videatur Copiale Rmi Capituli fol. 87.

Sic fortes creantur fortibus, & innata Vobis Proavorum virtus animique fortitudo post longa eorum funera, in Vobis etiam hodiedum illucescit.

Suspicit Te WILHELME, Germania nostra, & heroicam virtutem Tuam, in his posterioribus bellis, sub gloriosis Avunculi Tui FERDINANDI *Episcopi & Principis Paderbornensis ac Monasteriensis &c.* Laudatissimæ memoriæ, & confœderatorum Imperii signis, contra ejusdem hostes Tua, cui præfectus eras, Legione, bellica fortitudine, ac prudentia, multoties præstitam, & quemadmodum, teste Tacito, *Gloria virtutis solet esse pedissequa &c.* Sic tuas virtutes bellicas, condigna præmia sunt consecuta, scilicet præter duas Commendas, ipsa totius Westphaliæ Archi-Commenda ab inclyto Ordine *Teutonico* Tibi in præmium meritorum collata.

Nunc ad militiam Clericalem, & Te FERDINANDUM me converto, qui summorum Pontificum gratia & consensu ad Canonicatus trium præcipuarum Cathedralium Westphaliæ, & Saxoniæ inferioris &c. & in hac *Paderana* ad ipsam Decanalem dignitatem evectus, trium diversorum Principum, tribus diversis & pluribus vicibus ad Cæsarem, ad Reges, ac ad postrema Comitia Augustana, aliosque Imperii Electores ac Principes &c. & denique ad nuperos universales Pacis Tractatus *Riswicenses* cum magna Tui apud omnes existimatione Legatus & Plenipotentiarius cum summo jure fuisti &c. Hæc & multa alia de Republica Christiana, Religione, ac bono publico hujus Patriæ & Rmi Capituli bene merita fusius deducerem, nisi offensam innatæ virtutis & modestiæ Tuæ pertimescerem.

Vos quoque FRIDERICE MAURITI, & BERNARDE, trium Ecclesiarum Cathedralium respective Canonici Capitulares &c. Avita virtus PLETTENBERGICA minime degeneres habet: Vestris moribus, prudentia, & exemplo, indies demonstratis. *Quod vera Nobilitas Virtutis Prosapia sit.*

Excutit e manu calamum, longius in laudes Vestras excurrere meditantem invida & invisa mors, qua ex Perillustri hoc fratrum septenario duos immature sustulit, nempe CHRISTIANUM THEODORUM Cathedralis Ecclesiæ Hildesimensis *Scholasticum*, de Ecclesia, antiquitate, & scientia historica, optime meritum, hujusque operis zelo-

ſiſſimum Promotorem &c. Et DOMINUM ADOLPHUM JOANNEM Dominum hæreditarium in *Lenhauſen*, *Bergſtrate*, *Melrich*, *Nortkirchen*, *Davensberg*, *&* *Meinhövell &c.* Eminentiſſimi ac Sereniſſimi Archiepiſcopi, & Electoris *Colonienſis* Camerarium, & Conſiliarium, nec non Nobilitatis Equeſtris per Ducatum Weſtphaliæ Deputatum &c. Eheu! quam immatura & inſperata funera viri virtutis adeo præcelſæ lachrymis nunquam ſatis deploranda; Solantur tamen bonos omnes, lachrymasque detergunt, dulciſſima ejus pignora filioli quatuor, quos ipſe ex FRANCISCA THERESIA GUDELA ex Baronibus WOLFF-METTERNICH ex *Gracht* &c. ſuſceptos poſt ſe reliquit: e quibus innata Genitoris, ac æmula Proavorum virtus etiam in tenerrima adhuc ætate emicat, & ſub Veſtra Tutela nunc ſingulari cura excolitur, ut per illos, propitio cœlo, tempora & ſæcula futura, ſicut per Vos, & Proavos Veſtros præterita & præſentia condecoranda merito ſperemus. Sic faxint ſuperi, ſic humillima veneratione precatur partus hic Hiſtoriographi, qui ex prælo meo egreſſus velut orphanus, gratioſa tutela Veſtra & Patrocinio foveri deſiderat Perilluſtres Domini &c. Imo duplicato id jure prætendere præſumit, cum ſe partem eſſe antiquæ hæreditatis Veſtræ, & avitæ gloriæ haud vane gloriatur. Suſcipite igitur in partes Veſtras, partem hanc ſecundam ſereno vultu, & gloriæ ac nominis Veſtri ſplendore illuſtrate, atque una cum Perilluſtribus Pupillis Veſtris in ſera tempora vivite, vivite Deo, Religioni, ac Patriæ &c. Ita demiſſiſſime vovet, qui dum vixerit, eſt, eritque,

Reverendiſſimarum & Perilluſtrium Dignitatum Veſtrarum &c. &c.

devotiſſimus Servus

Chriſtophorus Nagel, Typographus.

PRIVI-

PRIVILEGIUM.

MAXIMILIANUS FRIDERICUS DEI GRATIA

Archiepiſcopus Colonienſis, S. R. I. per Italiam Archi-Cancellarius & Princeps Elector, Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatus Natus, Epiſcopus Monaſterienſis, Weſtphaliæ & Angariæ Dux, Burggravius Strombergæ, Comes in Königsegg-Rottenfels, Dominus in Odenkirchen, Borckelohe, Werth, Aulendorff & Stauffen, &c. &c. &c.

Univerſis præſentes Literas Noſtras viſuris, lecturis; ſeu legi audituris ſalutem in Domino. Cum fidelis Nobis, dilectusque Antonius Wilhelmus Aſchendorff Typographus & Bibliopola Monaſterienſis humillime a Nobis petierit facultatem, & Privilegium imprimendi denuo Librum, cui Titulus: HISTORIA WESTPHALIÆ & ANNALES PADERBORNENSES Auctore R. P. SCHATEN, ipſam operis dignitatem intuiti benignum in ejus preces aſſenſum tribuentes eidem concedimus, & per præſentes plenam, liberam, & omnimodam facultatem ac licentiam impertimur, ut ipſe ſolus dictum Librum imprimere, & per Civitatem ac Diœceſin Noſtram Monaſterienſem venalem exponere poſſit ac valeat; inhibentes inſuper omnibus Typographis, Bibliopolis ac aliis quibuscunque Nobis ſubditis cujusvis qualitatis aut conditionis exiſtentibus, ne prædictum Librum imprimere, alio transmittere, nec ulla ipſius nova exemplaria venalia exponere audeant, aut præſumant præter ea, quæ impoſterum præfati Antonii Wilhelmi Aſchendorff Typis excuſa fuerint, & qui ſecus fecerit, Confiſcatione omnium Exemplarium, & aliis gravioribus Pœnis mulctabitur. Nos eum in finem mandamus cujuscunque loci Præfectis, Judicibus, Gograviis, Prætoribus, Conſulibus, cæterisque Præſidibus tam Urbicis, quam ruralibus, ut prædictum A. Wilhelmum Aſchendorff ab omnibus moleſtiis ſemper tueantur, curentque, nequid contra Privilegium Noſtrum ipſi conceſſum ab ullo attentetur. In quorum Fidem præſentes Literas Manu Noſtra ſubſcriptas Sigillo Noſtro communiri juſſimus. Monaſterii Weſtphaliæ die 13tia Novembris 1771.

(L.S.) MAXIMILIANUS FRIDERICUS Archiepiſcopus & Elector, Epiſcopus & Princeps Monaſt.

Vt. F. de FüRSTENBERG.

N. A. A. Schilgen.

APPROBATIO
R. P. PROVINCIALIS.

Ego infra ſcriptus Societatis JESU per Rheni inferioris Provinciam Præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi facta a Patre N. P. Thyrſo Gonzalez Societatis noſtræ Præpoſito Generali, typis mandari permitto Librum a deputatis ad id cenſoribus ejusdem Societatis lectum & approbatum, cui titulus: ANNALIUM PADERBORNENSIUM PARS II. a P. Nicolao Schaten Societatis ejusdem Sacerdote publico uſui donatum. In cujus rei fidem has literas manu propria, conſuetoque officii Sigillo munitas dedi Coloniæ 8. Aprilis 1698.

Henricus Weiſweiler.

(L.S.)

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Prodit tandem in lucem plurimorum votis diu expetita altera Annalium Paderbornensium Pars, *Historiæ vero Westphaliæ Tomus III. Qui ab anno Christi* 1228 *usque ad annum* 1500. *quindecim inprimis Episcoporum hujus diœcesis, reliquorumque per Westphaliam, Saxoniam & Rheni confluentes Antistitum, & clarorum Virorum res gestas; deinde Pontificum, Imperatorum, ac Principum acta & bella complectitur. Vix ullum in Europa regnum aut provincia, quæ suas non agant partes in hac historia. Romanam arcem varia concusserunt Schismata: Cui & minus favit Concilium Basileense. Vidit denique post longum exilium, Roma suum e Galliis reducem Pontificem pristinæ sedi restitutum. Et licet Gallia sibi Avenione obnoxios Pontifices adversus Romanorum Imperatores non semel concitarit; vicit tamen Germania præsuli suo constanter obstricta & devota. Sicilia Conradini & Friderici occisorum Ducum ostendit capita: nec multo post Gallorum omnium in regno versantium funera, Siculas vesperas nuncupata. Hussitarum initia, cruenta bella, furorem, progressum, & interitum dabit Bohemia. In Austria videbis Habsburgicam familiam in thronum elevatam: In Lotharingia Burgundionum Ducem Carolum, Galliæ terrorem, provinciis & armis insolentem suo in sanguine suffocatum. Belgium post alternas fortunæ vices, Geldria licet reluctante, Leonem suum subdit Aquilæ Maximiliani Imperatoris. Templariorum ordo, postquam* 186 *annis egregie pro Christiana Ecclesia militasset, post funestas plurium suorum cædes, plane extinctus, Gallis auctoribus, Germanis adjutoribus: an juste vel male, disputant scriptores. Saxoniæ superioris & inferioris provinciæ varie divisæ a Comitibus ad Duces translatæ. Paderbornensis diœcesis, a Carolo M. Fundata, tot præclarorum Episcoporum & Illustrium virorum sedes, post multa superata pericula & bella, ab ipsomet suo Administratore Theodorico jam mox Coloniensi Archidiœcesi conjungenda, per decreta* Pontificis *& Basileensis Concilii ab interitu se vindicavit: ubi quoque videre licet, quam vasta id temporis fuerit Paderbornensium Episcoporum jurisdictio spiritualis. Reliquæ diœceses præsertim Moguntina, Coloniensis, Trevirensis & Monasteriensis etsi gravibus non raro motibus concussæ, incolumes nihilominus perstitere: Inter quam plura bella Westphaliæ famosum illud Susatense, quod levibus initiis exortum, multis annis protractum, tandem opera Cardinalis S. Angeli compositum. In his sæculis pulveris nitrati & scloporum usus, ac Typographiæ ars in Germania inventa. Unum præcipue, æterna oblivione dignum, in hoc Tomo Christianam dehonestat Rempubl. quod scilicet Imperatores, Reges & Principes Europæ, mutuis dissidiis, invidiis, & bellis collisi, cruentis gladiis propria sua viscera dilacerarint: & licet sæpenumero a summis Ecclesiæ præsulibus ad Bellum sacrum, adversus Christiani nominis hostes incitati, magna subinde promiserint subsidia, præstiterunt tamen pauca, vel nulla: & idcirco Turcis Constantinopolim, Bulgariam, Serviam, duo Imperia,* 20 *Provincias, ac ducentas florentissimas urbes, in prædam cesserunt. Et nisi duo fulmina belli Corvinus & Scanderbegus Turcarum furorem sua virtute stitissent, Hungariam aliasque provincias suo quoque jugo subjecissent. Antiquum Christianorum malum, necdum hoc sæculo emendatum. Reliqua in compendio dabit Index, fusius Historia. Noluit Typographus ulterius Annales producere, ne materiam jam præparatam tertiæ parti ubtraheret: cui si Westphalia Sancta, a* P. *Joanne Kloppenburg S. J. p. m. congesta, adjungatur, quartum & justum dabit Tomum. Vale Lector & fruere.*

ANNALIUM PADERBORNENSIUM
LIBER XI.

BERNARDUS IV.
COMES LIPPIENSIS XXIII.

SIMON
COMES LIPPIENSIS XXIV.
EPISCOP. PADERBORN.

BERNARDUS IV.
COMES LIPPIENSIS XXIII.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1228.

Gregorii IX. Pont. 2. Friderici II. Reg. 16. Imp. 9.
Bernardi IV Ep. Pad. 1.

Translato ad Ultrajectensem Episcopatum Willebrando, concordibus omnium suffragationibus deligitur a Canonicis principis Ecclesiæ Bernardus, eo nomine quartus Paderbornensium Episcopus, clarus eo tempore in Clero Ultrajectensi vir, eoque Præpositus Embricensis; ex quo gradu dignitatis ad mitram evocatus est. Nec minus familiæ splendore illustris; quippe Comes Lippiæ, qui Bernardo Comite Lippiensi (quem ex supremo militiæ præfecto Monachum

Albert. Stad. Miß. Brem. Archiep. Crantzius Bruschius

Bernardus IV. ex Comitum Lippiensium

 Campi

familia Episcopus Paderborn.

Campi Mariæ, Abbatem, & Episcopum Livoniæ supra toties celebravimus) natus patruum habuit Gerhardum Bremensem Archiepiscopum; fratres vero Ottonem Ultrajectensem Antistitem, & Gerhardum juniorem, cognomento Victoriosum, alterum Bremensem Archiepiscopum; quibus ille ex fratribus tertius accessit Episcopus. Ac mira præterea res, & rarum familiæ decus. Nam ut Bernardus horum trium Episcoporum pater consecratus est ab Ottone filio Episcopus Seloniensis in Livonia; ita Gerhardus II. a parente & fratre Ottone consecratus est Bremensium Episcopus, & ab hoc Gerhardo, qui ceteris superstes vivebat hoc anno, consecratus est Bremæ Bernardus Episcopus noster. Quemadmodum hæc Albertus Stadensis, Auctor historiæ Bremensium Archiepiscoporum, Crantzius, & alii non sine posteritatis admiratione retulerunt. Viditque Westphalia sub idem fere tempus quinque simul illustres Episcopos ac Principes Imperii ex una Lippiensium Comitum familia; tanquam Deus heroicum illud Bernardi patris factum, qui viva adhuc conjuge, abdicatis omnibus familiæ opibus & honoribus, religiosam & apostolicam vitam amplexus erat, remuneraret in filiis. Quartus ex his Bernardi filiis Theodoricus Daventriensis Præpositus, quem bello ad Covordiam captum diximus. Quintus Hermannus familiæ stirps, atque hæres paternorum bonorum: magnum per id tempus Episcopis fratribus præsidium, qui primum Ottoni in administratione Ultrajectensis Episcopatus, deinde Gerhardo Bremensi, & Bernardo Episcopo nostro fidam semper operam præstitit.

Sub quo communis vitæ institutum inter Canonicos Cathed. Ecclesiæ laxari cœpit. *Gobel. ætat. 6. c. 64. Crantzius*

Hac igitur parentis & fratrum Episcoporum claritudine Bernardus Episcopus noster hunc primum Episcopatus annum ingressus est, Vir cum cetera laudabilis, ut ex fastis ejus referemus; tum sub initium Episcopatus, incertum qua victus aut Canonicorum importunitate, aut electionis præscripta conditione, aut aliis de causis, primus inter Episcopos Paderbornenses communis vitæ institutum, quod ad eum diem Canonici majoris Ecclesiæ in uno claustro colebant, dissolvit; id quod ante a multis sollicitatum tanta constantia negaverat Willibrandus Episcopus. Plane Gobelinus noster. *Sub Bernardo IV. Episcopo in Ecclesia Paderbornensi facta est mutatio regularis vitæ, quæ hactenus viguerat ad statum Canonicorum secularium.* Quod & Crantzius, Bruschius, Kersenbrochius aliique tradiderunt. Sero quidem hæc mutatio cœpta, postquam ab Hathumaro primo Episcopo, & a Caroli M. ævo, sub viginti duobus Episcopis hæc vitæ ratio sancte culta, severaque disciplina conservata fuerat; sed non primi hujus relaxationis auctores Paderbornenses, quando jam anno DCCCCLXXVII, post excessum Theodorici Trevirensis Archiepiscopi, Canonici Trevirenses illud regularis vitæ institutum exuerant; *quorum exemplo,* ut Trithemius scribit, *Canonici S. Castoris in Confluentia, Moguntinenses, Wormatienses, Spirenses, & complurium aliarum Ecclesiarum, diversis quidem temporibus, sed uno impietatis spiritu regularis vitæ communitatem abjecere.* Quemadmodum id ex singulorum fastis explorandum est. Bremæ post annum MXL. sub Bezelino Archiepiscopo, postquam claustrum cum officinis, bibliotheca, & omni supellectile igne consumptum est, communis Canonicorum vita dissoluta est, quibus incendii malis cum in privatas ædes secedere necesse esset, multis quoque aliis in locis Collegiorum societas, ac regularis instituti disciplina laxari cœpit.

Trithem. in Chron. Hirsau ad ann 977. Brouver. in annal. Trev. Joann. Molan. l. 1. de Canon. p. 14 & 15. Panegyr. Paderborn. lib. 3. c. 8. Adamus Bremens. in Bezelino.

Initia Episcopatus Bernardi turbida, ob varia, tum exorta bella.

Incidit primus Bernardi Episcopatus annus in conturbata Westphaliæ tempora; quo Henricus Limburgicus Montium Comes Adolphum Marchiæ Comitem hostilibus armis est aggressus. Causam belli dedit Marcani potentia, qui eversa Isenburgica & Novopontana arcibus, cetera proscripti Friderici Isenburgici, ob necem D. Engelberti, bona occupabat, exuto Theodorico Isenburgico filio; hujus cum tutor esset Limburgicus, vindicandum suscepit, tractis in belli societatem Lippiensi Comite, Steinfurti Dynasta, ceterisque Westphaliæ proceribus: ut vicina semper surgentium potentia invisa est. Multis invicem rapinis, vastationibus, dimicationibusque bellum protractum, & in Steinfurti Dynastam ac diœcesin Osnabrugensem fusum; quibus tamen congressibus, Marcanus semper superior

rior fuit; uti hæc multis exponuntur a Levoldo. Ne tamen tota Isenburgica stirps extingueretur in Westphalia, Limburgicum castrum in vertice montis ad Leinnam fluvium construxit, quod a Limburgico castro ad Mosam novum Westphaliæ Limburgum dixit, jure fiduciario datum Theodorico Isenburgici filio; a quo per multos annos horum Comitum Limburgicorum per Westphaliam progenies, donec nostro demum seculo extingueretur.

Attinebatur in hunc quoque diem Otto Brunswicensis & Lunenburgensis Dux, captivus a Zwerinensi Comite; quo per id tempus extincto, e carcere solutus Brunswicum rediit. Sed multis vasallorum mox odiis armisque petitus fuit. Vasallis se junxere Magdenburgensis & Halberstadiensis Episcopi, inflammante eos, ut creditum fuit, Friderico Imperatore; quod & illi Ottonis potentiam, ad quem tota Henrici Leonis hæreditas a parente & patruis devoluta erat, ferre non possent. Multa ejusmodi intestina bella per inferiores hasce Germaniæ provincias propter diuturnam Imperatoris absentiam in Italia; quanquam is hoc anno tandem post tot Honorii & Gregorii Pontificum hortamenta precesque, quas toties fefellerat, expeditionem in Palæstinam susceperit; seu ut votum aliquando exsolveret; seu ut Pontificem, a quo anathematis vinculo, ut supra diximus, illigatus erat, placaret. Ejus rei gratia Germaniæ proceres Ravennam ad conventum, quem in Quadragesima habuit, prodire jussit; ipse 11 Augusti demum conscensa classe in Syriam navigavit, ac 7 Septembris Ptolemaidem delatus, alios sibi ex Christianis adversos, alios benignos habuit. Interim Hierosolymam progressus, invito licet Patriarcha, Regem se Hierosolymitanum coronavit, insignibus propria manu ex altari detractis. Nec multo post probrosa Christiano nomini pace cum Soldano inita (qua inter cetera Templum ac sepulchrum Domini in Saracenorum potestatem traditum) in Italiam remigravit; multa speciose jactando, cum non nisi Hierosolymam, Joppen, ac alia quædam loca infirmis mœnibus reparasset.

Godefrid. in annal. Ursberg. Blondus. Nauclerus. Paulus. Æmilius. Sigonius. Trithemius Imperator tandem in Palæstinam discedit, successu parum glorioso.

Neque a filio Henrico Rege multum pro Republica agebatur, quod is lubricam fere juventutem traduceret in superiori Germania; ab eo tamen ac patre laudabile æquitatis judicium rescriptumque possidemus, quo Mons Martis, qui ad id tempus Eresburgum dicebatur, vetus Caroli M. donum, Corbejensibus assertus adversus Henricum Coloniensem Archiepiscopum, qui nescio quam jurisdictionem possessionemque sibi vendicare eo in loco voluit; id vero ejusmodi est.

Henricus R. Friderici filius Eresburgum Corbeiensibus adjudicat.

Henricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. Universis Imperii fidelibus quibus præsens scriptum exhibitum fuerit, gratiam suam & omne bonum. Ad notitiam universorum volumus pervenire, Nos mandatum Domini Imperatoris patris nostri recepisse, quod nequaquam ratam habere vellet Warandiam, quam in solemni curia nostra apud Herbipolim fecisse dinoscimur de monte Martis Archiepiscopo Coloniensi in Abbatis dilecti principis nostri præjudicium Corbeiensis. Et quod eundem Abbatem in possessionem dicti montis remitteremus eidem plenam Warandiam præstando prædictus Dominus noster Imperator nobis firmiter injunxit. Nos vero mandatum Domini Imperatoris patris nostri conservare, & implere in omnibus cupientes. auctoritate præsentium in possessionem ejusdem montis dictum Principem nostrum Abbatem Corbeiensem mittimus cum omni jure; nullam jurisdictionem in ejusdem montis possessione recognoscentes Archiepiscopo Coloniensi. Mandamus itaque per gratiam nostram firmiter præcipientes, quatenus nullus ausu ductus temerario memoratum Abbatem in possessione sæpe dicti montis impedire vel molestare præsumat. Quod qui fecerit gravem indignationem nostræ Celsitudinis se noverit incursurum. Testes hi sunt Henricus venerabilis Eistetensis Episcopus, Henricus illustris Dux Bavariæ, Comes H de Dilingen. F. de Drubendingen. E. Dapifer de Walpruc. C. Pincerna de Winterstede & alii quam plures. Datum apud Ulmam. Anno Domini MCCXXVIII. *Indictione prima.*

Annus Christi 1229.

Gregorii IX. Pont. 3. Friderici II. Reg. 17. Imp. 10. Bernardi IV. Ep. Pad. 2.

Godefrid. Ursberg. Spond. Bzovius.

Posteaquam vero Fridericus Imperator majori fama quam gloria ex Palæstina regressus, Pontifex propudiosam illam cum Sultano pacem, auro magis ac prece quam armis partam, in senatu purpuratorum Patrum damnavit, initoque cum Longobardiæ civitatibus fœdere, Fridericum execrari cœpit. Imperator comperta Pontificis indignatione, misit Leopoldum Austrium, Othonem Moravium, Bernardum Carintanum, Bertholdum Aquileiensem Patriarcham, Sigefridum Ratisbonensem Episcopum, ad Pontificem mitigandum; verum ille implacabilis, misit quaquaversum per Europam Legatos, & ex his Ottonem titulo S. Nicolai in Carcere Cardinalem in Germaniam, qui Fridericum Imperatorem, ob res in Palæstina perfide gestas, & injurias, quibus Pontificis urbes & terras vexarat, diris a Sede Apostolica devotum denunciaret, animosque Principum de alio Imperatore deligendo pertentaret, at male ubique excipitur. Sane cum ex Dania redux Ottonem Brunswici & Luneburgi Ducem hortaretur ad imperium capessendum, aspernatus est hæc importuna consilia Dux. Leodii deinde & Aquisgrani non sine populi concitatione rejectus Legatus. Quæ postquam Henricus Rex agitari didicit, civitates adversus Episcopos concitare cœpit, earum defensionem suscipere, privilegia augere. Nec desunt, qui velint tum fundamenta libertatis multis in urbibus esse jacta, quæ exinde sese Episcoporum imperio cœperunt exuere.

Pontifex de alio Imperatore Friderico subrogando laborat.

Brovverus lib. 15 annal. Trevir.

Hoc quoque anno Oppidum Montis Martis, sive Eresburgum, e pessima ruina, de qua ad annum MCXLV. supra relatum, reparari cœpit; & quia incolæ in subjecto montis pago Horeshusano ad Oppidum montis commigrarant, ne quid hac transmigratione jurisdictioni Paderbornensis Ecclesiæ subtraheretur (quæ antiquo jure Archidiaconatum Horhusanum ex utroque loco sibi vendicabat) vigilantia Bernardi Episcopi actum est, ut in hunc modum conveniretur, quem ipsi consules & Oppidani suis tabulis consignarunt.

Bernardus Ep. cum Eresburgensibus transigit de jurisdictione sacra.

Nos consules & universitas Montis qui dicitur Heresberg universis præsentem paginam inspecturis præsentium tenore significandum duximus, quod cum nos a villa Horebusen ad montem qui dicitur Heresberg Paderbornensis diœcesis nostra domicilia transtulissemus, ac montem munientes eundem ab obedientia Ecclesiæ Paderburnensis, qua eidem in spiritualibus eramus subjecti, inobedienter recessissemus, tandem cum eadem Ecclesia convenientes, inter ipsam & nostram universitatem talis ordinatio intervenit, quod nos errorem nostrum recognoscentes, & ad obedientiam matris nostræ Ecclesiæ videlicet Paderburnensis redeuntes, debitum in spiritualibus ad ipsam habebimus respectum, & Clericum quem Episcopus Paderbornensis apud nos Ecclesiæ constructæ sive construendæ & a nostra universitate dotandæ præfecerit, quemque Archidiaconus loci dono altaris investiverit tanquam nostrum plebanum modo ad præsens recipiemus reverenter. Remanente nihilominus apud nos post mortem ejusdem plebani alium nobis eligendi plebanum libertate, dummodo electus a nobis Archidiacono ad recipiendum donum altaris & curam animarum præsentetur, ipsamque Ecclesiam nostram Dominus Episcopus parochialem faciendo & sepulturam ibidem indulgendo, tempore oportuno consecrabit. Præterea Archidiaconum de Capitulo majoris Ecclesiæ Paderburnensis qui synodo Horebusen præsidere consuevit, in monte & præfata Ecclesia synodo præsidentem tanquam nostrum Archidiaconum cum omni jure, quod ipse Archidiaconus antequam nos ad montem transferremus in Capella S. Dyonisii Horebusen habuit, & adhuc circa universam plebem ejusdem Archidiaconatus habere dinoscitur admisimus. duobus tamen articulis non de jure sed de benignitate & gratia Archidiaconi & Ecclesiæ exceptis, quod nec denarios vel obulos synodales persolvemus, & quod homines inter nos servilis conditionis a Scabinis accusati non in ferro candenti, sicut alias consuetum est, sed manu duodecima suam expurgationem præstabunt. Ne autem hæc præscripta ordi-

ordinatio, tam ab Ecclesia Paderburnensi, quam a nostra universitate valeat imposterum revocari, vel aliquid in ipsa immutari, præsentem cartam sigilli nostræ universitatis appensione, ac testium annotatione roboratam, quam cartam etiam sub eodem tenore Domini Episcopi & Capituli sigillorum impressione munitam ab ipsa Ecclesia accepimus. Ad exhibendum pro & contra nos si necesse fuerit, Ecclesiæ dedimus eidem, Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCXXIX. VII *Calend Septembris. Testes hujus rei sunt, Herman de Vesperthe, Johan de Eleren. Temar de Durslo. Johan de sancto Magno. Johan de Westhem, plebani. Milites vero, Andreas de Durslo. Olricus de Westhem. Alradus. Henric de Brochike. Stephanus fratres de Dalhelm. Tideric de Etlen. Bodo. Henric & Johan de Schnevethe. Consules vero Vollant. Alrat. Herman. Conrat. Monetarii, Tideric de Gesmaria. Tideric de Velrebergh. Ludolff de Capella. Henric Westval. Henric de Dune. Regenhart de Hoburgehusen, Regenhart de Hattepe. Johan de Fabrica, & tota universitas montis ejusdem.*

Annus Christi 1230.

Gregorii IX. Pont. 4. Friderici II Reg. 18. Imp. 11. Bernardi IV Ep. Pad. 3.

Godefrid. in Annal. Alb. Stad. Matthaus Paris. Stero in annal. Odoricus in hist. Ecclef. Brouverus in Annal. Trevir.

Annus exinde consequens MCCXXX subitam rerum gratamque mutationem attulit in Imperio; intervenere enim viri sapientes ac pii, Messanensium Archiepiscopus, Leopoldus Dux Austriæ, Ordinis Teutonici supremus præfectus, alii Principes, qui Fridericum Imperatorem cum Gregorio Pontifice certis pacis legibus reconciliarunt; restitutusque Imperator communioni Ecclesiæ. Ad hanc pacem in Imperio promulgandam Otto Cardinalis Legatus Coloniam accessit, magno omnium civium gaudio honorificentissime exceptus; ubi & Aquisgranenses ob superioris anni insolentiam in gratiam recepti sunt. Sed nec minus laudabile negotium erat hujus Apostolici per Germaniam Legati, in corrigendis formandisque Cleri & religiosorum moribus, postquam labente per bella Ecclesiæ disciplina variæ Episcoporum synodi sunt habitæ, una priscorum Episcoporum cura ac medela. Quamobrem cum in alios Episcopatus; tum ad Monasteriensem, Paderbornensem, & Osnabrugensem Episcopos misit vice sua viros sapientes ac religiosos, qui pro commissa auctoritate vulnera sacrorum curarent, quod hæ Ottonis literæ testantur.

Otto Cardin. Legatus Apostolicus intendit reformationi Cleri & Monasteriorum.

Venerabilibus in Christo Patribus, Monasteriensi, Paderburnensi, & Osnaburgensi Episcopis Otto miseratione divina sancti Nicholai in carcere Tullianensi Diaconus Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus salutem in Domino. Cum ex injuncto nobis legationis officio ad statum & reformationem Ecclesiarum legationis nostræ intendere teneamur, quia per loca singula discurrere non possumus per nos ipsos, Viros de quorum discretione & honestate confidimus, nos interdum oportet dirigere, qui suppleant vices nostras. Unde cum dilectis in Christo, Abbati Bredelarensi Ordinis Cistertiensis, Fratribus Conrado de Huxaria Priori, Provinciali Fratrum Prædicatorum Theutoniæ, & Ernesto Osnabrugensi ejusdem ordinis, de quorum vita & scientia plenam in Domino fiduciam obtinemus, nostris dederimus districte litteris in præceptis, ut in monasteriis tam Monachorum quam Canonicorum regularium, nec non & in conventibus ac Decanatibus Clericorum secularium, cum etiam vos multiplicibus occupati ad hæc sicut credimus intendere non possitis, impendant visitationis officium vice nostra, corrigendo & reformando tam in capite quam in membris, quæ correctionis & reformationis officio videbunt indigere. Paternitatem vestram rogamus & exhortamur in Domino, qua fungimur vobis auctoritate præcipiendo mandantes, quatenus prædictis visitatoribus favorem vestrum consilium & auxilium efficaciter impendatis. Ita quod vobis sit meritorium apud Deum & status Ecclesiastici ordinis comprobemini Zelatores, Nos quoque sollicitudinem vestram debeamus ex hoc merito commendare, & negligentiam redarguere durius non cogamur. Datum Tornaci III. Idus Maji,

Quo vero emolumento hi inspectores,

Bernardus Ep. reformationem Diœcesis suæ certis a se & aliis delectis viris committit.

ctores, correctoresque disciplinæ Ecclesiasticæ versati sint in nostra diœcesi, anno proximo ex eorum statutis docebimus. Interim Bernardus Episcopus noster, ut omnem diœcesis suæ statum sub exordia gubernationis ordinantissime componeret, delegit ex omni ordine sapientissimos, quorum cognitioni & judicio omnia commisit, quæ vel in sacris, vel in civilibus emendanda essent. Qua super re hæ publicæ literæ supersunt.

Diversis habitis tractatibus super reformatione Paderbornensis Ecclesiæ, quæ propter diversos casus in temporalibus & spiritualibus est collapsa, Nos Episcopus & Capitulum, vel major & sanior pars Capituli, Nobiles & Ministeriales, cæterique homines Ecclesiæ Paderborn. in hunc modum convenimus, quod tales unanimi consensu & voluntate inter nos præficiantur ordinatores & Consiliarii, videlicet de Capitulo Præpositus major, Decanus, Scolasticus, Camerarius, & Volcbertus de Elsen, & quos ipsi de Prælatis & Canonicis majoris Capituli & aliarum Ecclesiarum civitatis & diœcesis Paderborn. assumere voluerint. Nobiles B. de Lippia, & B. de Hosede. Ministeriales Ecclesiæ Paderborn. Hermannus & Bertoldus fratres de Brakel, Albertus de Stormede, Johannes Stapel, Ludolphus de Herisia, Hermannus Marschalcus, Georgius, Henricus de Gummer, S. Dapifer, Wernerus Stapel, Wernerus de Wever, Henricus Camerarius, Amelungus filius Comitis *de Wartpere, Volbertus de Egsnen, Henricus de Dynkelborch, Conradus de Ossendorp, Conradus filius Villici, & Bertholdus Busse, & quos ipsi de consilio Capituli & prædictorum assumere voluerint. Hi omnes juraverunt, & assumendi jurabunt, quod consulent & ordinabunt ad honorem & utilitatem Domini Episcopi & Ecclesiæ suæ, pro ut melius sciunt & possunt, & ipsis divinitus fuerit inspiratum. Nos B. Episcopus juramus, quod ipsorum stabimus ordinationi, & amota qualibet conditione, quidquid prædicti ordinaverint, vel consulerint, pro nobis & Ecclesia nostra servabimus, & quidquid ob hanc causam dicto nobili B. de Lippia occurrerit, vel evenerit adversitatis, Ecclesia sibi assistet, & ipse e converso assistet Ecclesiæ, & hæc obligatio durabit a primo festo Jacobi ad quinque annos. Quod autem hæc majorem obtineat firmitatem & evidentiam pleniorem apposita sunt sigilla, nostrum videlicet, Capituli, Præpositi majoris, Decani, Scolastici, Camerarii, Volberti de Elsen. Nobilium B. de Lippia, B. de Hosede, Ministerialium Hermanni & Bertoldi fratrum de Brakel, & hoc de consensu aliorum sigilla non habentium. Actum anno Domini* MCCXXX.

Quæ dum hoc anno domi aguntur, Bernardus Episcopus & Hermannus frater Comes Lippiensis, a Gerhardo fratre Bremensium Archiepiscopo implorati, fida militum auxilia cum aliis submisere bello adversus Stedingos. Celebre hujus populi nomen apud Scriptores ex rebellione & hæresi. Sedes his erat ad Visurgis, Hontæ, aliorumque omnium ripas in Bremensi diœcesi. Et jam ab anno 1204, cœperat hæc populi rebellio. Causa data ab aliis refertur durum imperium, quo a nobilibus & ministris Archiepiscopi tractati: ab aliis sacerdotis avaritia, cui cum fœmina nobilis post confessionem obtulisset ad aram exilis pretii nummum; ille post ad exprobandam muneris exiguitatem loco Eucharistiæ præbuit fœminæ eundem, quem obtulerat nummum. Qua conjugis injuria exacerbatus maritus, arreptum Sacerdotem abjicit in aquas, immergitque. Ob id facinus cum auctor cædis anathemate feriretur, & hunc populus ad supplicium dare recusaret, ab efferatis hominibus rebellio accensa est; uti nobilium factiones rusticanam plebem facile in partes trahunt, Hinc Bremensi Archiepiscopo sua jura & census negare, præfectos ejus ac ministros indigne tractare, fines suos ad Visurgim præmunire: multaque insolenter agere, confisi paludibus & fluminum objectu, quibus terra eorum prope inaccessa erat. Ad horum rebellionem comprimendam primum anno 1207 arma sumpsit Hartwicus Archiepiscopus, verum cum ille accepta pecunia nullo operæ pretio rediret: contendentibus postea Gerhardo & Waldemaro, ut supra monuimus, de Bremensi Archiepiscopatu, nunc huic, nunc illi suam operam impendere: ac se in plenam libertatem efferre, delectisque sibi rebellionis ducibus, omne sacri & civilis magistratus imperium, cui hactenus paruerant, exuere, decimas & obedientiam recusare, Rustringos & Ostringos, vicinosque

Godefrid. in annal. Auctor Hist. Brem. in Gerhardo II. Alb. Stad. Cantipratanus. Joan. a Leid in Chron. Chr. Frisia. Beka in Ottone III. Heida in Ottone III. Molanus de milit. sacra Crantzius l. 7. Metrop. c. 47. Chron. M. Belgii. Haræus in Henr. IV. Meyerus.

Bernardus Ep. cum aliis succurrit Bremensi Archiep. in bello adversus Stedingos.

nosque in societatem rebellionis adsciscere; & quo tutius perfidiam alerent, ingenti fossa provinciam incingere, ut jam vicinis etiam formidini essent. Tum vero hac rebellione, ut hæc mala se consequi solent, provoluti in fœdas hæreses, ausi sunt responsa dæmonum captare, templa atque aras evertere, in Sacerdotes ac Clericos per extremos cruciatus sævire, cæco furore sacra omnia contaminare, Eucharistiam pedibus proculcare, cerea sibi simulacra fingere, quibus divinos honores tribuerunt; tanquam qui omni christiana religione ejurata, ad pristinam barbariem & Idololatriæ cultum recidissent. Tam immania gentis populique sibi subjecti facinora, quæ pessimo etiam exemplo vicinos afflarant, non ultro ferenda ratus Gerhardus Archiepiscopus, vir magnanimus, & multis jam bellis clarus, collectis e diœcesi Bremensi, Paderbornensi, comitatu Lippiensi & Schawenburgensi, vicinisque provinciis ingentibus militum copiis (quibus Hermannum fratrem Comitem Lippiensem præfecit Ducem) recta in Stedingos ire jussit. Verum & illi non imparati, adjutique ab Ottone Lunenburgi Principe, veteri Bremensium hoste ab amisso Stadensi comitatu, se ad occursum Bremensium sistunt; & cum ad primum militarem congressum festo Natalis Christi cæsus occumberet Hermannus Lippiensis Comes, ceteri amisso Duce in fugam soluti sunt. Magno jactura & mors ejus dolore excepta; quem virum sapientem, multis virtutibus ac præliis illustrem, celebrant Scriptores, magnoque luctu fratres Gerhardus Bremensis, & Bernardus Episcopus noster prosecuti sunt. Ceterum hac victoria elati Stedingi Sluteram arcem, quam adversus rebelles haud procul Delmenhorsta struxerat Archiepiscopus, captam funditus evertunt, extremumque diœcesis Bremensis exitium minitantur, vicinis haud minus formidabile. Quare ut a Pontifice, sacro adversus Stedingos bello indicto, ab Episcopis ceterisque Principibus domiti sint, ad annum 1234 narrabitur. In tanta veterum Scriptorum consensione non desunt ex heterodoxis nostri temporis, qui cum Ubbone Emmio Stedingis non minus, quam Albigensibus hæc sacrilegia & hæresis crimina affingi velint; tanquam sero tandem priscis illis scriptoribus fides in eorum dictis abroganda sit: nec appareat fraternum hic ab hæreticis ex eadem causa hæresis patrocinium suscipi. Nam quam fœdæ ac furiosæ præter Albigenses & Stedingos hæreses Germaniam etiam nostram sub idem tempus contaminare cœperint, satis constat ex Broweri annalibus. Reperti enim, qui non modo Pontificem, sed omnem magistratum sacrum & civilem execrarentur: qui infantes fonte baptismatis ablutos rursum mergerent: qui confirmationis, Eucharistiæ, matrimonii, & extremæ unctionis Sacramenta damnarent: qui jejunia, & preces pro defunctis proscriberent: matrimonia in vagos concubitus commutarent; eoque vesaniæ abrepti sunt, ut dæmonem Catti specie exoscularentur, & numinis instar colerent. Et si Romanorum edicta consulas, fuere per id tempus consimiles hæretici Cathari, Putareni, Pauperes de Lugduno, aliæque hæresum pestes, ut harum, & Albigensium contagione afflati videri possint Stedingi.

In quo bello occumbit Hermannus Comes Lippiæ Bernardi Ep. frater.

Ubbo Emmius lib. x. Buchelius in notis ad Ottonem III Episc. Ultraject.

Brovver. l. 15. Annal. Trevir. ad hunc ann.

Oderic. in hist. Eccles. ad hunc annum.

Ceterum Hermannus Comes Lippiensis bello Stedingorum extinctus, hæredes filios reliquit superstites, Bernardum eo nomine III. Comitem ac Successorem, Simonem Paderbornensem Episcopum Adjutoremque Bremensis Ecclesiæ, Ottonem Monasteriensem, & Gerhardum postulatum Bremensem Episcopum; quos vel ex Gertrude hærede Dynastiæ Rhedanæ, vel ex Theodorici primi Limburgici Comitis filia susceperat. Statimque Bernardo cum Ottone Teclenburgico gravis contoversia bellumque fuit de Rhedano ad Amasim dominio, quod a Teclenburgico seu jure debitum mox occupatum retentumque, frustra ex dote in hunc diem repetente Lippiensium familia.

Felicius hoc anno Susati in celebri procerum Westphaliæ congressu transactum inter Henricum Coloniensem Archiepiscopum, & Corbeiensem Abbatem; compositaque lis, quæ de Monte Martis inter utrumque, ut supra etiam relatum, intervenerat. Ejus transactionis hæ publicæ tabulæ extant, multorum etiam Comitum ac nobilium nominibus memorabiles.

Transigitur inter Archiep. Colon. & Abbatem Corbeiensem de Monte Martis.

In

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus Universis Christi fidelibus, ad quos præsens pagina pervenerit in perpetuum. Ad oblivionis confusionem evitandam notum esse cupimus tam præsentibus quam futuris, quod super controversia inter Nos & Hermannum Abbatem Corbeygensem super monte Martis & aliis habita, nos tum propter pacem terræ, tum propter Ecclesiæ nostræ & suæ mutuam in perpetuum promotionem & familiaritatem, prudentum consilio, & Ecclesiæ nostræ consensu, amicabiliter cum ipso composuimus in hunc modum, quod nos videlicet & Ecclesia Coloniensis retinebimus medietatem jam dicti montis cum omni jure & proventu, excepto claustro in monte sito, quod Abbatis & Ecclesiæ Corbeiensis spirituali jurisdictioni & dominio solummodo subjacebit. Neuter nostrum Castellanum in dicto monte locabit, vel ædificium aliquod construet sine alterius consensu & voluntate, si vero aliquid ædificandum est, fiet de consilio amborum, & communibus expensis. Nos autem in restaurum jam dictæ medietatis montis cum consilio Priorum & consensu Capituli Ecclesiæ majoris curtim in Drinere *Ecclesiæ Corbeiensi cum omni jure contulimus perpetuo possidendam. Ad amplioris quoque dilectionis & familiaritatis firmitatem memoratus Abbas de consilio suorum fidelium, & Ecclesiæ suæ consensu, castri* Lichtenhilst *medietatem nobis & Ecclesiæ Coloniensi assignavit, & nos Oppidum prope castrum idem communibus ædificabimus expensis, & muniemus, quod in omni proventu nobis erit commune. In castro autem nullus constituatur Castellanus nisi de consilio partis utriusque, si vero molendina prope castrum ædificata fuerint, medietas proventuum nobis & Ecclesiæ nostræ cedet. Item bona Abbatis & Ecclesiæ suæ & suorum Ministerialium & Castrensium, tam in Oppidis, quam in villis, & hominibus, & aliis ad eum & ipsos pertinentibus ab exactionibus & quibuslibet injuriis salva erunt, & in nostra tuitione consistent; nisi forte ad proclamationem terræ ad justa judicia contra malefactores exercenda iidem homines Corbeienses debent subservire. Item prænotato Abbati* XII *dedimus fidejussores subnotatos, qui fide data promiserunt, quod si aliquis hominum nostrorum ipsum vel homines suos ad summam 20 marcarum vel infra læserit, nos commoniti infra 4 septimanas faciemus emendari; alioquin fidejussores nostros facta sibi commonitione* Mersberg *intrabunt, inde ante satisfactionem non exituri. Si vero nos justum judicium in ipsum malefactorem exercuerimus, vel eum de oppidis & castris nostris expulerimus, ipsi fidejussores ex eo sunt absoluti. Hi autem sunt fidejussores, Hermannus advocatus Coloniensis, Theodoricus Dapifer, Franco Pincerna, Godfridus Camerarius, Goswinus Marscalcus, Richwinus Marscalcus, Joannes de Padberg, Goswinus Scultetus de Susato, Theodoricus & Herboldus de* Hildene, *Hermannus* Spegel, *Henricus de* Werle. *Si vero aliquem fidejussorem prædictorum decedere contigerit, loco ipsius alius substituetur. Item Ministeriales & Castrenses nostri & Abbatis non debent in oppidis nobis communibus per judicium detineri, nisi in manifestis excessibus, ut furto, rapina, & similibus deliquerint, propter quod ibidem judicabuntur: etsi aliquis a nobis proscriptus fuerit, ille nostræ servabitur jurisdictioni. Item si Ministerialis noster, vel Castrensis, vel aliquis in Oppidis & castris nostris residens, nostra sera firmatis & vigilibus custoditis, erga Ecclesiam Corbeiensem deliquerit, nos, vel si absentes fuerimus, a Prioribus nostris, vel Abbate, vel si ipse præsens non fuerit, a conventu suo commoniti infra tres menses faciemus emendari. Quod si emendare non voluerit, nos eum a castris & oppidis nostris expellemus, & contra eum Abbati assistemus, quod si non fecerimus, Mons Martis totaliter Ecclesiæ Corbeiensi cedet. Ut autem inter Coloniensem & Corbeiensem Ecclesias pronsior perpetuo vigeat & observetur dilectio, ea inter nos intervenit confœderatio, ut nos & ipsæ Ecclesiæ contra omnem hominem excepto imperio in suo jure assistent, & si nos, vel aliquis Successorum nostrorum præmoniti ad 4 septimanas D. Abbati vel alicui Successorum suorum non astiterimus, Mons Martis ipsi & Ecclesiæ suæ totus cedet, & ipse vice versa cum suis Successoribus in simili casu pœnæ consimili subjacebit. Ut autem hoc factum ratum permaneat & inconvulsum, præsentem*

paginam

paginam exinde conscriptam nostræ & majoris Ecclesiæ Coloniensis sigillorum appensione fecimus communiri. Testes hujus rei sunt Conradus major Præpositus & Archidiaconus Coloniensis, Joannes Præpositus Bunnensis & Archidiaconus, Godfridus Præpositus Xantensis & Archidiaconus, Arnoldus Præpositus S. Gereonis, Henricus Præpositus S. Severini, Bruno Præpositus S. Kuniberti, Henricus Præpositus S. Georgii, Albertus Subdecanus, Goswinus Choriepiscopus, Bonifacius Scholasticus, Godfridus Præpositus Monasteriensis, Henricus Comes Seinensis, Adolfus Comes de Marca, Godefridus Comes de Arnsberg, Bernardus de Lippia, Volquinus de Swalenberg, & Adolfus frater ejus, Conradus de Itere, Bernardus de Oste, Jonathas de Ardey, Henricus niger, Hermannus Advocatus Coloniensis, Hermannus Marscalcus, & Goswinus filius ejus, Theodoricus Dapifer, Franco Pincerna, Godefridus Camerarius, Riquinus Marscalcus, Goswinus Scultetus Susatiensis, Joannes de Padbergh, Albertus de Sturmede, Wernerus & Bertoldus de Brakele, Theodoricus & Heribodus de Hildene, *Hermannus* Spiegel, *Conradus de Amelungessen & Herbordus filius ejus, Hermannus de* Nienkerchen, *Gerhardus* Habeke, *Godefridus de* Hodelen, *Ortmarus, Bernhardus de Dalheim, Henricus de* Lutterbeßen, *Albertus dictus Frie,* (Vrie) *Theodericus de Weten, Albert de Rekelinghusen, Alardus, & alii quam plures. Acta sunt hæc apud Susatum anno Domini* MCCXXX. *mense Augusto.*

Olim Ludovicus Pius Eresburgum (qui post Mons Martis, & patria voce Mersburg est appellatus) quantum per duas Saxonicas circum rastas locus explicatur, Corbeiensi Monasterio dedit; post ubi ducatus Westphaliæ cessit Archiepiscopis Coloniensibus, multum, cum aliorum dispendio, Archiepiscopi suam jurisdictionem possessionesque protulere: seu id temporum injuriis & patrocinii necessitate, seu Abbatum infirmitate indulgentiave sit factum, seu aliis ex causis incertum habeas; quibus tamen nihil jurisdictioni sacræ, quam Paderbornensis Episcopus sibi in ea loca vendicat, derogatum voluere.

Celebres per id tempus pro majorum pietate Comites Everstenii, Conradus, Otto, & Hermannus fratres; quorum largitate hoc anno facta est ampla agrorum donatio Virginibus, & religiosis viris Cœnobii Gerdensis. Acta referuntur hæc *Anno Dominicæ Incarnationis* MCCXXX, *regnante Romanorum Imperatore Friderico, & filio ejus Henrico, Padelebrunnensi Episcopo Domino Bernardo quarto.*

Comites Everstenii beneficiunt Cœnobio Gerdensi.

Annus Christi 1231.

Gregorii IX. Pont. 5. Friderici II. Reg. 19. Imper. 12. Bernardi IV. Ep. Pad. 4.

Henricus Rex in binis hoc anno celebratis conventibus plura Imperio utilia ordinat.

At per id tempus cum Gregorius Pontifex per Ottonem Legatum Ecclesiasticam disciplinam per omnes Germaniæ provincias instauraret, Henricus Rex ne quid in ordinanda Republica a se desideraretur, duplicem hoc anno Wormatiæ conventum Principum advocavit; alterum Calend. Maji, in quo salutares leges præscriptæ; quibus promulgandis adfuere testes & arbitri Sifridus Moguntinus, Theodoricus Trevirensis, Henricus Coloniensis, Albertus Magdenburgensis Archiepiscopi, multique præterea provinciales Episcopi, ac Principes. Alter conventus exitu anni in eadem urbe est habitus, multorum rursum Archiepiscoporum, Episcoporum, ac procerum accessu; in quo urbium libertas restricta legibus, ne sine Episcoporum, aut Principum, aut Regis, aliorumve Dominorum suorum voluntate communiones, constitutiones, colligationes, (quæ verba antiqui sunt decreti) instituerent. Qua lege conjurationes, opificum & artificum Collegia, & quas Fraternitatum nomine societates, aliaque adversus Principum & Episcoporum jurisdictionem popularis status introduxerat, abrogata sunt. Tanquam Imperator & Henricus ea invalescente civium insolentia revocaret, quæ ante adversus Episcopos & Principes, ut supra diximus, indulserat. Sensim enim ejusmodi per Imperium Urbes, civium multitudine atque opibus insolentes, se ab imperio suorum dominorum subtrahere cœperunt; quod nostra demum ætate, cum Lutheri hæresis omnia liber-

tatis ostia adversus Magistratus aperiret, tantis malis experta Germania, quando una cum hæresi ejusmodi civitates simul Episcoporum imperium & religionem exuere.

Controversia Canonicorum Pad de Archidiaconis componitur.

Tandem etiam Inspectores correctoresque Ecclesiasticæ disciplinæ, quos Otto Cardinalis Legatus Pontificis in Westphaliam destinarat, scriptis ad Episcopum Monasteriensem, Paderbornensem & Osnabrugensem literis, Paderbornam ingressi, inter cetera controversiam, quæ inter Canonicos de Archidiaconis & bonorum divisione intervenerat, pro commissa auctoritate composuere; id quod hæ ipsorum literæ jam ante inter monumenta Paderbornensia relatæ commonstrabunt.

Frater Conradus Prior Provincialis fratrum Prædicatorum Theutoniæ, & frater Ernestus ejusdem Ordinis. Visitatores a Legato per Paderburnensem diœcesin dati. Universis ad quos præsens scriptum pervenerit utriusque vitæ salutem. Ne ordinatio nostra super divisione Ecclesiæ parochialis S. Othelrici in Paderburna, & super aliis articulis infra annotatis, processu temporis quod suæ vetustatis celeritate delere solet omnia, memoriam effugiat humanam, præsenti scripto declaramus, quod nos accedentes ad Ecclesiam Paderburnensem, Abbate de Bridelare nostro Collega legitime excusato, Ecclesiam præfatam sancti Othelrici, secundum quod a D. O. sancti Nicolai in carcere Tulliano Diacono Cardinali Apostolicæ Sedis Legato acceperamus in mandatis, de majoris Præpositi & singulorum ac universorum de Capitulo, nec non D. Conradi ejusdem Ecclesiæ Plebani consensu post resignationem ejusdem Ecclesiæ a præfato Plebano coram D. Bernardo IV Paderburnensi Episcopo. Volrado Præposito, Amelungo Decano, Volquino de Swalenberch, & nobis factam, de consilio ejusdem D. Episcopi in has tres divisimus partes. Unam quæ est a Domo Hildebrandi Wapenrocht, usque ad curiam Episcopi, quæ vocatur Stathelhove, & deinde ad murum civitatis, & a domo jam dicti Hildebrandi usque ad domum Harmodi de Alride, & ab eadem domo usque ad molendinum Episcopi, & ab illo molendino usque ad pontem lapideum Ecclesiæ sancti Pancratii. Aliam vero partem Nortelvinke & Aspethere usque ad domum Christinæ ante urbem, & ab eadem domo usque ad portam, qua itur Herisiam, & omnes domos & villas extra civitatem versus Orientem & Septentrionem inferiori choro sancti Liborii assignantes. Ecclesiæ vero sancti Othelrici omnes domos quæ inter has duas partes sunt & omnes villas & singulares domos quæ extra civitatem sunt versus occidentem, contulimus. Volradus vero major Præpositus ad instantiam Domini Episcopi & nostram, Ordinationem nostram ac partium assignationem approbando, Præfatam parochiam videlicet Ecclesiam sancti Othelrici cum omnibus suis pertinentiis Dominabus in Paderburna ordinis Cistertiensis in eadem Ecclesia in perpetuum mansuris Auctoritate Patronatus de consensu Capituli majoris Ecclesiæ in remissionem peccatorum suorum & ut in perpetuum ipsius præpositi ac præfatis Dominabus, maxime quia earundem in eodem loco fundator extitit, memoria habeatur, jure contulit perpetuo possidendam. Ita tamen quod quemcunque Sacerdotem Abbatissa & conventus dictarum Dominarum ei suisque Successoribus præsentaverint, ab ipso suisque Successoribus curam recipiat animarum, & ei suisque Successoribus sicut tenetur obediet. Et ut gratiam uberiorem Dominabus exhiberet eisdem ordinavit ut post mortem Præpositi ejusdem loci dimidia marca in recognitionem subjectionis, & pro jure synodatico majori Præposito dimidia marca persolvatur, Ecclesiam vero sancti Pancratii D. Rothegero & Ecclesiam sancti Liborii in inferiori choro debita, sicut verus patronus ad quem debitum in omnibus habebunt respectum, a quo etiam & curam animarum & temporalia simul accipiunt & eorum Successores accipient, debita contulit solemnitate. Hæ autem Parochiæ omnia jura parochialia habebunt, nisi quod crucem diebus dominicis & in solemnitatibus non ferent, sed in processione majoris Ecclesiæ cum suis erunt Rectoribus, nisi legitima fuerint necessitate præpediti. In Parasceve sepulturam Crucifixi non facient, & in Nativitate Domini, in Pascha, in Ascensione, in Pentecostes, in festo Patroni & in die dedicationis ad Ecclesiam convenient majorem divinum officium audituri.

De Archidiaconatibus vero ordinantes

nantes totum Episcopatum in sex sedes, præter duos Archidiaconatus videlicet majoris præposituræ, cui hæc tres villæ Himminchusen, Dale & Buke sunt adjunctæ, & Præposituræ sanctorum Apostolorum Petri & Andreæ, de D. Episcopi consilio & Capituli consensu distinximus. Unam sedem Horrhusen in Ecclesia S. Dionysii, cui duas Ecclesias Curbike & Athorp cum ipsarum Ecclesiis & Capellis adjunximus, locantes secundam sedem Wartberch, cui Ecclesias Dasburch, Lovene, Wellethe, Kulete, Rothen, Bylinchusen, Scerve, Ossendorp, cum earum Ecclesiis & Capellis adjunximus, ipsum Archidiaconatum Cantoriæ deputantes. Tertiam Sedem Iburch, cui has Ecclesias Eisnen, Natesunken, Brakel, Volstesen, Herstelle, & omnes Ecclesias, quas modo habet Helmmardishusensis Ecclesia. Herisiam, Wilbodissen, cum ipsarum Ecclesiis & Capellis adjunximus, ipsam sedem Cameræ assignantes. Quartam sedem Huxariæ cum his Ecclesiis Corbeia, Meinbragtesen, Brochusen, Otberch, Erelen, Amelunkessen, Godelmen, Helingenberch Berninhusen, Bodikissen, Albachtissen, Hejenhusen, Homersen, Bossesen, Sanctus Ægidius, Niennovere, Oldenthorp, Dune, duo Holtesminne, Lugderinken, cum earum Ecclesiis & Capellis. Quintam sedem Stenhem cum his Ecclesiis Beldersen, Oldenberge, Holthusen, Sumersile, Monasterium, Leverinctorp, Collerbike, Valkenhagen, Burghagen, Oppidum Swalenberch, Scithere, Wicbilethe, Byche, Capella Relinkerke, Sandenebike, Pumesen, Lugethe cum earum Ecclesiis & Capellis. Sextam Sedem Lymego cum his Ecclesiis Scutemer, Orlinghusen, Hepen, cum earum Ecclesiis & Capellis, quam Sedem custodiæ deputavimus, adjicientes quod cum Archidiaconatus Schildese & Hervordie vacaverint, Præposituræ Scildesensi permaneant, ita si eadem Præpositura Capitulo remanebit, alioquin & Hervordia, & Scildese ad custodiam devolventur, quæ tamen Sedes non nisi post mortem eorum qui nunc ipsarum Ecclesiarum Archidiaconi sunt, vel nisi forte voluntarie resignaverint, vacabunt. Auctoritate, etiam D. Legati districte sub anathematis vinculo omnibus Sacerdotibus, & Plebanis præfatarum sex Sedium præcipiendo mandamus. Quatenus cum ipsas Sedes vacare contigerit; Ad Archidiaconos suos curam animarum & donum altaris, ab ipsis accipiendo, debitum in obedientia & procuratione eisdem facienda, habeant respectum. Cum vero inter cetera de mandato D. Legati de obedientiis sæpedictæ Ecclesiæ ordinaremus. Canonicis non per omnia nobis consentientibus, tandem D. Volradi majoris Præpositi, & nostro se commiserunt arbitrio, pœna centum marcarum ipsum arbitrium vallantes. Juramento igitur ab omnibus accepto, ut nostris parerent mandatis, sub pœna arbitrii videlicet centum marcarum primo præcepimus, ut omnis cessaret rancor qui erat inter majores Canonicos & minores de inæqualitate bonorum, & pacis osculum fuit utrimque datum & acceptum, & postmodum divisione facta bonorum, sub pœna arbitrii scilicet centum marcarum præcepimus, ne quis de cetero querimonium Episcopo vel Præposito moveret de collatione obedientiarum. Sed sit in potestate eorum conferre obedientias suas cui voluerint, & plures uni secundum quod ipsis videbitur expedire, nisi Dominus Papa vel ejus Legatus providerit aliter ordinandum, præcepimus etiam sub eadem pœna, ne quis vindictam sumat de Præposito majore pro eo quod arbitratus est obedientias quorundam Canonicorum esse dividendas, & excommunicavimus omnes qui de cetero rancorem verbo vel facto pro illa divisione obedientiarum contra dividentes vel eos qui bona receperunt demonstrarent, id est, qui eos pro illo facto contumeliis & opprobriis afficerent, vel eis hoc factum improperarent, & decernimus eos qui hæc fecerint excommunicatos, perjuros, & pœnam centum marcarum incurrisse. De Mandato etiam D. Legati & nostra ordinatione omnes Canonici a majori usque ad infimum de Capitulo majoris Ecclesiæ juraverunt, quod cum in ipsorum Ecclesia non sint nisi XXIV. majores præbendæ & sex pueriles. Nullus de cetero ad non vacans: nec duo ad unum vacans eligantur, & quod nullus Canonicorum de cetero emancipabitur, quin idem juret ne numerus Canonicorum excedat numerum præbendarum.

Suppetit in hanc rem aliud quoque rescriptum eorundem Visitatorum, in quo planius constat annus, quo hæc acta memorantur.

Frater Conradus Prior Provincialis Fratrum Prædicatorum Teutoniæ & Frater Ernestus ejusdem ordinis Visitatores a Legato per diœcesin Paderbornensem dati. Universis ad quos præsens scriptum pervenerit utriusque vitæ salutem. Cum officio visitationis in Ecclesia Paderbornensi fungeremur, inter cætera quæ ibidem auctoritate Domini S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconi Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati ordinavimus totum Episcopatum præter duos Archidiaconatus, videlicet majoris Præpositura (cui has tres villas Dale, Imminchus & Bure adjunximus) & Præposituræ sanctorum Apostolorum Petri & Andreæ, de venerabilis Patris Domini Bernardi quarti Paderbornensis Episcopi consilio & totius Capituli consensu (Abbate de Bredelare nostro Collega legitime excusato) in sex Sedes distinximus, quarum unam Horbusen in Ecclesia S. Dionysii locavimus, Ecclesias Curbike & Athorp, cum omnibus Ecclesiis & Capellis eisdem duabus Ecclesiis deputatis (quæ tamen non nisi post resignationem vel mortem eorum qui nunc præfatarum Ecclesiarum Archidiaconi sunt vacabunt) præfatæ Sedi Horbusen assignantes. Verum quia major Præpositus Paderbornensis ante hanc nostram ordinationem non præfatum Archidiaconatum S. Dionysii haberet, auctoritate Domini Legati qua fungimur circa ipsum dispensamus, quatinus ei eundem, licet alium habeat Præposituræ annexum liceat diebus vitæ suæ quiete & sine contradictione possidere, districte sub pœna excommunicationis Sacerdotibus & plebanis ipsis præcipientes, ut cum ipsas Sedes secundum nostram ordinationem videlicet Athorp & Curbike vacare contigerit, cum debita obedientia & procuratione constricta ad ipsum habeant respectum. Ne quis vero imposterum hanc nostræ ordinationis formam ausu temerario valeat revocare vel aliquo modo immutare, præsens instrumentum Volrado majori Præposito Paderbornensi sigillorum nostrorum impressione dedimus exhibendum imposterum si necesse fuerit per se communitum. Acta sunt hæc Dominicæ Incarnationis Anno MCCXXXI. Indictione IV. XII Calend. Februarii.

Accedunt ipsius Bernardi Episcopi literæ, quibus divisionem Parochiæ S. Odalrici in hunc modum ratam habet.

Bernardus Epifc. divisionem parochiæ S. Udalrici comprobat

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Universis Christi fidelibus præsentem paginam inspecturis notum esse volumus, quod nos obedire volentes mandato Domini O. Apostolicæ Sedis Legati in divisionem Ecclesiæ S. Odelrici in Paderburn simpliciter consensimus, & consilium adhibuimus, prout idem Dominus Otto S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis tunc temporis Teutoniæ Legatus dividi mandavit, eandem, & hæc literis nostris sigillo nostro roboratis protestamur. Acta sunt hæc Anno Domini MCCXXXI. Indictione quarta. Anno Pontificatus nostri 3. Id. Januarii.

Quam eandem divisionem ratam habent Canonici Cathedralis Ecclesiæ.

Adsunt & Volradi Præpositi, totiusque Cathedralis Ecclesiæ literæ, quibus ejusdem Parochiæ divisio in tres partes facta, eo quo supra relatum est modo comprobatur.

Volradus Dei gratia Præpositus, Amelungus Decanus, & Capitulum majoris Ecclesiæ Paderburn. omnibus præsens scriptum inspecturis utriusque vitæ salutem. Venientes ad Ecclesiam nostram Fr. Conradus Prior Provincialis fratrum Prædicatorum Theutoniæ, & Fr. Ernestus ejusdem ordinis Visitatores per Paderbornensem diœcesin a Legato dati, Abbate de Bredelare ipsorum Collega legitime excusato, literas Domini Ottonis S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconi Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati nobis obtulerunt, in quibus ipsis dederat in mandatis, ut Ecclesiam S. Othelrici in Paderburna de consilio Domini nostri Bernhardi Episcopi dividerent in tres partes, sicut ex ipso authentico colligi poterit evidenter, prædicti vero fratres de Domini Episcopi consilio, Præpositi ac nostræ Universitatis, nec non Domini Conradi ejusdem Domini plebani consensu in has tres partes diviserunt. Unam quæ est a domo Hillebrandi Wapenrogt usque ad curiam Episcopi, quæ vocatur Stathelhove, & deinde ad murum civitatis, & a domo jam dicti Hillebrandi usque ad domum Hartmodi de Alride, & ab eadem domo usque ad molendinum Episcopi, & ab illo molendino usque ad pontem lapideum Ecclesiæ S. Pancratii, aliam vero partem scilicet Northelfincke & Aspedere usque ad domum Cristinæ, & ab eadem domo usque ad portam, qua itur Herisiam, & omnes domos & villas extra civitatem versus Orientem & Septentrionem inferiori choro S. Liborii de nostro consensu assignantes, Ecclesiæ vero S. Othelrici omnes domos, quæ inter has duas partes sunt, & omnes villas & singulares domos, quæ extra civitatem sunt versus occidentem contulerunt. Quam Parochiam videlicet Ecclesiam B. Othelrici Volradus major Præpositus, ad quem ejusdem Ecclesiæ jus pertinebat Patronatus per multam dicto-

rum

rum Visitatorum instantiam, ipsorum ordinationem, & partium assignationem approbando cum omnibus suis pertinentiis Dominabus in Paderburna Ordinis Cistertiensis in eadem Ecclesia in perpetuum mansuris de nostro consensu contulit jure perpetuo possidendam, ita tamen ut quemcunque Abbatissa & conventus Dominarum supradictarum ei & suis Successoribus præsentaverint, ab ipso suisque Successoribus curam sine difficultate recipiat animarum, & ei suisque Successoribus sicut tenetur obediet. Et ut gratiam uberiorem suorum gravaminum eisdem Dominabus exhiberet ordinavit ut post mortem Præpositi ejusdem loci dimidia marca in recognitionem subjectionis, & pro Synodatico majori Præposito persolvatur. omnia jura Parochialia hæc Parochia, habebit, nisi quod diebus Dominicis & in solemnitatibus sicut ante consuevit crucem non feret, sed in possessione majoris Ecclesiæ cum suo erit rectore, nisi legitima fuerit necessitate præpeditus. In Parasceve sepulturam Crucifixi non faciet, & in Nativitate Domini, in Pascha in Ascensione, in Pentecostes, in festo Patroni, & in die Dedicationis ipse ac Parochiani sui ad majorem Ecclesiam convenient, divinum officium audituri, Ut autem hæc suprascripta rata & in perpetuum inconvulsa permaneant, præsens scriptum Ecclesiæ nostræ sigilli fecimus impressione muniri. Acta sunt hæc in Capitulo majoris Ecclesiæ Paderborn. Anno Dominicæ Incarnationis MCCXXXI. Indictione quarta, II Calend: Februarii.

Bernardus Ep. beneficit Cœnobio Mariensfeldensi.

Sensit jam tum Bernardus Episcopus, ex quo communem Canonicorum vitam dissolverat, dissidia inter ipsos Canonicos de dignitatum contentione, ex Archidiaconi munere, & bonorum partitione; ob quæ Legati Apostolici opem implorare necesse habuit. Cetera quæ per Visitatores hosce, aut in diœcesi nostra, aut alibi in meliorem formam reparata sunt, vetustas abolevit. Interim Episcopus noster conversa ad Cœnobia religiosorum liberalitate, cum jam sat opibus abundarent Canonici, Marienfeldenses Monachos singulari præ ceteris beneficentia grataque in Patrem memoria complexus est; quod is abdicato comitatu Lippiensi, renunciatisque omnibus, quæ in vita illi cara esse poterant, primum istic inter monachos religiosam vitam professus esset. Et cum per singulos annos multæ largitiones ab eo Cœnobio illi factæ sint; tum hoc anno Susati in congressu cum Mollenarckio Coloniensi Archiepiscopo, ceterisque e Clero & nobilitate viris largas decimas, quæ ex feudo ad ipsum reciderant, & a Bernardo nepote Comite Lippiensi obtinuerat, Marienfeldensibus Cœnobitis donavit, confectis tabulis. *Hujus rei testes fuere Volradus major Præpositus Paderbornensis, Amelungus Decanus, Bernardus nobilis de Osede, Andreas de Eltene, qui omnes una cum Widekindo S. Petri Præposito adstiterunt, ubi videlicet Dominus noster Coloniensis Archiepiscopus præsedit judicio, quod vulgo dicitur Boeching. Uti & facta hinc inde resignatione tam decimæ, quam domorum in manus nostras ipsius decimæ proprietatem memorato Cœnobio assignavimus, quam Wigboldus Abbas ad manus Ecclesiæ suscepit.* Multis præterea testibus adductis. *Acta hæc referuntur Susati coram Domino suo Bernardo nobili de Lippia anno gratiæ* MCCXXXI *Indictione IV.*

Exitum hujus anni nobilitavit D. Elizabethæ Thuringiæ & Hassiæ Landgraviæ funus; quæ sanctissimæ conjugis & viduæ exemplo XIX Novembris excessit e vita, conditaque Marburgi, celebre apud posteros monumentum venerationis cultusque reliquit.

Annus Christi 1232.

Gregorii IX. Pont. 6. Friderici II. Reg. 20. Imp. 13. Bernardi IV. Ep. Pad. 5.

Godefrid. in Annal.

Anno vertente Fridericus Imperator paci in Italia cum Longobardiæ civitatibus stabiliendæ intentus, Henricum filium Germaniæ Regem accersiit; qui magna procerum turba prosequente patri occurrit. Ambo deinde apud Aquileam convenientes Pascha celebrarunt. Eo in congressu conventuque Episcoporum ac procerum, rursum, quod a Rege filio decretum erat Wormatiæ, ad restringendam urbium libertatem, & refrenandam civium erga Episcopos insolentiam, confirmatur ab Imperatore patre publico, quod subjicimus, diplomate.

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis. Fridericus secundus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Jherusalem & Siciliæ Fridericus Tribus & Collegia civium & eorum Ma-

gistros citra Domi norum voluntatem irrepentes tollit.

Siciliæ Rex. Revocamus in irritum & cassamus in omni civitate & oppido Alemanniæ communia consilia, Magistros civium, seu Rectores, vel alios quoslibet Officiales, qui ab universitate civium sine Archiepiscoporum & Episcoporum beneplacito statuuntur, quocunque per diversitatem locorum nomine censeantur. Irritamus etiam cujuslibet artificii confraternitates seu Societates: Moneta quoque suis in locis cusa comparentur omnia venalia, ut antiquitus fieri consuevit. Ad hujus autem constitutionis & sanctionis nostræ memoriam & robur perpetuo valiturum, præsentem ducalem paginam fieri, & bulla aurea typario nostræ majestatis impressa, jussimus communiri. Hujus rei testes sunt B. Patriarcha Aquileiensis, A. Magdenburgensis, O. Ravennas & B. Panormitanus Archiepiscopi, & alii. Signum Domini Friderici II. Dei gratia invictissimi Rom. Imp. semper Augusti, Iherusalem & Siciliæ Regis. Et ego Sifridus Ratisponensis Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius vice Domini Sifridi Moguntini Archiepiscopi in Germania Archicancellarii recognovi. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCCXXXII. *mensis Aprilis die - - - - quinta Indictione, imperante Domino nostro Friderico, Anno Romani Imperii* XXII. *regni Iherusalem* VII. *regni vero Siciliæ* XXXIV. *feliciter Amen. Datum apud Aquileiam.*

Gregorius PP. Episcopos Westphaliæ & Saxoniæ cohortatur ad succurrendum Archiep. Bremensi ad versus rebelles Stedingos.

Sed longe nobiliori cura & providentia Gregorius Pontifex hoc anno Saxoniam nostram complexus. Nam ex quo a Gerhardo Bremensium Archiepiscopo interpellatus edoctusque esset, quo furore hæresis sæviret in Sacerdotes, clericos, omnia Christianorum sacra, quantoque periculo malum illud per inferiorem Saxoniam serperet; Pontifex prædicatores crucis haud secus, quam in sacro bello adversus Saracenos in Palæstina, & barbaros in Livonia fecerat, nominavit Episcopos Raceburgensem, Mindensem & Lubecensem, qui Principes & populos convocarent ad militiam expeditionemque adversus rebelles Stedingos, & sceleratos homines. Deinde scriptis ad Bernardum Paderbornensem, ceterosque Westphaliæ Episcopos literis, cohortatur, uti non modo Oratoribus belli hujus, sed & Bremensi Archiepiscopo omni auxilio adsint: harum literarum exemplar hic proferre interest.

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Paderbornensi, Hildesemensi, Verdensi, Monasteriensi & Osnabrugensi Episcopis salutem & Apostolicam benedictionem. Clamante ad nos dudum Bremensi Ecclesia contra perfidiam hæreticorum, qui Stedingi vocati, fideles populos regionis istius ferali more lacerant & extinguunt, nos venerabilibus fratribus nostris, Raceburgensi, Mindensi, & Lubecensi Episcopis, quibus prædicationis officium est in diœcesibus vestris ab Apostolica sede commissum, mandavimus, quod per easdem diœceses peccatorum veniam fidelibus pollicendo ipsos contra præfatos hæreticos concitarent, & per eorum auxilium illi auctore Deo ad gratiam conversionis accelerent, vel in confusionis foveam deducantur. Ut ergo dicti Episcopi plenius & efficacius valeant, quæ mandavimus, adimplere, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum agatur fidei negotium, quod cunctis debet esse fidelibus & prælatis præcipue speciale in eodem negotio dictis Episcopis efficaciter adsistatis, impendentes eis utile consilium & auxilium oportunum. Datum Anagniæ XIV *Calend. Februarii Pontificatus nostri anno* VI.

Haud dissimiles sunt literæ apud Odoricum in historia Ecclesiastica ad Raceburgensem, Mindensem, & Lubecensem Episcopos, belli hujus præcones; quibus nefanda Stedingorum flagitia supra a nobis relata exponuntur. Quam in rem quoque optimus Pontifex scripsit ad ceteros inferioris Germaniæ Saxoniæque Principes; a quibus altero ab hinc anno magna conspiratione bellum est susceptum. Et Bernardus Episcopus noster eo sollicitius sibi hoc negotium sumpsit, quo magis decorum ac necessarium habebat, Gerhardo fratri suo Bremensium Archiepiscopo subvenire; eo cumprimis bello, in quo jam alterum fratrem Hermannum Comitem Lippiensem gloriose pugnantem amiserat.

Quanquam hoc ipso anno, quo armanda Westphalia, intestinis ipsa bellis conflictarit. Nam, ut auctor est

Gode-

Godefridus, sub id tempus Henricus Coloniensis Archiepiscopus Westphaliam cum militia ingressus, hostibusque in deditionem acceptis, cum triumpho reversus est. Hostibus hisce Archiepiscopi, cum Walramus Limburgicus, juvenis ferox & Episcopis etiam ex superiori bello multum infestus, cum ingenti militum manu subsidio veniret, intraretque dioecesin Monasteriensem, objecit se illi Ludolphus Monasteriensis Episcopus, vir animo intrepidus, armisque promptus & Limburgicum retro, unde venerat, cum clade redire compulit. Hæc licet a Godefrido referantur, non tamen auctor ille prodidit, quinam illi hostes, aut quod bellum fuerit. Constat interim per id tempus castrum Sturmede ab Henrico Archiepiscopo obsessum fuisse. Adsunt enim ex tabulario Bredelariensis Cœnobii, quod Paderbornensis nostræ dioecesis est, Henrici Coloniensis Archiepiscopi donationum tabulæ, ex castris ejus obsidionis datæ; quas hic ob præclarum Ordinis Cisterciensium, ejusque Cœnobii encomium referre juvat.

Henricus Archiep. Colon. in Obsidione Castri Störmede confirmat bona & Privilegia Cœnobii Bredelar.

Henricus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Universis præsentem paginam inspecturis in perpetuum. Ejus intuitu & respectu, qui nos ad pontificalis dignitatis apicem sublimavit, tanto vigilantius sacram religionem plantare, tenere, ac defensare tenemur, quanto gratius obsequium in religionis observantia, & rigore disciplinæ Ecclesiasticæ Jesu Christo præstatur, & laus ejus per viros religiosos sumit incrementum. Cum igitur novella plantatio, Monasterium scilicet in Bredelaer Cistertiensis ordinis in servitio Dei, & gloriosæ Dei genitricis ipsius proficiat, Deus, qui omnium merita pensat, & mensuras silens remetitur, ob maternæ reverentiæ claritatem fratribus in Christo sibi servientibus gratiam sibi continuæ propitiationis impendit, & labores eorum in fructu multipliciter amplificat, & in germine dilatat honestatis. Nos ergo contemplantes memoratam Ecclesiam divina instauratione fulciri, cum Dominus Ordini Cistertiensi a mari benedixerit usque ad mare, circa ipsius promotionem operam duximus impendendam, quatenus nostris & Ecclesiæ Coloniensis patrociniis adjuta ab invasoribus iniquis libera consistat, in laude Dei crescat, fructificet in flore virtutis, & in obsequio ejus stabilis perseveret. Usu itaque ac meditationum provida, privilegia sibi a D. Adolpho & Engelberto, felicis recordationis antecessoribus nostris Coloniensibus Archiepiscopis concessa, & bona, videlicet sex mansos in Upsespringe, & prædium in Mere, & sex mansos in Veltlæn, universa quoque bona, quæ in præsentiarum possident, vel adhuc Domino dante poterunt adipisci, sigilli nostri munimine confirmamus, recipientes ipsam Ecclesiam cum personis & omnibus attinentiis sub nostram, & B. Petri Patroni nostri protectionem: sub anathemate districtius inhibentes, ne quis ausu temerario molestare præsumat eadem, sicut judicium divinum & nostræ jurisdictionis effugere cupit ultionem. Datum in obsidione castri Stormede, Anno gratiæ millesimo ducentesimo tricesimo tertio, sexto decimo Calend. Augusti.

Annus Christi 1233.

Gregorii IX. Pont. 7. Friderici II Reg. 21. Imp. 14. Bernardi IV Ep. Pad. 6.

Albert. Stad.

Ea licet, quæ retulimus, in Ducatu Westphaliæ agerentur, totus tamen annus in apparatu belli per Westphaliam Saxoniamque insumptus adversus Stedingos; postquam Mindensis, Raceburgensis, & Lubecensis Episcopi, ceterique sacræ militiæ præcones Saxoniæ regiones peragrarunt: quod & in Belgio, Frisia, vicinisque provinciis factum est, ad largas noxarum condonationes a Pontifice indultas. Quare & belli initium hoc anno processit, ex quo Orientalis Stedingia a peregrino milite, qui ad vexillum crucis convenerat, vastata est; quanquam improspero adhuc exitu, quando Burchardus Comes Aldenburgicus a Stedingis cæsus, cum ducentis suorum occubuit. Quæ clades majus exinde irritamentum dedit ceteris. Inter hæc Gregorius Pontifex, qui sollicita cura comprehendebat Saxoniam, etiam Corbeiensium patro-

Gregorius PP. possessionem Castrorum Mersberg & Kugelenberg Corbejensibus ratam habet.

trocinium suscepit, datoque diplomate castrum Mersberg (quod antiquitus Eresburgum, postea Mons Martis appellatum est) castrumque Kugelenbergam, atque Oppidum Volcmersen perpetua possessione ratum, & celebri illi Monasterio intactum manere jussit.

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati & conventui Monasterii Corbeiensis Ordinis S. Benedicti Paderburnensis diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est, & honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii ad debitum perducatur effectum. Ea propter Dilecti in Domino Filii, vestris justis precibus inclinati, personas vestras & locum, in quo divino vacatis obsequio, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum præstante Domino justis modis poterit adipisci, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem de Mersberg & Kugelenberg castra, & Oppidum de Volcmeressen cum pertinentiis eorundem, nec non possessiones, silvas, prata, & alia bona vestra, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis & per vos Monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Anagniæ II Calend. Octobris. Pontificatus nostri anno septimo.

Godefridus Albertus Chron. M. Belgii. Odericus in histor. Eccl. Brovver. lib. 15. Ann. Trev. Nefandæ in Germania hæreses, quibus exstirpandis per Legatos suos Pontifex studet.

Per id tempus, quo cum Stedingis negotium fuit, longe pestilentiores hæreses, de quibus & supra relatum est, jam ab aliquot annis sparsim grassabantur per Germaniam: quibus se necromantici, venefici, Atheique permiscuerant; quemadmodum ad hos exstirpandos Gregorius Pontifex lamentabilem Epistolam ad Magdenburgensem, Moguntinum, & Hildesiensem ceterosque Episcopos dedit. Hos adeo dementarat Dæmon, ut nunc se in forma ranæ & bubonis, nunc canis, nunc catti exosculandum offerret; scholasque & nefanda sacra habebant, quibus Tyrones ejus hæresis initiarentur: hi & Eucharistiam festo Paschatis a Catholicis Sacerdotibus acceptatam mergebant in latrinam, & Deum criminabantur, quod Luciferum e Cœlo dejecisset. Ex horum nefanda secta magister quidam Coloniam ingressus Synagogam aperuit, ex qua imago Luciferi responsa dabat. Ad hæc mala hæresis persananda, aut exstirpanda, nominatus Conradus Marburgensis a Pontifice cum suprema potestate Quæsitoris, vir prædicatione crucis apud Principes celebris; quem alii Ecclesiasticum Sacerdotem fuisse volunt, plerique e S. Dominici familia religiosum, cui & D. Elizabetha Hassiæ Landgravia conscientiam moderandam dederat. Huic & alii ex eodem S. Dominici ordine præsto fuere Sacerdotes, qui pro concione Magistratum & populum inflammarunt. Igitur passim per Oppida & pagos ferales rogi, in quos accusati hæreseos, nullo discrimine *Clerici*, *Monachi*, *inclusæ*, *cives*, *rustici*, pro auctoritate & judicio Conradi Marburgensis, conjecti exustique sunt. Verum ut Godefridus est auctor, *multi præcipiti sententia damnati. Nam eodem die, quo quis accusatus, seu juste, seu injuste, sine ullo appellationis vel defensionis refugio, damnatus & flammis absumptus est.* Ita multos insontes simul periisse vulgo, teste Trithemio, creditum fuit: constanterque narrat Trithemius, Conradus ferri candentis examen vel ad purgationem criminis, vel confessionis admisisse. Quæ si vera narrat, Magistratuum potius, quorum opera usus est, quam viri hujus temeritati adscribenda; quando ut supra relatum, Pontifex id genus explorandi crimen damnavit in Templariis, absolvitque ab hoc Livones. Interim Conradus postquam primum in viliora capita quæstiones instituisset, processit ad nobiles, ausus que Seinensem Comitem vocare in judicium delatæ suspectæque hæresis; at ille Moguntiæ in comitiis Principum coram Rege tam constanti animo & luculenta oratione innocentiam probavit, ut perculsus Quæsitor Conradus dilationem peteret.

Annus

Annus Christi 1234.

Gregorii IX. Pont. 8. Friderici II. Reg. 22. Imp. 15. Bernardi IV Ep. Pad. 7.

Igitur altero anno Francofurti IV Nonas Februarii conventus Principum indictus, in quo præter Abbates viginti quoque Episcopi præsentes fuere; ubi tam interritus ex conscientiæ fiducia crimen diluit Comes, ut Conradus lacrymans publice veniam erroris petere necesse habuerit. Inde Conradus acceptis securitatis a Rege, & Moguntino Archiepiscopo literis, dum Marpurgum proficiscitur, nobilium in se odio conflato ex insidiis occiditur, delatusque ad tumulum haud procul a D. Elizabetha terra integitur. Viro huic, ut diversa fuere judicia, Cantipratanus ob certamina cum hæreticis felicem mortem obtigisse refert; quem Leander etiam inter viros illustres suæ familiæ Divorum numero adscripsit: Antoninus in fastis Prædicatorum primum asserit, qui ex sua familia per martyrium ad superos transierit.

Conradus Inquisitor hæresis Francofur. to[l]Marpurgum redux occiditur.

Gloriose subinde hoc anno bellatum adversus Stedingos, & magno apparatu armorum, Principumque ac procerum conspiratione. Quippe ad Pontificis & sacrorum oratorum hortamenta invitati ad sacram militiam convenere Henricus Dux Brabantiæ, Florentius Comes Hollandiæ, Otto Gelriæ, Theodoricus Cliviæ, Henricus Oldenburgi, Wilhelmus Juliæ, Adolphus Marchiæ, Theodoricus Limburgi Comites. Adulto vere ingens hic exercitus cruce signatorum Bremæ se ad Visurgim conjunxit Gerhardo Bremensium Archiepiscopo, qui florentibus quoque copiis Episcoporum ex Westphalia & Saxonia contractis, stabat in armis. Universus exercitus, postquam 40000 recensitus fuit, ingenti omnium alacritate vindicandi sacrilegi populi injurias ad Othmundum fluvium ducitur in hostes; transitoque ponte, quem ex navibus subitario opere fabricarant, instruxere acies; stabat enim ex adverso Stedingorum exercitus sub imperio suorum ducum, quos Bolike de Bardenflete, Tammo de Huntorpe, Dithmarus de Aggere Stadensis memorat; ventumque ad agrum Oldenesche, memorabilis prælii locum. Aderat, & Clerus e latere eminus precibus Deum invocans, & lugubri carmine ingeminans sacrum Ecclesiæ versum *Media vita in morte sumus.* Ac postquam furibundæ utrimque acies in conspectum venere, facto impetu, primum Florentius Hollandiæ Comes signa intulit. Excepere pugnam Stedingi intrepide, Limphatorum instar decertantes: at dubio utrimque prælii exitu, Cliviæ Comes a latere invectus Stedingorum aciem disjecit. Tum gladiis hastisque sævitum in obvios: pars equis etiam obtriti. Jacuere in loco prælii supra sex millia cæsorum cadavera; reliqui aut in Visurgim & paludes acti, aut in fuga perempti; pauci ex profugis in Frisiam penetravere. Nec victoribus incruenta pugna fuit, qua Henricus Oldenburgicus Comes, Wilhelmus Egmontius, & Gerhardus Dynasta de Deist cum gregario milite cecidere. Ea victoria, quæ VI Calend. Junii celebratur, tota Stedingorum rebellio extincta fuit. Qui superstites fuere, postquam se Archiepiscopo ad omnia obsequia obtulerant, supplices petiere a Gregorio Pontifice in communionem Ecclesiæ recipi; quod is benigne indulsit, scriptis anno proximo, XII Calend. Septembris, literis ad Gerhardum Bremensem Archiepiscopum; uti præstita cautione sarciendorum damnorum, acceptaque fide, qua inposterum se Ecclesiæ obedientes fore jurent, supplices ab anathematis vinculis relaxet. Aliis etiam literis, IV Calend. Decembris datis, Pontifex injungit cœmeteria, quibus hæreticorum proscriptorumque extra Ecclesiam corpora humata erant, denuo consecrari. Hoc fervore religionis conspirationeque animorum tum contra hæreses in ipso fomite extinguendas actum; secus quam nostra ætate, ex qua illæ malorum iliades post enatæ, & quando finem aliquando habituræ?

Alb. Stad. Hist. Brem. Beka in Ottone III. Heida. Matth. Paris. Chron. M. Belgii. Meyerus. ceterique Belgii Scriptores.

Movetur in Stedingos.

Qui prælio victi Episcopo & Ecclesiæ reconciliantur.

Privileg. Eccles. Hamburg. Odoricus in hist. Eccl.

Henricus interea Rex, qui sese pro defensoris Ecclesiæ munere Ducem hujus belli ferre debebat, intestinis armis conturbabat Bojariam; quibus prospere

Henricus Rex contra Patrem suum conspirat.

succedentibus, ausus etiam est in patrem rebellionis consilia agitare. Quippe, ut Trithemius scribit, Boppardiæ conventu Principum convocato, alios precibus, alios promissis, alios minis aggressus; missis etiam in Italiam, qui Mediolanenses, aliosque Lombardiæ populos ad defectionem sollicitarent. Causæ a diversis diversæ adferuntur: Godefridus & Trithemius pravorum consiliis abductum perhibent: Veteres Itali ac Scriptores hanc conspirationem initam volunt, ut ea, quæ a parente inique agebantur, corrigeret: Paduanus Monachus odio Conradi fratris id cœptatum asserit, quod hunc parens in amoribus & dominatione successionis præferret.

Bernardus Episcopus noster, qui hoc anno fidam Gerhardo fratri suo Archiepiscopo adversus Stedingos operam navarat, bello feliciter gesto lætus, gratusque Deo, multis largitionibus cumulavit religiosorum Cœnobia, quorum precibus eventum commendarat; interque cetera Monasterio Hardehusano XII jugera agrorum, quæ ex feudo ad se revoluta erant, donavit, tabulis hac super re conscriptis. *Testes fuere Widekindus Præpositus, Hermannus Cappellanus, Bernardus de Osede, Hermannus Marschalcus, Luidolphus Osdage, aliique Castellani in Waburg.* Uti & hæc acta sunt *anno gratiæ* MCCXXXIV, XV *Calend. Septembris.*

Bernardus Ep. benefacit Monasterio Hardehusano.

Annus Christi 1235.

Gregorii IX. Pont. 9. Friderici II Reg. 23. Imper. 16. Bernardi IV Ep. Pad. 8.

Godefrid. Alb. Stad. Richard. de S. Germ. in chron. Nauclerus Chron. Aventraic.

Henricus R. a patre Imper. carceri includitur, in quo tandem mœrore consumitur

Turbas, quæ ex rebellione Henrici Regis superiori anno exortæ erant, Imperator altero statim anno compressit. Nam postquam de ea edoctus erat per Marchionem Badensem, ex Italia tandem in Germaniam rediit; advocatoque Wormatiæ Principum concilio, VI Nonas Julii supplicem filium in gratiam recepit, ea lege, ut castra & munitiones redderet patri. Id cum non præstaret, ex Trivelsia arce abstractus, rapitur in vincula. Inde ex Germania in Italiam & Apuliam transportatus, Cnosentino carceri includitur; in quo mærore & pædore consumptus, postmodum relictis duobus filiis, mortalem vitam clausit. Scriptorum judicium fuit, & adolescentiæ erroribus, & vitiorum turbine in hunc naufragii scopulum impegisse, postquam Germaniam, ut Trithemius scribit, etiam prædonum licentia & multitudine implesset. Filio in captivitatem abducto, Imperator Henricum Coloniensem Archiepiscopum, & Henricum Brabantiæ Ducem misit in Angliam; a quibus soror Henrici Regis Isabella in Germaniam deducta, Imperatori denuptura. Quæ cum per omnes urbes, tum Coloniæ ante Pentecosten magno honore & lætitia excepta, ac postquam per mensem in domo Præpositi ad S. Gereonem splendide habita esset, Wormatiam a duobus Principibus deducitur; ubi magna nuptiarum celebritate Imperatori data in thorum.

Conventus Moguntinus, ad quem plurimi Principes ac nobiles accessere

Festo subinde Virginis in cœlum assumptæ Rex celeberrimum Principum conventum indixit; ad quem, Trithemio referente, maxima Principum, Episcoporum, Abbatum, Comitum, & nobilium multitudo ex omnibus Theutoniæ partibus accessit; numerataque sunt super duodecim millia nobilium ac militum. Chronici Elwacensis Scriptor memorat, haud minus quam LXIV. Principes convenisse Moguntiam. Principum autem nomine designantur primum Archiepiscopi & Episcopi; deinde Duces, Marchiones, ceterique primores Imperii. In his autem Moguntinis comitiis, ut Godefridus auctor est, jurata est pax publica, stabilita vetera jura, & nova statuta, quæ Teutonico sermone in tabulas relata fuere. Ad hæc Otto Luneburgi & Brunswici Princeps, Ottonis IV. Imperatoris nepos, Wilhelmi filius, Ducis Luneburgi & Brunswici titulo decoratus; quanquam non sine magnæ familiæ dispendio; jussus enim Otto Dux abjurare ducatum Saxoniæ, & Palatinatum Rheni, & quæ retinebat ex patrimonio majorum hæreditaria per Saxoniam bona Imperio facere clientelaria, & in feudum deinceps accipere ab Imperio. Qua super re extat Friderici Regis diploma, quod vel ob præsentiam Episcoporum, qui in eo Principes appellantur, referre juvat.

In eo Otto Princeps Ducis Luneburgi & Brunswici titulo ornatus.

In

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Fridericus secundus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Jerusalem, & Siciliæ Rex. Gloriosus in majestate sua dominantium Dominus, qui regna constituit, & firmavit imperium: de cujus clementia vivimus, de cujus & munere est, quod feliciter imperamus; ad hoc nos supra Reges & regna præposuit, & in Imperiali solio sublimavit, ut nobis factori nostro gratitudine devota subjectis, pacem & justitiam moderamina nostra contineant, & qui sumus præ filiis hominum ab eo, qui præeminet orbi terræ, sublimius exaltati, viros dignos honoribus, & non immeritos ad solicitudinis partem admitti liberaliter ad decus & decorem imperii nominis & honoris titulo decoremus. Hinc est ergo, quod per præsens scriptum noverit præsens ætas & futura posteritas, quod cum propositi nostri foret, ut dilectum consanguineum nostrum Ottonem de Luneberg ad fidem imperii & devotionem nostram efficeremus arctius obligatum, nec loci vel temporis oportunitas affuisset, quo conceptam erga eum intentionem nostram prosequi nos deceret. Contingente causa nostri felicissimi adventus Alemanniam, & pro reformatione totius terræ status indicta Maguntiæ curia generali, dictus Otto ad eandem curiam vocatus accessit: in qua dum assidentibus nobis Principibus nostra serenitas resideret, de reformando terræ statu disponens, nominatur Otto de Luneborg flexis genibus coram nobis omni odio & rancore postpositis, quæ inter proavos nostros existere potuerunt, se totum in manibus nostris exposuit, nostris stare beneplacitis & mandatis, & insuper proprium castrum suum Luneborg (quod idiomate Teutonico vocatur Eygen) *cum multis castris, terris & hominibus eidem castro pertinentibus in nostram proprietatem & dominium specialiter assignavit, ut de eo, quidquid nobis placeret, tanquam de nostro proprio faceremus. Nos autem qui tenemur modis omnibus imperium augmentare, prædictum castrum Luneborg, cum omnibus castris, pertinentiis, & hominibus suis, quemadmodum ex ejusdem Ottonis assignatione in proprietatem accepimus in præsentia Principum, in imperium transtulimus, & concessimus, ut per imperium infeudari debeat. Civitatem insuper de Brunsvic, cujus medietatem proprietatis dominii a Marchione de Baden, & reliquam medietatem a Duce Bavariæ dilectis Principibus nostris emimus pro parte uxorum suarum quæ fuerunt filiæ Henrici de Brunesvic, Comitis Palatini Rheni, patrui dicti Ottonis, similiter in eadem curia imperio concessimus, proprietatem nobis debitam in dominium imperii transferentes. Præterea Ottone in ipsa generali curia in manibus nostris connexis palmis super sancta cruce imperii, quæ ibidem tenebatur, præstante juramentum, nos attendentes quam pura fide, sincera & prona devotione se totum mandato nostro & voluntati commisit, & in proprietatem nostram concessit proprie proprium castrum suum, de quo nemini tenebatur, & humiliavit se omnibus modis coram nobis: considerantes insuper, quod nunquam per eum fuerit offensum imperium, & ne contra honorem nostrum ad suggestionem alicujus voluerit inveniri, dignum & utile vidimus circa statum & augmentum ipsius imperiali munificentia providere. Quapropter cum consilio, assensu & assistentia Principum civitatem Brunsvic & castrum Luneborg, cum omnibus castris, hominibus, & pertinentiis suis univimus, & creavimus inde Ducatum, & Imperiali auctoritate dictum consanguineum nostrum Ottonem Ducem & Principem facientes, Ducatum ipsum in feudum Imperii ei concessimus ad hæredes suos, filios & filias hæreditarie devolvendum, & eum solenniter juxta consuetudinem investimus per vexilla, de affluentiore gratia concedentes eidem decimas Goslariæ Imperio pertinentes. Ad hujus itaque concessionis memoriam, & robur perpetuo valiturum, præsens privilegium fieri & bulla aurea, typario nostræ majestatis impressa, jussimus communiri. Hujus autem rei testes sunt* S. Maguntinus, H. Coloniensis, E. Saltzburgensis, T. Treverensis, N. Bisuntinus, Archiepiscopi: W. Magdeburgensis electus, E. Pappenbergensis, S. Ratisbonensis, Imperialis aulæ Cancellarius, H. Constantiensis, S. Augustensis, B. Argentinus, H. Basileensis, H. Hildesiensis, I. Leodiensis, G. Cameracensis, L. Metensis, N. Tullensis, G. Monasteriensis, E. Nuenburgensis, O. Trajectensis, E. Osenburgensis, L. Passaviensis, H. Eistedensis,*

* S. Sifridus. H. Henricus. E. Everhardus. T. Theodoricus. W. Wilbrandus. E. Egbertus. S. Sigfridus. H. Henricus. S. Sigebodus. B. Bertholdus. H. Henricus. C. Conrad.

L. Leodius. G. Gedrgius. L. Ludolph. G. Godschalcus. E. Engelhardus. O. Otto. E. Engelbertus. H. Henricus. C. Conrado. E. Engelhardus. G. Georg. C. Conrad.

C. Spirensis, E. Merseburgensis, G. Verdinensis, & C. Frisingensis, Episcopi: Frater Hospitalis S. Mariæ Teutonicorum in Jerusalem Magister, Morbacensis, Augensis, & Elwacensis Abbates: Otto Dux Bavariæ Comes Palatinus Rheni, H. Dux Brabantiæ, A. Dux Saxoniæ, B. Dux Carinthiæ, M. Dux Lotharingiæ, H. Landgravius Thuringiæ, Palatinus Comes Saxoniæ, H. Marchio Misnensis, H. Marchio de Baden, I. & O. Marchiones de Brandenborg, H. Comes Seinensis, H. Comes Barensis, D. Comes Cleviensis, H. Comes Anhaldinus, & alii quam plures.

Signum Domini Friderici secundi Dei gratia invictissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, Jerusalem & Siciliæ Regis.

Ego Sigfridus Ratisbonensis Episcopus aulæ Imperatoris Cancellarius, vice Domini Moguntini Archiepiscopi totius Germaniæ Cancellarii recognovi. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tricesimo quinto, mense Augusto, octavæ indictionis, imperante Domino nostro Friderico Dei gratia serenissimo Romanorum Imperatore semper Augusto, Jerusalem & Siciliæ Rege, Anno imperii ejus sexto decimo, regni vero Siciliæ tricesimo octavo, feliciter Amen. Datum Moguntiæ anno, mense, indict. præscriptis.

Id diploma etsi non omnes exhibeat ex his comitiis præsules & Principes, quando & Episcopus Verdensis & Abbas Fuldensis & Corbejensis ex aliis tabulis cognoscuntur adfuisse; tum vero maxime illustrat Monasteriensium Episcoporum fastos; sistitur enim inter ceteros antistites ex hoc anno Godeschalcus eorum Episcopus, quocum Chronicorum Monasteriensium Scriptores mire oberrant, incerti quo loco & ordine reponant. Quorum alii passim inter Ludovicum Teclenburgicum, & Hermannum II ad annum 1127 collocant, integro seculo exerrantes, cum ad hunc annum 1235 referendus hic occurrat, medius inter Theodoricum Isenburgicum XXV, & Ludolphum de Holte XXVII Monasteriensium Episcopos. Et vero cum Theodoricus Isenburgicus D. Engelberti necis reus post anno 1226 postulatus Romam exauctoratusque haud multo post in peregrino solo obierit; verisimile est Godeschalcum per id tempus Theodorico subrogatum esse, & ab anno 1226 ad annum 1236, quo Ludolphus successerit, Monasteriensem Ecclesiam administrasse, bellaque quæ in fastis eorum memorantur contra Ottonem Teclenburgicum (qui & his Moguntinis comitiis præsens refertur a Meibomio) contraque Arensbergenses Comites gessisse. Sed hæc Monasteriensium Scriptoribus accuratius discutienda relinquimus; ego certe hactenus nullam istius Godeschalci memoriam in ullis aliis adhuc monumentis antiquitatum reperi, nec ullum vacuum tempus, quo hactenus inter Episcopos Monasterienses reponere liceat. Nunc ad incœpta redeamus.

Pontifex denuo Principes ad bellum sacrum sollicitat.

Dederat anno superiori Pontifex ad Reges & Imperii Principes literas, quibus bellum sacrum adversus Saracenos pro terra sancta recuperanda resumi hortabatur, flagitantibus id S. Ludovico Galliarum, & Henrico Angliæ Regibus. Et jam per Germaniam Moguntinus, Trevirensis, Salisburgensis, Pragensis, Leodiensis, Pataviensis, Metensis, Constantiensis, Monasteriensis, Basileensis, aliique complures Episcopi, Abbates, Duces & Principes sollicitati nomen militiæ addixerant. Quæ consilia hoc anno turbata, ut parum a Germanis impetratum sit; seu infelices superiorum annorum expeditiones ac vestigia tot cladium animos retraxerint: seu fluctuantibus per Imperium rebus, necessaria magis domi singulorum præsentia posceretur: seu Imperator a bello hoc semper alienus Principum voluntates interverterit. Sane præcones sacros ab Friderico impeditos quæritur, Gregorius Pontifex in Epistola ad Cæsarem. *Odericus in hist. Eccl. ad annum seq.*

Bernardus Ep. Monasterio Marienfeldensi donat decimas in Orlinghusen.

Rursum hoc anno se memoria Bernardi Episcopi nostri offert, a quo Marienfeldense Cœnobium, primum & sanctissimum Bernardi patris tyrocinium, decimarum in Orlinghusen donatione cumulatum. *Testes* tabularum, quas suo & Collegii nomine inscribit, *fuere Hermannus Camerarius, Hugo Custos, Rabanus & Henricus de Lippspringe Canonici majoris Ecclesiæ, aliique complures Clerici. Acta hæc sunt Anno Domini* MCCXXXV *Indict.* VIII.

Annus

Annus Christi 1236.

Gregorii IX. Pont. 10. Friderici II. Reg. 24. Imp. 17. Bernardi IV. Ep. Pad. 9.

Godefrid. Tritbem. Theodor. in vita Elisabetha.

Ossa S. Elisabethæ Landgraviæ Hassiæ in Magna Principum corona elevantur.

Serrar. in histor. Mogunt. & Si frid. Anonymus auctor de Landgrav. Odalricus in hist. Eccles.

Post illa Fridericus Imperator anno sequenti sub initium veris ex superiori Germania in Hassiam descendit; jam enim Pontifex anno superiori, ob pietatis & sanctitatis testimonia famamque miraculorum, quibus D. Elisabetha statim a morte inclaruerat, præter cetera admiranda opera, (inter quæ merito recenseas XVI mortuos, implorata Divæ hujus ope, ad vitam revocatos) Divorum eam numero adscripserat, jusseratque ossa honoratiori cultu elevari. Quod negotium cum diluendum esset Moguntino, Trevirensi, & Hildesiensi Episcopis, accessit & Imperator Marburgum; quem magnus Episcoporum, Principum, & procerum numerum numerus secutus; & tanta hominum multitudo confluxit, ut duodecies centena millia hominum numerata sint. Ad hanc celebritatem, uti Lipsius Coloniensem Archiepiscopum, alii alios suos Episcopos, ita nos Bernardum Episcopum nostrum ex vicinia cum Gerhardo fratre Bremensi Archiepiscopo accessisse dixerimus. Certe Bremensem Archiepiscopum celebritati interfuisse, testis est Jacobus Molanus; & quem in transitu cariorem hospitem excipere & comitari poterat Bernardus, quam fratrem suum Archiepiscopum? Igitur cum Calend. Maji ossa solemni ritu levarentur, Imperator primo sarcophagi lapidem manu sua sustulit, capitique Divæ coronam aurem imposuit. Ossa cum suavissimum odorem aspergerent, tum liquor quidam e tumulo fluxit, omnibus ægris accedentibus medela.

Godefrid. in Annal. Chron. August. Chron. Australe.

Imperator Fridericum Ducem Austriæ armis domat.

Imperator post hæc Confluentiam progressus, Germaniæ inferioris militiam invitat ad bellum adversus rebelles Longobardos. Ac pauci licet ex his partibus induci potuerint, ipse tamen collecto e superiori Germania milite, mense Julio, invito Pontifice, in Italiam progressus: expugnatisque quibusdam urbibus, in Austriam reflexit expeditionem adversus Fridericum bellicosum Austriæ Ducem, modo Ungariam, modo Bohemiam, modo Bavariam victricibus armis percursantem; adjunctisque sibi nobilium armis, quos Dux oppresserat, Austriam subigit, Viennamque a Ministerialibus ac civibus invitatus occupat. Magno tum numero, ac splendore veteri, aderant in castris Imperatori Wenceslaus Rex Bohemiæ, Bertholdus Patriarcha Aquileiensis, Sifridus Moguntinus, Eberhardus Salisburgensis, Theodoricus Trevirensis, Archiepiscopi: Sifridus Ratisbonensis, Eckebertus Bambergensis, Rutgerus Pataviensis, Episcopi: Otto Dux Bavariæ, Burchardus Dux Carintiæ, Henricus Landgravius Thuringiæ. Proscripto depulsoque Duce, Imperator in urbe Viennensi hibernat, civesque libertate Imperialium urbium donat.

Tandem Gerhardus Archiepiscopus Bremensis, & Otto Dux Brunswicensis & Lunenburgensis ex diuturnis dissidiis armisque, quæ ob castra quædam ac possessiones bonorum sumpserant, reconciliati in stabilem pacem convenere; postquam feuda quædam Ecclesiæ suæ Archiepiscopus Duci, tanquam bolum, objecit capienda. Tam dulce semper fuit Principibus pasci patrimoniis Ecclesiarum, donec nostra ætate hæresis omnia devoraret, quæ a Carolo M. prisci & religiosissimi Imperatoris delargiti fuerant.

Componuntur etiam inter se fratres Otto Comes Teclenburg & Engelbertus Ep. Osnabrug.

Per id tempus quoque Otto Teclenburgicus Comes, homo ferocis & rapacis ingenii, cum Engelberto fratre Episcopo Osnabrugensi compositus. Multos annos Otto Comes, idemque Advocatus Ecclesiæ Osnabrugensis, vexarat Episcopos sacrorum bonorum spoliis; quod eo licentius fecit postquam fratrem nactus Episcopum, a quo familiæ potius, quam Ecclesiæ patrimonium quærendum, augendumque sperabat. At Episcopus exuto omni sanguinis affectu, primum precibus, deinde minis aggressus fratrem; quibus cum nihil impetraret, anathemate percutit. Verum cum nec his armis sacris flecteretur ad restitutionem, Episcopus adjutus copiis Monasteriensis Episcopi, bellum infert, expugnatque castrum

Ar-

Arkenowam, & Essenam oppidum solo æquat; contraque Quakenbrugum suæ diœcesis vicinum locum præmunit, introductis Castrensibus & incolis. Postremum res ad acre prælium devenit, quo cæsus captusque Otto Comes, interemptus Dynasta Dyssenæ (ex qua familia Bernardum II Episcopum nostrum produximus) aliique complures nobiles belli illius socii. Oppidum castrumque Dissen funditus eversum. Quibus malis fractus Otto Comes ex carcere ad transactionem & pacem se obtulit. Arbiter datus Ludolphus Monasteriensis Episcopus, vir ingenio & armis acer: additi XXII militares viri, qui pacis inter Comitem, & Episcopum sanciendæ fidem jurarent. Conventumque in has leges, ut Comes Advocatiam diœcesis cederet Episcopo: Vicegraviatum, quo jus dicebat in urbe Osnabrugensi, & Castellaniam, jusve quod in castrum Iburg & Castellanos habebat, remitteret: nullas munitiones intra diœcesin erigeret: vicos & feuda circa Iburgum jure fiduciario tantum retineret: in vicem Episcopus Comiti fratri 800 marcas penderet. Ita Ecclesia illa molestissimo Advocatiæ onere liberata est industria Ludolphi Monasteriensis Episcopi. Quemadmodum jam ante Ludovicus ex eadem Teclenburgensium familia Monasteriensis Episcopus suam Ecclesiam ab eodem Advocatiæ jugo, quod Comites Teclenburgici in diœcesin & urbem Monasteriensem habuerant, liberavit, Ecclesiæ quam familiæ fidelior. Hoc judicium hoc anno Osnabrugi in Cœmeterio Collegii S. Joannis pronunciatum, vulgatumque: uti hæc Ertwinus, & auctor Chronici Monasteriensis scribunt; fallitur que hic postremus auctor, quod transactionem hanc Ludovico Monasteriensi Episcopo Comiti Teclenburgico adscribat, quod Ludolpho attribuendum est, eo quod Engelbertus cum Ludolpho Episcopatum gesserit Osnabrugi, non cum Ludovico, ut id ex Chronotaxi Episcoporum Monasteriensium facile constare poterit. Incertum quamdiu exinde vixerit hic Engelbertus, præclarus Osnabrugensium Episcopus, Successorem nactus Engelbertum Isenburgicum, quem postliminio Crantzius aliique ad Episcopatum rediisse scribunt, ideoque male expungi ex hoc Episcoporum Osnabrugensium numero ostendit Gelenius ex literis anno 1248 datis.

Obiit certe hoc anno Conradus Mindensium Episcopus, Præsul ex omni virtutum, & præclarorum operum laude in fastis Mindensium consignatus. Quippe D. Engelberto familiaris postremam ejus confessionem excepit; multaque Monasteria aut condidit, aut formavit in melius. Eo Episcopo Prædicatorum ordo, qui jam Susati, aliisque per Westphaliam locis receptus erat, Mindam introducitur, multisque illic viris doctis, & religione præstantibus effloruit. Celebris non minus Franciscanorum familia, propagataque per Saxoniam, cujus religiosæ vitæ institutum per id tempus Adolphus Comes Schawenburgicus & Holsatiæ, abdicatis omnibus patrimonii bonis, amplexus, tria exinde Monasteria condidit, sanctitate longe illustrior, quam nobilitate generis.

Chron. Mindens. Crantzius lib. 7. Metrop. c. 42. Gelen. in Engelb.

Conradi Mindens. Episc. obitus & præclare facta.

At Bernardus Episcopus noster, præterquam quod hoc anno Scakensi suæ diœcesis Cœnobio donationem fecit, egenis Ministerialium suorum filiis prædium, fractus pia commiseratione, ad vitæ alimoniam concessit: acceptaque stola & pede pastorali litem hac super re a Capitulo decisam probavit. Acta memorantur *hæc Anno* MCCXXXVI, *quarto decimo Calend. Octobris, præsentibus Volrado Præposito, Rabodone Decano, Volcquino de Swalenberg, Tetmaro Scholastico, Hermanno Camerario, Volberto, Hugone, Ludolpho Cellerario, Widekindo Præposito Apostolorum Petri & Andreæ, Volando Cantore, Brunone, Conrado* Plebano, *Henrico Præposito de Cildese, ceterisque e clero & nobilitate.*

Bernard. Ep. egenis Ministerialium suorum filiis succurrit.

Hoc præterea anno Bernardus, indulget Ludovico Ravensbergensi Comiti socero suo jus patronatus Capellæ in Oppido Bilfeldiensi, eamque a parochiali Ecclesia absolvit.

Et Ludovico Comiti Ravensbergensi concedit jus Patronatus capellæ Bilfeldiens.

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Episcopus, dilecto socero suo Comiti Ludowico salutem & dilectionis constantiam. Sciat constanter dilectio vestra, quod nos cum dilecto nostro Domino Ottone Custode Paderbornensi in eo convenimus, quod quilibet inhabitatorum Bilevel-

levelda mensam, ad quam familia pertinet, habentem Plebano de Hepen Annis singulis in die omnium Sanctorum obulum dabit pro exemptione. Capellæ Bileveldæ, quæ ratione matricis ad Ecclesiam Hepen pertinebat, quousque dicto Plebano de Hepen condigna recompensatio statuatur. Quapropter dictam Capellam Bilefeldæ a matrice ejus Ecclesiæ publicamus liberam & exemptam, salvo jure diœcesiani & Archidiaconi loci, vobis dantes liberam potestatem in eadem Capella personam idoneam ratione Patronatus statuendi, & eam ad collationem spiritualium loci Arcaidiacono præsentandi. Datum Paderburnæ, Anno Domini MCCXXXVI, *Pontificatus nostri anno * octavo.* * al. 9.

Annus Christi 1237.

Gregorii IX Pont. 11. Friderici II. Reg. 25. Imp. 18. Bernardi IV. Ep. Pad. 10.

Godefrid. Chron. Augustan. Exinde Fridericus Imperator postquam Viennæ in Austria hibernarat, bellum cum Friderico Austriæ Duce affectum relinquit Ecberto Bambergensi Episcopo, comitibusque Henrico Eberstenio & Nurenbergensi, primum Ratisbonam, deinde Spiram profectus ad indicta Principum comitia; in quibus Conradum puerilis ætatis filium cum Regem dixisset, eique Imperii curam demandasset, in Italiam cum robore exercitus contendit. Per quem Imperatoris discessum Fridericus Austriæ Dux prælio cum Imperatoriis congressus, victorque totam Austriam recepit. Annus hic interim, ut Godefridus scribit, Westphaliæ cumprimis, cœli tempestatibus fatalis; passim enim incussa grandine segetes & jumenta prostrata, visique grandinum globi ovorum columbinorum magnitudine, alibi crusta glaciei ad medii cubiti longitudinem dejecta. Consecuta mox alia strages ex ventorum procella, qua domus disjectæ, & arbores sylvæque radicitus eversæ jacuere, obtritis hominibus & jumentis. Quæ tanquam prodigia accepta, quando per absentiam Imperatoris in Italia, & Regis pueri administrationem tumultuaria illa inter Comites, nobiles, urbes bella initium habuere, de quibus Godefridus memorat, & his annales concludit, dignus, qui multorum temporum annales continuaret.

Annus tempestatibus horridus & Westphaliæ fatalis.

Leand. in vita Jord. apud Surium tom. 7. Obitus B. Jordani supremi Ordinis Prædicatorum Magistri.

Sustulit hic annus e Westphaliæ illustribus sanctisque viris B. Jordanum Ordinis Prædicatorum supremum Magistrum. Navem ille conscenderat, Hierosolymam & loca sacra, suique ordinis domicilia in Palæstina intervisum; cum in mari haud procul Accone naufragium passus, cum duobus sociis & nonaginta novem hominibus submergitur. Ac ne quid hic casus de sanctitate viri detraheret apud populum, visa sunt corpora inhumata cœlesti luce perfusa; puer deinde ad ejus opem imploratam in vitam rediit; multis præterea miraculis Jordanus a morte coruscus fuit. Sub quod simul tempus Albertus M. gente Suevus per Germaniam sui Ordinis Vicarii munus gerebat; ac ne in locum Jordani ad supremam præfecturam evocaretur, Coloniæ sedem fixit, orbemque fama eruditionis complere non destitit. In tanto per Saxoniam virorum doctorum priorumque numero Bernardus Episcopus noster totus fuit in dotandis, coornandisque religiosorum Cœnobiis; rursumque Monachis Campi Mariæ hoc anno duplicem donationem fecit, qua liberalitate Monachis ejus Cœnobii incultam sylvam in montibus Teutoniæ extirpari excolique in agros permittit: tabulas quod ad annum 1076 in Imado Episcopo productæ sint, hic prætermittimus, eo lectorem remittentes.

Bernardus Ep. silvam quandam in montibus Teutonicis donat Marienfeldensi Cœnobio.

Pari liberalitate hoc anno Bernardus Episcopus noster Ecclesiam suam in Sandebeck complexus; quando sæpe magis necessarium egenos animarum pastores Ecclesiæ ministros, & scholas parochiarum dotare, quam aut nova Cœnobia condere, aut vetera cumulare opibus; hæc enim cura propior attingit Episcopum. Tabulas hac super re confectas, quia priscam Episcopi pietatem spirant, hic ex parte repræsentamus.

Et plures agros Ecclesiæ Sandeboccensi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Bernardus quartus Dei gratia Episcopus Paderbornensis Ecclesiæ. Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis perpetuam in Domino salutem.

tem. Si Ecclesiarum Dei sublimitatibus inservimus, omni studio æternæ retributionis præmia nobis adfutura esse speramus. Ideoque præsentibus significamus & futuris, quod Arnoldus quondam Sandenebeke Plebanus, Bernardus Sacerdos de S. Bartholomeo, & Albertus de Wabervelde Monachus, de consensu Abbatis sui & conventus S. Pauli in Paderborna, in nostra constituti præsentia septuaginta jugera in Bodinkenhagen & quadraginta quatuor & plura in antiqua indagine juxta Sandenebeka sita cum areis & domibus eisdem jugeribus attinentibus nobis libere resignarunt, & nos ad eorundem voluntatem eadem bona Domino Jesu Christo, B. Virgini Mariæ, & B. Dionysio Sandenbeke contulimus, assignando eadem Conrado dictæ Ecclesiæ Plebano suisque successoribus perpetuo possidenda. Ea tamen conditione, ut quatuor solidi conventui S. Pauli Paderbornensi in festo omnium SS. & quatuor solidi in Epiphania Domini ad eleemosynas pauperum persolvantur. Testes hujus rei aderant Conradus Custos, Magister Joannes Canonici Paderbornenses, multique alii Plebani, Clerici & Laici. Acta sunt hæc anno Domini MCCXXXVII, in die Philippi & Jacobi, Pontificatus nostri anno nono, in domo nostra Paderbornæ. Reperio & in monumentis Abdinghoviani Cœnobii hoc anno renovatum esse societatem fraternitatis, ut appellant, inter ipsos Monachos Abdinghoviani Cœnobii & Cluniacenses Monachos, ex quorum Cœnobio D. Meinwercus hanc primum Coloniam Paderbornam traduxit, ut in ejus Episcopi gestis supra a nobis præscriptum est; quod tam insigne argumentum est, religiosæ caritatis, quam & florentis in utroque Monasterio disciplinæ.

Comites Arensberg. & Ritbergensis transigunt de bonis suis.

Hic ut vicina etiam contingamus, offert se ex hoc anno compositio transactioque de bonis inter Godefridum Comitem Arensbergensem & Conradum Comitem Ritbergensem, Godefridi, ut hæ literæ testantur, consanguineum; quas hoc loco ex multorum Comitum & nobilium congressu ob familiarum antiquitatem referre lubuit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Godefridus Comes de Arensberg, & ego Conradus Comes de Rethberge universis tam præsentibus quam futuris præsens scriptum intuentibus salutem. Cum ea, quæ geruntur in tempore, ne labantur cum tempore, literarum solent memoria perennari. Notum esse volumus universis, quod talis compositio inter nos intercessit, ita quod ego Conradus Comes bona in Kuik & Malsuen, eo jure, quo pater meus tenuit, integraliter obtinebo. Insuper adjectum est, quod ego Godefridus Comes de Arnsberg bona trans Lippiam cum omnibus attinentiis, tam fidelibus quam ministerialibus, jam dicto Conrado Comiti meo consanguineo libere dimisi & absolute, ita quod Conradus Comes universos tam fideles quam ministeriales ab iisdem bonis infeudandos sine pecunia, insuper omni contradictione postposita, infeudabit. Item ordinatum est, quod si aliqui, qui ab ipso Comite Conrado infeudandi sunt, & a manibus suis forte rejicere noluerint, vel recepto resignaverint, eidem Comiti eadem feuda permanebunt absolute. Si vero aliqui ab eis, qui contradictores extiterint, infeudati sunt, a Comite Conrado feuda sua requirent, & eis porrigere non denegabit. Item districte dictum est quod neuter nostrum homines cujuscunque conditionis extiterint, qui ante hanc compositionem alias non manserint, si ad alterutrum nostrorum declinaverint, eos sine voluntate alterius sibi non usurpabit. Item si aliquis hominum nostrorum aliqua ex parte contrarius deliquerit, alter ipsum in præjudicium alterius non usurpabit. Præterea ego Godefridus Comes omni actioni quam habui in memoratis bonis, nimirum Kuik & Malsuen & trans Lippiam una cum uxore mea hæredibus meis integraliter resignavi, Similiter & ego Conradus Comes præsentibus profiteor, quod omni actioni, quam in Dominio Arnsberg habere potui, una cum uxore mea & hæredibus meis succedentibus resignavi. Præterea condictum est, quod si aliquis nostrum hujus compositionis formam infregerit, vel ob invidiam contra alium surrexerit, Nobiles viri quorum sigilla præsentibus sunt appensa cum omnibus ipsorum voluntatibus pertinentibus contra delinquentem auxilium præstabunt. Hanc vero compositionis formam fide data insuper juramento præstito promisimus observare. Ut autem hæc ordinatio

tio

tiò nostra firma permaneat & inconvulsa, præsentem cartulam exinde conscriptam placuit sigillis nostris, nec non nobilium Præpositi S. Severini in Colonia, videlicet Domini Henrici fratris Werneri de Wisentmilde quondam Comitis in Arnsberg, Domini Henrici Comitis Seyn. Nobilis viri Domini Bernardi de Lippia & Domini Bartoldi de Buren, qui huic compositioni personaliter interfuerunt, firmiter communiri. Aderant dum hæc fierent etiam nobiles viri Henricus Burgravius Colon. Roricus Advocatus in Haggenberg, Henricus de Gravescap & Adolphus filius ejus, Henricus Niger de Arnsberg. Ministeriales vero Bertoldus de Brakele, Rudolphus de Ervete, Rutgerus de Durbenne, Lubertus Gogravius, Wilhelmus de Ole, Wilhelmus de Nehem, Godescalcus de Brokhuson, Bertoldus de Bilenhusen, Achilles Judex Lippiensis, Alradus Dapifer Lippiensis, Hunoldus Dapifer Arnsbergensis, Lubbertus de Benen, Omanus de Ostervelt, Hermannus de Elsepe, Helwicus de Hagnen, Theyme de Widdenbrugge, Henricus Tap, Ecbertus de Rockhusen, Rodelenus de Burbenne, Themo de Susato, & Theodoricus de Susato, & alii quam plures Ministeriales & fideles. Acta sunt hæc Anno Domini MCCXXXVII. *Calendis Septembris, ipso die Ægidii, regnante gloriosissimo Imperatore Domino Friderico, & venerabili Domino Henrico Colon. Datum Arnsberg.*

Antiqua Westphalia, & potentissima Comitum Arensbergensium familia, ex qua propago Ritbergensium Comitum traditur, clara per id tempus Conrado Comite esse cœpit; faceturque Gelenius vidisse se literas, quibus Conradus se Arensbergensem & Ritbergensem Comitem scribat: sive jam ille ex Hermanno Rutenbergio Burgravio Strombergensi, Henrici ejus nominis III. filio, Godefridi Arensbergensis Comitis fratre, se fundet, ut Gelenius & Cleinsorgius tradunt: sive altius etiam, quod ex his ab Henrico I. Arensbergensi Comite, ac fundatore Weddinghusani Monasterii, deducta sit. Et verisimile habeas Retbergam fuisse partem possessionemque antiquorum Comitum Arensbergensium, quæ ex divisione bonorum cesserit alicui nepoti; ut vel inde Godefridus Comes se Conradi consanguineum hisce Literis profiteatur. Res multum obscura, quæ ex collatis antiquitatum tabulis certius exploranda sit.

Annus Christi 1238.

Gregorii IX. Pont. 12. Friderici II. Reg. 26. Imper. 19. Bernardi IV. Ep. Pad. 11.

Richardus in chron. Auctor vitæ Gregor. IX. Oderic. in histor. Eccl. Alb. Stad.

Friedericus & Conradus ejus filius Ecclesiam divexant.

Subit nunc annus MCCXXXVIII, quo Fridericus Imperator in Italia Guelforum ac Gibellinorum factionibus longo intervallo resuscitatis populos inter se collidit. Brixiam frustra obsidet: Mediolanensibus extremum exitium minatur: Romanos adversus Pontificem concitat, omniaque sacra, profanaque loca pro lubidine regnandi vastat; quibus passim Tyranni nomine invisus, Ænobardi avi & Henrici patris improbitatem revocare ferebatur. Ita pro etiam ingenio patris Conradus filius agebat in Germania, opprimendo sacros præsules, & Ecclesiarum jura. Ejus exemplo provocati Magistratus politici, & inquieti proceres, multis deprædationibus vexavere Trevirensem, Coloniensem, Moguntinum, & Leodiensem, diœceses. Horum Dux Walramus Luxenburgi Comes, & Luneburgi Dux. Quietior Westphalia & Saxonia, Archiepiscoporum & Episcoporum auctoritate ac potentia; penes quos tum summus fere erat dominatus, ne facile se alii Principum ac procerum commovere auderent. Morte quidem subtractus hoc anno Henricus Mollenarchius Coloniensis Archiepiscopus, acerrimus Ecclesiasticæ libertatis vindex; sed huic subrogatus Conradus Comes de Hochsteden, Metropolitanæ ædis Præpositus, vir excelsi & interriti animi, qui pari, qua Mollenarchius, se auctoritate ferebat per Westphaliam, toga sagoque inclytus. At ne inferior Westphalia per id tempus infestaretur a Trentonibus, aut Frisiis, conjunctis viribus Embslandiam tuebantur Ludolphus Monasteriensis Episcopus, & Corbejensis Abbas, trahebantque castra sua præmunita Castellanis. Quæ vero inter ipsos præsules orta est controversia de

Alb. Stad. Trithem. in chron. Hirsau.

Controversia de Castro Landeggiano componitur.

de castro Landeggiano, ea in hunc modum hoc anno composita est.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ludolfus Dei gratia Monasteriensis Episcopus Wilhelmus Præpositus, Godfridus Decanus, totumque Capitulum Monasteriensis Ecclesiæ. Omnibus hujus paginæ inspectoribus notum esse cupimus, quod cum inter nos & Abbatem Corbeiensem hinc inde quæstio moveretur super castro Landetge, composuimus in hunc modum. Videlicet quod Abbas Corbeiensis & sua Ecclesia tres Castellanos locabit in eodem castro, & quarta mansio eidem remanebit, & tertiam partem castri tam in vigilibus quam custodibus aliis custodiet. Item promisit, quod nec ipse nec aliquis Successor suus turrem in eodem castro construet, sed turrem ædificatam pari modo cum Ecclesia nostra Monasteriensi perpetuo retinebit, ita tamen quod nos & nostri Successores ejusdem turris instituamus custodes, & ipsi pari modo Abbati jurabunt, & ne Abbas, vel aliquis Successor suus turrim construat, nos eidem in restaurum 4 marcas assignabimus annuatim. Item portarius pari modo eidem jurabit. Item quidquid proventuum evenerit in foro Abbati æqualiter cedet, Item si oppidum prope castrum ædificatum fuerit, nos judicium & monetam collocabimus, sed proventus inter nos æqualiter dividentur, & ita de omnibus proventibus, antiquo tamen telonio, quod Sevart *dicitur, excepto. Ut autem hoc factum stabile & inconvulsum permaneat, præsentem paginam tam appensione sigilli nostri quam Capituli Monasteriensis fecimus roborari. Testes hujus rei sunt Wicboldus nobilis de* Holte, *Burgravius de Stromberg, Hermannus nobilis de* Harstorp, *Bernhardus, Fridericus, & Hermannus fratres de Menhuvele, Burgravius de* Begethe *(fors* Pegethe*) & fratres sui Hermannus & Joannes, Hermannus* Worenze, *Albertus Dapifer & frater suus Adolfus, Suetherus tunc Judex Monasteriensis, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Domini MCCXXXVIII.*

Mense Octobri Bernardus Episcopus noster evocatus Geismariam, quod in finibus Hassiæ est Oppidum, ad dedicationem templi, quod D. Francisci familiæ tum per has regiones multum propagatæ cum Cœnobio conditum erat. Id Oppidum, quia intra jurisdictionem Episcopi Paderbornensis erat, Bernardus magna hominum frequentia solemni ritu consecravit. Eo simul in Oppido cum hæc celebritas ageretur, Bernardus Episcopus noster ampla feudi bona, quæ duo nobiles fratres de Schoneburg ultro Episcopo reddiderant, Gerdensi Virginum Cœnobio donavit. *Acta hæc habent tabulæ Episcopi Geismariæ confectæ in die consecrationis Ecclesiæ fratrum Minorum, in die Gereonis & Sociorum ejus, præsentibus testibus adhoc requisitis, Everhardo de Hervordia, Joanne de Elsen, Magistro Mauritio de Schildere Canonicis Paderbornensibus, Plebano Regenrode de Iburg, & Alberto de Elsen. Militibus Stephano de Halderson, Hermanno de Vester, Harmanno Spegel, Theodorico de Tidinghusen, Obrico de Wulfersohn, Bertholdo de Herstelle, Bertramo de Stainheim, Hildebrando, Sigehardo, Joanne de Desle, Conrado de Beverungen, Hermanno de Tilia, Burchardo de Natsunge, & aliis quam plurimis, Anno Domini* MCCXXXVIII. Ex tot illustrium nobilium familiis non nisi duæ modo, Scilderorum & Spegeliorum, superstites. Tam caduca hæc bona fortunæ; in quibus tanta nobilium jactantia: & tam cito occidunt, quæ æterna quæruntur.

Bernardus Ep. Geismariæ templum Franciscan. consecrat, & plura Gerdensi Cœnobio bona confert.

Annus Christi 1239.

Gregorii IX. Pont. 13. Friderici II Reg. 27. Imp. 20. Bernardi IV Ep. Pad. 12.

Auctor vitæ Gregor. IX. *Alb. Stad. Matthæus Paris. Sigon. l.* 18 *Brovver. lib.* 18. *Ann Trithem. in chron.*

Gravis exinde tempestas Germaniam & Saxoniam conturbare cœpit, postquam Fridericus Imperator a Gregorio Pontifice nova ignominia notatus a piorum & sacrorum communione submotus. Nec enim Romam modo, quam anno superiori adversus Pontificem concitarat, subigere, Pontificem patrimonio S. Petri exuere, ac totam Italiam in servitutem deprimere machinatus; sed & per Germaniam Episcopos libertate ac privilegiis & bonis spoliare, Ecclesiarum vacantium patrimonia avertere in castrorum munimenta, Legatum Pon-

Imperator a Pontifice excommunicatus Germaniam turbat.

Pontificis in Galliam missum adversus Albingenses hæreticos intercipere, Clericos & Sacerdotes rapere ad tribunalia & carceres, & quæ hujusmodi ab Alberto Stadensi ceterisque Scriptoribus adferuntur in medium; tanquam qui Henrici IV & V Imperatorum consiliis regnum & Sacerdotium sibi ex regia potestate vendicaret. Ob quæ delicta, cum a Pontifice admonitus esset, nec corrigeret, in cœna Domini solemnibus Ecclesiæ cœremoniis imperio exuendus proscribitur. Id postquam missis ad omnes Reges & Principes literis denunciatum fuit, sollicitatique Germaniæ Episcopi promulgare, ingentes motus concitati sunt. Principes politici hæc Pontificis edicta spernere: Episcoporum alii parere, alii recusare. Hinc in dissidio inter regnum & sacerdotium calamitosum rursum schisma, & quæ inde mala consequi solent, Germaniam concussere.

Pontifex Scakensi Monasterio prospicit.

Inter has tamen curas interpellatus Pontifex, per brevi diplomate Scakensi Monasterio Virginum nostræ diœcesis sollicite consultum voluit.

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis priori Corbeiensi & Decano novæ Ecclesiæ Paderbornensis diœcesis salutem & apostolicam benedictionem. Dilectorum filiorum Præpositi & conventus Monasterii Monialium in Scaken Ordinis S. Benedicti Paderbornensis diœcesis precibus inclinati præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus ea, quæ de bonis ejusdem Monasterii alienata inveneritis illicite vel distracta, ad jus & proprietatem illius legitime revocetis, Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione cessante, cogatis veritatis testimonium perhibere Datum Laterani XV *Calend. Maji Pontificatus nostri anno duodecimo.*

Bernardus Ep. tria prædia collegio Canon. Bustorfiano donat.

Pari beneficentia Bernardus Episcopus Bustorfianum in urbe Collegium Canonicorum complexus tribus prædiis cumulavit; quorum duo ex feudi bonis ad ipsum reciderant, tertium a B. Meinwerco fundatore donatum erat, sed injuriis nobilium interversum; ob quod tam insigne beneficium Collegium anniversariam Bernardi memoriam grato sanxit animo. Acta sunt hæc coram testibus Volrado Præposito, Rabadone Decano, Thetmaro Scholastico, Hermanno Camerario, Volberto de Elsen, Ludolpho Cellerario, Gerhardo Canonicis Paderbornensibus. Ministerialibus Hermanno Marschalco, Henrico Camerario, Georgio, Joanne, & Wernero dictis Stapel, Wernero de Wever, aliisque compluribus nobilibus ac civibus. Anno Incarnationis Domini MCCXXXIX.

Annus Christi 1240.

Gregorii IX. Pont. 14. Friderici II. Reg. 28. Imp. 21. Bernardi IV. Ep. Pad. 13.

Alb. Stad. Trithem. Auctor vitæ Gregorii. Oderic. in histor. Eccl. Spondan.

Diffidia inter Pontificem, Imperatorem, & Imperii Principes, & hinc turbæ.

Fluctuabat per hæc Germania inter fidem Pontificis & Imperatoris. Nam postquam superiori anno anathematis telo defixus erat, multo ferocius per Italiam in Pontificem sævire cœpit. Pontifex omni humana ope destitutus, concilium œcumenicum indixit, ad quod Episcopi ex Gallia, Anglia, & Germania evocati, quod cum in suum caput procudi intelligeret Imperator, omnes vias terra, marique præclusit. Multi etiam Patrum ex itinere intercepti, in carceres rapti, & ad Fridericum in Apuliam deportati. Quibus provocatus Pontifex Imperatorem exauctorandum decernit, legendumque alium in ejus locum. Quod etsi Rex Galliæ, Angliæ, & Daniæ probarent; obstitere tamen Germaniæ Principes, sat gnari, quibus malis ejusmodi schismatis imperium conturbaretur. Ausi etiam Pontifici rescribere, uti Albertus Stadensis æqualis eorum temporum scriptor, auctorque historiæ Bremensis tradunt, *Ad Pontificem non pertinere Imperatorem vel instituere, vel submovere, sed electum a Principibus coronare.* Electores autem per id tempus introducunt, tanquam veteri lege vel consuetudine jam receptos, Moguntinum, Coloniensem, & Trevirensem, Archiepiscopos: Palatinum Imperatoris Dapiferum, Ducem Saxoniæ Mareschalcum, Margravium Brandeburgicum

Camerarium, quibus Regem Bohemiæ, etsi non eligat, cum Teutonicus non sit, adjungunt Pincernam. At qui hæc suprema Pontificis jura ita restringebant, tum parum memores fuisse habentur, qua potestate Imperii translatio facta sit: aut quibus exemplis Pontificum apud Baronium hæc res subnixa: aut quibus de causis cum extrema Ecclesiæ necessitas, vel ingens animarum discrimen id exigit, fieri posse censeatur. Quæ Imperator in Italia, eadem Conradus Rex patris exemplo moliebatur in Germania; cujus auctoritate fultæ urbes quædam in magistratus Ecclesiasticos insurgere, & nova libertatis privilegia, sibi deposcere inter Archiepiscopos. Interim qui Pontificis partes suscepere memorantur Sifridus Moguntinus & Conradus Coloniensis; eoque per has nascentes turbas ausa Colonia Archiepiscopo intentare bellum: quo licet per Lunenburgicum: & Brabantiæ Duces composito, Archiepiscopus tamen Bonnam alta fossa novisque operibus præmunire aggressus est.

Auctor Chron. Col.

At Bernardus Episcopus noster, qui diœcesin suam pacatissimam habuit, non aliis illam magis præmuniit armis, quam Sacerdotum & religiosorum precibus; eo singulis annis tam liberalis in Cœnobia Monachorum. Quemadmodum & hoc anno nobiles decimas, quæ a Godeschalco Pyrmontano Comite ipsi ultro redditæ erant, Monasterio Swalenbergensi, quod vulgo Marienmunster vocant, delargitus est; *ea simul*, quod in tabulis scribit, *gratia, ut ejus Monasterii fratres, Patris & matris nostræ, fratrum & sororum nostrarum, nostrumque nomen Kalendario suo annotantes memoriam nostram agant in perpetuum.* Multis deinde testibus adscriptis ex Clero & nobilitate. *Acta hæc referuntur anno Domini MCCXL. Pontificatus nostri anno XIII in die Joannis Baptistæ.*

Bernardus Ep. decimas quasdam Cœnobio Marienmunster delargitur.

Annus Christi 1241.

Gregorii IX. Pont. 15. Friderici II. Reg. 29. Imp. 22. Bernardi IV. Ep. Pad. 14.

Alb. Stad. Richard. in Chron. Matth. Paris. Petav. Odericus in hist. Eccles. Spondanus. Chron. August.

Irruptio Tartarorum, & continuatæ ab Imperatore turbæ.

Per hæc conturbata Ecclesiæ tempora moritur hoc anno II. Calend. Septembris, Gregorius IX. Pontifex, vir præcelsi animi, & insignis doctrinæ; cum multis ærumnis, tum dolore ex irruptione Tartarorum confectus. Nam hæ barbaræ gentes, quæ irati Numinis vindicta ad dissidia Christianorum consequi solet, Poloniam, Ungariam, & Bohemiam miserabili vastitate ab aliquot annis pervaserant. Harum metu perculsi Saxones nostri, ne in has regiones penetrarent, Merseburgi sese cum exercitu objecerant; averterantque. Imperator, cujus muneris erat exemplo majorum Imperium a barbarorum incursionibus tueri, intestinis armis Pontificem & Italiam lacerabat. A morte Pontificis, quod haud minus calamitosum erat, Sedes Apostolica duos fere annos vacua fuit; seu quod Cardinales discordarent in electione successoris: seu quod Imperator Cardinales, ne Romam convenire possent, aut in vinculis teneret, aut impediret; quo liberius, expugnata Faventia, dominatum per Italiam proferret, sæviretque in Pontifices. Nec mitior patre Conradus Rex indigne tractabat Episcopos, & quotquot Pontifici studere comperit. Auctor interim est non nemo, ab eo exercitum adversus Tartaros productum; sed ea laus potius Friderico Austriæ Duci debetur, a quo barbari, hi populi circa Viennam grassantes cum maxima clade rejecti sunt. Saxonia interim, ut Crantzius scribit, sub imperio Alberti Saxoniæ, & Ottonis Luneburgi ac Brunswici Ducum quiescebat.

Auctor hist. Bavar. P. 1. lib. 24. lib. 8. Saxon c. 7.

Per id tempus, quo consilio incertum, Siffridus eo nomine III Moguntinus Archiepiscopus Paderbornam accessit, collocutusque est cum Bernardo Episcopo nostro. Quo in congressu Abbati Cœnobii Mariæ Ordinis S. Benedicti apud nos usum infulæ in Sacris concessit: testes hæ literæ.

Siffridus Dei gratia sanctæ Moguntinensis sedis Archiepiscopus, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius. Dilecto in Christo Abbati de Monasterio Paderbornensis diœcesis salutem in Domino. Ad honorem tui ac Paderbornen-

Archiep. Mogunt. concedit Abbati in Marienmunster usum infulæ.

nensis Ecclesiæ, cui immediate subesse dignosceris, auctoritate præsentium, accedente consensu Venerabilis fratris nostri Domini Paderbornensis Episcopi, de speciali gratia nostra tibi tuisque successoribus perpetuo indulgemus, ut usum infulæ habeatis, tam in synodo Moguntinensi quam in Paderburnensi incedentes infulis decorati. Et ut de hac nostra gratia vobis indulta possitis habere perpetuam firmitatem præsens scriptum devotionis nostræ super ea duximus concedendum. Datum Paderburnæ anno gratiæ MCC quadragesimo primo, quinto Idus Augusti, Pontificatus nostri anno XII.

Ex hisce simul literis, quibus annus Pontificatus Siffridi notatur XII, illustrari poterunt quæ tam obscure traduntur a Serrario de initio ejus Episcopatus; certiorque conficitur sententia Bruschii, qui ad annum 1330, quam aliorum, qui ad annum 1225 revocant.

Senensis in Chron. Prædicatorum. Cantipratanus lib. 2. cap. 30. & 57. Bolandus. Joannis Teutonici supremi Ordinis Prædicatorum Magistri commendatio.

Illustrior hoc anno Westphalia Joanne Teutonico, qui Wildeshusii in Oppido natus D. Raymundo, cum is ultro se abdicasset, in suprema Ordinis D. Dominici præfectura, concordibus omnium Patrum suffragiis subrogatus est; id quod illi decenni puero aliquando divinitus significatum, fore ut novæ brevique orituræ familiæ Prædicatorum nomen daret, Episcopus legeretur, ac demum supremus ordinis sui moderator præficeretur. Omnia hæc eo, quo acceperat ordine, evenere. Nam præeunte hortanteque Jordano populari suo, cooptatus in familiam D. Dominici; in qua ob insignem pietatem, eruditionem omniaque virtutum decora primum Provincialis Ungariæ, deinde Bosniensis Episcopus renunciatus est. Quam dignitatem cum amore religiosæ vitæ ultro poneret, rursum per Lombardiam sui Ordinis Monasteriis moderandis præfectus est; quo in munere cum viri hujus prudentia, ac vitæ sanctimonia multo conspectius eluceret, toti per Europam Ordini supremum Rectorem præfecere. Hic ille Joannes Teutonicus, qui pro Thoma Aquinate liberando Fridericum Imperatorem adiit, ejusque auctoritate Aquinatem interceptum a consanguineis e carcere liberavit, ac Parisios deduxit, unde post paucos menses Coloniam missus, Albertum doctissimum ea ætate magistrum audivit: nec multo post magistro suo celebrior, totum orbem Christianum admirabili ac divinitus infusa doctrina illustravit. At Joannes Teutonicus, ex quo hoc anno supremum magistratum iniit, in decimum tertium exinde annum gessit: quo Argentinæ 4 Novembris sanctissime excessit, miraculis non minus a morte, quam in vita clarus. Igitur ut B. Jordanus alter post D. Dominicum, ita hic quartus post Raymundum supremus ejus familiæ moderator, uterque gente Westphalus. Sub utroque moderatore Dominicanorum familia sacra haud secus, quam Franciscanorum, conditis jam ubique per Saxoniam Cœnobiis, quam latissime propagata; quantumque post D. Benedicti sanctissimum institutum Præmonstratenses, & post illos Cistertienses; tantum hi duo præstantissimi Ordinis, præter cetera Europæ regna, etiam Germaniam Saxoniamque nostram illustravit; quemadmodum novis hisce religiosorum hominum institutis divina providentia labentem religionem semper instaurasse visa est.

Annus Christi 1242.

Friderici II. Reg. 30. Imper. 23. Bernardi IV Ep. Pad. 15.

Alb. Stad. Matth. Paris. Oderic. in hist. Eccles. Spondanus. Crantz. l. 8. Saxo. c. 10 Conradus Rex Germaniam concitat.

Brouwer. in Annal. Trevir. lib. 15

Sævire per hæc non desiit Fridericus Imperator in Italia, Saracenis etiam in militiam conductis; quorum crudelitate immania scelera patrata, eoque licentius, quod Romana sedes adhuc Pontifice orbata esset, & vix sex septemve Cardinales, uti Parisius est auctor, Romæ præsentes essent, ceteris aut in vinculis hærentibus, aut in alia regna profugis. Conradus Rex, ne quid ab Episcopis Germaniæ pro Apostolica sede tentaretur, urbesque in fide Imperatoris confirmaret, mense Martio Treviros regali splendore intravit, inde Aquisgranum concessit. Nihil attinebat Coloniam invisere, quæ jam civili bello cum Conrado Archiepiscopo decertabat; & quantum illa pro Imperatore, tantum ille pro Apostolica sede laborabat. Quare Confluentiam profectus Rex, Rhenum ascendit ad vexandum Siffridum Moguntinum Archiepiscopum,

pum, fidum Apostolicæ Sedis Præsulem. Non tamen ausus Saxoniam intrare Rex, ne bellicosam gentem, & Romanæ fidei tenacissimam lacesseret; incertus quid Landgravius Thuringiæ, quid Otto Brunswicensis & Albertus Duces, quid Archiepiscopi Magdeburgensis & Bremensis, ceterique Episcopi ac Principes molituri essent. Felix interim Saxonia ex pacatissimo Reipublicæ statu: nec alia fere bella, quam inter Adolphum Comitem Marchiæ, & Theodoricum Isenburgicum de bonis Friderici Isenburgici, quæ, ut supra diximus, ob necem D. Engelberti Adolpho Comiti, fido Henrici Mollenarchii Archiepiscopi adjutori, donata cesserant. Ea lis demum anno sequenti, arbitris Engelberto Osnabrugensi Episcopo, Duce Limburgico, & Comite Montium composita; publicaque bonorum divisio, jurantibus super reliquias Divorum Laicis, transacta & in tabulas relata est.

Elsinforg. in chron. Westphal.

Pacata interim Saxonia.

Bernardus interea Episcopus noster, cui nullus adhuc annus sine singulari in religiosos aut consecratos Deo homines beneficio interfluxit, Bodecense Canonicarum Virginum Collegium, quod a D. Menulpho conditum diximus, sua liberalitate prædiique donatione auxit. Qua super re literarum monumenta adsunt, Bernardi Episcopi manu signata; memoranturque Elisabetha Præposita, Walderadis Decana, aliæque Virgines, ut hæ in ejusmodi Virginum liberis collegiis eo munerum titulo præerant.

Bernardi Ep. in Monasterium Bodecense beneficentia.

Annus Christi 1243.

Innocentii IV. Pont. 1. Friderici II. Reg. 31. Imp. 24. Bernardi IV. Ep. Pad. 16.

Alb. Stad. Richard. in Chron. Matthæus Paris. Monach. Paderb. in Chron.

Innocentius IV electus Pontifex Imperatori resistit.

Illuxit tandem annus MCCXLIII, quo, ut convenire possent Cardinales, Imperator quosdam ex carceribus laxarat. Hi mense Junio Anagniæ congressi, una consensione Senibaldum e nobili Fliscorum Comitum genere Cardinalem delegere Pontificem, dictusque eo nomine Innocentius IV; quo cum magna spes pacis se obtulit, postquam Innocentius Legatos ejus rei gratia ad Imperatorem misit. Quæ tamen frustra in pertinace & feroci Imperatore tentata, ut multi exponunt Scriptores & Annales Ecclesiastici. Nec juvit pristina amicitia cum Imperatore; quantum enim Imperator jura Ecclesiæ oppressa volebat, tantum obluctabatur Innocentius, quod cum supremo munere jam alios animos induisset; hinc solitus queri cum suis Fridericus, ex amicissimo Cardinale obtigisse sibi inimicum Pontificem. Sub id tempus Siffridus Moguntinus Archiepiscopus provincialium suorum Episcoporum synodum habuit in urbe Moguntina, ad Cleri populique mores ac cetera Reipublicæ vulnera curanda; quanquam nec ejus ætatis Scriptores, nec Serrarius hujus Synodi meminerint, nisi Fritzlariense concilium, quod sub Siffrido III celebre fuit, indicetur; in quo contra vexatores Ecclesiæ multa sunt salubriter decreta. Hanc interim, de qua agimus, synodum refert Jacobus Gretzerus in commentario ad Philippum Eistadensem Episcopum. Ac postquam magna frequentia convenirent Episcopi concilium inituri, Bernardus Paderbornensis Episcopus noster litem movit Eistadensi, Hildesimensi, ac Wormatiensi Episcopis de proëdria, quod primum sessionis locum sibi post Archiepiscopum a dexteris deberi ante hos Episcopos contenderet. Quo jure subnixus, nec nostri annales, nec ceteri prodidere; utrumne jure antiquitatis, quo certe Eistadensis & Wormatiensis prævalent; an consecrationis, quo ordine antiquitus, ut ex Hincmaro liquet, Episcopi in conciliis consedere; an alia prærogativa Paderbornensis Ecclesiæ incertum habeo. Sane Moguntinus Archiepiscopus his auditis statim interfatus pronunciavit pro Eistadensi Episcopo. Serrarium si hic consulas, multas ille Episcoporum ex diversis synodis sessiones producit, in quibus alius atque alius ordo reperitur. Antiquior & receptior hic est in Metropoli illa; in quo a dextera Archiepiscopi collocantur *Wormatiensis*, *Spirensis*, *Argentinensis*, *Curiensis*, *Paderbornensis*, *Halberstadiensis:* A læva *Herbipolensis*, *Eistadensis*, *Verdensis*, *Hildesimensis*, *Constantiensis*, *Augustanus*, universim duodecim Episcopi, quorum Metropolis illa antiquitus semper celeberrima fuit.

Concilium Metropolitanum Moguntinum, in quo lis mota a Bernardo Ep. Paderb. de prærogativa sessionis.

Gretzer. l. 1 c. 15. comment. in Episc. Eistad.

Serrar. l. 1. Mogunt. rerum c. 33

Au-

Fundatio Monasterii Holthusani in Dynastia Burana a Bernardo Ep. comprobatur.

Aucto hoc anno diœcesis Paderbornensis Holthusano Cistertiensium Virginum Cœnobio, quo in Dynastia Burana duo patrueles Dynastæ Bertholdi de Buren, eorumque conjuges haud procul a castro oppidoque Burano ex suis bonis dotatum condidere; eoque ab Innocentio Pontifice, in literis ad Virgines, Buranum Cœnobium vocatur. Id pium opus Bernardus Episcopus noster, qua erat in religiosos, ita liberalitate sua adjuvit provexitque, ut participato fundatoris nomine gratæ Virgines Episcopum coluerint; id quod hæ fundationis tabulæ, quibus institutionem Cœnobii ratam habet, planius docebunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Bernhardus quartus Dei gratia Paderbornensis Episcopus omnibus hanc paginam inspicientibus utriusque vitæ salutem. Ne rerum gestarum memoria lapsu temporis evanescat, oportet eas literarum & subscripsione testium perhennari. Cum igitur nobiles de Buren Bertoldus & Bertoldus propter Deum & salutis suæ remedium conventum Cistertiensium sororum adunare intenderent in oppido Buren, ut dicti nobiles consensum nostrum ad suum propositum inclinarent cum collaudatione uxorum suarum & hæredum legitimorum Ecclesias utriusque Oppidi in Buren, capellam ante castrum in Buren, capellam in Holthus prope Buren cum suis pertinentiis, & aream, in qua Cœnobium situm est, in manus nostras publice resignarunt. Quæ omnia ad intercessionem eorundem nobilium ita dicto Cœnobio in dominium & proprietatem contulimus, ut Plebanus earundem Ecclesiarum Dominus Detmarus temporibus vitæ suæ in suis proventibus non molestetur, nec detrimentum aliquod patiatur; post mortem vero dicti Plebani Abbatissa & conventus eligent personam, ab Episcopo Paderbornensi Spirituali & temporali regimine investiendam, Quæ & ab Archidiacono loci curam recipiet animarum, servans per omnia obedientiam & subjectionem, quæ ante ab eisdem Ecclesiis solebat Paderborn. Episcopo & suæ Ecclesiæ exhiberi, sive in interdictis, sive in sententiis contra cujuslibet tyrannidem fideliter exequendis. In prædicto etiam Cœnobio taliter a nobis fundato hominibus, bonis, pratis, areis, silvis, pascuis, viis & inviis, jam possessis & postmodum possidendis sæpedicti nobiles & posteri eorum nullum jus aut dominium habebunt; sed erit Cœnobium liberum; & ab omni servitute laicali absolutum, secundum privilegia Cistertiensium, & libertatem. Ut autem plane & lucrose caveretur indemnitati Paderbornensis Ecclesiæ, dicti nobiles in restaurum areæ claustralis, cujus dominium & proprietatem jam dicto Cœnobio contulimus, dederunt nobis & Ecclesiæ nostræ proprietatem trium mansorum in Wygmodeberch, in parrochia Stenhus, & a nobis in feudo receperunt, Ut autem hæc nostra, & ipsorum actio perpetuum robur obtineat, præsentem paginam bullæ nostræ & scripturæ munivimus firmamento. Hujus rei testes sunt Conradus Custos, Johannes Scholasticus, Hermannus Plebanus sancti Pancratii, Thetmarus Plebanus in Buren, Albertus Capellanus, Godescalcus Presbyter, & alii quam plures. Præterea nos Abbatissa & sæpedictum Cœnobium in Buren nos recepimus, quod in aliis quatuor Cœnobiis extra diœcesin Paderbornensem constitutis Domino Bernhardo Episcopo fundatori nostro plenam fraternitatis obtinebimus, in quibus annuatim sua & patris & matris, fratrum, & sororum ipsius, sicut in Cœnobio nostro Buren, agetur memoria eorundem in perpetuum. In cujus rei notitiam huic scripto sigillum nostrum fecimus apponi. Nos etiam Bertoldus & Bertoldus filii duorum fratrum Domini in Buren, quia hæc omnia ad nostram supplicationem ordinata sunt, plene consentientes & subscribentes præsenti paginæ sigilla nostra duximus apponenda. Acta sunt hæc anno Domini MCCXLIII, *Pontificatus nostri anno* XV.

Bernardus Ep. Cœnobiis Wilbacensi & Hardehusano benefacit.

Non hic stetit hoc anno Bernardi Episcopi liberalitas in religiosorum cœtus, quando & Wilbacensis Cœnobii Virgines producunt tabulas, quibus Bernardus Episcopus largas in Malride decimas in celebri Sacerdotum, & nobilium conventu delargitus est. *Testes sistuntur Jordanus Abbas, Henricus Custos Ecclesiæ S. Petri & Pauli in Paderborna, Adolphus Prior in Gerden, Gerundus Canonicus, Albertus Capellanus, Godeschalcus* Presbyter. *Laici Bernardus nobilis vir de Osede, Bertholdus de Brakel,*

Brakel, Ludolphus Dapifer, Hermannus Mareschalcus, Ludolphus de Osdagen, Hermannus Spegel, Herboldus Pincerna, Bertholdus de Bilonchusen, Albertus de Osthem, Albero de Herstelle, aliique complures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCCXLIII. Pontificatus nostri Anno decimo quinto, in Palatio nostro Paderbornæ.

Pari largitate Bernardus Episcopus decimas fiduciarii juris, quas vir nobilis Adolphus de Walbecke ultro reddidit, Hardehusanis Cœnobitis donavit, tabulis hac super re confectis, XIII Calend. Julii, Anno MCCXLIII, Indictione I. Anno Pontificatus XV.

Qui hisce ac superioribus duabus literis constanter annus XV. Pontificatus Bernardi adscribitur, is annum consecrationis designat, quando ab electione jam XVI. annum cum Bernardo Episcopo ingressi sumus. At nondum his expleta liberalitas hujus Episcopi; alia quippe donatione decimas, quas ab aliis pecunia redemerat, Cœnobio Campi Mariæ ultro dedit, gratia ex patre in eum locum memoria; ea tamen lege, ut quotannis Cœnobitæ duas libras ceræ Ecclesiæ Paderbornensi penderent, quæ in anniversario Rothonis Episcopi die collucerent. Literæ hujus donationis consignatæ Anno MCCXLIII. *Testes adscribuntur Conradus Custos, Magister Mauritius, Albertus Capellanus, Godefridus Presbyter, Henricus Camerarius, Godefridus Advocatus.* Tanta nimirum veneratione apud Bernardum fuit Rotho, quemadmodum & Imadus Episcopus noster, quos Divum etiam cultu, ut * supra ex simili Marienfeldensium donatione meminimus; prosecutus est. Adhæc, ut insigni pietate in Divos erat Episcopus, vetus cum Cenomannis Episcopis & Canonicis sacrum fraternitatis fœdus, quod a D. Liborii translatione convenerat, cum Paderbornensibus renovavit. Quare & hoc anno a Gaufrido Cenomannorum Episcopo præstantes S. Juliani reliquias novo ejus Collegii dono impetravit, qua super re hæc apud Bollandum epistola extat.

* *in Imado Episcopo.*

Bernardus Ep. fœdus fraternitatis cum Cenomannis renovat, & S. Juliani reliquias obtinet.

Reverendo Patri ac Domino N. Dei gratia Paderbornensi Episcopo, & venerabilibus viris carissimis in Christo Fratribus, Præposito, totique ejusdem Ecclesiæ Capitulo, Gaufridus divina permissione Cenomanensis Ecclesiæ minister humilis N. Decanus & Capitulum ejusdem Ecclesiæ salutem & in sinceram in Domino caritatem. Grates Deo referimus, devotionem vestram in Domino commendantes, eo quod vos societatis nostræ non immemores, nos per literas & nuntium visitastis. Per hoc enim vestra devotio nostrum inflammat affectum, & ad familiaritatis augmentum inposterum invitat. Hinc est quod petioni vestræ grato nimirum occurrentes assensu, quod a nobis petitis, denegare non possumus, sicuti nec debemus. Vestræ namque & nostræ Ecclesiæ fraternitatis unitatem, quam devotis brachiis amplexamur, desiderio desideramus perpetuo, mutuoque ac irrefragabiliter observari. Magnum quidem est, quod quæritis, quodque Ecclesiasticæ sæcularive, quantumcumque gravi personæ nondum concesseramus hucusque, licet a multis magnis & authenticis pluries fuerit attentatum, nec hactenus impetratum, ut videlicet de sanctissimo corpore gloriosi confessoris, Principis & patroni nostri beatissimi Juliani venerandas vobis reliquias destinemus. Sed caritas, cujus proprie est proprium ignorare, preces suas interposuit. Et multo tractatu super hoc inter nos habito, tandem animos impulit ad consensum. Hæc sola vobis concedere cogit, quod aliis minime fecissemus. Nec tandem alienari dicimus, quod per venerabilem virum, Dominum videlicet Swederum Canonicum vestrum & Fratrem nostrum, de supradictis reliquiis vestræ mittimus Ecclesiæ, quam propriam reputamus. Hinc est, quod de sanctissimo Patris nostri & patroni prædicti humero vobis partem per latorem præsentium præsentamus, ut eum velitis venerari nobiscum, qui Christi jugo colla submittens supposuit humerum ad portandum. Ut vero tantum sanctuarium tutius & cautius mitteremus, præfatus Canonicus vester in Capitulo nostro solenniter in fide sua certissime promisit, quod illud ad vos, quam cito commode poterit, cum reverentia personaliter deportabit. Vestram ergo fraternitatem rogandam duximus ex affectu, quatenus vobis oblatum munus reverenter recipiatis, diligenter & honorifice reservetis, & diem

em festum, quo beatissimus ille patronus noster de mundo transivit ad cœlum, sexto videlicet Calendas Februarii in Ecclesia vestra solenniter celebretis, & per vestram diœcesin celebrari solenniter faciatur. Ut autem hoc possit solennius & in melius adimpleri, Responsoria vobis & antiphonas destinamus, & alia ad cantum pertinentia, quæ penes nos in solennitate prædicta communiter decantantur, quæ nequaquam sicut audivimus, hactenus habuistis. Doceatis etiam, si placet, populum vestrum, & efficaciter inducatis, ut ab omni servili opere abstineat ea die, indubitanter scientes, quod penes nos, ubi corporis ejus reliquiæ requiescunt, Præsul hic insignis vim sacri destruit ignis, sanat energumenos, fovet hospitio peregrinos. Credimus sane, quod si affuerit in vestris precibus pia popoli devotio, hæc & majora meritis ejus suffragantibus Pater piissimus supplicantibus erogabit. Duret in longum valeatque caritas vestra. Datum Cenomanis anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo tertio, mense Aprili.

Annus Christi 1244.

Innocentii IV. Pont. 2. Friderici II. Reg. 32. Imp. 25. Bernardi IV. Ep. Pad. 17.

Monach. Paduan. Matth. Paris. Oderic. Spondan. Imperator Italiam vastat. Pontifex profugit in Gallias.

Verterat interea annus, quo pace frustra inter Fridericum Imperatorem & Innocentium Pontificem tentata, Imperator Campaniam, Samnium, Viterbium, ceteraque in Thuscia Romani patrimonii loca invasit, incolis & Clericis Imperator Italiam vastat, omni maleficiorum genere tractatis; cumque multo crudelius ageret Ezelinus, gente Germanus, ac Cæsaris Dux, simulque Entius Sardiniæ Rex, Cæsaris filius, sæviret per Italiam, Pontifex deserta Roma classe Genuensium vectus in Galliam profugit, honorificentissime a Ludowico ac matre ejus Blanca piissima Regina exceptus; Lugdunum dehinc 18 Octobris ingressus, missis per orbem Christianum literis, Ecclesiasticos præsules ad concilium œcumenicum invitavit. Imperator similiter ut Germanos contineret, ad Præsules & Principes dedit literas, quibus suam causam probare nitebatur, depressa Pontificis auctoritate. Fridericus Austriæ Dux, qui cum Conrado Frisingensi Episcopo illi aderat Archiducis titulo exornatus: urbes privilegiis illectæ. Nec segnius laborabat Conradus Rex, verebaturque pater & filius ne recrudescente schismate, in fata majorum incurrerent.

Milites Teutonici Christi religionem per Borussiam propagant. *Epist Innoc. ad Bruss. Oderic. in histor. Eccl.*

Interea Saxones nostri, post reportatam anno superiori a Teutonicis militibus ingentem victoriam, magno nobilium numero in Livoniam transgressi, Christi religionem mirifice per Borussiam propagant auctoritateque Innocentii Pontificis per Legatum occupatæ regiones in tres partes dividuntur, quarum duæ ordini Teutonico ad belli sumptus permissæ, tertia Episcopis & Ecclesiis cessit.

Bernard. Ep. bina prædia Præposito Bustorfiano donat. Jus Advocatiæ cœnobii Schildecensis transcribit Comiti Ravensbergensi.

Neque hic annus vacuus a beneficio Bernardi Episcopi; suppetunt enim binæ tabulæ rite confectæ, quibus hoc anno duo decumana prædia, quorum alterum ære suo comparat, alterum donatione ultronea ad se reciderat, Simoni, Præposito Bustorfiano Canonicorum Collegio, impetrata prius Collegii Cathedralis voluntate, donavit. Ac is Simon Præpositus, opinor, Bernardi nepos erat, post in Episcopatu Successor. Sub id tempus Bernardus Episcopus jus advocatiæ Cœnobii Schildecensis transcribit Ludovico Comiti Ravensbergensi, cognato suo.

Bernhardus Dei gratia Paderburnensis Episcopus omnibus hanc literam inspecturis æternam in Domino salutem. Præsentibus confitemur, quod nos nobili viro socero nostro Comiti Lodewico de Ravensberg Advocatiam Ecclesiæ Schildecensis, communicato Ecclesiæ nostræ consilio, jure nostro & Ecclesiæ Schildecensis, contulimus. Insuper recognoscimus & omnia bona, quæ a nobis, & ab Ecclesia nostra jure possidet feudali. Datum anno Domini MCCXLIV & Dominica, qua cantatur, in excelso throno, Pontificatus nostri anno decimo septimo.

Abbas Corbeiensis succurrit inopiæ Virginum Scakensium.

Surgebat per id tempus secundum D. Benedicti institutum Scakense Monasterium Virginum in comitatu Waldecensi, hujus inopiæ Hermannus

E Cor-

Corbeiensis Abbas multo etiam largius subvenit, quod hæ literæ testantur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Hermannus Dei gratia Corbejensis Abbas, totusque ejusdem Ecclesiæ conventus omnibus hujus paginæ inspectoribus. Ne illa, quæ geruntur in tempore: labantur cum tempore, consuevit ea prudentum industria scripturæ testimonio perhennare. Notum igitur esse cupimus, quod cum Cœnobium ancillarum Christi in Scaken sub regimine nostro, & in proprietate Ecclesiæ nostræ esset constructum, nos debita sollicitudine præcavere cupientes, ne inposterum ad tantam perveniret inopiam, quod sorores ibidem Deo servientes non possent sustentari, de communi consensu tam conventus quam Ministerialium Ecclesiæ nostræ officium in Immincbus cum agris, silvis, pascuis, litonibus, cum omni proventu absque decima auri, sicut nostra possidet Ecclesia, integraliter relinquimus Ecclesiæ Scakensi perpetualiter possidendum, receptis tamen prius ab eadem Ecclesia trecentis & sexaginta marcis gravis monetæ. Et ut hoc stabile & inconvulsum permaneat, præsentem paginam tam Ecclesiæ nostræ quam nostra sigillorum appensione fecimus roborari. Testes hujus rei sunt Albertus Prior, *Conradus Præpositus, Otto Præpositus, Thetmarus* Præpositus *de novali, Johannes Cellerarius, Henricus Camerarius, Hermannus de Nienkerken totus conventus, & alii quamplures. Acta sunt hæc Anno* MCCXLIII *prælationis nostræ anno* XXI.

Tanta tum scilicet Abbatum Corbejensium opulentia & magnificentia, cum suos Mareschallos, Pincernas, Dapiferos, Camerarios, ceterosque Ministros Comites nobilesque ex splendore Principum haberent; quæ nunc ex umbra ejus Cœnobii conspiciuntur, postquam cum Huxaria plura Corbejensium bona hæresi in spolium cessērunt.

Annus Christi 1245.

Innocentii IV. Pont. 3. Friderici II. Reg. 33. Imper. 26. Bernardi IV. Ep. Pad. 18.

Alb. Stad. Trithem. Matth. Paris. Litera Innoc. Pont. Acta Concil Odoric. in hist. Eccles. Spondan. Binius. Causæ convocatæ Synodi Lugdunensis.

Aderat nunc annus quadragesimus quintus, supra ducentesimum millesimum, concilio œcumenico Lugdunensi celebris. Convenere Cardinales multi, Episcopi centum & quadraginta, Abbatesque complures. Patriarchæ duo, Constantinopolitanus & Antiochenus; quanquam pauci Teutonici Episcopi, teste Alberto Stadensi accesserint, metu videlicet Friderici Imperatoris, & Conradi Regis. Causæ convocandi concilii graves. Nam præter Cleri populique collapsos mores corrigendos, profanato a barbaris sepulchro Domini, totius Palæstinæ & regni Constantinopolitani jactura imminebat. Tartari deinde Ungariam occupabant. His malis per concilium medela proposita erat. Quanquam prima convocati concilii causa Fridericus Imperator, qui ad dicendam causam postulatus, misit suo nomine Thadeum Suessanum, virum juris peritum facundumque, is etsi non sine admiratione pro Imperatore objecta crimina refelleret; postquam tamen convictus Imperator, pacem toties juratam violasse: patrimonium Petri spoliasse: Cardinales & Legatos contra omnia jura aut in carceres rapuisse, aut in mare demersisse: Clericos ad Laicorum tribunalia traxisse, & per tormenta in mortem adegisse: Ecclesias pro lubidine diripuisse: undecim Archiepiscoporum, complures Episcoporum sedes vacuas fecisse: Abbates & Cœnobia in prædam dedisse: fœdus detestabile cum Saracenis iniisse, eorumque ritus probasse, ac Mahometi adeo nomen publice in templo Hierosolymitano permisisse implorari, & quæ ejusmodi ex sententia Pontificis palam in concilio pronunciata referuntur, imperio exutus est; simul Principes, subjectique populi a juramento fidei exsoluti, vetitumque anathematis pœna, ne quis cum Imperatore consilium auxiliumve communicaret. Percenset hæc omnia quoque chronici Augustani scriptor, asseritque audiente Henrico Landgravio dixisse Imperatorem. *Tres mundum seduxisse, Moysen Hebræos: Messiam Christianos, & Mahomet Saracenos: & si Principes suis institutionibus assentiri velint, multo se meliorem vivendi & credendi rationem cunctis na-* In qua Imperium Friderico abrogatum.

tio-

Petrus de vinea lib. 1. c. 31. Oderic. ad hunc annum.

tionibus ordinaturum. Quod tamen postremum Imperatorem doluisse auctor est Petrus de vinea. Ac quis tam atheum sibi persuaserit Imperatorem? Quantus autem Pontificis, Episcoporum, Sacerdotum, & omnium religiosorum hostis fuerit Fridericus, satis ipse in epistola ad Principes Christianos prodit; ita enim inter cætera scribit. *Habemus conscientiæ puritatem, & per consequens Deum nobiscum, cujus testimonium invocamus, quia semper fuit intentio nostræ voluntatis, Clericos cujuscunque ordinis ad hoc inducere, & maxime maximos, ut tales perseverarent in fine, quales fuerunt in Ecclesia prima, Apostolicam vitam ducentes, humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque Clerici solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate non armis sibi Reges & Principes subjugare; at postquam nunc opibus & deliciis abundant, iis subtrahere nocentes divitias, & ad primam paupertatem redigere, opus est caritatis, ad quos vos omnes Principes oportet mecum omnem diligentiam adhibere.* Satis hæc indicant, quam diverso spiritu agitatus sit Imperator a primis Francorum Regibus, & religiosissimis Imperatoribus ac Principibus; a quibus Romani Pontifices, Episcopi & Abbates, omnesque Ecclesiæ, & religiosorum ordines tot opibus cumulati sunt; tanquam Imperator hic omne illud patrimonium Ecclesiæ pro hæreticorum ingenio destinaret in spolia Politicorum Principum. Ob quæ haud immerito Pontifex, & concilii Patres Imperatoria dignitate exuendum censuere.

Electores Imperatoris in hoc concilio non sunt primum instituti. Baron. ad ann. 996. Bellarmin. de translat. imper. Gretzer. in Apolog. pro Bellarm. Windeck. de elect. Imper. Trithem. in chron. Hirsau.

Jam vero cum inter cetera etiam sententia Pontificis & concilii decretum sit, *ut illi, ad quos in eodem Imperio spectat Imperatoris electio, libere successorem eligant;* Satis constat non in hoc concilio Lugdunensi septem Electores Imperatorum, quod quidam contendunt, primum constitutos ordinatosque esse; sed Pontificem conciliumque se ad antiquiorem ordinationem referre, in qua jam Moguntinus Coloniensis, & Trevirensis Archiepiscopi ex ordine sacro; ex Principum vero sæcularium numero Palatinus, Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgicus & Rex Bohemiæ Electorum dignitatem obtinuerint; quemadmodum & supra ex Alberto Stadensi relatum; secus qui sensere, ab Matthæo Parisio abducti; homine extero, & Germanicarum rerum ignaro, & ob id erroribus sæpe obnoxio; a quo Electores Imperatorum ex hoc concilio perperam & depravato ordine introducuntur Dux Bavariæ, Dux Saxoniæ, Dux Brabantiæ, idemque Lovaniæ Dux, Archiepiscopus Coloniensis, Moguntinus & Salisburgensis. Quapropter Baronii, Bellarmini, Gretzeri, Pauli Windeckii, aliorumque sententia potior, qui ad Gregorium V. & Ottonem III. hanc Electorum institutionem referunt. Et Matthæus Parisius, dum præter electores Imperatorum Ducem Lotharingiæ, Brunswici, Sueviæ, Limburgi, Landgravium Thuringiæ, ceterosque ex mente concilii Lugdunensis convocandos scribit, Electores cum ceteris Principibus miscet. Hoc Bellarmini, etiam hac super re judicium adversus Onuphrium. Quanquam Baronius velit non constare, quo certo finitoque tempore numerus septem Electorum constitutus introductusque sit.

Sunt præterea, qui apud Trithemium censeant Imperium exinde per XXVIII annos ad Rudolphum Imperatorem tanquam per interregnum vacasse; quod ii, qui interea delecti Reges Imperatores, aut a paucis recepti, aut confirmati non sint. Sane Imperii majestatem deinceps magnopere imminutam esse testantur civiles seditiones, tumultuaria bella, & libertas, qua quisque ut viribus prævaluit, bellum alteri indixit, & jus sibi ab armis sumpsit.

Inter has publicas occupationes Innocentius Pontifex, interpellatus a Paderbornensi Legato Monasterium Holthusanum, ante biennium apud nos institutum, Apostolica auctoritate confirmat, & hoc, quod hic reddimus, diplomate in tutelam suscipit.

Confirmatur ab Innocentio PP. institutio Monasterii Holthusani.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, Dilectis in Christo filiabus Abbatissæ, & conventui Monasterii in Büren Cistertiensis Ordinis Paderburnen. Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ devotos & humiles filios ex assuetæ pietatis officio propensius diligere consuevit, & ne pravorum hominum molestiis agitentur,

tur, eos tanquam pia mater suæ protectionis munimine convovere. Eapropter dilectæ in Christo filiæ vestris postulationibus grato concurrentes assensu personas vestras & Monasterium, in quo divino estis obsequio mancipatæ, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis præstante Domino poterit adipisci, sub beati Petri, & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem terras, possessiones, ac alia bona vestra, sicut ea omnia juste, & pacifice possidetis, vobis, & per vos eidem Monasterio auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum, Datum Lugduni II Idus Julii, Pontificatus nostri anno tertio.

At Bernardus Episcopus noster, tanquam divino monitu se ad extrema vitæ urgeri persentiret, haud aliud impensius egit, quam ut piis largitionibus, sibi religiosarum Virginum preces & patrocinium apudDeum promereretur. Quam in rem variæ donationum tabulæ apud nos extant, quibus Monasterio Abdinchoviano, & Cœnobio Virginum Gerdensium liberales prædiorum donationes fecit; reperioque in literis Gerdensium Virginum annum Pontificatus sui decimum octavum a Bernardo adscribi; quo certi redduntur ceteri Episcopatus anni, per quos hactenus cum Bernardo Episcopo nostro processimus.

Annus Christi 1246.

Innocentii IV Pont. 4. Friderici II. Reg. 34. Imp. 27. Bernardi IV. Ep. Pad. 19.

Monach. Paduan. Alb. Stad. Innocentii Litera. apud Oderic. eum. Auct. Chron August. Trithem. Chron. Mog. Serrar. Siffridus in epist. Histo. Landg. Thuring. Crantz. lib. 8. Sax. Friderici Imp. depositio ingentes in Imperio turbas ciet.

At Friderici damnatio anno statim consequenti ingentes turbas per Imperium invexit. Italia quippe in duas factiones lacerata. Qui Pontifici studebant Welfi, qui Imperatori Gibellini appellati; eaque factionum nomina jam ante ex Germania in Italiam irrepsere. Nam ut Otto Frisingensis scribit, duæ in Romano Imperio potentes, & æmulatrices inter se familiæ erant, Una Henricorum de Guibelinga, ex qua Henricus Barbarossa, & Sueviæ Imperatores: Altera Welfonum de Altorfio, quæ magnos Duces peperit, ex eaque tot Welfi Bavariæ Duces; ac deinde ab Henrico Catulo, & Henrico Leone Brunswicensium ac Lunenburgensium Ducibus in Saxoniam traducti. Ceterum Conradus Rex a parente ex Italia in Germaniam remissus ad continendos Principes & Prælatos, ne in Pontificis partes transirent. Quod ille gnaviter, alios minis & terroribus, alios promissis, oblatisque privilegiis aggrediendo, præstitit. Ac licet Rex Bohemiæ, Dux Bavariæ, Brabantiæ, Saxoniæ, & Brunswici, Marchionesque Misniæ, & Brandeburgicus abhorrerent a novo Rege eligendo; Attamen quæ erat veneratio in Pontificem & Lugdunense concilium, Siffridus Moguntinus, Conradus Coloniensis, & Arnoldus Trevirensis Archiepiscopi, adjuvante Herbipolensi, aliisque Episcopis, ac Principibus quibusdam, festo Ascensionis Christi Herbipoli congregati, exposito Pontificis mandato, Henricum Thuringiæ & Hassiæ Landgravium Levirum S. Elisabethæ delegere Germaniæ Regem, Virum, ut Paduanus Monachus scribit, Catholicum, strenuum, benignum & sapientem. Multum ille obluctatus, tandem ab Archiepiscopo persuasus diadema regium admisit. Hinc ceteri Principes *Regem Clericorum* dixere, quem Baronius & Bucherius Aquisgrani, Serrarius Moguntiæ a Siffrido Archiepiscopo coronatum tradit.

Friderico exauctorato subrogatur a quibusdam Henricus Hassiæ Landgravius.

Henricus Rex literis Pontificis confirmatus florentissimum exercitum contrahit, cruce etiam signatum, cum eoque Francofurtum ad comitia, quæ indixerat, armatus procedit; quo cum Conradus Rex cum exercitu occurreret, acri inter utrumque Regem prælio decertatum est, mense Augusto, die S. Oswaldo Regi sacro. Falliturque Crantzius, qui Henricum Regem profligatum scribit; victus enim cæsusque Conradus Rex, post ingentem cladem acceptam profugit in Sueviam, insequente Henrico Rege; obtrivissetque

Con-

Conradum victor Rex, nisi ab Ottone Bavariæ Duce receptus vires instaurasset, ducta ejus filia in matrimonium, ex qua Conradum infelicem extremumque ejus familiæ filium suscepit.

Hos inter motus Saxonia stetit quieta, quando nec Archiepiscopi, nec Episcopi nec Principes ceteri, etsi a Pontifice sollicitati sese novo Regi adjungere consultum habuere.

Conditur Cœnobium Valckenhagense a Comitibus Swalenbergicis.

Quare cum bona pace frueretur Westphalia, hoc anno Volcquinus Swalenbergæ Comes in diœcesi nostra Paderbornensi insigne Virginum Cistertiensium Cœnobium condidit, quod primo vallis liliorum, postea Valkenhagense Cœnobium est dictum. Pium hoc patris opus approbavere tres filii Comitis, Widekindus, Adolphus, & Albertus, singulis suam donationem conferentibus. Prima Virginum antistes imposita Cunegundis Volcwini filia; auctum postea Cœnobium donationibus Godeschalci Pyrmontani Comitis, aliorumque vicinorum Comitum. Post ubi temporum injuriis ad inopiam & paucitatem Virginum est prolapsum, Virgines ultro cessere Episcopo Paderborn. qui evocatos ex Wittenghusen Ordinis D. Wilhelmi religiosos viros deserto Cœnobio imposuit. Sed neque his diu placuit locus; eademque qua Virgines paupertate conflictati, ultro obtulere Theodorico Coloniensi Archiepiscopo, Paderbornensis Ecclesiæ Administratori, a quo anno 1432 Crucigeri Patres Colonia postulati Cœnobium optimo religionis flore, multisque bonis auctum incoluere ad hæresis tempora, quibus cum hi a religiosæ vitæ disciplina desciscerent, hæresisque pro lubidine passim Cœnobia raperet, venere & ipsi in spolium Lippiensium Comitum; donec inter Theodoricum Furstenbergicum Episcopum, & Lippiensem Comitem certis pactis initis, pars Comiti, pars Theodoro Episcopo cessit. Et quia per id tempus Theodorus Episcopus Academiam, & Collegium Patrum Societatis Paderbornæ instituerat, suam ille partem Cœnobii Patribus delargitus est.

Ad hunc demum annum seculi referimus mortem Bernardi Episcopi nostri, quem ille decimum nonum Episcopatus annum ingressus erat. Mors ejus in necrologio Marienmunster Cœnobii adscripta ad diem XVIII Calend. Maji. Nam etsi Albertus Stadensis ad sequentem annum MCCXLVII referat, *Hoc anno*, inquiens, *Bernardus Paderbornensis Episcopus obiit, cui Simon frater Domini Bernardi de Lippia successit, & frater ejusdem Simonis, scilicet Otto major Præpositus Bremensis, Monasteriensi Episcopo subrogatur*; erroris tamen compertus ex publicis tabulis transactionis inter Conradum Coloniensem Archiepiscopum, & Simonem Paderbornensem Episcopum, quas anno sequenti proferemus; iis siquidem literis, quæ VIII Idus Aprilis consignatæ sunt, memoratur Simon electus Paderbornensis. Jam vero si Bernardus Episcopus eodem anno XVIII Calend. Maji mortuus statuatur, ut paulo ante ex necrologio attulimus, necesse est Simonem ante obitum Bernardi Episcopi electum fuisse, quod prorsus absonum est fateri. Deinde res ipsa hoc anno Bernardum obiisse comprobat. Nam Simon Successor, ut ex iisdem tabulis constabit, anno sequenti Saltzcottenam Oppidum & castrum proximum Villisen præmuniit, ob quod collisus cum Coloniensi Antistite VIII Idus Aprilis in publico procerum conventu transegit cum Archiepiscopo. Quapropter dum Albertus Stadensis utriusque Episcopi, Simonis & Ottonis electionem memorat sequenti anno, id de Ottone tantum dicere visus est, cui ex serie narrationis oblatam conjunxit Simonis electionem. Longius exerravit, qui cum scriptore Chronici Sclavici anno 1248, aut cum Kersenbrochio & Cleinsorgio anno 1254 obiisse tradunt, aut qui cum Gobelino nostro per XXVIII annos Episcopatum gessisse volunt. Quanquam in numeris hisce errorem intervenisse opiner, ac XVIII annos scripsisse crediderim Gobelinum; quæ sententia nostræ accedit, qui in XIX annum Episcopatum prorogavimus; quod & Crantzius dicere visus, qui XVIII annos illi tribuit in Episcopatu, Gobelinum in his, ut plerisque aliis, secutus.

Obitus Bernardi Episc. ad hunc annum referendus.

Ejus laus.

Nunc ut postremo elogio decoretur Bernardus; Præsul certe fuit, qui magna omnium ordinum concordia, & bona cum vicinis pace Ecclesiam ad-

adminiſtravit. Vir integritate vitæ, modeſtia, liberalitate in egenos & religioſorum ordinum Cœnobia egregius; id quod tot donationum tabulæ a nobis per ſingulos annos relatæ ſatis docere poterunt. Una tantum labe a Gobelino, Crantzio & Bruſchio notatus, quod communem Canonicorum vitam, habitationemque in una clauſtri diſciplina, a majoribus acceptam primus diſſolvi paſſus fuerit. Quanquam ſi ceteræ per Germaniam Cathedrales Eccleſiæ inſpiciantur, id ſero tandem factum ſit in Paderbornenſi Eccleſia interque poſtremas Eccleſia noſtra memoranda, quæ vigorem illum laxaverit. Qua in re id tamen prætermittendum non eſt; etſi in multis Collegiis Canonicorum ſocialis habitatio diſſoluta fuerit, non continuo tamen communis menſa, ad quam convenere, & frequentati Chori rigor deſiit; uti id ex faſtis Hildeſienſis Eccleſiæ, aliisque obſervare fas erit. Haud ignoro, quantum Crantzius, quantumque Heterodoxi noſtrorum temporum hanc diſſolutionem ſocialis vitæ perſtringant. Verum cum nec lege Apoſtolica Canonici illi ad hanc adſtricti reperiantur: neque Monachorum inſtar, aut aliorum religioſorum ordinum inſtitutum ſuum profeſſi fuerint, ut voti alicujus læſi reos damnes, cauſas habuere, ob quas Eccleſia laxationes Clauſtri indulſerit, & pro temporum injuriis conſultius etiam habere potuerit. Omnium hoc vitium eſt, vetuſtate temporum, & prolapſione morum degenerare in pejora, quantumque a fonte receditur, inquinari rivos. Nos qui hactenus Bernardi memoriam, quantum licuit, vindicavimus, nullum tamen ſepulchri ejus veſtigium reperimus; quo tamen Epiſcopo nemo Imadi & Rothonis Epiſcoporum noſtrorum monumenta, perpetuis cereis & veneratione quadam Divorum, ſanctius colere viſus eſt.

SIMON
COMES LIPPIENSIS XXIV.
EPISCOP. PADERBORN.

Annus Christi 1247.
Innocentii IV. Pont. 5. Wilhelmi Reg. 1.
Simonis Ep. Pad. 1.

Simon ex Comitibus Lippiens. & Præposito Cathedralis Ecclesiæ Episcopus Paderb.

Hist. Brem. Justinus Presbyt. in Lippe. Crantz. l. 8. Metrop. c. 15 & 20. Gobelin. in Cosm.

Subtracto ex humanis Bernardo Episcopo subrogatus est Simon, Bernardi ex Hermanno fratre nepos. Nam huic Comiti Lippiensi quatuor fuere filii, Bernardus III familiæ propagator, Simon Paderbornensis, Otto Monasteriensis Episcopus, Gerhardus Bremensis Præpositus, is qui haud multo post obitum Gerhardi Bremensis Archiepiscopi, & horum simul patrui, ex dissidio Canonicorum Bremensium in contentionem de Archiepiscopatu venit; quando altera pars Canonicorum eaque potior Hildebaldum, altera Gerhardum Præpositum elegit. Quanquam is Gerhardus Præpositus, ut ex literis ad annum 1257 relatis constabit, nepos horum Episcoporum fuerit, Bernardo III fratre natus, secus quam Lippiensium genealogia hactenus tradidit. At Simon & Otto fratres concordibus eligentium suffragiis ad Episcopatus suos pervenere. Simon a primis annis in Clerum Paderbornensem adscriptus & Præpositus majoris Ecclesiæ nostræ factus. Quo ex munere a Gerhardo patruo Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopo evocatus, delectusque ex consensu Cathedralis Ecclesiæ & Ministerialium Bremensis Ecclesiæ tutor, diœcesin illam vicario gubernationis munere administravit; quod Archiepiscopus patruus jam senio debilitatus, & pedum usura captus, non nisi vehiculi subsidio uteretur. Id ille Tutoris, ut vocant, munus per VII annos magna animi constantia gessit; &, ut militari ingenio erat, adversus Stedingos rebellionem parantes arma sumpsit, oppressitque. Factum dilaudat Crantzius, virumque insignem vocat, qui ab Hamburgensibus etiam arbiter appellatus. Carpit Simonem nostrum Auctor Bremensis historiæ, tanquam cum Stedingis conspirationem inierit, multaque damna Bremensi Ecclesiæ intulerit. Inde, qua ex causa incertum, collecto exercitu Wildeshusium versus movit; quibus offensi Oldenburgici Comites, & Henricus Boghenarius Comes, collectis copiis aggrediuntur, pugnaque ad Munderslo commissa Simonem profugant. Simon undique hostis milite circumfusus, ne captivus in potestatem veniret, Monachi habitu indutus furtim se periculo subduxit, effugitque.

Saltzcottenam præmunit.

His licet casibus jactatus; utcunque etiam turbidi inquietique ingenii haberetur; nihilo tamen minus communibus Canonicorum suffragiis Episcopus Paderbornensis eligitur; seu id patrocinio familiæ, & commendatione Gerhardi Bremensis Archiepiscopi ac patrui Simonis: seu Canonicorum desiderio sit factum, affectantium Episcopum, qui militari manu promptior, familiæque subsidio innixus, vicinorum injurias animosius quam superiores Episcopi propulsaret; quod & primo statim Episcopatus anno fortiter aggressus. Nam Saltzcottenam, Oppidum suæ diœcesis, vallo, muris, & fossis circumcinxit; translatis in illud tribus adjacentibus villis Habringhusen, Vilhusen, & Hohenrod; castrum deinde Villisen haud procul ab oppido

situm

situm præmuniit; quo & Albertum de Sturmede ministerialem Coloniensis Archiepiscopi, ceterosque nobiles Ecclesiæ Paderbornensis molestos coërceret. Quibus primum cum Coloniensi Archiepiscopo collisus, prope Westphaliam inferiorem concivit in arma.

Controversia de Castro Villissen & oppido Saltzkotten inter Simonem & Archiepisc. Colon. componitur.

Quæ res ne longius serperet, cum publicæ Imperii turbæ gravius percellerent animum Conradi Archiepiscopi, altero mox anno in conventu procerum Westphaliæ inter Episcopos transactio in hunc modum est facta.

Conradus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, & Simon eadem gratia Paderbornensis electus, Omnibus ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem in Domino. Discordia quæ inter nos super ædificatione castri Villisen & Salcotten vertebatur Domino electo Monasterien. & Abbate Corbeien. mediantibus sopita est sub hac forma. Quod nos Paderborn. electus Oppidum Salcotten venerabili Patri Domino Conrado Coloniensi Archiepiscopo sine aliqua contradictione tenebimur ad destruendam munitionem ut nulla remaneat sicut ante, & villicationem curtis in Villisen & possessionem ejus cum ejus pertinentiis Alberto de Sturmede ministeriali nostro recognoscimus eo jure quo ipse & antecessores sui habuerunt, nobis justitia, quam nostri antecessores habuerunt, in eadem villicatione reservata. Et si aliqui agri de villicatione prædicta castro Villisen adjacentes ipsi castro necessarii fuerint, Domino Coloniensi Archiepiscopo & electo Monasterien. & his qui ab ipsis ad hoc fuerint deputati, nos secundum concilium prædictorum dicto Alberto recompensationem dictorum agrorum faciemus. Cæterum damna quæ ab iis extra guerram nostram existentibus sive in universo Abbatissæ Hervorden. juribus, vel alias in ducatu Domini Archiepiscopi Coloniensis præfati intulimus ante expeditionem suam secundum gratiosam moderationem ipsius Domini Archiepiscopi & Monaster. electi, & eorum quos ipsi sibi assumere voluerunt, persolvemus. Item nullam munitionem in ducatu Coloniensis Archiepiscopi sine sua licentia faciemus, nisi non in judicio, quod Botting appellatur cum Abbate Corbejensi, & aliis nobilibus in ducatu constitutis aliud per sententiam obtinere possimus. Item confitemur, quod omnis discordia quæ erat inter Dominum Coloniensem Archiepiscopum & suos coadjutores ex una parte, & nos nostrosque coadjutores ex altera parte, circa quod quolibet remaneat in hæreditate sua, est in pace amicabiliter & totaliter terminata. Nos vero Conradus Coloniensis Archiepiscopus propter honorem nobis a venerabili Paderbornensi electo in compositione prædicta exhibitum ædificationi castri in Villissen in ducatu nostro factæ consentimus, & ei damus licentiam hoc habendi. Nos vero electus Paderbornensis, ut prædicta compositio rata & firma permaneat, data fide in manibus Coloniensis Archiepiscopi ad ejus observationem nos obligamus viginti quinque militibus subscriptis, & fidejussoribus a nobis constitutis, qui fide data ad observationem compositionis prædictæ se pro nobis Domino Coloniensi Archiepiscopo similiter astrinxerunt, taliter quod si eadem compositio fuerit violata, nisi hoc infra mensem emendetur, ipsi moniti infra mensem Susatum intrabunt, inde non recessuri, donec de violatione fuerit satisfactum; nisi contra compositionem hujusmodi veniant munitionem construendo, tunc prædicti fidejussores ex parte Domini Coloniensis Archiepiscopi moniti statim Susatum intrabunt, inde non recessuri, donec Archiepiscopo fuerit satisfactum. Nomina fidejussorum sunt hæc. Comes Conradus de Redbergh, Cunradus de Schonenberg, viri nobiles, Bertoldus & Hermannus de Brakel, Raven de Papenheim, Albertus & Hermannus de Schardenberg, Cunradus de Amelungessen, Ludolfus de Herisia, Cunradus Luscus Dapifer, Amelungus de Paderborn, Herbordus Pincerna, Goswinus de Wettene, Burchardus de Westheim, Henricus Camerarius, Cunradus de Wellede, Wernerus & Henricus de Wevere, Florin de Frisenhosen, Henricus de Summere, Andreas de Einhus, Burchardus de Holthusen, Albertus de Nedere, Bertoldus de Nere, Cunradus & Albertus de Nettelen. In cujus rei testimonium præsentes literas conscribi & nostris sigillis fecimus communiri. Nos etiam Monasteriensis electus, & Abbas Corbeiensis, & B. Dominus de Lippia, qui dictæ compositioni etiam interfuimus, sigilla

sigilla nostra rogati duximus apponenda. Acta sunt hæc apud Salcotte, anno Domini MCCXLVII *in crastina Dominica, qua cantatur judica, quæ fuit* VIII *Idus Aprilis.*

Archiep. Colon. plura ad se sine justitiæ titulo attra. hit.

Saltzcottena salinis celebris, antequam in Oppidum emergeret, cum circumjacentibus villis totum erat Episcopi Paderbornensis, donatione Cæsarum ac Regum; quemadmodum jam anno MCLX Bernardus Episcopus noster ex villis illis donationem fecit Cœnobio Hardehusano ad salem coquendum, uti supra a nobis relatum est. At vero quia Archiepiscopus Coloniensis intra Ducatum Westphaliæ munitiones sine suo assensu pati non voluit; Oppidum Saltzcottenum, a Simone Episcopo præmunitum, everti jussit, intentata vi pagis. Quemadmodum Montem Martis, qui totus a Ludovico Pio Imperatore Abbati Corbejensi assertus erat, Archiepiscopus non nisi partito inter se & Abbatem opere & præsidio muniri permisit; cum tamen integrum jus esset Abbati in Montem Martis, antequam Ducatus Westphaliæ ad Colonienses Archiepiscopos transiret. Quo dominatu etiam Abbatem Wertinensem tractavit, jura Regum & Imperatorum sibi vendicando, extorquendoque castrum Isenberg; quam in rem publicæ literæ extant apud Werthinenses anno proximo consignatæ. Agebatque Conradus echini instar ad leporis cubile precario admissi, donec calefactus hospitem, a quo receptus erat, totum e cubili ejiceret.

Habent hoc potentiores Principes ut debiliores opprimant; quod tum eo pronius erat, cum Fridericus Imperator omissa omni Germaniæ cura in Italia tumultuabatur, victusque a fœderatis Longobardiæ populis in Apuliam ad captanda otia & delicias discesserat, Imperiumque inter Conradum & Henricum Regem intestinis bellis discerperetur, atque omnis inferioris Germaniæ dominatus penes Conradum Coloniensem Archiepiscopum esset, virum, qui regia auctoritate se ferebat. Igitur controversia hæc in præsens composita, bonaque pax & amicitia inter Simonem Episcopum nostrum & Conradum Archiepiscopum per septennium culta, donec anno 1256 magno totius Westphaliæ motu recrudesceret.

Ceterum cum in his transactionum tabulis nostris supra recitatis, ac 8 Idus Aprilis consignatis inter arbitros memoretur Otto Monasteriensis Episcopus electus, subrogatusque in locum Ludolphi, erroris comperti habentur Monasteriensium fastorum scriptores, qui Ludolphum anno 1247. festo Primi & Feliciani, 12 videlicet Junii, obiisse scribunt: cum jam Otto in Aprili in ejus locum delectus fuerit; ut prorsus existimes eundem errorem in Ottone, quem in Simone nostro apud Albertum Stadensem observavimus, intervenisse, ac Ludolphum anno superiori cum Bernardo Episcopo excessisse e vita; postquam in XX annum, præclara cum laude Monasteriensem Episcopatum administrasset: nulliusque unquam hostis arma veritus, Ecclesiam suam victor semper egregie defendisset. Alios inter hostes Meinhovillianos dynastas, jam a multis sæculis Monasteriensi diœcesi infestissimos, commisso prælio vicit; in quo cæsus uterque juvenis, & tota hæc familia extincta: captus Gelriæ Comes, qui cum Cliviæ & Flandriæ Comite hostili manu accesserat: vidua vero Hoveliana, belli auctrix, bonis exuta, atque e diœcesi profligata. Quæ tamen haud multo post pœnitudine ducta, ultro bona sua D. Paulo obtulit, quorum accessione aucta diœcesis quatuor oppidis & viginti quatuor parœciis; dataque Ludolpho occasio construendæ in hac dynastia arcis Wolbecanæ, & nobilissimæ hujus Satrapiæ ad patrimonium suæ Ecclesiæ adjungendæ.

Ludolphi Ep. Monaster. excessus e vita.

Sed ad Simonem Episcopum nos referamus. Evocatus ille hoc anno a Siffrido Moguntino Archiepiscopo ac Metropolitano suo Coloniam ad conventum Principum & consilia de novo Rege subrogando. Quod certum habemus ex literis Simonis, quibus ab Hardehusano Cœnobio plaustrum vini, quod ab Episcopo Paderbornensi quotannis dabatur, certis decimis redemit: literæ vero sic habent.

Simon Ep. evocatur Coloniam ad conventum Principum.

Simon Dei gratia Paderbornensis electus. Omnibus hoc scriptum inspecturis utriusque vitæ salutem. Noverint omnes hujus paginæ auditores, quod cum a venerabili Patre ac Domino Siffrido sanctæ Moguntinæ sedis Ar-

chiepiscopo, & a Domino Petro ad velum aureum Dyacono Cardinali Apostolicæ sedis Legato auctoritate Apostolica ad Curiam Coloniam vocaremur, ut ad eandem curiam pro necessitate universalis Ecclesiæ edictam expensas necessarias haberemus, decimam in majori Dasberg ad mensam nostram pertinentem Abbati & conventui in Herisvart pro medietate vendidimus, pro altera vero parte redemptum plaustrum vini, quod pro recepta consuetudine ab Episcopis conventui dabatur. Has deinde literas ita claudit. *Quia vero nos Henricus Præpositus, Rabodo Decanus in Capitulum Paderbornense omnibus præscriptis consentimus, etiam huic scripto sigillum Ecclesiæ nostræ duximus apponendum, consentientes & rogantes, quod venerabilis Dominus Gerhardus sanctæ Ecclesiæ Bremensis Archiepiscopus, qui præmissis etiam interfuit, ad ampliorem evidentiam sigillum suum apposuit. Actum in Ecclesia Paderbornensi. Anno Domini MCC, quadragesimo septimo in crastino conceptionis Joannis Baptistæ.*

Nihil de hoc conventu ceteri scriptores, qui ex literis hisce nostris primum detegitur. Nam postquam XVI Februarii Henricus Rex, seu lapsu equi, seu ventris profluvio extinctus erat, Archiepiscopi & Principes magnopere conturbati sollicitique de novo Rege subrogando fuere.

Convenit inter Episcopum Pad & Abb. Corbeiensem de Parochia Montis Martis.

Mense deinde Septembri pridie Nativitatis B. Virginis transactum inter Simonem Episcopum & Hermannum Corbeiensem, interque Capitulum Paderbornense & Corbeiensem conventum de controversa jurisdictione, quæ in hunc modum composita, uti hæ tabulæ in Monumentis Paderbornensibus relatæ exhibent.

Hermannus Dei gratia Abbas, Strigerus Pr*æpositus, Albertus Prior, totusque conventus Corbegensis Ecclesiæ: nec non Themo Præpositus Montis Martis & fratres sui ejusdem montis. Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in Domino. Super dissensione mota inter Dominum Simonem Electum & Capitulum Paderburnense ex parte una, & nos ex parte altera super parochia, Archidiaconatu; & jurisdictione Diœcesani ordinaria Montis Martis, quam Dominus Paderburnensis & Ecclesia sua petebat ratione juris communis, & nos privilegiis & præscriptione defendebamus. Magistro Ottone Decano Bremensi, Magistro Thetmaro Canonico Monasteriensi, Heinrico Decano & Hermanno Scholastico novæ Ecclesiæ mediantibus talis compositio intervenit, quod tenore præsentium publice & solemniter confitemur, quod venerabili Domino Simoni Electo & Capitulo Paderburnensi ordinariam jurisdictionem & jura spiritualia Diœcesano & suæ Ecclesiæ de jure communi debita in Monte Martis secundum formam recognoscimus infra scriptam. Consentientes & eligentes quod Volradus Canonicus Paderburnensis Archidiaconus in Horehusen, & sui Successores, qui pro tempore fuerint, habitatoribus Montis ejusdem sive in Monte in Capella B. Nycholai, sive in Horehusen in Ecclesia B. Dionysii, prout ipsis placuerit, synodo præsideant. Et quia Præpositus & fratres prædicti montis ad Abbatem tantum & conventum Corbejensem in spiritualibus & temporalibus respectum habere debent, ipsi tam ab Episcoporum, quam Archidiaconorum Paderburnensium juribus sunt exempti. Consensum est etiam inter Paderburnensem & Corbeiensem Ecclesias, quod illi tantum sunt excepti a frequentatione synodi & a juribus synodalibus, qui infra ambitum claustri cum Præposito & fratribus habitant, & in emunitate existentes eorum servitiis specialiter sunt deputati. Præterea Præpositus ejusdem loci nomine Abbatis & conventus Corbejensis denarios synodales tantum de habitatoribus Montis colliget annuatim, Archidiacono contra eosdem habitatores si necesse fuerit in hoc per censuram ecclesiasticam adjuvante, de quibus synodalibus denariis Præpositis idem sex solidos graves Archidiacono statim dum collecti fuerint annis singulis sine qualibet difficultate persolvet. Themo etiam nunc Præpositus, qui parochiæ præest in eodem Monte, a Domino Volrado Archidiacono curam animarum & donum altaris recepit & obedientiam Archidiacono debitam repromisit, & deinceps Præpositi Montis Martis vel alii, qui ac Abbate Corbeiensi Archidiacono in Horehusen Canonico Paderburnensi fuerint præsentati, ad eandem parochiam*

donum

donum altaris & curam animarum perpetuo recipient in futurum, & Praepositi vel alii, qui parochiam eandem habuerint, ratione ejusdem parochiae in Ecclesia Paderburnensi Episcopales synodos frequentabunt. Quod autem ea quae praescripta sunt Ecclesiae Paderburnensi perpetuo servabimus. Nos & Ecclesiam Corbegensem Paderbornensi Ecclesiae sub poena quingentarum marcarum his literis obligamus. Acta & completa sunt haec in Ecclesia Corbeiensi anno Domini MCCXLVII, in crastino nativitatis B. Mariae Virginis.

Wilhelmus Hollandiae Comes eligitur Rex Romanorum.

Mense deinde Septembri rursum ad Rhenum, & conventum Principum postulatus Simon. Nam postquam Pontifex certior factus de Henrici Regis excessu, Petrum Caputium Cardinalem misit Legatum in Germaniam; qui cum Principibus suaderet, Henricum Ducem Brabantiae eligerent; Dux oblatam coronam rejecit, obtulitque loco suo eligendum Wilhelmum Hollandiae Comitem, ex sorore Mechtilde nepotem, juvenem florentissimum, & vix dum XX aetatis annum egressum. Quam in rem in Oppido Woringa apud Ubios comitia Principum indicta; ad quae praeter Moguntinum, Coloniensem, & Trevirensem, Archiepiscopos, accessere ceteri Episcopi ac Principes inferioris Germaniae; salutatusque in his festo D. Michaelis Wilhelmus Hollandiae Comes Rex Romanorum: falliturque Albertus Stadensis, qui Nussiae factum tradit. Missi idcirco Aquisgranum, denunciatum Magistratui & civibus, urbem novo Regi aperirent abs se coronando. Ad quae Aquisgranenses, non alium abs se Regem agnosci, quam Fridericum Imperatorem & Conradum filium. Quo responso offensus Legatus Apostolicus, urbi sacrorum usum interdixit. Nec minus indignati Archiepiscopi & Principes, militem contrahendum decernunt, ad perduelles Aquisgranenses refraenandos. Interim Conradus Coloniensis Archiepiscopus, & Principes Coloniam intrant ad Basilicae D. Cuniberti, quam recens instauraverat, dedicationem; numeratique plus quam XIV Episcopi, qui & Regis electioni, & celebritati dedicationis interfuere. Aquisgranensium exemplo, ausus Caesaris insulae praefectus imperium novi Regis detrectare. Quam munitionem Rex ipse difficili oppugnatione aggressus, frustraque omnibus machinis admotis, fame tandem ad deditionem compulit.

Quem tamen Aquisgranenses nolunt recipere.

Annus Christi 1248.

Innocentii IV. Pont. 6. Wilhelmi Reg. 2. Simonis Ep. Pad. 2.

Vi postea & armis domiti. *Matth. Paris. Chron. M. Belg. Joann. a Beka. Bzovius.*

Electionem Wilhelmi Regis consecuta est altero anno, & multo splendidiori pompa, coronatio; sed obstabant interea Aquisgrani, in quo peragi volebat, pertinacissimi civium animi. Quare sub initium veris (ut inter Legatum Apostolicum, Archiepiscopos, & Episcopos convenerat) tota inferior Germania concitata sub vexillis sanctae crucis convolavit ad arma. Numerataque feruntur supra ducenta millia armatorum; quibus Wilhelmus Rex, Petrus Cardinalis Legatus Apostolicus, ceterique Principes progressi, castra ipsis Calendis Maji circa urbem explicuere. Nihil his territi cives, jurati in fidem Friderici Imperatoris, urbem acerrime propugnant: non insultus, nec machinae obsidionales, non fontium aquae, obstructae aggeribus, & in urbem refusae, fregere animos; eoque haec pertinacius agebantur, quod a Conrado Rege promissa auxilia exspectarent. Producta per 6 menses obsidio; donec ad ultimum fame domiti, sub exitum Octobris deditionem facerent. Ingressus Rex urbem XXX Octobris, Calend. Novembris, festo omnium SS. solemni ritu coronatus in Basilica Virginis. Nihil illa coronatione magnificentius erat. Rex in sacrario augustalibus ornamentis indutus a Monasteriensi & Mindensi Episcopis, eductus a Leodiensi & Ultrajectensi, collocatusque in throno a Coloniensi. Quem exinde tres Archiepiscopi Canchellarii Siffridus Moguntinus, Conradus Coloniensis, & Arnoldus Trevirensis partitis ritibus consecrarunt, unxeruntque Regem. Aderant & ceteri Electores, Marchio Brandeburgicus, Dux Saxoniae, Dux Bavariae, Comes Palatinus, Rex Bohemiae, magnaque corona Episcoporum & Principum. Post ex consilio

Wilhelmus Aquisgrani solenni ritu coronatur.

silio Principum additi Regi Otto Episcopus Ultrajectensis, Regis patruus, & Dux Brabantiæ avunculus. Læta novo Rege inferior Germania; nec repertus Princeps aut Episcopus, qui non cum tribus Cancellariis Archiepiscopis omnem illi fidem & operam deferret. Tam exosum Friderici Imperatoris, & Conradi Regis nomen erat. Rex vero, postquam Leodium profectus in gratiam Henrici Regis, Ottoni fratri ejus Gelriæ Comiti, Neomagum 21000 argenti marcis oppignorasset, ad sumptus regiæ dignitatis sustinendæ, Hagam rediit, novique palatii structuram cœpit.

Basilicæ Colon. fundamenta jaciuntur a Conrado Archiep. Colon.

Sed longe magnificentius opus hoc anno aggressus Conradus Coloniensis Archiepiscopus, admirandæ illius Basilicæ Coloniensis, festo in cœlum assumptæ Virginis susceptæ, fundamenta jecit, fabricæ longitudinem 385, latitudinem 160 pedibus dimensus, & in formam crucis complexus. Surrexit exinde chorus, ac prima ædis pars, laboratumque in ea per 74 annos. Ad quam perfectionem si navis templi, si prægrandes turres, ac cetera structuræ opera pervenissent, nihil tota Europa augustius haberet, quo antiqua mundi miracula exæquaret. Dilaudavit Innocentius Pontifex, literis ad Conradum Archiepiscopum & Capitulum Lugduni hoc anno datis, cœptæ fabricæ consilia, quod ex prioris Basilicæ busto longe magnificentiorem fabricam resuscitarent.

Qui & fœdus iinit cum Engelberto Episc. Osnabrug.

Magnanimus Archiepiscopus; & ingentibus per id tempus abundans divitiis, fœdus quoque cum Engelberto Osnabrugensi Episcopo iniit, quod his tabulis referre operæ pretium duximus.

Engelbertus Dei gratia Osnabrugensis Ecclesiæ Episcopus, omnibus præsentes inspecturis in perpetuum. Universos præsentes & futuros scire cupimus, quod nos de consensu Capituli nostri, & consilio Prælatorum & fidelium nostrorum, cum venerabili in Christo patre & Domino nostro Conrado Coloniensi Archiepiscopo, fide manuali ad invicem data, talem inivimus fœderis unionem, quod nos & nostri Successores ei suisque Successoribus & Ecclesiæ suæ contra quemlibet ipsis injuriam inferentem, cum requisiti fuerimus, perpetuo assistemus, & auxilium præstabimus in nostris expensis inter Rhenum & Wiseram. Idemque Archiepiscopus suique Successores in suis expensis nobis nostrisque Successoribus & Ecclesiæ nostræ idem facient e converso. Ut autem hujusmodi confœderationis unio a nobis nostrisque Successoribus inviolabiliter observetur, & secundum formam præscripti fœderis impleatur, præsentem paginam super hoc confectam nostro & Capituli nostri sigillis duximus roborandam in testimonium prædictorum. Acta sunt hæc apud Smerleke juxta Susatum, præsentibus Henrico Præposito S. Severini, Philippo Præposito Susatiensi fratre nostro, Brunone Præposito Osnabrugensi fratre nostro, Lothario Præposito S. Cuniberti, & Ottone de Wickerode Canonico Coloniensi, Gisone Thesaurario, & Hugone de Vorenkampe Canonicis Osnabrugensibus. Laicis vero Wilhelmo de Juliaco, Adolpho de Monte, Adolpho de Marca, Simone de Spanheim, Godefrido de Arnisbergh, Ludewico de Ravensbergh, & Theodorico nepote nostro de Isenbergh, Comitibus. Item Henrico de Isenbergh, Walramo de Monsioge Nobilibus. Item Alberto de Hurde, Henrico de Wolmunsteine, Alberto de Sturmede, Goswino Sculteto Susatiensi, Henrico & Bartholdo filiis ejus, Henrico de Vittinchoven, Gobelino de Meschede, & aliis quam plurimis. Datum anno Domini 1248 in Annunciatione B. M. Virginis.

Multum hæ literæ illustrant corriguntque fastos Osnabrugenses, quibus Engelbertus Isenburgicus, a cœde D. Engelberti exauctoratus, rursum sistitur sedi suæ Osnabrugensi redditus, quem fasti eorum expungunt, ac loco ejus Brunonem substituunt; qui tamen hoc anno Præpositum tantum egit sub fratre suo, ac triennio demum post Osnabrugensium Episcopus in locum Enberti fratris delectus est.

Conradus Friderici Imp. filius hæreses in Germania fovet.

At Conradus Rex, cum neque adversus Pontificem, neque Wilhelmum Regem prævalere posset, hæresin tum surgentem fovere cœpit. Fuere tum impii homines in Suevia, qui palam docebant, Papam nullam habere potestatem in Ecclesiam, Episcopos & Prælatos aut Simoniacos, aut hæreticos:

Sacer-

Sacerdotes peccato obnoxios omni potestate absolvendi & ligandi excidisse: Monachos Ordinis S. Dominici & Francisci, itemque Cistertienses impiam vitam agere: neminem præter se repeririri, qui veritatem doceret: orandum pro Friderico Imperatore, & Conrado Rege, ceteros Principes & Episcopos detestabiles esse. Sed hæc pestilentissima hæresis, ut Albertus Stadensis refert, suppressa statim in fomite, voce & Doctrina Catholicorum Doctorum. Quantumque hoc sceleratorum hominum patrocinio se Imperator & Conradus Rex firmare cogitabant, tantum Principes & populum averterunt.

Annus Christi 1249.

Innocentii IV. Pont. 7. Wilhelmi Reg. 3. Simonis Ep. Pad. 3.

Matth. Paris. Chron. Colon. Spondanus. Bzovius.

Fluctuabat interea Germania inter duos æmulos Reges. Conradi quippe partes constanter propugnabant Otto Bavariæ Dux, urbesque Bavariæ, Sueviæ, Wormatia, Spira, Mediomatricum, ceterique superioris Germaniæ populi; nec sese a veteri Imperatorum fide minis Pontificis & Legatorum abduci sunt passi. Pro Wilhelmo Rege stabant fidi Belgæ, Moguntini, Colonienses, Saxones, & omnes fere inferioris Germaniæ provinciæ. Quibus Conradus Rex provocatus ferro flammaque adversariorum agros vastavit. Nec segnior Wilhelmus Rex, suorum agminibus stipatus Rhenum ascendit; expugnatoque Calendis Martii Ingelheimio, Romanæ Ecclesiæ privilegia prisco Regum atque Imperatorum more regio diplomate confirmat. Inde Moguntiam evocatus accessit cum Legato Apostolico ad Archiepiscopi electionem moderandam, quod Siffridus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster VII Idus Martii humanis excesserat. Vir, ut Trithemius inquit, qui Ecclesiam suam mirifice ampliarat, interque turbulenta bellorum tempora sapientissimus vixerat; laudabilis etiam in fastis Moguntinis, quod inter bella quæ gessit, & civiles occupationes nunquam Sacerdotalia munia neglexerit, Pontificis, ut supra diximus, & Romanæ sedis studiosissimus. Quare magnopere sollicitus Wilhelmus Rex & Legatus Pontificis, ut suarum partium Archiepiscopus subrogaretur, quod multum momenti in eo spectatissimo Germaniæ præsule positum esset. Moguntini Canonici, ut hanc jacturam tanti præsulis sarcirent, misere oratores ad Pontificem, qui peterent Conradum Coloniensem Archiepiscopum, seu ut ad se transiret, deserto Coloniensi Archiepiscopatu, seu utroque simul fungeretur. Id cum Pontifex negaret, elegere Christianum eo nomine II Moguntinæ Ecclesiæ Præpositum, virum quidem doctum, bonum, & prudentem; sed qui a publicis & Pontificis studio, armorumque tractatione abhorreret, eoque biennio post amotus.

Solicitudo Wilhelmi R. & Legati Regis pro novo Archiep. Moguntino Siffrido subrogando.

Columen interim Reipulicæ per id tempus Conradus Coloniensis Archiepiscopus, & summa post Regem apud eum auctoritas. Is hoc anno procerum conventum habuit octavo Idus Septembris prope montem Isenberg, in quo jus Advocatiæ, quod Adolphus Waldecensis Comes in Cœnobium Flectorpiense diœcesis nostræ obtendebat, discussum est, præsente Simone Paderbornensi Episcopo nostro, & Hermanno Corbeiensi Abbate. Quanquam ut ex aliis literis biennio ab hinc datis constat, ab eodem Conrado Archiepiscopo Flectorpiensis Ecclesia ab omni Advocatiæ onere libera pronunciata sit. Eo jam dudum Advocatorum avaritia proserpserat, ut non defensionis & Patrocinii, sed lucri causa hæc Advocatiæ munera prensarentur.

Jus advocatiæ in Cœnobium Flectorp. Waldecensi Comiti assertus.

Simon præterea Episcopus noster, etsi militari ingenio habitus, hoc ipso tamen anno ampla feudi bona, quæ ad ipsum reciderant, ex consensu Capituli & Ministerialium Gerdensi Virginum Cœnobio dedit, palam in tabulis hac super re confectis professus, se id exemplo Bernardi Episcopi & avunculi sui pro expiatione peccatorum suorum facere. *Testes hujus donationis Hermannus Camerarius, Henricus Cantor, Henricus Thesaurarius, Canonici majoris Ecclesiæ, cæterique nobiles viri, Acta sunt hæc anno Domini* MCCXLIX.

Simon Ep. Gerdensi Virginum Cœnobio plura bona confert.

Surrexerat jam ædificiis sacris e pleno Virginum cœtu Vallis Liliorum, seu Falckenhagense Cœnobium, adjutum

Confirmantur ab Innocentio Pont bona &

pa-

Immunitates Monasterii Falkenhagensis.

patrocinio Simonis Episcopi, & liberalitate Pirmontani Comitis, aliorumque. Quare hoc anno Innocentius Pontifex magnifico diplomate, ad preces Simonis Episcopi, probavit, præmuniitque Apostolicæ Sedis, tutela.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis in Christo filiabus, Abbatissæ Monasterii de Valle Liliorum, ejusque sororibus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eas a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ religionis enervet. Ea propter Dilectæ in Christo filiæ vestris justis postulationibus clementer annuimus. Et Monasterium S. Dei genitricis & Virginis Mariæ de Valle Liliorum Paderburnensis Diœcesis, in quo divino estis obsequio mancipatæ, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum & beati Benedicti regulam atque institutionem Cistertiensium fratrum a vobis post concilium generale susceptum in eodem Monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium in præsentiarum juste ac canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis, & eis, qui vobis successerint, & illabata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo præfatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis, & pascuis, in bosco & plano, in aquis & molendinis, in viis & semitis, & omnibus aliis libertatibus & immunitatibus suis. Sane novalium vestrorum, quæ propriis sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, sive de ortis, virgultis, & piscationibus vestris, & de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis personas liberas & absolutas e sæculo fugientes ad conversionem recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli sororum vestrarum post factam in Monasterio vestro professionem fas sit sine Abbatissæ suæ licentia de eodem loco discedere. Discedentem vero absque communium literarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Illud districtius inhibentes, ne terras, seu quodlibet beneficium Ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari absque consensu totius Capituli, vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero donationes, vel alienationes aliter quam dictum est, factæ fuerint, eas irritas esse censemus. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ut nullus Episcopus, vel quælibet alia persona ad Synodos, vel conventus forenses vos ire, vel judicio seculari de vestra propria substantia, vel possessionibus vestris subjacere compellat, nec ad domos vestras causa ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos conventus publicos convocandi venire præsumat, nec regularem electionem Abbatissæ vestræ impediat, aut de instituenda vel removenda ea, quæ pro tempore fuerit contra statuta Cistertiensis ordinis se aliquatenus intromittat. Pro consecrationibus vero altarium vel Ecclesiarum; sive pro oleo sancto, vel quolibet Ecclesiastico sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis, vel alio modo quicquam audeat extorquere, sed hæc omnia gratis vobis Episcopus diœcesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis, Catholicum adire Antistitem, gratiam & communionem apostolicæ sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate vobis, quod postulatur, impendat. Quod si sedes diœcesani Episcopi forte vacaverit, interim omnia Ecclesiastica Sacramenta a vicinis Episcopis accipere libere & absque contradictione possitis, sic tamen, ut ex hoc inposterum proprio Episcopo nullum præjudicium generetur. Quia vero interdum proprii Episcopi copiam non habetis, si quem Episcopum Romanæ sedis, ut diximus, gratiam & communionem habentem, & de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones monialium, vasorum & vestium consecrationes altarium auctoritate apostolicæ sedis recipere valeatis. Porro si Episcopi vel alii Ecclesiarum Rectores in Monasterium vestrum vel personas inibi constitutas suspen-

spensionis, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgaverint, sive etiam in mercenarios vestros, pro eo, quod decimas sicut dictum est, non persolvitis, sive aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo, quod aliqua vobis beneficia, vel obsequia ex caritate præstiterint: vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus in quibus vos laboratis & alii feriantur eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra sedis Apostolicæ indulta prolatam decernimus irritandam. Nec litteræ illæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cistertiensis Ordinis & contra indulta Apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Præterea cum commune interdictum terræ fuerit, liceat vobis nihilominus in vestro Monasterio exclusis excommunicatis & interdictis divina officia celebrare. Paci quoque & tranquillitati vestræ paterna inposterum sollicitudine providere volentes, auctoritate Apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu Grangiarum vestrarum nullus rapinam, seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere, vel interficere, seu violentiam audeat exercere. Præterea omnes immunitates, & libertates, a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus ordini vestro concessas, nec non libertates & exemptiones sæcularium exactionum a Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti privilegio communimus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet exactionibus fatigare, sed omnia integra conserventur, earum, pro quarum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura salva sedis Apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove ammonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore, ac sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant, Amen, Amen, Amen.

✠ *Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus ss.*
✠ *Ego Petrus Albanensis Episcopus ss.*
✠ *Ego Wilhelmus Sabinens. Episcopus ss.*
✠ *Ego Petrus tt. S. Marcelli presbyter Cardinalis ss.*
✠ *Ego Wilhelmus basilicæ duodecim Apostolorum presbyter Cardinalis ss.*
✠ *Ego frater Johannes tt. S Laurentii in Lucina presbyter Cardinalis ss.*
✠ *Ego frater Hugo tt. S Sabinæ presbyter Cardinalis ss.*
✠ *Ego Johannes S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis ss.*
✠ *Ego Wilhelmus S. Eustachii Diaconus Cardinalis ss.*

Datum Lugduni per manum Magistri Marini sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarii XVI Calend. Augusti Indictione VII Incarnationis Dominicæ anno MCCXLIX Pontificatus vero Domini Innocentii PP. IV anno septimo.

Obiit hoc anno Adolphus primus Markanus Comes, cujus clementiam, liberalitatem & fortitudinem, felicitatemque armorum extollit Levoldus. Sustulit ex Margaretha conjuge Gelriæ Comitis sorore quatuor filios, Everhardum Coloniensem Canonicum, quem in hastiludio Novesiensi anno 1244 temere arma tractantem amisit, Gerhardum Monasteriensem Episcopum, Ottonem Canonicum Leodiensem & Præpositum Ultrajectensem, eum qui deserta Cleri vita, nuptias cum Irmingarde Holtani Dynastæ filia contraxit, obtinuitque a fratre Engelberto Altenanam & Blanckensteiniam præfecturas; at illo sine liberis defuncto, omnis paterna hæreditas transiit ad Engelbertum quartum filium, stemmatis propagatorem. Novi exinde, & potentes Marchiæ Comites, a quibus multum vexati vicini Episcopi ut hujusmodi nunquam Episcoporum bonis exsatiari potuerunt; nec prius æmulandi studium desiit, quam se crescente potentia Episcopis pares ferrent. *Adolphi primi Marcani Comitis obitus & familiæ propogatio*

Digladiante inter se Germania D. Ludovicus Francorum Rex, qui anno supe-

D. Ludovici Galliæ R. expeditio in terram sanctam. *Matth. Paris. Albertus Stadens. Scriptores Galliæ.*

superiori cum ingenti exercitu suæ gentis transvectus, per mare in Palæstinam penetrarat, hoc anno memorabili felicique prælio Soldanum cum Saracenis fudit; ad quam victoriam Damiatam etiam nobilem urbem aggressus, circa festum Pentecostes expugnavit, recepitque a prima expugnatione, de qua supra relatum in Olivero Episcopo nostro. Enim vero si Germania cum D. Ludovico paribus expeditionis armis concurrisset, nihil propius erat, quam ut tota Palæstina in potestatem christianorum rediisset. Sed altero mox anno Nonis Aprilis infelici prælio congressus, ad Nilum victus captusque Ludovicus Damiatam reddere coactus est, & vitam centum marcarum millibus redimere. Tam adversa numinis ira hactenus pro terra sancta pugnatum, dum Christiani intestinis se dissidiis, & civilibus armis dilacerant.

Annus Christi 1250.

Innocentii IV. Pont. 8. Wilhelmi II Reg. 4. Simonis Ep. Pad. 4.

Moritur Fridericus Imperator. *Matt Paris. Paralip. Urbs. Alb. Stad. Maynard. Dandalus. Guilhelm. de Puteo. Siffridus Chron. August. Crantz. l. 8. Saxon. c. 18.*

Tandem anno proximo, qui seculi hujus quinquagesimus agebatur, Italia & Germania Friderico molestissimo Imperatore liberata, quem mors Idibus Decembris sustulit. Mortis genus varium refertur a Scriptoribus. Sunt qui velint a Manfredo notho filio primum veneno tentatum, ac deinde immissa in os culcitra præfocatum; alii resipuisse in extremis, eoque anathemate absolutum, & habitu Cistertiensis Monachi assumpto in Apulia fato suo excessisse; quod a Maynardo Immolensi Episcopo, Dandalo, aliisque relatum; ex Germanis Siffridus presbyter perceptis Ecclesiæ Sacramentis mortuum tradit. Princeps fuit, qui Pontificem, Episcopos, Clerum, & religiosos viros aversatus, per XXXVIII annos regni, imperii XXX exagitavit: ingenio sat acri, sed turbido, & commutabili, eoque admirabilem vertumnum quidam dixere; hoc demum consecutus, ut qui ex illa familia Suevica inter Imperatores Pontificem Romanum semper extremum afflixerat, Imperatorum quoque extremus esset. Inter omnes hasce turbas, quæ summa temporum felicitas fuit, nullo adhuc bello publico concussa Saxonia. Interim hoc anno, ut Albertus Stadensis scribit, *Joannes Holsatiæ Comes, auxilio Bremensis Archiepiscopi, & avunculi sui Simonis Paderbornensis Episcopi, magno cum exercitu expeditionem in Daniam fecit*, adversus Ericum Daniæ Regem. Is postquam Christophorum fratrem e regni finibus ejecerat, & Kanutum patruum captivum abduxerat castroque incluserat, Abelem quoque fratrem Ducem Slefwicensem multis hactenus injuriis male tractatum insectabatur: at Abel, quod sorore Comitis genitus esset, Joannem & Gerhardum fratrem, Joannes vero Comes Simonem avunculum & Episcopum nostrum, vicinosque Comites, quibus Ericus Rex hactenus non minus infestus fuerat, imploravit. Igitur junctis armis ad Daniæ fines progressi, Renoldesburgum arcem, quam olim Kanutus Rex Holsatiæ ducibus extorserat, præmunierantque exinde ceteri Reges Daniæ, oppugnant. Hac in obsidione certis nunciis intelligunt, Ericum Regem ab Abele interemptum. Illum nimirum inter aleæ lusus Abel frater captum abstraxerat in navim, Carnificique capite mulctandum dederat. Tum vero postquam Abel regnum Daniæ adiit, cujus gratia hæc arma sumpserant, omissa arcis oppugnatione Comes Holsatiæ, & Simon Episcopus noster, ceterique copias suas reduxere in provincias suas. Ceterum cum Simon Episcopus noster avunculus Joannis & Gerhardi Comitum Holsatiæ fratrum scribatur, argumento est Hedwigem Hermanni Comitis Lippiensis filiam denuptam fuisse Adolpho Holsatiæ Comiti ejus nominis IV, qui post res præclare domi & in Livonia gestas, anno MCCXXXIX abdicato Comitatu, transgressus ad familiam S. Francisci Monachum induit, Abelemque hunc Ducem Slefwicensem Joanni & Gerhardo filiis tutorem dedit. Inde anno MCCXLIV Romam profectus, impetrato Pontificis assensu, sacris ordinibus initiatus, Hamburgi in Cœnobio sui ordinis primam Deo hostiam Sacerdos obtulit, cunctis, qui aderant, ad divini operis spectaculum pietatemque collacrymantibus. Videre nimirum ex glorioso Saxoniæ milite æmulum Christi Sacerdotem;

Alb. Stad. Crantz. l. 8. Metrop. c. 11 l. 8. Sax. c. 17 Holsatiæ Comes, auxilio Simonis Ep. Paderb. aliorumque, aggreditur Ericum R. Daniæ.

Adolphus Holsatiæ Comes religionem S. Francisci ingreditur.

tem; tanquam Adolphus Hedwigis conjugis suæ avum Bernardum Comitem Lippiensem imitatus, quem ex Comite Lippiensi Cistertiensem Monachum, Abbatem, & Episcopum Livoniæ supra introduximus. Et vero Adolphus heroica virtute non minus illustris Monachus, quam Comes. Nam cum in Oppido Kyl Monasterium sui ordinis erigeret ostiatimque pauperis Monachi habitu pro operariis & fratribus lac colligeret, occurrere in media platea filii Comitis Joannes & Gerhardus equis sublimes; ad quorum inopinatum aspectum rubore perfusus, sensit humanum quid ex pudore mendicandi; quem ut generoso virtutis actu vinceret hydriam lactis capiti imposuit, eaque inversa totum corpus a vertice ad talos perfudit. Vixit religiose annos quatuordecim multisque Cœnobiis Ordinis sui constructis, pervenit ad annum sexagesimum primum.

Waldemarus Abelis, Daniæ R. filius ab Archiep. Col. captivus abducitur.

Ac postquam hoc anno fama tam barbare interempti Erici Regis Daniæ pervenit ad Conradum Coloniensem Archiepiscopum, Waldomarum ille, filium Abelis interfectoris Rothomago venientem ex Gallia, & per Coloniensem diœcesin transeuntem intercepit, captivumque abduxit. Causa ab auctoribus non proditur. Quæ tamen res haud temere offendit Simonem Episcopum nostrum; qui etsi patris factum nunquam probarit, insontis tamen filii causam miseratus est.

Annus Christi 1251.

Innocentii IV Pont. 9. Wilhelmi Reg. 5. Simonis Ep. Pad. 5.

Innocentii epist. apud Odoricum. Stero in Annal. Alb. Stad. Matth. Paris. Sifrid. presbyter. Crantz. l. 8 Saxo. c. 19. Pontifex laborat pro Wilhelmo in Regno stabiliendo.

Posteaquam Friderici Imperatoris mors renunciata Innocentio Pontifici Lugduni in Galliis versanti, nihil ille sollicitius habuit, quam scriptis ad Ducem Bavariæ & Saxoniæ, ad Marchiones Misnensem & Brandeburgicum, ceterosque Principes & præsules literis regnum in fide Wilhelmi Regis continere. Quam in rem die cœnæ Domini in magna Episcoporum corona Wilhelmi regnum confirmavit, & Conradum anathemate defixit: missusque in Germaniam Hugo Cardinalis, qui Principum animos Wilhelmo Regi conciliaret; demandatumque Gwihelmo Eika, religioso ordinis Prædicatorum viro, ac Regis Sacellano, populos ad crucis vexillum invitaret. Atque ut connubio etiam Wilhelmum firmaret in regno, Pontifex suasit Alberto Saxoniæ Duci, filiam suam Wilhelmo Regi in matrimonium collocaret. Verum, quod Albertus Stadensis tradit, *Wilhelmus Rex filiam Ducis Ottonis Brunswicensis duxit, & in ipsa nuptiarum nocte, in palatio, in quo sponsus & sponsa cubabant, neglectu luminis, quod vicinum stramen corripuit, incendium exortum, quo corona Regis multæque res pretiosæ exustæ, præter duos sartores, qui in cubiculo vestibus consuendis occupati erant, absumpti sunt. Rex in idem flammæ circumlabentis periculum venerat, quem Regina guara domus per opportunos exitus eduxit.*

Aucta connubiis, quæ vincula sunt potentiæ Principum, Brunswicensis familia. Nam alteram filiam Otto Brunswici Dux in matrimonium dedit Alberto Duci Saxoniæ, tertiam Henrico fratri ejus Principi Anhaltino, quartam Landgravio Hassiæ. Filii præterea quatuor Ottoni fuere, Albertus & Joannes familiæ hæredes, & duo ex illis Episcopi, Conradus Verdensis, & Otto Hildesiensis. Horum affinitate se firmabat Wilhelmus Rex.

Conradus R. prælio victus Germania excedit. *Nauclerus Gen. 42. Brouver. in Annal. Trevir. l. 16 Paralip. Ursberg. ad annum 1250. Stero. Beka.*

Nec segnior Conradus Rex in demerendis sibi Principum atque urbium studiis; multumque laborabat, ut Rhenenses proceres a Wilhelmo Rege abstraheret. Hæc parantem prævertit Hollandus, contractoque per amicorum auxilia auxilia justo exercitu, pene improvisus Rhenum ascendit; cui Conradus cum instructis copiis occurrit; commissoque ad Oppenheimium prælio, victus fususque Conradus. Qua clade accepta abjecit spem Germaniæ retinendæ, & in Apuliam ad defuncti patris hæreditatem adeundam maturavit, quam illum certis testamenti tabulis scripsisse tradunt auctores nonnulli.

Inde summa Imperii potestas pervenit ad Wilhelmum Regem. Et quia per dissidia duorum Regum invaluerant factiones procerum & nobilium,

atque urbium, cumprimisque qui Suevicæ familiæ studebant, multaque passim tumultuaria bella, latrociniis, & spoliis Clericorum, mercatorum, civium & agricolarum turbabant Germaniam; fœdus publicum convenit inter certos Principes, Comites, atque urbes certas, quod etiam a Wilhelmo Rege per Adolphum Waldecensem Comitem juridicundo in aula regia præfectum Moguntiæ 29. Junii approbatum volunt. In hanc societatem, quemadmodum id refert auctor Chronici Augustani, qui Stero habetur, nomina dedere Gerhardus Moguntinus, Conradus Coloniensis, Arnoldus Trevirensis Archiepiscopi, Jacobus Metensis Episcopus, Abbas Fuldensis, Ludovicus Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, Sophia Landgravia Thuringiæ, Conradus Comes Sylvester, Richerus Comes de Catzeneleboge, Fridericus Comes de Limgoe, Bertholdus Comes de Zigenhagen: multi præterea Comites, Dynastæ, ac nobiles. Inter urbes memorantur Moguntia, Colonia, Wormatia, Spira, Argentina, Basilea, Friburgum, Brisacum, Columbaria, Slechstadium, Hagenoa, Weisenburgum, Nuinstadium, Winpinæ, Heidelberga, Lauterenbachium, Oppenheimium, Francofurtum, Fridberga, Wetzlaria, Marburgum, Mullehausium, Aschaffenburgum, Selistadium, Bingia, Wesalia, Bopardia, Andernacum, Bonna, Nussia, Aquisgranum. In Westphalia Monasterium, aliæque civitates supra LX, quibus & Brema accensetur. Beka supra LXX numerat. Potens fœdus, & Ansiatico non absimile ad mercimoniorum libertatem, & tranquillitatem publicam sancitum, quod tamen a morte Wilhelmi Regis sensim elanguit.

Fœdus inter complures Principes & urbes Imperii ictum.

E domesticis nostris haud aliud ex hoc anno suppetit, quam quod Hermannus magnificus Corbejensis Abbas larga donatione decimas, quibus Comes Waldecensis, & nobilis de Dalewich hactenus fruebatur, in Flectorpiense Cœnobium transtulerit; uti hac super re tabulæ suis testibus hoc anno consignatæ extant. Simoni vero Episcopo nostro id unice curæ fuit, ut sacra & civilia in bonam rerum omnium formam componeret. Quanquam quo anno, aut a quibus consecratus Episcopus, ex annalium memoria exciderit.

Annus Christi 1252.

Innocentii IV. Pont. 10. Wilhelmi Reg. 6. Simonis Ep. Pad. 6

Browv. Lib. Ann. Trev.

Wilhelmus R. Pontificem Lugduni invisit.

Discessu Conradi Regis in Italiam pacatur Germania. Quapropter & Pontifex Wilhelmum Regem ad se invitavit Lugdunum in Gallias. Quo postquam ab Arnoldo Trevirensi Archiepiscopo deductus pervenit, quam honorificentissime exceptus est a Pontifice. Conciliis inde variisque de statu Imperii sermonibus ultro citroque habitis, die Parasceves Pontifex e sublimiori loco, idiomate suo peroravit ad populum; quam concionem Arnoldus Archiepiscopus Regi & nobilibus interpretabatur, ut ex veteri Trevirensi scriptore refert Browerus; adeo per id tempus, quod alii requirunt, munus concionandi non intermisere Romani etiam Pontifices. In eo tamen congressu Wilhelmus augustali corona decoratus non est, quod Pontifex iter in Italiam apparabat, ut Romæ solemni ritu invitatum coronaret; falluntur que Batavi Scriptores, qui Genuæ diademate insignitum volunt. Rex peractis Lugduni Paschalibus, in Germaniam rediit, & mense Julio ineunte celebrem Francofurti conventum Principum habuit; in quo Conradus Rex Imperii hostis pronunciatus, bellumque Margarethæ Flandriæ Comitissæ, quod clientelam Regis detrectaret, indictum est. Multa ibi ex consensu & concordia Principum salubriter ad tranquillitatem Imperii firmandam decreta; laudavitque Pontifex literis ad Wilhelmum Regem Pensii datis, quod in comitiis Francofurtensibus omnes, quotquot intra annum feuda Imperii a se non impetrarent, ex consensu Principum bonis exuendos sanxisset. Quapropter Matthæum Parisium mirari subit, a quo traditur Wilhelmus fatigatus Principum odiis in Hollandiam profugisse. Ceterum Otto Brunswici Dux, Wilhelmi socer, cum ad comitia Francofurtensia iturus se accingeret, festo Primi & Feliciani die excessit e vita, *a quo*, ut Cranzius inquit, *late propagata nobili-*

Post conventum Principum Francofurti habet.

Odoricus in histor. Eccl.

Alb. Brand.

Moritur Otto Dux Brunsvicensis.

bilitas domus Brunswicensis, per Albertum videlicet & Joannem filios, ad hanc usque diem clarissimis Brunswicensium & Luneburgensium Ducibus superstes est.

Hugo Cardinalis dispensat cum Widekindo Canonico Paderb. in pluralitate beneficiorum.

Hugo Cardinalis presbyter S. Sabinæ, quem Pontifex in Germania reliquit Apostolicum Legatum, ad Principum animos in Wilhelmi Regis fide continendos, in Saxoniam digressus, Ottonem Brunswicensem Wilhelmi Regis socerum tum adhuc in vita superstitem Brunswici convenit: qua in urbe 8 Calend. Aprilis literas dedit ad Simonem Episcopum nostrum, quibus potestatem fecit dispensandi cum Widekindo Paderbornensi Canonico, nobilis viri Comitis de Schawenburg filio, retinendique sacerdotium, ac sacrorum munerum beneficia: quæ tamen 500 marcarum annuum stipendium non excederent. Eo jam libertas luxusque Cleri invaluerant, postquam socialis intra claustrum vita dissoluta est, literæ sic habent.

Simon Dei gratia Paderburnensis Episcopus, universis præsentes litteras inspecturis salutem in Domino. Mandatum Reverendi Patris ac Domini, Fratris Hugonis titulo S. Sabinæ Presbyteri Cardinalis, Apostolicæ sedis Legati, recepimus in hunc modum. Viro venerabili Dei gratia Electo Paderburnensi Frater Hugo miseratione divina titulo S. Sabinæ Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, salutem & sinceram in Domino caritatem. Per sinceræ devotionis meritum dilectus filius Widekindus Canonicus Paderburnensis, natus nobilis viri, Comitis de Scovenburg, noscitur meruisse, ut ipsum debeamus honore congruo prævenire. Nos igitur ipsius Canonici precibus inclinati, providentiæ vestræ, qua fungimur auctoritate, mandamus, quatenus cum ipso quod beneficia Ecclesiastica, si etiam curam habeant animarum, licite recipere si sibi canonice offerantur, & cum illis, quæ obtinet, libere retinere valeat, constitutione generalis concilii non obstante, dispensetis auctoritate nostra usque ad summam, quam secundum Deum videritis expedire, proviso, quod Ecclesiæ debitis non fraudentur obsequiis, & in eis animarum cura nullatenus negligatur. Datum Brunswich VIII. Calend. Aprilis, Pontificatus Domini Innocentii PP. IV. anno nono. Hujus igitur auctoritate mandati, qua fungimur, in hac parte cum prædicto Widekindo Canonico Ecclesiæ nostræ, quod præter beneficia, quæ obtinet in præsenti, una cum obtinendis, etiam si curam habeant animarum, adhuc alia beneficia, etiam si similem curam habeant, si sibi canonice offerantur, recipere valeat, ac una cum prædictis licite retinere, constitutione non obstante prædicta, usque ad summam quingentarum marcarum, quia hanc consideratis personæ suæ meritis expedire vidimus, juxta formam dictam in nomine Domini misericorditer dispensamus. In cujus dispensationis testimonium literam hunc conscribi, & sigillo nostro fecimus roborari. Actum & datum Paderburnæ, Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, feria quarta post assumptionem beatissimæ Mariæ Virginis.

Idem Hugo impertitis indulgentiis, hortatur fideles ad succurrendum P. P. Benedictinis in fabrica Monasterii Montis Martis.

E Saxonia Hugo Cardinalis Coloniam digressus, a religiosis viris Ordinis D. Benedicti, Montem Martis incolentibus, pro subsidio novæ fabricæ, quam moliebantur, interpellatus est; quibus ille hasce publicas literas dedit, cum impertitis indulgentiis, quotquot largitione pia operis structuræ subventuri essent.

Universis Christi fidelibus per Alemanniam constitutis, ad quos præsentes literæ pervenerint, Frater Hugo miseratione divina titulo S. Sabinæ Presbyter Cardinalis apostolicæ Sedis Legatus salutem in Domino. Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout gessimus in corpore sive bonum fuerit sive malum Oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere valeamus in cœlis, firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cum igitur, sicut dilecti in Christo Præpositus & conventus Monasterii de Monte Martis Ordinis S. Benedicti Paderburnensis diœcesis nobis intimare curarunt, iidem Monasterium ipsum ædificare

care cœperint opere sumptuoso nec ad consummationem ipsius propriæ sibi suppetant facultates: Universitatem vestram rogamus, monemus & hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus de bonis vobis a Deo collatis pias ad id eleemosynas & grata caritatis eis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram opus ipsum valeat consummari, & vos per hæc & alia bona, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis felicitatis gaudia pervenire. Nos autem de Omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui eis ad hoc manum porrexerint adjutricem, XL dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus: quas mitti per questuarios districtius probibemus, eas si secus actum fuerit carere viribus decernentes. Datum Coloniæ VI. Calend. Octobris, Pontificatus Domini Innocentii PP. IV. anno nono.

Obitus B. Joannis Wildeshusani & Henrici Colon. ex ordine S. Dominici.

Transiit hoc anno ad superos B. Joannes Wildeshusanus, gente, ut supra diximus, Westphalus, quartus Ordinis Prædicatorum supremus moderator, rerum gestarum, & miraculorum memoria clarus. Sub quod tempus simul excessit Henricus Coloniensis, ejusdem familiæ sanctissimus sacerdos, hortatorque expeditionis sacræ, quam S. Ludovicus in Palæstinam suscepit, cui & fidelem se comitem adjunxerat.

Annus Christi 1253.

Innocentii IV. Pont. 11. Wilhelmi Reg. 7. Simonis Ep. Pad. 7.

Conradus infestus Italiæ. *Alb. Stad. Matth. Paris. Odoricus in hist. Eccles.* Uti & Margaretha Flandriæ Com. Hollandiæ, a Wilhelmo R. devicta. *Meyer. l. 9. Annal. Beka in Henrico Episcopo. Paris. Cantipr. l. 2 c. 2. Chr. Mind.*

Subit annus MCCLIII, quo Rex Conradus rapida victoria Apuliam & Siciliam subegit, Neapolimque, Beneventum, & Capuam, quæ Pontificis clientelæ se addixerant, arcta obsidione ad deditionem compulit. Quibus successibus elatus, pro ingenio Patris sævire cœpit. At cum Romanæ Ecclesiæ periculosius immineret, Pontifex Carolo Andegavensi Comiti, D. Ludovici fratri, Siciliam jure fiduciario capessendam præscriptis conditionibus obtulit. Nec minus illustris victoria Wilhelmi Regis adversus Margaretham Flandriæ Comitissam. Ea mulier postquam per fraudem inter filios Principatum divisisset, contempsissetque Wilhelmi Regis auctoritatem, ausa etiam est ingenti classe comparata, bellum Hollandiæ inferre; at mox fœda clade, qua supra viginti hominum millia occubuisse feruntur, victa. Id quod justo numine factum scribit Cantipratanus, ad Belgarum superbiam contundendam. Remissis inde belli curis, Rex per Autumnum in Saxoniam digressus cum Regina ad paternam ejus domum; collatisque cum Brunswigi Ducibus consiliis, inter cetera 6 Idus Septembris Widekindi Mindensis Episcopi electionem, quæ recens facta erat, in locum Joannis Antistitis, ratam habuit, exornatumque inter Imperii Principes regalibus, in tutelam suscepit; quod hoc egregio diplomate, quo Widekindum consanguineum suum ac Capellanum appellat, posteris notum esse voluit.

Wilhelmus R. Episcopo Mindensi regalia confert.

Wilhelmus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, honorabilibus viris, Decano & Capitulo, ministerialibus, infeudatis Vasallis, & hominibus Ecclesiæ Minden. dilectis fidelibus suis, gratiam suam & omne bonum Dignum est, & consentaneum rationi ac regiam condecet Majestatem, ut illorum commodis, & promotionibus quadam regalis munificentiæ gratia & favore benignius intendamus, qua per se & suos erga promotionem & exaltationem nostram vigilantibus elaborant. Cum itaque sicut audimus, Venerabilis vir Widekindus Ecclesiæ Minden. Præpositus dilectus consanguineus & Cappellanus noster, cui nobilitas generis, morum honestas, & alia laudabilia merita suffragantur, a decano & Capitulo ejusdem Ecclesiæ unanimiter sit electus, ne bona ejusdem Ecclesiæ, quam in nostram & Imperii protectionem recepimus specialem, hostili lacerentur incursu, & improborum insultibus dissipentur, regalia & administrationem bonorum temporalium ipsius Ecclesiæ sibi concedimus de benignitate regiæ Majestatis, ut de cetero tanquam Princeps Imperii, bona ipsius Ecclesiæ administret, ordinet & dispenset, prout melius ad utilitatem ipsius

us Ecclesiæ videbitur expedire: vobis universis & singulis auctoritate Regia firmiter injungentes, ut sibi tanquam nostro Episcopo in omnibus, quæ ad ipsum pertinent, plenius intendatis, nos vero tenore præsentium districtius inhibemus, ne quis ipsum in administratione hujusmodi super bonis ipsis impedire audeat vel etiam molestare, quod qui facere præsumpserit, gravem Celsitudinis nostræ offensam se noverit incursurum, & in reatus sui pœnam centum marcas auri fisco nostro componat. Datum Brunswig VI Idus Septembris Indictione XI. Anno Domini M.CC.LIII.

Multa exinde præclare gessit hic Episcopus; interque alia Hammeliam, Oppidum Visurgi adsitum, quingentis argenti marcis Coloniæ numerandis a Monachis Fuldensibus emit; eo quod fundatio Ecclesiæ Hammelensis XXV annos antecesserit Mindensis Ecclesiæ exordia, atque ab ipso D. Bonifacio, uti Chronici auctor tradit, consecrata sit. Eo quoque Episcopo conditum est Cœnobium Vlotense ad Visurgim in comitatu Ravensbergensi ad fines diœcesis nostræ, liberalitate Henrici Oldenburgici Comitis, quem Bogenarium dixere, castro videlicet suo in Cœnobium commutato, introductoque Virginum Cistertiensium cœtu ex Leodiensi Monasterio. Constitit aliquando id Cœnobium ad confluentes Werrhæ & Visurgis in vico Remen, loco, qui ex Francorum annalibus celebris est; verum ob fluviorum exundantiam translatum est ubi nunc rudera conspiciuntur. Prolapsa Virginum disciplina, introducti religiosi e familia D. Benedicti: nec multo post iis quoque desciscentibus, Wilhelmus Dux Juliæ ad Ravensbergicum fiscum traxit; quod subinde Wolfangus Dux Neoburgi & Juliæ, syncerus Catholicæ religionis cultor, Patribus societatis donavit. At non ita multo post ab Electore Brandeburgico, adversæ religionis Principe, bona hæc sacra ad fiscum retracta. Conditor primus Henricus Comes pientissimus vir, patre Burchardo Oldenburgico, quem anno 1234 bello Stedingiano occubuisse diximus, progenitus. Is quod prole careret, Christum hæredem scripsit. Idemque hic Comes Oldenburgicus Wildeshusium, quod hæreditate uxoris, filiæ Comitis de Lucka, possidebat,

Cœnobium Vlotense conditur.

Ecclesiæ Bremensi vendidit, accepta ab Hildeboldo Archiepiscopo pecunia, quæ in capita civium statuta erat; quam tamen ipse Archiepiscopus haud multo post a civibus digna rebellionis pœna extorsit.

Benignior etiam fortuna in Monasteriensem Ecclesiam, cui per id tempus Vechta Oppidum, & totus ille per Embslandiam Comitatus obtigit, industria & bellica fortitudine Ottonis Episcopi. Res ita se habet. Cum Sophia vidua ac Vechtensis Comitissa multum vicinorum injuriis vexaretur, nec imbellis mulier par esset inimicorum potentiæ, primo Osnabrugensis Episcopi, cujus jurisdictioni sacræ parebat locus, opem implorat; quo recusante, si, inquit, S. Petrus, tutelaris videlicet Osnabrugensium Patronus, me juvare nolit, D. Paulus imploratus aderit. Quare ad Ottonem Monasteriensium Episcopum conversa ejus auxilia implorat. Otto haud secus, quam Simon Episcopus noster, manu promptus, laboranti viduæ opem tulit, hostibusque oppressis in libertatem asseruit. Eo beneficio commota Sophia, totum Vechtensem Comitatum cum Oppido, partim dono, partim pretio, Monasteriensi Ecclesiæ cessit. Quod Matris factum Juditha filia Walramo Monsiojæ in Julia Domino denupta ratum habuit; id quod his literis Monasteriensium fasti tradunt.

Comitatus Vechtensis Ecclesiæ Monasteriensi adjungitur.

Jutta miseratione divina Domina de Monsioye, omnibus hoc scriptum inspecturis salutem in auctore salutis. Quoniam ætas hominum labilis factorum suorum memoriam diu retinere nequit, nisi scripturæ testimonio roboretur; & quoniam omne Dominium in Vechta ad me sicut ad veram hæredem pertinuisse dinoscitur, cum ad annos discretionis perveneram, & adhuc eadem bona a nobis vendita non fuissent, parentum meorum factis, atque piis donis congratulando consensi & consentio per præsentes, Datum anno MCCLI.

Proferuntur & aliæ literæ hoc anno LIII consignatæ, quibus Walramus & conjux, & mater omnem comitatum, omniaque per Frisiam bona Ottoni Episcopo Monasteriensi transcribunt; ad quas deinde literas Wilhemus Romanorum Rex hoc anno comitatum Vechtensem

sem Ottoni Episcopo & Successoribus jure fiduciario ab Imperio possidendum dedit: tabulis hisce Wilhelmi Regis subscripsit Simon Paderbornensis Episcopus Ottonis frater. Walramum Monsioyæ Dominum, quem ex Teclenburgicis ortum tradit Wilthemius, ad hanc venditionem comitatus Vechtensis pronum fecit æs alienum, a Theodorico patre contractum; ob quod & alia bona vendidit. Et vero ut altius aliquanto jus Monasteriensis Episcopi in comitatum Vechtensem, atque ipsam etiam Embdam, veterem Embslandiæ arcem, portumque Germaniæ nobilissimum, repetamus, hæc paucis hoc loco subjungere visum est.

Quomodo comitatus Vechtensis & Embdanus ad Ecclesiam Monasteriensem pervenerit, & hic ab ea abstractus sit.

Celebris Friderico Imperatore, & Henrico filio Rege, inter Westphaliæ proceres Hermannus Ravensbergensis Comes; cui ob præclara virtutum bellorumque decora ab Henrico Rege anno 1225. donatus Vechtensis comitatus, Oppidumque Embdæ cum arce: additumque non modo jus monetæ in urbe Bilfeldiensi & Embdana, sed & duplici telonio cumulatus est; quorum alterum in Vlote ad Visurgim, alterum Embdæ in Oppido ad Amasim habuit; omniaque hæc beneficio D. Engelberti impetrata, qui tum Henrici Regis juventutem moderabatur.

Mortuo Hermanno Comite, lis orta est inter duos ejus filios Ludovicum & Ottonem de paterna hæreditate; ea vero per Episcopum Paderbornensem, Comitem Oldenburgicum, Hermannum Comitem de Lippia, & Bernardum filium composita; cessitque Ludodovico Comitatus Ravensbergensis arx, & Bilfeldia, Ottoni comitatus Vechtensis, Vlota, & Embda, sicuti ab aliis comitatum Embdanum scribi lego. Ac postquam Otto Comes excessit e vita, comitatus Vechtensis una cum Embda civitate, relictus penes Sophiam viduam & filiam Juditham, quæ ad eum, ut diximus modum, Ottoni Monasteriensi Episcopo Simonis Episcopi nostri fratri partim donatione, partim venditione transscripsere. Mansit exinde Vechta, comitatusque Vechtensis ad hunc diem Ecclesiæ Monasteriensi. Similiter Embda cum arce retenta per 200 annos in potestate Episcoporum Monasteriensium ad tempora Henrici

Hæc ex vetusto scripto sub signo ♓.

Morsani Episcopi; habuereque Episcopi Monasterienses in ea præfectos suos; quos inter cum circa annum 1434 Immola præfectus vectigal Amasis intenderet, prædasque simul ageret, magna commerciorum jactura, & mercatorum indignatione; Hamburgenses & Lubecenses arcem Embdanam intercepere, abducto in captivitatem Immola præfecto, & ad mortem retento in vinculis. Accusati ob vim illatam Hamburgenses & Lubecenses; questusque Episcopus de injuria cum Archiepiscopo Coloniensi, Duce Gelriæ, Juliæ, Cliviæ, & Montium, vicinorum opem implorat: Contra Hamburgenses & Lubecenses omnes Anseaticas urbes in societatem belli traxere. At ne ea in bellum erumperet, res ad compositionem deducta est, datusque est inter alios arbiter Bremensis Archiepiscopus. Interim moritur Morsanus Episcopus, & res in lite obhæsit, nec restitutio Embdanæ arcis facta est.

Constant hæc ex vetustis literis signo ⊕ notatis.

Successit deinde Joannes Bavarus, egregius Monasteriensis Episcopus, interque cetera reparatæ diœcesis opera ursit restitutionem Embdanæ arcis; cum interea Ulricus Dynasta Frisiæ arcem & munitionem ad se traxit, dolone interceptæ arcis, an, quod verius reputo, transactione cum Hamburgensibus & Lubecensibus non adscribitur.

Ex literis signo ⊕ † notatis.

Post ubi Henricus Swartzenburgensis ad Monasteriensem Episcopatum pervenit, lis per Conradum Osnabrugensem Episcopum ad compositionem revocata est inter Episcopum Monasteriensem, & Ezardum atque Ukerum fratres Oistfrisiæ Comites, transactumque ea conditione, uti Comites 10000 Rhenensium florenorum mutuo darent Episcopo, urbemque Embdam cum arce pignoris loco retinerent, donec hæc pecuniæ summa ab Episcopo Monasteriensi refunderetur; præscriptumque anni spatium, intra quod solutio redhiberi posset. Extant hujus contractus inter Henricum Swartzenburgicum & Comites initi tabulæ apud Monasterienses. Verum ut in aliis consignatum est literis, nunquam hæc pecuniæ summa a Comitibus Episcopo repræsentata fuit. Quæ causa fuit, ut Episcopus Franciscus de Waldeck Embdam omniaque, Monasteriensis Eccle-

Literæ sub signo B. Copia contractus inter Episcop. Henricum Swartzenburgicum & Comites.

siæ jura ex integro repeteret. At postquam civilibus turbis Franciscus Episcopus, & bello Anabaptistarum totus involutus fuit, Embdam, & nobilissimum illud Ecclesiæ peculium, portumque in potestate Comitum & hæresis in hunc usque diem reliquit. His omissis nostra prioribus conjungamus.

Abbas Corbejensis Advocatiam Groning. &c. transfert feudi titulo in Episc. Halberst.

Reperio tabulas, quibus hoc anno Hermannus Corbeiensis Abbas Advocatiam in Groningen, Coppenstede & Ammendorp, aliaque bona, quæ a Comite Henrico de Blanckenborg ad se reciderant, transtulit feudi titulo in Ludolphum Halberstadiensem Episcopum, & Halberstadiensem Ecclesiam; ea tamen lege, ut Monachorum cœtus, qui in Groningen erat, disciplina claustri, & quæ ad Abbatis imperium & jurisdictionem pertinent, ab hac Advocatiæ translatione perpetuo exempta maneant; sicuti hæc multis inter Ludolphum Episcopum & Hermannum Abbatem convenere. *Testes Hermannus major Præpositus, Wigerus Decanus Burchardus Vicedominus, Cono de Diepholt, Rodolphus Portenarius, Wolradus de Kerchberg, Volradus Præpositus Walbecensis, Evervinus Præpositus S. Bonifacii, Widekindus de Nuenberg, Henricus de Drondorp, Hermannus de Cruceberg, Bertholdus de Klettenberg, Albertus de Aldenburg, aliique e primaria nobilitate viri, & Ecclesiæ Halberstadiensis Ministeriales. Acta hæc sunt anno 1253, 3 Idus Maji, Halberstadii anno electionis Ludolphi Episcopi primo, Hermanni Abbatis XXXI.*

Annus Christi 1254.

Innocentii IV. Pont. 12. Wilhelmi Reg. 8. Simonis Ep. Pad. 8.

Mors Conradi Regis. *Stero in Chr. Patav. Mon. Matt. Paris. Odericus in hist. Eccles.* Et Innocentii IV. Pont.

Annus qui consequitur millesimus ducentesimus quinquagesimus quartus memorabilis primum excessu Conradi Regis, quem Manfredus frater concubina genitus, dato, ut tradunt, veneno II Calend. Junii extinxit, idem qui Fridericum patrem ante quadriennium injecta in os culcitra necasse fertur. Mense Decembri secuta mors Innocentii IV Pontificis, Romana sede dignissimi. Evocarat ille Wilhelmum Regem Romam ad augustalem coronam e manu sua accipiendam, confirmandamque ejus auctoritatem in Imperio (quod apud multos Principes in contemptionem venerat) seu quod victoriis obtentis languidus uteretur, seu quod apud suos in Hollandia & in Imperii angulo resideret. At quæ majestas Regni, quæ prisca Regum potestas esse poterat? postquam jam Duces ac Principes omnes Imperii provincias in hæreditariam possessionem traxerant, nihilque præter Imperiales urbes, telonia, & regia quædam bona relicta erant, unumque hoc ageretur, ut singuli in suis provinciis Reges essent, unde enatum ut dissoluto Imperii vinculo, quo membra capiti hærere debebant, dissidiis & tumultuariis bellis lacerata gemeret Germania. Interim, quod Trithemius tradit, hoc anno convenere Moguntiæ multarum urbium Legati, fœdus inter se renovando, fidemque Wilhelmo Regi jurando, ad publicam Imperii tranquillitatem conservandam. Memorantur inter has urbes Moguntia, Wormatia, Francofurtum, Boppardia, Wesalia, Bingia, Oppenheimium, Fridberga, Frislaria, multæque inferioris Germaniæ civitates; quod Principibus, & militibus, prædonibusque cumprimis, ut Stadensis refert, minus placuit; quod dicerent sordidum esse, vivere Principes ac nobiles sub imperio mercatorum; quæ tamen Stadensis, Stero, auctorque Chronici Sclavici, ad sequentem annum referunt.

Conventus Moguntin. in quo consultum Imperii tranquillitati. *Trithem. in Chron. Alb. Stad. Auctor Chron. Sclav. Stero in Chron. Aug.*

Simon Ep. in bello adversus Archiep. Colon. captivus Coloniam abducitur & detinetur.

Hoc conturbato rerum statu, cum & Simon Episcopus noster, omnesque Westphaliæ proceres dominatum Coloniensis Archiepiscopi indigne ferrent; altoque vulnere hæreret in animo Simonis Saltzcottena, quam ad imperium Archiepiscopi muris nudare jussus erat fœdus iniit Simon cum adversariis Archiepiscopi. Et irruptionem in Ducatum Westphaliæ fecisse, multaque damna intulisse scribit Cleinsorgius; tametsi nihil hac super re Levoldus, aliique tradant; quibus tamen, ut volunt, offensi Archiepiscopi clientes, ac Ministeriales, ceterique Archiepiscopi nobiles ad arma provolarunt. Horum primarii Godefridus Comes Arensbergensis,

gensis, Otto de Altena, Engelbertus de Marca, Theodoricus novi Limburgi Comites: Theodoricus de Bilstein, Fridericus Furstenbergicus, ac Wenemarus frater, Bertholdus de Bueren, Albertus de Sturmede Marschalcus Westphaliæ, Henricus de Isenberg Dapifer Archiepiscopi, Goswinus de Rutenberg, Albertus de Hörde aliique complures, singuli suis militibus ac famulis stipati armatique movere in Simonem Paderbornensem Episcopum, virum bellis interritum, sed in hac hostium suorum aggressione improvidum. Enim vero seu conserta pugna, seu astu militari factum, interceptus a Coloniensibus Simon Episcopus noster, captivusque ad Conradum Archiepiscopum productus; a quo ad biennium exinde in libera custodia attentus est. Et cum hoc anno Wilhelmus Rex, & Petrus Apostolicæ Sedis Legatus Novesii convenirent in comitio Principum, simulque Rex & Legatus constanter apud Conradum Archiepiscopum pro liberando Simone Episcopo agerent; nihil tamen ab Archiepiscopo nec precibus Regis, nec Legati minis impetratum est; itaque ad postulata utriusque excanduit Conradus Archiepiscopus, ut subjecto luculento igne domum, in qua Rex cum Legato versabatur, incenderit. Ac nihil propius erat inter gliscentes flammas, quam ut Rex & Legatus conflagrarent, nisi uterque se præsenti periculo subtraxisset. Quemadmodum hæc ab Alberto Stadensi, auctore Chronici Sclavici, & Crantzio perscribuntur. Tam impotentis animi erat Archiepiscopus, quocum Simoni Episcopo nostro de jure Ecclesiæ obluctandum erat. Colonienses, quibus hæc nobiscum communia sunt, omnem belli hujus causam rejiciunt in turbulentum Simonis nostri ingenium, arma pro quiete affectantis; sed qui Conradi Archiepiscopi dominatum, aliaque adversus Regem & Apostolicum Legatum expenderit, dubium fecerit utri Episcopo culpa potius adscribenda sit; nisi quod duo ferventis ingenii capita collisa belli flammam dederint.

Monumenta Paderb. in stemmate Furstenb.

Alb. Stad. in chron. Chron. Sclavicum. Crantz. l. 8 Saxon. c. 19.

Wilhelmus Rex donat Ecclesiæ Mindensi

Rex interim hoc anno insigni victoria potitus adversus Frisones, quos terra marique adorsus, cæsos clade quinque millium obtrivit. Inde victor Frisiam ingressus, rebellem populum compressit; quod ex his simul tabulis, quibus Widekindo Mindensi Episcopo dynastiam Steinwendensem confirmat, exploratum habemus. Juvat hic literas ad integerrimi Regis pietatem religionemque commonstrandam proferre.

dynastiam Steinwede, Haddenhusen & Borchere.

Wilhelmus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis sacri Imperii fidelibus præsentes literas inspecturis gratiam suam & omne bonum. Cum in processæ dignitatis honore nos protulerit exaltator humilium, & sceptrum Romani Regni, palmamque victoriæ nobis divina dispositione commiserit, Ecclesias & personas Ecclesiasticas, ad imitationem nostrorum prædecessorum Imperatorum & Regum, tanto libentius tantoque liberalius debemus prosequi favore gratiæ specialis, quanto clariori præsagio dignitatem hujusmodi de cœlesti suscepimus voluntate. Cum itaque illustris vir Albertus Dux Saxoniæ carissimus Princeps & affinis noster comitiam liberorum in Steinwede, Haddenhusen & Borchere, quam a nobis & Imperio tenebat in feudo; ad petitionem venerabilis W. Mindensis Episcopi dilecti Principis nostri per suas patentes literas nostro culmini duxerit resignandam. Nos ejusdem Episcopi piis supplicationibus inclinati, resignationem ipsam ratam habentes, & gratam, prædictam comitiam eidem Episcopo & Ecclesiæ Mindensi sibi commissæ liberalitate Regalis culminis præsumere concedimus, a nobis, & Imperio feudi titulo possidendam; tenore præsentium districtius inhibentes, ne quis eundem Episcopum, & ejus legitimos successores, ac eandem Ecclesiam molestare audeat super his, vel etiam impedire. Si quis autem contra hanc paginam nostræ concessionis, sive inhibitionis & resignationis prædicti Ducis venire præsumpserit, gravem Celsitudinis nostræ offensam se noverit incursurum. Hujus rei testes sunt Veylis H. Spirensis Princeps & Cancellarius, Wernerus de Bollandia Dapifer, & magister Arnoldus Prothonotarius Regalis Aulæ, A. Comes de Waldek, Henricus Comes de Selmesze, & alii quam plures; in cujus rei evidentia pleniorem præsentes literas exinde conscribi, & sigillo Majestatis nostræ jussimus communiri. Datum in Castris in depopulatione Westfrisiæ decimo quinto Calend. Junii, indictione duodecima, Anno Domini MCCLIV.

Quo

Legatus Apostolicus Monasterium Scakense protegit.

Quo patrocinio Rex Mindensem Ecclesiam, eo Legatus Apostolicus Scakense Monasterium diœcesis nostræ complexus. Testes Legati literæ, quæ apud nos extant, Nonis Decembris Leodii datæ, quibus sacri illius loci Virginibus omnem, quam cetera habent Monasteria immunitatem dilargitur, defensionemque suscipit.

Petrus miseratione divina S. Georgii ad velum aureum diaconus Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus, Discreto viro Decano Ecclesiæ Susatiensis, Coloniensis diœcesis, salutem in Domino. Cum personas dilectorum in Christo, Præpositi, Priorissæ, & conventus Monasterii in Scaken Ordinis S. Benedicti Badeburnensis diœcesis, & locum, in quo divino sunt obsequio mancipati, sub Ecclesiæ Romanæ, & nostra protectione duxerimus admittendas; Specialiter autem Ecclesias, domos, terras, redditus, villas, curtes, etiam alia bona ipsorum, sicut ea omnia juste & pacifice possident, ipsis & per eos Monasterio ipsorum nostræ protectionis literis confirmantes: discretioni tuæ præsentium auctoritate mandamus, quatenus non permittas ipsos super his contra protectionis & confirmationis nostræ tenorem ab aliquibus indebite molestari: Molestatores hujusmodi per censuram Ecclesiasticam compescendo. Datum Leodii, II Non. Decembris, Anno Domini MCCLIV.

Annus Christi 1255.

Alexandri V. Pont. 1. Wilhelmi Reg. 9. Simonis Ep. Pad. 9.

Nauclerus Trithemius Beka. Meditata Regis in Italiam profectio varie impeditur.

Subinde Wilhelmus Rex, cum Alexandrum Pontificem sibi non minus quam Innocentium studiosissimum haberet, serio de adeunda Italia cogitare cœpit, ad imperiale diadema capiendum. Ejus rei gratia Coloniæ in conventu Principum, 8 Calend. Junii convocato, profectionem ad initium Quadragesimæ anno insequenti indicit; alioque haud multo post conventu Principum, Wormatiæ celebrato, de statu Imperii pertractat. At quæ non insolentia per id tempus in Regem? Nam cum Regina a Comite Waldecensi, aliisque proceribus aulæ deduceretur ad vicinum Castellum, oblectandi animi causa; ausus nobilis quidam Reginam intercipere, captivamque abducere; nec prius Regi remisit, quam omni regali ornatu spoliasset. Accessit novum Italiæ expeditionis impedimentum, Frisonum iterata rebellio; de qua postquam VVormatiæ certior factus, secundo Rheno descendit Trajectum, ubi nova injuria exceptus. Considebat forte Rex in atrio cum primoribus Ecclesiæ; quo observato, homo quidam nefarius grandem silicem e sublimi loco dejecit in caput Regis; sed lapsu fallente meditatum scelus irritum fuit. Rex manu lapidem attollens, ecce, inquit, quam immeritam mihi necem cives machinentur. Mox in equum sublatus, urbe excedit, minitando, ni intentatæ necis auctorem sibi tradant, urbem se cum civibus excisurum. Utrumne Rex hoc anno Frisiam sit ingressus, haud satis constat. Nam quæ recitantur Pontificis literæ hoc anno datæ, quibus Regi de victoria adversus Frisones gratulatur, incertum, an de superioris anni victoria agant: annus certe proximus Regi funestus fuit. *Odoricus in hist. Eccles.*

Hærebat interea Simon Episcopus noster captivus in potestate Coloniensis Archiepiscopi; administrabatque diœcesin ejus loco tantisper Henricus Comes de Swalenberg, Cathedralis Ecclesiæ Præpositus; quemadmodum in literis Gerdensis Cœnobii anno proximo sexto Calend. Aprilis consignatis se vices Episcopi Paderbornensis gerere profitetur. Ac Pontifex etiam, ne quid per absentiam capti Episcopi diœcesis detrimenti pateretur ab infestis hominibus, scripsit ad Præsulem Cantoremque Osnabrugensis Ecclesiæ, eique curam demandat Ecclesiæ nostræ, potestatemque facit coërcendi prædones & raptores per censuras Ecclesiasticas.

Pontifex scribit ad Cantorem Ecclesiæ Osnabrug. ut Episcopo Paderb. assistat contra Prædones.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Dilecto filio Cantori Ecclesiæ Osnabrugensis salutem & Apostolicam benedictionem. Præsumentium ministros Dei persequi debet elidi temeritas, ut eis a perversitate cohibitis sit illis facile commissi curam officii salubriter exercere. Cum igitur venerabilis frater noster Episcopus Paderbornensis in bonis suis & Paderburnensi Ecclesia a multis,

sicut accipimus, plures patiatur injurias & jacturas; Nos pium arbitrantes & congruum, ut super hoc in nobis remedium invenisse gaudeat opportunum, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus eidem Episcopo adversus prædonum, raptorum, & invasorum audaciam efficaciter assistens non permittas ipsum super dictis bonis a talibus molestari, molestatores ejusmodi per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, præsentibus post triennium minime valituris. Datum Anagniæ, Nonis Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Sane quantum offenderat Pontificem injuria Regi & Legato suo a Conrado Archiepiscopo Novesii illata, tanto ille sollicitior fuit pro Simone Episcopo ejusque Ecclesia; satisque intelligebat Pontifex potestate magis Coloniensium premi Simonem Episcopum nostrum, quam rei æquitas ferre posset. Et Pontifex, ut Episcopum solatio foveret, & Clerum populumque in fide & amore Episcopi sui contineret, ultro etiam indulgentias e Thesauro Ecclesiæ Paderbornensibus dilargitur, quod adjunctæ literæ testantur.

Idem Ecclesiæ Pad. certas indulgentias largitur.

Alexander Episcopus servus servorum Dei. Venerabili fratri Episcopo, & dilectis filiis, Capitulo Paderburnensi salutem & Apostolicam benedictionem. Licet is, de cujus munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne ac laudabiliter serviatur, de habundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum excedit & vota, bene servientibus multa majora retribuat, quam valeant promereri, nihilominus tamen cupientes reddere Domino populum acceptabilem, Christi fideles ad complacendum ei, quasi quibusdam illectivis muneribus, indulgentiis scilicet & remissionibus invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores. Cupientes igitur ut Ecclesia vestra congruis honoribus frequentetur, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui Ecclesiam ipsam in anniversario dedicationis ejusdem die venerabiliter visitaverint, annuatim de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum confisi quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Anagniæ - - - - - - - Octob. Pontificatus - - - - primo.

ALEXANDER
PP. IV.

S. PA.
S. PE.

Wilhelmus R. statuit, non posse Abbatem Principem Imp. feuda Abbatiæ suæ abalienare sine consensu capituli sui

Non hic intermiserim rescriptum Wilhelmi Regis ad Corbeienses supermota per id tempus controversia, Utrumne Abbati sine consensu conventus fas esset feuda Abbatiæ suæ vendere, aut abalienare; quam Wilhelmus, cum prisco Regum more, Egmondæ in Hollandia pro tribunali sederet judex in hunc modum decidit.

Wilhelmus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Universis sacri Imperii fidelibus præsentes literas inspecturis gratiam suam & omne bonum. Ad notitiam universorum volumus pervenire, quod nobis nuper apud Monasterium Egmundense pro tribunali sedentibus requisitum fuit in judicio coram nobis per sententiam diffiniri. Utrum aliquis Abbas Princeps Imperii bona & feuda sui Monasterii sine consensu sui Capituli vendere valeat, alienare, distrahere, vel donare. Ad quod responsum fuit, & in nostra præsentia sententiabiliter judicatum, quod nec vendere, vel alienare, aut distrahere, seu donare potest aliqua feuda, vel bona sui Monasterii non requisito consensu nostro & sui Capituli, & obtento. Unde cum juri sit consonum, & consentaneum rationi, Nos sententiam ipsam ratam & gratam habentes, auctoritate regalis culminis confirmamus eandem, & ab universis & singulis mandamus ipsam inviolabiliter observari. Si contra factum fuerit, tunc decernentes irritum & inane; nec alicujus habere roboris firmitatem. Datum apud Monasterium Egmundense VI Calend. Augusti. Indictione XIII anno Domini MCCLV.

Annus

Annus Christi 1256.

Alexandri IV. Pont. 2. Wilhelmi Reg. ult. Simonis Ep. Pad. 10.

Alb. Stad. Stero in chron. Augus. Matt. Paris. Thrithem in Chron. Hirsau. Naucler. Crantzius. Beka in Chron. Chron. M. Belg. Scriptores Holland. & Frisia apud Bulchel. in notis ad Bekam.

Funestus Wilhelmi R. a Frisiis occisi, interitus.

Consequitur nunc annus Christi MCCLVI, Wilhelmo Regi funesto casu ex Frisonum bello fatalis; ii licet superioribus annis sæpius a Rege victi obtritique essent, paludum tamen & conspirationis fiducia ausi denuo rebellare. Ad quos perdomandos Rex cum exercitu fines eorum ingressus, hostes felici primum successu obtrivit, consilio cumprimis & fortitudine Wilhelmi Brederodii, quem signis militaribus præfecerat Ducem. At dum Rex hyeme gelida per palustres locos glacie induratos temere ac longius speculatum ceteros prægreditur, rupta glacie cum equo altum in paludes haud procul Hochwolda immergitur. Quem ubi obluctantem in cœno conspexere in vicino arundineto latitantes Frisii, certatim advolant, & jaculis contisque, ignari, ut volunt, quis esset, confodiunt. Accidisse hæc V Calendas Februarii major auctorum consensus tradit. Postquam a Frisiis Regis cœdes cognita, corpus paludibus extractum sepeliere clam in rusticana domo. Alii Mittelburgum translatum tradunt, conditumque in Cœnobio quodam. Stadensis, ac Crantzius scribunt, hodiedum ignorari, quo loco humatum sit regium corpus. Occubuit tam miserabili fato Rex anno ætatis XXVII, regni IX, juvenis magnitudine animi, studio religionis, ac bellica laude egregius, & magnis Germaniæ Regibus, si fata sivissent exequandus; eoque a nobis grata memoria celebrandus, quod pro Simone Episcopo nostro liberando impense semper laborarit. Dignus qui regno diuturniore potiretur, nisi Dei consilia, quæ mortalibus incognita, aliud statuissent. Hac funesta Regis morte odium inter Hollandos & Frisios in longa post bella accensum, quod a dominatu Hollandorum in Frisios initium sumpserat. Sed longe calamitosius Germania dissidiis civilibus ac bellis per mortem Regis concussa, postquam Imperium multis collatum, nemo vero Principum acceptare dignatus est. Supererat unicus Imperatorum ac Regum Conradinus puer, Friderici II Imperatoris nepos, Conradi Regis filius, Dux Sueviæ; sed hunc Pontifex datis V Calend. Augusti literis ad Principes, interminata anathematis pœna, eligi vetuit.

Auctor addit ad Lamb. Crantz. l. 8. Saxon. c. 21. Meibom in notis ad Leerbeckium. Hamelmannus de familia Sax.

Familia Asseburgica, e Duce Brunswicensi ob rebellionem pulsa in Diœcesi Paderb. deducitur.

Concussus hoc anno intestino bello Albertus Dux Brunswicensis. Nam quæ passim nobilium erat insolentia in Principes, ausus per id tempus Dynasta Asseburgi, opibus & arcibus in ducatu Brunswicensi & diœcesi Paderbornensi præpotens, concitis ceteris nobilibus, arma ostentare adversus suum Ducem, & ludribio etiam contemptioneque insultare. Gerebant inter gentilitia signa Duces Leonem (quemadmodum proavus eorum Henricus Leo id signum ex Anglia induxerat cum regia conjuge) Asseburgici vero lupum; quem cum in clypeis suis Leoni a tergo inhærentem fugantemque depinxissent, multisque præterea verborum contumeliis Ducem tanquam Leonem ignavum irritassent; Leo ille tanquam per aures tractus tandem expergiscitur, arreptisque in contemptores armis arcem Asseburgicorum obsidet; eaque expugnata, prædiis & bonis omnibus mulctatos e ducatu ejicit. Inde Asseburgici profugi in diœcesin nostram inclusere se in arcem Hinneburg, Brakeliæ Oppido in alto monte assitum. Insequitur per Visurgim armatus Dux, arcemque Hinneburg obsidione incingit. Ubi dum hæret Dux expugnationi castri intentus, Theodoricus, seu Conradus, ut alii potius nominant, Eberfteinius ad Visurgim Comes, tracto in societatem armorum Gerhardo Moguntino Archiepiscopo, in Gottingensem Ducis principatum irrumpit, prædis & incendiis omnia vastando. Reliquerat Albertus Dux per ea loca Præfectum cum expedita militum manu, is cum viribus longe impar esset, consilium ab arte & ingenio militari capit, noctuque in castra hostium silenter penetrat, ac Comitem cum Archiepiscopo in villa cubante captivum Brunswicum abducit. Archiepiscopum Dux in arcta custodia per annum habuit; Eberstenium vero Comitem erecta trabe e pedibus suspendi jussit; quo in supplicio per triduum vivus hæsit, dum animam exhalaret, rebellium nobilium prædonumque specta-

culum. Hoc Comitis interitu vetus Eberſteiniorum Comitum ad Viſurgim familia a quibusdam extincta memoratur. Sed eam hic ad Viſurgim ad noſtram prope ætatem ſuperſtitem fuiſſe, multa docebunt literarum monumenta, & res ab iis geſtæ. Aſſenburgii diu exules, cum in Oppido Brakel domicilium peterent, amicorum rogatu arcemque etiam Hinneburg impetrarunt ſibi relinqui, quam ad noſtra usque tempora incolunt. Conſtans inde, & multis militaribus viris clara familia.

Laboratur pro Simone Ep. e captivitate liberando.

Haud diſſimili rerum conturbatione laborabat Weſtphalia, ob captivitatem Simonis Epiſcopi. Stabant pro Simone in libertatem aſſerendo fratres, Otto Monaſterienſis Epiſcopus & Bernardus Lippienſis Comes, ceterique potentis familiæ conſanguinei, ac magna pars nobilium Weſtphaliæ, læſa oppreſſaque ſuperbo Colonienſis Archiepiſcopi, ejusque clientum ac Miniſterialium dominatu. Ac ne in apertum bellum erumperent nobilium factiones, inſtitutus eſt Eſſendiæ totius ordinis equeſtris conventus. Et facile ſe induci paſſus eſt Colonienſis Archiepiſcopus; quod jam majoribus imperii curis urgeretur in ſubrogando Rege Germaniæ. Igitur poſtquam XIII Calend. Septembris conventum eſt, in hunc modum primo transactio facta eſt.

Literæ Compoſitionis inter Archiep. Col. & Ep. Pad. ſuper oppidis Geſeka & Saltkotten.

Notum ſit omnibus præſens ſcriptum viſuris, quod inter venerabilem Patrem Dominum Conradum Archiepiſcopum, Præpoſitum, Decanum, & Capitulum Colonienſe ex una parte; ex alia vero parte inter venerabilem Patrem Dominum Symonem Epiſcopum, Præpoſitum, Decanum, Capitulum Paderburnenſe ita de conſilio hominum Miniſterialium & fidelium utriusque Eccleſiæ eſt actum, & convenit, quod Oppidum Saltcoten cum omni ejus utilitate, pertinentiis, juribus, & proventibus univerſis, prout jam eſt, vel erit in futurum, in augmento cum termino, quod dicitur Wibilde, erit attinens æquali Dominio & pro indiviſo Archiepiſcopo & Eccleſiæ Colonienſi & Epiſcopo & Eccleſiæ Paderburnenſi perpetuo. Si quid vero occurrerit emendum in Oppido, hoc ſimul ement, & proventus ex hoc emergentes erunt communes, & participabunt æqualiter. Simile erit de Oppido in Gyſeke cum molendino extra foſſatum, et ſi molendinum adjacens extra villas Saltcoten & Gyſeke de novo conſtructum fuerit, communiter ement, & æqualiter participabunt, ſed ſi Dominus Symon Paderburnenſis Epiſcopus invaſerit Archiepiſcopum Dominum Conradum, ſeu Eccleſiam Colonienſem, ſeu terram & homines ſuos incendiis ſeu rapinis, & hoc fuerit manifeſtum, eo modo, quod vulgariter Openbare Urloge dicitur, Oppidum Saltcoten in omni reditu cum omnibus pertinentiis & juribus, & cum omni integritate, in qua hoc habuerunt, erit Archiepiſcopi & Eccleſiæ Colonien. in perpetuum de expreſſo conſenſu & voluntate præfatorum Epiſcopi, Prælatorum, Capituli, & aliorum Clericorum, & Laicorum Nobilium & Miniſterialium Paderburnenſis Eccleſiæ, & nihilominus Oppidum Gyſike erit Archiepiſcopi & Eccleſiæ Colonienſis, ſicut fuit ante ordinationem præſentem conſcriptam & confectam. Nos vero Archiepiſcopus, & Capitulum Colonienſe, & Nos Epiſcopus & Capitulum Eccleſiæ Paderburnenſis, quia præmiſſa omnia de bona noſtra voluntate & conſenſu facta & ordinata dinoſcitur ad majorem rei evidentiam ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Actum apud Eſſende, præſentibus Ottone Monaſterienſi, Brunone Oſnabrugenſi Epiſcopis, Gotzwino Decano, Godefrido choriepiſcopo, Philippo Theuſaurario, Winrico de Dullendorpe Præpoſito Monaſterienſi, Gerlaco de Hammerſten Canonicis Colonienſibus, Stephano Decano, Hermanno Scholaſtico majoris Eccleſiæ, Volcquino Decano S. Pauli Monaſterienſi, Hinrico Præpoſito, Everhardo de Hervordia, Magiſtro Johanne de Schildeſce Prioribus, Scholaſt. Hinrico Luſco Canon. Paderburn. Joachim plebano in Saltcoten, Godefrido de Arnesberg, Adolpho de Monte, Theoderico de Iſenberg, Ottone de Althena, Engelberto de Marcha Comitibus, Bernardo de Lippia, Bertoldo & Bertoldo de Buren, Wernero de Gudensberg, Hermanno de Oſde Viris nobilibus, Hunoldo, Mareſchalco, Hinrico de Vitinchoven, Bertoldo & Wernero de Bracle militibus, & aliis quam pluribus, tam Clericis quam laicis. Datum tertio decimo Calend. Septembris Anno Domini Milleſimo ducenteſimo, quinquageſimo ſexto.

Tertio

Fœdus ictum inter Colonienses, & Ep. Pad. &c.

Tertio ab hinc die, XI videlicet Calend. Septembris, hujusmodi fœdus ictum est inter Colonienses, Simonem Paderbornensem, Ottonem Monasteriensem, Bernardum Comitem de Lippia fratrem utriusque Episcopi, cæterosque ejus partis proceres ac nobiles.

Nos Dei gratia G. Decanus, Ph. Thesaurarius ---- Choriepiscopus, ceterique Priores Colonienses, Præsentibus protestamur, quod nos & subnotati, scilicet G. Præpositus Monasterii in Eifla, Winricus Canonicus Coloniensis, Bertoldus & Bertoldus nobiles de Buren, Hunoldus Marschalcus, Heinricus de Vitinchove, Heinricus Schultetus de Volmenstene, Albertus de Horthe, Gozwinus de Menethe, Godefridus de Meschede, Heinricus Schultetus de Susato, Bertoldus ejus frater, & quidam alii homines Ecclesiæ Coloniensis fide data corporale sacramentum venerabilibus in Christo Patribus, Monasteriensi & Paderbornensi Episcopis D. Bernardo de Lippia, & eorum hominibus super confœderatione de mutuo auxilio concepta, & ab ipsis & a nobis jurata, prout in instrumento exinde confecto continetur præstitimus, quod Dominum nostrum Coloniensem Archiepiscopum pro posse nostro bona fide monebimus, & inducemus, ut ipse, & Dominus H. Trajectensis Episcopus, & duo alii ab ipso Archiepiscopo nominandi hanc confœderationem jurent corporaliter & observent. Quod si idem Archiepiscopus nollet id implere, præfati ---- Monasteriensis & Paderburnensis Episcopi, D. Bernardus de Lippia, & eorum homines, prout in conditione ante juratam confœderationem adjectum extitit, neque tenebuntur, neque nos tenebimur ultra astricti vinculo hujus juramenti, sed erimus absoluti. Nos præfati Priores contenti sumus unico sigillo dicti Decani Coloniensis. Datum in Esnethe, in octava Assumptionis beatæ Mariæ, anno Domini MCCLVI.

Verum cum hæc omnia inter utrumque Episcopum infirma adhuc viderentur Coloniensi, multaque superessent ex utraque jurisdictione controversa, de Briloniæ Oppido, de Erwite, de castro Vilsen, aliisque quæ a Simone Episcopo in libertatem asserto non minus controverti, quam pro jure postulari possent; timeretque Archiepiscopus, ne vir cordatus, & militari manu promptus, & magnis familiæ nobiliumque Westphaliæ subsidiis subnixus jura sua armis repeteret: in eodem conventu Essendiensi, ad quem tres Episcopi, Otto Monasteriensis, Bruno Osnabrugensis, Widekindus Mindensis, præterque Comites, totus fere equestris Ordo diœcesis Coloniensis, Paderbornensis, Monasteriensis & Osnabrugensis convenerant, novis rursum vinculis præscriptarum conditionum Paderbornensem Episcopum astrinxit; compertumque victo a victore iniquas juxta atque æquas leges nunquam liberius imponi, quam cum acceptandi necessitas urget debiliorem. Demum tanquam conscientia malæ causæ perculsus Archiepiscopus, ausus etiam appellationem liberam ad Pontificem & Regem Simoni Episcopo intervertere. Igitur cum intersit posteritatis nosse, quam duris conditionibus actum sit cum Simone Episcopo & Paderbornensi Ecclesia, juvat hæc universalis compositionis pacta actaque, quibus priora simul repetuntur, ex ipsis archetypis, & originum literis, quæ apud nos extant, annalibus nostris inserere; nec pigebit etiam nostrates antiquas procerum familias, splendoremque Westphaliæ nobilitatis ex his revolvere.

Tenor ordinatæ compositionis ac pacis inter Simonem Paderbornensem Episcopum, & Conradum Coloniensem Archiepiscopum.

Quæ pax inter Archiep. Col. & Ep. Pad. inita.

Ante omnia castrum Vilse destruetur, Oppidum Saltzcoten manebit indestructum, & cum omni ejus utilitate, pertinentiis, juribus & proventibus universis, prout jam est, vel erit in futurum in augmento cum termino, qui dicitur Wichilede, erit attinens æquali dominio & pro indiviso Archiepiscopo & Ecclesiæ Coloniensi, & Episcopo & Ecclesiæ Paderb. perpetuo. Si quid vero occurrerit emendum in Oppido, hoc simul ement, & proventus ex hoc emergentes erunt communes, & æqualiter participabunt. Simile erit de Oppido in Geseke cum molendino extra fossatum, & si molendinum adjacens extra vicum Salcoten & Giseke de novo constructum fuerit, communiter ement, & æqualiter

ter

ter participabunt. De Alberto de Stormede ita est ordinatum, quod Episcopus Paderbornensis faciet sibi justitiam Archiepiscopo sibi assistente. Et si idem A. de Stormede eo non fuerit contentus, Archiepiscopus Coloniensis, Monasteriensis, & Osnabrugensis Episcopi cum dicto Archiepiscopo inter Paderbornensem & dictum Albertum amicabiliter component, & si Monasteriensis cum præfatis concordare non possit, stabitur dicto Archiep. & Osnabrug. in hac parte, ita tamen quod hoc non vergat in exhæredationem Ecclesiæ Paderb.

Item Archiep. & Ecclesia Coloniens. id juris per omnia in Ecclesia Hervorden habebunt pacifice & quiete, quod antecessores dicti Archiepiscopi obtinuerunt, & Abbatissa Ecclesiæ Hervorden. & ipsa Ecclesia in omni eo jure, ac juris possessione, seu libertate permanebit, quibus sub Archiepiscopi prædecessoribus consistebat, nec Episcopus, aut Præpositus Paderbornensis aliquid juris Ecclesiastici contra ipsius Ecclesiæ libertatem antiquam seu privilegia sibi vendicabit, seu usurpabit, nisi hoc per justitiam obtinuerint, coram judice superiori.

Item altum Judicium apud Ervethe, quod hogerichthe *dicitur, obtinebit Archiepiscopus, eo modo per omnia, quo sui prædecessores obtinuerunt.*

Item Oppidum Brielon idem Archiepiscopus sine omni inquietatione & contradictione ipsius Ecclesiæ possidebit, quemadmodum sui prædecessores bonæ memoriæ Engelbertus & Heinricus Archiepiscopi possederunt.

Item Vilse sine licentia Archiepiscopi nullatenus reædificabitur, & nullo unquam tempore aliqua nova munitio vel castrum aliquod per ipsum Episcopum Paderb. *vel ipsius auctoritate, aut promotione, seu procuratione in terminis ducatus Archiepiscopi absque ipsius licentia construetur.*

Item nullo unquam tempore ipse Episcopus, vel aliquis suo nomine, procuratione, seu consensu, vel auctoritate in Archiepiscopum, seu Ecclesiam suam, terram aut homines suos violentiam aliquam seu guerram, spolium aut rapinam faciet, sed si quid talium causetur sibi irrogari, hoc prosequatur coram Archiepiscopo Coloniensi, *qui sibi faciet de hoc justitiæ complementum.*

Item dabit Episcopus Paderb. literas patentes ad Papam *urbano modo, & ad omnes, ad quos Archiepiscopus requisierit, quæ contineant excusationem Archiepiscopi super captivitate & detentione Episcopi* Paderborn. *& has literas dabit sub sigillo suo, Ecclesiæ suæ, & fratris sui Episcopi Monasteriensis.*

Item si quæ sunt super captivitate Episcopi Paderb. *vel detentione, vel aliquod ipsorum negotium contingente, literæ a Domino* Papa, *vel ejus Legato, vel curia regali obtentæ, nullæ sint, nec eis utatur vel ipse, vel Ecclesia sua, nec aliquis pro ipsis, nullæque ullo tempore impetrentur, & si fuerint impetratæ irritæ sint & inanes.*

Item si Archiepiscopus super ista ordinatione, compositione, seu pace aut hoc negotium contingente, literam a Domino Papa, *seu ejus Legato confirmatoriam aut conservatoriam, aut aliam quamcunque impetrare voluerit per se, vel per procuratorem, Episcopus* Paderbornensis *nec per se, nec Ecclesia sua, nec aliquis pro ipsis, nec ad procurationem eorum se opponet, quinimo Episcopus dabit literas suas patentes, quod tali impetrationi suus consensus accedat.*

Item si Archiepiscopus guerram movere voluerit alicui, vel aliquis ei, Paderbornensis *Episcopus contra Archiepiscopum non juvabit, nec assistet alicui contra Archiepiscopum consilio vel auxilio; ita tamen, quod si Archiepiscopus Ecclesiam Paderb. Episcopum Monasteriensem, Dominum Bernardum de Lippia, & ejus primogenitum Comitem Conradum de Rethberg, & ejus natum guerrare voluerit, Episcopus Paderb. pro posse suo se interponet ad hoc sedandum. Si vero ipse infra quindenam in hoc non profecerit, Albertus de Horde, Heinricus de Vitinchoven, Hunoldus Marscalcus, Godefridus de Meschede, electi ab Episcopo, Bertoldus & Hermannus de Brackele, Ludolphus de Herisia, Amelungus de Driborg electi a Coloniensi Archiepiscopo infra quindenam subsequentem component amicabiliter, si possunt; quod si factum non fuerit, Episcopus Osnabrugensis, Albertus de Horde, Heinricus de Vitinchoven, & Hunoldus Marschalcus ex parte Archiepiscopi electi jurati convenient in Susato, inde non recessuri, quousque sub Sacramento suo, quantocius poterunt, dixerint, utrum Coloniensis justam causam habeat guerrandi, & si dixerint eum habere justam, Paderbor-*

nensis

nensis non juvabit, si vero injustam, juvabit, & stabitur tali determinationi dictorum trium, si quartus non concordat, cum dictis tribus, idem erit observandum. Si aliquis dictorum amicorum Paderborn. causetur se guerrari & lædi per Archiepiscopum, ut propter hoc vel ad guerrandum compellatur, & si prædictorum quis mortuus fuerit, qui dicere debebat cum aliis, vel alias contigerit, quod interesse non poterit, vel forte noluerit, vel a Domino suo recesserit, alius loco illius de consilio remanentium per Archiepiscopum substituetur, qui juratus cum aliis loco condicto dicet & stabitur dicto, dummodo tres concordent, prout superius est expressum, & ante pronuntiationem istorum quatuor vel trium Episcopus Paderborn. non juvabit.

Item Ecclesia erit infra Oppidum Saltkoten & baptisterium & sepultura, nec quid requiretur ab Oppidanis, attamen aream dabunt infra Oppidum in qua domus suo plebano ædificabitur per Oppidanos & ad structuram Ecclesiæ juvabunt, salvo tamen jure patronatus Episcopo Paderbornensi.

Item Hermanno de Hardenberg, Alberoni de Ole, Gozwino de Rodenberg, Hermanno Pincernæ, Helmwico de Elsepe & aliis hominibus Archiepiscopi, qui dixerint Paderbornæ Episcopum sibi debitorem alicujus pecuniæ, faciet, justitiam coram Archiepiscopo Coloniensi.

Item Paderborn. Episcopus requisitus cum trecentis dextrariis & ferro coopertis una vice serviet Archiepiscopo Colonien.

Tenor assecurationis.

Episcopus Paderb. fidem dabit, & juramentum præstabit corporale, quod observabit supra dicta, videlicet formam ordinationis, compositionis & pacis, Prælati & Capitulum majoris Ecclesiæ Paderborn. & alii Clerici, & nobiles & ministeriales, qui ab Archiepiscopo nominati fuerint, & quos Paderborn. habere poterit, fraude & dolo exclusis. Postmodum fidem dabunt & jurabunt, quod ipsi dominum suum talem habebunt, quod ipse formam supra dictam conservet inconvulsam, & si ipse eandem infregerit in aliqua parte, quod ipsi non assistant sibi consilio & auxilio contra Archiepiscopum Colonien. Ecclesiam suam, neque suos.

Item civitas Paderborn. & Oppidani in Wartbergh literas suas patentes dabunt, quod dominum suum moneant, & inducant pro posse suo, quod conservet formam præscriptam, quam si infregerit in aliqua parte, consilio vel auxilio sibi non assistant contra Archiepiscopum memoratum, Ecclesiam suam, neque suos, nec victualia dabunt, nec vendent eidem.

Dominus de Lipp. frater Domini Paderborn. & ejus primogenitus, & homines eorundem duodecim, quos Dominus Archiepiscopus viderit expedire, fidem dabunt & jurabunt, quod ipsi Dominum Paderborn. talem habebunt, quod formam supradictam observet, quod si non fecerit, ipsi non assistent sibi consilio vel auxilio contra Archiepiscopum memoratum, Ecclesiam, neque suos.

Idem faciet Episcopus Monasteriensis cum viginti quinque militibus nominandis. Idem faciet Comes de Rethberg cum sex, quorum nomina sunt, Albertus de Mulede, Otto de Sindene, Ecbertus de Rokinghusen, Henricus de Welde, Hugo de Kleicampe, Rotherus de Sindene. Dominus de Wolterge, Comes de Schowenburg, Dominus de Hoya, Otto de Ravensberg, de Eversteue, & de Cigenhagen Comites. Advocatus junior de Scalkesberg fidem dabunt, & jurabunt, quod si Episcopus Paderborn. formam præscriptam infregerit, ipsi consilio vel auxilio sibi non assistent contra Archiepiscopum memoratum, neque suos, & singuli super his dabunt literas suas patentes, similiter Bremensis dabit literas patentes cum juramento.

Item Osnabrug. Mind. Episcopi, & Abbas Corbejen. pro ipso Episcopo Paderborn. fidejurabunt, quod ipse supra dicta observet, quod si infregerit, ipsi erunt manifesti adjutores Colonien. contra Paderborn. & illud processum habebit, si præfati voluerint facere ad petitionem Paderborn. Episcopi, & ipse bona fide laborabit, quod hoc fiat.

Item si Dominus de Lipp. & ejus primogenitus contra juramentum suum venientes juverint Paderb. Episcopum, prædicti duodecim milites fidem dabunt, ut jurabunt, quod Episcopum Paderb. vel Dominum Lippen. vel ejus primogenitum contra Archiep. Colon. non juvabunt vel contra suos.

Item si Episcopus Monaster. contra juramentum suum veniens juverit fratrem suum Paderb. viginti quinque milites

lites ex parte Archiepiscopi nominati fidem dabunt, & jurabunt, quod Episcopum Monastr. contra Archiep. Colon. vel suos non juvabunt. Idem fiet de Comite de Retberg cum sex militibus.

Item Episcopus Monasteriensis & Dominus de Lipp. eligent, quod si ipsi, quod absit, pejurarint, assistendo fratri suo contra formam supradictam venienti, se incidisse in pœnam sex millium marcarum, quas ipse Archiepiscopus recuperare poterit in reditibus eorum, & insuper in personis & rebus illorum, qui coadjutores cum armis fuerint eorundem contra Archiepiscopum memoratum, sive suos.

Item ipse Paderborn. elegit & acceptavit sub pœna quinque millium marcarum, quod formam supra dictam observet, quam si non observarit, Archiepiscopo salvum erit recuperare dicta quinque millia marcarum in reditibus Episcopi Paderb., & insuper in personis & bonis eum coadjuvantium.

Item ponet Paderborn. viginti quinque fidejussores, qui promittent fide data & juramento præstito, si Episcopus infregerit intrare Geseke a die monitionis infra quindenam adjacendum tam diu donec ipse Episcopus impleverit, & emendaverit, quod infregit, & quisquis fidejussorum non servaverit, quod promisit, eliget se teneri Archiepiscopo in centum marcis, quas Archiepiscopus in persona & bonis suis sine offensa recuperabit. Et si aliquis horum fidejussorum decesserit, Episcopus requisitus infra mensem sub sacramento alium substituet, qui ei fuerit nominatus.

Item cum compositio illa fuerit consummata, ipse Paderb. Episcopus procurabit cum Archiepiscopo, quod civitas Colonien, & aliæ civitates per litteras patentes testificentur, quod ipse Paderb. talem compositionem promisit servare sub pœnis, & assecurationibus compositioni insertis.

Item dabunt Monasterien, & Paderborn. Episcopi ad Dominum Papam & Legatum futurum patentes literas consentientes in ipsis, quod si Episcopus Paderborn. non observaverit compositionem, quod ipse elegit se auctoritate Papæ excommunicatum ipso facto, & quo Dominus Papa, & Legatus dent super hoc executores, seu quascunque alias literas, quarum auctoritate, monitione præmissa, excommunicatus denuncietur, & compellatur ad solutionem pecuniæ supradictæ, & ad observationem omnium prædictorum. Executores super eo erunt de veteri monte, de Hesterbach, & Campis Abbates Ordinis Cistertiensium, vel duo ex iis.

Item si Episcopus Paderborn. invaserit Archiepiscopum, seu Ecclesiam Colon. seu terram, & homines incendiis seu rapinis, & hoc fuerit manifestum eo modo, qui vulgariter Openbare Orlage dicitur, Oppidum Saltcotten in omni redditu, & cum omnibus pertinentiis & juribus, & cum omni ea integritate, in qua hoc habuerunt, erit Archiepiscopi, & Ecclesiæ Colon. in perpetuum de expresso consensu & voluntate præfatorum Episcopi, Prælatorum, Capituli, & aliorum Clericorum & Laicorum nobilium, & Ministerialium Pad.

Nihilominus Oppidum Giseke erit Archiepiscopi & Ecclesiæ Colon. sicut fuit ante ordinationem præsentem conscriptam & confectam.

Item inter Archiepiscopum ex una parte, & Monast. Episcopum ex altera ita conventum est, quod castrum Lunen. destruatur funditus, nec ullo tempore in futurum erit ibi castrum vel munitio, sed erit villa, sicut ultra quadraginta annos.

Nos Episcopus Paderborn. & Decanus major Colon. protestamur in hanc formam esse concordatum, & in testimonium sigilla nostra præsentibus duximus apponenda.

Hunc in modum habet exemplar nostri tabularii, quod multo fusius producunt Colonienses adduntque fidejussorum nomina, quos Simon Episcopus noster dederit, memoranturque hi jurasse fidem D. Henricus de Sualenberg Præpositus major, Everhardus de Herivordia, Joannes de Scildeze Priores, Joannes Scolasticus, Henricus Luscus Canonici Paderbornenses, Joachim Plebanus de Vilse. Item super eodem fidem dederunt & jurarunt Wernerus de Gudensberg, Hermannus de Osede, Albertus de Hardenberg, Bertoldus, Wernerus de Brackele, Ludgerus de Herisia, & ejus natus Albero, Amelongus de Driborg, Udo Sumerkalf, Herboldus, & Albertus fratres de Amelungessen, Ludolphus Marscalcus, Tedardus de Nerde, Conradus Scultetus de Wartberg, & ejus frater

frater Gerardus, Henricus Camerarius, Andreas de sola domo, Conradus Stapel, & Hermannus frater ejus, VValradus de Petersem, Bertoldus Sumerkalf, Henricus de Gummere, Ulricus de Ulusen, Joannes de Nedere, Conradus de Sitteren, Regenbodo Buser, Joannes de Dinckelberg, VVillardus de Drevere, Florinus de Vanen, Elias de Ahle, Ulbertus de Bickinghusen, Conradus de Ethen, Lubekinus de Dalberne, Rodolfus de Stenvordia, Albero de VVelethe, Henricus de VVevel, Fridericus de VVinstorp, Joannes de Grotenvedere, Ulbertus de Essern.

Qui vero nomine Episcopi Monasteriensis juravere compositionem hanc e nobilitate ejus. Simon de Gemene, VVilhelmus Russe, Godefridus Burggravius de Rogehede, Hermannus & Henricus nati ejus. Fridericus Menhuwele, & Rodericus filius ejus, Albertus Dapifer Bernardus filius ejus, Godefridus de Loten, Joannes Pincerna senior, Joannes Pincerna de Mervelt, Bernardus VVerens, Gerlacus & Bitterus de Rethe, Hermannus de Langene, Gerlacus de Bever, Rudolphus de VVerne, Advocatus de VVarendorp, Rupertus de Suanesbule, Henricus de Corendin, Hermannus de Kakene, Theodoricus de Billerbeck, Henricus de Stromberg, VVetzelo de Lembeck, Sueterus VVerentz.

Rursum cum alios fidejussores postularet Archiepiscopus, qui fidem jurarent, si Paderbornensis Episcopus pacta violaret, & hos quoque dedit Simon Episcopus noster, recitanturque in Coloniensium tabulis, Bertoldus, VVernerus & Hermannus de Brackele, Ludowicus de Herisia, & Albero ejus natus, Amelungus de Triborg, Verdo de Sumercalf, Hereboldus de Amelungessen, Elias de Ahle, Albertus de Scardenberg, VVernerus de Gudensberg, Hermannus de Osede, Ludolphus Marscalcus, Lotharius de Korde, Conradus Scultetus de VVartberg, & Gerardus ejus pater, Henricus Camerarius, Andreas de sola domo, Conradus & Hermannus fratres dicti de Stapel, Alradus de Breitenhusen, Bertold Summercalf, Henricus de Gummere, Olricus Ulvenssen, Joannes de Nedere.

Demum Saltzkottani Oppidi, & totius controversiæ transactionem subsignasse referuntur V. P. Conradus Archiepiscopus Coloniensis, Otto Monasteriensis, Simon Paderbornensis Episcopus, Præpositus, Prælati, & Clerici Ecclesiæ Paderbornensis, Bernardus de Lippia & Bernardus ejus natus, Conradus Comes de Retberg, VVidekindus de Swalenberg viri nobiles, milites fidejussores. Actum ac datum apud Essende nono Calend. Septemb. Anno Domini 1256.

His tanta ordinum convocatione, tantaque operum mole, & præstructione potentiæ suæ confectis, Archiepiscopus Simonem Episcopum nostrum integræ tandem libertati post biennii custodiam restituit, magna deinde cleri populique gratulatione receptum.

Annus Christi 1257.

Alexandri IV. Pont. 3. Alphonsi & Richardi Regum Romanorum 1. Simonis Ep. Pad. 11.

Acta priori anno inter Archiep. Colon. & Ep. Paderb. ab Alexandro Pont. rescinduntur.

At postquam hæc coacta compositio, & iniquæ transactionis leges ad Alexandrum IV Pontificem relatæ sunt; non modo is indignissime tulit captivitatem Episcopi nostri, sed & omnia compositionis pacta rescidit, omnesque clientes Simonis Episcopi ac ministeriales fidejussoresque a juramento absolvit. Quod Pontificis judicium cum hic instar omnium esse debeat, ad Simonis Episcopi nostri justamque Paderbornensis Ecclesiæ causam declarandam, operæ pretium erit ipsas Pontificis literas ad Episcopum & Capitulum datas referre.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei. Venerabili fratri Episcopo, & dilectis filiis Capitulo Paderburnen. Salutem & apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram pervenit, quod venerabilis frater noster Coloniensis Ar-

chiepiscopus, & quidam sui complices, te frater Episcope in offensam ordinis clericalis, & pontificalis dignitatis opprobrium ausu sacrilego capientes te tam diu in castris suis detinuere captivum, donec tu & vos dilecti filii capitulum cum eis quandam ordinationem & compositionem inire estis coacti, per quas nonnulla castra, loca, jura, jurisdictiones, redditus, possessiones, & res aliæ vestræ ac Ecclesiæ Paderburnen. juri, & proprietati dicti Archiepiscopi & Coloniensis Ecclesiæ cedere debent, & quædam ex castris & locis prædictis destructioni penitus subjacere, per quas renunciastis insuper juri vestro, quod vobis in nonnullis castris, villis, Ecclesiis, terris, possessionibus, & aliis competebat, promittentes expresse, quod nullas ab Apostolica sede, vel legatis ipsius, aut Imperatore, qui pro tempore fuerit, contra compositionem, vel ordinationem hujusmodi literas impetrabitis, acto in compositione & ordinatione prædictis, ut litteræ hujusmodi impetrentur, nullam obtineant firmitatem, datis etiam super hoc litteris, confectis instrumentis & documentis publicis, pœnis adjectis, fidejussoribus, & diversis cautionibus exhibitis, interpositis, fide ac etiam corporalibus juramentis. Nonnullis quoque de vasallis vestris promittentibus juramento, quod vobis non adessent contra Archiepiscopum & complices antedictos, si ordinationem non servaretis eandem. Nos itaque volentes super his, quæ redundare dicuntur in gravem dictæ Paderburn. Ecclesiæ læsionem, salubre remedium adhibere, vos & fidejussores datos a vobis, ac vasallos, & alios quoscunque in ordinatione & compositione prædictis, pro vobis nominatos, & obligationibus, promissionibus, renuntiationibus, pactionibus, cautionibus, & assecurationibus fidei & juramenti, exhibitionibus, & quibuscunque aliis in præfatis compositione & ordinatione deductis, præmissis veris existentibus, auctoritate præsentium absolventes, prædictam Paderburnen. Ecclesiam, in eum statum, in quo erat ante tempus compositionis, & ordinationis prædictarum, & captivitatem hujusmodi duximus reducendam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis & reductionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Laterani XVII. Calend. Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio.

Ab eodem Pontifice Simoni Ep. facultas datur construendi arces in fundo suæ Ecclesiæ.

Supervenere mox aliæ Pontificis literæ ad Simonem Episcopum nostrum & Capitulum Paderbornense, quibus liberam Episcopo potestatem facit, construendi castra, & munitiones in fundo suæ Ecclesiæ. Nam postquam in judicio Romano obtrusa illa & coacta compositio expensa est, insolens prorsus, & iniquus Coloniensis Archiepiscopi dominatus omnibus videri cœpit, qui Apostolica auctoritate per interregnum coërceretur, literæ sic habent.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei. Venerabili fratri Episcopo & dilectis filiis Capitulo Paderburnen. salutem & Apostolicam benedictionem. Vestra devotio promeretur, ut illa vobis libenti animo concedamus, quæ vos & Ecclesiam vestram possint a dispendiis præservare. Sane petitionis vestræ series continebat, quod eadem Ecclesia & homines ipsius propter munitionum defectum patiantur a prædonibus & nobilibus illarum partium jurium & bonorum suorum non modicum detrimentum, & interdum dicti homines captivantur, super quo petiistis vobis per sedis Apostolicæ providentiam subveniri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, construendi castra & munitiones in fundo prædictæ Ecclesiæ, prout videritis expedire, Venerabilis fratris nostri Coloniensis Archiepiscopi contradictione injusta & prohibitione, seu conventionibus, obligationibus, promissionibus, renuntiationibus, pactionibus, cautionibus, assecurationibus, fidei & juramenti exhibitionibus, & quibuscunque aliis inter eundem Archiepiscopum, & te frater Episcope initis, dum tu, seu obsides a te dati detineremini sub custodia carcerali, sive aliquibus indulgentiis a sede Apostolica impetratis, per quas id impediri valeat, vel differri, nequaquam obstantibus, devotioni vestræ liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum

torum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Viterbii III Calend. Junii, Pontificatus nostri anno tertio.

Alexander
PAPA IIII

Bernardus Comes Lippiensis restituit Castrum Ravensberg.

Haud incelebris hoc anno quoque congressus fuit Hervordiæ, convocatis Simone Episcopo nostro, Ottone Monaster. Episcopo, Gerhardo Bremensi Præposito, ceterisque consanguineis e nobilibus Westphaliæ, in quo Bernardus Comes de Lippia castrum Ravensberg facta compositione, tabulisque in hunc modum conscriptis reddidit.

Bernardus Nobilis de Lippia senior omnibus in perpetuum. Acta solenniter delet oblivio, nisi scripturarum fulciantur testimonio. Noverint itaque tam posteri, quam præsentes, quod nos compositionem sincero pacis osculo firmatam, quam nobilis vir Dominus Henricus Præpositus majoris Ecclesiæ in Patherborne, Hartmannus Wolf, Johannes de Busche, Rodolphus Nagel, Sifridus de Brincke, Tidericus Matevent milites, & Wernerus & Tidericus de Karthem, nec non Ministeriales de Ravensberg, & omnes coadjutores ipsorum nobiscum amicorum nostrorum consilio pacifice inierunt, super eo, quod castrum Ravensberg, quod sub tuitione nostra habuimus, a nobis alienarunt, præsentibus literis nostris patentibus protestamur sigilli nostri munimine roboratis, quod nunquam nec a nobis nec amicis nostris super eo calumniam patientur. Præterea sub assecuratione militari & fide data ad stabilimentum memoratæ compositionis nos eisdem obligavimus, quod venerabiles fratres nostri Dominus Episcopus Otto Monasteriensis, & Dominus Episcopus Simon Paderbornensis, & nobilis vir avunculus noster Comes Otto de Tekeneburg, nec non filii nostri Dominus Gerhardus præpositus Bremensis, & Dominus Bernardus nobilis de Lippia junior, & civitates nostræ Lippia & Lemego literis suis & sigillis compositionem supradictam protestantes roborabunt. Item si aliquo casu impediente dicta amicorum nostrorum sigilla obtinere non possemus, in reliquis affirmabimus, quæ obtinere prævaleamus, sed quanto citius semper poterimus literas supradictorum amicorum nostrorum eisdem erogabimus. Datum Hervordiæ, anno Domini 1257 feria quarta ante festum beati Jacobi.

Simon Ep. sacram in Cœnobium Corbeiense jurisdictionem veteri jure repetit

Sub id tempus, quo hæc agebantur, Simon Episcopus pro sacra jurisdictione suæ diœcesis asserenda haud minus intentus, vetera a Corbeiensibus repetere cœpit; quod certum haberet Cœnobium illud a primordiis intra limites diœcesis Paderbornensis constructum, ac priscis Episcopis subjectum fuisse. Quare cum Corbeienses se inter exemptos ferrent, ad Pontificem appellavit. Pontifex qui veteri Episcoporum juri consultum voluit, hisce rescriptis mandat, aut suam exemptionem commonstrent, aut Episcopo se submittant.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis, Decano & Scholastico Frislariensi, & Archipresbytero Ecclesiæ Nuemburgensis, Moguntinensis diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Sua nobis venerabilis frater noster Episcopus & dilecti filii Capitulum Paderburnense petitione monstrarunt, quod Abbas & conventus Monasterii Corbeiensis ordinis sancti Benedicti Paderburnensis diœcesis asserentes Monasterium ipsum fore exemptum, & se in exemptionis possessione fuisse a tempore, cujus memoria non existit, eidem Episcopo tanquam Diœcesano suo intendere denegant, & sibi de suis juribus respondere, in eorundem Episcopi & Capituli Padeburnensis Ecclesiæ præjudicium & gravamen, quanquam dicti Abbas & conventus exemptionis privilegium non ostendat. Quare dicti Episcopus & Capitulum nobis humiliter supplicarunt, ut providere ipsis & eidem Padeburnensi Ecclesiæ paterna super hoc sollicitudine curaremus. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eosdem Abbatem & conventum ex parte nostra moneatis, & inducere procuretis ut infra quindecim dies post monitionem vestram obediant dicto Episcopo, vel privilegia exemptionis ostendant,

alioquin vocatis, qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propositis, quod canonicum fuerit, appellatione postposita, statuatis. Facientes quod decreveritis per censuram Ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem qui fuerint, nominata, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione cessante, compellatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani V. Calend. Martii, Pontificatus nostri anno tertio.

Simon Ep. cum Duce Brunsvic. fœdus init contra prædones ceterosque hostes.

Inter hos Germaniæ fluctus cum Simon Episcopus noster tam a Coloniensi Archiepiscopo, quam a cetera, quæ Archiepiscopo hærebat, nobilitate, prædonumque multitudine urgeretur, fœdus iniit cum Alberto duce Brunswicensi, quo in mutua auxilia contra insurgentes hostes in hunc modum est conventum.

Simon Dei gratia Paderbornensis Episcopus, sanctæ Bremensis & Corbeiensis Ecclesiarum tutor, & nos eadem gratia Albertus Dux de Brunswike attendentes utilitatem, commodum & honorem, quæ nobis, terris, & hominibus nostris ex mutuis promotionibus & auxiliis poterunt provenire, omnem quæstionem vel discordiam, quæ super quibuscunque causis inter nos hactenus suborta fuerat, concordavimus sub hac forma. Quod ab invicem nos diligere, & fideliter promovere studebimus cum effectu nullum damnum, vel molestiam ab alterutra partium inposterum inferendo, nullus etiam nostrum homines alterius, vel aliquid in præjudicium alterius, vel gravamen manifeste vel oculte manutenebit, vel juvabit in aliquo, vel vovebit, verum si ab Ecclesiis nostris vel terris hinc inde aliquid injuriæ vel damni fuerit irrogatum, aut si super bonis vel proprietatibus aliqua quæstio suscitetur, hoc inter nos componi debet amicitia, vel justitia mediante. Ac quod faciendum octo viros fide dignos ex utraque parte duximus statuendos, qui quæstionem motam componant, prout superius est expressum, & observabitur utrobique, quod ab eisdem in justitia vel amicitia concorditer fuerit definitum. Nos Simon Paderburnensis Episcopus ex parte nostra statuimus Bartoldum & Hermannum de Brakle, Albertum & Herboldum fratres de Amelungessen, *nos vero Albertus Dux de Brunswick ex parte nostra statuimus subnotatos Hermannum de* Olwardeshusen, *Henricum de* Homburg, *Georgium de Wettesen, Hermannum de Uslaria. Si vero præfatorum quis discesserit, alius eidem idoneus infra mensem substituetur, qui ad hoc fuerit requisitus, & per præfatos octo infra mensem, postquam eis intimatum fuerit, sedabitur, ut prædictum est, quæstio suscitata. Nos etiam Simon Paderburnensis Episcopus & Albertus Dux de Brunswick fide corporaliter præstita promisimus ea quæ præscripta sunt, perpetuo inviolabiliter observare. Huic etiam ordinationi compositionis nostræ testes aderant, quorum nomina sunt subscripta, Joannes & Gerhardus Comites Holsatiæ, Henricus & Joannes, Comites de* Oldenburg, *Adolfus de* Dannenberg, *Henricus de Luoghowe, Conradus de Wernyngerothe, Henricus de* Woldenberg, *Hermannus, Ludovicus & Conradus de* Everstein *Comites, Gunterus nobilis de* Lindwor *Præpositus, Hildeboldus, Engelbertus Canonici Bremenses, Conradus de* Dorstatt, *Luthardus de* Meyerssen *Nobiles, Henricus de Homborgh, Gevehardus de Bortvelde, Joannes de* Soytenberg *& ceteri quam plures. Ut autem omnia supra scripta in suo robore perpetualiter perseverent, præsentem paginam sigillorum nostrorum munimine duximus roborandam. Actum & datum in campo apud* Elstorpe, *anno Domini* MCCLII, *in die B. Laurentii Martyris.*

Honorificum Simoni Episcopo, & cum tanto duce fœdus tempori opportunum; cum nullo adhuc certo Rege ac rectore in locum Wilhelmi subrogato, Saxonia totaque passim Germania tumultuariis bellis agitaretur, ac tantum quisque auderet, quantum socialibus armis prævalere poterat, palamque nobiles insurgerent in Principes, & omnia spoliis permiscerent. Albertus Brunswicensis Dux præ ceteris Simonem Episcopum nostrum, ob famam rerum gestarum animique constantiam, dignum habuit, quocum arma sua conjungeret. Quod in hisce literis tutorem se scribat Bremensis Ecclesiæ Simon Episcopus noster, faciiis ratio redditur ex historia Bremensi; quod,

ut

ut supra diximus, a Gerhardo Patruo, Bremensi Archiepiscopo, Tutor delectus sit, quem chronicon Sclaviæ anno demum sequenti obiisse tradit, Christi videlicet MCCLVIII, rexitque Ecclesiam illam tutor per VII annos, ut historia Bremensis docet, Præpositus videlicet adhuc Paderbornensis, quem deinde titulum cum munere retinuit Episcopus Paderbornensis, ad mortem Gerhardi Archiepiscopi. Hunc in modum Corbeiensis Ecclesiæ Tutor, quod tum frequens erat, delectus, fuerit, quemadmodum & Henricus Paderbornensis Præpositus, ut post referemus, Corbeiensium Tutor fuit. Qua vero causa data Simon aggressus Corbeienses Ecclesiæ Paderbornensi submittere voluerit, utrumne offensus, an rogatus, incertum habeo.

Stero in Chr August. Paduanus Mona. Martinus. Polonus. Scriptor Trevir. apud Brow. Chron. M. Belg. Paralip. Urbs. Spondan. Marianus Brovver. l. 16. ann. Trevir.

Archiep. Coloniens. laborat pro Richardo Anglo in Imperium extollendo.

Turbatus interim per hæc tempora status in Imperio, qui Coloniensem Archiepiscopum a privatis hisce Westphaliæ turbis ad publica evocavit. Nam cum in toto Imperio nullus reperiretur Princeps candidatus, qui se post obitum Wilhelmi Regis ad coronam Imperii offerret, aut oblatam acceptare dignaretur; Conradus Coloniensis Archiepiscopus, qui supremam sibi Imperii moderationem vendicabat (quod Gerhardus Moguntinus Archiepiscopus superiori anno captus ab Alberto Brunswigi Duce adhuc in vinculis hæreret) in Britanniam navigavit, & Richardo Cornutii Comiti, Henrici Anglorum Regis fratri, spem certam regni fecit. Inde in Germaniam reversus Archiepiscopus Gerhardum Moguntinum, Ludovicum Palatinum Rheni ejusque fratrem Henricum Bavariæ Ducem traxit in partes; & quia profusissima largitione ferebatur a Richardo emptus ad suffragia occupanda, Ludovico Palatino myriadem marcarum numeravit: Moguntino, qua se ex captivitate Alberti Ducis liberaret, octo millia marcarum dependit in lytrum: Arnoldo Trevirensi Archiepiscopo quindecim millia marcarum oblata. Sed is cum indignum reputaret majestati Imperii, ac fœdum Germanicæ nationi, coronam augustalem venalem habere, exterorum aurum & pecuniam respuit.

Ineunte vere Principes Rheni, quibus jus creandi Regis erat, Francofurtum ad comitia accessere, eo mox discordes discessere. Causa dissidii fuit, quod Conradus Coloniensis Archiepiscopus monitus, ne præter morem tam superbo comitatu urbem intraret. Qua re ille offensus, extra urbem tanquam in castris comitia egit, ibique factione suorum XIII Januarii Richardum Regem Romanorum pronunciat. Improbat hæc Arnoldus Trevirensis Archiepiscopus & Saxo, Richardumque vitio creatum Regem obnunciavere; eo quod extra Francofurtum ab armatis extra morem comitiorum delectus; quodque Coloniensis nullo jure suffragii accessisset, quippe qui ob Legatum Pontificis Novesii injuriose tractatum, & ob vincula Paderbornensi Episcopo injecta, ab Ecclesiæ consortio separatus esset. His fretus Trevirensis una cum Saxone, Marchione Brandeburgico, Episcopo Spirensi & Wormatiensi, ceterisque superioris Germaniæ proceribus pridie Calend. Aprilis in pervigilio Palmarum Alphonsum Castellæ & Legionis Romanorum Regem cooptavit. Missi in Hispaniam Constantiensis & Spirensis Episcopi, qui in Germaniam evocent. Rex Bohemiæ inter hæc varius, modo uni parti, modo alteri suffragium addixit. Interea Conradus Coloniensis Archiepiscopus eductum ex Anglia Richardum, festo Ascensionis die, Aquisgrani solemni ritu Regem consecrat, & trabea indutum in sede Caroli M. collocat, cui & a plerisque Rheni inferioris Principibus, arcium præfectis & urbium Legatis fides jurata est.

Discordia Principum in electione novi Regis.

Archiepiscopus Trevirensis cum aliis coronam Imperii defert Alphonso Regi Castellæ.

Richardus ab Archiep Colon. Aquisgrani coronatur. *Heister. in suffraf. Apologia Maxim. Archiep.*

Inter Episcopos, qui coronationi Regis Aquisgrani interfuere, memoratur quoque Simon Episcopus Paderbornensis, Regem deinde Coloniam comitatus inter Imperii Principes; ibi enim cum Richardus Rex Aquisgranensium privilegia ritu majorum comprobaret, diplomati simul regio subscripsit. Testes quippe recitantur dilecti Principes nostri, videlicet Conradus Coloniensis, & Gerhardus Moguntinensis Archiepiscopi, Bruno Osnabrugensis, Simon Paderbornensis, & Nicolaus Cameracensis Episcopi; & Albertus Abbas Monasterii Verdensis, Goswinus majoris Ecclesiæ Decanus, Philippus ejusdem Ecclesiæ Thesaurarius, Otto Aquensis Ecclesiæ Præpositus,

tus,

tus, Walramus Dux Limburgensis, Adolphus Comes Juliacensis, & Walramus frater ejus, Joannes Comes de Schavenberg, aliique complures Comites, proceres, ac nobiles, uti hæc acta recensentur anno MCCLVII XXVI. Maji.

Annus Christi 1258.

Alexandri IV Pont. 4. Richardi & Alphonsi Reg. 2. Simonis Ep. Pad. 12.

Alphonsus ab ingressu Germaniæ retardatur.

Fluctuabat interea inter duos Reges Germania. Alphonsus etsi votis suorum expetitus in Germaniam, atque is etiam se ostenderit non alienum a capessendo regno, quod maternum genus duceret a Sueviæ ducibus, & Germanis Imperatoribus, quippe filius Beatricis, per eamque Philippi quondam Augusti nepos; distulit tamen accessum in Germaniam, seu quod intestinis regni sui motibus implicaretur, seu quod voluntati suorum procerum diffideret, filiorum ætate nondum matura ad successionem regni. Quare sat illi in præsens fuit regni imperiique titulus; qua mora multum oblanguere ejus factionis studia. Et mirum, inquit Crantzius, quæ spes exteros erexerit ad capessendam Imperii coronam. Magis autem demirari subit, aut ignavos, aut dementatos Principum animos, quibus placuit pro more evocare exteros ad Imperii coronam, quæ tot retro sæculis apud Germanos Saxonesque tanta concertatione & gloria servata fuerat. Sed effata sensim, & sua senectute exsanguis Germania, non reperit inter Principes suos, qui humeros Imperii oneri ferendo subjicere, vellet aut idoneus censeretur. Sunt tamen qui hæc ad discordiam ipsorum Principum retulere, tanquam quisque gnarus, quanta aliorum ambitione & invidia Imperium a popularibus admitteretur. Pontifex ne quem Regum offenderet, partium studia declinavit, dominante cumprimis per Italiam Manfredo Friderici Imperatoris filio ex concubina genito, a quo Neapolis capta, & Sicilia subacta: Conradi Regis filii tanquam ex rerum natura expuncti; nulla nec regni, nec hæreditatis paternæ provisio.

Richardus interim hoc anno in Germania substitit: nec aliud memorabile ab eo gestum, quam quod per urbes ad Rhenum & Mosam magno nobilium comitatu circumvectus, Regem se majori profusione pecuniæ, quam auctoritate regia ostentarit; eo calamitosus per Germaniam status, confusus judiciorum ordo, nulla imperandi parendique provisio, libera tumultuantium bella, dum singuli vel in suarum rerum defensionem, aut alienarum direptiones intenti arma rapiebant. Ac nullibi fœdius tumultuatum per biennium, quam inter Colonienses, plebe in patricios, patriciis in plebem concitatis; habuitque Conradus Archiepiscopus satis quod domi persanaret, qui totius Imperii vulnus in se trahebat curandum.

Tumultus Coloniæ plebem inter & patricios.

Annus Christi 1259.

Alexandri IV. Pont. 5. Richardi & Alphonsi Reg. 3. Simonis Ep. Pad. 13.

Richardus R. Angliam repetit, relicta Imperii administratione penes Archiep. Col. *Auctor anonymus apud Brovver. lib. 16. Annal. Trevir.*

Richardus demum Rex, cum biennium in Germania oberrasset, perlustrando civitates, postremumque Basileam venisset, atque istic ut in ceteris urbibus ærarium exhaustum reperisset; abjecta Germaniæ cura, trans mare, unde venerat, contemptus a Germanis in Angliam remigravit, relicto Vicarii munere in administranda Republ. penes Conradum Coloniensem Archiepiscopum; cui in mandatis simul datum, ut Episcoporum electiones moderaretur, eisque regalia suo nomine imperitiret, quemadmodum id auctor vetus chronici Sclavici scribit; quem tamen in eo corrigas, quod regalium donationes investituram appellet, jam diu e Germania proscriptam. Adjuncti Conrado Archiepiscopo Philippus Falckensteinius, & Philippus Hohenfeldius; alterique horum Weteravia, alteri Imperialium urbium præfectura commissa. Tam exilis tum majestas Imperii, in quo nec vicarios Duces, nec Mar-

Auctor vetus Chronici Sclavici.

Marchiones, nec Comites, aliosque provinciarum præfectos, ritu antiquorum Cæsarum ac Regum, appellare ausus; quod jam omnes illi ex temporariis ministris hæreditarios se dominos ferrent. Ac recte Crantzius de Saxonia nostra, Dux Saxoniæ post Henricum Leonem magnum retinuit titulum, sed tenuem ditionem; quando exinde ad Duces Brunswicenses & Lunenburgenses ceterosque Marchiones omnis provinciarum possessio transiit. Ne quid hic memorem de Archiepiscopis & Episcopis, penes quos idem Principatus erat, uno quidem omnes pares, quod in regalibus accipiendis Cæsarem ac Regem agnoscerent; sed eo semper Episcoporum causa potior, quod a Carolo M. ac ceteris Cæsaribus Regibusque suas diœceses hæreditaria ac perpetua possessione in Successores transmittendas obtinuerint.

Crantzius l. 8. Metrop. c. 25.

Ottocarus R. Bohemiæ Bavariam Austriamque invadit. Stero in Chron. August.

Igitur hoc dejecto statu, ut cetera perturbata diximus, Ottocarus Rex Bohemiæ juventutis audacia præceps, anno superiori Bavariam invasit (ex qua tamen cum clade rejectus ab Henrico Bavariæ Duce) præterque Austriam attractam multas urbes, magno Germaniæ contemptu, regno suo adjecit. Tartari Poloniam extremum vastarunt, multis hominum millibus in captivitatem abductis.

Moriuntur Gerardus Bremensis, & Otto Monasteriensis Antistites Simonis Ep. Pad. fratres.

Amisit hoc anno Simon Episcopus noster duos præclaros familiæ suæ Episcopos, Gerhardum patruum, Bremensem Archiepiscopum, & Ottonem fratrem, Monasteriensem Episcopum. Ac Gerhardum quidem hoc anno excessisse e vita, tradit auctor Chronici Sclavici & historia Bremensium Archiepiscoporum. Nam ex quo Gerhardus hic cognomento victoriosus Gerhardo seniori Archiepiscopo Bremensi, anno Christi MCCLXIX aut XXI Francofurti in comitiis extincto, successerat, per annos XXXIX Bremensem Archiepiscopatum gessit, & ad hunc, in quo versamur, annum vitam produxit; eoque Simon Episcopus noster se Tutorem Bremensis Ecclesiæ scribere potuit. Memorat de eo auctor Chronici Sclavici, dum adhuc Canonicum Paderbornensem ageret, occurrisse ei hominem inculto habitu, vultuque nec turbido nec læto, dixisse: observa hunc diem Gerharde, anno enim evoluto eris Paderbornensis Præpositus, & cum munus adieris, pendes mihi duas marcas. Res, ut prædixerat, evenit. Rediit hic denuo ad Gerhardum, edixitque, anno evoluto, & hoc, quem designo, die, eligeris Archiepiscopus Bremensis, & postquam in solio collocatus fueris, dabis mihi quinque marcas, prorsus ut prædixerat factum est. Rediit tertium hic vates, duas, inquiens, res tibi, uti evenere, prædixi: nunc tertiam tibi pandam sine remuneratione. Quinquaginta scilicet annos vives Archiepiscopus, iis expletis, nulla tibi vitæ dies supererit. Sed hoc vaticinio mendax ille demum compertus; vixit enim in Archiepiscopatu suo Gerhardus annos XXXVIII, & tricesimo tandem nono anno, festo Pantaleonis die abiit e vita.

Prædicitur Gerardo, fore ipsum Præpositum & Episcopum.

Ottonem quoque Episcopum Monasteriensem hoc anno excessisse e vita mortalium, tradunt fasti & chronica Monasteriensium Episcoporum, unde hi versus adnotati ad ejus obitum.

Otto bis senis huic sedi præfuit annis,
Vechta cum rebus est nostris empta diebus,

Quæ annorum ratio convenit cum Alberto Stadensi, qui eum anno MCCXLVII electum tradit: aut nostræ etiam opinationi, qui sequenti anno eodemque quo Simonem Episcopatum adiisse diximus; quemadmodum inchoati anni, & medii, quo defunguntur, sæpe pro integris numerantur a scriptoribus. Præsul certe Otto, qui integra laude Episcopatum gessit; nec in alio reprehensus, quam quod liberalitate effusior sæpe visus; Simoni Episcopo nostro per omnem vitam fraterno amore & auxilio conjunctissimus fuit, ad nobilium & prædonum insolentiam refrænandam. Succcessorem nactus Wilhelmum ejus nominis II ex Holtiorum nobilium familia, ex qua jam ante Monasteriensium Episcopus Ludolphus, & Wilhelmus postea Coloniensium Archiepiscopus delectus. Hanc plerique in diœcesi Osnabrugensi collocant; quamvis non nemo sedem horum nobilium de Holte trans Luppiam prope Dinslacium Cliviæ Transrhenanæ & Westphaliæ Oppidum monstret, qui genere olim, opibus, & potentia clari Vestam Recklinghusanam possederunt. *Teschenmacherus.*

Sustu-

Obitus Arnoldi Archiep. Trev. Brovverus lib. 16. Ann. Trev.

Sustulit præterea hic annus Arnoldum Trevirensem Archiepiscopum, virum ea tempestate egregium. Et cum a morte ejus alii Arnoldum Sleidanum, alii Bolandinum deligerent, Pontifex tertium, quod uterque vitio creatus esset, Henricum Effingium solio imponit, virum genere & sapientia egregium.

Annus Christi 1260.

Alexandri IV. Pont. 6. Richardi & Alphonsi Reg. 4. Simonis Ep. Pad. 14.

Brovver. l. 16. Annal. Serrarius in Mogunt. Trithemius. Defuncto Gerardo Archiep. Mogunt. succedit Wernerus.

Consecuta altero mox anno, qui Christi MCCLX succedit, mors Gerhardi Moguntini Archiepiscopi; eique subrogatus Wernerus Metropolitanus noster, ex familia Comitum Falckensteiniorum, nepos ex fratre Siffridi Archiepiscopi, majoris Ecclesiæ Præpositus, *vir*, ut Trithemius scribit, *excellens ingenio & prudentia, qui Ecclesiam suam optime per 24 annos administravit.* Is cum statim ab electione Romam proficisceretur ad salutandum Pontificem, & pallii decus impetrandum, comitem itineris aliquamdiu ultro sibi oblatum habuit Rudolphum Habsburgensem Comitem, quem postea Germania gloriosissimum Imperatorem sortita est. Jam tum Rudolphum ex religione & virtute cognitum designabat Wernerus, quem ad Imperii coronam eveheret. Tradit Siffridus presbyter per id tempus quatuor Metropolitanos Moguntinum Trevirensem, Bremensem, & Magdeburgensem ab Alexandro IV Pontifice Romæ consecratos esse Episcopos.

Statuta Ecclesiæ Colon. Tom. XI. concil. Parif recent. edit. Synodus Coloniensis, & quæ in ea sancita.

At Conradus Coloniensis Archiepiscopus, postquam ab Alexandro Pontifice de lustranda diœcesi sua, & collapsis in Clero moribus emendandis monitus esset, celebrem hoc anno, 4 Idus Martii provincialium suorum Episcoporum synodum magno Westphaliæ bono habuit; in qua cum multa salubriter XIV legibus sancita sunt; tum Clericis gravibus pœnis detractæ concubinæ, interdictaque negotiatio: vetitum ne quis in Clerum recipiatur, nisi literis & scientia apprime instructus: præscripta tonsura & decorus Canonici habitus. Interque alia sancitum, ut in omnibus Canonicorum Collegiis repararentur Dormitoria & domicilia, ad quæ Canonici ad communem somnum capiendum & chorum frequentandum ex prisco more convenirent, post decantatas vero matutinas laudes omnes a Decano deducerentur ad prælectionem sacram audiendam, ritusque Ecclesiæ perdiscendos; quemadmodum ordo sacrorum, & cura divini numinis quotidie peragendi, ceteraque præscribuntur; Præposito vero ea, quæ extra Ecclesiam aguntur, bonorum videlicet & redituum procuratio, ex quibus Clerici vivant, & possessionum defensio committitur. Pistrinum etiam publicum esse voluit synodus, ex quo panes quotidie distribuerentur Clericis, non frumentum; & quæ hujusmodi ad disciplinam Cleri formandam requiri poterant, ea in synodo sapientissime ordinata sunt. Quam ob rem acta hujus synodita censuere digna Parisienses, quæ inter conciliorum decreta referrent. Adeo per id tempus non tota communis vita dissoluta fuit. Sensim hæc prolapsio facta, dum primum socialis in claustro habitatio, deinde communis mensa, postremum nocturna illa congregatio solveretur. Ex quo Canonicorum, priusquam cooptantur, mos etiamnum apud nos obtinet, quo per certos dies intra vetus claustrum pernoctare, & primi matutinum psalmorum Chorum frequentare jubentur. In eadem Coloniensi synodo Conradus Archiepiscopus XXVIII salubria statuta edidit, secundum quæ Monachos D. Benedicti intra suam diœcesin vitam conformare voluit.

Sub id tempus Simon Episcopus noster jam bona amicitia conjunctus cum Conrado Archiepiscopo Coloniensi, magnopere probavit, quæ in Coloniensi synodo acta erant, connixus cum ceteris Westphaliæ Episcopis prolapsos inter belli turbas mores instaurare; commodumque Simonem inviserat Gerhardus frater, Præpositus Bremensis Ecclesiæ, vir judicio Bremensium Canonicorum mitra dignus; quocum & alia pertractavit, quæ ad politicam diœcesis gubernationem pacemque

Simon Ep. Warburgensibus dat facultatem muniendi urbem muroque incingendi.

que poscebantur. Inde Calend. Junii celebrem conventum Præsulum, ac nobilium, Ministerialiumque suæ diœcesis habuit Warburgi; in quo consulibus ac civibus potestatem fecit muniendi urbem, includendique novam partem urbis, quæ superiori in descensu montis subjecta est, & ad dimolam fluvium porrigitur; idque se ob fidam hactenus operam ac merita civium indulgere profitetur. Ab eo dehinc tempore vetus & nova civitas in unum Reipublicæ corpus, unumque munimentum coaluit, magnumque semper diœcesis præsidium in ea fuit adversus finitimorum Hassorum aliorumque hostium incursus, ex quo a Dedicone Comite olim urbs illa cum castello e comitatu Warburgensi Meinwerco Episcopo donata cessit. Literæ Simonis Episcopi sic habent.

Simon Dei gratia Paderbornensis Episcopus universis præsentia visuris in perpetuum salutem in eo, qui est omnium vera salus. Ut factarum rerum memoria perpetuo perseveret, expedit actus nostros temporales per scripturas authenticas æternari. Hinc est quod nos novum Oppidum Wartbergh, per quod Ecclesia nostra Paderbornensis in omnibus suis necessitatibus est suffulta, cupientes in omnibus specialiter promoveri, Consulibus & universitati ejusdem Oppidi, Capituli nostri Paderbornensis, Ministerialium & universitatis ejusdem Ecclesiæ nostræ communi accedente conniventiia & consensu, ex dilectione & gratia speciali duximus indulgendum, ut oppidum suum muro necessario inter se & oppidi vicinum & sibi contiguum & munitionibus circumquaque necessariis muniant & circumdent. Et ut hæc nostra ordinatio & gratia sibi facta a nobis & nostris successoribus & ab Ecclesia nostra perpetualiter firma & inviolabilis observetur, præsens scriptum sigillo nostro, & Ecclesiæ Paderbornensis, Hermanni Nobilis de Osede, nomine omnium Castellanorum in Wartbergh, Bertholdi, Werneri, & Hermanni Dominorum de Brakelo, civitatis Paderbornensis & Oppidanorum in Wartberg sigillorum munimine jussimus & fecimus roborari coram testibus subnotatis. Gerhardo Præposito Bremensi, & Widekindo de Osede Canonico Patherbornensi, Adolpho Comite de Waldeck, Hermanno de Osede, Hermanno de Holthusen, Nobilibus Bertholdo & Wernero de Brakelo, Conrado de Etteln, Conrado de Reckelingbusen, Henrico dicto Pankoken & Helia nato ejus, Theodorico de Mederike, Johanne de Osserhusen, & Castellanis nostris Friderico de Istorp, Conrado & Alberto fratribus de Welde, Gotscalco de Welde, Conrado & Volperto fratribus de Eysen, Denhardo de Noerde, Gerhardo & Gotscalco fratribus de Dinckelenbergh, Conrado, Gerhardo, & Helmico fratribus & Sculteris, Johanne de Nedere, Ludolfo de Humbranen Militibus, Hermanno Marscalco, Joanne de Vellede, Bertramo & Frederico, Theodorico, & Theodorico de Noerde, Berhardo & Helmico fratribus Schulteti nati, Conrado Luscho, & Conrado de Ettelen. Famulis Conrado de Sindessen, Regene Budone condicto Bassen, Henrico de Hoegeden, Johanne de Oisten, Ernesto & Henrico de Grimmelsen Militibus, Adolpho de Binelsdorp, Gerhardo, Alexandro, & Conrado de Nedere, Joanne & Alberto fratribus de Nedere, Amelungo & Gotscalco fratribus de Nedere, Volperto de Rosbecke, Conrado de Ossendorp, Frederico de Dasbergh, Johanne de Hoeveden, & sororio ejus Hermanno Ruffo, Henrico & Conrado fratribus de Rotworsen famulis, & civibus prædicti Oppidi. Proconsulibus Alberto & Siffrido. Monetariis & consulibus pro tempore Hermanno de Dalhem, Conrado de Wickelen, Wernero Schulteto, Conrado dicto Radt, Hermanno de Amelunxen, Conrado de Papenheim, Johanne de Natzung, Conrado Bruwardi nato Henrico Sartore, Alberto dicto Lethe, Arnoldo de Helmerdeshusen, Eckardo Ernberti nato, Hermanno de Heindessen, & universitate Oppidorum in Wartbergh, cum aliis quam pluribus. Nos enim omnes suprascripti vel Ministeriales Vasalli & universitas Ecclesiæ Patherbornensis, qui sigilla nostra non apposuimus, vel sigilla propria non habemus, sigillis appensis contenti sumus, & omnia supra dicta dicimus ita esse vera. Actum & datum Wartbergh anno millesimo ducentesimo sexagesimo in Calend. Junii Pontificatus nostri anno XIV.

Obitus Brunonis Ep. Osnabrug.

Referunt ad hunc annum verisimiliter mortem Brunonis Osnabrugensis Episcopi Isenburgici Comitis, viri inteer-

Erman. in chron. Osnabrug. Crantz. l. 7 Metrop. c. 43.

tegerrimi, & præclare de sua Ecclesia meriti; nihilque ad famam nominis, & virtutum decora in eo, nec in ceteris duobus Episcopis desideratum fuit, nisi quod disparem indole fratrem sortiti Fridericum, interfectorem D. Engelberti; jam multo senio confectus, qui in hos annos vitam produxit. Subrogatus Brunoni Widekindus e Comitum Waldecensium familia. Nihil his temporibus frequentius per Saxoniam, quam ubique in Episcoporum thronis conspicere Comitum filios, generis & virtutum claritudine eminentes, quorum auctoritate & familiarum potentia diœceses servabantur defensæ adversus nobilium & prædonum spolia.

Annus Christi 1261.

Alexandri IV. Pont. 7. Richardi & Alphonsi Reg. 5.
Simonis Ep. Pad. 15.

Siffridus Presby. Serrarius in Mogunt. histo. & Wernera.

Nam cum per interregnum, quo alter Regum in Hispania, alter in Anglia versabatur, nullo certo rectore Imperium gubernaretur, omnia liberius factionibus, & deprædationibus ac turbis miscebantur. Auctor interim est Siffridus Presbyter, hoc anno a Wernero Moguntino Archiepiscopo concilium Episcoporum jussu Alexandri Pontificis celebratum, quod & ab aliis Archiepiscopis imperatum memorat, ob Tartarorum incursiones, aliaque Ecclesiæ pericula; mandatumque a Pontifice, ut ad signum crucis per præcones sacros convocarent Christianos, publicisque precibus ac sacrificiis præverterent iram Numinis. Quare facile mihi persuaserim Simonem cum ceteris ejus Metropolis provincialibus Episcopis ad hanc synodum convenisse, quam Serrarius extare scribit.

Moritur Alexander Pontifex cui Successit Urbanus IV. Mangius Oderic. in histo. Eccles.

At non diu superstes Alexander Pontifex, postquam has saluberrimas curas sumpserat; excessit enim hoc anno VIII Calend. Junii. In cujus locum sublectus Urbanus IV, gente Burgundus; seu ut alii Gallus Fricassinus. Is licet humili loco natus; postquam tamen ob ingenii doctrinæque præstantiam, in omni cleri gradu inclaruerat, primum Episcopus Virdunensis, post Hierosolymitanus Patriarcha factus. Quo ex munere cum Viterbium accesserat, punctum causæ acturus, dissidentibus Cardinalibus in electione novi Pontificis, ipse extra numerum purpuratorum deligitur. Is ille Urbanus Pontifex, qui festum Corporis Christi, divino in hoc sacramentum amore ac spiritu afflatus instituit.

Mors Conradi Archiep. Colon.

Conjungit hic annus mortem Conradi Coloniensis Archiepiscopi, a quo Simonem Episcopum biennii custodia inclusum diximus. Præsul fuit, qui magnis animis magna opera pro Archiepiscopatu suo; vicarioque Regis munere pro Imperio gessit: uti hæc multis annales Coloniensium extollunt. Quanquam dum inferiores hasce provincias regeret, dominatu sæpe supra antistitis sacri modestiam se efferre visus sit: gesto in 24 annum Archiepiscopatu, Successorem habuit Engelbertum eo nomine II Falkenbergi Comitem, D. Gereonis Præpositum.

Et Widekindi de Hoja Ep. Mindensis.

Tertium funus Widekindi de Hoja Mindensium Episcopi accessit. Multis ille possessionibus locupletavit Ecclesiam suam, magnaque constantia propugnavit adversus hostes. Nam & ducem Lunenburgensem, Comitemque Wunstorpium, auxiliaribus Mindensium civium copiis superavit: & Comitem Ebersteinium, qui cum Hamburgensibus conspiraverat, armis domuit; ut tum in sago non minus, quam in toga Episcopali salus posita erat. Episcopatum excepit Cono, quem alii e familia Diepholtiorum Comitum, alii e Dynastarum Weggiorum producunt.

Annus Christi 1262.

Urbani IV. Pont. 1. Richardi & Alphonsi Reg. 6.
Simonis Ep. Pad. 16.

Odericus in hist. Eccles.

Trahebatur adhuc interregnum, magna Germaniæ perturbatione. Urbanus Pontifex ab utroque Rege sollicitatus pro augustali dignitate, audita utri-

Pontifex pro neutro Rege decidit, & Conradinum eligi vetat.

utriusque Regis causa, nihil decidit; ac ne alterutrum offenderet, utrique Cæsaris titulum detulit. Interim dum Germaniæ Principes contrariis inter se studiis pugnant, fuere qui Conradinum Conradi Regis filium postulandum suaderent. Quo comperto, Urbanus Pontifex haud secus, quam Alexander fecerat, scriptis ad Moguntinum, Coloniensem & Trevirensem Archiepiscopos literis, interminataque anathematis pœna mandat, ne Conradinum ad Imperium evehant. Tam exosa invisaque stirps illa erat, ob diras majorum vexationes, quibus tot annis Romanam sedem afflixerant.

Interim Argentorati, Treviri, Coloniæ civiles turbæ bellaque adversus Episcopos suos: alibi nobilium conspirationes; quibus malis expers non fuit Simon Episcopus. Nam Albertus de Sturmede, inquietus per Westphaliam dynasta, & quæ illi hærebat factio nobilium, rursum vexare Episcopum nostrum ac diœcesin cœpit. Ob hujus viri tyrannidem, ut monumenta nostra loquuntur, coactus Simon alia Ecclesiæ suæ bona oppignorare, alia divendere, militemque scribere ad insolentiam adversariorum reprimendam, quod hæ Simonis literæ docent.

Simon Dei gratia Paderbornensis Episcopus, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ omnibus præsens scriptum visuris in perpetuum, salutem in eo, qui est omnium vera salus. Cum labilis sit memoria hominum super terram, ad confirmationem ipsius literæ sunt inventæ, ut quod ea mortali hominum deficit, per scripturas authenticas æternaliter æternetur. Hinc est quod notum esse volumus, tam præsentibus quam futuris, quod medietatem decimæ in majori Dasburg, & aream superiorem in eadem villa Monasterio in Hersvith Cisterc. Ord. & nostræ diœcesis pro centum marcis legalium denariorum numeratæ pecuniæ & solutæ ob evidentem necessitatem Ecclesiæ nostræ, quæ nobis per tyrannidem Alberti militis de Stormede, & aliorum æmulorum Ecclesiæ nostræ imminebat, emptionis titulo præcedente & dominio ejusdem decimæ cum omnibus pertinentiis suis ad jus & proprietatem ejusdem Monasterii integraliter translato tradidimus & assignavimus ex omnium consilio & consensu perpetuo possidendam. Ad cujus facti nostri perpetuam evidentiam & munimen præsens scriptum sigillis nostris fecimus communiri. Datum Paderborn. anno Domini MCCLX *Ido* IV *Nonas Junii.*

Ursberg. sup. Annales Trevir. Chron. Colon. Albertus de Sturmede Diœcesin Paderb. infestat.

Annus Christi 1263.

Urbani IV. Pont. 2. Richardi & Alphonsi Reg. 7. Simonis Ep. Pad. 17.

Auctor Addit. ad Lamb. Schaff. Sifridus Presbyt. Crantzius lib. 8. Sax. c. 27. Infelici prælio Albertus Brunswicensis cum Landgravio Thuringiæ congreditur.

Mox longe gravius bellum exarsit in Saxonia, inter Albertum Thuringiæ & Henricum Hassiæ Landgravium. Hassus quod validioribus armis a Thuringo opprimeretur, confugit ad Albertum Brunswicensem Ducem, cujus sorore genitus erat; eoque Brunswicensis promptior ad ferendam opem consanguineo suo, cum ingenti exercitu Thuringiam ingressus, Saxoniam imperio tributariam fecit. His exacerbatus Thuringus Theodoricum Marchionem Misniæ implorat, junctisque armis Brunswicensem aggressi atrocissimo prælio superant. Pugnatum in pervigilio Apostolorum Simonis & Judæ prope Wetin a solis ortu ad horam diei nonam. Vulneratus, captusque magnus Saxoniæ bellator Albertus Dux Brunswicensis, quocum in captivitatem venere Zuerinensis, Ebersteinius Hanaltius, aliique complures Comites, ac nobiles. Dux per annum in vinculis hæsit, non prius solutus, quam octo marcarum millia, octoque munitiones Thuringo daret. Utrumne Simon Episcopus noster, quem Brunswicensi confœderatum diximus, in belli societatem venerit incompertum habeo.

Ceterum Simon Episcopus, quantumvis armatis controversiis cum nobilitate Coloniensi in propugnanda diœcesi distringeretur, non tamen omisit annuos synodos ad Cleri disciplinam multo impensius formandam; interque alia convocatis Archidiaconis suæ diœcesis, quos præcipuos sacrorum ministros habebat, oculosque Episcopalis muneris, veterem illis atque amplam sane jurisdictionem, quam obtendebant hisce literis comprobavit.

Simon Ep. amplam Archidiaconorum facultatem comprobat

Simon Dei gratia Episcopus Paderbornensis, Heinricus Praepositus in praepositura, & in Huxaria sedium Archidiaconus, R. Decanus Archidiaconus in Detmele, Praepositus Volradus Archidiaconus sedis in Harhusen, E. Archidiaconus Hervordensis, Magister Johannes Decanus Hilden. Archidiaconus sedis in Stenhem, Mauritius Cantor Paderburnensis Archdiaconus sedis in Wartberg, W. Thesaurarius Archidiaconus in Lemego, H. de Suninghusen Praepositi Apostolorum Petri & Andreae, & Camerarii Paderburnensis & in Archidiaconatibus ad dictam Praeposituram & Cameram pertinentibus vices gerens, universis Plebanis Ecclesiarum rectoribus & Presbiteris Paderburnensis dioecesis utriusque vitae salutem. Noverint universi praesens scriptum visuri, quod a tempore, cujus non extat memoria, & secundum canonicas sanctiones has habuit Ecclesia nostra consuetudines, quas adhuc observamus, quod Plebani & Presbiteri in alicujus Archidiaconatu constituti coram Archidiacono loci sunt conveniendi; & quod Archidiaconi, si volunt, ipsos possunt ad suam praesentiam in Ecclesiam Paderbornensem citare, & super excessibus suis, si sint enormes, ab officio suspendere, interdicere & excommunicare. Idem etiam Plebani & presbiteri sententias ab Archidiacono personaliter, sive litteratorie, vel per nuntium suum, cui vices suas commiserit, latas modis omnibus exsequentur. Has auctoritates & jurisdictiones ab antecessoribus nostris, & hactenus a nobis observatas, a Successoribus nostris cupientes observari, quia sic ad nos sunt devolutae, quod nullatenus immutare voluimus, vel audemus, Auctoritate venerabilis Patris & Domini nostri Paderburnensis Episcopi, cujus vices nos Archidiaconi gerimus, & propria, praecipimus sub vera obedientia dictas auctoritates & jurisdictiones inviolabiliter ab omnibus observari. Nos etiam Episcopus jus & consuetudinem Archidiaconorum nostrorum approbantes omnes Plebanos, sive Ecclesiarum rectores, & alios Clericos nobis ad obedientiam restrictos jure praedictorum Archidiaconorum nostrorum, qui derogare praesumpserint in praemissis, auctoritate praesentium ab officio decernimus esse suspensos. Datum Paderbornae. Anno Domini millesimo ducentesimo, sexagesimo tertio. ... Idus Martii.

(L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.)
(L.S.) (L.S.) (L.S.)

Annus Christi 1264.

Urbani IV. Pont. 3. Richardi & Alphonsi Reg. 8. Simonis Ep. Pad. 18.

Civium Colon. contra Archiep. suum rebellio. Trithem. in chron. Hirsau. Chr. Colon.

Anno dehinc proximo resuscitata gravis rebellio civium Coloniensium adversus Engelbertum Archiepiscopum suum. Nam postquam is Roma redierat cum minacibus Pontificis literis, Cives spreta Pontificis auctoritate, primo Theodoricum Archiepiscopi fratrem ex hospitio in custodiam abripiunt; postridie impetu facto in palatium ipsum Archiepiscopum captivum trahunt ad portam Rhenanam, multisque contumeliis & injuriis per furorem plebis tractatum conjiciunt in carcerem. Quae postquam vulgata in publicum, advolavit Henricus Leodiensis Episcopus, ejusque frater Otto Gelriae Comes, Engelbertus Marcanus Comes, omnisque Metropolis, ac Ducatus Westphaliae nobilitas ad liberandum Archiepiscpum suum. Horum armato adventu cives ad certa concordiae pacta, & mulcta 400 marcarum deducti, Archiepiscopum dimisere liberum. Hae domesticae Coloniensium turbae, quibus per omnem vitam exagitatus Archiepiscopus, quietum fecere Simonem Episcopum, ne Coloniensium procerum injuriis premeretur.

Compositio quaedam facta inter Comites Ravensberg. & Nobiles de Gesmele

Evocatus subinde Simon Episcopus noster ad conventum procerum Westphaliae, quo inter Ottonem & Ludovicum Comites Ravensbergenses, Simonis consanguineos, & Ludolphum ac Bernardum milites de Gesmele in hunc modum est transactum.

Otto Comes in Ravensberg omnibus in perpetuum. Ne modernorum pacta legitima ulla vetustatis posteritate valeant calumniari, expedit, ut quae rite geruntur literarum testimonio roborentur. Noverint itaque tam posteri quam praesentes, quod haec est forma compositionis inter Ludolfum & Bernhardum fratres dictos de Gesmele milites, & amicos eorum consummatae hinc inde ex una

parte

parte, & nos & Ludovicum fratrem nostrum, & hæredes nostros, nec non amicos nostros hinc inde ex altera. Dominus Ludolphus de Gesmele, & Dominus Bernhardus frater ipsius super rancore, qui vertebatur inter nos & ipsos, in hunc modum nobiscum composuerunt, quod nobis cum centum viris, quinquaginta armatis & dextariis phaleratis uitaqu, qui vulgariter Mase vocantur ad Albiam cum tribus septimanis ante nostram expeditionem non requisiti fuerint, tribus vicibus obsequentur, prima vice cum quinquaginta, secunda vice cum totidem, nec non tertia vice modo præmisso jure militari. Item si alicujus guerræ necessitas nos urget, nos & hæredes nostros, prout melius poterunt, adjuvabunt. Item nullis nobis malignari volentibus servient, Ecclesia sua, & consanguineis eorum duntaxat exceptis. Item decem marcarum reditus nobis erogabunt, & illos a nobis aut nostris hæredibus tenebunt jure feudali. Item decimam in Weringthorpe & Utmeringthorpe Ecclesiæ Osnabrugensi resignabunt, & operam efficacem, ut nobis concedatur, adhibebunt. Similiter ut uni ministerialium jam dictæ Ecclesiæ, cui præmissam decimam habere voluerimus, confirmetur, omni occasione postposita præstabunt. Item ut omnia præmissa ad effectum perducantur, & inviolabiliter observentur a parte jam sæpe dictorum militum Ludolfi & Bernardi viginti quatuor milites fide militari data promiserunt, ut si in omnibus promissis aliquis defectus acciderit, quod illi, qui sunt in diœcesi Monasteriensi civitatem Monasteriensem intrabunt, & alii qui sunt de diœcesi Osnabrugensi civitatem Osnabrugensem inde non exituri, donec omnia promissa fuerint adimpleta. Horum nomina sunt hæc Hermannus de Langen, Heinricus de Monasterio, Rolandus de Ugthorpe, Bernhardus de Gesmele, Bernhardus de Beveren, Harbertus de Asthorpe, Fridericus Vos, Johannes de Tinglade, Herbordus de Spredocœ, Nicolaus Hovet, Fridericus Vegesac, Hermannus de Davernberg, Johannes & Hermannus fratres de Merevelde, Jacobus Bitter, Lutbertus de Lange, Wescelus de Lembeke, Conradus Gans, Wescelus de Evernhem, Engelbertus de Westerrothe, Nicolaus de Beveren, Rembertus de Stochem, Otto Friso milites. Item nulla mors poterit hæc cancellare, quin prænominati fratres Ludolfus & Bernhardus & eorum fidejussores compositionem præmissam tam nobis quam hæredibus nostris debeant adimplere. Item hujus compositionis testes sunt venerabilis vir Dominus Simon Episcopus Paderbornensis, Dominus Widekindus Præpositus major Monasteriensis, Præpositus Hermannus de Lippia, nobilis de Lippia junior, Ludolfus de Dasle, Hugo, Ursus, Herbordus Vos, Johannes de Busche, Henricus Vincke, Godscalcus Wener, Alradus Pallidus, Rembertus de Busche, Ludewicus Hake, & alii quam plures. Item ut in facto tam legitimo nulla imposterum possit intervenire calumnia, præsentem paginam fecimus conscribi & sigillorum Domini Patherbornensis, & Domini Lippiensis junioris, nec non Domini Præpositi jam dicti, & Domini Hermanni de Lange munimine & nostro roborari. Datum Monasterii anno Domini 1264. 3. Calend. Julii.

(L.S.) (L.S.)

Superest quoque hujus anni rescriptum, quo Canonici Collegii S. Pauli, quod intra Corbeiam & Huxtariam situm erat. Abbates quidem Corbeienses suos fundatores agnoscunt; de cetero, cum diœcesis Paderbornensis sint, non ad aliud Abbati obstrictos teneri, quam ut certis per annum festis diebus Corbeiensium supplicationes deducant, id ita habet.

Ad quid Canonici Huxarienses se Abbati Corbeiensi obstrictos agnoscant.

Nos Hermannus Dei gratia Præpositus, Henricus Decanus, ac totum Capitulum novæ Ecclesiæ apud Corbeiam Paderburnensis diœcesis protestamur & recognoscimus per præsentes, quod cum Abbates Corbeienses, qui fuerunt pro tempore, jam prædictam Ecclesiam nostram a prima fundatione construxerint, & de bonis ipsius Monasterii Corbeien. ad servandum ibidem sub debita gubernatione Præpositi & Decani Canonicorum Collegium sufficienter dotaverint, & in hujus rei recognitionem non immerito nos ac nostri Successores Abbati Corbeiensi, qui pro tempore fuerit, tanquam nostro patrono temporali, in cujus ordinationi Præpositura Ecclesiæ nostræ semper consistit, & ipsi Corbeiensi Monasterio, salvo nobis jure liberæ electionis Canonicorum nostrorum, quod semper habuimus, ad honorem ac reverentiam specialem perpetuo teneamur, in

qua-

quarundem solemnitatem processionibus vespertinis ac missalibus ab antiquo servatis, nominatim inferius exprimendis, tenemur eosdem specialiter honorare. Nobis autem, ut nostris Successoribus, neque Abbas, neque alii Prælati seu officiati Monasterii Corbeiensis ad jura aliqua tenebuntur, nisi tantum ad quarundem solemnitatum servitia, cum ad ipsos processionem fecerimus, ita tamen si infra refectorium cum ipsorum confratribus; quando eis hæc in refectorio ministrantur, voluerimus acceptare. Processiones itaque vespertinæ, quas nisi necessarium impedimentum obstiterit, observare, ac facere tenemur, ad Monasterium Corbeiense sunt istæ in S. die Paschæ ad Vesperas, in Vigil. Inventionis S. Stephani. In Vigil. dedicationis Monasterii Corbeien. in die nativitatis Domini ad Vesperas. Processiones vero missales observabimus illis quinque diebus, qui immediate prædictas Vigilias aut vesperas consequuntur. Item processiones rogationum. Item in die Ascensionis ad Missam. Item in secunda feria Pentecostes. Item in festo B. Justini, quod est ad vincula Petri. Item in assumptione B. Virginis gloriosæ. Item in festo omnium Sanctissimorum. Item in purificatione B. Mariæ Virginis. Item in die palmarum. Item ad Monasterium in Rodhen, in inventione S. Crucis, & in festo B. Mariæ Magdalenæ processiones more solito faciemus. Ad habendam itaque firmiorem hujus rei memoriam & servandum hæc omnia prænotata & nunquam ab hujusmodi recidendum, Nos Præpositus, Decanus, & Capitulum supradicti has præsentes literas ad cautelam, & perpetuam firmitatem decrevimus roborandas. Datum Anno MCCLXIV. 3. *Idus Maji.*

Sexto deinde Nonas Octobris excessit e vita Urbanus IV. Pontifex; observatumque quo die decumbere cœpit, horribili aspectu cometam illuxisse, qui deinde post tres menses eâ nocte, qua sanctissimus Pontifex animam Deo reddidit, repente evanuerit. Nec vanum fuit prodigium multarum calamitatum; consecuta enim mox bella inter Principes & Reges, discordiæ inter cives & Præsules sacrorum, aquarum inundationes, maris tempestates, pestis, multaque passim mortalium mala. *Moritur Urbanus IV. Pont.*

Annus Christi 1265.

Clementis IV. Pont. 1. Richardi & Alphonsi Reg. 9. Simonis Ep. Pad. 19.

Siffridus presbyter. Tritbem. Odoricus in hist. Eccles. Spondanus. Conventus Principum Saxon. Auctor addit. ad Lamb. Crantz. l. 8. Saxon. c. 27.

Interim sub initium anni sequentis, quæ Dei fuit providentia, obtigit Ecclesiæ Clemens IV, nonis Februarii absens in locum Urbani IV subrogatus, natione Gallus Narbonensis, quanquam matre Germana genitus: vir inter ævi illius sapientissimus auctoritate & virtute singulari. Sapientissime quoque Saxoniæ nostræ Principes, cum & per interregnum omnia dissolvi viderent, & per fatale sidus impendentia mala timerent, convenere Quidlenburgi; Albertus nimirum Thuringiæ Landgravius, Otto Marchio Brandeburgensis, Albertus & Joannes duces Brunswicenses, Marchio Misniæ, Comites Holsatiæ, ceterique primores, consultantes in medium de pace ac concordia conservanda; tanquam priscam Saxonum Rempublicam instauraturi, cum nec Regem certum, nec Cæsarem haberet Imperium. Eo quoque in conventu bellum sacrum adversus paganos in Prussia decretum, sumptumque est ingentibus animis sub vexillo crucis; quanquam ob hiemis lenitatem penetrare non licuerit.

Hoc præterea anno cum per interregnum omnia liberis nobilium infestationibus miscerentur, urbesque adversus suos dominos rebelles insurgerent, Thymo Corbeiensis Abbas Advocatiam Oppidi Huxtariensis, quam ultro abdicavit Comes de Pyrmont, transtulit ad Albertum & Joanem Brunswicenses Duces, ad rebelles Oppidi cives retundendos. Quemadmodum & Simon Episcopus noster, ut supra diximus, cum eodem Alberto Duce mutuum defensionis fœdus iniit, quo se magis adversus hostes suæ diœcesis Brunswicensium auxilio firmaret. *Thymo Ab. Corbeiens. Advocatiam Oppidi Huxariens. transfert in Duces Brunswicenses.*

Tymmo Dei gratia Abbas Corbeiensis, & Henricus eadem gratia Paderbornensis Præpositus, Tutor Ecclesiæ antedictæ. Universis Christi fidelibus tam præ-

præsentibus quam futuris hanc paginam inspecturis salutem a Domino & Domino Dei filio JEsu Christo. Recognoscimus & tenore præsentium protestamur, quod ad liberam resignationem Comitis Hermanni de Piromont, suæque conjugis, ac recti fratris sui Comitis Gotscalci bonæ memoriæ, nec non puerorum utriusque ac hæredum, illustrioribus Principibus Dominis Ducibus Alberto & Joanni de Brunswig Advocatiam Hoxariensis civitatis infra muros porreximus, eo jure quo præfati Comites de Piromont ab Ecclesia nostra tenuerunt in feudo multis annis, salvo tamen eo, quod nobis nostrisque Successoribus, Abbatibus, Præpositis, & Ecclesiæ nostræ permaneant salva & integra jura nostra, quæ sunt hæc secundum consuetudinem hactenus observatam. Cives Hoxarienses ad expeditiones nostras, cum indiguerimus, tenebuntur; potest & Abbas pro tempore facere petitiones pro subsidio faciendo. Præposito vero super vino, pane, & cerevisia tale jus servabitur, sicut multis temporibus servatum est. Nullus minister, vel de Abbatis familia, aut conventus in civitate Huxariensi obligabitur, nisi prius coram Abbate de eo querimonia deposita fuerit, sicut decet. Insuper Advocatiam in Bodenfelde *&* Hamelen, *quam Hermannus & Ernestus milites de Uslaer a nobis & a nostra Ecclesia tenuerunt in feudo, porreximus Ducibus memoratis simul cum feudo, quod Bodo Domini Bertholdi filius de Hamborgh a nobis tenere debebat, & nunquam curabat recipere, & si etiam recepisset, propter multiplices suos excessus, quos adversus nostram perpetravit Ecclesiam, ipsum suum feudum culpis suis dignoscitur merito perdidisse. Domini Duces etiam jam præfatum feudum Domino Henrico de Homborgh nobis astantibus porrexerunt, promittentes in manus nostras, quod nunquam deinceps præfatum feudum dicto Bodoni restituent, vel relinquent. Præter ista Domini Duces sæpius nominati nos & Ecclesiam nostram tueri debent contra quemlibet, & in suis juribus conservare. Cæterum cum privilegia nostra imperialia perspexerimus cum rescriptis eorundem privilegiorum ad dictos Dominos Duces, nostræ nuncios Ecclesiæ remittemus, secundum quæ rescripta super feudis eorum possit nova forma concipi literarum. De supraabundante autem gratia adjicimus, si Hoxarienses rebelles extiterint, & in quibus tenentur, non velint Dominis Ducibus obedire, quod ipsis de omnibus castris Ecclesiæ ac munitionibus contra Hoxarienses pro viribus astabimus & muniale auxilium præstabimus bona fide. In prædictorum siquidem omnium firmissimum argumentum, & ad omnem dubietatis scrupulum de cordibus tam futurorum quam præsentium penitus amovendum, præsentem paginam super his conscriptam sigillorum nostrorum appensione exquisiti de maturo fidelium nostrorum consilio, & ipsorum consensu accedente pariter & conventus assensu duximus roborandam. Hujus itaque rei testes sunt & præsentes aderant venerabilis pater Dominus Theodericus Viconensis Episcopus, Henricus Prior Corbeiensis, Fridericus Præpositus, Borchardus Cellerarius, Henricus Custos, Requimus Magister Caritatum, Bartoldus Capellanus Domini Abbatis, Henricus Decanus novæ Ecclesiæ, Cantor, Plebanus Corbeiensis, Comes Henricus de Sterneberg, Comes Ludolphus de Hallermunt, Lotardus de Meinersen, Henricus de Homborg, Gebhardus de* Bortfelde, *Fridericus de* Nemdorff, *Baldewinus de* Grenichen, *Henricus de* Vorestede, *& alii quam plures. Actum & datum Hannoveræ. Anno Domini MCCLXV. in Vigilia Ascensionis Domini ejusdem anni.*

Multum patrocinii ex his literis quærunt Duces Brunswicenses nostrorum temporum, quo sibi hæreditariam a Tymone Abbate advocatiam Hoxtariensis Oppidi asserant; possetque eodem jure Episcopus Paderbornensis sibi hæreditarium Tutoris munus vendicare, eo quod per id tempus bis Tutor Corbeiensium delectus. Sed hæc tum potissimum temporaria fuere munia, perturbulenta interregni tempora, tam Episcopo quam Duci delata ad defensionem ac tutelam; quæ pro arbitrio Abbatis & Cœnobitarum, si res posceret, abrogari illis, transferrique in alios poterant. Et quæ unquam lex Cæsaris, aut Regis per Imperium Episcopos & Abbates alligavit ad perpetuum & hæreditarium Tutorem, vel Advocatum? cum tot tabulæ Cæsarum adsint, quibus Abbatibus & Abbatissis libera potestas data eligendi Advocatum.

Imo

Imo quantum non laboratum per id tempus, ut noxium & infestum illud genus advocatorum eliminaretur ex Ecclesiis? & quæ non in hanc rem Pontificum decreta? tantum abest, ut Pontifices hæreditarias esse voluerint advocatias. Quanquam olim cum una religio possideret Germaniam, Advocati cooptati adversus hostes juris sacri, & bonorum sacrorum; post ubi nostro fatali ævo hæresis turbavit Germaniam, urbesque cum Advocatis a vera religione descivere; Advocati qui Episcoporum & Abbatum jura, & religionem adversus rebelles urbes tueri debebant, munus suum convertere in patrocinium hæresis, Deo & dominis suis, quorum ministri erant, infidi.

Excedunt e vivis Wilhelmus II Ep. Monast.

Eduxit hic annus e vita mortalium duos Westphaliæ Episcopos; primo Wilhelmum ab Holte, eo nomine II Monasteriensium Antistitem, quanquam sine Episcopi consecratione, quam longius ac par fuit, distulisse scribitur. Vir cetera religiosus, qui festum undecim SS. Virginum, D. Gregorii, ac Vincentii Martyris per diœcesin solemni ritu colendum præscripsit. Auxit urbem Monasteriensem Ecclesia D. Lamberti, & Bilderbecensem gravi Advocati jugo liberavit; sublectus in locum ejus Gerhardus a Marcka, Adolpho Comite genitus, Engelberti tum regentis frater.

Et Cono Ep. Mindens.

Chron. Mind. a Pistor. editum inter script. veteres Chr. Mind. a Meibomio editum. Leerbeck. in Chron. Sclav. Crantz. l. 8. Metrop. c. 42.

Alter, qui excessit, Cono Mindensium Episcopus, gesta per quatuor annos & menses quinque præfectura sacra. Præsul quem fasti mirifice commendant a continuo precandi studio; quippe cui familiare ipsas noctes vigiliis & precibus conjungere & prisca Episcoporum religione præfulgere. Successorem habuit Ottonem, e Prædicatorum familia sacerdotem. Ita enim de illo Antonius Senensis: Otto de malis ex equestri ordine diu militiam tractavit, post renunciatis omnibus institutum D. Dominici amplexus; ex quo ob singularem prudentiam & virtutum decora Mindensis Episcopus delectus est. Cleinsorgius Ottonem hunc ex Hojanorum Comitum familia deducit; ut falli dixeris Crantzium aliosque qui obscuro loco natum tradunt. Eo præsule Mindæ pons Visurgi instratus, ac mirifice Prædicatorum ordo ea in urbe eruditis & præstantibus viris floruit. Verum cum Otto sex annis & undecim mensibus præfuisse, obiisseque anno MCCLXXV in utroque Chronico tradatur, aut, ut Leerbeckius vult, anno MCCLXXIV; necesse est Mindensem Cathedram ab excessu Cononis biennium ex dissidio aliquo eligentium vacasse, quod & Crantzius judicat, opinaturque a Pontifice impositum.

Annus Christi 1266.

Clementis IV. Pont. 2 Richardi & Alphonsi Reg. 10. Simonis Ep. Pad. 20.

Carolus Comes Andegavensis Rex Siciliæ renunciatur.

Monachus Paduan. l. 3 Richard. in hist. Nangius in gest. S. Ludov. Sifronis Append. Odoricus. in histor. Eccles. Spondanus. Levold.

Annus dehinc sexagesimus sextus supra ducentesimum & millesimum lætus Romano Pontifici Italiæque affulsit. Nam Carolus Andegavensis Comes, S. Ludovici Francorum Regis frater, jam ante ab Urbano IV Pontifice evocatus in Italiam Rex Siciliæ renunciatur, a quo memorabili hoc anno ad Beneventum prælio victus Manfredus Friderici II Imperatoris ex concubina filius. Eo inter ceteros interempto, liberata est Romana Ecclesia infesto Tyranno, qui pro majorum malignitate Pontifices dire vexarat. Regnumque Siciliæ a Suevis ac Germanis ad Francos est translatum. Languescentibus jam per multos annos Germanis, ac fœde inter duos Reges dissidentibus, supererat Conradinus Conradi Regis filius, unicus stirpis Suevicæ hæres; sed & hunc victor Carolus exclusit regno.

Diffidet a suo præsule Colonia.

Turbida non minus Germania, ob insolentiam nobilium atque urbium, ubique fere convellentium immunitatem Ecclesiarum. Quam in rem Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus synodum congregavit, multisque salutaribus decretis Clericorum libertati consuluit. Sed jam eo invaluerant hæc mala, ut non tam censuris Ecclesiasticis, quam armis libertas vindicanda. Subinde Coloniæ cruentum dissidium inter patricios & plebejos. Qua opportunitate oblata, Archiepiscopus copiis Moguntini Archiepiscopi, Adolphi Montium & Theodorici Cliviæ Comitum, suorumque clientum adjutus, urbem

urbem obsidet, ratus ex dissidio civium urbem in suam potestatem venturam; sed casso eventu: obsidio frustrata Archiepiscopum, odia civium multo acerbius accendunt in ipsum præsulem.

Tranquillior Simoni Episcopo sua diœcesis erat; & qua valebat auctoritate apud suos & vicinos Principes, in pervigilio D. Bartholomæi, quod ex vetustis Huxtariensium literis accepimus, rursum Tutor Corbeiensium est delectus. Nam quantum ex ceteris eorum temporum monumentis accipimus; Thymo Abbas, & celebre illud Cœnobium magnopere nobilium ac prædonum insolentia infestabatur. Quam in rem Simon Episcopus noster Collegium Canonicorum D. Pauli, quod in ripa Visurgis intra Cœnobium & Huxtariam erat, pro Episcopali auctoritate ejus loci, transtulit in ipsum Huxtariæ Oppidum; id quod exinde S. Petri Collegium appellatum est, Ecclesia ejus loci Collegium transmutata. Quæ per has tabulas consignata posteris esse voluit.

Simon Ep. iterum Tutor Corbeiensium delectus, Collegium Canonicorum foris situm in Oppidum Huxariense transfert.

Simon Dei gratia Paderbornensis Episcopus, omnibus hanc paginam inspecturis salutem in vero salutari. Cum omnis ætas ab adolescentia sua prona sit ad malum, ideoque hominum malitia succrescente in tantum invaluerit prædonum audacia, quod viri Ecclesiastici maxime sæculares Canonici extra munitiones nequeant cum securitate debita Domino famulari. Nos attendentes, quod una conventualis Ecclesia sita inter Corbeiam & Huxar. nostræ diœcesis propter prædonum insultus & tribulationes varias honore debito in divinis, & in observantia religionis antiquæ est, modis omnibus destituta, & Canonicorum ædificiis destructis incendio, ipsi necessitate urgente nolentes & dolentes reliquerunt eandem Ecclesiam desolatam, & insuper perpendentes utilitatem in vario præbendarum incremento ipsam Ecclesiam cum suo conventu & cum reliquiis beati Pauli & beatæ Luttrudis cum sepultura mortuorum, & scotis nostri Capituli & & aliorum discretorum accedente consilio & consensu in locum alium munitum videlicet Huxar *in nomine* Patris *& Filii & Spiritus sancti transferimus ad Ecclesiam Petri, volentes & constituentes & in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo mandantes, ut Præpositus, Decanus & Capitulum sic translati a nobis disciplinam & religionem, quam ipsorum Antecessores in nova Ecclesia olim consueverant servare observent, ac omnem honorem & justitiam, quam Corbeiensi Ecclesiæ statutis temporibus in processionibus facere consueverunt, in Huxar residentes ipsi Corbeiensi Ecclesiæ faciant reverenter, ac si in nova Ecclesia personaliter residerent. Volumus etiam & constituimus, quod dicta Ecclesia S.* Petri *cum suo conventu & cum sua communitate gaudeat, quantum ad libertatem tam in personis quam in rebus privilegio, quo gaudet nostra* Paderb. *Ecclesia secundum constitutiones canonicas & legales. Præcipimus etiam quod dicta nova Ecclesia auctoritate* Capituli *S.* Petri *Huxar per honestum & bonæ conversationis presbyterum officietur perpetuo in divinis. Ut autem hæc rata & inconvulsa subsistant, præsentem litteram tradidimus nostri & Capituli nostri sigillorum appensionibus roboratam. Actum & datum in* Paderborn. *anno Domini* MCCLXVI, V. *Calend. Maji.*

Animo deinde converso in Cœnobia religiosorum, Simon Iburgi in arce sua varias donationes, Gerdensi Virginum Cœnobio factas auctoritate Episcopali ratas habet. Inde Lovenæ pro tribunali in congressu præsulum ac nobilium jus dicendo molestam litem Gerdensibus motam decidit. *Testes* sistuntur *venerabilis D. Thymo Abbas Corbeiensis, Hermannus Hospitalarius, Albertus Comes de Everstein, Joannes de Kalenberg, Godscalcus & Gerhardus de Dinckelburg, Udo de Wethen, Hermannus, & Joannes de Patberg, aliique complures* e nobilitate viri. *Acta sunt hæc in octava Nativitatis B. Virginis, anno* MCCLXVI. Simul ex his aliisque literis constat, non omnem adhuc Eversteniorum Comitum stirpem, post actum in furcam Comitem Eberstenium, ut supra ex aliorum narratione retulimus, ad Visurgim extinctam fuisse. Aliis præterea tabulis hujus anni Simon Episcopus ampla decimarum bona in pagis Dasburg & Corbeke, quæ ex feudo ad ipsum reciderant, Cœnobitis Hardehusanis dilargitur, ductus cumprimis, ut fatetur, singulari in religiosos viros affectu. Id vero sicuti ex consensu Capituli facere necesse habuit; ita testes magno numero adscribuntur e clero & nobilitate, actaque hæc referuntur Paderbornæ IV Calend. Maji.

Simon Ep. Cœnobiis Gerdensi & Hardehusano benefacit.

Annus Christi 1267.

Clementis IV Pont. 3. Richardi & Alphonsi Reg. 11. Simonis Ep. Pad. 21.

Gobelin. ætat.6.c.67 Archiepisc. Moguntinus, implorata D. Liborii ope, calculi doloribus Paderbornæ liberatur.

Annus insequens, qui Christi affluxerat MCCLXVII, Simoni Episcopo honorificus fuit duorum Archiepiscoporum congressu. Nam cum per id tempus, ut Gobelinus noster memorat, Wernerus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, acerbis calculi doloribus cruciaretur, audiissetque D. Liborium eo in genere morbi celebrem esse miserorum patronum, multosque ejus implorata ope cœlitus juvari; fama miraculorum excitus, confisusque Paderbornam accessit. Atque is postquam a Simone Episcopo benigne exceptus, ad Divi corpus, quod apud nos ex Galliis translatum colitur, supplex procubuit, votaque exsolvit, omni deinde calculi dolore liberatus est. Lætusque non minus, quam gratus Archiepiscopus literas mox vulgavit, quibus 40 dierum indulgentias elargitur omnibus, quotquot in Moguntina sua diœcesi subsidia ad restaurationem basilicæ Paderbornensis collaturi essent; id quod publicum simul testimonium ac monumentum hujus cœlestis beneficii fuit. Ac Simon Episcopus noster suam erga Divos testatus pietatem, festum undecim millium Virginum denuo celebre esse voluit.

Simonis Ep. studium in reprimendo Waldecensi Comite, Corbeiensibus infesto

Alter Simonis Episcopi nostri congressus fuit cum Engelberto Coloniensi Archiepiscopo, pro Tutoris Corbeiensium munere, quo uterque se inscribit in literis mox producendis. Enim vero cum per id tumultuarii interregni tempus multis injuriis & spoliis tractarentur Corbeienses a vicinis, ausus est & Adolphus Waldecensis Comes arcem & Oppida & bona Corbeiensium per vim invadere, adscitis in societatem belli Widekindo filio, Osnabrugensium Episcopo, ceterisque nobilibus & clientibus etiam Corbeiensium, quorum rapaces manus pronæ erant in spolia Ecclesiarum. Hos Simon Episcopus noster, pro Tutoris munere, armis suæ diœcesis, & Corbeiensium est aggressus, multosque perfidos fiduciarios in vincula traxit. Id vero bellum cum tumultuariis dimicationibus alternisque deprædationibus traheretur, per has Westphaliæ partes, ne latius serperet, indixere tutores Episcopi Engelbertus Coloniensis, & Simon Paderbornensis Episcopi publicum in campo conventum; ad quem præter Comites & equestris ordinis viros evocati sunt Gerhardus Monasteriensis & Widekindus Osnabrugensis Episcopi, quorum judicio & arbitrio transactum est inter Thymonem Corbeiensem Abbatem, & Adolphum Waldecensem Comitem de castro Lichtenvelt olim etiam a Dithmaro Abbate instaurato duobusque Oppidis Sassenberga, & Vorstenberga ceterisque possessionibus Corbeiensium a Waldecensi interversis; latius enim per Waldecensem Comitatum se porrigebant bona Corbeiensium, quam Comitum rapacitas ferre poterat; ipsumque adeo Corbacum, quod nunc primarium Waldecensium Comitum est Oppidum, vetus Corbeiensium possessio erat. Quæ eo indignius per spolia rapi ferebat Simon Episcopus noster, quod per eundem Comitatum se quam latissime porrigeret jurisdictio sacra Paderbornensis Ecclesiæ; quemadmodum Corbacum etiam Sedes erat Vice Archidiaconi Paderbornensis. Igitur ut compositione fumus belli sopiretur, in hunc modum transactio partium arbitrio facta est.

Compositio discordiæ inter Engelbertum Archiep. Col. Simonem Ep. Pad. & Comites de Waldeck

In nomine Domini Amen. Nos Engelbertus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ac sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, & Simon eadem gratia Paderbornensis Episcopus recognoscimus & tenore præsentium protestamur, quod discordia, quæ inter nos & amicos nostros ex parte una, & nobilem virum A. Comitem de Waltecke & amicos suos ex parte altera dudum extitit, sopita est amicabiliter sub hac forma. Quod nos qui nunc Corbeiensis Ecclesiæ tutores existimus, de consensu Abbatis & Capituli dicto Comiti & hæredibus suis de Waltecke castrum Lechtenvels, & duo oppida Sassenberg ac Vorstenberg dictæ Ecclesiæ pertinentia cum hominibus, terris, possessionibus, & omnibus juribus suis ab Oppido Corbeke,

beke, & sursum versus Lichtenvels pro septingentis marcis denariorum apud Corbeke & Medebeke, legalium Ecclesiasticis beneficiis, & Ministerialibus duntaxat exceptis, obligamus, quæ in vigilia, vel in sancto die, aut in crastino Beatæ Walburgis, & non in alio anni termino annis singulis pecunia integraliter persolvenda infra oppidum Corbeke dum volumus & poterimus redimemus, & qui pecuniam Corbeke adduxerint, firmum conductum habebunt illac veniendi & ad propria redeundi. In cujus rei robur & testimonium nos dictæ Ecclesiæ Abbatem & Capitulum cum effectu inducemus ut præfatam obligationem ratam & gratam habeant, & eam suis patentibus literis approbent & confirment. Promissum est etiam, quod dicta Ecclesia ad redimendum castrum & Oppida præfata cum omnibus juribus suis quocunque modo nobis ab Ecclesiæ tuitione cedentibus liberam habebunt facultatem in annis & terminis prænotatis. Si vero dictas literas Abbatis & Capituli procurare non potuerimus, nos præfatum Comitem & hæredes suos ab omni actione tam spirituali quam sæculari, quæ contra ipsos ratione dictæ obligationis & bonorum a quibuslibet moveri poterit, penitus absolvemus, ipsis insuper contra omnes in dictis castro & oppidis injuriam & violentiam ex parte Ecclesiæ Corbeiensis ratione dictæ obligationis facere volentes, tam spirituali quam sæculari brachio pro nostris viribus favorabiliter consilio & auxilio succurremus, salvo omni jure omnium dictos terminos inhabitantium, ita quod quilibet bona hactenus & nunc obligata per memoratum Comitem & hæredes suos redimi non poterunt, nisi de possidentium vel Ecclesiæ fuerit voluntate. Præterea sæpedictus Comes cum decem militibus, Comes de Arnesberg & filius suus cum sex militibus firmam præstabunt cautionem, ut cum memorata pecunia integraliter persoluta fuerit, prout superius est expressum, castrum, oppida, & bona prænonata cum integritate omnium suorum Corbeien. restituentur Ecclesiæ, & inhabitatores eorum jurabunt, quod eidem pertineant, ut teneantur. Nos Dei gratia E. Colon. Archiepiscopus, S. Paderb. G. eadem gratia Monasteriensis Episcopi, W. Osnabrugensis electus, O. de Marca, F. de Retberg Comites, H. Dominus de Lippia, H. Burchgravius de Stromberg, H. Marscalcus Westphaliæ, Hermannus de Monasterio, Wezelus de Lembeke, Hugo Ursus, Bernhardus de Beveren, Henricus & Bertholdus fratres de Sasato, Gerwinus de Rankenrodte, Godefridus de Huvele, Thidericus dictus Valenspit, Hermannus de Mervelde, Nicolaus de Beveren, Albertus Dapifer, Albero dictus Criveth, Rodolfus de Horne, Herboldus de Amelungessen, Johannes de Brocbeke & Conradus de Etlen, dicimus publice omnia supra dicta per nos amicabiliter fuisse, & concorditer ordinata, quod nos qui sigilla non habemus sigillis appensis contenti sumus. Actum & datum in campo apud Distide. Anno Domini MCCLX *septimo in Vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ.*

Adsunt præterea Simonis Episcopi literæ, quibus in captivos nobiles de Itteren, ac ceteros perfidos Corbeiensium clientes, quod Adolpho Waldecensium Comiti adversus suos Dominos militassent, severe animadvertitur; quos non prius captivitate laxari permisit, quam jurarent se Paderbornensi Episcopo & Corbeiensi Abbati cum XII armatis equitibus per triennium militaturos, quorum singuli phaleratum equum ducerent in omnem expeditionem parati. Literæ hæ pridie Natalis Virginibus consignatæ in oppido Volmersen. Ea sane tum temporum & prædonom licentia erat, unde sagum pro toga sumendum erat sacrorum præsulibus, aut jactura omnium sacrorum bonorum facienda.

Nec Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, multum ab hac transactione quietus fuit, quando hoc ipso anno rursum tumultuatum Coloniæ inter plebem & optimates. Et cum ad malum illud persanandum evocaretur a patriciis in urbem Wilhelmus Juliacensis Comes, auctoritate atque armis per id tempus prævalidus, discordantes quidem optimates cum plebe composuit; verum urbem contra Archiepiscopum longe graviori vulnere concitavit. Quo comperto Archiepiscopus arma convertit in Juliacensem, contractoque milite, quem nobilitas, clientes & Cliviensis Comes submisere, cum subitario exercitu, præcipitantius quam ab amicis probabatur, movit in ho-

Chron. Colon. Chron. M. Belgii. Gelen. Actis ex Archi. product. Heisterus in suffrag.

Iterata Coloniensium rebellio inde que prælium, quo victus captusque Archiep. Colon.

hostem. Nec segnius Wilhelmus Juliacensis Comes ac filius contraxere suas ac fœderatorum copias, quibus adversus Archiepiscopum processum; ventumque est ad locum, qui sylva Mariæ dicitur inter Tulpetum & Lochonich. Ibi, ut auctor Chronici M. Belgii memorat, commissum est acre prælium. Cæsus captusque Archiepiscopus, & per tres annos supraque in Nidecano carcere a Juliacensi constrictus hæsit. Pugnæ huic interfuit Gerhardus Comes Marcanus, Monasteriensis Episcopus Juliacensis partes secutus, captumque Archiepiscopum sine sensu doloris spectavit. Ob quod inhumanum facinus a Clemente Pontifice anathemate percussus, & diœcesis Monasteriensis interdicto sacrorum subjecta est. Vir erat Archiepiscopus indole bonus & benignus in omnes, sed bello infelix; quod malitia temporum non ferret optimos Ecclesiarum præsules, nec ipse Conradi Antecessoris Archiepiscopi consiliis paruisset, a quo designatus successor, jussus fuerat obsides, & rebellia Coloniensium civium capita retinere in custodia; quos dum Engelbertus pro ingenii bonitate laxarat vinculis, illi beneficium convertere in novam rebellionem, attractoque in societatem perduellionis Juliacensi Comite, homine superbo, contempsere Clerum & sacrorum præsules, quos per omnem vitam multis injuriis & spoliis divexarant. Auctor est Ubbo Emmius hoc eodem bello præsulem Paderbornensem a Gerhardo Monasteriensi Episcopo captum esse, cujus rei ego nullum vestigium reperio in monumentis nostris; quamvis mihi facile persuaserim Simonem Episcopum nostrum Coloniensi auxiliares copias submisisse.

Ubbo Emmius lib. xi histor. Fris.

Multis hæc denarrantur in chronico Coloniensi, sed ordine temporum confuso. Sane captivitatem Archiepiscopi ad exitum hujus anni referendam esse, satis docent ea, quæ Clemens Pontifex scriptis anno statim proximo per Castanetum Legatum suum egit pro liberando Archiepiscopo, uti id multis deducit Gelenius & Heisterus ex actis Coloniensis Ecclesiæ.

Gelen. tom. 2. Biblioth. M. S. Heisterus in histor. Eccl.

Annus Christi 1268.

Clementis IV. Pont. 4. Richardi & Alphonsi Reg. 12. Simonis Ep. Pad. 22.

Stero. Paduanus Monach. S. Anton. Siffrid. Odoricus in histor. Eccl. Conradini Ducis interitus, quo cum familia Suevia extincta.

At longe tristior anno proximo casus Conradini juvenis. Is quod Conrado Rege genitus, unicus supererat Imperatoriæ familiæ hæres, a Germanis quibusdam Principibus & Henrico Romanæ urbis præfecto persuasus, ingentes copias e superiori Germania contrahit, quibus per Alpes in Italiam cum Friderico Austriæ Duce, ceterisque Germaniæ proceribus transcendit ad recuperandam Siciliam, & paternæ hæreditatis regna adeunda. Ac felicia Conradini erant initia; & postquam Gibellinorum accessione auctus, magno cum triumpho a multis Italiæ populis est exceptus, frustra obstante Pontifice, in cujus conspectum Viterbii etiam acies victoris in modum explicare visus. Ad quæ cum ii, qui circum Pontificem erant, trepidarent: Pontifex omnis, inquit, hic conatus, fumi instar brevi evanescet. Ferunt præterea Pontificem, cum Viterbii e muro Conradinum & Fridericum Austriæ conspexisset, cum gemitu dixisse: video hos duos adolescentes tanquam victimam duci ad mortem; nec vaticinium dicto abfuit. Etenim non multo post deventum ad prælium haud procul Neapoli, quo Conradini & Caroli Andegavensis acies commissa. Pugnatum acerrime tribus horis, & jam pro victore se gerebat Conradinus, ordinesque in prædam solvebantur; quando hoc animadverso Carolus cum expedito militum globo coortus totam aciem disjicit in fugam: & Conradinus e fuga retractus, agnitusque ex annuli indicio, una cum Friderico Austriæ Neapoli a carnifice obtruncatur. Tragicus vitæ exitus, quem præter Nangium, Villanum, Steronem, aliosque Lipsius eleganti stylo dedit. Auctor est Nangius, antequam victoris gladio percuterentur, permissum in vicino sacello audire Sacrum funebre, quod pro ipsis tanquam defunctis oblatum, factaque confessione ad supplicium ductos. Ita vero in Conradino extincta Sueviæ Ducum, tot Regum atque Imperatorum familia, Deo, ut Paduanus scripsit, in tertiam quartamque progeniem ulciscente parentum

tum

rum in sedem Romanam delicta. Sueviam orbatam hærede, ut, ruente quercu, quilibet ligna colligit, divisere Badenses, Wirtenbergenses, & Habsburgii. Haud levem interim apud Principes invidiam contraxit Carolus ob severitatem supplicii, eoque a Pontifice etiam objurgatus; tantum abest, ut Pontifex suasor necis haberi possit. Quanquam alii post obitum Pontificis supplicio demum affectum memorent. Excessit Clemens Pontifex in pervigilio S. Andreæ, sedemque duobus annis ob diversa Cardinalium studia vacuam reliquit, nova temporum calamitate, quod præter Imperii accederet Sacerdotii interregnum.

Moritur Clemens Pont. & Sedis 2 annis Vacat.

Ceterum per Saxoniam res quietæ, aut obscuræ potius Scriptorum inopia, neque in Simone Episcopo aliud subministrant monumenta nostra, quam quod Præposito & Cœnobio Gerdensi venditionem bonorum publicis tabulis in conventu nobilium & multorum testium Iburgi ratam habuerit; & quia eadem bona Adolphi Comitis Waldecensis feuda erant, ipse jure feudi ultro cessit, permisitque Gerdensium Virginum Cœnobio transcribi. Qua super re Comes publicas, quæ apud nos extant, tabulas confecit, suo, & Widekindi filii electi Osnabrugensis, ut vocat, Episcopi sigillo consignatas. Adeo jam Simon & Adolphus Comes Waldecensis in unam donationem, & bonam amicitiam convenerant; quantumvis antea armis inter se pugnarant. Rursumque his literis Widekindum filium electum ac nondum consecratum Osnabrugensem Episcopum lego, ut verisimile habeas Widekindum non ita pridem Brunoni Episcopo in ea Ecclesia Osnabrugensi subrogatum; quam tamen successionem alii ad annum 1260 reducunt. Nec minus falli dixeris, qui Widekindum Episcopum hoc anno extinctum tradunt, subrogato Balduino de Rusle in sedem Osnabrugensem.

Annus Christi 1269.

Sed. Vac. 1. Richardi & Alphonsi Reg. 13. Simonis Ep. Pad. 23.

Literæ Constantii apud Gelen. M. S. Archiep. Colon. e captivitate liberatio, facta conspiratione, frustra tentatur. *Chrog. Col. Chron. M. Belgii. Levoldus.*

Sauciabat per hæc multorum animos indigna Engelberti Coloniensis Archiepiscopi captivitas; & Juliacensis Comes, morte Clementis Pontificis obstinatior, facile eludebat Constantini Legati labores, pœnisque Ecclesiasticis liberationem urgentis. Quemadmodum hæc constant ex publicis Constantini literis, ceterisque ad Henricum Spirensem Episcopum, ad Præpositum & Decanum Osnabrugensem, ad Præpositos Agrippinates SS. Gereonis & Georgii, quibus Juliacenses interdicto sacrorum castigari jubet. At nulli magis exacerbati captivitate Archiepiscopi, quam ejus consanguinei, affines, confœderatique. Horum vindicta pimum versa in Colonienses. Opportunitas ad id oblata est conspiratione quorundam civium, quos inter veteramentarius cum tugurium incoleret, sub arcu muri clam murum perfodit, aditumque aperuit, per quem armatum virum cum equo intromitteret. Igitur, ut conspiratum erat, ad condictum diem convenere Walramus Limburgicus Dux, Theodoricus Valckenburgicus Archiepiscopi frater, Dominus de Hinsberg, aliique conjurati, noctu urbem intrant, magnoque numero se colligunt; detecta proditione, convolant cives, & per quod intrarant foramen muri repellunt; trucidatus Valckenburgicus Archiepiscopi frater, captus in ipso ostio muri, extractusque Limburgicus, ceteri aut cæsi, aut elapsi. At hæc dum Levoldus, Auctor Chronici Belgii, & vetus Coloniæ inscriptio ad hunc annum MCCLXIX referunt, haud video, uti post liberationem Archiepiscopi factam narrentur, quem in triennii carcere adhuc hæsisse oportuit.

Simon Episcopus noster, qui per tumultuaria bella multas impensas fecerat, cum multa alia Ecclesiæ bona, tum hoc anno prædium Holthusanum prope Buranum Oppidum, ex consensu Cathedralis Collegii, Virginibus Holthusani Cœnobii vendere necesse habuit; quod his publicis literis ob memoriam Canonicorum, quos inter Otto Comes Retbergensis Simonis Successor, referre visum est.

Simon Ep. prædium quoddam prope Buranum Cœnobio Holthusano vendit.

Simon Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Omnibus hanc literam

tam visuris perpetuam in Domino salutem. Ne gesta in tempore lapsu temporis evanescant, utiliter scripturæ memoriæ commendantur. Noverint ergo præsentes pariter & futuri, quod cum villicationis curtis zu Holthusen, *prope* Buren *proprietas & dominium ad nos & Capitulum nostrum Paderbornense pertineret, Nos Decani & Capituli nostri accedente consensu prædictam villicationem & prædictæ villicationis aream cum suis pertinentiis Abbatissæ & conventui Sanctimonialium Ordinis Cistertiensis habitantibus nunc ibidem pro LX. marcis legalium denariorum, quos ad opus Ecclesiæ nostræ in necessitate erogavimus, de communi consensu Capituli nostri vendidimus, & contulimus jure proprietatis & dominii perpetuo possidendam. Ab annua pensione duarum marcarum, quas Obedientiario, qui pro tempore fuit, solvere consueverunt, præfatum conventum tenore præsentium absolventes; & ne unquam inposterum de prædicta villicatione & Capitulo nostræ Ecclesiæ, vel a nostro Successore de prædictis quæstio valeat moveri, duarum marcarum reditus prædictæ pensionis nostræ, de consilio & consensu Capituli Ecclesiæ nostræ, & Molendino nostro sito infra muros Paderbornenses persolvendos assignavimus perpetualiter pro restauro. Acta sunt hæc coram Hinrico Præposito, Rabadone Decano, Everhardo de Hervordia, Magistro Joanne de Scildesce Cantore, Widekindo de Osethe, Joanne de* Mellingh, *Hinrico dicto Lusco Cellerario, Walthero Thesaurario, Hermanno de* Sunningh *Scholastico, Theodorico de Susato, Ottone de* Retbergh, *Camerario, Wernero de* Patbergh, *Friderico Amelungo, Bernardo de* Varentorp, *Theodorico de Lippia Præposito Orientali, Magistro Conrado de Boimelo, Bartoldo de* Assenbergh, *Magistro Thetmaro, & aliis quam pluribus sacerdotibus, & Laicis Ottone Comite de* Ravensbergh, *& Nobilibus viris fratribus Dominis de Lippia, scilicet Bernardo & Hermanno. Ut autem perpetuis temporibus firma permaneant, nos hanc litteram appensione nostri sigilli duximus roborandam. Nos etiam Decanus & Capitulum præfatæ collationi consentientes Ecclesiæ nostræ sigillum duximus apponendum. Actum & datum Paderbornæ, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono, XIII Calend. Novembris.*

(*Locus Sigilli Episcopalis.*) (*Locus Sigilli Capitularis.*)

Annus Christi 1270.

Sed. Vac. 2. Richardi & Alphonsi Reg. 14. Simonis Ep. Pad. 24.

Expeditio contra Saracenos, in qua S. Ludovicus obiit. *Paduanus Monachus Gaufridus in vita S. Ludovici. Villanus l. 7 Nang. de gest. S. Ludovici Gvvilel. Carnet. Stero in Annal. Erfurt. Monach. in addit. ad Lambert.*

Anno dehinc septuagesimo supra millesimum ducentesimum S. Ludovicus Galliarum Rex alteram illam expeditionem adversus Saracenos ex magno belli apparatu suscepit in Affricam, tot Scriptorum calamis celebratam; cui se Carolus frater Siciliæ Rex, Theobaldus Navarræ Rex, multique Galliarum proceres adjunxere. Facta exscensione, capta Carthago; & dum ad Tuneti expugnationem expeditur Carolus, exercitus lue corripi, absumique cœpit, qua haud multo post S. Ludovicus Regum Francorum gloriosissimus absumptus est. Per id tempus & Frisii nostri, ut auctor est Erfurtensis Monachus, ad sacram militiam recepto crucis signo convolarunt, contractoque supra quadraginta millium bellatorum exercitu, conscenderunt classem; utrumne adversus Saracenos, an barbaros in Livonia auctor suppressit. At Ubbo Emmius a quo res Frisicæ diligenter conscriptæ, auctor est, Frisios a Ludovico Rege invitatos ad sociale bellum adversus Saracenos; quam in rem submissus sit a Pontifice Gerhardus Legatus, vir religiosus ac facundus, cujus opera convocatus populus, inflammatusque sese classi S. Ludovici junxerit.

At domesticum nobis bellum, quod in hunc modum scribit auctor historiæ Thuringensis. Anno MCCLXX Westphali de Episcopatu Paderbornensi intrarunt Hassiam, adversus Henricum Landgravium pugnando, multaque damna intulerunt. At postquam arma collegit Landgravius, rejecti sunt cum clade Westphali, occisis centum quin-

Schaffn. Ubbo Emmius XI. Histor. Thuring. Spangenberg in chron. Dilichius in chron. Hass.

qua-

Simon Ep. colliditur cum Landgravio Hassiæ.

quaginta militaribus viris, ceteris per fugam servatis: capti fuere centum & viginti, qui deinde vitam ingenti pecunia redemere. Bellum hoc Spangenbergicus & Dilichius a Simone Episcopo nostro illatum memorat, Oppidaque Wolfhagen, Immenhausen, & Grebenstein spoliis evastata esse. Causam belli nemo prodidit; lacessitum tamen Hassorum injuriis, tam facile crediderim, quam pronum fuit ea tempestate civiles Principes vicinosque nobiles involare in jura & bona Ecclesiarum. Quemadmodum Landgravius modo cum Abbate Fuldensi, modo cum Moguntino Archiepiscopo pro juvenili ætate collisus refertur. Nec enim ii tantum sunt boni Episcopi in Germania (ubi Principes simul imperii munus gerunt) qui ex toga modestiam, sed fortitudinem etiam ex sago, ubi res poscit, exserunt. Et pacis studium in Simone commendat pax Castrensis, quam inter Buranos, Dynastas, & cives Oppidi Burani secundo Februarii die composuit.

Annus Christi 1271.

Sed. Vac. 3. Richardi & Alphonsi Reg. 15.
Simonis Ep. Pad. 25.

Richardi Regis obitus. *Appendix ad Parisi. Stero. Nangius de rebus gestis Philippi. Odoricus in hist. Eccles. Spondanus Histor. Landg. Thuring. Brovver. l. 4. annal. Fulden.*

Moritur post illa Richardus in Anglia, quarto Nonas Aprilis, alter Germanorum Rex. Nec propterea Alphonsus alter Rex, delectus ex Hispanis, pedem intulit in Germaniam, solo regio titulo contentus. Idemque hic annus novum Pontificem dedit; delectusque absens in legatione Orientali, Calend. Septembris, Theobaldus Archidiaconus Leodiensis, patria Placentinus, ac Gregorius x. appellatus; vir religione, prudentia & liberalitate in egenos egregius. Is vero quod anno sequenti in Quadragesima consecratus Pontifex, nonnulli ejus Pontificatum ab hoc tempore auspicantur.

Neque in Germania quicquam memorabile ex hoc anno præter nobilium tumultuaria arma, & ingentem famem quam in tres annos continuatam scribit Siffridus presbyter, multorum mortalium interitu. Per hanc nobilium clientumque insolentiam in suos præsules,

Occiditur a Vasallis suis, tempore sacri, Bertholdus Abbas Fuldensis.

tres vasalli Bertholdum Fuldensem Abbatem in suo sacello intra Missarum solemnia confodiunt, revulsoque ab humeris capite truncum corporis ante altare in sanguine volutatum profugi relinquunt. Nefandum scelus, cujus Deus mox ultor fuit, cum per interregnum justitiæ gladius exularet.

Obtigerat interim per hæc turbulenta tempora priscæ pietatis spectatæque virtutis Moguntinæ sedi Wernerus Archiepiscopus, columen Christianæ religionis, qui pro veteri instituto Metropolitanorum quotannis subjectas suæ Metropoli diœceses aut per se, aut per suos legatos instituere solitus, ne quid in disciplina Cleri, populique a se neglectum desideraretur; id vero cum pro Metropolitani auctoritate & sollicitudine muneris hoc anno ageret Wernherus, videretque Simonem Episcopum forte bellicis magis & civilibus, quam sacris intentum multa negligere, misit in diœcesin nostram Arnoldum de Solmessen e Canonicis suis, & Magistrum Hermannum Decanum, visitatores, cum hisce ad Simonem Episcopum literis.

Mittuntur a Metropolitano ad Simonem Ep. Visitatores.

Wernherus Dei gratia sanctæ Moguntinæ sedis Archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam Archicancellarius, venerabili in Christo Fratri Domino Paderburnensi Episcopo, viris quoque honorabilibus Præpositis, Decanis, Capitulis, conventibus, tam regularibus quam sæcularibus, totique Clero civitatis & diœcesis Paderburnen. salutem & sinceram in Domino caritatem. Licet ex officii nostri debito teneamur annis singulis circa nostram provinciam visitationis officium exercere, fratrum tamen & Coëpiscoporum nostrorum, nec non Cleri nobis & eis subditi, non absque læsæ conscientiæ scrupulo, pepercimus usque modo laboribus & expensis. V mg q m nunc demum commisso nobis officio decrevimus adjuvante Domino operam impendere aliqualem, aliquas provinciæ nostræ diœceses, ubi commode fieri poterat, per nos ipsos, quasdam etiam per discretos viros Ecclesiæ nostræ Canonicos curavimus visitare. Hinc est igitur quod universitatem vestram requirimus, & in Domino diligentius exhortamur,

hortamur, nihilominus Metropolitica vobis auctoritate in virtute sanctæ obedientiæ districtæ præcipiendo mandantes, quatinus cum propter statum terræ multipliciter inæqualem ad vestra non possimus præsens consinia personaliter nos conferre, discretos viros Arnoldum de Solmessen Ecclesiæ nostræ Canonicum, & Magistrum Hermannum Decanum Ecclesiæ S. Victoris Mogunt. pro exequendo hujusmodi visitationis & correctionis officio a latere nostro missos cum reverentia debita admittatis. Ipsi siquidem ex causa hujusmodi ad vos venient proxima feria secunda post dominicam lætare proxime nunc instantem. Datum Moguntiæ, Anno Domini MCCLXX *primo.* VII *Idus Februarii.*

Annus Christi 1272.

Gregorii X. Pont. 1. Alphonsi Reg. 16.
Simonis Ep. Pad. 26.

Chron. Colon. Litera Gregor. X. Archiep. Colon. e captivitate sua certis conditionibus liberatur.

Tenebatur per hæc sorte dispari Nidecani castri inclusus carcere Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus a Wilhelmo Juliacensi Comite; nec ullus Principum tanti præsulis liberationem magnopere suscipiebat. Ea tum temporum erat iniquitas, ea vel unius Comitis insolentia; conspiratione Episcopi Leodiensis, Trajectensis, & Monasteriensis innixit. Tandem Archiepiscopus diuturni carceris, & malorum pertæsus fertur ad se Colonia evocasse Albertum Magnum Ordinis D. Dominici Provincialem virum ea tempestate summæ apud omnes auctoritatis, cujus prudentia pax primum inter Archiepiscopum & Coloniensem urbem in Basilica B. Virginis ad gradus in certas leges convenit: transactumque deinde cum Juliacensi Comite, quamvis legibus multo iniquioribus, secundum quas Archiepiscopus demum carceribus laxatus, ad liberam Ecclesiæ suæ gubernationem rediit.

Quas tamen rescindit Gregorius Pont.

At Gregorius Pontifex postquam edoctus accepit, quam inique actum esset cum Engelberto Archiepiscopo, transmisso diplomate omnia pacta, quæ cum Coloniensibus & Juliacensi Comite ex carcere vi metuque ad actus inierat, rescidit. Quemadmodum id Pontificis literæ apud urbem veterem 8 Idus Septembris anno primo Pontificatus datæ, & a Gelenio ex tabulario Coloniensi productæ testantur.

Puniuntur reliqui Episcopi conspirationis in Archiep. rei.

Sensere & reliqui Episcopi pœnas suas, quotquot in captivitatem Archiepiscopi conspiraverant. Leodiensis post in concilio Lugdunensi exauctoratus: Gerardus Monasteriensis Episcopus diris proscriptus, simulque diœcesis interdicto subjecta; ad quam Episcopi sui proscriptionem, alii procerum in exauctorationem Episcopi sui abiere, alii in fide Episcopi persistendum censuere. Qua in discordia, cum omnia turbis & deprædationibus miscerentur, nec auctoritas Episcopi valeret ad reprimendam nobilium & Ministerialium insolentiam, primores Capituli Ottonem Teclenburgensem Comitem elegere Tutorem diœcesis, quod genus patrocinii tum frequens erat adversus potentum injurias, aut intestinos motus continendos, cum nec Regem nec Imperatorem haberet Germania, ad quem discordantes partes, oppressive provocarent.

Annus Christi 1273.

Gregorii X. Pont. 2. Rudolphi Imper. 1.
Simonis Ep. Pad. 27.

Stero in Annal. Albert. Argent. Trithem. Gwiliman. lib. 7. Orig. Austr. Annal. Colmaria.

Siffridus presbyter. Spondanus. Odericus Gregorius Pont. hortatur Imperii Principes ut novum Regem eligant.

Illuxit tandem pro votis omnium annus serenissimus, qui post tot Imperii turbas, & sedecim annorum interregnum Rudolphum Imperatorem dedit, magnis Germaniæ Imperatoribus, religione, justitia & rebus præclare gestis exæquandum. Auctor electionis summus Pontifex Gregorius x, ut vel inde recognoscant heterodoxi Deum per Romanos Pontifices laboranti Ecclesiæ prospicere. Is cum videret Germaniam Principum factionibus, nobilium insolentia, urbium rebellione, privatorum latrociniis, ac tumultuariis armis jam a tot annis fœdum in modum lacerari, missis in Germaniam legatis, severe commonefecit Principes, ut citra cunctationem atque ambitum sibi deli-

deligerent eum Imperatorem, qui conturbatam Rempub. in pristinum statum reponeret. Qua in re quisque suam conscientiam conveniret; ne alium aut partium studio, aut depravato animo sumerent, quam eum, quem maxime Imperatoriis virtutibus dignum censerent; Deum enim singulorum judicem, secus si fecerint, justas exacturum pœnas. Quæ enim morum & legum sit confusio, quæ per omnes provincias judiciorum perturbatio, quæ civilia arma, quæ urbium rebelliones, quæ spolia sacrorum bonorum, quæ disciplinæ in barbaros etiam mores prolapsio sit, satis ipsos in conspectu habere: omnia circum regna suos habere Reges, solam Germaniam, penes quam Dei providentia, & Romanorum Pontificum beneficio, & Electorum sit potestas, & Imperatoria majestas, suo Rege & Imperatore jam in decimum sextum annum destitui. Eligant tandem Regem; sin minus, se alia ratione Reipublicæ Christianæ consulturum. His aliisque Pontificis monitis excitati Principes sub exitum mensis Septembris convenere Francofurti. Ibi Wernherus Moguntinus Archiepiscopus, vir ea tempestate, ut supra retulimus, religione ac sapientia facile præstantissimus, pro Rudolpho Habsburgio toto suffragatorum conatu laboravit, primumque traxit in vota Henricum Trevirensem Archiepiscopum, qui cum mille & octingentis armatis militibus accesserat; deinde Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum sibi adjunxit. Nam Siffridus quem alii hic introducunt, anno demum proximo post Lugdunense concilium subrogatus Engelberto. His in Rudolphum conspirantibus accessere ceteri Electorum, Ludovicus Palatinus & Henricus Boius fratres, quibus unum conjunctumque suffragii jus erat, Albertus Saxo, & Marchio Brandeburgicus (quem postremum Argentinensis addit) spe nuptiarum cumprimis prolecti; nam senas Rudolphus habebat filias, eleganti forma, & lectissimis moribus. Solus Ottocarus Rex Bohemiæ desideratus, etiam hactenus corona per interregnum ipsi oblata.

Rudolphus Comes Habsburgicus eligitur Imp. Rom.

Igitur concordi omnium suffragatione Rudolphus 12. Octobris, uti Argentinensis scribit, vel ut Stero circa octavam D. Michaelis absens Francofurti Romanorum Rex est renunciatus, quod eo tempore Basileam obsideret. Accepto per Comitem Zelleranum & Henricum Papenheimium nuncio, obsidionem solvit; factaque cum Episcopo Basileensi pace, magno Principum procerumque, ac viginti millium selectorum militum comitatu Francofurtum accessit, delatumque sibi imperium acceptavit. Bopardiam cum perventum lancea Imperialis, & corona aurea, augustalia Imperii ornamenta, Rudolpho oblata sunt. Inde recta Aquisgranum ingenti pompa ac magnificentia discessum; tantusque fuit concursus ad spectandum deducendumque novum Regem, vix ut ad tria milliaria publicæ viæ caperent hominum multitudinem. Inter Principes & Episcopos, qui Aquisgranum ad inaugurationem convenere, numeramus Simonem Episcopum nostrum a Wernhero Metropolitano suo evocatum. Nihil deinde celebrius coronatione Regis Aquisgrani peractum; quam alii 3. Calend. Octobris, alii tertio post festum D. Lucæ die, alii ultimo Octobris, plerique cum Spondano Calend. Novembris in celebritate omnium Sanctorum factam volunt. Ibi vero cum pro more majorum proceres ad juramentum fidei postularentur, ac sceptrum augustale, (incertum quo casu) non esset ad manum, plerosque religio incessit, an absente sceptro fides juranda. Tum vero Rudolphus arrepta prolataque effigie crucis, *Ecce signum*, inquit, *in quo nos & totus orbis est redemptus, hoc salutare signum loco sceptri nobis sit.* quæ res fausto omine accepta; nec fuit ex toto Principum & procerum ordine, qui non illam crucem exosculatus, lætus sese juratusque Rudolpho obligaret. Majus etiam e cœlo prodigium adfuit. Nam eadem hora, qua Rudolphus inungebatur Rex, visa est supra Basilicam Virginis candida in aëre nubes, in formam crucis exporrecta, quæ sensim in sanguineum colorem mutata evanuit; id quod anno proximo in consilio Lugdunensi patribus fide publica narratum est. Ob hæc cœlestia signa Rudolphus Cœnobium Tulnæ, quod Austriæ Oppidum est, condidit; confisusque crucis præsidio Constantini M. instar hostes exinde suos feliciter debellavit, cognomento etiam Victoriosus appellatus. Quanquam jam ante

Et Aquisgrani coronatur.

Guilman. Ezinger. Miræus. Spondanus.

Serrarius in Wernero Archiep. l. 5 Histor. Mogunt.

Rudolpho Christum in Eucharistia submis-

misse Venerato corona Imp. prædicitur.

Rudolphus alio non minus illustri præsagio, aliaque Dei remuneratione ad imperii coronam destinatus. Nam cum anno 1251 illi occurreret sacerdos Eucharistiæ Sacramentum pedestri & molesto itinere deferens ad infirmum, descendit submissus ex equo, ac toto corpore prostratus humi Christum adoravit in Sacramento præsentem; & cum indignum diceret se equo sublimem vehi, Christum vero tam humilem deportari a Sacerdote, mox Sacerdoti equum donavit, sublatumque imposuit. Idem Domini exemplo fecit famulus, simulque equum suum Sacerdotis ministro dedit. Digressus inde Rudolphus Comes pervenit ad reclusam quandam sanctamque Virginem; quæ hodie, inquit, Deum large sancteque honorasti; sed multo largiorem illum erga te intra triginta annos experieris, magnis honoribus remuneratus. Dixit hæc vates, & vigesimo secundo ab hinc anno Rudolphus Imperator renunciatus. Quemadmodum memorabilem hanc rem refert Serrarius ex veteri Moguntino Chronico, Annales domus Austriacæ, Chronicon Helueticum, Widmandstadius, aliique Scriptores. Natus erat Rudolphus Alberto patre, Habsburgi Comite & Landgravio Alsatiæ. Nec Comes tantum erat Rudolphus, quæ vulgi persuasio, sed Alsatiæ Landgravius, ex veteri & clarissima Habsburgicorum familia, Urbis Argentinæ vexillifer, Dominus Nosbergi, Kiburgi, Mulbergæ, Grozingæ Dulaci, paternisque opibus inter Principes Alemaniæ præpotens; at longe illustrior religione in Deum, prudentia, justitia, bellica fortitudine. Jam ante Ottocaro Regi Bohemiæ supremus magister equitum militarat; inde multis præliis & bellicis triumphis clarus, inter præstantissimos Germaniæ bellatores celebrabatur. Nec e tanto Principum numero electuri Rudolphum erant, nisi fama hunc juxta ac virtus supra reliquos extulisset.

Serrar. l. 5. in Gerbardo Archiep. Chron. Moguat. vet. Annal. domus Austr. Chron. Helvet. Widmandstad. in præfat. in Syr. Schererus con. in Festo Corp. Christi.

Filiæ Rudolphi Imp. diversis Regibus & Principibus denuptæ.

Adhuc Aquisgrani morabatur Rudolphus in comitio Principum, cum Mechtildem filiam Ludovico Palatino Rheni, Agnetem Alberto Duci Saxoniæ, Hedwigem Ottoni Marchioni Brandeburgico tribus simul Electoribus dedit in matrimonium. Ceteræ filiæ haud dissimili honore elocatæ, Juditha Wenceslao Bohemiæ Regi, Catharina Ottoni Regi Ungariæ, ac Duci Bavariæ, Clementia Carolo tertio Regi Neapolis, nepoti Caroli Siciliæ Regis denupta. Rara hæc præ ceteris Austriacorum felicitas, connubiis auxisse potentiam. Post regnum aditum prima Rudolphi cura fuit, pacem & justitiam per Imperium restituere. Cœptumque hoc præclarum opus a Coloniensibus, qui jam multis annis cum suo Archiepiscopo dissidebant. Quam in rem Gelenius ex tabulario Coloniensi produxit Rudolphi Imperatoris literas, 5 Calend. Novembris Aquisgrani Engelberto Coloniensi Archiepiscopo datas, quibus promittit se nec per Rhenum, nec Mosellam transiturum, quin Colonienses cum suo Archiepiscopo componat, civesque ad jura Ecclesiæ reddenda compellat. Inde se convertit Imperator ad latrocinia & deprædationes per totam Germaniam extirpandas. Sensimque viarum securitas & commerciorum libertas reddita, aliaque Imperii facies, qualis sub priscis temporibus fuit conspici cœpit.

Rudolphus Colonienses compescit, & pacem Imperio restituit.

Annus Christi 1274.

Gregorii X. Pont. 3. Rudolphi I. Imper. 2. Simonis Ep. Pad. 28.

Conf. Parif. Ssero in Annal. Siffr. presb. Odoricus in hist. Eccles.

Concilium Lugdunense, & acta in eo.

Annus insequens haud minus Reipubl. Christianæ concilio Lugdunensi salutaris, quo Gregorius X Pontifex indixit ad subsidia terræ sanctæ, ad collapsos Cleri populique mores corrigendos, ad pactum conjunctionemque Ecclesiæ Græcæ cum latina, quod ad id Michael Palæologus Græcorum Imperator, & Patriarcha ultro se offerrent, idemque Tartari per legatos ad Pontificem missos expeterent. Igitur Lugduni præter Constantinopolitanum & Antiochenum Patriarchas, Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi quingenti, alii septingentos numerant Episcopos, universim, si minores præsules accenseantur, patres mille & sexaginta numerati fuere. Concilio præsedit ipse Gregorius Pontifex. Ex Germaniæ Episcopis accessere Wernerus Moguntinus, Henri-

Henricus Trevirensis, Engelbertus Coloniensis, Conradus Magdenburgensis, Giselbertus Bremensis Archiepiscopi: Conradus Argentinensis, Leo Ratisbonensis, Otto Mindensis, Fridericus Merseburgensis, Widego Misniensis, Idobrandus Eistadensis Episcopi. Memorantur hi Germaniæ præsules e reliquorum numero pro Pontificis & consilii voluntate recognovisse privilegia, ab Ottone IV. & Friderico II. Romanæ Ecclesiæ postremum confirmata, quæ deinde Rudolphus Imperator ritu majorum stabilivit, auxitque. Multa præterea eo in consilio salubriter XXXI sacrorum Canonum legibus sunt statuta. Græci in concordiam Romanæ Ecclesiæ recepti, Rudolphus Pontificis & Patrum auctoritate Imperator renunciatus, rejecto Alphonso Rege, jussus interim promittere, venturum se Romam ad Imperii coronam a Pontifice accipiendam. Nonnulla quoque de Pontificis creatione sunt sancita, & postulata quædam a Patribus, ut de Romano Imperatore creando præscriberetur. Sed nihil ex publicis hac super re reperias; nisi forte de modo eligendi aliquid in privato Patrum congressu sit statutum. Quare magnopere falluntur ii, qui septem Electorum numerum a Gregorio X præscriptum demum volunt; cum ex Scriptoribus supra relatis constet, ad Rudolphi electionem convenisse eo numero & ordine Electores, qui ad nostram ætatem obtinuit. Quam in rem diserte Albertus Argentinensis, *Defuncto Friderico II. Imperatore Principes Germaniæ virtute translationis ad ipsos ex morte Ottonis III. Imperatoris facta eligere decreverunt Richardum, iidem deinde Wilhelmum & post interregnum elegere Rudolphum Imperatorem.*

Odericus in histor. Ecclesi. Chron. Colon. Histor. Brem.

Odericus in histor. Ecclesi. Cossartius in notis ad concil. Albertus Argentin. Sifrid. presby.

Rudolphi Imp. in omnes benignitas.

Ceterum Rudolphus Imperator per omnes Imperii urbes circumvectus, incredibili omnium plausu & obsequio est exceptus. Et mirum qua affabilitate & lenitate omnium sibi animos devinxerit, jus omnibus ex æquo pro tribunali dicendo; acciditque ut infimæ sortis homo ab accessu ad Imperatorem a Prætorianis repelleretur; quo animadverso inquit Rudolphus. Quid obsecro agitis? finite, accedat. Quorsum Imperator si miseris non succurro? an ideo datus sum ut tanquam gemma recludar in arcula Sacrarii? provectæ licet ætatis esset, inquit Siffridus, omnibus tamen affabilis, & jucundus sermone. Princeps, qui mentis serenitatem, & bellicam fortitudinem pulcherrimo temperamento complexus erat. Nec tamen defuere conjurati hostes, qui per invidiam Rudolphi exordia, ut ceterorum Regum concussere, horum Dux Everhardus Comes Wirtenburgicus, conspiratione cum aliis duodecim comitibus inita, arma in caput Rudolphi corripuit; quos ille contractis copiis subegit, compulitque ad obsequium. Saxonia nostra, quæ tamen licet novis Regum imperiis turbida sæpe se objecerit, Rudolphum tamen ex gente Alemannica haud secus, quam ex sua, una omnium lætitia & consensione accepit. Tantus omnium amor erat in Rudolphum, ut cum Episcopus Secoviensis, ab Ottone Bohemo missus, Norimbergæ in comitiis electionem ejus controvertere vellet, parum abfuerit, quin dejectum e concilio contrucidarent.

Hoc anno Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus reversus e concilio Lugdunensi in diœcesin excessit e vita; ut falli dixeris, qui cum Trithemio, Merseo, Browero anno 1272 defunctum volunt; nisi nos acta publica concilii fallant, ex quibus concilio cum ceteris Germaniæ Episcopis retulimus. Præsul ob præclaras virtutes meliori fortuna dignus! sed optimi Principes tum sæpe infelices, quando eorum pietatem ferre non potest populi insolentia. Mortem dissensio excepit, aliis Cnnradum Adolphi Montium Comitis fratrem, Præpositum ad gradus B.V. aliis Sifridum de Westenburg Præpositum Ecclesiæ Moguntinæ deligentibus: illum nobilitas & populus, hunc Clerus poscebat, qui & Pontificis judicio subrogatus est.

Engelberti Archiep. Colon. obitus.

Annus Christi 1275.

Gregorii X. Pont. 4. Rudolphi Imp. 3. Simonis Ep. Pad. 29.

Annales Colmar. Austral. histor. Trithemius Ursberg. Paralip. Ottocarus Bohemiæ R. fastu suo injuriisque Rudolphum Imp adversus se concitat.

At Rudolphus Imperator, postquam Imperium ab intestinis prædonum malis & rebellium motibus vindicasset, animum adjecit ad provincias ab imperio per Interregnum abalienatas recuperandas. Cujus rei gratia Herbipoli comitia Principum per ferias Pentecostes indixit; missique ad Ottocarum Bohemiæ Regem legati, Henricus Basileensis Episcopus, & Fridericus Zolleranus, qui Austriam, Styriam, Carinthiam, Carniolam, Marchiam Vinedorum & portum Naonis repeterent; has enim amplissimas provincias, quas dote Margarethæ conjugis adierat per interregnum, non modo clientelares ab Imperio accipere dignatus, sed a morte etiam Leopoldi ultimi Austriæ ducis sibi hæreditarias vendicare ausus; quod Margaretham dato libello repudii abjecerat, neque ullam ex ea prolem susceperat. Quam Imperii jacturam cum indigne ferret Rudolphus magnanimus Imperator, per legatos repetiit; ad quæ superbus Rex indignatus, conversusque ad suos. Videte, inquit, rem insolentem, Comes de Habspurg antehac magister noster equitum, ac servus regiæ majestatis nostræ, nos ad obedientiam & servitutem suam vocat. Auxit Rex perduellionis crimen, necando nuncios, qui literas Rudolphi detulerant, conducendo, qui Imperatorem veneno tollerent, trahendoque Henricum Bojariæ Ducem in partes rebellionis. His Rudolphus ad justum bellum provocatus, quod proximo anno cœptum. Imperator subinde 8 Calend. Septembris Friburgum obsidet, ac 18 Octobris cum Regina, ac liberis omnibus Lausannæ Gregorium Pontificem ex Gallia redeuntem convenit. Multa eo in congressu agitata de subsidiis in Palæstinam submittendis. Quam in rem in concilio Lugdunensi decimæ sacrorum proventuum ad sexcennium permissæ erant. Invitatus etiam Rudolphus a Pontifice in Italiam ad Augustales honores proximo anno capiendos; quæ tamen omnia casso eventu fuere.

Multum præterea laborabat Imperator, quo Principes in pace continere; non tamen impediri licuit, quo minus hoc anno Theodoricus Marchio Landsbergensis, tracto in societatem belli Conrado Magdenburgensi Archiepiscopo, hostilibus armis Thuringiam ingrederetur, fratrique Alberto Thuringiæ Landgravio bellum inferret; quem tamen Landgravius mox cum clade rejecit.

Dissidebat & Simon Episcopus noster hostiliter cum civitate Paderbornensi. Quemadmodum hac tempestate passim urbes insurgebant in suos præsules; tantumque invaluerat dissidium, ut Episcopo urbem intrare non licuerit. Quæ res postea in apertum bellum cum Ottone Successore erupit. Per hanc ab urbe absentiam lis orta ardebat inter Capitulum & Henricum Præpositum Comitem Swalenbergensem. Is quod in xxx annum male administrarat bona Ecclesiæ, postulatus a Canonicis ad rationes reddendas; & quia in omnem partem tergiversando se movebat, Simon Episcopus tandem appellatus a Canonicis Præposito Saltzcottenæ diem dixit, aut sisteret sese, & satisfaceret Clero, ob inopiam subtracti panis chorum & sacra jam sæpius intermittenti: aut munere Præpositi dejiciendum. Producta ad id decreta etiam concilii Lugdunensis, quæ Wernherus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster Simoni Episcopo transmiserat. Ob has aliasque causas, quod Præpositi bona Cleri in suum luxum converterent, munus œconomiæ administrationisque a Clero passim retractum, certaque illis cum ceteris primoribus Ecclesiæ portio, ex qua viverent, attributa est.

Dissidium Simonem Ep. inter & urbem. Paderborn.

Subtraxit hoc anno mors duos Saxoniæ Episcopos; quorum primus Gerardus Monasteriensis antistes, Engelberti Marcani, ut diximus, Comitis frater, 11 Augusti obiit, una labe notatus, quod bello se miscuerit adversus Coloniensem Archiepiscopum, quem captum spectavit quemque sine ope in carceribus reliquit; ob quod factum a Pontifice e cœtu piorum aliquamdiu remotus, & diœcesis Monasteriensis inter-

Gerardi Ep. Monast. mors & præclare acta. *Cleinsorg. Wittius in Chron.*

terdicto sacrorum punita. Cetera præsul egregius, quem Levoldus virum literatum, Crantzius vero sacerdotio illo, ac majore etiam dignum censuit; Quippe qui decennio, quo præfuit, Engelbertum jura Ecclesiæ violantem fortiter repressit. Ob has Marcanorum injurias Alena, vetus ab ævo D. Ludgeri locus, muro & præsidio militari firmatus in Oppidum; sicuti & Beckemium ad confinia Marcanorum præmunitum, & jure civitatis donatum. Quo in oppido, ut præsidio simul sacro tutius esset, insigne Collegium Canonicorum, prædiis & bonis anno 1269 larga dotatum, condidit. Longe utiliori opere convertit arma in nobilium castra, quæ per id tempus receptacula prædonum erant, evertenda; & inter hæc primum Ludinghusanum castrum & Oppidum expugnatum, dejectisque in fossas muris omni munitione nudatum, ac nobiles duo fratres Hermannus & Bernardus ceterique Castrenses jussi sua bona diœcesi submittere. Inde Langense castrum in iisdem ad Luppiam locis prædonum habitaculum eversum est. Post Horstmariam aggressus, adsitumque Oppido castrum expugnavit; ultimusque Dynasta Fridericus Retbergensis, qui Beatricis conjugis dote id tenebat, subactus; ea tamen lege relictus, ut sponderet se non alii, quam Episcopo Monasteriensi vendíturum. Id cum postea faceret Retbergensis, numerata pecunia, cessit vetus illud castrum tot heroum Horstmariensium sedes in possessionem Monasteriensis Ecclesiæ, quod hisce versibus consignatum posteritati.

Horstmar cum rebus fuit illis empta diebus
Marcis millenis pro quindecies quoque denis.

Sed non minus ex toga clarus in servanda Cleri disciplina. Ejus rei gratia frequentes synodos habuisse traditur, & Coesfeldia Monachos S. Francisci Minoritas evocasse Monasterium, sacris ejus loci Virginibus Coesfeldiam transportatis. Omnium vero operum ejus pulcherrimum Basilica Cathedralis Ecclesiæ, in qua magnifica fabrica, ut modo conspicitur, ante eum quatuor Episcopi supra xxx annos laborarant, Theodoricus Isenburgicus, Ludolphus, Otto & Wilhelmus. Id nobile opus Gerhardus demum absolvit, & celebri Episcoporum conventu solemni ritu consecravit. Successorem nactus in Episcopatu Everhardum de Deest; nam qui Everhardo quorundam suffragiis æmulus objectus erat Wigboldus ab Holte, Præpositus ad S. Mauritium, is Coloniæ ad nobiliorem postea Cathedram provectus. Gerhardum hoc anno obiisse testantur literæ Collegii ad Mauritium, in quibus anno proximo Everhardus Monasteriensis Episcopus, Wigboldus Præpositus ad S. Mauritium, Brunstenius Decanus, Henricus Cantor, Lubertus Magister, Canonicique alii consignantur; ut prorsus fallant chronica Monasteriensia, quæ ad annum 1277 vitam prorogant.

Alterum funus est Ottonis Mindensis Episcopi, 18 Novembris Mindæ extincti; quem supra ex familia Prædicatorum ad illam sedem evectum & concilio Lugdunensi etiam præsentem retulimus, virum præclare de Ecclesia sua meritum, ut fasti etiam sui commendant. *Mors item Ottonis Ep. Minden. Chron. Minden. apud Lindebroch Chron. Minden. à Meibom. edit.*

Tertium hoc anno funus conjungunt Balduini de Ruslo Episcopi Osnabrugensis, cui subrogatus fit Conradus Comes Ritbergensis; sed eorum præsulum Chronologia tam involuta, ut nihil certi proferre mihi licuerit; quando nec a Crantzio, neque ab Ertwino, aliisque quicquam traditur. *Et Balduini Ep. Osnabr.*

Annus Christi 1276.

Innocentii V & Hadriani V PP. Rudolphi Imp. 4. Simonis Ep. Pad. 30.

Plurium Summorum Pont. obitus. At proximus annus multo tristior tum Pontificum Romanorum funeribus; decessit enim III Idus Januarii Gregorius x, cui subrogatus Innocentius v. ex sacra Prædicatorum familia primus Pontifex, qui obiit 22 Junii: illi mox subjectus Hadrianus v, quem mors 18 Augusti sustulit; huic substitutus 13 Septembris Joannes xxi, qui altero rursum anno in Majo ruina conclavis oppressus.

Eo

Histor. Australis Albert. Argent. Stero in Annal. Annal Colmar. Brovver. l. 16 annal. Eberhard. Trithem. Dubravius

Rudolphus Conventum Principum Boppardiæ indicit; acta in eo conventu.

Eo nunc lætior annus Rudolpho Imperatore. Is ut collapsam Rempub. revocaret ad pristinum statum, quem sub optimis Imperatoribus habuerat, Boppardiæ ad Rhenum comitia indixit. Ad quæ præter Wernherum Moguntinum, Sifridum Coloniensem, Henricum Trevirensem Archiepiscopos, ceteri inferioris Rheni Saxoniæque Episcopi ac Principes Dominica Palmarum die accessere, cum his de summa rei consultatum est. Etenim ex quo tempore Principes ac Magistratus præsidio Cæsaris hactenus destituti fuerant, ipsi res suas quibuscunque modis poterant tuebantur; multi interim eorum, quæ Cæsaris erant, ad se traxerant, nec feuda recognoscendo, nec Imperii obsequia præstando; tanquam convulsis jam nervis Respublica in extremas ruinas & confusionem iret. Quæ postquam in commune consultata fuere, publico senatus consulto decretum fuit, imperatumque quotquot feuda haberent, intra annum feudi Dominum recognoscerent, & fidem suam sacramenti religione obligarent. Quæ lex cum alios per Franconiam, Sueviam, Saxoniam & Bojariam; tum maxime Ottocarum Bohemiæ Regem spectabat. Cæsar postquam Archiepiscopos, suprema Imperii capita, inferioremque Germaniam & Saxoniam secum conspirantem habuit, primum, cum valido exercitu, quem copiis Ludovici Palatini; multorumque Episcoporum, Marchionum, Comitumque auxerat, movit in Marchionem Badensem, sibi & Imperio rebellem. Quo obtrito, ceteros nobiles aggressus, quotquot possessiones, vel civitates ab excessu Friderici Imperatoris per Sueviam, Franconiam & Alsatiam violenter invaserant, ad restitutionem obsequiumque deduxit. Quos inter Fleckenstenius, quod Episcopum Spirensem captivum abduxerat, ad deditionem compulsus.

Post illa, comparato ingenti exercitu, IV Augusti progressus per Bojariam versus Danubium, Passaviam pervenit; transitisque, Oeno, Anaso & Truna fluviis, in Austriam prorupit. Cæsarea castra secutus Moguntinus, Coloniensis, Herbipolensis, Ratisbonensis, Passaviensis Episcopi prisca Cæsarum majestate. Interque duces numerati Ludovicus Palatinus Rheni, Henricus Dux Bavariæ, & magna ex Rheno, Franconia & Suevia nobilitas. Territa ad tam potentis exercitus ingressum Austria, cum omnibus castris & urbibus se ultro dedit, præter Viennam & Neoburgum; quas urbes cum obsidione premeret Rudolphus & Neoburgum ejecto Bohemi præsidio expugnaret, Ottocarus ex desperatis saniora consilia circumspicere cœpit, ultroque se ad pacem offerre. Dati mox arbitri a Cæsare Bertholdus Herbipolensis Episcopus, & Ludovicus Palatinus Rheni, ab Rege Episcopus Olmucensis & Otto Marchio Brandeburgicus. Horum opera in has leges conventum: redderet Ottocarus Austriam, Stiriam, Carinthiam Imperio. Cetera trans Danubium versus Aquilonem Cæsaris beneficio acciperet, captivos sine pretio laxaret, ac demum publice fidem juraret, flexis, ut clientum mos est, coram Cæsare genibus. Quo nihil acerbius fuit superbo Regi; quippe coram eo procumbere, qui sibi olim magister equitum servierat. Sed jam ita fortuna mutarat vices. Cæsar cum nihil magis Regem aversari notaret, in Cambergam insulam invitat Regem, ubi tentorium jusserat explicare, in quo remotis arbitris juramentum fidei populo diceret: interim tabernaculum ita parari mandarat, ut laxatis funibus facile ex omni parte dissolvi posset. Eo accedit Rex superbo habitu, auro ostroque fulgens: Contra Cæsar cinericeo vulgarique militis chlamide indutus conscendit thronum. Monitus a suis ut splendidiori cultu prodiret, *finite* inquit, *in hac scena, paupertatem hodie de purpura triumphare.* Tum vero Ottocarus regio ornatu ac pompa ingressus tentorium procubuit ad Cæsaris pedes, & vix dum solemnia juramenti verba cœperat, cum repente papilio deductus in latera, & humi lapsus, supplicem circumstanti multitudini ostentavit Regem, tanto Germanorum risu, quanta indignatione Bohemorum. Quam id ex ingenio Cæsaris in se compositum sensit Rex, tam altum hæsit in animo Regis, primumque irritamentum fuit ruptæ postea, quam juraverat, pacis. Pacta quidem erat in matrimonium filia Cæsaris Wenceslao Ottocari filio, vicissimque filia Regis Rudolpho Cæsaris filio; sed ira vindictaque apud Ottocarum ante connubia fuere.

Rudolphus Imp Ottocarum Bohemiæ R. subjugat.

Pax Westphaliæ ex fœdere plurium Principum & Comitum. Cleinsorg.

Quæ dum armis in superiori Germania geruntur, pacis studia culta fuere in Westphalia, providentia Sifridi Coloniensis Archiepiscopi, viri ea tempestate inter antistites præstantissimi. Is priusquam cum Cæsare moveret in Austriam, auctor salutaris fœderis fuit, in quod hoc anno convenerunt Simon Paderbornensis Episcopus noster, idemque tutor vicini Comitis de Lippia nepotis sui, Henricus Hassiæ Landgravius, Wilhelmus, Comes Juliacensis, ejusque filius Wilhelmus, Adolphus Comes Montium & frater Henricus, Godefridus Comes Seinensis, Otto Comes Nassaviæ, Engelbertus Comes Marcanus, fraterque Eberhardus, Wilhelmus Comes Solmensis, Henricus Comes de Viernberg, Otto Comes Tecklenburgicus, Theodoricus Comes Limburgensis, Henricus Isenburgicus, unaque Gerlacus & Ludovicus filii, Bertholdus de Bueren, Walramus de Valckenberg, Arnoldus de Viernborg, Otto Waldecensis, Simon de Lippia, Otto Wickerodius, Fridericus & Henricus Reifferschedius. Potens fœdus, quod publicis tabulis jurata fide consignatum extat. Ejusmodi enim fœdera per hæc turbulenta tempora clypei erant adversus insolentiam, injurias, & deprædationes. Ejusmodi quoque fœdus mutuæ defensionis reperio tum inter Ecclesiam Mindensem & Osnabrugensem initam; in quod anno sequenti, moderante Volcquino Mindensium electo Episcopo, recepit se Otto Ravensbergensis Comes, Abbatissa Hervordensis, Nova, & antiqua urbs Hervordiæ, Bilfeldia, ceteraque oppida id quod Idibus Februarii juramento publicis literis consignatum.

Synodus ab Archiep. Colon Sifrido indicta.

Haud minus laudabile opus Sifridi Archiepiscopi Coloniensis synodus, quam hoc anno magna omnium sacrorum ordinum frequentia celebravit. Extant ejus salutaris synodi præclara decreta ad Cleri populique disciplinam, quæ turbidis Engelberti temporibus multum collapsa erat, resarciendam.

Non minus afflicta Paderbornensis Ecclesia cum propter negligentem Præpositi administrationem, quem ob id jam exauctorarant Simon Episcopus & Canonici, subrogato in ejus locum Ottone Retbergensi Comite; tum propter multa Simonis bella, bellorumque sumptus. Quare cum Simonem Episcopum jam aut senio aut morbo ad extrema vitæ urgeri adverterent, maturo consilio præsules & Canonici in unam sententiam convenere, non alium se successorem electuros, quam qui contracta Ecclesiæ debita promitteret se dissoluturum, quod ejusmodi decreto accepimus.

Afflictus Ecclesiæ Paderb. status.

Canonici Eccles. Pad. decernunt non alium se Episcopum electuros, quam qui promittat Ecclesiæ debita se dissoluturum.

Nos Dei gratia Otto Præpositus, Henricus Decanus & Capitulum Paderbornensis Ecclesiæ universis, ad quod præsens scriptum pervenerit, notum facimus, & recognoscimus per hoc scriptum, quod Successorem Domini nostri Episcopi Simonis talem habebimus, quia juris est, ut debita ipsius Simonis solvat, quæ pro necessitate seu utilitate Ecclesiæ nostræ contracta invenerit, nec soluta sunt. In cujus rei testimonium hanc literam conscribi & sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Paderb. ipso die Johannis Evangelistæ, Anno Domini MCCLXXVI.

Ac Simon Episcopus noster, tanquam & ipse ultimum sibi vitæ annum imminere conspiceret, largior etiam in egenos, & religiosos homines fuit. Testes tabulæ, quibus decimarum proventus Heristallensis sacelli Virginibus Cœnobii Cisterciensis Beringhusen dilargitus est literis festo D. Stephani hoc anno Paderbornæ consignatis, quibus & Paderbornensis diœcesis esse scribit id Cœnobium, anno MCCXXXIV ab Hermanno Corbeiensium Abbate cœptum in Ottberga, evocatis Isenno ex Thuringia Sanctimonialibus. Inde, & Hoxtariam ab eodem Abbate translatæ, collocatæque ad S. Ægidium trans pontem Hoxtariensem. Ibi cum frequentia accessus turbarentur, post annos XI quietis causa migravere in villam Brenchusen, fixumque istic Cœnobium erexere. Demum tempore hæresis collapsa disciplina in Cisterciensium instituto formatæ sunt ad D. Benedicti regulam.

Annus Christi 1277.

Joannis XXI. Pont. Rudolphi Imper. 5.
Simonis Ep. Pad. 31. & ultimus.

Levoldus. Fœdus inter Westphaliæ proceres initum turbatur obitu Engelberti Marcani Comitis.

Fœdus vero, quod magno Westphaliæ bono cum Sifrido Coloniensi Archiepiscopo pactum diximus, anno statim proximo multorum illustrium virorum obitu debilitari turbarique cœpit. Ex his fœderatis Engelbertus Marcanus Comes, cum iter faceret in Teclenburgicum comitatum, interceptus ex insidiis ab Hermanno de Loen, multisque vulneribus sauciatus, abducitur in castrum Bredevordum; ubi haud multo post non tam ex vulnerum, quam animi dolore atque impatientia extinctus est. Tanta tum nobilium licentia erat; quanquam justa etiam pœna Engelbertum consecuta videri poterat, quod in Engelberti Coloniensis Archiepiscopi captivitatem conspirarat, ac Gerhardum fratrem Monasteriensem Episcopum in eandem belli societatem traxerat.

Levoldus. Annal. Col. Henr. de Hervor. Cleinsorg. Meibomius. in notis ad Levoldum Wilhelmi Juliacensis Comitis, ab Aquisg. occisi.

Eodem anno, inquit Levoldus (tametsi alii ad sequentem annum referant) Wilhelmus Juliacensis Comes, una cum filio Wilhelmo, ac duobus aliis ex concubina genitis Aquisgranum clam ingressus, urbem in suam potestatem redigere tentabat; jamque in forum penetrarat, cinctus supra 400 armatorum equitum comitatu; cum cives ad arma conciti Comitem per cæcos plebis furores cum filiis obruunt, & contrucidant. Digna Comitis pœna, qui tot annis ex impia vita divexarat Coloniensem Ecclesiam, ac duos Colonienses Archiepiscopos Conradum & Engelbertum captivos in vincula traxerat. Comperta nece Comitis, Sifridus Coloniensis Archiepiscopus, Coloniam accelerat, congregatoque clero, solemne sacrum in Basilica decantat, de vinculis S. Petri, læto sacrificii exordio, *Nunc scio, vere, quia misit Dominus Angelum suum, & liberavit me de ore Leonis.* Mox novo fœdere inito, cum 12 illustribus viris, quorum auxilliaribus copiis auctus, Juliam armatus ingreditur; expugnatoque Juliaco, munimentum loci solo æquat. Inde Marcodurum, Bedeburam ac XXIV Oppida & castra præter Nideccam & Hambochiam in potestatem redegit, totique

quo mortuo, Archiep. Colon. Juliacensem Ducatum armatus ingreditur & occupat.

provinciæ novos præfectos victor imponit, brevi tempore felicique successu multorum annorum injurias ultus. Post illa victorem militem convertit in Westphaliam adversus Godefridum Arnsbergiæ Comitem, & Ludovicum filium; huic quia Petronella Juliacensis filia denupta erat, uterque cum Juliacensi infesta Coloniensibus arma junxerat. Quibus Sifridus provocatus, Comitem obruit; expugnatoque Nihemio Oppido, Comitem ad pacem petendam compulit, quæ & in castris Nihemensibus consignata fuit. Quare nullo obsistente Sifridus Werlam, Warstenam, Callenhardum & Almenam Oppida, castrumque Furstenbergicum, veterem Furstenbergicorum Dynastarum, in edito ad Ruram monte sedem, præmuniit. Bello hoc pro Archiepiscopo ac Duce suo fidi pugnavere Westphaliæ proceres; interque hos clari Fridericus & Wenemarus Furstenbergii. Accessit in societatem belli Conradus Osnabrugensis Episcopus, Conradique frater, Fridericus Ritbergensis Comes. Quo simul constat per id tempus Balduino in Osnabrugensi Cathedra subrogatum fuisse Conradum Episcopum ex Ritbergensi familia, ex qua mox etiam producemus Ottonem Ritbergensem, Simonis Episcopi in Paderbornensi Ecclesia Successorem.

Idemque Comitem Arensberg. ad pacem petendam compellit.

Obitus Simonis Ep. *Necrologia Busdorf. Wilbacense Gerdense Herisiense Marienmunstr.*

Feliciori per hæc morte hoc anno vitam clausit Simon Episcopus noster. Dies obitus in aliis necrologiis annotatus IV Idus, in aliis VI Junii: annus mortis a Cleinsorgio rectius, quam aliis hic ipse MCCLXXVII traditur; quo certe adhuc superstes fuit, quando ex hoc anno literas a Simone consignatas possidemus, quibus Wilbacensi Virginum Cœnobio donationem, a nobilibus Hermanno de Bracule & Hermanno de Kalenberg factam scriptis tabulis probat. Testes sistuntur Albertus Comes de Everstein, Albertus & Herboldus fratres de Amelungessen, Lubertus Marschalcus, Albertus de Lubersen, Fridericus de Harehusen, Henricus de Osterhusen, Bernardus de Dalwig milites, cæterique nobiles & ingenui viri;

ut

ut jam prorsus nos Bruschius, Kersenbrochius, & Pideritius fallant, qui anno 1274 obiisse scribunt. Longius aberrant, qui cum Gobelino nostro, & Crantzio Episcopatum tantummodo in XXIII annum gessisse tradunt, quem nos hactenus certa temporum serie in XXXI annum produximus.

Hist. Brem. in Gerhardo
Diversa de Simone Scriptorum judicia.

Quam fluctuantes in annis Scriptores, tam diversa eorum de Simone judicia. Auctor historicæ Bremensis, *Simon*, inquit, *bella & discordias dilexit, sed bello semper infelix pugnator.* Hæc quidem ille libera voce pronunciavit: verum in ea tempora incidit Simon, quibus necessitas arma pro libertate Ecclesiæ conservanda imperabat; qualia omnibus circum Episcopis tum communia fuere ob prædonum & vicinorum rapacitatem. Nec alia ex causa collisus cum Conrado Coloniensi Archiepiscopo, quam ob injurias nobilium ministrorum Archiepiscopi, quas cum ille ferre non posset, armis jura Ecclesiæ suæ propugnanda suscepit; quamvis haud multo post non modo reconciliatus Conrado, sed & a Conradi Successore tutor Ducatus Westphaliæ postulatus. Sifrido deinde conjunctissimus vixit; quocum commune fœdus adversus Colonienses & suæ Ecclesiæ hostes, ut diximus, habuit, pacis certe, quam bellorum amantior; nec alia fere bella gessit, quam quæ necessitas expressit pro jure Ecclesiæ asserendo. Eaque Capituli & ordinum consensu sumpsisse videri debet, quod hi æs alienum ex iis contractum ultro solvendum sumpserint. Et cui tum Episcopo Saxoniæ, in illa prædandi rapiendique licentia, sine armis Ecclesiam administrare concessum? quando nobiles, ut quidam est auctor, citra infamiam palam & impune latrocinia & prædas agebant.

Commendat illum Justinus presbyter, poëmate ei inscripto.
M. Justin. in Lippiflo.

Virum hunc tanti fecit Justinus Lippiensis presbyter, ut præterito Ottone fratre ejus Monasteriensi Episcopo, Poëma illi suum, quod de primordiis comitatus Lippiensis deductum a Bernardo avo Sanctissimo, de Hermanno parente bellatore egregio, ceterisque ejus familiæ heroibus conscripsit, Simoni Episcopo nostro inscripserit dedicaritque; tanquam; qui paternis vestigiis præclare inhæserit. Eo in poëmate legimus multis Simonem dilaudari a doctrina & facundia, a liberalitate & suavitate morum, a constantia & fortitudine, recteque Simonem Petri nomen sortitum esse.

Te bene cum Petro communio nominis æquat,
Tu caput Ecclesiæ firmaque petra tuæ:
Tu lapis indocilis frangi, ferroque rebelles,
Despicis hostiles corde vigente minas.
Tu tutela tuis, tu mitis mitibus, hostis
Hostibus, eloquii manat ab ore favus.

Et quæ multis in laudem Simonis in simplici & candido illo poëtarum ævo attexit. Postremum alludens ad rosam quæ gentilitium Lippiensium Comitum insigne est, inquit,

Tu flos Pontificum, flos nobilitatis, odorem
floris diffundis.

Cetera quibus res gestæ virtutesque Simonis Episcopi exornanda essent, incuria, ætas & Scriptorum desidia subtraxit; tantaque oblivione hæc sepeliit, ut nec supremæ mortis, nec sepulchri locus ad nos pervenerit. Basilicæ tamen funus ad ceteros Episcopos illatum creditur.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM
LIBER XII.

OTTO
COMES RITBERGENSIS XXV.
GUNTHERUS
COMES SWALENBERGENSIS XXVI
THEODORICUS
AB ITTEREN XXVII.
EPISCOP. PADERBORN.

OTTO
COMES RITBERGENSIS XXV.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1277.

Otto Comes Ritbergensis succedit Simoni Episcopo Paderb.

Haud multum vacua Paderbornæ Episcopi Sedes ab excessu Simonis; Canonici enim, qui jam ante vivo Simone convenerant, solliciti de Successore, qui Diœcesis debita exsolveret, maturato comitio, & consentientibus suffragiis, elegere Episcopum Ottonem Ritbergensem Comitem. Fuerat is a primis annis cooptatus in clerum Paderbornensem, & ob merita virtutum per gradus dignitatum inter suos provectus, primum Camerarius, postremumque Præ-

positus

positus Paderbornensis Ecclesiæ; ex quo supremo Cleri munere ad Episcopatum evocatus fuit: Vir acris ingenii, & præcelsi animi; qui superstite Simone, & per senium languente, multa cum consilio Canonicorum reparanda susceperat; eoque etiam conturbatis hisce temporibus opportunior, quod & vicinæ Ritbergensium Comitum familiæ potentia innixus esset, & Conradum fratrem Episcopum Osnabrugensem haberet.

Domat Albertum de Sturmede Ecclesiæ Paderborn. infestum.

Post inaugurationem Episcopatus administrationem magnis animis est aggressus; eodemque statim anno, quo Simoni subrogatus, infestissimum Paderbornensis Ecclesiæ hostem, Albertum de Sturmede, auctorem omnium turbarum, quibus Simon Episcopus cum Conrado Coloniensi Archiepiscopo collisus fuit, mutata belli sorte, captum in vinculis habuit: sive jam ab ipso Ottone sub ipsa exordia gubernationis, sive per interregnum ab Ottone & Capitulo armis domitus in captivitatem protractus fuerit. Id sane compertum habemus ex literis publicis tabularii nostri, Albertum de Sturmede ejusque filium Albertum hoc ipso anno 1277, in pervigilio virginis in cœlum assumptæ ab Ottone ad transactionem adactos esse. Prius vero quam vinculis laxarentur, in has leges per arbitros utrimque datos juratosque conventum est. *Pater ac filius de Sturmede renunciant Villicationi in Erwite, Vilte, & oppido Saltzcotteno: nunquam illis fas sit Castrum & oppidum Stürmede reparare; neque unquam se Paderbornensi Ecclesiæ hostilem in modum opponere. Villicationem vero in Munninghusen retinebunt sibi 400 marcis a Simone Episcopo oppignoratam; ea vero summa pecuniæ numerata cedet rursum Padorbornensi Ecclesiæ, quæ id prædium a Corbeiensibus 300 marcis coëmit. Quam in rem hi fidejussores Ministeriales ab Alberto dati: Bernardus de Brake, Godefridus de Huvele, Bernardus de Hurde, Gosbertus de Dedinghusen, Godefridus de Summer, Conradus, Henricus & Albertus fratres de Luthardessen, Alardus Magister, Conradus de Hoeden, Theodoricus de Piscina, Bertholdus de Lippia, Willekarus de Vornde.* Adsunt & aliæ literæ ex tabulario nostro, anno 1288 datæ, quibus Albertus Sturmedensis inter Ministeriales diœcesis Paderbornensis numeratur; quo pronum est existimare, præter Marescallum, Pincernam, Dapiferum & Camerarium Episcopi, etiam Ministerialium nomen communicatum fuisse cum iis, quotquot e nobilitate clientelari aliquo beneficio, aut certe feudi vinculo Episcopis ad Ministerium obstricti erant. Ita tandem turbulentus ille nobilis, ausus Simonem Episcopum captivum abducere, everso castro & oppido suo Sturmedensi, ad obedientiam compulsus.

Annus Christi 1278.

Nicolai III Pont. 1. Rudolphi I. Imper. 6. Ottonis Ep. Pad. 1

Rudolphus Cæsar devincit Ottocarum Regem Bohemiæ. *Cuspinian. in Rudolpho Dubravius Stero in annal. Annal. Colmar. Albertus. Argentin. &c.*

Salutaris dehinc Imperio consequitur annus Rudolphi Imperatoris victoria adversus Ottocarum Bohemiæ Regem. Urebat nimirum Bohemum jactura Austriæ pacificatione amissæ, intoleranterque ferebat assurgentem Cæsaris fortunam; quibus accedebat Cunegundis Regina. Superba mulier; exprobrando exaggerandoque ignominiam, quam in professione clientelari coram Cæsare nudato tabernaculo passus erat, hanc injuriam nisi armis vindicaret, probro posteris omnibus futurum. His accensus Rex omnia consilia in bellum vertit, ingentemque ex Bohemia, Polonia, Pomerania, Saxonia & Misnia conscriptum exercitum colligit; quocum Praga a clero eductus in Austriam procedit. Nec segnior Rudolphus Cæsar ex Franconia, Suevia, Bavaria & ab Rheno copias educit; cui & Salisburgensis, Basileensis, aliique Episcopi auxilia submisere; accesseruntque postremum diversæ Ungarorum gentes Ottocarum perosæ. Postquam ad Lavam oppidum in Campo Marchvelt uterque exercitus in conspectum venit, Cæsar pro tessera militari nomen Christi iterato inclamari jussit; Bohemus Pragæ vocabulum dedit, addito singulis peplo, quo humeros Symboli simul usu integerent: mox VII Calend. Septembris acri prælio decertatum; primoque statim conflictu

Rudolphus Cæsar præsens vitæ periculum adiit; quippe audacissimus quidam miles, pretio conductus a Bohemo, per medios hostium cuneos penetrat, suffossoque equo Rudolphum Cæsarem in terram detrahit; & nihil propius erat, quam ut ipsum Cæsarem confoderet, nisi Cæsaris stipatores subvertissent. Captus extemplo percussor, & Cæsari ad dignam scelere mortem oblatus: at Cæsar pro insigni clementia, sinite, inquit, vivere tam fortem militem, qui hæc ausus. Mox Cæsar in alium equum sublatus, multo ardentius ordines in hostem ducit, editaque ingenti strage, Bohemorum aciem in fugam disjicit, ex qua jam ultro multi nobiles aliique profugerant, exacerbati Regis crudelitate in suos. Pugnabat interim fortiter Ottocarus cum reliquis, qui in acie perstitere, dum ad extremum multis vulneribus saucius occumberet. Et nudus hic post inter cadavera repertus, diu inhumatus latuit. Morti Regis ingemuit Cæsar, qui vivum malebat Regem quam mortuum in potestatem suam venire. Cecidisse cum Rege memorant supra quatuordecim armatorum virorum millia. Tam cruenta illa pugna fuit. Sed ea victoria, & is Regis casus, magnam rerum mutationem, & tranquillitatem Imperii tandem attulit. Cæsar exinde Wenceslai adolescentis, quem Ottocarus unicum reliquerat filium, patrocinium suscepit, tutoremque illi dedit Ottonem Marchionem Brandeburgicum. Wenceslao post filia Cæsaris, ut pactum erat, in matrimonium data; qua affinitate priora inimicitiarum vulnera Cæsar & Imperii Principes curanda suscepere.

Alterum Engelberti Marcani Comitis bellum fuit, qui patris necem ulturus Castrum Bredevordanum aggressus arcta obsidione pressit. Territi Juvenis fortitudine præsidiarii patris cadaver e castro transmittunt; quod postquam Comes Cappenbergæ honorifico tumulo intulerat, rediit ad obsidionem, majorique quam antea furore cœpit oppugnare. Sustinuere aliquamdiu præsidiarii fortiter insultus; ubi vero ad extrema se urgeri didicere, noctu clam omnes per paludes profugerunt. Comes vacuum castrum ingressus famosum quoque illud prædonum receptaculum funditus evertit. Inde ad Rudolphum Imperatorem se contulit, receptus in aulam & militiam Cæsaris; cui exinde ob facetias & bellicam fortitudinem percarus fuit.

Engelbertus Comes Marcanus Bredevordanum castrum captum destruit. *Levoldus in chron. Marcano.*

Hoc præterea anno Guntherus Comes Swalenbergensis, magnum Diœcesis nostræ ornamentum, subrogatus est in locum Conradi Archiepiscopi Magdeburgensis, vir toga sagoque illustris. Is primo statim anno præfecturæ Ericum Marchionem Brandeburgensem, ex dissidio novæ electionis rejectum, vexantemque Ecclesiam Magdeburgensem, prælio vicit, captumque cum 300 nobilibus abduxit, nec prius dimisit, quam 7000 argenti marcas pro lytro penderet. Hanc vero pecuniam mox ultro inter pauperes & religiosorum monasteria distribuit. Altero deinde anno majori etiam rerum humanarum contemptione, cum multis æmulis urgeri se videret, Archiepiscopatum ultro posuit. Magna & rara sacrorum præsulum laus, qui tam facile Episcopatu abire, quam adire parati. Sed hæc illustris virtus Guntherum in privata vita consistere non est passa; Ottoni enim Episcopo nostro, ut tempore referemus, in Paderbornensi Episcopatu subrogatus est.

Guntherus Comes Swalenbergensis fit Archiepisc. Magdenburgensis. *Crantz. l. 8. Sax. c. 32. Streversdorff in Archi. Magdenb.*

Annus Christi 1279.

Nicolai III Pont. 2. Rudolphi I. Imper. 7. Ottonis Ep. Pad. 2.

Cæsar bona & privilegia Romanæ Ecclesiæ confirmat. *Odericus in hist. Eccl.*

Rudolphus Cæsar exinde in Austriam profectus, 17. Kal. Mart. Viennæ Principum comitia habuit. In his, rogante Nicolao Pontifice, privilegia, bonaque Romanæ Ecclesiæ, pro antecedentium Imperatorum instituto, confirmat, egregiam erga Apostolicam sedem religionis observantiam palam testatus; quod & ceteri electores Cæsaris exemplo fecere. Retulitque annalium Colmariensium scriptor, Rudolphum a Nicolao III. Pontifice publice Imperatorem nominatum esse, omnesque hostes ejus ab Ecclesiæ communione proscriptos. Hinc Rudolphum, quæ ceteros religiosissimos erga sedem

Aposto-

Apostolicam Imperatores, felicitas consecuta est. Hæsit autem per id tempus Cæsar in Austria, ut filio suo Alberto, quem postea in Imperio Successorem habuit, Ducatum Austriæ Principum auctoritate stabiliret, primus Austriæ in familiam assertor, primusque Austriacorum Imperator.

Duces Brabantiæ & Limburgi Juliam & agrum Coloniensem hostiliter ingrediuntur. *Levoldus. Chron. Colon.*

Inter hæc inferior Germania turbata a Joanne Duce Brabantiæ, & Walramo Duce Limburgensi. Hi ut Wilhelmi Juliæ Comitis filios in paternam possessionem restituerent, a qua per Sifridum Coloniensem Archiepiscopum dejecti erant, magno armorum strepitu ingressi Juliam & Coloniensem agrum, frustra Limburgicus Tolpiacum, & Brabantinus Aquisgranum tentavit. Forte tum Sifridus Adolphus Montium Comitem oppugnabat, adegeratque ad pacem petendam, dejectis duabus turribus, quas Comes Mulhemii & Monhemii contra jura Coloniensis Ecclesiæ exstruxerat. Dux Brabantiæ, ut laboranti Comiti subveniret, Rhenum transgressus Sigebergæ castra fixit; at cum re inter Archiepiscopum & Comitem confecta serius accederet, ad ostendendam Brabantinorum magnificentiam, decursiones equestrium virorum magno apparatu adornavit: quibus inter Westphalos peractis, rediit in Brabantiam.

Otto Episcopus Paderb. Ecclesiam & villam Stapelhagensem

Hujusmodi tumultuario bello per id tempus Otto Episcopus noster implicatus erat, de quo ad annum 1281 memorandum. Quam vero pacis & concordiæ amans fuerit Otto Episcopus noster, testes sunt publicæ Ottonis Electi Episcopi tabulæ, quibus villam Ecclesiamque Stapelhagensem, quæ in montibus teutonicis Abbatis Marienfeldensis erat, certis terminis circumscripsit, discrevitque a Paderbornensis Diœcesis finibus, ne qua inter posteros lis esse posset. *Testes hujus compositionis ex parte Capituli Henricus Præpositus, Hermannus Scholasticus, Magister Thetmarus, Dominus Amelungus de Driborg Cantor, Wernerus Dapifer, Volmarus de Brincke, Godefridus de Patberg milites. Ex parte Joannis Abbatis Dominus Conradus Osnabrugensis Episcopus frater, Comes de Ritberg, Otto Comes de Ravensberg, Hermannus Custos Osnabrugensis, Godeschalcus, Henricus, Lubbertus fratres de Slavi, Joannes ae Rube milites, aliique quam plures. Acta sunt anno* MCCLXXIX. *pridie Beati Pauli Eremitæ.*

certis terminis circumscribit.

Alio deinde beneficio Collegium Canonicorum Bustorffianum affecit Otto, transcribendo decimarum proventus in Huson; quos a Mareschallo Episcopi, ejusque filio Ludolpho Canonico Collegium illud quadraginta & sex marcis emerat; & quia jus quoque in has decimas erat Episcopo, totum illud ultro cessit Collegio. Inter testes recitantur Magister Wigmannus, Ludolphus de Dalborne, Conradus de Attelon milites, aliique, quæ hoc ipso anno Paderbornæ festo D. Luciæ acta referuntur. Marca vero puri argenti, quod iisdem tabulis notatur, valebat 14 solidos & sex denarios.

Annus Christi 1280.

Nicolai III. Pont. 3. Rudolphi I Imp. 8. Ottonis Ep. Pad. 3.

Conquiescebat per hæc Germania (quæ rara temporum felicitas erat) sub imperio Rudolphi Cæsaris. Tantam illi auctoritatem amoremque omnium pepererat triumphus adversus Ottocarum Regem, & militaris fortitudo; ut jam extra ceterorum Principum æmulationem odiumque Imperium in quiete possideret. Et ille, ut familiæ simul potentiam firmaret, in Austria consedit, impenseque coluit fœdus & amicitiam cum Ladislao potentissimo Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ladomiriæ, Cumaniæ, & Bulgariæ Rege; tot enim gentibus Rex ille Catholicus, & Romanæ sedi conjunctissimus imperitabat.

Initium Cœnobii Eremitarum S. Augustini Lipstadii, Fundatore Friderico ab Hoerde.

Hoc præterea anno, qui Octogesimus supra MCC agebatur, Alberti etiam Magni obitu clarus, erigi cœpit Lipstadii, ad fines Diœcesis nostræ, celebre Augustinianorum Monachorum Cœnobium, quos a cultu quietioris vitæ Eremitas vocant; evocatique Colonia Cœnobitæ, qui exordia religiosi instituti sui istic caperent. Conditor Fridericus

dericus

Gelenius l. 3 sacr. syn. pag. 44 Stangefeolius.

dericus ab Hoerde e prisca & prima Westphaliæ nobilitate, vir, ut Gelenius scribit, non minus religione, quam paternis opibus celebris. Adeo illa tempestate, ut diximus, inter tot prædones per Westphaliam nobiles, non defuere unquam præclari piique ex equestri ordine viri. Accessit altero ab hinc anno Sifridi Archiepiscopi Coloniensis auctoritas, Monachisque publicis tabulis concessit facultatem concionandi, excipiendi pœnitentium confessiones, colligendique liberalium hominum subsidia. Floruit Monasterium religiosis viris ad tempora Lutheri; & Lutherus ipse ejusdem Ordinis desertor, postquam hæreses suas per Saxoniam spargere cœpit, infecit & hoc Cœnobium; ostenditurque adhuc cella, quam aliquando incoluit. Tum vero quam religiosi istic olim, tam perversi postea monachi, deserto claustro, Lutheri hæreses primum per has Westphaliæ partes disseminavere; ab eoque tempore Monasterium vastum jacuit, cessitque in potestatem hæterodoxorum.

Otto Ep. Paderb. beneficit Cœnobitis Hardehusanis.

Otto similiter Episcopus noster hoc ipso & sequenti anno per exordia Episcopatus, totus fuit in dotandis Ecclesiis & Cœnobiis; extant enim binæ ejus tabulæ, quarum alteris Paderbornæ consignatis largas Decimarum donationes fecit Cœnobitis Hardehusanis Ordinis Cistercienslum; alteris Wartbergæ subscriptis litem iisdem Monachis motam super decimas decidit. Testes producuntur *D. Hermannus de Osede Nobilis, Henricus de Brakele, Rudolphus de Steinforde, fratres de Pappenheim, & Olricus de Westen milites.*

Et pluribus Privilegiis exornat oppidum Nihem.

Vetus deinde oppidum hujus Diœcesis Nihemium ob fidem civium & merita multis Privilegiis exornavit; ad quæ pro prisco ejus ævi more cognoscendo juvat ipsas Ottonis tabulas recitare.

Otto Dei gratia Paderborn. Ecclesiæ Electus, Universis hoc scriptum visuris notum facimus & recognoscimus, protestando, quod nos de consensu Capituli nostri, & Ministerialium nostrorum, oppidanis nostris in Nihem jus dedimus subnotatum, videlicet, quod dictum oppidum libertavimus, ita quod possint recipere in cives quoslibet homines, dummodo Nobis, Canonicis, Claustris, Ecclesiis nostræ Diœcesis, & Ministerialibus seu Castellanis nostris non pertineant. Item Judicem nomine Opidanorum statuimus, qui judicabit de excessibus, citra pœnam ultimi supplicii, & emendarum hujusmodi excessuum recipiemus partem tertiam, & duas partes recipient Opidani Et si emenda ad quatuor solidos se extenderit, hæc inter nos & opidanos æqualiter dividetur. Si vero homicidium in oppido contingat, & homicida profugus fiat, hæredes ipsius Legitimi bona sua retinebunt, dummodo homicida de bonis hujusmodi nullum emolumentum habeat seu promotionem. Si vero homicida ultimo supplicio delictum suum luat, hæredes sui legitimi bona ipsius libere retinebunt. Item si aliquis paupertate pressus de oppido prædicto cesserit, bona si qua dimiserit inter creditores radentis pro rata secundum quantitatem debiti dividentur. Item si aliquis in dicto oppido decesserit, liberi vel cognati secundum quod proximiores infra oppidum fuerint, defuncti recipient bona seu hæreditatem, quæ Herwerde dicitur sive Rade. Sed si infra oppidum consanguinei non fuerint habitantes, consanguinei extra oppidum admittentur jure suo. Si vero advena fuerit, bona ipsius ad annum & diem integrum integra per Judicem & Consules servabuntur. Et si nullus hæres verus infra dictum tempus venerit, bona hominis nostra erunt. Item Movale, quod Stock dicitur, secundumque prædecessor & avunculus noster ipsis oppidanis dederat, damus eisdem ad emendationem oppidi memorati. Item bona oppidanorum, quæ Wicbilde dicuntur, sicut hactenus habuerunt infra oppidum & extra, pratis, silvis, aquis, campis, pascuis, possidebuntur ab eisdem libere & quiete. Item erunt liberi a thelonii datione infra nostros terminos, & erunt infra oppidum absque judicio advocati. Item si arbitrati fuerint aliquid in rem propriam ad utilitatem oppidi sine præjudicio juris nostri illud æquanimiter toleramus. In cujus rei testimonium præsens scriptum eisdem oppidanis dedimus nostro sigillo roboratum. Et nos Præpositus, Decanus, & Capitulum Paderbornense *sigillum apposuimus nostrum in testimonium prædictorum. Datum* Paderbornæ *Anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo.*

Annus

Annus Christi 1281.

Martini IV. Pont. 1. Rudolphi I Imp. 9. Ottonis Ep. Pad. 4.

Publica Cæsaris acta in Imperio. *Trithemius in Chron. Annal. Colmar. Serrarius in Mogunt.*

Cæsar rebus in Austria anno præterito compositis, publica hoc anno Imperii negotia impensius pertractare cœpit; quam in rem primum Norimbergæ, deinde Francofurti Principum senatum convocavit: in utroque comitio adversus prædones decretum. Quapropter a Cæsare castella, prædonum latibula, summa vi expugnata. Post illa cum exercitu in Burgundiam progressus, captaque vesontione, Comitem ejus provinciæ prælio Victum imperata facere coëgit. In reditu Alsatia purgata, expugnataque Colmaria, Friburgo, Hagenoa rebelles cives castigati, & ad obsequium reducti. Amissa per hæc Anna Rudolphi Conjunx, quæ ab Episcopis & mille Clericis Basileæ tumulo illata. Nihil luctu retardatus Cæsar Moguntiam descendit; ubi XII Decemb. Wernerum Archiepiscopum & Comitem Spanheimensem, ceterosque XII Comites, qui cum Spanheimensi Alsatiam turbaverant, pace facta, composuit.

Confluentini discordes cum Archiepiscopo suo componuntur. *Browerus in Annal. Trevir.*

Rebellarat per id tempus Confluentia, conjurata cum nobilibus adversus Henricum Archiepiscopum suum. Cæsar, cui omnis labor erat in pacis studio, negotium illud dedit Sifrido Coloniensi, & Wernero Moguntino Archiepiscopo, & Matthiæ ordinis Teutonici supremo Magistro; quorum opera confluentini Archiepiscopo reconciliati sunt.

Et cives Paderbornenses cum Clero & Episcopo suo. *Gobelinus ætat. 6. c. 66.*

Hoc Cæsaris, hoc aliorum Episcoporum exemplo, Otto Episcopus noster multorum annorum dissidium, quod inter urbem Paderbornensem & Clerum exarserat, hoc ipso demum anno, ut Gobelinus noster scribit, solerter composuit. Ausi enim Cives Paderbornenses, postquam multitudine & opibus aucti erant, libertatem Cleri Ecclesiæque per vim multis modis violare: irrumpere in ædes Canonicorum: trahere Clericos ad civile judicium: excommunicationes censurasque Ecclesiasticas, quibus ab Episcopo coërcebantur, ludibrio habere; nec Sacram modo Episcopi, sed & civilem, quam Principis nomine jurisdictionem habebat in urbem, spernere. Cœpit hæc rebellio, quod ea tempestate commune Episcopalium civitatum erat malum, Simone Episcopo; quam ob causam, ut supra retulimus, Simon se ab urbe continuit, nec tutum habuit intrare. Otto Episcopus ut hæc ex publica Cleri populique offensione ad concordiam adduceret, ex omni ordine delegit arbitros, virosque sapientes, quorum industria in certas pacis leges conventum est; interque alias: ne in clericos ullam jurisdictionem exerceant, nec ullos e familia Canonicorum sine Dominorum consensu in judicium vocent: ne excommunicatos in Senatum recipiant, aut ad consulatum admittant, & extra publica munia & consortia habeant, ut sacræ leges præscribunt. Hæc atque alia sancte jurata a civibus, & in publicas tabulas, cum singulorum ordinum ac civium sigillis relata sunt. Orta post etiam lis de judicio forensi, quod in urbe Paderbornensi agebatur; id cum cives suum esse contenderent, in quod nullam Episcopus haberet potestatem; ea quoque discordia, postquam recognita est per arbitros, pronunciarunt illi judicis in urbe officium esse feudum Ecclesiæ Paderbornensis; quanquam id Gobelinus anno demum MCCXCIX controversum decisumque velit. Multa hujusmodi pacta juratаque inter cives & Episcopum; quæ cum cives minus servari quererentur, ægreque ferrent veterum Cleri libertatem, & jura a majoribus asserta, facta conspiratione, ex urbe proruunt, castrumque novum, quod nunc Neuhusium dicimus, uno ab urbe lapide dissitum, occupant, domum Episcopi diripiunt, & injectis etiam ignibus exurere contendunt. Hærebat interim in oculis civium castrum novum nondum plane eversum, quod tanquam frenum urbi impositum intuebantur. Vetus istic Episcoporum domicilium ac sedes erat, ad confluentes Paderæ, Luppiæ atque Almæ fluviorum, loco opportuno & amæno; ubi olim Romanorum castra memoravimus, sive illud a Simone Episcopo, sive ab aliis præmunitum fuerit adversus civium insolentiam. Sane Pader-

Qui tamen iterum rebelles Neuhusium subvertunt, sed ab Episcopo cæduntur.

derbornenses, cum e conspectu urbis frenum illud sublatum vellent, alia concitati audacia cum ingenti multitudine se ex urbe effundunt palis armisque instructi, castrum novum funditus destruunt; ac ne quod vestigium superesset, fossas contento labore implent. Quo in opere dum gnaviter occupati versantur, advolat cum collectis militum & clientum nobilium copiis Otto Episcopus, cives ex improviso obruit, commissoque prælio magna cum clade in urbem rejicit. Cæsi eo die quingenti civium, & ultra; quorum cadavera Episcopus plaustris injici, & in urbem reportari permisit; ubi omnes in unam confatalem fossam conjecti, qui Castri fossas impletum venerant. Hæc ex Gobelini narratione retulimus; a quo tamen accuratiorem annorum rationem, quibus gesta sint singula, requirimus; nam hæ controversiæ cum urbe, ut idem fatetur, per multos deinceps annos sunt continuatæ.

PP. Prædicatores Warburgi ab Ottone Episcopo collocantur. Chron. Mindense. Annal. Colmar.

Ceterum hoc anno Otto Episcopus haud minus laudabili pietatis opere Ordinis D. Dominici religiosos viros in Diœcesin evocavit, sedemque Warburgi, in veteri ad Dimolam ac celebri Diœcesis civitate capere jussit, attributo illis loco & vitæ subsidiis. Obluctati quidem post cives vehementer; sed causam religiosorum constantissime tutatus Episcopus; jam enim Tremoniæ, Susati, aliisque vicinarum provinciarum locis magno religionis bono recepti erant: & hoc ipso anno Mindæ, ubi jam dudum anno MCCXXXVI a Conrado sanctissimo Episcopo introducti erant, generalem patrum suorum congregationem habuere, magna Volcquini Episcopi Comitis Swalenbergici liberalitate excepti. Insignis ille Ordinis patronus erat, cœlesti olim beneficio præventus; nam cum usu oculorum orbatus esset Episcopus, fuit inter sacræ istius familiæ sacerdotes Burchardus Haddingius, vir eximiæ sanctitatis, & miraculis etiam celebris, ipsique Episcopo Volcquino a confessionibus; cujus cœlesti beneficio visum recepisse memorant Mindensium annales.

Decimæ in Stuckenbroch Cœnobio Mariensfeldensi venduntur.

Non hic omiserim singularem Ottonis Episcopi benevolentiam erga religiosos Cœnobitas Campi-Mariæ; ternas enim hujus anni literas reperio, quarum duabus decimas in Breckmen (qui nunc locus in Sennæ ericeto prædiis excultus Stuckenbrochium appellatur) ducentis marcas vendit ex consensu Capituli, pecunia in aliam Ecclesiæ utilitatem conversa; tertiis vero tabulis commutationem novalium multorumque locorum per idem ericetum cum Abbate fecit. Ita vero cum florente Christiana religione vastum illud ericetum Sennæ, Caroli etiam M. literis celebre, ubi fluviis & rivis intervenientibus opportunum est, ad nostra usque tempora excoli cœpit, mira hominum industria terræ sterilitatem superante.

Annus Christi 1282.

Martini IV. Pont. 2. Rudolphi I. Imp. 10. Ottonis Ep. Pad. 5.

Siculi adversus Gallos conspirant. Honor. Epist. ad Gerb. Jordanus Ptolem. Luc.

Annus inde octuagesimus secundus sæculi hujus, Messanæ Panormique conjuratione adversus Francos, & Siculis Vesperis celebris. Quippe ut per totam Siciliam conspiratum erat, ipso die Christo resurgenti Sacro, Siculi Signo Vespertini officii dato, ex composito arma capiunt, Gallosque omnes nullo ætatis Sexusque discrimine ad internecionem delent, tanto furore, ut prægnantium etiam uteros ferro scrutati sint, quotquot e Francis concepisse suspicio erat. Inde Siculæ Vesperæ in proverbium abiere. Fax hujus rebellionis Petrus Aragonum Rex; quod ducta in uxorem Constantia Manfredi filia, ad Siciliæ regnum aspiraret; facinus vero hoc Carolum regem & totam Italiam commovit.

Cæsar Varia Comitia pro bono Reip. celebrat. Hist. Austr. Annal. Colmar. Cuspinian. Gelenius.

Pacatius Rudolpho Cæsari imperium erat; eoque Augustæ Vindelicorum Principum Comitia habuit, in quibus solenni ritu Albertum filium Ducem Austriæ, Stiriæ & Carinthiæ, Rudolphum vero natu minorem Ducem Sueviæ creavit. Læta hæc tristibus obturbata; quippe Hermannus filius cum duodecim nobilibus in Rheno submersus interiit, præcelsæ indolis Princeps, cui Regis Angliæ filia desponsata erat. Cæsar subinde ad inferiorem Rhenum di-

digressus, V. Kalend. Octob. Boppardiæ principum conventum habuit; in quo cum multa pro Reip. bono ac pace, tum res monetaria pertractata; decretumque marcas, quæ 13 solidorum & 4 denariorum pretium explerent, per totum Imperium valituras, siquidem cum effigie Cæsaris cuderentur: quo Privilegio etiam Sifridus Coloniensis Archiepiscopus donatus.

Moritur Volcquinus Episc. Mindens.

Extraxit hic annus e numero Saxonicorum præsulum Volcquinum Mindensem Episcopum, virum, ut Crantzius scribit, omni virtutum ornatu conspicuum, &, si Mindenses fastos consulas, præsulem, qui præclare de sua Diœcesi meritus, pietate cumprimis & vitæ integritate inter prisci sæculi Episcopos numerandus sit; quo vivente, juvanteque mirifice floruit Mindæ S. Dominici familia eruditis & præclaris sacerdotibus. Ortus erat Volcquinus e Comitum Swalenbergensium familia, quæ præclarum simul Diœcesis nostræ decus Guntherum Magdenburgensem Archiepiscopum dedit: præter tot pios egregiosque ejus stirpis Comites; a quibus Cœnobium B. Mariæ, & Valckenhagense apud nos conditum diximus.

Annal. Mind. Crantzius l. 8 Metrop. c. 51.

Annus Christi 1283.

Martini IV. Pont. 3. Rudolphi I Imp. 11.
Ottonis Ep. Pad. 6.

Acta Cæsaris aliorum, que in Comitiis Herbipolensibus. *Tritbemius in Chron.*

Cæsar post illa, eversis per Alsatiam & superiorem Germaniam prædonum Castellis, Herbipoli principum Comitia indixit; ad quæ frequentes Episcopi, Abbates, Duces ac Principes convenere. Accessit quoque a Martino IV Pontifice legatus, Episcopus Tusculanus; qui inter alia Reip. Christianæ causa ibi agitata a clero per totam Germaniam decimum quemque nummum petiit, ad conturbatas res in Italia erigendas, tantumque cum a populo exposceret Rudolphus Cæsar, & Principes plerique in utrumque proni essent, obstitere libera voce in Comitiis Sifridus Coloniensis, & Henricus Trevirensis Archiepiscopus, magnitudine tributi & immoderata exactionis offensi; & rem acri disceptatione eo deduxere, ut tam Legatus Pontificis, quam Cæsar, postulati irritus, ex Comitiis recederet.

Otto Ep. Paderb. stabilire nititur Warburgi PP. Prædicatores.

Otto vero Episcopus noster omne studium suum convertit in firmanda Prædicatorum familia, quam Warburgum induxerat; ejus rei gratia parochialem Ecclesiam B. Virgini sacram, medioque inter vetus & novum oppidum loco sitam, religiosis viris attribuit: parochianis ad Ecclesiam novi oppidi translatis, conjunctisque in unum parochiæ cœtum; id quod pro jure & auctoritate Episcopi sibi fas esse profitetur, ut hæ fundationis literæ planius docent.

Otto Dei gratia Paderbornensis *Ecclesiæ electus & confirmatus, dilectis in Christo fratribus Prædicatorum Ordinis Conventus Warburgensis oppidi & Diœcesis nostræ salutem & cumulum cælestium præmiorum. Quoniam ad tenorem Evangelicum habundante jam iniquitate refriguit charitas plurimorum quæ tamen juxta sacrum eloquium Mater & forma est virtutum cæterarum, utpote sine qua cæteræ non sunt Deo placitæ, velut defectivæ, hac nullatenus excidente, ad quam excitandam, ac in hominum cordibus accendendam, cum Deus ordinem vestrum suscitaverit, ac sedes sancta Apostolica confirmaverit, & Ordinariis locorum mandaverit, admonuerit & rogaverit Ordinem ipsum per ipsos defensari & in suis necessitatibus adjuvari; Nos ob reverentiam sacræ Sedis, majorum exemplis & vestigiis inhærentes, hæc benevolentius & munificentius cupimus adimplere. Unde cum nostri juris sit, parochias urgentibus causis necessariis dividere ac unire, & teneamur nihilominus ipsis Ecclesiis in divino officio providere, Ecclesiaque parochialis beatæ & gloriosæ Dei Genitricis Mariæ, nominata in Vinea, Wartbergensis oppidi antedicti, in redditibus adeo sit tenuis, quod non possit in ea sustentari Rector secundum suas necessitates & decentiam Clericalem, quibus de causis, & ut Ecclesia officietur melius, vobis statuimus libere, omni conditione cessante & pacto, propter Deum, Matrisque suæ gloriosæ honorem, & concedimus & damus in proprietatem perpetuam pro claustro fundando ad vestri sacri ordinis institutiones,*

nes, ipsam eandem Genitricis Ecclesiam cum cœmeterio pro cultu divino ampliando jugiter possidendam; & quia ea, quæ semel Deo dicata sunt, secundum patrum instituta non debent nec possunt ordinationi Laicæ subjacere, simul concedimus vobis ea, quæ in libris, calicibus, paramentis, ornatu, campanis & aliis, quæ in eadem Genitricis Dei Ecclesia continentur, & ad ipsam Ecclesiam attinuisse hactenus dignoscuntur. Insuper ne parochiales oporteat municipium exire, & ne nimia distantia graventur parochiæ, parochiam totam, quo ad jus parochiale addimus & unimus parochiæ S. Joannis novi oppidi ibidem pluries nominati, sic tamen ut ad ipsorum parochialium solatium, quod alias unicuique esset, & est liberum eligere, salvo jure Ecclesiæ parochialis, ad antedictam gloriosæ Dei Genitricis Ecclesiam deferantur, & inibi in cœmeterio tumulentur, & quando & quoties eis libuerit, aut aliquibus ex ipsis dictis parochialibus possint eandem Dei genitricis Ecclesiam in divinis, ut antea, libere frequentare, sine præjudicio Ecclesiæ S. Joannis, exceptis illis diebus, in quibus in sua Parochia, scilicet S. Joannis, tenentur audire divina, ac vestris fratribus etiam in lecto ægritudinis & omni tempore, salvis constitutionibus super hoc editis, quibus derogare non possumus nec debemus, secundum tenorem privilegii vestri valeant confiteri. Acta sunt hæc præsentibus Henrico custode orientalis Ecclesiæ in Paderborna, *Fratre Conrado Lectore, Fratrum in Wartberg, Fratre Burchardo de Buren, Echerto Spigel, & Ravenone seniore militibus, & Jacobo famulo de Moguntia in Herswedebusen anno Domini MCCLXXXIII Dominica die ante festum B. Joannis Baptistæ. Ut autem hæc rata permaneant & inconvulsa, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum in* Paderborna *Anno Domini MCCLXXXIII feria quinta posteaquam Lætare in Dominica cantabatur.*

Tradita in hunc modum Ecclesia, circumjacentem Ecclesiæ fundum ære suo comparatum Otto Episcopus Prædicatoribus donat, in quo Cœnobium erigerent; quemadmodum his simul literis consignatum.

Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ electus & confirmatus, universis Christi fidelibus, præsentem paginam inspecturis in vero salutari salutem. Tenore præsentium publice protestamur, quod fundum totum cum omni jure, quem nulli in toto nec in aliqua parte recognoscimus, vendidimus fratribus ordinis Prædicatorum, conventus Warburgensis, oppidi & diœcesis nostræ, pro marcis triginta examinatis, id est, marcis quinquaginta usualis monetæ, apud eos, eum videlicet fundum, qui continetur inter murum novi oppidi & murum Bernam locum dividentem a veteri oppido, & viam nunc usitatam, qua itur & ascenditur a valva nunc usitata tendente versus dictam Bernam, usque ad cœmeterium Ecclesiæ beatæ & gloriosæ Virginis Mariæ ad vineam nominatæ, & sic circa cœmeterium usque ad viam ad partem ejusdem cœmeterii occidentalem per quam exitur, & usque portam novi antedicti oppidi versus habitum cœmeterium, ubi granaria sunt locata, & totum locum areæ Plebani, & si quæ aliæ sunt areæ ad ipsam sanctæ Mariæ prænominatam Ecclesiam attinentes. Acta sunt hæc præsentibus Henrico Custode Orientalis Ecclesiæ in Padiborna, Fratre Conrado Lectore Fratrum in Wartberg, Fratre Burchardo de Buren, Echerto Spiegel, & Ravenone Seniore militibus, & Jacobo famulo de Moguntia in Herswedebusen, Anno Domini MCCLXXXIII. Dominica die ante festum B. Joannis Baptistæ. Ut autem hæc rata permaneant & inconvulsa, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum in Paderborna Anno Domini MCCLXXXIII, *Feria quinta posteaquam Lætare in Dominica cantabatur.*

Operis tam pii ac salutaris fundamento posito, Otto Episcopus literas dedit ad Martinum IV Romanum Pontificem, quibus Cœnobii a se inchoati institutionem, & translationem Ecclesiæ in Prædicatorum jus, & conjunctionem parochiæ cum altera Apostolicæ Sedis auctoritate ratam haberi expetit. Extant hæ literæ apud nos plenæ obsequii & venerationis erga Apostolicam sedem. Nihil enim per id tempus sollicitius habuit Otto Episcopus, quam ut augendæ religionis cultum per suam Diœcesin, uti in omnibus suis literis profitetur, per novos hosce operarios firmaret. Quemadmodum inte-

integerrimorum Episcoporum semper fuit religiosos ordines, languente Clero, in subsidium evocare, atque omni ope & subsidio fovere: & nescio quid vanitatis & extincti divini spiritus observaverim in iis, quotquot sacrorum ordinum homines aversati, politici magis Principis, quam sinceri Episcopi munus sectari visi sunt.

Ecclesia S. Magni cedit Religiosis Montem Martis incolentibus.

Ad hunc Cleri & pastorum laborem sublevandum Otto quoque Ecclesiam S. Magni ex consensu Archidiaconi Horhusani dedit Præposito in Monte Martis & religiosis Ordinis D. Benedicti viris montem incolentibus; eo quod languentibus Scholis & Clericorum studiis intelligeret operam religiosorum sibi opportunam offerri.

Defenditur a Pontifice libertas Corbeiensium in admittendis bonis patrimonialibus

Non defuere hac ætate maligna etiam politicorum ingenia, qui contenderent, possessiones ac bona filiorum non posse ab iis trahi secum jure paternæ hæreditatis ad patrimonium Cœnobii; id cum Corbeiensibus etiam controverti cœpisset, Martinus IV præclaro diplomate libertatem Corbeiensium in hunc modum sanciit.

Martinus Episcopus Servus servorum Dei dilectis filiis Abbati & Conventui Monasterii Corbeiensis ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis Ordinis S. Benedicti Pagdeburnensis Diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Devotionis vestræ precibus inclinati præsentium vobis authoritate concedimus, ut possessiones & alia bona mobilia & immobilia, quæ liberas personas fratrum vestrorum, mundi relicta vanitate ad vestrum Monasterium convolantium, & professionem facientium in eodem jure successionis, vel alio justo titulo, si remansissent in sæculo, contigissent, & ipsi potuissent libere aliis erogare, feudalibus duntaxat exceptis, petere, recipere, ac retinere libere valeatis, sine juris præjudicio alieni. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud urbem veterem XVI. Calendas Julii, Pontificatus nostri anno tertio.

Annus Christi 1284.

Martini IV. Pont. 4. Rudolphi I. Imper. 12. Ottonis Ep. Pad. 7

Acta publica in Imperio a Cæsare aliisq; *Annal. Colmar.*

Anno dehinc proximo ineunte Rudolphus Cæsar, ducta mense Aprili Agnete Ducis Burgundiæ filia in matrimonium, exercitum parat adversus Sifridum Coloniensem Archiepiscopum, imploratus ab hæredibus Juliacensis Comitatus; hos enim, ut diximus Sifridus toto fere Comitatu exuerat: accenderat præterea Cæsarem libertas Sifridi Archiepiscopi, qua tributa ausus in superioribus Comitiis abjudicare Cæsari. Jam magna procella imminebat inferiori Germaniæ, tracturæ in partes Principes & Episcopos, cum Sifridus ultro, permotus auctoritate Pontificis, Juliam hæredibus reddit. Quapropter evocatus Wilhelmus Præpositus Aquisgranensis, hæreditate propinquior, abjectaque Cleri vita, undecimus Juliæ comitum renunciatur. Cæsar subinde celebratis 24. Julii Wormatiæ comitiis, Herbipoli obsidionem intentat, at territi cives Cæsarem muneribus placavere.

Ultus hoc anno Florentius Hollandiæ Comes Wilhelmi Romanorum Regis necem; cæsique magna clade Frisones Patris corpus reddere jussi sunt; quod Florentius Trajectum deportavit, & Middelenburgi deinde in Monasterio regali tumulo intulit. *Beka in Joanne I. Ep.*

Magno præterea Cæsaris & Cleri sui luctu eductus e mortali vita Wernerus Moguntinus Archiepiscpus ac Metropolitanus noster, vir pacis amantissimus & columna religionis; qui Padernbornensem Diœcesin ex cœlesti D. Liborii beneficio sibi commendatissimam habuit. A morte ejus Archiepiscopi sedes biennium vacua fuit: aliis e clero Petrum Basileensem Ecclesiæ Præpositum, ac Rudolphi Cæsaris ante hac medicum; aliis Gerardum Epsteinium Trevirensem Archidiaconum deligentibus, donec Pontifex utroque rejecto, Henricum Basileensem Episcopum imponeret,

Obitus Werneri Archiep. Moguntini. *Annal. Colmar. Trithemius in chron. Serrar. l. 5. Mogunt.*

ret, quem ex Monacho ordinis minorum ac Doctore Theologiæ Rudolphus Cæsar sibi a confessionibus habuerat.

Castrum Bredenfort acquiritur Ecclesiæ Monasteriensi.

Hoc deinde anno Eberhardus Monasteriensis Episcopus castrum Bredenfort 400 Monasteriensium legalium marcis emit a Balduino Steinfordiæ Domino; qua emptione cetera ejus castra, prædia & jura cessere Monasteriensi Ecclesiæ, quod publicæ hac super re tabulæ in pervigilio palmarum confectæ, & in Monasteriensium tabulariis servatæ, docent.

Et prædium in Balhorne Ecclesiæ Paderborn.

Ac nostra ne hic præteream, reperio Martini IV Pontificis diploma, quo ratam habet donationem prædii, quod Henricus Præpositus ex paternis bonis Ecclesiæ suæ patrimonio adjecit; eo nimirum pietatis consilio, ut ab obitu suo canonicos pro se & pro genitoribus apud Deum supplices haberet; ita vero habet.

Martinus Episcopus Servus Servorum Dei. Dilectis filiis Decano & Capitulo Paderburnensis Ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod dilectus filius Henricus Præpositus Ecclesiæ Paderbornensis cupiens terrena pro cœlestibus, & transitoria pro æternis salubri commertio commutare, quandam curtem sitam in territorio Ville de Balborne Paderburn. Diœc. ad dictum præpositum ratione personæ suæ spectantem, pro suæ & progenitorum suorum animarum remedio vobis & eidem Ecclesiæ Padeburn. intuitu contulit pietatis, prout in literis inde confectis plenius dicitur contineri. Nos igitur vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc pie ac provide factum est, ratum & gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud urbem veterem X. Kal. Maji. Pontificatus nostri anno quarto.

Canonici Huxarienses ex urbe ad veterem suam sedem remigrant.

Canonici, quos Simonis Episcopi nostri auctoritate ex nova Ecclesia D. Pauli ob temporum injuriam & vastitatem loci intra Hoxtariæ oppidum migrasse diximus, atque ad S. Petri Ecclesiam transtulisse Collegium, ii hoc anno mutato Consilio redeunt ad veterem Collegii locum ac sedem, quam a primordiis habuere intra Corbeiam & Hoxtariam. Id vero uti convenerit inter Henricum Abbatem Corbeiensem, & Præpositum, Decanum, ceterosque Canonicos, constat ex tabulis, quæ apud nos sunt, hac super re confectis; quibus tamen jus Diœcesanum Episcopi Paderbornensis integrum servari velint. Modo ejus celebris Collegii a Corbeiensi Abbate fundati, & multis opibus dotati, ne vestigium quidem superest, præter vetera Cœmeterii quædam monumenta.

De puerorum Hamelensium amissione.

Fatalem præterea hunc annum faciunt Hammelensi ad Visurgim urbi centum & triginta puerorum amissione; quos præstigiator quidam ex urbe in vicini montis cavernam eduxerit: rem in hunc modum denarrant. Infestabat per id tempus indigenas ingens murium & soricum multitudo, magna frugum pernicie; ad quod malum tollendum cum varia consilia agitarentur, obtulit se repente vir quidam civibus peregrino habitu & prodigiosa statura, pollicitus se malo huic remedium daturum. Accepta pollicitatione, de certa pecunia pactum; ac mox ille extracta e peris fistula inflataque, ingentia murium agmina ex omnibus domorum tectis & angulis eduxit, quæ aulœdum illum in flumen secuta, ultroque se aquis immergi passa sunt. Ad dum peracto incantamento præstigiator mercedem poscit, & cives eam detrectant; offensus ille comminatur se mercedem multo magis noxiam brevi exacturum. Minæ hæ risu exceptæ. Postero vero die præstigiator venatoris habitu prodiit in publicum, inflataque diversi & amœnioris soni fistula, omnis intra quadriennem & duodennem ætatem totius oppidi pueros & puellas extraxit, deduxitque in vicini Montis cavernam, e qua nunquam postea, tanquam e mortalium numero expuncti, in conspectum parentum redierint. Addunt per id

id tempus in Transylvania ignotæ linguæ pueros repente apparuisse, qui & sedem istic fixerint, & Saxonicam etiam linguam retinuerint; tanquam præstigiator dæmonis ope gregem puerorum eo transtulisset. Decantata apud Saxonum vulgus narratio, quæ multorum etiam scriptorum rapuit fidem asserentium; quos inter Lossius, Albinus, Meibomius, Lampadius, Wierus, Werdenhagius, Calixtus, Athanasius Kircherus, aliique, Erichio cumprimis innixi, qui peculiari libello in hanc rem edito factum persuadere conatus est. Verum aliorum meliorumque judicio non tam historia quam canora fabula reputatur; quod neque Hermannus a Polda Hammelensium per id tempus scriptor, neque Crantzius, neque Trithemius, neque Gobelinus noster, neque Leerbeckius in fastis Episcoporum Mindensium, neque ullus fastorum aut Chronicorum per id tempus scriptor, quales iam multos pervolvendo ex Saxonia & Germania produximus, rei tam memorabilis indicium reliquerit. Quapropter dum dicunt servatam hujus rei memoriam inscriptione, quæ in veteris templi fenestris, & porta Hammelensi, ac deinde in Hammelensium literis, quibus annos ab exitu suorum puerorum consignarint, visa sit, inter astutæ fabulæ hujus commenta accensentur; quemadmodum hæc omnia Martinus Schokius erudite in disquisitione hujus fabulæ exponit. Quanquam Athanasius Kircherus, cujus magna apud me est auctoritas, fateatur Dæmonum artibus, permittente Deo ob incognitas nobis causas, fieri potuisse; sibique aliquando depictam in Hammelensi Ecclesia historiam hanc, & montis cavernam monstratam esse.

Annus Christi 1285.

Honorii IV. Pont. 1. Rudolphi I. Imper. 13. Ottonis Ep. Pad. 8.

Impostor Fridericum Imperatorem se fingens punitur. Sifridus Presbyter. Chr. Colon. Ursberg. Paralip. Joannes a Beka, aliiq;

Certior scriptorum testimoniis narratio de insigni impostore, qui se Fridericum Cæsarem jam dudum defunctum ferebat: homo decrepitæ ætatis & versutiæ Coloniam superiori anno ingressus, populo persuasit, se, cum tædio imperii ante xxx annos alium suo loco subrogasset, atque inde peregre profectus esset, nunc redire Coloniam ad veteres suos amicos; quem magistratus in carcerem detrusit, nec multo post tanquam emotæ mentis hominem dimisit. Unde Novesium se contulit, ubi multos reperit, interque hos nobiles etiam, quibus se Fridericum Imperatorem persuasit; tantusque credulorum brevi ad sycophantam concursus fuit, ut aulam ex imperitis & factiosis hominibus formarit. Quo comperto, Sifridus Coloniensis Archiepiscopus, ut malum in fomite comprimeret, Novesium armatus advolat; cui Novesienses portas occlusere. Quare literis Rudolphum Cæsarem de periculo admonet. Cæsar re contempta, hominem Novesii intactum reliquit; ubi jam ipse publicum tribunal erexerat, ausus etiam Florentium Hollandiæ Comitem a Frisiis accusatum citare ad judicium suum. Verum cum a Sifrido Archiepiscopo sibi timeret, relicto Novesio, cum fideliorum hominum agmine Westphaliam ingressus, auxit famam nominis & factionis multitudinem; quacum deinde Wetzlariæ in oppido consedit, & publicam rebellionem machinari cœpit. Jam & multæ urbes, quas inter Colmaria, Rudolphi Imperium exuere, & novum hunc Fridericum Cæsarem colere; cum hominum horum colluviem armatus Sifridus Archiepiscopus insequitur; cui haud multo post Cæsar se conjunxit, Wetzlariamque obsessam brevi ad deditionem compulit. Ibi captus impostor, & quæstionibus subjectus, imposturæ scelus fatetur, quod ex aulico quandoque Friderici Imperatoris se Imperatorem finxisset. Quare Cæsaris judicio in rogum conjectus: & Colmaria 4000 auri marcis est mulctata. Novesium, quod Sifrido Archiepiscopo impostorem castigaturo portas clausisset, omnibus privilegiis a Cæsare exutum, & Archiepiscopo subjectum fuit. Quæ sententia a Cæsare Wetzlariam in castris pro tribunali sedente pronunciata est. Tam brevem & tam tragicum scena illa finem habuit.

Cæsar celebratis Ægræ in urbe filiæ suæ nuptiis cum Wenceslao Bohemiæ Rege ceteram anni partem consumpsit in

in Alsatia & Suevia; multumque laboris habuit in Friburgo, Colmaria, Hagenoa, ceterisque rebellium urbibus perdomandis. Adquæ superioris Germaniæ loca Henricus Abbas Corbeiensis Cæsarem insecutus, Gamundiæ jus & privilegium saltus Solingani, liberamque Venationem publico diplomate confirmata obtinuit; sicuti hæc ab Ottone IV Imperatore donata concessaque erant.

Henricus Abbas Corbeiensis privilegiorum suorum confirmationem a Cæsare obtinet.

Rudolphus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Universis Sacri Imperii Romani fidelibus præsentes literas inspecturis gratiam suam & omne bonum. Veniens ad nostræ Majestatis præsentiam Venerabilis Henricus Abbas Corbejensis Ecclesiæ, *Princeps noster dilectus, privilegium claræ recordationis Ottonis IV. Regis Romanorum prædecessoris nostri Ecclesiæ suæ prædictæ traditum & concessum nobis præsentavit, humiliter supplicando, ut ipsum privilegium de verbo ad verbum innovare & confirmare de benignitate Regia dignaremur, cujus privilegii tenor* talis est; uti Ottonis Imperatoris literæ supra a nobis ad annum MCXCVIII relatæ, atque hic a Rudolpho insertæ habent. *Nos itaque prædicti Abbatis precibus favorabiliter inclinati præsens privilegium in omnibus suis articulis, prout superius sunt expressi, innovamus, confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis & confirmationis infringere, aut ei in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, gravem nostræ Majestatis offensam se noverit incurrisse. In cujus rei testimonium præsens scriptum exinde conscribi, & Majestatis nostræ sigillo fecimus communiri. Testes hujus rei sunt Venerabiles Rudolfus Saltzburgensis Archiepiscopus, & Henricus Basiliensis Episcopus. Illustres Albertus Dux Saxoniæ, Conradus Dux de Tecke, Nobiles viri Eberhardus Comes de Catzenellenbogen, Albertus & Burchardus Comites de Hohemberg, Ludowicus Comes de Oetingen, Eberhardus Comes de Wirtenberg, & quam plures alii fide digni. Datum Gamundiæ XIII. Kal. Aug. Indict. XIII. Anno Domini MCCLXXXV, regni vero nostri XII.*

Annus Christi 1286.

Honorii IV. Pont. 2. Rudolphi I. Imper. 14. Ottonis Ep. Pad. 9.

Cæsar postquam anno superiori amiserat Godefridum Pataviensem Episcopum, gente Westphalum, quem ante a secretis epistolis & negotiis habuerat, virum eruditum ac pium, hoc anno Henricum Basileensem Episcopum, quem ex Monacho Franciscano & conscientiæ suæ arbitro ad eam dignitatem evexerat, Romam misit ad Pontificem Legatum, publicorum negotiorum pertractandorum causa. Ejus viri eruditione & facundia ita captus fuit Pontifex, ut ex dissidio Moguntini cleri Moguntinum Archiepiscopum renunciarit; quod nec ingratum accidit Rudolpho Cæsari. Hic ille Archiepiscopus ac Metropolitanus noster; qui postquam milites ac nobiles in publicis conviviis ac congressibus anteferret clero, immemor ex quam humili loco, fabri filius, & Monachi professione ad eam dignitatem pervenisset, magno cleri odio & ludibrio exceptus est, passimque hic versus in eum jactatus.

Henricus ex Basileensi Ep. fit Archiepiscopus Moguntinus. *Serr. in Annal. Hundius in Metrop. Salisb. Annal. Colmar. Buschius. Serrarius. Trithemius. in Chron. Hirsaug.*

Nudipes Antistes, non curat clerus ubi stes,
Si non in Cœlis, stes ubicunque Velis.

Verum haud ultra biennium in hoc honoris fastigio perstitit, morte dejectus.

Cæsar interim expugnatis per Sueviam variis rebellium Castellis, Ducem etiam Wirtenbergensem aggressus e castro ejecit, supplicemque atque ad pedes provolutum habuit.

Quam hæc præclare Cæsar agebat, tam indecorum a Scriptoribus reputatum, quod Lucensibus Florentinis, Genuensibus libertatem pretio emendam obtulerit, quo exemplo ceteræ deinde per Italiam civitates invitatæ, retento fidelium Imperii nomine, se in libertatem asseruere; quarum aliæ ad justum Pontificis & Ecclesiæ imperium rediere, aliæ Principum potestati subjectæ. Visusque est Rudolphus primus viam

Cæsar Italiam deserit.

viam aperuisse ad regni illius excidium, quod a Longobardis institutum Franci excepere, ac demum ad Germanos transmisere; in eo vero retinendo cum Reges tot ac Cæsares ob contumaciam Italorum, imperia Germanici Principis detrectantium, laborassent, frustraque hactenus tot Germanorum exercitus insumpsissent, Rudolphus Italia sibi abstinendum censuit; quam in rem apologum de Leone & vulpe referre solitus; quod cum hæc ad familiaritatem & subeundum Leonis spelæum invitaretur, respondisse introducunt, se quidem ingredientium multa vestigia observare, sed nulla ingredientium. In hoc unum Rudolphus sapienter intentus, ut Imperium in Concordia, ordine & pace contineret. Et summa per Westphaliam Saxoniamque quies erat.

Honorius Pont. confirmat Fundationem PP. Prædicatorum Warburgi.

Otto per hæc, quod & ceterorum Episcoporum negotium fuit, in religione exornanda occupatus, hoc anno accepit ab Honorio IV Pontifice literas, quibus hic & fundationem prædicatorum in civitate Warburgensi factam, & conjunctionem parochiarum, ut in alterius Ecclesiam prædicatores introducerentur, apostolica auctoritate in hunc modum ratam habet.

Honorius Episcopus Servus servorum Dei Dilectis filiis priori & conventui Fratrum Ordinis Prædicatorum Wartbergen Paderburn. *Diœc. salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat; quod dilectus filius Otto Electus Paderburn postquam electio de se ad Ecclesiam Paderburn facta extitit Canonice confirmata, proinde considerans, quod Ecclesia parochialis, beatæ MARIÆ in vinea, oppidi Warburgen. adeo tenuis in redditibus existebat, quod Rector in ea non posset de illis commode sustentari, ut cultus Divinus magis augeretur, ibidem parochia ipsius Ecclesiæ S. Mariæ parochiæ S. Joannis sibi vicinæ unita Ecclesiam ipsam, cujus collatio ad ipsum electum libere pertinebat, cum juribus & pertinentiis suis, ordini Fratrum prædicatorum pro ædificando inibi claustro, & aliis officinis, suis usibus opportunis, pia & provida deliberatione contulit, prout in patentibus literis inde confectis plenius continetur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc per eundem Electum provide factum est, ratum & gratum habentes, illud auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, defectum qui extitit in præmissis, pro eo quod ad id Capituli Paderbornensis non accessit assensus, supplentes nihilominus de plenitudine potestatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Confirmationis & Suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum* Petri *& Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctam Sabinam, V Idus Januarii, Pontificatus nostri Anno primo.*

Quod idem facit Otto Ep. Pad.

Pontificis literis conjunxit hoc anno suas Otto Episcopus, quibus Ecclesiam parochialem B. Virgins & fundum circumjacentem a se emptum prædicatoribus præclaro cum elogio ordinis possidenda tradit; quas hic simul recitare juvat.

Otto Dei gratia Paderburnensis Ecclesiæ electus & confirmatus, Dilectis in Christo Fratribus P*rædicatorum Ordinis Conventus Wartbergensis Diœcesis & Civitatis nostræ salutem & cumulum cœlestium præmiorum. Quoniam ad tenorem evangelicum abundante jam iniquitate refriguit charitas plurimorum, quæ tamen juxta sacrum eloquium Mater & forma est virtutum cæterarum, utpote sine qua ceteræ Deo non sunt placitæ velut defectivæ, hac nullatenus excidente, ad quam excitandam & in cordibus fidelium ac infidelium accendendam cum Deus ordinem vestrum suscitaverit, ac S. Sedes Apostolica confirmaverit, & ordinariis locorum mandaverit, admonuerit & rogaverit vos debere per ipsos defensari & in vestris necessitatibus adjuvari; Nos ob reverentiam sedis antea memoratæ majorum exemplis & vestigiis in fundatione priorum locorum inhærentes, hæc benevolentius & beneficentius cupimus adimplere; unde cum nostri juris sit parochias dividere ac unire, causis necessariis ingruentibus, ac teneamur nihilominus*

ipsis

ipsis Ecclesiis in divino officio providere, Ecclesia que parochialis gloriosæ Dei genitricis MARIÆ *civitatis Warburgensis in vinea in redditibus adeo sit tenuis, quod in ipsa non possit sustentari Rector secundum suas necessitudines & decentiam clericalem, iis de causis, & ut locus officietur melius vobis, statuimus libere, omni conditione cessante & pacto, propter Deum, & suæ matris honorem, & concedimus ac damus in proprietatem perpetuam pro claustro fundando ad vestri sacri ordinis institutionem ipsam eandem gloriosæ Dei genitricis Ecclesiam cum campanis & cœmiterio pro cultu Dei amplificando jugiter possidendam. Insuper fundum totum cum omni jure, quem nulli nec in toto nec in parte recognoscimus vobis venditum pro marcis quinquaginta usualis monetæ apud nos, publice protestamur, cum videlicet fundum, qui continetur intra murum novæ civitatis, & murum Bernam locum dividentem a veteri civitate, & viam nunc usitatam, qua itur & descenditur a valva tendente usque dictam Bernam usque ad cæmiterium B. V. & sic circa cæmiterium usque ad viam, ad partem cæmiterii ejusdem occidentalem, & usque ad portam, qua exitur de nova jam habita civitate, & locum juxta cæmiterium ipsum, ubi granaria sunt locata, & totum locum curiæ plebani, & si quæ aliæ areæ sunt ad ipsam sæpe habitam Ecclesiam attinentes, per præsentes & obligamus & adstringimus nos pro vobis de victione & evictione responsuros, & ut vulgo dicitur, Warandiam quoties, quando & ubi requisieritis, præstituros, & literas hoc negotium quocunque modo contingentes, quoties petieritis daturos & innovaturos, & prout unquam poterimus citius Capituli nostri Padeburnensis literas & sigillum horum plenarie robur & consensum continentes, obtenturos: Si autem parochiales dictæ Ecclesiæ oporteat municipium exire, & ne nimia parochiæ distantia prægraventur, dictæ Ecclesiæ de Rectore pro tempore providebimus, quousque parochialibus de loco & parochia commodius poterimus providere. Præterea ut malignantium astutiis per justitiam coërcitivam plenius obviemus, protestamur nos hæc facere potuisse, quia secundum juris tenorem proprio loco fundando possemus & quinquagesimam vel centesimam proventuum nostrorum sine requisito consensu tradere perpetuo juxta velle. Adhæc sub pœnis suspensionis, Interdicti, & excommunicationis, latis sententiis in his scriptis, in omnes & singulos, qui huic donationi & ordinationi sive verbis sive factis contraiverint, præcipimus tam Clericis & Laicis, ut has donationes, ordinationes, claustri ædificationem nullus impediat ullo modo. Committimus & Castellanis nostris in Wartberg, Videlicet Ravenoni & Conrado fratribus & Egberto Spegel militibus, ut postquam eos requisieritis per præsentes, ducant & mittant vos infra triduum auctoritate nostra in donatorum sive venditorum omnium corporalem possessionem. Præcipimus autem, qui ex parte nostri ibi est advocatus, sive temporalium dispensator, ut vobis totum fundum ante nominatum liberum ab omni impetitione faciat, & hortos ibi sine auctoritate nostra locatos amoveat, & per omnia fundum vestrum auctoritate nostra, quam in hoc integre sibi committimus, proprium faciat, & ostendat, & a vobis omnes Violentias & injurias propulset, hominum malignorum per præsentes & sub prædictis pœnis præcipimus plebano Castri, sive ei, qui vices ejus gesserit, ut easdem sententias publicet & denunciet quoties, quando & ubi & qualiter fuerit requisitus. Acta sunt hæc præsentibus Fratre Nicolao Priore & Fratre Burchardo Suppriore domus Wartbergensis, Egberto Spegel, Alberto de Amelungessen, utroque Ravenone militibus, & aliis pluribus fide dignis, Anno Domini Millesimo Ducentesimo LXXXVI. Non. Martii.*

Annus Christi 1287.

Honorii IV. Pont. 3. Rudolphi I. Imper. 15. Ottonis Ep. Pad. 10.

Acta in Concilio Herbipolensi. Miserat subinde Pontifex Joannem Tusculanum Episcopum in Germaniam Legatum, cujus auctoritate Herbipoli in Quadragesima celebris Archiepiscoporum, Episcoporum & præsulum totius Germaniæ synodus convocata; quo accessit & Rudolphus magno procerum comitatu. Multa in eo concilio *Historia Australis Sifridus Presb.*

cilio

Concilia Bisii & Parisiensia

cilio XLV. sacrorum canonum decretis salubriter sancita in clero ac populo. Verum cum Legatus decimum quemque nummum ex cleri bonis in quintum annum posceret, una omnium voce reclamatum est, non sine publico Germanorum tumultu, quo Legati ex sorore filius occisus est. Idem periculum subiit Romanus nobilis, quem Cæsar servavit. Honorius subinde Pontifex in Cœna Domini excessit. Stero prædictam Synodum retulit ad annum 1290, visusque cum Erfordensibus comitiis, de quibus referam, confundere; cum tamen Honorii mortem huic synodo subjungat.

Germania item, Frisia & ad Rhenum, ubi Wernerus puer a Judæis occisus. *Annal. Colmar. Trithemius, Brouverus, in Annal. Trevir. Ubbo Emmius l. 12.*

Cæsar post illa in rebellium Castris per Alsatiam expugnandis occupatus fuit; quo simul tempore Wernerus puer die parasceves a Judæis Wesaliæ ad Rhenum excruciatus sepultusque in Bacharensi oppido multis exinde miraculis inclaruit. Quo perfido facinore injuriarum in Christum tota prope Germania in Judæos exscindendos exarsit. Frisiis quoque hic annus eluvione aquarum fatalis, qua supra 80000 hominum millia extincta periere. Ea cladis opportunitate Florentius Hollandiæ Comes Frisiam ingressus patris necem ulcisci non desiit.

Warburgenses Fratrum prædicatorum violenti expulsores ab Ottone Ep. excommunicantur.

Induxerat anno priori Otto Episcopus noster prædicatores Ordinis S. Dominici in Ecclesiam B. Virginis, collocaratque in fundo a se coempto; cum haud multo post oppidi Warburgensis cives, concitati a curione suo, nihilque veteri Pontificis & Episcopi auctoritatem, prædicatores e templo & possessionis loco dejicere attentant: quos cum Episcopus censuris Ecclesiasticis perstringeret, illi majori insolentia inflammati manus violentas religiosis viris injiciunt, plebeque per pulsum campanarum ad rebellionem excita, per vim prædicatores exturbant. Qua sacrilega injuria provocatus Episcopus, cives hujus facinoris participes nominatim anathemate perculsos sacris omnibus & piorum consortio interdicit; quam deinde sententiam, missis ad omnia Collegia parochiasque suæ Diœcesis literis, palam denunciari jussit; atque ut tum rigidæ adhuc disciplinæ morisque erat, extinctis palam luminibus per omnes cœtus & festos dies execrationem repeti jussit. Quam in rem proderit ipsum Ottonis diploma recitare.

Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus Dilectis in Christo de Gerdene, de Wilbodessen, de Aroldessen sanctimonialium piis, nec non universis Ecclesiarum Rectoribus, Plebanis, Canonicis, Capellanis, presbyteris & Clericis nostræ Paderb. Diœcesis, & maxime Archidiacono sedis Warburgensis, ad quos præsentes literæ pervenerint, salutem in Domino. Cum nos matura deliberatione, consideratis provide considerandis, ut cultus divinus magis per nostram Diœcesin, & in nostro Warburgensi oppido augeretur, parochialem Ecclesiam Sanctæ Mariæ in vinea prædicti oppidi parochiæ S. Joannis sibi vicinæ univerimus, Ecclesiam ipsam S. Mariæ, cujus collatio ad nos pertinebat, cum juribus & pertinentiis suis priori & Fratribus Ordinis Prædicatorum Warburgen. nostræ Diœcesis pro ædificando inibi claustro & aliis officinis suis usibus opportunis, pia & provida consideratione contulimus, eademque collatio sive donatio sic provide de dicta Ecclesia per nos facta per privilegia ipsis Fratribus & Ordini a sede Apostolica indulta, defectum etiam, siquis existit in præmissis, de plenitudine potestatis per summum Pontificem supplendo, sit specialiter & ex certa scientia confirmata: quanquam etiam nos ipsum Priorem & Fratres cum debita solemnitate in possessionem dictæ Ecclesiæ S. Mariæ & montis adjacentis, quem nulli alteri vel in toto vel in parte recognoscimus, induxerimus præsentialiter corporalem, contradictores & rebelles quoscunque & se dictis Priori & Fratribus ac Ordini in præmissis opponentes, & impedimentum quoquo modo præstantes, sententia excommunicationis auctoritate nostra ordinaria innodaverimus; Henricus tamen Magister Civium, Userus, Conradus Stete, Ludolphus Steve, Joannes Bischof, Hermannus, Heriboldus, Thydericus Hogeri, Joannes Pardan, Joannes Jude, Mensfridus, Thymmo & Thymo, Henricus Kakewel, Conradus de Wilmere, Henricus de Roden, Arnoldus Crusen, Conradus de Voldessen, Henricus Uden, Albertus Clusener, Wernerus Servatii, Bartholdus Servatii, Bartholdus Busse, Joannes Lepus, & quidam alii Filii iniquitatis eorum in hac parte complices

P oppi-

oppidani oppidi Wartbergensis prædicti contra concessionem, donationem & collationem, per privilegia Sedis Apostolicæ, ut dictum est, confirmatam & approbatam, ausu nefario, Spiritu rebellionis assumpto, temere venientes ipsos Priorem & Fratres domus in Warburg Ordinis memorati impediunt, & impedimentum procurant, & præstiterunt eisdem, quominus ipse Prior & Fratres dicti Ecclesiam S. Mariæ, & montem adjacentem cum suis juribus & pertinentiis uti possunt & possidere pacifice & quiete, & suam exinde facere liberam voluntatem juxta formam concessionis seu donationis prædictæ. Et his nos non contenti malum malo accumulantes, & Burchardum de Buren Suppriorem dictæ domus, & Fridericum de Brunsweich Fratres Ordinis prædicti manus injecerunt temere violentas, facientes nihilominus pulsari campanas ibidem publice contra ipsos Suppriorem & Fratres, tanquam contra Fures & Latrones congregata multitudine oppidi antedicti, alias & verbis probrosis & factis contumeliosis injuriosi existentes eisdem, Arnoldus etiam perversitatis Presbyter iter præbens aliis ad ruinam ipsis malefactoribus sic excitatis præsentibus contra nostram inhibitionem & excommunicationem expressam in dicta Ecclesia S. Mariæ divina, voluntate perversa, celebrare, immo quantum in eo est prophanare non formidavit, se propter hoc excommunicationis sententiæ, a nobis, ut dictum est, auctoritate ordinaria promulgatæ involvendo, in ipsorum Prioris & Fratrum sæpedicti ordinis grave præjudicium, & injuriam non modicam & gravamen, & in contemptum clavium Ecclesiæ, periculum animæ suæ, & in scandalum plurimorum. Nos igitur prædictam nostram donationem factam liberaliter Priori & Fratribus Warburgensibus de dicta Ecclesia S Mariæ in vinea, & missionem in corporalem possessionem ejusdem Ecclesiæ & montis adjacentis cum omnibus juribus & pertinentiis suis volentes, ut tenemur, defendere cum effectu, vobis & cuilibet vestrum, ita quod in his exequendis unus vestrum alium vel alios non exspectet, auctoritate ordinaria in virtute S. Obedientiæ, & sub pœna excommunicationis & suspensionis latæ sententiæ, quam in vos in his scriptis in quemlibet vestrum trium dierum monitione præmissa, facimus ex nunc ut ex tunc, si præsens mandatum nostrum diligenter & fideliter non fueritis executi, districte præcipiendo mandamus, quatenus prænominatos malefactores & eorum complices publice quoque nominatim singulos & quoslibet ipsorum omnibus Dominicis diebus & festivis, campanis pulsatis, accensis candelis, ex tunc ut ex nunc excommunicatos publice in vestris Ecclesiis & Capitulis præsente populo nunciëtis, quando & quoties a prædictis Fratribus super hoc fueritis requisiti absque alterius mandati nostri exspectatione. Parochiam etiam S. Petri, & olim parochianos S. Mariæ in vinea, quos ex nunc Ecclesiastico supponimus interdicto, vos auctoritate eadem & sub pœnis præscriptis interdictam & interdictos faciatis firmiter observari, quoadusque ipsos Priorem & Fratres Ecclesia S. Mariæ in Vinea & monte prædictis cum suis juribus & pertinentiis, præ ædificando inibi claustro & aliis officinis suis usibus opportunis, gaudere permittant, ita quod ipse Prior & Fratres eandem Ecclesiam & montem cum suis utilitatibus & commoditatibus apprehendant, teneant, & habeant plene, libere, pacifice & quiete, nec de cætero in his ipsis aliquod impedimentum per se vel per alium seu alios præstent, vel præstari procurent publice vel occulte; & Deo præcipue, nobis, ac memoratis Priori & Fratribus injuriam passis & Ordini ipsorum emendam decentem & honorabilem exhibeant, & alias satisfaciant reverenter. Arnoldum insuper Presbyterum prædictum, qui contra nostram inhibitionem & excommunicationem in dicta Ecclesia S. Mariæ ausu temerario divina celebrare, immo potius prophanare præsumpsit, quem propter hoc excommunicatum & irregularem singulis diebus Dominicis & festivis, nec ipsum in quacunque Ecclesia nostræ Diœcesis sinatis recipi aliquatenus ad Divina. Intimantes prædictis malefactoribus, quod si in sua malitia perstiterint, contra ipsos annuente Domino usque ad condignam satisfactionem, prout ordo juris exigit & culpa deposcit, durius procedemus. Insuper vobis præcipimus prædictarum Ecclesiarum prædictis & cuilibet vestrum, ita quod in his exequendis unus vestrum alium vel alios non exspectet, sub pœnis prædictis damus firmiter in mandatis, quatenus omnes & singulos, quos in executione præ-

præsentis mandati nostri negligentes inveneritis & remissos, quos nos his scriptis trium dierum monitione per vos faciendam præmissa, ut mandatis nostris obtemperent, si non obtemperaverint, suspendimus, & excommunicamus, suspensos & excommunicatos publice & solemniter in Ecclesiis & Capellis præsente populo nuncietis, quando & quoties super hoc a prædictis Fratribus fueritis requisiti, reddatis literas cum appensione sigillorum vestrorum in signum executionis. Datum Paderbornæ *Anno Domini MCCLXXXVII. pridie Idus Maji.*

Iidem Episcopo sese submittunt. Hac constantia & severitate Episcopi flexi tandem cives sese Episcopi voluntati permisere: dati mox utrimque arbitri, & omnis controversia ex æquo bonoque inter paucos menses composita; quemadmodum in his Episcopi tabulis sancitum est.

Nos Otto Dei gratia Paderbornensis Episcopus, universis præsens scriptum visuris notum esse cupimus, quod super discordia, quæ vertebatur inter Priorem & conventum Fratrum Prædicatorum novellæ nostræ plantationis in Wartberg ex una, & parochianos Ecclesiæ S. Ma*riæ in vinea oppidanos veteris oppidi super dicta Ecclesia & aliis quibuscunque ex parte altera, dictæ partes in nos communiter in arbitrum arbitratorem seu amicabilem compositorem compromiserunt, & nos sponte arbitrarium seu compromissum in nos recipientes, arbitrando sive diffiniendo pronunciamus in hunc modum, primo statuentes, quod dicti Fratres Ecclesiam S. Mariæ in vinea prædictam, quam eis donavimus propter ampliandum divini Numinis cultum, & ob memoriam nostram ibidem post mortem nostram perpetuo peragendam pacifice obtinebunt, & montem cum hortis usque ad domos ibidem ædificatas, quem montem dictis Fratribus vendidimus, quiete & pacifice, sine tamen ædificatione latrinarum præjudicalium & cloacarum deformitate qualibet, retinebunt. Sed domus fusoris campanarum per dictos Fratres de nostro arbitrio redimetur. Versus occidentem cœmeterium dictorum Fratrum usque ad planas se extendens: de vico vero, quo transitur cœmeterium ex consilio dictorum Fratrum, Castellanorum & consulum commendatum nostro arbitrio reservamus. Infra murum vero versus Berne & structuras dictorum Fratrum spatium commune, continens in latitudine sedecim pedes, absque aliquo impedimento pro utilitate omnium transeuntium permanebit. Libros autem, Calices, Campanas, & alia quæcunque ornamenta dictæ Ecclesiæ prædictis oppidanis assignamus ad pios usus de nostro consilio quærendo. Item parochiam sæpe dictæ Ecclesiæ de vinea parochiæ Ecclesiæ S.* Petri *auctoritate ordinaria duximus uniendam. Præterea consecrabimus Ecclesiam in honorem B. Virginis, & cœmeterium infra vetus oppidum sine parochianorum expensis, quando fuerimus requisiti, quam esse volumus baptismalem. Nundinas etiam apud Ecclesiam sæpe dictam frequentatas, transferimus ad vetus oppidum memoratum. Item domum, in qua celebraverant Fratres, cum spatio, quod ad cœmeterium deputaverant, dictis oppidanis veteris oppidi assignamus. Insuper prædicti Fratres, quandocunque dicti oppidani ædificare voluerint Ecclesiam, & in aliis eorum negotiis toto posse fideliter promovebunt, quod Laici Fratribus facient vice versa. Item sententias excommunicationis & alia quæcunque gravamina occasione hujusmodi in quoscunque latas relaxabimus humiliter requisiti, volentes quod omnis rancor, discordia seu dissensio inter Fratres & oppidanos ex nunc sit penitus abolita & sopita. Statuentes nihilominus & mandantes dictum arbitrium sub pœna centum marcarum debere inviolabiliter observari; quam pœnam incurrere volumus partem arbitrium non servantem, & nobis sine diminutione aliqua & contradictione persolvendam. Datum & pronunciatum Warburgi feria quarta ante* Pentecosten *anno Domini MCCLXXXVII.*

Otto, qui hactenus ac superiori etiam anno se electum & confirmatum scripsit antistitem, in his demum literis, reperitur mutato titulo Episcopum se inscribere; quo facto mihi persuadeo hoc aut superiori anno consecratum fuisse Episcopum; a quibus autem Episcopis hæc consecratio facta sit, cum ceteris ex annalium nostrorum memoria excidit. Quod inde in superioribus Ottonis literis sanctimonialium Aroldense Cœnobium memoratur, id in

Comitatu Waldecensi fuit jurisdictionis Episcopi nostri, eo loco, ubi Comitum Aroldæ sedes est; quanquam ejus origo & conditor inter cetera per hæresis turbas ad nos nondum pervenerit.

Novesii pacis gratia conveniunt Archiepiscopus Coloniensis & Episcopus Paderbornensis.

Publicum præterea hoc anno congressum sibi condixere Novesii Sifridus Coloniensis Archiepiscopus, & Otto Paderbornensis Episcopus, ad quem uterque Episcopus cum magno procerum & nobilium comitatu accessit; Ottonemque Episcopum nostrum assectatus est Conradus Osnabrugensis, Ottonis frater, idemque Ritbergensis Comes. Is vero conventus uti pacis & concordiæ firmandæ causa institutus fuit, ita in eo plena oblivio omnium offensionum ac injuriarum sancita est. Oppida deinde Geseke & Saltcottena, sicuti supra convenisse diximus, communi utriusque Episcopi juri & possessioni asserta confirmataque. Juratum postremo inter Episcopos de mutuis subsidiis adversus omnes utriusque hostes; ex quo pacto Paderbornensis excepit Moguntinum Metropolitanum suum, Coloniensis suæ Metropolis provinciales Episcopos. Tabulas hujus pacificationis, quæ tribus sigillis Archiepiscopi, Capituli Paderbornensis, & Conradi Osnabrugensis Episcopi adhuc integris apud nos sunt, hic proferre visum est.

Nos Sifridus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, & nos Otto eadem gratia Paderbornensis Episcopus, notum facimus universis præsens visuris, quod propter vinculum unionis, pacis & concordiæ perpetuo inter nos, nostros successores & Ecclesias nostras habendum & firmiter observandum ita convenit, quod nos Archiepiscopus prædictus omni rancori, damno & injuriæ nobis & Ecclesiæ nostræ, ac aliis nostris amicis & hominibus a dicto Domino Episcopo Paderbornensi & suis illatis, mediantibus nostris hinc inde amicis, renunciavimus, & præsentibus renunciamus, recipientes eundem Dominum Episcopum Paderbornensem & Ecclesiam suam in nostram gratiam pariter & favorem: & econtra nos Episcopus Paderbornensis prædictus damnis & injuriis, nobis & Ecclesiæ nostræ illatis a prædicto Domino Archiepiscopo Coloniensi & suis, similiter renunciamus. Ut autem hujusmodi unionis & pacis vinculum inter nos & Ecclesias nostras hinc inde firmum maneat, & stabile perseveret, ita inter nos convenit & est conditum, quod ab hora in antea, tam nos, Ecclesiæ nostræ, quam successores nostri communiter habeamus & teneamus cum suis pertinentiis oppida tam Gysike quam Saltcoten infra muros septa & fossata eorundem, prout jacet, sicuti prædecessores nostri tenuerunt & habuerunt, & ad quemlibet nostrum jurisdictiones, obventiones, utilitates & fructus, si quæ & si qui jam sunt vel provenire poterunt, in futurum pro media parte æqualiter pertinebunt. Condictum est etiam, quod si inter nos & nostros aliqua controversia vel dissensio, quod absit, oriatur, nos Archiepiscopus pro nobis & Ecclesia nostra Erenfiridum de Bredenol militem, & Godefridum de Meschede nostros fideles; & nos Otto Paderbornensis Episcopus similiter pro nobis & Ecclesia nostra Conradum de Elten majorem, & Wolmarum de Brencken milites ordinamus, & ad hoc constituimus, nt hujusmodi controversiam vel dissensionem in amicitia vel in jure terminent vel componant, ad quod faciendum prædicti quatuor se fide data obligant & astringunt, & si aliquem ex prædictis quatuor mori contingeret, æque idoneus loco defuncti substituetur ab illo, ex cujus parte idem fuerat constitutus, & si quis coram dictis quatuor jus sive amicitiam recipere recusaverit, vel eorum dictis & ordinationi non aquieverit, illum vel illos, quicunque fuerint, in castris sive munitionibus nostris non defendemus, nec recipiemus, nec recipi permittemus ad damna aliqua facienda, vel pignora capienda. Nos vero Otto Paderbornensis Episcopus consensu & voluntate nostri Capituli, Ministerialium, Castrensium, Civitatis, & opidorum nostrorum accedente, obligamus nos, successores nostros, & Ecclesiam nostram, & promittimus fide data, & juramento præstito corporali, eidem Domino Archiepiscopo, Ecclesiæ suæ & suis successoribus sincere, toto posse nostro potenter & patenter contra omnes suos injuriatores, excepta Ecclesia Moguntina nostra Metropoli, te eundem Dominum Archiepiscopum Coloniensem in jure suo pro viribus conservare, omni

omni fraude & dolo penitus exclusis. Nos etiam Archiepiscopus prædictus de voluntate & consensu Capituli nostri, Ministerialium, Castrensium, Civitatis & opidorum nostrorum obligamus nos successores nostros, & Ecclesiam nostram, & promittimus similiter fide data, & præstito juramento Corporali eidem Domino Episcopo Paderbornensi, Ecclesiæ suæ ac suis successoribus contra omnes suos injuriatores fideliter assistere potenter & patenter, & ipsum in jure suo similiter pro viribus conservare, omni dolo & fraude penitus exclusis, suffraganeis nostris prorsus exceptis. In cujus rei testimonium & perpetuam firmitatem præsens scriptum nostris & Capitulorum nostrorum sigillis, ac Venerabilis Patris Domini Osnabrugensis Episcopi sigillo, quod præsentibus hinc & inde apponi rogavimus, fecimus communiri. Et nos Capitulum Coloniense, & Capitulum Paderbornense Præsentibus publice protestamur huic unioni & conventioni consensum, & auctoritatem nostram adhibuisse & adhibere, & sigilla nostra de certa nostra scientia apposuisse. Datum & actum in Nussia, Dominica, qua cantatur, Esto mihi, anno Domini M. CC. LXXXVII.

Non incongruum fuerit ex his literis observare Ministerialium nomine etiam comprehendi castrenses Episcoporum ac Principum; quemadmodum supra monuimus, eo nomine denotari etiam Episcopi Mareschallum, Pincernam, Dapiferum, & Camerarium, ceterosque clientelari beneficio obstrictos. Sifridus etiam ad hæc pacta & fœdera eo pronior videri poterat, quod jam belli procellam, qua anno sequenti jactatus, sibi imminentem conspiceret.

Paderbornenses & Ravensbergenses discordes reconciliantur

Episcopi sui exemplo urbs Paderbornensis cum Ottone Ravensbergensi Comite hoc anno composuit. Controversia hæc adeo exarserat, ut Comes pecora civium abduceret; cives vero incolas Ravensbergenses in custodiam & vincula abriperent, multisque infestationibus se mutuo divexarent Paderbornenses & Ravensbergenses. Extant publicæ hujus pacificationis literæ, quibus vetus amicitia redintegrata est.

Annus Christi 1288.

Nicolai IV. Pont. 1. Rudolphi I. Imp. 16. Ottonis Ep. Pad. 11.

Funestum bellum ad inferiorem Rhenum. *Annal. Colmar. Trithemius in Chron. Chron. M. Belgii Chron. Colon. Pontan. hist. Gelr. Annal. Hand. Gleinsorg. Levoldus in Chron. Marc.*

Quo dehinc tempore Rudolphus Cæsar cum florentissimo triginta millium exercitu occupatus fuit per Burgundiam & Helvetiam in rebellium & prædonum castris expugnandis, cruentum exarsit bellum in inferiori Germania ad Rhenum, quod totam prope Westphaliam attraxit in societatem armorum, Ottonemque etiam nostrum, ex fœdere superioris anni cum Sifrido Coloniensi Archiepiscopo inito; a quo & auxiliares Sifrido copiæ submissæ sunt. Auctor est Trithemius supra centena armatorum millia convenisse. Causa belli Ducatus Limburgensis, quem Walramus Dux sine hærede filio anno 1281 extinctus vacuum reliquit. Hunc cum sibi Adolphus II Montium Comes, Walrami Ducis ex fratre nepos, vendicaret, obstitit Reinoldus Gelriæ Comes, qui Ducatum illum sibi ex dote uxoris assertum volebat; duxerat enim Irmgardem Walrami filiam, tametsi nullam ex ea prolem susceperat. Geldro accessit Sifridus Coloniensis Archiepiscopus, Montium Comitem aversatus; contendebatque Limburgicum Ducatum esse feudum S. Petri ac Coloniensis Ecclesiæ, quem pro arbitrio, cui vellet, donare posset. Montium Comes cum se Geldro & Archiepiscopo imparem videret, jus suum vendit Joanni Brabantiæ Duci 23000 marcis; quam venditionem a Rudolpho Cæsare probari petiit. Gelder interim anno 1282 Limburgicum Comitatum occupat; quemadmodum & Coloniensis venditionem Comitis Montium irritam pronunciavit. Frustra exinde Brabantinus Geldrum ex Ducatu ejicere tentavit, multaque frustra tractando agitata, donec conspiratione partium hoc anno flamma publici belli erumperet. Brabantino junxere socialia arma Godefridus frater, Adolphus Montium Comes, Henricus Comes Waldecensis, Walramus Juliaci Comes, Everhardus Comes Marcanus, Comes S. Pauli; Comes

mes Lossensis, Episcopus Leodiensis, cives Colonienses (quos Brabantinus Agrippinam ingressus contra Archiepiscopum suum armaverat) magnaque procerum & nobilium multitudo. Cum Geldro & Sifrido Coloniensi Archiepiscopo in societatem armorum venere Henricus Comes Luxemburgicus, Walramus Comes Valckenbergius, Joannes Comes Limburgicus ad Lenam, Henricus Comes Westenbergius Archiepiscopi frater, Adolphus Nassoviæ Comes, quem postea Germania Cæsarem habuit; magna deinde Westphaliæ nobilitas, quam Sifridus ex Ducatu suo cum auxiliaribus copiis evocarat.

Dux Brabantiæ postquam Coloniensem Diœcesin evastasset, Woringam oppidum & castrum rogatu Coloniensium obsidet, id Romani Buruncum dixere, crediturque ex quinquaginta Drusi Castellis esse inter Coloniam & Novesium ad Rheni ripam, quod Sifridus Archiepiscopus ad refrænandos Colonienses præmunierat. Sifridus nunciata obsidione exercitum ad Rodenkirken lustrat, quocum Braweleriam deinde festinavit. Ibi cum in concilio militari plerique dicerent, exspectandas esse copias Bonnensium, Andernacensium & Westphalorum, castraque inter Coloniam & Woringam ponenda, ad commeatum hosti præcludendum; Sifridus & Gelder aliorum sententiis abducti, temere in hostem movent. Pugnatum 5 Junii ad Woringam ab ortu solis ad vesperum cruentissimo prælio. Cladis causam dedere Geldri e pugna ad prædam versi. Victor ad ultimum Dux Brabantinus acies hostiles disjecit. Captus Gelder a Guidone Comite S. Pauli, Sifridus Archiepiscopus ab Adolpho Montensi Comite: Vivi præterea in potestatem Brabantini venere Adolphus Nassoviæ, & Theodoricus Meursiæ Comes. Inter cæsos occubuere Henricus Comes Luxemburgicus cum utroque fratre, Henricus Westenbergius Archiepiscopi frater, multique alii nobiles; nec minus cruenta pugna Brabantinis fuit.

Ferunt a Coloniensibus urbis claves in medium prælii campum curru provectas, quo hortamento cives pro libertate urbis decertarent; sed hanc vulgi fabulam plerique explodunt; quod eo in bello non sit decertatum pro libertate Agrippinæ: neque id Sifrido Archiepiscopo integrum fuit, successoris jura in unum incertum prælii eventum dare.

Post partam Victoriam expugnata, soloque æquata Woringa. Inde Brabantinus Coloniam triumphans ingreditur, magno etiam plausu exceptus & in numerum civium adscriptus. At nulli victoria insolentiores, quam Juliacensis, Montensis & Marcanus Comites; hi uno impetu effusi ferro flammaque Coloniensem Diœcesin evastavere. Expugnata a Marcano Werla, dejectisque muris fossæ impletæ. Volmunsteinium & Isenburgum castra, compluresque per Westphaliæ Ducatum Archiepiscopi arces eversæ. Ita armis intestinis sævitum inter Westphalos, postquam Comites sensim principibus pares ferre non potuerunt Episcoporum potentiam, nec Episcopis refrænare licuit urbium & Comitum insolentiam.

Saniori consilio Adolphus Swalenbergensis Comes, ut in literis præfatur, pro remedio animæ & salute parentum suorum, Cœnobio Mariæ Ordinis D. Benedicti apud nos liberalem prædii donationem fecit, auxitque Cœnobium hoc tum viris religiosis florens, quod a majoribus ejus conditum memoravimus. Consignatæ tabulæ in paterno castro Swalenberg, festo Purificationis B. Virginis, anno MCCLXXXVIII; nec alii testes proferuntur, quam Albertus & Guntherus Comitis fratres. Et Guntherus, quem in his literis Canonicum & Thesaurarium Magdenburgensis Ecclesiæ vocat, hic ille est, quem supra electum Magdenburgensem Archiepiscopum diximus, positoque Archiepiscopatu ad privatam Canonici vitam rediisse, ex qua Ottoni nostro in Paderbornensi Episcopatu subrogatum memorabimus.

Adolphus Comes Swalenberg. Benefacit Cœnobio S. Mariæ.

ANNUS

Annus Christi 1289.

Nicolai IV. Pont. 2. Rudolphi I Imp. 17. Ottonis Ep. Pad. 12.

Gesta Cæsaris & filii. Annal. Colmar. Trithemius in Chron. Stero in Annal. Historia Australis

Inter memoratos inferioris Germaniæ motus, non minus per Bohemiam, Burgundiam, & Ungariam tumultuatum; quare Cæsar hoc anno Ægræ conventum principum indixit; rebusque feliciter compositis, exercitum duxit in Burgundiam, expugnataque Paterniaco urbe, rebellem Burgundiæ Comitem, ac toties perjurum hominem bello vicit, & in vincula conjecit. Inde adversus Sabaudiæ & Montis Bellardi Comites progressus, utrumque captum obsequium Romani Imperii & fidem jurare coëgit. Ungariam sibi Albertus filius Dux Austriæ domandam sumpsit; atque is postquam priori anno interiorem Ungariam ingressus Possonium cœpit, hoc rursum anno Juvanum Comitem, Austriæ & Stiriæ provincias rapinis & cædibus depopulantem, armis subegit; expugnatisque XXXIV prædonum arcibus, post cum alio exercitu ex Austriis, Carinthiis, Stiriis, Bavaris & Bohemis, Gunsam urbem, Juvani sedem, difficili oppugnatione tandem cœpit, evertitque. Visi tum Cæsar & filius bellica fortitudine armorumque gloria inter se decertare.

Turbine superioris anni discusso, sensim ad quietem rediit Inferior Germania Westphaliaque. Et hoc ipso etiam anno Sifridus Coloniensis Antistes e castro novo in quod eum Montium Comes conjecerat, liberatus est; quod Colmariensium annalium per id tempus scriptor retulit: acceditque Browerus, a quo refertur Boemundus Trevirensis Archiepiscopus hoc anno 8 Septemb. a Sifrido Coloniensi Archiepiscopo, Friderico Duce Lotharingiæ, magnoque nobilitatis comitatu in urbem suam introductus. Sane Nicolaus Pontifex, qui pro liberando Archiepiscopo magnopere laboravit, literis anno proximo de liberatione gratulatur; ut falli Trithemium necesse sit, qui Sifridum septennio in carcere hæsisse scribit. Magni interim stetit Sifrido liberatio; jussus enim Waldenbergam, Rodenbergam, Wendenam, Aspelam & Widam, aliaque partim oppida, partim castra cedere Montensi, spondereque nunquam Woringam abs se instaurandam. Non his dejectus Archiepiscopus Brulam castrum in locum Woringæ muniit, quo freno Colonienses continuit; nec multo post Adolphum Montium Comitem, mutata fortunæ scena, cœpit, & in tetrum carcerem conjecit; si qua tamen hujus captivitatis fides, de qua nihil Levoldus in Marcanis suis meminit.

Otto Episcopus noster, ne qua flamma tumultuarii hujus belli Diœcesin suam afflaret, Vicinorum fœderibus, & concordia suarum civitatum se præmuniit; ejus rei gratia urbi Brakelensi, ob fidam hactenus navatam operam, vetera privilegia instauravit, ac novis etiam decoravit; quod hisce literis consignatum est. *Otto Episcopus Paderb. Privilegia civitatis Bracalensis confirmat.*

Nos Otto Dei gratia Paderbornensis Episcopus, Decanus, totumque Capitulum ibidem, præsentibus publice protestamur, quod discretos viros, Judices, Consules ac universos & singulos opidanos in Braclo ex nunc in antea tanquam nostros Burgenses in suis agendis & nogotiis intendimus fideliter promovere, promittimus nihilominus fide data prædictis Burgensibus, quod extra ipsos & ipsis exclusis nullas treugas dabimus, nec admittemus in præsenti guerra, nec etiam inibimus aliquam compositionem cum nostris adversariis, nisi prædicti Burgenses semper in perpetuum manserint apud nos & Ecclesiam Paderbornensem in compositionibus & in treugis. Ad ampliorem vero certitudinem Nos Wernerus Decanus, Hermannus Scholasticus, Remboldus Thesaurarius, Widekindus de Osede, Fridericus de Hervordia, Amelungus de Driborg, Otto de Retberg, Georgius de Sola domo, Theodoricus de Ytere, Jordanus Slavus, Lyppoldus de Amelungessen, Ludolfus Marscalcus, & Herboldus de Sosato Canonici Ecclesiæ Paderbornensis. Item Volcmarus de Brinke, Conradus Senior de Etlen, Conradus Junior, Lippoldus de Etlen, Wilhelmus de Verende, Joannes de Cleverdessen, Albertus & Wernerus fratres dicti Cancri & Ludolfus de Elmeringhu-

ringhusen milites, Joannes & Hermannus fratres dicti de Driborg, Mengerus de Grafhem, Hermannus de Hyrse & Stapel famuli fidejussores unanimiter constituti promittimus fide data omnia prædicta ex certa scientia & voluntate Capituli nostri prædicti & ministerialium Ecclesiæ Paderbornensis, si dictum Dominum nostrum Ottonem mori aut captivari contingeret, inviolabiliter observari. Datum Paderbornæ, actum in Monasterio, in Capella S. Mariæ; in cujus promissionis & obligationis testimonium præsentem paginam nos O. & Capitulum prædicti dedimus Sigillis nostris appensis dictis Burgensibus roboratam VII Kal. Octob. Anno Domini MCCLXXX nono.

Vicissim urbs Brakelensis, quæ una vetustissimarum hujus Diœcesis est, fidem suam Ottoni Episcopo & successoribus publicis hisce literis obligavit.

Nos Judex, Consules, & universitas Burgensium in Brakele tenore præsentium recognoscimus, publice protestantes, quod nos & singuli nostri Burgenses apud Venerabilem Patrem & Dominum Episcopum Paderbornensem ac suum Successorem, nec non apud Capitulum & Ecclesiam Paderbornensem bona fide in perpetuum permanebimus, ac ipsis, Episcopo, Ecclesiæ suæ in parte sua & omnibus intendimus obedire tanquam fideles Burgenses Domino suo vero, & hæc sub fidelitate sibi præstita promittimus bona fide. In cujus obligationis & fidelitatis testimonium dicto Domino nostro Episcopo ac suæ Ecclesiæ præsentem paginam ex certa scientia & voluntate singulorum Burgensium nostræ civitatis sigillo dedimus roboratam. Datum & actum Brakele in Cœmeterio sexto Kalend. Octobris, anno Domini Millesimo, ducentesimo, octuagesimo nono.

Minoritæ Paderbornenses exustum Cœnobium suum restaurare intendunt.

Exustum est per id tempus templum ac Cœnobium Minoritarum in urbe Paderbornensi; quare impetrarunt hoc anno Fratres ejus ordinis Romæ literas a decem Episcopis consignatas, quibus indulgentur peccatorum noxæ, quotquot liberaliter ad ruinas ejus incendii subvenerint.

Annus Christi 1290.

Nicolai IV. Pont. 3. Rudolphi I. Imper. 18. Ottonis Ep. Pad. 13.

Comitia Erfurdiensia, multorum accessu Principum valde celebria.

Subit nunc annus seculi hujus nonagesimus, Comitiis Erfurdiensibus celebris, de quibus ita Sifridus Presbyter. *Anno* MCCXC *Rex Romanorum Rodolphus intravit Thuringiam, reformans pacem non solum illi terræ, sed & aliis in confinio ejus, & convocans Principes, & multos nobiles, in conviviis & deliciis cum eisdem mansit in Erfordia civitate per plures dies. Fueruntque secum ibidem filii sui Albertus & Rodolphus Dux Austriæ, qui adhuc vixit, licet de morte sua anticipando dictum sit: filiæ quoque ejus Jutta regina Bohemiæ; item ducissa Bavariæ, & ducissa Saxoniæ, & aliæ multæ nobiles fœminæ.* Rara Cæsaris felicitas, cui quinque simul generos, Wenceslaum Regem Bohemiæ, Albertum Ducem Saxoniæ, Ludovicum Palatinum Rheni, Ottonem Ducem Bavariæ, & Marchionem Brandenburgicum, quibus ejus filiæ denuptæ erant, regali convivio in tanto Principum congressu, tractare concessum. Scriptor etiam historiæ Thuringiæ refert Rudolphum Imperatorem accessisse Erfurtum cum quadraginta Germaniæ principibus. Hi vero Principes recensentur a Monacho Erfurtensi, auctoreque additionum ad Lambertum Schafnaburgensem: nimirum ex Principibus Ecclesiasticis convenere *Archiepiscopus Moguntinensis, Archiepiscopus Saltzburgensis, Archiepiscopus Magdenburgensis: Episcopi Simplices: Herbipolensis, Babenbergensis, Hildenesheimensis, Paderbornensis, Neuburgensis, Mersburgensis, Misnensis, Tolnensis, Laventinensis, Halberstadiensis, Eistetensis, Werdunensis, Constantiensis: Abbas Fuldensis, Abbas Hersfeldensis.* Principes *sæculares: Marchio de Brandeburg, & frater ejus, Marchio Fridericus Misnensis, Landgravius Albertus cum filiis suis Friderico & Ticemanno, Dux Henricus de Brunswic & Fratres ejus Albertus & Wilhelmus, Henricus Landgravius Hassiæ, Rex Bohemiæ, Dux Austriæ, Rudolphus filius Rudolphi*

dolphi Regis, Dux Bavariæ, Dux Carinthiæ, Dux de Lunenburg, Dux Saxoniæ gener Regis Rudolphi: Comes Guntzelinus de Zwirn, Comes de Catzenelnbogen, & filius ejus, qui ibidem obiit; item filius ejus Comes de Bren juvenis, qui ibidem obiit sine hærede: Dux de Meckilburg, Comes de Anhalt, duo fratres de Hoheulohe, quorum unus ibidem obiit: item alius de Hollo; item Burgravius de Nurnberg, & multi alii. Eosdem fere ex hoc celebri conventu percenset Engelhusius, interque Archiepiscopos addit Coloniensem. De his quoque comitiis auctor Paralippomenon ad Ursbergensem, multosque ex his introducit Episcopos, & Duces, quibuscumRudolphusCæsar Erfordiam hoc anno ingressus. Quapropter cum hi auctores a nobis producti conveniant in annum hunc MCCXC, quo Comitia hæc Erfurti celebrata sint, erroris comperti sunt Stero & Everhardus in annalibus suis, qui a Tusculano Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato, celebratam Synodum Herbipolitanam, de qua supra retulimus, in hunc annum conferunt, permiscentque cum Erfurdiensibus hisce comitiis; cum illa Episcoporum Synodus, hæc publica Imperii ac Principum Comitia fuerint; In quem etiam errorem se ab Everhardo Scriptore passus est abduci Binius. Certe annalium Colmariensium auctor dum hoc anno Rudolphum Cæsarem memorat Thuringiam ingressum, & magna pro dignitate gessisse, satis hæc comitia designare visus est; in quibus, ut ceteri quoque scriptores tradidere, multa præclare constituta sunt, tot Principum auctoritate & concordia, ad pacem in Imperio firmandam, quod unicum Cæsaris semper negotium fuit. Et vero cum nullum hactenus malum Imperium magis afflixerit, quam illa latronum & prædonum multitudo; tanquam debellatis circum barbaris nationibus, & ad Christi fidem perductis, hæc intestina pestis successisset ad viscera Imperii dilaceranda; Cæsar evocato in Thuringiam exercitu, supra LXVI castra munitionesque prædonum diversis per Thuringiam & Saxoniam locis funditus evertit; quemadmodum superioribus annis in Alsatia, Suevia, Burgundia, Austria, ac superiori Germania fecerat. Addunt scriptores Cæsaris hujus sententia una die viginti novem ejusmodi nefarios homines Erfurti captos supplico affectos esse. Et Cæsar, qua erat severitate in turbatores pacis, ea liberalitate visus in exornandis bene de Repub. meritis; quos inter in hoc congressu Principum Comitem Zolleranum, sorore genitum, Burgravium Nurenbergensem extulit. Celebres ab eo Burgravii ad Fridericum, quem Sigismundus Imperator Marchionem Brandenburgensem dixit. Wenceslao præterea Regi Bohemiæ ac genero Cæsaris Pincernæ Imperii & Electoris dignitas confirmata. In his quoque Comitiis, quia Otto Episcopus noster, ut diximus, præsens fuit, Cæsari cumprimis carus, Cæsar singulari privilegio Ottoni potestatem fecit construendi duas munitiones adversus infestantium hominum insolentiam, quod hoc diplomate VII. Idus Maji dato accepimus.

Rudolphus Imp. facultatem dat Ottoni Episcopo.

Nos Rudolfus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Ad universorum notitiam tenore præsentium volumus pervenire, quod nos venerabili Ottoni Padelburnensi Episcopo & Principi nostro dilecto præsenti serie concedimus, & auctoritate regia indulgemus, ut in sua Diœcesi duas munitiones ædificare & construere valeat contra adversantium turbines oppressorum. Dantes sibi has nostras litteras in testimonium superdictorum. Datum Ervordiæ VII *Idus Maji, Ind. III, anno Domini MCC nonagesimo, Regni vero nostri anno* XVIII.

Soluto Principum conventu, Cæsar ex Thuringia in Saxoniam est digressus, quod ceteris scriptoribus silentibus annalium Colmariensium auctor, ordinisque D. Dominici sacerdos, æqualis eorum temporum, his paucis verbis ad hunc annum consignavit: *Rex Rudolphus in Saxonia multa laudabiliter peregit.* Quanquam quousque interiora Saxoniæ intrarit, aut quæ ab eo gesta sint, a nullo nostratium scriptore notatum repererim: haud dubitum interim, quin prisco Cæsarum & Regum instituto præcipuas inter Albim, Visurgim & Rhenum Episcoporum & Principum urbes inviserit, jus dixerit, & pacem concordiamque populorum firmarit; nam magnam anni partem in his regionibus consumpsit, & in Thuringiam reversus mense Octobri Erfurti

Abbati Werthinensi jus dicit de non alienandis bonis sine Domini consensu.

ti pro tribunali jus publice, antiquorum Regum more, dixit; quod ex hisce tabulis, Abbati Werthinensi datis, facile æstimare fas erit.

*Nos Rudolfus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Ad universorum notitiam tenore præsentium volumus pervenire, quod nobis sedentibus pro tribunali apud Erfordiam comparuit in judicio coram nobis sufficiens procurator venerabilis --- Abbatis Werdinensis Principis nostri dilecti, qui ipsius Abbatis nomine proponebat, an aliquis vasallus, vel alter quicunque, qui bona tenet a Domino quocunque nomine constanter possit alienare, vel distrahere illa bona Domino suo super hoc nullatenus requisito, & de nostrorum procerum consilio sententialiter extitit diffinitum, quod neque vasallus, vel alter aliquis fidelis præter scientiam Domini ipsa bona, quæ tenet a Domino, non possit alienare, vel distrahere quoquomodo, & si contrarium fecerit, ipsa bona ad manus Domini devolvuntur, & de ipsis Dominus poterit ordinare pro suæ libito voluntatis. Hujus rei testes sunt illustris Albertus Dux Saxoniæ Princeps & filius noster dilectus. Nobiles viri Fridericus Burgravius de Nurenberg, Eberhardus Comes de Catzenellenboge, Ludewicus Comes de Oetingen, Gerlacus de Brubergh, & Conradus de Winsperch. Strenui viri de Bappenheim Marschalcus Curiæ nostræ, & --- Magister curiæ nostræ, & alii quam plures fide digni. In cujus rei testimonium præsens scriptum Majestatis nostræ sigillo fecimus communiri. Datum Erfordiæ XII Kalend. Novembr. Indictione * IV. Anno Domini MCC Nonagesimo, Regni vero nostri anno decimo octavo.*

* al. III.

Præclare tum adhuc agebatur in Imperio, cum Reges & Cæsares pro tribunali jus dicerent, & lites ipsi dirimerent, quæ nunc per tot impensas & ambages in tot annos circumducuntur.

Otto Episcopus noster postquam in Diœcesin reversus, nihil antiquius habuit, quam omni diligentia curare sacra, singulis jura reddere, & cives sibi demereri. Ex his quia Warburgenses benigne tandem recepere S. Dominici religiosos viros in Ecclesiam & fundum, Otto ipsis curiam inferiorem, veterique oppido adjacentem, facili pretio una cum fundis transscripsit, & secundum Wigboldi jus ab omni pensione liberam permisit; id quod Cleinenbergæ in oppido transactum, consentiente H. Præposito, W. Decano, H. Scholastico, R. Thesaurario, G. Cantore, & Capitulo; præsentibus vero Egberto de Spegel, Conrado de Edlen, Lippoldo Dapifero, Wernero dicto Cancro, Ravenone & Conrado fratribus de Pappenheim, Gerardo Schulteto militibus, Henrico & Conrado de Epe, Joanne de Wellede, Henrico Judeo Advocato, Henrico Judeo Seniore, Theodorico, Joanne & Gerardo fratribus de Norde, cæterisque castrensibus in Watbergen, Anno MCCXC, die Cosmæ & Damiani Martyrum.

Annus Christi 1291.

Nicolai IV. Pont. 4. Rudolphi I. Imp. ultimus. Ottonis Ep. Pad. 14.

Ptolemais in Oriente amittitur. *Sifridus Presb. Stero. Albert. Arg.*

Annus insequens funestus Christianæ Reip. quo Ptolemais, quæ unica ex Palæstina restabat Christianis urbs, expugnata a Soldano Ægypti Rege, amissaque. Cæsar supra XXX Christianorum millia, nullo sexus ætatisque discrimine postquam supra ducentos annos tot expeditionibus & tanta bellorum mole frustra laboratum pro terra sancta recuperanda. Causa affertur a Sterone multitudo imperantium ex diversis nationibus, discordiaque, qua totus demum Oriens amissus. Ceteri, qui superstites fuere Christiani, in Cyprum profugere. Accessit Rudolphi Cæsaris mors tristi non minus casu; is tamen hoc anno Francofurti primum Principum conventum egit; in quo cum multa de stabiliendo regno pertractasset cum Principibus, cœpit de Alberto filio Duce Austriæ in Regem Romanorum subrogando consilia agitare; id cum proceres plerique abnuerent, Argentinam discessit. Inde jam senex, ac militiæ laboribus præfractus, cum letalem morbum contraxisse a medicis intelligeret,

Moritur Rudolphus Imperator.

ligeret, Spiram se deportari jussit, dictitans, ut per omnem vitam facetus erat, multos illic sibi Reges conveniendos esse. Quo satis innuebat, tumulum ibi se quærere apud consepultos tot Romanorum Reges. Eo dum properat, Gerreshemii ex itinere XVIII Cal. Augusti, festo nimirum divisionis Apostolorum, ut monumenti inscriptio Spiræ indicat, moritur; tametsi Albertus Argentinensis, aliique, pridie Cal. Octobris obiisse velint; quo die forte Spiræ tumulo illatus; nam eo deportatus, humatusque est in Cathedrali Basilica. Princeps fuit statura formaque corporis decora, capite haud magno, crinibus raris, naso aquilino, cibi potusque continentia, dum vixit, admirabili, prudentia, bellica fortitudine, religione magnis cæsaribus exæquandus; a quo collapsum Imperium restitutum. Vixit annos tres & septuaginta, imperio in XIX prorogato: primus qui Imperii dignitatem in familiam Austriacam invexit. Inde supra quadringentos annos ad Leopoldum, quo regnante hæc scribimus, per XIII cæsares producti; qua felicitate diuturnitateque apud nullam adhuc familiam, neque a Julio Cæsare ad Carolum M. neque ab illo ad hanc ætatem Imperium Romanum constitit.

Colliduntur Episcopus Osnabr & Comes Marcanus, unde turbæ in Westphalia.

Cœpit hoc anno Westphalia rursum conturbari Everhardi Marcani Comitis insolentia; is quia victoria superiori inflatus armatos circumferebat milites, irruptionem fecit in Osnabrugensem Diœcesin. Belli causa prætexta tutela Ottonis Teclenburgensis Comitis, quam & Engelbertus pater Teclenburgensis susceperat; re autem urebat Marcanum, arcem Teclenburgensem ante biennium pro 900 marcis Conrado Osnabrugensi Episcopo oppignoratam. Conradus Episcopus ubi didicit Marcanum sibi imminere, imploravit opem fratrum suorum, Ottonis Episcopi nostri, & Comitis Ritbergensis; Sifridi præterea Coloniensis Archiepiscopi, Conradi Mindensis Episcopi, Comitis de Lippia, aliorumque Westphaliæ procerum: qui dum Osnabrugum venissent, copiis nondum in unum contractis, Marcanus militari agmine expeditus, verno jejunii tempore in Diœcesin Osnabrugensem prorupit, grassatusque octo diebus per agros & pagos, cum præda in Marchiam recessit. Quo eventu cetera peracta, scriptorum silentio intercidit.

Levoldus in Chron. Ertwvinus. Cleinsorg. Gerardus ab Horreo in Chron. Marcano.

Otto Ep. Paderb. benefacit diversis Cœnobiis

Non destitit interea Otto Episcopus diversis Cœnobiis benefacere; nam & Gerdensibus Virginibus ratam habuit venditionem agrorum, tabulis Paderbornæ pridie Nonas Aprilis confectis: & Cœnobio Virginum in Beringhusen decimarum proventus, quos Adolphus & Albertus fratres Comites de Swalenberg beneficio Episcopi Paderbornensis olim acceperant, cesserantque Virginibus, Otto Episcopus liberali quoque donatione sua permisit, palam in literis, quæ sexto Calend. Septembris consignatæ sunt, professus, ad inopiam sacrarum Virginum, Deo quotidie famulantium, sublevandam omni studio Episcopum debere esse pronum.

Annus Christi 1292.

Nicolai IV. Pont. ultimus. Adolphi Regis I. Ottonis Ep. Pad. 15

Adolphus Nassoviæ Comes in Romanorum Regem eligitur, opera & astu maxime Moguntini Archiep.

Annal. Colmar. Chr. Colon. Brovverus. Paralip. Ursberg.

Excessu Rudolphi Cæsaris Imperium in pristinos fluctus revolvi cœpit; ineunte enim anno Electores renunciarunt Adolphum Nassoviæ Comitem Romanorum Regem, virum quidem magnitudine animi, & bellicis artibus egregium, sed qui nec opibus, nec potentia, nec auctoritate, ut Trithemius scribit, majestatem Imperii sustineret. Trium id Archiepiscoporum studio factum, Gerardi Eppenstenii Moguntini Archiepiscopi, quem consanguineum habebat Adolphus, Sifridi Coloniensis, cui contra Brabantinum militarat, & Boëmundi Trevirensis, cujus cliens erat. Quo præterea astu Moguntinus cæterorum suffragia occuparit, denarrat Cuspinianus: Habebat Rudolphus Cæsar quatuor Electores generos, certa eligendi Alberti filii munimenta, ut sperabat; ex quibus Rex Bohemiæ suffragium suum Moguntino detulit, elig ndi, quem vellet, dummodo Albertum Rudolphi filium non faceret Regem. Tam alte hærebant patris vulnera, etsi ipse Cæsaris gener esset.

Albertus Saxoniæ Dux, cum a Moguntino accepisset, suffragia concurrere in Ducem Brunswicensem, quem sibi infestum habebat, suum quoque suffragium Moguntino dedit, ea spe fretus, fore, ut Albertum Austriæ Ducem eligeret. Pari arte Ludovicum Palatinum circumvenit, is enim cum Albertum Austriæ destinaret regno, Moguntinus illi renunciavit, frustra pro Alberto agi, quando Electorum suffragia jam in Regem Bohemiæ parata sint, quem Palatinus maxime exosum habebat: quo dolo impetravit a palatino, ut suum quoque suffragium sibi permitteret; modo Bohemiæ Regem non eligeret. Restabat Brandeburgici suffragium: at cum per id tempus duo Brandeburgici Marchiones Joannes & Otto de potestate eligendi contenderent, Ottoni persuasit, ut jus suffragandi sibi permitteret; nec enim Joannem patruum id sibi vendicare posse. Otto quoque Bojus, qui haud minus quam palatinus sibi eligendi jus vendicabat, per Legatos Moguntini arbitrio se permisit, dummodo Albertum Austrium non diceret Regem. Tam fallax inter tot generos affinitatis fides, postquam ad certamen æmulationis perventum. His per Moguntinum in hunc modum compositis, renunciatur Francofurti Adolphus Nassoviæ Comes Romanorum Rex; qui e vestigio Coloniam descendit, atque inde Aquisgranum deductus, augustalibus cæremoniis a Sifrido Coloniensi Archiepiscopo, festo S. Joannis Baptistæ, inungitur, simulque Imargina, Gerlaci Limburgici filia, Adolphi conjux, regina coronatur. Adolphum deinde, qui trium Archiepiscoporum studio electus erat, Regem Clericorum haud secus quam Rudolphum olim dixere.

Celebrem quoque per id tempus Moguntinus Archiepiscopus Metropolitanus noster synodum egit Aschaffenburgi; ad quam provinciales Episcopi convenere, Eistadensis, Spirensis, Augustanus, Herbipolensis, Bambergensis, Hildesimensis, & Wormatiensis, cum magna Abbatum, præpositorum, Decanorum & presbyterorum frequentia. Multa in ea provinciali synodo ad res Ecclesiasticas farciendas statuta memorat Trithemius & Serrarius. Utrumne Otto Episcopus noster cum ceteris ejus Metropolis Episcopis evocatus accesserit, etsi verisimile sit, incompertum habeo.

Synodus provincialis Moguntina. *Trithemius in Chron. Hirsaug. Serrarius in Gerardo.*

Nec enim aliud ex hujus anni memoria reperio de Ottone, quam quod Comitiam sive jurisdictionem super Tringen aliasq; villas XXXVI marcis emerit a Bertholdo Canonico Paderbornensi, ejusque fratribus nobilibus Ottone & Friderico de Everstein. *Testes hujus emptionis proferuntur Albertus nobilis de Swalenberg, Gerhardus de Sunnighusen, Burchardus & Lippoldus fratres de Etlen, Henricus de Immersen, aliique complures. Uti hæc anno MCCXCII, festo S. Scholasticæ Virginis, publicis tabulis consignata sunt.*

Adsunt & aliæ literæ, quibus Otto Episcopus largam bonorum donationem fecit Abbatissæ & Cœnobio Virginum ad S. Udalricum in urbe Paderbornensi, provocatus nimirum singulari Virginum Deo quotidie famulantium pietate; nihilque impensius habuit integerrimus Episcopus; quam ut omnia suæ Diœcesis Cœnobia cultu veteris disciplinæ exornaret.

Ottonis Ep. beneficentia in Cœnobium ad S. Udalricum Paderbornæ.

Annus Christi 1293.

Sedes Vacat. Adolphi Reg. 2. Ottonis Ep. Pad. 16.

Rex Alsatiam invadit. *Annal. Colmar. Albertus Argent. Stero, Sifridus.*

Novi subinde Regis auspiciis collectus exercitus ad Rhenum, cui Coloniensis, Moguntinus & Trevirensis Archiepiscopi, ceterique Episcopi ac proceres suas copias conjunxere, quibuscum Adolphus Rex Rhenum ascendit; castraque affectati sunt Coloniensis & Moguntinus Archiepiscopi in Alsatiam adversus Anselmum Rapozstenii Dominum, Imperio rebellem, nam postquam Colmaria, Princeps Alsatiæ urbs, proditione Rapotzsteinio in potestatem data, visus est toti Alsatiæ inhiare. Quare Colmaria post sex hebdomadarum obsidionem expugnata. Præfectus urbis ex fuga retractus rotæque impositus per castra circumducitur, tribus dexteræ digitis ad stipitem arrectis, quod perjurii signum Rex populo esse voluit. Qua pœna contentus Rex ad preces Basileensis Episcopi turri inclusit: Rapotzsteinio similiter vita, rogatu

Ar-

Argentinensis Episcopi, condonata. Per id tempus accessit Regem Albertus Dux Austriæ, Regique sese submittendo, Austriam feudi beneficio accepit; ac cum vicissim Rex filiam Ducis filio suo expeteret in matrimonium, quæsivit a Rege Dux, utrumne filiam suam principem facere posset; nimirum an filiam suam uni filiorum dare, quem se principem facturum promitteret? quo quantum offensus Rex, tanta inter utrumque æmulatio accensa.

Histor. Thuring.

Rebus in Alsatia compositis, Rex in Thuringiam cum exercitu movit, non tam Reip. quam privato lucro invitatus. Enimvero Albertus Thuringiæ Landgravius ex dissidio cum filiis ipsos demum filios exhæredes scripsit, Thuringiamque Adolpho Regi emendam obtulit; ideo Rex ad capiendam possessionem festinabat; quare magnam sibi principum cumulavit invidiam, belloque non minus difficili se implicuit.

Sifridus Archiep. Colon. Marchiam infestans a Comite Lippiensi repellitur. *Levoldus.*

At Sifridus Coloniensis Archiepiscopus, quem annales Colonienses magno splendore ducentorum phaleratorum equorum, tentorioque centum pedes longo & lato spectatum in castris ad Colmariam referunt, Rege in Thuringiam abeunte, rediit in Diœcesin, ulturus Everardum Marcanum Comitem. Et jam Marchiam armatus ingressus erat, cum Simon Comes de Lippia, qui absentis Marcani provinciam administrandam susceperat, Archiepiscopum retudit; ac mox etiam Marcanus, quod absens Regem in Thuringiam secutus, accepto periculo, in Marchiam properavit, festoque Natalis Christi suis adfuit.

Fundatur Collegium Canonicorum Bilfeldiæ.

Quæ dum illi armis inter se agitant, longe salubriori consilio atque opere, Otto Comes Ravensbergensis una cum Hedwige conjuge, sorore Ottonis Episcopi nostri & Conradi Osnabrugensis, condunt dotantque Bilfeldiæ, in primaria Comitatus sui urbe, Collegium Canonicorum, æde parochiali B. Virginis in Collegium mutata; in quo sacerdotes quatuor, Diaconi quatuor, totidemque subdiaconi Deum quotidie colerent: Evocati ad consensum filii, Ludovicus Præpositus Collegii Osnabrugensis ad S. Joannem, quem postea Osnabrugensis Ecclesia Episcopum habuit: Hermannus Præpositus Tungrensis, Otto Canonicus Osnabrugensis, ac Bruno. Juvabit nunc ipsius Comitis literas pietate Christiana & spe æternæ mercedis plenas, quibus Collegium hoc suum dotat, & ab omni etiam propria advocatia liberum esse voluit, subjungere.

Nos Otto Comes & Hadwigis Comitissa de Ravensberg Capitulo & Canonicis Ecclesiæ Beatæ Mariæ Bilfeldiensis, Paderbornensis Diœcesis, tam vitæ præsentis commoda quam futuræ. Bonæ rei operam dare, & præsentis vitæ habere subsidium, & æternæ retributionis præmium enitimur exspectare. Quapropter pro remedio animarum nostrarum vobis & Ecclesiæ vestræ, quam nos de consensu Reverendi Patris ac Domini nostri Ottonis Paderbornensis *Episcopi in honorem Dei & memoriam Sanctæ Mariæ prædictæ, & Beati Georgii Martyris fundamus, ac possessionibus seu prædiis, tam rusticis quam Urbanis, nec non servis, agricolis & Colonis vestris immunitatem ac libertatem concedimus ab omni exactione tam rerum quam servitii temporalis, volentes ut prædicta Ecclesia vestra, domus & curiæ vestræ infra immunitatem claustri vestri constitutæ, ac familia vestra domestica ea immunitate seu libertate vel privilegiis gaudeant, quibus aliæ Ecclesiæ Collegiatæ, domus, & curiæ, nec non familia canonicorum de jure gaudere noscuntur: vobis nihilominus specialiter concedendo, quod immunes sitis ab omnibus contributionibus, vigiliis vel custodiis, & defensionibus a civibus, vel oppidanis, seu aliis in prædicto oppido Bilfeld commorantibus communiter faciendis. Ut autem præbendas competentes sortiri possitis, Ecclesias parochiales ejusdem oppidi, tam novi quam veteris, in quibus jus* Patronatus *habemus, de consensu ejusdem Reverendi Patris & Domini Episcopi Paderbornensis & Capituli duximus concedendas; nobis tamen jure Patronatus in collatione præbendarum per omnia reservato. Cæterum in electione Decani, Thesaurarii & Scholastici nihil juris nobis vel hæredibus nostris reservamus, sed liberaliter capitulo & canonicis committimus memoratis. Recognoscimus insuper, quod nec nos, nec hæredes nostri aliquam advocatiam habemus in bonis dictæ Ecclesiæ vestræ, nec possimus aliquatenus vendicare. Præterea*

damus

damus vobis & cuilibet vestrum jus & communem usum in pratis, lignis & pascuis communibus, sicut alii in Bilefelde morantes oppido noscuntur habere. Cæterum in eadem Ecclesia duodecim præbendas de dicti patris ac Domini Episcopi & Capituli Paderbornensis prædicti consensu taliter ordinamus, ut quatuor ex illis sint Sacerdotes, quatuor Diaconales, & quatuor Subdiaconales, ita ut nulli Canonicorum fructus præbendæ ministrentur, donec promotus ad sacrum ordinem fuerit, quem debita sibi præbenda requirit, nisi per decanum & Capitulum aliter fuerit ordinatum, nec alii quam residenti personaliter; nisi in negotio Ecclesiæ, vel causa studii de licentia Capituli quenquam abesse contingat. Prædictam vero concessionem & ordinationem de consensu & voluntate honorabilis viri Domini Ludovici Præpositi sanctæ Joannis Ecclesiæ in Osenburg esse & processisse præsentibus protestamur. Et nos Hermannus Præpositus Tungrensis, Otto Canonicus Osnabrugensis, Ludovicus & Bernardus fratres prædictorum Comitis & Comitissæ filii hæredesque legitimi supradictam concessionem & ordinationem per omnia ratam & gratam & firmam tenebimus & tenemus. Et in testimonium & certitudinem pleniorem præsens scedula Sigillis videlicet comitis & comitissæ prædictorum, ac venerabilium virorum Dni Ludovici & Hermanni supradictorum communitur. Datum & actum anno Dni Mcc *nonagesimo III. II Idus Julii.*

Et ab Ottone Ep. Paderb. confirmatur.

Hanc vero Collegii fundationem uti Otto Episcopus noster, inter cujus sacræ jurisdictionis limites Bilfeldiam Comes profitetur, ratam habuerit, hisce literis posteritati relictum est.

Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus, universis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem in eo, qui est omnium vera salus. Cum nihil sit, quod lumine clariore præfulgeat, quam in viro nobili recta fides, & nihil sit, quod ita nequeat occasui subjacere, quam vera religio; nam cum utraque rectorem vitæ vel luminis respiciant, recte & tenebras respuunt, & nesciunt defectui subjacere. Quamobrem fidem & devotionem ac religiositatem nobilis viri Domini Ottonis Comitis in Ravensberg affinis nostri devotissime commendantes ex eo, quod ut religio & divini Numinis cultus augeatur, in novo Oppido Bilfelde Dominii sui, districtus nostræ Diœcesis, collegiatam Ecclesiam Canonicorum secularium de Parociali Ecclesia ejusdem novi oppidi fundare, & eandem suis rebus dotare ad honorem omnipotentis Dei, & gloriosæ genitricis ejus Virginis Beatæ Mariæ intendit. Nos eidem Comiti cupientes cooperari, quatenus bonorum operum ejus efficiamur participes, ut, quemadmodum pia devotione concepit, perficiat, & Ecclesiam eandem collegiatam de parochiali fundet & dotet de rebus suis, ut dictum est, & de fructibus, proventibus, obventionibus & oblationibus Ecclesiarum veteris & novi oppidorum in Bilfelde, ita quod hujusmodi fructus, proventus, obventiones & oblationes inter Canonicos ipsius Ecclesiæ Collegiatæ dividantur æqualiter & distribuantur, eidem nobili viro, de consensu & benevola voluntate Thiderici de Bilstene Præpositi, Hermanni de Sumichusen Decani, & totius Capituli Ecclesiæ nostræ, plenam concedimus facultatem, volentes, ut, postquam in dicta Ecclesia, in oppido memorato conventus Canonicorum secularium fuit institutus, eadem Ecclesia, & personæ ipsius Ecclesiæ, ac familia eorundem, nec non bona eorundem mobilia & immobilia omnibus libertatibus & immunitatibus & commodis, quibus Ecclesiæ jure gaudere debent, & præcipue, quibus Ecclesia S. Petri nostræ civitatis Paderbornensis gaudet in personis, rebus & familiis, gaudeat, & gaudere debet in perpetuum indiscusse. Item volumus & concedimus, ut, postquam dicta Ecclesia Collegiata fundata fuit, & personæ institutæ ad eandem, videlicet duodecim vel plures, in ipsa prima institutione, & postmodum in subsequentibus institutionis, sive provisionibus, jus institutionibus sive patronatus dictus nobilis vir Comes in Ravensberg habeat, & idem jus institutionis sive patronatus ipsius Domini Comitis transeat in hæredes. Item volumus & concedimus, ut redditus, proventus, obventiones & oblationes omnes, ac omnia jura spiritualia & temporalia dictæ Ecclesiæ in Bilfelde apud dictos Canonicos ejusdem Ecclesiæ integraliter maneant, contributionibus auctoritate Diœcesani faciendis, nec non procurationibus & omnibus juribus Archidiaconi loci salvis; ita tamen ut Di-

aconus

aconus ex eorundem Canonicorum electione, & nostra, sive successorum nostrorum confirmatione Canonice ordinetur; & ut dictus Decanus ad regendam parochiam ab Archidiacono loci curam recipiat animarum; & occasione receptionis hujusmodi curæ idem Decanus tenebitur dicto Archidiacono plenam servare obedientiam, & ad exactionem omnium mandatorum ipsius, sicut tenebatur sacerdos, qui in omnibus annis retroactis rector exstitit seu provisor. Si qui autem hujusmodi concessiones nostras, quas deliberato consilio decrevimus perpetuo valituras, infringere aut temere violare, vel etiam malitiose impedire præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum ejus Petri & Pauli, nec non excommunicationis sententiam, quam in tales ex nunc & ex tunc in his scriptis ferimus, se noverint incurrisse. In hujus rei testimonium præsens scriptum, nostro & Capituli nostri sigillis exstitit sigillatum: & nos Præpositus, Decanus, & Capitulum prædicti in signum consensus nostri sigillum nostrum apponi fecimus huic scripto. Datum anno Domini MCCXC tertio.

Otto Ep. Paderb statuit, posse Canonicos suos proficisci ad academias, salva perceptione fructuum.

Ad hæc Otto Episcopus noster convocatis in concilium Decano, ceterisque Ecclesiæ Cathedralis præsulibus & Canonicis, præclarum edidit statutum, quo emancipatis Canonicis potestatem fecit excolendi se in literarum studiis, & sublimioribus scientiarum academiis sine jactura fructuum, qui absenti non minus quam præsenti præstentur; quod eo se consilio facere profitetur, ut sint in clero viri non modo in omni scientiarum genere exculti, sed & moribus etiam, & virtutum ornamentis conspicui; hanc vero gratiam se duobus tantum annis facere, ac non nisi duobus simul Canonicis; ne per eorum absentiam imminuatur chorus, & quotidianum ministerium sacrorum. Quod argumento est, tum strictam frequentandi chori disciplinam viguisse. Alia deinde constituta de anno gratiæ, ut vocant, ad persolvenda debita, si quis ea Canonicus post mortem retinuerit de concesso Canonicorum testimonio secundum Bernardi III. decretum de successione ab intestato; quæ tam sollicite ab Ottone ordinata sunt, ut priscæ disciplinæ Episcopum aspicias. Acta hæc sunt Paderbornæ x Cal. Septembr.

Decimas in Hersten donat Commendatori Marburgensi.

Rogatu deinde illustris Principis Hassiæ Otto Episcopus Commendatori domus Teutonicæ in urbe Marburgensi decimarum proventus ex pago Herstensi dilargitur; ea tamen lege, ut quotannis duas libras ceræ pendat Thesaurario Ecclesiæ Paderbornensi; idque Paderbornæ feria quarta post festum omnium SS. consentiente Capitulo consignatum est.

Haud dissimili beneficio Canonicos Bustorffiani Collegii de panibus æqualiter inter eos quotannis dividendis inferendisque in eorum domus prospexit; quos tamen tales esse voluit, quibus mendicantes simul refici possent. Transacta hæc sunt Paderbornæ, festo D. Nicolai die inter Episcopum & Præpositum ejus Collegii, cum adhuc Præpositi œconomi munere fungerentur in procurandis bonis, & dividendis portionibus fratrum.

Annus Christi 1294.

S. Cœlestini V. Pont. 1. Adolphi Reg. 3.

Ottonis Ep. Pad. 17.

Histor. Thuring. Sifrid. Presbyt. Spangenb. Adolphus R. Thuringiæ sibi venditæ inhians eam misere devastat.

Bellum per hæc, quod cœperat Adolphus Rex, serpebat per Thuringiam; quantumque Rex inhiabat vendito sibi principatui ad familiam Nassovicam extollendam, tantum Landgravii filii, Fridericus & Tyzemannus, ex justo toro hæredes obluctabantur, implorando opem vicinorum Principum. Quare Rex, collecto majori quam ante exercitu, Thuringiam ingressus, omnia spoliis & cædibus pervastat; eaque fuit disciplinæ militaris solutio, ea militum sævitia, ut nec sexui, nec ætati, nec Ecclesiis, nec Cœnobiis parcitum. Cæsa jacuere per agros innocentium corpora, rapti in vincula Sacerdotes, constupratæ sacræ Virgines. Refert Sifridus presbyter in hac vastatione Thuringiæ duas matronas, cum ad vicinum S. Gangolphi templum profugerent, se suasque fortunas servaturæ, interceptas fuisse a

mili-

militibus Regis; quas illi barbarum in modum spoliatas, exutasque vestibus, nudas deinde pice & sevo perlitas, excusso lecto, in plumis obvolutarunt, & cum ludibrio ab se abegerunt. Quæ postquam in conspectum Comitis Heensteinii venere, illacrymari cœpit, ab eoque ad Regem sunt deductæ; sed alia Regis commiseratio, pœnaque in nefarios non fuit, quam quod diceret, puniendos, si sisterentur. Ipse interim in subigenda Thuringia occupatus, oppida & castra expugnat, donec a Mulhusii civibus cum clade rejectus, confectum fame militem compulsus in Misniam deducere. Nam & hanc provinciam Landgravii filii tenebant; quam ut Rex quoque suæ potestati submitteret, pari crudelitate, qua in Thuringia, sævit in Misnia. Hanc vastitatem in quartum annum productam scribit auctor historiæ Thuringiæ: Sifridus adeo in subigenda Misnia extremo adhuc regni sui anno occupatum fuisse memorat. Ita vero Reipubl. curis intermissis Rex sua tantum agebat. Quanquam, ut ex Gelenio constat, Rex hoc anno Nurenbergæ pro tribunali sederit, pronunciaritque in congressu Principum pro Reinaldo Gelriæ Comite; insulam, quam Rhenus fluvius adjecerit fundo Comitis, cum telonio Comitis fore: nullam istic novam munitionem extra Comitis aut Principis voluntatem ab aliquo excitandam: castrum si quod inaudito Rege obsideretur, Regis esse.

Gelen. tom. 5. MS.

Controversia de oppidis Saltzcottena & Gesekena tollitur, Gesekena Archiep. Colon. & Saltzcottena Ep. Paderb. attributa.

Tandem & hoc anno controversia de duobus oppidis, Gesekena & Saltzcottena, toties agitata hactenus inter Sifridum Coloniensem Archiepiscopum & Ottonem Paderbornensem Episcopum, ad firmam compositionem deducta est a Conrado Osnabrugensi Episcopo, Ottonis Episcopi nostri fratre, & Wigboldo Decano Coloniensis Ecclesiæ, convocato in hanc rem ex utraque diœcesi Canonicorum & procerum conventu, ea videlicet lege, ut sublata communitate duorum oppidorum, Gesekenam posthac solus Coloniensis, Saltzcottenam vero Paderbornensis Episcopus sibi vendicaret. Quod ad memoriam posteritatis hisce conventionis tabulis referre intererit.

Nos Syfridus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri imperii per Italiam Archicancellarius; notum facimus universis præsentes literas inspecturis, quod cum nos, antecessores nostri, & Ecclesia Coloniensis, & venerabilis in Christo Pater Otto Paderburnensis Episcopus, suique antecessores, & Ecclesia Paderburnensis oppida Geseke & Saltcoten retroactis temporibus communiter, & pro indiviso tenuissemus, & haberemus, sic de novo, de consilio Prælatorum & fidelium nostrorum, attendentes in hoc commodum & utilitatem nostram, & Ecclesiarum nostrarum, hinc inde inter nos convenit, & concordatum est, ita videlicet, quod nos & Ecclesia nostra cum plenitudine omnis juris retinebimus, possidebimus, & habebimus oppidum nostrum Gesike antedictum; dictus vero Paderburnensis Episcopus & Ecclesia sua oppidum suum Saltcoten cum plenitudine omnis juris possidebunt, & habebunt universa, prout in literis inter nos & dictum Dominum Episcopum super hoc confectis plenius continetur. Nos igitur omni juri, impetitioni, literis & instrumentis quibuscunque quæ nobis, & Ecclesiæ nostræ in dicto oppido, seu quoad Oppidum Saltcoten competunt, seu quoquo modo competere possunt, pure & simpliciter renunciamus, Scabinos, Consules, & universos oppidanos ibidem nomine nostro, & Ecclesiæ nostræ a quovis fideliter homagio in hoc nobis & Ecclesiæ Coloniensi præstito penitus absolventes. In cujus rei testimonium sigillum nostrum una cum sigillo Ecclesiæ Coloniensis præsentibus duximus apponendum. Et nos Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Coloniensis sigillum nostrum in testimonium apposuimus huic scripto. Datum XVI Calend. Martii, anno Domini Millesimo CC nonagesimo quarto.

Actum præterea in hoc congressu de munitione in Borcholtz, quod oppidum est diœcesis nostræ, alioque castro, quod Otto Episcopus noster non ita pridem excitarat; sed ea controversia in aliud tempus rejecta est. Conventum præterea uti uterque Episcopus laboraret in dejiciendis munimentis, quæ Otto Waldecensis Comes in Roden & Landaw magno utriusque Ecclesiæ præjudicio erexerat.

Et vero cum tumultuaria bella renascerentur sub tumultuario Rege, magnaque

Everhardus Ep. Monast. Sassenbergam præmunit.

gnaque pars posita esset in dejiciendis arcibus & castris, Everhardus Monasteriensis Episcopus arcem Sassenbergam opportuno inter paludes ad confinia vicinorum Comitum loco instaurare ac præmunire cœpit. Contra eadem opera laboratum in vicinorum castris dejiciendis, cum vicina ex his potentia suspecta esse cœpit. Hanc ob causam cum Widekindus Corbejensis Abbas vetus Saxonum castrum Brunsbergam ad Visurgim, quod antiquitus a Carolo M. expugnatum memoravimus, in edito ad Hoxtariam monte reparasset, ex eoque diœcesi Paderbornensi, & vicinis Comitibus infestus esset, Otto Episcopus noster, & Swalenbergenses Comites, Adolphus & Albertus, facta conspiratione, castrum dejecere. Nam etsi alia castra fuerint munimenta defensionis erecta; alia tamen passim conspiciebantur spoliaria prædonum, e quibus illi luporum instar, omissis circum cubilia Catulorum prædis, eas in remotioribus agris locisque agebant.

Otto Ep. Pad. castrum Brunsbergam dejicit

Annus Christi 1295.

Bonifacii VIII. Pont. 1. Adolphi Reg. 4. Ottonis Ep. Pad. 18.

Histor. Austral. Albert. Argent. Sifrid. presby: Chron. Colmar. Naucler. Trithem.

Adolphus R. Angliæ Regi factus Stipendiarius Principum Imperii odium incurrit.

Grave exinde bellum anno proximo inter Eduardum Angliæ & Philippum Franciæ Reges exarsit; quo Germania haud leviter involvi cœpit. Angliæ enim Rex, ut Germanorum armis Francum opprimeret, Adolphum Regem traxit in societatem belli, missisque centum millibus marcarum argenti puri, sibi stipendiarum fecit. At Rex Adolphus, quod bello Thuringico & Misnico exhausisset ærarium, pecuniam illam non ad scribendum armandumque militem, sed, quod Albertus Argentinensis scribit, in emendum Marchionatum Misniæ & res suas convertit. Quo indecoro perfidiæ simul & avaritiæ facto non modo Regem Angliæ offendit, sed apud Imperii Principes vilescere cœpit; quod indignum regiæ majestati, & inauditum dicerent, eum, qui se Cæsarem ferret, Regis mercenarium fieri. Eoque cognito, Albertus Dux Austriæ auditus est dicere: *Si Rex Romanorum stipendiarius factus est Regi Angliæ, & ego minori dedecore Franciæ esse potero.* Fœdum illud factum, quo toti Germanicæ nationi perpetuam labem aspersam detestabantur Principes; quodque non modo Albertus Argentinensis, Sifridus presbyter, auctor Chronici Colmariensis, ceterique eorum temporum scriptores retulere; sed & Bonifacius VIII Pontifex in literis suis Adolpho Regi exprobravit.

Odoric. in Histor. Ecclesi. ad hunc annum. Sifridus l. 2

Quapropter & Gerhardus Moguntinus Archiepiscopus Pragæ, quo supra XXXVIII Episcopi ac Principes convenerant ad Wenceslai Bohemiæ Regis convocationem, agitare cum reliquis Principibus consilia cœpit de exauctorando Adolpho Rege: cui præterea crimini palam datum vastasse Ecclesias, constuprasse Virgines, Imperium neglexisse in Augusto nomine, & quod multo turpius erat, accepisse stipendia ab Anglorum Rege, qui dignitate multo inferior sit Cæsare. Quid dicturi hi Principes? si in vitam redirent, viderentque multa his contraria impune modo in Germania perpetrari.

Oppidum Recklinghusanum Marcanus Comes cum Duce Brabantiæ expugnat.

Rege per Thuringiam & Misniam tumultuante, e quibus provinciis filios Landgravius ejecerat, Everhardus Marcanus Comes, homo inquieti ingenii, Westphaliam perturbat. Oppidum enim Recklinghusanum Archiepiscopi Coloniensis aggressus, obsidione incingit; in quo expugnando dum ancipiti eventu agitur, accessit Joannes II Dux Brabantiæ imploratus a Marcano, transmissisque per Rhenum copiis, Marcani castris se jungit: tum validiori manu expugnatum Oppidum, diruta mænia, exæquatæ solo fossæ; vastatisque circum agris, copiæ rursum per Rhenum traductæ ad Wassenbergæ castrum, quod Geldro oppignorarat Coloniensis Archiepiscopus, idemque a Paschate ad Pentecosten ducta obsidione expugnatum, & utrique ereptum. Quid interea Archiepiscopus egerit cum Ottone nostro & Conrado Osnabrugensi Episcopis, ceterisque confœderatis, a Levoldo aliisque scriptoribus prætermissum est.

Neque aliud de Ottone etiam nostro ex monumentis hujus anni, quam

quod annum gratiæ, ut vocant, fructumque sacerdotii ad biennium ab obitu permiserit Bustorffianis ad S. Petrum & Andream Canonicis: tertii vero anni fructus fabricæ cedere voluerit. Scholaribus etiam ad studia alacrius tractanda certa pecunia indulta. Ita festo Purificationis hujus anni certis tabulis consignatum.

Decimæ quædam feudales, Ottonis Ep. nutu, transferuntur ad Cœnobium Wilbacense

Multo largiori beneficio complexus Otto Episcopus Wilbacense Virginum Cœnobium. Nam quas decimas Ravenius de Papenheim miles, & Otto Comes de Waldeck feudi nomine possidebant ab Episcopo Paderbornensi, eas ab utroque permisit donari Virginibus hisce sacris. *Testes hujus donationis Henricus Decanus, Otto Scholasticus, Georgius Cantor, Wernerus de Wolmenstein Cellerarius, Bertholdus Præpositus Orientalis Ecclesiæ, Amelungus, Bertholdus de Everstein, Lippoldus de Amelungessen, Paderbornensis Ecclesiæ Canonici: Abbas SS. Petri & Pauli in urbe; Abbas de Monasterio apud Swalenberg, Conradus Præpositus de Gerdene: Dominus Albertus Comes de Swalenberg, Burchardus de Assenbrock, Albertus de Amelungessen Senior, Ecbertus Spegel, Ravenius de Papenheim Senior, milites, & quam plures alii. Actum anno millesimo CC nonagesimo quinto tertio Idus Martii.*

Mirabitur Lector si omnes superiorum Episcoporum decimas nobiscum revolverit; quarum aliæ retentæ ab Episcopis, aliæ Collegiatis Ecclesiis, aliæ in dotem Cœnobiorum, aliæ in feudum nobilium, aliæ beneficio Episcoporum in alios sacrorum usus cessere: Unde nimirum illæ decimarum opes Episcopis obvenerint, nisi quod Carolus M. dum Saxoniam inter Episcopos divisit, singulis suarum Diœcesium decimas, ut supra etiam monuimus, dilargitus sit, primumque illud Episcoporum patrimonium esse voluerit.

Obitus Conradi Wardenbergii Ep. Mind. sub quo in Ordine prædicatorum floruit Harbertus de Manderslo

Ex Saxonia hoc anno morte subductus Conradus Wardenbergius Mindensis Episcopus, gesto per XIII annos Episcopatu. Eo Episcopo Harbertus de Manderslo Decanus majoris Ecclesiæ, ac præsul e veteri Saxoniæ nobilitate clarus, Prædicatorum ordinem amplexus, Cœnobium Mindense per XV annos præclara cum laude & fama sanctioris vitæ administravit. Conrado subrogatus Ludolphus de Rostorp nobilis Saxo.

Annus Christi 1296.

Bonifacii VIII. Pont. 2. Adolphi Reg. 5. Ottonis Ep. Pad. 19.

Renovatum inter Archiepiscopum Colon. & Comitem Marcan. bellum Ducatum Westphaliæ turbat.

Bellum, quod inter Sifridum Archiepiscopum & Marcanum Comitem sollicitatum diximus, altero dehinc anno recruduit, traxitque in partes Westphaliæ nobilitatem, aliis pro Archiepiscopo, aliis pro Marcano ad arma convolantibus. Et quia prædationibus res magis agebatur, Archiepiscopi miles Attendoriæ & Snellenbergæ munimentis se incusit, ex iisque locis incursionem fecit in Marchiam. His ut occurreret Marcanus, emit ab Hunoldo Plettenbergio arcem Waldenbergam quingentis marcis, tractisque in societatem Castrensibus Waldenbergensibus, Dynasta Bilstenio, cæterisque Westphaliæ nobilibus, haud minus Colonienses armis spoliisque divexabat. Fortiter interim horum incursiones Joannes Plettenbergius, Ducatus Westphaliæ Marschallus, vir militaris ingenii, animique ad omnes casus intrepidi, repressit. Fatigato Marschallo, quod hosti viribus impar esset, subvenit Archiepiscopus Sifridus, magnisque copiis armatus, quas subsidiis Ottonis Episcopi, Conradi Osnabrugensis, aliorumque fœderatorum auxerat, Westpaliam ingreditur. Jamque Rudenam usque ad fines diœcesis nostræ processerat; cum filiam Comitis Ritbergensis consanguineam suam, neptemque Conradi Osnabrugensis, & Ottonis Episcopi nostri, Wilhelmo Ludowici Comitis Arensbergi hæredi filio matrimonio jungit. Horum igitur consanguineorum præsulum auxiliis confirmatus Archiepiscopus extrema minatur Marcano. Et jam omnia ad irruptionem in Marchiam parata erant, cum Adolphi Regis auctoritate, & sacrorum cumprimis præsulum procerumque Westphaliæ consilio, res ab armis ad inducias, & ab his ad pacis tractationem deducta est. Ad hunc modum compresso Marcano, homine turbulento, Archiepiscopus per Marchiam ad Rhenum profectus Bonnam repetiit.

Levoldus.

Annus

Annus Christi 1297.

Bonifacii VIII. Pont. 3. Adolphi Regis 6. Ottonis Ep. Pad. 20.

Sifridi Archiep. Colon. mors & gesta pro sua Ecclesia. Levoldus Chron. Col. Gelen. lib. 1 Sacr.

Nec multum inde superstes Sifridus Archiepiscopus, nocte Palmarum, ut Levoldus subdit, extremum vitæ diem clausit, Bonnæ in æde SS. Cassii & Florentii sepultus. Mortem Gelenius ad hunc annum, Trithemius vero, Mersæus, aliique ad sequentem annum retulere. Præsul fuit sago togaque celebris, qui XXIII annos pro libertate Ecclesiæ suæ egregie decertavit, & multis bonis castrisque Ecclesiæ suæ patrimonium auxit; interque alia castrum Everstein, municipium Osen, oppidum Holtzmundum, omnia ad Visurgim loca, 2000 marcis ab Ottone Comite Eberstenio emit; protensoque ad Visurgim patrimonio, emit a Gogravio Hervordiensi Gograviatum, mediamque Vlotensis castri partem ab advocato Schalckenbergensi 900 marcis; ad reditus vero castri augendos quatuor adjecit villas a se emptas, quas Comites postea Ravensbergenses vi abstraxere. Ottoni Episcopo nostro fuit ex consanguinitate per omnem vitam conjunctissimus, eoque multum valuit ejus patrocinium & auctoritas ad Dioecesis nostræ incolumitates. Sifrido in Archiepiscopatu subrogatus Wigboldus Dynasta de Holte, Decanus majoris Ecclesiæ Coloniensis, idemque Aquisgranensis, & Monasteriensis ad S. Mauritium extra muros Præpositus, gente Westphalus ex dioecesi Osnabrugensi, ubi antiqua Holtiorum familia clera memoratur: ex qua jam ante tres Episcopi Monasterienses, Burchardus, Ludolphus & Wilhelmus delecti: & ipse Wigboldus quartus ex ea familia post obitum Gerhardi Marcani Episcopi in dissidio Monasteriensi delectus Episcopus, ultro Everhardo Episcopatum cessit, dum majori dignitati destinatus Sifrido in Archiepiscopatu Coloniensi subrogaretur.

Trithem. in Chron. Chron. Colmar.

Adolphus Rex postquam Alsatiam non minus, quam Thuringiam & Misniam vastatione agrorum, spoliis, & omni militari insolentia tractasset, facta conspiratione in caput ejus, Episcopus Argentinensis, Lantgravius Alsatiæ, Comites ac nobiles ad arma provolarunt. Quo comperto, Adolphus Rex ad inferiorem Germaniam descendit Guidoni Flandriæ Comiti Regis Angliæ foederato opem laturus, adversus quem Philippus Pulcher, Francorum Rex, cum exercitu 60000 in Flandriam movebat. Ad Id bellum, quod Adolphus Rex Eduardo Regi Angliæ & Guidoni addixit, commovit multos inferioris Germaniæ Comites, Wilhelmum Juliæ Comitem, Walramum Falcoburgi & Monsioyæ Dynastam, Comitem Waldecensem, Clivensem, compluresque alios, qui copiis suis ex Westphalia & finitimis trans Rhenum regionibus contractis Flandriam intrarunt, exitu belli improspero; cæsus quippe a Francis totus Flandrorum exercitus, captus ipse Guido in potestatem Regis Franciæ venit. Incusatus a Meiero Adolphus Rex, quod Coloniæ cum parte exercitus, auro gallico per legatum clam corruptus, restiterit.

Meierus lib. 10. rerum Fland. Levoldus.

Henric. de Hervor. Cleinsorg. Gobelinus. Bini Apostatæ condignis suppliciis affecti.

Sub id tempus tam funesto incendio Tremonia conflagravit, ut e foro per quatuor urbis plagas conspectus patuerit. Qua tempestate desertor quidam Ordinis D. Augustini, Beatus dictus, ortusque Lemgovia oppido comitatus Lippiensis, quod ad Patarenos hæreticos & Judæorum perfidiam transisset, Parisiis in rogum conjectus. Ob similem perfidiam Robertus Canonicus ac Scholasticus Susatensis, doctrina non incelebris, Francofurti se a Judæis circumcidi permisit; ob quod scelus supplicio quoque ignis damnatus periit. Cadaver hujus perfidi hominis vasi inclusum, delatumque in flumen; id ubi juvenis stricto pugione perfodit, erupisse horribilem flammam perhibent, nec prius extinctam, quam cadaver cum vase consumpsisset.

At bellum affectum, quod mox inter duos potentissimos hosce Reges, magna Christianæ Reipublicæ periculo, ardere coeperat, sollicitudine Bonifacii VIII Romani Pontificis compositum est.

R 2 Idem-

Bonifacius Pont. Ecclesiæ Pad. privilegia inviolata esse jubet.

Idemque hic Pontifex, cum nescio quibus exactionibus sollicitaretur Paderbornensis Ecclesia, interque Capitulum & Episcopum de Advocatiæ libertate ac jure controversia oborta esset, missis Apostolicis litteris, omnia priorum Pontificum, Cæsarum ac Regum impertita privilegia Ecclesiæ Paderbornensi inviolata relinqui jussit.

Bonifacius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis, Præposito, Decano, & Capitulo Ecclesiæ Paderbornensis salutem & apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, omnes libertates & immunitates a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, sive per privilegia vel alias indulgentias vobis & Ecclesiæ vestræ concessas, nec non libertates & exemptiones sæcularium exactionum a Regibus & Principibus & aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis & prædictæ Ecclesiæ indultas, sicut eas juste & pacifice obtinetis, vobis & per nos eidem Ecclesiæ auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum VI. Calend. Februarii Pontificatus nostri anno tertio.

Eadem Ecclesiæ Pad. jura confirmat Otto Ep.

Nec multo post Otto Episcopus ad Pontificis voluntatem cum Capitulo composuit, omniaque, quæ per legatum Apostolicæ sedis Nicolaum de carcere Tulliano, & Conradum Moguntinum Archiepiscopum ac Metropolitanum olim sancita erant, de advocatiæ libertate, cæterisque Capituli privilegiis in hunc modum rata habuit.

Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Universis præsentia visuris, cupimus fore notum, quod auditis & diligenter perspectis privilegiis illustris Principis Romanorum Regis, & honorabilium virorum ad Ecclesiam nostram per Dominum Nicolaum de carcere Tulliano Cardinalem visitationis causa missorum, nec non honorabilis viri Conradi Moguntini Archiepiscopi, & Sambiensis Episcopi, ac prædecessorum nostrorum Ecclesiæ nostræ super libertate Advocatiæ datis pia consideratione cognovimus, quod in ipsa advocatia, quam Capitulum suo thesauro compararat, nullum penitus jus habuimus, vel habemus, & hoc ipsum Capitulo cum omni integritate remittimus, & restituimus, secundum dictorum formam privilegiorum, pacifice & libere perpetuo possidendum, jure tamen Episcoporum, sicut in privilegiis Capituli jam dicti continetur, nobis reservato. Jura quoque Archidiaconorum Ecclesiæ nostræ ipsis integra illibataque servabimus, sicut consuetudo rationabilis, & præscriptum in ipsa Paderborn. Ecclesia, & retroactis temporibus dudum obtinuit. Nec nos de jurisdictione ipsorum intromittemus, nisi quatenus ad nostram audientiam fuerit appellatum ex veris & probabilibus causis, vel alias per querelam & negotium, ut puta de injusta sententia rationabiliter delatum, vel nisi ipsi exstiterint negligentes vel remissi, tunc ipsam causam committemus viro idoneo partibus ad hoc vocatis in civitate Paderborn. *per juris ordinem decidendam. Jurisdictionem quoque in Driburg, Borgintrike, & Borigholte Camerario Ecclesiæ nostræ pertinere recognoscimus, nec nos ultro intromittemus de eadem. Redemptionem decimarum de curiis nostris Episcopalibus præposituræ Sancti Petri Paderb. pertinere decrevimus, & ipsum quolibet anno per nostros villicos præposito dictæ Ecclesiæ debere sine contradictione qualibet fideliter præsentari. Ad ista omnia servanda obligamus nos per fidem, quam tenemur Ecclesiæ nostræ memoratæ. Actum & Datum apud* Paderborne *XIV Calend. Aprilis, Anno Domini* MCCXCVII, *præsentibus honorabilibus viris Domino Alberto Abbate Monasterii Sancti Pauli Paderborn. Conradi ejusdem Monasterii priore, nec non honorabili viro D. Simone Widenbrugen, præposito & Thesaurario sancti Petri* Paderborn. *cum aliis quam pluribus* Cle*ricis & Laicis fide dignis. Et ut hæc rata & stabilita permaneant, & omni scrupulo careant, præsens scriptum nostro*

stro

stro sigillo ex certa nostra scientia & sigillis honorabilium virorum nepotum nostrorum Domini Simonis Widenbrugensis præpositi, & Domini Conradi Comitis de Retberg fecimus & petivimus sigillari. Et nos Simon ac Conradus de Retberg Comes, quia præsentibus vocati & rogati interfuimus ad petitionem partium hinc inde sigilla nostra huic scripto apposuimus in testimonium præmissorum.

Annus Christi 1298.

Bonifacii VIII Pont. 4. Alberti Cæsaris 1. Ottonis Ep. Pad. 21.

Sifridus Presbyt. Annal. Austria. Stero in Annal. Albert. Argent. Trithem. Chron. Colmar. Paralip. Ursberg.

Imperium Adolpho abrogatum transfertur ad Albertum Austriacum.

Turbulentus dehinc annus subit, exauctoratione Adolphi Regis. Agitatum de ea primum Pragæ, ut diximus; deinde hoc anno Viennæ, mense Februario, in nuptiis Regis Bohemiæ cum filia Regis Ungariæ. Convenerant ad hanc celebritatem Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgicus, Episcopi sedecim, ingens præterea Abbatum & procerum multitudo. Quam id honorificum fuit Alberto Austriæ Duci, tractare tot Principes Imperii regali munificentia, tam contemptus invisusque apud omnes erat Adolphus Rex, qui Austriacum suis provinciis exuere machinabatur; eo in Adolpho abrogando, omnes illi suam fidem & operam addixere. Inde alter mox conventus Principum mense Majo Francofurti, seu, quod plerique volunt, Moguntiæ indictus a Moguntino Archiepiscopo; ad quem Albertus Dux Austriæ, simulque Adolphus Rex evocati, ille ad coronam accipiendam, hic ad dicendam causam. Nam præter ea, quæ supra retulimus, accusabatur Rex Imperium discordiis miscere, populum insolitis gravare tributis, fovere prædones & turbatores Reipub. contemnere Principes, omniaque suis, & depravatorum hominum consiliis agere, quique nec suis nec propinquorum opibus majestatem Imperii repræsentaret, nec ad aliud Rex esset, quam ut rapto viveret. Rex cum his accusationibus, multorumque odio se peti intelligeret, ad conventum Principum non accessit. Quare pridie natalis Joannis Baptistæ Moguntinus Archiepiscopus Francofurti ex Electorum & Principum, qui aderant, sententia Adolpho regnum abrogat, Albertumque Regem dicit; idemque hic Gerhardus Moguntinus Archiepiscopus, qui primus Adolphum in throno collocarat, primus post ex eodem dejicit; quod spreta sua auctoritate consiliisque, Adolphus Imperium administraret. Albertus cum valido exercitu in Austria, Bohemia, Ungaria & Suevia collecto descenderat ad Rhenum. Nec segnior Adolphus, postquam se exauctoratum didicit, exercitum in inferiori Germania contraxit, quocum Rhenum ascendit, junctisque sibi Palatini generi, & Ducis Bavariæ copiis, in Albertum movet. Concursum utrimque postridie Calend. Julii prope Gillenheim pagum in Wormatiensi agro. Adolphus pugnæ auctor monebatur, ardorem premeret, dum agmina ab Rheno inferiori accederent; at ille ratus se victoriam in manu habere, in Albertum, qui fugam hactenus simularat, præceps ruit, ardenteque prælio per cuneos armatorum prorupit in conspectum Alberti. Ubi proxime stetit. Hic Alberte, clamitans inquit, imperium sub manu mea relinques. Ad quæ Albertus, id in potestate arbitri inter nos Dei erit; simulque Albertus mucronem stringens, qua galea patebat, per oculum Regis adegit. Ad quod vulnus cum equo prolapsus Rex a Comitibus silvestribus Alsatiæ levi insuper vulnere per jugulum accepto obtruncatur. Jam & magna pars exercitus Regis in fugam soluta erat, victor Albertus jubet suos a civili sanguine temperare, victisque parcere. Jacuit diu corpus Regis inter cadavera, atque ut Sifridus scribit, *Cecidit Adolphus non solum gladiis vulneratus, sed & ungulis equorum conculcatus, & in proprio sanguine volutatus miserabiliter animam exhalavit.* Rex alioquin bellicosus, nec tam populo, quam Principibus ingratus.

Adolphus in pugna contra Albertum perit.

Fertur Gerhardus Moguntinus Archiepiscopus, conspecto nudo corpore Regis, sorti ejus illacrymasse, dixisseque, *cor validissimum Germaniæ ereptum esse.* Captus Adolphi filius cum aliis in potestatem Alberti venit.

Parta

Albertus Aquisgrani coronatur Trithem. in Chron. Hirsau. Chr. Colon. Serrar. Gelen. tom. 2. MSS.

Parta tam insigni victoria, Albertus convocatis Principibus Francofurtum regressus, ad firmam regni possessionem adeundam, quod prima electio, quæ vivo Adolpho Rege facta erat, nec vota ipsius, nec dignitatem expleret. Exinde Aquisgranum deductus, festo D. Bartholomæi die, solemni ritu a Wigboldo Coloniensi Archiepiscopo coronatur. Tanta eo hominum multitudo confluxerat, ut Ducis Saxoniæ filius, Alberti Regis sorore genitus, compressus occubuerit. Lustratis inferioris Germaniæ locis, Rex Coloniæ magno civium plausu exceptus est. Ibi Wigboldo Archiepiscodo V. Calend. Septembris confirmat omnes Ecclesiæ suæ possessiones & privilegia, cumprimisque telonia Andernacense, Bonnense & Novesiense perpetua donatione asserta, Berckense vero ad dies vitæ; quæ a Boëmundo Trevirensi, Gerardo Moguntino Archiepiscopis, Rudolpho Palatino Rheni, Ottone Marchione Brandeburgico, Alberto Duce Saxoniæ, cæterisque præsentibus Episcopis & Principibus approbata & sigillis roborata sunt.

Coloniæ Ecclesiæ ejusdem privilegia confirmat.

M. S. P. Mauritii de Buren.

Quo simul die aliis literis concedit Wigboldo Archiepiscopo primarias Cæsarum preces, ad sacerdotia in Canonicorum Collegiis, cui vellet, impetranda. His concessis cum præsules quidam Ecclesiarum refragarentur, rescripsit denuo Cæsar Norimberga 16 Calend. Decembris. Antiqua Cæsarum jura in his servanda.

Quippe Rex compositis ad inferiorem Rhenum & per Westphaliam rebus publicis, Norimbergam profectus ad comitia Principum indicta; in quibus a Wigboldo Archiepiscopo Coloniensi Elizabetha Alberti conjux mense Novembri regia quoque corona decorata.

Rex licet in discessu ab Rheno omnia parata reliquisset; restabat tamen Cæsaris insula, quam Ludovicus Dynasta Sonnenbergius invito Rege tenebat; quare Wigboldo Coloniensi Archiepiscopo negotium datum vias obsidere, ne qua annona importetur, vetitumque Trevirensi Archiepiscopo, ne Sonnenbergium castri Werdensis Castellanum faciat, eoque prætextu castrum insideat, Wigboldo vero Archiepiscopo, si ad deditionem compellat, pollicitus est se telonium illi, quoad vixerit, permissurum, detenturumque Joannem Burgravium, filium Sonnenbergii.

Adhæc octo marcarum millia, quarum singulæ 13 solidis & 4 denariis valeant, pro impensis inaugurationis suæ factis Archiepiscopo numeraturum. Demum Wigboldo oppidum Tremoniense vicaria Regis potestate administandum commisit; eoque consules, & cives ad jurandum Archiepiscopo fidem commoniti. Quemadmodum hæc omnia Regis literis 9. Calend. Octobris Rotenburgi datis consignata sunt.

Gelen. tom. 2. in SS.

Haud dubium mihi fecero, quin Aquisgranum ad celeberrimam hanc coronationem Regis plerique Saxoniæ Episcopi, interque hos Otto Episcopus noster cum suis Metropolitanis accesserint, Regemque Coloniæ salutarint, quæ scriptorum nostrorum socordia alto silentio premuntur.

Magno interim luctu amisit hoc anno Otto Episcopus noster Germanum suum fratrum Conradum Episcopum Osnabrugensem, virum, qui egregia cum laude per XXIII, seu, ut Ertwinus refert, XXVIII annos sacram illam præfecturam gessit, pacis & disciplinæ Ecclesiasticæ studiosissimus, eoque non minus sui desiderium, quam famam virtutis reliquit posteris. Res ab eo gestas retulit paucis Ertwinus in chronico, & ex eo Crantzius. Tam grata Conradi Episcopi memoria fuit apud clerum, ut in ejus locum mox elegerint Ludovicum, Collegii ad S. Joannem in urbe Præpositum, Comitem Ravensbergensem, Ottone & Hadwige, sorore Conradi & Ottonis Episcopi nostri genitum. Recepitque Otto Episcopus noster in locum Conradi fratris hunc consanguineum Episcopum, virum pietate & religione integerrimum; quippe qui parentes habuit piissimos fundatores Collegii Bilfeldiensis, ut supra retulimus. Statura quidem corporis Ludovicus parva abjectaque, animo vero præcelso & interrito, quo non facile Osnabrugensis Ecclesia propugnatorem libertatis suæ producit acriorem fortunatioremque, ut tempori memorabitur.

Conradi Ep. Osnab. Fratris Germani Ottonis Ep. Pad. obitus. Ertwin. in Chron. Osnabr. Crantz. l. 8. Metrop. c. 28.

Cui electione cleri succedit Ludovicus Ottonis consanguineus

Annus

Annus Christi 1299.

Bonifacii VIII Pont. 5. Alberti Cæsaris 2. Ottonis Ep. Pad. 22.

Stero in Annal. Histor. Austral. Conventus Nurenberg in quo Rudolphus Dux Austriæ dictus *Gelen. in Archiep. Metrop. Eccles.*

Fluctuante adhuc Imperio ad novi Regis ingressum, Albertus Nurenbergæ solemnem Principum conventum indixit; ad quem convenere Moguntinus, Coloniensis, Trevirensis, Saltzburgensis Archiepiscopi: Ratisbonensis, Passaviensis, Frisingensis, aliique quam plures Episcopi. Rex præterea Bohemiæ, Dux Bavariæ, Rudolphus Comes Palatinus Rheni, Dux Carinthiæ, & ingens procerum ac nobilium multitudo; iis in comitiis postquam Rudolphum filium Ducem Austriæ dixisset Rex, multis legibus provisum est tranquillitati Imperii.

Bingam deinde venit Rex 10 Calend. Martii, ubi pro rogante Wigboldo Coloniensi Archiepiscopo e tribunali pronunciavit, fœminis fas non esse succedere in feudis ejus Ecclesiæ, nisi plena voluntas feudi Domini accederet.

Brovver. in Ann. Trev. Histor. Austral. Conventus Tullensis, in quo Blanca Regis Galliarum soror Rudolpho denupta.

Celeberrimus post hæc sub initium anni Principum conventus actus apud Tullum; ad quem Albertus Rex Romanorum cum Moguntino, Coloniensi & magno Principum comitatu; Philippus vero Pulcher Francorum Rex cum nobilitate regni sui accessit. Eo in congressu Blanca soror Regis Franciæ denupta est Rudolpho Alberti Regis filio cum dote regni Arelatensis, quod a morte Friderici II Galli occuparant. Ea abalienatio regni ab Imperio, etsi a plerisque Principibus in gratiam Alberti Regis probaretur; restitit tamen libera voce Wigboldus Coloniensis Archiepiscopus, nec adduci potuit, ut sigillo Coloniensis Ecclesiæ, ac Trevirensis, cujus ipse Coadjutor erat a Boëmundo adscitus firmaretur. Transiit tum quidem Arelatense regnum in jus Francorum; retenta interim societas cum Imperio ad Carolum IV Imperatorem. Quare hic regum congressus, non tam ad nuptias, quam ad fœdus componendum institutus fuit, stabiliendumque se adversus Pontificem, quem uterque Regum sibi offensum habebat. Et Pontifex, qui occiso Adolpho Rege Albertum ad dicendam causam evocarat, Alberto post regnum confirmare detrectabat; quod non probaret, Romanorum Regem sine Romani Pontificis auctoritate dejici e throno & vita, & reponi alium. Quod autem ferant hunc Bonifacium VIII superba voce dixisse, se Cæsarem simul & Pontificem esse, tam vulgi fabula fuit; quam quod Cœlestinum Pontificem dolo circumventum Pontificatu exuerit. Ceterum juris sacri peritissimus Pontifex, a quo sextus Decretalium liber adjectus, quique magnis animis multa pro Repub. aggressus, quamvis eventu parum felici. *Odericus in histor. Eccl.*

Hoc interim anno post excessum Boëmundi Trevirensis Archiepiscopi subrogavit Pontifex Dietherum Nassovium, Adolphi Regis fratrem, ordinis Prædicatoris sacerdotem, & Theologiæ magistrum, rejecto Henrico Verneburgo Comite, quem clerus delegerat. *Trithem. Brovver.*

Westphaliam denuo hoc anno turbavit Everhardus Marcanus Comes, Episcoporum flagellum. Celebratis enim Hammonæ nuptiis Engelberti filii cum Mechtilde Joannis Areburgi filia, per Quadragesimam cum infesto exercitu Monasteriensem diœcesin ingressus, Everhardum Monasteriensem integerrimum Episcopum afflixit. Causa belli quæsita Marcano ex patrocinio Teclenburgici Comitis, cujus se tutorem jactitabat. Sed justior belli causa Monasteriensi erat, qui gravi injuria provocatus a Teclenburgico Comite. Quippe civium quorundam Monasteriensium seu dolo, seu conniventia, quod altum illis hæreret obsidionis vulnus, intromissa fuit in urbem cohors Teclenburgici militis, quæ pridie D. Martini sub vesperum, quo tempore Saxones martinalibus epulis largius indulgere solent, in aulam Episcopi prorupit, cæsis ad primum ingressum janitore, coquo, obviisque Episcopi famulis; quo tumultu excitus Episcopus, in quem capiendum tota scena composita erat, ad vicinam aulæ portæque turrim se recepit, seris omnia retro diligenter obfirmans. Nam aula tum Episcopi ad influxum Alphæ fluvii eo loco erat, ex quo etiamnum area illa Episcopalis nomen

Levoldus. Everardus Comes Marcanus Westphaliam, & inprimis Diœcesin Monaster. turbat.

men retinet. Prædatorii milites, quod expugnationem tempus non ferret, spoliata Episcopi domo cum præda se Teclenburgum proripuere. Ob hanc injuriam Everhardus Episcopus Teclenburgico arma intulit, comitatumque suis deprædandum permisit. Quod cum Marcano relatum esset, homini turbulento, & bella ex bello quærenti, collectis copiis, in Diœcesin Monasteriensem proruit, ferro flammaque grassando. Perventum ad Dulmaniæ oppidum, cujus cives ne communi malo involverentur, incendium Oppidi sui ingenti pecuniæ summa redemere. Hermannus Ludinghusanus Dynasta, quo ejus armis hostes quoque suos ulcisceretur, castrum suum in visceribus Diœcesis aperuit, recepto Marcani præsidio. Nec alius fuit modus compescendi tumultuantem pro libidine Comitem, quam pacis compositione, quæ per arbitros facta est, multumque in hanc rem contulere Otto Paderbornensis, & Ludovicus Osnabrugensis Episcopi.

Componitur controversia de munere Judicis Paderb.

Per id tempus controversia etiam, quæ inter Ottonem Episcopum nostrum & Paderbornensem Magistratum ac cives agitabatur de judice & forensi judicio, per arbitros composita est, pronunciatumque munus urbici judicis esse feudum Pæderbornensis Ecclesiæ, quod urbs beneficio Episcopi haberet. Ad hunc modum per arbitros Canonicos & nobiles viros emptio oppidi Brakelensis, bonorumque ejus loci ab Episcopo facta certis legibus convenit, uti tabulæ Episcopi hac super re in natali Virginis confectæ monstrant.

Et emptione oppidi Braculensis

Universis hoc scriptum visuris. Nos Otto Dei gratia Paderbornensis Episcopus notum facimus, & præsentibus literis protestamur, quod discretis viris H. Scholastico, E. de Hervordia, A. de Driburg, B. de sola domo Canonicis, O. dicto Crevet. W. de Brencken, C. & A. de Etlen militibus, J. de Driborg famulo, Ministerialibus Paderbornen. Ecclesiæ manualiter promisimus, eorum stare consiliis. Præterea de pecunia ad comparandum oppidum, & bona Bracle deputata, & de redditibus ipsorum bonorum nos nullatenus incommodemus, quousque tam oppidi, quam bonorum pretium integraliter fuerit persolutum. In cujus rei testimonium eisdem nostris Consiliariis præsens scriptum dedimus sigilli nostri munimine roboratum. Datum anno Domini MCCLXXXX *nono, Dominica die post nativitatem beatæ Mariæ Virginis.*

Adhæc increscente per Diœcesin populi multitudine, Otto Episcopus Parochiam oppidi Nihemensis discrevit in duas, alteramque in Pummessen constituit, attributis e vicis ac villis proximioribus, quo magis commoditati & saluti incolarum consultum esset; utrique suus animarum curator est impositus. Quod literis in oppido Nieheim festo Pentecostes consignatis perpetuum esse voluit.

Parochia Niehemensis dividitur alteraque in Pummessen constituitur.

Annus Christi 1300.

Bonifacii VIII Pont. 6. Alberti Cæsaris 3. Ottonis Ep. Pad. 23.

Joann. Villan. l 8. Anton. p. 3. Albert. Argent. Stero in annal.

Annus Jubilæi a Bonifacio institutus.

Sæculi hujus fine Bonifacius Pontifex, terræ motu, qui universam Italiam concussit, aliisque simul imminentibus orbi cladibus permotus, avertendæ divinæ iræ annum sæcularem, quem jubilæum dicimus instituit, ac rite ædes D. Petri & Pauli adeuntibus delictorum omnium veniam indulsit. Incredibile quanta hominum multitudo Romam confluxerit, nulla fere dies, quo non Roma CC peregrinorum millia hospitio exceperit. Annum hunc sæcularem Pontifex perpetuum esse voluit; quem Clemens VI quinquagesimo deinceps anno, Sixtus IV quinto & vigesimo, contracta temporum periodo, celebrem sanxere.

Novo interim belli motu inferior Germania concuti cœpit. Extincto enim Joanne Hollandiæ Comite, quocum stirps virilis a Theodorico I Hollandiæ Comite deducta simul defecit, Albertus Cæsar cum exercitu Coloniam descendit, Hollandiæ comitatum, Imperio caducum, aut sibi aut Imperio asserturus. Jamque comitatu Moguntini, Coloniensis, Trevirensis Archiepiscoporum, multorumque Principum Neomagum devenerat; cum Joannes

Annal. Colon. Trithem. in Chron. Hirsau. Le voldus.

Cæsar Hollandiam occupaturus a Comite Hannoniæ impeditur.

Hanno-

Hannoniæ Comes, Adelheide filia Wilhelmi Cæsaris & Hollandiæ Comitis genitus, cum instructo exercitu ex adversa Wahalis ripa se ostentabat, Hollandiam sibi jure hæreditario vendicando. Ac cum per dissidia in suum caput conjuratum didicisset Cæsar, & rem præterea difficilis ancipitisque exitus videret, quod Hollandi cum Hannonio conspirassent; Wigboldus Coloniensis Archiepiscopus, ut honori Cæsaris ac vitæ consuleret, arbitrum pacis se dedit, quæ his legibus conventa: Hannoniæ Comes fidem Cæsari juraret, & Hollandiam clientis beneficio possideret. Inde Cæsar cum exercitu in superiorem Germaniam regressus.

Corbejenses fuorum a Bonifacio privilegiorum confirmationem impetrant.

Corbejenses nostri cum per id tempus sollicitarentur exactionibus injuriisque aliorum, appellavere ad Bonifacium Pontificem, a quo hoc anno suorum privilegiorum diploma impetravere, quod tanquam scutum objecere vexatoribus suis.

Bonifacius Episcopus Servus servorum Dei Dilectis filii Abbati & conventui Monasterii Corbejensis, ad Romanam Ecclesiam nullo modo pertinentis, ordinis S. Benedicti Paderbornensis diœcesis, salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est & honestum, tam rigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter Dilecti in Domino Filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, omnes libertates & immunitates, a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus sive per privilegia vel alias indulgentias vobis & Monasterio vestro concessas, nec non libertates & exemptiones secularium exactionum a Regibus & Principibus, ac aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis ac Monasterio prædicto indultas, sicut eas juste, & pacifice obtinetis, vobis & per vos eidem Monasterio authoritate Apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum se noverit incursurum. Datum Laterani, Id. Decembris, Pontificatus nostri anno sexto.

Ex Urchiv. Burana & vetustis docum. P. Mauritii. Miraculosæ Crucis Hegensdorfianæ repertæ initia

Memorabilis etiam hic annus secularis Paderbornensi diœcesi cœlesti crucis beneficio, cujus repertæ tenuia initia, sed magnis postea miraculis fulgida. Ierant e pago Hegensdorfio Dynastiæ Buranæ tres puellæ in agrum, collecturæ Herbarum pabula pro pecoribus; eæ dum operi vacant, audiunt in loco, cui trunci nomen erant, divinum concentum; quo attonitæ circumspectantesque reperiunt miro fulgore coruscantem crucis effigiem in dumeto proximo, e serico filo suspensam, quam mox ad Ecclesiam suam deferunt; at cum mane hæc crucis effigies non aspiceretur in Ecclesia, Parochus non minus sollicitus, ratusque majori veneratione inferendam in Ecclesiam, redit ad locum, ubi primum crux hæserat; reperit istic, & solemni incolarum supplicatione ad Ecclesiam Hegensdorfianam reportat; inde mox multis miraculis clarior esse cœpit, populo longe lateque ad famam cœlestium beneficiorum affluente. Quæ postquam Paderbornæ audita, Canonici, ut hoc thesauro suam Ecclesiam decorarent, in Cathedralem Basilicam transferunt. Ingratum hoc Deo fuit, qui simplicium cultu sæpe magis delectatur, & loca deligit, quibus coli vult. Quare, nullo hominuum admovente manum, crux altera die Paderborna in Eccclesiam Hegensdorfianam relata constitit. Eo post majori hominum accessu, cœlesti miserorum ope, & donariis locus ob crucis venerationem frequentatus cultusque fuit; uti id vetustis Buranorum monumentis traditum accepimus.

Mors & gesta Everhardi Ep. Monast.

Sub exitum hujus anni abiit e mortalium vita Everhardus Monasteriensis Episcopus, octavo videlicet Decembris, quem diem fasti Monasterienses postridie Ambrosii consignant; ut falli dixeris Levoldum, qui mortem ejus ad sequentem annum retulit; aut certe alius mensis obitus adsignandus erit, quando anno sequenti festo Philippi Successor electus, qui eodem anno, ut post referemus, cum Episcopo nostro emptionem castri Wevelsburgi transegit. Virum extra controversiam magnum appellat Crantzius, Everhardum, qui in rebus arduis utramque fortunam expertus

sus, per xxv annos multa præclare gessit pro Ecclesia sua. Nam præter bella, quæ necessitas imperavit cum urbe, cum Teclenburgensi & Marcano Comite, emptum ab eo Boeslariæ castrum præmunitumque, instaurata Sassenberga, acquisita pretio a familia Asbecensium nobilium judicium Alense, & Sandwel in Satrapia Horstmariensi; præterque multa prædia ære comparata, Wenterswich in Twentia pagum etiam non ignobilem emptum patrimonio Ecclesiæ suæ adjecit. Et, quod omnium operum ejus pulcherrimum, fuit disciplinæ Ecclesiasticæ in clero severus assertor; quam in rem annuas synodos nemo eo præsule diligentius celebrare visus. Extant multa ejus decreta. Inter quæ & illud reperio de ægris & morituris. *Præcipimus ut sumpta Eucharistia sacerdos habeat calicem paratum cum vino & aqua*, nempe ad ablutionem sumendam. Quo confirmari videas, quod antiquissimi moris fuit per Saxoniam, & Germaniæ provincias, Eucharistiam non nisi sub una specie ægris præbitam fuisse. Igitur postquam integerrimæ vitæ exemplum omnibus præceptionibus & laboribus addidisset, pie excessit. Corpus honorifico tumulo, quod in medio Cathedralis Ecclesiæ adhuc visitur, illatum, paucis ex tanta scriptorum desidia res ab eo gestas e priscis non nemo hoc rudi versu complexus.

Castra, viros, jura, statuo, paro, prædia, rura.

A morte Everhardi magnum & longum satis inter Canonicos certamen de Successore subrogando, turbavitque eligentium animos Everhardus Marcanus Comes. Huic postquam Everhardi Episcopi mors renunciata est, cum magno militum & militarium virorum agmine Monasterium accessit; multumque coram laboravit pro Henrico a Wildenberg Werthinensi Abbate vacuæ Monasteriensi Cathedræ imponendo; qua tamen spe & labore frustratus est; quando post longam disceptationem Canonicorum, omnium suffragiis conspirantibus, IV. Calend. Maji Otto Comes Ritbergensis, ac Præpositus Paderbornensis Ecclesiæ, Ottonis Episcopi nostri ex fratre nepos, Monasteriensis Episcopus deligitur. Quanto Westphaliæ emolumento, & communi omnium gaudio hæc electio processit, quod jam tres consanguinei Episcopi Otto Paderbornensis, Ludovicus Osnabrugensis, atque Otto Monasteriensis ex una animorum armorumque conspiratione aspicerentur; tantum dejecit, infregitque Marcanum Comitem juratum Episcoporum hostem, & depopulatorem Westphaliæ. *Cui electione Cleri successit Otto Ritberg. Præpositus Ecclesiæ Pad.*

Annus Christi 1301.

Bonifacii VIII. Pont. 7. Alberti Reg. 4. Ottonis Ep. Pad. 24.

Sifridus Presbyt. Chr. Colm. Hist. Austr. Tritbem. in chron. Hirsau. Brovver. in annal. Trev. Levoldus. Albertus bellum infert Archiep. Electoribus.

Albertus Cæsar etsi anno superiori ab armis deterritus, altero tamen hoc anno tribus Electoribus Gerhardo Moguntino, Wigboldo Coloniensi, & Diethero Trevirensi bellum intulit; seu quod hos fœderatos inter se formidabilesque sibi deprehendisset, seu quod Pontifex literis ad tres hosce Electores in Aprili datis jussisset monere Albertum, ut Romæ se sisteret ad dicendam causam aditi Imperii. Ob id Archiepiscopi ausi consilia agitare de exauctorando Alberto; quibus ille succensus bellum acceleravit; quanquam alia causa belli prætexta, vafro, ut inquit Browerus, consilio ex teloniis, quæ Albertus ab Archiepiscopis repetebat, ut in ærarium publicum inferret. Ad quæ responsum ab Electoribus; telonia se antiquorum Cæsarum beneficio possidere, eo nec juri suo cedere velle; si quid vero controversiæ inter se & ipsum intercederet, id ad Palatini Rheni judicium primo deferendum esse. Non his acquievit Albertus Rex, scriptisque ad Pontificem literis accusat Archiepiscopos, intolerabili mercatorum & populorum onere intendi ab iis vectigalia ad Rhenum. Inde confisus causa exercitum contrahit ex Austria, Suevia, Alsatia & Franconia, tractique ex inferiori Rheno in societatem belli per Marcanum, infestum Episcopis Comitem, Juliacensis, Ludovicus Aræbergæ, aliique Comites ac Dynastæ.

Rex postquam ad Rhenum descendit, primum Palatinum Archiepiscopis fœderatum aggressus est; qui terrore armorum victus Regis arbitrio se

per-

permisit. Inde vis belli versa in Moguntinum, expugnatoque ad VI Calend. Octobris Bingio munitissimo oppido, militum spoliis grassatum per Moguntinum agrum.

Moguntinus in has angustias conjectus, implorat opem Wigboldi Coloniensis Archiepiscopi, & ut coram de bello tractarent, evocat ad castrum quoddam; ubi dum ex fœdere de sociali bello adversus Regem tractatur, & inter epulas Coloniensis auxilia detrectat, quod Marcanum Westphalicum Ducatum, Juliacensem vero Diœcesin trans Rhenum diceret invasisse, quibus hostibus sibi primum occurrendum esset; ita succensus est Moguntinus, ut Coloniensem decerneret captivum in castro detinendum. Id cum amici indecorum & contra jura hospitis esse dicerent, liberum ab se dimisit; nec multo post Moguntinus armis obrutus sese ad Cæsaris voluntatem accommodavit.

Infestus iterum Westphaliæ Comes Marcanus.

Interea Marcanus per Westphaliæ ducatum erupit, captoque & diruto Rodenbergo castro, copias Juliacensi jungit; fusoque Archiepiscopi milite, Leggenichum expugnat. Pari clade Hunoldus Plettenbergius Archiepiscopi Marschallus e castro Hovenstadiensi in Marchiam progressus, ab Hammoniensi Satrapa rejicitur. His malis pressus Wigboldus Archiepiscopus luctabatur cum ancipiti fortuna.

Et Pontifex postquam didicit vacillare Archiepiscoporum potentiam, commutata consiliorum scena, Albertum ex Cardinalium sententia Cæsarem appellavit, pollicitus etiam, si Romam accederet, solemni ritu coronaturum.

Otto Ep. comparat Ecclesiæ suæ Castrum Wevelsburg.

Meliori consilio Westphaliæ Episcopi extra hasce turbas se continebant; magisque Diœceses suas parcimonia vitæ & œconomiæ studio, quam alii armis auxere. Quos inter Otto Episcopus noster castrum Wevelsburg cum ampla simul jurisdictione & possessione bonorum patrimonio Ecclesiæ suæ adjecit. Vetus castrum, quod ab Hunnis primum præmunitum dicitur, multis exinde annis Comitum Arensbergensium fuit possessio, a quibus ad Comites Waldecenses transiit: ab his demum hoc anno certa pecuniæ summa emit Paderbornensis Ecclesia, quam Otto Episcopus noster numeravit; & quia potentis Dynastæ manu ad servandum castrum opus erat, media pars castri Bartholdo nobili viro de Buren clientelari beneficio data est. Id vero uti per Ottonem Monasteriensem Episcopum, Ottonis Episcopi nepotem, & Simonem Comitem de Lippia transactum sit, asserent hæ vetustatis tabulæ.

Nos Otto Dei gratia Monasteriensis Ecclesiæ Electus & confirmatus, ac Simon nobilis Dominus de Lippia, universis præsentia visuris & audituris cupimus esse notum, quod translato castro de Wevelsburg per nostrum nobilem Comitem de Waldeck in Ecclesiam Paderbornensem, de voluntate & consensu hæredum suorum, cum omni jure, quod idem Comes se habere dicebat in eodem, inter venerabilem Patrem D. Ottonem Paderbornensem Episcopum nomine prædictæ Ecclesiæ suæ, & Bertholdum nobilem juniorem de Büren, per Nos de consensu parentum prædictorum talis est ordinatio instaurata, videlicet quod præfatus Bartholdus & sui hæredes medietatem prædicti castri ab Episcopo Paderbornensi qui nunc est, & pro tempore fuerit, nomine jam dictæ Ecclesiæ jure homagii recipient & perpetuo possidebunt; Præfatus etiam Bartholdus & sui hæredes dictum castrum expensis vigilum & custodum portarum, una cum Episcopo & Ecclesia custodient, & custodiri æqualiter procurabunt, æquali jure portarum clavibus utendo; Episcopus quoque prælibatæ Ecclesiæ ipsum Bartholdum & suos hæredes in omni jure eorum conservabit, & permittet eosdem in jure suo libere permanere; e converso Bartholdus & sui hæredes facient fidelitatem, & debita servitia Episcopo & Ecclesiæ supradictæ, prout de jure tenentur. In præmissorum testimonium, fidem & firmitatem sigilla nostra cum sigillo sæpedicti Bartholdi præsentibus duximus apponenda, & ego Bartholdus supradictus sigillum meum præsentibus apposui in testimonium præmissorum. Datum Anno Domini MCCCI. Feria quarta post assumptionem Beatæ Mariæ.

Comites Pirmontani decimas

Per hæc pacis studia Comites quoque Pirmontani Hermannus & Hilde-

Huxtarienses cedunt Abbati Corbeiensi.

deboldus fratres decimas Huxtariensis Oppidi, remissa lite, ultro cessere Henrico Corbeiensi Abbati & Coenobio, quod publicis quoque literis per Albertum Comitem Swalenbergensem ceterosque nobiles pridie natalis Virginis transactum habemus.

Annus Christi 1302.

Bonifacii VIII. Pont. 8. Alberti Caesaris 5. Ottonis Ep. Pad. 25.

Albertus Argent. Annal. Colmar. Chron. Colmar. Gelenius in m.ss. Levoldus Chron. Marcanus

Caesar Coloniensem Archiep. ad pacem ineundam cogit.

Compresso Moguntino, & in gratiam recepto, Albertus Caesar anno hoc exercitum duxit adversus Coloniensem Archiepiscopum, quem aliquanto acerbius aggressus, castris inter Bonnam & Coloniam ad Rodenkirckam explicatis; ubi cum Moguntino Archiepiscopo, caeterisque Principibus & Episcopis haesit ab exeunte Julio ad festum D. Martini; militi interim permissa libertas grassandi per totam Coloniensem dioecesin; creditique fuere Colonienses Cives Caesarem adversus Archiepiscopum inflammasse. His calamitatibus adactus Archiepiscopus iniquis conditionibus componere cum Caesare, telonia quaedam remittere, oppidum Tolpiacum cum territorio dare in pignus Gerhardo Juliacensi Comiti, urbi Coloniensi privilegia, jura, & telonii immunitatem, uti Caesar ea dictabat, conservare intacta. Quemadmodum haec publicis tabulis consignata coram Moguntino Archiepiscopo, Emicone Frisingensi, Sifrido Citizensi, Episcopis: Theodorico Clivensi, Gerhardo Juliacensi, Eberhardo Catzenelenbogi Comitibus, caeterisque proceribus Caesari in castris praesentibus. Ad hunc quoque modum Trevirensem Archiepiscopum adorsus est; nam ut in Annalibus Colmariensium perscriptum est. *Albertus Rex Romanorum Trevirensem civitatem obsedit, Archiepiscopum oppugnavit, habuitque in exercitu suo quadraginta equos phaleratos, & hominum multitudinem infinitam.* Tribus igitur Archiepiscopis & Electoribus ad obsequium redactis, Rhenum navigiis & mercimoniis liberum fecit: palam etiam elocutus, se brevi in Hollandiam & Flandriam perventurum. Quanquam hic ille annus sit, quo Flandria de Gallia triumphavit: victus enim Francorum Rex a Flandriae Comite praelio illo memorabili ad Corbacum, quo supra xx millia Francorum caesa, ac flos nobilitatis amissa.

At neque hoc anno Westphalia inter Teutonicos montes extra bella fuit. Nam castrum Engeren, vetustissima Widekindi sedes, quod ad eum diem praemunitum constitit, ab Episcopo nostro, Ludovico Osnabrugensi, & Rudolpho Mindensi Episcopis, simulque a Comite Ravensbergensi junctis armis obsessum. Extant enim apud nos hac super re antiquitatis literae hoc anno consignatae, quibus Otto Episcopus noster Comiti Ravensbergensi affini suo partem captivorum civium Hervordensium donat.

Castrum Engeren ab Ottone Ep. & aliis oppugnatur.

Ertwvinus in chron. Crantz l. 8. Metrop. c. 52. Pideritius in chron. Lipp. 2. p. Gen. 5.

Haec nimirum expugnatio castri Angerani, quam in Ludovico suo Episcopo celebrat Ertwinus. Id quia Simon Comes Lippiensis insidebat, multisque ex eo praedis & injuriis infestus erat vicinis, conspiravere tres illi Episcopi cum Ravensbergensi Comite, captusque Simon Lippiensis Comes (seu in alio praelii congressu) tractusque a Ludovico Episcopo Osnabrugum, & in castrum Buckium conjectus; nec prius e carcere solutus, quam cum filio Bernardo Praeposito Paderbornensis Ecclesiae juraret, castri Engerani eversionem. Rhedae quoque arcem, ex qua Widenbrugenses divexabat, intra quindecim dies nudaret munimentis suis, nullumque exinde castrum Episcoporum locis finitimum muniret; demum pro illatis damnis 4000 marcarum penderet. Vates hujus rei fuere Otto Teclenburgicus, Joannes Benthemii, Albertus Swalenbergae Comites: Balduinus de Steinfurdia, & Otto de Ahus nobiles: Burchardus de Stromberg, Bernardus de Beveren, Gotschalcus Ducker, Dethmarus Retberg, Wulfhardus de Malgarda, Fridericus de Hoerde, milites. Transacta haec refert Ertwinus anno demum 1305, quo tempore primum e captivitate laxatus fuerit; ita antiquissimum illud celeberrimi Widekindi castrum Angeranum, uti nunc e ruderibus suis adhuc conspicitur, solo aequatum.

Otto

Otto præterea Episcopus noster, qui nihil impensius habuit, quam cum vicinis bonam amicitiam colere, firmareque diœcesin adversus incursiones, pactus cum Alberto Swalenbergensi Comite ac filio ejus Henrico præmunire castrum Abbenhusen, convenitque viginti utriusque partis militibus firmare adversus omnes circum hostes; qua tamen lege excepti Otto Monasteriensis Episcopus, & Waldecensis Comes, quod his literis conventum.

Conventio inter Ottonem Ep. & Comitem Swalenbergens. de castro Abbenhusen.

Nos Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus, Albertus Comes de Swalenberg, ac Henricus filius ejus, nec non veri hæredes eorundem recognoscimus, ac tenore præsentium publice præsentamus, quod in loco sive fundo nostro Abbenhusen castrum & oppidum ædificabimus conjunctim, & æqualibus expensis illud similiter firmando perseveranter, prout nobis & Ecclesiæ Paderbornensi melius & utilius videbitur. Nec aliquis nostrum alium in bonis, jurisdictionibus, juribus, vel aliis quibuscunque arctabit, vel impediet quoquo modo. Item nobis ad invicem & vicissim contra quoslibet nostros adversarios & injuriatores præstabimus mutuum auxilium & juvamen. Venerabili tamen Domino Monasteriensis Ecclesiæ Episcopo pro parte nostri Episcopi Paderbornensis, & nobili viro Ottone Comite de Waldecke pro parte nostri Comitum de Swalenberg prædictorum exemptis & exclusis. Præterea viginti milites & famulos ex utraque parte statuemus, qui custodiant Castrensem, quæ Burchbode dicitur, promittent hinc inde firmiter observari. Si vero aliquis istorum decesserit, alius substituetur loco sui. Insuper si aliqua controversia inter nos, Episcopum prædictum, Successores nostros, vel Ecclesiam Paderbornensem, ac nos Comites prædictos de Swalenberg, vel hæredes nostros contingeret, quod absit suboriri, prædictum castrum & oppidum, & in eis habitantes nobis æque communes erunt, nec alicui nostrum plus debito & consueto specialiter adhærebunt. Hæc omnia & singula promittimus nos Episcopus Paderbornensis prædictus pro nobis & Ecclesia nostra sub sigillis nostro & Ecclesiæ. Et nos Comites sæpedicti pro nobis & hæredibus nostris sub nostris sigillis facere, & inviolabiliter observare. Datum in die beati Clementis. Anno Domini millesimo trecentesimo secundo.

Otto Ep. defensionem Cœnobii Bredelariensis suscipit.

Warburgum interim Otto Episcopus noster profectus, festum Pentecostes ea in urbe egit; ubi in pervigilio ejus festi, renovato Alexandri IV Pontificis diplomate, defensionem Bredelariensis Cœnobii, diœcesis nostræ, fervent animo suscepit: pœnasque anathematis distrinxit in eos, quotquot religiosos ejus Cœnobii aut spoliis, aut aliis injuriis hactenus inquiete tractarint; ac nisi intra certum tempus cum Cœnobio ex æquo componant, jubet extinctis luminibus per vicinas Ecclesias nominatim denunciari. Quæ tum pœnæ sacræ, vigente Ecclesiæ disciplina, plus quam arma adversus rebelles valebant. Quam in rem proderit ipsius Ottonis Episcopi literas, quibus Pontificis diploma includitur proferre.

Nos Otto Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Notum facimus ac tenore præsentium publice protestamur, quod literas sanctissimi Patris ac Domini Alexandri quarti summi Pontificis vidimus sub vero stylo, filo, & bulla non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas, & eas reverenter accepimus sub hac forma. Alexander Episcopus Servus servorum Dei venerabilibus fratribus, Archiepiscopo Moguntinensi, & ejus suffraganeis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Archipresbyteris, & aliis Ecclesiarum Prælatis per Moguntinam provinciam constitutis salutem & Apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis & plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus Ecclesiastica censura dissolvitur, & Canonicæ sententiæ severitatis vis enervatur, ut viri religiosi, & hi maxime, qui per sedis Apostolicæ privilegia majori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis injurias sustineant & rapinas, dum vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat, & pro fovenda pauperum innocentia se murum defensionis opponat: Specialiter autem Dilecti filii, Abbas, & fratres Monasterii de Bredelare Cistertiensis ordinis Paderbornensis *diœcesis tam de frequentibus injuriis, quam de ipso quotidiano defectu justitiæ conquerentes, universitatem vestram literis petierunt*

tierunt Apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis, quas sustinent, & pressuris, vestro possint præsidio respirare. Ideoque universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus illos, qui possessiones, vel res, seu domos prædictorum fratrum irreverenter invaserint, aut ea injuste detinuerint; quæ prædictis Fratribus ex testamento decedentium relicta sunt, seu in ipsos fratres vel ipsorum aliquem contra Apostolicæ Sedis indulta sententiam excommunicationis aut interdicti præsumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante concilium generale, ante quod susceperint, ejusdem ordinis instituta, quas propriis manibus aut sumptibus excolunt, seu nutrimentis animalium suorum, spretis Apostolicæ Sedis privilegiis extorquere monitione præmissa, si laici sunt publice candelis accensis singulis in Diœcesibus & Ecclesiis nostris excommunicationis sententia percellantur: Si vero Clerici vel Canonici regulares seu Monachi sunt, eos appellatione remota ab officio vel beneficio suspendatis, neutram relaxaturi sententiam, donec prædictis fratribus plenarie satisfaciant, & tam Laici, quam Clerici sæculares, qui pro violenta manuum injectione in fratres eosdem vel ipsorum aliquem anathematis vinculo sunt innodati, cum Diœcesani Episcopi literis ad sedem Apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolvi. Datum Laterani VIII *Calend. Martii, Pontificatus nostri anno septimo.*

Hujus igitur auctoritate mandati amonemus universos ac singulos nostræ Diœcesis, cujuscunque conditionis vel status existant, ut taliter cum prædictis viris religiosis nobis in Christo dilectis componant, si quicquam disponere habuerint cum eisdem, ne contra eos virtute præsentium literarum procedere compellantur. Datum Warberg in vigilia Pentecostes. Anno Domini Millesimo CCC secundo.

Annus Christi 1303.

Bonifacii VIII. Pont. 9. Alberti Cæsaris 6. Ottonis Ep. Pad. 26.

Siffridus Presbyt. Annal. Colmar. Albert. Argent.
Cæsar movet contra Wenceslaum Regem Bohemiæ.

Cæsar sub initium hujus anni Thuringiam ingressus, Merseburgi Principum conventum festo S. Sebastiani indixerat. Quo dum magno procerum comitatu accinctus iter intendit, bello, quod Wenceslaus Rex Bohemiæ commoverat, revocatur. Belli quidem hujus causa levis ob fodinas auri argentique indicio monstratas magis quam repertas: sed magnis utrimque animis magnoque apparatu ad arma processum. Auctor est Sifridus presbyter, Bohemiæ Regem ad id bellum inflammatum esse a tribus Electoribus, Moguntino, Coloniensi, & Trevirensi adversus Cæsarem; ac Moguntinum palam jactitasse, se plures adhuc Cæsares in sua pera habere; tanquam Alberto haud secus, quam Adolpho Regi exauctorationem minitari ausus, & Wenceslaum Regem Bohemiæ vellet subrogare Cæsarem. Ita urebat prioris anni castigatio Archiepiscopos. At Cæsar his contemptis cum valido exercitu intravit Bohemiam; quanquam non alio operæ pretio, quam quod per aliquot hebdomadas agros vastando percurrerit; cumque Wenceslaus Rex militem suum intra oppida, & castra contineret, nec prælii copiam faceret, bellum id altero anno casso quoque eventu repetitum.

Comes Marcanus Archiep. Colon. terras infestat.

Inter hæc Westphaliam rursus turbabat Everhardus Marcanus Comes; tractoque in societatem armorum Ottone Monasteriensi Episcopo, primo Hermannum Bredevordæ Dynastam, Wigboldi Coloniensis Archiepiscopi affinem, adoritur; expugnataque Bredevorda, munitissimo inter paludes castro, tam suo, quam Episcopi præsidio firmat. Indigne id tulit Wigboldus Archiepiscopus, contractisque copiis Dorstenam usque processerat, affini opem laturus; cum Bredevordam captam, Comitemque cum Monasteriensi Episcopo in acie se ostentantem intelligit; pactus ergo inducias ab arma recessit. Hæc fine superioris anni agebantur; cum Marcanus rursum media hieme prosilit ad arma. Archiepiscopus, ut furibundum hunc hominem tandem compesceret, Susatum cum copiis

piis suis intrat, ex metropoli Westphaliæ & meditullio Marchiæ bellum omnibus viribus gesturus. Ea in urbe dum Landgravii Hassiæ & Henrici Comitis Nassaviæ, quos una cum civibus Susatensibus in societatem armorum sibi junxerat, auxilia exspectat, Marcanus congregato veteranorum suorum militum exercitu, castra Bodericæ metatus est. Inde in conspectum urbis Susatensis progressus, Archiepiscopo insultat. Is, quia viribus impar, intra mœnia se continuit. Marcanus & moræ impatiens, & pressus inopia stipendiorum, quæ miles flagitabat, exustis circum villis, dissolutum exercitum in oppida & castra reduxit. Quo comperto, Archiepiscopus Hovestadium recipit, instauratque. Paribus inde armis mutuisque deprædationibus decertatum; quibus cum Unna ad Luppiam multæque Marcani villæ flammis absumerentur, nec alius quam alternorum spoliorum fructus esset, Marcanus se ad inducias deduci passus est.

Wigboldi Archiep. Colon. pia mors.

Bellum hoc mors Wigboldi Archiepiscopi mox abrupit; cœpit enim integerrimus præsul per ultimos Quadragesimæ dies fatali morbo urgeri in mortem, quo in pervigilio Paschæ etiam absumpta est vita. Ac memorabile de illo fuit, quod cum sæpius extremis vitæ diebus noxas conscientiæ expiaret confessione, cœlestique Eucharistiæ cibo reficeretur, moneretúrque a sacerdote, qui illi a confessionibus aderat, non illa sacramentorum frequentia opus esse. Sinite, inquit, me hoc viatico pascere animam, quo facilior mihi securiorque ad immortalem vitam aditus paratur. Hac cœlestium meditatione, his pietatis operibus compositus in mortem sanctissime excessit Susati, humatus in Basilica S. Patrocli. Præsul integritate vitæ, doctrina, prudentia, ac fervore religionis egregius, gesto in quintum annum Archiepiscopi munere. Extant præclaræ ejus constitutiones ad cleri populique mores formandos inter synodorum Coloniensium statuta; interque cetera, ne quis plura Sacerdotia pluresque præter unam dignitates sine singulari Pontificis indulgentia possideat. Bella quæ gessit, defensionis & necessitatis fuere viro, qui ex toga, si temporum iniquitas ferre potuisset, quam ex sago Archiepiscopum agere maluisset.

Otto Ep. Monast. Statlonam capit.

Per id tempus Otto Monasteriensis Episcopus infestum diœcesi suæ Dynastam Hermannum Lonensem aggressus, Statlonam ejus oppidum arcemque longa obsidione fatigavit; id quod proditione mulieris, quæ ex oppido profuga ob annonæ angustias detexit, expugnatum refertur.

Decimas in Ilstendorp permittit Otto Ep. transscribi Cœnobio Marienfeldensi.

Diversis interim studiis Otto Episcopus noster amplos decimarum reditus, quos in pago Ilstendorp prope Lemgoviam olim LXXX marcis ab Episcopo Paderbornensi emptos Bernardus de Brackele & Burchardus de Assenborg milites possidebant, libere permisit Cœnobio Marienfeldensi venditione transcribi, remisso jure proprietatis, quod in eas decimas habebat Episcopus. Id quia consensu Capituli factum, adscripti etiam testes, *Henricus Decanus, Bertholdus Præpositus S. Andreæ ad orientem, Georgius Thesaurarius, Heydenricus Cantor, Ludolphus Marschallus, Wilbrandus de Buren Canonici, cæterique e nobilitate. Actum Paderbornæ Anno MCCCIII pridie Catharinæ Virginis.* Videas hic rursum ex Carolinis hujus Ecclesiæ decimis, tanquam ex sacro quodam thesauro, Monasteriorum donationes fieri, primumque illud Caroli M. patrimonium, quod in decimis potissimum constituerat; distrahi magis quam ad matricem Ecclesiam repeti, quas nobiles passim aut pignore aut clientum beneficio possidebant, omninoque mihi persuaserim, vetera monumenta perscrutans, omnes passim jumentorum, & frugum decimas per Saxoniam Caroli M. dono Episcoporum fuisse, quæ tanta prodigalitate Episcoporum ad Laicos pervenere.

Annus Christi 1304.

Benedicti XI. Pont. 1. Alberti Cæsaris 7.
Ottonis Ep. Pad. 27.

Hæsit a morte Wigboldi Archiepiscopi suspensa Westphalia; cujus obitum Crumbachius ad superiorem annum, uti & Levoldus visus est scribere;

re;

re; Gelenius ad annum 1306 retulit. Ego cum Siffridum presbyterum inspicerem, reperi mortem ejus ad annum 1305 referri, conjungique cum morte Gerhardi Moguntini Archiepiscopi, quem eodem simul anno obiisse memorat: at cum Moguntinus, teste Trithemio, Serrario, aliisque, hoc anno excesserit e vita, eodem Coloniensis mortem referendam opinor. Quoquo tandem anno excesserit, mortem ejus haud leve dissidium excepit; quando ab aliis Canonicis Henricus Virneburgicus majoris Ecclesiæ Coloniensis Præpositus: ab aliis Bernardus Westerbergius, Sifridi Archiepiscopi frater, Bonnensis Præpositus electus; ab aliis vero Wilhelmus Juliacensis Comes, Præpositus Trajectensis Ecclesiæ postulatus. Hi cum pari jure inter se disceptarent, res ad Benedictum XI Pontificem, qui superiori anno Bonifacio successerat, delata est, ab eoque Juliacensis, odio Regis Galliæ, adversus quem cum Flandris Dux militiæ pugnabat, Archiepiscopus nominatus fertur; quanquam brevi ejus dignitatis usura. Quippe haud multo post in prælio Pabulano cæsus a Gallis occubuit, digna Clericorum militantium pœna; eoque nec in fastis inter Archiepiscopos numeratus. Vacua interim per unum & triginta menses sede, demum Clemente V Pontifice, Henricus Virneburgicus renunciatus Archiepiscopus.

Mortem Wigboldi Archiep. Colon. excipiunt dissidia in electione successoris. *Levoldus in chron. Chron. Col. Chron. M. Belgii. Meierus Lib. 10. Annal. Fland.*

Certior Gerardi Moguntini Archiepiscopi ac Metropolitani nostri obitus ex hoc anno traditur, quem in sella conclavis sui sedentem mors V Calend. Martii oppressit, præsulem ingentis animi, qui plura turbulentius quam felicius molitus, sagum militare ante togam habuit; ideo nec ullum vestigium rerum sacrarum in hac provinciali ejus diœcesi ab eo relictum reperio. Nec magna cum illo Ottonis Episcopi nostri familiaritas, viri, qui ex dispari ingenio & publicæ quietis amans, & sacris potissimum curandis vitam impendit.

Gerhardi Archiep. Mogunt. Subitaneus Obitus. *Trithem. in chron. Hirsaug. Serrar. Chron. Mogunt. Bruschius.*

Annus Christi 1305.

Clementis V. Pont. 1. Alberti Cæsaris 8. Ottonis Ep. Pad. 28.

Stero. Henricus Rebdorf. Trithem.

Annus dehinc, qui consequitur quintus hujus seculi, mortuo Benedicto XI, novum Pontificem dedit Clementum V pridie Pentecostes electum, natione Gallum; qui ex Burdegalensi Archiepiscopo ad Apostolicam cathedram provectus, eam Roma primum Avennionem in Franciam transtulit, ubi annis hæsit amplius 70 non sine offensa Numinis, & magno Italiæ incommodo.

Henricus Virneburgius Eccl. siæ Colon. & Petrus Aichtzpalt Moguntinæ Antistites a Clemente Pont. dati.

Ab hoc Pontifice duo Archiepiscopi dati, Coloniensibus Henricus Virneburgius, rejecto Reinhardo Westenburgio; Moguntinis Petrus Aichtzpelleus in Treviris ortus, idemque Basileensis Episcopus; quem cum Henricus Lutzenburgicus Comes ad Clementem Pontificem misisset, sollicitatum pro Balduino fratre in sede Moguntina collocanda, Pontifex Petrum Moguntinum Archiepiscopum renunciavit; multumque ad hoc valuit, quod Pontificem tum gravi morbo decumbentem, ut medicæ artis peritus erat, valetudini restituisset. Hic igitur Metropolitanus noster multo prudentius ac moderatius quam superior, Archiepiscopatum per XV annos administavit; *erat enim vir doctus ac magnificus*, ut Trithemius inquit, *& Pontificatu illo dignus, qui multa utiliter per synodos ad Cleri populique disciplinam instaurandam constituit.*

Publicis licet a bellis quisceret Germania, non defuere tamen privata inter Westphalos. Otto enim Monasteriensis Episcopus, incertum ex qua causa, Comitis Marcani militem ex castro Bredevordia, quod partito inter ipsos præsidio insessum diximus, ejecit. Quo excitus Marcanus, arma diœcesi Monasteriensi intulit, Dulmaniamque subegit; contra Episcopus castrum Rickelsmulam ad confinia Marchiæ copiis novis construxit, ex eoque multum infestavit Marcanum. Non tulit id Marcanus; castrum obsidione incingit; ad quam solvendam dum Otto occurrit, peditatu segnius consequente, Marcanus se abjecit ad conflictum. Stabat utrimque acies modice fossa dirempta, cum

Nova inter Ep. Monast. & Comitem Marcanum discordia & pugna.

cum per arbitros in certas pacis leges conventum, quibus Dulmania reddita Episcopo, Bredevordia cessit Marcano, & castrum novum imperatum destrui, ut magnifice pro suo Marcano Levoldus. At si Monasteriensium fastos consulas, Ottonem illi multis victoriis contra Marcanum celebrem memorant, a quo ferox tandem Comes fractus armis, jussusque victi instar feuda ab Episcopo recognoscere, & clientem D. Pauli se profiteri.

Beneficentia Ottonis Ep. & Comitum de Everstein in Cœnobium Gerdense.

Otto Episcopus Paderbornensis, quod videret ex senio vitam suam ad ultimam sensim lineam decurrere, nihil consultius habuit, quam piis largitionibus in egenos & religiosos collatis sibi Deum benigniorem reddere. Quam in rem cum alia ex hoc anno sint vestigia ex antiquitatum literis, tum maxime Gerdensi Virginum Cœnobio ex consensu Capituli ampla fructuum dona fecit, simulque Parochiam Dalhusanam, in Borcholt & Beverungen cum proventibus & oblationibus transtulit ad Præpositum Gerdensium Virginum, quod sibi persuasum haberet, curam animarum impensius a religiosis illis viris tractandam, quam hactenus observatum fuerat.

Accessere ad hanc Episcopi liberalitatem Otto Comes de Everstein, ejusque fratres Ludovicus & Fridericus, ipsamque villam Dalhusanam cum aquis pascuis, campis & nemoribus Ecclesiæ Gerdensi donavere, amore, ut inquiunt, Dei, venerabilisque Matris suæ Mariæ; quemadmodum hæ donationis literæ V. Julii, Anno MCCCV, multis testibus consignatæ sunt in Pollis ad Visurgim, ubi Eversteiniorum Comitum sedes memoratur.

Annus Christi 1306.

Clementis V. Pont. 2. Alberti Cæsaris 9. Ottonis Ep. Pad. 29.

Sifridus Presbyt. Albertus. Argent. Cæsar filium suum Rudolphum Bohemis Regem dat.

Fruebatur adhuc Germania tranquillitate sua, Alberto Cæsare jam in nonum annum imperante, cui & hoc anno ex morte Wenceslai III Regis Bohemiæ oblata opportunitas filium suum evehendi ad solium regni ejus. Quippe cum Wenceslaum regium juvenem & nondum coronatum Bohemi quidam nobiles perfide interemissent, Cæsar cum pro auctoritate sua ac veteri jure sibi vendicaret Reges Bohemiæ dare, valido cum exercitu intravit Bohemiam, filiumque Rudolphum Ducem Austriæ, data ei in uxorem Wenceslai vidua, Regem Bohemiæ renunciavit; itaque, ut Sifridus presbyter scribit, regnum Bohemiæ ad Teutonicos translatum est. Quanquam, ut Albertus Argentinensis retulit, Cæsar Bohemorum conspiratione prohibitus sit, quod juniori filiæ VVenceslai regnum deberi dicerent: & Cæsar quo minus filium suum postea introduceret, sua quoque funesta morte, quæ anno proximo secuta est, præreptus fuerit.

Chr. Colon. Levoldus. Archiepisc. Colon. studium pro bonis Ecclesiæ suæ repetendis.

Fluctuabat inter hæc VVestphalia suis intestinis motibus; magnamque servandæ quietis spem afferre visus Henricus Virneburgius Coloniensis Archiepiscopus; qui postquam a Pontifice donatus pallio redierat ex Gallia in diœcesin suam, nihil antiquius habuit, quam Ecclesiæ disciplinam per bella collapsam restituere. Quam in rem provincialium suorum Episcoporum synodum Coloniæ habuit in Quadragesima. Multa sunt in ea salutaribus legibus sancita, quæ Coloniensium monumenta exhibent. Convocata deinde nobilitate & clientibus suis, quos inter & Marcanus affuit, cœpit de castris, & Ecclesiæ bonis repetendis pertractare. Horum ope adjutus Lidbergam aliaque munitiora loca, quæ Ludolphus Dickius Canonicus ac præfectus occuparat, Ecclesiæ asseruit; ac tanquam majora etiam machinatus ex sago, antiquum cum Joanne Duce Brabantiæ, Juliacensi, Marcano, ceterisque Comitibus fœdus renovat.

Otto Ep. Monast. a suis Episcopatu ejicitur.

Quæ dum magnis consiliis agitantur per Coloniensem Archiepiscopum, ingentibus turbis involvitur Otto Monasteriensis Episcopus, Ritbergensis Comes, magno Ottonis Episcopi nostri ac patrui dolore. Administrarat jam in sextum annum Otto Monasteriensem Ecclesiam, prospero omnium rerum successu; eoque majoribus animis integerrimus præsul cœpit non

modo corruptos cleri mores corrigere, sed & multa a Monasteriensi civitate repetere, quæ Everhardus antecessor Episcopus, magno Ecclesiæ suæ præjudicio, coactus permiserat. Quæ res quantam illi apud bonos laudem, tantam apud malos peperit invidiam atque odium. Latuit hic ignis aliquamdiu sub cineribus: mox levi motu concussus cum flamma erupit. Petebat Episcopus sacerdotium clerico suo a Canonicis principis Ecclesiæ; id cum illi ad Episcopi preces negarent, dedere proconsulis Rickii filio, juveni indigno. Obstitit Episcopus; qua opportunitate Canonici tanquam filii civium contemnerentur ab Episcopo, magistratum & cives concitant adversus Episcopum. Non his dejectus Episcopus synodum cleri cogit, in eaque multa cleri vitia perstringit, multaque sanxit adversus eos, qui aut per corruptelas ingressi essent sacerdotium, aut plura præter unum possiderent. Quibus illi magis offensi abeunt in factiones, multa criminando adversus Episcopum; quippe qui monetam adulterarit, diœcesin & clerum perturbarit, cives oppresserit, qualia concitati semel animi in pejus exaggerare solent; tantumque prævaluit malevolorum factio, & cœcus impetus, ut per summam audaciam Ottoni Episcopatum derogaret, & Conradum Comitem de Monte obtruderet; tanquam accusatores simul judices sui Episcopi dati essent. Appellabat ex præpostero hoc agendi modo Otto ad Henricum Virneburgicum, Coloniensem Archiepiscopum ac Metropolitanum suum; at ille, ut Levoldus etiam scribit, electionem Conradi Comitis probavit; seu quod Ottoni offensus ex bello, quod cum Marcano adversus Wigboldum Archiepiscopum gesserat; seu quod causam sui Præpositi patrociniis magis, quam justitiæ amore suscepisset. His malis circumventus Otto; cum se a Canonicis suis contra omnia jura humana & divina loco motum, nec a Coloniensi Metropoli auditum, nec ullius criminis convictum rejici videret, ad Pontificem appellat. Sed diu deliberatum, utrumne ipse coram, an per Legatos in Galliam missos causam suam ageret apud Pontificem? amicorum hoc consilium erat, maneret in diœcesi, & armis se tueretur, ne per absentiam ejus æmulus introduceretur Comes Montium. Quorum neglecto consilio, Otto Episcopus iter ingressus, Pictavium se ad Clementem Pontificem contulit. Tum vero exultare Canonici, ex omnibus pulpitis Ecclesiæ conficta in Episcopum crimina promulgare, Nobilitatem trahere in partes Conradi Montium Comitis. Quo classico excitatus Marcanus Comes, Conradum montium Comitem ac pseudoepiscopum armata manu in diœcesin Monasteriensem introduxit. Hujus viribus Conradus subnixus loca, quæ Ottoni studebant, ad deditionem compellere: quotquot Ottonianarum partium erant, aut Clerici aut Laici, diris modis exagitare: honoribus, muniis, & fortunis exuere; inde tanquam verus Episcopus circumductus per Oppida & Castella, singulis privilegia & libertatem, quantum vellent, aut optarent, consignatis literis impertiri, nihil jura Cæsaris, nihil Canonum leges, & statuta patriæ, nihil diœcesis damna pensi habendo.

Confugit ad Clementem Pont. in Gallias.

At Pontifex, audito coram Ottone Episcopo, citatisque adversariis, post causam maturo Cardinalium consilio discussam, Ottonem Episcopum innocentem pronunciavit. Hunc quia contra omnia jura exauctorassent, anathematis sententia perstrinxit Monasterienses Canonicos, qua jussi sunt Episcopum suum recipere, damna sarcire, & quotquot vel ex Clericis, vel Episcopi ministris & præfectis in hoc facinus consilia & operam contulissent, ab omnibus dignitatibus, beneficiis, ac publicis muneribus in tertiam progeniem prohiberi, ni suo decreto morem gerant. Hanc æquam Pontificis sententiam Levoldus Vechtensis Pastor, qui ab adversariis ejectus, Ottonemque suum Episcopum in Gallias secutus fuerat, in Germaniam retulit. Et quia veritus Monasteriensem diœcesin intrare, Paderbornam concessit, ubi diploma Pontificis, primum solemni ritu vulgatum, & ad publicos Ecclesiarum aditus suspensum fuit. Quæ res postquam Monasteriensibus Canonicis innotuit, haud leviter perculsi Pontificis fulmine, ad saniora consilia rediere: missique sunt a Canonicis certi homines in Galliam, qui Ottonem Episcopum demulcerent, atque ad reditum in diœcesin invitarent, At ille, dum ad iter se parat, Pictavii

A quo in sedem suam jubetur reponi; & Canonici aliique Anathematis vinculo innodantur.

in

At moritur in Galliis Otto Ep.

in Galliis, tertio exilii sui anno, Christi videlicet 1308 festo D. Galli moritur, ubi in templo Prædicatorum honorifico tumulo illatus quiescit.

Juste fortassis a Deo punitus.

Otto Episcopus cum veneno, Alexandri coci sui perfidia præbito, extinctus creditus fuit: tum his calamitatibus a Deo punitus videri poterat, quod arma cum Marcano junxerit, quibus Wigboldum Coloniensem Archiepiscopum oppugnarat: quodque Dynastam Lonensem arce & oppido, omnibusque bonis exuerat; tametsi has inter turbas, Statlona expulsis Monasteriensibus, a Leonensi recepta, quam postea Dynasta una cum Bredevordiæ castro Ludovico Hassiæ Landgravio Ottonis Successori vendidit, eoque ad id pronior fuit, quod prole mascula orbatus, duas tantummodo filias reliquerit, quarum altera nobili Wulfio, altera lamberto a Langen derupta.

Otto Ep. Paderb. donationem decimarum Entorfianarum Marienfeldensibus factam comprobat

Otto vero Episcopus noster, qui per id tempus multum laboravit cum Ludovico Osnabrugensi Episcopo pro Monasteriensi suo consanguineo restituendo, piis, ut priori anno cœperat, studiis intentus, decimas Entorfianas, quas Henricus Comes de Sterneberg feudi beneficio habebat ab Episcopis Paderbornensibus, utroque Abbati & Cœnobio Mariæ campi dederat, sua quoque liberalitate ratas habet; id quod hoc anno MCCCVI Niehusii, Sabbatho post festum Paschæ transactum est.

Dynastia Schonenbergensis ab Ottone Ep. Pad. & Landgravio Hassiæ emitur.

Tam præterea constans inter Ottonem Episcopum nostrum, & Henricum Hassiæ Landgravium, filiumque ejus Joannem amicitia fuit, ut hoc anno convenerint in emptionem Dynastiæ Schonenbergensis, quam Conradus Schonenbergius utrique cum arcibus, oppidis, nemore Reinerswaldio, cæterisque, agris, villis, & prædiis vendidit summa pecuniæ, sicuti ab utroque collata est. Ita altera pars Dynastiæ cessit Landgravio & hæredibus ejus (quam tamen feudi beneficio ab Episcopo Paderbornensi caperent) altera Episcopo, & Paderbornensi Ecclesiæ integra permissa. Quemadmodum id in castro ejus Dynastiæ Dreidenebor-

Literæ Eccl. S. Petri.

go festo D. Bartholomæi transactum, & publicis tabulis consignatum est. Quo haud leviter patrimonium Ecclesiæ Paderbornensis Ottonis industria auctum est. Tantæ fuit auctoritatis per id tempus Otto Episcopus apud Landgravium & vicinos Principes: quem Corbeienses & Huxtaria oppidum sibi, dum viveret, Tutorem deligere consultum habuerant.

Simon Comes Lippiensis ad meliora conversus multa præclare in Comitatu suo constituit. Cœnobium Lodhense Lemgoviam transfert.

Egerat hactenus Simon Comes Lippiensis vitam inter bella & spolia; sed exitu infelici; quippe bis cœsus, semel a Ludolpho Mindensi Episcopo haud procul Minda, iterum a tribus Episcopis & Comite Ravensbergensi; donec postremum etiam in triennii captivitatem, ut diximus, traheretur. Ex qua solutus, ut hæ calamitates sapientibus esse solent meliorum consilia, cœpit & animum ad pacis studium & opera pietatis convertere; & Blumbergam Oppidum, postquam ex Engerano castro depulsus erat, condere; Lemgoviam primariam comitatus urbem nova urbe addita ampliare: Cœnobia & Ecclesias dotare. Ad hæc Cœnobium Virginum Lodhense ex diœcesi Mindensi, in quo tenuiter vivebant, transtulit in novam Lemgoviæ urbem, quam veteri multis privilegiis exornatam adjecerat. Id vero uti auctoritate Ottonis Episcopi nostri, intra cujus jurisdictionem sacram Lemgovia, & totus ille comitatus Lippiensis comprehenditur, simulque consilio Bernardi Præpositi nostri Simonis Comitis filii factum, hisce Simon Comes literis retulit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Simon Nobilis de Lippia Dominus Omnibus hoc scriptum visuris in vero salutari salutem. Ad perpetuam rei memoriam omnibus hanc paginam inspecturis cupimus esse notum, quod cum nobis ab alto Dominus divinitus inspirasset, ut claustrum sororum in Lodhen ordinis S. Augustini Mindensis Diœcesis secundum statuta ac sub cura fratrum ordinis Prædicatorum viventium ad nostram civitatem Lemgocend. transferri magno desiderio cuperemus, Nos ante omnia Principalem Ecclesiam, videlicet S. Joannis extra muros civitatis ejusdem, cum duabus Ecclesiis attinentibus, videlicet S. Nicolai & S. Mariæ novi oppidi, quam titulo permutationis ab Ecclesia Paderbornensi habuimus, prædicto conventui sororum in Lodhen eodem titulo, videlicet permutatio-

tationis, assignamus de consensu Diœcesani videlicet Domini nostri Ottonis Paderbornensis Episcopi. Nos vero vice versa recepimus Ecclesiam in Lothen, quantum ad jus patronatus pro nostra Ecclesia memorata. Et ut tam pium nostrum opus suum consequatur effectum, translationi ipsius conventus ad prædictam S. Mariæ Ecclesiam voluntarie consensimus, & in his scriptis pariter consentimus. Insuper titulo venditionis pro quingentis & octo marcis Osnabrugensium denariorum assignavimus ipsis videlicet sororibus locum ad inhabitandum pro area spatium illud totum, videlicet quod incipit apud eandem Ecclesiam, & cingitur duabus plateis, & protenditur in longitudinem usque ad parvam plateam, quæ vadit per transversum, ita videlicet ut in prædicta area ædificent sibi in usum suum omnia ædificia necessaria & consueta. Præterea quitamus & exoneramus locum supradictum ab omni onere servitutis, videlicet vigiliis, exactionibus, taligiis, contributionibus, & ut nullus Dominus judex aut consules civitatis aliquid juris seu jurisdictionis ibidem sibi audeant vendicare, sed omnes ibidem inhabitantes, nec non ædificia, & omnia, quæ continentur in eis secundum privilegia & consuetudinem, seu exemptionem ordinis ipsius plena gaudebunt & perpetua libertate. Item licentiamus eis molendinum construendum cum duabus rotis ad usum earum, unam ad opus lanificii, aliam pro annona; Ita tamen quod nullum extraneum ad molendinum hujusmodi pro pannis comprimendis, quod Walcken vulgariter dicitur, vel annona molenda recipiant vel admittant. Item vendidimus eisdem usuagia duo in nemore, quæ dicuntur Echtwort, & communitatem in pratis, pascuis, piscariis, lignis in confinio dictæ civitatis, quibus omnibus ad usum necessarium libere perfruantur. Insuper recognoscimus & publice protestamur, quod nos aut hæredes nostri nihil juris seu jurisdictionis, advocationis seu servitutis cujuslibet habemus, seu nobis vendicabimus in bonis ipsarum, quæ in præsentiarum possident, aut in futuris temporibus habituræ sunt in civitate vel extra, Domino concedente. Hæc autem omnia de consensu uxoris nostræ Dominæ Albeidis, ac legitimorum hæredum nostrorum Bernhardi Præpositi Paderbornensis Ecclesiæ, Hermanni Præpositi Huxariensis, Henrici, Theodorici cruciferi Ottonis, Simonis, Mechtildis, Albeidis, & Heylwigis, Judicis, consulum, ac communitatis, civitatis nostræ facta sunt ac voluntarie ordinata. In cujus rei testimonium sigilla, videlicet nostrum, uxoris nostræ ac consulum civitatis prædictæ præsentibus duximus apponenda. Et nos Domina Albeidis uxor supradicti nobilis de Lippia, & nos Consules antiquæ civitatis & novæ. Datum Idibus Martii Anno Domini Millesimo trecentesimo sexto, præsentibus Domino Hermanno Burchgravio de Stromberge nobili, Lubberto Sclavo, Alrado de Busche, Alrado nigro, Henrico Ickenhusen, Henrico Slavo, militibus, Domino Stephano Prothonotario Domini Lippiensis, & Wesselo Notario ejusdem & quam plurimis aliis fide dignis.

Haud multo post idem hic Comes amplos decimarum reditus in Bist & Brack, circa urbem Lemgoviensem, quos feudi nomine possidebat ab Episcopo Paderbornensi, iisdem Virginibus quinquaginta marcis ex consensu Ottonis Episcopi nostri vendidit; ea tamen lege, ut centum marcæ ex his Episcopo Paderbornensi penderentur ad feudi istius cessionem permittendam. Qua super re extant publicæ tabulæ, tertio Calend. Aprilis, in castro Brack eorundem filiorum, testiumque nominibus consignatæ, interque filios rursum Bernardus Præpositus noster, quem postea Ecclesia Paderbornensis sortita est Episcopum eo nomine V. ex familia Lippiensium Comitum. Et quam bene cum ea familia agebatur, cum tot pios filios haberet partim in Clero, partim in religiosorum hominum cœtibus. Horum nunc immemores Comites posteri omnia hæc Ecclesiarum & Cœnobiorum patrimonia aliorsum evertere.

Cui & decimas in Bist & Brack cum consensu Ep. Paderb. vendidit.

Annus

Annus Christi 1307.

Clementis V Pont. 3. Alberti Regis 10.
Ottonis Ep. Pad. 30. & ultimus.

Sifridus presbyt. Histor. Landgraf. Thuring. Cæsar Thuringiam vastat.

Cæsar anno subsequenti, qui sæculi hujus erat septimus, validum collegit exercitum ex Austria, Bavaria, Suevia, & Bohemia, quem in Thuringiam ire jussit adversus Fridericum Misniæ Marchionem, Thuringiæ civitates vexantem, quæ ex fœdere Romanorum Regi se subjecerant. Occurrit intrepidus Marchio cum Tiremanno fratre Landsbergæ Marchione, Cæsarisque exercitum ingenti clade profligavit ad Luccam villam, quo exacerbatus Cæsar cum instructiori exercitu, ductoque secum Petro Moguntino Archiepiscopo, Thuringiam per Autumnum ingressus est; qua tamen expeditione præter vastationem agrorum nihil memorabile patratum.

Henricus Archiep. Colon. movet in Diœcesin Paderb. Construit Castrum Furstenberg.

Movit etiam hoc anno cum exercitu ex Westphalia collecto in diœcesin Paderbornensem Henricus Coloniensis Archiepiscopus; quemadmodum Levoldus id scribit. Quæ vero hujus expeditionis causa fuerit, aut quis eventus, auctor ipse non prodidit, neque in nostris annalibus ullum ejus rei vestigium. Rebus in Paderbornensi diœcesi confectis, reflexit copias ad Ruram fluvium, castrumque Furstenbergam construxit, ficuti id Levoldus memorat. Vetustissimum id Westphaliæ castrum, perinde ut fundatissimæ semper familiæ Furstenbergicæ sedes fuit, eoque ab antiquitate illa Oldenberga patrio nomine appellatum. Quemadmodum hæc a Ferdinando Furstenbergico Episcopo nostro in monumentis Paderbornensibus erudite per majorum suorum origines ac decora asserta sunt. Castrumque præterea fuit arte & natura loci munitissimum, in prærupto ad Ruram montis vertice; qua vero parte angustus patet accessus, triplici fossa ex petris excisa, duplicique vallo & propugnaculo præmunitum stetit; frenumque fuit, quo Colonienses Archiepiscopi Comites Marcanos & Montium, vicinosque Ducatus Westphaliæ hostes continebant. Nec fidi minus ex eo castro Furstenbergici Dynastæ, Archiepiscopi sui clientes, ac propugnatores, præclaram semper in omnibus bellis navarunt operam. Quo factum, ut nullum prope Westphalici ducatus castrum sæpius expugnatum reparatumque sit. Quemadmodum primum ex ruinis belli Saxonici adversus Henricum Leonem ab Engelberto Archiepiscopo, ex vastatione Westphaliæ per Simonem Episcopum illata a Sifrido Archiepiscopo, & ab his Everhardi Marcani adversus Wigboldum Archiepiscopum bellis hoc anno ab Henrico Virneburgico Archiepiscopo, ab eversione deinde Engelberti Marcani Comitis Everhardi filii ab Henrico Coloniensi Archiepiscopo, & a Ludovico Hasso Monasteriensi Episcopo instauratum fuit; donec aliis atque aliis hujus castri expugnationibus fatigati Furstenbergici, locum tot cladibus afflictum desererent, alia sub radicibus montis arce constructa, cui a priori nomen reliquere. Anno MCCXIX Anno MCCLXXVI Anno MCCCVII

Postremus hic Ottonis Episcopi nostri annus erat, quo Henricum Virneburgicum Archiepiscopum Paderbornensem diœcesim ingressum diximus; eaque per id tempus procella bellorum fuit, qua castrum Calenberga haud procul Warburgo in edito patentis circum campi colle ad fines Hassiæ & Waldecensis comitatus ab hostibus expugnatum eversumque fuit; seu id hac Coloniensis Archiepiscopi irruptione, seu alterius hostis factum sit, in annalium memoria non reperio. Sane Otto Episcopus ne vetus ac nobile illud castrum intra ruinas jaceret, aut diœcesis ea parte nudata relinqueretur, Ravennoni de Pappenheim militi ejusque filiis & hæredibus certis conditionibus in feudum dedit, quod hisce tabulis ex posteritatis memoria accepimus.

Castrum Calenberg. in feudum datur Ravenoni de Papenheim.

Nos Otto Dei gratia Ecclesiæ Paderbornensis Episcopus præsentium tenore protestamur, & universis præsentia visuris, seu audituris cupimus notum esse, quod castrum nostrum Kalenberg in feudo porreximus, & in his scriptis porrigimus Ravenoni famulo, filio quondam Ravenonis junioris de Papenhem militibus, & suis hæredibus,

ratio-

ratione multiplicis obsequii nobis & Ecclesiæ nostræ impensi, cum omnibus pertinentiis, proventibus, juribus & usufructibus, jure hæreditario a nobis & nostris successoribus in perpetuum possidendum. Ita scilicet, quod dictum castrum nobis, successoribus nostris, & Ecclesiæ nostræ in omnibus nostris necessitatibus contra quoscunque, & in omni tempore absque aliqua occasione & contradictione erit, & esse debet expositum & apertum. Ipse quoque Raveno, & sui hæredes in perpetuum ratione dicti castri nostri, successorum nostrorum, & Ecclesiæ nostræ in omnibus contra quoscunque pro toto posse esse debent fideles & inseparabiles adjutores. Nos vero similiter versa vice dictum Ravenonem & suos hæredes contra quoscunque in omnibus suis necessitatibus in nostris munitionibus tenebimus, & ipsis astabimus toto posse. In cujus testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Actu Lutberto Westphal milite nostro dapifero, Magistro Joanne Plebano novi oppidi Wartberg, Ravenone de Driborg, Herboldo de Papenhem & Henrico notario nostro præsentibus cum aliis fide dignis, & datum in inventione S. Stephani anno Domini MCCC septimo.

Castrum id exinde Pappenhemii militis, & trium filiorum impensis instauratum, & jure Castrensium insessum fuit, uti id ex literis ad annum MCCCXXVI recitandis constabit. Superest hodiedum vetus illa Papenhemiorum familia multis militaribus viris per id tempus clara.

Nulla exinde Ottonis Episcopi nostri memoria nobis ex Scriptorum monumentis relicta; ut prorsus existimare libeat, eum hoc anno e vita mortalium ad immortalem transiisse; idque eo pronius est affirmare, quod Gobelinus & Crantzius asserant Ottonem XXX annos Paderbornensem Ecclesiam administrasse, sicuti & nos hactenus per totidem annos res ab eo gestas deduximus; multumque falluntur, qui cum Bruschio & Kersenbrochio anno 1304, aut cum Cleinsorgio anno 1305 obiisse sentiunt. Mortis dies in necrologio Cœnobii Mariæ X Calend. Novembris, in Gerdensium Virginum tabulis XII Calend. Novembris consignatus est.

Obitus Ottonis Ep. Paderb.

Gobelin. ætat. 6. c. 66. Crantz. l. 8. Metrop. c. 32.

Præsul, etsi nullo publico scriptorum elogio decoratus, nec ex sepulchri quidem loco cognitus, præclarus tamen ea tempestate inter Saxoniæ Episcopos, ut res ab eo gestæ satis comprobant; quem in statutis Capituli anno MCCCXIII conditis lego appellatum inclytæ memoriæ Episcopum. Quippe qui belli pacisque artibus egregius, Episcopatum magna ordinum concordia XXX annis administravit. Urbem Paderbornensem ex rebellione sumptis armis reduxit ad obsequium: hostes diversis subnixus familiæ & consanguineorum Episcoporum viribus, vicinorumque fœderibus: aut vicit, aut metu continuit. Nec minus de religione meritus, quam disciplina cleri, Cœnobiorum, flore & avita populi pietate, uti a majoribus acceperat, integram conservavit, ad quam augendam etiam religiosos D. Dominici familiæ viros primus Warburgum intraque diœcesin introduxit.

GUN-

GUNTHERUS
COMES SWALENBERGENSIS
XXVI.
EPISCOPUS PADERBORN.
Annus Christi 1308.
Clementis V. Pont. 4. Alberti Cæsaris ult.
Guntheri Ep. Pad. 1.

Diffidium in Electione Episcopi *Crantz. l. 8. Metrop. c. 47. Bruschius Kerjenbrochius. Letznerus in chron. Dass.*

A Morte Ottonis Episcopi itum in suffragia Successoris fœdoque diffidio pugnatum est inter Canonicos, aliis Guntherum Comitem Swalenbergicum, aliis Theodoricum de Itteren eligentibus. Rarum id quidem hactenus exemplum in Paderbornensi Ecclesia nostra, ac non nisi inter duos Henricos Comites, Asloensem & Werlensem, spectatum, cum ipsum Imperium schismate divulsum laboraret; commune tamen per Germaniam Saxoniamque malum fuit in Cathedralibus Collegiis, postquam ambitione potentum magis, quam virtute quæsiti Episcopatus, & partium studia favore & æmulatione magis invaluere, quam ut publico populorum bono consuleretur.

Præfertur Guntherus e Comitibus Swalenbergensibus ortus.

Quæ vero singulorum fuerint momenta, ut pars alterum alteri anteferret, & tam pertinaciter schisma foveret, non satis est proditum. Interim Guntherus plurium & saniorum suffragiis probatus, receptusque in Episcopum, triennium administravit diœcesin. Juvabatque virum non modo patria generis nobilitas, ordinumque & populorum favor adversus æmulum gente Hassum; sed & matura probataque virtus; quippe, qui jam anno 1278 Magdenburgensis Episcopus delectus fuerat, ex eaque dignitate, ut supra relatum, altero mox anno ad potentem æmulum, Marchionem Brandeburgicum, & involutam bellis Ecclesiam ultro ad vitam privatam in clero redierat, unde jam post viginti novem annos ad Paderbornensem Cathedram evocatus. Utrumne hujus Ecclesiæ simul Canonicus fuerit, incertum habeo. Vir certo maturitate ætatis, modestia, integritate vitæ, prudentia atque omnium virtutum Pontificalium ornamentis conspicuus ac venerabilis. Non desunt, qui ob schisma, quod æmulus Successor in tertium annum aluit, Guntherum ex Episcoporum nostrorum numero excludi volunt; sed nos anno proximo proferemus literas, quibus se Guntherus electum & confirmatum Episcopum inscribit. De Swalenbergensium Comitum familia intra diœcesin nostram nihil attinet referre; quando & ab antiquitate, & majorum factis, piisque donationibus toties a nobis memorata est; interque illustre monumentum eminet ejus familiæ Cœnobium Mariæ Ordinis D. Benedicti, quod passim in vetustis literis ab horum Comitum fundatione Swalenbergense appellatur.

Ingressus est hoc anno Episcopatum suum Guntherus, qui Alberti Cæsaris parricidio turbulentissimus fuit. Contraxerat Cæsar quinquaginta peditum & triginta equitum millia, in Carinthiam moturus; cum a Joanne, Sueviæ Duce, ferocique juvene, quem ex fratre nepotem alebat in aula, facta est cum tribus aulæ nobilibus Wartio, Eschibachio & Palma conspiratio in necem ejus. Causa arrepta, quod Dynastiam Kiburgensem, & hæreditaria bona prodigo & feroci juveni differret adeunda. *Albertus Argent. in Chron. Henric. Rebdorf in Annal.*

Itaque

Cæsar a Sicariis occiditur.

Itaque Cæsar dum post epulum Rinfeldiam tendit ad conjugem, trajectoque Rusa flumine equitat per campos, familiariter colloquendo cum Sicariis, Warthius frenum equi comprehendens, Cæsarem sistit. Tum Joannes nepos ferro Cæsaris jugulum trajicit; Warthius letali vulnere latus perfodit, cum tertium vulnus addit Palma, caput truculento ictu persecando. Funesta cædes VIII Calend. Maji patrata, eo loco, quo post Cœnobium conditum, & corpus humatum jacuit, dum Henricus Luxenburgicus Cæsar Successorque Spiram transferret, & Adolphi Regis funeri conjungeret, vix palmo abs se disjunctos; tanquam ejus cæde Adolphi manibus parentatum esset. Egregius belli pacisque artibus Princeps, animo in arduis excelso, veri justique amans, osor falsarum delationum; unicum vitio datum, surgenti familiæ magis augendæ, quam Imperio intentum fuisse. Certo Saxonia Westphaliaque eo Cæsare inter tumultuaria bella est relicta. Parricidæ profugi, non tamen ultrices Dei manus effugere: alius enim alio miserabili fato periit. Joannes Dux modo agricolæ, modo mendici, modo mercatoris habitu vagus, & inops, demum ab Henrico Cæsare Pisis Augustinianorum Monasterio inclusus contabuit. Alter hic Germanorum Cæsarum post Philippum, qui a Germanis occisus: raro satis exemplo, si aliorum regnorum Reges, & a Cajo Julio Cæsare tot Cæsarum neces repetantur.

Laboratur pro novo Rege eligendo.

Pervulgata Cæsaris morte, Electores mense Novembri in villa Rense haud procul Boppardia juxta regalem sedem conveniunt, de cooptando novo Principe solliciti. Laborabat magnopere Philippus Pulcher Francorum Rex apud Clementem Pontificem pro Carolo Valesio fratre suo in Romani Regis solio reponendo, trahendoque Imperium ad Francos. Pontifex, etsi natione Francus, multumque Regi obligatus esset, non aliud tamen literis ad Principes Germaniæ datis commendavit, quam ut virum tanto fastigio dignum legerent, sola publicæ utilitatis habita ratione. Quibus Electores animati Henricum VII Comitem Luxenburgicum, virum corporis habitu decorum, animo acrem, togaque non

Electorum suffragiis deligitur Rex Henricus Comes Luxenburgicus.

minus egregium, quam militibus carum, sub exitum Novembris Francofurti Regem Romanorum salutant. Quam in rem præcipuam contulere operam Petrus Moguntinus, jam ante Regi beneficiis obnoxius, & Balduinus Trevirensis Archiepiscopus Regis frater; tum Rudolphus Palatinus Comes, cui haud multo post Regis filia denupta est. Ita magnis in Imperio Principibus præteritis, cum sola virtus adhuc gradum faceret ad coronam augustalem, Comes Imperator delectus, cui & omnes proni lætique fasces suos submisere. Rara temporum felicitas, & Principum concordia, qua tam cito conturbatus ex morte Alberti Cæsaris status ad tranquillitatem rediit.

Extinctio ordinis Templariorum.

Joan. Villan. lib. 8. c. 91 Anton. p. 3. hist. tit. 21. Bernard. in Chron. Ganguinus lib. 7. Polydor. de invent. rer. lib. 7. c. 5 Trithem. in chron. Stero in annal.

At turbida magis procella ex Templariorum condemnatione, equestrisque ejus ordinis sacri, late per Galliam, Hispaniam, Germaniam, Saxoniam, cæterasque provincias sparsi, extinctione. Cœpit hæc anno superiori primum in Gallia magnis animorum motibus; damnatique regia sententia quinquaginta sex Templarii, totidemque palis modice inter se distantibus alligati, lento igne consumuntur, objecta crimina constanter abnegantes. Post illa alii quidam primarii ordinis viri eodem supplicio excruciati, haud aliud suprema voce testando, quam ordinem suum esse *Catholicum, justum & sanctum*, ut multis hæc Villanius in historia Florentina, & ex eo S. Antoninus aliique perscripsere. Inde omnia Templariorum bona vel regius Fiscus ad se traxit, vel Hospitalariis ex decreto Pontificis cessere.

In eosdem instituitur examen in Germania.

Odoric. in hist. Eccles. Aror. instit. Mor. lib. 13 Naucler. in chron. generat. 44. Aemilius de reb. Franc. lib. 8 Lib. 5 in Petro Archiep.

Ac Pontifex cum urgeretur ut per cætera quoque regna de Templariorum criminibus, quæ in Galliis comperta ferebantur, quæstionem institueret, scripsit ad Moguntinum, Coloniensem, Trevirensem & Magdenburgensem Archiepiscopos, mandavitque coacta provincialium Episcoporum synodo, diligenter inquirere in Templariorum mores & vitam. Ac cum postea synodus Moguntiæ ageretur, irrupere in eam Templarii armati, palam expostulantes de injuria innocenti ordini irrogata, quos Patres, ferocia & metu territi, bono animo esse jusserunt. Res in hunc modum apud Serrarium

in

in Moguntina historia ex statutis synodi perscripta est. *Comparuit autem in synodo, quemadmodum refert M. S. L. Hugo Comes Sylvestris & Rheni, qui morabatur in* **Grunbach** *prope* **Meysenheim** *cum* xx *fratribus sub habitu ordinis probe armatis. Hic omnes, non quidem vocati, sed ultro & subito in concessum Patrum irrumpunt, omnibus attonitis. Archiepiscopus viros considerans, ac violentiam timens, placide jubet, Commendator ut sedeat, & si quid habeat in medium afferendum, ut depromat. Qui clara & libera voce exorsus: se suosque confratres inquit intellexisse, hanc synodum, sui ordinis delendi gratia, potissimum congregatam, ex commissione Romani Pontificis. Enormia enim quædam scelera & plus quam ethnica flagitia illis objici, quæ in privato designarent, quod ipsis sane esset gravissimum & intolerabile: maxime quod non ordinarie auditi, nec convicti condemnarentur. Quare coram ista Patrum congregatione se appellare & provocare ad futurum Pontificem, ejusque universum Clerum: publice quoque protestari, eos qui propter talia flagitia alibi igni traditi essent & combusti, constanter pernegasse, se quidquam eorum designasse atque in ea confessione tormenta & mortem perpessos. Imo Dei Opt. Max. singulari judicio & miraculo eorum innocentiam comprobatam, quod albæ chlamides ac rubricatæ cruces igni non potuerunt absumi: Archiepiscopus his auditis, ne tumultus suboriretur, protestationem eorum admisit, seque cum Romano* Pontifice *acturum respondit, ut quieti esse possint, atque ita ad propria sunt dimissi. Postea vero Petrus aliam commissionem obtinuit, juxta quam procedens, prædictos sensuit absolvendos, actum anno* 1311. *Calend. Julii, ut Nauclerus ex quodam Jacobo Moguntino tradit.*

Hunc in modum in aliis regnis, cumprimisque in Hispania, post undecim Præsulum conventus innocentes cogniti sunt. Quippe incredibilium criminum rei agebantur in Galliis: Christianum nomen abrogasse: Christi Servatoris imaginem conspuere: Idolum crispantibus cincinnis spectabile colere, ab eoque divitias implorare: hæresis & aliorum libidinum sceleribus involutos vivere. Quæ certe in nobilitate Germanica, e qua ordo ille constabat, inaudita erant, nec tolerata unquam fuissent. At postquam in concilio Viennensi generali, quod biennio ab hinc habitum, discussa Templariorum causa, productis in hanc severitatem sententiæ supra bis mille testibus, totus ordo Templariorum abolitus est, postquam annis CLXXXVI militaverat pro Ecclesia. Prædia bonaque Hospitalariis S. Joannis sunt attributa, qui opibus hisce aucti in Insula Rhodo, quam a Turcis ceperant, sedem posuere, inde Rhodi equites appellati, qui nunc Melitenses sunt. Igitur ut in aliis provinciis bona eorum rapta a potentioribus, vel dispersa inter Collegia & Cœnobia; ita quam habuere Lipspringæ ad fontes Luppiæ apud nos Sedem possessionemque cesserit Capitulo. Rhedam, ubi Templariorum quoque domicilium fuit ad Amasim, primum Lippienses Comites & post illos Teclenburgenses attraxere. Aliis alia in prædam venere; id quod Pontifex haud leviter postea questus est. Historicorum judicia si consulas, alii aliter scripsere. Plerique ex his innocentes magis quam reos fecere, scenamque hanc tragicam Francorum Regis avaritia, opibus Templariorum inhiantis, apparatam dixere; quemadmodum paulo ante Francorum Rex omnes judices per Franciam aut neci dedit, aut in exilium projecit, bonis eorum ad Fiscum redactis. Pontificem vero scribunt ex allatis probatisque processisse, postquam res in conciliis sapientissimorum virorum diu multumque agitata fuit. Et cui integrum erit in tanta Scriptorum varietate judicium suum interponere? consultius facies cum iis, qui rem nuda narratione attingunt.

Bona illorum ad alios devolvuntur.

Sed nec Westphalia hoc anno a turbis libera fuit. Auctor Conradus Pseudoepiscopus Monasteriensis bellum Ludovico Osnabrugensi intulit, tractis in societatem armorum Engelberto Marcano, Teclenburgico, Juliacensi, Arensbergio, Lippiensi, Waldecensi Comitibus, Dynastisque Lonensi, Wolbecano, Ahusiano, aliique nobilibus, quibus Monasterienses & Tremonienses suas copias junxere. Quorum viribus inflatus, Osnabrugensi non modo bellum palam denunciavit, sed & ad prælium, & designatum prælii

Ertwin. in chron. Osnabrug. Levoldus in chron. Marcan. Crantz. l. 8. Metrop. c. 25.

Ludovicus Ep. Osnab. in bello adversus Ep. Monast. cum Marcano Comite occumbit.

 locum

locum evocavit; tam certus victoriæ erat. Causam haud aliam interpretor, quam quod Ludovicus Osnabrugensium Episcopus haud secus, quam Otto Episcopus noster, Ottoni Monasteriensium Episcopo & consanguineo suo, quem Conradus per fraudem & vim ejecerat, fidus adstiterit. At Ludovicus Osnabrugensium etsi viribus longe impar Deoque magis & bonæ causæ quam armis confisus, publicum pridie jejunium indixit. Inde milites adhortatus ad sacri belli subsidia, plerosque prius Eucharistiæ sacramento sua manu refecit; imploratisque Ecclesiæ suæ patronis, in campum processit. Fertur Ludovicus præsul habuisse sororem, Deo sacratam virginem, quæ cœlitus accepto indicio monuerit, fore, ut hoc bello occumberet. Nihil his dejectior, hosti obviam procedit, albo, quod & milites facere jusserat, linteo, super ferreos thoraces injecto. Ventum deinde ad planitiem campi, quem Hallerfelt, alii Harefelt, dixere. Ubi acies in conspectum congressumque venere, acerrime decertatum est. Marcanus, qui Monasteriensem ordinat aciem, primumque signa intulerat, impetu in Ludovicum Episcopum illatus, album illi signum detrahit; nec segnior Episcopus, hastæ incursu Marcanum cum equo in terram proturbat, crure pedis ex lapsu obtrito: mox & ipse Episcopus ex equo dimissus, in jacentem Marcanum irruit; ubi dum lucta se obvolvunt, & Episcopus Marcano superior occumbit, intervenit Osnabrugensis miles, ratus Episcopum suum succumbere, Marcanumque insidere prostrato, errore destinati ictus incumbenti Episcopo lethale vulnus infligit.

Pugnatum interea fortissime ab Osnabrugensibus; disjectaque acie Monasterienses cum suo Pseudoepiscopo infœdam vertuntur fugam. Nec levior strages fuit: Omnes Ottonis, veri Episcopi, æmuli aut cæsi eo prælio, aut capti, aut aquis hausti; interque cæteros occubuit Proconsul Monasteriensis, qui filio obtruso in Clerum omnis dissidii primum fomitem subjecerat. Trucidati ante alios majori clade cives Monasterienses, quo constaret Deum ultum fuisse insontis Episcopi Ottonis exauctorationem.

Osnabrugenses lectis spoliis victores retulere saucium Episcopum suum in urbem, qui tertio a prælio die omnibus sacris provisus excessit e vita, conditus in medio novæ Basilicæ; in qua signa militaria & trophæa victoriæ, quæ a Marcanis, Lippiensibus, & Monasteriensibus reportarant, suspensa decoravere sepulchrum. Prælium hoc victoriamque memorabilem, quæ post festum D. Remigii diem in Octobri relata est, his versibus non nemo eorum temporum scriptor consignavit.

Corpore Zacchæus, animo Judas Machabæus,
Alter et iste David Markensem cuspide stravit.
Ter C milleno bis quarto tempore pleno
Virginei partus, & cum locus hic tenet artus.
Ut vacet a pœnis pie Judex sit tibi lenis.
Marca, Monasterium, Tekeneburg, Juliacum,
Arnsberg, Waltegge, Loen, Retberg, insuper Ahus;
Tremoniæ Comes Petrus vos terruit omnes,
Strunkede, vosque Lupi fugistis vel occidistis,
Auxiliante Deo corruit iste Leo.
Hos versus dico generoso de Ludovico,
Præsule jucundo de Ravensberg oriundo.

Falli autem arbitror scriptorem, cum Ritbergensem Comitem his Ludovici hostibus miscet, quod Ludovicus Episcopus Hedwige Ritbergensis Comitis filia natus fuerit; nec facile in consanguineum Episcopum arma sumpsisse opinari libet: alius is fuerit Dynasta aliquis, aut Rhedensis ex Lippiensibus. In locum Ludovici Episcopi habitis mox comitiis sublectus est Engelbertus de Weyge, aut Weye, quem alii de Wenge vel Wengede volunt, ex illustri Wengedorum, quæ hodie superest familia.

Rapuit tandem & hic annus 4 nonas Julii, festo videlicet Udalrici, Everhardum Marcanum Comitem, turbinem Westphaliæ, & flagellum Episcoporum, relicto Engelberto filio hærede, turbidi haud minus ingenii in affligendis Episcopis; quod vel hoc bello satis prodidit, luctu nondum deposito ad iniqua bella prosiliendo.

Annus

Annus Christi 1309.

Clementis V. Pont. 5. Henrici VII. Cæsaris 1. Guntheri Ep. Pad. 2.

Vicerius lib de Henr. VII Brow. l. 17 annal. Trevir. Serrar. in Mogunt. histor. Leveldus. Henricus Rex Aquisgrani coronatur.

Ineunte, qui consequitur, anno, Henricus Rex trium Electorum, magnoque Principum ac procerum comitatu (quos inter accessere Dux Brabantiæ, Robertus Flandriæ, Joannes Hannoniæ, Reinaldus Gelriæ, Amadæus & Ludovicus Sabaudiæ Comites) Aquisgranum deductus, sacro Epiphaniæ die, ab Henrico Coloniensi Archiepiscopo, pro veteri solemnique ceremonia, Romanorum Rex consecratur. Quo honore quoque Margareta conjux, Joannis Brabantiæ Ducis filia, decorata fuit, aurea indumenta, trabeam, diadema, aliaque insignia nobilissimo quoque inter sacra ministrante. Nec repertus est ex tanto Principum numero, qui non de optimo Rege sibi præstantissima pollicitus sit: adeo conspectæ in eo virtutes omnem in ceteris æmulationem & invidiam compressorunt; quo tamen malo nihil hactenus in Imperio frequentius turbatiusque fuit. Haud dubium, quin inter ceteros Saxoniæ præsules Guntherus quoque Episcopus noster ad Aquisgranensem celebritatem accesserit, Regemque deinde Coloniam sectatus sit, qui jam mense Julio hujus anni se confirmatum Episcopum scribit; tanquam qui a Pontifice jam jura sacra, ab Rege regalia consecutus fuerit. Peracta coronatione Rex Coloniam repetiit; ac postquam sacra trium Regum corpora aureis gemmeisque denariis veneratus, more antiquo Regum ac Cæsarum jus dixit. Inde lustrato Luxenburgo, compositisque domi negotiis ad cæteras Imperii urbes perlustrandas, & Sacramentum fidei accipiendum profectus est. Spiram ubi pervenit, regiis funeribus Adolphi & Alberti curandis mense Augusto & Septembri operam dedit, Cæsarisque Alberti corpus transvectum secundo Rheno Spiram conjunxit ad tumulum Adolphi Regis.

Wenceslai Reg. Bohemiæ filia nubit Joanni Henrici Reg. filio.

Mox lætiora tractata Spiræ in conventu Electorum ac Principum, dataque in matrimonium Elizabetha Wenceslai Regis Bohemiæ filia, unica regni hæres, Joanni Henrici Regis filio; eoque felici conjugio Rex nobilissimum Bohemiæ regnum familiæ Luxenburgicæ intulit.

Brevver. lib. 17. annal. Trevir.

Fine anni Henricus Rex Coloniam repetiit, ubi per ferias Natalis Christi pro tribunali severissime jus dixit in rebelles, & tumultuariorum bellorum auctores, indignissime ferens superiori anno Conradi Pseudoëpiscopi Monasteriensis aliorumque armis Westphaliam turbatam; evocati deinde proceres, feudi jure sibi Imperioque devincti, ad jurandam fidem.

Conrado Pseudoepiscopo Monast. exauctorato ex voluntate Pontificis substituitur Ludovicus ex Hassiæ Landgraviis ortus.

Opportune tandem per id tempus Conradus Montium Comes, intrususque Monasteriensium Episcopus, loco motus Pontificis ac Regis auctoritate. Nam postquam ad Pontificem relatum, hunc Pseudoëpiscopum sacra & civilia pessime administrare, bona ac jura Ecclesiæ pessundare, privilegium nobilibus ac civibus contra Canonicos dare, fœdera cum hostibus inire & in diœcesin introducere, facultates sacras prodige effundere, in luxum & nobilium favorem occupandum, atque hoc unum agere, ut quam malis artibus ingressus sit Episcopatum, iisdem se multo pejus firmaret; Pontifex Conrado omnibus sacris interdicit, acta ejus omnia rescindit, & quæ nobilibus privilegia indulserat, irrita pronunciat; sollicitus interim Pontifex, quem adversus Conradum, tot nobilium potentia vallatum sine turbis subrogaret; cum opportune intervenit Otto Civiæ Comes, offertque Ludovicum Scholasticum Moguntinum, & Carnotensem in Gallia Canonicum, quem Henrico Hassiæ Landgravio & Mechtilde sorore genitum sibi consanguineum habebat, pollicitus simul Pontifici, se auctoritate atque armis suis in Episcopatum Monasteriensem introducturum. Aderat tum in aula Pontificis Ludovicus, ob egregiam indolem, generis splendorem, & vitæ innocentiam eruditionemque commendatus ab omnibus. Lætus his Pontifex Ludovicum tanquam divino munere sibi oblatum Monasteriensem Episcopum dicit, proscripto Conrado. Monasteriensibus, quod hunc obtrusum

receperant Episcopum, irrogata mulcta, jussique, quoties deinceps novum deligerent Episcopum, in pœnam ejus facti pro confirmatione obtinenda inferre in ærarium Pontificis tria millia florenorum. Hac Pontificis auctoritate confisus Otto Cliviæ Comes, venientem ad se Ludovicum introducit in Episcopatum Monasteriensem, sistitque cum literis Pontificis, ante portas urbis. Quæ ubi accepit Conradus Pseudoëpiscopus, tam metu quam conscientia malefactorum perculsus, repente rebus suis convasatis profugit ex urbe. At Canonici & cives, quibus jam saniora consilia placebant, Ludovico obviam procedunt, magnoque cum honore introducunt in urbem & Cathedram; usus deinde Ludovicus consilio Ottonis Cliviæ Comitis, Episcopatum, quem afflictum exhaustumque reperit, felicissime per 40 annos administravit, opibus, potentia, & felicitate armorum, gloriaque nominis sui omnes, qui ante eum fuere antegressus. Major laudabiliorque etiam præsul in disciplina cleri populique formanda, in qua absolutissimum sui exemplar, plus quam omnes præscriptæ ab illo leges, valuit.

Grandiori virtutum ornatu conspiciebatur in Paderbornensi Cathedra Guntherus Episcopus, qui ut ætate & moribus & sapientia maturus; Ita omnia tractabat per pacis consilia, in hoc unum primo intentus, ut sibi ordinum urbiumque animos demereretur; quod ab æmulo usquequaque nondum securus ageret: & Paderbornenses nonnulli, Monasteriensium spiritu afflati, adhuc primæ electionis dissidia clam agitarent. Guntheri facta etsi in obscuro jaceant; unum tamen suppetit exemplar literarum, quibus utrique Oppido Warburgensi privilegia renovat.

Guntherus privilegia Warburgensium renovat & confirmat.

Nos Guntherus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ electus & confirmatus recognoscimus, & præsentibus publice protestamur, quod dilectos nobis Consules, cives, & universitates utriusque Oppidi Wartberg in omnibus juribus & honoribus, in quibus ab antecessoribus nostris Episcopis Paderbornensibus usque ad nos sunt permissi, nostris temporibus firmiter & inviolabiliter permittemus, & si hæc ipsa augere non poterimus, saltem nolumus minorare. In cujus testimonium hanc literam nostro sigillo dedimus roboratam, præsentibus Dominis Henrico Comite de Waldeck, Alberto patre nostro Comite de Swalenberg, Johanne de Oisterhusen, Johanne de Brobecken, Conrado de Harhusen, Olrico de Westhem militibus, Magistro Ludolff judice curiæ Paderbornensis, & pluribus fide dignis. Datum Wartberg Calend. Julii, Anno Domini Millesimo, trecentesimo nono.

Subinde Canonici ac primores Paderbornensis Ecclesiæ, quo concussum statum in tuto collocarent, ac Guntheri Episcopi sui securitati consulerent, convenere festo Martini Episcopi, & cum consensu Guntheri, quem electum & confirmatum suum Episcopum appellant, elegere Bernardum Præpositum Lippiensem Comitem (qui post Episcopus fuit) Tutorem & defensorem Paderbornensis Ecclesiæ; hunc simul in modum, ut quatuor e Capitulo Consiliarii, quatuor ex Ministerialibus, & duo ex urbe Paderbornensi totidemque ex civitate Warburgensi adsciscerentur. Conventum præterea, ut Episcopus bina castra, Driburgum & Nienhusium, quæ 1400 marcis oppignorata erant, redimi sinat, juvetque. Quemadmodum hæc in tabulis publicis consignata fuerunt, subscribentibusGanthero Episcopo, Capitulo, Simone de Lippia & Alheide ejus conjuge.

Bernardus Præpositus Comes Lippiensis, eligitur a Capitulo Tutor Ecclesiæ Paderb.

Annus Christi 1310.

Clementis V. Pont. 6. Henrici VII Cæsaris 2. Guetheri Ep. Pad. 3.

Cæsar confirmat Privilegia Werthinensia. Albert. Argent. Veterius in Henr.

Cæsar postquam sub exitum anni Coloniam, ut diximus, advenerat, multos istic dies versatus, multa utiliter pro Republ. tractavit; inter quæ rogatu Henrici Werdinensis Abbatis Ecclesiam Lothusam, a Carolo M. D. Ludgero donatam: tum aliis literis Caroli donationes & privilegia Cœnobio Werthinensi data, pro singulari suo in D. Ludgerum affectu instaurat. Quam in rem apud nos adsunt ex tabulario Werthinensi ipsius Regis tabulæ, pridie Nonas Januarii Coloniæ obsignatæ.

Tritbem. in chron. Brower. in annal. Trev.

Festis

Festis Natalitiis apud Ubios celebratis, Confluentiam ascendit; eaque ex urbe cum Balduino fratre Trevirensi Archiepiscopo Trevirim deductus, hyeme, qua ab hominum memoria, vi frigorum, acerbior non fuit. Treviri post collata cum fratre & consanguineis consilia, Argentoratum aliasque Imperii urbes perlustravit. Demum Augustam ad comitia Imperii, quæ celeberrima fuere, profectus. In his expeditionem in Italiam decrevit; quæ & procerum consensu approbata, tum ut Italiam Guelforum & Gibellinorum factionibus scissam componeret, & collapsa Imperii jura restitueret: tum ut more antecedentium Cæsarum augustalia Imperii insignia caperet, ad quod a Clemente Pontifice jam ante invitatus erat; jam enim a sexaginta annis designati Reges Italiam non intrarant & ille magnis animis pristinum Imperii decus reparare moliebatur.

Henricus Rex iter in Italiam decernit, ad Imperii insignia capessenda.

Igitur postquam copiæ ex Belgio & Germania adfuere, per Helvetiam iter ingressus, festo D. Michaelis Bernam pervenit. Affectati Regem Balduinus Trevirensis Archiepiscopus, Leodiensis, Basileensis, & Tridentinus Episcopi: Leopoldus Dux Austriæ, Rudolphus Dux Bavariæ, Walramus Regis frater, Comes Sabaudiæ, Flandriæ, aliique magno procerum numero. Transgressus Alpes, magno ubique civium plausu excipitur. Quarto deinde die ante Natalem Christi Mediolanum introductus est; postquam Rex & Regina oleo sacro delibuti, festo Epiphaniæ ab Archiepiscopo in Basilica D. Ambrosii ferrea corona insigniuntur.

Vicaria interim cura Imperii penes Joannem, Bohemiæ Regem, Henrici Cæsaris filium, erat; magnaque Principum concordia quiescebant per Germaniam inferiorem arma. Quamobrem Archiepiscopis opportunum tempus datum ad disciplinam Cleri populique instaurandam. Habuit enim hoc anno Petrus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster frequentem provincialium Episcoporum conventum, in quo Templariorum causa agitata; & Henricus Coloniensis Archiepiscopus synodum, ad quam Guido Ultrajectensis; Engelbertus Osnabrugensis, * Godefridus Mindensis convenere, in eaque multa salubriter statuta sunt.

* al. Ludolphus.

Ludovicus Monasteriensis Episcopus, qui per Legatos Coloniensi synodo intererat, hoc ipso anno diœcesanam celebravit post festum S. Gereonis & Victoris; in eaque præter alia a judicio sæculari exemit quotquot intra Ecclesiarum immunitates habitarent; ita enim ejus rei hoc scriptum extat.

Ludovicus Ep. Monast. a Judicio sæculari eximit in immunitate Ecclesiastica habitantes.

Ludovicus Dei gratia Monasteriensis Ecclesiæ electus & confirmatus. Universis præsentia visuris volumus esse notum, quod in generali synodo Ecclesiæ Monasteriensis, cui personaliter præsedimus, coram nobis per sententiam synodalem extitit definitum, videlicet quod omnis inhabitans domum vel casam infra septa dotis ad Ecclesiam aliquam pertinentis non teneatur sequi forum sæculare, imo ab jure & coercitione sæculari penitus sit exemptus. Datum anno 1310.

Laudabilius Engelberti Osnabrugensis Episcopi opus, a quo hoc anno, approbante Capitulo, cœpta construi domus extra mœnia urbis, dotarique; in quam Pastores & Sacerdotes emeriti, aut alio corporis malo ad publicas functiones minus idonei amplius reciperentur, alerenturque. Domicilium illud cum sacello consecrari voluit honori undecim millium Virginum: indultæ etiam ab Episcopo noxarum condonationes, quotquot collatis pecuniis ædificium juvarent. Optanda multis senio & laboribus confectis Parochis quies, in qua contemplationi rerum cœlestium, & relegendis anteactæ vitæ noxis se ad felicem vitæ exitum comparent.

Engelbertus Ep. Osnabr. extruit domum pro emeritis Pastoribus & Sacerdotibus.

Guntheri etiam Episcopi nostri in hunc annum memoria ex publicis tabulis, quibus indaginem, ut vocant, in Brachmen. locum videlicet in ericeto Sennæ, prædiis quibusdam cultum, inseptumque agris, pascuis, & sylvis Milinctorfio Ministeriali suo & hæredibus octoginta & tribus marcis oppignorat; idque consentiente Bernardo Præposito & Tutore Ecclesiæ factum, die, qui vinculis D. Petri Calend. Augusti sacer est. Igitur in hunc diem & hunc annum 1310 electus & confirmatus Episcopus, ut se inscribit adhuc, Ecclesiæ,

Guntherus hoc anno adhuc superstes, sine anni verisimiliter munus suum in æmulum & successorem transtulit.

clesiæ suæ præfuit, senio licet gravis fractusque. Quantum inde superstes vixerit incompertum habeo. Dies interim mortis ejus in necrologio Marienmunster, quod majores ejus Comites Swalenbergenses condidere, in hæc verba notatus invenitur. *VIII Calend. Junii obiit Guntherus Episcopus Paderbornensis. Hic dedit decimam in Eyntorp nobis, hujus anniversarii mentio apud nos non recedet.* Id saltem ex his conficitur, Guntherum hoc anno non obiisse, quippe qui Calend. Augusti hujus anni adhuc tabulas electi & confirmati Episcopi confecit. Jam vero cum aliæ literæ Theodorici Successoris apud nos extent mense Decembri hujus anni consignatæ, argumento esse poterit Guntherum sub exitum anni sponte suo munere abiisse, renunciato Episcopatu in æmulum & Successorem, quod Bruschius, Kersenbrochius, & Crantzius scripsere; quanquam fallant nos, quod id anno 1308 factum velint, cum nos ex certis tabulis ad hunc annum 1310 Ecclesiæ suæ adhuc præsedisse monstraverimus. Quo loco ossa Guntheri deposita quieverint, neque id traditum accepimus. Tam obscura sunt omnia in tam illustri Præsule, qui magnus rerum humanarum contemptor primo Archiepiscopatum Magdenburgensem, deinde Paderbornensem molesto æmulo ultro cessit, maluitque ex privata vita quam ex Episcopali dignitate atque onere multo securius in mortem ire.

THE-

THEODORICUS DYNASTA DE ITTEREN XXVII. EPISCOP. PADERBORN.

Theodoricus ab Itteren cum consensu Guntheri & Pontificis in Episcopatu succedit.

Posteaquam Guntherus, pacis publicæ quietisque propriæ amantior quam dignitatis, ultro locum cessit Theodorico, quem hactenus æmulum habuerat; ille hoc statim anno, ut ex literis ejus monstrabimus, Episcopatum adiit, Gente Hassus ex Itteranis Dynastis, quibus nomen adhæsit ab arce Itter, ad Adranam flumen sita, a qua Dynastia Itterana appellata. Arcis vetusta adhuc rudera scribit Dilichius in valle ac petra conspici, familiam vero eodem sæculo extinctam, postquam anno 1361 Itteranus Dynasta consanguineum interemit; ob quod facinus arx ab Henrico Landgravio & Moguntino Archiepiscopo expugnata vastataque, interemptor in Cœnobium Heinam detrusus, Dynastia vero bonaque, abolito Itteranorum nomine, Hassiæ conjuncta. Cæterum Theodoricus, quod patria quædam scripta tradunt, in clero Paderbornensi fuit enutritus; adscitusque inter Canonicos & primores majoris Ecclesiæ; vir qui Canonicorum quorundam & nobilium studiis subnixus, magnis simul animis adspiravit ad Episcopi dignitatem, eoque rem deduxit, ut tandem voti compos fieret; id quod non modo Guntheri, sed & Pontificis consensione factum apparet;

Idem Privilegia oppidi Brakelensis comprobat.

quando intra paucos menses subrogatus, electum se & confirmatum antistitem Paderbornensis Ecclesiæ scribit. Quemadmodum id ex publicis hisce tabulis, quibus oppidi Brakelensis privilegia comprobat, cognitum est.

Nos Theodoricus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ electus & confirmatus, universis præsentia visuris cupimus fore notum, quod attendentes favorem & dilectionem nobis ostensam in subjectione & fidelitate nobis facta Nos & Successores nostri promittimus bona fide discretis juris Judici, consulibus, ac Communitati Oppidanorum in Brakele omnia eorum jura antiqua sui Oppidi, sicut olim a suis Dominis habuerunt, pacifice & quiete, & volumus illibata in perpetuum observare, & gaudere pariter de eisdem. Item prædicti Burgenses de Brakele non erunt Nobis & Ecclesiæ nostræ astricti ad jurandum in aliqua privata guerra, si specialiter nos contingeret, nisi hoc de communi & omnium Dominorum suorum consensu procederet & assensu, vel nisi saltem hoc nobis essent facturi de favore & gratia speciali. Ceterum promitimus in his scriptis dictis Burgensibus infra limites parochialium dicti loci nulla nova ædificia quæcunque construere in eorum præjudicium vel gravamen. In cujus promissionis & confœderationis testimonium sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum Brakele anno Domini Millesimo trecentesimo decimo in vigilia beatæ Barbaræ Virginis.

Annus Christi 1311.

Clementis V. Pont. 7. Henrici VII Cæsaris 3.
Theodorici Ep. Pad. 1.

Succedit annus sæculi hujus undecimus, Consilio œcumenico celebris. Indixerat hoc celebre Viennense concilium, Episcopis ex orbe Christiano invita-

S. Anton. Histor. Eccl. Oderici Contin. Parif. Concilium Viennense, in quo Templariorum Ordo extinctus, & Begardorum hæresis damnata

vitatis, Clemens V Pontifex, ad Templariorum ordinem recognoscendum abolendumve, ad subsidium terræ S. instaurandum, ad cleri populique mores corrigendos, cumprimisque ad hæreses Begardorum & Beguinarum evellendas. Igitur ut Templariorum ordo Patrum sententia abolitus, ita fœdæ Begardorum hæreses & nefanda conventicula damnata sunt. Auctor hujus sceleratæ hæresis Dulcinus; & is licet cum Margaretha sua pellice jam igne conflagrarat; Serpebat tamen hæc pestis per Joannem Parmensem Monachum & Dulcini discipulos, specie pietatis & religionis sparsa; quod dicerent cum suo Evangelio perfectum quendam Ecclesiæ statum renasci, quem Romana Ecclesia hactenus deformarat; eoque Romanam Ecclesiam meretricem illam esse. quæ in Apocalypsi designetur: & jam tempus adesse, quo clerus omnis ac Præsules, prorsus ut hæretici nostrorum temporum, eodem fanatico spiritu agitati, commisceantur. Cum illi interea flagitiosissimam vitam agerent, docerentque fornicationes & adulteria ad sedandam libidinem libera esse. Multa deinde in hoc concilio ad disciplinam Ecclesiæ instaurandam salubriter perscripta sunt. Accessit ad hoc concilium inter Patres Henricus Coloniensis Archiepiscopus, Guido Trajectensis Episcopus, qui in eodem concilio inter purpuratos Patres adscitus. Quinam præterea ex his regionibus aut per se aut per Legatos ad concilium, quod supra trecentorum Episcoporum fuit, convenerint, non satis est in annalibus proditum.

Chron. Colon. Trithem. in Chron. Beka in Guidone.

Albertus Argent. Conradus vecer. Cæsaris in Italia expeditiones.

Trahebat per hæc alterum annum Cæsar in Italia, totusque erat in Longobardici regni statu componendo, rebellibusque Imperio adjungendis; cum Guido Turnarius Mediolani Cæsaris vitæ insidias struere compertus; quo periculo per Leopoldum Austriæ Ducem & Teutonicos depulso, ceteras Italiæ civitates partim deditione, partim metu, & denunciatione extremorum in fidem recepit. Cremonam, quod Legatos admittere detrectaret, acri obsidione pressit; qua consternati cives, resti in collum injecta, supplices se dedere. Ceteris pertinacius restitit Brixia, ad quam Walramus Regis frater sagittæ ictu occubuit. Is casus adeo dolorem Regis accendit, ut juraret, se non per portas, sed dejecta mœnia urbem invasurum; quo cum rem deduxisset, cives capistris in colla injectis, supplices vitam impetrarunt. At Theobaldus Bussartius, fax rebellionis, quod Spiræ a Rege militari baltheo in fidem accinctus fuisset, equis alligatus in quatuor partes discerptus est. Subacta Brixia, exercitus in hiberna deductus, ipse Genuam discessit ad hibernandum; ubi Margaretham conjugem pudicitiæ singularis, spectatæque religionis fœminam, amisit.

Levoldus. Fœdus Archiep. Colon. cum Ep. Monast. ad coërcendum Comitem Marcanum.

Per hanc Cæsaris absentiam Engelbertus Marchiæ Comes per Westphaliam rursum tumultuari cœpit, patris ingenio ferox; concitatisque rebellium capitibus, castrum Furstenberg ad Ruram, quod ab Archiepiscopo ex proximis ruinis restauratum erat, obsidione pressum expugnat, evertitque. Ad hunc inquietum Comitem coercendum Archiepiscopus cum Ludovico Monasteriensi Episcopo fœdus fecit, quo se potentes Episcopi ad mutua belli pacisque auxilia illigarunt. Archiepiscopus deinde transito sine noxa Marchiæ comitatu, lustrataque Westphalia, altero mox anno Furstenbergam instaurat; frenum circumjacentium Comitum. Neque ausus se commovere Marcanus, hinc Coloniensis, illinc Ludovici Monasteriensis Episcopi metu repressus: Magno interim luctu Ludovicus Monasteriensis Episcopus amisit Ottonem Cliviæ Comitem, consilium, & præsidium diœcesis suæ; is enim Horstmariæ in discessu ab Episcopo morte oppressus, Clivosque deportatus, comitatu ad Theodoricum IX, cognomento Pium, devoluto.

Fasti Monast.

Multum profuit hoc Episcoporum fœdus ceteris per Westphaliam Episcopis, ne quid Comitum insolentia attentaret. Accessere Clementis Pontificis literæ, quibus Engelbertum Osnabrugensem & Wormatiensem Episcopos defensores ac judices constituit ad recognoscenda, & propugnanda Ecclesiæ jura. Nec aliud de Theodorico Episcopo nostro proditum ex patriis scriptis, præterquam quod Hardehusano Abbati, florentique ordini Cisterciensium benefecerit, ad eorumque petitiones & commoda agros villæ Dasburg commutarit; laudabiliusque diœcesin rexerit quam per ambitum ingressus fuerat.

P. Crumbach. Theodoricus Ep. benefacit Hardehusanis. *Litera Hardehus.*

An-

Annus Christi 1312.

Clementis V Pont. 8. Henrici VII Cæsaris 4. Theodorici Ep. Pad. 2.

Conradus Vicerius. Albert. Arg. Script vetus Trevir. Brovver. lib. 17. Annal. Trevir. Trithem. Scriptor. Italic.

Henricus Romæ a Cardinalibus inungitur & Imperator salutatur.

Cæsar Genua ex hibernis ad diem quartum Calendarum Martii classe triremium triginta profectus, Pisas advehitur. Inde Romam, versus contendit ad coronam augustalem accipiendam. Præcipui Germanorum in comitatu erant Balduinus Trevirorum Archiepiscopus, Theobaldus Leodiensium Episcopus, Dux Bavariæ, Comes Sabaudiæ Guido Viennensis Delphini frater, multique proceres. Invitarat Henricus Rex Clementem Pontificem Romam, ut ab ipso Cæsar inungeretur; sed ille se per consilii œcumenici negotia excusans, Cardinales Legatos præmisit, partes suos expleturos. Ubi Romam accessit, reperit omnia factionibus Ursinorum & Columnensium turbata; ac Roberti etiam Apuliæ Regis armis, cui Ursini hærebant, Cæsaris hostes, urbem insessam, Regis coronationem interversuri. Cæsar profligatis Ursinis, amissoque licet inter conflictus Theobaldo Leodiensium Episcopo, urbem cum pompa ingressus, festo die SS. Petri & Pauli Apostolorum in Lateranensi Basilica a tribus Cardinalibus, Ostiensi, Flisco & Arnoldo solemnibus cæremoniis Imperator inungitur, magnoque spectantis populi gaudio Augustus salutatur.

Varia Italiæ loca occupat.

Inde expugnato castello, relictoque in urbe Hugone cum præsidio militari, ac summa rei Columnensibus demandata, ipse Tibur concessit; magnisque inde animis multas Italiæ civitates, oppida, & castella subacta in fidem Imperii recepit. Quanquam Florentia, quæ Gibellinæ factionis erat, frustra tentata. Pridie Calend. Decembris Cassiam Burgum ingressus, festa istic Natalitia celebravit. Reliquam hyemis partem Bonitii transegit; ubi captus loci amœnitate urbem, quam montem Imperialem appellari volunt, condere cœpit. Admirandus Princeps, qui exiguo milite & modico ærario instructus, felicissime omnia gerebat; Quippe qui ærarium, ut Vicerius scribit, non in pecunia, sed virtute repositum habebat.

Histor. Thuring. Theodoricus Ep. stabilit contractum empti Dominii Schoneberg.

Bellum quidem acre hoc anno inter Woldemarum Marchionem Brandeburgensem, & Fridericum Marchionem Thuringiæ, quo Thuringus a Brandeburgico cæsus captusque: nihil interim turbarum per Westphaliam. Atque ut pacis studia impense culta sunt ab Episcopis, ita reperio Theodoricum Episcopum nostrum stabilivisse concordiam cum Ottone Hassiæ Landgravio, renovato approbatoque simul contractu pactoque Dominii Schoneberg in Hassia acquisito; ut hæc supra inter Ottonem Episcopum & Landgravium convenisse diximus.

Componit Controversiam de Salinis Westercottenis *Cleinsorg. ad an. 1312.*

Pacis etiam amicitiæque causa Theodoricus Episcopus noster conventum indixit, quo controversia, quæ super salinis in Westercotten inter Episcopum & Præpositum Cœnobii Cappellensis Reinfridum de Erwite nobilem virum & Meinhardum Huddichium intervenerat, composita est, singulisque ex æquo bonoque sua salinarum pars attributa est.

Promittit Comiti Ravensbergensi nullam se Personam absque ipsius scitu ad Ecclesiam Bilefeldensem translaturum.

Nec minus sollicite bonam amicitiam coluisse cum vicino Comite Ravensbergensi testes esse poterunt hæ Theodorici tabulæ.

Nobili viro Ottoni Comiti de Ravensberg Theodoricus Dei gratia Ecclesiæ Paderburnensis Episcopus affectus quantum poterit & honoris. Illi per quos Ecclesiæ pia devotione fundantur, prærogativa speciali multo plus cæteris honorantur. Devotionem igitur vestram pro fundatione Ecclesiæ sanctæ Mariæ in Bilfeldæ in Domino commendantes, recognoscimus sub sigillo nostro præsentium testimonium literarum, quod nullam translationem personarum ad Ecclesiam in Bilefelde prædictam deinceps auctoritate ordinaria faciemus, nisi vobis pro vestra reverentia primitus requisito. Datum XIIII *Calend. Maji anno Domini* MCCCXII.

Atque his literis cum se Episcopum scribat Theodoricus, argumento est jam Episcopum fuisse consecratum; a quibus vero Episcopis, & quo loco sit factum, nondum ex annalibus nostris compertum habeo.

Annus Christi 1313.

Clementis V. Pont. 9. Henrici VII Cæsar. ult.
Theodorici Ep. Pad. 3.

Conrad. Vicer. de Henric. Albertus Argent. in chron. Rebdorf. in annal. Trithem. in chron. Brovver. in annal. Trevir. l. 17 Serrar. in Mogunt. Cuspinian.
Henrici Cæsaris obitus & virtus.

Cæsar, quæ superiori anno magna felicitate confecerat in Italia, ea majoribus etiam & Cæsare dignis animis prosecutus est. Quippe 8. Martii Pisas accessit, urbem sibi fidam; ubi inito fœdere cum Friderico Siciliæ Rege 7. Calend. Maji Roberto Apuliæ Regi bellum indixit, dejecturus e regno, quod Imperii erat. Hunc enim hostem Cæsari objecerat Clemens Pontifex, & Philippus Francorum Rex; quemadmodum & Pontifex, ante coronationem Cæsaris Romam intrare jusserat, veritus ne Cæsar ea in urbe dominatum arriperet. Ad id bellum potentius conficiendum, Cæsar Balduinum fratrem Trevirensem Archiepiscopum remisit in Germaniam, haud alio consilio, quam ut novas Germanorum Belgarumque copias adduceret; Sed magna molientem mors funestissimo casu eripuit. Quippe dum per Hetruriam procedit, castris circa Senas explicatis, ægrotare manifeste cœpit; tametsi jam a relictis Pisis morbi initia animadverterat: urgente dein vi morbi, frustraque in Maceratanis aquis remedium quæsito, ad Boni conventum Senarum castellum decubuit, ubi festo Assumptæ in cœlum Virginis a Bernardino de Monte Politiano Dominicano sacerdote sacræ Eucharistiæ Sacramento accepto, haud multo post excessit e vita, ad diem nonum Calendarum Septembrium, D. Bartholomæo celebrem, *Princeps*, ut Benevenutus Italus Scriptor ac S. Antonius testantur, *prudens, justus, honestus, Catholicus, dilectus omnibus. Sedatis sollicite discordiis Alemanniæ, alto animo disponebat reformare potentem Italiam, ut sic facilius redimeret terram sanctam, nunquam elatus prosperitate, nunquam dejectus adversitate* Albertus Argentinensis, *periit*, inquit, *columna magnanimitatis, & justitiæ, & flos germinis Germanorum.* Comperta Henrici Cæsaris morte, Petrus Moguntinus Archiepiscopus cum gemitu dixisse auditus, intra quingentos annos nullius Principis mortem Reip. fuisse nocentiorem Cuspinianus ex veteri scriptore hæc de Henrico Cæsare memorat. *Erat ea religione, ut sæpe totas noctes ante imaginem Crucifixi, quam semper secum ferebat, oraverit quam devotissime, & peccata defleverit quam amarissime, solitus sacram Eucharistiam aliquando quotidie, aliquando summis festis accipere.* Ejusmodi passim elogiis celebratus a Scriptoribus eorum vicinorumque temporum, quæ in eo convenerunt, ut Principem bello acrem, assertorem justitiæ, magnum Christianæ fidi cultorem, defensoremque cleri, & pauperum amantem, atque omnibus Imperatoriis virtutibus præditum commendent. Consilium optimi hujus Cæsaris fuit, id quod cum Benevenuto alii quoque referunt, pacata Italia, totis Imperii viribus Palæstinam ex manibus barbarorum repetere; sed hunc Cæsarem fata tantum ostendere. Corpus Pisis honorifico tumulo illatum.

Fictus rumor, Cæsarem veneno sublatum.

Varia de genere mortis opinio, inquit Vecerius. Nam quæ fama a malevolis sparsa increbuerat, veneno sublatum Cæsarem, quod a Dominicanæ familiæ sacerdote ei præbitum esset, nonnulli, ut fit, Scriptores in literas retulere, avideque excepere heterodoxi nostrorum temporum; sed manifesta calumnia, quam refellunt Serrarius, Browerus, Odoricus, aliique Scriptores. Quemadmodum Joannes Bohemiæ Rex Cæsaris filius, Balduinus Archiepiscopus Trevirensis Cæsaris frater, ac quinque Episcopi, Mediolanensis, Perusinus, Genuensis, Lucensis & Argentoratensis, qui morienti Cæsari adfuere, Bernardinum Monachum ab hoc crimine statim absolverunt; satisque hæc macula innocenti ordini adspersa detergitur testimoniis D. Antonini, Jordani, Villani, Ptolomæi Lucensis, Mussati, aliorumque Historicorum, a quibus Cæsar naturali mortis genere, febri videlicet & profluvio ventris, obiisse scribitur; quod idem a Thoma de septem fontibus relatum, in cujus sinu Imperator animam efflavit.

Theobaldo Leodiensi Episc. defuncto a

Amiserat anno superiori Cæsar Theobaldum Leodiensem Episcopum, Romæ ut diximus interemptum; in hujus

Pontifice subrogatur Adolphus Comes Marcanus.

hujus locum hoc anno subrogatus a Clemente Pontifice Adolphus Marcanus Comes, Engelberti Comitis frater; id quod Philippi Regis Francorum patrocinio impetratum, cum e Nivernensi Gymnasio, ubi literis operam dabat, aulam Pontificis adiisset. Ac mox 4. Aprilis renunciatus Leodiensium Antistes, tribus sacris ordinibus initiatus est; inde Leodium solemni pompa introductus. Ad quam celebritatem, quia Engelbertus frater cum magno nobilium Westphaliæ comitatu accesserat, spectavit & ipse fratrem Episcopum in festis Natalitiis primam Deo hostiam litantem. Gessit exinde Adolphus Leodiensem Episcopatum in xxx annum, magno nominis sui & Marcanæ familiæ ornamento.

Theodoricus Ep. reditus oppidi Saltzcottani oppignorat Bernardo Crevet.

Theodoricus vero Episcopus noster, incertum qua publica privataque necessitate pressus, reditus Episcopales oppidi Saltzcottani, accepta certa pecuniæ summa, oppignoravit Bernardo Crevet, militi & Dapifero suo ejusque filio Joanni, simulque Bodoni de Scelen ministeriali suo, retento interim oppido, & oppidi judicio; id quod Decani & Capituli consensione factum, monstrant tabulæ hac super re III. Idus Januarii consignatæ. Suborta subinde fuit haud levis controversia inter Canonicas Bodecensis Monasterii Virgines, & Clericos ejus Ecclesiæ super inæquali partitione distributorum; quam Theodoricus Episcopus convocato Canonicorum ac nobilium concilio, his publicis tabulis composuit; quas vel eo referre placuit, quod his nomina Canonicarum Virginum ac Canonicorum, qui eo Episcopo vixere percenseantur.

Componit Controversiam inter Canonicas & Clericos Bodecenses exortam super distributione redituum.

Nos Theodoricus Dei gratia Episcopus Paderbornensis omnibus hoc scriptum visuris notum facimus, quod cum in Ecclesia sæculari Budeken inter Dominam Abbatissam, Præpositam & conventum Dominarum ex una, & inter Clericos præbendarios ibidem parte ex altera super distributionibus præbendarum suborta fuisset materia quæstionis, de consilio discretorum, & de consensu partium utrobique talis dissensio sopita fuit favorabiliter in hunc modum. Quod de omnibus & singulis reditibus, fructibus, & obventionibus ad præbendas Dominarum & Clericorum spectantibus in annona, in denariis, in carnibus, in pane, vino, cerevisia, piscibus, aut aliis rebus, quocunque nomine censeantur, Pars, aut partio, quæ est quarta, datur uni de Dominabus, illa pro parte dimidia tempore distributionis cuilibet de Clericis præbendariis dabitur expedite per Abbatissam, vel Præpositam, aut per aliam seu alias de Dominabus, cui vel quibus præbendarum divisio vel administratio vel in toto, vel in parte a Collegio sit commissa. Ab hujusmodi autem divisione excipiuntur 4 solidi pro persona cujuslibet Dominæ, qui sunde penninge dicuntur, & X denarii, qui dantur Dominabus in cœna Domini ad mandatum; de istis denariis Clerici præbendarii nihil tollent. Sed & 7 solidi denariorum, qui dantur pro peragendo anniversario, seu memoria Gerardi militis de Aldenbudeken non ad conventum Dominarum, sed solum ad præbendarios jugiter pertinebunt. Huic ordinationi præsentes fuerunt Domina Alheidis de Eversteyen Abbatissa, Alheidis de Emmere Præposita, Elisabeth de Ittere Decana, Ermegildis Thesauraria, Sophia de Hindeneborgh Celleraria. Item Beatrix de Enenhus, Margareta de Lippia, Heydwigis Marscalci, Gertrudis de Elsepe, Cunegundis de Driborch, Cunegundis de Horhusen, Gertrudis de Rodenberg, Jutta de Lippia & Beatrix, Hadewigis de Etlen, & Mechtildis de Develde, personæ conventus, tunc in dicta Ecclesia Budicensi existentes. Item Henricus plebanus Ecclesiæ, Hermannus, Reynaldus præbendarii, qui sub pœna 4 marcarum argenti puri pro Henrico de Barchusen præbendario, & eorum consocio tunc absente promiserunt, eum prædictam ordinationem ratam fideliter habiturum.

Aderant etiam testes honorabiles Domini Conradus de Depholte Decanus, Georgius Thesaurarius, Heidenricus Cantor, Ludolfus Marscalcus, Wernerus de Patberg, Joannes dictus Wenet, Reynerus Crevet, Canonici Ecclesiæ Paderbornensis, Magister Ludolfus Judex curiæ nostræ, Fridericus nobilis de Everstein, & alii quam plures fide digni. Ut autem concors ordinatio prædicta perpetuis temporibus in Ecclesia Budicensi fideliter observetur, eam auctoritate ordinaria confirmamus, & præsentis scripti testimonio roboramus, cui ad ampliorem

rem certitudinem, & ad perpetuam rei memoriam nostrum sigillum & Capituli nostri ad causas Abbatissæ & conventus in Bodeken, nec non judicio curiæ nostræ, & aliorum prælatorum supradictorum sigilla præsentibus sunt appensa. Nos Conradus Decanus, Georgius Thesaurarius, Heydenricus Cantor, Ludolfus Marscalci & Magister Ludolfus judex curiæ Paderbornensis rogati a partibus supradictis communiter nostra sigilla præsenti ordinationi, cui interfuimus, præsentialiter apposuimus pro notitia veritatis. Actum & datum Paderborn Feria 3 proxime post Dominicam, Judica me Deus, anno Incarnationis Domini MCCCXIII.

Annus Christi 1314.

Sed. vac. 1. Friderici III. & Ludovici IV. Reg. 1. Theodorici Ep. Pad. 4.

Albert. Argent. in chron. Henric. Rebdorf. Tritbem. in chron. Brovver. in annal. lib. 17. Cuspinian. Annal. Boic Hervvart. Serrar. in Mog. Histor.

Turbatus Reipubl. Christianæ status ob dissidia in electione Pontificis & Cæsaris.

Consequitur nunc annus sæculi hujus decimus quartus, Reipubl. Christianæ turbatissimus; quo, sublato ad 12 Calendarum Maji diem Clemento V Pontifice, ob Cardinalium discordias sedes Apostolica ultra biennium vacua fuit. Accessit alterum Reipub. christianæ vulnus ex altero Reipub. capite subtracto; quando ob excessum Henrici Cæsaris Imperium Cæsaris scissum in duas partes, ob duos simul Reges electos; qui octo annos pertinacissime pro corona decertarunt. Ac postquam tota æstate altercationibus pugnatum, convenere 18 Octobris Electores Francofurtum; eaque in urbe Petrus Moguntinus, Balduinus Trevirensis Archiepiscopi, Joannes Rex Bohemiæ, Woldemarus Marchio Brandeburgicus elegere Ludovicum Palatinum Bavariæ Ducem: contra Henricus Coloniensis Archiepiscopus, Rudolphus Comes Palatinus, Ludovici electi Ducis frater, ac Dux Saxoniæ, qui per id tempus in suburbio Francofurtensi, cui Saxhusen nomen est, congressi, regnum suis suffragiis detulere Friderico Duci Austriæ, Alberti Cæsaris filio. Auctor est Argentinensis, missum a Marchione Brandenburgico militem Legati munere, qui suffragium suum contra voluntatem Marchionis dederit Bavaro, quod ipse Marchio Austrio destinarat.

Haud dissimilis lis intervenit ex suffragio Alberti senioris & Joannis junioris Saxoniæ Ducis; Senior enim, quod Rudolphi Cæsaris filia natus esset, suffragio suo in consanguineum Fridericum Austrium ibat; contra junior Dux Saxoniæ in Ludovicum Bavarum. Atque ut hunc senior excluderet, literis Pontificis, quibus Episcopus Pataviensis nominatus erat, renunciavit; ejus tamen suffragium cassum habebatur, sive quod jam sacris initiatus inter Ecclesiasticos reputaretur, seu quod post electum abs se Henricum Luxenburgicum Regem jus suffragii cessisset juniori Duci Saxoniæ. Quanquam alii verius, quod Rebdorfius scribit, Rudolphi Saxoniæ Ducis fratrisque Alberti hujus suffragio Fridericum Austrium lectum velint; Joannem vero Saxoniæ Ducem Ludovico suffragium dedisse. Ad hunc modum utriusque Regis electionem ambiguam & implicatam fecere ipsa aut discordantia aut obscura Electorum suffragia, quæ nunc tanta contentione disceptantur inter Bavaros & Austriacos, accurateque pertractantur in apolegeticis commentariis Herwardi, & historia Boica. Albertus Senior, ne id hoc loco omiserim, anno 1322 Pataviensis Episcopus factus, consecratusque est a Friderico Salisburgensi Archiepiscopo. *Metrop. Salisburg.*

Ludovicus Bavarus Rex Aquisgrani coronatur.

Peracta utriusque Regis electione, prior potentiorque Archiepiscoporum armis Ludovicus, castra Aquisgranum movit, quo a Moguntino & Trevirensi 4000 procerum & nobilium equitum, comitatu deductus est, quibus Gerhardus Juliacensis Comes obviam processit, Aquisgranenses literis Francofurtensium condocefacti Bavarum proni intromisere. Objecerat se quidem pro Austriaco haud procul Adolphus Marcanus, recens Leodiensium Episcopus creatus; sed cum Austriacus tardius accederet, & ipse copias retraxit. Inde dum omnia parantur ad coronationem, lis noxia inter Moguntinum & Trevirensem se movit, utrius esset diadema imponere, postquam Coloniensis invitatus non accesserat. Lecti Principes arbitri pro Trevirensi pronunciant; itaque

que

que ab eo solemnibus cæremoniis festo D. Catharinæ Ludovicus Rex consecratus; quanquam non desint, qui ab utroque id munus festo Epiphaniæ expletum volunt.

Iisdem cæremoniis a Coloniensi Archiep. Bonnæ Rex coronatur Fridericus Dux Austriæ.

Hac celebritate Regis præventus Fridericus Bonnæ cum exercitu substitit; ubi æmulatione Collegarum Henricus Coloniensis Archiepiscopus sub id tempus Friderico Austriæ, in Basilica SS. Cassii & Florentii, iisdem cæremoniis regium diadema imposuit; qui deinde haud secus quam Bavarus, multorum Principum studiis, Regem sese Romanorum tulit, magnoque urbium imperialium plausu est exceptus.

Ludovicus Bavarus variis largitionibus Principum animos sibi studet demereri.

At Ludovicus Bavarus nihil veritus Coloniensium Archiepiscopum Austriumque exercitum, Aquisgrano Coloniam tetendit; quam in urbem cum ingenti pompa a Balduino Trevirensi Archiepiscopo est introductus; quem cives, frustra licet reclamante Coloniensi Archiepiscopo, honorifice excepere. Ea in urbe ut sibi vicinorum præsulum & Comitum atque urbium animos devinciret, aliis vetera Principum munera & privilegia confirmat, aliis nova impartitur. Theodorico Cliviæ Comiti promissa potestas duo erigendi telonia, alterum Grithæ, alterum Hussinæ in Patavia, Duisburgum & Cæsaris insula in pignus oblata. Adhæc concessus Vicariatus Westphaliæ Rhenum inter & Visurgim, data Werthinensis Cœnobii Advocatia, quæ post regiis tabulis confirmata sunt: utroque munere exutus Coloniensis. Quibus devinctus Comes, posthabita Austriaca stirpe, quam a matre ducebat, Bavaro constanter adhæsit. Similibus beneficiis deliniti Gerhardus Juliacensis, Engelbertus Marcanus, Simon Lippiensis, Wilhelmus Arensbergicus, cæterique Comites, in partes Ludovici Bavari transiere. Facile nunc assentior Alberto Argentinensi, qui scribit, civitates inferioris Rheni adhæsisse Ludovico Bavaro, superioris vero Friderico Austrio.

Quæ vero Episcoporum in hoc schismate studia partium fuerint, minus compertum. Quanquam hoc regni dissidium parum affecerit Saxoniam; eo quod Rhenum & superiorem Germaniam potissimum turbarit. Inter eos tamen Episcopos, quorum quisque suos Metropolitanos secutus, Theodoricum Episcopum nostrum Ludovico Bavaro hæsisse comperio. Id quod vetus literarum fragmentum monstrat, quorum inscriptio integra est Ludovici Regis ad Theodoricum Episcopum Paderbornensem. Ac licet prima pars literarum igne absumpta; postrema tamen intacta sic habet, *Adducor in mille marcas puri argenti, quas dare promisimus, & promittimus per præsentes, cujus quidem pecuniæ medietatem in carnis privio proximo, reliquam vero medietatem in festo* Pen*tecostes proxime subsequente eidem Episcopo persolvimus, tradentes sibi has nostras literas sigillo communitas Palatinatus Rheni & Ducatus Bavariæ, quod sigillum regium adhuc non habemus; Datum in castris apud Franckefurt, Anno Domini* MCCC *quarto decimo XII Calend. Novembris.*

Theodoricus Ep. Ludovico Bavaro adhæret.

Igitur Ludovicus, ut a Trevirensi Archiepiscopo quinquaginta octo millium librarum, ita a Theodorico nostro mille marcarum mutuum accepit; ab aliis aliam summam pecuniæ, ad belli regiique nominis impensas. Quo autem id lucro fecerit, aut quo beneficio Theodoricus Episcopus noster remuneratus sit, nullibi in annalium memoria cum ceteris reperio. Ceterum hoc anno Theodoricus Episcopus noster pridie Tiburtii & Valeriani rata habet auctoritate sua privilegia Archidiaconorum, & jura Advocatiæ; sicuti hæc ab Ottone superiori Episcopo data constitutaque erant.

Lib. statut. pag. I. Theodoric. Ep. approbat privilegia Archidiaconorum.

Ex Episcopis Westphaliæ mors hoc anno subtraxit Ludolphum Mindensem, die S. Albani Martyris, postquam per xx propemodum annos præclare magistratum illum gessisset, sicuti hoc fasti eorum docent. Subrogatus Godefridus Waldecensis Comes. Passim per id tempus Comitum filii Collegia Cathedralia implebant, magna familiæ decora, & levamenta, ne in plures filios paterna hæreditas dividenda veniret. Ex his Episcopi postea delecti, novum familiæ auxilium præsidiumque; quæ sæpe magis quæsita, quam religio; sicuti per id tempus Wilhelmus Arensbergæ Comes Walramum Aquisgranensem Ca-

Chron. Ep. Mind. Cleinsorg. Gelen. in vita Engelb. p. 151. Moritur Ludolphus Ep. Mindensis, cui subrogatur Godefridus Comes Waldecensis.

Canonicum, Gerardum S. Geronis præsulem, Godefridum Monasteriensis Ecclesiæ Scholasticum, eum, qui postea Osnabrugensis, ac demum Bremensis Archiepiscopus delectus, Fridericum Steinveldensem Abbatem; ipse vero Wilhelmus Comes, postquam hoc anno Coloniæ a Ludovico Rege pro jure clientelari comitatui impositus fuit, fratres hosce patrimonii portioni facile acquiescentes habuit.

Annus Christi 1315.

Sed. Vac. 2. Ludov. IV & Friderici III. Reg. 2. Theodorici Ep. Pad. 5.

Publicæ calamitates a peste & caritate annonæ. *Trithem. in chron. Brovver. lib. 17. Annal. Chron. Colon. Serrar. in Mogunt. histor. in Petro.*

Publicum scissi Imperii malum accumulavit insequens annus inaudita prope caritate annonæ & pestilentia; quibus malis tanta mortalium multitudo absumpta, ut tertia pars hominum interiisse memoretur. Usque adeo hæc mala sæviere, ut passim Coloniæ triginta, Moguntiæ sedecim, Spiræ novem, Wormatiæ sex, Erfurti octo hominum millia extincta memorentur: vagi atque inopes exspirarint, nec fuerint, qui cadavera humo integerent. Harum calamitatum prænuncius credebatur cometa, qui mense Majo spectabatur. Quare ad iratum numen propitiandum passim supplicationes ad sacra loca institutæ.

Conflictus Regum, in quo victor Ludovicus.

Inter Reges interea acerrime pugnatum pro regno. Primum in Suevia ad Eistingam, iterum Spiræ, utrobique cruento prælio. Victor Ludovicus, adjutus a Balduino Trevirensi Archiepiscopo, & Joanne Bohemiæ Rege, qui in castris Ludovici militabant, exinde etiam adactum ad ultimam famem utrumque exercitum extraxit e campo.

Hi Ludovici Regis progressus in magnas angustias conjecere Henricum Coloniensem Archiepiscopum, qui solus fere in his ad Rhenum & per Westphaliam regionibus sectabatur partes Friderici Regis; aderatque periculum, ne Marcanus ceterique ejus hostes insurgerent. Sed Marcanum retinebat Adolphi fratris Leodiensis Episcopi afflictus status, adversus quem Leodienses cives rebellabant, eoque Episcopus necesse habuit fœdus facere cum Brabantiæ Duce, & Marcani fratris opem implorare.

Magnæ interim auctoritatis erat Theodoricus Episcopus noster per Westphaliam, tam Ludovici Regis gratia, quam ordinum suorum concordia, viribusque diœcesis præpollens. Quæ res movit Robertum Corbeiensem Abbatem, & Cœnobii illius primores, ut perfugium quærerent in Theodorici Episcopi nostri tutela, arcemque Blanckenau ad Visurgim haud procul Beverunga casto oppidoque sitam, utriusque simul præsidiario milite insidendam tuendamque Episcopo, & Ecclesiæ Paderbornensi perpetuum tradiderit; quod uti certis præterea conditionibus convenerit, hæ Corbeiensium literæ testantur.

Abbas Corbeiensis Theodorico in tutelam dat arcem Blanckenau.

Robertus Abbas, Cratho Prior, Fridericus Præpositus, Conradus Portarius, Olricus Hospitalarius, Godfridus Magister caritatum, Bodo Cellerarius testantur, quod post maturam deliberationem Domino Theodorico Episcopo & Ecclesiæ Paderbornensi castrum novum dictum Blankenove construxerint, & concesserint Domino Episcopo Paderborn. in dicto castro duo loca castrensia, quæ **Borgsate** *dicuntur, titulo proprietatis in perpetuum possidenda hæreditario; ita tamen ut Episcopus duobus suis Castellanis ibidem morantibus provideat de reditibus, qui* **Borglehen** *dicuntur, Abbas vero sumptus in portarios, vigiles & alios custodes faciet de suo. Castrenses, Portarii, custodes &c. castri hujus Domino Abbati & Ecclesiæ Corbeiensi. Item Domino Episcopo, & Capitulo Paderbornensi corporali juramento se ad fidelitatem & obsequium simul obstringent, Abbas potest castrum illud vendere aut obligare; prius tamen illud offert Episcopo & Ecclesiæ Paderbornensi, qui Dominus Episcopus idem poterit de suis* **Borglehen** *facere, citra tamen utriusque partis præjudicium in suis juribus. Castrum illud erit omni tempore apertum Domino Episcopo, & Ecclesiæ Paderbornensi; Vice versa, Dominus Episcopus Paderbornensis de consen-*

su

su sui Capituli pro gratitudine Domino Roperto Abbati, Capitulo & Ecclesiæ Corbeiensi dat conceditque duo loca castrensia Borgsate *dicta, unum in* Blanckenowe, *alterum in Corbeke, in castro ibidem cum auxilio Ecclesiæ Corbeiensis construendo, pro defensione Ecclesiæ Corbeiensis, titulo proprietatis hæreditario possidenda; ita ut suis Castellanis de* Borglehen *provideat Abbas. Sub sigillo D. Abbatis & Capituli Corbeiensis, item Domini Episcopi & Capituli Paderbornensis.* 1315 12 *Calend. mensis Januarii.*

Theodoricus Bustorfianis Canonicis restitui jubet reditus ex prædio Malride provenientes.

Quam vero æqui amans fuerit Theodoricus Episcopus, ostendunt literæ ejus, quibus Bustorfiano Collegio Canonicorum fructus agrorum ex prædio Episcopali Malride multis annis interversos reddi mandat. Sæpius de injuria questi Canonici; at Theodoricus, postquam veteres illi donationum tabulæ sunt exhibitæ, nihil moræ esse voluit in restitutione; id quod ille novis tabulis X. Calend. Decembris a se hoc anno consignatis restauratum voluit.

Dominium Holte venditur Comiti Ravensbergensi.

Reperimus quoque binas tabulas, quarum primis Hermannus Comes de Lon, & Hermannus filius ejus vetus dominium Holtiorum in diœcesi Osnabrugensi, sedemque tot Episcoporum altricem, Ottoni Ravensbergensium Comiti trecentis & quadraginta marcis Osnabrugensibus vendidit; alteris vasallos, & Ministeriales ejus Dominii juramento absolutos jubet transire in fidem Ottonis Ravensbergensium Comitis. Acta hæc referuntur in judicio ad pagum Wenterschwick, *præsentibus Domino Ottone de Abus, Joanne de Lettre nobilibus, Theodorico Vincke milite*, ceterisque fide dignis viris, anno 1315 in die Tiburtii & Valeriani Martyrum.

Annus Christi 1316.

Sed. vac. 3. Ludovici IV. & Friderici III. Reg. 3. Theodorici Ep. Pad. 6.

Iterum a Ludovico Fridericus fugatur. *Tritbem. in chron. Chron. Colon. Rebdorf. in annal. Albert. Argent. in chron. Odericus in histor. Eccles. aliique. Scriptor. ab eo citati. Histor. Boica l. I. p. 2. Brow. l. 17. annal. Trev*

Pertinaciter subinde decertatum inter regni æmulos; pugnabantque cum Ludovico Rege Archiepiscopi Moguntinus & Trevirensis, & Rex Bohemiæ; cum Friderico Rege Ludolphus Dux Sueviæ, Friderici frater, & Ludolphus Palatinus Rheni, Ludovici Regis frater. Victus attritusque denuo apud Argentinam Fridericus Rex, & in Alsatiam Sueviamque compulsus. Inde quadriennio rariores pugnæ, seu quod utraque pars attrita, seu quod Idibus Augusti novus Pontifex post biennii interregnum delectus, Joannes XXII ex Portuensi Episcopo, & Cardinali, natione Gallus, & humili loco natus, sed ob virtutem eminentemque scientiam ad Apostolicam sedem evectus. Ad hunc uterque Rex Legatos misit, Pontificemque causæ suæ judicem appellavit. Favit Pontifex hic Friderico, Fortuna Bavaro.

Victoria Ludovici anxium habet Archiep. Colon. Friderico Austrio adhærentem.

Interim Ludovicus Rex a victoria primarias Rheni urbes decursat, novisque adversus Fridericum fœderibus sibi devincit. Collectique etiam Norimbergæ, Bacharaci, & Aquisgrani Principum conventus, in quibus de publica pace, concordia, & fide sibi data pertractatum est. Quæ res nullum magis anxium habuit, quam Henricum Coloniensem Archiepiscopum, qui fere unus inter inferioris Germaniæ Princeps Austrio hærebat; eo Lintzium adversus Trevirensem Archiepiscopum, Lechnium adversus Juliacensem, Urdingam adversus Clivium, Brulam adversus Colonienses, adversus Westphalos Susatum præmunire, & Rupertum Virneburgicum Westphaliæ Marschallum imponere cœpit.

Chron. Monast. MS.

Bellum præterea, quod anno superiori Suederus de Vorst, dynasta præpotens, moverat, repetendo Bredevordam & Statlonam, hoc anno compositum est; castraque hæc Ludovico & Monasteriensi Ecclesiæ asserta sunt. Ad quod multum valuerit Ludovici Regis auctoritas, quocum fœdere junctum referemus. Fœdus quoque ictum inter Engelbertum Marcanum & Wilhelmum Arensbergæ Comitem. A Godefrido Waldecensi Mindensium Episcopo castrum Petrihagense ad Visurgim opere firmo & eleganti constructum munitumque, in quo post ipsum ceteri Episcopi sedem habuere. Invitavit Episcopum ad hanc structuram loci

Crumbach Chron. Mind. Crantz. l. 9. Metrop. c. 19.

loci amœnitas simul, & opportunitas munitionis.

Theodoricus Ep. privilegia oppidi Braculensis instaurat.

Rursum hoc anno Theodoricus Episcopus omnia Brakelensis Oppidi jura, & privilegia instauravit; ad eum modum, quo antecessores Episcopi, atque ipse etiam anno primo Episcopus fecerat.

Cum ea, quæ aguntur in tempore, cun tempore transeant, & de facili evanescant, nisi ea perpetuantur testibus, literis & scripturis. Nos igitur Theodoricus Dei gratia Episcopus Ecclesiæ Paderbornensis omnibus hanc literam visuris, vel audituris cupimus fore notum, publice protestando, quod cum voluntate & consensu expresso Præpositi, Decani, & totius Capituli nostri antiquum jus & consuetudinem per dictos consules & oppidanos nostros in Brakele a Prædecessoribus nostris antiquitus sine aliqua nostra contradictione huc usque quiete pacifice habitam libere & possessam, videlicet disponendi, ordinandi, statuendi de pane, cerevisia & carnibus in eorum oppido ratificamus, renuntiantes omni juri, si quod habuissemus in prædicto & ad evitandum prorsus quemlibet erroris scrupulum, qui eisdem Opidanis ex præmissis posset per nos vel Successores nostros nunc, vel in futurum quoquo modo exoriri; Dictum jus & jurisdictionem ipsis præsentibus literis innovamus, dantes eisdem plenam ac firmam pro libero arbitrio nostrorum auctoritatem cerevisiam praxandi, inhibendi, vendendi, deducendi, atque inter ipsos per se ordinandi, hoc tamen adjecto, videlicet quod Proconsules & Consules, qui pro tempore in dicto oppido fuerint, secundum juramentum Nobis & eorum concivibus factum mensuram cerevisiæ, vel cannam statuant, & statutam renovent, prout ipsis secundum eventum temporis videbitur expedire, cui jam dicto articulo est conditum. Quod si quis Burgensium super statutam a Consulibus mensuram, vel cannam falsam, quod absit habuerit, hoc Nobis, vel aliis Dominis in Brackele in jure vel gratia emendabit. Insuper dedimus prædictis Consulibus & Oppidanis nostris in pistura panis, & carnium venditione secundum juramenta Nobis & concivibus eorum, ut prius facta, plenam pro eorum libero arbitrio potestatem in eorum oppido ordinandi, statuendi, vendendi, atque disponendi, prout ipsis secundum eventum temporis visum fuerit expedire. Attendentesque quod si quid etiam de pane, cerevisia, & carnibus cesserit, aut quoquo modo derivatum fuerit, hoc Consulum erit & civitatis. Et præterea si quis Burgensium prædictam ordinationem, statutum, ac ordinatorum renovationem a prædictis Consulibus ordinatam & statutam infringere temere præsumpserit, hoc ipsis Consulibus ac civitati solum prout dignum duxerint, emendabit. Et prorsus ad majorem omnium præmissorum firmitatem cessamus ab omni jure, omni impetitione, omni impugnatione, quibus præscriptam formam possemus irritare, aut quovis modo impedire. Ut autem omnia & singula prænominata firma & inconvulsa perenniter perseverent, præsentem literam sigillis nostris firmiter duximus roborandam.

Hasce Episcoporum literas in annalium nostrorum memoria referre interest, quando Ferdinando Imperatore post Fisci Imperialis Advocatus molestam intendit litem, Brakeliamque & Warburgum, quæ municipalia diœcesis nostræ pleno absolutoque jure Episcopi sunt oppida, haud secus quam Tremoniam, Susatum, Lemgoviam, & Hervordiam inter liberas Imperii civitates asserere tentavit. Qua super re in Remberto Episcopo agendum est.

Annus Christi 1317.

Joannes XXII. Pont. 1. Friderici III. & Ludovici IV. Reg. 4. Theodorici Ep. Pad. 7.

Bellum Archiep. Col. cum Wilhelmo Juliacensi.

Ac dehinc licet inter regni æmulos aliquamdiu cessatum, quod uterque a Pontificis sententia suspensus hæreret; non tamen ob id quies per inferioris Rheni provincias. Coloniensis Archiepiscopus etsi omnes fere offensos haberet, quod Austrio studeret, ceteri Bavaro; ausus tamen hoc anno Tolpiacum, a Wigboldo oppignoratum, a Wilhelmo Juliacensi armis repetere; contraque pacem a Bavaro constitutam, ex inito fœdere sollicitare Spanheimensem,

sem, Creutzenacensem, Virneburgicum, aliosque Comites, & Juliacensis agros populatione vexare. Adversus hunc cum Juliacensis implorasset Balduini Trevirensis Archiepiscopi opem, ille expeditas militum copias submisit, quibus ab obsidione Tolpiaci depulsus est. Nec his quietus Archiepiscopus, Brulæ castrum implevit milite, crebrisque incursionibus fatigavit Colonienses; quod spreta auctoritate sua Bavarum recepissent, pactique cum hostibus suis armorum societatem iniissent.

Et Comitis Marcani contra Comitem Cliviæ.

Bellum præterea hoc anno Engelbertus Marcanus Theodorico Cliviæ Comiti intulit, castrumque Strunckedenam validis copiis operibusque incinxit. Clivius tam insolentis hominis viribus impar Ludovicum Monasteriensem Episcopum consanguineum suum appellat. Ille haud imparatus ad ejusmodi belli casus, veteremque diœcesis suæ hostem, extemplo 1200 equestris ordinis viros, omnes equis & galeis bellatoriis instructos submittit, clivioque junctus Marcanum ab obsidione depellit. Reperi vetus scriptum, quo memoratur Marcanus reus læsæ majestatis a Ludovico Rege proscriptus, feudis imperialibus Clivio donatis; quod cum Adolpho fratre Leodiensi Episcopo hostile fœdus coleret adversus Ludovicum Regem. Clivius vero & Ludovicus Monasteriensis Episcopus, ceterique ad Rhenum & per Westphaliam Comites in Ludovici Bavari fide persistebant. Quam ob rem Ludovicus etiam Monasteriensis Episcopus Marcano altero ab hinc anno bellum ultro inferre non destitit, ad infestum illum Episcoporum hostem aliquando comprimendum.

Tom. 5. m. SS. P. Mauritii ex Geist. Biblioth.

Theodoricus Ep. dat Wilbacensibus facultatem muniendi oppidi &c.

Theodoricus Episcopus noster, etsi extra hæc popularium bella sepositus esset; haud invitus tamen hoc anno, ob frequentes hostium incursiones, oppidum Wilbacense Præposito & Cœnobio Virginum præmunire mœnibusque includere permisit. Testes tabulæ, quas adscribere visum, ut ex iis jura Episcopi in civitates, & hujusmodi Oppida cognoscantur.

Nos Theodoricus Dei gratia Episcopus, Decanus, & totum Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis *notum facimus, quod necessitatem Monasterii de Wilbodessen oculis paternæ considerationis intuentes, licentiavimus communi voluntate, & pari consensu, ut circa Monasterium suum in suo fundo proprio munitionem civitatis exstruant, ut sic firmentur septa Claustri, & non pateat facultas communiter hostibus illum locum invadendi. Hac forma addita, & condicta, quod Oppidum illud patens & apertum erit Episcopo, qui pro tempore fuerit, & Capitulo nostræ Ecclesiæ ad omnes nostras necessitates, quæ possunt imminere, ad modum aliarum civitatum, & oppidorum nostrorum, sed ex Oppido illo, vel ad Oppidum illud nullæ debent guerræ penitus exerceri. Homines nostri aliarum Ecclesiarum & Monasteriorum nobis subditorum, atque Ministerialium nostrorum non recipientur, nec detinebuntur ibidem, nisi Dominorum suorum habeant licentiam super eo. Officiatis Ecclesiæ, si quando eos ibi contingit hospitari, hospitia sua scilicet Stroherberge homines exhibebunt; Prælatos vero & Canonicos Ecclesiæ nostræ illuc accedentes Præpositus decenter recipiat, & benigne procurabit, sicut antea fieri communiter est consuetum. Insecutiones hostium generales, quæ Volghe nominantur, cum aliis vicinis civitatibus & villis facere tenentur incolæ Oppidi illius. quando super eo fuerint requisiti. Altum judicium, quod vocatur Gogberigte, quærent sicut illud ab antiquo quærere consueverunt. Ad petitiones generales, in quas omnes Ecclesiæ civitatis concordant, pro sua possibilitate contribuere tenebuntur. Cætera omnia, quæ in eodem Oppido provenire in quibuscunque rebus, & ex quacunque causa possunt, in futurum ad liberam dispositionem, & ad utilitatem Præpositi, & Monasterii pleno jure perpetuis temporibus integraliter pertinebunt. In tantum quod nobis, aut nostris Successoribus nihil juris remaneat, seu competat in eisdem illis exceptis, quæ superius sunt expressa. In cujus testimonium sigilla nostra præsentibus literis sunt appensa. Datum* XIIII *Calend. mensis Maji, anno Domini* MCCCXVII.

Obitus Friderici ab Hoerde conditoris Cœnobii Au-

Inter Westphaliæ Dynastas per id tempus humanis exemptus Fridericus ab Hoerde, religione juxta ac militia præstans, conditorque Monasterii Augusti-

gustinianorum in Lipstadiensi urbe; quo in Cœnobio cum conjuge Cunigunda sepulchro illatus quiescit, honorifico etiam epitaphio celebratus.

gustiniano. rum in urbe Lipstadienli. Stangefol.

Censet inter ceteros religiosarum Virginum cœtus diœcesis Paderbornensis Cœnobium Wormelense, primum ordinis D. Benedicti, ut seqq. literis præfertur, deinde Cistertiensium, haud procul a Warburgensi civitate. Id ut a prima institutione ad hunc diem disciplina religiosa, & Virginum pietate florens fuit; ita Joannes XXII Pontifex ejus singularem curam & patrocinium interpellatus suscepit. Tria quippe in hanc rem diplomata suppetunt, annis consequentibus data, quorum primo, quod hoc anno consignatum, liberam potestatem facit poscendi adeundique bona, quæ Virginibus in Monasterium receptis jure patrimonii debentur.

Joannes Pont. facultatem concedit Monasterio Wormelensi recipiendi bona, Virginibus jure patrimonii debita.

Joannes Episcopus Servus servorum Dei, Dilecto filio Præposito, & dilectis in Christo filiabus Abbatissæ, & conventui Monasterii in Wermelen, per Præpositum & Abbatissam soliti gubernari, ordinis sancti Benedicti Moguntinensis diœcesis salutem & Apostolicam Benedictionem. Devotionis vestræ precibus inclinati. Vobis præsentium auctoritate concedimus & possessiones, & bona alia mobilia & immobilia, quæ personas liberas Monacharum vestrarum mundi vanitate relicta ad Monasterium vestrum convolantium, & professionem facientium in eodem jure successionis vel alio quocunque justo titulo, si remansissent in sæculo, contigissent, & potuissent vobis libere erogare, petere, recipere, ac etiam retinere libere valeatis, sine juris præjudicio alieni. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hæc attemptare præsumpserit, Indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avinion VI *Idus Junii, Pontificatus vero nostri anno primo.*

Non hic quenquam offendat, quod Wormelense Cœnobium Moguntinæ diœcesi adscribat; id enim eo factum, quod Metropolitanæ illius Ecclesiæ sit, qua Paderbornensis continetur, cum re ipsa inter limites sacros & profanos hujus diœcesis sit. Ceteris diplomatis Pontifex omnia illius Cœnobii privilegia instaurat, mandatumque dat Thesaurario Frislariensis Ecclesiæ vindicandi Virgines ab omnibus injuriis & spoliis hactenus illatis.

Tempus, quo Cœnobium hoc conditum sit, aut quis fundator extiterit, cum nec ipsæ Virgines hodiedum meminerint, nec in ullis monumentis ejus originem reperiamus, nihil quoque certi hac super re referre licet. Quanquam multæ ab anno 1250 donationum literæ supersint, quarum magna pars a Comitibus de Everstein facta est, ut verisimiliter iidem Comites conditores haberi possint.

Annus Christi 1318.

Joannis XXII. Pont. 2. Ludovici & Frid. Reg. 5. Theodorici Ep. Pad. 8.

Anno dehinc proximo omnis vis belli versa in Henricum Coloniensem Archiepiscopum, tanquam in communem hostem, ac pacis turbatorem; admotusque omnis armorum apparatus ad Brulam expugnandam, ex quo castro Colonienses divexabantur. Duces hujus obsidionis Joannes Bohemiæ Rex, Balduinus Regis patruus, Trevirensis Archiepiscopus, Joannes Hanoniæ, Wilhelmus Hollandiæ, Gerhardus Juliacensis, Adolphus Montium, Joannes de Seina Comites; quibus cives Colonienses jam ante accensi se in castris conjunxere. Circumsessa quatuor fere menses Brula, & ad extrema deducta; quibus Archiepiscopus adactus hac lege castrum dedit, ut in Balduini Trevirensis Archiepiscopi potestate esset, qui civibus Coloniensibus id evertendum permitteret, quandocunque a fœdere & publica pace rursum descisceret. Haud multo post Archiepiscopus Confluentiam invitatus; ubi omnis controversia inter ipsum & Trevirensem a Petro Moguntino Archiepiscopo transacta; damnatusque Coloniensis ducentarum librarum, Trevirensi

Brevv. l. 17 ann. Trev. Levold. in chron. Col. Chron. M. Belgii. Trithem. in chr. Hirsau. Archiep. Colon. bello impetitur, & ad pacem concordiamq; compellitur.

virensi in compensationem damni pendendarum. Hic fructus discordis electionis, se & Imperium lacerasse.

Reconciliantur etiam Comites Lippiensis & Arnsbergensis. Stangefol. ex vetustis literis Rebdorf ad annum M. CCCXXII.

Sub id tempus Simon Comes de Lippia, & Wilhelmus Comes Arnsbergensis mutuum quoque fœdus juravere, dexteris supra Eucharistiæ Sacramentum positis; quo ritu tum usitato etiam ipsi Reges Ludovicus & Fridericus postea sibi fidem & concordiam jurasse, auctor est Rebdorfius in annalibus.

Et Comes Marcanus & Episcopus Monasteriensis.

Reconciliati etiam hoc anno ex superioris belli collisione in se Marcanus & Ludovicus Monasteriensis Episcopus; idque ut sincera se mente & pace inviolabili facere testaretur, concordiæ leges in tabulas referre jussit, quatuorque ex Cathedrali Collegio, totidemque ex primoribus civium Monasteriensium fidejussores dedit; quanquam parum hæc valuerint apud Marcanum, hominem fallacis fidei, & bella ex bellis pro ingenio patris quærentem.

Sacellum S. Crucis Strombergæ combustum reparatur.

Jam a multis annis locus non facile per Westphaliam celebrior, quam Stromberga, ob crucis effigiem miraculis & beneficiis cœlestibus insignem, eoque hominum undique confluentium frequentia cultam; cum sacellum, in quo venerabile illud signum celebratur, fortuito incendio absumitur. At postquam Ludovicus Episcopus, qua erat religione in Deum, scriptis ad Joannem XXII Pontificem literis miserabilem casum jacturamque pietatis expo- suit; Pontifex Avenione dato diplomate, quod Isevardus Patriarcha Antiochenus, duo præterea Archiepiscopi, & Episcopi consignarunt, amplas noxarum indulgentias impertiit iis, quotquot liberalitate sua ad ædis sacræ reparationem concurrerent. Quam in rem illud Pontificis & Episcoporum testimonium literis insertum referre juvat. *Cum capella S. Crucis*, inquiunt, *in Stromberg Monasteriensis diœcesis sit immensis dignitatibus, & miraculorum insigniis, prout accepimus, mirifice sublimata, quæ jam prò dolor incendiis absumpta cernitur. &c.*

Auxit hoc anno Theodoricus Patrimonium Ecclesiæ suæ emptis a cive Paderbornensi Joanne Iseheno Salinis, quas ille in Oppido Saltzcotteno amplo jure possidebat; numeratæque a Collegio Cathedrali triginta marcæ, cui Salinarii fructus cessere. Quam in rem suppetunt Theodorici tabulæ pridie D. Martini consignatæ.

Moritur Engelbertus Episc. Osnabrug.

Per id tempus sublatus e numero mortalium Engelbertus Osnabrugensis Episcopus, vir præclare per decennium meritus de sua diœcesi, quam castro etiam Witlagensi, quæ nunc Satrapæ sedes est, constructo præmuniit. Successorem habuit Godefridum Arensbergensem Comitem, Wilhelmi, ut supra retulimus, fratrem, qui Canonicorum suffragiis ex Scholastico Monasteriensi ad eam dignitatem expetitus est, demum majora affectando, Bremensem Archiepiscopatum adeptus.

Annus Christi 1319.

Joannis XXII. Pont. 3. Ludovici IV. & Frid. Reg. 6. Theodorici Ep. Pad. 9.

Albert. Argent. Brevver. in Annal. Trev. l. 17. Chr. Colon. Hist. Boica. Variis rursum locis colliduntur Ludovicus & Fridericus Reges.

Æmuli deinde Reges, qui aliquamdiu conquieverant, rediere ad arma civilia, castrisque ad Wisbadenam Moguntinæ regionis locum positis in conspectum venere; ibi quod Bavarus copiis Moguntini Archiepiscopi & Balduini Trevirensis Archiepiscopi, quarum ipse ductor in castris aderat, tum aliorum auxiliis prævaleret, Austrii recusata belli alea recessere. Iterum ad Spirensis diœcesis fines concursum, quo Leopoldus Austriæ Dux cum populando processisset, Ludovicus Rex haud segnior se objecit; nam præter quatuor millia selectorum militum, quos ipse ducebat, aderant illi Rex Bohemiæ, & Balduinus Trevirensis Archiepiscopus cum Moguntini aliorumque copiis instructus; quibus ut se imparem conspexit Leopoldus, in Alsatiam se recepit ad Friderici Regis adventum. Atque is postquam novo milite instructus Leopoldo fratri se junxit, transito Brusia amne, in hostem procedunt. Ibi cum hostilem exercitum validiori, eodemque pugnandi ardore inflammatum didicere, ne omnia in discrimen conjicerent, conversis signis retro per amnem abie-

re, nulla pugnæ facta potestate, id quod alii tamen ad sequentem annum referunt. Tanto quietior inferior Germania, Saxoniaque, quanto remotius omnes belli motus in superiorem Germaniam contractos aspexit.

Cives Colon. apud Archiep. Trevirensem conqueruntur de suo Archiep. *Stangefol.*

Interim dum Trevirensis Archiepiscopus ad Wisbadenam in castris regiis versatur, Colonienses cives Trevirensem convenerant, questi, ab Henrico Archiepiscopo suo pacis jura violata, eo se Brulam petere ad refrenandum Archiepiscopum suum. Trevirensis auditis civibus, oppugnatusque etiam civium pecunia, ea lege Brulam civibus tradit, ut facta publica Imperii pace Archiepiscopo suo reddant.

Monasterium Virginum Meschedanum convertitur in Collegium Canonicorum.

Inter has belli curas salutari consilio atque opere Coloniensis Archiepiscopus celebre Monasterium Virginum, quod in Oppido Meschedeno Ducatus Westphaliæ a Regina Franciæ olim constructum, vertit in Collegium Canonicorum, offensus luxu, & dissolutis Virginum procacium moribus.

Theodoricus Ep. permittit muniri oppidum Gerdense.

At Theodoricus Episcopus noster, ob florentem Gerdensium Virginum disciplinam, & pericula hostilium incursionum, Antistiti earum & Præposito potestatem fecit muniendi Gerdense Oppidum Cœnobio circumposito; in hunc prorsus modum, quod id Wilbacensi Virginum Cœnobio concessisse diximus; bono simul exemplo occupando, id quod postea Pontificum decreto statutum, ne Monasteria Virginum extra urbem in agris construantur.

Nos Theodoricus Dei gratia Episcopus Ecclesiæ Paderborniensis notum facimus, quod necessitatem Monasterii de Gerdene oculis paternæ considerationis intuentes licentiavimus, ut circa Monasterium suum in suo fundo proprio munitionem civitatis extruant, ut sic firmentur septa claustri, & non pateat facultas communiter hostibus locum faciliter invadendi, hac forma addita & condicta, quod oppidum illud patens & apertum erit Episcopo, qui pro tempore fuerit, & Capitulo nostræ Ecclesiæ, ad omnes nostras necessitates, quæ possunt imminere ad modum aliarum civitatum & Oppidorum nostrorum. Sed ex Oppido illo, vel ad Oppidum illud nullæ debent per nos, vel per Officiales nostros guerræ penitus exercere. Homines nostri aliarum Ecclesiarum & Monasteriorum nobis subditorum ac Ministerialium nostrorum non recipientur, nec detinebuntur ibidem, nisi Dominorum suorum licentiam habeant super eo. Officiatis nostræ Ecclesiæ, siquando eos ibi contingit hospitari, hospitia sua scilicet Stroberberge homines exhibebunt. Prælatos vero & Canonicos nostræ Ecclesiæ illuc accedentes Præpositus decenter recipiet, & benigne procurabit, sicut antea fieri est consuetum. Insecutiones hostium generales, quæ Volghe nominantur, cum aliis vicinis civitatibus nulli facere tenentur incolæ Oppidi illius, quando super eo fuerint requisiti. Altum judicium, quod vocatur Hogberichte quærent, sicut illud ab antiquo quærere consueverunt. Ad petitiones generales, ad quas omnes Ecclesiæ civitates concordant, pro sua possibilitate contribuere tenebuntur. Cætera omnia in eodem Oppido existentia in præsenti, & quæ in eo provenire in quibuscunque rebus, & ex quacunque causa possunt in futurum, ad liberam dispositionem, & ad utilitatem Præpositi Monasterii pleno jure perpetuis temporibus integraliter pertinebunt, in tantum, quod nobis, aut Successoribus nostris nihil juris remaneat seu competat in eisdem, illis exceptis, quæ superius sunt expressa. Ne in præmissis omnibus & singulis inposterum per nostros Successores aliqua contradictio valeat suboriri, literam præsentem sigilli nostri dedimus munimine roboratam. Datum & actum Calend. Maji anno Domini Millesimo trecentesimo decimo nono.

Aliis deinde publicis literis Theodoricus Episcopus noster, Ludolphus Decanus, ceterique Canonici approbant, commendantque mirifice donationem agrorum, quam Bernardus Præpositus, Comes de Lippia, Wilbacensi Virginum Cœnobio hoc anno pridie S. Viti fecit; nec aliam compensationem a pio illo Virginum cœtu reposcit Præpositus, quam ut ab obitu anniversariam sui memoriam rite in sacris faciant. Atque hic ille Præpositus; quem paulo post Theodorico in Episcopatu subrogatum introducemus.

Annus

Annus Christi 1320.

Joannis XXII. Pont. 4. Ludovici & Frid. Reg. 7. Theodorici Ep. Pad. 10.

Trithem. in chron. Serrar. hist. Mog. in Petro. Browv. l. 17 annal. Trev Chr. Mog. Petri Archiepiscopi Moguntini obitus.

Anno posthæc vigesimo supra millesimum trecentesimum flagrantibus bellis inter utrumque Regem, abiit ex humanis Petrus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, *vir* ut Trithemius scribit, *per omnia munificus*; quod satis ostendit magnificum ejus in Moguntina Basilica monumentum, ubi erecto ad columnam sublimi stat insculptus saxo, cum infulis & pondere, hinc & inde ostentans inunctos a se Reges, Henricum Lutzenburgicum, & Ludovicum Bavarum, manibus eorum diademati impositis. Adscripti versus, quibus res ab eo præclare gestæ paucis notantur. Hoc mortuo, cum nemo se offerret ad eum Pontificatum gerendum, Clerus Moguntinus Balduinum Trevirensem Archiepiscopum expetivit: at cum ille renueret, votaque eorum ad Pontificem Joannem XXII referret, Pontifex rejectis Moguntini cleri postulatis, Matthiam Comitem Bucheghium, gente Burgundum, nobilisque Morbachiensis in Alsatia Cœnobii ordinis D. Benedicti Abbatem, virum doctrina & virtutibus excellentem, Moguntinis Archiepiscopum dedit: effecitque Balduinus Trevirensis Archiepiscopus, ut Cæsar approbaret, & Clerus populusque reciperet. Is deinde constituta die in urbem introductus, arctissimam pace belloque societatem cum Trevirensi Archiepiscopo coluit, ac magnis animis, magnoque bono diœcesin in octavum annum administravit, Ludovici Cæsaris principio studiosus; postquam vero hic multa contra Ecclesiam machinari cœpit, proscriptusque fuit a Pontifice, partes ejus deseruisse, indicat Scriptor Chronici Moguntini.

Trithem. in Chron. Chron. M. Belgii. Levoldus. Cives Colonienses in suum Archiepiscopum, & hic in Episcopum Monasteriensem insurgit.

Auctor est Trithemius hoc anno cives Colonienses insurrexisse rursum in suum Archiepiscopum; ac postquam commutato cum Trevirensi præsidio Brula potiti sunt, alia præterea castra Archiepiscopo eripuere. Quanquam non sine justa Numinis pœna id factum repures. Nam eo anno, ut Levoldus scribit, arma sua conjunxit Archiepiscopus cum Marcano Comite adversus Ludovicum Monasteriensem Episcopum, virum integerrimum. Is quia continuis injuriis vexabatur a Marcano, Castrumque Portzlerium Marcanus prædonibus impleverat, Monasteriensi Diœcesi infestis, Ludovicus observata opportunitate ex Marcani casu, qui ex fracto crure decumbebat, Portzlerium obsedit. Rem pro debili Marcano egit Henricus Coloniensis Archiepiscopus, contractisque suis per Westphaliæ Ducatum, Adolphi Montium Comitis, & Marcani ipsius copiis, cum Ruperto Virneburgico Marschallo Westphaliæ, seu fratre seu consanguineo suo, movit in Ludovicum Monasteriensem Episcopum, primoque accessu ab obsidione depulit, fœda Monasteriensium fuga, qui timore perculsi, Episcopum suum frustra obnitentem persistentemque deseruere.

Intestina Warburgensium cum vicinis Nobilibus bella. *Chron. Warburg. MS.*

Procul ab his bellicis curis ac turbis Theodoricus Episcopus noster pacem bonam colebat cum vicinis Comitibus, unice in concordiam ordinum, & disciplinam Cleri, Castra & Oppida intentus. Nec tamen impedire licuit, quo minus per intestina & tumultuaria bella diœcesis turbaretur; quando per id tempus haud leve certamen fuit Warburgensibus cum Nobilibus & Castrensibus, quorum vita prædis & agrorum populationibus alebatur. Neque Warburgensibus ullus circum locus infestior erat, quam Desenberga in conspectu urbis posita. Id Castrum sicuti Caroli M. ævo rebellium Saxonum, ita tum nobilium prædonum erat receptaculum; ab his vexati lacessitique perpetuo Warburgenses, explicatis equitum peditumque vexillis, prodiere in Campum. Dux armatorum civium Joannes Geismarius Consul, militaris ingenii & intrepidæ mentis vir. Occurrit ex adverso Nobilium conglobatorum acies cum famulis & prædatorio milite. Ubi in mutuum conspectum venere, signa intulit consul; consertumque in planitie ad Desenbergam acre prælium, quo Warburgenses Victores hostem cum ingenti clade compulere in fugam. Et quia inter cives multi fortiter pugnando occubuere, consul Geismarius Sacerdotium & aram perpetuis proventibus dotavit; ad quam pro civibus eo prælio desideratis solennes

nes

nes a sacerdote preces fierent. Perstat in hunc diem nobilis claraque Geismariorum familia, de urbe sua non minus quam religione Catholica præclare inter hæreses nostrorum temporum promerita.

Annus Christi 1321.

Joannis XXII Pont. 5. Ludovici IV. & Frid. III. Reg. 8. Theodorici Ep. Pad. 11.

Conventus Principum Bracharaci *Alb. Arg. in Chron. Brovver. in Annal. Trevir. l. 17. Trithem. in Chron.*

Anno hoc Ludovicus Rex ad inferiores Rheni partes descendit, & Bacharaci in regio oppido conventum Principum egit. Quinam vero Episcopi accesserint, quinam principes ac proceres, nemo scriptorum, quæ eorum temporum desidia & raritas erat, ullibi satis prodidit. Balduinum certe Trevirensem Archiepiscopum, penes quem tum summa rerum moderatio erat, interfuisse constat ex Ludovici diplomate, quo Balduino pro bellicis studiis, & fida Reip. opera, potestatem fecit, omnia Imperii feuda pignori opposita redimere, &, quæ caduca erant, in suæ Ecclesiæ utilitatem attrahere; id quod Bacharaci a Ludovico, regni sui, ut scribit, anno VII, feria quarta post festum Virginis in Cœlum assumptæ consignatum est, relatumque a Browero in annalibus. Neque alia hujus conventus potior causa fuerit, quam ut inferioris Rheni Saxoniæque principes ac optimates in sua fide arctius adstringeret, opemque adversus regni æmulum sollicitaret.

Per hanc Regis absentiam Fridericus Rex cum fratre Leopoldo Bavariam superiorem ingressus, omnia late impuneque per decem hebdomadas ferro flammaque vastavit. Ludovicus etsi ad hanc irruptionem excitus advolaret, quia tamen viribus impar erat, necesse habuit se intra munitiones suas continere.

Synodus diœcesana Coloniæ.

Per Autumnum hujus anni Henricus Coloniensis Archiepiscopus Civibus reconciliatus, diœcesanam in urbe Agrippinensi synodum habuit, frequenti præsulum congressu; in qua cum multa laudabiliter statuta sint, tum maxime Cleri mores emendati, statutumque, ne hi tabernarios quæstus faciant; ne vestes virgulatas, viridesve, aut Clerico indecoras gestent: ne quis locum in Capitulo habeat, qui Subdiaconus non sit: ne quis sacerdos recens initiatus plures solenni ritu missas celebret; irrepserat quippe pravus mos, primas missas quæstus causa plurimis in locis celebres habere, convocato per præcones & mulierculas populo.

Quæ per omnes hactenus annos Theodorico Episcopo nostro cura fuit, pacem cum omnibus colere, hanc postremo Episcopatus sui anno impense sumpsit; nam cum inter Castellanos suos, veterem Warburgensem arcem incolentes, & cives Warburgenses dissensio oborta fuisset, qua mutuis se damnis lacessebant ad arma, Theodoricus non modo litem composuit, sed omnia utriusque Warburgensis oppidi privilegia, quæ superiorum Pontificum liberalitate obtinebant, novis rursum tabulis instauravit; dummodo ea, qua hactenus, fide & obsequio Paderbornensem Ecclesiam prosequerentur. Tabulæ hæ anno MCCCXXI pridie S. Matthiæ Apostoli consignatæ apud nos servantur. Et vero cum Bernardi successoris literas habeamus, eodem anno, D. Matthæi die, electi & confirmati Episcopi nomine datas, quibus certos agros circa urbem Paderbornensem Collegio Cathedrali oppignorat; conficitur certe, Theodoricum Episcopum intra id tempus hujus anni munere & vita defunctum esse. Unde colligas errare eos, qui cum Bruschio, Kersenbrochio, aliisque anno superiori obiisse tradunt. Quonam vero die aut mense hujus anni extinctus, aut ubi tumulus illi datus sit, neque nobis adhuc compertum est. Tam parca & obscura hujus Episcopi memoria in fastis, ut præter nudum nomen nihil fere de eo proditum sit. Nos demum ea, quæ ab ipso per decennium gesta sunt, ex relictis monumentis eruta ad singulos annos retulimus. Ac tametsi non adeo memorabilia sint, ut eorum esse solent, qui per ambitionem ingrediuntur Episcopatum; id tamen illi laudi dederis, quod Episcopatum magna tranquillitate atque ordinum concordia administrarit, adeoque abundarit opibus, qui Ludovico Regi magnam pecuniæ summam mutuam dare potuerit, quo sibi & Regis Patrocinium, & Moguntini Archiepiscopi Metropolitani sui benevolentiam comparavit; eamque auctoritatem felicitatemque consecutus est; quem nullus vicinorum Comitum armis infestarit.

Obitus Theodorici Ep. Paderb.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM
LIBER XIII.

BERNARDUS V.
COMES LIPPIENSIS
XXVIII.

BALDUINUS
DYNASTA STEINFURDENSIS
XXIX.
EPISCOP. PADERBORN.

BERNARDUS V.
COMES LIPPIENSIS XXVIII.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1321.
Joannis XXII Pont. 5. Ludovici IV. & Friderici III Reg. 8.
Bernardi V. Ep. Pad. 1.

Haud multum ab excessu Theodorici deliberatum de Successore, quando jam ante omnium suffragiis designatus Bernardus Majoris Ecclesiæ nostræ Præpositus; vir qui a primis annis in hoc Clero enutritus, ob virtutum merita ad supremam hanc Præpositi *Bernardus tertius ex Comitibus Lippiensi-*

bus Episcopus Paderb.

siti dignitatem evectus erat. Quo in munere, ob singularem prudentiam auctoritatemque, tempore dissidii, Tutor Paderbornensis Ecclesiæ delectus fuerat; ejusque consilio ardua quæque Guntherus & Theodoricus antecessores Episcopi ejus administrarant. Idem & tertius ex Lippiensium Comitum familia, post Bernardum IV. & Simonem I. Paderbornensis Episcopus, natus patre Simone I. Lippiensium Comite. Frater illi fuit Simon II. natu major, idemque paternorum bonorum hæres ac stirps; ex qua ad hunc diem Lippienses Comites propagati: fratres præterea habuit Hermannum Præpositum Huxtariensem, Theodoricum & Henricum ordinis Crucigerorum equites.

Initia Episcopatus & Vasalli ejus *Gobel. ætat. 6. c. 68.*

Principatus gubernationem, quam Bernardus in XX annum prudentia & felicitate armorum clarus produxit, magnis animis aggressus est; peracta enim inauguratione, convocavit vasallos & clientes diœcesis, ut Gobelinus noster scribit; quos inter primarii memorantur Landgravius Hassiæ, Henricus Comes de Waldegge, Hermannus Comes de Everstein, Guntherus Comes de Swalenberg, Comes de Retberg, Otto Comes de Ravensberg, & Bartholdus Domicellus de Büren, a quibus juramentum fidei solemni ritu in conventu ordinum præstitum. Ac Landgravius quidem, quod recens, ut supra relatum est, castrum Shoneberg,* castrum Dreidenborg, sylvamque Reinerswalt fiduciario titulo ab Episcopo Paderbornensi acceperat, jurejurando sancte fidem obsequiumque Ecclesiæ Paderbornensi obligavit.

* *al. Shonenborg.*

Quæ Comes Ravensberg. aliique feudi titulo a Bernardo acceperint.

Sub id tempus ejusdem anni MCCCXXI. quo Episcopatum ingressus est Bernardus (ut in veteri feudorum libro, & certis tabulis consignatum est) postridie D. Liborii Comes Ravensbergensis feudi titulo ac beneficio accepit a Bernardo Episcopo Satrapiam Sparenbergensem, venationem in sylvis, & decimas, quas jam feudi beneficio ab aliis Episcopis tenebat. Deinde cessere Comiti in feudum arx ipsa Sparenbergensis, Bilfeldia, & domus Dyken in ericeto Sennæ. Postremo prædium Borichusen, ac decem Colonorum domicilia in ericeto Sennæ incendio deformata, unaque cum his sylvæ & nemora circumposita. Alharto vero militi de Busche decimæ in Waddenberg & Barch, curia Braeck cum duobus prædiis, tribus piscinis, agrisque in Worden. Magnæ olim Episcoporum opes per montes Teutonicos & subjectam planitiem, quæ majores aspicerentur, si perinde constaret, quantum Lippiensibus Comitibus, a tot consanguineis Paderbornensibus Episcopis feudi titulo datum sit.

Bernardus Ep. Brakelensium privilegia confirmat. Vicinos sibi Comites & Nobiles adjungit.

Pridie subinde D. Martini Bernardus Episcopus Brakelensibus ob fida hactenus obsequia, Episcopis & Ecclesiæ suæ præstitis, instaurat omnia privilegia, quotquot ea a superioribus Episcopis civitati data fuerant; cujus rei tabulæ apud nos extant, Episcopi sigillo communitæ. At nihil per initia Episcopatus impensius prudentiusque agebat Bernardus Episcopus, quam ut ordinum suorum vicinorumque Comitum, & clientum urbiumque animos conjunctos devinctosque haberet; versabat enim cum animo urbem Paderbornensem ad obsequium reducere. Commune tum id urbium Episcopalium erat, postquam opibus non minus, quam insolentia & luxu & civium multitudine invaluerant, jura sacra violare, Clerum opprimere, rebellionem cœptare, Episcopos spernere, eamque libertatem sibi asserere, qua omni se imperio Episcopi sensim exuerent. Id sicuti ante Ottonem Episcopum moliti sunt, ausi etiam castrum Neohusanum, sedem Episcopi, expugnare, & munimenta vallorum æquare solo; ita rursum ad ingenium reversi, comperti sunt multa insolenter tentare, & Episcopo suo insultare. Quod cum magnanimus præsul non ferret, contractis nobilitatis suæ, Vasallorum, vicinorumque Comitum auxiliaribus copiis urbem Paderbornensem, ducto ad omnes portarum exitus aggere, circum vallavit. Qua arcta obsidionis necessitate, cum nec exitus pateret, nec aliunde auxilia exspectarentur, coacti cives sese ad tractationem pacis obtulere; datisque arbitris, quæ Episcopi clementia erat, certis conditionibus pax convenit: jussi interim cives in pœnam quadringentas marcas pendere. Ita tum quidem per arbitros statutum. Ac cum inter præscriptas pacis leges quædam non satis explicate relata essent in tabu-

Quorum opera urbem Paderborn. obsidet, & ad deditionem cogit.

tabulas, quæsita, ut fit, ab inquietis nova litis & libertatis materia, qua multos exinde annos haud leviter exagitati Episcopi, uti hæc Gobelinus noster retulit; a quo tamen certus annus hujus obsidionis perscriptus non est, quare & nos ad initia ejus Episcopatus retulimus. Haud omiserim hic Crantzii judicium, quod de urbium statu, quæ per ea tempora floruere, perscriptum est. Crescente Oppidorum munitione, crevit & civium in Principes contumacia: quare sine fine laboratum a nobilitate, vel urbium vires enervare, vel penitus obruere. Si tamen isti per modestiam imperarent, & illi per mansuetudinem parerent, nihil sanctius in terris istis hominum cœtibus, quos Cicero urbes appellat, coleretur. Id vero cum in omnibus Principum urbibus, tum maxime in Episcoporum valere par est; quando satis constat, si primæ origines repetantur, omnes per Saxoniam Episcoporum urbes, Osnabrugum, Bremam, Mindam, Hildesium, Halberstadium, Monasterium, Verdam, Paderbornam, Hamburgum, Magdenburgum, ceterasque, quæ accessere ex vicis arcibusque in Oppida, ex Oppidis in populosas & magnificas urbes, Episcoporum industria excultas, primumque præmunitas esse: nec ab origine Cæsarum donatione ac privilegiis alios habuisse Dominos, quam pleno jure Episcopos.

Crantz. l. 8. Saxo. c. 35.

Annus Christi 1322.

Joannis XXII. Pont. 6. Ludovici IV. & Frid. III Reg. 9. Bernardi V. Ep. Pad. 2.

Conflictus Friderici & Ludovici Reg. in quo hic victor, Fridericum captivum abducit. *Albert. Argent. Rebdorf. in annal. Cuspinian. in Friderico Brovver. lib. 17. annal. Trevir. Histor. Boic. Chron. Elvvan. Chron. Salisburg.*

Trahebatur per hæc in nonum annum intestinum bellum inter æmulos Reges, quod hoc anno decretoria inter utrumque pugna Ludovicum victorem fecit. Irruperat Fridericus Austriæ in superiorem Bojariam, confirmatus Henrici fratris milite & Regis Ungariæ quatuor millibus sagittariorum, magnamque vastitatem intulerat. Quo strepitu armorum exitatus Ludovicus, quam maximas potuit ex inferiori Germania copias equitum peditumque conduxit. Junxere se veteres amici, Joannes Bohemiæ Rex, & Balduinus Trevirensis Archiepiscopus; censaque fuere xxx millia peditum ab Rheno inferiori deducta ad Ludovicum. Convenere exercitus in Bojaria ad Oenum inter Mullendorfium & Oetingam in aciem, quos ipsa dies S. Wenceslao sacra cruento prælio commisit. Fridericus non exspectato Leopoldo fratre, qui cum Suevorum copiis in præcinctu erat, secus quam ceteri suadebant, agmen ducentorum, qui a Casside galeati dicebantur, in hostem ire jubet: mox octingentos ejusdem armaturæ cum vexillo subsequi imperat; ipse postremo cum robore militiæ in mediam aciem invectus fortissime omnium decertat. Et jam capto Bavari vexillo, pulsoque ejusdem peditatu, victor incedebat; cum Bavari equitatus peditem revocat, redintegratoque prælio, Austrios in fugam compellit. Captum militare signum: ipseque Fridericus, trajecto per medium corpus equo, fortiter adhuc dimicans, postremumque obrutus, in potestatem Ludovici venit, supraque triennium inclusus hæsit, inde captivus in arcem Trausnitiam abductus. Ea victoria non modo Alsatia, sed & totum Imperium transiit ad Ludovicum, uno Leopoldo belli reliquias sustinente, imploranteque Pontificem & Galliarum Regem.

Pacata per hæc Saxonia; nisi quod in Chronico Salisburgensi legam, Albertum Saxoniæ Ducem copias junxisse Friderico Austrio, & cum hoc prælium produxisse Saxones. Quietus quoque Coloniensis Archiepiscopus, quamlibet Friderici studiosissimus. Is togæ sacræ consilia amplexus, sub id tempus fere, pridie videlicet Calendas Novembris, celebrem habuit Coloniæ provincialium Episcopornm synodnm; cui Godefridus Osnabrugensis, & Godefridus Mindensis interfuere, Ceteri per Legatos; missusque a Ludovico Monasteriensi Episcopo Magister Rutgerus de Aldendorp Decretorum doctor, & Henricus de Bicken Canonici Monasterienses. Multa in ea synodo salubriter statuta, ac pleraque renovata ex synodis Engelberti Archiepiscopi.

Chron. Salisb. apud Canisium tom. ult. Synodus Provincialis Coloniensis.

Opportune hæc Episcoporum synodus convocata ad Lolhardorum hæresin

Trithem. in Chron. Hirsaug. ad ann. 1315. & 1322. Lolhardorum hæresis, ejusque nefaria dogmata.

resin obterendam, quæ a Waltero quodam Lolhardorum Magistro, & principe flagitiosissimo illius sectæ, in urbe Coloniensi, vicinisque locis disseminabatur. Eademque hæc secta erat, quæ Begardorum & Beguinarum, quæ in Italia origines sumpserat Dulcino hæresiarcha, inde per Austriam & Bohemiam sparsa; reseditque inter Bohemiæ latibula ad tempora Hussitarum & Lutheri, e qua tanquam erucarum semine nostrorum temporum hæresis renata. Docebant enim hi pestilentes homines Missæ sacrificium esse superstitionem: Baptismum haud plus valere, quam quodlibet balneum: Hostiam, quæ in sacrificio offertur, aut in Eucharistia sumitur, non nisi fictitium esse Deum: proscripto pœnitentiæ Sacramento, peccatorum confessionem non Sacerdotibus, sed Laicis faciendam esse: Matrimonium haud aliter quam meretricium contractum reputandum: Extremam unctionem nihil prodesse mortalibus: Romanam Ecclesiam congregationem esse impiorum; ridebantur consecrationes Sacerdotum, templorum, altarium, aliorumque sacrorum; damnati ab his dies festi, jejunia, bonorum operum merces, Sanctorum honor cultusque; quippe, qui dicerent inane esse Sanctorum opem implorare: nec B. Virginem, a partu mansisse Virginem, & quæ ejusmodi nefanda erant dogmata, quæ tamen ipsorum etiam confessione cœli solisque lucem non ferrent: cœtus suos conventusque non nisi in speluncis & tabulis ædium agitabant, in omnem libidinem effusi; nulloque discrimine miscebatur pater cum filia, frater cum sorore, mares cum fœminis; qui tamen omnium sanctissimos se ferebant, cum mortalium flagitiosissimi viverent. Horum magister doctorque Walterus, postquam Moguntia Coloniam venerat, sparsisque in vulgus libellis, Germanico idiomate scriptis, multos corruperat, comprehensus est & in carcerem conjectus, palam ante supplicium confessus, multos se relinquere sui dogmatis tam in urbe, quam in vicinis circum locis discipulos.

At ne hæc hæresis in Westphaliam penetraret, fecit vigilantia Episcoporum, qui tum præstantissimi censebantur ex avita majorum religione, Ludovicus Monasteriensis: Godefridus Osnabrugensis, alterque Godefridus Mindensis, Bernardus Paderbornensis, cœterique sacrorum præsules. Et Ludovicus Monasteriensis, qui ob generis claritudinem ac sapientiam hoc ipso anno arbiter pacis inter Henricum Coloniensium Archiepiscopum & Comitem Waldecensem delectus, ea lege utrumque composuit, ne Statberga, Mons videlicet Martis, suo præsidio nudaretur, nisi & Comes vicissim castrum Wetterburgum prius everteret. Quæ pacta cum post violarentur, Ludovicus rursum utrumque reconciliavit: Quo tempore simul Ludovicus Episcopus fundationem Capellæ Strombergensis liberalitate Conradi de Batenhorst militis factam approbavit, idque consensione, uti tabulæ monstrant, venerabilium Dominorum Decani, & totius Capituli, Egberti de Benthem Ecclesiæ majoris Vicedomini & Archidiaconi Strombergensis. Effecere id Pontificis literæ, de quibus supra relatum est, & Ludovici religiosissimi pietas, qua erga S. Crucem locumque sacrum ferebatur.

P. Crumbach ex vetustis monumentis. Ludovicus Ep. Monast. Comitem Waldec. & Archiep. Colon. conciliat.

Et ratam habet fundationem sacelli Strombergensis.

Bernardi interim Episcopi nostri haud aliud negotium, quam cum suis vicinisque bonam amicitiam colere. Quemadmodum inter ipsum & Robertum Corbeiensem Abbatem mutuæ defensionis fœdus initum; id quod pridie D. Martini publicis tabulis consignatum est. Atque ut duas potentiores suæ diœcesis civitates, Warburgum & Brakelenam, arctius sibi in societatem pacis bellive colligaret, utrique vetera privilegia confirmavit. Qua super re in tabulario nostro publicæ literæ adsunt. Ac Warburgensium tabulis dum se Bernardus Episcopum inscribit, satis constat altero statim anno consecratum fuisse.

Bernardus Ep. Paderb. veterum Warburg. & Brackelensium jura confirmat.

Haud minori beneficio sibi devinxit Comitem Swalenberg. & Ravensberg. Nam cum Guntherus Swalenbergensis Comes ob inevitabilem, ut scribit, necessitatem Ottonem Ravensbergensem Comitem cognatum suum publicis tabulis anno superiori fecisset successorem bonorum, simul transscribendo illi omnes Vasallos, Ministeriales, & feudatarios suos; aliis etiam literis ad Bernardum Episcopum nostrum scriptis petit id sibi ejus voluntate & beneficio

Guntherus Comes Swalenberg. a Bernardo Ep. petit sibi permitti, ut possit successorem bonorum suorum facere Comitem Ravensb.

neficio permitti, ita enim Comes ad Episcopum nostrum.

Reverendo Domino suo, Domino Bernhardo Episcopo Paderbornensi Dei gratia Guntherus Comes de Swalenberghe debitum obsequium cum salute. Notum vobis facimus harum serie literarum, quod cum pleno & expresso consensu filii nostri Adolphi, ac omnium hæredum nostrorum, omnes nostros Ministeriales & vasallos, atque fideles in virum Nobilem Dominum Ottonem de Ravensberg consanguineum nostrum prædictum, & suam posteritatem transtulimus, cum omni jure, quod nobis & nostris hæredibus in eis hactenus competebat, vel competere possit in futurum. Quapropter honestatem vestram attentius deprecamur, quatenus Ministeriales nostros & vasallos, atque fideles, a vobis, & ab Ecclesia Paderbornensi descendentes, sicut nos & progenitores nostri eos a vobis & prædecessoribus vestris tenuimus, præfato Comiti conferre dignemini, & eum ac hæredes suos de præmissis infeudare. In cujus rei testimonium & munimen præmissorum nostrum sigillum præsentibus duximus apponendum. Datum & actum anno Domini 1322, crastino Divisionis Apostolorum.

Annus Christi 1323.

Joannis XXII. Pont. 7. Ludovici IV. & Friderici III. Reg. 10 Bernardi V. Ep. Pad. 3.

Novæ in Imperio turbæ, ob abrogatum a Pontifice Ludovico Regi Imperium.

Victo & in captivitatem abducto Friderico Rege, cum pax & quies sperabatur, novum Reipublicæ Christianæ vulnus infligi cœpit. Quippe Joannes Pontifex Ludovicum Regem Avenionem ad dicendam causam citat; datumque crimini, quod nondum inspecta probataque electione regnum sibi sumeret, & Imperatorem se gereret sine Apostolicæ sedis auctoritate: quodque Galeatium & Vicecomitem Mediolanenses schismaticos damnatosque a Pontifice armis adversus Ecclesiam Romanam juvisset, ac filium suum septemvirali dignitate auxisset. Nam exstincta Brandeburgicorum Marchionum familia, Ludovicum filium majorem natu Marchiæ Brandeburgicæ imposuerat. Inde Ludovico, cum ad dictum diem se non stitisset, V. Idus Julii abrogatur Imperium. Ea sententia per omne Imperium promulgata, Ludovicus XV Calend. Januarii Nurimbergæ concilium advocat, palamque contestatur, iniquis apud Pontificem accusationibus secum agi, qui majori Suffragiorum numero sit electus, nec consilia, nec arma cum hostibus Romanæ Ecclesiæ communicarit; eo se appellare ad Pontificem melius edocendum, aut ad concilium generale, aut ad sedem Petri, quæ Romæ sit; quod in Galliis Rex Galliarum inflammaret Pontificis adversus se odia. Sane auctor est Albertus Argentinensis, convenisse per id tempus prope Confluentiam Legatos Pontificis & Regis Franciæ, agitasseque cum Germanis consilia de Francorum Rege ad Imperium admovendo, quæ disjecerit Commendator Ordinis Teutonici, frater Matthiæ Moguntini Archiepiscopi. Quanquam nec Parisiis, uti nec in Germania a juris consultis probaretur processus adversus Ludovicum; interque Theologos repertus est Ockamus, gente Anglus, & ordine Franciscanus Monachus, qui Ludovico scripserit, securumque fecerit hoc cumprimis dicto: tu me Imperator gladio, ego te calamo defendam.

Comes Marcanus diœcesim Monasteriensem vastat, capto ejusdem diœcesis Episcopo. *Levoldus. Chron. Monast. Kersenbr. in Episcop. Monast.*

Atque ea dum commoto rursum Imperii statu aguntur, Westphaliam conturbavit Engelbertus Marcanus Comes; facta quippe in diœcesin Monasteriensem irruptione, Halterenam ad Luppiam Monasteriensis Episcopi Oppidum occupat; inde per interiorem diœcesin ferro flammaque grassando, Sendenhorstium Oppidum expugnat, injectisque ignibus exurit, frustra Ludovico Episcopo Oppidanos ad defensionem, frustra etiam suos nobiles clientesque milites ad subsidium pugnamque cohortante. Quibus non dejectus Ludovicus Episcopus validiores copias contrahit, ulturusque Marcanum, ad Hammonam Oppidum expugnandum ducit. Quæ postquam Marcano mature detecta, cum instructis copiis in campum prodit, occurrentemque Monasteriensem Episcopum ad pontem Hammonensem una cum 70 equitibus intercipit, captumque abducit. Id quod

Hassorum militum, quos e sua gente conductos, submissosve a Landgravio habebat, temeritate, locorumque ignorantia factum referunt annales. Ea victoria inflatus Marcanus pridie Apostolorum Petri & Pauli novam in diœcesin incursionem fecit, perlatusque ad diœcesis aggeres, quos vulgo Landwere vocant, Episcopi provinciales milites excubitoresque profligat. Inde pridie Margarethæ virginis ad arcem Reuschenberg Monasterienses aggressus, altera clade in fugam compellit. Sed levia hæc, nec digna referri, nisi Levoldus Marcanorum suorum studiosissimus retulisset.

At Theodoricus Cliviæ Comes, cum indigne ferret iis injuriis tractari cognatum Episcopum suum, quem Otto frater introduxerat; & ipse Marcano bellum movit, magnaque damna Marchiæ intulit. Qua opportunitate excitati Monasterienses Halterenam recipiunt, junctamque Cliviæ comitatui Marchiam pervastant. His malis fractus Marcanus ad pacta se offert; datique arbitri Adolphus Montium, & Henricus Waldecensis Comites. Pax demum his legibus convenit: Ludovicus pro se & ceteris captivis 7000 marcas penderet: Marcano fas esset Lunense Oppidum Luppiæ impositum munire, & pro arbitratu ædificiis instruere.

Spectabat hæc ex bona quiete Bernardus Episcopus noster, nullis vicinorum bellis immixtus, quem hic annus occupavit in perlustranda diœcesi, inspiciendisque parœciis, & religiosorum Monasteriis. Ac cum grata memoria recoleret liberalissimam donationem Sophiæ Herisiensis Abbatissæ, totiusque cœtus illius religiosarum Virginum, qua ante centum annos castrum Hindeberg, & civitatem Brakelensem ultro in manus dedere Bernardo III. Episcopo, & Paderbornensi Ecclesiæ, uti hæc supra a nobis relata sunt, Bernardus Episcopus noster multis atque eximiis privilegiis Herisiam exornavit, quod hisce literis posteritati testatum esse voluit.

Bernardus Ep. plura Herisiensibus privilegia confert.

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus salutem omnibus in perpetuum. Noscat evidenter fidelium, tam præsentium quam futurorum, sincera charitas, quod donationem proprietatis castri Hindenburg, & civitatis in Brakele, & septem mansorum ante castrum Hindenborg sitorum, quos quidem mansos una cum castro Wernberg Wernerus & Joannes fratres de Hindenborg nobis & Ecclesiæ nostræ vendere decreverunt, prout mansi illi in toto vel in parte ab Ecclesia Herisiensi descenderunt, quam Domina Sophia Abbatissa sæcularis Ecclesiæ Herisiensis de consensu sui conventus nobis & Ecclesiæ nostræ perpetua donatione donavit, & tradidit; gratam gerimus & acceptam, ejusque donationem in hoc facto multipliciter commendamus, & ut eadem Domina Abbatissa ac Herisiensis Ecclesia in perpetuum sentiant, se a nobis perfectam gratitudinem recepisse, de consilio, beneplacito, ac pleno consensu honorabilium Dominorum, Præpositi, Decani & Capituli nostri statuimus & ordinamus, ut quidquid juris, commodi, seu honoris Ecclesia Herisiensis, & ejus homines habuerunt in civitate Brakele, excepta sola proprietate fundi civitatis, hoc totum integrum & illæsum retinere debeant in futurum, eo superaddito, quod bona Ecclesiæ Herisiensis, & personarum, seu hominum ipsius Ecclesiæ & etiam ipsi homines in civitate Brakele judicio Ecclesiastico, vel sæculari nunquam debebunt, nec poterunt arrestari, nisi possit legitime ostendi, quod seu homines Ecclesiæ ipsius coram Domina Abbatissa Herisiensi, quæ pro tempore fuerit, justitiam facere denegarint. Item pro ampliori recompensa ejusdem donationis de consensu Capituli nostri Dominam Abbatissam, & conventum & Clerum per Dominam Abbatissam in Herisia beneficiatum, & familiam Dominarum libertamus, eximimus, & liberos esse volumus in perpetuum ab omni exactione seu contributione, aut petitione Episcopali, sive illa sit generalis per totam diœcesin Paderbornensem, sive specialis, ad Clerum Episcopatus Paderbornensis, & ad Ecclesias in Paderbornensi diœcesi constitutas. Ita videlicet quod Ecclesia Herisiensis ad quamcunque exactionem, contributionem, subventionem & petitionem Episcopalem sub quacunque forma verborum hoc exprimatur, vel exprimi possit, nihil omnino contribuere teneatur. Imo etiam talis contributio ab eadem Ecclesia & ejus personis nec unquam debet peti, nec omnino requiri,

sed

sed curati tenebuntur facere, quod una cum aliis sacerdotibus in æde Brakele existentibus hactenus facere consueverunt Adhæc ex uberioris gratiæ & benignitatis dono in recompensam supradictæ donationis concedimus Ecclesiæ Herisiensi, quod si Ecclesia ipsa seu ejus personæ nomine Ecclesiæ pariter & divisim uno tempore vel pluribus bona aliqua, scilicet decimas, mansos, & quæcunque bona alia hæreditaria comparare possint, vel alia justo titulo acquirere usque ad summam trecentarum marcarum denariorum Susatensium, exceptis munitionibus, & jurisdictionibus & judiciis, & propriis hominibus Ecclesiæ Paderbornensis, quorum quidem bonorum ad nos & Ecclesiam nostram proprietas pertinet, illam proprietatem nos, vel Successores nostri & Capitulum liberaliter, & absque ulla difficultate donabimus, & donare tenebimur Ecclesiæ Herisiensi, & literas super tali donatione confectas absque difficultate, & expensis literarum Herisiensis cum sigillis nostris dabimus sigillatas. Ad evidentiam vero, & ad perpetuæ rei memoriam eorum, quæ supra scripta sunt, præsentem literam sigillorum nostrorum, scilicet Episcopi & Capituli, fecimus appensione muniri. Nos vero Dei gratia Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis supradicta omnia recognoscimus esse vera, & pro testimonio nostræ ratificationis, approbationis, voluntatis, & consensus sigillum nostrum apposuimus huic scripto. Testes hujus rei sunt Ludolfus Decanus BB. Apostolorum Petri & Andreæ Paderbornensis, Liborius Canonicus Ecclesiæ Bilveldensis & Notarius Reverendi Domini Episcopi Paderbornensis, Bertoldus & Henricus Presbyteri hebdomadarii Ecclesiæ Herisiensis, Henricus Capellanus Dominæ Abbatissæ Ecclesiæ prædictæ, Rabeno de Drilorch, Hermannus de Heerse milites, Henricus Bolemast, Gerardus de Telingsdorpff Officiatus Domini Episcopi prædicti famuli, & alii quam plures fide digni. Datum die Dominica, qua cantatur misericordia Domini. Anno Domini Millesimo trecentesimo vigesimo tertio.

Annus Christi 1324.

Joannis XXII Pont. 8. Ludovici IV. & Frid. III. Reg. 11. Bernardi V. Ep. Pad. 4.

Oderic. in histor. Eccl. Bzovius. Hervvart. Annal. Boici. Chr. Colon. Ludovicus R. a Pontifice excommunicatur

Laborabat per hæc Imperium ex dissidii malo inter Pontificem & Ludovicum Regem. Nam etsi Ludovicus Legatos suos misisset ad Pontificem, qui objecta crimina diluerent, atque ipse etiam, si qua in re læsisset Pontificem, pro iis satisfacturum se, fidumque Ecclesiæ defensorem promitteret; Pontifex nihilominus ex causis in concilio Cardinalium discussis (quas auctor historiæ Ecclesiasticæ multis exponit, contenditque adversus Herwartum) X. Calend. Aprilis Ludovicum Regem anathemate percutit, ac V. deinde Calend. Julii veluti contumaci Imperium abrogat, quod scriptis per Germaniam ad Episcopos literis promulgari jussit. Quare vetus denuo schismatis malum, severitate Pontificum, Germaniam afflixit. Quippe cum Trevirensis Pontificis mandato parere detrectaret, obsecuti sunt Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi: Ceteris inter hæc Episcopis & Principibus, quo se veterent, ambiguis, & hinc Regis, inde Pontificis indignationem metuentibus.

Nuptiæ Coloniæ celebrat.

Ludovicus Rex interea secundo Rheno delatus deductusque a Joanne Rege Bohemiæ ac multis Germaniæ proceribus mense Julio nuptias habuit Coloniæ cum Margaretha Wilhelmi Hollandiæ Comitis filia. Confluxit ad hanc celebritatem magno numero Germanica Belgicaque nobilitas; a qua cum Henricus Coloniensis Archiepiscopus se subtraheret, consortium Regis, communione priorum a Pontifice interdicti, aversatus, summam Regis (cui tamen constantissime hactenus hæserat) indignationem incurrit. Ut videas quam fluxæ sint & vanæ Principum amicitiæ. Ad Regis iram urbs Coloniensis, ac veteres Archiepiscopi hostes se commovere; obsessaque a Rege Bohemiæ Bonna Archiepiscopi sedes; quemadmodum id ab auctore Chronici Bohemici scriptum est; interque cetera damna Advocatia urbis Tremoniensis adempta Archiepiscopo, translataque auctoritate Regis in Waldecensem Comitem. *Chron. Bohem. Calvisius. P. Crumb.*

Ingens deinde bellum conflatum in Ludovicum Monasteriensem Episcopum,

Bellum Ludovicum Ep. Monast. inter & Gelriæ Comitem quorundam interventu componitur.

pum, seu Rege inflammante, quod cum Coloniensi se ad Pontificis voluntatem accomodaret, seu Gelriæ Comitis conspiratione. Interceperat enim Gelder Brevordiæ castrum; quam injuriam ulturus Monasteriensis, castrum armata manu recipit, aliaque Geldri loca aut vastat, aut eripit, milite, ut fit, simul in arma accenso. Ad quæ Gelder excandescere, & ferale classicum canere; tractique in societatem belli Joannes Rex Bohemiæ, Episcopi Leodiensis & Trajectensis, Comites Flandriæ, Hollandiæ, Artesiæ, Marchiæ, Juliæ & Montium; Ab his exercitus 7000 equitum, & peditum longe majori numero contractus, itumque in Monasteriensem diœcesin. Non in hoc discrimen conjectus Ludovicus animum abjecit; præterque provincialem militem, quem maximis contraxerat viribus, Episcopum Osnabrugensem, Lippiensem, Waldecanum, Seinensem, aliosque sibi Comites & Dynastas jungit in belli societatem. Horum auxiliaribus copiis adjutus, confisusque patrocinio D. Pauli, & causæ æquitate Coesfeldiam procedit, hosti obviam. Stabat festo D. Ægidii die uterque exercitus in acie, ac velitationibus etiam commissus; cum viri inter eos spectabiles miserati impendentem lanienam, pacem suasere partibus, ad quam mox proni Episcopus ac Gelder. Datus inter alios arbiter Trajectensis Episcopus: conventumque discedere ab armis, castrum Bredevordiæ permittere Gelro, circumjacentem vero terram cum villis & incolis juri Episcopi relinquere. Hæc tum sancte pacta; quanquam mox violata a Geldro.

Synodus Paderb. a Bernardo Ep. antiquo ritu celebrata.

Utrumne Bernardus Episcopus noster una cum Episcopo Osnabrugensi, & Timone fratre Lippiensium Comite Ludovico Monasteriensium Episcopo subsidia militaria transmiserit, etsi verisimile habeam, in annalium tamen nostrorum memoria non reperio.

Is interim hoc anno decoro magis Episcopi munere occupatus, convocato omni suo Clero & religiosorum ordine, celebrem Paderbornæ synodum celebravit, quam hoc prisco Episcoporum ritu, ut in ea annotatum, ingressus. Post hymnos horæ, quam primam dicunt, decantatos, Episcopus Capitularem locum intravit; ac postquam cum præsulibus Ecclesiæ & Canonicis pertractasset ea, quæ in synodo proponenda, quæque ad mores Cleri populique corrigendos decernanda essent, processit ad chorum Basilicæ, sequentibus Canonicis, consedítque ad aram principem; ubi retento candido indumento, sumpsit cappam & infulam Episcopalem capiti impositam, chirothecas, pedum pastorale, & annulum. Inde precibus rite persolutis, inter duos Abbates infulis quoque conspicuos medius deductus ad synodi locum; hos secuti Præpositus & Decanus palliis quoque sacris decori, post illos ceteri Canonici & Clerus omnis ordine suo, sacris quoque indumentis ornati. Agmen illud sacrum præcessere duo scholares cum signo crucis; post illos duo alii scholares, quorum alter thuribulum, alter candelabrum gestabat. Hos consecuti Diaconus & Subdiaconus, quorum alter librum Evangelii, alter sacras vestes præferebat. Demum cantores duo Canonici, ac Camerarius, a quo sella Episcopalis deportabatur. Ita synodum ingressus Episcopus; in qua cum multa utiliter constituta sunt, tum ordo divinorum officiorum per singulos anni festos dies accuratissime digestus, atque integro, qui superest, libro præscriptus. Quam in rem hoc Episcopi mandatum, quod libri præfatio habet, in synodo palam recitatum. *Hunc ordinem divinorum officiorum venerabilis Pater Dominus Bernardus de Lippia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus ex diversis Prælatorum ejusdem Ecclesiæ libris antiquis colligi & scribi fecit, & statuit ab universo ejusdem Ecclesiæ Clero in perpetuum observari, ipso die Galli Confessoris in generali synodo. Anno Domini* MCCCXXIII, *& mandavit, quod quicunque Prælatus aut Clericus post publicationem sine consilio sui Episcopi & Capituli simul aliqua in isto ordine mutaverit, ipso facto in anathemate sit.*

Castrum & oppidum Vörden, donatione Abbatis Mariænmunster, accedunt ad Ecclesiam Pad.

Auxit etiam hoc anno Bernardus Episcopus diœcesin suam castro & Oppido Vorden. Id quidem castrum Abbas Cœnobii Mariæ olim extruxerat, munieratque cum Oppido; post vero, cum adversus vicinorum incursiones, prædonum insolentiam, & temporum iniquitatem nec castrum, nec oppidum

cum

cum circumpositis possessionibus infirmi Monachi tueri amplius non possent, Abbas & Cœnobitæ ultronea donatione ad Episcopum & Ecclesiam Paderbornensem transtulere; delectusque in locum Comitis Swalenbergensis Episcopus Advocatus & defensor Monasterii. Quanquam id non sine grata compensatione Episcopi & Capituli factum sit. Ea vero donatio, cum ad annalium nostrorum memoriam spectet, hic ipsas tabulas reddimus.

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus salutem omnibus in perpetuum. Quæ coram nobis perpetuo duratura in memoria digna geruntur, ne per oblivionem tollantur, expedit ut scripturæ testimonio posteris innotescant. Noverint igitur universi, & præcipue illi, quorum interest, quod Dominus Hermannus Abbas & totus conventus dicti Monasterii prope Svalenberg, ordinis sancti Benedicti, nostræ diœcesis, provida deliberatioe præhabita, considerantes statum terræ sibi circumjacentis esse periculosum, & bona sua temporalia jacere absque cultoribus, miserabiliter esse desolata, nec adesse sibi temporales facultates, sine quibus cultus divinus libere exerceri non potest, unde Fratribus de conventu victualia, & quotidiana stipendia ministrentur. Et quia contra quotidianos prædonum, & invasorum loci illius insultus ultra subsistere non valent, nisi adsit eis temporalis dominii præsidium opportunum; propter quod ad nos, & ad Ecclesiam nostram, de qua maxime bonum præsumunt, fiducialiter confugientes, personas suas, & omnia bona sua mundana per nexum colligationis indissolubilis nobis subdiderunt, & firmiter astrinxerunt, ut propter nos & successores nostros & Ecclesiam nostram nullum quærere, requirere, & assumere Dominum, defensorem, Advocatum, aut tutorem valeant in perpetuum temporalem. Nosque & Successores nostri atque Ecclesia nostra Abbatem & conventum de Monasterio, & omnia bona eorum defendere atque tueri constanter tenebimur pro omnibus viribus nostris contra invasores & oppressores, quorumcunque dolo, fraude, & negligentia penitus exclusis, ut sub alis protectionis nostræ, & Successorum nostrorum pacis amœnitate, & rerum temporalium ubertate, prout Deus donaverit, securius perfruantur. Et si occasione colligationis & subjectionis Abbatis & conventus prædicti, a Comitibus de Schwalenberg, *seu aliis quibuscunque, cujuscunque sint conditionis, sexus, aut status, impugnantur, opprimuntur, eos a talibus oppressionibus debemus juxta omnem possibilitatem nostram defendere, & efficaci defensionis subsidio præservare. Per hanc tamen colligationem nullum jus speciale in bonis, prædicti Monasterii Nobis, aut nostris Successoribus acquiratur, ut in hominibus & bonis Monasterii ejusdem aliquas petitiones facere, vel quicquam temporalis commodi petere, quærere, vel exigere debeamus, sed solam defensionem & conservationem hominum & bonorum Monasterii ejusdem, ut est dictum. Item prædictus Dominus Abbas & totus conventus de Monasterio post plures deliberationes, & post diversos tractatus solennes, qui in factis hujusmodi de juris præcepto præcedere, & præmitti debent, ex speciali dilectione, & propter firmam spem, quibus circa Nos, & Ecclesiam nostram cum charitatis zelo moventur, pari voto, unanimi voluntate, atque cum expresso consensu omnium illorum, quorum consensus ad hoc fuerat merito requirendus, donaverunt Nobis, Successoribus nostris, & Ecclesiæ Paderbornensi donatione vera, perfecta, atque in perpetuum valitura munitionem suam, videlicet castrum & Oppidum dictum to* dem Vorde, *cum omnibus suis juribus & jurisdictionibus, & specialiter cum alto judicio, quod* Gogerichte *vulgariter dicitur, agris, campis, silvis, nemoribus, terris cultis & incultis, viis & inviis, aquis aquarumque decursibus, piscinis, cum decimis, & cæteris pertinentiis universis, prout hæc omnia comprehenduntur & includuntur sub metis, finibus, terminis, seu limitibus inferius annotatis. Quod quidem castrum & munitionem Abbas & conventus prædicti in solo fundo proprio suo suis propriis sumptibus exstruxerunt, nihil juris sibi retinentes, seu reservantes ibidem nisi solam Ecclesiam in Oppido constructam, & quatuor mansos in campo a decima solutos, unam piscinam ante Oppidum, & unum molendinum, quod eidem piscinæ adjacet, quæ cum una area ad hoc convenienti ad dotem illius Ecclesiæ jugiter permanebunt. Isti vero sunt limites*

tes & termini, in quibus concluduntur agri & cætera jura ad Oppidum **Vorde** *pertinentia, & incipiunt a via, qua itur de* **Brakele** *ad Monasterium* **Munster** *prope* **Abbenborg** *ascendendo ad piscinam charitatum, piscina ipsa exclusa, & a piscina ipsa usque ad molendinum* **Schnaghermullen**, *molendino excluso, & a molendino citra montem* **Schulenborg**, *monte ipso excluso, & per medium vallis intra montem* **Schulenborg** *& Monasterium ascendendo ad viam, quæ dicitur* **Munsterwegh**, *qua itur a Monasterio in villam, quæ dicitur* **Wenden**, *per silvam dictam* **Munsterholt**, *monte* **Hungerberg** *incluso usque ad vias* **Schratwegen**, *& transeundo viam* **Schratwegen** *ad villam* **Wende** *prope tiliam in sinistra parte villæ, tilia in supercilio montis exclusa, & sic a villa* **Wenden** *directe procedendo ad viam, qua itur de* **Oldenborg** *versus Huxariam, & deinceps per paludem* **Woldessen** *ad locum, ubi terminatur* **Tilwoldesser Marck**, *& ab illa marca directe transeundo ad* **Oldenberger** *marcam, piscina tamen* **Woldesse** *apud Monasterium remanebit. Item ab* **Oldenberger Marck** *ad locum dictum* **Schwineßgrabe**, *& ab hinc circulariter redeundo ad viam* **Brakelen**, *qua itur ad Monasterium prope Abbenborg, de qua signa terminorum & limitum, ut supra scribitur, sumpserunt initium. Ex hac larga & devota donatione Nobis & Ecclesiæ nostræ facta perpendere debent nostri Successores, se ad protectionem dicti Monasterii, & bonorum ipsius, etiamsi labores & expensæ eis in hoc accrescant, non frustra sed ex debito obligari. Nos etiam ut eandem liberalitatem gratitudine condigna perpendere & respicere dinoscamur, de beneplacito, voluntate, & consensu totius Capituli nostri, & nominatim Domini Borchardi de Assebroch loci illius Archidiaconi, dotes Ecclesiarum, atque Ecclesias in Nihim, & in Pomessen, ac in* **Oldenberge**, *& quatuor mansos ante Oppidum Nihim sitos, Nobis & Ecclesiæ nostræ pertinentes a decima absolutos, & duas areas in Nihim, quarum unam inhabitavit plebanus, & alteram eidem contiguam, quæ fuerat Hermanni de Horne, ut ex illis fiat una area dotalis, ab omni servitio & onere civitatis quitam, & liberam donamus, donatione vera, perfecta, & similiter in perpetuum valitura, atque incorporamus cum omnibus suis juribus, & pertinentiis Abbati & conventui de Monasterio supradicto, ut eædem Ecclesiæ una cum* Ecclesia **Steinheim**, *& Ecclesia in* **Voerde** *sit in potestate Abbatis & conventus de Monasterio. Et quod Abbas Ecclesias suas per suos Monachos, viros tamen idoneos ad suum beneplacitum ponendos & revocandos seu removendos ex causa dum noverit expedire, gubernari faciat, & fructus, proventus seu obventiones ab eisdem* Ecclesiis *recipiat, ex quibus indigentiam Fratrum sui conventus amplius relevare: jura tamen ligna resecandi* **in Marcke Oldenberge** *ad dotem Ecclesiæ hactenus pertinentia quæ* **Echtwort** *in vulgo nuncupantur, Nobis, nostris successoribus, & Ecclesiæ specialiter reservamus, & ad munitionem* **Voerde** *volumus jugiter pertinere: Item de consilio & consensu Capituli nostri cassamus, & irritamus litteras prædecessoris nostri super translatione facienda per Abbatem, & conventum prædictos de Monasterio ad Oppidum* **Steinheim** *confectas, sed potius decernimus, ut in loco suæ primæ fundationis de cætero permaneant, ut loci illius fundatores sua spe & devoto proposito, qui congregationem Monachorum ibidem instituerunt, & ibidem permanere perpetuo decreverunt, ipsasque litteras declaramus de cætero nullius existere firmitatis eo salvo, quod Ecclesia in* **Steinheim** *cum sua dote, & cæteris pertinentiis incorporata remaneant Monasterio supradicto, & Abbas Monasterii, qui pro tempore fuerit, per Nos & successores speciali quadam prærogativa honorari dignoscatur; quotiescunque Abbas Monasteriensis post electionem de se factam confirmatus fuerit ab Episcopo Paderbornensi, tunc curam animarum Ecclesiarum in Nihim, in* **Steinheim**, *in* **Pomessen**, *in* **Voerde**, *& in* **Oldenbergen**, *quæ ab Archidiacono loci hactenus tenebantur, recipere debet, cui etiam Episcopo de juribus Episcopalibus, quantum ad Ecclesias illas integre respondebit. Nos etiam & Successores nostri, qui collationes prædictarum quinque Ecclesiarum in potestatem Abbatis Monasteriensis, & suorum Successorum transtulimus pro aliquali recompensa, potestatem habebimus conferendi in Monasterio ex nunc & in perpetuum tertiam præbendam, quam ibidem vacare contigerit,*

gerit, personæ tamen idoneæ, & ad regularem institutionem aptæ: Quæ quidem persona recipietur absque difficultate a Fratribus conventus, secundum consuetudinem, quæ juxta Monachos ibidem de novo receptos a retroactis temporibus esse dignoscitur observata. Quotiescunque vero Abbas prædictus in præfatis quinque Ecclesiis, seu in altera ipsarum novos Rectores ponere decreverit, toties destinabit eos ad loci Archidiaconum, ut sibi solum quoad observantiam & executionem mandatorum suorum obedientiam repromittant. Ipse enim Abbas, seu confratres sui, qui prædictis Ecclesiis præsunt, Archidiaconum loci, vel ejus substitutum temporibus illis, dum synodis præsidet, & præsidere consueverunt, Archidiaconalibus honorifice recipere, & decenter procurare tenebuntur, sicut hactenus fieri est consuetum. Cum autem Monachi illi, qui prædictas regunt Ecclesias, decedunt, vel ad mandatum sui Abbatis recedunt, loci Archidiaconi jura illa, quæ communiter vocantur synodalia, & quæ a sæcularibus Clericis decedentibus suis Archidiaconis exhiberi consueverunt, dare, & persolvere, cum Monachi proprium non habeant, nullatenus tenebuntur, nec Archidiaconus loci talia jura debet requirere seu petere ab iisdem, sed in recompensam istius emolumenti Abbas Monasteriensis, & ejus successores Archidiacono in Steinheim *qui pro tempore fuerit, unam marcam denariorum in Susato legalium, in die B. Galli Confessoris in Paderborn singulis annis futuris nomine pensionis annuæ præsentabunt, In signum etiam recognitionis hujus donationis, & libertatis per Nos & Ecclesiam nostram factæ Monasterio supradicto de omnibus prænominatis quinque Ecclesiis dabit Abbas Monasteriensis Capitulo nostro singulis annis in die B. Liborii Confessoris viginti & quatuor libras ceræ, de qua fieri debent duo cerei magni omni die ad missam in superiori choro ante altare B. Liborii post præfationem accendendi, & nullatenus extinguendi tamdiu, quousque elevatio salutaris hostiæ & calicis cum omni reverentia plenius sit completa. Ut autem præsentis ordinationis perpetuus contractus fideliter & inviolabiliter observetur, præsentes litteras desuper confectas conscribi, & sigillorum utrarumque partium, Nostro scilicet & Capituli nostri & Abbatis atque conventus de Monasterio parte ex altera appositione litteris præsentibus sub una forma & tenore duplicatis ad perpetuam rei memoriam fecimus communiri. Nos vero Hermannus Abbas & conventus de Monasterio prope* Schwalenberg *supradicti, omnia & singula superius in præsentibus litteris conscripta recognoscimus esse vera, & ad firmandam gestorum hujusmodi veritatem sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Testes hujus rei sunt Ludolphus Decanus Ecclesiæ Sanctorum Petri & Andreæ Apostolorum Paderborn, Henricus Decanus novæ Ecclesiæ sancti Petri in Huxaria, Bertholdus Plebanus in Brackle, Liborius Notarius dicti Domini Episcopi, Everhardus de Mendersen, Olricus de Neder famuli, & alii quam plures fide digni. Datum Paderbornis, Anno Domini Millesimo trecentesimo vigesimo quarto, in die beati Petri Apostoli ad Cathedram.*

Convenere præterea hoc anno Delbrugiæ Bernardus Episcopus, Simon frater Comes, & Simon Comes Ritbergensis Paderbornensis Ecclesiæ Canonicus, multique honorati viri. Quo in congressu Simon Comes Lippiensis largos decimarum proventus, quos in superiori inferiorique Brake, Comitatus Lippiensis, a majoribus feudi nomine ab Ecclesia Paderbornensi acceperat, ultro reddidit Bernardo Episcopo fratri suo; quos exinde Episcopus ex consensu Capituli Abbati & Cœnobio Marienfeldensi donavit; idque religione & pietate in sacrum hunc locum factum ab utroque, in quo tritavus illorum Bernardus II. olim Monachi habitum susceperat, ex eoque Selonienfium Episcopus transumptus erat. Extant hujus donationis binæ tabulæ, quorum alteræ in Delbrugia Idibus Martii, alteræ Paderbornæ XII Calend. Aprilis multis testibus approbatæ consignatæque sunt; ac in postremis hisce Simon fatetur, se id ex voluntate quatuor filiorum suorum, Henrici videlicet Mindensis Præpositi, Ottonis, Simonis & Bernardi fecisse; ut jam Pideritius Scriptor Lippiensis fallat, qui duos tantum Simonis hujus II. filios recenset, Ottonem videlicet & Bernardum, a quibus comitatus primum in duas partes divisus, Ottone Blombergam, Bernardo

Conventus Delbrugiensis, in quo Comes Lippiensis Decimas Episcopo Pad. reddit quas hic Cœnobio Marienfeldensi attribuit.

Piderit. Geneal. 7. Chron. Mind. Crantz. l. 9 Metrop. c. 19.

Hornam incolente. Sed ille hæredum tantum filiorum meminerit.

Et convenit inter Episcopum & viduam de Hörde de villa Mönninghausen.

Eodem in loco Bernardum Episcopum inter & viduam Friderici de Hörde convenit de Villa Monninghausana, tabulis sequentibus hac super re decima sexta Januarii confectis.

Nos Cunegundis relicta quondam Friderici de Horde militis, ac Thymmo & Bernardus eorum filii recognoscimus, ac præsentibus attestamur, quod cum quæstio seu controversia inter Nos ex una, & Reverendum Dominum Dominum Bernardum Episcopum, Præpositum, Decanum, & Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis parte ex altera super officio suo seu villicatione in Monninghausen verteretur, placitavimus & concordavimus, mediantibus Nobilibus viris Dominis Simone Domino Lippiensi. Hermanno, Ludolpho, Burggraviis in Stromberg, & Alberone post milite amicabilibus compositoribus, dictis vulgariter Schuldde, *inter nos specialiter pro utraque parte deputatis & electis cum dictis Domino Episcopo, Decano & Capitulo, in hunc modum videlicet, quod dictum officium, seu villicationem in Monninghausen, cum omnibus suis juribus & pertinentiis, quod, vel quam ab eisdem Dominis, Episcopo, Præposito, Decano & Capitulo, tenemus pro octingentis marcis denariorum in monasterio & Sosato legalium titulo pignoris obligatum, seu obligatam, quandocunque, quocunque anno dicti Domini, Episcopus seu successores, seu Præpositus, Decanus, & Capitulum intra Beatorum Martini & Petri ad Cathed. subsequentis festa duntaxat dictum officium seu villicationem redimere decreverint, pro summa prædicta octingentarum marcarum denariorum prædictorum reddere & restituere tenebimur, liberum & solutum, seu liberam & solutam quibuslibet oppositionibus, dilationibus, seu impetitionibus ex contradictionibus quorumlibet retrojectis, cumque Nobis seu alteri nostrorum dictam redemptionem per unius mensis spatium præintimaverint, seu suo nomine præintimari fecerint, ipsum terminum solutionis in Lippia respicere, & pecuniam nostram hujusmodi ibidem recipere erimus obligati: renunciantes ex nunc oppositionibus, defensionibus, literis & instrumentis quibuscunque, ac universis juris tam Canonici quam civilis, beneficiisque, quæ contra formam præsentis literæ, aut aliquem articulum in ea contentum Nobis & hæredibus nostris possunt de jure vel de facto aliqualiter suffragari.*

In quarum omnium firmitatem Nos Cunigund ac Thymmo sigilla nostra, & Ego Bernardus sigillum Domini Erenfredi de Bredenole militis avunculi mei pro me, quia proprio sigillo careo, præsentibus duximus apponenda. Nos etiam Simon Dominus Lippiens. Hermannus, Ludolphus Burggravii in Stromberg, ac Albertus post miles compositores, & Zonæ prædictæ pronunciatores in testimonium præmissorum, quæ per nos acta pronunciata sunt, ad requisitionem ambarum partium præsens scriptum nostris sigillis duximus muniendum. Actum & datum in Delbrugge *Anno Domini millesimo, trecentesimo, vicesimo quarto, in die Beati Marcelli Papæ & martyris.*

Obitus Godefridi Ep. Mindens. cui succedit Ludovicus e Ducibus Luneburg.

Mortalem hanc vitam exuit hoc anno postridie S. Servatii Godefridus Waldecensis Comes, XXXVIII Mindensium Episcopus, gesto in decimum annum magistratu illo, magnoque sui desiderio relicto. Successor ei datus Ludovicus Ottonis Ducis Lunenburgensis filius consecratus Episcopus, qui exinde per XXII annos diœcesin quiete administravit, non alia re gesta magis commendatus, quam culto cum omnibus pacis studio.

Annus Christi 1325.

Joannis XXII. Pont. 9. Ludovici IV. Reg. 12. Bernardi V. Ep. Pad. 5.

Pace facta, liber a Ludovico R. Fridericus dimittitur. *Albertus Argent. Rebdorf. in annal. Hervvart. Spondanus. Boici annal Cuspinian.*

Tandem anno postero Ludovicus Cæsar publicæ Imperii tranquillitati consulturus, cum jam ante lanceam & cetera augustalia signa a Leopoldo Austriæ Duce accepisset, Fridericum Austrium e carcere Bavarico dimittit liberum; pace tamen prius inter utrumque certis legibus conventa. Utrumne Fridericus inter cetera regio se titulo exuere jussus sit, disceptant inter se Boji & Austrii scriptores. Auctor est Rebdorfius Fridericum una cum regno etiam regium titulum abjurasse, sed postquam libertati redditus, Regem se non minus quam antea scripsisse, quod Cuspinianus binis Friderici diplomatibus confici vult. Pax interim inter utrumque aliquamdiu bona fide culta; eo jam securius, quiescente æmulo, Ludovicus Cæsarem se ferre visus.

Veteres Archiep. Col. hostes in hujus diœcesin denuo irrumpunt *Levoldus.*

Sed hujus dominatu accensi veteres Coloniensis Archiepiscopi hostes, cives cumprimis Colonienses, unaque fœderati, Joannes Bohemiæ Rex, Engelbertus Marcanus, Adolphus Mon-

tium,

tium, Wilhelmus Hollandiæ Comites, Adolphus Leodiensis Episcopus, numeroso instructo exercitu in Westphaliam irrumpunt, evastatisque Coloniensis diœcesis agris, proximis ante festum Ascensionis diebus Wolmunstenium, munitissimum ad Ruram castrum, obsidione incingunt; in id quia omnis vis & machinæ conversæ, xxv Julii deditur, ac funditus evertitur. Hærebat Archiepiscopus, & Rupertus Virneburgicus Westphaliæ Marschallus cum copiis suis nunc Susati, nunc Werlis, si qua se adoriendi hostes occasio, aut solvendæ obsidionis via aperiret; at multa machinantem impediit Leodiensis Episcopus Marcani frater, castris circa Unnam Oppidum a tergo positis; metuque, ne quid tentaret, continuit Archiepiscopum. Calamitosa & fatalia tempora, quando Principes & Episcopi visi sunt arma civilia in se vertere, quæ majores olim in barbaros sumebant.

Pax nuper inter Ep. Monast. & Gelriæ Comitem inita, ab hoc violatur; ut redintegretur, multis ab Episcopo Monast. literis laboratur.

At non minus Reinaldus Gelriæ Comes, homo turbulentus & impius, qui jam in septimum annum fratrem tenebat in carcere, destitit divexare Ludovicum Monasteriensem Episcopum. Anno quidem superiori pax inter utrumque sancte convenerat, arbitro Joanne Trajectensi Episcopo. Vix dies unus alterve abiit, cum Gelder rapinis, incendiis & cœdibus grassari per diœcesin visus, damno etiam trium millium marcarum brevi illato. Qua super re literis ad Geldrum scriptis, quæ in manibus sunt, simulque ad fidejussores appellando, gravissime questus Episcopus, perfidiam & perjurium Comiti exprobat. Ac ne novo bello, quod jam justa ex causa sibi esse posset, inter se committantur, offert se integerrimus Episcopus denuo ad firmandam pacem, loco inter Vredenam & * Gronlo nominato, quo Trajectensem Episcopum secum deducturus sit, arbitrum pronæ pacificationis. Ad has Ludovici literas, intra octavam Paschæ datas, nihil respondit Gelder. Quare alteras idiomate germanico ad Geldrum dedit, quibus denuo se offert ad pacta inter se & Geldrum per Joannem Trajectensem Episcopum inita; petitque in hanc rem conventum institui Coloniæ; in eo quidquid Consules ac Senatores Agrippinenses arbitri præscripturi sint, id a se sancte observatum iri. Literæ hæ triduo post festum Philippi & Jacobi transmissæ: At Geldro ad omnia tergi versanti addidit tertias literas, quibus spondet, se post festum D. Michaëlis venturum Coloniam cum comitibus, Godefrido Seinensi, Ottone Ravensbergensi, & Simone de Lippia, fratre Bernardi Episcopi; rogatque Reinaldum Gelriæ Comitem, ut ipse vicissim cum Wilhelmo Hollandiæ, Gerhardo Juliacensi, & Adolpho Montium Comite adsit Coloniæ ad præstitutum diem; ibi quidquid hi arbitri de pactis per Trajectensem Episcopum statutis decisuri sint, se ratum habiturum; interim captivi utriusque nec sine litro solvantur, maneantque 500 marcæ, quibus Geldro ob Bredevordiam Ludovicus obstrictus sit. Veneritne Coloniam Gelder, haud compertum, id tantum Monasterienses quidam fasti memorant, post biennium demum bellum hoc sopitum esse, Stadonamque & circumpositas Bredevordiæ possessiones agrorum cessisse Monasteriensi, Geldro vero arcem Bredevordianam. Traducuntur passim ex ævo illo Episcopi a scriptoribus nostrorum temporum tanquam ad aliena a munere sacro bella proruperint, ac spoliis aliorum Episcopatus auxerint. Sed hi parum memores, quibus injuriis lacessiti, & qua necessitate adacti, invitique ad arma protracti sint, quando alterutrum necesse erat, aut correptis armis se tueri, aut omnia Episcopatus bona vicinorum Comitum rapinis permittere. Tam illi iniquis oculis aspiciebant Episcoporum patrimonia per Westphaliam & Saxoniam, Caroli M. ceterorumque exinde Cæsarum liberalitate aucta, quam insatiabilis eorum erat cupiditas, donec fatali nostro ævo omnia hæresi in spolium venirent.

** Gronlo, nunc Grolla oppidum.*

Lis inter Lemgovienses & Gerdenses exorta a Bernardo Ep. componitur.

Haud alia ex hoc anno memoria Bernardi Episcopi nostri, quam quod pacis justique amans litem inter Lemgovienses & Gerdensis Cœnobii Virgines composuerit; facta nimirum erat venditio bonorum Lemgoviensibus cum damno Gerdensium; ut parti utrique satisfieret, ipse Episcopus ex suis bonis damnum prædii donatione compensavit Gerdensibus. Adeo Ecclesiæ suæ, quam sacris Virginibus Deo famulantibus detrahi maluit. Qua super re tabulæ extant pridie natalis Virginis

 multis

multis testibus, assensuque Capituli comprobatæ. Atque ut urbium suarum fidem sibi astringeret, Brakelensibus haud secus quam aliis privilegia jam tertio instauravit.

Per id tempus Susati concessit naturæ Bruno de Warendorp, nobili Warendorpiorum familia ortus, ex qua ad sacram D. Dominici familiam transiit: vir cum per omnem vitam ferrea ad corpus catena adstricta, tum magnis virtutibus conspicuus, & fama sanctitatis apud superstites celebratus.

Mors Brunonis de Warendorp Dominicani.

Annus Christi 1326.

Joannis XXII. Pont. 10. Ludovici Reg. 13. Bernardi V. Ep. Pad. 6.

Rebdorf. in annal. Albert. Argent. Italiæ quidam rebelles proceres Ludovicum ad se invitant.

Prospere interea tenebatur Imperium a Ludovico Rege. Quippe etiam Friderico æmulo quiescente, pulso in exilium Rudolpho Palatino, & compresso Henrico Coloniensi Archiepiscopo, omnia ad unius Rectoris fortunam ac potentiam se convertere. Quæ postquam in Italia cognita, Galeatius Vice Comes Mediolanensis, ceterique Lombardiæ præfecti, ac Gibellinæ factionis proceres, a Cardinalibus Pontificis Legatis, ut præferebant, exagitati, invitavere Ludovicum Regem in Italiam. Quam in rem Ludovicus Spiræ comitia Principum indixit; ubi cum de itinere in Italiam instituendo sententias procerum rogasset, dissuasere plerique cum Balduino Trevirensi Archiepiscopo, ne id citra Pontificis assensum & auctoritatem attentaret.

Quieta a bellis Westphalia.

Tandem & hic annus vacuus a bellis Westphaliæ obtigit, quo Engelbertus Comes Marcanus turbo popularium Romam profectus: & Henricus Coloniensis Archiepiscopus, ordinesque Ducatus Westphaliæ fœdus pepigere cum Trevirensi urbe, simulque Archiepiscopus in gratiam rediit cum Coloniensibus. Exhaustus præterea belli impensis Ludovicus Monasteriensis Episcopus, utrumque judicium, tam quod in primaria urbis parte, quam quod trans aquas in celebri parochia habebat 286 marcis pignori dedit Burchardo Cleihorstio, nobili ac potenti viro; ea tamen lege, ut in capitali sententia nihil ageret sine Episcopi assensu.

Ad hunc modum Bernardus quoque Episcopus duas partes castri Furstenbergensis, quod a diversis Episcopi castrensibus insidebatur, tutelæ causa adversus Hassiam & Waldecensem comitatum 380 marcis, quarum singulæ decem & octo solidos penderent, Joanni & Wilhelmo de Vernede militibus oppignoravit; idque ex consensu Capituli factum, quod ea pecuniæ summa in debita, quæ superiores Episcopi contraxerant, exsolvenda, quæque in utilitatem Ecclesiæ conversa sit, uti prolixis hæc literis festo D. Agathæ die consignatis extant.

Et Castri Calenberg. usum Militibus de Papenheim confirmat.

Aliis deinde tabulis, festo Epiphaniæ confectis, Bernardus Episcopus castrum & oppidum Calenberg Papenheimiis militibus, uti ab Ottone Episcopo feudi titulo accepisse supra diximus, confirmat, ea lege, ut fidem & obsequium more Castrensium præstent: castrum haud secus, quam alias Episcopi munitiones defendant; pateatque ad omnem ingressum. Hujusmodi enim castrenses milites, haud secus quam ceteros vasallos, ex concessis clientum beneficiis & agrorum possessionibus Episcopi ad omnem militiæ usum expeditos habebant; castraque hæc more antiquorum Saxonum in editis abruptisque montibus præmuniri cœpta, maxime ex quo hæc tumultuaria ac civilia bella per dissidia regni aut Cæsarum debilitatem invaluerant; unde & patrimonia Episcoporum magnopere ex his Castrensium & Vasallorum impensis attenuari necesse fuerit.

Xenodochio Paderborn. proprium sacerdotem imponit.

Magnificum per id tempus Xenodochium Paderbornæ erat ante portam occidentalem ad ipsa urbis mœnia, consulum ac civium liberalitate conditum, comprehensumque parochia forensis Ecclesiæ; cui Bernardus Episcopus, rogatu Consulum ac Senatorum, proprium sacerdotem imposuit, absolutum ab omni jurisdictione Archidiaconi, cum omni Parochi potestate in administratione sacrorum, implorato ad id etiam Forensis Ecclesiæ consensu; jus

vero

vero nominandi ejusmodi sacerdotem, procurationemque bonorum penes Magistratum perpetuo esse voluit. Id vero Xenodochium cum sacra æde per injurias temporum & prolatæ urbis pomeria ita subversum est hæresis tempore, ut ne vestigia quidem, præterquam in his Episcopi tabulis, supersint: modo propugnaculum, a Ferdinando Episcopo erectum locum ejus occupat, repertaque tum fuere rudera sacelli & domus.

Abbatem & Cœnobium Helmwardeshusanum ad obsequium compellit.

Juris præterea sacri constans assertor Bernardus, Helmwardeshusanum Abbatem aggressus; celebre illud ac Imperiale Monasterium, sed intra jurisdictionem Episcopi Paderbornensis, e quo Abbas se suosque subtrahere sæpe tentarat, Bernardus per sententiam superioris judicis, intentisque armis ad obsequium compulit, jussitque 8 Idus Martii se ad confirmationem obtinendam sistere. Par Episcopo Paderbornensi jus fuit in ipsum Abbatis adjacens oppidum, civesque Oppidi, haud secus quam alii diœcesis nostræ fidem jurabant Episcopo: quanquam armis ad id sæpe adigendi fuerint. Valuit id ad Ericum Episcopum, quo tempore Abbas & Monachi profugi e Cœnobio simul ad hæresin descivere. Erico Episcopo nostro Monasterium occupante; dum postremum Abbas, ducta uxore, se in tutelam Landgravii daret, eique Monasterium venderet; quo ille fallaci titulo per vim omnia occupavit. Sed hæc tempori memoranda plenius.

Decimas quasdam in parochia Hervordiensi Cœnobio Mariensfeldensi donat.

Rursus hoc anno Bernardus Episcopus beneficus in Abbatem & Cœnobium Campi Mariæ, largos ei decimarum proventus donavit, quos Simon Comes Lippiensis feudi nomine ab Ecclesia Paderbornensi in Parochia Hervordiensi tenebat, cesseratque ultro Episcopo fratri. Jussus tamen Abbas centum marcas in compensationem Ecclesiæ Paderbornensi rependere; id quod ternis hoc anno literis transactum est. Sane quantum ex his aliisque innumeris antiquitatum literis mihi æstimare fas est, Carolus M. non modo per diœcesin, sed quanta etiam latitudine jurisdictio sacra se per vicinas Hassiæ regiones, & Comitatum Lippiensem, Ravensbergensem, aliosque exporrigit, decimas Episcopo & Paderbornensi Ecclesiæ attribuit. Amplum & opulentum patrimonium, quod tamen magnam partem cessit postea nobilibus & Comitibus, aliisque potentioribus viris seu libera donatione, seu feudi titulo: cum eorum ope, atque armis Ecclesia adversus hostes suos defendenda esset.

Annus Christi 1327.

Joannis XXII. Pont. 11. Ludovici IV Reg. 14. Bernardi Ep. Pad. 7.

Albert. Argent. Rebdorfius in annal. Trithem. Blondus Nauclerus Onuphrius Levoldus Chron. Bohem. Ludovici R. in Italiam profectio & coronatio Mediolani.

Ludovicus Rex inde, posthabitis procerum consiliis, iter in Italiam suscepit. Ac Regem affectati Comites quidam ac Dynastæ, Reinaldus Gelriæ, Wilhelmus Juliacensis, Theodoricus Cliviæ, Adolphus Montium Comites; quorum auxiliis exercitus contractus, quo regiam aliquam dignitatem repræsentaret. Ceterum nec Principes, nec Episcopi ritu veteri comitati; sed eo quietior Westphalia, postquam turbida illa Comitum capita peregre abiere. Engelbertus Marcanus jam priori anno Romam profectus erat, sollicitatum pro filiis locum inter Canonicos Coloniensis & Leodiensis Ecclesiæ. Wilhelmus Hollandiæ Comes cum 800 equitum agmine se quidem obtulit in comitatum; sed ille prius Avenionem missus ad Joannem Pontificem sibi reconciliandum, quem Pontifex minis anathematis intentatis redire jussit; qui proinde salutato Francorum Rege in Hollandiam relegit iter. Interim Ludovicus in Italiam progressus, adjutusque diffidentium a Pontifice procerum copiis & pecunia, Mediolani in æde D. Ambrosii una cum Margaretha conjuge a Joanne Archiepiscopo corona ferrea insignitur. Rebus per Lombardiam compositis, sub finem anni Romam invitatus processit. Pontifex, ne Ludovicus voti compos fieret, interdicto subjicit omnes urbes, quotquot Ludovicum recepturæ essent. Magna id offensione & turbatione factum, quod interdicto illo Imperiales urbes per septendecim annos afflictæ.

Cæterum hoc anno Matthias Moguntinus Archiepiscopus, vir religione & sapi-

Synodus provincialis Moguntina.

& sapientia inter omnes Germaniæ præsules spectabilis, Moguntiæ provincialem synodum indixit; ad quam cum omnes suæ metropolis Episcopos invitarit, tum Bernardum Episcopum nostrum aut per se, aut Legatos interfuisse certum habeas. *Ea in synodo, quæ Episcoporum provincialium & Abbatum præsentia celebris fuit, multæ, ut inquit Trithemius, constitutiones pro utilitate Ecclesiæ sunt editæ*, quæ tamen injuria temporum ad nos minus pervenere. Ac præclare tum adhuc agebatur, cum provinciales illæ synodi, & Episcoporum congressus celebrabantur; tanto citius ac pejus descitum in pravos mores, & hæresis præludia, ex quo ejusmodi synodi ad conservandam Cleri populique disciplinam intermitti cœperunt.

Motus Warburgensium contra Episcopum suum pacifice sedatur

Magna per id tempus ex longa pace atque otio omnium rerum abundantia erat in Saxonia; eo urbes quoque, ut fit, insolescere adversus Episcopos. Quare Paderbornensium exemplo ausi & Warburgenses insurgere in Episcopum; sed ea controversia hoc anno sine armis hisce conditionibus composita. Episcopus Oppidi utriusque vetera privilegia confirmet; contra Oppidani trecentas marcas pendant Episcopo, & castrum ejus intactum relinquant, & quæ ejusmodi erant. Id sicuti per arbitros convenit, ita tabulis pacificationis subscripsere testes & fidejussores *Bernardus Præpositus Schildecensis, Herboldus de Papenheim, Herbordus de Miderike, Ludovicus post milites, Conradus de Ittere, duo Proconsules Theodoricus de Dussele & Joannes de Geismar, aliique honorati viri utriusque Oppidi Warburgensis. Datum anno Domini* MCCCXXVII, *feria proxima ante Purificationem B. Virginis Mariæ.*

Furiosius Magdenburgenses Burchardum Comitem Schrapelovium Archiepiscopum suum tractavere. Propugnabat is jura Ecclesiæ suæ adversus cives. Certatum armis. Actum per arbitros. Invitatus promisso pacis in urbem Archiepiscopus, perfidia civium in tetrum carcerem detruditur, & post paucos dies accensa civium rabie, clava in caput impacta, trucidatur. Jacuit integro anno corpus tabidum, ignorante clero, viveret ne an periisset. Tandem apertus carcer; agnitusque ex corona sacerdotali Episcopus; permissumque honorifico tumulo contegi corpus. Magnis laudibus extollit hunc Præsulem Crantzius, in quem hæc tam barbara patrata. Auctor Chronici Sclavici virum nobilem, castum, sobrium, prudentem, & ex omni virtutum aspectu sanctum celebrat. Ea multis in locis erat insolentia civium populorumque furor, cum nec Regem certum, nec Cæsarem haberet Saxonia, cujus imperio & freno continerentur rebelles.

Chron. Bohemiæ. Crantz. l. 9. Metrop. c. 4 Chron. Sclavi. Magdeburgenses Archiepiscopum suum carceri prius inclusum, deinde trucidant.

Annus Christi 1328.

Joannis XXII Pont. 12. Ludovici IV. Reg. 15. Bernardi V. Ep. Pad. 8.

Ludovicus Romæ coronatur. *Albertus Argent. Rebdorf. Villanus. Nicolaus Minor. Antoninus Trithem. Oderic. aliique.*

Et Ludovicus Rex jam in alterum annum hærebat in Italia; evocatusque Romam a primoribus urbis, quos auro corruperant Gibellini, ad Imperii coronam accipiendam. Ludovicus qui jam ex conflictu cum Pontifice sacra profanaque miscebat, urbem ingreditur, ac 17. Januarii passus est sibi & Margarethæ Reginæ a quatuor urbis syndicis imponi coronam augustalem Imperii (quanquam alii ab uno, alii a pluribus id factum velint) quem mox exauctoratus Venetiarum Episcopus inunxit. Et Ludovicus, ut Joanni Pontifici auctoritatem abrogaret, fœdum facinus addidit, Petrumque Corbariensem, Franciscanum Monachum, Pontificem renunciavit, quem Nicolaum V. appellari voluit. Quo insano schismatis facto quantum non priscam sanguinis, & militaris gloriæ famam obscuravit? post fœdere cum Roberto Siciliæ Rege icto adversus Robertum Neapolitanum Regem, in Lombardiam rediit.

Et Petrum Corbariensem Pontificem renunciat.

Hoc conturbato rerum statu humanis eripitur, 4. Idus Septembris, Metropolitanus noster Matthias Moguntinus Archiepiscopus, vir omni honore, & posteritatis memoria dignus, ut Trithemius aliique commendant. Clerus denuo in ejus locum elegit Balduinum Trevirensem Archiepiscopum.

Moritur Matthias Archiep. Mogunt.

Id munus cum ille sine Pontificis auctoritate adire nollet, Pontifex Henricum Virneburgicum Præpositum Bonnensem, Archiepiscopi Coloniensis ex fratre nepotem, præfecit; quem cum Clerus recusaret, hærente lite, Balduinus per triennium simul utrumque Archiepiscopatum ex Pontificis voluntate administravit, urbemque Moguntinam Clero rebellem egregia fortitudine perdomuit.

Et Engelbertus Comes Marcanus.

Sustulit & hic annus Engelbertum Marcanum Comitem, virum turbulentum, & flagellum Episcoporum. Funus 24. Julii in Monasterium Virginum Vrondenbergense ductum, ubi inquieti patris sepulchro conjunctus. Comitatum paternum adiit Adolphus filius eo nomine II. Alter filiorum Engelbertus primum Leodiensis, post Coloniensis antistes. Tertius Eberhardus, qui abjecta Clerici vita Lossensis Comitis filiam duxit. Hi illi filii, quorum causa pater Romam profectus, lauta sacerdotia impetravit. Is nimirum Germanorum Principum mos, odisse opes Episcoporum, & affligere. ob id Episcopos, a quibus tamen nihil sollicitius quæritur, quam ut filii eorum admissi in clerum, laute ex patrimonio Ecclesiæ vivant, & Episcopi fiant.

Bernardus Ep. cum Abbate Corbejensi castrum Blankenaum præmunit.

Bernardus Episcopus noster, unaque Corbejensis Abbas, quod magna pars securitatis consisteret in præmunitis castris, & bona vicinorum amicitia, secundum ea, quæ inter Theodoricum Episcopum & Robertum Corbejensem Abbatem contracta diximus, castrum Blankenaum ad Visurgim, collatis in unum impensis, præmunire insistunt; renovatisque superioribus pactis, castri loca, quæ non satis explicate divisa erant, inter se ad mutuam defensionem partiuntur; atque ut munitio acceleretur, permittitur Episcopo lapides & ligna ex Abbatis fundo & sylvis convehere. Quemadmodum hæc pridie S. Gregorii hujus anni conventa & in tabulas relata fuere.

Deligitur arbiter ab Abbate Corbejensi & Themmone Abbatis cliente.

Nonis deinde Maji Bernardus Episcopus delectus arbiter a Roberto Corbejensi Abbate, & Themmone nobili viro, clienteque Abbatis. Tenebat enim Themmo judicium sive cometiam Oppidi Huxtariensis feudi titulo ab Abbate Corbejensi, sicuti a majoribus ad ipsum devenerat; id vero judicium cum 200 marcis redemptum esset, ultro remisit Abbati. Advocati testes fuere Hermannus Brakele, Herboldus Amelungessen, Arnoldus de Haverporte milites, Ernestus Dinckelburgius, Albertus Buschius, Matthias Otbergen, aliique quam plures famuli vasallique Abbatis. Tabulis in hunc modum subscriptum. *Nos quoque Bernardus D. G. Episcopus Ecclesiæ Paderbornensis recognovimus, quod quia mediator hujus contractus fuimus, pro majori testimonio. & ad preces dicti Themmonis & suorum hæredum, sigillum nostrum præsentibus literis duximus apponendum. Datum anno Domini* MCCCXXVIII, *Nonis Maji.*

Annus Christi 1329.

Joannis XXII Pont. 13. Ludovici IV. Reg. 16.
Bernardi V. Ep. Pad. 9.

Albertus Argent. Rebdorfius in annal. Ludovici R. Italia in Germaniam reditus.

Ludovicus Cæsar (quo se titulo post coronationem Romanam ferebat) anno hoc insequente omnia ad reditum componit. Facile quidem illi fuerat, ut Albertus Argentinensis scribit, post initum cum Siciliæ Rege fœdus Apuliam ingredi, ac Robertum Neapolitanum Regem dejicere; at segnis Cæsar, dum per otium in urbe residet, nihilque in Lombardia dignum agit, fine anni iter in Germaniam repetit, celebratisque Tridenti procerum comitiis, in Bavariam accelerat, quam ut primum componeret, Palatinatum Bavariæ, quem Rudolphus frater tenuerat, partitur inter Rudolphum & Rupertum filios; ipse Monachium, Ingolstadium, ac cetera loca sibi asseruit, Imperiumque tum quidem bellis vacuum habuit, sed schismate afflictum, quod malum ipse auxerat Pseudopontifice creato, qui jam novos sui ordinis Cardinales & Episcopos ordinabat, Pontificatumque ceteris muniis gerebat, homo ambitiosus, qui invita & reluctante uxore Monachum Franciscanum induerat, ut sacerdotio initiaretur. Eo nunc in Italia relicto, Cæsarem comitati sunt in

Germa-

Germaniam Michael Cæsenas supremus Franciscanorum Magister, Gwilhelmus Ockamius, aliique ejus ordinis viri a Joanne Pontifice proscripti. Ab his Ludovicus Cæsar in schismate, ac pertinacia adversus Joannem Pontificem confirmatus. Hoc conturbato rerum statu, quo tempora Henrici & Friderici Schismaticorum Cæsarum redire visa sunt, nulli magis perplexi, afflictique, quam Episcopi. Qui si ad Pontificis voluntatem se accommodarent, Cæsarem; si ad Cæsaris, Pontificem habituri essent offensum infestumque.

Annus Christi 1330.

Joannis XXII. Pont. 14. Ludovici IV. Reg. 17. Bernardi V. Ep. Pad. 10.

Varia Principum comitia, a Ludovico indicta. *Hervvart. Spangenb. Trithem. Cuspinian. Odoricus. Hist. Boica.*

Cæsar ut Principum animos sibi in fide retineret; Spiræ, deinde Nurimbergæ comitia indixit, in quibus multa gravissime questus adversus Joannem Pontificem. Addit Spangenbergius tertium Francofurti conventum Principum institutum, in eoque horum sententia decretum fuisse, quotquot inposterum Cæsares Principum atque ordinum suffragiis legerentur, Cæsares colendos esse, etsi nulla Pontificis confirmatio accederet. Cæsarem interim obligatum manere Pontifici ac Apostolicæ sedi defendendæ; tametsi hæc potius in Spirensibus comitiis post septennium acta reputari debeant. Multum per id tempus laborabat Balduinus Trevirensis Archiepiscopus, & Joannes Rex Bohemiæ in reconciliando Ludovico Cæsare cum Pontifice, qui tamen cassus labor erat. Interim hoc anno post Leopoldum, & Henricum Austriæ Duces, excessit e vita Fridericus Austrius Ludovici æmulus. Captus deinde Petrus Corbarius a Bonifacio Comite, ejurato Pseudopontificatu, damnatisque quæ sacrilige egerat, scelerum condonationem supplex a Pontifice impetravit. Nec quievit Pontifex, a quo Ottoni Duci Austriæ, Friderici fratri, quinquaginta millia florenorum oblata sunt, ad resumendum bellum adversus Cæsarem; sed Austrius ille quietis pacisque amans ab armis se continuit: nec tamen his schismatis malum desiit.

Corbarius Pseudo-Pontifex resipiscit.

Pontanus l. 7. Gelria. Reinaldus Gelriæ Comes dioecesin Monast. vastat.

Tandem post triennii certamen in judicio Pontificis Henricus Virneburgius auctoritate Pontificis Moguntinæ Ecclesiæ impositus, receptusque a Clero Metropolitanus noster nobis obtigit. Cetera etiam per Germaniam Westphaliamque pacata erant; non tamen destitit Reinaldus Gelriæ Comes, resumptis pro inquieto ingenio armis, Ludovicum Monasteriensem Episcopum infestare. Quippe qui ineunte anno Vredenam municipium juris Monasteriensis Episcopi vi aggressus expugnavit: ac postquam militi omnia in spolium dederat, homo ferox oppidum cum arce injectis ignibus exussit; quam miserabilem cladem his versibus signavit posteritas.

Annis millenis trecentenis bisque novenis
Bis junctis senis Vreden fuit addita pœnis
Nam male damnavit Comes hanc quam Gelria pavit.
Rebus orbavit post ignibus annihilavit.

Annus Christi 1331.

Joannis VXII. Pont. 15. Ludovici IV. Reg. 18. Bernardi V. Ep. Pad. 11.

Rebdorf. in Annal. Albert. annal.

Joannes Bohemiæ Rex Italos sibi conciliat, filioque Italiæ regnum quærit.

Anno dehinc provimo novus a Pontifice æmulus objectus Cæsari, Joannes Bohemiæ Rex. Is quidem annuente Cæsare in Italiam profectus; interim occultis consiliis atque artibus a Bohemo Italiæ regnum quæsitum Carolo filio, sedecim annorum juveni, quem postea Germania Imperatorem sortita est: Bohemus postquam Italiam ingressus, lætis populi animis Bergomi, Cremonæ, Papiæ, Vercellæ, Novariæ, Parmæ, Mutinæ, aliisque in urbibus exceptus est, amabileque ejus imperium visum Italis, etiam ob memoriam patris Henrici VII Regis. Quare cum Legato Pontificis congressus consilia hæc apertius agitare cœpit, & filium Carolum in Italiam vocare, quem & disce-

discedens in Italia reliquit. Quæ postquam Cæsari cognita, Bohemus in suspicionem affectati regni venit. At Bohemus per Franciam in Germaniam reversus, qua erat solertia ingenii, 12 Calend. Augusti Ratisbonæ sibi Cæsarem in privato congressu reconciliavit, persuasitque se nihil contra Rempub. egisse. Ita tum pacata omnia per Imperium mansere, neque ullus Episcoporum aut Principum in gratiam Pontificis se commovere visus fuit, sat gnari, quantas calamitates & populorum ruinas superiorum temporum schismata invexerint. Per hanc Principum cum Cæsare suo concordiam Episcopi in quieta administratione diœcesium permansere.

Et Bernardus Episcopus noster postquam per anniversarias synodos, & diœcesis lustrationem, Ecclesiæ disciplinam formasset, ne quid in primario etiam Clero desideraretur, in concilium vocat præsules & Canonicos majoris Ecclesiæ, eorumque simul judicio & voluntate certa utiliaque decreta VI Calend. Julii præscripsit, qui libro statutorum continentur; in quo illud perquam laudabile de coërcendis a Collegio majoris Ecclesiæ, quotquot indigni, aut minus idonei censerentur. Juvat in hanc rem decretum Bernardi Episcopi & Capituli prima sui parte referre.

Decretum Bernardi Ep. de non admittendis ad Ecclesiam Cathedralem indignis Canonicis.

Nos Bernardus Dei gratia Episcopus, Wernherus Præpositus, Gotscalcus Decanus, Fredericus Scholasticus, Conradus Cantor, Reynherus Celerarius, & totum Capitulum ac singuli Canonici de Capitulo Paderborn. statum qualitatem & conditionem Ecclesiæ nostræ ad animum, & ad memoriam reducentes inter alia negotia nobis incumbentia, quæ nos movent, & vehementer exagitant, videmus, quod ex variis causis, quæ sigillatim, & specialiter exprimi, seu designari nequeunt, multipliciter fatigamur, & quod præter alia incommoda nobis advenientia multis personis partim incognitis, partim minus idoneis, & inutilibus diversimode prægravamur. Nam plerique sicut eis placet impetrant, procurant, & laborant, se fieri Canonicos, & se recipi in in Ecclesia nostra & per mendosa suffragia, quod sint viles, inutiles & aliquando inhabiles in auribus superiorum nostrorum se dignos, nobiles, potentes, & literatos mentiuntur, ut sit saltem sub aliqua specie laudis, & sub colore tituli conficti, præter aliqua juris amminicula. In nostris præbendis, & beneficiis, quod absque præjudicio nostro, & absque gravi dispendio Ecclesiæ nostræ fieri nequit. Excedunt etiam aliqui eorum in suis processibus fines juris, & metas rationis in tantum, quod si hæc, & his similia ad summi Pontificis cum veritatis notitia præsentium deferrentur multos ex eis potius dignos suppliciis quam beneficiis judicaret. Ut igitur tabulis malignis conatibus prout nobis est possibile, & in quantum decet occurrere ratione prævia valeamus, matura super hoc deliberatione inter nos sæpe, & diu præhabita decrevimus, & in hoc pariter & communiter conveniendo concordavimus, quod si aliqui cujuscunque dignitatis, conditionis, aut status exstant, qui apud nos beneficiari desiderant, & scientia, moribus, ætate, natalibus vel alias ex qualibet justa causa minus idonei reperiuntur, aut si per falsos, indebitos, inordinatos, iniquos, seu abruptos processus, vel per executiones, seu per alia gravamina juris & rationis fundamento carentia, Nos Episcopum, Prælatos de Capitulo, & Capitulum Ecclesiæ Paderborn. prædictos pariter, aut divisim molestare seu impetere super præbendis, seu beneficiis nostris eis conferrendis qualibet occasione præsumpserint, talibus præsumptoribus communi voto, communibus expensis, communi defensionis præsidio, per debita licita, & honesta juris & justitiæ remedia occurremus. Per hoc etiam præsens factum non intendimus ab obedientia sedis Apostolicæ recedere, vel quicquam aliud attentare. In cujus rei evidentiam sigilla nostra præsenti literæ de voluntate & consensu omnium nostrum publice sunt appensa. Actum & datum IV Calend. mensis Junii Anno Domini Millesimo trecentesimo tricesimo primo.

Annus Christi 1332.

Joannis XXII. Pont. 16. Ludovici IV. Cæsaris 19. Bernardi V. Ep. Pad. 12.

Rebdorfius in Annal. Albert. Argent. Trithem. Brovver. lib. 17. annal. Trev Balduinus Archiep. Trevir. a Ludovico impetrat confirmationem privilegiorum Ecclesiæ suæ. *Pistor. in privileg. Mind.*

Post hæc Ludovicus Cæsar, cum omnia studia ad publicam pacem referret, dissidentes primum inter se tres fratres ducesque Bavariæ, patrueles suos, componere tentavit. Id consilium cum non procederet, rem armis aggressus est; interveniente que Rege Bohemiæ, in concordiam adduxit. Inde Norimbergam ad comitia Imperii profectus, quæ multorum Archiepiscoporum, ac Principum accessu mense sextili celebria fuere. In his Balduinus Trevirensis Archiepiscopus, ob egregia in Cæsarem & Rempublicam merita, amplissimum instrumentum obtinuit, quo vetera Ecclesiæ suæ privilegia juraque regalia Ludovicus confirmat, & nova addidit.

Et Episc. Mindensis potestatem instituendi sex liberas judicii sedes.

Accessit & inter Episcopos Saxoniæ ad hæc comitia Ludovicus Mindensis Episcopus, Ottonis Lunenburgensis Ducis filius, quem Cæsar agnatum suum appellat; ei enim Cæsar, pro necessitudine & singulari benevolentia, in hoc Principum congressu potestatem fecit instituendi sex liberas judicii sedes, quos Frigraviatus dixere, eo jure, quo illas Coloniensis, Monasteriensis, & Paderbornensis Episcopi antiquis Cæsarum ac Regum privilegiis in Westphalia habent. Nec alia hæc judicia fuere, quam quæ occulta, & vemica dicuntur, ut ea quoque Ludovicus appellat; quorum origo a Carolo M. passim deducitur, & ad hæc tempora recognoscitur valuisse. Judex horum Mindensium judiciorum a Cæsare nominatus Burchardus Crussinus, hactenus Ministerialis Ecclesiæ Mindensis. Diploma hujus concessi privilegii Germanico idiomate conscriptum hoc anno MCCCXXXII recitat Pistorius inter tabulas Cæsareas Ecclesiæ Mindensis. Quanquam id privilegium occulti judicii abrogatum postea a Carolo IV Cæsare.

Exstruitur Castrum Beverunganum.

Hoc præterea anno conventum inter Bernardum Episcopum nostrum & Robertum Corbejensem Abbatem de exstruendo castro Beverungen; id quod medio loco inter Heristallum vetus & castrum Blanckenau ad Visurgim cœptum est in fundo dotis Ecclesiæ Beverunganæ, cujus jus patronatus erat penes Abbatem. Operis hujus structura, cum ex consilio Episcopi & Abbatis vasallorumque Mindensium utriusque partis ad mutuam defensionem concordiamque inter Paderbornensem Ecclesiam & Corbejenses devinciendam, tum ex assensu Præpositi, Decani, totiusque Collegii Cathedralis ac Cœnobitarum Corbejensium facta est. De impensis ita statutum: quartam castri & suburbii partem construet miles Hermannus de Brakele, reliquas partes Episcopus & Abbas æqualiter divisas sibi sument conficiendas; ob id alteram partem Ecclesiæ illius permittet Corbejensi Abbati, alteram sibi retinebit Episcopus: alter deinde alteri jurabit castrensem pacem, fidem, castrique custodiam, in hasce leges, quas ex ipsis tabulis refero.

Leges in quas convenerunt Ep. Pad. & Abbas Corbejensis super castro Beverungano.

Nullus suam partem, alterius consensu non prius habito, vendet alii, nec locabit, oppignorabit, vel alias alienabit, & talis alienatio cum utriusque Capituli consensu fiet non aliter. 2. *Nullus utriusque partis alium Principem Dominum terræ in dicto castro receptabit, ut ex eo bellum aliis aut molestiam inferat; Episcopus tamen & Abbas poterunt res suas contra quosvis ex eo tutari, & actiones suas injuriasque contra alios prosequi.* 3. *Sed nec Episcopus Abbatem, & si eos inter se bello collidi contingeret, nec vicissim Abbas Episcopum ex castro Beverungen invadet, sed in pace, & tranquillitate conservabitur a custodibus.* 4. *Non constituetur Officiatus ab Episcopo seu Abbate qui alterius partis hostis foret.* 5. *Vigiles, portarii, Castrenses Episcopo & Abbati simul Huldinge seu fidelitatem jurabunt, & æqualibus expensis prædicti sustentabuntur & suscipientur; quilibet tamen pro se suis castrensibus de peculio castrensi, quod Borchleben dicitur, tenebitur providere.* 6. *Ad ædificia & munimenta utraque pars æquales faciet expensas, & fas cuique erit in vicino ligna, lapides &c. cedere sine alterius offensa.* 7. *Quivis tamen aream, seu areæ partem sibi cessuram*

suram poterit munire, ædificiis occupare pro libitu. 8. Murus in ambitu castri construetur intra proximum biennium, & absolvetur solius Episcopi expensis, qui & uni sibi hoc spatio biennii clavium castri custodiam reservat; porta tamen Abbati & familiæ ejus semper patebit. Biennio isto elapso, si Abbas potestatem clavium sibi convenientem habere voluerit, idipsum intra annum primum Episcopo significabit, eidemque 100 *marcas puri argenti in Oppido Brakele in præsentia Judicis & Consulum ad manus proprias successoris sui, vel Capituli numerabit, & ex tunc Abbati, & ejus Successoribus conservatio clavium dicti castri communis erit. 9. Oppidum construendum cum omnibus juribus erit commune Paderbornensi & Corbejensi Ecclesiis. Idem intelligitur de molendinis, telonio, conductu, naulo, aliisque quibuscunque jurisdictionibus, spirituali exclusa; nam Archidiaconus in Beverungen fuit Engelhardus Abbas Helmwardeshusanus, ut infra patebit. 10. Adjicitur etiam, quod nos Episcopus Ecclesiam Corbeiensem, alias munitiones novas in fundis & areis suis propriis construendo, absque eorum consilio, & consensu de cætero non gravabimus, nec in juribus, jurisdictionibus suis, & libertatibus antiquis per sedem Apostolicam & imperium eis condonatis non arctabimus, neque violentiam seu injuriam inferemus. Simili modo Abbas & Ecclesia Corbejensis Nos, & Ecclesiam nostram vice versa non arctabunt, seu violentiam vel injuriam irrogabunt. 11. Observabuntur etiam literæ super castris & castrensibus mansionibus & munitionibus Blanckename & Blanckenerode, & eorum statu inter Ecclesiam utramque constitutas mutuo observabimus. 12. Item Ministeriales, vasalli, & Burgenses Ecclesiæ Corbejensis quoad bona sua sita in illis limitibus sine onere actuali & alio quocunque impedimento in suo statu & jure remanebunt. Inquilini in Beverungen reliquias S. Viti Martyris gloriosi ad se deportatas solemniter recipient more solito & devote, Robertus Abbas superiora cum Capituli sui Corbejensis consensu ratificat, & in recompensam sumptuum in structura castri factorum, & beneficiorum deinceps exhibendorum, donat D. Bernhardo Episcopo & Ecclesiæ Paderbornensi, medietatem totius officii, seu villicationis suæ in Beverungen cum proprietate, Item medietatem pensionis, jurium, jurisdictionis, feudorum, redituum, obventionum in agris cultis & non cultis, pascuis, agris, pratis, silvis, aquis, mancipiis, piscationibus, molendinis, & fructibus universis. Et ipse Episcopus vice versa donat Abbati Corbejensi & Ecclesiæ ejus* LX *maldrorum reditus mensuræ Wartbergensis, æque partim siliginis & hordei pro medietate pensionis, sibi ex Beverungen alias dandæ, quorum maldrorum* XX *accipiet Abbas ex curte in minori Nedere, quam Herbordus miles de Mederke a Domino Episcopo Bernhardo jure Emphiteutico tenet cum aliis minoribus juribus. Item tres mansos in minori Dasborg ad villicationem Dasborg pertinentes, ab ea tamen nunc Episcopo absolutos, quibus statim Abbas infeudavit Herboldum de Papenheim militem, recipiens ab illo curiam in Ottberg, quam alias in feudo tenuit ab Abbatibus Corbejensibus. Item recipit Abbas curtim in Brakele ab Episcopo dictam Kiberesboff cum omnibus attinentiis.*

Ad hæc quia castri structura in fundo atque area Parochialis Ecclesiæ delecta, alter Parocho locus dabitur, qui eadem immunitate præditus sit. Volens autem D. Episcopus ulteriori affectu & gratitudine respicere Ecclesiam Corbejensem, tres Ecclesias Parochiales in Beverungen, Amelungessen, & in Godelem diœcesis Paderbornensis ad collationem Domini Abbatis Corbejensis spectantis ex mera liberalitate, ut fratrum conventus Ecclesiæ Corbejensis indigentiæ aliqualiter succurratur, de consensu Capituli Paderbornensis, & nominatim venerabilis D. Engelhardi Abbatis Monasterii in Helmwardeshusen, in Beverungen, & honorabilis viri Werneri de Asseborg Ecclesiæ Paderbornensis concanonici in Amelungessen, & Godelem, Archidiaconorum cum omnibus reditibus, juribus unit & incorporat Ecclesiæ Corbejensi, ita ut posthac istæ Ecclesiæ sic sint in potestate Abbatis, ut dictas Ecclesias possint Corbejenses regere per suos conventuales, & de eis disponere pro suo commodo & profectu, vel per sæculares Clericos viros idoneos vicarios perpetuos eas regere, assignata eis annua pensione. Institutione Archidiaconi, & juribus Episcopalibus, & Archidiaconalibus salvis Episcopo & Successoribus

 ejus.

ejus. Sub sigillo D. Episcopi. D. Abbatis. D. Engelhardi Helmwardeshusensis Abbatis. D. Werneri de Asseborg Canonici Paderbornensis & Archidiaconi in Amelangessen & Godelem. Actum Borcholte in vigilia S. Catharinæ 1332; *præsentibus Præpositis in Wilbodessen, & montis martis. Item Liborio de Walbeke Canonico Paderbornensi, Godscalco de Papenheim militibus. Hermanno de Dimele, Gerhardo Selingtorp, famulis mediatoribus in ordinatione præmissa, Arnoldo de Haveresforde, Henrico de Oldorpessen, Bartoldo Sewein, Joanne Judæo militibus, Joanne de Winthusen, Joanne de Algenborge &c. testibus fide dignis.*

Hæc ad jura utriusque partis, quo posteritati etiam constent, exactius referre jussus sum. Ea nimirum tum tempora inciderant, ut mutuis castrorum munitionibus armisque Corbeienses & Paderbornenses tueri se necesse haberent. Laudabilisque concordia & conspiratio; qua postmodum rupta spretave, nobile illud & imperiale Corbeiense Cœnobium, quod possessionibus & patrimonio sacro plerisque Episcopis par erat, primum rapacitati vicinorum, postremum heterodoxæ fidei majorem partem cessit in spolium.

Fluctuantibus hisce schismatis temporibus, mors extraxit e vivorum numero Henricum Virneburgium Coloniensem Archiepiscopum, virum, qui multis adversis, hostiumque armis jactatus, religione & constantia omnia fortiter superavit. Tandem pace, quemadmodum Ertwinus scribit, per totam Westphaliam sancita, redditaque itineribus securitate, asserta in libertatem Ecclesia sua, hoc anno verisimilius excessit, quamvis Trithemius & Chronici Coloniensis scriptor ad annum 1334 rejiciant. In ejus locum clerus primarius legit Adolphum Marcanum Leodiensem antistitem, virum eo tempore auctoritate, multaque rerum experientia, & belli gloria clarum. Obstitit postulantium votis Pontifex, ac Walramum Juliæ Comitem, Præpositum Leodiensem, & Thesaurarium Coloniensis Ecclesiæ, virum utriusque juris peritissimum, quocum olim Pontifex Bononiæ literarum studia tractarat, Coloniensem Archiepiscopum renunciat. Multumque ad id contulit Wilhelmus frater Juliæ Comes, qui tum Avenione in Pontificis aula causam Walrami agebat. Clerus etsi alienus, Pontificis tamen venerationi id detulit, acceptavitque Archiepiscopum haud secus, quam Moguntini ad Pontificis voluntatem receperant Henricum suum Archiepiscopum. Et jam Pontifex, præter Trevirensem, duos studio suo primarios in Imperio Archiepiscopos impositos habebat; tanquam eorum opera Ludovicum Cæsarem dejecturus e solio.

Moritur Henricus Virneburgius Archiep. Colon. *Gelen. Levold. Crumbach. Trithem. Chr. Colon.*

In cujus locum eligit clerus Adolphum Marcanum Ep. Leodiens. Pontifex vero designat Walramum Juliæ Comitem, qui & recipitur

Annus Christi 1333.

Joannis XXII. Pont. 17. Ludovici IV. Reg. 20. Bernardi V. Ep. Pad. 13.

Historia Boica. Rebdorf. in annal. Ludovicus sæpe repulsam passus, palam Pontifici obsistit.

At nihil motus Ludovicus, tametsi anno superiori frustra duos misisset Legatos, Arnoldum Eystadensem Canonicum & Udalricum Augustanum Cancellarium, qui suo nomine Pontifici omnia obsequia pacisque conditiones offerrent. Post illos Joannes Bohemiæ Rex, a Cæsare rogatus, Avenionem profectus ad placandum Pontificem; sed nec ab illo quicquam impetratum. Quibus exacerbatus Cæsar Pontifici se palam objecit, ortaque est haud levis conturbatio in Imperio. Nam ut Rebdorfius scribit, *Per Alemanniam magnum* hoc anno *schisma fuit in Clero & populo, ex provisionibus Sedis Apostolicæ ad Episcopatus & solennes prælaturas & alia beneficia, quæ idem Ludovicus in odium Sedis Apostolicæ fortiter impedivit, multos etiam provisos a Sede, qui ei obedire nolebant,* rejecit, idque eo liberius factum, quod tota Alemannia non obstantibus sedis Apostolicæ processibus Ludovico pareret. Vetus nimirum schismatis malum, quod Henrico & Friderico Cæsaribus exarserat, resuscitari cœpit.

Statuta Colon.

Inter hæc Walramus Coloniensis Archiepiscopus cum Balduino Trevirensium Archiepiscopo, & Wilhelmo Juliacensi Comite, aliisque potentioribus fœdus iniit, ad latrones prædonesque, a quibus publicæ viæ & negotiatores

tores infestabantur, coercendos. Quæ cum etiam per Westphaliam imperata, tum hoc munus demandatum Bertholdo de Bueren, quem Walramus ex Paderbornensi dynasta ducatus Westphaliæ Marschallum constituerat; ipse interim Archiepiscopus postridie D. Remigii diœcesanam synodum collegit, in qua multa salubriter ad exactam disciplinam cleri ordinata sunt. Nec segniores reliqui per Westphaliam Episcopi in synodis convocandis, castigandisque cleri & populi depravatis moribus. Rursum hoc anno congressi Bernardus Episcopus noster & Robertus Abbas ad maturandam Beverungani castri munitionem; transactumque cum Hermanno de Brakele milite de quarta castri parte, de parte judicii forensis in castro & oppido, de pontibus & muris perficiendis; cui transactioni festo Joannis & Pauli Martyrum interfuere testes Eggehardus Abbas Helmwardeshusanus, Hermannus Abbas Cœnobii Mariæ, Theodoricus montis Martis, & Arnoldus Wilbacensis Cœnobii Præpositus, Wernerus de Brakele, Jacobus de Judæis, aliique adscripti milites, quorum familiæ, præter de Judæis, extinctæ sunt.

Bernardus Ep. & Abbas Corbeiensis Munitionem Beverunganam urgent.

Nec minus Episcopi studium fuit in exsolvendis debitis, repetendisque Ecclesiæ bonis. Quippe qui hoc anno judicium gograviatus in pagis Brochus, Beken, Ostvanghe, Dalen, aliisque locis Gobelino Ministeriali certa pecunia in feudum oppignoratum redemit; tabulis hac super re confectis. Testes adfuere Liborius de Ulbeke Canonicus Paderbornensis Ecclesiæ, Bertholdus de Lippia Comes civitatis Paderbornensis, Joannes de Driborch, Bernardus Advocatus, Wernherus de Lippia famuli, & alii quam plures fide digni. Datum anno MCCCXXXIII ipso die B. Elizabethæ.

Judicium Gograviatus oppignoratum redimit.

Demum Bernardus Episcopus noster seu morbo, seu senio, aliove mortis metu præmonitus, etsi in sextum post annum superstes vixerit, convocato primario clero & testibus multis, testamentum solemni ritu condidit, quo omnium suorum bonorum, tam eorum, quæ ex patrimonio ipsi debebantur, quam per industriam acquisierat, hæredem scripsit Paderbornensem Ecclesiam. Inter quæ ante omnia munitionem castri Dringenberg & Vorden, agrorumque & proventuum eo spectantium, atque ante consecrationem partorum possessionem comprehendi voluit; ea tamen lege, ut ex his creditoribus primum satisfieret, si quæ victurus debita contraxerit: cetera in pios usus, & egenos erogentur. Prolixæ hac super re tabulæ extant, apud nos, quarum executionem esse voluit apud D. Bernardum de Lippia Præpositum, Fridericum de Retberg Decanum, Henricum de Busche, & Liborium de Ulbeke Canonicos majoris Ecclesiæ, Henricum Bolimast, Wernerum de Brakele, Herboldum de Papenheim, Fridericum de Brencke milites. *Actum Paderbornæ in Capitolio novo prope chorum Ecclesiæ nostræ pridie Idus Augusti, præsentibus honorabilibus viris Liberto de Asseburg Decano Ecclesiæ Orientalis Paderbornensis, Magistro Conrado de Wittenborg Officiali Paderbornensi, Hynrico de Bolimast, Herboldo de Papenheim militibus, Wibardo de Drevere famulo aliisque quam plurimis e Capitulo & nobilitate. Datum anno Domini* MCCCXXXIII.

Testamentum condit

Annus Christi 1334.

Joannis XXII. Pont. 17. Ludovici IV. Reg. 21. Bernardi V. Ep. Pad. 14.

Albert. Argent. Joanni Pont. defuncto subrogatur Benedictus XII. qui Ludovicum R. frustra Ecclesiæ reconciliare studet, ab æmulis Ludovici impeditus.

Aderat annus trigesimus quartus supra millesimum trecentesimum, quo Joannes Pontifex quarto Decembris nonagenario major extinctus est. Auctores sunt, qui scribunt, Ludovicum orandæ veniæ, deprecandæque culpæ causa in Galliam profectum esse, ac bacillum manu prætendentem ad pedes Pontificis supplicem sese abjecisse, nec tamen quidquam impetrasse, quod Pontifex totus esset in potestate Regis Galliarum, qui in nullius ruinam magis, quam Ludovici Cæsaris intentus erat. Igitur in locum Joannis Pontificis Jacobus Furnius pistoris filius, patria Tholosanus, ex ordine Cistertiensium cooptatus in Cardinalium numerum, ex eoque ob morum sanctitatem & præ-

præclaram rerum divinarum scientiam ad Apostolicam sedem provectus, Benedictus XII appellatur. Magna ob id spes, affulgere cœpit extinguendæ discordiæ, qua Joannes exagitarat Ludovicum. Nec defuit sibi Cæsar, missisque ad Benedictum Legatis, officiocissima legatione ad omnia æqua bonaque se obtulit; quo delectatus Pontifex, respondit se ramum avulsum virenti Ecclesiæ arbori denuo inserturum, simul Ludovicum nobiliorem mundi Principem compellando. Quæ postquam Philippus Rex Franciæ, & Robertus Rex Siciliæ didicere, missis duobus Cardinalibus & Episcopis ad Pontificem, minis etiam intentatis, monuere, ne Ludovicum Ecclesiæ reconciliaret. Ad quæ Pontifex, ergone imperium vultis abrogatum? non hoc, inquiunt, sed hunc Cæsarem nolumus, qui & nudus & imbellis est. Accessit deinde Rex Bohemiæ & Poloniæ minantes, alium se cogitare Cæsarem deligere. Quæ postquam Pontifex ad consilium Cardinalium retulisset, atque illi haud minus Ludovico obsisterent, Pontifex ingemiscens ad tam potentum æmulorum offensionem, Legatos Ludovici Cæsaris infecto negotio remisit, nec Ecclesiæ Cæsarem reconciliare ausus fuit. Satis hæc commonstrant, quorum pravis in Gallia consiliis atque artibus hactenus per Joannem Pontificem Ludovicus Cæsar impeditus vexatusque sit, quo minus ad quietam regni possessionem venerit.

Adeo Rex Galliarum Pontificem Avenione commorantem in potestate habuit, *tanquam qui nihil sibi denegare posset; eo etiam*, Ut Argentinensis est auctor, *inaudita petere ausus, regnum videlicet Arelatense pro filio, pro se vicariam in Italia potestatem, ac decimam decimæ ex toto orbe christiano colligendam cum universo Ecclesiæ thesauro.* Ad quæ cum ipsi Cardinales territi hærerent, Pontifex cum Ludovico componere meditabatur.

Interim, ut Hochsemius perhibet, plerique Germaniæ & Lombardiæ proceres urbesque cum Ludovico Cæsare fecere, in quorum numerum supra quatuordecim Germaniæ Episcopi venere, qui palam sese in Cæsaris partes dedere, quos inter Henricus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster facile Princeps fuit; Ceteri suspensis animis hærebant, nihil magis, quam schisma detestantes.

Walramus Coloniensis Archiepiscopus, etsi magis cum Pontifice faceret, nihil tamen adversus Cæsarem tentavit, salubriorique consilo firmam cum Coloniensi urbe concordiam instauravit, quæ multis testibus publicisque tabulis profertur ex Coloniensium monumentis.

Idem studium fuit Bernardi Episcopi nostri, cum vicinis Comitibus bonam amicitiam colere. Quapropter Bernardo Comiti Ravensbergensi, & suo & Collegii Cathedralis nomine, literas dedit, quibus promittit se in gratiam Comitis intra decennium nulla subsidia pecunaria a Clero Bilfeldiensi postulaturum ad recuperationem munitionum & castrorum. *Bernardus Ep. pacem cum vicinis Comitibus colit.*

At longe gratiori beneficio Bernardus Episcopus affecit Ludgardem Hervordiensem Abbatissam & Bernardum Ravensbergensem Comitem, quorum rogatu Capellam Steinhagensem a Parochia Dorenbergensi divisit, separatamque pro Episcopi potestate fecit parochiam Steinhagensem; quod id loci commoditas & populi frequentia posceret. Id cum publicis literis, atque octo præsentium sigillis consignatum sit, operæ pretium erit ad veterem Episcopi Paderbornensis per ea loca jurisdictionem, quam nunc hæresis intervertit, comprobandam, ipsas tabulas in medium proferre. *Parochiam Steinhagensem instituit.*

In nomine Domini Amen. Bernhardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus salutem omnibus in perpetuum. Proponi fecerunt coram Nobis Venerabilis Domina Lutgardis Abbatissa, & Capitulum sæcularis Ecclesiæ Hervordensis, nec non vir nobilis Bernhardus Comes de Ravensberghe. Quod Ecclesia Parochyalis in Dorenberghe, & Capella sita in Steinhagen eidem Ecclesiæ subjecta, & ad eam pertinens nostræ diœcesis adeo abundarent in redditibus, quod & proventus de novo deputati & assignati, quod uterque locus possit specialem Rectorem commode sustinere & sustentare, & quod duæ parochiales

chiales Ecclesiæ possent constitui in ambobus locis memoratis, asserentes, quod utriusque sexus homines in præfato loco Steinhagen mansiones habentes, propter loci distantiam, & viarum discrimina tam pro Baptismate parvulorum, quam aliis Ecclesiasticis Sacramentis recipiendis, absque difficultate prædictam parochialem Ecclesiam in Dorenberghe frequentare, adire, seu accedere, & officiis divinorum interesse congruo tempore non valentes, & quod Rector ejusdem Ecclesiæ in Dorenberghe ex causis præmissis infirmos, & debiles in præfato loco Steinhagen degentes non possit opportuno tempore commode visitare, ipsisque Sacramenta Ecclesiastica ministrare, Et instanter supplicantes, ut ex causis præmissis, tam certis, legitimis & rationabilibus ad divisionem prædictorum locorum scilicet Parochiæ in Dorenberghe, & ejus Capellæ in Steinhagen, ut sint de cætero duæ parochiales Ecclesiæ, & duo spirituales Rectores easdem Parochias divisim regentes, procedere, & secundum affectum, seu desiderium partium supplicantium ad finem optatum perducere, auctoritate ordinaria, sicut ad Nos de jure pertinet, curaremus. Ut autem honor debitus Matrici Ecclesiæ in Dorenberghe servetur, de indemnitate eidem Ecclesiæ plene caveatur, ordinatum & statutum fuit tam inter Dominam L. Abbatissam, & Ecclesiam suam Hervordensem prædictam ex una, & præfatum Nobilem virum Bernhardum Comitem de Ravensberghe parte ex altera coram Nobis, Quod Rector præfatæ Ecclesiæ in Steinhagen, qui pro tempore fuerit, Rectori Matricis Ecclesiæ in Dorenberghe in recompensam sui damni & præjudicii ex nunc in antea solvere debebit quatuor marcis quatuor solidis minus denario Hervordiæ & Bilveldæ legalium nomine perpetuæ pensionis sub deputatis terminis, videlicet quolibet festo Michaelis viginti solidos, & quolibet festo Paschæ duas marcas prædictorum denariorum annis singulis affuturis. Distinctionem vero dictarum Parochiarum ordinarunt seu constituerunt in hunc modum. Quod videlicet Apex seu cacumen Montis extremi sæpe dictæ Ecclesiæ Dorenberghe ab australi parte prope domum Lindenhorst adjacentis in viciniori loco censeri & haberi debebit in antea pro termino & limite intermedio harum duarum Parochiarum, ita ut omnes a cacumine Montis prædicti prope Lindenhorst ad austrum inferius residentes, aut moram trahentes, vel de novo habitationes, domos, aut casas ibidem facientes amplius tanquam veri Parochiani ad prædictam Ecclesiam Steinhagen pertineant temporibus perpetuo duraturis. Et quod præfatus Bernhardus Comes de Ravensberghe prædictam Ecclesiam in Steinhagen dotavit cum quibusdam certis bonis, de quibus inferius in præsentibus literis fit mentio, ordinatum fuit, inter partes prædictas, quod jus Patronatus, præsentatio, provisio, seu collatio hujus novellæ Parochialis Ecclesiæ in Steinhagen apud Dominam Abbatissam præfatæ Ecclesiæ Hervordensis, quæ pro tempore fuerit, alternis vicibus, alternatim vero apud Comitem de Ravensberghe pro tempore existentem ratione dotationis debeat perpetuo permanere. Eo tamen salvo, quod præfata Domina Abbatissa prædictam Ecclesiam in Steinhagen pro sua voluntate pacifice conferat, & quod sic deinceps, & consequenter de præsentatione, provisione seu collatione prædictæ novellæ parochialis Ecclesiæ in Steinhagen, dum eam vacare contingit, inter Abbatissam Ecclesiæ Hervordensis & Comitem de Ravensberghe pro tempore perpetuis temporibus observetur. Adjectum etiam fuit quod nulla partium prædictarum, videlicet nec Comes de Ravensberghe, nec Abbatissa Hervordensis de præsentatione, provisione, seu collatione ipsius Ecclesiæ in Steinhagen alternata vice ad alium spectante debebit se intromittere, nec alterum quoque impedire. Cæterum præfatus Bernhardus Comes de Ravensberghe pro remedio animæ suæ & animarum progenitorum suorum de expresso consensu omnium hæredum suorum præfatæ Ecclesiæ in Steinhagen mansum unum situm in Parochia Wertere vocatum Brandesgut in dotem cum proprietate & omnibus suis pertinentiis & juribus universis assignavit, donavit & dimisit, quiete, libere & pacifice jure hæreditario perpetuo possidendum, Item Suederus de Buscho miles pro remedio animæ suæ duos mansos in Borde sitos quos titulo pignoris seu obligationis pro quinquaginta marcis denariorum Hervordiæ usualium de Comitia Ravensberghe hactenus tenuerat, de pleno consensu prædicti Bernhardi Comitis de Ravensberghe & hæredum suorum

rum eidem Ecclesiæ in Steinhagen assignavit & donavit nomine perpetuæ dotis cum omni jure, quod ibidem Svedero & suis hæredibus in eisdem mansis competebat, pensione tamen præfatæ Ecclesiæ Hervordensis de præfatis mansis dari consueta hinc excepta. Præfatus etiam Bernhardus Comes pure & plane renunciavit omni juri, quod sibi & suis hæredibus in dictis duobus mansis competebat, seu competere posset in futurum, annectendo & applicando prædictos duos mansos in Borde cum Advocatia & omnibus suis juribus tanquam dotem perpetuam Ecclesiæ in Steinhagen supradictæ. Insuper præfata Domina L. Abbatissa Ecclesiæ Hervordensis de pleno consensu Capituli sui proprietatem dictorum duorum mansorum in Borde sitorum ab ipsa in feudo descendentium eidem Ecclesiæ in Steinhagen dedit & assignavit perpetuis temporibus possidendam, salvis tamen suis & Ecclesiæ pensionibus inde de jure debitis & dari consuetis, quæ in libris suis pensionariis continentur. Fuit etiam condictum inter cætera, quod Rector Parochialis Ecclesiæ in Steinhagen pro tempore existens synodos Episcopales in Paderburn observandas consuetis temporibus debeat visitare, & synodos Archidiaconales cum Rectore Matricis Ecclesiæ in Dorenberghe in loco consueto videlicet in Schildesche observare, prout in observandis synodis Archidiaconalibus fieri est consuetum. Nos igitur Bernhardus Episcopus prædictus supplicationibus humilibus prædictarum partium ex causis legitimis & rationabilibus atque necessariis descendentibus annuere cupientes, de consensu Archidiaconalis loci, Johannis Rectoris Ecclesiæ in Dorenberghe, Dominæ L. Abbatissæ sæcularis Ecclesiæ Hervordensis Patronæ ejusdem Ecclesiæ in Dorenberghe, atque sui Capituli præfata loca in Dorenberghe & in Steinhagen ab invicem in nomine Domini in his scriptis dividimus & segregamus, statuentes, ut sint de cætero duæ Parochiæ inter se divisæ & distinctæ, & duo Presbyteri easdem Parochias regentes, qui in singulis locis & Parochiis divisim speciales sepulturas habeant, & administrationi omnium Sacramentorum, prout in aliis Parochiis nostræ Diœcesis generaliter fieri est consuetum, jure nostro & loci Archidiaconi excepto, & in omnibus semper salvo, & quod inter sæpe dictas partes supra conscriptas cætera præmissa omnia, & singula provide & rite factum est, approbamus, authorisamus, & confirmamus, & præsentis scripti nostri testimonio communimus, Et ad perpetuam rei memoriam sigillum nostrum majus dependens ad preces partium prædictarum una cum sigillis Archidiaconi loci præsens factum approbantis, nec non venerabilium personarum Dominæ Lutgardis Abbatissæ, & Capituli Ecclesiæ Hervordensis, & Bernhardi Comitis de Ravensberghe, Johannis Rectoris Ecclesiæ in Dorenberghe; ac Suederi de Buscho militis prædictorum præsentibus est appensum. Et Nos Archidiaconalis sedis Lemego pro testimonio nostri consensus ad præmissa requisiti atque adhibiti sigillum nostrum apposuimus huic scripto. Nos vero Lutgardis Dei gratia Abbatissa, nec non Præposita, Decana, totumque Capitulum sæcularis Ecclesiæ Hervordensis Prænotatæ in testimonium nostri consensus circa omnia & singula præmissa adhibiti sigilla nostra duximus præsentibus apponenda. Et Nos Bernhardus Comes de Ravensberghe sæpedictus recognoscimus omnia & singula conscripta superius esse vera, & pro testimonio ipsorum præsentem literam appositione sigilli nostri fecimus roborari, Et Ego Johannes Rector Ecclesiæ in Dorenberghe præmissis omnibus consentiens etiam pro testimonio sigillum meum apposui huic scripto, Ego vero Suederus de Buscho miles præfatus præsentibus recognosco, quod prædictos duos mansos in Borde sitos cum omni suo jure, quod mihi & meis hæredibus competebat in eisdem, præfatæ Ecclesiæ in Steinhagen perpetuo dimisi & donavi, sicut superius est conscriptum, & in hujus donationis testimonium præsentem literam duxi sigilli mei muniminе roborandum. Datum in crastino beati Joannis Baptistæ, Anno Domini MCCCXXX quarto.

(LS.) (LS.) (LS.) (LS.)
(LS.) (LS.) (LS.)

ANNUS

Annus Christi 1335.

Benedicti XII. Pont. 1. Ludovici IV. Reg. 22. Bernardi V. Ep. Pad. 15.

Fossard l. 1. c. 4. Æmilius. Villanius. Petavius. Albert. Argent. Ludovicus Reges Hungariæ, Bohemiæ & Poloniæ bello vincit.

Altero abhinc anno funestissimum bellum exarsit inter Philippum Franciæ atque Eduardum Angliæ Reges, quod exinde in centesimum annum ingentibus regni Franciæ cladibus extractum est; tanquam vindex Deus Galliam premeret, quæ hactenus schisma Imperii tantis calamitatibus incenderat, alueratque. Causa belli, quod Philippo pulchro sine prole mascula extincto, Eduardus III. Philippi pulchri filia genitus, regnum Franciæ sibi vendicaret, quod Philippus Valesius Caroli Valesii frater occuparat. Incentorque belli accessit Robertus Atrebatum Comes, ob injuriam a Philippo Rege sibi irrogatam. At Cæsar per hæc felicibus armis progressus, primum Carolum Hungariæ Regem irrumpentem in Austriam rejecit; nec multo post Bohemiæ & Poloniæ Reges, quibus se junxerat Henricus Bavariæ Dux, fama exercitus adventantis in fugam depulit. Quibus e Germania renunciatis, misit Pontifex Cardinales suos, qui Cæsarem debilitatum & inermem hactenus sibi persuadere contenderant.

Lit. Colon.

Sub id tempus cum insolentia Comitum turbaret Westphaliam, Walramus Coloniensis, Balduinus Trevirensis, Ludovicus Monasteriensis, & Bernardus Paderbornensis Episcopus defensionis fœdus inierant. Quare cum hoc anno in solemni ordinum conventu Bertholdum de Bueren, opulentum nostræ diœcesis Dynastam, Westphaliæ Marschallum præfecisset Walramus, id cumprimis illi in mandatis dedit, ne quid contra fœderatos sibi Episcopos tentaret; ac cum ab eodem Marschallo 3276 florenorum pecuniæ summam mutuo accepisset, oppidum illi Volckmariense, castrumque & districtum Kogelenberg, arcemque Hovestad pignori opposuit. Tandem & hoc anno Godefridus Arnsbergensis Comes, quod Marcani bello Ludovicum Monasteriensem Episcopum captivum abduxisset, a Benedicto Pontifice anathematis vinculo solutus est.

Bertholdus de Bueren Westphaliæ Marschallus a confœderatis Episcopis præficitur.

Decimæ Amerungænæ ad Canonicos Bustorfianos cum consensu Bernardi Ep. transeunt.

Amplas hactenus decimas feudi nomine possidebant in Amerungorum districtu ab Ecclesia Paderbornensi nobiles viri de Bueren, de Brakele, & Asseburg; ad quas cum Canonici Collegii Bustorfiani certa pecuniæ summa emendas se offerrent, haud invitus permisit Bernardus Episcopus; vel ea ratione adductus (quod in tabulis profitetur) ut e Laicorum manibus redemptæ, ad Clerum & patrimonium Ecclesiæ redirent, cui antiquitus a Carolo M. datas agnoscebat Episcopus. Tabulæ hac super re adsunt, festo Georgii Martyris ex consensu Præpositi, Decani, aliorumque Canonicorum Anno MCCCXXXV confectæ. Hanc ipsam decimarum emptionem anno proximo confirmat Episcopus, nominatimque repetit id eo consilio permitti, ut e manibus Laicorum extrahantur ad Ecclesiasticos homines.

Annus Christi 1336.

Benedicti XII Pont. 2. Ludovici IV. Reg. 23. Bernardi V. Ep. Pad. 16.

Ludovicus R. Pontifici reconciliari studet. *Hervvart. Spondanus. Histor. Boic. Odoric. in Histor. Eccl.*

Nihil interea non movit egitque Ludovicus Cæsar, quo se cum Pontifice reconciliaret; opportunitateque ex bello inter Franciæ & Angliæ Reges inardescente arrepta, mittit Rupertum Palatinum Ducem, & Wilhelmum Juliæ Comitem Legatos Avenionem ad Benedictum Pontificem, quibus in mandatis dedit, ad omnia suo se nomine offerrent Pontifici, quæ a Cæsare, delictorum pœnitente, & veniam deprecante requiri possent. Pontifex etsi pronus esset, nihilque etiam a Magalonensi Episcopo, quem ad explorandos Cæsaris mores in Germaniam miserat, censoria nota dignum accepisset; Regum tamen metu, quorum Legati nondum adessent, quo minus in gratiam reciperet, se probiberi Ludovici Legatis respondit. Non desunt auctores, qui hunc durum & iniquum agendi modum magnopere detestentur in

Philippo Francorum Rege; tanquam cardo Imperii versaretur in Gallorum arbitrio, ad quos se Cæsar & Imperii Principes cum Pontifice obverterent.

Archiepiscopus Col. Cleri ceterorumque corruptos mores corrigit.

Cæsar deinde ob præclara merita susceptamque legationis operam Wilhelmum Juliacensem Comitem Imperii Marchionem renunciavit, multisque Principum privilegiis exornavit, id quod producto Ludovici Cæsaris diplomate asserunt Mutius & Gelenius.

Idem Bernardo Ep. Pad. Castrum Kruckenberg &c. oppignorat.

At Walramus Juliæ Comes Coloniensis Archiepiscopus hoc anno 2. Octobris synodum convocavit, in qua depravati Clericorum, & vagantium Sanctimonialium, aliorumque religiosorum mores emendati. Idemque Archiepiscopus (quocum Bernardo Episcopo nostro intima animorum publicorumque ex fœdere operum conjunctio fuit) mediam partem oppidi Helmwardeshusani, castrique Kruckenberg, acceptis 1400 marcis Susatensis monetæ, oppignoravit; quod non sine consilio & assensu Engelberti Abbatis factum esse docebunt nos acta posterioris anni. Castrum id Kruckenberg in edito assitoque Monasterii Helmwardeshusani & oppidi monte constructum erat; media pars jam superiori sæculo, anno videlicet 1220, ab Abbate ejus temporis Engelberto Coloniensi Archiepiscopo mutuæ defensionis tutelæque causa in potestatem data erat. Quemadmodum nos supra ad eum annum ex publicis Engelberti Archiepiscopi tabulis docuimus.

Bernardus Ep castrum Hindenborg diversis Nobilibus insidendum & reparandum tradit.

Contra Bernardus Episcopus noster hoc ipso anno castrum Hindeborg, quod ab Hunnis celebre volunt, objacetque ex vicino monte civitati Brakelensi pro certa pecuniæ summa diversis nobilibus viris pignori opposuit. Id quia vetustatis malo in ipsas prope ruinas consederat, divisit in tres partes insidendas, ac reparandas; quarum prima Ludovico militi, Ottoni & Reyhero fratribus de Wolde, altera Wernero de Brakele militi, tertia Wilhelmo de Asseborg famulo seu Ministeriali attributa. Id vero quibus præterea conditionibus conventum sit, docebunt hæ tabulæ, quas ad jura Episcoporum nostrorum in castrum illud comprobanda hic recitare intererit.

Nos Bernhardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus recognoscimus, & præsentibus publice profitemur, quod attendentes castrum nostrum & Ecclesiæ nostræ Hindenborg, cujus ædificia per incendium inopinatum & infortuitum consumata sunt, & muri ejus pro magna parte diruti, ruinam partis reliquæ assidue comminantur, de quo provenire grave dispendium Nobis & Ecclesiæ nostræ verisimiliter formidamus, non posse, nisi reparetur & reædificetur, commode, & utiliter conservari. Quocirca, ut prædictis obvietur dispendiis, cum honestis viris Ludowico milite, Ottone & Reyhero famulis fratribus Dominis de Wolde condiximus, & concordavimus in hunc modum. Quod iidem fratres de Wolde septuaginta duas marcas argenti puri exponere debent, in usus structuræ dicti castri totaliter convertendas, ad quod nos personam idoneam deputabimus, qui de voluntate & notitia nostra disponet de præmissis, cui ipsi de pecunia pro tempore absque impedimento & moræ dispendio respondebunt, & talis a nobis deputatus nobis & Ecclesiæ nostræ facere de receptis & dispositis tenebitur rationem. Pro quibus septuaginta duabus marcis puri argenti de bona voluntate, pleno & expresso consensu honorabilium virorum Præpositi, Decani, & Capituli Ecclesiæ nostræ prædictæ titulo pignoris obligavimus & obligamus per præsentes eisdem & eorum hæredibus, veris tertiam partem castri Hindenborch prædicti cum tertia parte jurium, pertinentiarum, & redituum tam in agris cultis & incultis, novalibus, pratis, pascuis, silvis, alias per nos cum dicto castro emptionis titulo comparatorum, præter judicium altum, quod inde excipimus & nobis & nostris Successoribus reservamus. Item obligamus eosdem ad hoc tertiam partem redituum & servitiorum nostrorum in loco dicto Upperbreden prope Brakle, præter judicium. Item de dimidio manso in campo Brakle sito, & de parte nostra & Ecclesiæ Paderborn. in Advocatia Modekessen & Heygenhusen per prædecessores nostros cum oppido Brakle alias emptionis titulo comparatis tertiam partem. Item de parte nostra in Appenbroch similiter tertiam partem habendam, & pacifice possidendam tamdiu, donec per nos, aut Successores nostros, dicta pars castri, bonorum & redituum

pro

pro summa septuaginta duarum marcarum argenti prædicta redimatur ab eisdem, quam redemptionem nos & Successores nostri omni tempore facere poterimus, dum Nobis aut ipsis id visum fuerit expedire, & ex tunc redemptione taliter facta eadem tertia pars castri cum tertia parte redituum prædictorum ad Nos, nostros Successores & Ecclesiam Paderbornensem *libera redibit, & debebit nobis per dictos Fratres de Wolde restitui, & resignari absque contradictione, vel cujuslibet impedimenti obstaculo indubitate. Prædicti tamen fratres de Wolde, & eorum hæredes mansionem in suburbio dicti castri cum area sua & angulo australi, quam ipsis pro habitatione, & peculio castrensi hæreditario deputamus, quamdiu ibidem residentiam fecerint, more Castrensium nostræ Ecclesiæ retinebunt; & si in agris ad munitionem ipsis, ut prædictum obligatis tempore redemptionis per nos aut successores nostros faciendæ semina seu bladum habere continget ea pro commodo suo colligere, & deducere illa vice poterunt, & suis usibus applicare. Præterea dicti fratres de Wolde non debebunt illam partem, munitionis alicui alteri obligare, exponere, locare, seu quovis modo alio ab Ecclesia nostra alienare, prout ad id se fide data, & juramentis suis corporaliter præstitis obligarunt, sed durante obligatione præmissa debent fideliter conservare, & pro fideli ipsius munitionis custodia sub obtentu honoris sui omnem diligentiam, quam poterunt adhibere. Addicitur tamen, quod si in alio loco vicino munitionem exstruere nos continget, in qua Dominis de Wolde mansio magis competierit ad talem munitionem, ipsos admittemus, & more fidelium Castrensium ibidem receptabimus moraturos, & ex tunc etiam præmissam pecuniam ipsis nos, aut successores nostri restitui faciemus. Præterea alias duas partes castri & redituum Wernero de Brakle militi, nec non Wilhelmo de Asseborch famulo divisim obligavimus sub modis & formis, prout in literis suis per Nos ipsis desuper specialiter traditis continetur, quibus dicti fratres de Wolde firmam custodiam castri, quæ vulgariter eyn Reych Borchede, unde eyn Reych Borchwede dicuntur, facere tenebuntur, & dicti fratres eandem custodiam castri ab eis recipient, vice versa durante eadem obligatione inviolabiliter observaturam. Redemptione vero alicujus partis castri ab altera partium prædictarum per Nos vel successores nostros facta, residuis vero retinentibus partes suas in dicto castro similem castri custodiam ex parte Ecclesiæ nostræ, aut successorum nostrorum tenebimur innovare. Præterea guerras nullas & insolentias de eodem castro movebunt, nec ad guerras seu insolentias de eodem castro exercendas extraneum quenquam receptabunt, seu fovebunt ibidem. Præterea munitio ipsa debet Nobis, Successoribus nostris, & eorum Officiatis ac familiæ patere, & aperta esse in omnibus nostris necessitatibus, commodis, & utilitatibus, prout aliæ munitiones nostræ Ecclesiæ libere & solute, etsi expediret nobis aut successoribus nostris de eadem munitione guerras exercere, ex tunc ipsi castro de periculis cavebimus ipsum cum amicis nostris, & armatis prout optimum fuerit muniendo, In cujus rei testimonium nostrum, & dicti Capituli nostri sigilla nostra præsentibus literis sunt appensa. Et nos Præpositus, Decanus & Capitulum Ecclesiæ Paderborn. prædictæ in signum nostræ voluntatis, & consensus intervenientis circa præmissa omnia, & in evidens testimonium omnium præmissorum sigillum nostrum duximus præsentibus literis apponendum. Datum anno Domini 1336 intra octavam Pentecostes.*

(L.S.) (L.S.)

At multo nobiliori opere Bernardus Episcopus novum Episcopi palatium in ipsa urbe ex consilio Cathedralis Collegii atque ordinum molitus; tum quod insalubri & incommodo loco hactenus habitatum in urbe a primis Episcopis, tum quod vetus Episcopi palatium per absentiam sequentium Episcoporum collapsum, quibus extra urbem habitare magis placere cœpit. Igitur in hanc rem delegit novi palatii locum commodum & amænum, ad ipsos Paderæ fontes pertinentem, infra Basilicam versus Austrum inter duos angiportus, quorum alter ab æde D. Bartholomæi, alter ex descensu fori ad Paderam procurrit, accurate descripsit. Verum hoc opus, seu morte, seu aliis ex causis, non videtur processisse; nulla enim ejus palatii vestigia. Interim tabulas tenemus, operose confectas, & sub-

Bernardus Ep. locum designat ædificandi in urbe Episcopalis palatii.

subscriptas a Præposito, Decano, & Canonicis majoris Ecclesiæ. *Actum Paderbornæ præsentibus honorabilibus viris Bertholdo Abbate, Bertholdo Priore Monasterii S. Pauli, Ecberto de Asseborg Decano, Joanne de Sclingdorf Scholastico & Magistro, Matthia de Bueren Thesaurario, Canonicis Ecclesiæ SS. Petri & Andreæ, Joanne Præposito Sanctimonialium S. Udalrici, Amelungo de Driborg Plebano forensis Ecclesiæ, Ottone Comite de Ritberg, Bertholdo utroque de Bueren nobilibus, Henrico Bolemast, Ravennone de Driborg, Luberto de Westfalen, Ludovico Post, Friderico de Brencken militibus, Wilhelmo & Joanne de Vernede, Ministerialibus & Castrensibus Ecclesiæ nostræ, Joanne Erenfredi & Alberto de Scerve Proconsulibus, cæterisque Consulibus Civitatis Paderbornensis. Datum Anno* MCCCXXXVI *Calend. Maji.*

Annus Christi 1337.

Benedicti XII. Pont. 3. Ludovici IV. Reg. 24. Bernardi V. Ep. Pad. 17.

Odoricus in histor. Ecclesiast. ad hunc annum. Hervvart. ad hunc annum. Nauclerus ad hunc annum. Hocsemius. Becanus in chron. Ultraject. Ludovicus suam cum Ecclesia reconciliationem impedienti Galliæ Regi bellum parat.

Laborabat per hæc in sequentem annum Pontifex, ut Philippum Francorum Regem conciliaret cum Cæsare, id quod egregia Pontificis Epistola ad Regem scripta docet. Quam in rem multas gravesque causas adducit Pontifex, interque alias, ne perspicaces & subtiles Theutonici Regis pertinacia provocati sese Eduardo Anglorum Regi arctius conjungant adversus Franciæ regnum. At Franciæ Rex, uti Hertwardus scribit, cum se amicum Cæsaris, & absolutionis Cæsareæ cupidum simularet: missis etiam in hanc rem oratoribus ad Cæsarem, quod Nauclerus memorat; nihilo tamen minus apud Pontificem clam summis viribus contendebat, ne Cæsar vinculis Ecclesiasticis solveretur. Quibus offensus Cæsar, Legatos suos revocat; scriptisque sub initium Augusti ad Episcopum Leodiensem, Gallicæ nationis studiosum, ad Hollandiæ Comitem, ad proceres urbesque Brabantiæ, ad inferioris Germaniæ Comites & Dynastas literis, omnes ad bellum Franco inferendum impellit. Hi deinde anno proximo consilia atque arma cum Eduardo Angliæ Rege conjunxere.

Bernardus Episc. Sacellum SS. Sacramenti in oppido Bürano erigendum statuit.

Eo nunc demum Westphalia nostra, hactenus intestinis bellis lacerata, quietior, quo longius arma avocata fuere in Belgium; eo quoque liberius Episcopi Westphaliæ rerum sacrarum procurationi institere. Quos inter Bernardus Episcopus noster hoc anno in oppido Buren ædem sacram, rogatu Alberonis armigeri, construendam sumpsit, eo loco, ubi sacrilegi Judæi hostiam sacram, vel e sacrario, vel aliunde raptam defoderant in terram; hunc locum, quia Deus in eum usque diem multis miraculis illustrem fecerat, Episcopus, insigni simul religionis studio Armigeri consilium comprobavit. Atque is cum ad omnes impensas, atque annuam Sacerdotis alimoniam se offerret, opus sacrum hisce publicis, dignisque ad posteritatem tabulis maturandum præscripsit.

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus, Universis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris hoc præsens scriptum visuris & audituris salutem & sinceram in Domino caritatem. Officii nostri debitum exigit, ut ad ea aciem nostræ considerationis extendere debeamus, quæ cultum divinum augmentant, & salutem pariunt animarum. Sane dilectus nobis in Christo vir discretus Albero dictus Klot armiger pro accensus desiderio, preciosissimi corporis Domini nostri Jesu Sacramenti devotione affectus, Capellam in Oppido Buren nostræ diœcesis fundatam in loco, ubi olim ipsum venerabile Sacramentum a judæis obstinata perfidia excæcatis luculenter abstractum & irreverenter absconditum innumeris coruscare miraculis non ambigitur, quæ usque ad hæc tempora dotata non existit, ob reverentiam tanti Sacramenti, & pro ipsius parentumque suorum animarum salute dotare disposuit, & spopondit redditibus annuis & certis pro sustentatione unius Sacerdotis competentibus, videlicet quatuor moltorum annonæ triplicis æqui partim siliginis, ordei, & avenæ, mensuræ in Buren usualis, & octo virnalibus agrorum in campis ibidem, cupiens ut Capella eadem distinctum sit beneficium ab Ecclesia parrochiali, seu ma-

trice

trice in Buren separatum, uni Sacerdoti idoneo, qui actu Sacerdos existat, nunc & imposterum, quoties ipsam vacare continget, per Abbatissam Monasterii Sanctimonialium in Holthusen prope Buren ordinis Cistertiensis de conventus sui consilio conferendum, qui sacerdos per Abbatissam plebano parrochialis Ecclesiæ præsentari, & sine difficultate per ipsum plebanum Capellam induci, seu institui debeat ad eandem. Nos ipsius Alberonis dicti Klot devoto desiderio grato concurrentes assensu, communicato consilio nihilominus, consensu, & approbatione virorum nobilium Bertoldi Domini, & Bertoldi Domicelli Dominorum temporalium in Buren, & hæredum eorundem, nec non religiosarum personarum Abbatissæ, & conventus Monasterii prædicti patronorum, & viri discreti Godfridi plebani parochialis Ecclesiæ ibidem, nec non Archidiaconi loci, & omnium, quorum consensus ad id fuit merito requirendus, præmissa omnia & singula ratificamus, & auctoritate ordinaria præsentibus approbamus. Et ne plebanum parochialis Ecclesiæ occasione præmissorum in suis juribus, emolumentis, fructibus, & obventionibus dispendium contingat imposterum sustinere, inter ipsum plebanum parochialis Ecclesiæ ex una, & Rectorem Capellæ ex altera parte, & eorum hinc inde Successores ordinatum extitit de consensu Alberonis fundatoris & dotatoris, patronorum, Archidiaconi, Dominorum temporalium præmissorum, & omnium, quorum interest, & finaliter concordatum, videlicet quod Rector Capellæ sic institutus ipsam regere & officiare debebit in divino officio nocturno pariter & diurno sine solemnitate cantus per notam & absque prædicationibus & sermonibus ad populum, quos nullo tempore per se vel per alium seu alios religiosos vel sæculares Clericos aut personas, præterquam in dedicatione ipsius Altaris facere poterit, nec debebit, nisi de plebani parrochialis Ecclesiæ licentia petita pariter & obtenta. Præterea natalis Domini, Epiphania, Pascha, Pentecostes, & singulis beatæ & gloriosæ Virginis Mariæ & Apostolorum festivitatibus, nec non omnium Sanctorum, & omnium animarum commemorationibus, in dedicationibus Ecclesiæ matricis, & altarium ibidem, & generaliter in omnibus & singulis festis & diebus, in quibus populus illius parrochiæ offerre hactenus consuevit de consuetudine vel de jure, & in exequiis funerum Rector Capell*æ prædictæ missam celebrare non debebit, nisi in Ecclesia parrochiali ad summam sive ultimam missam sit facta elevatio Sacramenti. Præterea nec in iisdem exequiis funerum, nec infra octavas commemorationis eorundem, vel dum tricesimus, vel anniversarius dies eorum agitur, oblationes nullas, vel votivas aliquas pro defunctorum memoria quocunque tempore recipiet idem Rector publice vel occulte; si quas tamen sibi præsentari sive exhiberi continget, illos tollet, & plebano sine diminutione fideliter præsentabit. Addicitur tamen, quod Rector dictæ Capellæ medietatem oblationum, quas sibi ad altare temporibus licitis, & hic non exceptis deferri a fidelibus continget, licite poterit suis usibus applicare. Aliam medietatem tenebitur plebano parrochiali fideliter præsentare. Condictum est etiam, quod si alias, præterquam in casibus, ut præmittitur exceptis, Rectori* Capell*æ præfatæ a fidelibus aliqua largiuntur, donantur, seu assignantur, hæc licite recipere poterit, & habere. Præterea idem Rector hospitale pauperum & debilium circa eandem Capellam ad alicujus nutum vel instinctum construi, in quantum in eo est, seu fieri non permittet, nec plures Sacerdotes in eadem Capella beneficiandi, quam Rector præfatus aliquatenus, admittentur, etiamsi plura altaria ibidem erigi, seu fundari, contingeret in futurum. Cæterum Rector Capellæ præfatæ pro tempore existens nullam partem contra plebanum parrochialis Ecclesiæ fovebit, si forte, quod absit, plebanum eundem cum religiosis, Clericis, aut Laycis quibuscunque habere continget causam, dissentionem, vel imposterum quomodolibet quæstionem. Insuper est adjectum, quod si successu temporis populus ad eandem Capellam pro reverentia Sacramenti, vel alias devotionis causa, conflueret, & in tali concursu oblationes ad eandem Capellam deferrentur, seu aliqui devoti homines pro impetranda venia cum esculentis seu poculentis, leguminibus vel rebus aliis se ibidem facerent trutinari, de talibus idem Rector se nullatenus intromittet, vel exinde nullam debebit petere, exigere, vel recipere portionem, prout ad hæc omnia &*

singula

singula præmissa sub obtestatione fidei, honoris, & conscientiæ, & promisso in prima sui institutione per plebanum facienda, eidem plebano se tenebitur, fideliter & firmiter obligare. Et ut indemnitati plebani parrochialis Ecclesiæ plenius caveatur, Albero dictus Klot dotator Capellæ prædictus, si forte ex præmissis, vel aliquo eorum damnum, dispendium, seu tædium, idem plebanus aliquo modo pateretur, pro restauro & recompensatione talium comparavit eidem plebano & suis successoribus redditus duorum moltium annonæ triplicis æqui partem, videlicet octo modios siliginis, octo ordei, & octo avenæ, mensuræ in Buren legalis & usualis, & octo surnalia agrorum in campis ibidem jure proprietatis & possessionis apud Ecclesiam parochialem & plebanos ibidem perpetuo, & pacifice permansuros. In quorum omnium evidens testimonium Nostrum, Lutgardis Abbatissæ, Bertoldi Domini, & Bertoldi Domicelli Dominorum temporalium in Buren, & Godfridi plebani ibidem sigilla præsentibus literis sunt appensa. Et nos Dei gratia Lutgardis Abbatissa pro nobis & conventu nostro, nec non viri nobiles Bertoldus & Bertoldus Domini temporales in Buren pro nobis & hæredibus nostris, & Godfridus plebanus in signum nostræ voluntatis, ratihabitionis, approbationis circa præfatam divisionem, ordinationem, & circa omnia & singula præmissa sigilla nostra ad perpetuam rei memoriam duximus præsentibus literis apponenda. Datum Anno Domini Millesimo XXX septimo. Calend. mensis Septembris XIII.

Atque hæc dum Episcopus laudabili pietatis opere tractat, injecta est illi haud levis molestia a Monachis Helmwardeshusanis; quorum insolentes quidam, inscio Engelberto Abbate suo, arcem Kruckenberg, & Helmwardeshusanum oppidum, inita cum Moguntinis præfectis, & Geismariensis Oppidi in Hassia civibus pactione, in alienas manus transferre tentavere. Jam ante, ut supra diximus, Abbas ex assensu suorum Monachorum castri & oppidi partem, mutuæ tutelæ causa, transcripserat Engelberto Coloniensi Archiepiscopo, & post illum Walramus Archiepiscopus pignori cesserat Bernardo Episcopo, tutelamque utriusque munitonis illi ex consensu Abbatis transcripserat; præterquam quod Bernardus Episcopus aliud jus pecunia emptum ab Hermanno Comite Everstenio in castrum Kruckenberg obtineret. Id rebellium suorum Monachorum factum tam indigne tulit Abbas, ut publicis literis damnarit, palamque fassus sit, castrum & oppidum partem diœcesis Paderbornensis esse, intraque jurisdictionem Episcopi Paderbornensis contineri, cui fides & defensio tanquam superiori suo Principi debeatur. Extant hæ literæ Anno MCCCXXXVII sigillo Abbatis consignatæ.

Monachi Helmwardeshusani castrum Kruckenberg, in quod jus habebat Ep. Paderb. aliis tradere tentant.

Lite hac inter offensiones utriusque partis accensa, Bernardus Episcopus noster XV Calend. Augusti mandat plebanis Ecclesiarum, in Helmwardeshusen, in Desle, Drendeborg, Sylen, Anrede, Buen, Titlekessen, & Corbeke parochiis suæ diœcesis, detineri fructus agrorum ob damna sibi illata, violataque pacta, quæ super castro Kruckenberg utrimque convenerant. Mansit exinde castrum hoc in potestate Abbatis, & Paderbornensis Episcopi ad annum MDXL. quo a Landgravio Hassiæ per dolum occupatum, unaque cum Cœnobio, oppido, & parochiis supra memoratis direptum.

Annus Christi 1338.

Benedicti XXII. Pont 4. Ludovici IV. Cæsaris 25. Bernardi V. Ep. Pad. 18.

Agitur in Comitiis Spirensibus pro Ludovico Pontifici reconciliando.

Alb. Argent Rebdorf. in annal.

Ceterum Bernardus Episcopus hoc anno evocatus ad graviora Imperii negotia a Metropolitano suo, Spiram ad comitia abiit, quæ Ludovicus Cæsar XXVII Martii indixerat. Convenere magno numero Episcopi Moguntinæ Metropolis, ac proceres Imperii; in quorum congressu Cæsar exposuit syncerum animum ac studium submittendi se Pontifici, omniaque ex Pontificis sententia facturum se recepit; atque ut Pontificis mentem inflecteret, scriptum est ex omnium Episcoporum sententia ad Pontificem, missique rursum legati Ulricus Episcopus Curiensis, & Gerlacus Nassoviæ Comes Avenionem ad Apo-

Tritbem. Bzovius in histor. Ecclesiast. Odoricus in histor. Ecclesiast. Hertwvart

Apostolicam sedem, qui hasce Episcoporum literas deferrent.

Sanctissimo in Christo Patri, ac Domino suo D. Benedicto sacrosanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ summo Pontifici Henricus Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Moguntinus, Lupoldus Babenbergensis, Joannes Basiliensis, Bertoldus Argentinensis, Henricus Eystetensis, Bernhardus Paderbornensis, Ulricus Curiensis, Otto Herbipolensis, ac Gerardus Spirensis, & Henricus Augustensis Ecclesiarum electi cum omnimoda subjectione, humilitate, & reverentia se ipsos ad pedum oscula Beatorum.

Cum jam dudum, ex miserabili dissidio inter sacrosanctam Romanam Ecclesiam ac Dominum Ludovicum de Bavaria, christiani populi peccatis exigentibus, suscitato in regno & imperio Romanorum, & præcipue in provincia Moguntina, grandium & diversarum turbationum tempestates emerserint, ac Ecclesiis, Ecclesiasticisque *personis, nec non animabus hominum, quod gravius est ferendum, Regni, & Imperii prædictorum innumerabilia provenerint detrimenta, & quotidie majora & plura prioribus occasione dissidii hujusmodi sint, ut ex verisimilibus conjecturis colligitur ac præsumitur, proventura: Nos grandes & acerbas ex hoc puncturas in nostris cordibus non immerito sentientes nuper Dominum Ludovicum prædictum ad civitatem Spirensem Provinciæ Maguntinæ prædictæ super hoc specialiter instantivis precibus venire procuravimus ipsum, nos, Archiepiscopus Maguntinus, Argentinensis, Paderburnensis Episcopi, ac Spirensis, & Augustensis electi prædicti personaliter; Nos vero Babenbergensis, Basiliensis, Eystetensis, & Herbipolensis Episcopi, aliis nostris & Ecclesiarum nostrarum pro tunc negociis præpediti per nostros solennes nuncios, precibus, consiliis, ac salutaribus monitis non sine magnæ solicitudinis studio exhortantes, ut ipse ad divini nominis gloriam, & ad vestræ sanctitatis ipsiusque Ecclesiæ Romanæ honorem & reverentiam, nec non ad quietum & salubrem statum Regni & Imperii eorundem, velit ad vestram, & ejusdem Ecclesiæ Romanæ sanctæque Sedis Apostolicæ gratiam cum devotione redire se vestris, & ipsius Ecclesiæ, dictæque Sedis Apostolicæ beneplacitis humiliter per omnia conformando: Qui modica deliberatione præhabita se velle stare, ac parere super materia præfati dissidii, ac omnibus ipsum dissidium contingentibus, informationi, & ordinationi nostræ, in quantum cum Deo, justitia & honore suo fieri posset, efficaciter repromisit, suas patentes super hoc literas majori suo sigillo munitas super potestate hujusmodi tradita nobis dando, cautiones juratorias, ac fidejussorias Magnorum & plurium Principum, & Baronum nobis super hoc nihilominus offerendo. Clementissimam igitur vestram Beatitudinem omni qua valemus precum instantia, devote ac humiliter imploramus, quatenus redeundi ad gremium S. Matris Ecclesiæ promptitudinem ipsius D. Ludovici, qui super materia dissidii hujusmodi ordinationi Ecclesiasticarum personarum duntaxat se submittere non expavit, præmissis quoque turbationibus, dispendiis, & periculis, specialiter Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis ut præmittitur, imminentibus, per vestræ sanctitatis providentiam paternis affectibus ponderatis prædictum Dominum Ludovicum ad reconciliationis gratiam sub modo præmisso, vestræ solitæ benignitatis clementia recipere non recuset: partes Regni, & Imperii prædictorum ac præcipue Ecclesias, ac personas Ecclesiasticas eorundem partium de periculis, ærumnis, & laboribus prætactis ad statum optatæ quietis per reconciliationem hujusmodi reducentes. Verum quia ad omnia, & singula præmissa & ea contingentia, plene, ac pacifice scribendi schedula non sufficeret, nos venerabilem Patrem Dominum Ulricum Curiensis Ecclesiæ Episcopum & spectabilem virum Gerlacum Comitem de Nassauu, de præmissis plenissime informatos ad pedes vestræ Beatitudinis duximus fiducialiter destinandos; eandem vestram Beatitudinem ex intimis nostris affectibus exorantes, quatenus eisdem super iis fidem adhibere dignemini creditivam. Datum Spiræ die* XXVII *mensis Martii Anno Domini* MCCCXXXVIII.

Pontifex acceptis literis benigne, quemadmodum Argentinensis est auctor, respondit Legatis, ac flentis in modum questus est, se pronum quidem esse ad reconciliationem Cæsaris; sed

sed prohiberi a Francorum Rege, qui pejora, quam unquam ante minitetur. At ista refellit Odoricus ex literis Pontificis ad Coloniensem Archiepiscopum scriptis, quibus omnem culpam rejicit in Cæsarem, vitioque dat, Cæsarem dolo egisse, cum Pontificum legatos superiori anno ante tempus revocasset: non ex omnium Principum, sed unius tantum Metropolis Episcoporum sententia causam suam urgere: iniisse belli societatem cum Anglorum Rege adversus Francum, quocum prius a Pontifice jussus erat componere. Quæ nunc in medio relinquimus.

Comitia Coloniensia in quibus rursum Ludovici R. causa suscepta.

Cæsar subinde scriptis minacibus literis ad Adolphum Leodiensem Episcopum, Coloniam ad comitia die octava Paschæ evocat, daturum rationem de contumacia in Cæsarem, & studio Gallicæ nationis. Quæ cum Episcopus sperneret, Cæsaris jussu, bellum intulere Leodiensi Joannes Brabantiæ Dux, Reinaldus Gelriæ Comes, Wilhelmus Juliæ Marchio, aliique Dynastæ, quibus etiam se Walramus Coloniensis Archiepiscopus junxit; at postquam a Pontifice monitus fuit, ne se bello illi misceret, pacem inter diffidentes composuit. Utrumne Cæsar per id tempus Coloniam venerit, incertum. Sane mense Septembri Rensæ super alveo Rheni haud procul Confluentia convenere magno numero Principes cum ipso Cæsare; interque sacrorum præsules adfuere Henricus Coloniensis, & Balduinus Trevirensis Archiepiscopi cum provincialibus Episcopis. Ibi in conventu conjuravere omnes se Imperii libertatem & jura adversus quemcunque defensuros; rursumque epistola ad Pontificem Principum nomine data, cui Mogunt. & Trevirensis præscripsere nomina sua. Hujus argumentum erat, uti acta Joannis Pontificis rescinderentur, & destituti Principis causam susciperet Pontifex, idque minis & precibus actum.

In Iisdem Comitiis Eduardus Rex Angliæ Vicarius Imperii nominatus.

Aderat & in his comitiis Eduardus Rex Angliæ evocatus, qui vectus per mare 22 Julii Brabantiam intrarat. Inde Coloniam accelerans, postquam trium Regum sepulchra veneratus esset, Confluentiam accessit, quo Cæsar cum magno procerum agmine occurit. Eo in congressu Anglus Vicarius Imperii nominatus: actum de mercenario milite per Germaniam scribendo, ingenti pecunia numerata; Cæsari LXXX millia aureorum ab Rege oblata refert Argentinensis, junctum promissis fœdus ad bellum Galliæ inferendum; quæ tamen omnia re minora fuere. Interim fide jussit Reinaldus Gelriæ Comes, Regis affinis, opponendo hypothecæ nomine Gelriam, Neomagum, Arnhemium, Hardewicum & Ruræmundam; tantumdem præterea argenti mutuum accepit a Balduino Trevirensi Archiepiscopo, eoque ipsam Angliæ coronam, quod Trithemius scribit, Confluentiæ pignori reliquit; in his demum comitiis Principum sententia Francus hostis Imperii denunciatus, eoque Cameracum, & quæ præterea feudi titulo tenebat ab Imperio, jussus est reddere: tantis animis irisque exarsere in Gallum Germaniæ proceres.

Comitia Francofurtensia, in quibus declaratum, Cæsarem non teneri excommunicationis Pontificiæ sententia.

Confluentia Principes cum Cæsare suo Francofurtum profecti, ubi Cæsar omnes Imperii ordines convocavit. Neque celebriora facile comitia fuere, ad quæ tanto numero Electores, & Episcopi, cæterique Principes convenere. In his una omnium concordia pro Cæsare conspiratum; ac duo cumprimis decreta, *electum videlicet majori suffragantium parte Romanorum Regem parem habere potestatem administrandi Imperii, quam coronatus Imperator haberet;* deinde, *Quicunque Ludovicum pro excommunicato haberet, aut cessaret ob Pontificis decretum a divinis, proscribendum ex Imperio.* Cui decreto cum non parerent Canonici Francofurtenses in æde D. Bartholomæi, Dominicani, & Carmelitæ, plerique fortunis mulctati & in exilium projecti sunt. Adeo sine conscientiæ periculo cum Cæsare communicandum sanxere Episcopi, & Principes. Rursum ex his comitiis ab ordinibus scriptum ad Pontificem; recitanturque binæ apud Rebdorfium literæ, Anno MCCCXXXVIII mense Augusto datæ; quarum postremas inscripserunt Henricus Moguntinus, Balduinus Trevirensis & Walramus Coloniensis Archiepiscopi, Electores præterea ceteri, Waldemarus Marchio Brandeburgicus, Rudolphus Palatinus, Rudolphus Dux Saxoniæ; tametsi hæ literæ non immerito aliis suspectæ corruptæve appareant; eo quod Walramus,

Bran-

Brandeburgicus, & Rudolphus Palatinus ante decennium fatis concessisse perhibeantur.

Ab hac conspiratione Principum Colonienses Walramum Archiepiscopum suum eximi volunt, ne quam illi schismatis notam aspergant, cujus tamen haud magno ratio habita fuit; atque ipse etiam Walramus Archiepiscopus bello, ut diximus, adversus Leodiensem Episcopum arma Cæsaris conjunxerit. Quare ut ceteri per Germaniam Episcopi, præter Bertholdum Argentinensem, Ludovico Cæsari juramentum fidei dicere non detrectarunt. Ita nec Bernardus Episcopus noster aliquam schismatis maculam habere potuit; tota enim hæc comitiorum actorumque causa erat pro libertate Germaniæ & jure Ludovici Cæsaris. Quo simul agitabatur an excommunicatio Cæsaris a Pontifice facta justa ex causa processisset, valeatque; ut vel inde Episcopi Germaniæ liberiori conscientiæ religione cum suo Cæsare agerent, Imperiique sui jura tuerentur; faceturque inter cæteros Albericus, qui tum in curia Romana agebat, audivisse se magnos prælatos, & laicos utriusque juris peritos, qui pro Cæsare pronunciarint, cujusmodi plures auctores percenset auctor annalium Boicorum. Arripiunt hæc avide hæretici ad supremam Pontificis potestatem convellendam, innixi Marsilio de Padua & Landuno, Hierarchiam Ecclesiæ non ex Christi, sed Aristotelis doctrina fabricantibus.

Quid vero cæteri per Saxoniam Archiepiscopi, & Episcopi in hoc dissidio egerint, quando nullas Pontificis literas, vel ad Magdenburgensem, vel Bremensem Archiepiscopos adhuc repererim, magnumque sit scriptorum nostrorum silentium, dicere supersedeo. Spectatores illi potius hujus ingratæ scenæ, quam actores esse maluerunt; neque de gestis domesticis Episcopi nostri ultra compertum, quem totum publica occuparant, virum claritudine generis, senio & prudentia spectabilem inter Westphaliæ Episcopos.

Nec tamen hic annus vacuus laude Buranæ apud nos familiæ, ex qua Bertholdus Dynasta, Dominus arcis Wevelsburgicæ, ex consensu Joannis fratris Canonici Paderbornensis Ecclesiæ nostræ, ac conjugis Hedwigis, hæredumque filiorum suorum Bertholdi, Herimanni Sophiæ, Elizæbethæ, ac Judithæ amplas agrorum possessiones Burano Oppido circumjacentium donat Cœnobitis Lipstadiensibus D. Augustini familiæ, permotus, ut in literis profitetur, amore Dei, salutis suæ, & familiæ bono, & religiosorum virorum pietate; quos inter tum laudabilior disciplina colebatur, quam cum Lutherus hospes atque incola Cœnobium illud hæresi sua contaminaret, ideoque nunc desertum jacet. *Bürana familia datis plurium agrorum possessionibus Cœnobitis Lipstadiensibus benefacit.*

Sub idem tempus fatis concessit Wilhelmus Arnsbergensis Comes, vir syncerus, & cleri rectique amans, relicto Godefrido bonorum hærede, Wilhelmo Meschedensi Præposito, & Conrado Osnabrugensi Canonico, filiis. Et Godefridus Comes is fuit, qui post xxx. annos comitatum vendidit Coloniensi Ecclesiæ, familiamque clausit. *Moritur Wilhelmus Comes Arnsbergensis.*

Annus Christi 1339.

Benedicti XII. Pont. 5. Ludovici IV. Reg. 26. Bernardi V. Ep. Pad. 19.

Iterata Francofurti Comitia. Rebdorf. in annal. Albertus. Argent. Brovver. in annal. Trevir. l. 17 Hocsemius c. 25. Levoldus.

Appetente post hæc solemni Christianorum jejunio, rursum hoc anno Cæsar, Francofurti conventum habuit Principum accessu celebrem; in quo præsente Eduardo Angliæ Rege relatio facta est de suppetiis Regi ferendis, eique beneficia ac feuda Imperii Romani, quæ a Franco tenebantur, adjudicata sunt: simulque novis tabulis Imperii Vicarius confirmatus est. Eo in conventu Reinaldus Gelriæ Comes Dux creatus; bellica fortitudine, quam pietate, clarior; tum & opera Balduini Trevirensis Archiepiscopi Joannes Bohemiæ Rex in gratiam Cæsaris restitutus est. Adeo omnes in concordiam, & Cæsarem suum conspiravere, ut jam frustra requirant nonnulli omnium ordinum assensum in causa Cæsaris apud Pontificem vinculis Gallorum illigatum.

Alb. Argent. Rebdorf. Rex Angliæ, Germanorum copiis adjutus, Gallum adoritur.

Cæsar finitis comitiis Tridentum profectus, novos Lombardiæ civitatibus præfectos imposuit, Italiam tamen non ingressus. Inter hæc Eduardus Angliæ Rex bellum Francicum, quod priori anno cœperat, magnis animis viribusque resumpsit; fertur enim sub signis habuisse quatuordecim equitum millia, peditum sexaginta; junxerant enim se Regi Joannes Dux Brabantiæ, Reinaldus Dux Gelriæ, Guilihelmus Juliaci Marchio, duo Westphaliæ Comites Adolphus Montium, & Adolphus Marchiæ, aliique Dynastæ. Accessit & Ludovicus Marchio Brandeburgicus Cæsaris filius cum copiis, quem mille quingenti Germanorum equites voluntarii secuti. Ipse Cæsar indignantibus Germanis, secus quam promiserat, bello huic se subtraxit; seu quod pecuniam a Rege sibi intra constitutum tempus prætenderet; seu verius quod persuasum haberet, se hoc pacto reconciliandum Pontifici & Franco. Interim Anglus in nonum diem Cameracum obsidet; ubi vero comperit Francum cum ingenti exercitu adventare, soluta obsidione occurrit Franco, ardentibusque Anglis & Germanis justo prælio decernit. Francus pugnæ copiam non fecit, famaque sat habuit fatigare Anglum, qui & inopia rerum, cum Germani sedentariam militiam non ferrent, in Flandriam se recepit, sumptoque Regis Franciæ nomine, & insignibus liliorum in Angliam transmisit ad rem pecuniariam expediendam, classemque apparandam.

Obitus Bertholdi de Bueren Westphaliæ Ducatus Marschalli.

Tanto interim quietior Westphalia, Gelro, & Montium, Marchiæque Comitibus externo bello occupatis. Excessit inter Dynastas hujus diœcesis Bertholdus de Bueren, ob spectabiles domi bellique virtutes ante a Walramo Archiepiscopo delectus Marschallus ducatus Westphaliæ. In cujus locum Godefridus Arnsbergæ Comes ab Archiepiscopo est subrogatus; Volckmariæ vero Oppidum, castrumque Coglenberga Herboldo de Papenheim & Herboldo Rauen militibus nostræ diœcesis commissum. Sub id tempus Otto Comes Ritbergensis ab Archiepiscopo arci Hovestadensi ad Luppiam præfectus est, recepitque Comes se arcem suo ære instauraturum, & per fiduciarium militem Castrenses partes expleturum.

Bernardus Ep. intendit muniendo Castro Kruckenberg.

Hunc in modum Bernardus Episcopus noster intentus ad fines diœcesis præmuniendos, acceptis centum marcis argenti a Magistratu & civibus Brakelensibus, alteram partem judicii forensis oppignorat. Quam ille pecuniæ summam convertit in castrum Kruckenberg atque Oppidum Helmwardeshusanum instaurandum firmandumque. Id interveniente fide equestrium virorum Wernero de Aldevessen, Herboldo de Papenheim & Arnoldo Portenhagen factum, quos castri Kruckenbergensis & Oppidi Helmwardeshusani custodes præfectosque constituerat, Quemadmodum hæc festo D. Lamberti conscriptis tabulis convenere. Jam ante festo Nicolai Bernardus dono acceperat ab Abbate Monasterii Mariæ quinquaginta marcas, quas in eandem munitionem Kruckenbergensis castri & Oppidi Helmwardeshusani converterat; in vicem vero grato animo dilargitur Episcopus Abbati & Cœnobio amplos decimarum reditus, quos ex agris circum Oppidum Vordense possidebat. Tantæ sollicitudini impensæque fuit, ut hæc loca ad fines Hassiæ cum celebri Monasterio Helmwardeshusano religioni & diœcesi servaret, quæ tam prodige ab ipsis Monachis data sunt alteri postea in prædam.

Annus Christi 1340.

Benedicti XII. Pont. 6. Ludovici IV. Reg. 27.
Bernardi V. Ep. Pad. 20.

Annus a peste Germaniæ, a bello Galliæ & Belgio funestus. *Trithem. Argentin. Frossard.*

Sequitur annus quadragesimus supra millesimum pestilentiæ & famis diritate Germaniæ funestus, belli vero malis Belgio & Galliæ haud minus calamitosus. Quippe Rex Angliæ terra marique armatus, ingentem cladem Galliæ intulit; victi enim primum navali prælio Franci ad Clusas in Flandria, ac mox Rex Angliæ cum terrestri exercitu, quem validissimum contraxerat ex fœderatis Germaniæ inferioris & Westphaliæ proceribus, Galliæ provincias ingressus Tornacum obsedit. Occurrit Francus cum exercitu,

in

in quo centum millia peditum, & ingens equitum numerus censebatur, nec tamen ausus prælio congredi; nihilque magis, quam Galliæ vastitas acta. Quæ postquam Pontifex audiit, illud sacri vatis de Franco pronunciasse fertur. *Noluit pacem, & elongabitur ab eo.* Cæsar etsi occultum cum Franco initum fœdus coleret, belloque huic se subtraheret; nihil tamen vel a Pontifice vel Rege Francorum ad reconciliationem, quam unice quærebat, obtinuit. Quod fama esset, sicuti Argentinensis refert, *Francum, quæ nollet, dissimulasse se velle, Pontificem, quæ vellet, dissimulasse se nolle.* Ita Cæsar dum politice agit cum Anglo, magnis, ut fit, politicorum artibus est delusus.

Gobelin. ætat. 6 c. 68 Crantz. lib. 9. Metrop. c. 5. & 6. Brusch in catal. Episc Kersenbr. Bernardi Ep. Pad. obitus & laus.

Ex his temporum fluctibus sustulit mors Bernardum Episcopum nostrum, administrato in vigesimum annum Episcopatu, Gobelini, Crantzii, Bruschii, Kersenbrochii, aliorumque scriptorum judicio, magnus illa tempestate Episcopus. Quippe bellis pro Ecclesiæ suæ libertate gestis non minus felix, quam concordia cum vicinis Comitibus, pace cum domesticis, auctoritate apud omnes Principes, & religione cum primis in disciplina cleri populique excolenda inter Saxoniæ Westphaliæque præsules egregius; quod facta ejus, quæ per viginti annos decurrendo percensuimus satis eloquuntur. Præterque vitæ integritatem, laudi datur a Gobelino, omnia Pontificalia munia ritu antecedentium Episcoporum sine adjutoris opera diligentissime administrasse. Quanquam, quod omnium Episcoporum ævo illo commune factum fuit, desint scriptores, a quibus singulorum res gestæ in literis relatæ sunt, quas ex imperitis chronicorum sarcinatoribus, ex obscuris succinctisque fastis, & vetustis quibusdam literis, tanquam ex naufragii tabulis colligere necesse est. Quorum tamen multa involuta manent. Quale illud est, quod Bernardum Episcopum bellum gessisse, memoretur a Gobelino, cum Homelingis; quibus debellatis, tantam prædam congesserit, ut omnes turres, ac cellas castrorum suorum, urbis cumprimis Paderbornensis impleverit. At quod bellum illud? aut qui Homelingi illi? sunt, qui potentem Homelingorum familiam opinentur, diœcesi infestam; quorum tamen nulla mentio in ullis vetustis literis. Verisimilius dixeris sociale bellum fuisse, aut cum Ludovico Monasteriensi Episcopo adversus Homelingos in Embslandia Episcopo suo rebelles; nam cum Frisiis & incolis illis Embslandiæ grave bellum fuit Ludovico Episcopo, eversis multis eorum arcibus: quibus ille castrum & Neuhusium adversus rebellantes Homelingos a se constructum opposuit. Aut certe bellum designat Gobelinus, quod Burchardus Archiepiscopus Bremensis per id tempus gessit contra Kedingos; ad id enim Saxones, Westphalos, & Holsatos imploratos convenisse memorat auctor historiæ Bremensis. Hujusmodi multis bellis victoriisque refertur clarus, quarum tamen paucæ consignatæ sunt literis. Inter cetera castra, quæ exstruxit, refertur a Gobelino atque aliis castrum Dringenberg hodiedum Satrapiæ Dringenbergensis sedes in prærupto colle constructum; qua vero parte continenti planæque terræ jungitur, alta ex petris excisa fossa, murisque præmuniit, deserto interim, & inter rudera vetustatis relicto castro Driburgo, quod Caroli M. expugnatione donoque possidebat Ecclesia; is castri locus, etsi ob venerationem antiquitatis, & Caroli M. memoriam, a primis Episcopis præmunitus steterit; post tamen ob difficilem montis altissimi assensum, & vasta circum nemora sensim deseri cœpit. Quare a Bernardo Episcopo una cum proventibus agrorum ad commodiorem haud procul Driburgo magisque excultum populis locum munitio translata, castrique commutatio facta est. Multa hujusmodi castra diœcesis, præter Beverungam & Vordam, aut nova excitasse, aut vetustate collapsa reparasse scribitur; quæ tamen segnes illi scriptores ne verbo quidem annotarunt. Unum Bernardo datum vitio, nobilitatem multis privilegiis, quod in tributa quædam populi consenserit, exornasse; vicissim populo dedisse potestatem construendi domicilia in cœmeteriis; quibus tamen circuitus non impediretur, deponendique cistas intra templorum spatia, quo ab hostium incursionibus & spoliis secura essent. Id quod hactenus ab Episcopis nostris permissum non fuerat, ne sacrorum loca profanarentur. Sed hæc levia sunt, & jam alibi inva-

Auctor hist. Brem. in Burchardo

Chron. Monast. Kersenbr. in fastis.

invaluerant: nec ea sunt, quæ tanti viri famam multum obscurent; contra quanto desiderio amissus sit hic Episcopus, quantoque in amore apud omnes ob res præclare gestas fuerit, testatur posthuma illius memoria. Conditus enim in medio Basilicæ, monumentumque illi, opere elaborato ac supra humum paululum erecto, positum est, ærea Episcopi effigie insigne, supra quam corona suspensa conspicitur, raro antecedentium Episcoporum nostrorum decore & posteritatis memoria. Epitaphium rude adscriptum, & prima sui parte ob vetustatem corrupto versu legitur.

* Insigne Comitum Lippiensium.

*Mundo translatus de * stella floreque natus*
Bernardus quintus, foris hic qui rexit & intus,
Ut Cato prudenter, Machabæi more potenter,
Ecclesiam pavit in pace suos quia stravit
Hostes, hic struxit nova, diruta cœpta reduxit
Omnia, piscinas, sylvas, vireta, ferinas,
Omneque quod movit, communiit, utile fovit,
Hic lapis ossa tegit animæ quæ tartara fregit.
Ut salus huic detur Clerus, plebs corde precetur.

Sextum Urbis Paderb. incendium.

Eo ipso anno scribit Gobelinus noster, quo Bernardus obiit, civitas Paderbornensis igne conflagravit. Sed utrum id vivo Bernardo, aut post obitum ejus evenerit incertum. Bruschius, & Kersenbrochius id vivente Episcopo factum narrat, ex eoque dolorem contraxisse, quo in morbum & mortem depressus sit. Verum dum Bruschius paucis ante mensibus id factum asserit, antequam Episcopus e vita migrarit, ad hunc annum Bernardi cum Gobelino referri non potest. Quippe qui XIII Jannuarii excessit e vita. Sane sextum id fatale urbis Paderbornensis incendium fuit. Sive igitur Bernardo Episcopo, seu Balduino, acciderit; certe hoc Basilica Cathedralis Ecclesiæ labem & ruinæ periculum contraxit; uti id ex Balduini Successoris literis, triennio post recitandis, conjicere fas erit.

Turris Transaquensis Monasterii jacta fundamenta, ejusque descriptio.

Reperio in quibusdam Monasteriensium Chronicis, annotatum hoc anno, admirandam fabricam prægrandis turris, quæ transaquensi Basilicæ Collegioque virginum cohæret, cœptam esse. Opus, sane quo tota Westphalia Saxoniaque nihil prope ex antiquitate magnificentius conspicit; quo simul tempore Basilica in eum, quo nunc aspicitur, splendorem conformata sit. Fabricæ hujus quadrata bassis e secto lapide extructa, multisque circum statuis exornata: latitudo singulorum laterum 40 pedum, altitudo scapi seu basis ad cuspidem 200 pedum, pyramis, quæ basi imposita, 100 olim pedum, antequam ab Anabaptistis dejiceretur, & per octo circum milliaria aspectabilis fuit. Verum an hæc fabrica turris Ludovico Episcopo adscribenda, an Hermanno primo ejus Collegii Virginum & Basilicæ conditori, an alii etiam Episcopo, fateor mihi nondum ex ullo Scriptore, aut vetustatum monumentis certo deprehendere licuisse. Adeo magnorum operum memoria, cum nulla etiam anni inscripto lapidi uspiam impressa extet, sine literarum monumentis intercidit. Facile tamen quis sibi persuaserit, id quod Kersenbrochius aliique observarunt, Ludovicum Hassiæ Landgravium magnifice hanc fabricam erexisse, quem constat quadraginta novem annos Ecclesiam illam administrasse, pluraque monumentorum opera construxisse, quam ab ullo Monasteriensium Episcopo accepimus.

BAL-

BALDUINUS
DYNASTA STEINFURDENSIS
XXIX.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1340.
Balduini Ep. Pad. 1.

Balduinus de Steinfordt Cathedræ Paderbornensi a summo Pontifice imponitur. *Gobelin. ætat. 6 c. 68 Crantz. l. 9. Metrop. c. 26. Brusch. in Catal. Episc. Kersenbr.*

Intra anni decursum Bernardo subrogatus Balduinus dynasta Steinfurdensis, natus in diœcesi Monasteriensi, primusque, ut Gobelinus est auctor, qui Benedicti XII Pontificis auctoritate Paderbornensi Cathedræ impositus; si tamen Henricum Werlensem Episcopum nostrum excipias. Quid vero impedierit, quo minus libera cleri electione Episcopus sumptus sit, an prætensum schisma ea tempestate, ut Pontifex sibi obnoxios haberet Episcopos a se constitutos, an dissidium inter eligentes, an potens aliqua apud Pontificem commendatio, in nullis rerum nostrarum scriptis annotatum reperio. Tanta horum incuria apud nostros fuit, aut jactura monumentorum. Neque ex clero nostro delectus apparet, quando inter Canonicos nostros nulla ejus memoria in subscriptis tabulis. Verisimilius, ex clero Monasteriensi traductum in hanc sedem. Quod in donationum tabulis Collegio S. Mauritii anno 1335 consignatis reperiantur hi Canonici Monasteriensis Ecclesiæ Godefridus Rike Decanus, Balduinus de Steinfordia, Rembertus Ledebur, Hermannus & Theodoricus fratres de Bodike, Gerlacus de Bicken, Everhardus de Altena, Engelbertus Franzois, Joannes de Reckede.

Gobelin. ætat. 6. c. 69

Præsul interim, ut Gobelinus noster inquit, omnibus percarus & affabilis, & magna cleri ordinumque concordia ob spectabilem modestiam & prudentiam exceptus cultusque; eo & per XXII annos magistratum illum præclara cum laude gessit.

Annus Christi 1341.
Benedicti XII Pont. 7. Ludovici IV. Reg. 28.
Balduini Ep. Pad. 2.

Episcopat. initia Balduino difficilia.

Difficilem provinciam sub initium Episcopatus ingressus est Balduinus; nam quantum Pontifici obligatus, cujus auctoritate impositus erat, tantum Cæsari suspectus invisusque esse potuit; quod ille nondum reconciliatus cum Pontifice esset, & ceteri fere omnes Imperii Episcopi & Principes una omnium conspiratione cum Cæsare facerent. Hic cum inter duos scopulos procedendum esset, ita sibi a publicis temperavit, ut nec Cæsarem nec Pontificem offenderet. Et commodum, hoc anno adhuc tractari inter Cæsarem & Pontificem de reconciliatione, interque Francum & Cæsarem de pace. Quod & Francus sollicitabat cum Eduardo Anglorum Rege. Quamvis, ut annales Flandriæ memorant, Wilhelmus Hollandiæ Comes in gratiam Cæsaris Gallo bellum moveret, & aliquot Castellis occupatis circa Cameracum omnia vastaret. Haud secus quam Brabantinus, Gelder, Juliacensis in gratiam Regis Angliæ Gallo arma intulere; quibus ex Westphaliæ proceribus se junxere Marchiæ & Montium Comites; martiis turbis in peregrinum solum deportatis. Nec

Alb. Argent. Annal. Brabant. Sethus. Calvisius. Hervvart.

Ertwein. in chron. Osnabr. Colliduntur in Westphalia Episcopi Osnabrug. & Monaster.

Nec tamen Westphalia ob id omni bellico motu libera fuit. Nam inter Godefridum Osnabrugensem, & Ludovicum Monasteriensem Episcopos lis orta, quæ utrumque ad arma provocavit. Querebatur Osnabrugensis per Embslandiæ Satrapiam præfectosque Monasteriensis Episcopi mercatores spoliari, ac sacerdotes clericosque suos, qui ad Synodum vocabantur, impediri, devexarique. Quippe Embslandia a Caroli M. ævo ad nostra usque tempora jurisdictioni sacræ Episcopi Osnabrugensis asserta erat. Contra Monasteriensis Episcopus incusabat Osnabrugensem, quod Henricum & Everhardum nobiles Korfios in fidem & tutelam suscepisset, arcemque eorum Harcottanam Monasteriensis Ecclesiæ jurisdictioni subtractam, Osnabrugensi Ecclesiæ conjungere tentaret. Jamque a lite ad arma, ab armis ad mutuas depopulationes agrorum res processerat; cum Walramus Coloniensis Archiepiscopus utriusque Metropolitanus utrique Susati post festum D. Luciæ conventum & pacificationis diem indixit, quo Osnabrugensis cum Monasteriensi in hasce leges est compositus. Mercatoribus & Clero sua prisca libertas maneret, nec synodi impedirentur: Korfii nobiles redirent ad suum Dominum, arcemque Harcottanam redderent Monasteriensi.

Simul in hoc conventu Walramus Archiepiscopus controversiam, quam habebat cum Osnabrugensi, composuit. Emerat olim Siffridus Coloniensis Archiepiscopus Gograviatus, ut vocant, judicium ab Hervordiensi Abbatissa, delectusque fuerat tutor & Advocatus ejus Collegii Virginum, &, quo jure incertum, confirmabat Abbatissas; ob id Abbatissa tres aureos dependebat Metropolitano; cum Osnabrugensis, licet id juri suo derogare contenderet, convincere tamen non posset. Potior Paderbornensi Episcopo querela esse poterat, cujus jurisdictioni sacræ Hervordia, ac cetera per comitatum Ravensbergensem loca sunt subjecta, ut jam toties supra commonstratum est.

Collegium Canonicorum ex Engeren Hervordiam transfertur

Per id tempus vetustum Collegium Canonicorum, S. Joanni & Dionysio consecratum, quod olim a Widekindo M. ad arcem paternam conditum diximus, auctoritate Coloniensis Archiepiscopi ex Engeren in ipsam civitatem Hervordiensem translatum est, quo postea ossa quoque D. Widekindi conditoris e sepulchro transportata fuere. Huic celebritati haud dubium Balduinum nostrum tanquam ejus loci Episcopum interfuisse.

Balduinus Ep. castrum Bredenborn Ecclesiæ suæ adjungit.

Sane vero is hoc anno statim Episcopatus administrationem magnis animis feliciterque auspicatus, castrum Bredenborn, id quod jam ante cohortatione auxilioque Bernardi Episcopi constructum erat ab Abbate Monasterii Mariæ, donatione ipsius Abbatis & Cœnobitarum, Ecclesiæ Paderbornensi adjecit, eaque, quæ Abbatis erant circa munitionem, alia agrorum commutatione transegit; id quod uberius hæ Balduini tabulæ exponunt.

Nos Dei gratia Boldewinus Electus & confirmatus, Otto Præpositus, Fridericus Decanus, totumque Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis tenore præsentium recognoscimus, cupientes ad universorum notitiam pervenire, nos venerabili & religiosis viris, Domino Abbati & conventui Monasterii dicti Münster prope Sualenberg ordinis S. Benedicti nostræ diœcesis, propter maximam confidentiam, quam ad Nos & nostram Ecclesiam dignoscuntur habere, ad defensionem & confirmationem sui Monasterii, ipsorum, & quorumlibet eorundem, secundum modum & formam, quibus per Reverendum in Christo Patrem & Dominum nostrum bonæ memoriæ quondam Bernardum Nostri Boldewini prædecessorem in litteris super munitionibus Voerde inter eundem & dictos Dominos, Dominum Abbatem & conventum mutuo traditis obligamur, Nos & nostros successores ex abundanti firmiter astrinxisse, ac ipsos Dominum Abbatem & conventum munitionem sui Monasterii in Bredenborn specialibus promotionibus & auxiliis dicti quondam Domini Bernardi & Ecclesiæ nostræ prædictæ, ipsorum tamen suique Monasterii laboribus & expensis fundatam, erectam & constructam de ipsius munitionis defensione seu conservatione pro inimicorum & aliorum infestationibus, & insultibus, si quos forte insurgere contigerit, contra ipsos diffidentes, & maxime cum fundus dictæ munitionis

ab

ab Ecclesia nostra Paderbornensi ad eos pervenerit, ut antiquo nobiscum Ecclesiæ nostræ nomine cum omnibus suis juribus, jurisdictionibus, decima, agris, campis, silvis, nemoribus, terris cultis & incultis, viis & inviis, aquis aquarumque decursibus, uno molendino, & duabus piscinis ante ipsam munitionem, & duabus piscinis in loco Marbeke sitis, ac cæteris locis quibuslibet mensuratis, deputatis, & assignatis, ac territorii munitionis prædictæ, nec non specialiter cum villa Brochusen, sine decima cum ejusdem villæ areis, silva, appendiciis, & pertinentiis quibuscunque, ac etiam cum tribus nemoribus, scilicet Astbrock, Vreholt & Bernholt, cum juris solemnitate debita utrimque servatis servandis in hujusmodi contractibus medietate pro decima, agris & molendinis inferius annotatis legitime permutasse, & in concambium donasse, in nosque vice & loco Ecclesiæ nostræ prædictæ possessionis dominia directa & utilia omnium nobiscum permutatarum irrevocabiliter & perpetuo transtulisse, reservatis sibi, & Monasterio suo in perpetuum domo lapidea in Bredenborne cum ejusdem domus ædificiis & curta sibi connexis, sex mansis in dicto territorio a solutione decimæ perpetuo absolutis, prato uno sito juxta villam Brochusen, uno nemore dicto Benninholt, septem mansis cum duobus pratis Castrensibus ibidem pro feudis castrensibus, quæ vulgariter borchleine dicuntur, hæreditarie assignatis, quos quidem mansos ipsi Castrenses salvis juribus quibuslibet cujuscunque in eisdem competentibus possidebunt. Et eos a Nobis Electo & confirmato prædicto, & ab eo, qui pro tempore Episcopus Paderbornensis exstiterit, pro feudis castrensibus recipient, usuri de cætero ex nunc juribus & consuetudinibus, quibus aliæ cæterorum locorum Ecclesiæ nostræ Castrenses utuntur. Nos autem nomine antedictæ Ecclesiæ *nostræ, permutationis & concambii titulo in recompensam dictis munitionibus in Bredeborne, ac omnium translatorum in nos & Ecclesiam nostram sicut præfertur, antedictis Dominis Abbati & conventui eorum Monasterio nomine donavimus & tradidimus, permutationis, & concambii justo titulo mediante, decimam in Brunghersen, cum omni, quo cum hactenus Ecclesiæ nostræ jure possedimus agros dictos,* Dat Ebroch, *cum decima & pensione agrorum eorundem, & molendinum ante Nibim, dictum* Brochuser mole, *eorundem agrorum decimæ, ac molendini dominia tam directa quam utilia una cum pensionibus suis per has litteras in eundem Abbatem & Monasterium in perpetuum transferendo. Dedimus etiam ipsis & eorum Successoribus specialem gratiam perpetuo duraturam, quod quandocunque, seu quoties ex nunc contributiones & subsidia per Ecclesias, Monasteria & Clerum in diœcesi nostra Paderbornensi a Nobis seu nostris successoribus indici, seu fieri contigerit, Abbatem & conventum pro tempore existentes ibidem, & eorum Monasterium a portione ipsos contingenti ratione subsidii prædicti quitos dimittemus, & procurabimus solutos dimitti, dummodo ipsum subsidium non auctoritate Sanctarum Apostolicæ & Moguntinæ Sedium, sed ordinaria fuerit institutum. Ob hanc autem gratiam Ecclesiarum ipsis incorporatarum Rectores ab hujusmodi contributionibus seu subsidiis nullatenus eximentur. Est etiam edictum, quod domus in Bredenborne per Dominum Abbatem & conventum superius excepta sine quolibet onere municipali in perpetuum permanebit Domino Abbati & conventui prænotatis. In quorum omnium & singulorum testimonium sigillum Nostri Electi & confirmati, quo tempore electionis usi fuimus cum adhuc alio careamus, uno cum sigillo nostri Capituli prædicti præsentibus est appensum. Datum anno Domini Millesimo trecentesimo quadragesimo primo feria quinta post lætare Hierusalem.*

Castrum hoc Bredenborn cum Oppido ab Episcopis inde consequentibus præmunitum excultumque possessio Ecclesiæ Paderbornensis mansit, cessitque Ferdinandi Bavari donatione Capitulo.

Haud multo post, mense Decembri hujus anni, Balduinus Episcopus Abbatem & Monasterium Mariæ alio grati animi beneficio affecit; permisit enim Abbati decimarum emptionem a nobili viro factam, quæ ex feudo Paderbornensis Ecclesiæ tenebantur a possessore, nec sine Episcopi & Capituli assensu, per venditionem transferri poterant. Quam in rem Balduini tabulæ apud nos servantur Anno MCCCXLI post

post festum D. Luciæ diem consignatæ. Testes adscribuntur Wernerus Ravenno de Kalenberg, Ravenno Herboldus de Papenheim, Hermannus de Kalenberg, Ludolphus de Herise, Albero de *Ecklen milites, aliique Ministeriales. In his tabulis quia inscriptum lego *Nos Baldewinus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus*, qui in superioribus tabulis se Electum & confirmatum scribebat, argumento est intra id anni tempus Episcopum fuisse consecratum; quanquam a quibus Episcopis, & quo loco illa celebritas peracta sit, ex annalium memoria exciderit.

* *aliàs Ecklen.*

Balduinus hoc anno consecratus Episc.

Exhibet deinde Brakelensis Magistratus ex suo chartophylacio binas Balduini literas hoc anno datas, quarum alteris vetera ejus civitatis privilegia ritu antecedentium Episcoporum instaurat, alteris Magistratui Brakelensi potestatem facit puniendi insolentes cives; nihilque Balduinus sub initium Episcopatus sollicitius habuit, quam per ordinum comitia & beneficia omnium sibi animos demereri.

Brakelensium privilegia confirmat.

Annus Christi 1342.

Clementis VI. Pont. 1. Ludovici IV. Reg. 29. Balduini Ep. Pad. 3.

Summa in Imperio pax. *Albert. Argent. Rebdorf. in annal.*

Prospere per hæc, & incredibili omnium ordinum concordia, cum Ludovico Cæsare omnia procedebant in Imperio. Quare Cæsar, ut Rebdorfius scribit, *generalem pacem per Alemanniam, Sueviam, Bavariam, Franconiam, & per inferioris Rheni provincias promulgari jussit; quam omnes simul Germaniæ Principes, Domini, & civitates juramento firmavere. Nec ab hominum eorum temporum memoria tranquillior Germania: constitutique per singulas provincias judices pacis hujus assertores.* Nihilque ad felicitatem deerat, quam Cæsaris cum Pontifice reconciliatio. Et hujus quoque spes magna affulgebat, postquam Benedictus XII Pontifex, hactenus non tam sua voluntate quam metu Regis Galliæ Cæsari adversus, VII Calend. Maji excessit e vita, Successoremque habuit Petrum Rogerum, ex Benedictino Abbate Episcopum & Cardinalem ac demum Pontificem, Clementis VI nomine creatum. Sed is natione Gallus, & jam ante Cæsari infensus, solitusque, cum Cardinalis esset, Bavarum non aliter quam barbarum appellare, multo acerbior fuit in Cæsarem, quam Benedictus Pontifex, passusque se ad Regis Galliæ nutum obvertere. Cæsar interim, audita novi Pontificis inauguratione, misit oratores ad Clementem, qui suo nomine delictorum veniam precarentur, omnemque submissionem Pontifici debitam offerrent, hoc unum rogando, ut sese cum Ecclesia & Apostolica sede reconciliaret. Sed Clementi ne vox quidem clementiæ excidit; & cum Legati diu Pontificis limina supplices trivissent, fatigati fastidiis, votorumque irriti, in Germaniam rediere.

Clemens VI. Benedicti successor reconciliationem Ludovico Cæsari enixe petenti negat.

Cæsar Walramo Coloniensium Archiepiscopo infestior ob studia erga Pontificem, donat Confluentiæ 27 Augusti Godefrido Arnsbergensi Comiti Advocatiam Susatensem, tria Gograviatus judicia, jus monetæ intra comitatum, telonia Nehemensis Oppidi, venationem nemoris ad Ruram, & jus primæ pugnæ inter Rhenum ac Visurgim, quoties Cæsar armatus in campum procederet.

Rebdorf. Trithem. Chron. Monast. Chron. Minden. Henricus de Herverd. Crantz. Lg. Metrop. c. 28.

Ingentes aquarum inundationes.

At quam pacatus ibat annus pacis otio, tam turbidus cœli & elementorum injuriis. Quippe præter insolitas tempestates frequentia ubique tonitrua, fulminum ictus, incussæ grandines; quæ mala cum Januario mense cœpere, passim Rhenus, Mœnus, Visurgis, ceteraque flumina extra alveos effusa, ingentia damna intulere; disjecti pontes eversæ domus, submersa pecora, hominum salus in fuga superfuit; & tamen rara æstatis siccitas erat, cum hæc fierent; observatumque ex abditis terræ venis magna vi prorumpere aquas per diœcesin Monasteriensem, villas & pagos obruere. Mindæ Visurgis revulso ponte in urbem & in chorum Basilicæ usque effusus. Lemgoviæ apud nos intra Teutonicos montes, quod Henricus de Hervordia retulit, aquæ ipsos muros supergressæ, ædes omnes ad tabulata implevere.

Episcopi passim per Westphaliam ad placandum numen conversi, preces sup-

supplicationesque indixere. Ludovicus Monasteriensis Episcopus Strombergæ crucis cultum aucturus, a Pontifice Benedicto tum adhuc superstite amplas noxarum indulgentias impetravit, quibus ille suas addidit. Cœptum & hoc anno Cœnobium Hordense in comitatu Marcano haud procul Tremonia a Conrado Marchiæ Comite, Adolphi Comitis fratre, construi amplisque bonis dotari. Introductæ Virgines instituti D. Claræ: locus a vicina nobilium Hœrdensium arce ac veteri familiæ sede appellatus, quod in partem dotis sacræ liberalitate sua venerit. Modo confusa species priscæ pietatis, postquam hæresis Cœnobium contaminare cœpit.

Cœnobii Hordensis in Comitatu Warcano initia.

Grata hærebat memoria Balduino Episcopo nostro erga Abbatem Monasterii Mariæ; eoque curiam Vlechten, quæ feudum erat Episcopi, vendi permisit, transferrique perpetua possessione ad Cœnobitas; id quod ex consensu Comitum Ottonis de Benthem Præpositi sui, & Friderici de Ritberg Decani, ceterorumque Canonicorum se facere testatur Balduinus. *Testes præterea adscribuntur Conradus de Schonenberg, Wernerus de Brakele, Hermannus de Calenberg milites, multique famuli, & Ministeriales, literæ post Natalem Christi consignatæ.*

Curia Vlechtensis permissu Episcopi venditur Cœnobio Marienmunsterensi.

Accessit & hoc anno sacrum domicilium Hospitalarii ordinis S. Joannis, largitate Conradi de Elmeringhusen Canonici majoris Ecclesiæ nostræ, & Godeschalci de Elmeringhusen armigeri. Locus Bendeslo olim dictus, post a Patrona B. Virgine delecta ad S. Mariam * appellatus; ubi, ut congregatio Sacerdotum esset, terram omnem circum cum agris, pascuis, sylvis, & piscinis donavere. Quam fundationem ordinis supremus per has regiones Præfectus Gerhardus Urgemersheim, confectis tabulis S. Mauritii & Sociorum die, ratam habuit, dum illustris & venerabilis viri Hugonis de Monteforti Comitis ac magistri ordinis per Alemanniam auctoritate confirmaretur.

Domus Hospitalarii ordinis in Marienlo erigitur.

* *Vulgo Marienlo.*

Annus Christi 1343.

Clementis VI. Pont. 2. Ludovici Reg. 30. Balduini Ep. Pad. 4.

Argentin. Rebdorf in Annal. Historia Boica. Hervvart. Nauclerus Mutius.

Ludovicus Rex rursus apud Pontificem pro reconciliatione instat.

Laborabat jam in alterum annum Cæsar apud novum Pontificem in tentanda pace. Missique rursus alii Legati in Gallias, Augustanus & Bambergensis Præpositi, cum iisque Ulricus Cancellarius; totumque se per eos Cæsar in manus Pontificis dedit; eo postulatum a Pontifice, tabulas pacis, uti vellet, præscriberet. Quæ postquam prolatæ; summa harum fuit:, ut Cæsar delicta confessus imperium ejuraret, & non nisi ad Pontificis arbitrium reciperet: de se, deque liberis ac fortunis statuendi potestatem relinqueret Pontifici. Pacta hæc admisit Cæsar: supra quam credibile erat admirante etiam Pontifice & Cardinalibus, Cæsarem in eam rerum perplexitatem venisse. At cum Legati flagitarent finem negotio imponi, neque id impetratum est. Quare cum tabulis ut a Pontifice scriptæ erant, regressi in Germaniam; in quibus cum multa essent, quæ statum libertatemque Imperii contingerent, Cæsar cum Imperii ordinibus Francofurti comitia indixit; quæ tamen anno sequenti demum habita sunt. Quemadmodum hæc Argentinensis & Rebdorfius, deinde & multi Boici ceterique Germaniæ scriptores denarrant. Contra producit Odoricus Pontificis decretum, multorum Cardinalium & Theologorum sententia pridie Idus Aprilis pronunciatum, quo Cæsar priorum criminum ac pertinaciæ damnatur; scriptasque, inquit, ad Coloniensem, Bremensem, Magdenburgensem, & eorum provinciales Episcopos literas, quibus promulgationem decreti hujus mandet, horteturque ad novum Cæsarem deligendum. Quæ res haud leviter conturbavit Episcoporum & Principum animos. Et quia Henricus Virneburgius, Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, ferventissime Cæsaris partes tuebatur, postulatus Avenionem ad dicendam causam.

Ac paci licet publicæ superioris anni cumprimis consultum esset; non tamen ita tumultuariis bellis cautum, quin Ludolphus Steinfordiæ Dynasta,

Chron. Monast. M.S. Tom. 5. P. Mauris. m.

Ludovicus Ep. Monast. & Ludolphus Dynasta Steinford. bello se lacessentes a Duce Gelriæ componuntur.

tracto in societatem Gisberto Bronchorstio, atque aliis quibusdam Westphaliæ proceribus ac nobilibus, Ludovico Monasteriensium Episcopo bellum moveret. Nec segnior Ludovicus Adolphum Marchiæ Comitem per Everhardum Præpositum, Adolphi Comitis filium, sibi junxit. Ejus auxiliis confirmatus, Steinfurdiense castrum & Swaneburgum expugnat evertitque, filio Steinfurdiensis in carcerem abrepto. Quæ turbæ ne longius procederent, intervenit Reinaldus Gelriæ Dux, pugnantesque in has leges componit. Captivi utrimque laxentur: Steinfurdius belli auctor Monasteriensi solvat 100 marcas, & scutum militare pendat: Neuter in alterius præjudicium castrum excitet. Ludolphus hic Steinfurdiensis Balduini Episcopi nostri frater reputatur, Ludolpho patre natus; avus horum Balduinus, is qui ad annum 1340 superstes fuisse scribitur. Gelder haud multum superstes 12 Octobris Arnheimii e sella prolapsus cervices fregit. Quæ pœna hominem, ut sorores Philippa & Isabella ad S. Claram Coloniæ Sanctimoniales prædixerant, secuta, quod patrem carceribus incluserat, & Sophiam primam conjugem indigne tractarat. Filii ejus, tanquam noxa patris non satis expiata esset, Reinaldus & Eduardus sese mutuis postea dissidiis ob bona paterna dilacerarunt.

Balduinus Ep. Bernardi V decretum de rejiciendis indignis Canonicis renovat.

Utrumne Balduinus Episcopus noster fratris bello se miscuerit, incompertum est; id certo constat, eum hoc anno, V Idus Septembris, convocato primarii Cleri sui concilio, decretum Bernardi V. Episcopi & Capituli innovasse, de indignis inposterum in Collegium Canonicorum non admittendis. Id uti supra a nobis relatum est ad annum 1331, ita eodem prope verborum tenore repetitum sanciit.

Jubet Conceptionis B. V. festum diem in sua diœcesi celebrari.

Nec minus laudabile Balduini decretum, ex eodem Præsulum & Canonicorum suorum consilio, quo festum Conceptionis B. Virginis diem solemni ritu per diœcesin Paderbornensem celebrandam sanxit. Quippe eximius inter Episcopos B. V. cultus observatus. Balduini & Canonicorum nostrorum exemplo, Ludovicus Monasteriensis Episcopus septennio post festum Virginis sine originis labe conceptæ diem per suam diœcesin celebrem præscripsit.

Subsidia pro reparanda Majoris Ecclesiæ Basilica efflagitat.

Dedit & alias hoc anno literas, festo D. Michaëlis die signatas, Balduinus Episcopus ad omnia suæ diœcesis Collegia, Cœnobia, & Parochias, quibus subsidia pro reparanda fabrica Cathedralis Ecclesiæ (sive jam illa priori incendio deformata, sive vetustate collapsa fuerit) sollicite efflagitat, inducto ad liberalitatem argumento a patronis Ecclesiæ, cumprimisque D. Liborii, innumeris ad eum diem Paderbornæ cœlestibus beneficiis & miraculis clari; literæ sic habent.

Balduinus Dei gratia Episcopus, Otto Præpositus, Fridericus Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis universis & singulis, Abbatibus, Præpositis, Decanis, Capitulis, Ecclesiarum Rectoribus, seu eorum vices gerentibus per civitatem & diœcesin nostram Paderbornensem undique constiutis, ad quos præsentes literæ pervenerint, salutem in Domino sempiternam. Gloriosus Deus in sanctis suis ineffabilis suæ bonitatis excellentia secundum ordinatissimam dispositionem temporum peracto in terris incarnationis suæ mysterio & passionis triumpho apud patrem post claritatem ascensionis in cœlis Ecclesiam suam militantem sanctorum Apostolorum, & cæterorum Doctorum curæ perviligi, ac providentiæ perspicacia, per sancti spiritus doni irrorationem commisit provide gubernandam, Cui per fidei incrementa in conversatione sancta doctrina ipsorum instillante, & tanquam inter noctis caliginem astrorum in perpetuas æternitates radiosa emicante claritate, Ecclesiam ipsam variis laboribus & vigiliis, doctrinis, & miraculis multipliciter illustrarent, Supra quos gloriosissima Dei genitrix, & semper Virgo Maria, in cujus nomine, & honore Ecclesia Paderbornensis fundata existit & constructa, sola post filium in cœlesti patria obtinere merito dinoscitur gloriæ principatum, quæ in terris posita Dei filium mundo ex se genuit, & in articulo passionis & diræ mortis sui filii discipulis abscedentibus, ipsumque negantibus sola scintillam fidei Catholicæ in corde ardenter atque constanter reservavit, menteque & corpore, habitu, & actu, & veritate sacræ fidei præcognitæ non recessit. Adhæc in eadem Paderbornensi *Ecclesia sanctorum patronorum Kyliani, & sociorum ejus martyrum,*

atque

atque beatissimi Liborii Confessoris recensentur quotidie, & relucent merita veneranda, quorum patrociniis in supernis Deo jugiter recommendantur. Et licet demeritis nostris seu culpis exigentibus inter surgentis persecutionis procellas adversitatibus ingruentibus eadem Ecclesia aliquando fluctuare videatur, a finalis tamen submersionis periculo, & in spiritualibus, & in temporalibus per eadem sanctorum patronorum merita stabilis & incolumis præservatur. Ut autem de Beatissimi Liborii Confessoris aliis doctrinæ profunditatis, & laborum studiis, vitæque puritate, quibus, dum in hoc detineretur corpusculo, sollicite intendebat, brevitatis gratia taceamus, quam gratus Deo minister in terris extiterit apud ejus tumbam, qua sancta ejus ossicula reconduntur, crebris atque quotidianis miraculorum virtutibus declarat. Nam ex longinquis longe lateque diffusis regionibus Deo devoti & fideles populi, qui infirmitatibus oculorum & dentium, colicæ, atque calculi internis torsionibus usque ad exitum animæ cruciantur, & aliarum infirmitatum incommodis graviter detinentur, per invocationem ejus adjuti nominis ipsius patrociniis suffragantibus ex virtute divina protinus liberantur, & gratias Deo, ac S. Liborio de percepta sanitate acturi ad Ecclesiam prædictam cum hostiis, hymnis & laudibus frequenter confluunt, doloribusque mitigatis, reddita sibi sanitate, delatis secum libaminum munusculis se liberatos gloriantur, & publice profitentur, sicut inter alios minus non existit venerabilis quondam Wernherus Archiepiscopus Moguntinensis, scripta authentica, quæ apud nos sunt, declarant. Nam dum idem Archiepiscopus in calculi dolore graviter laboravit, & omnem medicorum sollicitudinem atque scientiam frustra expertus, ad Sarcophagum B. Liborii in confessione nominis Christi omnium pœnitentiis & lacrymis fuisset aliorum productus adjutorio, statim ibidem miraculose sub multorum præsentia fidelium pœnali dolore prædicto extitit, per ipsius sancti patrocinia totaliter liberatus. Quod vero eadem Ecclesia cum suis ædificiis olim fuit incendio destructa & deformata, & ad hoc deficiant alia necessaria ad conservationem structuræ & fabricæ memoratæ, vobis singulis & universis sub obedientiæ debitæ, & sub excommunicationis sententia præcipimus & mandamus, ac nihilominus in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus parochianos vestros in prædicationibus publice, & in confessionibus occulte exhortari fideliter studeatis; quatenus ipsi de bonis sibi a Deo collatis ad structuram prædictam reparandam & conservandam, pro reverentia S. Mariæ V. gloriosæ, Beatorum Kyliani Martyris, & Liborii Confessoris grata caritatis subsidia liberaliter largiantur, ut pro eo, quod cum lacrymis, id est, in statu pœnitentiæ seminant in terris, cum gaudio felicitatis perpetuæ centuplum mereantur recipere in futuro. Insuper præcipimus, ut nuntios & procuratores præsentis negotii honorifice in domibus vestris & Ecclesiis pertractetis, societatem, & commeatum eis de parochia ad parochiam præstando, attendentes, quod his, qui missum honorant, mittentem non ambigant honorare, quia gratiam, seu contumeliam hujusmodi procuratoribus illatam nobis reputabimus esse factam. Dies etiam adventus nunciorum nostrorum, quæ vobis per ipsos nunciata fuerit, festiva & celebris habeatur, & subditi vestri, quod eo tempore, quo dictum negotium peragitur & exponitur, ad Ecclesias fideliter conveniant, devote celebrent, verbum salutis cum reverentia, & quiete suscipiant, per vos diebus festivis præcedentibus de ambone fideliter inducantur. In jucundo etiam adventu eorundem nunciorum in locis interdictis a nobis, vel ab inferioribus judicibus per eundem diem Ecclesiæ aperiantur, & celebrentur in eorum præsentia, excommunicatis exclusis, divina officia, sicut prius. Volumus etiam ut alia omnia negotia quarumcunque Ecclesiarum vel personarum in suspenso habeantur & a vobis nullatenus exequantur, quousque præsens negotium plene & finaliter erit completum. Ut autem fideles homines nostræ civitatis & diœcesis vobis per certas parochias ubique subjecti ad prædictam structuram eo ardentius de bonis temporalibus caritativa subsidia conferre studeant, quo donis spiritualibus, & indulgentiarum gratiis, quasi in quandam recompensam abundantius cumulentur omnes indulgentias benefactoribus Ecclesiæ nostræ a sanctis patribus Romæ Archiepiscopis & Episcopis concessas per ordinem duximus exprimendas. Inprimis

mis Alexander Papa II relaxat benefactoribus Ecclesiæ nostræ annum & quadraginta dies.

Honorius Papa II annum & XI dies
Gregorius Papa VIII decem dies & unam Carenam
Alexander Papa III LX dies
Alexander Papa IV centum dies & unam Carenam
Gregorius Papa IX. XL dies & unam Carenam.
Alexander Papa III XL dies
Clemens Papa VI X dies & unam Carenam.
Wernherus Archiepiscopus Moguntinensis supradictus XL dies.

Cæteræ indulgentiæ Archiepiscoporum & aliorum Episcoporum ad CCCC dierum numerum se extendunt, præter indulgentiam superius enarratam. Nos etiam ad prædictam structuram de Omnipotentis Dei misericordia gloriosæ Virginis Mariæ, beatorum Petri & Pauli Apostolorum, Sanctorum Kiliani Martyris, & Liborii Confessoris meritis & auctoritate confisi XL dierum indulgentiam misericorditer elargimur. Adhæc eisdem benefactoribus fabricæ nostræ plenam fraternitatem concedimus omnium bonorum operum, quæ in Ecclesia nostra Paderbornensi in vigiliis, missis, & orationibus de aliis bonis operibus perpetuo per suos ministros operari dignabitur clementia Salvatoris. Datum Anno Domini MCCCXLIII *in vigilia purificationis B. M. V. gloriosæ.*

Annus Christi 1344.

Clementis VI. Pont. 3. Ludovici IV. Reg. 31. Balduini Ep. Pad. 5

Principes Imperii laborant pro retinenda libertate & stabiliendo Cæsare. *Argentin. Rebdorf. Naucler. Hist. Boic. Brevv. lib. 17 annal. Hervvart.*

Magni interim animorum motus inter Germaniæ Principes, postquam anno superiori Legati Cæsaris atque ordinum ex Galliis reversi, duras pacis leges a Pontifice præscriptas retulere; quibus non modo Cæsar se Imperio exuere jussus, sed multa in has tabulas relata erant, quæ communi Imperii juri derogarent. Actum censebant Principes non tam de vetusta gentis gloria, quam de libertate totius Germaniæ, nisi mature, & collatis in unum consiliis ac viribus occurrerent. Quare ad 17 Septembris Francofurti comitia indicta. Sed prius Septemviri Coloniæ congressi, senatus consultum habuere; datumque Wickero Trevirensis Archiepiscopi Cancellario, viro acris judicii, negotium, ut de Pontificis decreto Francofurti ad ordines referret. Eo postquam magno numero Principes, interque eos Episcopi, qui principum nomine primi censentur, accessere, Wickerus ea, quæ a Pontifice præscripta erant, recognovit, & palam gravi oratione docuit, Imperio publice privatimque perniciosa esse. Qua commoti principes, oratores censuere mittendos ad Pontificem, qui ordinum nomine renunciarent, nec Ludovicum Pontificis edicto teneri, nec ordines ea, quæ Pontifex imperaret, salva Imperii libertate facere posse, aut velle. Quam in rem post octo dies rursus Rensiæ ad Rhenum, seu, ut Rebdorfius, Bacharaci convenere Principes cum Cæsare. Eo & Joannes Rex Bohemiæ cum Carolo filio accessit, turbavitque Principum animos & consilia, Cæsari offensus ob dissolutum matrimonium Joannis filii cum Carinthia, quam Cæsar una cum ducatu Carinthiæ filio suo dederat. Offensus Bohemus, cum oblatis pacis conditionibus pacari nollet, Avenionem postea ad Pontificem profectus est; sollicitataque pro Carolo filio Imperii corona, longe majores turbas concivit apud Pontificem Cæsari infestissimum, facileque Balduinum Trevirensem Archiepiscopum patruum suum traxit in partes. Hæc anni hujus comitia fuere, e quibus præsentium Episcoporum & Principum nomina desideramus. Nec ego certum habeo, quinam ex Saxoniæ Episcopis accesserint; quamvis Moguntinus Metropolitanus noster Balduinum Episcopum nostrum ceterosque provinciales evocarit, Cæsaris causæ studiosissimus. Interim Legati missi ad Pontificem, qui ordinum mentem referrent; iis tamen nulla tractandi cum Pontifice facultas facta est, quemadmodum Argentinensis scribit. Rebdorfius Comitem Oetinganum, & Delphinum missos perhibet, qui capita quædam duriora immutari peterent a Pontifice, libertati Germaniæ adversantia.

Rex Bohemiæ apud Pontificem agit, ut filius suus Carolus in Imperio succedat.

His turbis cum multum imminuta fluctuaret Cæsaris auctoritas, & ille

intra

Levoldus. Chron. M. Belg. Cleinsorg. Menda oppidum ab Archiepiscopo Col. munitur; a Comitibus vero Marchiæ & Arensberg. expugnatur.

intra Bavariam se contineret, Saxones suis se imperiis pro arbitrio gerebant; eoque in Westphalia Walramus, Coloniensis Archiepiscopus, Mendam oppidum, per Godefridum Arnsbergæ Comitem ante hac dirutum, portis & mœnibus instauravit, ut ex eo Arnsbergensem infestaret. At Marchiæ Comes Adolphus, rupta, quam cum Archiepiscopo fecerat, pace, Arensbergensi se jungit, & Mendam, irrito tamen insultu, tentat. Pactæ subinde induciæ; quibus perfide mox ruptis, Marcanus & Arnsbergensis Mendam noctu obruunt, & expugnant. Qua sacrilege usi victoria, Oppidum subvertunt, cives & Ecclesiam spoliant, campanas templi Camenam, fontem baptismatis Unnam, hierothecam cum sacratissimis hostiis Vrondebergam transportant ad templum B. Virgini consecratum, non sine joculari dicto, quo jactitabant, filium oportere esse apud matrem.

Structura Sacelli Stromberg. absolvitur.

At tanto pio magis operi intentus Ludovicus Monasteriensis Episcopus; ædem sacram Strombergæ in monte, ubi crebris miraculis affluxuque incolarum prodigiosa crux colebatur, exstruxit, absolvitque festo Natalis Virginis die. Structura ædis ex secto lapide elegans, ab utroque latere columnis intersecta, subnixaque. Extant prisci versus, quibus hic annus & dies notatur.

Balduinus Episcopus noster, cum per hæc magna inter vicinos Comites auctoritate diœcesin suam impense curaret, tum Canonicis Bustorfiani Collegii hortator adjutorque fuit in decimis Huseni vici ex manibus nobilium Laicorum redimendis, transferendisque ad suam Ecclesiam; idque ex consilio Ottonis Præpositi, & Friderici Decani (quorum alter Comes Benthemensis, alter Ritbergensis erat) se facere testatur in tabulis, hac super re post festum D. Thomæ signatis.

Annus Christi 1345.

Clementis VI. Pont. 4. Ludovici IV. Reg. 32. Balduini Ep. Pad. 6.

Comes Marcanus Archiep. Col. infestus. *Chron. Belg. Chron. Col. Levoldus.*

Bellum, quod anno superiori inter Archiepiscopum Coloniensem & Adolphum Marcanum Comitem accensum diximus, id altero post anno resuscitavit Marcanus, homo patris avique ingenio turbulentus, vexatorque Episcoporum. Quippe peractis Paschalibus festis, nulla injuria, nullave belli causa lacessitus, in Vestam Recklinghusanam, nobilem Archiepiscopi Toparchiam, irrupit; quem magna nobilium turba, ære conducta, ad prædam consecuta est. Occurrere his Archiepiscopi præfecti ac nobiles cum rapto incolarum agmine; & ut in subitariis illis motibus cæca est temeritas, cœsi Coloniensium quam plurimi, captique trecenti in potestatem Marcani venere. Hanc cladem ulturus Walramus Archiepiscopus, contractis totius diœcesis viribus, secundo Rheno armatus descendit; transmissoque ad Rheinoberckam flumine, ad magnam vastitatem & cladem imminebat Marcano. Debellari tum poterat Marcanus, ut auctor Chronici Coloniensis refert; sed Marcani vicem miserati Wilhelmus Comes Hollandiæ & Theodoricus Cliviæ arbitri pacis intervenere; quæ, Coloniam subinde accedente Joanne Duce Brabantiæ, in hanc legem, etsi Archiepiscopo iniquiorem, convenit; uti Marcanus captivos omnes lytro accepto dimitteret. In hoc quoque procerum conventu, ut Cleinsorgius ex antiquis literarum monumentis docet, transactum inter Walramum Archiepiscopum, & Balduinum Paderbornensem Episcopum nostrum; unaque Comites Adolphum Marchiæ, Comitem Arnsbergensem & Waldecensem. Quanquam quæ illa controversia Balduini Episcopi nostri ceterorumque Comitum cum Walramo Coloniensi Archiepiscopo fuerit, ex vetustatis memoria nobis interciderit.

Reconciliantur sibi, studio Comitum Hollandiæ & Cliviæ.

Wilhelmus ultimus Hollandiæ Comes, a Frisiis occiditur. *Argentin. Beka.*

Nec multo postquam hæc composita fuere, Wilhelmus Hannonius, Hollandiæ Comes, Zelandiæ Frisiæque Dominus, superstes bello adversus Frisones improspere gesto, 6. Calend. Octobris a Frisiis occiditur, avi fata expertus; infelicior etiam, quod sine prole mascula discesserit. Tres interim filiæ superstites, Margaretha Ludovico Cæsari; Philippa Eduardo Angliæ Regi,

Maria

Maria Wilhelmo Juliacensi Comiti denupta. Hollandia deinde jure primogenituræ cessit Cæsari; & quia Imperii simul feudum erat, cum ceteris provinciis data Ludovico filio. Mansitque apud Bavaros hæreditas ad annum 1426 quo ad Burgundiones, ab his ad Austriacos transiit, jam tertium per fæminas in aliam familiam translata.

Henricus Comes Swalenberg. arcem & oppidum Swalenberg. feudum agnoscit Abbatis Corbejensis.

Sub id anni tempus Henricus Swalenbergensis, postremus stirpis suæ Comes, Abbati Corbejensi liberum ingressum facit in castrum & oppidum Swalenbergense, tanquam in plenam aliquando possessionem immissurus; eo vel imprimis beneficio adductus, quod utrumque locum feudum Corbeiensium agnosceret. Tabulas hujusce rei veteris juris asserendi causa hic proferre juvat.

Henricus Dei gratia Comes de Swalenberg cum consensu hæredum suorum obligat se Abbati Corbejensi & Capitulo Corbejensi ad dies vitæ utriusque, tam Comitis quam Abbatis, ad jus aperturæ urbis & castri Swalenberg quæ nos & parentes nostri ab Ecclesia Corbeiensi in feudo tenemus, ac tenuimus, ac tenere debemus, aut quidquid præterea in aliis munitionibus possidemus ad juvandum Abbatem, & Ecclesiam Corbeiensem contra quosvis, exceptis Comite Hermanno de Everstein, & Comite de Retberg, si autem nollet, aut non posset arcem & urbem Swalenbergensem retinere, aut deberet eas seu vellet vendere, prius offerret D. Abbati & Corbeiensi Ecclesiæ pro eodem pretio emendas, quod alii emptores oblaturi essent, seu offerrent. Si D. Abbas nollet emere, posset arx & civitas dicta vendi cuilibet, ita tamen, ut quiscunque emptor cogatur illas in feudum requirere, & tenere ab Ecclesia Corbeiensi, & aperire eas D. Abbati ad dies vitæ, si, quod absit, Comes moreretur sine legitimis hæredibus, tam arx, quam urbs, & omnia feuda sua ad Abbatem, & Ecclesiam revertentur, Omnia sine fraude sub sigillo Comitis Anno MCCCXLV *die S. Bonifacii.*

Balduinus Ep. S. Eucharistiam augustiori loco jubet asservari.

At Balduinus Episcopus noster opere honorificentiori pietatem cultumque Eucharistiæ hoc anno extulit; jam enim, Bernardo Episcopo, cœperant Canonici majoris Ecclesiæ locum magis honorificum aramque condere ante chorum Basilicæ, in qua Eucharistiæ Sacramentum translatum coleretur, servareturque pro extremo Canonicorum & Clericorum suorum viatico. Id opus pium maturavit Balduinus, approbavitque hisce literis, ex quibus & viri pietas, & priscus mos reponendi Eucharistiam sub una specie commonstratur.

Nos Balduinus Dei gratia Paderbornensis Episcopus. Ad universorum Christi fidelium, tam præsentium quam futurorum, notitiam cupimus pervenire, Qualiter Hostia salutaris pro viatico fratrum & Clericorum Ecclesiæ nostræ ægrotantium, & in extremis laborantium, solita reservari olim in loco minus decoro, & lignea arca, Quod honorabiles viri D. Præpositus, Decanus, & Capitulum dictæ Ecclesiæ una cum Reverendo in Christo Patre *D. Bernardo Prædecessore nostro, & ex ejus consilio & instinctu animo revolventes, nato in humana carne humili, & in majestate divinitatis glorioso & sublimi, honorem in Sacramento visibili impendere & locum habitationis gloriæ ejus ornare in decore cupientes, altare novum in choro Ecclesiæ nostræ versus meridiem suis impensis construxerunt & pro reverentia tanti Sacramenti in eodem altari cum solemnitate congruente collocandi & reservandi, cooperimento, sculpturis subtilibus decorarunt. Postmodum honorabilis vir D. Symon de Ritberg piæ memoriæ Ecclesiæ nostræ tum Canonicus, hujus Sacramenti devotione affectus, capsellam metallinam fenestris & exedris transparentibus & perspicuis subtili opere fabricatam, in qua hostia salutaris in pixide consecrata servaretur, comparavit. Idem quoque Canonicus aram perpetuis redditibus dotavit, ex quibus sacerdos aleretur, & nocturnis diurnisque horis in Ecclesia sicut cæteri clerici serviret. Cujus beneficii donationem penes Decanum nostrum esse voluit. Nos igitur devota desideria D. Bernardi Episcopi & Capituli, & Symonis de Ritberg Canonici explere cupientes, cum consensu Præpositi, Decani, & Capituli nostri omnia hæc syncere ordinamus, approbamus, & ratificamus. Datum anno* MCCCXLV, *Sabbato post conversionem D. Pauli.*

Annus

Annus Christi 1346.

Clementis VI. Pont. 5. Ludovici IV. Reg. 33. Caroli IV. 1. Balduini Ep. Pad. 7.

Pontifex Ludovico abrogat Imperium. *Albertus. Argent. Rebdorf. in Annal. Hist. Boic. Brouverus Nauclerus Tritbem. Serrarius.*

Annus sequens Germaniæ Franciæque calamitosus accessit, quo Clemens VI Pontifex, habita ad præsules concione sacratioris hebdomadæ feria quinta, quæ cœnæ dominicæ consecrata est, Ludovicum Cæsarem hactenus sibi invisum Imperii titulis exuit; scriptisque ad Electores Imperii literis, aliud Reipub. caput imponi mandat; id ni facerent, fore, ut jure suo spolientur.

Et Henrico Moguntino Archiepiscopatum.

Sub hæc Henricum Moguntinum Archiepiscopum, ac Metropolitanum nostrum, quod Ludovico Cæsari conjunctissimus hæreret, ac sibi adversaturus crederetur, Pontifex e sede sua dejecit, subrogato in ejus locum Gerlaco Nassovio, Gerhardi Comitis filio, ac nepote Adolphi Regis, qui ex Decano Moguntino ad eam dignitatem provectus. Ea res non modo Moguntinam Ecclesiam, sed & provincialium Episcoporum animos haud leviter conturbavit; quod incerti perplexique hærerent, cujus Metropolitani partes sequerentur, hinc Cæsaris inde Pontificis offensione imminente.

5 Electores Carolum Bohemiæ Regis filium Imperatorem creant.

Aucta publica calamitas, postquam ad imperium Pontificis Electores quinto Idus Julii ad Renselium supra Confluentiam convenere; eo enim in congressu quinque e septem viris, Walramus Coloniensis, Balduinus Trevirensis, Gerlacus Moguntinus, Joannes Rex Bohemiæ, & Rudolphus Dux Saxoniæ creavere Carolum Moraviæ Marchionem, Bohemi filium, Regem Romanorum. Coloniensis Archiepiscopus octo marcarum millibus, Rudolphus Dux Saxoniæ duobus aureorum millibus oppugnatus fertur, Regem Bohemiæ amore filii, Teevirensem sanguinis propinquitate tractum facile quis crediderit; Nassovius ad id jam infula donatus erat.

Infelix Engelberti Ep. Leodiensis contra Leodienses bellum.

Peracta electione, Carolum, qui eo post nomine quartus fuit Imperatorum, splendidissimo comitatu deduxere Bonnam. Nam quo minus Aquisgranum inducerent, obstitit civium fides erga Cæsarem; quam ob causam nec Coloniam intrare ausi, fidam non minus Ludovico Cæsari urbem. Imploratus sub hæc Joannes Bohemiæ Rex & Carolus filius ab Engelberto Leodiensi Episcopo, bello, quod adversus Leodienses & Hujenses rebelles susceperat; ad quod & Comites Montium & Marchiæ cum magna Westphaliæ nobilitate convolarant. Belli hujus exitus Episcopo infelix fuit; fœda quippe clade 19 Julii accepta profligatus est cum Rege Bohemiæ & Carolo filio, ceterisque Westphaliæ & auxiliariorum copiis. Inde Joannes Rex Bohemiæ & Carolus filius a Rege Francorum imploratus adversus Eduardum Anglorum Regem, cum ingentibus Bohemorum & Alemannorum copiis in Galliam est digressus. Bellum hoc acerbissimum exarsit inter Francum & Anglum, Franco funestum; commisso enim inter Reges 26 Augusti ad Cresciacum prælio, victus Francus; cœsique Principes undecim, equites 1200, peditum Francorum triginta millia. Nec clades facile calamitosior Galliæ fuit. Tanquam vindex Dei manus inhæreret Galliæ, quæ tot annis schisma alebat in Germania. In ejus prælii confertissimos cuneos cum Joannes Rex Bohemiæ cæcus se duci jussisset, pugnaretque, confossus interiit: Carolus filius tribus vulneribus saucius evasit.

Argentin. Cuspinian.

Et Regis Franciæ contra Anglum.

Carolus R. Bonnæ coronatur.

Ab hac infelici pugna Carolus ad Rhenum rediit; quem tandem Walramus Coloniensis, Balduinus Trevirensis, Gerlacus Moguntinus Archiepiscopi, Bonnæ 25. Novembris in Basilica SS. Cassii & Florentii solemni purpura decoratum inunxere Romanorum Regem. Celebritati huic interfuisse memorantur ab Argentinensi, præter complures Imperii proceres, Ludovicus Monasteriensis, Engelbertus Leodiensis: præterea Metensis & Virdunensis Episcopi, quibus Carolus regalia impertiit. Coloniensi ob merita omnia privilegia amplissime instaurata.

Rebdorf. Argent. Froissard. aliique Gall. script.

Ludovici Ep. Mindens obitus.

Ceteri Saxoniæ Episcopi, quod ex ancipiti adhuc eventu novi Regis electionem intuerentur, sese extra partium

um studia continuere. Ex Episcopis Westphaliæ mors subduxit 6. Augusti Ludovicum Mindensem Episcopum, Ducem Lunenburgicum, post 22 gesti Episcopatus annum. Mortem licet chronicon Mindense in superiorem annum rejiciat, verisimilius tamen Crantzius & Reusnerus ad hunc annum adscripsere. Vir fuit per omnem vitam modestus, pacis amans, extra omnem ambitionem tranquillus. Nec tamen extra bellum esse licuit, quod Comes Wunstorfiensis, auxiliis Hojani Comitis & consanguineorum Ducum, intulit. Causam innocentis Episcopi suscepit Deus. Victus captusque Comes cum filio, & cum triumpho Mindam introductus.

Exstructa ab eo Castra & Monasteria.

Ad firmandam diœcesin castrum Boculenium exstruxit; id quod Theodoricus Mumnehusius præfectus prodidit, transtulitque ad Comites Schavenburgicos, perpetuos diœcesis hostes; quales & Hojanos Comites expertus est. Monasteria duo ab eo exstructa dotataque, Eghestorpianum ordinis D. Augustini, & Walrodense Monialium in Ducatu Lunenburgico, in quo & vitam clausit. Ludovico mortuo, rejectaque Canonicorum electione, Pontifex Gerhardum Comitem Schavenburgicum præfecit Episcopum, auctoritate illa usus, qua Balduinum Ecclesiæ nostræ, & Leodiensi Adolphum Marcanum, aliis alios imposuerat. Invaluit enim per id tempus, ut provisu Pontificum Episcopi darentur, tractumque in multos annos, ad obligandos præsulum animos in fidem Pontificis; eaque fuit apud Canonicos Apostolicæ sedis veneratio, ut libertati suæ, jurique electionis cedere maluerint, quam refragari Pontifici.

Ludovico, ex designatione Pontificis, succedit Gerardus Comes Schawenburgicus.

Diffidebant per id tempus inter se Otto Ritbergensis Comes, & Conradus filius; id cum moleste ferret Godefridus Decanus Coloniensis, filium cum patre reconciliavit; quam in rem & operam suam contulit Fridericus frater, Decanus Paderbornensis Ecclesiæ.

Annus Christi 1347.

Clementis VI. Pont. 6. Ludovici IV Reg. 34. & ult. Caroli IV. 2. Balduini Ep. Pad. 8.

Argentin. Herwart. Spondanus Hist. Boic. Brouwer. Carolus a Ludovico fugatur.

Postquam Ludovicus Cæsar æmulum Regem Carolum objectum inauguratumque audiit, Bavariæ se viribus armavit. Et Carolus ne ad inferiorem Rhenum tutus consisteret, fecere studia Margarethæ conjugis; quæ, postquam Wilhelmum Ludovici filium Hannoniæ Hollandiæque Dominum præfecisset, animosque procerum sibi demeruisset, Francofurtum ad Cæsarem accessit. Carolus Rex in Bohemiam digressus, inde ad conciliandum Austriæ Ducem Viennam petiit; ac mox cum exercitu Tyrolensem Comitatum irrupit. Quo cognito, Cæsar cum Ludovico filio Marchione Brandeburgensi advolat, Carolumque indecora fuga rejicit in Bohemiam. Tam adversa habuit Carolus regni initia; quippe intra annum tribus expedionibus infeliciter jactatus.

Ludovici R. pius ex hac vita excessus.

Cæsar subinde ad componendas Imperii turbas Spiræ comitia indixit; in quibus cum multi proceres, tum una concordia urbes Rheni, Sveviæ, Franconiæ, cæteræque per Imperium fidem Cæsari dixere. Saxonia quasi extra hanc procellam posita hærebat in medio, dum alterius Regis fortuna in majora rerum momenta se inclinaret. At brevi Cæsaris mors omnia abrupit; is enim postquam Monachium se receperat, & venatione animum oblectaret, lapsus cum equo paralysi percussus haud multo post, ut Argentinensis refert, V. Idus Octobris animam exhalavit. Pœnitentem excessisse inter gemitus, & repetita doloris signa, implorando Dei misericordiam & patronæ Virginis opem, tradidere Vitus Arenbekius presbyter, Crantzius, aliique, quos Herwartus adducit.

Obitus Adolphi Comitis Marchiæ.

Per id tempus festo S. Severini ex Westphaliæ proceribus fatis concessit Adolphus Marchiæ Comes, Frondebergam ad majorum tumulos delatus, postquam annos xx Episcopis molestus, Comitatum administrasset. Succeßit patri Engelbertus III filius. Illustrata hoc anno Westphalia insigni miraculo.

Sustu-

S. Hostiæ prope Rollense Virginum Cœnobium projectæ miraculose deprehenduntur.

Sustulerat prædo nocte ex Rollensi Cœnobio Virginum Cistertiensium, quod uno lapide ab urbe Osnabrugensi conditum est, hierothecam multo auro argentoque exornatam, simulque pixidem eburneam; in qua postquam advertit sacratas hostias contineri, sacrilegus conscientia agitatus projecit in vicinum Cœnobio vepretum, ipse interim cum reliquo spolio profugus se abducit.

At mirum dictu; ubi mane populus templum aditurus transiit, visa est pixis tribus graminum infirmisque culmis innixa, tanquam in aëre suspensis hærere, circum vero tria accensa lumina insolito fulgore coruscare; quo indicio obstupefacti rem deferunt ad Adelheidem Diepholdiam Virginum præsidem, Cœnobiique incolas. Accurritur ad prodigii spectaculum; nec tamen ausus quisquam pixidem attrectare; donec Clerus ab Episcopo Osnabrugensi submissus adesset: tum aperta pixide, repertæ sunt in ea quinque hostiæ sanguineo colore imbutæ, quas ubi sacerdos contrectavit, rediere hæ in speciem panis, iis vero sumptis ille post triduum moritur. Servatur adhuc pixis, ut mihi videre licuit, cum Franciscus Wilhelmus Episcopus nobis monstraret, colore sanguineo imbuta. Ab eo tempore quotannis ducta supplicatio ad hunc locum, incredibili hominum multitudine ex remotissimis etiam oris confluente, quæ in hunc usque diem continuata conspicitur.

Crux Strombergensi miraculis illustris.

Nec minus Stromberga cœlesti ope ac miraculis per id tempus celebris, quæ ad S. Crucis venerationem hominumque supplicum accessu patrabantur. Quapropter hoc anno Ludovicus Episcopus Pontificum & Cardinalium indulgentias, additis etiam suis, renovari promulgarique jussit ad pietatem populi fovendam excitandamque.

Balduinus Ep. Collegium Busdorfianum novis adjectis ædificiis exornat.

Balduinus Episcopus cum totus esset in disciplina cleri, & religiosorum moribus excolendis, tum hoc anno Busdorfianam intra urbem Collegium Canonicorum exornavit ædificiis Sacerdotum, circumposito etiam vico ad meliorem formam splendoremque urbis redacto, quod in literis ejus hoc anno datis proditum est.

Annus Christi 1348.

Clementis VI. Pont. 7. Caroli IV. Reg. 3. Balduini Ep. Pad. 9.

Albert. Argent. Rebdorff. Trithem. Cuspinian. Brovverus. Caroli R. pietas in Sacrificio Missæ.

Quæ tranquillitas Imperii morte Ludovici Cæsaris parta credebatur, ea hoc anno quadragesimo octavo in publicum Imperii dissidium versa est. Carolus Rex ut his malis præverteret, Basileam primum concessit, ubi celebrato fine prioris anni Christi natalitio, præclarum pietatis specimen edidit; nam cum divina peragerentur, ipse ad priscorum Cæsarum exemplum fulgenti & sacra veste insignis strictum manu tenens gladium pro Diacono altari astitit, & sacrosanctum Evangelium; *Exiit edictum a Cæsare Augusto*, magna claraque voce pronunciavit. Inde Moguntiam provectus, ad comitia accessit, magnis, a quibus inauguratus, patronis, Moguntino, Coloniensi, ac cumprimis Trevirensi Archiepiscopo subnixus. Verum cum ceteri Electores Henricus Virneburgicus Moguntinus, Ludovicus Brandeburgicus, Rupertus Palatinus, & Ericus Saxo jus suffragii in creando Imperatore non minus suum contenderent, ac non sine contemptu se præteritos quererentur apud Principes, consilia iniere de alio Cæsare deligendo. Quo in negotio nemo ferventior, quam Moguntinus Metropolitanus noster, a Pontifice exauctoratus; simul ad æmulum suum Gerlacum Nassovium evertendum. Cum igitur circumspicerent, quem tali fastigio imponerent, convenere in Lonstein ex adverso villæ Rensiæ ad Rhenum loco; elegereque Eduardum Angliæ Regem, Gallicis tum triumphis nobilem, & Germanico nomini, fœderibus, & sanguini innexum. At cum is dignitatem hanc oblatam respueret, seu quod bello Gallico implicatus esset, seu quod Germanorum turbis se miscere refugeret, satis etiam gnarus, quantum a Germanis delusus esset, quæque Richardo Angliæ Regi olim electo inunctoque evenissent, sub initium Julii rursum Kausii in Bavaria convenere Electores hi, & Friderico Marchioni Misniæ Imperi-

Electores alium Carolo Regem subrogare contendunt.

perium detulere, spem simul facientes ducendæ Ludovici Cæsaris viduæ, quo connubio nullum honorificentius proponi poterat. At Marchio, quod arthridide vexaretur, & in has turbas conjici nollet, spem Imperii oblatam Carolo Regi decem marcarum millibus vendidit. Ita hic annus inter fluctus electionis & Principum consumitur, Carolo per provincias sine honore regio cultuque oberrante, ac Principum atque urbium gratiam sollicitante.

Annus a peste & terræ motibus calamitosus.

Hunc in modum cum tota prope Europa æmulatione Principum, flagrantibus odiis, & intestinis bellis inter se dissideret, multumque publica omnium flagitiorum licentia invaluisset; haud leviter Deus offensus, variis calamitatum pœnis castigavit Germaniam. Cœpitque ira numinis conspici 8 Calend. Februarii, quo die ingenti fragore terræ motus urbes & montes concussit. Testis est Argentinensis, quadraginta arces & oppida non magno terrarum tractu procubuisse; triginta novem ejusmodi ruinas Carinthia spectavit. Alibi fontes sulphurei ebulliere e terra, pestifero odore aërem inficiendo. Secuta deinde pestilentia voracissima mortalium, qualem rara ætas experta; quæ postquam Asiam, Ægyptum, & Africam depasta erat, transgressa in Græciam, mox per Italiam, Galliam, Germaniam & Septentrionis regiones grassata est; & alibi certis mensibus, alibi triennio sexennioque etiam desæviit, tanta strage, ut plerisque in locis media pars hominum, in multis tertia, alibi decima superstes non manserit. Auctor est D. Antoninus, multa Cœnobia funeribus exhausta, & nullis magis noxium fuisse hoc malum, quam Mendicantium familiis, quæ tum amissis viris doctis, & rigidioris vitæ amantibus, deflexerunt in torporem & disciplinæ religiosæ laxitatem. Coloniæ, Osnabrugi, Paderbornæ, Monasterii vicinisque circum locis lues hæc biennio ab hinc primum invalescere comperta est.

Teschenm. pag. 438. Comitum Montium stirps in Adolpho demortuo extinguitur.

Extinctus hoc anno 3 Nonas Aprilis Adolphus Montium Comes, delatusque ad Monasterium veteris montis, majorumque tumulis additus. Sustulerat quidem binos filios Adolphum & Wilhelmum, sed quia in parentem insurrexerant, captivumque incluserant, jam ante patrem extincti erant, pœna, quæ hujusmodi impios filios a tergo consequi solet; eoque in numerum Comitum non venere. Igitur hæreditas nobilissima Comitatus, dotis jure, ad Ottonem Ravensbergensem Comitem translata, cui Margaretha Adolphi filia denupta erat. Occiditque cum Adolpho altera Comitum Montium stirps ex Limburgensibus deducta, ex quo centum & viginti tres annos Comitatum tenuerant. Ipse & parentes multis bellis clari viri, sed perpetui fere & Episcoporum hostes. Tam cœco & insano studio quæruntur familiarum opes ex patrimonio Ecclesiæ, quæ ex tam brevi temporis usura extinguuntur; perstant interim Episcopatus perpetua præsulum successione nisi, quos hæresis demum nostro ævo extinguere cœpit.

Kersenbr. in ms. Catal. Episc. Monast.

Ludovicus Ep. Monast. Lunam oppidum a Comite Marcano repetit.

Morte Adolphi Comitis animosior Ludovicus Monasteriensium Episcopus, Engelbertum Marcanum aggressus, Lunam Oppidum armis repetiit; quibus Marcanus coactus, Lunam novam transtulit condiditque inter Luppiam & Zesicam fluvios, eo loco, quem a Wolmunsteniis olim emerat; inde vetus Luna cis Luppiam Monasteriensi Ecclesiæ asserta manet. Hæc Kersenbrochius; fallitur is tamen, quod asserat, ad id Ludovicum Episcopum necessitate adactum, ut e captivitate se liberaret. Quæ enim alia Ludovici captivitas, quam sub initium Episcopatus, ex qua jam dudum solutum diximus.

Gesta Balduini Ep. hoc anno.

Multa quoque a Balduino Episcopo nostro hoc anno utiliter gesta. Nam & Wilbacensi Virginum Cœnobio emptionem bonorum confirmat: & litem, quæ inter Præpositum & Decanum ejusque Canonicos de sartis tectis Ecclesiæ suæ conservandis suborta erat, composuit: & statutum Capituli de supplementis Canonicorum approbavit; quibus super rebus publicæ ejus literæ extant sigillis roboratæ. Demum tertiam partem castri Beverungani ad Visurgim 300 argenti marcis emit ab Henrico Spigelio Præposito Corbeiensi, quem virum ob egregiam industriam & prudentiam Balduinus adjutorem adscivit, mortuoque Balduino Ecclesia Episcopum delegit; idque ex consensu Abbatis, & Cœnobitarum ea lege factum, ut eodem pretio repræsentato, partem castri redimere integrum sit.

Annus

Annus Christi 1349.

Clementis VI. Pont. 8. Caroli IV. Reg. 4. Balduini Ep. Pad. 10.

Argentin. Rebdorf. Trithem.

Electores Guntherum Schwartzenburgi. cum Imperatorem salutant.

Agitabatur per hæc Germania inter flagrantia Principum dissidia. Nam qui Carolo Regi adversabantur, cum nec Angliæ, nec Misniæ Marchionem impetrassent, aspernantes Imperii coronam, 2 Februarii Francofurti convenere Henricus Virneburgicus Moguntinus Archiepiscopus, Ludovicus Marchio Brandeburgicus, Rudolphus Palatinus Heidelbergensis cognomento, & Henricus Dux alter Saxoniæ, ac valida equitum peditumque contracta manu, Guntherum Schwartzenburgicum Comitem, gente Thuringum, virum consilio, arte, manuque bellica promptissimum, adversus Carolum salutavere Romanorum Regem. Nec ille dignitatem abnuit, ausus que admittere ex Comitum gradu, quod ante se Nassovium fecisse sciebat; admirantibus tum aliis, nec Albertum Austriæ Ducem, nec Ludovicum Brandeburgicum Cæsaris filium, nec Rudolphum Palatinum Bavariæ Duces, ex Cæsarum superiorum sanguine, imperium affectare, quod tam multis venalis instar coronæ offerebatur; sed illi sapienter veriti fuerunt collidi cum Pontifice, a quo jam Carolus solemni ritu confirmatus erat, ne Ludovici Cæsaris diras procellas in caput suum traherent.

Carolus æmulum Regem armis persequi statuit.

At Carolus Rex postquam didicit, quæ Francofurti adversum se acta essent, collecto ex Trevirensibus, Coloniensibus, Leodiensibus, Belgis, Bohemis, ceterisque suarum partium populis exercitu, statuit æmulo obviam prodire, castrisque in vico Cassel ex adversa Moguntiæ ripa designatis, de summa rei decertare. Non his territus Schwartzenburgicus circa eundem locum corpus contrahit, & decursiones equestrium certaminum indicit. At Carolus veritus summam rei in discrimen dare, medio Quadragesimæ Spiram concessit, collatoque cum Balduino Trevirensi & Gerlaco Moguntino Archiepiscopis, ceterisque Principum & urbium Legatis consilio, de Republica deliberat. Schwartzenburgicus Fridberga, expugnata, intra munitiora loca se continuit, multum fatigatus Carolum, nisi ineunte vere in morbo pharmacum sumpsisset veneno aspersum, medici an servi fraude incertum. Integrum inde mensem lecto affixus, spem regni non prius deposuit, quam viginti duobus marcarum millibus acceptis, regium nomen Carolo venderet. Extinctum deinde Schwartzenburgicum circa Calend Augusti, sexto, postquam se Regem gesserat, mense, Carolus Francofurti in æde D. Bartholomæi honorifico tumulo intulit, ac regnum nemine obsistente secure quieteque deinceps tenuit. Tum demum pax Germaniæ reddita; perhibentque Rebdorfius, Levoldus & Beckius, Carolum compositis cum Schwartzenburgico rebus, Aquisgranum deductum, iterumque festo D. Jacobi solemni ritu coronatum, & Caroli M. sedi impositum. Quo in congressu Principum Marchio Juliacensis & Brandeburgicus contenderint, uter sceptro gestato Regi assisteret: Carolus ex Principum sententia pronunciavit pro Brandeburgico, quoties tamen Cæsar feuda Imperii largiretur clientibus, eo munere fungeretur Juliacensis.

Mortuo Schwartzenburgico Carolus quiete regnum possidet.

Lætis subinde omnium animis Carolus Spiram ascendit ad Principum comitia, in quibus pax publica una omnium consensione per Germaniam sancita; jussique omnes jure, non armis, lites prosequi. Tum & tota propemodum Germania Pontifici reconciliata, restitutaque sunt sacra Coloniæ, Aquisgrani, cœterisque in locis, Sola fere Moguntina diœcesis extra hanc felicitatis sortem relicta, decertantibus adhuc inter se Henrico Virneburgico, & Gerlaco Nassovio de Archiepiscopatu; quæ dissensio majori etiam offensione facta est, quod pars cleri & populi Henrico, pars Gerlaco hæreret; eo & provinciales Episcopi, quos inter Balduinus noster, incerti perplexique utri se adjungerent, postquam plerique Pontificis auctoritatem secuti Nassovii partes probarent.

Vix dum Imperium respirarat a publicis turbis, cum nova Flagellantium

Argentin. Rebdorf. Levoldus. Trithemius in Chron. Hirsau. Odoricus in hist. Eccles. Wittius in Chron. Henricus de Hervord. Crantz. in Wandal. lib. 8. c. 8. Ursberg.

Secta Flagellantium Germaniam pervagata.

um secta Germaniam conturbare visa cœperat illa superiori sæculo in Italia, Friderico II Imperatore; per hæc tempora tanquam ab inferis a desertore Monacho, ut Wittius scribit, resuscitata ex Ungaria proserpsit in Germaniam. Opportunitas ex peste, quæ grassabatur, sumpta sectam ipsa peste deteriorem specie pietatis parere cœpit, quod certa quædam hominum flagitia grassari dicerentur, ad quæ expianda se a Deo excitatos profitebantur, cruce prælata incedebant bini viri. Juxta ac mulieres, habitu pœnitentium, vultu tristi in terram defixo. Urbem aliquam ingressi, recta petebant templum & cæmeterium. Ibi in orbem circumfusi flagellis sese lacerabant, stabantque in medio tres canora voce lugubre carmen ululando. Verberatione peracta, nunc ad voces magistri sublatis in cœlum oculis ac manibus, nunc supini cubantes in faciem, nunc flexis genibus Deum precabantur. Qua specie pietatis trahebantur in societatem Sacerdotes, nobiles, ignobiles, mulieres ac pueri, &, quos maxime perstringit Clemens Pontifex, Mendicantes Monachi. Postquam hæc secta per superiores Rheni urbes increverat, penetravit ad inferiorem Rhenum, & per Westphaliam etiam se diffudit. Nam, ut Henricus de Hervordia, per Hassiam serpendo Mindam infecit vesano hoc malo. Demum cum multa superstitione, multisque hæreticorum erroribus infamis esset, Clemens Pontifex per Carolum Regem admonitus edoctusque sectam supprimi, & in fomite extingui mandavit; ut vero per saniora & consueta pietatis opera populum ad pœnitentia provocaret, annum jubilæo celebrem indixit.

Moritur Walramus Archiep. Coloniens.

Moritur inter hæc 14 Augusti Walramus Coloniensis Archiepiscopus, Parisiis in peregrino solo, incertum qua ex causa in Galliam profectus; cujus corpus Coloniam delatum, & in Basilica haud procul a mausolæo trium Regum honorifice conditum. Præclare is de Ecclesia sua inter multa adversa meritus. Magna inter ipsum & Balduinum Episcopum nostrum, & vicinos Ducatus Westphaliæ amicitia & concordia, alterque alterius auxilio adjutus adversus infestos Westphaliæ Comites. Successorem habuit Wilhelmum Dynastam Geneppensem, præsulem, qui in clero Coloniensi excultus, & per gradus dignitatum provectus, Thesaurarium ejus Ecclesiæ agebat; ob prudentiam vero singularem, & spectatam industriam a Walramo intimis semper consiliis admotus, multa laudabiliter gesserat. Qua virtutum commendatione a Pontifice Metropolitanæ huic sedi impositus; offenso licet Carolo Rege, qui pro Decano Olmucensi & Cancellario suo eam dignitatem sollicitarat. Auctor est Argentinensis, Pontificem amplo pecuniæ dono demulsum priusquam Wilhelmus ad Coloniensem sedem admissus fuerit.

Carolus R. facultatem dat Abbati Corbejensi constituendi Freigravios & exercendi judicium secretum.

Carolus Rex interim cum multis privilegiis Principes, Clerum, urbesque passim exornarat, tum pro regali magnificentia Corbejense ad Visurgim Cœnobium complexus, insigni diplomate potestatem fecit Theodorico Abbati creandi constituendique Comites liberos, quos Friegravios dicimus, quorum auctoritate atque opera jus diceret adversus omnes injuriosos homines, a quibus celeberrimum illud Cœnobium hactenus spoliatum oppressumque erat. Quam in rem simul Theodorico Abbati potestatem dedit instituendi judicium secretum, quale per Westphaliam Episcopus Monasteriensis & Paderbornensis Cæsarum auctoritate habebant; ita enim Rex pro singulari erga Theodoricum Abbatem affectu, quem & Joannes Pater suo favore complexus erat ex Dalwichorum familia ortum: ut ex aliis Corbejensium literis constat.

Carolus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus & Bohemiæ Rex, Venerabili Theodorico Abbati Corbejensi, Principi, & devoto nostro dilecto gratiam regiam, & omne bonum. Quia sicut certa relatione didicimus, Monasterium Corbejense ex suggestione malivola temporum, personarumque timore Dei postposito, ipsi Monasterio non timuerunt multipliciter derogare in temporalibus, adeo collapsum conspicitur, quod vix aut nullò modo restaurari, & pristinæ felicitatis statum restitui valeat absque Majestatis regiæ gratia & præsidio speciali. Nos igitur attendentes sinceræ devotionis affectum, quem illustris Joannes Boemiæ Rex genitor noster Karissimus

rissimus ad se tanquam specialem devotum ipsius dinoscitur gessisse. Qui etiam ad assecutionem dignitatis Abbatiæ & principatus, qui tibi commissus est, exacta diligentia, & sincero dilectionis studio te promovit, ad honorem beati Viti patroni nostri & tui, ad cujus obsequia natalis soli dulcedo & patriæ Boemicalis dilectio singulariter nos invitat, ut prædictum Monasterium ab hujusmodi incommodis & jacturis commode resurgere valeat, & in talibus oppressionibus respirare gaudenter sub regimine principis gratiosi tuo & ipsius Monasterii felici statui, dignum duximus de regiæ Celsitudinis magnificentia gratiosius providendum, Dantes & concedentes tibi & Successoribus tuis in perpetuum Abbatibus & Principibus Monasterii prædicti regia auctoritate Nobis ex sacra regia potestate competente plenam licentiam & omnimodam potestatem Comites liberos, qui vulgari eloquio Freygeding nominantur. Qui ad exterminandas malorum pravitates nominatim & expresse coram Monasterio Corbejensi, ac in villa Horbusen prope Oppidum ------ Twisne, Dorpede, & Westhem prope castrum Blanckenawe, prope castrum Thonenborch, ac in omnibus terris, castris, oppidis, villis, desertis, & pertinentiis ad prædictum Monasterium Corbejense vel ipsius jurisdictionem spectantibus. In quorum possessione vel quasi pacifica dictum Monasterium esse & hactenus fuisse dinoscitur, & ad quæ aliquem juris respectum habere censetur, ad vestrum mandatum & beneplacitum sedes suas liberas, quæ freygestolt dicuntur, locare, judiciis, quæ vulgo frigding & feneding nominari sunt solita, præsidere, ac eadem exercere valeant, juxta vestræ discretionis arbitrium constituendi & institutos, quoties vobis opportunum visum fuerit, & pro bono & incolumi statu ipsius Monasterii expediens fore videbitur, revocandi, aliosque substituendi pro vestræ beneplacito voluntatis. Decernentes & edicto perpetuo statuentes, quod tu & Successores tui Abbates Monasterii Corbejensis prædicti sacri Imperii Principes, & devoti adinstar venerabilium Monasteriensis, & Paderbornensis Ecclesiarum antistitum, Principum nostrorum, Scabini judiciorum Westphaliæ provinciæ amplius fore debeatis, & hujusmodi scabinatus officia exercenda fideliter corporalia juramenta præstare. Nec non universa & singula secreta, & occulta ejusdem judicii scire possitis, & omnibus juribus & consuetudinibus, gratiis & libertatibus potiri & gaudere, quibus prædicti Episcopi, & prædecessores ipsorum, ac cæteri Scabini Westphaliensis provinciæ hactenus freti sunt, & hodie potiuntur. Mandamus igitur liberis Comitibus, qui vulgo freygreven dicuntur, & Scabinis Westphaliæ provinciæ præsentibus & futuris, quatenus te & universos successores tuos Abbates Corbejenses circa statuendos Comites liberos ipsos quoque Comites in locatione sua & prosecutione judiciorum hujusmodi ubique in proprietatibus Monasterii non impediant, Vosque & quemlibet vestrum, qui pro tempore fuerit ad officia scabinatus Westphaliæ provinciæ ad præstanda juramenta solita, ad cognitionem secretorum judicii & alios scabinatus exercendos juxta præsentis nostræ largitatis indultum admittant, contradictione seu difficultate qualibet non obstante, sub pœna proscriptionis & banni Regalis, quem qui secus attemptare præsumpserit, se cognoscat graviter incurrisse. Nobilibus Joanne de Riffenschel Marscalco Westphaliæ, Bertholdo de Buren, Joanne de Bylstein, Joanne de Grascamp, Joanne de Padberch, & Godswino de Rodenberch, fidelibus nostris testibus ad præmissa. Præsentium sub nostræ majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Bunne anno Domini MCCCXLIX indict. 2da, 7 Calend. Februarii Regnorum nostrorum anno tertio.

Satis hoc diploma simul commonstrat, quinam ex Westphaliæ ac nostræ diœcesis proceribus Carolo Regi Bonnæ in conventu Principum præsto fuerint.

Magnifico deinde diplomate Aquisgranensibus omnia Cæsarum privilegia, quæ ad XVII reduxit, Carolus instaurat. Id diploma 8 Calend. Augusti die solemni coronationis suæ, quo festum D. Jacobi agebatur, consignatum. Testes producuntur Balduinus Trevirensis, Engelbertus Leodiensis Episcopi, Rudolphus & Rupertus Duces Bavariæ, Comites Palatini, Joannes Dux Brabantiæ & Henricus filius ejus, Henricus Dux Glackoviæ, Wladislaus Dux Teschinensis, Wilhelmus Marchio Juliacensis, Ri-

Ex Bibl. P. Mauritii MS. tom 9. Carolus Aquisgranensibus priorum Cæsarum privilegia confirmat.

Richaldus S. Cornelii Indensis, & Hugo Stabulensis Abbates, Joannes de Catzenelenbogen, Joannes de Falckenberg Comites, Dominus de Bueren, & Radenrode, cæterique Dynastæ, qui tum aulam Cæsaris affectabantur. Nulla in his tabulis mentio Walrami Coloniensis Archiepiscopi, seu is jam in Galliam a Rege missus Legatus ad Pontificem, seu, quod fit, tabulæ hæ omnium præsentium nomina non exhibeant. Et perquam verisimile habeas, Ludovicum Monasteriensem, ceterosque Westphaliæ Episcopos, pacato jam Imperio, ad hanc celebritatem convenisse.

Pacificantur certis legibus, & Nobilibus arbitris, Abbas Corbejensis & Comes Waldecanus.

Haud incelebris hoc anno procerum Westphaliæ conventus fuit in Aprili ante festum Georgii Martyris, quo inter Theodoricum Abbatem Corbejensem, & Ottonem Waldecensem Comitem pacificatio per arbitros nobiles facta est; convenitque inter alia, ut Comes Waldecensis Abbati trecentas marcas penderet ob damna a se & a majoribus Cœnobio illata, & vicissim Cœnobitæ quotannis sacrum funebre facerent pro majoribus suis. Inter testes hujus pacificationis referuntur quatuor præsules Corbejenses Henricus Præpositus, qui Balduini Episcopi successor fuit, Camerarius, Portarum custos, & hospitiorum curator: Theodoricus præterea Monasteriensis & Hermannus Mindensis Ecclesiæ Præpositi Comitis fratres, ceterique e nobilitate Westphaliæ. Tantum valuit Caroli Regis auctoritas & studium ubique pacem sollicitantis, quemadmodum Spiræ in comitiis Principum sancitum diximus; tametsi non desint literæ Caroli Regis hoc anno etiam datæ, quibus Ottoni Waldecensium Comiti ob præclara in se merita omne auxilium & patrocinium offerat. Non hic prætermiserim Balduini Episcopi nostri pietatem, cultumque erga venerabile corporis Christi Sacramentum. Hic, ut a majoribus acceperat, ita annua supplicatione per urbem ducta, circumlatoque corpore Christi, populi pietatem adorationemque accendit; & quia cum omni clero Canonici quoque Bustorfiani Collegii supplicationi eo die intererant, petierunt ab Episcopo, liceret sibi pro singulari cultu dominica proxima corpus Christi in sua Ecclesia pari supplicationis ritu circumferre; id quod Balduinus Episcopus non modo probavit, sed & quadraginta dierum noxarum indulgentias præsentibus impertiit. Qua super re Balduini tabulæ extant, miro venerationis in Christum amorisque sensu plenæ.

Balduini Ep. studium promovendi Cultum Venerabilis Sacramenti.

Annus Christi 1350.

Clementis VI. Pont. 9. Caroli IV. Reg. 5. Balduini Ep. Pad. 11.

Rebdorf. in annal. Argent. Chron. M. Belg. Brouver. in annal.

Consequitur annus quinquagesimus supra millesimum trecentesimum, quem Clemens Pontifex jubilæo sacravit; quo innumerabilis hominum multitudo ex omnibus regnis & provinciis Romam confluxit, adeo ut cum sudarium Domini, in quo Veronica sanguinolentam Christi faciem retulit, monstraretur populo, multi compressi in turba exspirarint; sicuti hæc Rebdorfius Romæ spectator & scriptor memorat.

Carolus Imperii insignia secum Pragam deportat.

At Carolus Rex postquam a Ludovico Marchione Brandeburgico Ludovici Cæsaris filio, & Bavariæ hæredibus sacra Imperii insignia, sacram videlicet Christi Domini lanceam, S. Crucis partem, ex qua brachium dexterum pependerat, clavum Domini, mappam, qua mensa supremæ cœnæ instrata fuerat, unaque spinam coronæ Christi, quam Rex Franciæ donarat, Norimbergæ in conventu procerum accepisset, Pragam secum transportavit. Prolatis deinde pomeriis, urbem ædificiorum structuris, & nova Basilica D. Wenceslao constructa, florentissimæ Academiæ institutione exornavit. Impetratum deinde a Pontifice, ut per totam Germaniam de lancea, corona, & clavis Christi sexta post octavam Paschæ feria celebris memoriæ dies ageretur. At vero cum Norimbergenses harum reliquiarum possessionem sibi in hunc usque diem vendicent, argumento est, vel partem harum a Carolo detractam, vel quæ Cæsarei juris sint, postea reddita esse. Sed longe illustrius regni ejus ornamentum Carolo debet Praga, cujus studio Clemens Pontifex adductus Pragensem Ecclesiam a Metropoli nostra Moguntina sejunxit, & Archie-

Quam nova Academia exornat.

Et a Moguntina Ecclesia per Clementem Pont. sejungit.

chiepiscopi dignitate decoravit: Subjectique Pragensi Ecclesiæ Misnensis, Olmucensis, & Litomislensis Episcopatus.

Pestis per varia Westphaliæ loca sævit, & multa hominum millia absumit

De cetero annum hunc a bello vacuum habuit Carolus; tot enim funeribus pestis, Germaniam cumprimis inferiorem Saxoniamque, exhausit, ut & Marti miles, & militi anima subtracta fuerit. Nam quæ una omnium nostratium scriptorum consensio est, tam dire sævüt, ut plerisque in locis ne centesima quidem pars hominum superfuerit; eoque pestilentiam hanc tam funestam notant, qualis ab omnibus retro sæculis nulla fastorum memoria excepta Tilmannus Planschius inquit, Coloniæ & Aquisgrani, cum humandorum corporum non esset in cœmeteriis spatium, ingentes fossas apertas fuisse, in qua cadavera conjicerentur. Monasterii Westphaliæ supra 11000 millia hominum extincta narrat vetus chronici scriptor. Osnabrugi populosa in urbe vix sex septemve conjuges relictos perhibet Ertmannus. Quare ad placandum Numen feria V. ante Pentecosten istic supplicatio instituta, quæ inde ad alterius subsecutæ religionis tempora frequentata. Idem per Magdenburgum & per Saxoniam factum esse ad placandum Deum tradit vetus Chronicon Saxoniæ. Hammonæ vix decem familiæ servatæ. Eadem per Marchiæ, & totius Westphaliæ Oppida pagosque strages funerum. Paderbornæ congesta mortuorum cadavera plenis agrestium plaustris invecta in cœmeterium, & in lacunas projecta; multique palpitantes adhuc in illa funerum confusione ad sepulchra rapti; sicuti hæc Gobelinus noster ex viva hominum memoria retulit, quippe qui octennio abhinc se natum scribit: additque singulis fere septenniis ab hoc anno pestem per Westphaliæ urbes invasisse. Bremæ quotidie supra ducentos homines elati ad sepulchra, stabantque urbis portæ sine excubitoribus apertæ. Auctor chronici Sclavici Lubecæ novem hominum millia intra breve tempus extincta memorat, quo malo passim per Saxoniam adeo grassatum, ut filii fugerent parentum cadavera, nec essent, qui obsequium funeri præstarent. Longum per annales ceterorum locorum ire. Mali origo cum ex naturalibus, tum a Judæis requisita, quorum perfidia fontes infecti credebantur.

Chron. Monast.

Chron. Saxon. Dresser.

Gobelin. æt. 6. c. 69.

Histor. Brem. in Godefrido.

Quare Coloniæ, Tremoniæ, atque in aliis passim Germaniæ urbibus per furorem populi, ad supplicia postulati, & internecione prope deleti fuerunt; bonisque eorum in Fiscum redactis, tanta fuit superstitum Judæorum ex hac laniena desperatio, ut multi incensis ædibus sibi cum conjugibus & liberis rogum quærerent voluntarium. Inhiabat Marcanus Comes spoliis Judæorum, quos Tremoniæ cives neci dederant, sed ea spe frustratus, iram vertit in cives.

Levoldus. Chr. Colon.

Florens Cœnobii Marienfeldensis status.

Florentissimum hac tempestate Cœnobium Campi-Mariæ viris religiosis, & omni scientiarum genere excultis; obtigitque in hanc felicitatem Nicolaus Abbas, præsul pietate & religione egregius, ortus ex antiqua & senatoria Monasteriensis urbis familia, a quo ut in Cœnobio illo receptum erat, Monachi præstantioris ingenii mittebantur in Gallias ad omnia disciplinarum studia excolenda. Quare religiosæ sanctiorisque vitæ desiderio multi celebres in clero viri & sacerdotes sese Deo inter Monachos consecravere; quos inter ex fastis eorum memorantur Lubertus de Wend, ex equestri Wentiorum familia Canonicus Osnabrugensis, Hermannus Scholasticus, Arnoldus Cantor Osnabrugensis, Hermannus & Bernardus Canonici ad S. Martinum, Liborius Canonicus Susatensis, Henricus Decanus Angariensis, Bernardus Canonicus & judex Ecclesiasticus Mindensis, aliique spectabiles ex Collegiis viri. Accessit ad hunc numerum Henricus Korff ex equestrium ordine Dynasta, structorque arcis Harcottanæ. Is hæreditate inter filios Henricum & Everhardum partita, ut quondam fecerat Bernardus de Lippia Comes, Monachi vitam istic amplexus, tam severo cultu, ut piscibus & leguminibus contentus, nunquam carnibus vesci sit visus, & ferrea catena ad corpus adstricta quotidie noxas expiare. Vir præterea in hospites benignus, liberalis in egenos, assiduus in ægrorum servitio, atque omni virtutum aspectu religiosissimus. Quem non sine fama sanctitatis tumulus istic inter Monachos etiam excepit. In hunc modum viri sapientes ex bellicis turbis, & pestilentiæ grassantis malo, sese in Cœnobia tanquam in securiorem salutis portum recepere.

At

Histor. Brem. in Godefrido. Crantz. l. 9. Metrop. c. 39. Godefridus Ep Osnabr. auctoritate Pontificis, imponitur sedi Bremensi.

At postquam anno superiori mors extulit Ottonem Oldenburgicum Comitem, Archiepiscopum Bremensem, non sine turbamento in duobus Westphaliæ Episcopatibus mutatio consecuta est. In locum Ottonis Archiepiscopi sublegere Canonici Mauritium Decanum suum, Comitem Oldenburgicum, Ottonis Patruum. Verum Clemens Pontifex sollicitatus a consanguineis Godefridi Osnabrugensis Episcopi, Arnsbergensis Comitis, Godefridum ex sua Ecclesia transtulit Bremam. Is postquam cum Apostolicæ sedis literis Episcopatum intravit, benigne exceptus est a Bremensis urbis & Stadensis Oppidi Magistratu ac civibus, indignante Mauritio & Canonicis, liberam suam electionem interturbari; quibus cum ordo equestris & beneficiarii se conjungerent, ortum est intestinum & grave bellum, in multos annos protractum.

Erwin. in Chron. Osnabrug. Episcpatum Osnabrug. respuit Lubertus a Wendt e Canonico Monachus Cisterciensis.

Osnabrugenses Canonici post Godefridum Episcopum Bremam evocatum, repetiere Lubertum a Wendt e Cœnobio Campi Mariæ Monachum, quem ex Canonico suæ Ecclesiæ ad id vitæ institutum transgressum diximus, suisque suffragiis Episcopum dixere, sed ille religiosæ vitæ amantior constanter dignitatem respuit. Quo ad Pontificem relato, Clemens VI pro Apostolica auctoritate Osnabrugensibus dedit Episcopum Joannem ab Hoet Canonum Doctorem, virum scientem, & pacis artibus, quam nobilitate generis, civiliumque rerum tractatione clariorem. Ac licet a Carolo Rege regalibus donatus, & diplomate aureis literis insigni, diœcesin intrarit, receptusque benigne ob Regis & Pontificis auctoritatem a clero & populo, sacraque ex pontificali munere præclare administraret; minime tamen gratus fuit, explevitque auctoritatem Principis: seu quod obscuriori loco natus, seu quod a Pontifice invitis Canonicis & nobilibus impositus fuerit. Hinc primum collisus cum Capitulo, deinde cum nobilibus, eoque redactus fuit, ut castra prope omnia, ipsamque Iburgensem arcem Episcopi sedem Comiti Teclenburgico oppignorare necesse habuerit. Neque his malis remedium fuit, priusquam Theodoricum Engelberti Comitis Marcani fratrem Adjutorem Episcopatus sumeret, quo nobilitatis humero diœcesis rursum erigi cœpit.

Quem suscipit jussu Pontificis Joannes ab Hoet, Doctor Canonum.

Balduinus partem Comitatus Swalenb. Ecclesiæ suæ adjungit.

Feliciori per id tempus cursu, ac Principis auctoritate, Balduinus Episcopus noster administrabat diœcesin nostram; adjecitque hoc anno ad patrimonium Ecclesiæ Paderbornensis magnam partem Comitatus Swalenbergensis, empti a duabus viduis Burchardi & Henrici defunctorum Comitum Swalenbergensium. Id cum posteritatis memoriæ jurisque Ecclesiæ nostræ intersit, operæ pretium duximus ipsas venditionis literas ex patrio idiomate versas integra fide reddere, harum primæ sic habent.

Ego Agnes vidua Borchardi quondam Comitis de Swalenbergh, profiteor, & hisce literis publice attestor, quod Reverendo Patri ac D. Baldewino Episcopo Paderbornensi legitime vendiderim & vi harum literarum transscripserim omne jus, quod mihi competit in Dynastia Swalenbergensi, quodque mihi obvenit ex parte prædicti mariti mei Borchardi quondam Comitis in Swalenberg, videlicet mille sexcentas marcas, pro quibus Dominus de Lippia oppignoravit partem suam castri & oppidi Swalenbergensis. Item Stoppelbergam cum omnibus ad eam spectantibus, quemadmodum illam maritus quondam meus a Gunthero Comite comparatam possedit. Hujus venditionis evictionem emptori præstabo, ubicunque necesse fuerit. In præmissorum testimonium sigillum meum litteris hisce appendi; atque insuper rogavi nobilem virum domicellum de Büren cognatum meum, ut suum quoque sigillum hisce appenderet. Et ego Joannes de Büren profiteor, quod rogatu prædictæ Agnetis viduæ Borchardi quondam Comitis de Swalenbergh cognatæ meæ appenderim hisce literis scriptis anno 1350 in vigilia Paschatis.

Alteræ tabulæ, quibus altera pars comitatus Swalenbergensis Ecclesiæ Paderbornensi est vendita, ex communi quoque idiomate translatæ.

Nos Mechtildis Henrici quondam Comitis de Swalenberg, cui Deus sit propitius, uxor legitima fatemur, & publice protestamur præsentium tenore, quod nos tanquam legitima tutrix filiæ nostræ Juttæ, ejusque nomine cum consilio & consensu fratrum nostrorum D. Conradi Comitis de Retbergh & D. Ottonis

tonis Canonici Cathedralis Ecclesiæ Paderbornensis integrum Comitatum Swalenbergensem, ejusque castra, terras & jurisdictiones cum omnibus attinentibus, sicut hæc omnia Henricus quondam Comes prædictæ filiæ suæ Juttæ hæreditarie reliquit, vendiderimus Rdo Patri & Domino Baldewino Episcopo Paderbornensi, Præposito, Decano, totique Capitulo Ecclesiæ Paderbornensis pro quadringentis marcis legalium denariorum Paderbornensium. Adhæc renunciavimus prædictæ dynastiæ Swalenbergensi, manuque & ore filiæ nostræ Juttæ nomine iisdem legitime resignavimus.

Nos etiam Conradus Comes, & Otto Canonicus prædicti promittimus fideliter & unanimiter præfatis Reverendis Dominis, quod soror nostra Mechtildis nomine filiæ suæ Juttæ hanc renunciationem & resignationem reiterabit coram Dominis, a quibus Dynastia Swalenbergensis titulo feudi dependet, quandocunque Episcopus, ejusve successores, aut Capitulum Paderbornense hoc ipsum postularint. Præterea quando Jutta sororis nostræ prædictæ filia ad maturam ætatem pervenerit obstricta erit supradictam resignationem ac renunciationem facere coram Dominis, a quibus Comitatus prædictus feudi nomine descendit, idque ore & manu, in favorem Reverendorum Dominorum & Capituli Paderbornensis, quando Jutta prædicta ad hoc ab iis requisita fuerit. In prædictorum omnium fidem ac testimonium nos Domina Mechtildis, Conradus Comes, & Canonicus Otto prædicti sigilla nostra his literis appendi fecimus, quæ scriptæ sunt anno ab incarnatione Domini MCCCL.

His accedunt aliæ Balduini Episcopi tabulæ post festum D. Matthiæ consignatæ, quibus Episcopus jurato promittit Theodorico Corbejensi Abbati, & Henrico Swalenbergensi Comiti Henrici Comitis filio se omnia sancte præstiturum servaturumque, quæ inter se, & Comitem convenerint de Comitatu Swalenbergensi jam diu ab Henrico Comite, ut supra retulimus, de castro & oppido Swalenbergensi ex voluntate Corbejensis Abbatis, cujus illa feudum erant, vendendo, quæ hoc anno transacta sunt post obitum Comitis a viduis; quanquam in harum literis nulla de Henrico Comite Henrici filio (seu is jam satis concesserit per commune pestis malum abreptus, seu ad Clerum, aliamve sacram familiam transierit) mentio fiat.

Swalenbergensi Comitatui cohæret Oldenburgensis, vetus a tempore Caroli M. comitatus; sed ut tum se habebant, angustioribus Comitum terminis & jurisdictione instricti Comitatus, post in Dynastias aliqui etiam commutati ita & hic Oldenburgensis, Balduini Episcopi ævo; quod nullum Oldenburgensem Comitem reperiam in vetustioribus literis. Quanquam qui in literis Marienfeldensibus inter fundatores cum Comite Swalenbergensi conjungitur Comes de Waldenburg, hunc Oldenburgensem fuisse suspicio est. Castrum in ea vetus & præmunitum in fastigio montis haud procul a Monasterio Mariæ, sicuti etiamnum ex murorum & turrium ruderibus conspicitur. Hujus castri partem mediam cum omnibus juribus ac proventibus, die Valentino M. consecrato, Conradus nobilis de Schonenberg, acceptis trecentis marcis denariorum Paderbornensium, Balduino Episcopo nostro pignori opposuit. Tabulæ hæ testibus Ravenone de Canstein, Arnaldo de Portenhagen, & Henrico Spigelio militibus equestris ordinis a Balduino Episcopo & Schonenbergio consignatæ. Dynastia Oldenburg Balduino Ep. oppignoratur.

Subinde VIII Calend. Junii alia inter Episcopum & Conradum Dynastam transactio facta est super eodem castro, qua tota hæc Venditio castri jure tum castrensi, legibusque receptis stabilitur, transferturque possessio castri ad Episcopum & Capitulum eorumque Successores.

Reperio & alias tabulas Conradi de Schonebergh militis hujus, festo decollationis S. Joannis Baptistæ hoc anno datas, quibus octavam partem castri Swalenbergensis precariamque in oppidum, acceptis a Balduino Episcopo nostro centum marcis argenti, vendit, jure suo in Episcopum & Capitulum transfuso.

Hunc in modum Balduinus Episcopus noster inter pacis studia cum vicinis diœcesin castris, acquisitisque bonorum possessionibus, felicius, quam alii armorum usu, locupletavit: pede simul in castro Oldenburgico posito, totum exinde castrum cum Dynastia ad patrimonium Ecclesiæ nostræ accessit.

Annus Christi 1351.

Clementis VI. Pont. 10. Caroli IV. Reg. 6. Balduini Ep. Pad. 12.

Tritbem. in Chron. Argentin. Crantz. Chron. Col. Carolus Principes novis ad Rhenum teloniis donat, quæ tamen cogitur recipere

Sextus interea Caroli IV. Regis annus affluxerat, sæculi quinquagesimus primus, pace per Imperium publica non minus, quam vini omniumque frumentorum ubertate fertilissimus; eo Carolus Rex, ut Principes, quorum studio atque opera ad Imperium pervenerat, sibi arctius devinciret, multis eos ad Rhenum teloniis, quæ antiquis addiderat, largiter donavit. Id cum magno Reipub. onere, ac detrimento commerciorum fieret; Argentinenses, & aliæ quædam urbes indignatæ, Rhenum catenis defixisque in altum palis obstruxere, ne qua navis commeare posset. Rex cum ceterarum in se odia urbium accendi intelligeret, relictis veteribus, nova abrogavit. Pestis interim, quod Crantzius, aliique referunt, non destitit grassari per Saxoniam. Quare Episcopi per Saxoniam publicas preces & supplicationes ad placandum numen instituere.

Histor. Bremens. Crantz. l. 9 Metrop. c. 40. Hammelman. Bellum inter Electum a Clero, & constitutum a Pontifice Archiep. Bremensem feliciter componitur.

Bellum interim, quod anno superiori affectum diximus inter Marcanum, Comitem Oldenburgicum, electumque Bremensem Archiepiscopum, & Bremenses cives, qui acerrime Godefridi Arnsbergensis Comitis a Pontifice constituti Archiepiscopi partes tuebantur, hoc anno in publicam flammam erupit. Quippe Mauritius subnixus primum favore Canonicorum, & conspiratione nobilium clientumque Bremensis diœcesis, auxiliares præterea copias contraxit; a Westphaliæ Comitibus & consanguineis submissas; quos inter numeratur Conradus Comes Oldenburgicus Mauritii patruus, Engelbertus Comes de Marca, Otto de Lune, Henricus de Isendorp, Martinus de Hude Dynasta Steinfurdensis, quibus & Balduinus Episcopus noster ex eadem Steinfurdensium familia cum valida nobilium manu accessit. Horum viribus confirmatus Mauritius, ad urbem Bremensem movit cum exercitu, cives subacturus. Jamque non procul a conspectu urbis aberat, cum per exploratores cognoscit urbis portas apertas patere, & domos ubique fere in plateis clausas conspici; adeo enim per id tempus pestis, quæ tum grassabatur, urbem funeribus exhauserat. Quo cognito, Mauritius urbem intrare recusavit, palam contestatus: *Nolle se afflictis addere afflictionem*, nec commissurum, ut ea mala flagitiaque patrentur, quæ in ejusmodi urbium occupationibus licentiæ militum exponuntur. Digna præsule vox? ita miles omnis ab urbe reductus, & cives, quorum ingenia sæpe beneficiis magis quam armis vincuntur, contente apud Magistratum egere de concordia inter utrumque præsulem ineunda, quæ haud multo post in hanc legem convenit, ut diœcesis administratio penes Mauritium, Archiepiscopi dignitas supremusque dominatus penes Godefridum esset.

At Wilhelmus Coloniensis Archiepiscopus, postquam a Pontifice coram probatus, & a Carolo regalibus exornatus erat, Cleri Synodum Coloniæ habuit, in qua præter alia salutaria decreta, id quod superiores Archiepiscopi toties perstrinxerant, Clericis suis vestium luxum detraxit. Nec multo post mense Junio congressus cum Balduino Trevirensi Archiepiscopo, Wilhelmi Juliaci Marchionis causam uterque suscepit, Marchionemque, quem Gerhardus & Wilhelmus filius jam biennio captivum in carcerem compegerat, filiis reconciliatum libertati reddidere. Haud dissimili pietatis studio Balduinus Episcopus noster controversiam, quæ inter Canonicos Huxtariensis Collegii, & Rectorem ædis B. V. ad Visurgis littus exarserat, pro pontificali auctoritate in loco Paderbornensi, & jurisdictione, quam eo in oppido Paderbornenses Episcopi antiquo jure obtinent, interpellatus composuit; nihilque sollicitius habuit, quam ut omni Cleri populique offensione sublata, quam ordinatissime sacra administrarentur. Quod negotium tum sibi, cum pro more diœcesin perlustraret, ante omnia commendatissimum habuit.

Archiep. Colon. studium in reformando Clero.

Balduinus Ep. componit controversiam inter Canonicos Huxarienses & Rectorem ædis B. V. ad Visurgim exortam.

ANNUS

Annus Christi 1352.

Clementis VI. Pont. 11. Caroli IV. Reg. 7. Balduini Ep. Pad. 13.

Clementi VI defuncto succedit Innocentius VI. *Rebdorf. in Annal. Spondanus. Trithem. Odoricus. Argentin. Rebdorf.*

Sustulit annus insequens Clementem VI Pontificem, postquam anno superiori, rogatu Regis Franciæ, XII Cardinales Francicæ nationis creasset. Clementi subrogatus Innocentius VI & ipse Francicæ nationis, ex Episcopo Ostiensi & Cardinali ad solium supremum provectus; adeo Apostolicæ sedis revocandæ Romam tum nondum consilia fuere. Interim Innocentius homo priscæ, severæque disciplinæ multa laudabiliter per decennium gessit.

Carolus Rex noster hoc anno in Bohemia se continuit, regni negotiis, & Pragæ exornandæ studiis occupatus: nec lævi simul metu perstrictus ob Lituaniæ Regem, qui cum ingenti Russorum & Tartarorum multitudine in Poloniam irruperat, Cracoviæ excidium, & Christianis supremum exitium minitando. Retudit barbaros Deus Polonorum armis, ne in vicinas regiones penetrarent.

Levoldus Georg. Braun. Teschem. Comitis Marcani cum Arnsbergensi Com. & Tremoniensibus bellum.

Ceterum per Imperinm passim armorum quies; præterquam, quod Alberto Austriæ Duci bellum esset cum Tigurinis; & Westphaliæ duorum Comitum, Engelberti Marcani, & Godefridi Arensbergensis, acri bello commissa; id postquam ad pugnam exarsit, fusus Arnsbergensis, coactusque victori Marcano pro captivis redimendis toparchiam Vredeburgicam cedere.

Bello huic nulli se Episcopi miscuere: at Tremonienses, quod cum Arnsbergensi armorum societatem inierant, iram Marcani in se traxere. Is cum victore milite circumfusus, cives tanquam feras cavea diu inclusos tenuit, ac prope erat, ut ex insidiis urbem interciperet; quippe milites noctu ad cancellos, per quos aquæ urbis emittebantur, collocati a Marcano muros perfoderant, orto die plenis copiis ingressuri; cum detecta fraude, excubitor signum ære dat, quo exciti cives ad arma provolant, hostemque cum clade a mœnibus submovent. His interim malis adacti Tremonienses, cum ab Arnsbergensi nihil subsidii se ostenderet, pristinum fœdus cum Marcano renovant.

Balduinus ab Archiep. Colon. emit jurisdictionem civilem civitatis Hervordiensis.

Egregius ea tempestate Præsul Wilhelmus Coloniensibus obtigerat Archiepiscopus. Quam procul ille sagum militare habuit, tam solllicite pacem amicitiamque cum vicinis Principibus quæsivit, Balduino etiam Episcopo nostro, quem ejusdem secum indolis sortitus Episcopum, conjunctissimus; cui hoc anno etiam VI Augusti jurisdictionem civilem urbis Hervordensis, acceptis quadraginta marcis aureis Susatensis pretii, vendidit, ut jam utramque jurisdictionem Hervordensis civitatis sibi Paderbornensis Ecclesia vendicarit. Contra Balduinus Episcopus noster mediam partem castri Kruckenbergii Oppidique Helmwardeshusani, uti hæc duo oppignorata tenebat a Coloniensi Archiepiscopo; rursum Abbati Helmwardeshusano & Cœnobio pro quingentis & nonaginta marcis argenti opponit pignori; ea tamen lege, ut si hoc pretium rependat Coloniensis Archiepiscopus, castri Oppidique pars redeat ad Colonienses: uti hæc prolixis tabulis multisque conditionibus ex consensu Præpositi & Collegii Cathedralis consignata sunt.

Annus Christi 1353.

Innocentii VI. Pont. 1. Caroli IV. Reg. 8. Balduini Ep. Pad. 14

Argentin. Rebdorf. in Annal. Trithem. in Chron.

Chron. M. Belg. Caroli industria in Imperio administrando.

At Carolus Rex postquam in Bohemiæ Regno sua omnia sapientissime composuerat, omniumque ordinum fidem atque animos sibi devinxerat, ad res Imperii ordinandas se accinxit, diverso a Joanne Patre ac Rege Bohemiæ ingenio; nam ut illum bellicis, quam civilibus rebus tractandis magis præstantiorem tradit Dubravius: ita Carolus alienior a bellis, ac Princeps omni literarum linguarumque artibus excultus, Imperium sapientia, insita mentis bo-

nitate, tranquillitate, maturisque consiliis moderandum suscepit. Igitur mense Septembri, in superiorem Germaniam, quam turbatam reperit, magno splendore & comitatu procerum digressus, Ulmæ omnes Alsatiæ ac Sueviæ civitates in fœdus pacis conjunxit; ideo Basileam, Brisacum, Hagenoam, Argentinam, cæterasque urbes invisit jura populis priscorum Cæsarum more dicendo. Inde Spiram descendit ad Reipubl. controversias componendas. Nihilque tum magis conturbabat Rhenum, quam flagrans in octavum annum dissidium inter Henricum Virneburgicum exauctoratum Archiepiscopum, & Gerlacum Nassovium a Pontifice impositum. Virneburgicus, ope manuque Cunonis Falckensteinii Canonici, hominis familiæ opibus potentis, & militaris ingenii, retinebat plerasque in Thuringia & Hassia diœcesis civitates, castra, & possessiones. Quare Falckensteinius, Spiram a Carolo Rege postulatus, stitit se quidem, sed tanta audacia & pertinacia, tanquam qui omnium Alemannorum animos secum ferret in judicium; & cum multa illi objicerentur, respondit se nondum super his deliberasse. Quapropter Rex Moguntiæ Principum comitia indixit, ad quæ Balduinus Trevirensis, & Wilhelmus Coloniensis, Gerlacus Moguntinus Archiepiscopi accessere, & cum his multi Episcopi & Principes ac proceres Imperii convenere. Cœpta Comitia ante Natalem Christi diem, quem tres Archiepiscopi sacris celebrem fecere; nocte enim sacratissima Balduinus Trevirensis, sub auroram Gerlacus Moguntinus, orto die Wilhelmus Coloniensis, Archiepiscopi solemne sacrificium peregere. Omnibus sacris interfuit Rex, sacrosancto etiam corpore Christi in ipsa nocte a Balduino Trevirensi Archiepiscopo refectus.

Controversia inter Archiep. Mogunt. Gerlacum Nassovium & Henricum Virneburgicum, hujus morte finitur.

Inter hæc in pervigilio Natalis Christi excessit Henricus Moguntinus Archiepiscopus, ex paralysi solutus in mortem, quo omnis simul dissensio, curæque Regis & Principum abruptæ. Nam & Gerlacus ex Regis & Principum sententia in plenam ejus Ecclesiæ possessionem venit, & Cuno Falckensteinius reconciliatus Gerlaco Archiepiscopo, ei inter familiarissimos fuit, ac post etiam Trevirensis Archiepiscopus delectus. Tanta in homine illo, qui tot annos divexarat Moguntinam Ecclesiam, morum commutatio fuit, postquam ad saniorem mentem rediit, & oblatis honoribus, præcelsum ingenium virtuti dedit occupandum.

Archiep. Colon. cura in reformando clero.

Sed longe pulchrius religionis omnisque virtutis exemplum Wilhelmus Coloniensis Archiepiscopus; in quem omnes Westphaliæ Episcopi tanquam in formam cleri conjiciebant oculos. Is priusquam ad comitia iret, duas Cleri sui synodos congregavit: alteram Bonnæ verni jejunii tempore, qua jussi sunt Clerici & religiosi, qui flagellantium sectæ se miscuerant, intra XV dies sistere se Archiepiscopo suo ad satisfactionem præstandam. Altera postridie Calend. Octobris convocata, sancitumque in ea, ne Clerici sine corona in vertice capitis rasa incederent, ne vestes colore viridi, rubro, glauco, aliove indecoro, aut sectas gestarent; ne prolixas barbas alerent; ne hastiludiis se miscerent, aut cauponariam tractarent. Indignum, inquit, eos, qui de Patrimonio Christi vivunt, dedignari insignia Christi portare, Quare nullum Clericum passus est sine sacro indumento sacris interesse; qua lege ipsos etiam æædituos comprehendi voluit. Multa hujusmodi, quæ per bella, ut fit, irrepserant, latis legibus præclare emendavit.

Engelbertus Comes Marchiæ proficiscitur in Palæstinam, & fratres ejus in Galliam. *Levold. in Chron. Mar.*

Engelbertus etiam Marchiæ Comes, qui hactenus Episcopos & Ecclesiam spoliis & armis vexarat, delictorum pœnitentia ductus, iter hoc anno in Palæstinam ad sacra loca invisenda suscepit; per cujus absentiam fratres ejus Adolphus & Everhardus Comites in Galliam profecti, haud alio instituto, quam ut juvenilem ætatem literis & omni scientiarum cultu inter florentissimos Galliæ viros exornarent; quo tum nihil inter Saxoniæ Nobiles, Comites, ac Principum filios frequentius ac laudabilius habebatur, ad honorum gradus in Clero adipiscendos; tum vel maxime, cum Pontifices, in Galliis sedem collocarent; ut inde mos invaluerit per Westphaliam in Cathedralibus Collegiis, transmittendi Clericos e nobilitate ad florentes Galliarum academias Marcanæ interim provinciæ gubernatio data Gerhardo Plettenbergio Comitis Dapifero, viro e prima nobilitate

West-

Westphaliæ, prudenti, rebusque domi militiæque gestis claro.

Henricus de Hervord. Cleinsorg. Ferdin. in monum. Paderb.

Angli Borussiam petituri in prædones Westphalos prope Lipspringam incidunt.

Henric. Knichto. l. 4 inter Histor. Angl. ann. MDCLII. Londini edit.

At dissonum fœdumque per id tempus facinus Hunoldi Plettenbergii, Joannis Padbergii, ac Comitis Ritbergensis; sicuti id Henricus de Hervordia eorum temporum scriptor retulit. Præmiserat Henricus Dux Lancastriæ 400 milites ex Anglia in Borussiam pugnaturos adversus barbaros, quos ipse Dux ferebatur sequi. Hi postquam Rhenum transgressi, pervenere in Westphaliam, delati ad Lipspringam Oppidum diœcesis Paderbornensis, incidere in Plettenbergium & Patbergium prædonum Duces; circumventique Angli spoliantur armis, vestibus, & magno, quem secum portabant, auri argentique thesauro. Rem altius repetit, ac planius exponit Knichtonius in historia Anglica. Pacem inter Regem Franciæ & Angliæ anno MCCCLI pacta, Henricus Dux Lancastriæ altero mox anno magno procerum ac nobilium gentis suæ comitatu expeditionem suscepit in Prussiam adversus barbaras gentes, christianis infestas. Is postquam Coloniam pervenit, intellexit a fidis monitoribus, Ottoni Duci Brunswicensi a Rege Franciæ demandatum esse, uti Lancastriæ Ducem interciperet. Quibus contemptis, Lancastrius transito Rheno in altam, ut Auctor inquit, Alemanniam, Westphaliam nimirum dicere voluit, antiquam Saxoniam, iter prosecuturus ingreditur: ubi ex insidiis a Brunswicensi positis intercipitur, & captivus cum magno nobilium comitatu abducitur; nec prius e custodia dimissus, quam Brunswicensi tria millia scutorum aureorum in lytrum penderet; quo persoluto, in Prussiam procedit. Verum cum ad fines Prussiæ perveniret, intelligit pacem in multos annos inter Christianos & paganos esse factam: eoque ad Rhenum regressus, Coloniæ in congressu Germanorum Principum questus est, se peregrinum pro Christi & Christianorum milite ad sacrum bellum adversus barbaros in Prussiam euntem, a Duce Brunswicensi in medio itinere interceptum, spoliatum & in captivitatem abreptum esse, quem nulla unquam injuria læserit. Quæ postquam Brunswicensi renunciata fuere, & ille indignatus nomen suum apud Germaniæ Principes profundi, scriptis ad Lancastrium literis, ad singulare illum certamen provocat. Nec segnior Lancastrius respondit, nihil sibi gratius fore quam ut locus & dies certaminis quamprimum designetur. Quo Parisiis postea indicto, accessit ex Anglia Lancastrius, & Brunswicensis ex Saxonia spectator aderat Rex Franciæ cum omnium aulæ suæ procerum & magnatum totius Franciæ concursu. Tentata primum per Francos compositio. Abnuit omnia Lancastrius, palam contestatus, non se ex hoc prælii loco abiturum, nisi manus cum Saxone consereret. Tum uterque Dux conscenso equo descendit in arenam, Brunswicensis vultu expallescente animoque conturbato, Lancastrius mente hilari promptaque. Et jam committendi inter se erant: cum Rex Franciæ intervenit, & pugnam stitit; quo lætus Brunswicensis causam suam Regis arbitrio permittit: ægre Lancastrius induci se passus. Tandem intervenientibus totius Franciæ proceribus & Consiliariis a certamine sunt abstracti; quos Rex Franciæ convivio exceptos amice reconciliavit.

Igitur Westphali nostri a Duce Brunswicensi ad hoc facinus inducti; ea enim tum nobilium prædandi licentia erat, ea prædonum multitudo ex castris nobilium, tanquam ex rapacium avium nidis convolantium ad spolia. Nec jam mirum videri debet, Episcopos tot castris clientum nobilium, militumque manu se per Westphaliam præmuniisse.

Balduinus statuta Collegii Bustorfiani approbat.

Balduinus Episcopus noster sub id tempus innumeris Reipub. curis obrutus fuit; iis tamen tantisper sepositis, ad vehementes Collegii Bustorfiani preces, appprobat Episcopi auctoritate statuta, quæ ipsi de admittendis apud se in numerum Canonicorum jam longa consuetudine induxerant. Ejusmodi erant, de certis marcis in Ecclesiæ fabricam, in Canonicos ac ceteros Ecclesiæ suæ ministros erogandis: de vexillo & centum libris ceræ Episcopo pendendis. Quibus similes erant impensæ de emancipandis & in Canonicos cooptandis, aut ad gradum altiorem sui Collegii provehendis. Jam enim per Saxoniam passim in Cathedralibus Ecclesiis, prava magis quam laudabili consuetudine, hæc invaluerant; crevereque in magnos sumptus, tanquam pretio pararen-

rarен-

rarentur, quæ gratuito virtuti & scientiæ debebantur; donec in Collegiis Cathedralibus Nobilitati, in ceteris patrocinio & opulentarum familiarum filiis adscriberentur. Balduinus Episcopus etsi ægre in hæc consentiret, persuasus tamen precibus Collegii, & antiqua consuetudine, quæ legis instar prævaluerat, pridie Natalis Virginis comprobavit. Postquam jam ante eidem Collegio emptionem villæ Richofianæ ratam habuisset, testibus adscriptis Ludolpho de Herise, Ludovico Post, & filio ejus, cœterisque militibus, & nobilibus viris, ex quibus ad nostra tempora familia Postorum celebris permansit.

Chron. Mind. Crantz. lib. 9. Metrop. c. 49. Gerardo Ep. Mindensi defuncto subrogatur, Caroli commendatione, Theodoricus ex Ord. Cisterciensi Monachus.

Inter Westphaliæ Antistites naturæ hoc anno concesserat Gerhardus Comes Schawenburgicus Mindensis Episcopus, gesto in septimum annum laudabiliter sacro munere, adjectoque ad Ecclesiæ suæ patrimonium castro Rode. Cui Caroli Regis commendatione, & Pontificis auctoritate, subrogatus Theodoricus eo nomine III Mindensium Episcopus, ob singularem agendi solertiam, & facetum ingenium, ex Monasterio Leven Ordinis Cisterciensium traductus ad aulam; Carolique beneficio primum Ebronensis, post Sleswicensis, deinde hoc anno circa Calend. Martii Mindensium Episcopus, Anno posthæc 1361 ad Archiepiscopatum Magdenburgensem transvectus.

Annus Christi 1354.

Innocentii VI. Pont. 2. Caroli IV. Reg. 9. Balduini Ep. Pad. 15.

Argentin. Rebdorf. Chr. Mind. a Pistor. edit. cum diplom. Theodoricus Ep. Mindens. confirmationem privilegiorum Ecclesiæ suæ a Carolo R. impetrat.

Quæ exinde Carolus Cæsar fine superioris anni Moguntiæ comitia cœperat, ea cum mense Januario sequentis hujus anni finem habuere; interque Saxoniæ Episcopos Moguntiam accesserat Theodoricus Mindensis Episcopus, cui Carolus Rex pro meritis in se & Imperium, omnia Mindensis Ecclesiæ privilegia, uti ea a Divis Romanorum Imperatoribus ac Regibus donata erant, insigni diplomate 2 Idus Januarii instaurat. Inde Rex Francofurtum ascendit; Regemque affectatus Theodoricus Mindensis Episcopus, alterum beneficentiæ diploma impetrat, 18 Calend. Februarii datum, quo die illi ac successoribus judicia libera, sedesque liberas, quæ vulgo Vehmeding nuncupantur, ea jurisdictione iisque commodis dilargitur, quibus in Ducatu Angariæ & Westphaliæ possidebant. Utrumque hoc diploma fastis Mindensium a Pistorio adjicitur.

Brovver. lib. 17. Ann. Trev. Carolus parentat Balduino Archiep. Trevirensi.

Francofurto Cæsar digressus Treviros ad parentandum Balduino Archiepiscopo avunculo suo, quem mors ex comitiis Moguntinis regressum festo D. Agnetis die extinxerat; Præsulem qui supra quadraginta sex annos Archiepiscopatum magna sapientia administrarat, auxeratque possessionibus bonorum, ac castris supra quam ab ullo antecedentium Pontificum prope memoratum. Quippe columen Imperii ea tempestate, penes quem auctoritas summa erat. Magnum eo consanguineo Archiepiscopo subsidium amisit Cæsar. Funeribus exquisite persolutis, Carolus Metas profectus, Wenceslaum fratrem 3 Idus Martii Ducem Lutzenburgicum creat in corona Episcoporum Gerlaci Moguntini, Wilhelmi Coloniensis, Engelberti Leodiensis, ceterorumque Antistitum & Principum. Inde in Alsatiam digressus ad armatas controversias inter Albertum Austriæ Ducem & civitates Helvetiæ componendas Pascha Keisenbergæ celebrat.

Wenceslaum fratrem suum Ducem Lutzenburgensem creat.

Proficiscitur in Italiam.

Mense Septembri cum haud magno comitatu, privati instar, iter in Italiam suscepit. Lombardiam ingressus Mantua ad Episcopos, Principes, & civitates scribit, commonetque, ut sibi exercitum ex provinciis collectum submittant, quantum Imperii majestas ad coronationem Cæsaris posceret. Vicarius idem Imperii ab eo nominatus Robertus Palatinus Dux & Elector.

Pulvis pyreus inventus & usus sclopорum ferreorum.

Per id tempus, imperante Carolo IV, ut hoc verbo adscribam, repertus fertur pulvis pyreus, simulque sclopi ferrei, & nova hæc tormenta bellica, majori mortalium bono, an pernicie incertum habeas. Inventor Bartholdus niger, homo Germanus, & professione Franciscanus Monachus perhibetur, medicæ & chymicæ artis peritus, ut Hieronymus Zieglerus tradit. Polydorus

dorus Virgilius anno 1380 hujus feralis machinæ usum adscribit; tum enim Venetis a Bartholdo ostensum censent alii, cum adversus Genuenses ad fossam Clodiam bellum gererent. Nonnulli a Burgundis hæc reperta volunt, casu magis quam arte; ignis videlicet in pyreum pulverem, qui in mortario servabatur, illapsus, & cum sonitu motuque vehementi excussus, hoc novum tormenti genus monstravit, quod arte postea expolitum sit.

Annus Christi 1355.

Innocentii VI. Pont. 3. Caroli IV. Reg. 10. Imp. 1. Balduini Ep. Pad. 16.

Argentin. Rebdorf. Ursberg. Paralip. Brovver. lib. 17. Annal.

Carolus Mediolani, deinde Romæ cum conjuge coronatur.

Rex sub initium anni hujus Mediolanum ingressus, festo Epiphaniæ in Basilica D. Ambrosii ferrea corona insignitur a Roperto Mediolanensi Archiepiscopo. Ac tametsi mille tantum Bohemis, & paucis Germanorum militibus cinctus esset, Romam tamen perrexit, honorificeque a senatu exceptus, ac sexto ab hinc die ab Ostiensi Episcopo & Cardinale, ut id ab Urbano Pontifice constitutum erat, una cum conjuge, ipso die Paschatis, Augustalibus ornamentis decoratus inungitur. At illo sacratissimo die ex urbe discessit, nihilque in Italia pro imperio & honoris majestate gessit. Ausi etiam Pisana in urbe cives conspiratione facta mortem Imperatori machinari, minitarique se Cæsarem patibulo suspensuros. Maximum præsidium Cæsaris erat in Augusto Episcopo; is maturo tempore, ad vesperam fortissime dimicando tumultuarios cives oppressit, e quibus post XVI capite imminuti sunt. His periculis extractus Cæsar, rapto diademate, in Germaniam abiit. Perstringit id factum Petrarcha. *O infamem diem! o pudendum facinus! o Superi! en jusjurandum, en religio! en pietas! Romanus Pontifex ita Romam deserit, ut malit eam ab alio frequentari, & de hoc cum Romano Imperatore paciscitur. Quid hic loquar, nescio, & si scirem tacere consilium est.* Cæsar reliqua parte anni in ordinandis Imperii negotiis consumpta, Norimbergæ comitia indixit.

Archiep. Colon. jus vetus per Ducatum Westphaliæ instaurat.

Mediolani dum ageret Carolus, magnifico diplomate Wilhelmo Coloniensi Archiepiscopo ob præclara erga se & Rempub. merita, omne jus vetus per liberos Ducatus Westphaliæ & Angariæ instaurat; ea nominatim lege præscripta, ne cui Comitum & Scabinorum fas sit sine auctoritate Archiepiscopi tribunalia instituere, habere, aut jus dicere in judiciis, quæ comitia & secreta judicia appellabantur; nisi tamen ea feudi titulo ab Archiepiscopo possideant: factaque est potestas retractandi omnia pronunciata judicia, absolvendique reos, quibuscum hactenus inique actum compererit. Diploma hoc, quod Gelenius produxit, consignatum a Carolo Imperatore Mediolani Nonis Januarii, recognitumque a Joanne Lithomisniensi Episcopo Cancellario, vice Wilhelmi Coloniensis Archiepiscopi.

Balduinus Ep. Silvam Reinerianam Landgravio Hassiæ oppignorat.

Non tam prospere Balduinus Episcopus noster res suas egit. Is enim nescio in quam necessitatem temporum conjectus, partem sylvæ Reinerianæ, vetus ac nobile dioecesis peculium, Hermanno Hassiæ Landgravio ejusque Successoribus, acceptis centum marcis argenti, oppignoravit; ea tamen conditione adjecta, qua Episcopo & successoribus suis quovis tempore redimendi jus & copia maneret. Qua super re publica hujusmodi literarum monumenta sunt.

Nos Baldewinus Dei gratia Episcopus Paderbornensis præsentibus hisce literis notum facimus, & publice protestamur pro nobis, successoribus nostris, & Ecclesia nostra, quod cum voluntate & consensu Ecclesiæ & Capituli nostri, Illustri Principi Hermanno Landgravio Hassiæ ejusque legitimis hæredibus oppignoraverimus pro 100 marcis puri argenti ponderis & valoris Geismariensis partem nostram nemoris dicti vulgo Reynereswold *cum annexis juribus foresti, piscaturæ, venationis, aliisque omnibus ad dictam nemoris forestique partem spectantibus. Quam etiam intra unius anni anni spatium, a proximis sancti Michaelis feriis computandum, redimere non poterimus: quo tamen elapso tum demum illius redimendi faculta-*

cultatem liberam omni tempore habebimus, postquam sex mensibus prævie de reluitione a Nobis facienda Landgravium ejusve hæredes reddiderimus certiores: Qui etiam tunc, cum nobis libitum fuerit, dictam nemoris nostri partem cum omnibus ad eam modo spectantibus pro centum argenti marcis, ponderis & valoris antedicti, sine contradictione prompte integreque restituere tenebuntur. Præterea inter nos convenit: si Landgravium Hermannum post hæc contingeret mortali hac vita decedere, quod prædictis conditionibus obstricti manebimus illi, cui Landgravius has literas cum argento cesserit. Sed & vicissim nobis repignorandi jus liberum manebit. Ad horum omnium certam firmamque observationem ac testimonium sigillum nostrum majus hisce literis appendi fecimus, datis anno post Christum natum MCCCLV, *die S. Jacobi Apostoli.*

Et nos Hermannus Dei gratia Landgravius Hassiæ publicis hisce literis. Pro Nobis & hæredibus nostris profitemur, quod partem illam nemoris & foresti cum appertinentiis suis nobis pro centum marcis puri argenti Geismariensis ponderis & valoris, a D. nostro D. Baldewino Episcopo Paderbornensi oppignoratam eidem Episcopo ejusque successoribus & Ecclesiæ Paderbornensis secundum præscriptas conditiones repignorandam dabimus. Omnes præterea conditiones, articulos, & pacta conventa his literis descripta venerabili D. D. Baldewino Episcopo ejusque Successoribus & Ecclesiæ Paderbornensi pro Nobis & hæredibus nostris, seu quovis alio, cui post mortem nostram dono nostro argentum prædictum cum literis hisce obvenerit, inviolabiliter sancteque promittimus, Nos omni fraude procul & dolo malo observaturos. In quorum fidem ac testimonium sigillum nostrum his literis appendimus, datis anno & die suprascriptis.

Caute hanc oppignorationem fecit Balduinus, tanquam ægre nimis repetendum prævideret, ideo, vades poposcit, qui fidem pro Landgravio obligarent. Hi fuere Wilhelmus Hassius Landgravii supremus eorum locorum præfectus, Burchardus Haldessen, Albertus Vekerus, Consules & senatores civitatis Immenhusen. Horum quoque literæ apud nos in tabulario servantur quibus fidem suam sancte obstringunt, ut quoties ab Episcopo Balduino, aut Successoribus oppignorati nemoris pecunia repræsentetur, nemus ad Episcopi Paderbornensis patrimonium redeat.

Fefellere omnia Balduinum; nam postquam pars nemoris semel in potestatem Landgraviorum venit, seu Paderbornensium negligentia, seu tenaci possessoris manu factum sit, nunquam inde ad diœcesis nostræ patrimonium rediit. Adeo periculosum est oppignorare, & pacisci cum potentioribus, quibus cupido retinendi alimentum rapacitatis est. Olim Henricus III & Henricus IV Reges & Imperatores capti nemoris Reineriani venatione a Paderbornensi Episcopo per commutationem bonorum aliquando obtinuerunt; at non quievit Imadus Episcopus noster, donec ab Henrico IV per preces Agnetis matris redditum oblatumque ad altare D. Virginis. Kiliani & Liborii reciperet, sicuti hoc ad annum MLIX ex diplomate Cæsaris hujus retulimus.

Et si altius repetas nemus hoc, donum est Paderbornensis Ecclesiæ a D. Henrico Imperatore Meinwerco Episcopo factum, amplisque locorum sylvestrium, agrorumque cultorum spatiis, quantum diœcesis nostræ peculium est, ad Visurgim, Fuldam & Dimolam fluvios extenditur. Quemadmodum supra ex certis donationum tabulis annum MLIX in Meinwerco Episcopo memoratum est. Universum vero Reinerianum nemus, sicuti Dilichius in Hassiæ Chronico tradit, tam in longitudine quam in latitudine ad quatuor milliaria se explicat, quercubus & fagis consitum, eaque ubertate, ut cum annus glandibus fœcundus est, supra 20000 porcorum saginet: & si vici, agri, ligna, ac cetera in annuum pretium veniant, supra 30000 florenorum aureorum proventus æstimentur. Ingens simul ferarum copia: nec Landgravio in tota Hassia præstantior venatio. Atque id nemus, postquam tam facili oppignorationis pecunia averti primum cœpit a Balduino Episcopo, inde retentum ab Hassis ad innovatæ religionis tempora; quibus vero tum artibus & pactis a diœcesi alienatum Hassis demum cesse-

Nemoris Reineriani descriptio.

cesserit, in Theodoro Episcopo memorabitur.

Balduinus Ep. duas partes castri Furstenberg Hermanno Brenckio oppignorat

Subinde Balduinus Episcopus duas partes castri Furstenbergii ducentis marcis pignori opposuit Hermanno Brenckio equestris ordinis viro, id quod more & jure Castrensium tum recepto est conventum; jussusque Brenckius fidem jurare Episcopo, & Cathedrali Collegio, tuerique castrum adversus hostes Episcopi, & ad omnem Episcopi ingressum aperire. Vades dati Joannes Schorlemmersus, Joannes & Fridericus Patberg, Joannes de Horhaus, Widekindus Valckenberg milites diœcesis. Maximum per id tempus cum tumultuaria adhuc bella arderent, præsidium erat in Castrensibus, qui cum magnis impensis alerentur, haud secus quam beneficiarii nobiles, multæ quoque possessiones bonorum, quæ clientelari beneficio tenebant, cum his ab Ecclesiæ patrimonio abstractæ sunt.

Annus Christi 1356.

Innocentii VI. Pont. 4. Caroli IV. Reg. 11. Imp. 2. Balduini Ep. Pad. 17.

Rebdorfius Argentin. Trithem. Chron. M. Belgii. Naucler. Levold. Dubrav. Brevver. Carolus auream bullam condit

Aderat nunc annus quinquagesimus sextus ejus sæculi, cum ad indicta Norimbergæ comitia, quæ inter omnia Caroli fuere celeberrima, convenere Archiepiscopi, Moguntinus, Coloniensis, Trevirensis, aliique cum suis provincialibus Episcopis tum Electores ceteri cum ingenti Principum, Comitum, Baronum, procerum, Nobilium & civitatum multitudine. In his comitiis Carolus pro imperatoria majestate, qua anno superiori decoratus erat, edidit constitutionem, quam Auream Bullam vocamus. Quippe ad turbas & diffidia tollenda, quæ Regibus creandis hactenus inter ipsos septemviros orta erant sanctionem hanc pragmaticam IV Idus Januarii promulgavit, in qua de jure Electorum, eorumque privilegiis, de gradibus, & potestate Principum, aliorumque ordinum multa sapientissime ad concordiam Germaniæ & majestatem Imperii decernuntur, ut vel aureum ideo diplomati nomen datum, dummodo aureum inde sæculum polliceri licuisset. Metas post illa mense Decembri profectus Imperator, haud minus celebria Electorum & Principum comitia habuit; in quibus capita septem curiæ Imperialis, ritibus officiis, & sessioni Electorum, quæ in aurea bulla leguntur, adjecit. Auctorque est Argentinensis, eo in congressu Electores quemque ordine & pro suo munere Imperatori mensæ accumbenti ministrasse, tanto splendore & majestate, qua ex omni retro ætate nulli unquam Imperatori quicquam delatum magnificentius.

Memorabilis Gallorum clades ab Eduardo R. Angliæ illata.

Quam lætus hic annus Germaniæ, tam funestus Galliæ, pugna cladeque Pictaviensi. Enimvero Eduardus Regis Angliæ filius, octo tantummodo millium exercitu armatus, Gallorum exercitum quinquaginta millium florentem, & tanquam ad triumphum progredientem, admiranda in omnem posteritatem victoria, 19. Septembris fudit. Cæsa septem Gallorum millia in prælio, capti mille septingenti nobiles, septendecim Comites, quos inter Joannes Rex & Philippus filius captivi in Angliam abducti. Justa adhuc vindicta numinis visa inhærere Galliæ, quæ tot annis, Ludovico Cæsare, afflixerat Germaniam. Acceptaque clade necesse habuere Galli confugere ad consilia Caroli Imperatoris. Quam in rem alter Regis Galliæ filius ex prælio profugus cum Gallorum proceribus Metas Imperatorem & Principes Germaniæ adiit.

Levoldus. Chron. M. Belg. Pontanus lib. 7. Geld. Trithemius. Bella inter Duces Gelriæ & Cliviæ. Ducem item Lutzenburg. & Comitem Flandriæ.

Et Carolus Imperator, licet optimis legibus consuleret publicæ per Imperium paci, bella tamen pati necesse habuit. Quippe invalidæ leges, nisi potentia & armis simul imperari possint. Pugnabant enim per id tempus inter se Reinaldus Dux Gelriæ, & Joannes Dux Cliviæ. Victus captusque Gelder, Adolpho Cliviæ Duci coactus est Embricam dare, quæ deinde Cliviæ asserta. Gravius bellum ardebat inter Wenceslaum Lutzenburgicum Ducem, Caroli Imperatoris fratrem, & Ludovicum Flandriæ Comitem de Ducatu Brabantiæ decertantes, quem uterque ex dote conjugis sibi vendicabat, postquam

Dux Brabantiæ sine masculo hærede obierat, filiasque tantum duas reliquerat, quarum altera Wenceslao, altera Flandro denupta erat. Bello huic se Wenceslao junxere Marcanus & Montium Comites, multamque Westphaliæ nobilitatem secum traxere adversus Flandrum, eventu improspero.

Haud levius interim tumultuariis bellis Comitum & nobilium jactabatur Westphalia. Leges quidem tulerat Cæsar ne quis privatum bellum alteri indiceret, & per fraudes, spolia, pacta, nobilitatisque colligationes turbaret publicam pacem; secus si quis faceret, infamis haberetur. Sed his nondum inveteratum prædandi malum tollebat, quod legibus pondus non adderet armorum terrore, & capitalibus pœnis. Quare quantum quisque Episcoporum & procerum valebat castris, armis & fœderibus, tantum se tuebatur adversus prædones.

Huxaria triplici aggere circumdatur & munitur

Huxtarienses nostri cum undique infestarentur, permissu Theodorici Corbejensis, ceterorumque Cœnobitarum, triplici aggere circum Oppidum ducto se præmuniere; per quos tamen liber transitus maneret Abbati. Plena hujusmodi aggeribus, quos vulgo Lantwer dixere, est Westphalia, ad incursiones hostiles obstruendas. Quam in rem passim speculæ & turres conspiciuntur in montibus & editis agrorum locis: e quibus signa incurrentium hostium eminus dabant excubitores, incolis oppidorum & pagorum ad arma convolantibus.

Idemque Theodoricus Abbas, ut in iisdem priscis Corbeiensium literis reperimus, limites certos immunitatis Corbeiensis Oppidi circumscripsit ad constitutionem jurium municipalium, qui a muris & turribus Oppidi ducti perquam angusti fuere. Quemadmodum idem Theodoricus in literis anno MCCCLII datis se Abbatem Corbejensem diœcesis Paderbornensis inscribit, faceturque se in medio nationis pravæ habitare, armis undique circumfrementibus: itaque Cœnobium a Prædonibus affligi, ut fratribus suis ægre annona & vestitus suppetat. Quibus nullum per id tempus fidum magis præsidium erat, quam in patrocinio & fœdere Paderbornensis Episcopi, quocum & castra & mutua Castrensium clientumque arma conjunxit.

Annus Christi 1357.

Innocentii VI. Pont. 5. Caroli IV. Reg. 12. Imp. 3. Balduini Ep. Pad. 18.

Caroli Imp. pietas erga reliquias Divorum. Brovver. lib. 17. Annal. Chron. Col. Trithemius. Pontan l. 7. Geld. Rudolphus a Rivo apud chap. Levoldus. Rebdorf. in annal. Annal. Boic pag. 2. lib. 5

Post ordinatam anno superiori Rempublicam, Carolus Imperator Metis Trevirorum urbem adiit; trahebaturque religione lustrandi antiquitatum monumenta & loca sacrorum. Quippe, ut Trithemius tradit, omnia passim religiosorum Cœnobia & templa vetera per Germaniam invisebat, colendoque sanctorum sepulchra simul reliquias colligebat, quibus Praga & Bohemia exornata est. Id cum Treviris etiam fecisset religiosissimus Imperator, præter exspectationem Coloniam advenit; ibi cum non satis honorifice exciperetur, indignatus subito ex urbe excessit, ac Brulam se contulit. Quo animadverso, senatus populusque Agrippinensis postero die magnificentissime in urbem introduxit: Ille lustratis Basilicis & sanctorum locis, Aquisgranum proficiscitur, ubi 2 Idus Februarii Neomagensibus vetera urbis populique privilegia confirmat: diploma id Pontanus recitat. Inde Trajectum ad Mosam contendit compositurus Flandrum cum Wenceslao fratre Lutzenburgensi & Brabantiæ Duce; id cum frustra tentaret, negotium dedit Wilhelmo Bavaro, Hollandiæ & Hannoniæ Comiti; ipse cum thesauro sacrorum pignorum Pragam accelerat. Nec multo post mense Aprili, ut Rebdorfius refert, cum ingenti Bohemorum & Moravorum multitudine Bavariam intravit, vastataque regione, bellum, quod istic exarserat, sopiit.

Wilhelmi Archiep. Colon. studium in corrigendis Vitiis & erroribus.

Quiescente Westphalia, Wilhelmus Coloniensis Archiepiscopus constantissime hæsit in formandis cleri populique moribus. Ejus rei gratia rursum hoc anno celebrem synodum habuit, qua reliquias sectæ flagellantium, quæ latenter adhuc per diœcesin serpebat, severis

veris

veris edictis & pœnis proscripsit. Multa præterea ea in synodo salubriter statuta, & communicata cum Westphaliæ Episcopis, quorum idem studium, disciplinam cleri inter bella collapsam restituere in integrum.

At mors subinde sustulit 18. Augusti Ludovicum Hassiæ Landgravium Monasteriensem Episcopum, virum toga sagoque ea ætate inter Westphaliæ antistites clarissimum, eoque conditus in choro Cathedralis Basilicæ ante principem aram & brevi hoc encomii versu celebratus.

Ludovici Ep. Monast mors & breve gestorum compendium.

Clerum dilexit, & militiam bene rexit,
Hic passus multa, quæ non permisit inulta.

Crantzius virum præclarum & magnificum & literis apprime instructum commendat, qui Ecclesiam per XLIX annos admirabili constantia & sapientia administravit. Præsul qui in domestica familia Clericos multos & doctos alebat, honorabatque ante omnes alios, ipse vita integerrima omnibus forma gregis sui, in egenos liberalis, bonis amabilis, improbis formidabilis, carus omnibus, fortunatus in bellis, adversis interritus, spectabilis inter omnes Imperii Principes; quique, ut fasti eorum perhibent, opibus, gloria, & magnificentia omnes superiores ejus loci Episcopos supergressus est. Bellum illi fuit cum Marcano, Geldro, Episcopo Osnabrugensi, Ludolpho Steinfordiensi Dynasta. Ter armatus processit adversus Comitem Teclenburgicum, & Benthemium; & nobilem de Solmis; quo in bello Stipense castrum haud procul Linga erexit. Trajectensem diœcesin non semel armatus ingressus, hostes ibi suos oppressit. Lagam Trajectensis Episcopi arcem subvertit. Cum Hojano & Diepholdio Comite de jure Lacus Dummersee decertavit. Fractæ ab eo Arnsbergensis Comitis vires: contusus Steinfordiæ Dynasta, captusque filius ejus, cum Gisberto Brunhorstio ante portas oppidi Steinfordiensis: domitus Comes Oldenburgicus, eversaque arx Wordenburga, prædonum receptaculum: contra castrum Rutenovium, indignante licet Oldenburgico, exstructum frenumque impositum. Tornekingus Friso, prædonum ductor, captus & in rotam actus. Inde ut Frisones per Embslandiam spoliis grassantes contineret, arcem Nienhusanam ad inferiorem Amasim erexit. Ipse in Frisiam armatus processit, Ducuwaldiam & Capenhusium, prædonum receptacula, & castra Bernesoldam, Rhedam ad Amasim, & Wulfesbergam solo æquavit. Multæque ejusmodi prædatrices arces, Ovelguna, Davensberga, publicæ securitatis causa eversæ a Ludovico, acerrimo justitiæ vindice. Non aliter tum Episcopatus servabantur per Saxoniam & totam Germaniam, quam per arma. Ea necessitas sanctissimis etiam Episcopis imposita erat.

In locum tanti præsulis Canonici una suffragiorum consensione elegere Adolphum Marchiæ Comitem, Engelberti Marcani Comitis fratrem, *virum,* ut Levoldus scribit, *corpore elegantem, moribus & vita ornatum, Baccalaureum juris Canonici.* Tam honorificum tum erat, quod nunc pudori reputat Nobilitas, Comitum filios in publicis academiis decorari laurea Doctorum, & per gradus doctrinarum ascendere ad honores in clero. Ad Canonicorum electionem accessere nobiles, vasalli, Castrenses, urbs Monasteriensis, & oppida totius diœcesis; quorum omnium votis expetitus Adolphus Episcopus, quod ejusmodi tempora inciderant, ut nihil consultius haberent, quam ex vicina & potenti Comitum Marcanorum familia legere Episcopum, atque ab eo præsidium & vinculum petere. His ita constitutis; Adolphus in Gallias Avenionem profectus, circa suam causam in aula Pontificis egit. Pontifex qui tum bello inter Gallos & Anglos componendo occupatissimus erat, rem commisit tribus Cardinalibus, quorum judicio Adolphus probatus, nec multo post a Pontifice, frustra aliis interpellantibus, Monasteriensis Episcopus renunciatus est. Inde Avenione regressus in Germaniam, relictisque fratribus Theodorico & Everhardo in literarum studiis perficiendis, sese ad Engelbertum patruum suum Episcopum Leodiensem contulit, a quo in castro Hujano & urbe Leodiensi lætis omnium gratulantium vocibus exceptus est.

Ludovico in Episcopatu succedit Adolphus Comes Marcanus.

Balduinus Episcopus noster, quod ex senio & corporis debilitate ad extrema

Balduinus Ep. sacris eleemosynis & fundationibus ad mortem se parat.

ma se deduci animadverteret, nihil sollicitius habuit quam pietatis operibus & largitionibus in egenos factis sibi de securo vitæ exitu providere; interque alia altare unum *in honorem S. Mariæ genitricis Dei, nec non SS. Caroli & Henrici Imperatorum, & S. Oswaldi Regis* (quod nunc S. Crucis dicitur) fundavit & dotavit; alterum D. Mauritii in Basilica Cathedrali tantis proventibus auxit sanxitque ut non modo sacerdos aræ illi consecratus pro se & parentibus suis quotidianum sacrificium offerret; sed & eam ex bonis per industriam acquisitis fecit dotationem, ex qua Canonicos Cathedralis & Busdorfiani Collegii obligatos voluit ad annuas post obitum suum vigilias & funebria sacrificia; quibus tam sui quam antecedentium Episcoporum, certa ad id fundatione carentium, memoria precesque solemnes fierent. Quemadmodum hæc ex tabulis ejus, festo Michaëlis die consignatis, accepimus.

Theodoricus Corbeiens. Abbas festum Conceptionis D. Virginis solenniter a suis celebrari vult.

Theodoricus vero Corbeiensis Abbas, vir insigni modestia & pietate erga B. Virginem, Fratribus suis in concilium advocatis, festum conceptionis B. Virginis solenni ritu celebrandum Corbeiæ & per omnia Cœnobia Corbeiensibus subjecta edixit; id cum Balduini Episcopi nostri exemplo, a quo id jam ante factum diximus, adductus videri possit; tum multas gravesque causas in peroratione ad Cœnobitas suos producit, non modo ab eximia Virginis sanctitate, & divino beneficio, quo ab omni labe originali concepta colitur, sed a multis etiam miraculis suo ævo patratis; refert enim Ezelinum Abbatem sui ordinis virum e naufragio ereptum, quod singulari obsequio intemeratæ conceptionis suæ diem colere solitus. Alterum clerici in Segana fluvio submersi, cujus anima postquam ope Virginis corpori reddita, monuit Virgo clericum, insisteret festo hoc die colere sui memoriam ex tam immortali beneficio donoque conceptionis suæ. Multa hujusmodi Theodoricus Abbas, quæ testimonio etiam Anselmi aliorumque Patrum exaggerabat, certo pollicentium, nunquam vel Abbatem, vel religiosum e gradu suo dejiciendum, qui hanc celebritatem festi coleret: Vixit autem Theodoricus Abbas, vir candidæ mentis hactenus, ut diximus, familiaritate conjunctissimus Balduino Episcopo. Et jam uterque eo processerat ætatis, ut ex senio & multis temporum necessitatibus ad quietiorem apud superos vitam aspiraret.

Annus Christi 1358.

Innocentii VI. Pont. 6. Caroli IV. Reg. 13. Imp. 4. Balduini Ep. Pad. 19.

Carolus Imp. ad preces Abbatis & Corbeien. Joanni Rokkio dat facultatem judicandi causas criminales.

Alterum, qui sequitur, annum Carolus Imperator magnam partem consumpsit in Regno Bohemiæ & Praga exornanda; ubi interpellatus a Theodorico Corbeiensium Abbate rogatusque, ut Joanni Rokkio, quem in oppido Montis Martis constituerat liberi comitatus judicem, Cæsar sua auctoritate confirmaret, daretque illi simul potestatem judicandi criminalium rerum causas, plectendique reos etiam capitis supplicio; quod Imperator Theodorico Abbati, viro, quem ob spectatæ vitæ probitatem virtutesque intime semper complexus est, ob prædonum grassantium licentiam hoc diplomate indulsit.

Karolus quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex: Notum facimus tenore præsentium universis, quod licet religiosus Theodoricus Abbas Monasterii Corbeiensis in Westphalia Devotus noster Dilectus, Honorabile Joanni dicto Rochke de monte judicium Comitatus liberi dominicorum suorum in civitate Mersberg rite contulerit, ipsum quoque investiendum duxerit, & ad talia, quæ sibi de jure videbantur competere, comfirmandum; Quia tamen virtute, concessionis & investituræ seu confirmationis prædictorum non potest in causis criminalibus, quæ capitis & membrorum plexionem exigunt, exercere judicia, nisi jurisdictione hujusmodi a Romana Imperatoria potestate suscipiatur, quoque sibi dignemur de auctoritate Baila, quæ ad hoc prosequendum exigitur, Imperatoriæ majestatis clementia providere. Nos ad præfati Theodorici Abbatis Monasterii Corbeiensis

voti-

votivam supplicationis instantiam, meritis probitatis, & circumspectionis industriam antedicti Johannis signanter in spectis, recepto prius ab eodem per discretum Joannem Glantz Notarium & Secretarium nostrum de officio judicatus exercendo, & prosequendo legaliter, corporaliter, & solito juramento. Ipsum de præfato comitatu libero cum omnibus juribus, consuetudinibus, gratiis, & emunitatibus ad eum spectantibus cum plenaria facultate crimina & reatus quoscunque plectendi auctoritate Romana Imperatoria præsentibus investimus, præsentium sub nostræ majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Pragæ anno Domini MCCCLVIII, *die duodecima mensis Martii Regnorum nostrorum anno* XII, *Imperii vero tertio.*

Rex Livoniæ baptismum se suscepturum simulans Imperatorem decipit. *Rebdorf. in annal.*

Per vernum tempus Imperator in Imperium profectus, mense Julio Norimbergæ Regis Livoniæ Legatos audiit. Denunciabant illi Regem suum cum gente Livonum velle Christianam religionem suscipere, & baptismo ablui. Lætus eo nuncio Imperator, mittit Archiepiscopum Pragensem, supremum ordinis Teutonici Magistrum, aliosque honoratos viros Legatos in Livoniam; quibus cum Rex Livoniæ Vradislanium locum condixisset, in quo Natali Christi die ipse & Imperator convenirent, coramque omnia repertractarent; eoque magno præsulum, & procerum comitatu se contulisset; Rex fefellit fidem, nec accessit: literas interim in novum dolum compositas dedit ad Imperatorem, quibus significabat non prius se ad fontem baptismatis accessurum, quam terræ a Teutonici ordinis viris in Prussia occupatæ sibi redderentur. Ita delusus Imperator infecto negotio rediit in Bohemiam.

Tritbemius.

Armis licet per Imperium raro pacis dono quiescentibus, tanta hominum strage pestis ab Augusto ad Natalem Christi grassabatur, qua innumera multitudo brevi tempore consumpta est. Tanquam Martis flagello, cessante, altero pestis flagello Germania castiganda, atque iræ numinis obnoxia maneret.

Læta per hæc Adolphi Marcani Comis & Monasteriensis Episcopi inauguratio, quem Dominica Sexagesimæ Engelbertus Leodiensis Episcopus, Adolphi patruus, magno procerum & nobilium Westphalorum comitatu in urbem Monasteriensem introduxit: nec minori gratulantium plausu a Clero populoque exceptus est. Sicuti hæc Levoldus scripsit, eaque narratione Chronicon suum clausit, scriptor judicio bonus, qui virtutes regentium ita commendat, ut vitia non dissimulet. Præclare antiquitatum cognitioni consultum esset, si ut ille Marchiam, ita singulæ provinciæ & Episcopatus suum scriptorem sortitæ fuissent; at nescio quo fato aut genio nulla prope Germaniæ gens negligentior in scribendis rebus gestis, quam Westphali. Verum quo anno hic jam octogenarius scribere desiit, nascitur Paderbornæ Gobelinus Persona auctor Cosmodromii, novusque historicus, brevis quidem hactenus, & non nisi perabrupta incedens, sed quo tamen nemo melius res Episcoporum nostrorum attigit; aut plus lucis ex illa temporum & scriptorum caligine dedit, plenior aliquando ac certior ubi res suorum temporum exponet.

Levoldi Historici Marcani obitus & Gobelini ortus.

Transactio inter Episcopum Paderb. & Comites Lippienses de Comitatu Swalenbergensi.

Ac ne Balduinum Episcopum nostrum hujus anni memoria transeamus, haud intermittenda transactio, cum Comitibus Lippiensibus. Emerat Balduinus Episcopus noster, ut supra relatum, partem Comitatus Swalenbergensis a duabus viduis, postquam Comitatus ille hærede masculo vacuus erat. Id cum male haberet Ottonem & Bernardum Comites de Lippia fratres, litemque intenderent Episcopo, res in hunc modum composita est. Media pars Comitatus, quæ Henrici Comitis Swalenbergensis erat, cum castris, bonis, decimis, Castrensibus, Vasallisque Episcopo Paderbornensi, & Successoribus: pars autem quæ Henrici, alteraque quæ Guntheri Comitum Swalenbergensium erat, Comitibus Lippiensibus cedet, hac nimirum divisione, ut quarta tantummodo pars Paderbornensibus, & duæ tertiæ Lippiensibus obveniant. Conventumque præterea in has pacis leges, Bellum si quod inter Comites & Paderbornenses exortum fuerit, Comitatus Swalenbergensis extra hostilitatem partium intactus manebit. Neutra pars sine alterius consensu venditionem & bonorum abalienationem faciet. Feuda suæ cuique parti serventur libera. Castri Swalenbergensis portæ,

portæ, muri, turres communia sint utrique: Castrenses castrique custodes pro utriusque partis voluntate imponentur, &, si res poscat, amoveantur. Tam Paderbornensis Episcopus, quam Lippiensis suos præfectos, judices, & bonorum ministros habeant; & quæ præterea Castrensium more ac jure recepto utrimque convenere; uti hæc in tabulas relata fuere, festoque D. Antonii die partium juramento sigillisque confirmata tenemus. Paderbornenses sibi Comitatus partem vendicabant justa emptione, Lippienses hæreditario titulo; quippe Comitum horum Ottonis & Bernhardi avia, Alheidis, seu Kunegundis, ut Pideritius retulit, filia Comitis Swalenbergensis Bernardi Episcopi nostri mater, & Guntheri Episcopi nostri soror. Igitur peculium hoc Comitatus Swalenbergensis, quod hodiedum possidet Ecclesia nostra, Balduini industria comparatum est.

Annus Christi 1359.

Innocentii VI. Pont. 7. Caroli IV. Reg. 11. Imp. 5. Balduini Ep. Pad. 20.

Carolus Moguntiæ cum Electoribus pertractat de Imperio bene administrando.

Imperator dehinc anno proximo Moguntiam accessit, ut cum Moguntino, Coloniensi, Trevirensi Archiepiscopis, ac Ducibus Bavariæ & Saxoniæ Electoribus de Republica pertractaret. Aderat ibi simul Innocentii VI Pontificis Legatus pro veteri instituto subsidia Apostolicæ Cameræ pecuniamque flagitans. Quem cum in magna Principum corona audisset, Legatum benigne ac sapienter monuit, primas potius curas converteret in formandos Cleri mores; hunc enim ita se corruptum deprehendere in Germania per superiorum temporum bella, ut nisi luxus ac cetera vitia corrigantur, constitutum sibi sit proventus cleri redigere ad fiscum, aut in alios piorum hominum usus convertere. Quod ubi ad Pontificem relatum est, probavit quidem Pontifex Imperatoris Zelum; sed quod hæc sine Pontificis auctoritate sibi sumeret scriptis ad Carolum literis reprehendit.

Odoricus in hist. Eccles.

Nauclerus gen. 46. Serrar. in Mogunt. Brovver. l. 17. annal. Annales Boic. pag. 2 lib. 5.

Publice castigat luxum vestium in Cunone Falckensteinio

Adstabat tum forte Cuno Falckensteinius Moguntinus Canonicus, cujus supra meminimus, vestitu in luxum composito, penulam sive capitium, ut vocat Nauclerus, gestans sericis segmentis varie distinctum. Hunc ubi Carolus Imperator conspicit, heus, inquit, capitium tuum mihi accomoda; quo accepto, capiti suo imposuit, conversusque ad proceres: Nunquid, inquit, militem potius quam clericum refero. Mox ad Gerlacum Moguntinum Archiepiscopum, si qua tibi cleri tui cura est, hoc age primum, ut luxum vestium clerique mores corrigas. Valuitque hæc publica admonitio tantum apud Cunonem, ut vitam in alios mores formaret, isque sit habitus, qui post Trevirensis Archiepiscopus postularetur.

Pragam reversus Imperator, animum curasque intendit in Saxoniam; quæ licet disciplina ceteris Germaniæ partibus esset integrior, multum tamen vexabatur a politicis Principibus, & urbibus potentioribus: lataeque ab his erant leges, quibus tota Ecclesiastica libertas in discrimen venit. Quæ postquam ab Episcopis ad Carolum relata sunt, auream ille edidit constitutionem, quam hic referre interest.

Caroli Imp. constitutio super libertate Ecclesiastica.

Carolus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex ad perpetuam rei memoriam. Etsi imperialis clementia, quorumlibet devotorum fidelium, quos sacrum Romanum ambit imperium, ex officii debito teneatur necessitatibus, & injustis operationibus consulere, & de opportunis remediis providere; ad illos tamen permaxime dirigitur nostræ mentis affectio quos indebite pati cognoscimus, quorumcunque oppressionibus status Ecclesiasticæ libertatis, quem semper nostris temporibus augeri volumus, nonnihilum minuitur & minus debito pergravatur. Sane ad Imperialis majestatis audientiam pro parte honorabilium prælatorum, Canonicorum, & prælatorum Clericorum inferioris Saxoniæ, Magdeburgensis, Bremensis, & vicinorum locorum, ac provinciarum insinuatione querulosa specialiter est deductum, quod seculares quidam in potestatibus & officiis publicis constituti, videlicet Duces, Comites, Barones, & alii Domini temporales, nec non Consules civitatum, oppi-

oppidorum, villarum & locorum Rectores dictarum Magdeburgensis & Bremensis provinciarum, timere postposito, statuta singularia & iniquas ordinationes motu proprio & de facto contra personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum, & locorum religiosorum libertates, & privilegia condiderunt, eisdemque publice & de facto insistere præsumpserunt, contra legitimas, civiles, & canonicas sanctiones, ut puta, quod nulla bona temporalia in potestate Ecclesiastica transferantur. Nec non Clerici in sacris constituti ad agendum seu testificandum in civilibus & maxime piis causis aliquatenus admittantur: Quodque excommunicati laici, & publice denunciati in civili foro minime repellantur. Item prædicti Domini temporales, consules, & rectores per sæcularem potestatem res & bona clericorum occupant & arrestant. Oblationes fidelium diminuunt & restingunt. Exactiones & tallias indebitas de bonis & reditibus Ecclesiarum exigunt & extorquent. Possessiones Ecclesiarum & personarum earundem devastant incendiis & rapinis. Contractus inter Clericos & Laicos factos legitime ad libros civitatis, villarum & locorum recusant inscribere ac sigillare. Donata & legata ad fabricas & Ecclesiarum structuras contra voluntatem prælatorum & aliornm, quorum interest, usurpare præsumunt contra justitiam, in fraudem & odium Clericorum. De bonis etiam & in rebus Clericorum, quas non causa negotiationis, sed pro usibus propriis per terras ducunt, seu duci faciunt, thelonium exigere, & recipere non verentur. Et confugientes ad Ecclesias & cemiteria inde extrahere contra sanctiones imperiales præsumunt. Quæ omnia & quælibet obinde secuta, cum per sacras, civiles & canonicas sanctiones expresse reprobata sint, & in fraudem Ecclesiasticæ libertatis de facto præsumpta, de Principum, Ducum, Comitum, Baronum fideliumque nostrorum consilio ex certa scientia & imperiali auctoritate cassamus, irritamus, annullamus, cassaque & irrita, & nullius esse momenti penitus dicimus, & expresse pronunciamus. Præcipientes sub indignatione imperialis banni universis & singulis dictarum Magdeburgensis & Bremensis provinciarum, & locorum vicinorum Dominis temporalibus, Consulibus, potestatibus & in officiis publicis constitutis, quatenus mox visis aut intellectis præsentibus dicta ipsorum statuta & ordinationes, sicut in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis edita sunt, omnino revocent, & de luce tollant: quodque secundum ea non judicent amplius, nec sententias dictent, aut eisdem in judicio vel extra judicium quomodolibet per se, & contra Ecclesiasticam libertatem potiantur. Item pronunciamus & declaramus imperiali auctoritate, quod quicunque Laicus cujuscunque status vel conditionis extiterit, ausu sacrilego & propriæ temeritatis audacia sacerdotem, vel clericum sæcularem vel religiosum diffidaverit, proscripserit, captivaverit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, ac hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaverit, vel favorem in his præstiterit, præter pœnas a sacris imperialibus & Canonicis sanctionibus eis inflictas, sunt ipso facto infames, & omni honore privati, nec ad placita vel consilia nobilium aliquatenus admittendi. Volumus etiam, hortamur, & requirimus Episcopos & Prælatos, Canonicos, ut hanc nostram legem & constitutionem in synodis & Ecclesiis publicari procurent, ne in præmissis excedentes per simulatam ignorantiam suas malitias valeant excusare. Nulli ergo omnino hominum liceat nostræ cassationis, irritationis, annullationis, nec non pronunciationis, & declarationis paginam quovis ausu temerario infringere, aut eis quomodolibet contraire, sub pœna quinquaginta marcarum puri auri, quas ab eo qui contra fecerit totiens, quotiens contra factum fuerit, irremissibiliter exigi volumus, & earum medietatem nostri imperialis ærarii sive fisci, residuam vero partem injuriam passorum usibus applicari.

Signum Serenissimi Principis & Domini, Domini Caroli IV. Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi Bohemiæ Regis.

Testes hujus rei sunt venerabilis Arnestus Pragensis Archiepiscopus, Johannes Olmucensis, Johannes Luchonisleni, sacræ Imperialis aulæ Cancellarius, & Theodoricus Mindensis Ecclesiarum Episcopi. Illustres Rodolphus Saxoniæ, Balbo Opuliensis, Primislaus Thesinensis. Duces & Principes spectabiles Burchardus Burggravius Magdeburgensis, magister novæ curiæ, Henricus de Mon-

Monfort. Comites & nobiles Sblineo de Hasenburg, Jesco de Wilharceitz, & alii quam plures nostri Principes, nobiles & fideles, præsentium sub bulla aurea typario nostro impressa testimonio literarum. Datum Pragæ anno Domini MCCCLIX. Indictione XII. III Idus Octobris, regnorum nostrorum anno XIV, Imperii vero V.

Hæc Carolus religiosissimus Imperator; qui si nunc in Saxoniam rediret, videretque ex ea omnes Episcopos, Sacerdotes, Monachos, omnemque clerum proscriptum, bona Collegiorum & Cœnobiorum abrepta in spolium, avitam majorum religionem in deterrimas & multiplices sectas conversam, quantum non cum Carolo M. ceterisque Regibus & Catholicis Imperatoribus damnaret Saxonum nostrorum impietatem & insaniam?

Balduinus Ep. diœcesi adjicit Castrum Levenowe, nunc ab eadem per alios abstractum.

Balduinus Episcopus noster etsi jam ex senii morbis ad supremos vitæ dies pervenisset, non tamen intermisit Ecclesiæ suæ patrimonium amplificare. Emit enim hoc anno ab Herboldo Westerborchio & Wernero Ravenone, Erbrachio fratreque ejus militibus quartam partem castri oppidique Levenowe, unaque judicium, decimas, agros, pascua, piscinas, & quidquid possessione illi inhærebat. Sicuti hac super re literæ apud nos servantur in chartophylacio nostro XIV Februarii conscriptæ. Castrum id atque Oppidum Levenowe ad Dimolam fluvium haud procul Warburgo nostro olim intra veteres diœcesis nostræ fines, & nostra demum memoria, postquam hæresis omnia corrupit, a Landgravio cum ceteris diœcesis nostræ castris & bonis aversum, Hassiæque pronunciæ inclusum est.

Theodoricus Abbas Corb. & Balduinus Ep. vagos ordinis Minorum religiosos ad Cœnobia reducunt.

Vivebat ad eum diem Theodoricus Corbejensis Abbas, vir priscæ pietatis fervorisque in disciplina religiosa conservanda. Is cum deprehendit Monachos quosdam Fratrum ordinis minoris vagos, ordinisque desertores, oberrare per provincias, lege sacra in eos agendum censuit, comprehensosque ad pœnam postulavit. Quod cum Provincialis, & præses Monachorum, quem Guardianum vocant, indigne ferrent, extraque potestatem Abbatis contenderent Monachorum judicium, ad Balduinum Episcopum nostrum provocatum est, tanquam loci ordinarium judicem & Episcopum. Et Balduinus Episcopus, cum hanc publicæ offensionis emendationem sui muneris esse intelligeret, vagabundos illos Monachos, juxta synodorum præscripta, vi intra claustra reduci jussit.

Moritur Theodoricus, eique in Abbatia Corbejensi subrogatur Henricus Spegelius.

Nec multum hic superstes integerrimus Abbas Theodoricus; cum hæc sexto Maji, festo nimirum S. Joannis ante portam latinam, agerentur. Quippe ante festum Virginis in Cœlum Assumptæ jam hoc eodem anno Spigelius Monachus Corbeiensis & Præpositus in Rhode delectus fuit in locum Theodorici Abbas Corbeiensis; his tamen conditionibus ante præscriptis, ad quas non juramentum ipsius tantum, sed & Fidejussores vades postulati; fuere autem hujusmodi. Jura, consuetudines, constitutiones, ordinationes, ac statuta Cœnobii servabit integras: literas Abbatum Cœnobio traditas relinquet: Ecclesiam Corbeiensem, fratres, ac subjectos homines pro viribus tuebitur; jura, possessiones, decimas, & dotes Ecclesiarum suarum sine consensu Cœnobitarum non alienabit: bona Cœnobitarum non convertet in usus Abbatis: castra ac munimenta Cœnobii, postquam persolutis debitis redemerit, reddet juri Abbatis & fratrum: suis impensis procurabit sibi confirmationem a sede Apostolica, & jura regalia ab Imperatore. His obtentis, dabit, qui fide jubeant: fuereque Henricus de Wende, Theodoricus Schawe, Wernerus de Sunrike, & Fridericus de Amelungessen milites. Conventa hæc memorantur Huxtariæ Anno MCCCLIX in pervigilio Virginis Assumptæ.

Innocentius Pont. Electionem Abbatis Henrici Spegelii approbat.

Peracta electione, Spegelius misit Avenionem Legatos ad Innocentium VI Pontificem, qui confirmationem impetrarent. Verum licet electio hæc vitio facta esset, quod sine Apostolicæ sedis auctoritate, uti in ejusmodi literis & proximis Pontifici subjectis Cœnobiis poscebatur, ad suffragia processissent; Pontifex nihilominus pro suprema sua potestate, vitium explendo, Spegelium Abbatem esse jussit, ejusque electionem hoc diplomate ratam habuit.

Inno-

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei. Dilecto filio Henrico Abbati Monasterii Corbeiensis ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, Ordinis sancti Benedicti Paderburnensis diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Inter sollicitudines varias, quibus assidue premimur, illa potissimum pulsat & excitat mentem nostram, ut status Ecclesiarum & Monasteriorum omnium curæ nostræ divina providentia commissorum, & præsertim ad Romanam Ecclesiam immediate spectantium, spiritualiter & temporaliter augeantur, quodque illis, quæ suis destitutæ pastoribus vacationis incommoda deplorare noscuntur, tales ministros præficere studeamus, per quorum regimen utiliter & salubriter valeant gubernari. Dudum siquidem quondam Thiderico Abbate Monasterii Corbejensis ad dictam Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis sancti Benedicti Paderburnensis diœcesis ipsius Monasterii præsidente, Nos cupientes eidem Monasterio, cum vacaret, per Apostolicæ sedis providentiam utilem & idoneam præsidere personam, provisionem ipsius Monasterii ordinationi & dispositioni nostræ duximus ea vice specialiter reservandam, decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero eodem Monasterio per ipsius Thiderici Abbatis obitum, qui extra Romanam curiam diem clausit extremum, vacante, dilecti filii conventus ejusdem Monasterii reservatione & decreti prædictorum, ut asseritur, ignari, te ipsius Monasterii Monachum ordinem ipsum expresse professum, & subdiaconatus orne constitutum, in eorum & dicti Monasterii Abbatem, licet de facto concorditer elegerunt, tuque reservationis, & decreti prædictorum, ut asseritur similiter inscius electioni hujusmodi illius tibi præsentato decreto consensisti, & jam de facto & deinde hujusmodi reservatione & decreto ad tuam deductus notitiam hujusmodi electionis negotium proponi fecisti in consistorio coram nobis. Nos igitur attendentes electionem prædictam, & alia inde secuta post, & contra reservationem, & decreta prædicta acceptata fuisse, eaque, prout erant, irrita & inania reputantes, & ad provisionem ipsius Monasterii, de qua nullas præter nos hac vice se intromittere potuit, neque potest, reservatione, & decreto obsistentibus supradictis, ne longæ vacationis subjaceret incommodis, paternis & sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam super hoc cum nostris fratribus habuimus diligentem, demum ad te, cui de religionis Zelo, litterarum scientia, vitæ ac morum honestate, spiritualium providentia, & temporalium circumspectione, & aliis multiplicium virtutum meritis laudabilia testimonia perhibentur, direximus oculos nostræ mentis, quibus omnibus, nec non dictorum conventus te eligentium unanimi voluntate attenta meditatione pensetis, de persona tua præfato Monasterio de dictorum fratrum consilio auctoritate Apostolica providemus, teque illi præficimus in Abbatem, curam & administrationem ipsius Monasterii tibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo. In illo, qui dat gratias, & largitur præmia, confidentes, quod præfatum Monasterium per tuæ circumspectionis industriam, gratia tibi assistente divina, prospere dirigetur, & salubriter dante Domino suscipiet incrementa. Quocirca discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ejus regiminis dicti Monasterii suscipiens reverenter, sic te in eo sollicite & prudenter exercendo exhibeas studiosum, quod Monasterium gubernatori provido & fructuoso administratori gaudeat se commissum, tuque præter æternæ retributionis præmium, nostram & dictæ sedis benedictionem & gratiam uberius consequi merearis. Datum Avinioni X Calend. Januarii, Pontificatus nostri anno septimo.

Hunc in modum Pontifex alteras scripsit literas ad Cœnobitas ejus Monasterii, quibus imperat, ut Spiegelium Abbatem recipiant, eique ut pastori suo obedientiam præstent. Tertias deinde addidit ad vasallos & beneficiarios ejus Cœnobii, jubetque ut fidem & obsequium Abbati delecto a se & confirmato deferant. Quemadmodum omnes hæ literæ Apostolicæ eodem die Avenione consignatæ apud nos servantur. Submisit deinde sub initium anni sequentis Innocentius VI Pontifex magnificum Corbejensibus diploma, quo omnia illorum privilegia a Cæsaribus & Regibus data, ad eum modum,

quo Bonifacius fecerat, ex integro instaurat.

Godefridus Archiep. Bremensis cogitur Archiepiscopatu suo se abdicare.

Hoc demum anno Godefridus Comes Arnsbergensis, quem ante ex Episcopatu Osnabrugensi transvectum diximus a Pontifice ad Archiepiscopatum Bremensem, primum a Mauritio Comite Oldenburgensi a Canonicis electo, deinde a Gerhardo Comite Hojano, quem Mauritio in administratione Episcopatus subrogarat, adeo intestinis dissidiis turbisque agitatus fuit, ut consultum habuerit Archiepiscopatu se abdicare; quem mox in Albertum Canonicum Magdenburgensem, Magni Ducis Brunswicensis filium, approbante Innocentio Pontifice, transtulit, modica sibi ad vitam privatam portione reservata: ita virum, qui ad magna aspirarat, fortuna delusit; quietior feliciorque futurus erat, si in Episcopatu Osnabrugensi perstitisset. Pœnam hanc a tergo hæsisse volunt Godefrido, quod dum Osnabrugensis Episcopus esset, stipem annuam pauperibus fundatam in profanos usus averterit, eoque glires etiam, quos Bruno Episcopus olim ejecerat, magno nocumento in diœcesin & urbem retraxerit, quæ fabulis propriora reputes.

Annus Christi 1360.

Innocentii VI. Pont. 8. Caroli IV. Reg. 15. Imp 6. Balduini Ep. Pad. 21.

Balduinus Ep. in Coadjutorem delegit Henricum Spegelium, Abbatem Corbejensem.

At Balduinus Episcopus noster, quod jam ex podagra & paralysi, ut Gobelinus noster scribit, affligeretur, accederetque grave senium, muneri Principis & Episcopi impar, ultro hoc onus rejecit in alium: cooptavitque Adjutorem, consentientibus Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, Henricum Spiegelium, quem non ita pridem Abbatem Corbeiensem delectum, & a Pontifice confirmatum diximus. Magnam cum hoc viro jam ante contraxerat familiaritatem Balduinus, cum Rhodensem Præpositum ageret; multumque ejus opera usus fuerat in tractandis publicis negotiis, adeoque semper probarat viri hujus prudentiam, industriam, & magnanimitatem, ut dignum censeret, cui vicaria Episcopatus administratio præ ceteris Cathedralis Collegii Canonicis committeretur. Quod simul argumento est; raros tum in Collegio Cathedrali e nobilitate fuisse Canonicos, quibus hoc munus imponi posset; ut Monachum e Corbejensi Cœnobio advocare necesse fuerit. Accedebat generis nobilitas, & splendor potentiaque familiæ; quippe e veteri Spiegeliorum Desenbergicorum diœcesis nostræ familia ortus, multorum consanguineorum & popularium gratia valebat. Igitur Henricus simul Abbas Corbeiensis, & Balduini Episcopi nostri Adjutor, utroque munere eo opportunius fungi cœpit; quod & Corbeia intra diœcesin Paderbornensem esset, & multa castra bonaque ad mutuam defensionem ex fœdere communia cum Episcopo Paderbornensi haberet, alterque præsul alterius ope hactenus se tutatus esset adversus vicinos hostes & bonorum deprædatores.

Neque hoc anno, qui sæculi hujus erat sexagesimus, aliud a Balduino actum reperio, quam quod altaria omnia, quæ erant in Ecclesia Collegii Bustorfiani intra urbem erecta, & a piis fundatoribus dotata, Pontificali auctoritate pridie inventionis S. Crucis probarit consecraritque. Quod reliquum vitæ habuit, quieti sacræ, assiduis precibus, & pietatis operibus, ac mortis, quam imminere sensit, meditationi impendit.

Annus Christi 1361.

Innocentii VI. Pont. 9. Caroli IV. Reg. 16. Imp. 7. Balduini Ep. Pad. ult. Henrici Spigelii Ep. Pad. 1.

Balduini Ep. obitus & laus.

Vixit deinde Balduinus in alterum annum, Christi videlicet MCCCLXI mensemque Martium senibus fatalem, ac pridie Calend. Aprilis moritur; quem diem mortis ex hoc anno consignarunt nobis Necrologium ædis Cathedralis & Cœnobii Abdinghoviani: ad junctaque est simul annua memoria parentum

rentum ipsius, ob singularem donationem Cœnobitis factam; tametsi in Necrologio Wilbacensi mortis dies ad VI Idus Aprilis adscripta sit; sicuti erroris quoque comperti Bruschius, Cleinsorgius, Kersenbrochius, qui anno superiori extinctum tradunt, ac viginti annos Episcopatum gessisse, cum is in XXII extrahendus sit. Funus illatum in Basilicam, conditumque in medio Ecclesiæ ad aram, quam istic erexerat, ubi sepulchrum sibi vivus pararat, & ritu cœmeterii consecrarat: additis etiam XL dierum indulgentiis, quotquot precando obirent. Tam sollicitus fuit pro levamento animæ suæ, si quæ noxa expianda maneret, quam pie se, omnibus sacris munitus, in mortem composuit. Ara hæc, quam pro duobus sacerdotibus dederat, ad quam alter sacerdos sub ortum solis, alter ante solemnia sacrorum quotidie sacrificium offerret, post mortem Balduini, quod loco importuno consisteret, submota est, eoque monumentum, quod e terra altius erectum erat, depressum, & pavimento æquatum. Posita & statua a Balduino Episcopo, habitu decora, ad posteritatis memoriam, quæ hodiedum in Basilica conspicitur. Præsul, ut Gobelinus noster scribit, afabilis fuit, mitis, omnibus percarus, qui vel ex eo in magna apud populum veneratione fuit, quod pontificalia munia, ordinem conferendo, chrisma consecrando, Ecclesias dedicando, & confirmationis sacramentum administrando, ceteraque, sicut omnes ante Episcopi hactenus fecerant, per se obierit, nulla unquam Vicarii Episcopi opera usus; id quod post ejus excessum ceteri, ut idem auctor retulit, minus præstitere. Invaluerat jam passim per Germaniam & Saxoniam, ut Episcopi aut amplitudine diœcesium, aut publicis munerum occupationibus impediti, in hanc partem sacratissimi muneris, quod ex potestate ordinis excellentissimum habent, vicarios sibi Episcopos, quos suffraganeos dicimus, adlegerint; quo pravo usu, & contemptione rerum divinissimarum, Deus videri potuit offensus, qui tot Episcopatus, nascente post hæresi, in manus sæcularium Principum, quibus illi quam avitis Episcopis similiores esse voluere, transtulit. Quo factum est, ut in tam amplis & tot opulentis Christi patrimoniis, quæ propter sacram Episcopi eminentiam a Regibus & Cæsaribus data auctaque sunt, nec Episcopi nec Principes passim per Saxoniam conspiciantur; tanquam & Deus rursum diceret: *Quia repulisti me, repellam te, ne sacerdotio & Principatu fungaris mihi.*

Reperio & inter literarum nostrarum monumenta tabulas Simonis Lippiensis Comitis, quibus testimonio Ermgardis matris, Ottonis fratris, Alheidis, Catharinæ, & Margarethæ sororum decimas agrorum ad urbem Lemgoviensem consignat Virginibus Cœnobii, quod in nova urbe sub patrocinio B. Virginis colebatur.

Theodorico ab Episcopatu Mindensi ad Archiep. Magdenburgensem translato, Mindensi Ecclesiæ præficitur Gerardus II. Comes Schawenburgicus. *Chr. Mind. Leerbeckius in Chron. Crantz. in Metrop. Chr. Hildes.*

Sub id tempus simul Theodoricus Mindensis Episcopus, de quo & supra relatum, gesto in nonum annum Episcopatu, Caroli Imperatoris studio, & Pontificis auctoritate, ob raras naturæ virtutumque dotes, translatus est ad Magdenburgensem Archiepiscopatum; quem ille pari cum laude bonoque in septimum annum gubernavit. Raro sane per id tempus exemplo Episcopi, qui obscuro loco natus, & ex Cistertiensi Monacho delectus, quatuor ordine Episcopatus administravit; sed Caroli Imperatoris patrocinio, apud quem in pretio erat, subnixus. In hujus locum Pontificis auctoritate sublectus Mindæ Episcopus Gerhardus, eo nomine secundus, Schowenburgensis Comes. Jam ante ex eadem Schowenburgicorum Comitum familia Gerhardus I. Episcopatum illum gesserat. Tertius Schowenburgensis Comes per id tempus Hildesiensis Episcopus a Pontifice constitutus. Tam fœcunda hæc domus erat, cum a toga sacra, priscæ religionis cultu non minus quam sago militari, familiæ decus, & Comitum gloria quæreretur.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER XIV.

HENRICUS SPEGELIUS XXX.

SIMON STERNEBURGIUS COMES XXXI.

RUPERTUS JULIÆ, & MONTIUM DUX XXXII.

EPISCOP. PADERBORN.

HEN-

HENRICUS SPEGELIUS XXX. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1361.

Innocentii VI. Pont. 9. Caroli IV. Reg. 16. Imp. 7.
Henrici Spegelii Ep. Pad. 1.

Mortuo Balduino in Episcopatu Pad. succedit Henricus Spegelius; ejus familia & dotes.

Mortuo Balduino Episcopo Paderbornensi, pleno certoque jure successit Henricus Spegelius, Corbeiensis Abbas. Nam is postquam anno superiore adjutor delectus erat, haud multo post Balduinus etiam se Episcopatu abdicavit, & Spegelium Abbatem cum consensu Canonicorum majoris Ecclesiæ Episcopum renunciavit; idque ut a Sedis Apostolicæ auctoritate probaretur, scriptum ad Innocentium Pontificem; a quo XVI Martii, antequam Balduinus ultimo Martii excederet, literæ impetratæ, quibus electio Spegelii Abbatis confirmata fuit.

Gobelin. ætat. 6. c. 72. Crantz. l. 9. Metrop. c. 44. Bruschi. in catal. Episc. Kersenbr. Cleinsorg.

Erat autem Spegelius ex vetusta Spegeliorum Dynastarum familia, eaque stirpe, quæ Desenbergiorum appellatur a Monte Desenberg, Caroli M. expugnatione claro. Celebris per id tempus Conradus Spegelius Desenbergius, qui ausus est cum Hatzfeldiis bello Hermannum Hassiæ Landgravium aggredi, exitu licet improspero; fusus enim a Landgravio captusque Desenbergæ castrum a Landgravio præmunitum, magno diœcesis Paderbornensis damno. Ceterum Henricus præsul ingenio acri & militari, ut Gobelinus noster scribit, severus, veri justitiæque amans, ac multis præterea virtutibus, quas ex testimonio Cleri & Pontificis literis mox recitabimus, exornatus. Quanquam militia, quod hæc ætas in clericis laudabat, quam sacra toga celebrior: &, quod a Monacho non exspectares, manu ad arma quam ad sacra promptior; sed, quod simul commendes, felici in omnibus successu, manisque rebus tractandis ac moderandis; ob singularem prudentiam & acrimoniam, a Coloniensi Archiepiscopo admotus.

Literæ Innocentii Pont. ad subditos Ecclesiæ Paderb. quibus jubet Henricum Episcopum ab omnibus recipi, & debito honore coli

Posteaquam igitur Spegelius Abbas a Balduino Episcopo & Collegio majoris Ecclesiæ, ex virtutum commendatione, petitus fuit Episcopus, Innocentius Pontifex, rescriptis ad Balduinum & Canonicos literis, Spegelii electionem ratam habuit. Quæ literæ cum intercíderint, recitabimus Pontificis literas ejusdem argumenti, ut moris erat, ad vasallos, diœcesis nostræ datas, quæ sic habent.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, Dilectis filiis, universis vasallis Ecclesiæ Paderburnensis salutem & Apostolicam benedictionem. Romani Pontificis, quem Pastor ille cœlestis & Episcopus animarum potestatis sibi plenitudine tradita Ecclesiis prætulit universis, plena vigiliis solicitudo requirit, ut ipse circa cujuslibet statum Ecclesiæ sic vigilanter excogitet, sic prospiciat diligenter, ut per ejus providentiam circumspectam Ecclesiis singulis Pastores accedant idonei, & rectores providi deputentur, per quos Ecclesiæ ipsæ, superni favoris auxilio suffragante, votivæ prosperitatis gratulentur successibus. Dudum siquidem provisiones omnium Ecclesiarum Cathedralium tunc apud Sedem Apostolicam vacantium, & imposterum vacaturarum apud eam ordinationi nostræ duximus reservandas, decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero Ecclesia Paderburnensis ex eo vacante, quod venerabilis frater noster Balduinus Episcopus tunc Paderburnensis certis ex causis

ſis legitimis regimini ejusdem Eccleſiæ, cui tunc præerat, per dilectum filium Theodoricum de Groulo Decanum Eccleſiæ Orientalis Paderburnenſis procuratorem ſuum, ad hoc ab ipſo ſpecialiter & legitime conſtitutum, in manibus Dilecti filii noſtri Raymundi tl. ſanctæ crucis in Jeruſalem presbyteri Cardinalis apud ſedem prædictam ſponte ceſſit; Idemque Cardinalis de mandato noſtro ſibi ſuper hoc oraculo vivæ vocis facto hujusmodi ceſſionem apud ſedem eandem admiſit. Nos ad proviſionem ipſius Eccleſiæ Paderburnenſis celerem & felicem, de qua nullus præter nos ea vice diſponere potuerat, neque poterat, reſervatione & decreto obſiſtentibus ſupradictis, ne ipſa Eccleſia Paderburnenſis longæ vacationis ſubjaceret incommodis, paternis & ſolicitis ſtudiis intendentes, poſt deliberationem, quam depræficiendo eidem Eccleſiæ Paderburnenſis perſonam utilem & etiam fructuoſam, habuimus cum fratribus noſtris diligentem, demum ad dilectum filium Henricum electum Paderburnenſem, tunc Abbatem Monaſterii Corbeienſis Ordinis ſancti Benedicti Paderburnenſis diœceſis cui de religionis zelo, vitæ ac morum honeſtate, ſpiritualium prudentia, & temporalium providentia, aliisque multiplicium virtutum meritis apud nos fide digna teſtimonia perhibentur, dereximus oculos noſtræ mentis, quibus omnibus attenta meditatione penſatis, de perſona dicti Henrici, prædictæ Eccleſiæ Paderbornenſis de dictorum fratrum noſtrorum conſilio auctoritate Apoſtolica duximus providendum, eumque illi præfecimus Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ipſius Eccleſiæ Paderburnenſis ſibi in ſpiritualibus & temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gratias & largitur præmia, confidentes, quod præfata Eccleſia Paderburnenſis per ipſius electi circumſpectionis induſtriam & providentiam circumſpectam ſub ſuo felici regimine gratia ſibi aſſiſtente divina grata ſuſcipiat incrementa. Quocirca univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eundem electum debita honorificentia proſequentes, & fidelitatem ſolitam, nec non conſueta ſervitia & jura a vobis debita, exhibere integre ſtudeatis; alioquin ſententiam ſeu pœnam, quam idem electus rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino usque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Datum Avenione, XVI. Calend. Aprilis, Pontificatus noſtri anno nono.

Scripſit & in hunc modum Pontifex ad Magiſtratum & cives Paderbornenſes, quas literas his verbis claudit.

Quocirca univerſitatem veſtram rogamus, & hortamur attente, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus præfatum electum tanquam patrem & paſtorem animarum veſtrarum devote recipientes, ac honorifice proſequentes, ejus ſalutaribus monitis & mandatis humiliter intendatis: ita quod ipſe in vobis devotionis filios, & vos ſubſequenter in eo patrem inveniſſe benevolum gaudeatis. Datum Avenione XVI *Calend. Aprilis Pontificatus noſtri anno nono.*

His ita conſtitutis, Spegelius in hanc formam Pontifici juramentum dixit.

Juramentum ab Henrico Ep. Sedi Apoſtolicæ dictum.

Ego Henricus Epiſcopus Paderburnenſis ab hac hora in antea fidelis & obediens ero Beato Petro, ſanctæque Apoſtolicæ Eccleſiæ Romanæ, & Domino meo, Domino Innocentio Papæ VI, ſuisque ſucceſſoribus Canonice intrantibus: non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, ſeu capiantur mala captione, conſilium vero, quod mihi credituri ſunt per ſe aut nuntium vel litteras, ad eorum damnum me ſciente nemini pandam. Papatum Romanum, & Regalia ſancti Petri, adjutor eis ero ad retinendum & defendendum, ſalvo meo ordine, contra omnem hominem. Legatum Sedis Apoſtolicæ in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis receſſisatibus adjuvabo. Vocatus ad ſynodum veniam, niſi impeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina, Romana curia exiſtente citra vel ultra montes, ſingulis bienniis viſitabo aut per me aut per nuntium meum, niſi Apoſtolica abſolvat licentia. Poſſeſſiones vero ad menſam mei Epiſcopatus pertinentes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquomodo alienabo, inconſulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta ejus Evangelia.

Ac ne quid in hac electione Episcopi nostri obturbaret Imperator, scripsit & Pontifex ad Carolum, quas literas hoc loco conjungere juvat.

Literæ Innocentii Pont. quibus Henricum electum Ep. Pad. Carolo Imp. commendat.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, Carissimo in Domino filio, Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto ac Regi Bœmiæ illustri salutem & Apostolicam benedictionem. Divinæ retributionis præmium & humanæ laudis acquiritur, si per singulares Principes personis Ecclesiasticis, & his præcipue, quæ sunt dignitatis titulo insignitæ condignus honor impenditur, & favor necessitatis exhibetur. Dudum siquidem provisiones omnium Ecclesiarum Cathedralium tunc apud Sedem Apostolicam vacantium, & imposterum vacaturarum apud eam dispositioni & ordinationi nostræ duximus reservandas, decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter & ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero Ecclesia Paderburn. ex eo vacante, quod venerabilis frater noster Baldewinus Episcopus tunc Paderburnensis ex certis causis legitimis regimini ejusdem Ecclesiæ, cui tunc præerat, per dilectum filium Theodoricum de Graulo Decanum Ecclesiæ Orientalis Paderburnensis procuratorem suum, ad hoc ab ipso specialiter & legitime constitutum, in manibus dilecti filii nostri Raymundi tt. sanctæ crucis in Jerusalem presbyteri Cardinalis apud Sedem prædictam sponte cessit, Idemque Cardinalis de mandato nostro sibi super hoc oraculo vivæ vocis facto sedem hujusmodi cessionem apud eandem admisit; Nos ad provisionem ipsius Ecclesiæ Paderburnensis celerem & felicem, de qua nullus præter Nos ea vice disponere potuerat, neque poterat reservatione & decreto obsistentibus supradictis, ne ipsa Ecclesia longæ vacationis subjaceret incommodis, paternis & solicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de præficiendo eidem Ecclesiæ personam utilem & etiam fructuosam, cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad dilectum filium Henricum Electum Paderburnensem, tunc Abbatem Monasterii Corbejensis ordinis sancti Benedicti Paderburnensis diœcesis, cui de religionis zelo ac morum honestate, spiritualium prudentia, ac temporalium providentia aliisque multiplicium virtutum meritis apud nos fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos nostræ mentis, quibus omnibus attenta meditationem pensatis de persona ipsius Henrici, prædictæ Ecclesiæ, de dictorum fratrum consilio, auctoritate Apostolica providimus, ipsumque illi præfecimus in Episcopum & Pastorem, curam & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo: in illo, qui dat gratias & largitur præmia confidentes, quod prædicta Ecclesia per suæ circumspectionis industriam & providentiam circumspectam sub suo felici regimine, gratia sibi assistente divina grata suscipiet incrementa. Cum itaque dilecte fili sit virtutis opus, Dei ministros benigno favore prosequi, ac eos verbis ac operibus pro regis æterni gloria venerari, serenitatem tuam rogamus attente, quatinus eundem electum, & commissam sibi Ecclesiam habens pro nostra & dictæ Sedis benevolentia propensius commendatam, ipsum benigni favoris auxilio prosequaris; ita quod idem Electus Celsitudinis tuæ fultus auxilio in commisso sibi prædictæ Ecclesiæ regimine possit Deo propitio prosperari, ac tibi exinde perhennis vitæ præmium & a nobis digna proveniat actio gratiarum. Datum Avinione, XVI Calend. Aprilis. Pontificatus nostri anno nono.

Quæ cum omnia provoto succederent Henrico Episcopo nostro, & jam Pontificis & Imperatoris auctoritate impetratis, etiam regalibus præmunitus esset; magna omnium concordia diœcesis administrationem ingressus, convocatis ordinibus, festo Virginis in cœlum sublatæ die Vasallis feuda, & urbibus privilegia confirmat. Sicuti Warburgenses ex hac conventione sua quoque privilegia, magnifice ab Henrico instaurata, producunt.

Henricus Ep. simul Corbeiam in spiritualibus & temporalibus administrat.

Ne vero suo ad Episcopatum Paderbornensem transitu quicquam pateretur Corbeia, ipse se ejus Cœnobii provisorem & tutorem ultro ex consensu Canonicorum atque ordinum dedit; eo beneficio, quo jam ante multos Episcopos Paderbornenses ejus Cœnobii defensores memoravimus. Gubernavitque per aliquot annos simul Corbeiam, rerum sacrarum & civilium moderator; dum Reinerus Corbeiensium Abbas legeretur a suis.

Innocentius Pont. mandat curatque alienata injuste bona Monasterio Holthusano restitui.

Per id tempus Pontifex interpellatus de injuriis Cœnobio Holthusano illatis, bonisque interversis, brevi hoc diplomate optime consuluit Virginibus.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei. Dilecto filio Decano Ecclesiæ sancti Martini Monasterii salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectarum in Christo filiarum, Abbatissæ & conventus Monasterii Sanctimonialium in Holthusen prope Büren ordinis Cistertiensium Paderbornensis diœcesis precibus inclinati, præsentium tibi auctoritate mandamus quatinus ea, quæ de bonis ipsius Monasterii alienata inveneris illicite, vel distracta, ad jus & proprietatem ejusdem Monasterii legitime revocare procures, Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Testes autem, qui fuerunt nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Datum Avinione. IV Idus Februarii Pontificatus nostri anno nono.

Rebdorf. Cuspinian. Carolus Imp. natum sibi Principem Wenceslaum solenniter Nürenbergæ baptizari curat. *Dubrav. in histor. Bohem. lib.23*

Agebantur ista apud nos; cum hoc anno sub initium mensis Martii Imperatrix Anna Silesiæ Dux enixa est Wenceslaum filium. Lætus ea prole Carolus Imperator, Nurenbergam invitavit Electores ac Principes ad Baptismi celebritatem. Infantem e sacro fonte levarunt tres Archiepiscopi, Moguntinus, Coloniensis & Pragensis, Episcopi sex, Abbates quinque. Constituerat Imperator Aquisgranum proficisci, ibique natum filium offerre B. Virgini in Carolina Basilica: at mutato consilio, infantem in bilance librari jussit; qui cum sedecim auri marcas æquaret, tantum auri donum votumque misit Aquisgranum. Sed hic ille Wenceslaus filius, qui, ut auctor est Dubravius, atque alii, lustrales undas lotio resperfit: & cum biennio post regia Bohemiæ corona ornaretur, aram ipsam alvi sordibus conspurcavit, tristi Copronymi præsagio. Quippe cujus ignavia ac luxu Bohemiæ & Imperii res pessum iere; nataque est hoc fœdo Rege Hussitarum hæresis multo fœdior.

Pontan.l.7. Gelr. Chr. Col. Chron. Monast. Chr. Belg. Motus & bellum inter fratres Reinaldum & Eduardum Duces Gelriæ. Et Episcopum Monast. inter & Ministeriales nobiles.

Ardebat per hæc acre bellum inter Reinaldum & Eduardum fratres, Gelriæ Duces. Reinaldo auxilia submisere Adolphus Monasteriensis Episcopus, & Joannes Cliviæ Comes. Eduardo se junxere, Engelbertus Marchiæ Comes, Brunchorstiani, multique nobilium Monasteriensium; quos inter maxima & validissima pars Castrenses Neoburgenses ad Dinckolam fluvium. Horum auxiliis victor Eduardus, Reinaldum fratrem prælio vicit, captumque in decennii carcerem traxit. Ita bello hoc composito, novum ex eodem arsit inter Adolphum Monasteriensem Episcopum & nobiles Ministeriales. Hi questi se ab Episcopo suo despici, & diœcesin oneribus premi; contra Episcopus querebatur, illos bello Gelrico sibi adversos fuisse, & pugnanti cum Lippiensi Comite auxilia negasse, cum clientes sui sint. Turbæ hæ in factiones erupere. Nobilium Duces Merveldii & Neoburgenses, assuto in vestibus flagello, quod factionis symbolum erat. Ab his Brunchorstiani implorati diœcesin Monasteriensem spoliis, ferro & igne evastarunt. Adolphus Episcopus postquam Comitis Clivensis, & fratris Engelberti Marcani Comitis auxiliis confirmatus fuit, primum Brunchorstianos oppressit. Inde versis in Merveldios & Neoburgenses armis, factiosos hosce homines ultrici manu prostravit. Captus Hermannus Merveldius, & arx ejus diruta. Neoburgenses bonis & privilegiis exuti. Nec tamen quievere, donec biennio post exhausti & perdomiti ad pristinam paupertatem redirent; quando id castrum ab Hermanno Episcopo primum pro egenis nobilibus constructum & Castrensium bonis dotatum accepimus. Hujusmodi passim per Saxoniam prædonum & rebellium motus & arma libere grassabantur, Carolo in Bohemiæ regnum & superiorem Germaniam magis quam inferiorem intento. Id quod unicum fere Imperatori inter cetera vitio datum fuit, legibus ferendis quam armis meliori.

ANNUS

Annus Christi 1362.

Innocentii VI. Pont. 10. Caroli IV. Reg. 17. Imp. 8. Henrici Spegelii Ep. Pad. 2.

Obitus Innocentii Pont. & Wilhelmi Archiep. Colon. *Chron. M. Belg. Mersaus. Chron. Colon. Cleinsorg.*

Subinde alio motu Rhenus & Westphalia turbari cœpit. Nam insequens annus, qui Innocentium VI Pontificem Avenione pridie Idus Septembris sustulit, subrogato Urbano V, idem etiam Wilhelmum Coloniensem Archiepiscopum humanis exemit, virum omnibus Pontificalibus virtutibus ornatissimum; qui multis injuriis provocatus, leves magnanimitate contempsit, graves prudentia discussit; eoque cum omnibus vicinis, quod rarum & admiratione plenum erat, pacem sanctissime coluit: & quod in octavum annum gessit Archiepiscopi munus, totum in formanda cleri populique disciplina, quæ per bella multum collapsa erat, insumpsit. Nec annus illi elapsus, quo non celebrem Cleri synodum collegerit, multis salutaribus legibus editis, & cum Westphaliæ Episcopis communicatis. Quibus forma Cleri, & columen religionis habebatur; & ob quæ non modo apud Carolum Imperatorem, sed Francorum etiam regem in summa veneratione erat.

Schisma in electione successoris Archiep. Colon.

Eo Præsule XV Septembris mortuo, fœdum schisma fuit in electione successoris. Wilhelmus priusquam e vita abiret, convocatis ad fatalem lectum Canonicis, petiit, eligerent Wilhelmum Schleidanum. Quam in rem 5000 aureorum jussit numerari, quibus confirmationem apud Pontificem expedirent. Sed spretis his consiliis, pars major Canonicorum ab excessu Archiepiscopi elegit Joannem Virneburgicum Decanum suum, ac Præpositum Sanctensem; tametsi electio illa inhibita esset a Pontifice: contra Florentius & Godefridus de Wevelinghoven, ac Theodorus Genipius Canonici suis suffragiis postulavere Engelbertum a Marcka, Leodiensem Episcopum. Interim Canonicorum studiis, Ministerialium importunitate, & populi acclamatione prævaluit Virneburgius, sedemque Archiepiscopi occupavit, homo qui jam ad dignitatem illam multum ambitione aspirarat. Atque is ut popularium animos sibi arctius devinciret, collectum a Wilhelmo Archiepiscopo, thesaurum ut profusissimus erat, pro arbitrio distribuit. Inde Avenionem ad Pontificem profectus, id quod tam flagranter ambitat, minime consecutus est; relictaque est diœcesis decem mensibus destituta certo pastore suo. Quo malo schismatis prædæ per Westphaliæ Ducatum liberius invaluere.

Henricus Ep. a Carolo IV Imp. constituitur defensor jurium, & bonorum Ecclesiæ Hildesiensis.

At Henricus Episcopus noster multo pacatius Episcopatus administrationem auspicatus; lustrataque diœcesi, omnia sacra & civilia sapienter redegit in ordinem; tanta omnium concordia, quam vicinorum Comitum quiete, quorum alios terrore armorum continuit, alios agendi solertia, alios beneficentia sibi devinxit. Tanta vero hujus Præsulis sub hæc exordia Episcopatus erat auctoritas, ut Carolus IV Imperator sollicitatus ab Henrico Hildesiensi Episcopo, Duce Brunswicensi ac fratre Episcopi Halberstadiensis, ad raptores suæ Ecclesiæ compescendos Henricum Episcopum nostrum, una cum Duce Saxoniæ & Magdenburgensi Archiepiscopo, defensorem Hildesiensis Ecclesiæ constituerit, vicariamque suo nomine fecerit potestatem vocandi ejusmodi vexatores in judicium suum, puniendique pro arbitrio, dum Hildesiensi Episcopo satisfacerent; id quod hoc diplomate Norimbergæ sanxit Imperator.

Karolus quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Boemiæ Rex, Illustri Duci Saxoniæ sacri Romani Imperii Archimarescallo, & venerabilibus Archiepiscopo Magdeburgensi, & Episcopo Paderburnensi, suis, & Imperii Principibus dilectis gratiam suam & omne bonum. Ad reprimendos noxios hominum iniquorum excessus erexit Deus secularium solia potestatem, ut tuta foret inter improbos innocentia, & boni quiete viverent inter malos; nisi enim nocentes homines & injusti justam pro delictis vindictam metuerent, nunquam a suis impietatibus resilirent. Hinc est quod venerabilis Henricus Hildesemensis Episcopus, Princeps & devotus noster dilectus, ad Celsitudinis nostræ notitiam querulose

lose deduxit, qualiter nonnulli homines desperate, Dei timore postposito, suæque salutis prodigi & honoris, & Ecclesiæ suæ Hildensemensis homines, possessiones, & bona ausu temerario capere, invadere, rapere, vastare, & in stratis ac viis publicis deroborare et spoliare præsumant, & in personis ac rebus varias & multiplices insolentias damnabiliter exercere, supplicans sibi & Ecclesiæ, ac subditis suis de oportuno super hoc remedio per nostram Celsitudinem provideri. Cujus instantia digne moti, vos & vestrum quemlibet, suos, & privilegiorum, jurium & libertatum Ecclesiæ suæ Hildensemensis, ac suorum defensores & conservatores damus, statuimus, & præsentibus ex certa scientia auctoritate Cæsarea deputamus, dantes vobis, & cuilibet vestrum, in solidum plenam & liberam potestatem, omnes & singulos Episcopi & Ecclesiæ prædictorum, nec non bonorum, hominum, possessionum, & rerum Episcopi & Ecclesiæ eorundem ad Episcopi Hildensemensis vel suorum instantiam judicialiter evocandi, citandi, judicandi & super objiciendis cognoscendi, & ratione prævia procedendi contra quoslibet invasores, molestatores, & turbatores eorum, ad satisfactionem & solutionem damnorum plenariam compellendi, & omnia, quæ in his oportuna fuerint, libere exequendi. Ratum habituri, & gratum quidquid per vos, vel aliquem vestrum, rite factum fuerit in præmissis, & quolibet præmissorum, præsenti nostra constitutione ad nostræ duntaxat voluntatis beneplacitum valitura, præsentium sub Imperialis Majestatis nostræ sigillo testimonio literarum. Datum Nurenberg. Anno Domini Millesimo trecentesimo, sexagesimo secundo, Indictione quinta decima, tertio Calend. Februarii, Regnorum nostrorum anno sexto decimo, Imperii vero septimo.

Haud multum inde superstes Henricus Hildesiensis Episcopus, Dux Brunswicensis, fraterque Alberti Halberstadiensis Episcopi, mense Februario ex humanis abiit, præclare de sua diœcesi meritus. Quippe qui tres præfecturas Woldenstein, Scladen, & Widelam suo ære & industria Ecclesiæ suæ patrimonio adjecit, & diœcesin decem firmissimis castris præmunitam, atque omni ære alieno exsolutam, florentemque pace atque opibus reliquit. Hujus singulare illud specimen amoris erga Ecclesiam suam, & memorabile factum. Nam cum senio & morbo urgeretur ad extrema vitæ, vocavit primores Capituli ad fatalem lectum, quos hisce postremis inter cætera verbis est allocutus. *Elegistis me ex familia Ducum Brunswicensium Episcopum vestrum, quod ego tam grato semper mecum recolui animo, quam fidus fui in conservando augendoque Ecclesiæ vestræ patrimonio; at quanto id periculo vestro factum sit, æstimare vos volo ex odio & æmulatione paternæ domus meæ. Scitis enim, quantum a multis jam annis laborarint Duces Brunswicenses in reprimendis exuendisque Episcopis vestris. Verum cum mihi semper Ecclesia mea fuerit ante familiam in amore, cautos vos inposterum esse cupio, ne facile unquam ex Brunswicensium domo deligatis Episcopum, cui ea, qua mihi fide, arces & patrimonium Christi detis in manus.* Rarum synceri Episcopi monitum nec præsagio vacuum.

M. S. Catal. Ep. Hildesf. Henrici Ep. Hildes. obitus.

Ejus præclara in agone ad Canonicos adhortatio.

Annus Christi 1363.

Urbani V. Pont. 1. Caroli IV. Reg. 18. Imp. 9. Henrici Spegelii Ep. Pad. 3.

Litigabant interea in alterum annum Avenione in aula Pontificis Joannes Virneburgius & Engelbertus Marcanus Leodiensis Episcopus pro Coloniensi Cathedra; quæ lis cum Cardinales etiam in partes distraxisset, Urbanus Pontifex utrumque rejecit, alioque consilio Adolphum Monasteriensem Episcopum, nihil sollicitantem, aut cogitantem, Archiepiscopum Coloniensem renunciavit, Virneburgio in locum Adolphi Monasteriensis nominato. Qua commutatione facta, Adolphus ad Coloniensem Archiepiscopatum capessendum transiit, postquam Monasteriensem Episcopatum quinquennio inter multiplices turbas haud illaudabiliter rexisset. Nam & Lippiensem Comitem, spoliis diœcesin suam vexantem, repressit: Brunchorstianos Gelrosque cum clade exegit, rebelles nobiles clientesque armis ad obsequia reduxit; multa-

Adolphus Ep. Monast. auctoritate Pontificis Ecclesiæ Colon. præficitur, ejus commendatio a præclara Diœcesis administratione. *Chron. M. Belg.*

Chr. Colon. Chron. Monast.

multaque præterea magno diœcesis bono gessit, quæ in fastis eorum commemorantur. Ejus enim procuratione castrum Portzlar a Marcano fratre 2400 marcis redemptum: telonium urbis Monasteriensis, numeratis creditori 400 marcis, receptum, & castrum Vrienovia exstructum. Contra aliæ rebellium arces dirutæ: judicium in Dingede, quod liberam Comitiam dixere, permutatione diœcesi adjectum: impetratum ab Archidiaconis, ut exuvias Parochorum remitterent. Et quo inter ipsum & ordines concordia ageretur, fidem suam obligavit in publico conventu, omnia se privilegia relicturum integra, nec clericum aliumve e nobilitate, nisi ex manifesto crimine compertum, in vincula tracturum; demum nulli se arcem castrumve oppignoraturum sine consilio Canonicorum majoris Ecclesiæ ceterorumque ordinum. Multa hujusmodi salubriter cœpta per prudentum consilia, etsi ipse ætate adhuc juvenis esset; quæ præclarum Episcopum & Principem pollicebantur.

Ertvvin. in Chron. Infelix in administrando Episcopatu Osnabrug. Joannes ab Hoet Ep. humili loco natus.

Turbatior res erat in Osnabrugensi Episcopatu, cui Joannes ab Hoet juris Canonici Doctor a Pontifice impositus erat, regebatque diœcesin in XIV. annum, sacris quam rebus publicis moderandis aptior. Et quia humiliori loco natus erat, quam ut fastus nobilium ea tempestate ejusmodi ferret Episcopos, primum sibi infestum habuit equestrem ordinem, deinde Osnabrugensem urbem, demum Teclenburgensem Comitem; quorum vexationibus ad extremam inopiam redactus, necesse habuit Rekenburgum castrum cum Widenbrugensi Oppido & quatuor alia præmunita castra pignori opponere creditoribus; in eamque contemptionem venit, ut prædones etiam ausi castrum Iburgum, in quo sedem Principis habebat, noctu interceptum tradere in manus Teclenburgensis Comitis. Incusantur a nostræ ætatis Scriptoribus Episcopi, quod cum toga sagum sumpserint militare; at vero in quam necessitatem tum coacti id fecerint, id illos vel hujus Episcopi exemplo jacturaque expendere par erit. Osnabrugensis in eas angustias conjectus, ex consilio suorum, egit cum Engelberto Marcano Comite, uti Theodoricum fratrem suum ex monte Pessulano in Galliis, ubi operam studiis navabat, revocaret, cui administrationem diœcesis committeret. Non sine certa spe successionis id factum; sumptoque vicario Episcopi munere, Theodoricus egregius juvenis extemplo arcem Iburgum, fratris & consanguineorum ope adjutus, recepit. Cetera castra partim armis recuperata, partim ære redempta; ipse validum exinde per XII annos ejus diœcesis, etiam sub Melchiore Episcopo, qui successor fuit, præsidium. Ea tum temporum erat iniquitas, ut in Episcopo Saxoniæ non tam Doctor quam propugnator expetendus esset. Sane postquam anno superiori e vita abierat Henricus Hildesiensis Episcopus, cui Henricum Episcopum nostrum cum ceteris tutorem a Carolo Imperatore datum diximus, Urbanus Pontifex Joannem Schadlandum Colonia ortum, & e S. Dominici familia celebrem Theologiæ Doctorem, Hildesiensi Ecclesiæ Episcopum imposuit; is postquam Hildesium venit, auspicaturus diœcesis gubernationem, id primum curæ habuit, ut inquireret, ubi Bibliotheca, ubi libri servarentur, quibus perlegendis Episcopi ante se tempus & operam impendissent: id cum novus Theologus Episcopus urgeret, aulici & Canonici ad armamentarium deduxerunt, & machinas bellicas omnisque generis arma monstrando, hæc, inquiunt, Bibliotheca, hi libri, quibuscum hactenus Episcopis nostris negotium fuit; quibus & tibi pugnandum, siquidem & diœcesin hanc tibi a Pontifice datam incolumem esse velis. Quo audito, acceptati Episcopatus pœnitere cœpit: nec multo post cum Hildesienses cives & vicini, renovatis pristinis dissidiis, arma intentarent; prætereaque alibi pecora abducta, alibi spoliati homines, alibi incursiones hostiles factæ nunciarentur, frater, inquit Crantzius, umbræ assuetus, pulveremque Scholasticum magis quam militarem ferre doctus altero mox anno petiit a Pontifice quietiorem Episcopatus locum, in quo studiis vacare posset; obtentoque Augustano Episcopatu, locum dedit Gerhardo Dynastæ de Monte, viro toga & militia præclaro, qui mox ad Etzium, oppidum Westphalorum, prædonum agmen per diœcesin suam grassantium fudit delevitque.

Necesse fuit hoc tempore præficere Ecclesiis Episcopos, potenti & illustri genere ortos.

Kk 2 Et

Henricus Diœcesin suam egregie tuetur.

Et Spegelius Episcopus noster, cum in easdem turbas, vicinorumque Comitum inhiantes cupiditates se conjectum videret, nihil antiquius habuit, quam oppida & castra præmunire, armare beneficiarios, militia instruere diœcesin, qua hostibus etiam aggressionem ostentaret; idque eo potentius facere licebat, quod Corbejensis Cœnobii administrationem conjunctam haberet, ex eaque pares prope Episcopo vires castrorum & vasallorum exsereret. Sane Abbates ejus Cœnobii postquam prisca Cæsarum defensione destituti fuere, & ipsi arma tractare alienum haberent a religiosa vita; amplissimæ ejus Cœnobii opes sensim carptæ in spolium vicinorum Principum & Comitum cessere. Quare uti per hæc turbulenta tempora Abbates fere nunc ad Archiepiscopum Coloniensem, nunc ad Episcopum Paderbornensem perfugium habuere, ex iisque tutores sui Cœnobii delegere; ita Spegelius sese defensorem tulit. Nec minus Ecclesiæ suæ disciplinæ intentus, lege dictata, sumptuosa Canonicorum convivia sustulit, vetuitque ne vinum vel in admissi vel emancipati Canonici epulo præberetur.

Annus Christi 1364.

Urbani V. Pont. 2. Caroli IV. Reg. 19. Imp. 10. Henrici Spegelii Ep. Pad. 4.

Adolphus Archiepiscopatu Colon. se abdicat, ducta in uxorem Margaretha Comitis Marcani filia.

Magna dehinc rerum perturbatio ex mutatione Episcoporum. Enim vero Adolphus Coloniensis Archiepiscopus altero anno de abdicando munere laborare cœpit, seu quod se invisum suis intelligeret ob æs alienum contractum & obligatas nobilitati arces quasdam; quam ob rem apud Urbanum Pontificem accusatus erat: seu quod Cliviam ab avunculo speraret, a quo nulla proles mascula suscepta erat, atque ipse etiam a sacerdotio abhorreret. Quare missis ad Pontificem procuratoribus Florentio Wevelinghovio subdecano, & Petro Brabantensi Canonico Leodiensi, Archiepiscopatum in manus Pontificis deposuit; simul sollicitando, ut hunc in Engelbertum Leodiensem Episcopum ac patruum suum transferre dignaretur. Quæ licet Pontifex indignante animo acciperet, edito etiam decreto ex Cardinalium consiliis, ne quisquam in posterum ad sacras infulas admitteretur, nisi qui sacerdotio initiatus esset, aut certa id fide præstaret; abdicationem tamen Adolpho permisit, simulque Engelbertum Leodiensem Episcopum, ob res præclare gestas per XIX annos in Episcopatu Leodiensi, transvexit ad Archiepiscopi Coloniensis sedem transmisso etiam per Wevelinghovium pallio. Adolphus vinculis cleri solutus, multisque arcibus & bonis Coloniensis Ecclesiæ ab Engelberto patruo Archiepiscopo dotatus, matrimonio sibi junxit Margaretham Gerhardi Montani Comitis ante quadriennium occisi filiam; quæ marito in dotem attulit Cæsaris insulam cum telonio, quæ a Regibus quondam oppignorata Cliviæ Comitibus, & ab his Montium regulis cesserat.

Igitur in locum Engelberti translatus a Pontifice ad Leodiensem Cathedram Joannes Arckelius Trajectensis Episcopus, postquam in XXII annum per varios fortunæ casus præfecturam sacram Trajecti gessisset; inde in hanc vacuam Trajectensis Ecclesiæ sedem subrogatus a Pontifice Joannes Virneburgius Monasteriensis Episcopus, qui non nisi per annum Episcopatum illum gesserat. Vir quidem benignus ac modestus, sed indole simplex, eoque a Satrapis Monasteriensibus facile circumventus; ut gens illa callida est. Hi enim cum illi privilegia sua, multum diœcesis bono & libertati Ecclesiæ derogantia, obtulissent confirmanda, simulque large pollicerentur, se dissidium quod inter ipsum & Canonicos exarserat, composituros, obtenta privilegiorum suorum confirmatione, nihil minus præstitere. Et Virneburgius postquam Trajectensem Episcopatum suscepit in eosdem scopulos incidit; multumque exagitatus est a Vehleniis Westphalis, Brunchorstianis, ceterisque nobilibus; dum postremum in Oppido Ghoer noctu captus, & magno ære redemptus, repentina post morte, gesto in septimum annum Episcopatu, exspiraret. Et hic tamen ille erat, qui tanto primum ambitu Coloniensem Archiepiscopatum prensarat, parum licet idoneus,

Beka. Heida. Barlandus Noviomag. Buchel. in not. Crantz. l.9 Metrop. c.45.

Joannes Virneburgicus a Cathedra Monasteriensi transfertur ad Trajectensem, varie a Nobilibus deceptus, exagitatusque.

idoneus, qui aut Monasterii, aut Trajecti, ferrea illa ætate, Principem & Episcopum ageret.

Florentius de Wevelinghoven Episcopus Monasteriensis.

In hujus proinde locum eodem anno, mense Aprili, sublectus a Pontifice Monasteriensis Episcopus Florentinus de Wevelinghoven, dum Avenione præsens, ut diximus, ageret causam Adolphi Coloniensis Archiepiscopi: ex illustri apud Ubios familia; quæ in castro Leienthalio inter Crumbachium & Hideradium veterem majorum sedem habebat, emortuaque stirpe, ad Benthemios Comites, jure dotis, & beneficio Archiepiscoporum Coloniensium, translata est. Ac multum renitens Florentius, Episcopatum tandem ex Pontificis voluntate suscepit: at sub ipsum Episcopatus ingressum procella jactatus; scripserat enim Avenione non nemo falsæ fidei homo, qui cum illo in curia Pontificis versabatur, ad Monasterienses, Florentium quidem Episcopatu donatum, sed eum neutiquam velle apud eos unquam sedem capere; nihilque aliud impensius agere, quam ut Engelbertum Marcanum Comitem vicarium ex munere Principis, tutoremque diœcesis imponeret; ea jam pacta inter ipsos convenisse, ex quibus nihil præter resuscitata vetera bella, & Marcanorum servitus metuenda foret. Literis hisce ad Monasterienses perlatis illico fides habita, eo etiam pronius, quod jam ex eadem Marcanorum familia novum Coloniensium Archiepiscopum aspicerent, quem artificem hujus consilii suspicabantur. Tantosque motus una hæc falsa epistola concivit, ut Canonici evocatum ad se Balduinum Steinfurdiensem Dynastam, patronum, & tutorem diœcesis delegerint, eique oppida, & castra omnia cum suprema potestate Administratoris in manus tradiderint. Accessere nobiles & vasalli in eandem conspirationem; & civitates etiam, fœdere inter se renovato, abjuravere Marcani imperium. Horum omnium ignarus Florentius deducitur Monasterium a Marcano Comite, recipiturque in urbem; at modico cleri populique honore, qui ne specimen quidem inaugurationis præferret. Et ille cum Pontificis literas exhiberet, admissus quidem; sed mox duræ & iniquæ leges propositæ; ut incertus turbatusque hæreret, quo se verteret. Remansit in urbe privati instar, suis impensis vitam trahendo; dum fraude literarum comperta, & viri innocentia prudentiaque cognita, sensim primorum animi mutarentur. Horum favore Florentius XXIV Augusti solemni ritu acceptus. Tum & leges quidem mitigatæ, sed quæ tamen duræ adhuc fuere, quod sumptus, quos hactenus in urbe fecerat, ipse suo ære præstare: Steinfurdiensi pro restitutione oppidorum & castrorum 100 marcas; Apostolicæ vero Cameræ 2000 marcas pendere, atque omne æs alienum ab antecessoribus contractum dissolvere jussus est. In has aliasque leges postquam stipulatio facta est, inaugurandum circumduxere per oppida & castra diœcesis. Et Florentius quam invisus primum, tam gratus postea omnibus fuit. Præsul, exinde gesto in XV annum principatu, manu & consilio promptus religionem non minus, quam exhaustam diœcesin restituit in integrum; multisque præterea bonis, armis industriaque partis, locupletavit. Quem ob id fasti Monasteriensium inter præstantissimos ejus loci Episcopos accensent. Tam incerta fallaciaque hominum sunt judicia in deligendis acceptandisque Episcopis. Indigne ferebant Canonici sibi præreptam a Pontifice eligendi potestatem; Pontifices nihil magis detestabantur, quam discordiam Canonicorum in eligendis Episcopis suis, quorum litibus & querelis quotidie personabat curia & aula Pontificis. Id malum cum partium studiis ambientium, & Principum nobiliumque æmulatione, in Episcopos familiæ suæ principes expetentium, magno Ecclesiarum turbamento incresceret, consultius habuere Pontifices Episcoporum electionem ad Apostolicam sedem retrahere. Quanquam & ibi suis incommodis obnoxia fuerit; quod hæc mortalium vita nihil omnibus suis numeris absolutum in gubernatione Reipubl. polliceri possit.

Falso delatus, Monasteriensibus primum invisus;

Post gratus & acceptus

At Spegelius Episcopus noster, qui Pontificis non minus quam Caroli Imperatoris gratia multum valebat inter Episcopos & Principes Saxoniæ, omnia pacifice & constanter moderabatur, una gubernatione Paderbornensium & Corbeiensium res domi forisque complexus. Quare & a Carolo IV Imperatore,

Carolus Imp. rogatu Henrici Ep. judicium in Monte Martis Corbejensibus confirmat.

tore, quem mirifice Corbeiensium Cœnobio habebat affectum, hoc anno alterum impetravit diploma, quo judicium liberum in Monte Martis, & districtu Horhusano, sicuti ante septennium dederat, rursum rogatu Henrici Spegelii Principis confirmat, novumque illi judicium in locum prioris Imperatoria auctoritate imponit. Qua super re Imperatoris tabulæ, germanico idiomate scriptæ, servantur apud Corbeienses, Anno MCCCLXIV, regni vero XVIII, Imperii X. tertio Paschatis die.

Urbium Hanseaticarum societas.

Auctor est Pontanus in Geldricis suis, per id tempus Henseaticarum urbium societatem aut originem suam habuisse, aut magna certo numero florere cœpisse. Pervulgatum urbium fœdus, cum ad mercimoniorum libertatem potissimum institutum esset; tum hoc anno Coloniæ celebris Mercatorum Legatorumque conventus fuit habitus, in quo Sclavicæ seu Wandalicæ cumprimis urbes commerciorum obtulere societatem. Id cum jam magno Reipub. bono cœptum esset, nomina sua dedere Colonia, Monasterium, Osnabrugum, Tremonia, Susatum, Hervordia, Paderborna, Unna, Hammona, Lemgovia, Lipstadium, Bilfeldia, Cœsfeldia, Warburgum, Brakelena, Wesalia, Duisburgum, Embrica, Neomagum, Zutphania, Ruremunda, Arnheimium, Venlona, Hardewicum, Elburga, Daventria, Swollæ, Campi, urbes universim tum mercimoniis florentes septuaginta septem; ausæque mox per fecialem Waldemaro III Danorum Regi bellum indicere, quod navigationem & commercia prædonibus infesta teneret. Unde & Campis emissa classis in Daniam, junctaque Sclavicarum urbium classe, ingentem Regi Danorum terrorem injecit. Ac Rex, postquam didicit, quo regni sui emolumento hæc commercia procederent, magna societati illi privilegia impertiit. Harum vero civitatum Metropoles emporiaque fuere Lubeca, Colonia, Brunswicum & Dantiscum; dum & Brugas in Belgium se proferret negotiatorum amplitudo, quemadmodum hæc multis exponit Werdenhagius scriptor hujus societatis.

Annus Christi 1365.

Urbani V. Pont. 3. Caroli IV. Reg. 20. Imp. 11. Henrici Spegelii Ep. Pad. 5.

Argentinus Bosq. in rebus gestis Urbani Odoricus

Carolus Imp. in Gallias profectus, multa cum Urbano Pontifice pertractat.

Dubrav. lib. 22. Histor. Bohem. Calvis. ex Ann. Turc.

Anno subsequenti sæculi hujus sexagesimo quinto Carolus Imperator, cum, rara temporum felicitate, pacatissimam teneret Germaniam; splendido Principum ac procerum comitatu, mense Majo, iter suscepit in Gallias, salutaturus Urbanum V Pontificem, Christi in terris vicarium; a quo Avenione honorificentissime exceptus; ipsoque Pentecostes celebri die Pontifici sacrificium peragenti adstitit, imperiali habitu & diademate ornatus, manu sceptrum gestans. Inde in colloquium cum Pontifice congressus; in quo multa de bello sacro adversus Saracenos suscipiendo, multa de pace per Germaniam & Franciam, multa de latrociniis & prædis coërcendis, aliisque Reipubl. negotiis pertractata sunt. Et Cæsar quam ad cetera pronus, tam alienus ab expeditione in Asiam erat; quod diceret bella ejusmodi, adverso Deo & infelici hactenus successu, gesta esse, quibus tantummodo Germaniæ vires, & sanguis per fatales clades absumantur. Id quod anno statim proximo comprobatum, cum Christiani Adrianopolim quadraginta millibus armatorum virorum obsiderent. Turcæ, enim, qui Genuensium navibus per mare transportati erant, accepto in singula capita Turcarum aureo, noctu Christianos somno vinoque consepultos obruerunt cecideruntque exercitu Christianorum ad internecionem prope deleto.

Ac Carolus Imperator Avenione regressus in Germaniam, reperit prædatorum agmen Vasconum quodam Duce, qui se Archipresbyterum vocabat, irruisse per Gallias in Alsatiam (Argentinensis XII millibus equitum stipatum asserit) in quem depellendum Carolus repente exercitum collegit; quem cum in se duci sensit Archipresbyter, terrore adventantis Cæsaris Germaniæ finibus excessit. Nec quicquam exinde Cæsar habuit sollicitius, quam ut prædonum catervas, quæ passim per Germaniam grassabantur, extingueret. In-

Bellum Henricum Ep. & Landgravium Hassiæ inter & Schonenbergios, pace certis conditionibus inita, sopitur.

Inter tumultuaria arma, quæ per id tempus passim sumebantur, reperio & bellum in antiquis tabularii nostri literis; quod Henricus Spegelius Episcopus noster, & Henricus Hassiæ Landgravius, junctis armorum viribus, gessere adversus nobiles viros Heindenricum, Conradum, Borchardum de Schonenberg. Quæ vero causa hujus belli data, haud perinde proditum est. Id constat, ira partium ad arma & castrorum expugnationes processisse. Intervenientibusque arbitris hoc anno in has leges reconciliatio ante festum D. Magdalenæ facta est. Arma utrimque ponantur: capti bello liberi dimittantur: pecunia in lytrum promissa at nondum soluta remittatur: Schonenbergii in castrum Drendenberg, eo jure, quo ante bellum tenuerant, restituantur. Sortita & hoc anno Corbeja in locum Theodorici ante Spegelium defuncti Reinerum Abbatem, virum modestum & religiosum. Qui in has leges acceptus, ut ipse profitetur.

Reinerus Abbas Corbejensis, certis pactis & legibus præscriptis, acceptus.

Reinerus Dei gratia Abbas Monasterii Corbeiensis Paderbornensis diœcesis. Præsentibus hisce publice protestamur, nos ut conventum est omnes bonas & laudabiles consuetudines non immutaturos, neque commissuros, ut præpositi, prioris, & alia dignitatum munia per alios quam per Cœnobii religiosos homines administrentur. Literæ et instrumenta antecessorum bonæ fidei servabuntur. Bona Cœnobii, in quibus Monachi vivunt, relinquemus intacta; neque quæ Abbatis sunt, sine consensu Monachorum ullo modo, dabimus in feudum. Acta hæc anno MCCCLXV, *ipso D. Dionysii Episcopi & Martyris die.* Adeo jam invaluerat, ut Abbates non minus, quam Episcopi, certis prius pactis & legibus præscriptis adirent munus suum.

Annus Christi 1366.

Urbani V. Pont. 4. Caroli IV. Reg. 21. Imp. 12. Henrici Spegelii Ep. Pad. 6.

Tritbem. in Chr. Hirs. Fœdus Civitatum ad libertatem suam adversus Dominos tuendam.

Carolus Imperator ut prædonum insolentiam, a quibus itinera & commercia infestabantur, compesceret; Wenceslaum fratrem Brabantiæ & Limburgi Ducem, virum æquissimum ac sapientissimum, auctoritate Cæsarea publicarum viarum custodem defensoremque per inferiores Rheni provincias constituit. Simul civitates ad Rhenum arctissimum inter se fœdus composuere, ipsis etiam Principibus formidabile: sive id Hanseaticarum civitatum fuerit, de quibus supra relatum: sive aliud ad securitatem Publicam & libertatem suam adversus Dominos amplificandam firmandamque; quando per id tempus passim Episcoporum urbes ac Metropoles, opibus & commerciis potentes, imperium Episcoporum exuere, & rebellare cœptaverunt. Compertumque etiam, ex quo bella cum barbaris in Septentrione, aut cum Saracenis in Palæstina intermitti cœpta, Germaniam, Saxoniamque ingenti nobilium & prædonum multitudine repletam fuisse; quos cum mars exteris bellis occupare desiit, & ipsi domi inopia conflictarentur, otium & paupertatem domesticam convertisse in spolia Mercatorum; Cœnobiorum, & sacrorum præsulum.

Obitus Joannis Hœtii Ep. Osnabrug. Cui subrogatur Melchior, e Ducum Brunswicensium familia ortus

Abiit hac tempestate e vita Joannes Hœtius Osnabrugensis, vir, ut supra judicavimus, sacri juris peritissimus, omnique scientiarum & virtutum cultu præstantissimus; cui nihil ad hujus muneris dignitatem deerat præter obscuros natales. Quare in hujus locum Apostolica auctoritate subrogatus Melchior e Ducum Brunswicensium familia ortus; quem Florentius Monasteriensis Episcopus magna nobilium pompa in urbem ac sedem Episcopi introduxit; tanquam splendore generis expleturum, quod in altero desiderabatur. Sed & ille iisdem fluctibus jactatus: collisusque primum cum Theodorico Marcano, Coloniensi Præposito, quem Hœtius Episcopus Administrum diœcesis adlegerat. Is quia castra & oppida pleraque tenebat in potestate, nec prius cedere volebat, quam impensæ hactenus a se factæ solverentur; necesse habuit Melchior Episcopus ingenti tum pecuniæ summa pacisci, eamque in rem plura etiam castra & oppida pignori opponere. Tam parum illi familiæ splendor, & Brunswicensium Ducum patrocinia, ut post referemus, profuere.

Gesserat jam in quintum annum Mindensem Episcopatum Gerardus Scha-

Chron. Mind. Lerbetius in chron. Crantz. l. 9 Metrop. Gerardus Schawenburgicus una cum fratre suo in profectione ad Terram sanctam moritur.

Schawenburgensis Comes, magno Ecclesiæ illius bono, ac pace cum finitimis, eoque omnibus carus erat; cum nescio qua religione impetuque potenti ductus, peregrinationem suscepit in Palæstinam cum Adolpho fratre suo ad loca sacra invisenda, frustra dehortantibus Canonicis & amicis, ne diœcesin illa profectione & absentia in periculum & damnum abduceret. Quorum ille precibus neglectis, iter ingressus; nec multo post pridie D. Michaëlis fluctibus maris exhaustus interiit. Quo fato Adolphus quoque frater in prælio cum Saracenis ad Famam-augustam urbem occubuit. Corpus Mindam deportatum, & honorifico sepulchro illatum est. Gerhardi Episcopi corpus, etsi irrepertum non redierit ad suos, ejus tamen memoria his sæculi ejus versibus consecrata posteris.

Hic est Gerhardus de Schavenberg nullibi tardus,
Qui cum processit prudenter singula gessit,
Clerum Mindensem, clavum bene rexit & ensem,
Oppida construxit, detractaque castra reduxit.

Successorem ea in cathedra habuit Ottonem de Wettin e nobili Misniensium familia. Is cum per id tempus Decanus Moguntinus esset, per Caroli Imperatoris preces Episcopatum ab Urbano Pontifice impetravit; sed brevi temporis vitæque usura Episcopatum tenuit.

Hunc quoque annum ex vetustis tabulis consignatum habemus, quo Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus Engelberto, Marcano Comiti, & ex fratre nepoti, acceptis ter mille, seu ut alii octies mille, florenis aureis, Lipstadium Oppidum ad Luppiam flumen, castrumque Lipperadium prope assitum, vetera diœcesis patrimonia oppignoravit. Quam pecuniæ summam Archiepiscopus in dotem dedit nepti suæ, cum Cranendonckio dynastæ duceretur in thalamum. Quæ oppignoratio etsi ea lege facta, ut refusa pecuniæ summa Lipstadium & Lipperodium redderetur Archiepiscopo & Coloniensi Ecclesiæ, id tamen quia neglectum a Successoribus Archiepiscopis, transiit Lipstadium a Marcanis post ad Adolphum Cliviæ Comitem, atque tot litium & bellorum seminarium fuit: manetque ad nostram ætatem armata heterodoxorum sedes, & spoliarium Westphaliæ. Tantum etiam posteris nocuit illius Archiepiscopi cæcus ac profusus in consanguineos amor.

Engelbertus Archiep. Colon. Lipstadium & Lipperadium Comiti Marcano oppignorat

Verum de hac ipsa Lipperodana arce ad hunc annum ita memorant nostra monumenta. Otto de Tekeneburg, Alheidis uxor ejus, & Nicolaus eorum filius oppignorant Henrico Episcopo Paderbornensi arcem suam Lipperodianam, cum advocatiis Gesekensi & Cappellensi pro 700 marcis puri argenti monetæ Paderbornensis, quæ intra 4 annos fas non sit redimere; iis exactis, poterunt quidem pro 700 marcis redimere, sed redemptionem uno anno prius denunciabunt Episcopo. Ad hæc Otto ejusque filius Nicolaus non inibunt concordiam cum Simone de Lippia, priusquam diligenter cautum sit Episcopo de 700 marcis ex pignore.

Annus Christi 1367.

Urbani V. Pont. 5. Caroli IV. Reg. 22. Imp 13. Henrici Spegelii Ep. Pad. 7.

Brovver. Chr. Colon. Chron. M. Belgii. Mersæus. Supplemen. Levol. Engelbertus Archiep. Colon. Adjutorem sibi adscifcit Cunonem Archiep. Trevirensem.

Tandem anno proximo, qui Christi erat sexagesimus septimus, Urbanus Pontifex discessu e Gallia Romam adiit, ad turbatum Romanæ Ecclesiæ statum componendum; quamvis tertio ab hinc anno Avenionem repetierit. Coloniensis Archiepiscopus Engelbertus cum & ipse ære alieno obrutus, ac senio in nervorum paralysin depressus jaceret, imparemque se videret tanto oneri ferendo, consilio assensuque Canonicorum adscivit sibi Cunonem Falckensteinium, Trevirensem Archiepiscopum, adjutorem; quam ille laboris partem, etsi invitus, ex Urbani Pontificis demum judicio & auctoritate admisit. Vir, ut Trithemius scribit, prudentissimus, a natura ad regimen multarum Ecclesiarum formatus, impiger ad laborem, strenuus in agendo, & ingenio acutissimus, cui inter præsules sacrorum tum nullum Germania parem habebat. Tantum

tum mutatus, postquam ex dissoluto Moguntini Cleri Canonico traductus ad infulas. Engelbertus deducta parte bonorum, quantum ad honestam vitam satis erat, in arcem Bruelam ac privatam vitam secessit.

Cuno Archiep. dissidentes componit.

Primum Cunonis operum fuit, dissidentes & belligerantes inter se Marcanum & Arnsbergensem Comitem componere in concordiam. Per id tempus Marcanus Arnsbergensi infestus ob Fridenbergum castrum, in quod Marcanus par sibi jus vendicabat; eoque Arnsbergam aggressus, Comitis sedem, expugnarat injectisque ignibus diruerat. Intervenit flagranti bello Cuno, deductosque ab armis componit, ea pactione, ut totum castrum cederet Marcano. Oppugnabat per id tempus Tremoniam Wilhelmus Montium Comes, Wilhelmi Juliæ Comitis ex fratre Gerhardo nepos, simulque Adolphus Marcanus, quem hactenus Episcopum Monasteriensem & Coloniensem produximus. Magna ab his vis uni incumbebat Tremoniæ; quam tamen Principum vicinorum interventu mox discussam, & pristinum cum Marcaro Comite fœdus instauratum memorant. Facile nunc, causam belli hujus suspicari a scriptore præteritam, quod Tremonia cum Arensbergensi Marcanorum hoste fecerit.

Abbas Corbeiensis Henricum Ep. rogat, ut curam Cœnobii sui suscipiat.

Hisce turbulentis Westphaliæ temporibus, quibus omne jus confusum erat per tumultuaria nobilium & prædonum arma, in eas angustias adducti sunt Corbeienses (quod passim in eorum literis lego) ut necesse habuerint, alia post alia bona aut vendere aut oppignorare. Et cum aliorum potentum destituerentur patrocinio, Reinerus Abbas, ceterique Cœnobitarum primores, imploravere opem Henrici Episcopi nostri, rogitando, ut se denuo Tutorem & defensorem sui Cœnobii dare velit, quod & Henricus pro singulari amore, ac veneratione erga nativum hunc religiosæ vitæ suæ locum prompte admisit. Supersunt apud nos publicæ tabulæ hoc anno pridie Innocentum datæ, quibus profitetur se, rogatu Reineri Abbatis & totius Cœnobii, omnium sacrorum & civilium procurationem defensionemque suscipere; quæ tamen post mortem ejus ad Cœnobium esset reditura. In has angustias tam celebre ac regale Monasterium Corbeiense, quod castris, oppidis; & possessionibus antiquitus cuivis Episcopatui & Principatui per Saxoniam par erat, temporum injuriis prolapsum erat; nec aliud ab omnibus Advocatis & vasallis, quos inter tot Principes & Comites censebantur, præsidii erat, quam ut quisque, quantum licentia temporum permittebat, raperet.

Annus Christi 1368.

Urbani V. Pont. 6. Caroli IV. Reg. 23. Imp. 14 Henrici Spegelii Ep. Pad. 8.

Caroli Imp. expeditio in Italiam. *Brouver. Chron. M. Belg. Chr. Colon. Chinsorg. in Chron. Westphal. Gelen. in Engelb. lib. 3. not. ad cap. 42.*

Anno dehinc proximo Carolus Imperator, id quod anno superiori solicitarat Urbanus Pontifex, expeditionem cum exercitu in Italiam suscepit, ad rebellionem & tyrannidem Barnabovis Vice Comitis, ceterorumque Mediolanensium comprimendam. Iter magno Episcoporum & procerum comitatu per Austriam est ingressus. Ac priusquam Italiam intraret, rogatu Legati Pontificis vetera Romanæ Ecclesiæ jura & privilegia more antiquorum piorumque Cæsarum Viennæ publicis tabulis confirmat. *Testes memorantur Albertus Pataviensis, Lambertus Spirensis, Joannes Brixinensis, Gerhardus Naumburgensis, & Otho Mindensis, Ecclesiarum Episcopi. Illustris Albertus & Leopoldus fratres, Austriæ & Carinthiæ Duces, Joannes & Jodocus filius ejus Marchiones Muraviæ, spectabiles Joannes de Habsburg, Burchardus Burgravius Magdenburgensis, Joannes & Burchardus de Retz Comites, Viennæ anno Domini* MCCCLXVIII. *Indictione VI, III Idus Aprilis. Ego Joannes Dei gratia Olmucensis Episcopus, sacræ Imperialis aulæ Cancellarius vice venerandi in Christo Patris Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, sacri Imperii per Germaniam Archicancellarii recognovi.* Assecuti præterea Imperatorem Henricus Goritzæ Comes Salisburgensis Archiepiscopus, Rudolphus Dux Saxoniæ (qui tamen invaletudine præpeditus, suffecit pro se Albertum nepotem) aliique proceres.

A morte Engelberti Archiepiscop. Colon. administrat Cuno Archiep. Trevirensis, Coadjutor jam ante delectus.

Ad famam terroremque adventus Cæsaris, Barnabos Italiæ turbo, ut tempori se accommodaret, ad pacem se obtulit Pontifici. Ceterum ea expeditione, ut Trithemius scribit, haud multum est confectum. Imperator discurrendo per Italiæ provincias, cum Mediolanenses subigere arduum experiretur, accepta pecuniæ summa, attritum pestilentia exercitum non sine Pontificis offensione sub exitum anni reduxit in Germaniam: cui hoc anno Imperatrix Sigismundum alterum filium enixa.

Interea 26 Augusti mors in arce Brulensi subtraxit Marcanum Coloniensem Archepiscopum, eo nomine tertium. Corpus in ædem Metropolitanam delatum, conditumque in Mausolæo, quod vivus sibi pararat. Tum vero Cuno Trevirensis Archiepiscopus, qui jam adjutor delectus erat, honoratiore Administratoris titulo Archiepiscopatum illum gubernandum suscepit, appellatus ab Urbano Pontifice Commendator & Vicarius Generalis; eo quod Archiepiscopi dignitatem sibi reservaret Pontifex. Prima Cunonis cura fuit Archiepiscopatum liberare debitis, bona extrahere e nobilium manibus, castraque recuperare (inter quæ statim Tulpiacum a Juliæ Ducem redemptum) nobilium insolentiam intrepide comprimere, prædonum & rebellium delicta publicis suppliciis punire; quibus nec Andernacensibus parcitum, qui Wilhelmo Archiepiscopo rebellarant: hostiumque alios capite imminui, alios proscribi & in exilium deportari jussit. Hæc Cunonis regentis initia erant, grata Canonicis, qui bona Ecclesiæ repeti videbant: suspecta civibus Agrippinis & nobilibus; tanquam dominatu ejus opprimendi forent.

Comitatus Arnsbergensis Ecclesiæ Col. adjungitur.

Sed his multo præstantius Cunonis factum: cujus industria Comitatus Arnsbergensis hoc anno ad patrimonium Coloniensis Ecclesiæ est additus. Vivebat ad hunc diem Godefridus, postremus ejus familiæ Comes, unaque Anna Clivensis conjux, sine prole suscepta, & quia ex senili ætate nullus hæres sperari poterat, utrique in votis fuit, reliquum vitæ tempus otio & divino servitio dicare. Atque ut omnibus se curis exsolverent, Comitatum Cunoni Archiepiscopo & Coloniensi Ecclesiæ venalem obtulere; idque ob hanc etiam causam (sicuti literis hac super re confectis sæpius se legisse fatetur Cleinsorgius) quod Comitatus Arnsbergensis in meditullio Ducatus Westphaliæ situs eoque a nullo tutius defendi & conservari possit, quam a Coloniensi Archiepiscopo. Quamvis non desint, qui expiandi noxarum causa id fecisse scribant; nam & ipse vir bellicosus, & majores multis afflixerant Coloniensem Ecclesiam: eo partim dono, partim emptione Comitatus obvenit Coloniensibus. Delegitque Comes sibi Brulam Oppidum cum certis possessionibus ad honestam quietamque vitam. Data ex ærario Coloniensi quotannis decem aureorum millia, conjugi aliquot arces in Comitatu relictæ. Tabulis hisce 25 Augusti hoc anno confectis testes subscripsere Antonius de Rejdere, Ruggerus Keller milites, Henricus Wolff, Arnoldus Haken, Wilhelmus Quaterlant, Arnoldus de Berninghusen, Joannes Schurman, Conradus Wrede, Armigeri Castrenses. Consules præterea & proconsules Oppidorum, Arnsberg, Nihem, Grevenstein, Hirtzberge. Quam vero nobile peculium hoc Comitatu Ecclesiæ Coloniensi accesserit, commonstrant Oppida, castra, Parochiæ, pagi ac villæ in tabulis a Gelenio & Ferdinando Episcopo in Monumentis recitatis.

Gelenius in vita S. Engelberti. Ferdinan. in Monumentis Westph. pag. 22.

Inhærebat veteri privilegio ac jure hæreditario, ob præclara majorum facinora, huic Comitatui Archistrategi ac primipilaris (quem Antebellatorem etiam Westphaliæ dixere) munus, ducendi nimirum exercitus intra Rhenum ac Visurgim, quæ dignitas simul ad Coloniensem Archiepiscopum transiit. Erat & Godefridus Comes per id tempus Ducatus Westphaliæ Marschallus, altera hac dignitate exornatus; id vero munus, quia octo millibus aureorum sibi oppignoratum tenebat ab Archiepiscopo Coloniensi; eadem simul pecuniæ summa, quam Henricus Spegelius Episcopus noster repræsentavit, mutuamque dedit Cunoni Archiepiscopo, tum simul redemptum est; transtulitque post Cuno Marschalli dignitatem in Episcopum nostrum, ut post ex publicis tabularii nostri literis docebimus. Multumque Cuno Archiepiscopus consilio

Ducatus Westphaliæ Marschalli, dignitas ad Henricum Ep. Pad. transfertur.

filio atque opera Henrici Episcopi nostri, quem consanguineum suum scribit, in hanc rem conficiendam usus est. Nec multum exinde Godefridus Arnsbergensis Comes superstes, obiit anno 1371. 21. Februarii, magnifico in Basilica Metropolitana Coloniæ sepulchro illatus, cui hodiedum resupina armati viri statua imposita conspicitur.

Moritur Joannes II. ultimus Comes Cliviæ, quæ deinde devolvitur ad Adolphum Comitem Marcanum. *Tescheme hirus.*

Sustulit & hic annus præterea Joannem hujus nominis II. Cliviæ Comitem, postremum ejus stirpis hæredem; cum neque ex Alheide Marcana, neque ex Mechtilde Reinaldi Gelriæ Ducis filia ullam prolem sustulisset. Mirum vero quantum utriusque Comitis majores pro familia firmanda augendaque, ex spoliis etiam sacrorum bonorum, bellando prædandoque contenderunt, tanquam æterna stirps futura; quam tamen mors ex tam inani spe posteritatis in ipso demum flore familiæ abrupit. Et vero cum neque ex Ottone, neque Theodorico Joannis Comitis fratribus proles mascula relicta esset; decertavere pro Clivia adeunda ex fœminea successione Otto Archelius, Theodoricus Hornensis, Engelbertus Marchiæ Comes, Theodoricus & Adolphus Engelberti Marcani fratres; potitusque tandem Clivia Adolphus Marcanus; is nimirum, quem ex minorum ordinum gradu primum Monasteriensem Episcopum, post Coloniensem Archiepiscopum memoravimus, constantior Comes & maritus quam Episcopus; itaque actum cum Clivia.

Simon III. Comes Lippiensis sancit, ne Comitatus in plures in posterum partes dividatur.

Posteaquam vero ab obitu Simonis II Comitis Lippiensis, Otto & Bernardus filii Comitatum Lippiensem diviserant; is ne inposterum in alias atque alias partes laceraretur, Simon III, rogatu Richardæ Bernardi Comitis viduæ, legem sanxit, & in tabulas, quæ supersunt, retulit, ne Comitatus quantum se trans sylvam ac cis eam porrigit, unquam dividatur, sed uni semper Domino pareat. Quod si plures filii suscepti fuerint, is imperet, quem Lipstadium & Lemgovia acceptarint; ad quorum exemplum cetera oppida, Horna, Blomberga, Detmoldia & Castellani Vornholtenses, Brakenses, Falckenbergenses, Blombergenses & Detmoldienses se accommodent. Quæ & hoc anno festo D. Joannis Evangelistæ horum omnium sigillis confirmata sunt. Legem hanc postea Rudolphus II. & Ferdinandus II comprobarunt. Bono id consilio ad familiæ potentiam firmandam factum, ne dum multi Comites aspicerentur, nullus ex his pro dignitate Comes esset. Sed tum facile erat hanc legem sancire, cum ceteris filiis ostia ad Canonicorum Collegia & Cœnobia, altioresque in iis dignitates adeundas paterent, quæ post ipsis a majorum religione desciscentibus sunt occlusa.

Rudolph. anno 1593. Ferdinand. anno 1626.

Chron. Minden. Lerbec. in Chron. Crantz. lib. 10. Metrop. c. 25. & 33. Otto de Wettin Ep. Mindensis moritur. Ei succedit Widekindus de Monte.

Subtraxit & mors vicinum nobis Episcopum Mindensem Ottonem de Wettin, quem Viennam usque Imperatorem assectatum diximus, cum vix anni explesset gubernationem, virum tam ætate provectum, quam eruditione & virtute conspicuum. Funus in templum Prædicatorum, quod vivus expetierat, 17 Julii deductum. Statimque ab excessu ejus cives Mindenses, facta per plebeos impetus eruptione, castra Vlote & Vornholt expugnant, & incendiis absumunt. Qua insolentia quoque abreptus Simon Comes Lippiensis Oppidum Lubekenam invasit, inflammatumque suis cineribus involvit. Motus hosce Widekindus de Monte compressit, quem mox e patria Advocatorum nobilitate & Præposito ejus Ecclesiæ creavere Episcopum, virum gravem, & popularium gratia acceptum, omnique virtutum commendatione egregium.

Florentii Ep. Monast. felix gubernatio.

Et jam Florentius Monasteriensis Episcopus annum quintum gubernationis feliciter ingressus, multa eo tempore præclare gesserat. Nam Steinfurdiensem præpotentem Dynastam, quem tutorem diœcesis delegerant, facta transactione sibi intime conciliarat; uti id publicis literis, quæ supersunt, testatus est Dynasta; itaque sibi omnium que animos mira prudentia & humanitate devinxerat, ut quam invisus accesserat, tam gratus laudaretur ab omnibus; postquam visus est sacra insigni religione, & civilia sincera mente, magno diœcesis emolumento tractare, æs alienum dissolvere, quinque liberos Comitatus, quos Frigraviatus dixere, redimere, castra instaurare, hostium arma & incursiones fortiter propul-

 sare,

ſare, multaque ædificia & molendina Coesfeldiæ, Wolbecæ, aliisque in locis opportune conſtruere, quæ omnia ſuis impenſis ſupra 10000 millia marcarum confecit. Haud inutili documento, non ex fama vulgique ſermone, ſed ex virtutum aſpectu atque ipſo experimento Principes æſtimandos eſſe.

Annus Chriſti 1369.

Urbani V. Pont 7. Caroli IV. Reg. 24. Imp. 15.
Henrici Spegelii Ep. Pad. 9.

Chr. Colon. Trithem. in Chron. Brovver. lib. 18. Ann. Trev. Chron. M. Belg.

Rebellio Nobilitatis & Civium Colon. contra Cunonem Archiep.

Cœperat magnis animis Cuno Trevirenſis Archiepiſcopus, & Colonienſis Eccleſiæ Vicarius, ampliſſimam convulſamque diœceſinColonienſem in meliorem ſtatum feliciter componere; cum altero mox anno ab urbe Colonienſi & nobilitate exorta procella cœptum turbavit opus. Quippe Magiſtratus ac cives ad imminuendam cleri immunitatem plebiſcito vetuere, ne in poſterum frumentum, vinum, ceteræque Cleri merces a tributis liberæ eſſent: ne vinum alibi quam in deſignatis a Magiſtratu domibus venderetur: ne quicquam emeretur a Clericis; adhæc alia illis onera, & vectigalia impoſita. Cuno cum antiquari decretum peteret a Magiſtratu, eo quod veteri juri & libertati derogaret, nec quicquam impetraret; conſulto Pontifice, urbem interdicto ſubjecit. Quo cives magis exacerbati, cum iniquiora etiam minitarentur; Cuno omnem Clerum ex urbe in vicina oppida migrare juſſit. Stetitque urbs octodecim menſibus omni ſacrorum uſu orba. Acceſſit alterum malum ex nobilitate, quæ, ſeu conſpiratione civium incenſa, ſeu odio Cunonis, licentiaque ætatis illius, ad arma proſiliit, & diœceſin ſpoliis & hoſtilibus armis pervaſit. At Cuno excelſi animi præſul, horum impatiens, toparchas & clientes ad arma convenire jubet; acrique prælio inito, cæſa profligataque nobilitas: capti ad ſexaginta ordinis equeſtris viri victori ceſſere Cunoni.

Brov. in theatre urbium in Tremon.

Theodoricus Marcanus urbem Tremonienſem intercipere tentat, ſed irrito conatu.

Per hanc quoque tumultuarii belli licentiam Theodoricus Marcanus Dinſlaci Dominus, quem ſupra Oſnabrugenſis diœceſis Adminiſtratorem retulimus, urbem Tremonienſem per inſidias tentavit intercipere, veteri Marcanorum in Tremonienſes odio inflammatus. Dolus in hunc modum compoſitus erat. Plauſtra aliquot fœni, quibus armatos milites incluſerat, in urbem ducit. Militibus imperatum, dum plauſtra portas intrarent, exſilirent, excubitoreſque civium obtruncarent, dum ceteræ cohortes in propinquo abditæ advolarent. Sed detecta in ingreſſum fraus. Extracti obtruncatique milites. Rei etiam conſpirationis cives publico capitis ſupplicio in foro plexi. Liberatæ civitatis annuam ſupplicationem grati cives decrevere.

Annus Chriſti 1370.

Urbani V. Pont. 8. Caroli IV. Reg. 25. Imp. 16.
Henrici Spegelii Ep. Pad. 10.

Henricus Ep. Pad. Mareſchallus Ducatus Weſtphaliæ a Cunone Archiep. Colon. conſtituitur.

Interim Cuno Archiepiſcopus cum animo ſuo reputans tantæ negotiorum moli, quam ex difficili geminæ diœceſis procuratione ſuſceperat, vires ſibi uni non ſufficere, duo ſibi ſapienter facienda cenſuit; tum ut Mareſchallum Ducatus Weſtphaliæ conſtitueret, qui in partes laboris veniret: tum ut abdicatæ Colonienſis Eccleſiæ adminiſtrationi alium Archiepiſcopum ſubrogandum curaret. Utrumque hoc anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo ex conſilio & aſſenſu primarii Collegii confecit. Nam primum evocatum ad ſe Henricum Spegelium Paderbornenſem Epiſcopum noſtrum, quocum hactenus multa de Weſtphaliæ gubernatione pertractarat, Mareſchallum Ducatus Weſtphaliæ cum approbatione ordinum nominavit. Magni hunc virum æſtimabat Cuno, quem inter Weſtphaliæ Præſules ac Principes non modo ſibi conſanguinitate junctum, & præclare de ſe & Eccleſia Colonienſi meritum, ut in publicis hac ſuper re tabulis teſtatur Cuno, ſed & ingenio manuque militari promptum, auctoritate inter ſuos præſtantem, & confinis Paderbornenſis noſtræ diœceſis potentia ſubnixum, agendique ſolertia celebrem habe-

habebat. Nec ingravate Spegelius Mareschalli munus admittere visus; quod eo imperio & dignitate auctus, simul suam diœcesin & Corbeienses eo potentius tueri posset adversus vicinos Comites hostesque. Hinc forte etiam spem sibi fecerat posse eam dignitatem firmiori aliquo mutuæ defensionis inter utrumque Episcopatum nexu Paderbornensi Ecclesiæ conjungi. At priusquam Cuno hanc supremi Mareschalli dignitatem transferret in Spegelium Episcopum nostrum; multis præscriptis conditionibus actum in hoc conventu Præsulum Coloniensis Ecclesiæ: de fide videlicet inter utrumque Episcopum, de obedientia & obsequio omnium Satraparum, Castellanorum, Oppidorumque Mareschallo præstando: de bellis gerendis, de impensis & damnis sarciendis, castrorum defensione, limitum custodia, & quæ ejusmodi prolixis admodum tabulis Gudesbergæ Anno MCCCLXX pridie Nonas Aprilis, ac festo D. Ambrosii, quod tum eo die ex mortis ejus memoria agebatur, consignatis exponuntur, & apud nos in tabulario patrio sermone conscripta servantur. Hisce simul literis profitetur Cuno & Canonici majoris Ecclesiæ Coloniensis, Mareschalli munus Godefrido Arnsbergensi Comiti octo millibus aureorum oppignoratum fuisse, atque ad id redimendum, ne qua vel a Godefrido Comite, vel a consanguineis lis moveretur, eadem pecuniæ summa, quæ ab Henrico Paderbornensi Episcopo repræsentata fuit, Mareschalli munus redemptum fuisse. Invicem a Cunone & Coloniensibus pignori cessisse Episcopo & Paderbornensi Ecclesiæ castrum Hovestadium, Rudenam, Nordenar, Cogelenbergam, Almam & Oppidum Luden cum proventibus Ducatus Westphaliæ, & qui castris illis proventus bonaque Coloniensium innexa hærebant.

Atque ea dum hebdomada ante solemnem in Ecclesia Palmarum diem aguntur, rursum pridie Palmarum conventum. Quo in congressu ordinum Cuno solemni ritu Henricum Episcopum nostrum Mareschallum totius Ducatus Westphaliæ hisce literis renunciat.

Cuno Dei gratia sanctæ Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Imperii per Galliam Archicancellarius, Vicarius Ecclesiæ Coloniensis in spiritualibus & temporalibus authoritate Apostolica deputatus, Dilectis nobis universis & singulis Castrensibus, vasallis, ac in Susato, in Hervordia, & aliorum quorumcunque Oppidorum officii Marschalcatus Ecclesiæ Coloniensis in Westphalia Oppidanis & universitatibus, nec non quibuscunque fidelibus & subditis in dicto officio Marschalcatus residentibus, seu ad ipsum pertinentibus, gratiam nostram cum salute. Noveritis quod Nos de legalitate ac fidelitate, & industria venerabilis in Christo Patris Domini Henrici Episcopi Paderburnensis consanguinei nostri dilecti, singularem fiduciam obtinentis, ac ad succurrendum tribulationibus & invadentium insultibus, quibus graviter angariamur, ipsum de consilio & voluntate venerabilium Decani & Capituli Ecclesiæ Coloniensis nostrum Marscalcum in Westphalia fecimus & constituimus, facimus & constituimus per præsentes juxta formam & continentiam aliarum literarum nostrarum inter nos & dictum Dominum Episcopum super eo confectarum, vobis & cuilibet vestrum idcirco sub debito fidelitatis, quo nobis & Ecclesiæ Coloniensi constringimini, mandantes, & seriose volentes quatenus eidem Episcopo tanquam vero vestro Marscalco in omnibus licitis & honestis, in judiciis & extra, pareatis fideliter & intendatis. In quorum testimonium Vicariatus nostri ac Capituli Coloniensis prædicti sigilla præsentibus sunt appensa. Quod Nos Decanus & Capitulum prædictum profitemur esse verum. Datum Gudesberg, Anno Domini MCCC *septuagesimo in vigilia Palmarum.*

Hunc fere in modum Cuno pridie Paschatis Gudesbergæ literas dedit ad omnes Satrapas, Præfectos, Castrenses; quibus significat, Henricum Paderbornensem Episcopum a se & Coloniensis Ecclesiæ Præsulibus ac Canonicis totius ducatus Westphaliæ, Comitatus Arnsbergensis, & vestæ Rechlinghusanæ Mareschallum præstitutum esse. Quare ejus imperio, secundum ea, quæ transacta sunt, pareant, castra & Oppida patefaciant, mutuis, fidisque auxiliis præsto sint.

Et Henricus Episcopus noster, ut fidem suam exsolveret in numeranda pecuniæ

cuniæ

Pars pecuniæ conventæ ad redimendum officium Mareschalli ab Henrico Ep. numeratur

cuniæ ſumma, qua Mareſchalli munus a Comite Arnsbergenſi redimendum convenerat, feſto Chriſti Aſcendentis in Cœlum quinque millia florenorum, partem videlicet conventæ ſummæ, numeravit. Quod hæc apocha commonſtrat.

Nos Joswinus de Duysberg Canonicus Eccleſiæ Colonienſis, & Burchardus de Weſterholte Paſtor Eccleſiæ in Holtheim Colonienſis diœceſis, notum facimus univerſis, Quod honeſti viri Domini Johannes de Wintzingeroyde Canonicus & Camerarius Eccleſiæ Paderburnenſis, Fridericus de Brencken miles, & Bertoldus de Geysmar Oppidanus in Wartberg ex parte Reverendi Patris Domini Henrici Epiſcopi & Eccleſiæ Paderburnenſis in parata & numerata pecunia nobis ex parte Domini noſtri Domini Archiepiſcopi Trevirenſis & Eccleſiæ Colonienſis præſentibus, & ad id juvantibus, realiter tradiderint & perſolverint nobili viro Domino Godfrido Comiti de Arnsberge, ac ſuis amicis recipientibus & levantibus quinque millia florenorum ponderoſorum ratione redemptionis officii Marſcalcatus terræ Weſtphaliæ, eidem Comiti obligati. Sic quod nos nomine dictæ Eccleſiæ Colonienſis, & præfatus Comes pro ſe de ſolutione dictorum quinque millium florenorum plene contentamur, & eſt contentus. In quorum teſtimonium ſigilla noſtra appendimus huic ſcripto. Datum Anno Domini Milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo in die Aſcenſionis ejusdem.

Inteſtinum bellum inter Arnoldum a Brencken & Wenemarum a Furſtenberg, Nobiles Diœceſ. Pad. & Colon.

Quæ dum uterque Epiſcopus pro bono publico tractat, oritur inteſtinum privatumque bellum inter utriusque Dynaſtas, Arnoldum a Brencken & Wennemarum Furſtenbergium, quorum ille diœceſis Paderbornenſis, hic Colonienſis erat; quo bello utriusque diœceſis nobiles inter ſe colliſi, quos uterque cum clientibus ſuis in ſocialia arma, ut tum moris erat, pertraxerat. Cauſa belli incerta. Acri interim certamine inter ſe commiſſi; profligatique Brenckii ſeſe in Monaſterium Virginum Canonicarum Bodecenſe, quod anguſto aditu in valle inter abrupta montium ſitum eſt, retraxere. Furſtenbergius victor ac prædabundus hoſtem inſecutus, in diœceſin Paderbornenſem irruit: Cœnobium Bodecenſe, quo caſtri in modum ſe incluſerant Brenckii; oppugnat; nec prius expugnati Brenckii, quam injectis ignibus (ſeu fortuito id caſu factum ſit, ſeu nobilium furentium licentia) Cœnobium cum templo conflagrarit. Sane Furſtenbergius cum ſuorum militum culpa id factum agnoſceret, ingentem pecuniam ſubmiſit; qua & Cœnobium inſtauraretur, & damnum innoxiis Virginibus compenſaretur. Verum ut monumenta Bodecenſium memorant, ea pecunia a Brenckiis intercepta interverſaque eſt; & Furſtenbergius, quod alterum ſyncera mentis argumentum dedit, ob damna diœceſi Paderbornenſi a ſuo milite illata, cum Henrico Spegelio Epiſcopo ex æquo bonoque compoſuit. Quam in rem Furſtenbergius adeſſe voluit Fridericum filium ſuum, egregium non minus pro ingenio Patris bellatorem, multisque bellis, ut tempori narrabimus, de Friderico Colonienſi Archiepiſcopo meritum. Et hi Furſtenbergii, quorum ſedes erat in caſtro Watterlappio, ſtirps noſtrorum ad hæc tempora Baronum Furſtenbergiorum. Transactio vero in hunc modum facta eſt.

Convenit inter Wenemarum Furſtenbergium & Henricum Ep. Paderb.

Nos Wenemarus de Forſtenberg & Fridericus ejus filius præſentibus literis profitemur, & teſtatum facimus, nos cum venerabili Domino Henrico Epiſcopo Paderbornenſi in hæc pacta amice conveniſſe: quod omnibus actionibus, quæ nobis in illum, & illius ſubditos poſſent competere, ſuperſedebimus, quoad prædictus Dominus vixerit. Quod ſi autem inter ipſum aut ejus ſubditos, & nos nova deinceps oriretur controverſia, eam intra quatuor hebdomadas coram Epiſcopo prædicto jure proſequemur; quo temporis ſpatio, ſi jus redditum non fuerit, liberum nobis erit, ſalva hac transactione, eum adire, qui jus noſtrum nobis tribuat. Contra ſi Epiſcopo aut illius ſubditis nova nobiscum controverſia poſt hæc intercedet, eaque ſuper re appellabimur, intra proximas quatuor hebdomadas id quod juſtum erit faciemus. Caſu autem quo Epiſcopus officio Mareſcalli Weſtphaliæ abiret, & Colonienſibus bellum inferret, fas erit nobis ſalvis his pactis Colonienſi Archiepiſcopo opitulari. Porro ſi Epiſcopus, aut illius ſubditi nos hoſtiliter aggrederentur, ſalvis item his literis, nobis licebit viciſſim hoſtilia facere. Quæ uti conventa ſunt, Nos Wenema-

nemarus ac Fridericus ejus filius bona fide, quæ juramenti loca valeat, firmiter ac sine dolo nos observaturos pollicemur. In cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus literis appendimus. Datum anno Domini MCCCLXX *feria quinta post octavam Apostolorum.*

Cuno administratione Dioecesis Colon. se abdicat: Subrogatur ei Fridericus Sarawerdæ Comes, & nepos ex Sorore. *Browver. l. 18. annal Trevir. Gelenius in sacra. l. 1. synt. Vl. Chron. M. Belg. Chr. Colon. Trithem. in chron. Spanheim.*

At Cuno Archiepiscopus, postquam de Mareschallo providerat Ducatui Westphaliæ, hoc etiam anno salubriori consilio de certo Coloniensi Archiepiscopo subrogando agere cœpit, in quem alterum onus ex humeris suis rejiceret. Quam in rem Canonicorum majoris Ecclesiæ senatum, Capellam, quod Oppidum est haud procul Confluentia, advocavit; ac suo primum consilio Fridericum Sarawerdæ Comitem, ex sorore Falckensteiniana nepotem, ac Canonicum Coloniensis Ecclesiæ commendavit eligendum, juvenem magni ingenii, & virtutum ornamentis conspicuum, qui per id tempus absens in Bononiensi academia trans alpes sacrarum studiis operam dabat, Cunonis consilium probavere Canonici; ac mox Fridericum delegere Archiepiscopum, quem satis intelligebant Trevirensium ope his turbatis temporibus potentius præmunitum fore. Id ubi Carolus Imperator didicit, ægre tulit; egitque apud Urbanum Pontificem pro Joanne Episcopo Argentinensi, quem ex Wenceslao fratre habebat nepotem, ad eam dignitatem transvehendo. At postquam Fridericus sese Pontifici coram obtulit, Pontifex memor familiaritatis, quam Bononiæ secum contraxerat, præsentem renunciavit Archiepiscopum, scriptisque ad Canonicos literis magnopore cohortatus est, uti omnium ope connixi in possessione collocent, & juventutem ejus maturis consiliis adjuvent. Ita vero anno proximo Fridericus in Coloniensem Archiepiscopatum introductus; quem exinde magnifice & sapienter per 44 annos administravit, Henrico Spegelio Episcopo nostro, haud secus quam Cuno, eodem vinculo cognationis & animo conjunctissimus, quæ res multum contulit ad patrocinium felicitatemque hujus dioecesis.

Henricus Episcopus noster qua erat auctoritate, pro Mareschalli munere hoc statim anno vicinos Episcopos, Comites, Dynastas, & civitates Westphaliæ ad publicum fœdus adversus prædones & publicæ pacis perturbatores adduxit, quod & publico omnium juramento confirmatum est. In hoc tam salutare fœdus accessere Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Wenceslaus Dux Brabantiæ Caroli Imperatoris frater, Wilhelmus Dux Juliacensis, Adolphus Clivensis Comes, Colonia, Aquisgranum, Tremonia, ceteræque potentiores civitates. Nam per id tempus magna fœdaque Comitum, Nobilium, ac prædonum licentia erat, qua & Wilhelmus Montium Comes haud procul Tremonia captus abductusque, nec prius libertati redditus, quam 40000 veterum scutorum penderet; quanquam id alii ad annum 1374 referant. Audaciore etiam facinore Engelbertus Marcanus Comes Ludinghusanum Oppidum Monasteriensis dioecesis, ac feudum Werthinensis Abbatis, obsedit expugnavitque, ejecto Hermanno Ludinghusano milite. Id licet Florentius Monasteriensis Episcopus pacis studio dissimulandum censeret, Ordo tamen nobilium cum id ferre nollet, contra Principis & Episcopi sui voluntatem & auctoritatem ad arma convolavit. Horum ductores Hermannus & Bernardus Drostii Steinfurdensis, Merveldus, cæterique Dynastæ equestris ordinis viri, Ludinghusium armata manu recipiunt. Cæsi Marcani complures, Marcanus Comes ægre fuga elapsus. Ob id factum, quo publicum pacis fœdus violatum erat, utriusque partis rei postulati Susatum, mulcta 4000 scutorum damnantur a pacis conservatoribus, quos inter Henricus Episcopus noster supremus judex considebat; qua mulcta, ut se eximeret, Monasteriensium nobilitas, facta ab Episcopo suo secessione, descivit ad Eduardi Gelriæ Ducis præsidium; sed & ille haud multo post in pugna Baccwilerana extincto, deserta a Gelris. Qua opportunitate Florentius nobiles adorsus, alium post alium oppressit, & fortunis exutos in ordinem redegit. Observatumque nobilitatem Monasteriensem, quamdiu cum suo Episcopo concors pugnavit, opibus & gloria ante cæteros floruisse; at postquam ab hoc magnanimo Episcopo primum obteri cœpere, multum a priori potentia & felicitate excidisse.

Fœdus publicum plurium Comitum, Nobilium, Civitatum, auctore Henrico Ep. Pad. initum.

Ordo Equestris Dioecesis Monast. Episcopo suo rebellis succumbit.

Nono

Chron. Mind. Moritur Henricus de Hervordia, celebris sua ætate scriptor.

Nono Octobris hoc anno, quo festum D. Dyonisii agitur, obiit Henricus de Hervordia, ortus ex Hervordiæ oppido Comitatus Ravensbergensis & diœcesis nostræ, a primo ætatis flore cooptatus in familiam D. Dominici, sacerdos religione & doctrina inter suos ea tempestate celebris. Historiam a condito orbe ad sua tempora triplici ac grandi librorum volumine complexus est; quorum duo priora asservantur a Ferdinando Episcopo, tertium per aliorum manus distractum; nullum adhuc hactenus publicæ luci datum. His ille laboribus scribendo dictandoque Mindæ immortuus, sepultusque est ante chori ostium in æde sui Cœnobii. Corpus ejus Carolus IV Imperator, cum post septennium Mindam adiret, ob præclaram nominis famam, laboresque pro Republ. in scribendis historiis susceptos, exhumatum honoratiori loco ante principem aram condi jussit. Tantum honoris sapientissimus Cæsar viris doctis, quorum amans erat, historicisque detulit.

Annus Christi 1371.

Gregorii XI. Pont. 1. Caroli IV. Reg. 26. Imp. 17. Henrici Spegelii Ep. Pad. 11.

Trithem. Serrar. in Mogunt. Brusch. Obitus Urbani V. Pont. & Gerlaci Nassovii Archiep. Moguntini.

Fine anni præcedentis, XIX videlicet Decembris, moritur Urbanus V. Pontifex, postquam mense Septembri ex Italia in Gallias rediisset; id quod ei religiosus quidam, ac D. Brigitta futurum prædixere, si deserta Roma Avenionem repeteret. Subrogatus Petrus Rogerius Cardinalis, gente Aquitanus, appellatusque Gregorius eo nomine XI, a quo post Apostolica sedes Romam reducta est. Obiit & hoc anno Gerlacus Nassovius Moguntinus Archiepiscopus, Metropolitanus noster, in cujus locum Canonici postulavere Cunonem Trevirensem Archiepiscopum; sed cum ille hanc dignitatem recusaret, elegere Canonici Adolphum Nassovium Gerlaci fratrem, qui per id tempus Spirensis Episcopus erat. Verum & hanc electionem turbavit Carolus Imperator, impetravitque sedem a Gregorio Pontifice Joanni Argentinensi Episcopo, ex Wenceslao fratre nepoti, viro probo quidem nec inutili, sed qui pro simplici indole tanti muneris amplitudinem auctoritatemque non explereret.

Suprema Comitatus Arnsberg. præfectura Henrico Ep. Pad. a Cunone committitur.

Hoc præterea anno Cuno Archiepiscopus, ob præclara merita fidemque sibi & Coloniensi Ecclesiæ hactenus præstitam, Henrico Episcopo nostro, quem Mareschallum Ducatus Westphaliæ superiori anno fecerat, etiam Comitatus Arnsbergensis supremam præfecturam tradit, illiusque imperio Arnsbergam, ejusque Comitatus castra & oppida submittit. Quam in rem publicæ apud nos tabulæ extant, patrio sermone conscriptæ, ipsiusque Cunonis sigillo Dominica tertia Quadragesimæ firmatæ, quo conficitur Cunonem adhuc Vicarii munere in hunc etiam annum præfuisse Coloniensi Ecclesiæ, secus quam Coloniensium Scriptores tradant, Fridericum Archiepiscopum anno superiori introducendo. Igitur Fridericus Archiepiscopus postquam hoc anno primum diœcesin ingressus; magnis animis felicique successu sacram præfecturam suscepit; primumque illi negotium fuit, cum Magistratu ac civibus Coloniensibus in concordiam venire; quos cum deduxisset ad iniquum senatus consultum, quod sanxerant adversus cleri libertatem, abrogandum, reducto in urbem clero, usum sacrorum restituit. Inde postea ad ipsum clerum formandum postridie D. Remigii celebrem totius diœcesis synodum convocavit; in qua cum vetera Archiepiscoporum decreta sint renovata, tum multis novis ac salutaribus statutis cleri populique disciplinam in melius composuit. Hisce domi sapienter constitutis, armatus Comitatum Newenaricum ingressus, Newenariam, Gustorpium, Rodenbergam, Breckendorpium, Mertzenichium, ceterasque nobilium prædonumque arces captas evertit. Cum interea urbs Coloniensis fœdo cruentoque dissidio tumultuaretur; modo civibus adversus Magistratum pugnantibus, duplicemque senatum, quorum alter ex patriciis, alter plebeis constaret, extorquentibus: modo senatu cum senioribus civibus adversus textorum & pannificorum rebelles tribus digladiantibus. Haud alias civili magis sanguine conspersa Agrippina, quæ vindicis Dei pœna consecuta urbem

Fridericus gubernationem Archiep. Colon. aggressus, multa prudenter ordinat.

urbem videri poterat, ex quo jura sacrorum & libertatem violarat. Administrabatur interea Ducatus Westphaliæ per Henricum Episcopum nostrum ac Mareschallum, magno Friderici Archiepiscopi levamento, magnaque ordinum concordia. Is & hoc anno tria millia florenorum, quæ ex priori summa empti Comitatus Arnsbergensis restabant, Friderico Archiepiscopo in congressu ceterorum ordinum numeravit. Qua super reservantur apud nos literæ, Friderici Archiepiscopi manu & sigillo Gudesbergæ eo die, qui ad Petri vincula sacer agitur, consignatæ.

Wennemarus Furstenbergius supremus Ducatus Westphaliæ Satrapa a Friderico Archiep constituitur.

Nec multo post Fridericus Archiepiscopus, postquam Ducatum Westphaliæ perlustrarat, Wennemarum Furstenbergium, veteri non minus equestrium nobilitate quam militaribus artibus egregium, Arnsbergensis Comitatus supremum præfectum ac Satrapam imponit: hisce simul legibus præscriptis, ut fidem & obsequium Coloniensi Ecclesiæ præstet: castra, oppida, jura, atque incolas Comitatus pro virili defendat, neque quicquam detrahi patiatur: hostis sit omnium, quotquot hostiliter Coloniensem Ecclesiam aggressi fuerint: non permittat nova castra arcesque excitari: Mareschallo Ducatus Westphaliæ fida in omnibus opera bellique manu adsit: bella quæ gesserit, Archiepiscopi impensis gerat; uti in hanc rem multa præscribuntur, datis Brunsbergæ literis, anno MCCCCLXXI, consequente post festum D. Luciæ die.

Ad hunc modum suprema illa præfectura Arnsbergensis, quæ a Cunone Archiepiscopo paulo ante data erat Henrico Episcopo nostro, translata est in Wennemarum Furstenbergium; seu ut fidum ex nobilitate sua illi adjutorem bellique socium adderet, ne totius Westphaliæ ducatus gubernatio penes externum Principem esset: seu ut Furstenbergium bellicosum virum, quemadmodum proximo contra Brenckios bello ostenderat, sibi arctius devinciret, & cum eo magnam nobilitatis partem ad se traheret, in quo haud minus, quam in ipso Mareschallo præsidium habiturus esset.

Reperiuntur etiam vetustæ apud nos literæ, Castrensium Strombergensium, quibus Adolphus de Battenhorst miles, Joannes Burgravius Strombergensis, Lambertus de Battenhorst, Lubertus Valcke ministri, ut se vocant, & Castrenses Strombergenses perpetuam Castrensem pacem cum Henrico Paderbornensi, & Successore, totoque Capitulo juramento firmatam composuere; sicuti eandem a Florentio Monasteriensi Episcopo suo & Collegio Cathedrali probatam produxere. Termini hujus pacis servandæ includuntur via, qua prodigiosa crux circumfertur. Literæ tribus sigillis signatæ; quorum primum tribus avibus, alterum leunculo erecto, tertium transversis ambibus notatur: adscriptus annus MCCCCLXXI, dies, Nativitas S. Joannis Baptistæ.

Castrensis pax a quibusdam Nobilibus inita.

Cruentum bellum inter Ducem Brabantiæ, & Juliacensem. Trithem. Fossard. Annal. Flandr. Chron. M. Belg. Chr. Colon. Pont. in Gelr. Rudolphus de Ricco apud chapeav. Brovver. lib. 18. Annal. Trev.

Magnopore hæc pacis fœdera sollicitabantur, quando omnia circum personabant armis. Et hoc anno grave etiam bellum inter Wenceslaum Brabantiæ Ducem, Caroli Imperatoris fratrem, & Wilhelmum Ducem Juliacensem exarsit. Causa belli prædæ & spolia negotiatorum, quæ impune permittebat Juliacensis nobilibus suis, quæque ex imposito munere ultum ibat Brabantinus. Quare validus ab eo contractus exercitus ex Belgio, Gallia, Lotharingia. Nec segnior Juliacensis traxit in societatem belli, Joannem Nassovium Comitem Dillenbergæ, Rupertum Nassovium Hadimariæ Dominum, Gerardum Comitem Catzenelenbogicum, Eduardum Gelriæ Ducem, Wilhelmum Montium Comitem, quocum ingens Westphalorum nobilium & ignobilium multitudo confluxit, prædis Brabantinorum illecta. Postquam apud Baeswilerium inter Rhenum & Mosam acies 22 Augusti in conspectum venere, decertatum est cruento prælio, quod a variis descriptum est varie. Profligatus ad extremum Brabantinus, occubuere utrimque octo armatorum millia; ex his septingenti equestris ordinis, interque hos Eduardus Dux, quem florem Gelriæ appellabant, cecidit. Numerus captivorum duorum millium fuit, quibuscum & Wenceslaus in potestatem Juliacensis venit. Abdita Dei consilia! qui justa causa pugnabat, vincitur, capitur, & in Nideccanæ arcis carcerem compingitur.

Eduardo Geldro occiso, Reinaldus frater e decennii carcere extrahitur ad

Mm regi-

regimen; sed & illo triduo post extincto, & in eundem cum fratre tumulum illato, Nassavica simul cum his stirps, quæ trecentis annis Gelriam tenuerat, succisa fuit; Geldriaque exinde potitus Wilhelmus Juliacensis Dux, Juliæ illam conjunxit.

Nobilium Monast. conspiratio contra Episcopum suum.

Fuit & suis hoc anno turbis agitatus Florentius Monasteriensis Episcopus. Abierat is trans Rhenum ad paternam Wevelinghovianam sedem; protractaque aliquanto longius absentiæ mora, conspiravere nobiles in Episcopum, sparsa in vulgus fama Florentium Avenionem ad Pontificem profectum esse, ut in potestate Pontificis deponeret Episcopatum, alteri in perniciem diœcesis conferendum. Quibus falso persuasis, fœdera ineunt ordines; constituitur novus diœcesis Gubernator, creantur cum potestate necis vitæque judices Florentio infesti; nec alia hujus odii causa arrepta, quam quod privilegia a Conrado Montium Comite, obtrusoque antehac Episcopo data nobilibus Florentius auctoritate Pontificis abrogasset. Postquam a Rheno regressus Florentius, reperit omnia conturbata in diœcesi sua, & quod iniquissimum erat, ab ingressu est prohibitus; quæ res adeo optimum afflixit Episcopum, ut cum quadraginta annorum vitam ageret, nulla adhuc capitis canitie aspersam, intra paucos dies incanescere sit visus. Igitur non prius in diœcesin receptus est a nobilitate, quam certis conditionibus vetera quædam pacta renovaret; at ille postquam plenum gubernationis clavum rursum adeptus, inito cum Engelberto Marcano Comite fœdere, suisque cum Marcano armis conjunctis, Dincklagam, Odingam, Brochusium, Loenhusium, ceteraque nobilium & prædonum castra arcesque expugnatas evertit, nobilitatique frenum injecit. Meppiam etiam ad confluentes Amasis & Hassæ fluvium fossis ac muris inclusam præmunitamque ex pago hostibus objecit.

Wervvinus. in Chron. Osnabrug. Cleinsorg. in Chron.

Arsit & vicinius nobis bellum inter Simonem Lippiæ & Ottonem Teclenburgi Comites. Belli causam Rhedæ castrum Oppidumque ad Amasis flumen dedit, quæ Lippiensis a Teclenburgico cum dynastia repetebat; frustraque inter lites consumptis literis, Lippiensis armis aggreditur Teclenburgicum. Quibus ille pressus, implorat Wilhelmum Montium Comitem, virum ea tempestate bellicosum, simulque Ravensbergensem Comitem. Nihil his territus Lippiensis arma convertit in Montium Comitem, vicinumque sibi Comitatum Ravensbergensem spoliis & depopulatione pervastat. Tum vero quod uterque hostilibus armis læsus esset, Teclenburgicus & Montium Comes corpus jungunt; quibus in Comitatum Ravensbergensem progressi, Lippiensem conserto prælio profligant, captumque abducunt. Victo jam ex sorte agendum erat Lippiensi, & implorare aliorum opem; miseratusque Lippiensis casum Engelbertus Marcanus Comes arbitrum se dedit, pacemque in has leges composuit. Simon Lippiensis filiam suam daret in Matrimonium Teclenburgico, & cum ea arcem Rhedanam in dotem transcriberet; deinde Lippiensis pro lytro penderet victoribus octo marcarum millia puri argenti; quam summam cum exhaustus Comes repræsentare non posset, exposuit Marcanus; ea vero cum a Simone non redderetur, anno 1376 pignori accepit a Lippiensi arcem Lipperodiam, ipsumque Lippiense oppidum. Tanta jactura, ut fit, inferenti bellum fuit. Inde arx Rheda oppidumque & dynastia, quæ feudum fuit Episcopi Monasteriensis, mansere in potestate Teclenburgicorum. Repetunt quidem hæc Lippienses, quod ex filia Elica, haud multo post extincta, nulla proles suscepta fuerit; sed lite in hunc modum prorogata, possessio Teclenburgicis patrocinatur.

Piderititus in chron. Lippien. Gen. 8. Teschemach p. 246.

Simon Comes Lippiensis Comitem Teclenburgicum bello aggreditur, sed infelici successu.

Castrum Bokense a Bernardo ab Hörde construitur

Bellis hisce, etsi in vicinia flagrarent, nondum se miscuit Henricus Episcopus noster, qui id unum agebat, ut pacis fœdera legesque, quæ ipso auctore sancitæ erant servarentur. Salubriori etiam consilio Henricus Episcopus noster, ut se potentum nobilium ope muniret, permisit Bernardo ab Hörde, præpotenti ex equestri ordine viro, ad Luppiæ flumen intra diœcesin Paderbornensem castrum Boock construere, loco a Caroli M. ætate etiam celebri; quod Hördius, ubi absolutum fuit, ultro clientelare fecit Episcopo & Paderbornensi Ecclesiæ. Anno dehinc 1376 ex assensu Collegii Cathedralis Temmoni

moni ab Hoerde, Friderico militi, Theodoro, Bernardo, Engelberto & Temmonis filiis pro 150 marcis pignori opposuit villam regiam in vico Ervete; ea tamen lege, ut quovis tempore redimi posset.

Annus Christi 1372.

Gregorii XI. Pont. 2. Caroli IV. Reg. 27. Imp. 18. Henrici Spegelii Ep. Pad. 12.

Trithem. in Chron. Spanhem. Brovver. l. 18. annal. Chr. Colon. Imperator laborat pro redimendo Wenceslao fratre, a Duce Juliacensi capto.

Subeunte dehinc anno fluentis sæculi septuagesimo secundo, Carolus, accepto fraternæ cladis nuntio, ingenti dolore accensus, retulit ad Imperii Principes de Wenceslao fratre e manibus Juliacensis redimendo; & cum parum promoveret, Treviros se contulit ad Cunonem Archiepiscopum, columen ea tempestate Imperii; collatisque cum eo consiliis Aquisgranum cum Imperatrice proficiscitur. Deducebantque Imperatorem Episcopi omnino undecim, Duces novem, Comites novem, centum equestris ordinis viri, majori pompa quam militari robore; eo tamen splendore territus Juliacensis, Imperatoris arbitrio se accommodavit: postulatus ad dicendam causam, Aquas accessit; bellum, an pacem vellet, rogatus, pacem promptus acceptavit, captumque Wenceslaum Imperatoris fratrem gratis dimisit. Qua liberalitate Ducis provocatus Imperator, filio ejus Wilhelmo Ducatum Gelriæ fiduciario Imperii jure capessendum tradit: de ceteris captivis, quantum æquum esset, lytrum exigere permittit. Multum in hanc rem contulit Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, cujus auctoritate & consilio hæc transacta sunt inter Cæsarem & Ducem Juliacensem, quorum ille vicissim præsidio fultus Coloniam solemni inaugurationis pompa ingreditur, honorificentissimeque a Clero & populo obviam procedente exceptus, pro more in æde Metropolitana exquisito sacrorum apparatu sacrificium Missæ cantando peregit; mutuo deinde sacramento fidei ab urbe & Archiepiscopo palam edicto, omnia in veterem concordiam rediere.

Nullum per id tempus perniciosius malum grassabatur per Imperii viscera, quam tumultuaria Comitum nobiliumque arma, & prædonum spolia; dum videlicet Imperii languebat auctoritas; Imperatorque legibus magis ac consiliis, quam armis consuleret Reipublicæ. Quapropter ad hæc vulnera sananda ultro Principes & civitates in certa fœdera, juratamque armorum societatem convenere; idque ut in Suevia & superiori Germania factum tradit Argentinensis & auctor Chronici Elwancensis; ita in Saxonia, Ottone Duce Brunswicensium auctore, confœderatio Stelligerorum instituta fuit, nomine a Stella ducto, quam proceres auream, ceteri armigeri argenteam chlamyde insutam gerebant. Fœderis hujus conjuratio erat, mutuis sese armis tueri, & qui unum fœderatorum læsisset, omnium hostis peteretur. Late hæc factio se per Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Buchoniam pertinuit, in qua & multi Westphaliæ nobiles nomen dedere; primaque hujus stelligeri fœderis vis, quæ bis mille nobilium equitum, & trecentas quinquaginta arces numerabat, incubuit in Hermannum Hassiæ Landgravium, multisque damnis & spoliis provinciam ejus afflixit.

Confœderatio Stelligerorum, auctore Ottone Duce Brunswicensi instituitur. *Historia Landgrav. Thuring. Hassiæ. Chron. Dilichius ad annum 1371. Brovver. l. 18. annal.*

Hujusmodi fœdus, ut Gobelinus narrat, auctore Henrico Episcopo nostro, ac Westphaliæ Mareschallo, viro publicæ pacis ac libertatis amante, iniere Coloniensis, Monasteriensis, & Osnabrugensis Episcopi, quibus ille quartus accessit, adversus nobilium & prædonum rapacitatem. Eo fœdere Cleri & religiosorum libertati, mercatorum & peregrinorum securitati, totius denique Westphaliæ incolumitati consultum fuit; sancitumque, ut nullo discrimine personarum deprehensi prædones suspendio mulctarentur. Eam quoque confœderationem auctore Henrico Episcopo nostro coaluisse Gelenius tradit, quæ deinde imperiali Caroli Cæsaris decreto confirmata.

Simile fœdus, auctore Henrico Ep. Paderb. coalescit inter Episcopos Westphaliæ &c. *Gobelin. ætat. 6. c. 72. Cleinsorg. in Chron.*

Ausus interim hoc anno Joannes Burggravius Strombergensis, quem alii Burchardum, alii Hermannum volunt, fiducia opum castri sui, quod in monte Strombergensi præmunierat, infestare itinera, prædas libere agere, nobi-

Joannis Burgravii Strombergensis insolentia contra Episcopum suum reprimitur.

Chron. Monast.

nobilitatem spernere, atque ipsi Florentio Episcopo Monasteriensi, a quo multis beneficiis affectus erat, post spolia minas intentare. Monuit primum Burchgravium Episcopus, recoleret secum, qua Cæsaris & Principum auctoritate confœderatio pacis recens facta esset, qui pacis conservatores, qua severitate sancitum in prædones hujusmodi. Quæ cum frustra ageret Episcopus, nec Burchgravius desisteret tam vicinas regiones, quam Monasteriensem diœcesin spoliis divexare, atque ipsorum Castrensium domos deprædari; Florentius Episcopus primum ipsos Castrenses in ferocem hominem armavit, quorum viribus arx ejus Crassensteiniana (nam ejus familiæ creditus est) occupata eversaque est. Tum ille magis furere, deprædari, & Florentio Episcopo suo bellum denunciare. Ea demum insolentia Burchgravii commotus Episcopus, collectis suorum copiis & fœderatorum Episcoporum auxiliis, Strombergam obsidet, & ad deditionem compellit; victoriaque, quod Pontificis erat, clementer usus, nihil severius statuit in Burchgravium, nisi quod Strombergense castrum suo præsidio firmarit, & donaria ædis S. Crucis, quæ Burchgravius ad se per sacrilega etiam spolia traxerat, Ecclesiæ reddiderit. His quidem in præsens refrenata hominis insolentia, haud tamen compressa, qui haud multo post, ut referemus, ad eandem redierit.

Annus Christi 1373.

Gregorii XI. Pont. 3. Caroli IV. Reg. 28. Imp. 19. Henrici Spegelii Ep. Pad. 13.

Moritur Joannes Archiep. Moguntinus; succedit auctoritate Pont. Ludovicus Marchio Misniens.

Hist. Landgrav. Hassiæ Serrar. in hist. Mog. Crantz. l. 10. Metrop. c. 23. Chron. Sclavia. Ursberg. Paralip. Histor. Thuring.

Ante exitum præcedentis anni celebris Episcoporum synodus a Joanne Archiepiscopo Moguntiæ indicta, ad quam & Carolus Imperator accessit; agitatumque in ea de clericorum decimis, quas Pontifex per totam Germaniam petebat. Obstitere tres Archiepiscopi, Moguntinus, Coloniensis ac Trevirensis. Nec multo post Joannes Moguntinus Archiepiscopus, Imperatoris ex fratre nepos, veneno, ut fama fuit, extinguitur, novo Imperatoris dolore.

In hujus locum denuo elegere Adolphum Nassoviæ Comitem, Gerlaci Archiepiscopi fratrem, Episcopum Spirensem. Sed & hunc denuo rejecit Gregorius Pontifex; sollicitatusque a Carolo Imperatore, imposuit Ludovicum Misniæ Marchionem, Thuringiæ Landgravii fratrem, hominem, ut Crantzius scribit, inconstantem, qui post Halberstadiensem & Bambergensem Episcopatum Moguntinum Archiepiscopatum ambivit; quocum Adolpho per octo annos certamen fuit, donec miserabili morte Ludovicus, ut referemus, vitam clauderet.

Quo etiam malo per id tempus Osnabrugensi Ecclesiæ conflictandum fuit; sedi enim huic, ut supra diximus, Melchior Dux Brunswicensis Grubenhagensis ad potentum preces a Pontifice impositus erat, regebatque Ecclesiam illam in octavum annum; præsul quidem bonus rectæque mentis; sed qui prudentia, & alienis consiliis indigens, debitisque immersus, castra fere omnia oppignorarat. Et fœdus quidem ille fecerat cum Henrico nostro ceterisque Episcopis de coercendis prædonibus; patiebatur interim ex castro Quakenbrugensi suæ diœcesis per famosum prædonem infestari Hojanum Comitatum. Questus id semel iterumque Gerhardus Hojanus Comes cum Melchiore Episcopo, repetendo, quæ ablata erant; verum cum nihil a languido præside obtineret, filium suum Joannem Comitem cum agmine militum immisit in diœcesin prædas repetitum.

Melchior Ep. Osnab. commisso prælio, captivus a Comite Hojano abducitur.

Huic Melchior Episcopus cœco impetu armatus occurrit, commissusque ad pontem Batbergensem (qui Hasæ flumini instratus) prælio cum Hojanis, fœde a suis nobilibus & civibus Osnabrugensibus inter primos fugam capientibus deseritur, captusque in potestatem Hojani Comitis venit, a quo & in carcerem detrusus. Clade hac accepta missi ad Hojanum a Collegio Canonicorum Theodoricus ab Horne Præpositus, Amelungus a Warendorp Canonicus, & bini consules Osnabrugenses, qui cum Hojano de Episcopo suo liberando agerent; at dum ille 10000 florenorum lytrum exigeret, quod nec Collegium probabat, nec

Mel-

Liberatur a Theodorico Marcano, cui vicaria Episcopatus præfectura committitur.

Melchior præstare poterat, in carcere relictus est. Per hanc Episcopi absentiam diœcesis & Hojani & aliorum spoliis extremum vastata fuit. Exspectabantur ex fœdere inito Fridericus Coloniensis, Florentius Monasteriensis, & Henricus Paderbornensis Episcopi; sed hi domesticis impediti, consilio magis quam armis adstitere. In has angustias redacti Osnabrugenses, Protectorem reposcunt Theodoricum Marcanum, Coloniensem Præpositum, Dinslaci Dominum, virum acri & militari ingenio, cui in XII annos vicaria Episcopatus præfectura rursum data. Et ille ad III. Idus Januarii Wildeshusii conventum indicit, in quo præsenti Hojano 10000 florenorum lytrum numeratum, & Melchior Episcopus in libertatem assertus; quem exinde Florentius Monasteriensis Episcopus & Theodoricus Marcanus Osnabrugum reduxere, apud quem cum solum nomen Episcopi maneret, administratio omnis penes Theodoricum Marcanum fuit, qui mox Iburgum Teclenburgico oppignoratum redemit, circumlatoque nominis sui terrore, cetera castra hostibus vi extorsit; eoque fortissimo adjutore Melchior Episcopus per triennium deinceps sat prospere Osnabrugensem Ecclesiam administravit.

Henrico Ep. officium Mareschalli in Ducatu Westphaliæ ad triennium prorogatur.

At quæ erat Henrici Episcopi nostri magnanimitas, & ingenii solertia, multo ille felicius tranquilliusque Episcopi Paderbornensis, & Mareschalli Ducatus Westphaliæ præfecturam gerebat; adeoque Friderico Coloniensi Archiepiscopo se probabat, ut Mareschalli munus in triennium illi prorogarit, nec id tempus redimendum decreverit. Extant hac super re apud nos Archiepiscopi literæ, quibus Henrici Episcopi nostri singularem fidem, merita & industriam commendat, 8. Julii, festo D. Kiliani consignatæ.

Annus Christi 1374.

Gregorii XI. Pont. 4. Caroli IV. Reg. 29. Imp. 20. Henrici Spegelii Ep. Pad. 14.

Cleinsorg. Renovatur confœderatio inter Episcopos Westphaliæ ante biennium inita.

Et multum certe laborabat Henricus Episcopus noster, cujus magna erat auctoritas inter Westphaliæ Episcopos ac proceres, in publica pace firmanda. Quapropter eo auctore, ut Cleinsorgius ex vetustis literarum monumentis tradit, confœderatio ante biennium inita, hoc anno rursum inter Fridericum Coloniensem, Henricum Paderbornensem, Florentium Monasteriensem, Melchiorem Osnabrugensem Episcopos instaurata est. Ea confœderatio quod bellorum freno, optata mercimoniorum securitate, prædonum compressa licentia, magnoque Westphaliæ bono procederet; Episcopis se in eam conjunxere Engelbertus Marcanus Comes, Monasterium, Tremonia, Susatum, Osnabrugum, ceteræque per Westphaliam primariæ civitates.

Præclara Florentii Ep. Monast. opera, in bonum Diœcesis patrata.

Hoc concordi & potenti Principum urbiumque fœdere innixus Florentius Monasteriensis Episcopus, præclara per id tempus gessit in sua diœcesi. Adjutus enim ab Henrico Episcopo nostro, Melchiore Osnabrugensi Episcopo, Ottone Teclenburgico, & Conrado Oldenburgensi Comite, invictum hactenus castrum Dincklagen die S. Lamberti sacro expugnavit. Hunc in modum castri Velensis Dynasta subactus: arx Beverena Orientalis, ex quo jure reciderat ad Episcopum cum fiduciariis & Ministerialibus, asserta Ecclesiæ: Meppena, quæ jam ex pago in oppidum inclusa erat, castro, quod Paulinum dixit, præmunita: Wolbeca turribus & firmissimis ædificiis instructa: Telgeti, quod Castrenses adversus Episcopum se erexerant, validissimum monumentum constructum, quod Florentinum ab ejus nomine dixere: Bulcholdia, quam in dissidio Capituli & urbis hostes interceperant, Ecclesiæ Monasteriensi restituta: Harcottana arx bis obsidione liberata, semel depulso Ottone, iterum Bernardo Comite Lippiensi, Ottonis fratre, profligato. Demum bellum illi fuit cum Castellanis Ravensbergensibus, & Benthemensi Comite, ac Ravensbergensi, quod prædabundi diœcesin ingressi essent. Primum, collectis in arma copiis ad Versmell, qui diœcesis Osnabrugensis est pagus, fudit. Qua clade exacerbati Ravensbergenses, Theodori-

doricum Marcanum Osnabrugensis diœcesis administratorem, quod is sibi eorum patrocinium vendicaret, traxere in partes; confirmatique viribus Osnabrugensium in Monasterienses ferro flammaque irruptionem fecere. Nec segnior Florentius, resumptis suorum armis, eos ad montem Vechtorpium consecutus, acri conserta pugna obtrivit; parsque in paludes acti, pars capti, pars obtruncati. Ibat paribus armis accinctus Florentius in Benthemensem Comitem, libere Monasteriensem diœcesin spoliis carpentem; jamque Comiti imminebat, cum a suis desertus, bellum omittere necesse habuit. Hæc atque alia partim hoc anno ac superioribus a Florentio Episcopo gesta memorantur in scriptis Monasteriensium fastis.

Inter has publicas Westphaliæ curas, quantum etiam Henricus Episcopus noster ex Mareschalli munere distrahebatur; nihil tamen omisit privatis studiis res suæ Ecclesiæ augere. Habebat ille tum Collegium Cathedrale illustrium nobilium filiis virisque plenum; interque hos etiam ex Dynastis aliquot Burani fuere, quos in eam mentem induxit, ut quatuor simul fratres hæreditatem suam paternam venderent Ecclesiæ Paderbornensi; id quod hisce publicis tabulis fecere.

4 fratres e familia Bürana hæreditatem suam Ecclesiæ Paderb. vendunt.

Nos Bernardus, Simon, Joannes, & Henricus fratres nobiles de Büren fatemur publice pro nobis & nostris, veris hæredibus in hisce literis, quod nos vendiderimus nostram partem arcium & Oppidi in Büren cum suis appertinentiis Reverendissimo Domino Domino Henrico Episcopo, suis Successoribus, & Capitulo Paderbornensi, prout ex hæreditate nostrorum parentum accepimus, & nos a prænominatis Dominis in feudum habebamus juxta tenorem literarum nostrarum, quas ipsis desuper dedimus, & sigillavimus, & providos viros, Consules, Senatum, ac totam communitatem liberavimus, liberamus & dimittimus in his literis, liberos a juramento, quo nobis obligabantur, & quod adhuc obligati erant præstare, & dimisimus & remisimus, & remittimus illos in his literis ad nostrum Dominum, suos Successores, & Capitulum Paderbornense præscriptos, ad omne hæreditarium jus ipsis præstandum omni modo, prout id nostris parentibus & nobis adhuc præstare tenebantur, neque illud ab ipsis unquam petemus, omni dolo excluso. In cujus fidem & confirmationem nostrum sigillum hisce literis appendimus. Testes hujus rei fuere honorabiles viri Otto de Brencken Præpositus, Simon de Sterneberg Decanus, Alardus de Busche Cantor, Joannes Westphalen Præpositus in Bustorff, Theodoricus de Gesede, & Conradus de Benfeld Canonici Paderbornenses, Domini Bertholdi filius, & strenui Fredericus de Brencken, Crato de Haersfels, Widekindus de Falckenrig, Fredericus de Hoerde Domini Heinemanni filius, Ludowicus de Mollen judex, Joannes de Schorlemer senior, Theodoricus de Wentzgerode Nobiles, & alii multi honesti viri. Anno post Christi Nativitatem millesimo trecentesimo septuagasimo quarto, proxima Dominica post Petri *&* Pauli *Apostolorum.*

Ad eandem venditionem iidem inducunt fratrem suum Bertholdum, in Werthinensi Cœnobio religiosam vitam amplexum.

Erat quintus horum frater Bertholdus in Werthinensi ad Ruram Cœnobio vitam Monachi amplexus; is quod & suum jus in Oppidum Buranum & bona Dynastiæ obtendere poterat, promisere hi quatuor fratres, se hunc quoque fratrem in consensum adducturos. Id quod ille etiam haud multo post sub initium sequentis anni hisce publicis fidei literis præstitit.

Ego Dominus Bertholdus Nobilis de Büren Portarius Cœnobii Werdensis Ordinis S. Benedicti in hisce præsentibus literis fateor, quod mei fratres Simon, Joannes, & Henricus de Büren vendiderunt hæreditaria & perpetua venditione ex meo jussu & cum mea voluntate illorum & meam partem dominii, arcis & civitatis in Büren, quæ media pars est, cum omnibus appertinentiis Reverendissimo Domino Dno Henrico Episcopo, & suo Capitulo Paderbornensi juxta tenorem literarum, quas fratres mei desuper dederunt, & renuncio, omni juri, quod in isto dominio, arce, & civitate, & appertinentiis prænominatis habebam, vel ullo modo habere possem, & promitto in bona fide ipsi Domino Episcopo & Capitulo venditionem istam semper & firmiter tenere, & nunquam contra illam agere cum verbis aut cum factis, absque omni dolo, In testimonium hasce literas meo sigillo signare feci. Datum anno Domini MCCCLXXV *quinto die Circumsionis Domini.*

Annus

Annus Christi 1375.

Gregorii XI. Pont. 5. Caroli IV. Reg. 30. Imp. 21. Henrici Spegelii Ep. Pad. 15.

Crantz. lib. 10. Saxon. c. 1. Auctor. chron. Sclavici.

Carolus solenni pompa a Lubecentibus excipitur.

Hactenus Carolus Imperator Pragæ fere consedit; in Bohemiæ magis regnum, quam in Imperium intentus; ac cum ob id intestinæ turbæ, privata bella spoliaque invalescerent, necesse habuere Electores Episcopi, ceterique Principes, fœderibus inter se initis armisque, oblanguentem Imperii auctoritatem explere. Tandem tamen Carolus Imperator hoc anno ex Bohemia in Saxoniam digressus, Lubecam cum Imperatrice veteri Imperatorum splendore ac majestate mense Octobri intravit. Affectabantur enim Carolum Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Otto Marchio Brandeburgensis, Albertus Dux Luneburgensis, Albertus Dux Megapolitanus, Wilhelmus Misniensis Marchio, Jodocus Marchio Moraviæ, Henricus ac Nicolaus Comites Holsatiæ; ingens præterea Comitum, Baronum, ac nobilium multitudo ex Saxonia confluentium. Nec minori pompa plausuque exceptus a civibus, deductusque est a Magistratu in urbem, ac per decem dies regali magnificentia tractatus. Ibi dum Imperator publice jus dicit, litesque ad se undique delatas aut componit, aut decidit; Colonienses quoque damnati sunt a Cæsare, bellumque mox exarsit inter urbem & Archiepiscopum, quod Henricum Episcopum nostrum Mareschallum Westphaliæ ad arma traxit. Enim vero sub initium hujus anni gravis lis & seditio resuscitata est inter cives & Magistratum; a quo cum graviores exactiones imponerentur, quam illi ferre volebant, cives quidam discordes ad Archiepiscopum appellavere, ultro asserentes & contendentes Archiepiscopi esse non Magistratus sui, tributa civibus imponere; quam jurisdictionem cum tam prompte arriperet Archiepiscopus, ad imperium amplissima in urbe capessendum, quam pertinaciter tuebantur Magistratus, bellum intestinum ab ipsis civibus suscitatum exarsit. Archiepiscopus Imperatoris judicio fultus, a quo Magistratus politico edicto damnatus proscriptusque erat, bona civium Coloniensium per diœcesin attineri jubet. Quo Magistratus offensus accusare Archiepiscopum publicæ pacis violatorem, & duos Archiepiscopi ministros, Gerhardum Welinghovium Canonicum, Florentii Monasteriensis Episcopi fratrem, & Quæstorem Archiepiscopi in vincula rapere. Ob id factum Archiepiscopus urbem usu sacrorum interdicit. Cæsar literis festo S. Severini, 28 Octobris, Lubecæ datis scibit ad vicinos Episcopos, cumprimisque Henricum Episcopum nostrum Ducatus Westphaliæ Mareschallum, ad Duces, Comites, urbesque Westphaliæ, ad omnes inter Rhenum & Mosellam publicæ pacis fœderatos, hortaturque uti Friderico Coloniensi Archiepiscopo adversus urbem Coloniensem consilio atque armis præsto sint. Ita classicum primo cani cœptum, frustra urbe ad vetera Imperatorum privilegia appellante; ad quæ eadem contentione etiam appellabat Archiepiscopus. Et Cæsar eo pronior in Archiepiscopum, quo flagrantius ambibat Electorum suffragia pro Wenceslao filio coronando.

Chron. Colon. Cleinsorg.

Bellum Coloniensium contra Archiepiscopum suum, quod etiam involvit Henricum Ep. Pad.

Gobelin. aetat. 6. c. 72. Paneg. Paderb. lib. 2. c. 13.

Auctor est Gobelinus noster Carolum Imperatorem ante filii coronationem Paderbornam venisse, magnificeque ab Episcopo nostro & Clero exceptum: sed hic Caroli accessus ad urbem nostram ad annum 1377, de quo post dicturi sumus, verisimilis erit referendus; quod Carolus 28 Octobris adhuc Lubecæ versatus sit, & mox 2 Nonas Decembris Pragæ rursum fuerit, ubi iteratis ad ordines Imperii literis Colonienses læsæ majestatis reos a se proscriptos denunciat.

Annus Christi 1376.

Gregorii XI. Pont. 6. Caroli IV. Reg. 31. Imp. 22. Henrici Spegelii Ep. Pad. 16.

Successit annus sæculi hujus septuagesimus sextus, Wenceslai filii Caroli inauguratione fatalis. Animadvertebat Imperator ætatem vergere ad extrema,

Carolus pro Wenceslai filii sui in Imperio successione laborat. *Æneas. Sylvius. Tritheminus in chron. Spanh. Crantz. l. 10. Saxo. Cuspinian. in Carolo. Ursberg. Paralip. Brovver. in annal. Trevir. l. 18.*

trema, & difficilem fore filii successionem, quem habebat quindecim annorum adolescentem, vix dum ex Ephebis egressum, ingenio vecordem, interque Bacchanalia educatum, qui ventri magis quam sceptro natus esset. Id cum septemviri non ignorarent, aversique essent; multum quoque hactenus Wenceslai electio retardata fuit. Verum Imperator, qui cœco magis amore filii familiæque agebatur, nihil non movit, quo in filium vivus insignia Imperii transferret: atque id, quod precibus obtinere non poterat, precio pervicit; Quippe, ut passim retulere auctores, singulis Electoribus centum aureorum millia ex pacto oblata. Cui æri cum solvendo non esset, oppida urbesque Imperii vendidit; quemadmodum in Suevia sedecim ejusmodi urbes inter vicinos Principes distraxit. Cumque his promissa non expleret, Septemviris telonia & publica vectigalia oppignoravit; ac ne pignora hæc repeti possent, Principes juramento Imperatorem adegerunt. Quibus ita Imperii nervi accisi, quemadmodum libere Æneas Sylvius scripsit, ut exinde se attollere, nec lacertos veteres exserere potuerit; eo quod Electores ad se omnia traxerint. Qua super re cum vehementer Germaniæ populus quereretur, & in utramque partem hæc disceptarentur; Electores etiam sibi hæc non inique deberi obtendebant, quod in ista Germaniæ perturbatione, legum confusione, & impune grassantium prædonum licentia ipsi soli majestatem Imperii defensionemque sustinerent. Tanti stetit ignavus Cæsar.

Wenceslaus Romanorum Imperator deligitur & coronatur.

Igitur Calend. Maji ad vicum Rense haud procul Confluentia apud Rhenum, ipsa die Pentecostes sacra convenere Septemviri, Ludovicus Moguntinus, Cuno Trevirensis, Fridericus Coloniensis Archiepiscopi, Rupertus Senior Comes Palatinus, Wenceslaus Saxo, Sigismundus Brandeburgicus: Wenceslaum juvenem Caroli filium Regem Romanorum deligunt; quem mox Francofurtum profecti XII ejusdem mensis die solemni more Cæsarem renunciant. Inde secundo Mœno Rhenoque Bonnam usque Imperator cum filio & septemviris processit. Animus erat Coloniam versus carpere iter, atque inde Aquisgranum. Verum cum civitas illa, ut dicemus, cum Archiepiscopo bellum agitaret, immissisque in Rhenum palis navigationem obstruxisset; deflexo itinere Aquisgranum concessere; ubi pridie Nonas Julii Fridericus Coloniensis Archiepiscopus Wenceslaum regalibus ornamentis decoravit, augustalique ceremonia Regem inunxit. Novis istic muneribus ab Imperatore exornatus Cuno Trevirensis Archiepiscopus, & Hammersteinio ac Schonenberga castris donatus. Friderico Coloniensi Archiepiscopo præter alia loca cessit Tremonia donum, Imperialis in Westphalia urbs; nam telonia ad Rhenum jam ante donata acceperat Archiepiscopus Coloniensis. Quæ deinde amplissimo diplomate Anno regni Bohemici 14 Romani 1. 6 Julii Wenceslaus Rex confirmavit: multisque præterea privilegiis Archiepiscopum, a quo se coronatum, & unctum profitetur, exornavit. Ita vero, ut Crantzius inquit, deplumata est aquila, & ceteris animalibus facta est contemptui.

M. S. lib. P. Mauritii de Buren. Crant. l. 10. Saxon. c. 3.

Chr. Colon. Chron. M. Belg. Brovver. in annal. Trevir. *Colonienses Tuitium evertunt: pluresque in se hostes concitant.*

Tumultuabatur per hæc Colonia, nihil verita Imperatoris & tot Electorum præsentiam. Primus furor in Tuitienses effusus, quod renunciata urbis tutela se totos in partes sui Archiepiscopi transisse denunciassent. Quare Colonienses populi concitatione facta, transmissoque Rheno, in Oppidum irrumpunt, magnamque partem Tuitii exurunt. Mox alia vesania agitati, totum oppidum cum muris solo æquant. Ex ea vastitate solum Monasterium & Parochiæ Ecclesia intacta mansere. Sed nec illis parcitum; haud multo post tertia irruptione facta celeberrimum illud D. Heriberti Cœnobium cum templo injectis flammis absumunt, & funditus evertunt. Ea plebis, ferarum instar, est rabies, cum sævire permittitur. Quæ postquam ad Archiepiscopum relata sunt, renovata priori pœna, sacris omnibus urbi interdicit. Imperator acerbius vesanam illam populi licentiam castigandam sumit, editoque decreto ad vicinos Principes Coloniam armis ad obsequium sui Archiepiscopi compellendam mandat. Igitur, ut Trithemius scribit, inita armorum conspiratione, Cuno Trevirensis Archiepiscopus, Henricus Paderbornensis Episcopus, Wenceslaus Dux Brabantiæ, Dux Austriæ, Comes de Zeringen, civitas Aquis-

Aquisgranensis, aliique complures militares viri copias suas conjunxere cum Friderico Coloniensi Archiepiscopo; ad quas Henricus Episcopus Ducatus Westphaliæ Mareschallus robur Westphalicæ nobilitatis una cum Wenemaro Furstenbergico Arnsbergensi Satrapa adduxit; quibus præterea octingenti militares per Westphaliam viri accessere. Colonienses ubi in se hæc parari intellexere, cives armant, externum conductumque militem in urbem advocant, Engelbertum Marcanum Comitem magnis præmiis illectum trahunt, belli sui socium, urbisque præfectum creant. Is ea tempestate bellicis artibus clarus, cum ducentis ex equestri ordine viris Coloniam intrat, civesque adversus Archiepiscopum inflammat, nihil Cæsaris, nihil Archiepiscopi, nihil Electorum iras veritus. Contraxerat jam Archiepiscopus septem millia armatorum; & postquam auxiliares ceterorum Principum copiæ accessere, sexto Calend. Augusti ante portam D. Severini castra figit, persuasus ab aliis, si urbi tantummodo exercitum admoveret, fore ut, discordantibus inter se civibus, urbs ultro in potestatem veniret; qua ille fiducia propius militem subire jubet, machinas bellicas attrahi, & noctu insequenti ignes ad terrorem jaculando immitti. Ad quæ interriti cives Duce Marcano mane erumpunt; & clade licet accepta repellerentur, ausi tamen crebris velitationibus fatigare Archiepiscopum. Et ille cum videret jam versis civium animis, & in extrema paratis, tantæ urbis oppugnationem operosam fore, militem ab urbe reduxit, copiis singulorum domum remissis. Quo conspecto, Marcanus multo insolentior, Colonia prorumpens, Archiepiscopo Bonnæ ante urbis portas insultare visus; frustraque erant confœderationes pacis superioribus annis tam sancte juratæ. Interim dum Marcanus Coloniæ pugnat, præfecti Archiepiscopi per Ducatum Westphaliæ Marchiam Comitis extremum depopulantur. Sed hæc ille mox ultus Lecchenichii & Gymnichii incendio, vicinorumque agrorum & pagorum vastatione, per quos flamma ferroque grassabatur. Tanta vel unius Comitis audacia impune toleranda erat, posteaquam intra Coloniensium muros receptus civium plausu armisque ad omnia facinora accendebatur, homo, cui pravo majorum exemplo insitum erat, omnibus Westphaliæ turbis se miscere, ad sacrorum præsules divexandos. Nec aliud ab Imperatore auxilium erat, quam minacia decreta sine armis invalida, haud secus quam tormenta bellica magno pulveris sonitu sine globo excussa.

Colonia ab Archiepiscopo obsidetur, sed irrito eventu.

Fine anni aliud mox bellum resuscitatum in Westphalia a Joanne Strombergensi Burgravio, inquieto capite, ac publico viarum agrorumque prædone. Receperat ille, Ritbergensium & Susatensium ope adjutus, Strombergense castrum, exturbatis, quos Florentius Monasteriensis Episcopus imposuerat, præsidiariis & Castellanis. Horum in locum turba prædonum aggregata, quibus multo quam ante rapacius se in diœcesin Monasteriensem effudit; non agricola, non mercator, non clericus ab his uspiam tutus; frustraque erant ad hunc hominem coercendum Florentii Episcopi minæ, intentatæ sacrorum pœnæ, publicæ pacis leges, Imperatoris proscriptio. Quare Florentius Episcopus ad conservatores publicæ pacis appellat, opemque poscit. Ac primi, qui se obtulerunt, fuere Henricus Spegelius Episcopus Paderbornensis, & Theodoricus Osnabrugensis diœcesis Administrator, fidi ac bellicosi præsules. Horum copiis, quas magno numero adduxit Spegelius ex ducatu Westphaliæ & Paderbornensi diœcesi, confirmatus Florentius, castrum Strombergense arcta obsidione incingit premitque. Burgravius ubi se ad extrema deduci vidit, clam cum plerisque sociis elapsus, ad arcem Rhedanam se recepit, ubi sub patrocinio Ottonis Teclenburgensis Comitis aliquantum delituit. Burgravio profugo, ceteri se Florentio Episcopo castrumque dedidere; horum alii mox suspendio necati, alii in vincula rapti, alii pœnis mulctati. Ea expugnatione castri illud cum Burgraviatu, ac Burgravii bonis cessit Episcopis Monasteriensibus, qui exinde tres alites, quod Burgraviorum illorum insigne erat, suo adjecere. Maluitque Carolus Imperator Episcopum Monasteriensem Burgravii dignitate castroque donatum exornari, quam publicum in eo prædonem pati. Magna hæc semper Episcoporum Monasteri-

Castrum Strombergense, & Burgraviatus, justo bello captus, cedit Episc. Monast.

ensium felicitas fuit, justitiam & fortitudinem bellicam secuta, justis armis Episcopatus patrimonium augere.

Melchior Ep. Osnab. suis invisus transfertur ad Episcopatum Suerinensem. *Brtwin. in chron. Osnabr. Cleinsorg. Crantz. l. 9 Wand. c. 9.*

Dispari sorte agebatur cum Melchiore Osnabrugensi Episcopo. Is quod Theodoricum Marcanum haberet Administratorem, gravem sibi & invisum, penes quem omnis auctoritas & potestas erat, Avenionem hoc anno profectus est ad Pontificem; ubi simul Ludgerum a Vechte Canonicum Osnabrugensem, Joannem Wedingen Furstenoviæ præfectum, aliosque ex equestri ordine viros ad Tribunal Pontificis citavit, quod ab his desertus proditusque venisset in captivitatem Hojani Comitis. At cum hi per Legatos causam suam constanter agerent in judicio Pontificis, omnemque conturbatæ diœcesis culpam verterent in Episcopum, tanquam ingratum, & inutilem rebus publicis tractandis, Pontifex Melchiorem transtulit ad Suerinensem Episcopatum.

Gerhardus Ep. Hildes. insurgentem in se Ducem Brunswicensem bello devincit.

Celebris per id tempus Gerhardus de Monte Hildesiensis Episcopus, vir toga sacra non minus quam militari manu egregius pro defensione Ecclesiæ, cui hoc anno bellum fuit cum Magno, Duce Brunswicensi, perpetuo ejus diœcesis hoste. Traxerat is in societatem armorum Theodoricum Magdenburgensem Archiepiscopum, & Halberstadiensem Episcopum, multosque Saxoniæ proceres, quorum copiis auctus processit in Hildesiensem Episcopum. Et ille licet exiguis copiis instructus, ausus est rem prælio committere, confisus patrocinio B. Virginis, cui sese & Episcopatum commendarat. Trepidante ad egressum urbis milite, manicam suam, in qua reliquias gerebat, manu tangens, fidite, inquit, magnus mihi in hac manica sociorum militum adhuc numerus est. Ita in aciem progressus cum 500 militibus prosternit validissimum Ducis exercitum; cæsique eo prælio 1500 Brunswicensium, interque ceteros captus Halberstadiensis Episcopus; & quia is celebris Philosophus, & Hildesiensis præstans Rhetor erat, militum vulgique jocus fuit, victam esse garrulam Logicam a Rhetorica.

Annus Christi 1377.

Gregorii XI. Pont. 7. Caroli IV. Reg. 32. Imp. 23. Henrici Spegelii Ep. Pad. 17.

Sedes Apostolica ex Galliis Romam refertur. *Odoricus Rainald. in histor. Eccles. Histor. Rom. Pontif Nauclerus & alii. Theodoricus de se in Nemore Unionis. Meibom. in præfat. in opera ejus lib. 10. Crantz. lib. 10. Metr. c. 11 Cuspinian. in Ottone M. Fabrit. l. 1. Orig. Saxon.*

Lætus subinde illuxit annus septuagesimus septimus supra millesimum trecentesimum, quo Gregorius XI Pontifex ex Galliis, monitis Catharinæ Senensis & Brigittæ, quæ tum sanctitatis fama clarebant, Sedem Apostolicam secum Romam retulit, postquam magno Christianæ Reipub. turbamento supra LXX annos Avenione hæserat. Urbem Pontifex obviam effuso Magistratu, populoque Romano XVII Jannuarii ingressus. Pontificem ex Galliis Romam assectatus Theodoricus a Niehem, ortus ex Oppido Niehem diœcesis nostræ Paderbornensis, veteri Niemiorum familia, eruditione scriptisque, ut ætas illa tulit, non minus clarus. Is per triginta septem annos sub quinque Pontificibus, Gregorio IX, Urbano VI, Bonifacio IX, Innocentio VII, Gregorio XII in curia Romana versatus, & plerumque Secretarii munere functus, postremum a Bonifacio Pontifice Ferdensis Ecclesiæ in Saxonia Episcopus impositus est; quemadmodum hæc tempori memorabimus, falliturque Georgius Fabritius, a quo Magdenburgensis asseritur Niemius.

Pax inter Archiep. & Colonienses opera Trevirensis Archiep. coalescit.

Bellum quod anno superiori inter Archiepiscopum & Colonienses exarserat, Trevirensis Archiepiscopus, cujus summa post Imperatorem auctoritas erat in Imperio, ad pacis compositionem deduxit; ultroque se arbitrum obtulit; additusque illi Conradus Bransbergius supremus ordinis S. Joannis per Germaniam Magister. Horum studio atque labore 16 Februarii pax inter Archiepiscopum & Colonienses certis legibus convenit; quæ tamen haud diuturna fuit; altius enim hoc vulnus ex priori bello impressum, quam ut subitario hoc emplastro persanari posset.

Archiep. Colon. Mareschalli Ducatus Westphaliæ munus,

Eodem quoque mense Fridericus Coloniensis Mareschalli munus, quod a Cunone Trevirensi Archiepiscopo Henrico Episcopo nostro oppignoratum impositumque supra diximus, redemit, trans-

transtulitque in alium. Summa, qua id pignori cesserat, quinque millium & sexcentorum florenorum erat; eam ex parte numeravit Archiepiscopus; restabatque primum summa 2400, deinde 500 florenorum; cui cum ex tempore solvendo non esset, obligavit, cessitque Episcopo nostro & Ecclesiæ Paderbornensi mediam partem oppidi Ludæ, castri Cugelberg, & Almeni. Quemadmodum hæc festo D. Agathæ utrimque convenere, & in tabulas relata sunt; in quibus fatetur Archiepiscopus se id necessitate coactum facere; seu quod Henrici Episcopi nostri ætas in senium vergeret: seu quod a suis urgeretur, indecorum censentibus, Mareschalli munus & castra in vicini aliorumque Episcoporum manibus relinquere.

Henrico Ep. Pad. oppignoratum, redimit.

Neque per id tempus Westphalia bellis vacua fuit; mense quippe Julio Wilhelmus Comes Montium, Wilhelmus Dux Juliæ, Comes Clivensis, aliique proceres fœdere inter se inito conflarunt copias, quibus Tremoniam obsedere, injectisque grandium lapidum globis civium domos lacerarunt, civibus ad omnia interritis. Causa belli erat, quod Montium Comes ante urbis portas captus, spoliatusque, id civium dolo & conspiratione factum diceret. At cum oppugnatione urbis nihil proficerent, & Magistratus juramento civium innocentiam probaret, facta pace recessere Comites.

Tremoniæ obsessio, Magistratu suam civiumque innocentiam probante, solvitur.

Sed longe gravius bellum recruduit cum Strombergensi Burgravio, & Teclenburgensi Comite Ottone. Is enim Burgravium, publicum Westphaliæ prædonem a Cæsare proscriptum, non modo receperat in arcem Rhedanam ad novam prædæ licentiam, sed & ipse diœcesin Osnabrugensem vicinosque Episcoporum agros spoliis divexabat. Florentius Monasteriensis Episcopus imploratis Osnabrugensis & Paderbornensis Episcopi auxiliis, Teclenburgicum aggressus, castrum Halstenbecanum, quod Comes in ejus diœcesi intraque parœciam Ostbeveranam obluctante Episcopo erexerat, Calend. Maji expugnat, funditusque evertit. Inde in Comitatum Ottonis progressus, Gronenbergam, Wedam, Vordam, aliasque arces, quas pignorum prætextu Osnabrugensi eripuerat, ipse & Theodoricus Marcanus Osnabrugensium Administrator uno expeditionis impetu recipiunt. Ac tanta hæc exacerbatione agebantur, ut captivos utriusque ex vicina arbore suspenderent. Divisis deinde copiis, Theodoricus Versmollensi, Florentius Rhedanæ arci expugnandæ imminebat; cum Teclenburgicus supplex ab utroque pacem petit. Quæ ea lege data: Stromberga maneret Episcopo Monasteriensi: castra expugnatata relinquerentur Osnabrugensi: Comes Burgravium e suis finibus & locis ejiceret, nec inposterum consilio auxiliove adesset: damna hactenus utrique diœcesi illata certa pecuniæ summa sarciret; quæ cum Comes non præstaret, altero ab hinc anno bellum est resumptum.

Novum contra Episcopum Monast. bellum movet Burgravius Strombergensis.

Ac postquam Melchior Osnabrugensis a Pontifice translatus abiit ad Suerinensem Episcopatum; Canonici Osnabrugenses una suffragiorum consensione elegere Theodoricum Hornium Præpositum ejusdem Ecclesiæ, virum magnanimum, multisque virtutum ornamentis conspicuum. Atque hujus electionem ubi Pontifex ratam habuit, Theodoricus Marcanus ultro Administratoris munus posuit, potuitque facilius pati sibi præferri e nobilitate delectum Episcopum ob virtutum merita, quam Ducem Brunswicensem, qui præter generis claritudinem nihil dignum inferret in sacrum Episcopi thronum.

Melchiori ad Suerinensem sedem translato in Episcopatu Osnabrug. subrogatur Theodoricus Hornius.

Per Autumnum hujus anni Carolus Imperator, ætate jam gravis, Wenceslaum fratrem Brabantiæ Ducem, & Galliarum Regem nepotem suum invisurus, iter ex Bohemia per Saxoniam suscepit; tandemque una cum Imperatrice & Wenceslao filio perlustratis ceteris Saxoniæ urbibus, & Episcoporum sedibus, ad Visurgim accessit; cujus adventus eo lætior fuit omnibus, quod nec ipse jam in trigesimum secundum annum regni sui, nec alius a multis annis Cæsar in his regionibus visus; quo tamen priscis regibus & Imperatoribus nihil frequentius fuit, aut ipsis Imperatoribus salubrius ad gentis nostræ animos sibi conciliandos. Igitur ut ante biennium Lubecam, & Septentrionis regiones; ita nunc has inferioris Saxoniæ partes magno Episcoporum, Principum, ac procerum comitatu, veterumque Cæsarum ritu, tandem perlu-

Carolus Imp. Westphaliam transit.

 stravit,

stravit, & jus dixit; transitoque Hildesio & a Gerhardo de Monte ejus loci Episcopo deductus, mense Novembri Mindam intravit, sumpto hospitio apud Patres Dominicanos, quibuscum triduum familiariter vixit, delectatus viris in eo Cœnobio religiosis doctisque, quorum apud Carolum, cum & ipse raro Cæsarum ornamento doctus esset, magna semper æstimatio veneratioque fuit. Ibi cum recoleretur Henrici de Hervordia, ejus Cœnobii Monachi, scriptorisque celebris, memoria, monstrarenturque historiarum volumina, quæ istic conscripserat, jussit aperiri sepulchrum, ossaque cum tumba transferri in templi chorum, & honoratiori, ut supra retulimus, loco condi.

Quem Mindæ accedunt Henricus Spegelius Ep. Pad. & Henricus Ep. Verdensis.

Mindam usque obviam processit Imperatori Henricus Episcopus noster; ubi & Henricus Verdensis Episcopus accessit; uti ex diplomate Caroli Imperatoris, quod Widekindo de Monte, præclaro eorum temporum Mindensi Episcopo, xv Decembris dedit, certum est. Id vero egregium diploma, quia communi Episcoporum Saxoniæ consilio rogatuque pro libertate Ecclesiastica adversus iniquissima Ducum quorundam ac Comitum & urbium decreta, impetratum est: & depravatissimos sæculi ejus, inclinantesque ad hæresin, quæ post secuta est, mores exhibet, operæ pretium erit hoc loco recitare.

Diploma Caroli datum Widekindo Mindensium Ep. pro libertate Ecclesiastica.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter Amen, Carolus quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex ad perpetuam rei memoriam. Etsi imperialis benignitatis clementia quorumlibet devotorum fidelium, quos sacrum Romanum ambit Imperium, ex officio debito teneatur necessitatibus & injustis oppressionibus consulere, & de opportunis remediis providere. Ad illos tamen permaxime dirigitur nostræ mentis affectio, quos indebite pati cognoscimus, quorumque oppressionibus status Ecclesiasticæ libertatis, quem semper nostris temporibus augeri voluimus, enormiter enervatur, & quasi ad nihilum redigitur. Minus juste sane ad nostræ Serenitatis audientiam pro parte honorabilium Prælatorum, *Canonicorum & Clericorum Minden. civitatis & diœcesis insinuatione querulosa suppliciter est deductum: Quod seculares quidam in potestatibus et officiis publicis constituti, videlicet Duces, Comites, Barones, milites, & Sculteti, & alii domini temporales: Nec non Consules civitatum, Oppidorum, villarum, & locorum Rectores diœcesis prædictæ, Dei timore postposita statuta singularia, iniquas ordinationes motu proprio, ac temeritate præsumptuosa de facto contra personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum & locorum Religiosorum libertates & privilegia condiderunt & condunt, eisdemque publice & de facto insistere præsumpserunt & præsumunt ausu temerario & nephando quotidie contra legitimas civiles & Canonicas sanctiones, ut, puta. Quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferantur, neve Clerici in sacris constituti ad agendum seu testificandum in civilibus, & maxime in piis causis, aliquatenus admittentur, quodque excommunicati Laici & publice denunciati in civili foro minime repellantur, nec in eorum consulatus officio ac aliis actibus secularibus evitentur: Item prædicti Domini temporalis Consules & Rectores per secularem potestatem Ecclesias & personas Ecclesiasticas capiunt, & capi procurant: Res & bona Clericorum occupant & arrestant, oblationes fidelium diminuunt & restringunt, exactiones & tallias indebitas de bonis & reditibus* Ecclesiarum *exigunt & extorquent, stationes immoderatas cum multitudine nobilium in bonis Ecclesiarum & piorum locorum faciunt, vecturas currrum & evectiones multiplices bonis ipsius imponunt contra Ecclesiasticam libertatem, possessiones Ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum devastant incendiis & rapinis, contractus inter Clericos & Laicos legitime factos ad libros civitatum, villarum & locorum recusant inscribere, ac sigillare, donata & legata ad fabricas & Ecclesiarum structuras contra voluntatem prælatorum & aliorum, quorum interest, præsumunt usurpare contra justitiam in fraudem & odium Clericorum, confugientes ad Ecclesias, Cœmeteria, & ad loca libertatis Ecclesiarum inde extrahere contra Imperiales sanctiones præsumunt. Cum igitur hæc omnia & singula, & quævis alia similia, nec non quæcunque secuta sunt, & sequi possunt, ex iisdem sint & fuerint solum de facto ac temere attentata, & per sacras civiles, & Canonicas*

*nicas sanctiones reprobata expresse: Nos ea omnia & singula de Principum, dominorum, Comitum, Baronum, fideliumque nostrorum consilio ex certa scientia tenore præsentium & auctoritate Imperiali cassamus, irritamus, adnullamus, cassaque, irrita & nullius esse momenti penitus declaramus, dicimus, & nuntiamus expresse, præsenti edicto perpetuo valituro seriosius inhibentes, ne hujusmodi aut eorum similia de cætero dicti domini temporales attemptare præsumant, præcipientes nihilominus sub indignatione Imperialis banni universis & singulis dominis, militibus, Consulibus, potestatibus, officiatis, & in officiis publicis constitutis, quatenus mox visis aut intellectis præsentibus dicta eorum statuta & ordinationes, *sicuti præjudicium Ecclesiasticæ libertatis ædita sunt, omnino revocent & de luce tollant, quodque secundum ea non judicent amplius, nec sententias dictent, aut eisdem in judicio vel extra, quomodolibet per se & contra Ecclesiasticam libertatem potiantur. Item pronunciamus & declaramus Imperiali auctoritate, quod quicunque, cujuscunque status vel conditionis extiterit, ausu sacrilego & propriæ temeritatis audacia Sacerdotem vel Clericum, secularem vel religiosum, diffidaverit, proscripserit, captivaverit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujusmodi malitiam perpetrantes scienter receptaverit, seu consilium, auxilium, vel favorem in his eis præstiterit, & pro causa criminali & civili quæstionum in judicium seculare & specialiter ad judicium, quod dicitur Frydius, quod nulla temporis præscriptione, vel regali aut Imperiali edicto seu judicii confirmatione contra personas Ecclesiasticas seu Clericos per quamcunque consuetudinem introduci volumus trahere præsumpserit, vel ratione dictæ consuetudinis seu potius corruptelæ extra præfatum judicium contra Clericos in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis aliquid attemptaverit, præter pœnas a sacris Imperialibus, & Canonicis sanctionibus eis inflictas, decernimus hos imperiali edicto ipso facto infames, & omni honore privatos, nec ad placita vel consilia nobilium aliquatenus admittendos, & actorem, vel actores tales a jure suo cadere, ac judicatum non tenere, judiciumque judicandi potestate privatum & bannum Imperiale incidisse pronuntiamus. Verum quia parum esset jura condere, nisi essent, quæ tenerentur, eadem auctoritate Imperiali prædicta universis Principibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & specialiter, Colonien. Moguntinen. Magdenburgen. & Bremen. Archiepiscopis, Monasterien. Osnaburgen. Hildensemen. Paderburnen. Minden. Lubnen. Verden. & Suerinen. Episcopis. Nec non omnibus Saxoniæ Luneburgen. & Brunswicen. Ducibus, Landgravio Hassiæ, nec non de Marcka, de Monte, de Hoja, de Teckoneburg, de Schobenburg, Wernengerode, Holtzatiæ, & Redenstein Comitibus, quibus & eorum cuilibet vices nostras committimus in præmissis per præsentes, & eis sub obtentu Imperialis gratiæ præcipimus & mandamus, quatenus toties, quoties pro parte dictorum prælatorum Canonicorum & Clericorum, vel alicujus ipsorum fuerint requisiti, eisdem pro toto suo posse assistant, & faciant, quod præmissa committentes, quicunque fuerint, pœnis prædictis puniantur realiter, & cum effectu, quatenus ...... exemplo perterriti similia de facile non attemptent. Præterea omnes & singulos Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum prædictarum vasallos & feudatarios cujuscunque ordinis, gradus, vel conditionis existant, qui contra Ecclesiam vel personas Ecclesiasticas ipsius Minden. Ecclesiæ, Civitatis & Diœcesis, a quibus feuda eorum tenent, aliquid fecerint de præmissis, seu ea facientibus si propter hoc excommunicati denunciantur, vel alias adstiterint quovis modo, dummodo de hoc servato juris ordine conjuncti fuerint, denunciamus & decernimus eo ipso suis feudis sive beneficiis esse privatos, eosque præsentis constitutionis edicto privamus perpetuo, dantes Ecclesiæ seu Ecclesiasticis personis antedictis dicta feuda concedendi aliis personis laicis fidelibus & utilibus liberam facultatem. Volumus etiam, hortamur, & requirimus Episcopos & prælatos Ecclesiasticos, ut hanc nostram legem & constitutionem in synodis & Ecclesiis publicari procurent, ne in præmissis per simulatam ignorantiam suas malitias valeant excusare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram cassationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, nec non pronuntiationis, & declarationis paginam infringere,*

* *an. sicubi in?*

gere, aut ei ausu temerario quomodolibet contraire sub pœna Imperialis nostræ indignationem gravissimam, nec non quinquaginta marcarum auri purissimi, quas ab eo, qui contra fecerit, totiens quotiens fuerit contrafactum, irremissibiliter exigi, & earum medietatem Imperialis nostræ ærarii sive fisci, residuam vero partem injuriam passorum usibus volumus applicari. Signum serenissimi Principis *& Domini Dni Caroli quarti Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi Bohemen. Regis. Testes hujus rei sunt venerabilis Gerhardus al.* Borherdus *Hildesemensis, Heinricus Werdensis, & Heinricus* Paderbrunen*sis Ecclesiarum Episcopi. Illustres Albertus Saxoniæ, & Lunenburgen. & Wentzelaus Opaviæ Duces, spectabiles Borchardus de Hardeck, Borchardus de Hoja, Buso, & Heinricus de Schrapelow Comites. Nobiles Otto advocatus de Monte,* P*etrus de Wartenberg dictus dechost Imperialis curiæ nostræ Magister, Thuno de Colditz Cameræ nostræ Magister, Hintzo de Lipa, Albertus de Sterenburg, Simon de Lywen, Busko de Azuzan, Bussueto de Bistritz, Altzardus de Busche, Dapifer in Ravensberge, Heinricus de Ezigelen, & alii quamplures nostri & Imperii sacri Principes, Comites, Nobiles, & fideles præsentium sub Imperialis Majestatis nostræ sigillo testimonio literarum. Datum* Minde, *Anno Domini Millesimo tricentesimo septuagesimo septimo, Indictione quinta decima, XV Calend. Decembris, Regnorum nostrorum Anno tricesimo secundo, Imperii vero vicesimo tertio. De Mandato Domini Imperatoris Nicolaus Cameracensis Præpositus.*

Carolus Imperator Widekindi M. monumentum altius eductum exornat. Minda Imperator Bilfeldiam & Hervordiam profectus cum aula, & Principibus; at istic ubi didicit, antiquitatum amans, in vicino Angariæ vico Widekindi M. avitam sedem ex vetustis arcis ruderibus monstrari: adhæc Basilicam, quam ille D. Dionysio sacram una cum Collegio Canonicorum construxerat, in eaque Widekindi ipsius sepulchrum conspici, quo magni illius Saxonum bellatoris ossa contegantur; cupidus visendi, eo divertit, reperitque antiquo opere monumentum e terra altius erectum, cui superne incumbebat Widekindi effigies lapidi insculpta, sicuti hodiedum aspicitur. Verum cum hæc omnia vetustate deformata videret Imperator, tantoque heroi ad posteritatis memoriam augustiora deberi judicaret, totum monumentum quinque pedes altius e terra eductum, & quatuor utrimque columellis interjectisque trophæis exornatum, longe fecit magnificentius: addiditque duo insignia, quorum alterum ad caput Widekindi cubantis, aquila cum liliis Caroli M. Imperatoris & Francorum Regis; alterum fulvus Leo in puniceo campo, regni Bohemici atque ipsius Caroli IV signum. Sicuti hæc omnia Ferdinandus Episcopus noster in suis monumentis Paderbornensibus accuratissime ad omnem posteritatis memoriam exhibuit.

Litem Hervordiæ inter Abbatissam & Ducem Saxoniæ dirimit. Inde Carolus Hervordiam regressus, controversiam, quæ inter illustre Virginum Collegium & Albertum Ducem Saxoniæ Angariæque intervenerat, præsente Duce cognovit. Et vero cum per id tempus a morte Abbatissæ nondum alia subrogata esset, jussit primum Imperator ire Virgines in suffragia; delectaque est Hildegundis, cujus solertia producta sunt antiqua Cæsarum & Pontificum diplomata, Conradi cumprimis II. Regis, & Adriani Pontificis; quibus ad Imperatorem delatis, perlectisque, Imperator palam pronunciavit Albertum Saxoniæ & Luneburgi Ducem Mareschallum suum nihil habere juris in oppidum Hervordiense; eo quod Pontificum & Cæsarum privilegiis ab omni Principum potestate exemptum, totumque jurisdictioni Abbatissæ assertum esset. Sicuti hac super re literarum instrumenta nobiscum communicata habemus, & multis testibus consignata. Ac priusquam discederet Imperator, Wldekindum Mindensem Episcopum, ob præclara erga se & Imperium merita, telonio Oppidi Petershagii donavit. Adsunt in hanc rem Imperatoris tabulæ, germanico idiomate scriptæ, Hervordiæque consignatæ, sacro D. Elizabethæ die, qui XIX Novembris agitur.

Cæsar Paderbornæ ab Henrico Ep. excipitur, alibique ab aliis Post illa Paderbornam digressus Imperator, & quod Gobelinus noster scribit magnifice ab Henrico Episcopo, Clero, & civibus est exceptus, tractatusque. Et quia Episcopus noster

Mindæ

Theodoricus a Niem. Gobelinus. Chron. Tremon. Westhovius. Mindæ per reliqua itinera Imperatoris comes negotia sua cum Imperatore pertractaverat, festinaretque iter in Brabantiam Cæsar, altero die, ut Gobelinus noster refert, se in viam dedit, Susatum profectus. Inde Tremoniam concessit, deductus ab Henrico Spegelio Paderbornensi Episcopo, magnificeque a Magistratu & Clero susceptus, urbem intravit. Triduum ea in urbe permansit Cæsar. Rursumque festinatis itineribus pridie S. Andreæ trans- *Pontanus lib. 8 Gelr. p. 315.* gressus Rhenum, Juliaci Wilhelmo Ducis Juliæ, & Mariæ Gelriæ filio ducatum Gelriæ & Comitatum Zutphaniæ post septennii controversiam adjudicavit. Quam in rem Caroli diploma recitat Pontanus in Gelricis. Juliaco Lovanium properat, ubi fratrem Wenceslaum Ducem Brabantiæ convenit, ab eoque Cameracum versus deductus est in viam; qua in urbe celebratis Christi Natalitiis, perrexit in Gallias.

Annus Christi 1378.

Urbani VI. Pont. 1. Caroli IV. Imp. ultim. Wenceslai Reg. 1. Henrici Spegelii Ep. Pad. 18.

Urbanus VI. Pont. Antipapa Robertus Gebennensis, Clemens VII. dictus. *Odoricus Raináld. in histor. Eccles. Spondanus Tritbem. in Chron. Hirs. Spanheim. Chron. M. Belg. Paralip. Ursberg. Crantzius Gobelin. ætat. 6. Theodor. a Niem. Brovver. lib. 18. annal Cleinsorg. in Chron.*

Proximus dehinc annus Gregorii XI Pontificis, & Caroli IV Imperatoris obitu Christianæ Reipubl. funestus accessit. Sublato enim 27 Martii Gregorio Pontifice, Clerus populusque Romanus post tot Italiæ funera turbasque Romanum, aut certe Italum Pontificem rogant; electusque est absens Bartholomæus Butillus Neapolitanus Barrensium Archiepiscopus, qui Urbani VI nomen tulit. At Gallicani Cardinales indignati genti suæ honorem præripi ac spem, revocandi Apostolicam sedem in Gallias, quam Gregorius primum Romam reduxerat, consilia iniere, factaque secessione apud Fundos Robertum Gebennensem Pontificem appellant, quem & Clementem VII dixere. Inde fœdum & diuturnum schisma per quadraginta circiter annos fuit, quando alii veri Pontifices Romæ, alii Pseudopontifices, Clemens VII, Benedictus XIII, Clemens VIII, Felix V, Avenione in Galliis consedere. Interim Itali, Germani, Lusitani, Ungari, Angli, Belgæ, Poloni & Septentrionalia regna, pars maxima orbis Christiani, Urbanum VI amplexi: Gallia, Hispania & Sicilia Clementi Pseudopapæ adhæsit. Shismatis hujus initium scripsere Theodoricus Niemius, & Gobelinus, ambo Paderbornenses, ac tum simul in aula Pontificis versati; quorum neuter tamen alterius uspiam meminit: seu id fortuito factum, seu partium studio fuerint diversi. Sane Urbanum VI, quem magnopere laudat Gobelinus, & ab omni labe absolvit, hunc Theodoricus Niemius ubique & multis aculeis figit, & multis vitiis factisque pravis obnoxium introducit. Scriptor in Pontifices acerbus, & iniquior etiam in multis, quam ut fidem faciat; sed tanto gratior hæreticis nostrorum temporum, quibus nihil acceptius, quam Pontificum vitia exaggerari; eoque cum plausu ab his in lucem protractus.

Urbanus Pontifex ut primum throno impositus fuit, & Romæ salutatus, dedit ad totius Christiani Imperii Episcopos & Principes literas, quibus se rite electum & in sede Apostolica collocatum significavit, proscripto simul damnatoque Clemente Pseudopapa. Ejusmodi quoque literas scripsit ad Fridericum Coloniensem Archiepiscopum, & provinciales ejus Episcopos. Hunc in modum ad Moguntinum, Trevirensem, Bremensem, Magdenburgensem, Archiepiscopos perscriptum; totamque Germaniam traxit in fidem obsequiumque sui. *Binius 3 p. Concil. Chapeav.*

Carolus Imperator, quem per Saxoniam in Gallias properasse retulimus, magnifice ac regie una cum Wenceslao filio a Francorum Rege Parisiis exceptus fuit. Causa hujus profectionis traditur fuisse, seu ut carissimum nepotem suum Carolum V Francorum Regem inviseret; seu ut Wenceslao filio, cui unice studebat, Francorum benevolentiam compararet. Et Carolus Imperator, ut Gallorum Regem sibi arctius devinciret, Carolum Regis filium vicarium perpetuum Arelatensis regni designavit, sceptro, uti res docuit, cum titulo abalienato; tanquam nondum satis patrimonium Imperii ab eo Imperatore accisum fuerit. Tanta inanior post titulus Trevirensi Archiepiscopo, qui se *Nauclerus Æmilius lib. 7. Brovver. lib. 18. ann. Trev. Paralip. Ursberg.* Carolus Imp. regnum Arelatense imprudenti consilio, transfert ad Gallos.

se hactenus Arelatensis regni Archicancellarium scripsit. Post multa colloquia & convivia, firmata inter Carolum Imperatorem & Carolum Francorum Regem jurejurando amicitia. Imperator regiis impensis ex Gallia reductus, rediit in Bohemiam; & Pragæ hoc ipso anno vita exuitur. Diem mortis alii eundem volunt, quo Gregorius Pontifex XXVII Martii obiit; licet alii in pervigilio D. Andreæ extinctum tradunt. Princeps fuit pietate, rerum peritia, conditis legibus, eruditione, & linguarum notitia bonis potius quam strenuis & bellicosis Imperatoribus accensendus.

Moritur Pragæ. *Cuspinian. Calvisius. Aeneas Sylvius. Chron. Sclav. Brevver. l. 18. Ann. Trev.*

Patri in Imperio successit Wenceslaus, degener filius, homo corpore & animo deformis, totus ignavus, ventri & vino deditus, & per omnia voluptatum & libidinum vitia pessundatus; cui nulla cura publici boni: post Henricum IV & V Cæsares, deterrima labes Imperii. Hinc eo fatali Imperatore legum confusiones, tumultuaria nobilium bella, factiones potentum, rapinæ, cædes, quæ jam sub patre invaluerant, multo calamitosius grassabantur. Auxit hæc mala fœdum Schisma, quod nullum a Wenceslao remedium habuit. Accessit pestilentissima Hussitarum hæresis, Pragæ inter ejus otia & libidines nata; qua Bohemia pessundata, totumque Imperium tot cladibus afflictum laceratumque fuit. Et hunc Imperatorem per 20 annos ferre necesse fuit, donec bis exauctoratus regressusque ad gubernacula, postremum ab Electoribus Imperio deturbaretur. Quæ deinceps, cum Turcarum Imperator Thessalia ac tota Græcia potitus, sub hoc ignavo Rege Wenceslao ex ipsorum malorum conspectu multo tristius se offerrent.

Carolo defuncto succedit Wenceslaus, labes Imperii

Ceterorum hoc anno intestina, ut hactenus factum est, continuata sunt bella cis Rhenum. Wilhelmus Juliæ Dux, a Carolo Imperatore Gelria donatus, Gennepianum Brederodii castrum una cum patre Wilhelmo obsidere aggressus; id cum ceteri non ferrent Gelriæ hæreditate exclusi, Duce Woltero Vorstio, auxilia Marcanorum, Clivensium & Westphalorum contraxere. Quo cognito, Juliæ Duces hostibus obviam progressi, conserto prope Calcariam prælio, sibi adversantes obtrivere. Capti supra 70 militares viri. Gelria exinde Juliæ conjuncta mansit.

Dux Juliæ, cæsis hostibus suis, Gelriam retinet. *Pontan. l. 8 Gelr. Teschem. p. 514.*

Trans Rhenum Florentius Monasteriensis Episcopus arma, quæ hactenus induit adversus tumultuantes nobiles prædonesque, vertit primum in Joannem Solmis, Ottensteinii castri Dynastam, ceterosque prædatoriæ factionis homines, a quibus Embslandia diripiebatur; hos ille celeritate oppressit, captosque grandi pecuniæ summa mulctavit. Inde ad Calend. Novembris, junctis cum Friderico Coloniensi Archiepiscopo copiis, castrum Godackerianum obsidet, deditumque in potestatem accepit. Mox castra Wassenbergam ac Malemas publica prædonum receptacula expugnat ac diruit.

Florentii Ep. Monast. bella hoc tempore. *Chronica Monaster. diversa.*

Idem Henrici Episcopi nostri hactenus labor fuit. Nam postquam vicinorum circum Comitum vis compressa fuit, restabant Dynastarum & nobilium prædonum castra arcesque disturbandæ. Quam in rem Fridericus quoque Coloniensis Archiepiscopus, & Bodo Corbeiensis Abbas cum Henrico Episcopo conspirabant. Jam enim Reinero Corbeiensium Abbate mortuo, qui Henrico Episcopo nostro, ut diximus, successerat, ab anno nimirum MCCCLXXIII subrogatus notatur Bodo, vir religione non minus quam publicis rebus tractandis præclarus. Magnaque tum erat conjunctio Paderbornensis Ecclesiæ cum Corbeiensibus, mutuaque se ope adversus hostiles prædonum incursus sub præsidio Coloniensis Archiepiscopi tuebantur. Et Henricus Episcopus noster, quod ex Abbate Corbeiensi ad Paderbornensem Ecclesiam transvectus esset, singulari semper patrocinio complexus est Corbeienses; habebatque per id tempus Ottonem Spegelium fratrem Præpositum Huxtariensem vinculo obligatum Corbeiensibus, quod opulentam illam Præposituram, quam feudum Coloniensium in publicis tabulis fatetur, beneficio Abbatis possideret.

Henrici Ep. Pad. conjunctio cum Abbate Corbeiensi.

ANNUS

Annus Christi 1379.

Urbani VI. Pont. 2. Wenceslai Reg. 2.
Henrici Spegelii Ep. Pad. 19.

Odoricus Raynald. in histor. Eccl. Petrus Minorita. Radulph. Gobelinus ætat. 6. c. 75 Conventus Francofurtensis, in quo Urbanus VI. verus Pontifex a Rege & Electoribus agnitus. Et telonia quædam abrogata. *MSS. P. Mauritii de Bueren ex Spirensi tabulario.*

Altero dehinc Wenceslai Regis anno, cum serperet per Germaniam schismatis malum, repertique essent cum Leopoldo Austriæ Duce Principes & Comites, qui Clementis Pseudopontificis partes sequerentur, ea vero dissensione, ne Germania turbaretur, Cuno Trevirensis, Fridericus Coloniensis, Ludovicus Moguntinus Archiepiscopi, ceterique Episcopi ac Principes celebrem Francofurti conventum habuere, in quo coram ipso Wenceslao Rege causa utriusque Pontificis disceptata est. Et Wenceslaus, quia ex ultima Caroli patris voluntate Urbanus illi commendatus erat, pro Urbano pronunciavit. Quem mox alii Electores, Episcopi & Principes verum Pontificem renunciavere colendum; sancitumque ne ulla cum Clemente Pseudopontifice communicatio haberetur. Extat hac super re præclara Friderici Coloniensis Archiepiscopi epistola 25 Julii Lintzii data ad Leodienses, in Urbani fide vacillantes, ne faces schismatis inter se spargi paterentur. Eo in Comitio Wenceslaus Cæsar 2 Calend. Martii, ad querelas mercatorum, telonia, quæ Dusseldorpii Carolus pater Wilhelmo Comiti de Monte, & Rurorti Engelberto Marcano Comiti permiserat, publicis literis abrogat, promittitque Friderico Coloniensi Archiepiscopo nulla se etiam sine ejus assensu cuiquam deinceps indulturum; ipsum deinde Fridericum Archiepiscopum post fidem juratam regalibus exornat, omniaque simul Coloniensis Ecclesiæ privilegia instaurat.

Gobelin. ætat. 6 c. 72 Ertvvin. in chron. Osnabr. Chron. Monast. Episcopi Westphaliæ Comitem *Tecklenburgensem* Rhedæ obsident, ob defensum Burgravium Strombergensem.

Bellum quoque hoc anno a tribus Episcopis, Florentio Monasteriensi, Henrico Paderbornensi, Theodorico Osnabrugensi resumptum in Ottonem Teclenburgensem Comitem, & Burgravium Strombergensem. Accessere Episcopis, Engelbertus & Theodoricus Marcani Comites. Sollicitatus ex priori fœdere Coloniensis Archiepiscopus, incertum qua ex causa, se subtraxit, auxiliari tamen milite submisso. Sed validæ sat copiæ in unum contractæ adversus hunc unum Teclenburgensem Comitem; nec alia belli causa, eaque justa fuit; quam quod Comes Burgravium Strombergensem, publicum prædonem, & a Cæsare ob flagitia proscriptum ante biennium, recepisset in arcem Rhedanam, aleretque per biennium in societatem prædarum, ad vexandas circumjacentes Episcoporum regiones. Igitur tres Episcopi admotis copiis & machinis Rhedam Oppidum, ut Gobelinus refert, occupatum destruunt, arcem vero in sextum mensem obsidione clausam oppugnant. Teclenburgicus ubi ad extrema rem deduci, nec Episcopos, qui obsidioni præsentes erant, quicquam vidit remittere; cœpit per arbitros agere de compositione, & ingentem vim pecuniæ offerre, ad obsidionem solvendam ac se liberandum. Id cum Monasteriensis & Osnabrugensis acceptarent, displicuit Paderbornensi; seu quod arcem ad fines trium Episcoporum sitam, & tot prædis hactenus infestam funditus everti; seu quod Burgravium captum in manus Victorum tradi maluerit: seu alias ob causas, quas Gobelinus noster non retulit. Et quia ceterorum Episcoporum prævaluere sententiæ, soluta est obsidio; arx Episcopis dedita, retentaque, dum Teclenburgicus pactam pecuniæ summam penderet, arcemque redimeret. Extat enim in tabulario nostro Henrici Episcopi scriptum hoc anno MCCCLXXIX. feria secunda post D. Ægidii Abbatis diem ab ipso & Capitulo consignatum, & a Præposito, Decano, & cæteris Canonicis approbatum; quo testatur tantum juris esse Theodorico Osnabrugensi Episcopo, ejusque Ecclesiæ, quantum sibi in pecuniæ summa, qua Potho Monasteriensis Episcopus, Florentii Successor, arcem Rhedanam oppignoratam tenet.

Quippe Florentius Episcopus cum oppugnationi arcis assidet, literas ab Urbano Pontifice accipit, quibus ad Episcopatum Ultrajectensem capessendum vocabatur; ut vel eo compositio accelerata, & arx eo præsente in manus Ecclesiæ Monasteriensis tradita videri possit.

Burgravii Strombergensis bona inter varios dividuntur

Burgravius, quem maxime illa oppugnatio spectabat, seu facta compositione dimissus, seu elapsus, trans Visurgim, Ertwino teste, profugit, receptusque a Ducibus Brunswicensibus, in Grubenhagen castrum aliquamdiu delituit. Postremum etiam, ut ex aliis verisimile redditur, in diœcesin Monasteriensem rediit. Nam his literis, quæ anno 1493 datæ sunt, memorantur Ludolphus de Went miles, Joannes Burgravius Strombergensis, Henricus Burgravii filius, Lubertus, Fridericus, Wernekinus, Henricus, Hermannus, Henrici de Went filius. Et altero sigillo impressæ tres aves, altero tres pilei; quorum illud Burgraviorum, hoc Wentiorum insigne erat.

Ceterum Burgravius, potens eorum temporum prædo, magna bonorum amissione mulctatus. Castrum enim Strombergense cum amplis bonorum possessionibus assertum Florentio & Monasteriensi Ecclesiæ: Reckenberga Oppidumque Widenbrugum Osnabrugensi Episcopo: Paderbornensi Episcopo pars Delbrugiæ ex proscripti Burgravii bonis cessisse traditur. Quanquam hac super re certiora literarum monumenta desiderentur.

Postremum hoc Henrici Episcopi nostri bellum fuit, & non sine magnis impensis, ut tum bella non ex tributis populi & agricolarum exactionibus, commodiori bellandi ratione; sed ex ipsis Episcoporum facultatibus gerebantur. Hinc primum decimas, deinde prædia & bona, post ipsa castra arcesque vel oppignorare, vel in feudum dare necesse fuit; interque ea hoc anno mediam partem judicii civilis in urbe Brakelensi Senatui populoque Brakelensi transcripsit. Deinde arcem castrumque Wuneberg cum oppido, dynastia, & libero judicio, acceptis ducentis argenti marcis, Luberto & Joanni Westphalen pignori dedit. Ea pecunia licet castrum VVünnenberg a Joanne Spegelio, Episcopi consanguineo, redemptum fuerit; pignus tamen debitumque mansit ad nostra tempora; donec Theodorus Adolphus Episcopus a VVestphaliis redimeret.

Henrici Ep. extrema opera.

Et Henricus Episcopus postquam sensit ætatem ex senio & multis laboribus ad extremam vitæ lineam urgeri, nihil habuit sollicitius, quam omnia sacra civiliaque in bonum Successori statum componere: debita molestiora solvere, aut redimere opportunioribus: castra præmunire; arces instaurare: ædificia absolvere. Ex hisce ejus operibus insigne monumentum hodiedum aspicitur Neuhusana arx, firma exinde Episcoporum sedes; quam munitissima, domo ex solido lapide muroque quinque pedum crasso per tres contignationes ita construxit, ut magnificæ habitationis, & præmuniti simul castelli usum præstaret.

Florentius Ep. Monast. jussu Pontificis transfertur ad Ecclesiam Trajectens. ejus obitus & laus. *Chron. Monast. Beka. Heida in Episcopo Ultraject. Chron. Windesh. lib. 1. c. 38.*

At Florentius Monasteriensis Episcopus, postquam arx Rhedana ad deditionem & transactionem deducta fuit, transcriptaque successori suo, ad imperium Urbani Pontificis rebus omnibus compositis, se ad Trajectensem Ecclesiam contulit, magno desiderio sui ex tot rebus præclare gestis relicto; quam enim aversi cum primo accepere Monasterienses, tam inviti cum lacrymis dimisere abeuntem. Trajectum VII Idus Novembris festo nimirum D. VVillebrordi, primi ejus loci Episcopi die, magna cleri lætitia ingressus, pari, qua Monasteriensem, eam quoque Ecclesiam laude ac bono annis sedecim administravit. Præsul, ut Chronici VVindesheimensis auctor scribit, exemplum disciplinæ Ecclesiasticæ, pius, modestus, parci cibi victusque, sine ullo luxu, œconomus optimus; a quo debita persoluta, obærata castra recepta, vetera præmunita, nova constructa, arces instructæ, divina ac humana pari diligentia procurata; domesticis jucundus, pauperibus facilis, Clero ac populo gratus. Excessit e vita Anno Christi MCCCLXXXXIII, pridie Nonas Aprilis, ipso Parasceves die; scriptoque testamento, reliquum thesaurum, ex quo omnia debita solverentur, D. Martini Ecclesiæ, videlicet pauperibus, cessit. Integerrimus in utraque Ecclesia Episcopus ac Princeps, immortalique laude celebrandus.

Potho a Pothenstein Florentii in Episcopatu Monast. Successor. *Gobelin.*

Florentio in Episcopatu Monasteriensi subrogatus ab Urbano Pontifice Potho a Pothenstein, gente Bohemus, homo ne linguæ quidem gnarus ejus populi, cui Episcopus dabatur; seu id Caroli IV Imperatoris commendatione;

stat. 6. c. 72 Chron. Monast. Crant. l. 10 Metrop. c. 27.

cum in aula ejus versaretur: seu VVenceslai Cæsaris gratia factum, quem Pontifex arctius sibi devincire voluerit, quod ejus auctoritate ex Francofurtensibus comitiis tota prope Germania in suas partes adducta esset. Potho Pontificis Cæsarisque favore præmunitus, cupidusque novi honoris potiundi, cum magno gentis suæ comitatu ex Bohemia in VVestphaliam accelerat; jamque in Marchiam advenerat, transito Luppia Monasteriensem diœcesin ingressurus; cum prope Hammonam turma prædonum ex Marcani nobilibus conflata incurrit in splendidum ejus Comitatum, primoque impetu in fugam disjicit; horum alii sauciati, alii capti, & quod unice quærebatur, spoliati omnes. Potho ægre elapsus Hammonam intravit; Ea nimirum per id tempus prædonum erat licentia & impunitas, ea sacrorum Præsulum contemptio. Id tamen facinus ubi Monasterium perlatum, Canonici, Senatus populusque Monasteriensis armatus Pothoni Hammonam usque obviam progressus, ereptumque e periculo honorifice in urbem introduxit, & solenni etiam ritu in cathedra collocavit, sanctius quam Marcani nobiles Pontificis & Cæsaris auctoritatem venerati. Quanquam Potho nullius frugi Episcopus, triennio non expleto, locum ultro deseruerit.

Annus Christi 1380.

Urbani VI. Pont. 3. Wenceslai Reg. 3.
Henrici Spegelii Ep. Pad. 20. & ult.

Trithem. in Chron. Spanhei. Gelen. Radulphus cap. 16. Brovver. lib. 18. Annal. Trevir. Wenceslaus R. Aquisgranum accedit, ubi denuo Urbanus Pont. contra Clementem recipitur.

Annus dehinc octuagesimus supra millesimum trecentesimum accesserat, prosperis adhuc Wenceslai Regis initiis; nisi quod sæva pestis per Bohemiam grassaretur. Quo malo funerumque aspectu Wenceslaus territus, cum Pillero Cardinale Ravennate, quem superiori anno ab Urbano Pontifice in Germaniam missum comitem moderatoremque conciliorum habuerat, ad Rhenum profectus, Moguntiam venit. Unde splendido Principum, ac procerum comitatu Coloniam descendit. Nec multum istic demoratus Aquisgranum concessit, eaque in urbe Imperiali aliquamdiu sedem cœpit. Quo & Cuno Trevirensis Archiepiscopus, ea tempestate sapientissimus præsul, & Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, aliique Electores, Episcopi, ac Principes accessere; ubi consulente Cardinale Pillero, Urbani Pontificis Legato, Clemens Pseudopontifex a Germaniæ Episcopis & Principibus explosus est, iterumque Urbanus renunciatus est verus Ecclesiæ Pastor, quem omnes in Imperio colerent Christi in terris Vicarium. Ad populi quoque pietatem accendendam ducta Aquisgrani publica supplicatio, in qua Pillerus Cardinalis augustissimum Christi corpus deportavit, illo ipso videlicet die, qui hujus Sacramenti veneratione solemnis erat.

Eo in congressu Principum Wilhelmus Montium & Ravensbergensis apud nos Comes, in ordinem Principum ac Ducum provectus est a VVenceslao Rege, ex assensu Electorum ac Principum; eaque dignitas illi ac Successoribus magnifico diplomate, quod inter Gelenii monumenta reperitur, IX. Calend. Julii confirmata est. Ita vero hoc sæculo demum tres Juliæ, Gelriæ, & Montium ad Rhenum inferiorem Comites, pari ducum dignitate ob merita fidemque Imperio præstitam exornati sunt. Marcano adhuc inter Comitum gradum relicto, etsi opibus, populis, & potentia regionis ceteris non multum inferior haberetur. Sed eo vicinis Episcopis, quibus cum hactenus continua fere bella illis fuere, metuendi assurrexere; incensaque cupiditas & æmulatio proferendi limites, & oppugnandi Episcopos.

Wilhelmus Montium & Ravensbergensis Comes ad ordinem Ducum provehitur.

Sed & hic annus postremus fuit Henrico Paderbornensi Episcopo nostro. Nam in hunc porrexisse vitam, testantur ejus tabulæ, quibus festo D. Agathæ duo prædia in præfectura Lichtenawensi Herboldo, & Friderico nobilibus in Vlechten, acceptis 80 marcis, pignori opposuit. Nec multum inde superstes XXI Martii, sacro videlicet D. Benedicti die, excessit e vita, illatus sepulchro, quod in æde Cathedrali ante aram S. Viti sibi designarat; utrumque enim divum, ex quo in familiam D. Benedicti Corbeiæ religiosus transiit, sibi per omnem vitam peculiari cultu patronum delegerat, eorumque patrocinio

Henrici Spegelii Ep. mors.

atque ope creditus est tam feliciter multa pro diœcesi sua, & Corbeiensi Cœnobio, quod tum magnopere afflictum oppressumque jacebat, confecisse. Funeri & honori juxta parentatum decorato sepulchro, cui ænea ad gratam posteritatis memoriam affixa est tabula, hisce encomii versibus pro rudis sæculi more insculpta.

Mille quadringentis bis denis inde retentis,
Præsul is Henricus, procerum flos, pacis amator,
Singula vir prudens justo moderamine gessit,
Salvus dum vixit, hanc Ecclesiam bene rexit,
Cum triplici speculo, prô jacet in tumulo.

Reperio in veteri Warburgensi Chronico annotatum Spegelium hunc antistitem festo D. Benedicti die Corbeiæ Monachum induisse, eodemque post die delectum Abbatem, deinde Episcopum, ac speculum insigne Spegeliæ familiæ, quod hi versus indicant, vitam clausisse.

Gessit Episcopatum annis omnino XIX deducendo a Martio anni MCCCLXI ad Martium anni MCCCLXXX; nam eo mense Episcopi munus adiit, & morte post exivit. Hunc præterea diem mortis consignant Necrologium Abdinghovianum & Mariæmunsterense, quorum utrumque S. Benedicti, ob beneficia, anniversarium ejus diem coluit. Annus hic supremus vitæ ejus cum ex tabulis ejus supra relatis, tum ex hac sepulchri inscriptione certus est. Quare fallitur Kersenbrochius cum Bruschio, qui anno 1378, & Gobelinus, qui anno 1379, aliique, qui in obsidione arcis Rhedanæ obiisse tradunt.

Princeps fuit acris ingenii, severus injuriarum vindex, inimicis durus, veri justique tenax, bello non minus quam pace clarus, in nullum genus hostium acrior quam prædones, quos nullibi in diœcesi consistere passus; bella non nisi ex necessitate, aut ex sociali cum vicinis Episcopis fœdere, aut eorum hortatu suscepit, eoque diœcesin a prædonibus purgatam tranquillamque successori, quantumvis multis adhuc debitis obnoxiam reliquit. Sed Princeps melior quam Episcopus, a quo nulla Episcopi munia exercita reperio, quæ omnia per suffraganeum Episcopum peregisse tradit Gobelinus, eumque in hac Ecclesia primum fuisse, qui Vicarium Episcopum introduxerit. Ferrea hæc bellorum ætas erat quæ Principem magis quam Episcopum in supremo capite & moderatore diœcesis poscebat.

SIMON

SIMON
STERNEBERGIUS COMES
XXXI.
EPISCOP. PADERBORN.

Simon Comes Sternebergius, opera Archiepiscopi Colon. fit Ep. Pad.

Ab excessu Spegelii Episcopi Paderbornensis Ecclesia intra eundem annum Successorem habuit Simonem Comitem Sternebergium. Hactenus ille in clerum Paderbornensem adscitus venerat, & per gradus etiam honoris provectus, Cathedralis Ecclesiæ Decanus erat; is vero uti ad Episcopatum pervenerit, certus eorum temporum scriptor Gobelinus noster tradit. *Simon*, inquit, *de Sterneberg impetravit Episcopatum Paderbornensem a Domino Urbano sexto, & præfuit Ecclesiæ annis octo, mensibus sex, diebus decem. Hic Simon Friderico Archiepiscopo Coloniensi, ut eum apud sedem Apostolicam promoveret, & postea in possessionem Episcopatus potenter introduceret, prout & fecit, maximam summam pecuniæ, in qua ratione officii Mareschalciatus, quod Henricus Episcopus exercuerat, Ecclesiæ Paderbornensi obligabatur, Capitulo non consentiente, remisit. Ipse munere consecrationis in curia Romana suscepto, reversus Paderbornam* XV *die mensis Julii solenniter admissus est, nec tamen officium Pontificale exercuit, & vix duas Missas in Pontificalibus toto tempore regiminis sui celebravit.* Hinc & nos non magnæ frugi laudisque Episcopum hic suscipimus narrandum. Quippe qui per ambitum, ac studio magis Coloniensis Archiepiscopi fœdaque pactione, quam virtutum merito, aut cleri electione, Episcopatum intravit. Et Pontifex uti a Coloniensi Archiepiscopo commendatum, & ad se venientem accepit; ita confisus Archiepiscopi judicio, Episcopatum illi dedit. Nec tamen prius in Germaniam remittere voluit, quam Romæ sacerdos & Episcopus consecratus esset; ne pravo antecessoris exemplo Episcopum sese sine consecratione ferret. Jam enim passim invalescere cœperat per Saxoniam (quod in Adolpho Monasteriensi, & Coloniensi Episcopo notavimus) Episcopos Diaconi gradu administrare diœceses, & sola jurisdictione sacra contentos divinissimum illud munus tractare; ea vero, quæ ex ordinis potestate ab ipsis poscebantur, rejicere in Vicarium Episcopum; quem cum ab antecessore introductum reperit Simon, non magnopere hanc partem muneris a se ipse requirendam censuit. Adeo hoc tempore sensim descitum a primorum Episcoporum pietate & fervore religionis, quæ hoc sæculo Hussitarum, & altero post Lutheri hæresis excepit. Multumque ad hanc disciplinæ Ecclesiasticæ laxitatem fecit calamitosum in Ecclesia Schisma, dum alius Romæ, alius Pseudopontifex in Galliis consideret; nec Romano Pontifici liceret ad pristinam illam severitatem sacrarum legum ab Episcopis Germaniæ omnia tam exacte requirere.

Consecratur Romæ sacerdos & Episcopus; sacra tamen per Vicarium Episcopum administrat

Familia Simonis Ep. & descriptio Comitatus Sternebergensis.

Interim Simonis genus tanto illustrius ex Sternebergiorum Comitum familia; quæ tamen antiquitate magis quam potentia, rebusque majorum gestis clarior. Situs hic Comitatus intra montes Teutonicos, intraque diœcesin Paderbornensem, haud procul a Visurgi; cujusmodi arctioris limitis Comitatus Pyrmontanus, Swalenbergensis, Oldenburgensis, Erberstenius in illo tractu montium ad Visurgis ripam incoluntur. Nomen familiæ adhæsit ex arce Sterneberg, quæ Comitum sedes superest inter Blombergam & Rintelenam Oppida. Comitatus hic complexus Baren-

renberg, Uffelen, ceterosque pagos & vicos, quo nunc una alterave Satrapia continetur. Similis Lippiensium Comitum antiquitus fuit, antequam feudis Paderbornensis Ecclesiæ increfceret. Totus hic Comitatus feudum est Ecclesiæ Paderbornensis, qui morte Joannis postremi Comitis, ut infra referemus, ad Schawenburgicos Comites ex pacto transiit, & his extinctis, ad Ecclesiam Paderbornensem recidit.

Simon Ep. in urbem Paderb. solenniter introducitur.

At Simon Sternebergius, postquam sacerdos & Episcopus consecratus Roma rediit, ad Fridericum Coloniensem Archiepiscopum se contulit, ab eoque XV Julii splendido procerum comitatu Paderbornam est introductus. Et Canonici majoris Ecclesiæ, visis Urbani Pontificis literis, quibus sibi Episcopus creatus datusque esset, acquievere, admissumque in Cathedra & possessione Episcopatus collocavere. Is deinde convocatis ordinibus in comitium de Republica constituit; ac pridie Mariæ Magdalenæ Warburgensi Senatui populoque pro recepto more vetera privilegia confirmavit. Idem festo D. Severini Brackelensibus, ceterisque exinde pro merito Oppidis fecit; quod in ingressu in Episcopatum omnia pacata reperiret, præter urbem Paderbornensem.

Gobelinus ætat. 6. c. 70 Urbis Pad. temeraria circa oblationes pro defunctis ordinatio.

Enim vero obitum Henrici Episcopi, cujus auctoritate armorumque potentia hactenus in officio metuque continebatur, ausi Consules civitatis plebiscitum promulgare, quo vetitum, ne in exequiis mortuorum non nisi in uno sacrificio Missæ oblatio fieret: idque tam viris quam mulieribus imperatum; secus qui faceret, Magistratui marcæ unius mulcta obnoxius esset; tametsi hactenus mos obtinuisset, ad tria plerumque sacrificia oblationes proprio arbitrio facere. Indignatus quidem Clerus, hæc a politico Magistratu præscribi; Verum quia nemo, ut Gobelini verbis loquar, huic vulneri sanando oleum affudit, graviori etiam post malo erupit. Quippe Wilhelmo Episcopo ausi post aliam legem sancire, qua præscriptum, si qui cives exequias vellent celebrari solemnibus Missæ sacrificiis, eas non nisi die dominica fieri curarent. Hanc legem quod iniqua esset, ac nemo Parochorum publice pro concione promulgare vellet, ipsi Consules ac senatus vicatim per domos denunciavere. Multo id insultius quam prius decretum erat; tanquam dies dominicus, qui lætitiæ & Christi resurgentis memoriæ est consecratus, luctui in posterum mortuorum impendendus. Tametsi auctor hujus plebisciti post ad summam inopiam adactus, foro etiam cedere necesse habuerit. Eo vesaniæ abitur, cum populus rerum sacrarum sibi judicium, & imperium sumit, cyathorum evacuandorum, quam sacrorum canonum magis gnarus. Quanquam hæc justa etiam numinis pœna videri potuerit, populum sibi munia Episcopi sumere, ex quo Episcopi nostri primum pontificalibus muniis, ut supra diximus, sacrisque se vestibus exuere cœperunt, sago magis militari quam toga conspicui. Hæresis hæc ex libertate plebis fuere præludia, quæ majori post turbamento sacrorum invaluit in Bohemia & Germania. Ea nimirum per id tempus a Wiclefo & Baleo in Anglia pestilentissimis hæresiarchis procusa, magnis incrementis serpebat, ex qua haud multo post transitum fecit in Bohemiam.

Annus Christi 1381.

Urbani VI. Pont. 4. Wenceslai Reg. 4. Simonis II. Ep. Pad. 2.

Wenceslaus R. otio deditus, imperii administrationem negligit.

Subinde Wenceslaus Cæsar, omnibus curis abjectis, otio & voluptatibus se permittebat. Hinc deinceps publicorum operum parum se annalibus dignum offeret. Cœpitque Imperium tanquam navis sine rectore fluctuare; tantumque incolumitatis manebat, quantum quisque Principum aut fœdere armorum, aut pacis studio in sua provincia conservare poterat.

Potho Ep. Monast. male Diœcesi suæ præest.

Potho Monasteriensis Episcopus, qui Wenceslai patrocinio impositus erat, cum populi, cui præerat, linguam, mores, & instituta patriæ non calleret, & paucis in consilium adhibitis, iisque adulatoribus & perfidis hominibus; multa turbaret, nec in aliud magis quam pecuniam corradendam intentus esset, odia omnium incurrit. Compertus enim Odingam castrum Ghemensibus

bus

bus Dynastis, Horstmariam Hojano Comiti oppignorasse, alia aliis venalia obtulisse, tanquam cum spolio aliquo fugam meditaretur. Præterque hæc in despectum venit, quod Benthemensem Comitem, & Solmensem Dynastam impune per diœcesin grassari pateretur. Monasterienses Canonici tam prodigi & ignavi Episcopi impatientes, Henrico Wolfio Præposito suo imperium dedere propulsandi hostes. Et ille vir animi excelsi, & militaris ingenii, evocato ministerialium equitatu, ac copiis undique collectis, primum depopulatores e diœcesi ejecit: Inde mense Augusto castrum Wolbecense & munimentum Telgetanum uno eodemque die armata manu, expugnatum in potestatem Capituli redegit. Quæ ubi Potho magno sui contemptu fieri, nec se tanto principatui gerendo parem cerneret, seria de abdicando Episcopatu consilia agitare cœpit.

Ertvvinus. Turbæ civium Osnabr. contra clerum.

Nec in Osnabrugensi diœcesi omnia quieta erant; nam cum ex superiori bello in recuperandis diœcesis arcibus & castris cives Osnabrugenses magnos sumptus fecissent, urgerentque Clerum in partem onerum, & debitorum, & ille suam immunitatem & privilegia obtenderet, haud leviter cives & Clerus collisi sunt; spectabatque res publicam seditionem; quæ tamen res auctoritate Theodorici Episcopi, viri cordati & sapientis, composita est; datique e nobilitate arbitri Everhardus a Warendorp miles, Fridericus Duvelius, Ludovicus & Ludolphus Hakii, Amelungus Buchius; quorum opera pax certis legibus inter clerum & urbem convenit.

Theodoricus Ep. Osnab. fœderi & Societati Hovestadiorum se jungit.

Et Theodoricus eorum Episcopus, ut inter tumultuaria horum temporum bella se præmuniret, dedit se ultro in fœdus, & societatem Castrensium Hovestadiorum; validum enim ea tempestate Hovestadium ad Luppiæ amnem castrum erat, a Caroli M. ævo celebre, ac sedes olim primorum Westphaliæ Ducum: magnaque in id se nobilium societas collegerat, haud secus quam in Sternebergense castrum; eoque jam ante Hermannus Comes Lippiensis, Otto Ritbergensis, aliique potentes Dynastæ sese in fœdus horum Castrensium conjunxere; quibus hoc anno Theodoricus Osnabrugensis Episcopus accessit. Hæc enim per id tempus armata tribunalia erant, in quibus jus dicebatur: cujusmodi & Werlis erat in Ducatu Friderici quoque Archiepiscopi Coloniensium Castrensium militia instructum; memoranturque ex his literis hoc anno ab Archiepiscopo datis Castrenses nobiles Theodoricus de Berchem, Henricus de Uffelen, Theodoricus Lappius, Hermannus Brullius, Hunoldus de Berding, Arnoldus Schade, Everhardus & Thomas Rossius, Hermannus Ostheimius, omnes equestris ordinis viri.

Simon Ep. Pad. fit Mareschallus Ducatus Westphaliæ.

Sub idem hujus anni tempus, quo Fridericus Coloniensis Archiepiscopus Simonem Episcopum nostrum solemni pompa introduxit in Paderbornensem diœcesin atque urbem, eundem quoque Antecessoris honore decoratum Mareschallum Ducatus Westphaliæ fecit. Id quidem honorificum munus Archiepiscopus pro sex millibus florenorum Heidenrico ab Ore militi & Toparchæ Recklinghusano oppignorarat; At postquam Simon Episcopus noster hanc pecuniæ summam numeravit refuditque Heidenrico militi, Archiepisopus Mareschalli munus transtulit in Simonem Episcopum. Qua super re adsunt certa apud nos monumenta literarum festo divisionis Apostolorum die, decimo videlicet sexto Julii, data.

Præfecturam Werlensem oppignorat Henrico ab Ore.

At postquam Simon Episcopus noster cum plena potestate Mareschallus Westphaliæ impositus, supremaque illi administratio transcripta fuit, Præfecturam Werlensem ex consensu Præpositi, Decani, & Canonicorum Paderbornensium vicissim pignori opposuit Heidenrico ab Ore, acceptis mille florenis, quæ summa pecuniæ mox in utilitatem bonumque diœcesis Coloniensis approbante Archiepiscopo conversa est. Conditiones huic transactioni adscriptæ, quibus jubetur præfectus hic novus fidem dicere Archiepiscopo, & Mareschallus pugnare adversus Archiepiscopi hostes, ipsumque Werlense castrum Simoni Episcopo ejusque Canonicis ad omnem ingressum patefacere. Extant hac super re mutuæ transactionis tabulæ tam Simonis Episcopi, quibus se Mareschallum Westphaliæ inscribit, quam Heidenrici ab Ore præfecti festo D. Urbani

ni

ni Episcopi, & Martyris hoc ipso anno 28 Novembris consignatæ.

Hunc in modum sese Coloniensis Archiepiscopus & Simon Episcopus noster firmavere adversus hostes. Olim Conradus Archiepiscopus, & Simon eo nomine primus Episcopus noster hostilibus armis inter se decertavere: nunc Fridericus Archiepiscopus, & Simon II Episcopus noster synceri amici, & mutuo armorum fœdere colligati. Nihilque tum opportunius ad mutuam tutelam erat; quod Episcopatus Paderbornensis Ducatui Westphaliæ magnam partem obtendatur, alterque alterius ope defendatur.

Fœdus Simonis Ep. cum Duce Juliæ & Montium.

Ac Simon Episcopus, ut diœcesin suam alio etiam præsidio firmaret, fœdus iniit cum Wilhelmo Duce Juliæ & Montium, eodemque Comite Ravensbergensi, super castro Radenkenberga, quod alii post Reckenberg dixere, & præfectura Widenbrugensi; in quibus cum quartam partem sibi Dux, tum duas sibi partes Simon Episcopus certa summa pecuniæ Paderbornensi Ecclesiæ a Theodorico Osnabrugensi Episcopo & Capitulo ejus Ecclesiæ oppignoratas vendicabat. Id certis legibus ritu Castrensium fœderum est ictum; castrum videlicet & bona præfecturæ mutuis armis defendantur: neuter sine alterius voluntate quicquam alienabit, aut vendet: neuter ex hoc castro hostilia faciet, bello inter se exorto; nec sine alterius consensu præfectos castrisque custodes imponet, & quæ ejusmodi multis utrimque convenere. Acta hæc referuntur Paderbornæ ex assensu Præpositi, Decani, & ceterorum Canonicorum, testibus præsentibus Fridericus de Brencken, Henrico Westfalio, Henrico de Wienhorst militibus, Alardo de Busch armigero, aliisque quam plurimis fide dignis viris. Anno Christi MCCCLXXXI pridie D. Ambrosii Episcopi.

Adhæc Simon Episcopus noster, quia alio simul fœdere conjunctus erat cum Ducibus Brunswicensibus & Lunenburgensibus, bello, quod Albertus Dux Brunswicensis & Grubenhagensis Marchioni Thuringensi intulit, copias suas submisit, quibus Fridericum a Brencken & Cratonem Hohenfelsium ductores præfecit. *Chron. Walckenred.*

Annus Christi 1382.

Urbani VI. Pont. 5. Wenceslai Reg. 5. Simonis Ep. Pad. 3.

Obitus Ludovici Archiep. Mogunt. quocum de sede Mogunt decertavit Adolphus Nassovius. *Langius in Chron. citiz. Trithem. in Chron. Span. Serrar. in Mogunt. Chron. Mogunt. Crantz. l. 10 Metrop. c. 23. Spanhem. in Chron. Mansfel.*

Post hæc annus hic insequens funesta morte sustulit Ludovicum Moguntinum Archiepiscopum ac Metropolitanum nostrum, ex quo in octavum annum cum Adolpho Nassovio de Archiepiscopatu decertasset. Adolphum quippe, ut supra retulimus ad annum 1373, Canonici elegerant: Ludovicum Misniæ Marchionem, rogatu Caroli Imperatoris, Pontifex præstituerat. Id schisma in hunc annum duravit, magno Ecclesiæ illius damno, dum Adolphus Erfurdiam aliaque per Thuringiam castra, ac bona cetera Ludovicus Caroli & Wenceslai Regis patrocinio insideret. Crantzius & Langius hunc simul Magdenburgensem Archiepiscopum numerant, ac Petri Bohemi in eadem Cathedra superiori anno Successorem; ut recte scripserit Crantzius; per multas Ecclesias oberrasse, nec ullibi requiem invenisse; quippe qui primum Halberstadiensis, deinde Bambergensis Episcopus, post Moguntinus, ac demum etiam Magdenburgensis Archiepiscopus fuit. Homo ob splendorem generis elatus, & venationi, luxui, & vanitati deditus; in qua & ultore Deo vitam suam clausit. Quippe cum pro ingenio & depravatis moribus in Oppidi Calvensis curia convivio & choreis puellarum in multam noctem interesset, ortum est repente incendium in vicino cubiculo, ad cujus terrorem convivæ, qui trecenti ex utroque sexu censebantur, conglobati ad gradus convolant, interque hos Archiepiscopus turbæ immixtus; qua prementium mole dum gradus rupti prolabuntur, inter præcipites solus Archiepiscopus cervices frangit, ceteris fere illæsis; delatusque ad vicinam domum altero die expiravit; nec tamen incendium id majus compertum, quod non a puero etiam extingui poterat. Simul per id tempus Joannes Citicensis Episcopus in choreis mulierum, duas nobiles matronas medius com-

complexus, inter saltandum repentina morte concidit. Hic exitus Episcoporum, qui mulierum consortiis & choreis capiuntur. Ejusmodi non pauci Episcopi Caroli IV & Wenceslai Regis patrocinio obtrudebantur Ecclesiis; dispari sane quam a Carolo M. ceterisque religiosissimis Imperatoribus factum est sollicitudine. Extincto Ludovico Metropolitano nostro, Adolphus Nassovius quietam Moguntini Archiepiscopi possessionem adiit. Præsul multo dignior, cujus œconomico studio omnia debita dissoluta, & Hermannus Landgravius Hassiæ bello ad obsequium, & diœcesis illa amplissima in optimum statum reposita est. Demum & hoc anno ad querelas Canonicorum Monasteriensium Pontifex Pothonem eorum Episcopum ad Swerinensem Ecclesiam transtulit, in qua superiori anno Melchior ex Osnabrugensi eo translatus excesserat. Sed nec illic integre quieteque Episcopatu potitus Potho, iisdem malis involvitur, homo nullius frugi; cujusmodi tum homines Episcopatus ambibant; qualis & Albertus Sternebergius Comes per id tempus gente Bohemus Magdenburgensis Archiepiscopus, postquam sacris profanisque spoliis diœcesin exhausisset, Petro, itidem Bohemo, facta commutatione transscripsit. Præsules quibus ne pagum quidem regendum commiseris. Monasterienses hoc versu Pothonis regimen notarunt.

Potho Ep. Monast. transfertur ad Ecclesiam Suerinensem.

Providus ex toto non fuit ille Potho.

Pothoni Canonicorum electione subrogatus in Cathedra Monasteriensi Henricus Wolfius ex veteri Wolfiorum inter Monasterienses in Fuchtelen nobilitate. Is per gradus dignitatum provectus, primum Pastor in Hertzvelt ad Luppiam, deinde Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, tum Scholasticus, post Præpositus, demum ejusdem Ecclesiæ Episcopus. Vir, ut jam retulimus, ab eo cœpto ita deinceps ex toga sagoque acerrimus libertatis Ecclesiasticæ vindex. Ac Fridericus Coloniensis Archiepiscopus ejus electione lætus (quippe, qui haud secus pro eo quam pro Simone Episcopo laborarat) scripsit ad Pontificem; & facile tam præstantis Episcopi confirmationem impetravit. Qua allata, cum Engelberto Marcano Comite, & Theodorico fratre exquisita pompa in urbem introduxit, applaudente clero & populo. Inaugurationem celebrem etiam fecit Otto Teclenburgicus Comes, qui pro veteri more ad ingressum Episcopi in urbem jussus est pulsare campanas in æde D. Ludgeri. Vasalli hoc ejus munus erat; & cum ille centum marcas peteret, *obtenderetque pro obsequio illo;* nemo tamen fuit, qui penderet, eo quod dicerent, jam a multis retro annis eas marcas non consuesse solvi: nec æquum illi esse petere, qui sat multis beneficiis pro eo obsequio quotannis remuneraretur.

Pothoni succedit in Episcopatu Monast. Henricus Wolfius.

Ad hunc modum magno Westphaliæ bono duos sibi Westphaliæ Episcopos intime conjunxerat Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Monasteriensem & Paderbornensem, quos commendatione apud Pontificem in sedibus suis collocavit. Ac Simon Episcopus noster, qui Mareschalli etiam Ducatus Westphaliæ munere exornatus erat a Coloniensi hoc anno, ne qua controversia ex hoc munere obmoveri posset, gratumque se præstaret, publicas tabulas confecit in conventu procerum super pecunia, qua sibi Ducatus Westphaliæ oppignoratus erat; hisce vero tabulis contestatur sibi pro ea pecuniæ summa satisfactum esse ab Archiepiscopo, tantumque restare tria millia florenorum ac septingentos, pro quibus castrum Calenbergum, Luda, & Almena Paderbornensi diœcesi obligata maneant, id quod XVI Novembris hujus anni ex consensu Capituli transactum est. Inde incertum qua consilii necessitate Simon Episcopus telonium in Niemensi Oppido Friderico Flechtenio viro nobili, & judicium Warburgensi Magistratui oppignorat; nec multo post mediam partem castri & municipii Burani; uti hanc sub Henrico Episcopo partim emptam partim donatam diximus, rursum pignori opponit, Buranis Dynastis; id quod literis a Theodoro Adolpho Episcopo editis constat.

Episcopi Monast. & Paderborn. ab Archiep. Colon. promoti, eidemque obnoxii.

Sub idem tempus Bertholdus Buranus Dynasta cum fratribus ac filiis suis eandem partem suam, dimidium videlicet castrorum recipit in feudum a Simone Episcopo; jurique suo renunciat, quod in castro & præfectura Wunneberg obtinebat. Qua super re hæ tabulæ sunt confectæ.

Dynastæ Burani dimidiam partem castri feudum agnoscunt Episcopi Paderb. renunciantq; juri, qdod

habebant in castro & præfectura Wünnenbergensi.

Nos Bertholdus Dominus in Büren, Hermannus ejus frater, & Bertholdus, Wilhelmus, & Henricus Domini Bertholdi filii fatemur, & attestamur publice pro nobis, & pro Bertholdi filio necdum quinquennali, & pro aliis nostris hæredibus in hisce literis, quod cum nostro venerabili Domino Dno Simone Episcopo Paderbornensi & suo Capitulo, qui mediam partem castrorum & Dominii in Büren cum suis appertinentiis a nostro cognato Simone de Büren & suis fratribus emerunt, convenimus & concordavimus super nostra parte eorundem castrorum, & Dominii in Büren, quæ altera medietas est, ita quod nos a nostro Domino Dno Simone Episcopo Paderbornensi præmemorato nostram partem castrorum & Dominii in Buren, prout præscriptum, cum Gograviatibus, Burggraviatibus, monetis, teloniis, molendinis, villis, & aliis eorum appertinentiis, prout ista nunc possidemus in feudum accepimus, & nostri hæredes masculini, aut fœminini sexus, vel si hæres masculus ad ista non existeret, eam non vacantem a nostro Domino præmemorato, & suis successoribus Episcopis Paderbornensibus suscipere debent, prout nostri Parentes istam partem cum suis appertinentiis præscriptis a suis Prædecessoribus & diœcesi Paderbornensi semper in feudum habuerunt. Etiam debent ipsi nos & nostros hæredes fideliter defendere pro suo posse, & in istis castris & Dominio cum suis appertinentiis præscriptis in omni nostro antiquo jure relinquere, expressis punctis, & articulis in hisce literis placitis. Præterea debemus nos & nostri hæredes nostram partem istorum castrorum, Dominii judiciorum, vel appertinentiarum præscriptarum nulli vendere, vel in alterius cujuscunque manus ullo modo dimittere sine dolo. Si autem voluerimus nos aut nostri hæredes istam præscriptam nostram partem istorum castrorum Dominii & judiciorum cum suis appertinentiis vendere, aut quocunque modo a nobis dimittere, hoc ipsum debemus nos prædicto Domino nostro, aut suis Successoribus & Capitulo Paderbornensi uno anno ante denunciare, & notum facere, quando iste annus tunc evolutus, tum debemus nos ipsis eandem nostram partem istorum castrorum & Dominii cum suis judiciis & aliis appertinentiis hæreditarie cedere, & ipsos in illa firmiter ponere pro mille marcis argenti Paderbornensis ponderis & valoris, quas ipsi nobis tum plene in omnibus dare & solvere debent in civitate Buren sine detentione & arrestatione, & assecurare nobis istud argentum ad duo milliaria a Buren, quo loco id nos exigeremus pro se & omnibus iis, qui de eorum voluntate agere, omittere, quid vellent, absque fraude. Si vero ipsi tunc nobis istam summam argenti pro nostra præscripta parte dare & solvere non vellent, prout præscriptum, tunc possemus nos istam nostram partem alicui alteri cedere, præservato ipsis infeudandi & Episcopatus jure. Præterea quod Wunnenberg cum suis appertinentiis, sicuti ipsi hæc a Walrado de Buren nostro cognato emerunt, totaliter & in omnibus renunciavimus & renunciamus in hisce literis, ita quod nos & nostri hæredes ipsos desuper nunquam amplius convenire, aut molestare debemus, nec velimus. Præterea nos resignavimus & resignamus in his literis potestati, quam habebamus emendi & redimendi ab ipsis mediam partem castrorum & Dominii in Büren cum judiciis & aliis appertinentiis, quam a nostro cognato Simone de Buren & suis fratribus emerunt, uti præscriptum est, & dimittimus ipsos quietos & liberos ab omni promissione, quam nobis desuper fecerunt, & pronunciamus inanes & resolutas omnes istas literas, quæ desuper datæ fuerunt, ita quod ipsi eam mediam partem istorum Castrorum & Dominii in Buren cum suis judiciis, & aliis appertinentiis præscriptis quoad nos & nostros hæredes posthac hæreditarie & perpetuo habere & possidere possint pro sua utilitate & necessitate. Omnia hæc conventa, & articulos præscriptos omnes, & singulos pro nobis, & pro Bertholdo nostri Bertholdi filio præscripto, & aliis nostris hæredibus bona fide promisimus, & promittimus in hisce literis firmiter & inviolabiliter servare, & contra ista nunquam agere, aut fieri permittere nostro nomine nullatenus absque dolo. In cujus testimonium & stabilimentum Nos Dominus Bertholdus, Wilhelmus & Henricus de Buren prænominati pro nobis, & Bertholdo prænominato, & aliis nostris hæredibus nostra sigilla hisce literis appendimus. Pro majori confirmatione noster Dominus Dominus Simon Episcopus, & suum Capitulum Paderbornense prænominatum ab una parte,

parte, & nos ab altera parte nostros cives Burenses rogavimus, quatenus ipsa hasce literas cum suæ civitatis sigillo etiam signarent. Et nos Consules, Senatus, & Communitas civium in Büren, quæ omnia ista conventa, præscripta, in quantum nos ista tangunt, a nostra parte firmiter observentur, & inviolata permaneant, pro voluntate Dominorum nostrorum prænominatorum utriusque patris nostræ civitatis sigillum hisce literis fecimus appendi. Actum & datum Paderbornæ Anno Domini Mccc *octogesimo secundo, in vigilia omnium Sanctorum.*

(L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.)
(L.S.) (L.S.)

Hisce transactis, statim octavo post hinc die Episcopus & Dynastæ Burani fœdus Castrense paciscuntur, quo in mutuam defensionem armorumque conjunctionem sese devinciunt. In hoc pacis fœdus ob hæc eadem civilium bellorum tempora conjunxere sese Hermannus de Bracle, Widekindus de Falckenberg equites, Simon de Went, Albertus de Bracle, Fridericus de Driborg, Fridericus de Flehten, Gyrius de Calenberg, Hermannus Krevet, aliique e nobilitate viri, pacis publicæ cum Simone Episcopo amantes.

Ex literis P. Mauritii de Büren. Odoricus Raynald. in histor. Eccles. Bistor. Slesvvic.

Et vero cum per id tempus longe gravius schismatis malum, ut supra retulimus, distraheret Ecclesiam; Urbanus Pontifex, quod ad hunc annum etiam admonuit Raynaldus in historia Ecclesiastica, diversos per regna & provincias misit Apostolicos Legatos; ad Germaniæ etiam Episcopos, quorum opera & doctrina populos in sua fide contineret. Quam in rem Raynaldus cum unam tantummodo epistolam producit ad Leodienses; tum nos Pontificis literas ad Simonem Episcopum nostrum per Joannem Slesvicensem Episcopum Legatum delatos hic conjungimus, non sine testificatione laudum.

Urbanus Episcopus Servus servorum Dei. Venerabili fratri Episcopo Paderbornensi salutem & Apostolicam benedictionem. Ex multorum fide dignorum relatibus percepimus, quod magnum geris ad Nos & Romanam Ecclesiam devotionis fervorem, & contra schismaticos, & Dei ac prædictæ Ecclesiæ inimicos viriliter restitisti, atque resistis. Unde merito tuam prudentiam commendantes, tibi gratiarum referimus actiones, te attentius rogantes & exhortantes, ac in remissionem tibi peccaminum injungentes, ut a prædictorum schismaticorum nequitiis & astutiis prudenter præcavens, ipsos vel eorum persequaces ad terras vel loca tua nullatenus accedere permittas sed ipsos capi facias, & efficaciter persequaris. Super his autem ex parte nostra loquetur tecum venerabilis frater noster Johannes Episcopus Sleswicensis lator præsentium, cui circa ea, quæ tibi super præmissis ex parte nostra referet, fidem velis credulam adhibere. Datum Romæ apud sanctum Petrum VII Idus Maji Pontificatus nostri anno quinto.

Urbanus Pont. commendat Simonem Ep. Pad. quod schismaticis restiterit.

Annus Christi 1383.

Urbani VI. Pont 6. Wenceslai Reg. 6. Simonis Ep. Pad. 4.

Bella Archiep. Colon. cum Duce Clivensi & Comite Marcano. *Chr. Colon. Chr. Tremo. Teschemach Cleinsorg. Wittius. Kersenbr. in Chron. Monast.*

Subinde Westphalia, quæ hactenus auctoritate Friderici Coloniensis Archiepiscopi, ac fœdere vicinorum Episcoporum quieta fuit novo armorum motu concuti cœpit, invalescente inter Archiepiscopum & Adolphum Cliviæ Ducem discordia. Belli flammam injecit castrum Dickium, e quo præfectus, instigante aut permittente Clivio, prædis infestabat inferiorem Coloniensem diœcesin. Quibus offensus Fridericus Archiepiscopus conservatores pacis, Simonem Episcopum Mareschallum suum, Henricum Monasteriensem, ceterosque præsules & proceres appellat; horum ille impetratis subsidiis castrum per sex hebdomadas obsessum ad deditionem compulit diruitque.

Iisdem simul armis Archiepiscopus castrum Vienhoven prædonibus infestum expugnat, injectisque flammis evertit; id quod multo ægrius tulit Adolphus Cliviæ Dux, & frater ejus Engelbertus Marcanus Comes. Ac Marcanus, ut præceps erat ad arma, collectis copiis Werlas in Ducatu Westphaliæ

phaliæ nono Octobris aggressus, Oppidoque intercepto, spoliis & flammis exhausit.

Urbs Monast. peste & incendio vastatur.

Prospera Henrici Monasteriensis Episcopi exordia funestavit pestis ac flamma in urbe. Nam ut fasti eorum memorant, pestis quæ per Westphaliam grassabatur, intra sex menses ultra octo hominum millia utriusque sexus in urbe extinxit. Accessit altera urbis calamitas, funesto urbis incendio, quo supra 400 ædes intra templum S. Servatii & Ludgeri absumptæ. Quare ad numinis iram placandam Henricus Episcopus lugubrem circa omnia urbis templa supplicationem indixit; in qua ipse cum Clero, religiosorum cœtu, & juventute studiosa processit, sequente Magistratu cum civibus ac matronis; cui se ultro magnus numerus, e sequiore cumprimis sexu, pœnitentium habitu, & nudis pedibus incedens, conjunxit. Quo ritu supplicatio hæc feria 2da ante sacrum D. Margarethæ diem instituta, ad nostram usque memoriam solennis fuit.

Annus Christi 1384.

Urbani VI. Pont. 7. Wenceslai Reg. 7. Simonis II. Ep. Pad. 5.

Ex tomis M. SS. P. Mauritii.

Tandem annum sequentem Westphalia a bellis vacuum habuit, postquam fœdere inter se inito, factaque armorum conspiratione, Coloniensis, Monasteriensis, Paderbornensis, & Osnabrugensis Episcopi, penes quos summa potestas erat, tumultuarios Comites, nobiles, & prædones compressere. Et Heidenricus Monasteriensis Episcopus, quo certius paci consuleret, fœdus in quatuor annos pepigit cum Balduino Steinfordensi, & Joanne Solmensi Ottensteiniano Dynasta, eorumque filiis, cui & urbs Monasteriensis accessit. Fœderis hujus leges fuere: turbatores pacis junctis viribus aggredi, & jus cuique facere.

Chron. Minden. Lerbeckius in Chron. Schovvenb. Obitus Widekindi Ep. Mindensis, præclare de sua Ecclesia meriti.

Ceterum hic annus sustulit Widekindum, eo nomine II. Mindensem Episcopum, gesta in decimum sextum annum præfectura sacra; quocum Henrico Spegelio, & Simoni Episcopis nostris fida animorum armorumque ex cohærente ejus diœcesi conjunctio fuit. Ortus erat Widekindus ex Dynastis de Monte haud procul Minda, Advocatisque opulentis & potentibus Mindensis Ecclesiæ. Præsul, ut a Crantzio relatum est, in utroque statu præstans, religione non segnis, armis strenuus, Ecclesiasticæ libertatis vindex acerrimus; quippe qui cum Duce Brunswicensi congressus, prælio vicit, & bona Ecclesiæ in libertatem asseruit. Demum præclare meritus de Ecclesia excessit, pridie D. Dominici, cujus ille familiam sacram apud se Mindæ, florentesque in eo Cœnobio viros religiosos singulari semper benevolentia & largitate complexus erat. Humatus est in Basilica ad aram, quam majores erexerant, dotarantque. Ab obitu dissensio oborta inter Canonicos de successore; quæ tamen haud multo post composita, septimoque mense concordi suffragatione delectus Otto Præpositus Collegii Hildesemensis, quod est in monte extra urbem, frater germanus Widekindi; seu ut fasti Mindenses referunt, consanguineus Widekindi, vir egregius pietate & religione in Deum. Tertius ex ea familia Gerhardus Hildesiensis Episcopus ex Verdensi Ecclesia translatus. Præsul magnanimus, interque suos religione, & militari felicitate multo celebrior. Ejusmodi per Westphaliam Saxoniamque plerique ea tempestate Episcopi, in nullo degeneres, ab optimis & priscæ religionis Episcopis; præterquam quod cum toga sagum militare, ob injurias Principum, & rapacitatem Comitum nobiliumque, sumendum fuerit; cum Cæsarum auctoritas & defensio eos destitueret, tantumque ex prisca Cæsarum donatione retinerent, quantum & ipsi inter Imperii Principes suis armis tueri poterant.

Crant. L. 10 Metrop. cap. 33. Chron. Hildes. Successor illius Otto consanguineus.

ANNUS

Annus Christi 1385.

Urbani VI. Pont. 8. Wenceslai Reg. 8.
Simonis II. Ep. Pad. 6.

Gobelinus Dilichius in Chr. Hassia. Serrarius in Mogunt. histor. in Adolpho Hassus armis adactus a vexatione vicinarum Dioecesium desiit.

Hanc ob causam anno etiam proximo bellum adversus Hermannum Hassiæ Landgravium communi conspiratione ab Adolpho Moguntino, Friderico Coloniensi, Theodorico Osnabrugensi Episcopis sumptum est; tractique in societatem armorum Otto Dux Brunswicensis, & Bathasar Thuringiæ Landgravius. Hi conjunctis in validum exercitum viribus Hassiam ingressi, Cassellas obsedere; in easque angustias redegere Hassiam, ut 20000 florenorum pacem redimere, & vexatores Episcoporum abjurare necesse habuerit. Hassus vero cum solvendo non esset, tria castra Wolfhagen, Grebenstenium, & Zierenbergam Moguntino cessit in pignus. Non eo contentus Moguntinus, jussit Hassum, quod vasallus, & Mareschallus suus esset, Frislariæ in congressu Episcoporum publice suis manibus avenam in pabulum equorum demetere. Id quod eo tempore factum narrat Serrarius ex vetustis Moguntinæ Ecclesiæ fastis. At ubi nunc illa Archiepiscoporum auctoritas? obtinuit in præsens hoc bello Simon Episcopus noster, ne Landgravius, ut hactenus fecerat, Paderbornensem dioecesin & Corbeienses deprædationibus divexaret.

Lipstadiensibus D. Augustini religiosis datur facultas erigendi domicilium in urbe Pad.

Ac Simon Episcopus noster cum frequenti opera Sacerdotum e Lipstadiensi Cœnobio Ordinis D. Augustini uteretur per dioecesin & urbem, aream illis prope Paderam & Episcopi palatium ad domicilium erigendum (id quod Otto Episcopus cœperat) acceptis xxx florenis concessit; qui tamen redderentur, si palatium Episcopi instaurandum sumeretur. Tabulis hac super re confectis impressum sigillum, quo B. Virgo patrona conspicitur puerum ulnis complexa: utrimque duo Episcopi Kilianus & Liborius manu thronum prehendentes: in altera parte crux Paderbornensis Ecclesiæ, in altera stella Sternebergensis Comitatus insigne.

Ceterum hoc anno Urbanus Pontifex præclaram & omni amore fiduciaque plenam scripsit epistolam ad Simonem Episcopum nostrum, qua ei duo pericula, e quibus admirabili Dei providentia ereptus fuit, prolixe significat, hortaturque, ne per schisma se suosque ab Apostolicæ sedis fide averti sinat. Subiit enim hoc anno Pontifex præsens vitæ discrimen; primum ex conspiratione quorundam Cardinalium in caput suum, quæ per fidos amicos detecta. Hinc Cardinales conjurationis convictos in vincula abripit; in quorum deinde locum alios sibi fidos delegit; interque hos etiam Adolphum Moguntinum, Fridericum Coloniensem, Cunonem Trevirensem, Archiepiscopos, & Arnoldum Leodiensem ex Germanis nominavit Cardinales; quod nulli genti magis syncerae salutem suam committendam censeret. Quanquam Archiepiscopi post longam deliberationem honorem illum recusarint; fallanturque Ciaconius, Andreas Victorellus, Ferdinandus Ugellus, a quibus inter Cardinales, nescio quibus etiam gentilitiis signis exornati, numerantur. Alterum Pontificis periculum multo gravius incessit; obsessus enim in quintum mensem a Carolo Neapolitano Rege in castro Luceria. Jamque expugnata exteriore castri parte, interius castrum, in quod se Pontifex receperat, admotis machinis, injectisque saxis, in extremum discrimen venerat; cum Genuensium classis, aliique fidi Pontificis Principes, obsidionem solvunt, depulsisque hostibus Pontificem liberatum, Genuam deducunt, fidam Pontificis urbem; sicuti hæc multis denarrat Theodoricus Niemius, & Gobelinus noster, qui Pontificis tum aulam secutus omnia coram spectavit, atque ex his Paderbornensibus nostris scriptoribus retulit Raynaldns in historia sua Ecclesiastica. Nunc ipsam Urbani Pontificis epistolam, quibus hæc Simoni Episcopo, syncerissimo suo inter Germaniæ Episcopos amico, sub exitum hujus anni perscribit hic referre juvat.

Pontifex binis gravioribus periculis liberatur.

Quod per literas Simoni Ep. Pad. indicat

Urbanus Episcopus Servus servorum Dei venerabili fratri Simoni Episcopo Paderbornensi salutem & Apostolicam benedictionem. Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ, nostri scilicet,

licet, & eorum, qui in angustiis & obsidione nobiscum fuerunt fidelium, & erexit cornu salutis nobis, uti in domo David pueri sui, fortis videlicet & fidelis populi Januensis: Et fecit salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos, ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi, non utcunque, sed stabili firmitate, & justitia coram ipso omnibus diebus nostris. Merito cunctis diebus vitæ nostræ in hujusmodi firmitate & justitia servire tenemur altissimo, narrantes laudes, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit: filii, qui nascentur, & exurgent, narrabunt ea filiis suis, ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur opera Dei, & mandata ejus exquirant. Nonne ergo Deo subjecta erit anima nostra, ab ipso enim salutare nostrum, nam cum dixissent inimici nostri nobis, & qui custodiebant animam nostram consilium fecissent in unum, dicentes, Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia non est, qui eripiat, ipse Dominus salvator noster, & liberator noster posuit animam nostram ad vitam, & non dedit in commotionem pedes nostros: transivimus per ignem & aquam, & eduxit nos in refrigerium, & statuit in civitate munita, & in loco spatioso pedes nostros, in hac videlicet fidelissima civitate, ubi divina favente clementia cum magna reverentia & obedientia dicti populi, sublatis quibusvis impedimentis & obstaculis, Apostolicæ dignitatis officium exercemus. Nam non solum præfatæ civitatis copiosissima multitudo, verum etiam de civitatibus, terris, castris, villis, & locis circumpositis turbæ multæ devotionis ardore succensæ confluunt benedictionem recepturæ. Præterea hi qui detrahebant nobis ad nos veniunt, & vestigia pedum nostrorum adorant. Nos autem summi Pastoris, cujus vices licet immeriti tenemus in terris, doctrinam salutiferam imitantes eis indulgentiam omnimodam impertimur. Hæc fraternitati tuæ succincte significanda censuimus, ad hoc, ut virulentis & dolosis schismaticorum & hæreticorum suggestionibus obtures salubriter aures tuas, & in fidei sinceritate, nostraque devotione, sicut fecisti hactenus, inconcussa stabilitate persistas. Nostri enim, imo totius Christianitatis hostes videntes, qualiter excelsus super omnes gentes Dominus nobiscum est mirabiliter operatus, magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus obumbrare eorum sermonibus viperiis, & veluti cancer serpentibus moliuntur; sed muta fient labia dolosa & ora iniqua loquentium obstruentur. Super quibus tibi latius explicandis dilecto filio Echardo Oldendorp Canonico Mindensi Capellano nostro latori præsentium fidem velis credulam adhibere. Datum Januæ VI Calend. Januarii Pontificatus nostri anno octavo.

At vero cum per Imperium sub torpente Wenceslao Rege omnia miscerentur intestinis dissidiis, rapinis, & bellis, unicum salutis præsidium fuit in fœderum societate; qualem hoc anno ad Westphaliam in pace continendam iniere inter se Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Heidenricus Monasteriensis, Theodoricus Osnabrugensis, Simon Paderbornensis Episcopi, Bodo Corbeiensis Abbas, Engelbertus Marcanus Comes, Henricus Waldecensis, Simon Lippiensis Comites, civitates Monasterium, Osnabrugum, Tremonia: adscriptique in hanc societatem Otto Episcopus Mindensis, Otto Comes Schawenburgicus, Otto Comes Teclenburgicus, Otto Comes Ritbergensis, Theodoricus Comes Marcanus, Bernardus Comes Benthemius, Hermannus Comes Eberstenius, & Balduinus Dynasta Steinfurdensis, Joannes Comes Diepholdius, ac Widekindus de Monte. *Varia a variis fœdera inita, ad continendam in pace Westphaliam Saxoniamque.*

Ad hunc modum, uti Spangebergius refert, convenere Otto Dux Brunswicensis ad Leinam, Fridericus Dux Brunswicensis Albertus Dux Brunswicensis ad Saltum, Moguntinus & Halberstadiensis Episcopi, Comes Reinstenius, Helinstenius, Stulbergensis, & Mansfeldius, multique per Saxoniam proceres ac nobiles, publicum fœdus sanciendo adversus prædonum licentiam, quod idem in Franconia, Bavaria, Suevia factum memorant ceteri scriptores, postquam Wenceslaus Rex ventri, & veneri se dedit, nec Bohemiam egressus ullam Reipub. curam attingere visus est.

ANNUS

Annus Christi 1386.

Urbani VI. Pont. 9. Wenceslai Reg. 9. Simonis II. Ep. Pad. 7.

Pontifex Regis, aliorumque Germanorum opem contra hostes suos implorat. *Odoricus Raynald. in histor. Ecclesiast.*

Pontifex deinde, cum potentibus in Italia hostibus premeretur, misit in Germaniam Mattiolum Archiepiscopum Ragusanum, sedis Apostolicæ Legatum, qui exhibitis Henrici VII & Caroli IV Imperatoris, avi videlicet & patris Wenceslai Regis, literis, quibus se ad defensionem Romanæ Ecclesiæ obligarant, suppetias sollicitaret. Adhæc Pontifex VIII Februarii literas rursum dedit ad Simonem Episcopum nostrum, quibus petit, ut Wenceslao Regi auctor hortatorque sit ad maturandum iter Romanum, & coronam augustalem ritu majorum capessendam, ratus si in Italiam cum Germanico exercitu veniret, omnes Romanæ Ecclesiæ hostes disjiciendos.

Haud dubium quin ejusmodi literas ad Electores Archiepiscopos, & ceteros Germaniæ Episcopos dederit Pontifex. At ignavus Rex Wenceslaus; qui & voluptatibus immersus hærebat; nec subsidia misit Pontifici, nec Italiam ingressus, nec de corona Imperii suscipienda, nec de Imperio moderando unquam serio cogitationem suscepit, laqueo, ut inquit Cuspinianus, quam corona dignior.

Historia Thuring. Dilichius in Chron. Hassia. Hassia eloquentia conjugis Landgravii ab hostibus liberatur.

Tranquilla interim Westphalia ex confœderatione Episcoporum & procerum superiori anno facta; qua tamen pace frui non licuit Hermanno Hassiæ Landgravio, in cujus provinciam rursus irruptionem fecere Landgravius Thuringiæ & Moguntinus Archiepiscopus, prædis & vastatione infesti; ausique denuo Cassellas incingere, sedem Landgravii. Quam vim cum maritus armis avertere non posset, depulit eloquentia Landgravii conjunx, Margaretha, Burgravii Nurenbergensis filia, Thuringumque viro reconciliavit.

Dux Juliæ Brabantinos Graviam obsidentes fugat, adjutus copiis Simonis Paderb. ceterorumque Principum. *Pontan. in Gelr. Chr. Colon. Divæus. Chr. Belg. Seth. Calvisius. Litera Ravensb.*

Trans Rhenum bellum exarsit inter Joannem Brabantiæ moderatorem, & Wilhelmum Juliæ Gelriæque Ducem. Causa belli Graviæ ad Mosam Oppidum, quod uterque sibi vendicabat. Juliacensis ut a Divæo refertur, in societatem traxit Fridericum Coloniensem Archiepiscopum, & cum eo Simonem Mareschallum suum, Monasteriensem, Trajectensem, & Bremensem Episcopos; præterea Cliviæ & Meursiæ Comites; quorum copiis Juliacensis confirmatus, Brabantinos, qui quadraginta millium exercitu Graviam obsidebant, altero post anno depulit in fugam.

Convenit inter Comitem Ravensberg. & Simonem Ep. super oppido Widenbrugo & castro Reckenberg.

Inter hæc Wilhelmus Juliæ & Gelriæ Dux, idemque Comes Ravensbergensis, pacem Castrensem firmavit cum Simone Paderbornensi Episcopo super castro Reckenberg, & Wiedenbrugo Oppido, quæ loca ab Episcopo Osnabrugensi partito jure sibi oppignorata tenebant Dux & Episcopus noster. Consignata hæc pax Sparenbergæ publicis utrimque tabulis in pervigilio D. Thomæ, cum jam festo D. Martini a Duce impositus esset Heidenricus ab Ore ex militari genere fidus utrique præfectus.

Simonis Ep. cura pro restaurando Monasterio Breidelariensi.

Sollicitatus posthæc Simon Episcopus a Bredelariensibus Monachis Ordinis Cistertiensium pro subsidio indigentis Cœnobii, quod Hassi vicinique circum prædones, pro temporum illorum iniquitate, & conturbatione rerum evastarant. Id vero damnum religiosis suæ diœcesis viris illatum, quo affectu pietatis Episcopus reparandum susceperit, testes erunt hæ literæ.

Simon Dei gratia Paderbornensis Episcopus, Universis & singulis divorum rectoribus per civitatem & diœcesin Paderbornensem constitutis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem in Domino. Pium est illis opem ferre, qui noscuntur malo alieno laborare, præsertim Dei famulis mundano auxilio destitutis. Cum igitur Monasterium in Bredelar ordinis Cistertiensis, nostræ diœcesis Paderbornensis, dudum sit a perversis, quod dolendum referimus, citra religiosorum virorum Abbatis & conventus sui culpam misere deprædatum, facultatibus minutum, & tantis debitis aggravatum, ut plerosque Monachos suos & conversos emiserit jam a se,

se, & nisi sibi a Christi fidelitatibus succuratur, residuos sibi emittere sit necesse, suspensis in eo divinis laudibus, & pauperum hospitalitatibus: Dolorose universitatem vestram in Domino exhortamur, vos & quemlibet vestrum sub objecto debito requirentes, quatenus religiosos viros, præsentium exhibitores, quos pro petendis fidelium Eleemosynis, ad salutem meam, prædictos duximus admittendos, debitis & consuetis solemnitatibus, præmissis in Ecclesiis, ad proponendum propter hoc verbum Dei, favorabiliter admittatis, & aliud prout potueritis, promovere curetis, nihil ab eis postulando, nisi quod animo gratuito vobis duxerint largiendum: ut sæpe dictum Monasterium ex his, quæ sibi a fidelibus destinari contigerit, confortatum, Monachos suos recolligat, dominia sua resumat, & hospitalitatum opera, plura prioribus exhibeat Domino sperante, vosque per hæc & alia pietatum opera, præter generalem remissionem & veniam, quam ex hoc merebimini, & indulgentias dicto ordini & Monasterio concessas, etiam quadraginta dierum indulgentiam consequi valeatis, quam de Omnipotentis Dei misericordia, & sancti Liborii Patroni nostri confisi suffragiis, ob hoc vobis, ac omnibus, & singulis vere pœnitentibus, & confessis, qui dicto Monasterio de bonis sibi a Deo collatis Eleemosynas destinare curaverint, de injunctis sibi pœnitentiis tenore præsentium duximus concedendum ------------ ab officiis divorum, & inter sanctissimas, si quæ nostra vel Monachorum vestrorum authoritate in loca vestra forsitan latæ fuerint in præsentia reliquiarum ejusdem Monasterii, ac religiosorum prædictorum, ex causis præmissis præsentibus relaxantes, præsentibus tamen post annum continuum minime valituris. Datum Nostro sub sigillo, anno Domino MCCCLXXX *sexto in vigilia Sanctorum Simonis & Judæ Apostolorum.*

Annus Christi 1387.

Urbani VI. Pont. 10. Wenceslai Reg. 10. Simonis II. Ep. Pad. 8.

Chron. Tremon. Crantz. lib. 10. Saxon. c. 12 Wittius in Chron. Cleinsorg. in Chron. Chr. Colon. Tremonia obsidetur.

Westphaliæ post hæc pacem, quam ante biennium tanta animorum conspiratione fecerant Episcopi ac proceres, rupit Tremoniense bellum, culpane Archiepiscopi, an Tremoniensium? incertum habeo. Id certe primum constat Archiepiscopum Coloniensem antiquissima possessione sibi in urbem Tremoniensem jurisdictionem sacram vendicare; quam deinde urbem, cum dono Caroli IV Imperatoris, & Principum consensu, sibi assertam accepisset; ut supra a nobis relatum est, cœteri deinde Episcopi & Principes bellum hoc ipsi approbare demum visi, quod una conjunctione armorum ad obsidionem convenerint. Accedebat, quod Comes, qui antiquitus a Carolo M. impositus erat, & ad hæc tempora memoratur Conradus fuisse, jam dudum ab ipsa urbe exclusus sine ullo Imperio ageret. Sane Archiepiscopus magno apparatu, mnltisque Principum copiis auxiliaribus, obsidionem aggressus; quas submisere Moguntinus, Trevirensis, Bambergensis, Monasteriensis, Paderbornensis Episcopi, VVilhelmus Dux Juliæ, VVilhelmus Dux Montium, Albertus Dux Brabantiæ & Hollandiæ Comes, Dux Brunswicensis, Comes Palatinus Rheni, Otto Comes Teclenburgicus, Ritbergensis, Schawenburgicus, Dynasta Steinfordensis, Solmensis, cœterique VVestphaliæ proceres. Tanto molimine integro anno & novem mensibus circumsessa Tremonia, interclusis omnibus viis & annona; nec tamen expugnari potuit, civibus omnia ad extremam defensionem comparantibus. Nam & miles conductitius inductus, & quotquot per ætatem idonei armis induti, & propugnacula circa urbem exstructa, crebrisque eruptionibus hostes fatigati; nam, ut opibus & mercimoniis, ita numero civium animosorum florentissima erat. Archiepiscopus postquam expugnationem secus, quam speraret, difficiliorem reperit, passus est per vicinarum urbium Oratores ad compositionem deduci; transactumque in has leges. Jus sacrum Archiepiscopo integrum maneat; cives 14000 florenorum Archiepiscopo pendant pro belli sumptibus: Marcano, qui & jus suum in urbem obtendebat, 16000 aureorum mutuo dentur, non nisi ab hæredibus ejus solvenda: munimenta extra urbem excitata solo æquentur. Vades

des horum fuere Suſatum, Hammona, & Unna civitates. His juratis abductus miles ab obſidione. Celebris hæc arctaque obſidio; ſed, quæ per id tempus Scriptorum fuit raritas & ignavia, in annis hi multum obſcuri ſunt; quando alii ad priores annos, alii ad hunc 1387 & ſequentem ſimul obſidionem veriſimilius referunt.

Bello hoc fidam operam Archiepiſcopo ſuo præſtitit Fridericus Furſtenbergicus, Wenemari, ut ſupra diximus, primi Arensbergenſis Satrapæ filius, ac hæres paternorum bonorum, Wenemarus patruus, ac Wilhelmus, bellicoſi ea tempeſtate viri. Quapropter his Furſtenbergicis larga præ ceteris ab Archiepiſcopo compenſatio facta eſt.

P. Crumbach. ex vetuſtis literis Monumenta Paderb. in ſtemmate Furſtenb.

Annus Chriſti 1388.

Urbani VI. Pont. 11. Wenceslai Reg. 11.
Simonis II. Ep. Pad. 9.

Simon Ep. pluribus bellis implicitus multa debita contrahit. *Gobelinus Litera Pad.*

At Simon Epiſcopus noſter, cum pro Mareſchalli munere Colonienſi Archiepiſcopo hoc Tremonienſi bello fidus adſtitiſſet, multaque in bello Haſſico impendiſſet, haud leve æs alienum contraxit; interque cetera, quæ hactenus oppignorata diximus, etiam arcem & Oppidum Vorde Bernardo ab Holthuſen, viro militari, ejusque filiis & hæredibus pignori oppoſuit. Bella interim multa feliciter geſſit, multosque hoſtes captivos habuit; quos tamen liberius, quam cautius dimiſit, fallacium deceptus hominum perſuaſionibus; quos deinde acerbiores hoſtes, quam amicos habuit: multumque in eo deſiderata fuit ſeveritas in delinquentes, auctoritas apud Miniſteriales & Vaſallos; quibus cum nimium fideret, neglecta primaria nobilitate, ac per eos omnia ſe conficere poſſe crederet, apud hos ipſos ex nimia familiaritate in contemptum venit; qui auſi etiam inſurgere in ipſum Epiſcopum, & arma vertere in Dominum ſuum. Sicuti hæc Gobelinus noſter ſcribit, acer ſatis Epiſcopi hujus cenſor; qui certo in eo fallitur, quod ſcribat, Simonem Epiſcopum noſtrum publica Principum fœdera ſprevisse, quem tamen nos hactenus omnibus publicis Weſtphaliæ fœderibus adſcriptum comprobavimus.

Gobelin. ætat.6.c.82 Bruſch. in Catal. Ep. Paderb. Crantz. in Metrop. lib.10.c.22. Kerſenbrochius in Ep. Pad.

Poſtremum igitur & fatale Simoni bellum fuit cum Miniſterialibus & Vaſallis. Horum Dux, receptorque ceterorum prædonum, Herboldus nobilis, arcis Brobeckianæ Dominus. Sita erat hæc arx in valle intra montes Ducatus Weſtphaliæ, haud procul a Brulio Oppido; ad hanc captivi homines, pecora, & prædæ tanquam in ſecurum ſpoliarium rapiebantur. Id quam indigne tulit Simon Epiſcopus, tam concitis copiis obſidione incinxit, machinisque admotis oppugnare aggreſſus eſt. At dum ipſe pugnantibus ſe miſcet, propiusque ſuccedit ad arcem, telo rebellium manu ex arce emiſſo, trajectoque per inguina, lethale vulnus accipit; quo deinde poſt menſem, ſub initium ſequentis anni, die videlicet XXV Januarii, extinctus eſt. Quod tempus mortis etiam in necrologio Gerdenſi & Wilbacenſi conſignatur. Corpus in Baſilica honorifico ad ceteros Epiſcopos tumulo illatum eſt. Spatium hoc temporis, quo decubuit ex vulnere, magnum illi ſimul beneficium fuit, componendi ſe ad feliciorem, quam ipſa vita in Epiſcopatu fuerat, e vita exitum; ſiquidem vera ſunt, quæ Gobelinus, non ſatis illi, ut apparet, æquus ſcriptor, tradit: quod raro, poſtquam ſacerdos & Epiſcopus conſecratus fuit, ſacris operatus ſit, Epiſcopi functione ſacra in vicarium Epiſcopum rejecta. Præſul præterea, inquit Gobelinus, inconſtantis animi. Verum ſi res bellis ab eo geſtæ expendantur, ſat acris, & militaris ingenii, ut tum ætas illa poſcebat, & plerique per Saxoniam præſtantes Epiſcopi commendantur. Unum interim immitioris ingenii factum reprehenditur in Simone, quod Ludovicum de Büren ſacerdotem cryptæ primarii templi in vincula traxerit, abductumque in caſtrum Driburgenſe tetro carcere incluſerit, in quo fame & pædore confectus ſit, haud aliam ob culpam, uti Gobelinus narrat, quam quod vacantem in urbe Paderbornenſi Eccleſiam Rurenſem, quæ ſimul Virginum Cœnobio conjuncta eſt a Sede Apoſtolica invito Epiſcopo impetrarit. Simile prorſus fecit Willebrandus Mindenſis Epiſcopus. Sicuti id ex faſtis eorum memorabimus. Crudi ex ferrea ætate

Simon Ep. in oppugnatione arcis Brobekianæ telo confoſſus occumbit.

Quæ vitio data Simoni Episc. Pad.

Episcopi: si quidem vera referant scriptores. Quanquam non sine causa indigne tulerint Episcopi & Clerus, tot Sacerdotia Romæ tam facile impetrari, & contra patria jura conferri immeritis.

Joannes Comes Sternebergius in prælio Luneburg. & Brunswicensium occumbit, quocum familia Sternebergica extincta est

Per id tempus, quo Simon Episcopus noster, Comes Sternebergius, excessit e vita, ante Simonem nostrum occubuit quoque Joannes Comes Sternebergius in prælio ad Winsam Oppidum, postremus ejus familiæ Comes; sed ante Simonem Episcopum nostrum, quando id prælium fuit inter Lunenbergenses & Brunswicenses anno hoc 1388 festo corporis Christi consertum. Belli hujus flamma ambitio. Quippe Wenceslao Lunenburgensi extincto, Albertus Wenceslai patruus eum sibi Principatum vendicabat. Huic ut aditum præcluderent, conspiravere Henricus, Fridericus, ac Bernardus Magni Ducis Brunswicensis, filii, bellumque intulere. Contra Alberti partes suscepere cives Lunenburgenses, Otto Episcopus Mindensis, Otto Comes Schawenburgicus, Ericus & Joannes Comites de Hoja, Gerhardus Comes Brunchorstanus, & Joannnes Comes Sternebergius. Belli causa etsi æquior penes Lunenbergenses fuerit, victi tamen a Brunswicensibus; interque cœsos numerati Brunchorstanus & Sternebergius Comites, quibus cum utraque familiæ stirps extincta est. Cessitque Brunchorstianus Comitatus Hojanis, Sternebergius vero ex pacto jam ante inito Adolpho Comiti Scawenburgico. Quanquam anno post 1396 Wilhelmus Dux Montium, idemque Comes Ravensbergensis, litem moverit Schawenburgico, castrumque Sternebergicum in pervigilio Pentecostes interceperit, & per annum insederit, donec Schawenburgicus mille ducentis florenis castrum redimeret. Auctor est Meibomius, Waldecenses, Swalenbergenses, & Sternebergios Comites ejusdem veteris familiæ fuisse propagines, quibus idem gentilitium insigne stella colore tantum diversa, quæ nigra a Waldecensibus, fulva a Swalenbergensibus, rubra a Sternebergiis sumpta est Antiquissima horum Comitum familia Swalenbergenses, deducti a Widekindo Comite Swalenbergensi, quem a Carolo M. advocatum Ecclesiæ Paderbornensis constitutum volunt. Ceteris familiis extinctis, superest Waldecensis. Nam Swalenbergicus Comitatus, ut diximus, divisus est inter Episcopum, & Comites Lippienses: Sternebergensis cessit Comiti Schawenburgico. Sed non aliter simul quam clientelari beneficio; antiquissimum enim Episcopi & Paderbornensis Ecclesiæ feudum est, eoque post Sternebergicos Comites a Schawenburgensibus semper recognitum obtentumque fuit: uti tot tabularii nostri literis, cumprimis anno 1400, 1405, & 1518 datis, commonstratur. Extincta demum Schawenburgicorum familia, Comitatus ad Ecclesiam Paderbornensem recidit. Hunc quia Comites Lippienses non nisi pignoris titulo occuparunt (quo jure aut vi, disceptent alii) repetiere Comitatum Paderbornenses, lite ad hunc diem contestata hærenteque; neque Lippiensibus unquam clientelari beneficio ab Episcopis nostris impetrare licuit. Quam in rem Episcopi Paderbornenses etiam stellam, quæ insigne fuit Comitum Sterneburgicorum, inter Ecclesiæ suæ insignia prætenderunt. Sed de his ubi ad exstinctam Schawenburgicorum familiam perventum fuerit.

Universitas Coloniensis instituitur.

Nunc res alia majoris momenti prætermittenda non est. Impetravit enim hoc anno Senatus populusque Coloniensis ab Urbano Pontifice universitatem omnium facultatum & scientiarum, ad eum modum, quo Parisiis florebat universitas omnium studiorum. Ob id a Pontifice iisdem etiam privilegiis Agrippinenses decorati sunt. Recitat id diploma Pontificis Gelenius, quod & Collegio Cathedrali cleroque a Magistratu oblatum est. Magno id non modo Coloniensium, sed totius VVestphaliæ bono factum est; ad id enim Athenæum ex vicinis VVestphaliæ provinciis & Gymnasiis deinceps confluxere incredibili numero studiosi adolescentes, posteaquam increbuit, quatuor facultatum studia, Theologiæ, juris prudentiæ, Medicinæ & Philosophiæ, ceterarumque artium aliunde evocatis professoribus aperte florere. Qua in re haud leviter etiam divina providentia suspicienda. Enim vero cum studia literarum passim in Collegiis Cathedralibus, penes quæ publicæ hactenus scholæ fuere, oblanguescerent, Clero vel ad otium, vel ad luxum, vel

Gelen. in sacrar. syntag. 2.

ad

ad inscitiam inter bella prolapso, Deus injecit mentem Regibus & Principibus erigendi condendique publicas studiorum universitates; qualem jam Pragæ Carolus IV Imperator, Viennæ Albertus Dux Austriæ, Heidelbergæ Rupertus Palatinus instituerat. Quo inscitiæ malo cum Ecclesia in his regionibus laboraret, ut nec in Clero essent viri, qui Parochias digne administrarent, populumque docerent: Nec e Cœnobiis Monachorum suppeterent idonei homines; accessere per id tempus Gerhardus M. & Florentius presbyteri, a quibus Daventriæ ad Isalam celeberrimum omnium liberalium artium Gymnasium, & juventutis pietatisque seminarium institutum est, magno totius Frisiæ, VVestphaliæ, & Saxoniæ fructu. Nec enim aliunde magis omnis illa tumultuarii belli sævitia, & prædonum multitudo, & vitæ licentia irrepserat, quam ex ignorantia Pastorum, eorumque hominum, per quos populus in religione & pietate formandus erat; eaque sæculi hujus species erat, & morum prolapsio, ut populus ad primam barbariem rediturus crederetur. Sed hæc hæresis, quæ post secuta, præludia fuere.

ROBERTUS
JULIÆ, & MONTIUM DUX
XXXII.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1389.
Urbani VI. Pont. 12. Wenceslai Reg. 12.
Roberti Ep. Pad. 1.

Mundius in Metrop. Salisburg. Gobelinus ætat. 6. Crantzius Teschemach p. 2. p. 440 Robertus Dux Montensis postulatur Ep. Pad. ejus genus & dotes.

Defuncto Simone Episcopo, haud parum solliciti fuere Cathedralis Ecclesiæ Canonici, quem ea tumultuantis sæculi tempestate successorem eligerent, cujus patrocinio, familiæque potentia, adversus tot prædonum, vicinorumque Comitum insolentiam Ecclesiam defenderent; hunc vero cum in suo primario Clero non reperirent, postulavere Robertum Ducem Montium, & Coloniensis Ecclesiæ Canonicum, ætate quidem juvenem, sed qui jam fama virtutum, & maturitate judicii, senum prudentiam occuparat, *Princeps* nimirum, ut Gobelinus, & ex eo Crantzius scribit, *ingeniosus, discretus, justus, magnanimus, Deum timens, in pauperes liberalis, acer in agendo, atque omni virtutum commendatione celebris.* His accedebat natalium splendor; genitus enim erat Robertus VVilhelmo Juliacensi & Montium Duce, Comiteque Ravensbergensi; quem Comitatum diœcesi Paderbornensi inhærentem Margaretha Ottonis Ravensbergensis filia, Gerhardo Juliacensi denupta, in dotem attulerat, unaque Montium ducatum, Margarethæ Montanæ matris hæreditatem, Juliæ conjunxerat. Mater Roberti Anna Palatina, Roberti Palatini Ducis Bavariæ, ac post etiam Romanorum Regis soror. Fratres habuit Adolphum Montium Ducem, patris hæredem, VVilhelmum primum Paderbornensis, deinde Coloniensis Ecclesiæ Episcopum. His natalium & virtutum ornamentis conspicuus, post obitum Joannis antistitis, anno 1387 4 Februarii defuncti, Passaviensis Episcopus majori suffragantium numero a Canonicis eligitur: altera vero Canonicorum parte, quæ minor erat, deligente Gregorium Hohenloensem Comitem. Quantumque Robertus Palatinus pro Roberto nepote suo, tantum Albertus Austriæ Dux laborabat pro Wohenloensi apud Urbanum Pontificem. Et Urbanus Pontifex licet collatis ex Cardinalium cœtu consiliis pro sua auctoritate alium imponere Passavienli Ecclesiæ Episcopum decreverat; postquam tamen de Roberti electione, ejusque virtutum ornamentis certior factus esset, Robertum Passaviensis Ecclesiæ Episcopum approbavit. Qua super re extant apud nos Urbani Pontificis binæ literæ, ad Canonicos & Clerum Passaviensem datæ V Calend. Maji Pontificatus anno decimo.

Delectus ptius Episcopus Passaviensis, approbante Urbano Pontifice.

Ex lib. diplom. Pad. a Ferdin. Ep collectorum.

Urbanus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis, Clero civitatis & diœcesis Pataviensis salutem, & Apostolicam benedictionem. Romani Pontificis, quem Pastor ille cœlestis & Episcopus animarum, potestate plenitudine sibi tradita, Ecclesiis prætulit, universis plena vigiliis sollicitudo requirit, ut circa cujuslibet statum Ecclesiæ sic vigilanter excogitet, sicque prospiciat diligenter, quod per ejus providentiam circum-

cumspectat Ecclesiis singulis pastor accedat idoneus, & Rector providus deputetur, per quem Ecclesiæ ipse, superni favoris auxilio suffragante, votivæ prosperitatis successibus gratulentur. Dudum siquidem bonæ memoriæ Joanne Episcopo Patavien. regimini Patavien. Ecclesiæ præsidente, nos cupientes eidem Ecclesiæ, cum vacare contingeret, per Apostolicæ sedis providentiam utilem & idoneam præsidere personam, provisionem ejusdem Ecclesiæ ordinationi & dispositioni nostræ duximus ea vice specialiter reservandam, decernentes ex tunc irritum & inane si secus super his per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero prædicta Ecclesia per ipsius Joannis Episcopi obitum, qui extra Romanam curiam diem clausit extremum, vacante, nos vacatione hujusmodi fide dignis relatibus intellecta, ad provisionem ipsius Ecclesiæ celerem & felicem, de qua nullus præter nos ea vice se intromittere potuerat neque poterat, reservatione & decreto obsistentibus supradictis, ne Ecclesia ipsa longæ vacationis exponeretur incommodis, paternis & solicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de præficiendo eidem Ecclesiæ personam utilem & etiam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem. Demum ad dilectum filium Robertum de Monte electum Pataviensem, tum Canonicum Coloniensem, Notarium nostrum, clericali duntaxat caractere insignitum, cui de literarum scientia, vitæ munditia, honestate morum spiritualium providentia, & temporalium circumspectione, aliisque multiplicium virtutum donis apud nos fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos nostræ mentis. Quibus omnibus debita meditatione pensatis de persona ipsius Roberti nobis & ejusdem fratribus ob dictorum suorum exigentiam meritorum accepta, præfatæ Ecclesiæ de eorundem fratrum consilio auctoritate Apostolica providimus, ipsumque Robertum illi præfecimus in Episcopum & Pastorem, curam & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gratias & largitur præmia confidentes, quod dextera Domini sibi assistente propitia præfata Patavien. Ecclesia sub ipsius Roberti electi felici regimine prospere, & salubriter dirigetur ac grata in eisdem spiritualibus, & temporalibus suscipiet incrementa. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem electum tanquam Patrem & pastorem animarum vestrarum grato admittentes honore, ac exhibentes sibi obedientiam & reverentiam debitam & devotam, ejus salubribus monitis & mandatis intendentes, humiliter & efficaciter adimplere curetis. Alioquin sententiam, quam idem electus intulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Lucæ V. Calend. Maji Anno MCCCLXXXVII, *Pontificatus nostri anno decimo.*

Urbanus	*Pro P. de Wserob.*
PP. VI.	*P. de Ingelheim.*

At quod adversa Canonicorum factio ac Duces Austriæ pro Hohenloensi Comite pertinaciter decertarent, & per sequentem etiam annum schisma ejus Pataviensis Ecclesiæ aleretur, Roberto ad Ecclesiam Passaviensem aditus non fuit. Moritur post hæc sub initium annni 1389, ut diximus, Simon Episcopus Paderbornensis; a cujus obitu Canonici statim una suffragiorum consensione postulavere Robertum Ducem Montium. Et ille, quod Passaviensem Ecclesiam sibi adhuc æmuli potentia obstructam videret, tanto pronius admisit Paderbornensem, nec id ingratum Urbano Pontifici, ad schisma Passaviensis Ecclesiæ componendum. Quanquam hoc ipso anno Urbanus quoque Pontifex III. Idus Octobr. abierit e vita, subrogato Bonifacio IX Pontifice; deinde XI Cal. Novembr. scripsit ad Robertum, hortatusq; est ut a petenda Passaviensi Ecclesia desistat, ultroque illi confirmationem Paderbornensis Ecclesiæ detulit. **Moritur Urbanus Pont. succedit Bonifacius IX.**

Verum dum Robertus hoc anno inter utriusque Ecclesiæ electionem fluctuat, trahitur longius ingressus in Paderbornensem Ecclesiam. Conspiravere per hanc Episcopis viri nobiles ac vasalli, qui jam, Simone Episcopo, cœptaverant turbas; seseque in unum prædatorium agmen contrahentes, spoliis & incendiis miserum in modum vastavere diœcesin. Horum incentor ductorque Fridericus Padbergensis ex veteri Padbergiorum familia, qui confisus **Gobelin. Litera Pad. Fridericus Padbergius Ecclesiam & Diœcesin Paderb. infestat.**

fisus castri sui munimento novum in eo prædonum receptaculum aperit. Homo ferocis ingenii, flagitiosæque vitæ in homines injurius, contumeliosus in Divos solitusque sacrilego dicto jactare, frustra a Canonicis reponi patrocinium in D. Liborio, cui virilia jam dudum exsecta essent & manus ad opitulandum languidæ. Præsules & Canonici ut per interregnum hisce infestis prædonum incursionibus diœcesin liberarent, provincialem militiam convocant, ductoribus Bertholdo de Nathesungen, Ludolpho & Hermanno de Herse, viris e nobilitate præstantibus, quibus Gerhardus, vir rei militaris peritus, præficitur; idemque Ecclesiæ defensor est delectus. Et hi postquam temere cum hostibus congrederentur omnes fere præter Nathesungen, qui equo elatus, aut cœsi, aut capti in potestatem Padbergii venere. Qua clade consternati Canonici, veriti ne tota diœcesis cederet in prædam ipsum Patbergium provincialis militiæ præfectum, tutoremque diœcesis creant: ad hæc castrum Dringenbergam pro lytro captivorum tradunt in pignus. Ita hostem, quem armis domare non poterant, beneficio placavere.

Pari insolentia divexabat Warburgenses Falkenbergius, nunc prædas agendo, nunc ante portas insultando; ac cives dum audacius quam cautius armati prorumpunt, pridie D. Laurentii magna clade pars cæsi, pars capti, & in compedes abrepti; præterque spolia armorum & equorum lytrum 7000 florenorum expressum. Tam tumultuarie omnia per interregnum agebantur.

Annus Christi 1390.

Bonifacii IX. Pont. 1. Wenceslai Reg. 13. Roberti Ep. Pad. 2.

Gobelin. ætat. 6. c. 83. Robertus Diœcesis administrationem adit

Annus dehinc Christi nascentis millesimus, trecentesimus, nonagesimus subit, multo serenior Paderbornensi Ecclesiæ quam prior fuerat. Quippe tandem Robertus, remisso jure electionis in Passaviensem Ecclesiam, secundum Bonifacii Pontificis voluntatem Paderbornensem acceptavit. Igitur paratis omnibus ad inaugurationem, magno consanguineorum Ducum & procerum comitatu Paderbornensem diœcesin ingreditur; magnificeque ab Ordinibus exceptus, magna omnium gratulatione VIII. Idus Aprilis in urbem introducitur. Ac postquam omnia, accepto fidei Sacramento, magna ordinum concordia fuere peracta; ipse pro more, feria quarta post Pascha, Warburgensibus, Brakulensibus, ceterisque urbibus atque oppidis privilegia instaurat. Mox animum adjecit ad controversias, quæ exortæ fuerant, componendas, etiam in minuta intentus. Omnia judicio supra ætatem maturo, imberbis adhuc, ut Gobelinus inquit, sapientissime composuit, omnium simul animos & amorem occupando.

Chron. Monast. Cleinsorg. in Chron.

Discussa Paderbornensium procella per adventum Roberti Episcopi, alia oboritur per Westphaliam, inter Henricum Wolfium Monasteriensem Episcopum, & Engelbertum Marcanum Comitem. Nec enim desistebat inquietus Comes repetitis incursionibus vexare Monasterienses; cum Henricus Episcopus hactenus aut multum dissimulasset, aut levius restitisset, tandem horum impatiens fœdus cum Friderico Coloniensi, & Theodorico Osnabrugensi Episcopo Susati renovat; quorum copiis adjutus Marchiam ingreditur, ferro igneque villas & pagos impune vastando. Quibus exacerbatus Marcanus contractis ingentibus copiis, se in diœcesin Monasteriensem prædabundus effundit, in conspectum etiam urbis Monasteriensis progressus. Nec segnior Henricus Episcopus, extemplo omnes diœcesis Satrapas, Vasallos, & stipendiarios milites adesse jubet; quibus postquam Osnabrugenses accessere, armatus cum exercitu procedit ex urbe Monasteriensi Marcano obviam. Quo cognito, Marcanus pedem retrahit, nunciis significando se recessisse, ne in fuga suos occuparet Episcopus. Bello huic tandem arbiter intervenit Coloniensis Archiepiscopus, ut tum post subita bella pacis fœdera citius, quam ex nubilo cœlo serenitas conspiciebantur.

Bellum Episcopi Monast. cum Engelberto Comite Marcano.

Sed

Liber Statutorum Coloniens. Archiep. Colon. depravatos Cleri & Religiosorum mores corrigit.

Sed longe utilius Ecclesiæ opus Fridericus Coloniensis Archiepiscopus hoc anno aggressus in Cleri moribus, qui per id tempus corruptissimi erant, emendandis. Perlustrata enim diœcesi, reperit in Collegiis Canonicorum, aliisque Ecclesiis, in quibus hactenus quadraginta sacerdotes ac Clerici deservierant altari, quinque apparere in choro; ceteris aut otio, aut vanis studiis vacare: atque ubi hactenus duodecim aut sedecim sacrificia Missæ quotidie peragi solita, vix unum celebrari; alios interim, dum campanæ signum daretur, ad distributionem stipendii quotidiani subito convolare ad templum, eaque accepta mox sese subducere, aut cum Decano suo ad Capitularem domum recedere, in qua sub divinis non nisi profana, rixæ, & conspirationes tractarentur. Habitu deinde Clericorum abjecto, alia gestare indumenta, alios rubri, alios alterius coloris; sæpius in spectaculis, conviviis, & choreis spectari quam in choro; nullum ex vestitu & moribus discrimen a Laico homine conspici. Quibus vanitatum vitiis non modo Clerici, sed & Monachi, ceterique religiosi obnoxii erant. Hæc & similia convocata synodo severis legibus & pœnis castiganda suscepit Archiepiscopus. Depravatus cleri passim per Saxoniam & Germaniam status erat; dum Cæsar Imperii lustrandi curam abjiceret: dum bellis tumultuariis, & nobilium spoliis omnia miscerentur, & in Episcopis magis quærerentur Principes, qui arma ad defensionem diœcesis conservationemque sacrorum bonorum, quam ipsa sacra & disciplinam Cleri tractarent. Donec primum hæresi Hussitarum in Bohemiam, deinde Lutheri in Germaniam ingressa, utrumque tanta religionis jactura amitteretur.

Annus Christi 1391.

Bonifacii IX Pont. 2. Wenceslai Reg. 14. Roberti Ep. Pad. 3.

Conradus suffraganeus Roberti Ep. Diœcesin Pad. lustrat.

Post illa Robertus Episcopus noster, sicut ex clero Coloniensi ad hanc Ecclesiam translatus accesserat; ita exemplo Friderici Coloniensis Archiepiscopi cleri populique disciplinam per diœcesin suam reparandam sumpsit. Quod ille Pontificale munus, cum nec sacerdos, nec Episcopus adhuc dum consecratus esset, Conrado Albicastrensi suffraganeo suo Episcopo commisit; jussitque totam diœcesin perlustrare, atque ad se de statu singularum Parochiarum, Collegiorum, & Cœnobiorum referri. Is inter cetera diœcesis nostræ loca inspecta hoc anno etiam Montem Martis adiit, interque alia inspectionis munia Divorum reliquias, quæ istic a Carolo M. ejus Ecclesiæ conditore collectæ honorabantur, examinavit, probavitque. Cujus rei id testimonium reperimus. *Nos Conradus Dei gratia Episcopus Ecclesiæ Albicastrensis, ac venerabilis in Christo Patris Domini Domini Roberti electi Ecclesiæ Paderbornensis in Pontificalibus Vicarius generalis, protestamur in his scriptis sub propria manu, quod nos anno Domini* MCCCXCI. *ad rogatum & piam instantiam religiosorum virorum, D. Conradi provisoris Monasterii Montis Martis, ac Domini Joannis Cesar custodis Ecclesiæ & Monasterii ejusdem reliquias examinavimus, & præter caput unius sancti supra* LXXXVII *reliquiarum partes reperimus, quas & cum digna devotione reposuimus.*

Et reliquias in Monte Martis examinat.

Primus hic Vicarius Episcopus inter monumenta nostra reperitur, ex quo Henricus Spegelius Episcopus, ut Gobelinus scribit, ejusmodi Vicarios Episcopos, & post eum Simon Episcopus, Roberti antecessor, introduxit; quod hi primi, qui Pontificalia munia intermisere. Quanquam jam passim per Germaniam ante hæc tempora ejusmodi Vicarii Episcopi in amplissimarum diœcesium administratione recepti fuerint; ut in erudito scripto de Coloniensibus suffraganeis commonstrat Heisterus ex Gelenii monumentis. Observatumque a multis, ex quo Episcopi hæc munia divisere, magnam simul felicitatis partem amisisse; & verendum, ne & cœlum quoque dividant cum Vicariis Episcopis, postquam jurisdictione sacra & Principis nomine contenti, divinissimum hoc ordinis munus rejecere in alios, ex quo proprie Episcopi dignitatem & fontem omnium horum consecuti sunt. Cu-

Cura sacrorum in Vicarium Episcopum translata, Robertus antistes eo impensius suscepit administrationem civilium ex Principis munere; interque domestica hoc anno primum partem castri Burani & bonorum ejus dynastiæ, quam ab Henrico Spegelio Episcopo primum emptam, deinde ipsis Dynastis Buranis oppignoratam diximus, rursum commutatis, quæ prius contracta erant, 500 marcis, urgente Collegio Cathedrali, pignori opposuit Wolmaro de Brencken ex veteri Brenckiorum familia, viro nobili. Qua super re tabulæ servantur apud nos, Dominica tertia post Pascha datæ. Nec multo post, seu quod possessionibus Buranis inhiarent, seu quod potentem illam in meditullio diœcesis familiam suppressam vellent, in duriores conditiones adstrinxere; quod his literis profitentur Dynastæ.

Pars Castri Bürani oppignoratur Wolmaro de Brencken.

Nos Bertoldus nobilis de Buren, Bertholdus suus filius, Henricus & Wilhelmus ipsius fratres, & Hermannus suus cognatus, pro nobis & omnibus nostris veris hæredibus fatemur publice in hisce literis, quod, de consilio amicorum nostrorum, cum Reverendo in Christo Patre nostro Domino Dno Roberto, electo Episcopo Paderbornensi, & suo Capitulo ibidem tractavimus & convenimus juxta tenorem præscriptum.

Primo quod pro nobis & nostris successoribus renunciaverimus, & in his literis renunciamus omnibus literis & prætensionibus, quarum vigore nos & nostri hæredes ipsos, vel Episcopatum Paderbornensem convenire possemus, quæ omnes cassatæ & annullatæ esse debent.

Et nos prænominatis nostris Dominis nominatim illorum partem Episcopatus in arcibus & Dominio de Buren, qui est media pars, cujus administratio sub nomine Satrapiæ nobis cum appertinentiis demandata erat, solutam ac liberam a commissione illa, ad ipsorum dispositionem restituimus cum literis desuper confectis. Et nos, vel nostri hæredes, aut nullus nostro nomine debet ipsos, vel illorum Episcopatum, vel eorum officiarios ibidem in parte illorum præmemorata ullo modo impedire vel angustiare ratione literarum vel prætensionum prædictarum, & prædicti nostri Domini pro parte debemus simul in Buren in pace Castrensi & custodia firmiter stare.

Etiam est conventum, literas istas, quas præmemorati Domini super hæreditaria emptione nostræ partis Dominii Buren habent, in omni suo vigore absque læsione manere debere. Omnia ista puncta & omnes articulos ac singulos, in quantum nos concernunt conjunctim, bona fide promisimus, & promittimus in hisce literis præmemoratis nostro Domino suisque successoribus ac Capitulo solide ac firmiter & inviolabiliter servare, omni dolo excepto & secluso. In cujus testimonium & firmamentum nos pro nobis & nostris Successoribus nostra sigilla hisce literis appendimus. Datum anno Domini millesimo, trecentesimo, nonagesimo primo, Feria sexta infra octavam Pentecostes.

Ac Robertus Episcopus; ut meditati belli nervum compararet, non modo Burana bona, sed & villas duas in majori Ederen, aliaque prædia oppignoravit, ad Conradum Spigelium aliosque captivos redimendos, qui Padbergensi ex superiori bello obligati hærebant in custodia; nihilque sollicitius habuit, quam ut persoluta pecunia castrum Dringenberg ex manibus Friderici Padbergensis redimeret, ipsumque Fridericum opprimeret. Nam ut Gobelinus noster perhibet, potens adhuc nobilium & prædonum factio erat, quæ se Bengeleros ab argenteis fustibus ad pectus suspensis appellabat. In hanc se dederant Wolfius, Schartebergius, Hinderhusius, Spegelius, Falckenbergius, aliique e prima nobilitate viri. Horum Dux Fridericus Padbergius non per diœcesin modo Paderbornensem, sed & per Hassiam prædabundus grassabatur; nec modo Roberto Episcopo insidias struere, sed & apertum bellum indicere ausus. Quam hominum insolentiam cum Robertus Episcopus, juventute ipsa & claritudine generis animosus, non ferret, arma statim altero Episcopatus anno induit, castrumque Vorstenberg, quod factiosi præsidio minus firmatum noctu interceperant, militeque suo insederant, obsidione incingit. Interim Padbergensis liberandæ obsidionis impar, spoliis ferroque grassari per diœcesin, villas pagosque de-

Factio Bengelerorum, contra quos arma sumit Robertus Ep. & subjugat *Dilichius in Chron.*

deprædari, non cœmeteriis templisque parcere; perlatusque XVIII Junii in Verne, Ecclesiam sacrilege spoliavit. Qua præda onustus dum ad castrum suum Padberg iter relegit, Robertus Episcopus cum delectis ex obsidentium numero armatis viris illi ad Oppidum Buren occurrit, commissoque prælio cæsum profligat Padbergium. Tanta horum prædonum erat jactantia, ut vulgari dicto spargerent, octodecim Paderbornenses ne duodecim quidem e suis pares esse. Quare & Robertus Episcopus nonnisi pari numero ex obsidionalibus sumpto hosti huic obviam progressus, victor ostendit Paderbornenses pari fortitudine milites esse. Hac clade consternati, qui in castro Vorstenbergio premebantur, se Roberto in castra reduci dedidere. Accidit vero tum res prodigio non absimilis; quippe dum captivos recenset Episcopus, prosiliit in medium capreolus sylvestris, ac repente mortuus concidit. Quo viso, exclamavere Paderbornenses, ita ceteros hujus prædatoriæ factionis hnmines interituros; nec vanum, ut ab eventu hujus belli constabit, augurium fuit.

Pontanus in Gelr. Teschemach Annal. Clivia. Berchemius Cleinsorg. in Chron. Brouver. lib. 18. Ann. Trev. Adolphus Dux Cliviæ captivus a Coloniensibus abducitur; unde

Subvenisset Fridericus Coloniensis Archiepiscopus Roberto nostro, quod Ducatus Westphaliæ fines haud minus quam Paderbornensem diœcesin infestaret Padbergius; sed ille jam gravi bello cum Clivis & Marcano Comite implicitus erat. Anno enim superiori, Adolphus Dux Cliviæ, dum Eltenense Virginum Collegium aditurus, modico lembo & comitatu vectus, Rhenum trajicit, capitur a Coloniensibus, piscatorum istic specie excubantibus, & Rhesam deducitur. Ducis captivitas magnos motus dedit; ac nemo flagrantius ad arma convolavit quam Engelbertus Marcanus Comes, pro Adolpho fratre captivo. Is collectis ingentibus copiis ad Orsaviam Rhenum transit, junctusque Clivensibus late Coloniensium agros spoliis flammaque depopulatur, simul omnibus circum villis, pagis, & oppidis eandem vastitatem intentando, nisi cum præscripta pecuniæ summa occurrant. Objecit se quidem Archiepiscopus; sed impar hostibus pugnam distulit; donec a Wernero Trevirensi, Henrico Monasteriensi, & Theodorico Osnabrugensi Episcopis auxiliares copiæ accederent. Horum adventu territus Marcanus se per Rhenum cum præda recepit. Nec multum inde superstes, 24 Decembris, anno ætatis 60, extinguitur (unica tantum filia Margaretha relicta, quæ Philippo Comiti Falkensteinio jam ante denupta erat) homo pro majorum ingenio bellicosus ac turbulentus. Quod enim bellum inferioris Germaniæ, cui se non miscuerit? aut quis vicinus Episcopus, quem armis & incursionibus non divexarit? funus Freundebergam ad Cœnobium Virginum ac majorum tumulos delatum. Marchiæ exinde gubernationem Theodoricus frater, Coloniensis Præpositus, at antehac Osnabrugensis diœcesis moderator suscepit, rexitque ad annum 1395. quo cum Theodoricus abiret e vita, successit Adolphus frater Dux Cliviæ. Tum vero ut Montium ducatus Juliæ, ita Marchia post Cliviæ conjuncta est.

ingentes motus exorti. Pro eo liberando laborat Engelbertus C. Marcanus frater ejus.

Moritur Marcanus unica tantum post se filia relicta. *Cleinsorg. de an. 1391.*

Annus Christi 1392.

Bonifacii IX. Pont. 3. Wenceslai Reg. 15. Roberti Ep. Pad. 4.

Robertus Ep. Padbergios ceterosque rebelles ad obsequium reducit. *Monumenta Cœnobii Bredelar. Jongelinus de Abbatiis Westph. Gobelinus*

Anno sequenti bellum, quod cœperat Robertus Episcopus noster adversus Padbergium & Bengeleros, magnis animis, totisque diœcesis viribus prosequitur, certus non quiescere dum insultantem ferocemque hominem subigeret. Igitur contracto provinciali milite, feriis rogationum Padbergii dynastiam ingressus, sedecim ejus villas spoliis & ignibus vastavit, cœmeteriumque pagi Emmerode, in quo se prædones incluserant, perrupit, injectisque ignibus ædes cœmeterio circumpositas, ne quod in eas profugium esset, combussit. Quibus malis exacerbati Padbergii, denuo prædabundi excurrunt in diœcesin. Nec segnior Robertus Episcopus cum instructo milite hosti obviam progressus, consertaque post festum pentecostes manu profligavit; qua in pugna cum alii prædonum cœsi, tum tres Padbergii fratres Fridericus, Joannes & Hermannus capti, in potestatem Roberti Episcopi venere. Fas erat Roberto, capitis supplicio animadvertere in facinorosos homines; verum ne reliquam nobilitatem exacerbaret, & clementia ad saniora provocaret grandi ly-

tro mulctavit, certisque legibus præscriptis liberos dimisit; qui tamen nunquam adduci potuerunt, ut cum ceteris diœcesis nobilibus juramentum fidei Roberto dicerent. Hac victoria incensus Robertus arma vertit in reliquos Bengeleros; quos festo Marci & Marcelliani Martyrum in aperto campo consecutus pari felicitate obtrivit; pars cœsi, pars capti Paderbornam abducuntur. Sicuti hæc ex vetustis monumentis Cœnobii Bredelariensis, etiam notarii publici manu consignatis, accepimus, relataque sunt a Jongelino in historia Ordinis Cistertiensium. Tanto vero numinis beneficio Robertus hanc victoriam accepit, ut quotannis festa memoria celebrem esse voluerit. Perculsi hac Roberti fortitudine prædonum socii supplices veniam & reconciliationem petiere; quos inter Herboldus de Brobeke, ad cujus arcis expugnationem Simon Episcopus occubuerat, depensa ingenti pecuniæ summa in gratiam receptus est. Conradus Spegelius ægre admissus, dubiam reconciliationem obtinuit, jussusque magis erga se fidem suam probare.

Archiep. Coloniensis reconciliatur cum Clivis & Marcanis.

Inter hæc Fridericus Coloniensis Archiepiscopus indicto postridie Calend. Maji conventu procerum, reconciliatur cum Clivis & Marcanis; interque pacis conditiones primum Adolphus Dux Cliviæ liber e captivitate renunciatur: in vicem Oppidum Linnense ac territorium Archiepiscopo ceditur. Pacem hanc, quæ aliis præterea legibus sancita est, juramento firmavere Satrapæ Marcani, Eberhardus Wickede Wetterensis, Wernerus Duckerus Luinschedensis, Aschebrochius Bockumensis, Gerhardus Kettelerus Hordensis, Satrapæ. Comprehensa quoque hac pace urbs Lipstadiensis, jussa tam Archiepiscopo, quam Adolpho Cliviæ Duci, Marcanoque Comiti fidem jurare; ea tamen lege, si Lippiensis Comes Simon, ejusque hæredes hypothecam redimant, qua urbs Marcano obligata juramento solvatur.

Bello aggreditur Colonienses.

Bello hoc liber Archiepiscopus arma convertit in urbem Coloniensem, seu quod superiori anno Marcano Clivisque studuisset, seu quod pacta juraque Archiepiscopi violasset. Quæ cum in se parari urbs sensit, arma prævertit; civesque uno furoris impetu per Rhenum effusi, Tuitium irrumpunt; Oppidoque incenso, celebre D. Heriberti Monasterium in munimentum adversus Archiepiscopum convertunt. Inde alternis velitationibus, castrorumque vicinorum præstructionibus & cladibus res agitur, dum sequenti mox anno studio Marcani Comitis certis conditionibus pacis in concordiam ventum. Jam passim Episcoporum metropoles urbesque in eam potentiam assurrexerant, ut consultius fuerit earum benevolentiam captare, quam armis lacessere. *Trithem. in Chron. Spanhem.*

Henrici Wolfii Ep. Monast. mors & reliqua gesta. Cor. Monast. Kersenbr. in Episc.

Exemit hic annus V Idus Aprilis e mortalium numero Henricum Wolfium Monasteriensem eximium Episcopum, morbo in ipsa urbe confectum, Præsulem, qui magnas naturæ dotes virtutibus & rebus præclare gestis exæquavit; præterque ea; quæ paucis supra inspersimus cum Episcopo Osnabrugensi Lingam obsedit, & Teclenburgicum Comitem ad pacem petendam adegit; hujus quoque Comitis oppidum Bevergernam, arcemque inter paludes munitissimam expugnavit, ac solo æquavit. Ejusmodi ille multa hostium castra evertit; multa contra in diœcesi erexit, frena vicinorum Comitum, bellis semper victor: Comitem Benthemium, Teclenburgicum, Diepholdium, Marcanum omni armorum congressu oppressit, tenuitque vetusto claustro inclusos, prædones factiososque nobiles nullibi consistere passus. Ausi aliquando Novicastrenses nobiles conspiratione armorum cum Ludolpho Ahusano Dynasta Dulmaniam noctu intercipere & spoliare; quos ille bonis & imminutis privilegiis ita mulctavit, ceteros ut in officio contineret. Quoties Embslandiam armatus ingressus, nemo Frisonum se commovere ausus. Interceperant Smisingi & Korfii Nobiles peregre venientes, militaturosque in Prussia adversus barbaros, eosque in Harcottanum castrum suum captivos abduxerant. Ad quam ille injuriam indignatus, castrum obsedit, captivisque liberatis, pœnam vertit in nobiles. Erat & Saxo nobilis Joannes a Salderen in sua diœcesi a prædonum cohorte captus, abductusque in arcem quandam; eo audito, Episcopus armatus advolavit, Saxonemque non modo liberavit, sed & equo donatum deduci jussit in viam; quo facto mirifice omnium

um

um animos sibi devinxit. Præsul, ut fasti eorum scribunt, in jure dicendo æquissimus, in causis cognoscendis acerrimus, in prædonibus & factiosis puniendis severissimus. Cæterum vir syncerus, mitis, pius, carus summis infimisque, &, quod commendant, egregius B. Virginis cultor; quare & corpus suum in sacello B. Virginis, quod Basilicæ adstruxerat, & in quod vivus effigiem Virginis solemni Cleri populique supplicatione intulerat, humari voluit.

Et succedit Otto Hojanus Comes. Henrico Wolfio tertio post obitum die una omnium Canonicorum suffragatione subrogatus Otto Hojanus Comes. Monasteriensis Ecclesiæ Præpositus, ac quartus eo nomine Episcopus, prorsus excelsi animi Princeps, quem Hectorem Westphaliæ dixeris, quales plerique Monasterienses Episcopi. Initia Episcopatus dura & adversa aliquantulum habuit; is tamen ut se pacis magis, quam belli amantem, ostenderet, missis ad Adolphum Cliviæ Marchiæque Comitem Legatis, congressum ad Luppiam in Lunæ Oppido petiit, in quo die octava post Pascha de firmanda pace pertractarent. Qui a prædonibus in via spoliatur. Eo dum festinat, pernoctatque in vicino Ordinis Præmonstratensium Cappenbergensi Cœnobio, obruitur noctu a Marcanis prædonibus. Comitum alii cœsi, alii capti, omnes equi & tota antistitis suppellex in spolium rapta; ipse licet multum quæsitus, singulari numinis beneficio per tenebras cum uno alterove famulo effugit, pervenitque pedes in Bosterium castrum suum. Ea tunc nobilium prædonum licentia erat. Nec Canonici Cappenbergenses ejus loci religiosi nobiles extra conspirationis suspicionem fuere, quos idcirco Otto Episcopus in custodiam traxit; nec adduci potuit, ut aut liberos dimitteret, aut unquam Monasterium illud inviseret. Conventus subinde in Hornensi ad Luppiam castro inter Adolphum Marcanum Comitem & Ottonem Episcopum habitus, in quo de publica pace actum, & omnium restitutio Ottoni Episcopo decreta est; nec tamen severius quid in prædones statutum: Tandem Hammonæ totius Westphaliæ conventus est habitus, in quo per Legatos Friderici Archiepiscopi Coloniensis, Roberti Paderbornensis, Ottonis Monasteriensis, & Theodorici Osnabrugensis Episcoporum pax publica Westphaliæ sancita est. Hammonæ pax publica totius Westphaliæ coalescit. Convenere in hanc fœderationem Adolphus Dux Cliviæ, & Marcanus Comes, multique Westphaliæ primores. Quo in conventu cum Steckii nobiles ob prædas per diœcesin Monasteriensem actas mille florenorum mulcta damnati sint, tum omnium voce in prædonum capita conspiratum est. His inter Episcopos ad communem Westphaliæ incolumitatem transactis, Otto Hojanus Monasteriensis Episcopus, cum jam a Bonifacio Pontifice confirmatio accessisset, solenni procerum & nobilium comitatu septus, Monasteriensem urbem ingreditur; inauguratusque magna omnium gratulatione, & concordia ordinum, gubernationem diœcesis cœpit, biennio abhinc Joannem fratrem sortitus Paderbornensem Episcopum nostrum.

Annus Christi 1393.

Bonifacii IX. Pont. 4. Wenceslai Reg. 16. Roberti Ep. Pad. 5.

Tischemach p. 2. pag. 251. Gerhardus ad Horne. Societas S. Rosarii, cui adscribuntur plures primarii e Westphalia Nobiles.

Altero dehinc anno Episcopi ac proceres Westphaliæ, qui Hammonæ in commune pacis fœdus convenerant, ad firmandam animorum concordiam, sacrum etiam fœdus, societatemque Rosarii sub patrocinio Deiparæ Virginis iniêre; constitutumque ut singuli vel aureum vel argenteum e collo suspensum Rosarium gestarent, quotquot in id sodalitium admitti vellent. Convenere autem in hanc cultus B. Virginis societatem Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Otto Monasteriensis, Robertus Paderbornensis Episcopus noster, Adolpus Cliviæ, & Marchiæ Comes, Adolphus & Theodoricus filii ejusdem, Theodoricus Dinslacensis, Adolphi frater, Fridericus Meursæ Comes, Reinerus Falckenbergius, Godefridus Dalenbrochius, Lossæ & Heinsbergæ regulus, aliique per inferiorem Rheni provinciam & Westphaliam Comites ac proceres. Is tum Virginis cultus: ea majorum pietas etiam inter tur-

bulentissima bellorum tempora florebat, publica etiam Rosarii quotidie recitati professione.

Fœdus a pluribus principibus auctoritate Roberti Ep. Pad. initum. Teschemach p. 2. pag. 254. Serrarius in Mogunt. histor. Gobelin. ætat. 6. c. 83

Haud minus illustre fœdus, quod sub exitum hujus anni Tremoniæ Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Conradus Moguntinus Archiepiscopus, qui anno 1388 Adolpho Nassovio in cathedra illa subrogatus erat, Robertus Paderbornensis Episcopus noster, Balthasar Thuringiæ Landgravius, & Misniæ Marchio, Otto Dux Brunswicensis, & Hermannus Hassiæ Landgravius consignatis publice tabulis iniere. Auctor horum fœderum cumprimis Robertus Episcopus noster, quem Gobelinus noster scribit, certos Principes, Episcopos ac nobiles per Westphaliam, Saxoniam, Hassiamque ad plurima pacis fœdera in duodecim annos pacta sua sollicitudine & auctoritate induxisse, quibus severis pœnis in violatores animadverteretur. Cujus scriptoris fides vel eo probatior esse debet, quod eo Episcopo sacerdos Paderbornæ vixerit, scripseritque res gestas suorum temporum. Princeps enim erat, ut idem auctor retulit, qui terrori omnibus latronibus erat & prædonibus; quique generis claritudine, & fama virtutis omnium Principum animos per Westphaliam & Saxoniam occuparat.

Et Robertus Episcopus, quo amicitiam concordiamque stabiliret cum Bodone Corbeiensium Abbate, comprobavit acta, quibus Capitulum Paderbornense per interregnum ex singulari erga Corbeienses favore permisit redimere partem castri Beverungani, Simoni Episcopo a Brakelensibus oppignoratam; etsi ducentas quinquaginta marcas penderent, libere redirent in veterem medii castri domusque possessionem. Castrum enim illud ad Visurgim fossis, & firmissimæ turris ædificiorumque ex solido lapide structura, uti modo conspicitur, communibus Episcopi & Abbatis Corbeiensis impensis adversus utriusque hostes erectum erat. Ac Robertus Episcopus, qua erat æquitate, Corbeienses non tam excludere, quam in partem defensionis venire voluit, quemadmodum hæc publicis tabulis festo D. Luciæ transacta sunt.

Litera Ravensb. Castro Reckenbergio & Widenbrugo præfectus Henricus ab Ohr imponitur.

Hunc in modum castro Redekenbergio, seu Reckenbergio, Oppidoque Wiedenbruggio præfectum imposuit Henricum ab Ore, virum e militari genere. Seu jam loca hæc integra possessione, seu partita cum Episcopo Osnabrugensi aut Montium Duce, ac Comite Ravensbergensi, patreque suo, ut supra relatum est, tenuerit.

Monumenta Bredelariensis Cœnobii. Insolentia Dynastarum Padbergensium

His licet vicinorum fœderibus se suamque diœcesin firmaret Robertus Episcopus; non tamen quievere Padbergenses Dynastæ prædonesque, simul Waldecensem Comitatum, simul Paderbornensem diœcesin infestando spoliis & incursionibus; interceptumque Wilhelmum Hochverkorum, virum ingenuum ac militarem, ex furca suspenderunt. Quod facinus tantos vicinorum motus dedit; & tot conspirantium arma traxit in toparchiam Patbergensem, ut nec in villis, nec in claustris religiosorum hominum, nec pagis circum ullius fortunis vitæque parcitum sit.

Annus Christi 1394.

Bonifacii IX. Pont. 5. Wenceslai Reg. 17. Roberti Ep. Pad. 6.

Monumenta Bredelar Cœnobii. Oppidum Castrumque Padbergense obsidetur.

Sed parum hac vastitate actum censuere vicini Episcopi & Comites, nisi ipsum Padbergensium castrum oppidumque, prædonum receptacula, everterent. Quapropter anno hoc sequenti Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Robertus Paderbornensis Episcopus Comes Waldecensis, ceterique fœderati Principes, submissis auxiliaribus copiis, Castrum Padbergense 5. Junii, quo festus D. Bonifacii dies agebatur, obsidione incingunt. Ea vero dynastia cum circumjacentibus villis Pagisque pars est patrimonii Paderbornensis Ecclesiæ, dono D. Henrici Imperatoris (uti supra in Meinwerco Episcopo relatum) situmque est castrum Padbergense in edito abrupto ad Dimolam fluvium monte, haud procul a celeberrimo Monte Martis, quocum natura loci & firmitate munimenti prope certabat. Igitur promotis castris primo oppidum, quod

quod in valle castro subjectum erat expugnant, injectisque ignibus magnam partem absumunt. Restabat ipsum castrum, in quod se Padbergii fratres cum prædonum turma receperant, confisi arcis munitissimæ præsidio; eoque expugnatio difficilis, & magni laboris opus se objiciebat in præsens. Nec ob hæc Robertus, qui exercitui præerat, abjecit animum; castraque circumponi jussit, admotisque propius machinis tentari, non destiturus priusquam perfidos & perduelles Padbergios, quorum cum Friderico tres alii fratres, Joannes, Hermannus, & Gotschalcus produntur, subegisset. Verum dum ea obsidio protrahitur, pestis per castra serpere cœpit; qua Robertus Episcopus XXVIII Junii extinguitur; haud dissimili fato, quo Simon Episcopus Roberti antecessor in obsidione arcis Brobeckianæ telo confossus interiit. Exanime Roberti corpus Paderbornam mæsto militum comitatu deportatum, majorique cleri populique planctu ante altare S. Crucis, quod Choro Basilicæ præstructum erat, honorifico tumulo inclusum, Ossa etiam nostra memoria, cum Theodorus Adolphus chori gradus porrigeret, reperta integra, caputque rubro nativoque adhuc capillo intectum. Non facile Episcopus Paderbornensis inter superiores, cujus mors tot lacrymis defleta, sicut Gobelinus scribit; tanta ope erexerat omnium animos, restituendi diœcesin in pristinum florentemque statum, non tam natalium Ducumque Juliæ, Gelriæ & Montium, ex quorum familia erat, subnixus præsidiis, quam illustrium virtutum aspectu. Quippe Princeps exporrecti præcelsique ingenii, animi supra ætatem virilis, vitæ integerrimæ, publici boni pacisque amantissimus, clero populoque percarus, nulli reprehensioni, quod rari est Principis, obnoxius. Quanquam nondum per ætatem sacerdos & Episcopus consecratus, & bonum Principem magis, quam Episcopum promittere visus est.

In cujus obsidione Robertus Ep. peste extinguitur.

Ejus laus a virtute & præclaris naturæ dotibus.

Morte Roberti Episcopi vulgata, Padbergii multo insolentiores ferocioresque. Quippe collectis prædonum sociis, nunc diœcesin Paderbornensem, nunc Comitatum Waldecensem incursare, & quaqua versum late atque impune prædis grassari; quod sublato capite, nemo repertus in diœcesi, qui furiosæ huic factioni hominum sese cum imperio objiceret.

Per id tempus multo insolentius grassabatur per diœcesin Osnabrugensem & Monasteriensem Nicolaus Comes Teclenburgicus, homo ferox atque impius nulloque discrimine sæviebat rapinis, incendiis, & omni genere injuriarum in oppidanos, agricolas, religiosos, & Ecclesiastici ordinis viros. Citarat hunc Theodoricus Osnabrugensis Episcopus per advocatos & publicos legum ministros ad judicium liberum, quod occultum vemicumque appellant Westphali; Ac is tum quidem, cum multa sponderet, ab Henrico Monasteriensi Episcopo in publicum judicium introductus, ejusque patrocinio liberatus est. Verum cum haud multo post ad ingenium rediret, cinctusque magna nobilium Castrensium, & Ministerialium turba exitium Osnabrugensi urbi & diœcesi intentaret; Theodoricus Osnabrugensis Episcopus arma cum Ottone Episcopo Monasteriensi ex superiori fœdere conjunxit; ultroque se in hanc armorum societatem dedit urbs Monasteriensis & Osnabrugensis.

Episcopi Monast. & Osnabrug. per Diœceses suas grassantem Comitem Teclenburgensem armis domant.

Milite igitur in campum educto, Episcopi primum Cloppenburgum in Embslandia Comitis castrum prædonumque perfugium aggressi expugnant, partitaque inter se possessione castri atque oppidi, uterque præfectum imponit. Inde Oitam oppidum ad Frisiæ fines adorti, longe difficiliori opere demum ad deditionem compellunt, Comitique eripiunt. Cessit post, facta inter Episcopos transactione, Cloppenburgum Monasteriensi, Oitæ Osnabrugensi Episcopo. Hac jactura bonorum primum mulctatus Teclenburgicus. Tanta vero inter belligerantes fuit exacerbatio, ut capti utrimque sine commiseratione injectis in collum laqueis e proxima quercu suspenderentur. Quæ tamen ad superiorem annum gesta referri malim.

Otto quantumvis bellicosus Princeps, armis illa necessitate & injuria vicinorum Comitumque expressis, florentem tamen non minus cultu religionis Ecclesiam suam habuit. Quam in rem

Ottonis Ep. Monast. studium promovendi discipli.

nam Ecclesiasticam. Synodi Monast.

rem sub exordia Episcopatus superiori anno synodum indixit, in qua præclaris statutis disciplinæ cleri populique consuluit, uti hæc relata extant inter acta synodorum Monasteriensium.

Initia Collegii Canonicorum Regularium, Vrendeswede dicti, in Comitatu Benthemensi.

Ad cleri deinde pietatem, veteremque religionis formam instaurandam, recepit hoc anno intra dioecesin suam Collegium Canonicorum Regularium, quod prope Northornium Oppidum in comitatu Benthemensi sua exordia sumpsit; nemus B. Virginis dixere, vulgo vero Vrendeswede appellatum, Auctor pii hujus operis ex instituto Gerhardi M. & Florentii Daventriensis sacerdotis, Everhardus ab Eza Parochus in Almelo, adjuvante Henrico Parocho Schuttorpiensi, & Bernardo Benthemensi Comite. Hi collatis in unum bonis suis domicilium religiosum ædemque sacram erexere in prædio Evelding a se empto, traductisque eo sacerdotibus & Clericis, qui in Almelo sub Parocho religiosam vitam egerant; fuereque Henricus Kindeshonig, Herpo de Lippia, Hermannus Plettenbergius, Joannes de Juliaco, quibus nomine Prioris præstitutus est Plettenbergius. Hi sex annis vixere sub obedientia Ottonis Episcopi, a cujus suffraganeo Episcopo *Wernero* Ordinis D. Francisci ædes hæc festo D. Thomæ consecrata est. Septimo abhinc anno congregationi Windesheimensi Canonicorum Regularium se conjunxere, impositusque illi moderator Prioris nomine Henricus Lœderus, patria Osnabrugensis, vir eximia religione, doctrina, & fervore in excolendis Cleri populique moribus, quem ob id Westphaliæ, Frisiæ & Saxoniæ Apostolum dixere. Eo præside mirifice crevit congregatio illa piorum donationibus ac bonis; ac brevi florentissimum Collegium apparuit, meruitque Paradisus Westphaliæ appellari. Uti vero ordo hic partim sacerdotum Ecclesiasticorum, partim Canonicorum Regularium, per quem collapsus tum Cleri ordo restaurabatur, ab Ottone in Monasteriensem, & ab Episcopis nostris in hanc dioecesin introductus sit, tempori memorabitur.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER XV.

JOANNES

HOJANUS COMES

XXXIII.

BERTRANDUS

ITALUS

XXXIV.

WILHELMUS

DUX MONTIUM

XXXV.

EPISCOP. PADERBORN.

JOAN-

JOANNES HOJANUS COMES XXXIII. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Chriſti 1394.

Bonifacii IX. Pont. 5. Wenceslai Reg. 17.
Joannis Hojani Ep. Pad. 1.

Roberto Ep. Pad. defuncto ſubrogatur Joannes Comes Hojanus. *Gobelin. at. 6. c. 58. Bruſch. in catal. Epiſcop. Kerſenbr. in Epiſc. Paderb. Reusner. in ſtem. Hojens.*

Poſt amiſſum magno deſiderio Robertum Epiſcopum, Canonici ex conturbato diœceſis ſtatu haud parum ſolliciti de Succeſſore, una conſenſione elegere Joannem Hojanum Comitem, Ottonis Monaſterienſis Epiſcopi germanum fratrem. Quanquam ex quo clero, aut ex quo cleri gradu, aut qua ætate meritoque virtutum ad hanc dignitatem provectus ſit, neque Gobelinus noſter, neque alii prodiderunt. Tam incurioſa hæc ſcriptorum ætas; ipſeque Gobelinus, dum electum & poſtulatum ſcribit, in ipſa, ex qua evolvere debebat, nos dubitatione relinquit. Multum hujus Epiſcopi electionem adjutam fuiſſe patrocinio Ottonis Monaſterienſis Epiſcopi veriſimile habeas, quod in ejus fraterno auxilio magnam ſpem ſublevandæ Paderbornenſis Eccleſiæ repoſuerint. Et Joannem hoc ipſo ſtatim anno poſt exceſſum Roberti Epiſcopi poſſeſſionem gubernationemque Eccleſiæ adiiſſe, argumento ſunt publicæ ejus tabulæ, quibus ſubrogando Corbeienſium Abbati cuſtodiam caſtri Blanckenowenſis ſecundum priorum Epiſcoporum conventa inſtaurat. Quæ literæ hoc anno pridie omnium SS. teſtibus Gerhardo Spegelio milite & Bernardo Schwic armigero, atque ipſius Joannis Epiſcopi ſigillo etiam conſignatæ monſtrantur ex Corbeienſium tabulario. Quo ſimul conſtat Bodonem, præclarum Corbejenſium ad Viſurgim Abbatem, quem aliæ ſimul Corbeienſium literæ poſt Paſcha vixiſſe tradunt, interea e vivis abiiſſe, eique Theodoricum II. nec multo poſt Arnoldum *W*olfium, cujus mentio eſt in literis anno 1397 datis, ſucceſſiſſe. Id quod hic etiam annotaſſe juvabit; quando a Wigboldo Abbate in Chronico Corbeienſi, a Meibomio & Lesnero producta, non niſi obſcura Corbeienſium Abbatum ſeries continuata extat.

Gobelin. c. 85. atat. 6 Padbergiorum motus & inſolentiæ ab Epiſcopo & aliis comprimuntur

Ceterum opportune, magnisque animis, gubernatio Paderbornenſis Eccleſiæ a a Joanne Epiſcopo ſuſcepta. Enim vero Padbergii, poſtquam metu Roberti Epiſcopi ſoluti fuere, collegerunt prædonum turbas, tractoque in ſocietatem belli Marcano Comite, cum ingentibus copiis ſe in Paderbornenſem diœceſin infudere, flammis & rapinis libere lateque pervagando; & villis pagisque direptis, quantum libuit, Oppida, inter quæ Borgentricum, magna pecunia fortunas ſuas redimere coacta. Poſtremum ad Lichtenawiam retuſi: quod Oppidum cum injectis igneis telis incendiſſent, extremamque fortunarum jacturam intentaſſent, Oppidani ad arma & muros convolarunt, inſultusque furentium hominum forti propugnatione fregere. Collegerat interea recens electus Hojanus Epiſcopus fidorum nobilium & Miniſterialium copias, certus armis prædones aggredi: at dum auxiliares aliorum Principum copiæ tardius ob locorum diſtantiam accedunt, Fridericus cum prædatore milite profugus per montes in caſtrum ſuum ſeſe recepit. Poſt ubi Hojanus Epiſcopus a Bonifacio confirmatus pleno jure diœceſis poſſeſſionem adiit, omnia conſilia convertit in Padbergios opprimendos. Id vero ut ſine magnis impendiis

& ar-

& armorum motu conficeret, qua erat solertia astuque militari usus, insidiis, quas posuerat, tres simul Padbergios fratres Fridericum, Joannem & Gotschalcum intercipit, captosque in vincula conjicit. Gotschalcus post diuturnos carceres grandi se pecunia redemit. Ceteri quidem fuga elapsi; at Fridericus prædonum Dux, quod pede tardior, interceptus denuo, & ex fuga retractus in carceres; nec prius dimissus est, quam multis consanguineorum & amicorum precibus, a quibus utrumque castrum vetus & novum tenebatur, Fridericus & Joannes fidem jurarent Joanni Episcopo & Capitulo Paderbornensi, vadesque darent. Postremum grandi pecuniæ summa mulctati. Digna certe raptorum pœna, qua omne prædæ lucrum, voracium canum instar, uno vomitu egerere coacti sunt. Neque vitio datum Joanni Episcopo, dolo prædones & rebelles nobiles intercepisse. Nam ut sapienter D. Augustinus scripsit, cum justum bellum suscipitur, sive aperte quis pugnet, sive ex insidiis, nihil ad justitiam interest. Bonus siquidem hic dolus, ut magnus juris consultus ait, pro solertia habendus, maxime si adversus hostes & latrones prædonesque procedat. Castigatis in hunc modum Padbergiis, reliqua prædonum turba evanuit; habuitque ex his felicibus auspiciis Joannes Episcopus auctoritatem apud suos, & tranquillam exinde diœcesis gubernationem.

August. in q. super Josue. Ulpianus L. de dolo.

Annus Christi 1395.

Bonifacii IX. Pont. 6. Wenceslai Reg. 18. Joannis Hojani Ep. Pad. 2.

Serrarius in Mogunt. Trithem. Moritur Conradus Winsbergius, Archiep. Mogunt. Eligitur Godefridus Comes Lœningensis. Succedit Joannes Comes Nassovius.

Sustulit dehinc annus consequens, Christi nimirum nonagesimus quintus supra millesimum trecentesimum, II. Septembris Conradum Winsbergium Moguntinum Archiepiscopum, Metropolitanum nostrum, virum religione & pace egregium. In cujus locum Metropolitani Canonici concordibus suffragiis elegere Godefridum Comitem Lœningensem, pari doctrina & pietate excellentem. Sed is cum in curia Romana cunctantius rem suam ageret, prævertit Joannes Comes Nassovius, multisque largitionibus Archiepiscopatum impetravit. Vir corporis statura parvus, sed qui ingenio prudentiaque magnus, eoque pro Nassoviorum indole acer atque callidus diceretur. Tertius ille post Gerlacum & Adolphum fratrem Moguntinus Archiepiscopus ex Nassoviis. Metropolitani quidem nostri Moguntini Archiepiscopi; verum ex quo prisca pietas, provinciales Episcoporum synodi, & publici conventus Imperii oblanguerunt, rara cum cum Metropolitano nostro communicatio; omneque præsidium auxiliumque in Coloniensi Archiepiscopo & fœdere cum vicinis Episcopis quærendum fuit.

Ac quamvis prædonum prædandique libertas severis legibus & pœnis per Westphaliam, ex fœdere Episcoporum ac Principum, interdicta fuerit; non tamen se continuit Bitterus Raesfeldius, quin cum filio equite, collectisque prædonum sociis, extra patrium solum excurreret in Ultrajectensem diœcesin, rapinis grassando. Quem e vestigio insecutus Fridericus Blanckenheimius, Florentii successor, præclarus Ultrajectensis Episcopus, ad Luppiam usque; abactaque præda, castrum Ostendorpium expugnatum exustumque intra cineres reliquit; non invito Ottone Monasteriensi Episcopo, cui nihil gratius, quam ejusmodi prædonum castella subverti.

Bitterus Raesfeldius prædator ab Episcopo Ultrajectino fugatur. *Chron. Monast. Heida in Friderici Ultraj. Episcopo. Cleinsorg.*

Vicini Hammonienses nostri ad Luppiam flumen omnes circum limites urbis suæ, ducto aggere, tanquam prolatis pomeriis inclusere, quales insani laboris aggeres vallorum instar passim per Westphaliam spectantur cum speculis in montibus, ad subitas hostium incursiones arcendas, aut firmam defensionem. Quæ nunc bellandi ratione inutilia opera conspiciuntur. At Joannes Episcopus noster multus fuit in castris præmuniendis, comparandisque. Nam ut relictæ tabulæ docent, emit hoc anno mediam partem castri Oppidique Levenowensis a Burchardo Pappenheimio milite, ejusque filiis, depensa summa 7100 florenorum Rhenensium festo Conceptionis B.V. Mox festo D. Lamberti, quartam ejus castri partem ab Henrico Comite Waldecensi,

Hammonienses limites suos ductis aggeribus includunt. *lib. 2 Paderb. antiq.*

Partes aliquot castri oppidique Levenoensis a Joanne Ep. emptæ Ecclesiæ Pad. adjunguntur.

ſi, ejusque filiis Adolpho & Henrico emptam adjecit, repetiitque ad poſſeſſionem Eccleſiæ Paderbornenſis. Quippe Helmeswardehuſanum Monaſterium, Krockenburgum, Drendelbergum caſtrum & oppidum, & Levenowenſe caſtrum cum Oppido ad Dimolam fluvium antiqua Paderbornenſis Eccleſiæ loca Cæſarum donatione; in quæ partim Haſſi; partim Waldecenſes Comites per ſuperiora bella manus injecerant, donec poſtremum noſtra memoria Haſſis in diœceſis noſtræ detrimentum & diminutionem cederent.

Annus Chriſti 1396.

Bonifacii IX. Pont. 7. Wenceslai Reg. 19. Joannis Hojani Ep. Pad. 3.

Chron. Monaſt.

Verum Levenowenſi caſtro in ſuam poteſtatem redacto, Hojanus Epiſcopus mox altero anno, acceptis 5000 florenis aureis, idem rurſum Burchardo Pappenheimio oppignorat; ea tamen lege, ut in fide Epiſcopi Paderbornenſis tueretur, redimique ſineret. Nam per id tempus Hojanus Epiſcopus pecuniæ indigus ad aliud bellum ſe comparabat, pro Ottone Epiſcopo Monaſterienſi ac fratre ſuo e captivitate liberando. Poſcebat hoc militare auxilium tam fraterna pietas, quam commune fœdus inter Epiſcopos Weſtphaliæ initum. Et juſta Ottonis Epiſcopi Monaſterienſis bellique hæc cauſa erat. Poſt Comitem Teclenburgicum repreſſum nemo infeſtius diœceſi Monaſterienſi imminebat prædis & injuriis, quam Ludolphus Steinfordiæ præpotens Dynaſta, Balduini filius, homo pro ingenio patris turbidus. Conſtruxerat is caſtrum haud procul Scoppingiæ Oppido, & Vechta amne, in fundo Epiſcopi, & ab invidiæ nomine Ovelgunnam appellarat; ex eoque continuis incurſionibus ac prædis divexabat circumjacentem diœceſis regionem, adſcito in ſocietatem belli & rapinarum Solmenſi Dynaſta, Ottenſteinii caſtri domino, homine inquieti & prædatorii ingenii, qui ex ſuo caſtro haud minus erat moleſtus diœceſi. Otto qui ejusmodi prædonum & inſultantium hominum acerrimus vindex erat, Ovelgunnam obſidione incingit, & ad deditionem compellit. Ejectis hoſtibus, conſilia agitantur de caſtro funditus evertendo. Quo cognito, intervenit Steinfurdienſis, & ad menſem demolitionem differri rogat, ultroque ſe ad compoſitionem offert. Interea homo callidus Solmenſem cum copiis advocat, quem & ſuis præficit; captumque ex inſidiis Ottonem Epiſcopum haud procul Hoſtmaria, nihil hoſtile per inducias ſuſpicantem, Steinfordiam abducit. Nihil his abjectior animo Epiſcopus, equo invectus, Leonino vultu oreque libero affatus obvios de perfidia queritur. Mox remiſſis ad Capitulum & provinciales nunciis, mandat nihil ſuo caſu terreantur, quem ipſe non alium æſtimet, quam ſi ex equo prolapſus ſit; omnia perinde ac ſi captus non ſit, conſtanter agant, elapſoque menſe induciarum Ovelgunnam caſtrum funditus ſubruant.

Ludolphus Steinfordiæ Dynaſta Diœceſi Monaſterienſi infeſtus.

Ottonem Ep. Monaſt captivum Steinfordiam abducit

Vulgata Epiſcopi captivitate, advolant cum ſuis copiis Joannes Paderbornenſis Epiſcopus, & Ericus Hojanus, Ottonis fratres, Simon Comes Lippienſis; multique Weſtphaliæ proceres. Hi junctis cum nobilitate Monaſterienſi armis, II Calend. Auguſti Steinfurdiam, caſtrum Oppidumque arcta obſidione includunt, valla, aggeres, & cetera obſidionalia munimenta circum excitando, certi non prius abſcedere, quam injurias ulti, Epiſcopum receperint. Quæ licet Steinfurdienſis Dynaſta, confiſus caſtri munimento, ſperneret; Oppidani tamen trepidare, vota Deo facere, ſollicitare compoſitiones, ne tota vindicta in ipſos recideret. Sed dum obſidio difficilius, quam ſperabatur, trahitur, per Weſſalum de Kemnade, Commendatorem eo loco ordinis ſacri, ac ceteros arbitros, pax certis legibus convenit; quibus Steinfurdium Dynaſtæ ex priſtino jure relinquitur, & Epiſcopus liber dimittitur. Addunt interim, ſeptem millium florenorum lytrum eſſe exactum urgente Solmenſi, a quo dure habitus Epiſcopus. Sed & ille poſt caſtri ſui Ottenſteniani expugnationem, bonorumque jacturam, hæc luere viſus. Nullum Otto hoſtem nactus, quem non armis obtriverit. Captus & per id tempus perfide Theodoricus Oſnabrugenſis Epi-

Ottonis fratres, aliique proceres Steinfordiam obſident.

Pace certis legibus inita, Epiſcopus liber dimittitur.

Episcopus a nobilibus Buschiis, & in custodiam detrusus. Tanta privatorum etiam nobilium in suos præsules audacia erat.

Wenceslaus R. pessime Imperium administrans, bis captus Custodiæ traditur. *Historia Thuringiæ Cuspinian.*

Sed & hoc ipso anno, ut auctor historiæ Thuringiæ memorat, Wenceslaus Bohemiæ & Romanorum Rex, a quo hujusmodi scelera & sacrilegia puniri debebant, ob socordiam ac tyrannidem a Baronibus regni Bohemici captus, & per quatuor menses in custodiam abreptus; at mox a Joanne fratre Marchione, Duce Lusatiæ, & Procopio Marchione Moraviæ libertati redditus, non sine majori Reipublicæ jactura, quod omnia luxu, libidinibus, & sævitia multo calamitosius fœdaret. Eo quippe hactenus regnante, non modo per Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Westphaliam, quod omnes scriptores deplorant; sed & per universam Germaniam omnia civilibus bellis, nobilium factionibus, rapinis prædonum miscebantur: nec aliæ Saxoniæ Germaniæque species, quam si ad primam barbariem reditura; nec aliud a Wenceslao subsidium, quam si ex numero mortalium expunctus esset. Haud multo post, cum eadem vitia multo fœdius redirent, Sigismundus frater, Ungariæ Rex, permotus Bohemorum querelis, Wenceslaum capit, captumque Alberto Duci Austriæ custodiendum transmittit. Sed cum Viennæ negligentius servaretur, fuga elapsus, regnum & inertem lascivamque vitam repetiit, vino, ventri, & veneri noctes diesque indulgendo.

Annus Christi 1397.

Bonifacii IX Pont. 8. Wenceslai Reg. 20.
Joannis Hojani Ep. Pad. 4.

Raynaldus in histor. Eccles. Onufrius. Scriptor. Galli. Brevver. lib. 18. Gobelinus Auctor. Chron. Belg. Histor. Thuring.

De schismate tollendo laboratur in Gallia, quo etiam se contulit Wenceslaus Romanorum Rex.

Laborabat per hæc fœdo adhuc schismate Ecclesia; extinctoque ante triennium Avenione in Galliis Clemente Pseudopontifice, schismatici Cardinales subrogarunt Petrum de Luna Aragonensem, qui se Benedictum XIII appellavit. At Bonifacius, Romanus ac verus Pontifex, cum apud Reges, Principes, & Episcopos, qui schismati obnoxii erant, nihil sollicitius ageret, quam de schismate tollendo, permovit & Carolum VI Francorum Regem ad concordiæ saluberrima consilia. Atque arduum id opus ut conficeret, honorifica legatione invitavit Wenceslaum Romanorum Regem in Franciam; qui tanquam e veterno excitatus, cum insigni procerum Germanorum comitatu Rhemos usque prodiit, ubi per Quadragesimam a nobilitate Francica omni honorum & officiorum genere exceptus est, expensis etiam in singulos dies decem halecum vasis, octingentisque carpionibus. Tractatum mox de schismate tollendo; eoque res deducta, ut Bonifacius & Benedictus ultro supremam dignitatem ponerent, tertio conferendam. Cui decreto cum præsules Galliæ intercederent, Bonifacio Pontifici studiosi, & Wenceslaus pro ingenio pecoris magis quam hominis rem segnius ageret, irritus ille labor conventusque recidit.

Interea Bonifacius Pontifex multas per Thuringiam, Saxoniam, Westphaliam, & totam Germaniam indulgentias est largitus, missis in hanc rem legatis & literis; in his quia adjutrices simul manus poscebantur (ut a Gobelino nostro, auctore chronici Belgii, & historiæ Thuringiæ, aliisque annotatum est) multos ea largitio sacra offendit, tanquam lucro obnoxia, immemores hæc ultro peti, & absolutionem a peccatis condonationemque noxarum pendere ab ultronea oblatione. Fiunt & veteri ritu oblationes solemnioribus festis diebus post confessionem & sacrificia Pastoribus in Ecclesia, atque etiam multo frequentiores fuere; quæ tamen a lucri vitio alienæ sunt, ne quid hic hæresis carpat. Hujusmodi vero indulgentias, de quibus hic agitur, sicuti Pontifex Magdenburgensibus, Pragensibus, Misnienfibus, Coloniensibus, aliisque urbibus passim & locis, ita Paderbornensibus etiam obtulit, quarum hoc exemplar est.

Indulgentiæ a Bonifacio papa Ecclesiæ Pad. concessæ.

Bonifacius Episcopus Servus servorum Dei, Dilectis filiis, Capitulo Paderburnensi salutem & Apostolicam benedictionem. Sinceræ devotionis affectus, quem ad nos & Romanam geritis Ecclesiam, digne nos excitat & inducit, ut petitiones vestras, in his præsertim,

quæ animarum salutem respiciunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Hodie siquidem de Omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri *&* Pauli *Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui Ecclesiam vestram in festivitate visitationis beatæ Mariæ Virginis a primis vesperis ad secundas istius festivitatis devote visitaverint annuatim, & ad ejus conservationem manus porrexerint adjutrices, illam indulgentiam & remissionem peccatorum, quam Ecclesiam sancti Marci de Venetiis Castellan. diœcesis in festo Ascensionis Domini nostri Jesu Christi visitantes annuatim, quomodolibet consequuntur, per nostras literas duximus concedendam. Nos igitur ut Christi fideles ad ipsam Ecclesiam in hujusmodi festivitate confluentes, conscientiæ pacem, & animarum salutem ---- sive participes esse possint, benignius agere volentes, vestris hac in parte supplicationibus inclinati, ut quatuor aut plures, --------------- de quibus vobis videbitur, & fuerit opportunum, qui confessiones quarumcunque personarum ad ipsam Ecclesiam causa hujusmodi indulgentiæ assequendæ accedentium in ipsa festivitate duntaxat audire, & ipsis diligenter auditis eisdem personis pro commissis debitam absolutionem impendere valeant, & conjungere pœnitentiam salutarem, nisi forsan talia fuerint, propter quæ sedes Apostolica sit merito consulenda, deputare valeatis, devotioni vestræ auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare præsumserit indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum XV. Calend. Januarii Pontificatus nostri anno nono.*

Magnificus Pontifex Bonifacius IX, qui post Urbanum VI Apostolicam sedem ex Galliis revocatam in pristinam dignitatem splendoremque restituit, castrum S. Angeli, Capitolium Palatinum, collapsasque Ecclesias instaurando: nec facile ante eum Pontifex conspectus; qui majorem Romæ potestatem, & in patrimonio S. Petri magnificentiam ostenderit; quæ cum temporum iniquitas postularet, tum congruum fuit Christianum etiam populum, ad Apostolicæ sedis auctoritatem reparandam, adjutrices manus porrigere.

Quanquam pecunia, quæ Indulgentiarum largitione simul per id tempus oblata est, majorem in partem colligeretur in expensas belli adversus Turcas. Sicuti etiam superiori anno Sigismundus Ungarorum Rex, Wenceslai Cæsaris frater, cum Bajazete Turcarum Imperatore infelici prælio ad Nicopolim congressus, omnem fere Christianorum exercitum amisit. Submiserant ad id bellum copias suas Galli & Burgundi, torpente Wenceslao Cæsare; neque e Germania subsidia aderant, quæ civilibus inter se armis digladiabatur. Igitur Turca, Bulgariam, Bosniam, interiorem Macedoniam, Thraciam, Tessaliamque turbinis instar pervagatus, & Constantinopoli imminere cœpit.

Pecunia ex indulgentiarum concessione collecta, expenditur in bellum adversus Turcas.

Tandem & Germaniæ Principes, intestina Reipub. vulnera, cum omnia civilibus armis, prædis, & latrociniis miscerentur, persananda, Francofurti conventum habuere. Auctorque est Browerus ex veterum eorum temporum Chronico, centum quinquaginta Principes & Comites adfuisse, equites vero ac nobiles armigeros quinquies mille. Octiduo in deliberatione posito, alia ad festum D. Jacobi sequenti anno comitia indixere.

Comitia Francofurtensia.

Prædatorium interim hoc anno bellum fuit Wilhelmo Juliæ & Gelriæ Duci cum Joanna Brabantiæ moderatrice, ob ministros duos injuriose tractatos a Brabantinis; conscriptoque exercitu triginta millium armatorum (cui & Fridericus Coloniensis, Otto Monasteriensis, Theodoricus Osnabrugensis, Episcopi suas copias adjunxere) Brabantiam irrupit, longe lateque Campiniam depopulando. Postquam prædis ira expleta, Dux exercitum reduxit, & dissolvit. Quo cognito, insequuntur Brabantini, parique incursione vastavere Gelriam ac Juliam. Idem bellum cum anno sequenti utriusque irruptionibus, alternisque cladibus repeteretur, per arbitros de pace transactum est.

Bellum Ducis Juliacensis cum Brabantinis.

Meierus lib. 14. Divaus Heuter. l. 1. Burgun. Pontan. l. 8. Geld. Teschem. pag. 401.

Sed

Tritbem. in chron. Spanh. Pontan. l. 8 hist. Gelr. Teschem. p. 202. & 253. Wassius in Chron. M.S. Chr. Monast. Chr. Colon. Cleinjorg. Chron. Tremon. M. S. Chron. Citicense. Et Ducis Montensis cum Cliviensibus.

Sed longe atrocius hoc ipso anno bellum intulit Wilhelmus Montium Dux, Ruperti & Willhelmi Paderbornensium Episcoporum pater, Adolpho Cliviæ Duci, ex sorore genito nepoti. Belli causa telonium Cæsaris-insulæ, quod uterque sibi ex controverso jure vendicabat. At Montium Dux impatiens moræ confisusque tam Wilhelmi Juliæ & Gelriæ Ducis consanguinitate, quam Roberti Palatini affinitate, cum numerosissimo exercitu (quo magna pars Westphaliæ excita fuit) Cliviam ingressus, Clivios ad prælium evocavit. Intrepidi ad hæc Clivii, septima Julii die, ad pagum Kellensem pugnæ sese sistunt, matre e cygnea turri spectante filii & fratres cruentum certamen. Victor primo congressu Dux Montium mox instaurata acie a Wesaliensibus cæsus, captusque Clivos abducitur; quocum in captivitatem venere Guilielmus Dux Montium, Reinoldus Wilhelmi Gelriæ & Juliæ Ducis frater, Comites quatuor, nobiles sexcenti, equi bis mille. Cessit hac victoria Clivio telonium Cæsaris-insulæ, Sinzichium, Rhegiomagum, Embrica cum Limarsia & Hetteria, multaque captivorum bona. Tam infelices bellorum exitus plerumque iis esse solent, qui armis jura præripiunt. Hactenus illi eorumque majores in vexandis Episcopis occupati, nunc mutuis & consanguineis armis se conficiunt.

Sanctiori in Diœcesi nostra studio intentus Episcopus, ut laboranti 1397. in Monte-Martis religioso cœtui succurreret, donationem Parochiæ S. Dionysii, ante aliquot annos Monti-Martis factam a Bodone Abbate Corbeiensi, hisce, quas subjungimus, literis, ratam habet.

Donatio Parochiæ S. Dionysii in Thule facta conventui Montis-Martis, confirmatur a Joanne Episcopo Paderb.

Joannes Dei & Apostolicæ sedis gratia electus & confirmatus Ecclesiæ Paderbornensis: Religiosis viris in Christo dilectis, Præposito & Conventui Montis-Martis, Ordinis S. Benedicti, nostræ diœcesis memoratæ, salutem in eo, qui est omnium vera salus. Ex relatione vestra aliorumque fide dignorum recepimus, qualiter, vestrum Monasterium prælibatum disturbiis guerrarum, aliisque infortuniis & gravaminibus vestrorum superiorum attenuatum, non solum defectum in temporalibus patitur, verum etiam oppressum sit gravissimis oneribus debitorum; sic quod fratres cogantur extra Monasterium victum quærere, per mundumque vagari non sine scandalo & dispendio Ordinis & sacræ religionis; cultusque divinus dicti Monasterii propter personarum paucitatem & absentiam, ut asseritis, permaxime remittitur & decrescit. Nos igitur, qui sacram religionem in statu debito fovere intendimus, prout officii nostri debitum postulat & requirit, vobis & Monasterio vestro sæpedicto, ut sustentari eo commodius possitis, ac divinis officiis indeficienter mancipari, Venerabilis ac Religiosi viri D. Conradi Abbatis Monasterii SS. Apostolorum Petri & Pauli Paderbornensis Archidiaconi sedis in Haldencusen, Decani Ecclesiæ nostræ Paderbornen. totiusque Capituli ejusdem Ecclesiæ unanimi consensu accedente, Ecclesiam S. Dionysii in villa Thulen per Venerabilem ac Religiosum virum Dominum Bodonem, quondam Abbatem Ecclesiæ Corbeiensis, dato consensu conventus sui, vobis cum jure patronatus, & omni integritate & pertinentiis in supplementum præbendæ vestræ donatam, sicut etiam literis super hoc confectis contineri didicimus, vobis conferimus propter Deum; ita quod fructus, reditus, proventus & oblationes ipsius Ecclesiæ, cum ipsam vacare contigerit, ex tunc ad usus vestros possitis convertere ac etiam retinere. Præpositus vero vestri Monasterii, qui pro tempore fuerit, unum de confratribus sui conventus, Archidiacono loci ad ipsam Ecclesiam præsentabit, qui investiet præsentatum; & investitus de nostra nostrorumque successorum licentia, & de sui Præpositi consensu, ipsius Ecclesiæ plebem regat; & talis ratione investituræ tenebitur ad omnia nostra & Archidiaconi loci mandata exequenda fideliter, in justis, licitis, & honestis: & nihilominus ad omnia alia, ad quæ tenebatur præfatæ Ecclesiæ Clericus sæcularis, salva sibi in omnibus regulari & Monastica disciplina. Ad procurationes vero seu contributiones sedis Apostolicæ, vel nostras, tenebitur Plebanus jam dictæ Ecclesiæ secundum antiquam quantitatem, prout est hactenus registrata. In cujus rei testimonium præsens scriptum nostro, Capituli nostri, nec non Archidiaconi loci prædicti sigillis fecimus roborari. Datum & actum Paderburnæ. Anno Domini millesimo, trecentesimo, nonagesimo septimo, ipsa die B. Liborii Episcopi.

Annus

Annus Christi 1398.

Bonifacii IX. Pont. 9. Wenceslai Reg. 21. Joannis Hojani Ep. Pad. 5.

Pax Francofurti conclusa, nequaquam diuturna, ob socordiam Imperatoris.

Subeunte dehinc anno, qui constitutus fuerat, hujus sæculi nonagesimo octavo, Principes Francofurti rursus in comitia festo D. Jacobi convenere. Atque ut intestinis bellis ac prædationibus modum facerent, pacem communem sanciunt; quæ tamen male languente capite, & Wenceslao Rege intra otium, luxum, & crapulam consopito, ad pristinam licentiam rediere; quod spreta majestate Imperii, nec judex esset, qui controversias publicas pro regia auctoritate decideret. Nec tribunal, ad quod provocaretur: nec locus conveniendi quempiam, in quo nomine Imperii defensio & patrocinium susciperetur. Hinc ex privatis controversiis & litibus publica & libera bella, ex bellis vastationes agrorum, latrocinia, prædæ & incendia; quibus nec templis, nec Cœnobiis, nec sacris ullis parcitum; id quod Principes multis in sententia axauctorationis queruntur.

Theodoricus Morsanus Ducatum Montensem hostiliter pervagatus interimitur. *Chr. Colon. Teschem. p. 254. Chron. Tremon.*

Hoc turbido rerum statu Theodoricus Morsanus, Adolphi Cliviæ Ducis frater, ingentis animi juvenis, quantumvis inter ipsos Duces anno superiori compositum esset, Montensem Ducatum hostilibus rursum armis ingressus, vastatis agris, Mulheimium Oppidum, quod Agrippinæ objacet, diripit. Inde cetera loca pervagatus spoliis, Elberveldam oppugnatione adoritur; ac dum ferventius incautiusque mœnia subit, a Saxone milite sagitta percussus e vestigio exspirat. Cadaver in Cœnobio S. Claræ Hœrdæ haud procul Tremonia humatum. Visitur & sepulchrum versibus ejus sæculi exornatum. Theodorico sine prole extincto cessit Marcanus Comitatus Adolpho fratri, Cliviæ Duci qui cum superiori victoria clarus, tum Marcano Comitatu auctus, vicinorum animos ad se traxit.

Otto Ep. Monast. Vredenses rebellantes ad obsequium reducit

Hos inter Vredenses, seu a Duce pellecti, seu rebellione conciti, sese ab imperio Ottonis Monasteriensis Episcopi sui subtrahere moliebantur, ac Clivio Oppidum suum in tutelam dare. Res eo processerat, ut Clivius castrum istic firmandæ potentiæ causa erigere cœperit. Quod ubi Ottoni Episcopo significatum, magno equitatu cinctus, festinatis itineribus Vredenam advolat, Oppidumque ex improviso ingressus in auctores perfidiæ severe animadvertit; ac ne a finitimis Clivis sollicitati ad rebellionis consilia redirent, arce exstructa, Vredensibus frena imposuit; opportuno simul consilio, quo & nudum illud diœcesis latus præmuniret, & vicinos infestosque hostes, Henricum Solmensem Ottensteinii, & Svederum Vorstium Ahusiæ, ceterosque Dynastas in officio contineret.

Comitem Limburg. & Dynastam Ahusanum, Diœcesin infestantes capit.

At eo in opere dum versatur Otto Episcopus, intelligit Limburgi Comitem, & Ahusanum Dynastam per diœcesin, quo ad Luppiam porrigitur, prædis grassari. Et ille, ut consilio manuque expeditus erat, cum equitatu ad Luppiam festinat, Limburgique Comitem ad Lunnæ Oppidum assecutus, cum multa armigerorum nobilium turba captivum abducit, quocum magna simul præda potitus. Postridie, quæ par felicitas erat, Ahusanus interceptus una cum octoginta armatis e nobilitate equestri viris in potestatem Ottonis venit, & biennio captivus in custodia est habitus; nec prius liberum Episcopus reddere voluit, quam triginta millia florenorum promitteret se daturum in lytrum. Ex his octodecim millia statim repræsentata: pro reliquo, quod duodecim millium erat, dynastiam Ahusanam pignori opposuit. Quod ea lege accepit Episcopus, ut, nisi intra præscriptum tempus pecuniam numeraret, dynastia perpetuum cederet Monasteriensi Ecclesiæ. Id quia præstitum non est ab Ahusano, Otto Episcopus ex sententia Rainaldi Juliæ & Geldriæ Ducis quatuor florenorum millia addidit, & totam dynastiam Ahusanam, haud leve peculium, Monasteriensi Ecclesiæ adjecit. Transactum per hæc simul cum Theodorico Osnabrugensi Episcopo, festo Innocentum Martyrum, ob dissidentes Cloppenburgo impositos præfectos; cessitque Otto Osnabrugensibus Vordense Oppidum, in cujus

Dynastiam Ahusanam Ecclesiæ Monast. adjicit.

locum

locum ex integro recepit Cloppenburgum.

Hæc felicia Ottonis arma, successusque rerum, multum adjuvere Joannem Hojanum Episcopum nostrum, Ottonis fratrem; alterque alterius patrocinio manuque defendebatur. Quo factum, ut & Episcopus noster hactenus tranquillam diœcesin administrarit, multis vicinorum incursionibus divexatam. Is sub exitum hujus anni magno augmento complexus diœcesin suam, ex consensu Capituli & Ministerialium, transegit cum Hermanno Comite Eberstenio de Comitatu suo Ecclesiæ Paderbornensi in perpetuum transscribendo. Et res in hunc modum confecta fuit; ut dum viveret Comes, castrum Dringenberg cum Oppidis & villis, castrumque Steinheim cum adjunctis bonis esset in possessione fructuque Comitis: eo mortuo, hæc omnia cum Eberstenianio Comitatu redirent ad Ecclesiam. Sed cum postea Comes ex conjuge prolem susciperet, omnia hæc in irritum recidere. Hoc Episcopo civilia tractante, sacrorum administratio per receptos jam suffraganeos Episcopos commissa fuit Gerhardo Theologo, & Vicario rerum sacrarum; quem hoc anno diœcesin perlustrasse, & Huxtariæ duo sacerdotia conjunxisse tradunt Huxtariensium literæ. Adhæc Bonifacius Pontifex ut Hervordiense Virginum Collegium, eamque Ecclesiam intra diœcesis nostræ terminos ab infestationibus insolentium hominum præmuniret, ritu veterum Pontificum praeclarum diploma dedit, quo omnia Virginum sacrarum privilegia & bonorum possessiones interpellatus sub initium sequentis anni instauravit.

Joannes Ep. Pad. Comitatum Ebersteinianum Ecclesiæ suæ adjungere nititur.

Bonifacius PP. Privilegia Hervordiensium Canonissarum confirmat.

Bonifacius Episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus, Abbatissæ, Præpositæ, Decanæ, & Capitulo sæcularis Ecclesiæ Hervordensis Paderburnensis diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor æquitatis, quam etiam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter dilectæ in Domino filiæ, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras & locum, in quo divino estis obsequio mancipatæ cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis præstante Domino poteritis adipisci, sub beati Petri protectione suscipimus, atque nostra, specialiter autem decimas, terras, domos, curtes, vineas, hortos, agros, silvas, nemora, stagna, piscinas, & alia bona ad vestram Ecclesiam spectantia, omnesque libertates & immunitates, a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus sive per privilegia vel alias indulgentias vobis, & Ecclesiæ vestræ prædictæ concessas, nec non libertates, exemptiones sæcularium exactionum, ab Imperatoribus, Regibus, & Principibus, Ducibus, Baronibus, nobilibus fundatoribus dictæ Ecclesiæ, & aliis Christi fidelibus, vobis & prædictæ Ecclesiæ vestræ concessas, & alia bona vestra, sicut ea omnia juste & pacifice possidetis, vobis, & per vos eidem Ecclesiæ vestræ auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, salva in prædictis decimis moderatione Concilii generalis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ susceptionis, confirmationis, & communitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum VIII Idus Februarii, Pontificatus nostri anno decimo.

Postremus quoque hic annus Ottoni, Mindensium præstanti Episcopo, ipsis Calend. Jannuarii defuncto, postquam tredecim annis diœcesin magna auctoritate & quiete gubernarat. Ortus, ut supra diximus, veteri piaque Advocatorum de Monte apud Mindam familia, ex qua antecessor ejus Widekindus, & Gerhardus Hildesienses Episcopi memorantur. Erant Ottoni septem fratres; ex his Widekindus junior Præpositus Mindensis, Joannes Canonicus Osnabrugensis ante sexennium defunctus, ac Simon innocentis vitæ clericus, qui morti vicinus, confisusque patrocinio B. Virginis, quam unice vivus coluerat, hilari & cygnea voce auditus est canere hymnum Ecclesiæ, *speciosa inter filias Jerusalem*, quo in cantu animam lætus Deo reddidit. Ceteris etiam fratribus sine prole extinctis, Otto superstes

Chr. Mind. a Meibomio editum. Chr. Mind. a Pistor. editum. Chron. Germ. in 8. Crantz. lib. 11. Metrop. c. 13. & 24

Ottonis Ep. Mindensis obitus & laus.

perstes omnem avitam Dynastiæ hæreditatem, in eaque duo castra Mindensi Ecclesiæ testamento transcripsit, dubiumque fecit, utrumne vivus, an moriens magis de Ecclesia sua meritus fuerit. Præsul priscæ pietatis & candoris, cujus memoriæ multis Cleri, & populi lacrymis, multisque versibus parentatum.

Hic jacet electus Otto Præsul modo tectus,
Qui meritis magnus fuit, & mansuetus ut agnus.
Huic duo castra dedit sedi quo tempore sedit,
Et sibi districtum mortis genitore relictum.
Pro quo Christus ei sedem tribuat requiemque.
Conditur hac tumba vir nobilis atque columba,
Simplex ac rectus, heu nunc in corde rejectus.
Præsul Mindensis Otto de Monte vocatus,
Laudibus immensis Cleri vulgique probatus.

Post mortem optimi & tranquillissimi Episcopi diœcesis conjecta in graves turbas ob successorem, quem Canonici ab excessu Ottonis una consensione elegere Wilhelmum * a Busch, Præpositum Mindensem e veteri Westphaliæ nobilitate. His neglectis Pontifex Marquardum a Randegge, gente Svevum, virum quidem eruditum, prudentem consilio, manuque promptum præfecit, quem & Mindenses pro observantia in Pontificem solemni ritu exceptum introduxere in urbem; verum haud multo post facta inter Canonicos, nobiles, & cives conspiratione, noctu nihil suspicantem adorti, extra urbem & diœcesin ejecere. Dissimulavit factum Pontifex, & Marquardum ad Constantiensem Episcopatum transtulit, ubi popularibus longe gratior fuit; receptusque inde Wilhelmus Buschius Ordinum consensu; cujus tamen Episcopatus triennio & sex mensibus postea absolutus fuit.

** al. Bursche, & Busken, in Chr. Mind.*

Mindensi Ecclesiæ præficitur Canonicorum electione Wilhelmus a Busch at Pontificis voluntate Marquardus a Randegge.

Annus Christi 1399.

Bonifacii IX. Pont. 10. Wenceslai Reg. 22. Joannis Hojani Ep. Pad. 6.

Brovverus. Agitur de Imperio Wenceslao R abrogando.

Volvebatur per hæc Imperium inter priores malorum fluctus; neque a Wenceslao Rege, qui jam in vigesimum secundum annum Regis ac Cæsaris nomine sedebat ad clavum Reipub. ullum subsidium, aut cura boni publici, aut spes melioris frugi. Quare rursum hoc anno convenere Principes, multisque inter se consiliis agitavere de imperio homini ignavo & simulacro Principis abrogando. Id cum ille rescisset, non tamen adeo socors agebat, quin retinendi Imperii cupidine tactus, per Legatos & literas modo civitatum, modo Principum animos demulcere studeret, convocatis etiam Norimbergæ comitiis; quæ cum parum procederent, alia in urbe Eslingensi indicit.

Trithem. in Chron. Spanh. Chr. Colon. Chron. Tremon.

Interim per Imperium omnia civilibus armis ac deprædationibus miscebantur. Ceterisque prætermissis, *magna*, inquit Trithemius, *bella agitata sunt in ducatu Montium.* A Clivis nimirum, Marcanis, & Monasteriensibus inter se digladiantibus; quod ex priori controversia adhuc odia iræque fumarent; a quibus tamen nihil præter vastationes agrorum Oppidorumque actum est. At vero Adolphus Dux Cliviæ bello & potentia provinciarum clarus, ne Montium Duci cederet, a quo Ruperti Palatini, quem mox Romanorum Regem spectabimus, filiam in matrimonium ductam memoravimus, alteram Palatini filiam Agnetem sibi splendidissimis nuptiis junxit; ex quo tamen conjugio nulla proles suscepta.

Ubbo Emmius lib. 16. histor. Frisiæ. Otto Ep. Monast. pacem Ecclesiis Frisiæ restituit

Otto Monasteriensis Episcopus, quod pace transegerat cum Marcanis & Cliviis, arma vertit in rebelles Frisios. Ex his furiosus quidam prædo *W*iseldus Thedingam, celeberrimum in iis locis Cœnobium Virginum Benedictinarum, quod tum Folco Abbas regebat, occuparat, captusque situs opportunitate in arcem prædatoriam præmunire cœperit. At cum locum tueri se non posse sensit, ignem in omnia sacra ædificia injecit: jacuitque per octennium Cœnobium sine habitatore vastum. Imploratus adversus hunc turbatorem Otto Monasteriensis Episcopus, intra cujus jurisdictionem locus erat, traxit in societatem belli Bremensem & Mindensem Episcopos, Comitemque Oldenburgensem. Horum

auxiliis confirmatus, ea via, qua Oita in Comitatum Oldenburgicum ducit, Frisiam ingressus, Waseldum cum prædonum turba profligat. Atque is cum in vicinum cæmeterium ac templum Deterarum se reciperet, e vestigio insecutus Otto, ferra flammaque oppugnat, deditumque cum prædonum sociis obtruncat. Ea salubri expeditione Frisiæ Ecclesiis libertas & securitas est reddita. Id quod VIII Calend. Maji hoc anno factum denarrat Ubbo Emmius in historia Frisiæ, scriptor cum ubique satis iniquus in Episcopos, tum id tamen in Ottone laudare necesse habuit. Nam ad id tempus Monasterienses Episcopi eam Frisiæ partem, quæ jurisdictionis sacræ a D. Ludgero usque ad eos pervenerat, in eaque supra sedecim Præposituras obtinebant, constantissime semper tutati propugnavere.

Joannes Hojanus Ep. ab Ecclesia Pad. transit ad Hildesiensem. *Gobelinus Bruschius Kerssenbr. Lesner in M. S. histor. Ep. Hild. Crantz lib. 10 Metrop.*

Sub initium hujus anni Joannes Hojanus Episcopus noster, Ottonis Episcopi frater, deserto Paderbornensi Episcopatu, transiit ad Hildesiensem. Jam ante a Gerhardo de Monte Hildesiensium præstantissimo Episcopo, cognatoque suo, adjutor delectus erat, approbante Pontifice; quod eo potissimum consilio fecerat Gerhardus, ut ejusmodi successorem sibi vivus subrogaret, cujus industria, & fortitudine Episcopatum Hildesiensem, undique Brunswicensium Ducum potentia & infestatione circumsessum, suo cœpto propugnari posse confidebat. Nam ut fasti eorum memorant, post celebrem illam & cœlestem adversus Lunenburgenses victoriam, diœcesin XIX satrapiis amplam, & XII castris præmunitam tenebat. Ad hanc tam nobilem provinciam conservandam delegit Joannem Episcopum, fama rerum apud Paderbornenses gestarum, & bellicæ virtutis laude celebrem. Ipse vero Gerhardus Hildesiensium Episcopus anno superiori 14. Novembris, uti Chronici Hildesiensis scriptor, Bruschius, & Lesnerus perhibent, gesto in XXXIV annum Episcopatu excessit e vita. Corpus ut vivus jusserat apud Carthusianos, quibus florentissimum viris religiosis Cœnobium in suburbio Hildesii intra montem S. Mauritii & urbem construxerat dotaratque, tumulo illatum; cujus ne vestigia quidem post hæresis reliquit; jacentque tanti Præsulis, & tam præclare de suis meriti, ossa modo inter civium olera consepulta ignorataque; quem inter Divos colere par erat. Nam præter cetera pietatis & religionis opera, quibus vivus inclaruerat, postremos etiam vitæ annos magnam partem inter Monachos ejus Cœnobii meditatione rerum cœlestium exegit; famamque sanctitatis post funus etiam auxere mortalium encomia.

Crantz. lib. 10 Metrop. c. 40. Letzner. in M. S. Histor. Ep. Hildes. Chr. Hild. Lesner. in Chron. Dassel. l. 2. c. 15.

In hujus Episcopi locum successit Joannes Episcopus noster; gratiisque Ordinibus diœcesis nostræ honorifice actis, magno nobilium comitatu deductus est Hildesium, ubi non minori plausu exceptus, collocatusque in solio Episcopi. Sed disparem istic fortunam expertus, qualis plerumque eos sequi solet, qui relicta prima Ecclesiæ Sponsa nobiliorem, ambitu magis, quam boni publici amore, expetunt. Prospera quidem initia; qua enim magnitudine animi Paderbornensis diœcesis hostes, eadem & Fridericum Brunswicensem Ducem, spoliis & cœdibus per Hildesiensem agrum grassantem repressit. Armis dein versis in castrum Vreden, e quo jam multis annis diœcesis prædonum insolentia vexata erat, auxiliis Henrici Brunswicensis oppugnat, ac funditus evertit. Pari armorum successu ab arce Wintzeburgica depulit hostes; adeoque se brevi formidabilem fecit, ut nemo se hostilibus aut prædatoriis armis commoveret. Extremis Episcopatus temporibus oppressus Ducum Brunswicensium potentia, diœcesin multis debitis oneratam reliquit. Letznerus, aliique posterioris chronici scriptores e numero hæreticorum, ut genus illud hominum pronum est ad carpendos Episcopos, tradunt Joannem hunc Hojanum turpi se otio & deliciis mulierum corrumpendum dedisse, aulamque habuisse earum consortiis plenam, quod ante illum diem insolens fuerit in Hildesiensibus Episcopis. Verum hæc manifesta tanti præsulis calumnia apparet, quod in libro statutorum Hildesiensium recitetur Joannis epistola sub finem vitæ conscripta, qua testatur se singulis annis exacte synodum diœcesanam celebrasse, ad vitia Cleri emendanda. Et cui verisimile senem se mulierum amoribus permisisse, cui per superiorem vitam nulla hujus vitii macula adhæserit? sane Crantzius virum venerabilem appellat, varia fortuna per XXVI annos jactatum, cui tamen nullum castrum nulla possessio erepta sit. Atque ut se ac diœcesin servaret, adlegit postremis annis Magnum, Episcopum Caminensem, Ducem Saxoniæ & Lawenburgi Adjutorem. Ipse anno demum 1424 excessit e vita, Princeps quidem bellicosus, sed Ottone fratre Monasteriensi Episcopo postremis annis bello infelicior

BERTRANDUS ITALUS XXXIV. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1399.

Gobelin. ætat.6.c.85 Brusch. in Wilh. Ep. Kersenbr.in Bertrando. Canonicorum suffragiis deligitur Ep. Pad Wilhelmus Dux Montium.

Haud leviter rursus, post transitum Joannis Hojani ad Episcopatum Hildesiensem, concussa Paderbornensis Ecclesia. Ac Canonici Cathedralis Collegii, penes quos jus suffragandi erat, ne illa tempestate diœcesin sine rectore diu vacuam relinquerent, iere in comitium; unaque consensione delegere Wilhelmum Montium Ducem, Ruperti superioris Episcopi fratrem, juvenem quidem, ut Gobelinus tradit, non multum decimum octavum annum ætatis supergressum, sed præclaris naturæ dotibus ornatum, magnoque familiæ patrocinio innixum; quo maxime diœcesi consultum volebant. Quam in rem Wilhelmo castrum novum Neuhusanum, sedem videlicet Paderbornensium Episcoporum, cum circumjacentibus Oppidis & locis infra Teutonicos montes possidendum tradidere.

Bertrandus de Arvassanis Italus Episcopatum Pad. a summo Pontifice impetrat.

Verum dum Romæ expeditur apud Bonifacium Pontificem Joannis Hojani traductio ad Ecclesiam Hildesiensem, innotuit simul Romæ vacare Episcopatum Paderbornensem; ac dum nullus adhuc sollicitat de Successore Paderbornensis Ecclesiæ, prævertit apud Pontificem Bertrandus de Arvassanis, Canonicus Ecclesiæ Ravennatensis, natione Lombardus, patria Ferrariensis, Doctor Decretorum, auditorque in Palatio Apostolico; facileque Romæ, ut tum infulæ istic dispensabantur, Episcopatum Paderbornensem impetravit, nescius quam dispari, & longe alio Episcopatus munere in Saxonia, quam in Italia susciperentur. Is igitur magna spe amplissimi honoris potiundi impletus, in Germaniam properat; delatusque Paderbornam, Pontificis literas collati Episcopatus Capitulo & Ordinibus obtulit. Ac tametsi jam Wilhelmus Dux Montium concordi omnium voce delectus esset, Bertrandum tamen, quod multis mirum accidebat, pro veneratione Apostolicæ sedis in urbem XXVIII die Octobris introduci permisere. At cum nec in palatium Episcopi aditus illi pateret, nec essent, qui honorifico hospitio exciperent, divertit privati instar ad ædes Volcmari a Brencken Canonici, a quo benignius, quam a ceteris est habitus. Id vero cum a Ministerialibus Ecclesiæ & nobilitate est rescitum, in Basilicam convenere; collatisque in unum consiliis, decrevere non alium quam Wilhelmum Montium Ducem a Capitulo electum recipere Episcopum, cui jam fidem dedissent, quam retractare nolint, nec videre se, quo bono homo peregrinus & patriæ linguæ ignarus cum imperio diœcesi præesse possit; nisi ut se inani spe fatiget, & omnia in Episcopatu perturbet. Quæ uti inter ipsos convenerant, ita Bertrando per interpretem, quod Teutonicæ linguæ ignarus esset, renunciari jubent. At non his statim deterritus Bertrandus, ad Pontificem, a quo Episcopus præstitutus sit, appellat, & pro Apostolici Legati munere, quo se præditum dicebat, Præsules, & Canonicos anathematis sententia percellit. Deinde a Senatu populoque Paderbornensi juramentum fidei postulavit, ratus si urbem sibi

Introducitur in urbem Pad.

Rejicitur a Nobilitate.

Juramentum fidelitatis frustra a civitate Pad. exigit.

ſibi conjungeret, cetera prona fore. Conſules vero ac cives, ne quid hic temere agerent, de die in diem differebant reſponſum; cumque ſollicitati a Bertrando, conſulendo rogarent Canonicos, quid ſibi factu opus eſſet, reſpondere Canonici, ſe feciſſe quod ſui eſt muneris, ipſi quæ ſui ſint officii ſecum expenderent. Quo reſponſo, quod nec juramentum probarent, nec diſſuaderent, cives quoque ambiguos reliquere. Quanquam ſatis indicarent, quid a ſe fieri vellent; quando pro veteri more nunquam civitati permiſſum juramentum ſine Capituli voluntate dicere electo Epiſcopo. Bertrandus ubi ſe per ambages circumduci vidit, nec tantum omnium animos a ſe averſos, ſed & in præſenti ſe periculo verſari, ne qua publica injuria tractatus ejiceretur, ſibi literas publicæ ſecuritatis & profectionis petiit a Magiſtratu. Quibus acceptis, XXIV Novembris clam ſeſe ex urbe ſubduxit, unius tantum menſis in urbe Epiſcopus. Nec tamen defuere ex Paderbornenſibus, qui ſyncere ejus partes ſuſciperent. Nam poſtquam urbe egreſſus, in patentem campum pervenit, occurrere equites, qui odio Wilhelmi Epiſcopi benigne excepere, armataque manu in caſtrum Dringeberg deduxere, tanquam iſtic Bertrando pedem & poſſeſſionem firmaturi. Hujus factionis auctor Hermannus Comes Everſtenius, ſe Bertrando in ipſo caſtro ſocium & hoſpitem junxit, omnem annonam large e ſuis ſubminiſtrando, quod ab eo adminiſtrationem totius diœceſis promiſſam haberet. Hæſit igitur in caſtro Dringenberg Bertrandus aliquamdiu, ex eoque nunc publicis literis per Diœceſin vulgatis, nunc tractatione partium inſtituta, nunc Pontificis minis & patrocinio cauſam ſuam conſtanter egit. Nihil his moti Ordines; qui jam Wilhelmum alterum Epiſcopum in caſtrum Neuhuſanum introductum ſibi præſentem habebant, quocum conſilia ex promiſſa fide communicabant; atque ut litibus finem potentius imponerent, poſitis inſidiis Bertrandum in caſtro Dringenberg intercipiunt, captumque, nullo Oppidanorum obſiſtente, Neuhuſium abducunt; id quod Everſtenio Comiti etiam diſſimulandum fuit, poſtquam didicit, fruſtra ſe contra omnium ordinum conſpirationem obniti, eademque quæ a Bertrando promiſſa erant, ſe a VVilhelmo Epiſcopo conſecuturum. Hæc Gobelinus noſter præſens tum rerum inſpector ſcriptorque hoc anno acta tradit.

Urbe excedit.

Ex caſtro Dringenbergenſi captivus abducitur Neuhuſium.

Refert idem auctor pari per id tempus diſſidio pugnatum eſſe inter Corbeienſes; quam ob cauſam reliquiæ D. Viti Martyris Corbeia Lipſpringam deportatæ ſunt, depoſitæque ſub patrocinio *W*ilhelmi Epiſcopi. Atque iſtic cum per ſeptem menſes conſiſterent, magna hominum undique confluentium pietate ac religione ad XIII diem Junii cultæ ſunt; a quo anni tempore Corbeiam reductæ fuere. Gobelinus, qui hæc narrat, cauſam translationis retulit ad diſſidium, quod inter Abbatem & Monachos intervenit. Monumenta Corbeienſium inſpeximus, ſchiſma inter duos electos Abbates produnt. Nam anno MCCCXCVII Arnoldus *W*olfius, ut ſupra diximus ex conſignatis a ſe tabulis Abbas oſtenditur; altero poſt anno Willebrandus ab Haltermond Abbatis nomine literas diverſas ad annum MCCCCVI obſignavit: alteroque rurſum anno Arnoldus ſimul & *W*illebrandus Abbates reperiuntur conſignati. Et ille *W*illebrandus Abbas, qui anno 1406 Ottoni Ritbergenſi in Mindenſi Epiſcopatu ſubrogatus, a quo tempore illi Theodoricus ſucceſſerit, cujus exinde nomen in multis tabulis conſignatum reperitur.

Diſſidium Corbeienſe; ob quod reliquiæ S. Viti Corbeja transferuntur Lipſpringam.

WILHELMUS DUX MONTIUM XXXV. EPISCOP. PADERBORN.

Annus Christi 1400.

Bonifacii IX. Pont. 11. Ruperti Imp. 1.
Bertrandus & Wilhelmus disceptantes Ep. Pad.

Bertrandus causam suam egit apud Pontificem.

Annum dehinc millesimum quadringentesimum ingredimur, quo duos simul Episcopos Paderbornensis Ecclesia habuit, Wilhelmum a Collegio Cathedrali electum, & Bertrandum a Pontifice nominatum. Et hunc quidem captum in arce Neuhusana in libera custodia habuerunt; ex qua tamen non minus quam ante causam suam egit apud Pontificem adversus *W*ilhelmum, & Cathedralis Ecclesiæ Canonicos. Neç remissius Canonici, appellando ad Sedem Apostolicam, pro *W*ilhelmo abs se delecto Episcopo egere. Et vero quia Bertrandus pro Apostolici Legati auctoritate anathematis vinculo illigarat Canonicos, illi haud multo post rem eo deduxere, ut a pœnis Ecclesiasticis absolverentur. Hæc vero, uti acta sint, hoc Bertrandi scriptum testabitur.

Canonicos sententia anathematis absolvit.

Bertrandus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Electus Ecclesiæ Paderbornensis universis & singulis beneficiatis, curatis, & non curatis, per civitatem & diœcesin Paderbornensem constitutis, & aliis nobis subjectis salutem in Domino. Noveritis quod nos dudum, anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo, die ultimo mensis Januarii, certos processus & mandata contra honorabiles viros, Dominos Rolandum de Lustringen Decanum, Joannem de Wintzingerode Camerarium, Bertholdum Beschini Thesaurarium, Rodolphum de Wintzingerode Scholasticum, Hildebrandum de Usseken, Henricum Westphael seniorem, Thidericum Junge, Joannem de Imminghusen, & Widekindum Speigel, & alios, quos præsens tangebat negotium communiter & divisim, emisimus, in quibus eosdem requisivimus, & monuimus, quatenus infra sex dierum spatium juxta morem suum dicerent Proconsulibus *& Consulibus Paderbornensibus, quod Nobis ut Episcopo Paderbornensi debitam facerent obedientiam, & honorificentiam, & alia Nobis observarent, prout nostris prædecessoribus & antecessoribus fecerunt, & infra* XII *dies castrum Niehus, & alia quæcunque, per Nobilem Domicellum Wilhelmum Ducem de Monte occupata, ad Nos & nostram mensam Paderburnen. spectantia, juxta formam ejusdem literæ super hoc editæ, & apud eos depositæ, cujus etiam copiam postulavimus, quoniam eam habere nostra etiam interest, in quantum in eis esset, repeterent cum effectu, eamque Nobis syncere assignari facerent, &c. Deinde vero matura deliberatione præhabita, ex certis & rationabilibus causis animum nostrum ad hoc moventibus, sponte & libere præfatos Dominos, & eorum quemlibet a sententia excommunicationis pro tribunali sedentes absolvimus, sententias etiam suspensionis in Capitulum, & interdicti in Ecclesiam Paderbornensem per nos latas, post dictas appellationes relaxamus.* Et quæ deinde multis in

hoc

hoc scripto exponuntur. *Actum in civitate Paderbornensi, in domo habitationis Honorabilis viri Domini Conradi Thus, Officialis curiæ nostræ, sub anno Domini* MCCCC *primo. Indictione* IX *die ultima mensis Januarii, Pontificatus Ssmi in Christo Patris & Domini nostri Bonifacii divina providentia Papæ noni anno duodecimo, Præsentibus discretis viris Domino Conrado Thuss, & religioso viro Domino Joanne de Herne Professo Monasterii M. Munster Ordinis S. Benedicti, & Conrado Berbom clerico Paderbornensis diœcesis testibus.*

Literæ hæ per tres Paderbornensis diœcesis clericos Notarios Bertholdum Coyc, Joannem Pistoris, & Joannem Hymdael subscriptæ, & consignatæ, addito Bertrandi insigni, quod quatuor rosis decussato in scuto expressum. Inscriptio vero hæc circumposita. *Sig. Bertrandi Episcopi a Bonifacio nono electi Paderborn.* Magna exinde per hunc annum contentione res utrimque acta Romæ in judicio Pontificis; dum postremum Pontifex, pacis quietisque studio, Wilhelmi electionem haberet ratam, & Bertrandum revocaret in Italiam.

Histor. Thuring. Trithem. in Chron. Spanh. Gobel. ætat. 6. cap. 70. Crantz. l. 10 Saxon. c. 19. Theod. a Niem. Chron. M. Belg. Raynaldus in histor. Eccles. Brovver. lib. 18. Annal. Trev. Spangeb. in Chron. Thuring. Meibom. in not. ad Lerbeck. Dilich in Chron. Hass. Serrar. in histor. Mog.

Plures Principes e comitiis Francofurt reduces a prædonibus partim capiuntur partim perimuntur.

Tandem & hoc anno Principes Imperii, hortante Bonifacio Pontifice, & in hanc quoque rem jubilæum promulgante, serio de exauctorando Wenceslao consilia agitarunt. Quam in rem primum mense Majo, ut Gobelinus noster tradit certus eorum temporum scriptor, Francofurti convenere. Quo in comitio etsi multa pro incolumitate Imperii constituta sint, tractatumque etiam de electione novi Regis; nihil tamen de certo novoque Rege convenit. Luctuosus interim ab hoc reditus Principum. Accesserant inter reliquos proceres Francofurtum Fridericus Dux Brunswicensis, ejusque germanus frater Bernardus, Rudolphus Dux Saxoniæ, Conradus Soltowius Episcopus Verdensis, Sigismundus Anhaltius, nobiles de Barbei, Honstein, & Schwartzenberg. Hi cum uno comitatu per diœcesin Moguntinam redirent in provincias suas, incidere prope Frislariam in prædonum cohortes; quorum Duces Henricus Waldecensis Comes & Padbergii castrenses memorantur a Lerbeckio. Hi ubi tam lautam sibi prædam oblatam conspexere, nihil veriti tot Principum veneranda capita & majestatem, facto uno furoris impetu hostiliter incurrunt. Interemptus e vestigio Fridericus Dux Brunswicensis: capti spoliatique Episcopus Verdensis, Dux Saxoniæ, Bernardus Dux Brunswicensis; ceteri aut cœsi, aut simul captivi abducti. Anhaltius diu multumque fortiter pugnando per cædes aliquot fuga tandem elapsus est. Sed deplorata cumprimis Friderici Ducis Brunswicensis cædes, egregii inter Saxones Principis, qui in hoc conventu multorum judiciis etiam Cæsar designatus fertur. Id flagitium cum ad Fritzlariam, Moguntinæ diœcesis oppidum, patratum, & Henricus Comes Waldecensis, prædonum ductor, advocatus Moguntini Archiepiscopi in Rosteburg esset, Joannes Nassovius Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster in suspicionem compositæ cædis venit; & quia Gobelinus tradit, Waldecensem purgandi causa fassum esse, se id ex mandato Archiepiscopi fecisse, Cuspinianus, Dilichius, Spangenbergius, Meibomius, Sethus Calvisius, ceterique heterodoxorum scriptores, odio in Episcopos, magnopere id crimen exaggerant in Moguntino Archiepiscopo, haud veriti eam labem illustri Nassoviorum familiæ aspergere. Verum cum Archiepiscopus, ut idem Gobelinus scribit, postulatus in judicium Principum id factum negarit, coramque se apud Principes Marburgi purgarit, se nec auctorem, nec conscium quidem istius cædis esse, publico judicio innocens pronunciatus est. Serrarius multis hanc innocentiam Nassovii Archiepiscopi commonstrat; quam in rem etiam producit ipsius Henrici Waldecensis literas, hoc eodem anno Frislariæ Dominica ab evoluto festo Apostolorum Petri & Pauli datas, & publice recitatas, quibus Archiepiscopum Moguntinum culpa absolvit; quippe, qui nec auctor, nec conscius hujus facinoris fuerit; id quod juramento ab ipso etiam Waldecensi comprobatum. Post vero cum Brunswicenses ob cædem Friderici Ducis diœcesin Moguntinam ferro, incendiis, & cædibus evastarent, Rupertus Imperator anno 1403 palam Norimbergæ in comitiis Principum Moguntinum Archiepiscopum innocentem declaravit. Id potius hic requirendum, cur præter unum ex his prædonibus & Sica-

Eorum cædes falso Archiepiscopo Moguntino adscripta.

Sicariis in rotam actum, a ceteris nulla mulcta suppliciumque exactum sit: nimirum quia ea prædonum nobiliumque licentia erat, ut ipsa Saxonia ad veterem barbariem reditura videretur.

Igitur cum in hunc modum sub ignavo Cæsare *Wenceslao*, simulacro Principis, omnia, prædonum, latronum & civilium bellorum per Imperium effreni licentia, quotidie in pejus ruerent, nullisque consiliis ac monitis ad saniorem mentem revocari posset Wenceslaus; Principes denuo mense Augusto in villa Rhensia, deinde in loco, qui Lonsteinium & Brubachium ulteriori ripa interjacet, convenere in comitium.

Aderant e Septemviris quatuor, Joannes Nassovius Moguntinus, Fridericus Coloniensis, Wernerus Trevirensis, Archiepiscopi, & Rupertus Palatinus: Saxo & Brandeburgicus evocati, quod Wenceslao devincti essent, dissimulavere. Ibi ergo, postquam consulti Pontificis voluntas non aliena accessisset, in celebri ceterorum Principum congressu omnium judicio Wenceslaus dejectus ab Imperii gubernatione. Pronunciavitque Moguntinus 20 Augusti ex edito loco sententiam exauctorationis, qua nota fœdaque ejus simul vitia & crimina, præter ea, quæ a Trithemio, Cuspiniano, auctore Chronicii Belgii, aliisque scriptoribus prodita sunt, recitantur: interque sex Notarios publicos, qui decretum illud consignavere, refertur etiam Conradus a Leiborn Clericus Paderbornensis.

Wenceslai R. exauctoratio.

Has igitur ob causas Rupertum, Ducem Bavariæ, Comitem Palatinum Rheni, cognomento parvum, Romanorum Regem dixere; virum religione egregium, ut Trithemius scribit, acri ingenio, cleri studiosum, pauperum defensorem, justitiæ amantem, armis strenuum, & quod nostra etiam contingit, Ruperti & Wilhelmi Episcoporum nostrorum avunculum, qui sorore ejus Anna Palatina geniti erant, eoque diœcesis nostra magnum simul hoc novo Cæsare patronum sortita est.

Rupertus Dux Bavariæ Cæsar renunciatur.

Mense Septembri rursum Principes Imperii cum novo suo Ruperto Rege alium conventum celebravere apud Boppardiam; in quo solemni ritu Rupertum Regem Romanorum creatum, & Francofurti coronatum narrat Gobelinus noster. *Post hoc*, inquit, *Principes circa Rhenum prope Boppardiam convenerunt, & ibi elegerunt Regem* Romanorum *Ducem de Bavaria & de Heidelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum, & Deo devotum.* Is deinde *juxta Oppidum Francofurt, tentoriis in campo fixis una cum Principibus per septimanas & dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, & postea idem Oppidum cum gaudio plausuque populi intravit.* Auctor historiæ Thuringiæ tradit Regem per sex hebdomadas Francofurti obsessum; quibus finitis, prima corona decoratum esse, altera deinde Coloniæ insignitum. Neque hic prætermittendum, quod Juvenalis Ursinus scribit, Regem Galliarum post exauctoratum Wenceslaum per Legatos ad Germaniæ Principes missos petiisse, uti agerent de Bonifacio Pontifice, & eo, qui Avenione Pseudopontifex residebat, abrogandis, in quorum locum tertius eligeretur; & a Germanis non aliud responsum retulisse, quam eo scelere nolle se gentemque suam obstringere, ut verum Christi vicarium e gradu & solio dejicerent; sed hoc Galli potius agerent, ut ex schismate in Ecclesiæ concordiam redirent. Præclarum Ruperti sub ipsis regni auspiciis, & Germanæ gentis nostræ factum, immortalique gloria dignum. Qua constantia si in Apostolicæ Sedis fide cultuque perstitissent Saxones & Germani, nunquam Lutheri hæresis altero abhinc sæculo avitam majorum religionem Germaniamque tanto probro nationis nostræ discerpsisset.

Nova apud Boppardiam Comitia

Germani nolunt consentire Gallis in abrogando Bonifacio Pont.

Sed ejus mali initium hoc sæculo primum per Bohemiam, quæ Wenceslao exauctorato relicta est; in qua cum ipse, ut Æneas Sylvius scribit, vino ciboque marcescens, dormiendo dies nocti conjungeret, neque ullo sanæ mentis consilio regni, ut in Imperio fecerat, gubernationem susciperet, turbavit florentissimam Pragæ Academiam. Seductus enim a Joanne Huss aliisque Bohemis, Germanos Professores, qui in ea Academia eminebant, spoliavit supremis Scholasticorum honoribus & magistratu; quibus illi offensi, Praga discessere: unoque die se-

Wenceslaus Germanos Professores ex Academia Pragensi pellit, & Hussitarum hæresin extinguere negligit.

cum

cum quinque millia studiosorum adolescentum traxere Lipsiam ad novam studiorum palæstram. Inde cum omnia in Bohemorum Professorum potestate essent, Joannes Huss, qui jam lectis Wiclefi libris corruptus erat, hæresim Wiclefi, quæ in Anglia jam compressa & extincta erat, resuscitavit Pragæ, sparsitque, tanto regni malo, & tot bellorum turbis per Bohemiam, Wenceslao Rege, altum, ut hactenus fecerat, stertente. Ac licet a Subincone, egregio Pragensium Archiepiscopo, sæpius moneretur, malum in fomite extingueret; ille tamen libere per urbem & regna debacchari permisit, major etiam regni sui quam Imperii turbator. Eo nunc felicior Germania Ruperto Cæsare suo, quem Germaniæ Principes sine ullo ambitu, aut regnandi ambitione, quod hactenus rarum fuit, incredibili omnium concordia suscepere.

Archiepiscopi Colon. studium pro conservanda Cleri disciplina. *Cleinsorg. Liber statutorum Colon.*

Has inter publicas Imperii curas occupationesque non ita se abstrahi passus Fridericus Coloniensis, quin universam diœcesin suam, tum per se, tum per alios præsules perlustraret. Inspectis cleri, & populi moribus, mense Decembri celebrem totius cleri synodum convocavit; in qua veteres synodorum leges instauratæ, & novæ pro formanda disciplina conditæ: quemadmodum hæc codex statutorum Coloniensium exhibet. Nihil hac tempestate tumultuantis sæculi difficilius Episcopis, quam Clerum in veteri disciplina continere, & simul diœceses ab injuriis vicinorum Principum, & prædonum rapacitate armis tueri.

Ottonis Ep. Monast. bellum cum Marcanis & Comite Teclenburgico

Et licet Coloniensi Archiepiscopo, aliisque per Westphaliam Episcopis ab his malis aliqua quies esset; non tamen ea Ottoni Monasteriensi Episcopo concessa: cui hoc anno duplex bellum fuit, alterum cum Marcanis, alterum cum Teclenburgico. Facta per Luppiam excursione, irruperant Marcani in diœcesin Monasteriensem, nullis injuriis lacessiti; & quæ tamen prædandi licentia erat, Oppidum *Wernam* haud procul a Luppia flumine oppugnant, captumque spoliant, & incendunt. Otto, qui ad hæc semper expeditus & interritus erat, eodem quo Oppidum ardere visum est die, cum equestri militia ante Oppidum adstat, hostesque per cædes trans fluvium rejicit, extinctisque ignibus vastata reparat; & quo frenum Marcanis imponeret, novum istic munimentum erigit, militemque imponit, cui eadem per Marchiam prædandi licentia esse poterat; jamque Marchiæ imminebat, contractis undique ex diœcesi copiis; cum Marcani se ad conditiones pacis ultro offerunt; quod cum tanto bellatore sibi negotium esse nollent; quas eo pronius admisit Otto, quo incitatius ferebatur ad Nicolaum Teclenburgensem Comitem perdomandum, hominem ferocem, & diœcesi Monasteriensi Osnabrugensique a multis annis infestissimum. Is quia nuper mulctatus ab Ottone, Cloppenburgum & Oitam amiserat, urebatur dolore & vindicta. Ac postquam interea duxit Theodorici Mörsæ Comitis filiam, neptem Friderici Coloniensis Archiepiscopi, inflatus connubio, iras & arma in Ottonem repetit, vastando pagos, abducendo pecora incolarum, captivos trahendo homines in munitissimam Teclenburgensem arcem. Quibus commotus Otto, fœdus renovat cum Theodorico Osnabrugensi Episcopo: novum deinde fœdus contrahit cum Bernardo Lunenburgensi Duce, cum Hojanis, Schawenburgico, Homburgensi, Comitibus, & cum aliis proceribus. Horum viribus confirmatus, mense Augusto Bevergernam arcem obsidet, & post quartum diem expugnat. Inde Lingam aggressus, pari armorum successu in potestatem accipit. Demum & ipsam Teclenburgensem arcem circumvallat. Risit ad hæc Comes, cum dicterio etiam jactans, quid in attrita illa penula Episcopus arcem hanc meam speraret occupare? cui Episcopus renunciari jussit, tam diu se arcem circessurum, dum Comes illi novam togam comparet: & fidem dicto præstitit Otto. Nam Comitem ita obsidione arctavit, ut se deditum offerret ad arbitrium Episcopi. Quod ea lege admisit Episcopus (siquidem serio hæc sine dolo peteret) uti se Monasterii in urbe festo Crispini & Crispiniani sisteret in judicio; ibi disceptata ejus causa, auditurum quid ex æquo ob tot damna diœcesi illata postulaturi sint Monasterienses & Osnabrugenses. Accessit Comes, veritus ne omnium castrorum bonorumque jacturam faceret, urgente utro-

Comes Teclenburgicus devictus ad reparationem damnorem adigitur.

utroque victore Episcopo Ottone & Theodorico. Tum vero convocato per utrumque Episcopum tam præsulum sacrorum, quam procerum ac nobilium conventu, introductus est Comes in judicium. Consedit que pro tribunali Arnoldus Bischopingius judex. Ac primum instituta est actio de controversiis, quæ inter ipsum & Episcopum hactenus agitatæ sunt; palamque convictus Comes, necesse habuit omne jus, quod hactenus obtenderat in Cœnobia Leisbornense, Marienfeldense, Freckenhorstense, Claholtanum, eorumque ministros, villas, & subjectos homines, quodque in regione trans Amasim in arcem Bredevordiam aliaque castra sibi vendicarat, renunciare. Atque ea ut apud hæredes ejus & posteros rata haberentur, confectæ sunt a Biscopingio judice tabulæ, easque primum Nicolaus Comes, & tum præsentes judicii testes, Theodoricus Episcopus Osnabrugensis, Bernardus Comes Benthemensis, Arnoldus de Guterswich, Menso Brechusius Decanus, Lubbertus de Rodenberg Vicedominus, Adolphus de Lembeck Cellerarius, Hermannus de Munster & Hermannus de Kepel Canonici Ecclesiæ Monasteriensis, Heidenricus de Sasse, Bernardus de Droste, Alberti filius, Hermannus de Merveld, Amelungus de Warendorp, Hermannus Korff Everhardi filius, Henricus de Oer, Gerhardus Keppelius, Joannes Halliwat Armigeri, & alii honorati viri, anno M. cccc, ipso die Crispini & Crispiniani Martyrum consignavere.

Alera actio instituta est de compensatione damnorum, a Comite & majoribus diœcesi illatorum, quæ his tabulis a nullo Scriptore hactenus productis confecta est.

Nos Nicolaus Comes Teclenburgensis notum facimus omnibus hasce literas vel lecturis vel audituris, & palam profitemur, nostro & omnium hæredum nomine, nos in voluntariam compensationem damnorum, quæ a nobis & majoribus nostris ex arce Teclenburgensi ac nostro territorio per prædas, incendia & cædes, exactiones, aliasque injurias diœcesi Monasteriensi illata sunt, cedere, dare, & perpetuum transcribere venerabili in Christo Patri ac Domino Ottoni Episcopo Monasteriensi ejusque Successoribus, primo dominium, præfecturam, & castrum Cloppenborg, castrum, & civitatem Oitam, castrum Schneppenberg cum omnibus horum locorum judiciis, incolis, feudis, sylvis, jure venandi, piscinis, pratis, & quæcunque possedimus in parochia Oieta, Crappendorp, Lastrop, Estene, Loningen, Linbarden, Melburgen, Linderen, ac tota præfectura Cloppenburgensi & Oietensi. Secundo cedimus, damus, & transcribimus omnia jura, dominia, incolas, feuda, census, piscinas, sylvas, & loca, quæ nos & majores nostri habuere in Embslandia per Humelingam. Tertio cedimus, damus, & transcribimus castrum, præfecturam, & Oppidum Bevergernam cum omni dominio, judiciis, agris, incolis, feudis, sylvis, pascuis, cæterisque bonis, quæ nos & majores nostri possedere in parochia Bevergerna, Risenbeck, Sorbecke, Greven, Hembergen, Detten & Rennen; mediam quoque partem parochiæ Schapen, & quidquid majores habuerunt in Cœnobio & parochia Gravenhorst, ac tribus circumjacentibus sylvis. Hæc omnia nos Nicolaus Comes Teclenburgensis ita in perpetuum cessimus Episcopo Monasteriensi & Successoribus ejus, ut neque Nos, neque hæredes nostri jus repetendi habeant, aut ullam hac super re injuriam, aut molestiam diœcesi Monasteriensi inferre debeant: sicuti hæc inter nos sine omni dolo in utroque tam Ecclesiastico quam sæculari judicio transacta sunt, & Nos juramento & sigillo nostro confirmavimus. Acta hæc sunt anno Mcccc, *festo Crispini & Crispiniani Martyrum coram Arnoldo Bischopingio judice Monasteriensi. Testes Theodoricus Episcopus Osnabrugensis, iidemque qui supra ex prima tabula relati sunt.*

Hunc in modum etiam transactum est inter Comitem Teclenburgicum, & Theodoricum Osnabrugensem Episcopum; quemadmodum Ertwinus in suo Chronico paucis percenset, actaque hæc refert eodem anno & die Crispini & Crispiniani Martyrum, Monasterii, sententiam pronunciante judice eodem Arnoldo Bischopingio: testes sistit Ottonem Episcopum Monasteriensem, eosdemque, quos supra recitavimus, addito tantum Hermanno Bilderbeck, e ve-

e veteri equestrium Bilderbeckiorum familia. Jussusque inter cetera Comes jurare, se omnia jura Ecclesiæ, omnemque libertatem Ecclesiasticam Episcopo Osnabrugensi in posterum inviolatam relicturum.

Otto Ep. Monast. Diœcesin suam, additis novis præfecturis, auget.

Tandem ferox & turbulentus Comes tot bonis mulctatus quievit. Ex quibus nemo felicior Ottone Monasteriensi Episcopo, qui & justo bello, & æqua prædarum compensatione, in publico judicio adjudicata, mirifice auxit diœcesis suæ patrimonium. Et quam Embslandiam, Meppensi & Vechtensi præfectura, ex parte tenebat: eam addita Cloppenbergensi Satrapia, & tractu Humilingiæ, vasto terrarum spatio ad fines usque Frisiæ exporrexit; totamque exinde Embslandiam, qua altera diœcesis Monasteriensis pars continetur, adjecit. Sæpe demirari subiit plerosque per Saxoniam horum temporum Episcopos, quos video ferventius pro Ecclesia sua, quam civiles Principes pro familia sua amplificanda decertasse. Quo in genere summam fere laudem occupant Monasterienses Episcopi, acerrimi Ecclesiæ suæ propugnatores.

Chron. Monast. Litera PP. ad fontem salient. Miræus in Chron. Chron. Windsheim. Thom. a Kemp. in Chron. Mont. S. Agnetis. Congregatio Sacerdotum in commune viventium, auctore Henrico Ahusio, Monasterii conditur.

Cœpit & hoc anno, sub Ottone Episcopo, Henricus Ahusius congregationem Sacerdotum in commune viventium Monasterii in urbe condere, magno totius cleri & patriæ bono. Natus is erat patre Ludolpho Ahusio, cive Monasteriensi honesto & opulento, anno 1370. Inde a puero literis excultus, & sacerdotium in Cathedrali Ecclesia adeptus, transtulit se Daventriam, fama Gerhardi Magni & Florentii presbyteri excitatus; quibus cum se in disciplinam aliquamdiu dedisset, rediit Monasterium, & quinto sacerdotii sui anno, aggressus est ad pomeria urbis, loco, quem ad Fontem Salientem appellant, sacellum & domicilium construere: Sacerdotes colligere in communis vitæ societatem: omnia conformare ad eum modum, quo Daventriæ, & per Hollandiam & Belgium institutum illud auctore Gerhardo M. & Florentio, atque in ipsa diœcesi Monasterii ad Northornam Oppidum in congregatione Frenswedensi florere conspexerat. Id salutare consilium atque opus cum religiosissimo viro, multorum Sacerdotum & Clericorum accessu, feliciter succederet, templum etiam & Collegium erigere cœpit; constitutaque illic Sacerdotum congregatione, Coloniam profectus est ad S. Pantaleonem; & super latum rivum æde sacra erecta, alteram Sacerdotum congregationem; ac deinde *W*esaliam digressus, tertium instituit. Inde Monasterium regressus ad suos, omnibus facultatibus paternæ hæreditatis in Collegii sui patrimonium conversis, sanctissimam inter suos vitam egit. Demum ad Constantiense concilium profectus, adversus obtrectatores instituti hujus, quod ad primam Cleri Apostolici formam instauratum erat, confirmationem a Patribus Concilij impetravit: adjuvante cumprimis Joanne Gersone, Cancellario Parisiensi. Institutum deinde ipsum Martino V, Eugenio IV, aliisque Pontificibus comprobatum. Uti vero Sacerdotes illi divisi, alii religiosam Canonicorum vitam amplexi sint, alii Clericorum Apostolicorum in modum vitam communem a Gerhardo M. & Florentio præscriptam sectari perrexerint, multis exponit Buschius in Chronico *W*indesheimensi.

Quanto vero Ecclesiæ bono hoc vitæ genus, Sacerdotum ac Clericorum in communi societate viventium, hac tempestate; cum disciplina Cleri multum dissipata esset, reflorescere cœperit, satis præter cetera testati sunt Cardinales & Patres Concilii Constantiensis. Nam postquam Constantiam advenere, admissique sunt in conspectum Cardinalium Joannes de Huesden Prior Windesheimensis, Joannes de Wael Prior Monasterii Swollensis, & Henricus Ahusius Prior congregationis Monasteriensis, una omnium vox fuit; *Isti sunt vere Patres religiosi, quos dudum videre & audire desideravimus;* auditique, cum magno gaudio & veneratione deducti sunt ad sua hospitia. Horum piorum Sacerdotum exemplo, multæ per Belgium, Frisiam, Hollandiam, & *W*estphaliam Virgines sese dedere in simile vitæ institutum; qua illis congregationes juxta normam D. Augustini præscriptæ fuere. Alteroque post anno, quo Henricus Ahusanus Monasterii suam congregationem exorsus, cœpere & Virgines Nissinganæ in urbe Monasteriensi cœtum colligere; evocatæque Virgines Schuttorpio, ubi jam earum florebat congregatio, Monasterium, a qui-

Inchoantur Congregationes Virginum in commune viventium.

quibus vitæ ratio illis tradita est. Ac mirifice deinde harum Virginum per diœcesin Monasteriensem non solum in urbe, sed & Bucholdiæ, Borckenæ, Coesfeldiæ, Dulmaniæ, Bechemii, Alenæ, Vechtæ, aliisque in locis propagatæ sunt. Ac pleræque fere tenuioris fortunæ Virgines, quæ nendo texendoque, & diurno nocturnoque labore manuum, victum sibi comparabant; hoc se felices reputabant, quod separatæ a consortio profanorum hominum, Deo in communi cœtu servire possent. Ita vero divina providentia, cum per Cœnobia & Clerum disciplina religiosa intepuerat, hæc Sacerdotum & piarum Virginum Collegia novo reparatæ religionis spiritu instituit. A quibus deinde Episcopis nostris Patres hujus congregationis in nostram diœcesin introducti sint, tempori memorabitur.

Annus Christi 1401.

Bonifacii IX. Pont. 12. Ruperti Cæs. 2. Wilhelmi Ep. Pad. 1.

Trithem. in Chron. Spanheim. Gobel. ætat. 6. c. 70. Chron. M. Belgii. Chron. Colon. Histor. Thuring. Brovver. lib. 18. Annal. Trevir.

Accessit per hæc annus sæculi decimi quinti primus, sub cujus ingressum Rupertus Cæsar magno procerum ac nobilium comitatu secundo Rheno descendit Aquisgranum, imperiali corona decorandus. Interque Electores & Principes Regem deduxere Joannes Moguntinus, & Wernerus Trevirensis Archiepiscopi, Stephanus Dux Bojariæ, Hermannus Hassiæ Landgravius, Wilhelmus præterea Dux Montium cum Adolpho & Wilhelmo Episcopo nostro filiis, Ruperti consanguineis. Denunciarat quidem Rex Aquisgranensibus, uti ad celebritatem hanc omnia mature pararent; verum quod se in fide Wenceslai Regis adhuc esse dicerent, concitati a Wilhelmo Gelriæ & Juliæ Duce, Gallicæ factionis studioso, ingressum in urbem Cæsari denegarunt. Quo offensus Cæsar Coloniam deflexit; effusaque obviam civitate, a senatu ingenti gratulatione excipitur. Qua in urbe a Friderico Coloniensi Archiepiscopo consuetis cæremoniis inter Missæ solemnia, quæ in Basilica agebantur, coronatus est. Ac memorabile de religiosissimo Cæsare, quod sacro Diaconi habitu indutus Evangelium ejus diei de tribus Regibus modulata voce cecinerit. Aquisgranenses mox ex Principum judicio inter perduelles proscripti a Cæsare, & omni direptioni permissi, meritas pœnas dedere.

Rupertus Cæsar Coloniæ coronatur.

Gobel. ætat. 6. c. 85. Wilhelmi Ep. Pad. electio a Pontifice comprobatur, Bertrando in Italiam revocato.

Multum novi Cæsaris auctoritas & gratia apud Pontificem fecit, ad Wilhelmi Episcopi causam expediendam, quæ jam in alterum annum hærebat Romæ controversa inter Bertrandum & ipsum de Episcopatu Paderbornensi adeundo. Nam pridie Idus Martii advenere Roma a Bonifacio Pontifice Apostolicæ literæ, quibus Wilhelmus Paderbornensis Ecclesiæ, rejecto Bertrando, Episcopus constituebatur. Quibus ad Collegium Cathedrale & ordines relatis, expositisque, Wilhelmus omnium consensu & gratulatione admissus est ad possessionem. Jam ante Bertrandus, ut Gobelinus scribit, cum videret, quam adversos omnium ordinum animos haberet, quamque implicatam & invisam gubernationem homo peregrinæ gentis, & patrii idiomatis ignarus, esset sortiturus, literas manu sua scriptas dederat ad Sedem Apostolicam, quibus Wilhelmi causam in subrogando sibi Episcopo, ultroque se ad abdicationem muneris obtulit. Quare duobus equis & xx florenis a Capitulo donatis, repetito in Italiam itinere, e diœcesi remigravit; jussus tamen prius, tabulis juramento confirmatis, palam omne jus in Episcopatum Paderbornensem renunciare. Ægre enim Saxones, gens libera, alinæ nationis Episcopos ac Principes sibi imponi sunt passi; seu quod lingua, & moribus diversi, parum ejusmodi Episcopi utiles essent (quemadmodnm in Pothone, homine Bohemo, Monasteriensibus obtruso comprobatum erat) seu quod fastus nobilitatis ex ignobili genere non amplius ferret Principes creatos: seu quod conturbata bellorum tempora Principem ex militari sago potius, familiæque potentia innixum, quam ex toga Episcopum deposcerent; postquam Cæsarum auctoritas (sub quorum clypeo prisci Episcopi tuti erant) & prisca hominum pietas multum defecerat. Quanquam collapsa Cleri populique disciplina maturum gravemque moribus, &

doctri-

doctrina præstantem Episcopum per id tempus desiderarit, in quo aspectabiles virtutes Episcopi & Principis munus explerent. Quare ut Mindenses cum Marquardo, a Pontifice oblato, egisse diximus, ita hunc Bertrandum fatigavere Paderbornenses, ultro ut se Episcopatu abdicaret; quod & Pontifici rursus dissimulandum fuit. Neque tamen *W*ilhelmus omnem de se exspectationem explevit. Quippe quem, deserto non modo Paderbornensi, sed & Coloniensi Episcopatu, ad nuptias transiisse memorabimus.

Ille interim hoc anno, cum e cœtu Canonicorum nonnulli nec in urbe præsentes essent, nec Basilicam frequentarent, præclarum & sua & Capituli auctoritate edidit decretum, quo ejusmodi Canonici mulctati fructibus ad præsentiam & chorum restringerentur. In pervigilio deinde Natalis Virginis, publicis hac super re tabulis confectis, novi altaris erecti dotationem in Brakelensis urbis Ecclesia ratam habuit.

Wilhelmus Ep. Canonicorum in choro præsentiam urget.

Annus Christi 1402.

Bonifacii IX. Pont. 13. Ruperti Cæsar. 3. Wilhelmi Ep. Pad. 2.

Gobel. ætat. 6. cap. 85.

Wilhelmus Ep. Diœcesis suæ administrationem adit.

Litera Warburg. Litera Brakul.

Jussu fratris sui capitur a præfecto Ravensbergensi.

Altero subinde anno Wilhelmus Episcopus plenam diœcesis administrationem tam in sacris quam civilibus adiit, adscitisque ex Collegio Cathedrali & ordinum cœtu prudentibus juventutis suæ moderatoribus, rem magnis supra ætatem animis est aggressus. Atque ut domi primum omnia componeret, accepto fidei juramento a civilibus & vasallis, provincialia comitia indixit; in iisque *W*arburgensibus, Brakulensibus, ceterisque civitatibus privilegia sua instauravit. Læta hæc & pacata erant novi Episcopi ac boni Principis exordia; cum hoc ipso anno iter ad Rhenum ingressus *W*ilhelmus capitur ab Henrico Oer, præfecto castri Ravensbergensis, quem *W*ilhelmi frater Adolphus Dux Montium, & Comes Ravensbergensis suo castro, huic diœcesi contermino, imposuerat. Diffidebat enim jam per id tempus Adolphus Dux a *W*ilhelmo patre suo, quod ab eo divisionem provinciæ sollicitaret, ac diutius vitam protraheret, quam ejus regnandi libido ferret. *W*ilhelmus vero Episcopus noster, quod optimi filii erat, patris defensionem susceperat, paratus etiam si res posceret, diœcesis suæ vires pro honore & salute patris producere. Quibus ut Adolphus præverteret, *W*ilhelmum Episcopum nostrum per Ravensbergensem præfectum suum noctu, dum in villa quadam ex itinere quiesceret, XXVII Octobris intercepit, captivumque abduxit; e qua tamen captivitate haud multo post, interpellata Cæsaris & Pontificis auctoritate, per diœcesis ordines liberatus est.

Agebantur hæc dissidia inter fratres patremque hoc anno, quo Rupertus Cæsar, eorum avunculus, Romanum iter susceperat; nam ille, ex quo Romanorum Rex creatus erat, nihil impensius habuit, quam ut in Italiam expeditionem susciperet, & pro veteri Imperatorum ritu a Pontifice augustali corona ornaretur; sollicitatusque ad hoc erat a Bonifacio Pontifice & Florentinis, ad Galeatii tyrannidem comprimendam. Quam in rem Rupertus præmisit Romam Conradum Satalum, Verdensem & Saxonicum Episcopum, Oratorem & Theologum præstantem, qui in amplissimo Cardinalium senatu de Ruperti sapientia, justitia, & fortitudine, ceterisque virtutibus tanto Principe dignis peroravit; quemadmodum hæc panegyris in historia Ecclesiastica recitatur. Fuit autem Conradus Satalus, quem nostri Sultowium dixere, ex urbe Lunenburgensi ortus, præstantissimus ea tempestate Theologus, vir eloquens, & decus Saxonicorum Episcoporum, eoque a Ruperto Rege ad id munus præ cæteris delectus. Hunc Legatum Rupertus cum exercitu est consecutus, deducentibus Regem Friderico Coloniensi Archiepiscopo, Leopoldo Austriæ, Carolo Lotharingiæ ducibus, multisque Germaniæ proceribus. Verum, quod copiis minus validis adveniret, clade affectus a Galeatio, desertus a Coloniensi Archiepiscopo, & Austriæ Duce, nec a Pontifice, qui ipse egebat auxilio, adjutus, sub vernum tempus iter in Germaniam laceris copiis relegit, adeo jam vires Imperii afflictæ & enervatæ erant. Rupertum subinde scribit Trithemius Coloniæ

Raynaldus in histor. Eccles. Antonin. p. 2. Blond. l. 10 Naucler. Gen. 47. Brouver. Trithem.

Rupertus Cæsar. Romam contendit, ad suscipiendam a Pontifice Imperii coronam.

loniæ mense Majo splendidissimas nuptias Ludowico filio celebrasse, data ei in matrimonium Blanca Regis Angliæ filia. Cæsar inde Heidelbergam profectus, res Imperii moderandas suscepit; nec tamen impedire licuit, quo minus Adolphus Dux Montium, sorore sua genitus, primum Wilhelmum fratrem, ac post etiam ipsum Patrem suum Wilhelmum captivum duceret. Tanta hoc tempore in Imperio conturbatio, & Principum libertas erat.

Obitus Wilhelmi Buschii Ep. Mindensis.

Mindæ hoc anno excessit e vita Wilhelmus Buschius Episcopus. In hujus locum Canonici pro veteri libertate sublegere Gerhardum de Monte Præpositum Coloniensem. At dum Bonifacius Pontifex Episcopum dixit Ottonem Ritbergensem, ortum est haud leve certamen, nec prius finitum, quam Gerhardus de Monte accepta certæ pecuniæ summa Episcopatum relinqueret Ritbergensi ea tum Pontificum valebat auctoritas in Episcopis dandis.

Et Theodorici Hornæi Ep. Osnab. Ertvv. in Chron. Osnabrug. Crantz. lib. 10. Metrop. c. 48.

Subtraxit & hic annus, XIX Januarii, Theodoricum Hornæum Osnabrugensem Episcopum, virum religiosum, & bellica fortitudine per 25 annos in administranda diœcesi egregium; qui non modo ex fœdere cum Ottone Episcopo Monasteriensi inito, constanterque culto: sed & patrocinio Wilhelmi, Montium Ducis, & Comitis Ravensbergensis, omnes hostes suos feliciter obtrivit. Ob quam fidam operam Canonici sæpe Theodorico auctores fuere, deligeret sibi Wilhelmum filium ejus adjutorem, quem Paderbornenses præripuere. Auctum ab eo patrimonium Ecclesiæ castris bonisque compluribus. Subrogatus Theodorico Henricus Holsatiæ & Schawenburgi Comes in Osnabrugensi Episcopatu.

Annus Christi 1403.

Bonifacii IX. Pont. 14. Ruperti Cæsar. 4. Wilhelmi Ep. Pad. 3.

Lerbeckius in Chron. Schavv. Meibomius in Notis Pideritius in Chron. Lipp. Chron. Brunsvvic. Crantz. l. 11 Metrop. c. 7. & lib. 10. Saxon. c. 24 Spangenberg in Chron. Wittius Ertvvin. in Chron. Osnab.

Bellum Brunswicenses inter & Comitem Lippiensem, ceterainque Westphaliæ nobilitatem.

Anno dehinc subeunte vicinum nobis bellum concessit *W*estphalia, quod inter Bernardum Comitem Lippiensem, & Henricum Ducem Lunenburgensem, ejusque fratrem Bernardum Ducem Brunswicensem; magnis iris, magnaque Nobilium VVestphaliæ conspiratione, gestum hoc anno refert Meibomius ex veteri chronico; Pideritius vero & Chronici Brunswicensis auctor ad sequentem annum; Lerbeckius, qui captivitatem Ducis Lunenburgensis prosequitur, in MCCCCV etiam rejicit; causam tamen nemo satis prodidit, nisi quod Crantzius indicet, Brunswicenses incursionibus trans Visurgim factis prædisque lacessisse Lippienses ac finitimos Westphaliæ populos. Quapropter Comiti Lippiensi arma sua conjunxere Hermannus Comes Everstenius, diœcesis nostræ superioris præfectus militaris. Gerhardus ab Ense, Theodorus Kettelerus, Joannes Drostius, Fridericus Brenckius, aliique quam plures viri equestris ordinis; uti ad ejusmodi bellorum motus prona stabat nobilitas, armis prædisque innutrita. Igitur postquam Dux Lunenburgensis Visurgim cum copiis transgressus, vicinosque agros infestare compertus, objecit se cum Lippiensi Comite armata nobilitas, multis hinc inde velitationibus actis; donec XIX Novembris in planitie ad Oterbergam haud procul a Visurgi instructa utrimque acie concursum, & acerrime depugnatum est. Cæsi Lunenburgenses ac Brunswicenses, quos inter Henricus Dux Lunenburgensis a Bernardo Comite Lippiensi captus, in veterem munitamque arcem Falckenberg abductus, atque ut Lerbeckius, clarus e familia D. Dominici eorum temporum scriptor memorat, *in cippo*, (quod lignum est bipatens, in quo fontium pedes includuntur) *inhumane & crudeliter est tractatus*. Eo in carcere per integrum annum Dux a Comite detentus, nec ante laxatus est, quam centum millia aureorum juraret se Comiti daturum, obsidesque daret nobiles & equites, quorum fide certus esset de lytro persolvendo. His transactis, Dux e carcere dimittitur; qui mox sese ad Rupertum Cæsarem contulit, questurus de injuria & sævitia, qua per annum in carcere habitus fuisset. Quibus auditis, Cæsar, literis per Saxoniam, Westphaliam, & Hassiam promulgatis, Ducem a juramento absolvit, & Bernardum Comitem Lippiensem,

ensem, ejusque patrem Simonem, ac Hermannum Comitem Everstenium proscripsit. Implorata & Pontificis auctoritas, a quo & Comes Lippiensis anathematis vinculo perstrictus est. Interim Dux quindecim millia aureorum pendere coactus; reliquum ab obsidibus magnam partem a Comite extortum est. Tanta vel unius Comitis audacia adversus potentem illam Ducum Lunenburgensium & Brunswicensium familiam sese exseruit.

Pontifex dato diplomate libertatem Ecclesiasticam defendit.

Ceterum cum per id tempus multi Dynastæ in suis territoriis, multique Magistratus & civitates in dioecesi Paderbornensi, Mindensi, & Coloniensi multas leges & plebiscita ferrent, quibus libertati & privilegiis Cleri derogabatur, multisque injuriis tractarent Clerum; questi sunt hac super re Præpositus, Decanus, totumque Collegium Cathedrale Paderbornense cum Abbatibus & clero apud Bonifacium Pontificem, libello supplici eidem oblato; quo accepto, Pontifex præclarum hoc anno diploma pro libertate Ecclesiastica asserenda dedit, idque Abbati Paderbornensi SS. Petri & Pauli, Abbati S. Martini Mindensi & S. Patrocli Susatensi, dioecesis Coloniensis, promulgandum transmisit. Eo vero diplomate non modo ad veteres Ecclesiæ canones, sed & Friderici, Caroli IV, aliorumque Imperatorum leges pro libertate Ecclesiæ se revocat, mandatque censuris Ecclesiasticis severe perstringi, quotquot Magistratus civiles vel leges & plebiscita adversus libertatem Ecclesiasticam statuerent: vel exactiones a Clero exigerent: vel bona Ecclesiæ invaderent, vel Ecclesiasticam personam ad tribunal civile raperent: vel oblationes fidelium interverterent: vel Sacerdotes, Clericos, aut religiosos homines proscribere, spoliare, in vincula trahere, aut aliis verberum vulnerumque injuriis per sacrilegium tractare ausi fuissent. Id diploma Bonifacii Pontificis apud S. Petrum VIII Idus Maji Pontificatus anno quarto decimo consignatum tenemus, & quia prolixum est, recitare prætermisimus. Adhuc ea tempora erant per Saxoniam, quibus Pontificum auctoritas, censuræque Apostolicæ Sedis valebant apud conscientias hominum, quamvis multum in hæreses sæculum inclinaret.

Gobel. ætat. 6. c. 70. Civium Paderbornensium insolentia.

Et vero quanta per id tempus civium Paderbornensium fuerit insolentia, satis commonstrat eorum plebiscitum, quo præscripsere, sacrificia pro defunctis non nisi die dominico, oblationesque deinde ad unam Missam fieri debere. Adversus hoc pravum decretum Magistratus, cum Gobelinus; qui tum Parochum & Concionatorem agebat in Forensi templo peroraret, tantam sibi populi invidiam, odiumque concivit, ut metu publicæ seditionis ultro se munere abdicarit.

Annus Christi 1404.

Bonifacii IX. Pont. 15. Ruperti Cæs. 5. Wilhelmi Ep. Pad. 4.

Trithem. in Chron. Spanheim. Chron. Tremon. M.S. Teschem. part. 2. Streithem.

Subinde Wilhelmus Episcopus noster domestico malo conflictatus est. Nam quem habebat fratrem Adolphum patris hæredem in Ducatu Montium designatum, is longioris patris vitæ impatiens, incensusque regendi cupidine, Wilhelmum patrem captivum abduxit in castrum Nuemburgum, ubi in arcta eum custodia habuit, frustra consanguineis, & Anna matre, quæ Ruperti Cæsaris soror erat, deprecantibus. Ac mater, cum multis lacrymis nihil ab impio & obdurato filio, qui jam se ducem Montium superbo titulo ferebat, impetraret, Heidelbergam ad Rupertum Cæsarem, fratrem suum, proficiscitur, multis querelis accusando Adolphum filium. Cæsar ad tam impium facinus indignatus, Adolphum proscribit, jubetque ad patris obedientiam redire. Quo Cæsaris judicio confirmatus Henricus ab Oer, etsi primum *W*ilhelmi patris ac *W*ilhelmi filii Episcopi nostri hostis esset, post tamen, hortatu & promissis Friderici Coloniensis Archiepiscopi, Ducem liberavit, solutumque Sonsium ad Coloniensem Archiepiscopum deduxit.

Errow. in Chron. Osnabrug. Cleinsorg. in Chron. Westphal.

Cæterum cum hoc anno Henricus Comes Holsatiæ Osnabrugensis antistes ultro se Episcopatu abdicasset, in ejus locum Præsules ac Canonici Osnabrugenses sublegere Ottonem Monasteriensem

ensem

Crantz. lib. 11. Metrop. c. 1.

ensem Episcopum; impetratumque a Pontifice, ut Osnabrugensem Episcopatum Administratoris titulo cum Monasteriensi conjungeret. Primo, inquit Crantzius, nihil frequentius, quam translatio Episcopi ex una diœcesi in aliam Pontificis auctoritate; post necessitate etiam temporum urgente unus Episcopus pluribus oneratus. Ut vero Ottonem poscerent Osnabrugenses, fecere merita superiorum armorum, quibus Theodorico Episcopo junctus, Osnabrugensem Ecclesiam haud secus quam suam hactenus propugnarat: tum bellica fortitudo Ottonis, qua omnibus circum Comitibus & Principibus formidabilis erat, sub cujus clypeo Osnabrugenses suæ diœcesis defensionem expetebant. Sed fœdior causa Holsatæ in deserto Episcopatu, nec alia, hæc; quam quod Gerhardus frater ejus Dux Sleswicensis & Holsatiæ bello Dithmarsico occubuisset, tribus filiis in pubertate relictis, quorum tutelam curamque sibi ante Episcopatum habendam dicebat. Cæterum Præsul, Ertwini testimonio, qui magnam sui spem dederat, qui indies cum tota aula summo mane Ecclesiam adire, chorum frequentare, multis precibus Deum colere, religiosos liberalitate fovere, jus ex æquo summis infimisque dicere, multa sacrorum ædificia moliri visus. Ab hoc præsule primum Osnabrugum introducti Canonici regulares secundum D. Augustini institutum quibus & domicilium dedit, & multis postea in Holsatia etiam donationibus prosecutus est ad novam Cœnobii fabricam erigendam. Eo nunc optabilior Osnabrugensibus Otto Episcopus obtigit, qui Ecclesiam illam haud secus, quam Monasteriensem constantissime, ut Ertwinus memorat, propugnavit, servavitque ab hostibus intactam.

Mense Octobri, die videlicet prima, e mortalium numero excessit Romæ Bonifacius Pontifex, qui imperiali majestate hactenus Ecclesiam rexerat; ac bene de Paderbornensi meritus; cui e Cardinalium Collegio mox sublectus Innocentius VII. vir ætate grandævus juris Canonici Doctor, ac multæ experientiæ, vitæque castissimæ, quemadmodum Theodoricus de Niem Paderbornensis multis virtutibus ornatum exhibet, sed qui biennio Pontificatum clausit. Illustris per id tempus Paderborna duobus egregiis scriptoribus Theodorico, & Gobelino viris in curia Romana probatissimis, quibus multum debet historia Romana, quod ab his schisma eorum temporum, & res gestæ Pontificum cæteris etiam accuratius perscriptæ sunt.

Annus Christi 1405.

Innocentii VII. Pont. 1. Ruperti Cæs. 6. Wilhelmi Ep. Pad. 5.

Auctor. Chron. Belg. Chron. Tremon. M. S. Gobelin.

Continuatæ per hæc turbæ in alterum annum ex facinore Adolphi Montium Ducis; ac tametsi Wilhelmus pater e captivitate ereptus esset, nondum tamen secundum Cæsaris voluntatem repositus erat in ducatum. Quare adversus proscriptum Adolphum filium fœdus armorum iniere Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, urbs Coloniensis, Wilhelmus Episcopus noster, patri semper fidissimus; junctisque armorum viribus Montium ducatum ingressi trans Wipperam flumen Ratingam, Solingam, Wipperfordiam Oppida expugnant, & spoliis exhauriunt. Solinga etiam incendio vastata. Eadem pernicies villis, agrisque populando illata. His demum malis castigatus Dux Adolphus ad obsequium patris, & reconciliationem adactus est; quem & Fridericus Archiepiscopus Coloniensis anno sequenti Mareschallum suum Ducatus Westphaliæ creavit. Wilhelmo patre demum anno 1408 mortuo, & in Monasterio Montis veteris consepulto, Adolphus totius Ducatus Montium & comitatus Ravensbergensis possessionem adiit; extinctoque etiam post Rainaldo Juliæ Duce anno 1423 in Ducatu Juliæ successit. In hac tamen amplissima provinciarum possessione nullum hæredem successorem nactus est; nam filium, quem susceperat Rupertum, ante Adolphum patrem mors rapuit; cessitque omnium harum provinciarum hæreditas Gerhardo Duci Juliacensi Adolphi patruo, justa Numinis pœna, quod parentem captivum traxerit in carceres. Sed his in præsens transactis cum Adolpho, reconciliatoque

que

que etiam Adolpho cum Wilhelmo fratre Episcopo nostro, una animorum consensione Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, Adolphus Dux Montium, & Wilhelmus Episcopus noster in unum suarum provinciarum defensionem, mutuumque auxilium magna *W*estphaliæ publicæque pacis bono convenere.

Ac *W*ilhelmus Episcopus noster, qui in magna cum Cathedrali Collegio animorum conjunctione diœcesin administrabat, hoc anno, concordiæ firmandæ causa, edidit constitutionem de obedientiis, ut vocant, & supplementis Canonicorum; quam hoc loco etiam, cum id genus proventuum, quod supra annuos Canonicorum census datur, passim per *W*estphaliam & Saxoniam in Cathedralibus Ecclesiis invaluerit, adjicere visum fuit.

Constitutio Wilhelmi Ep. de obedientiis Canonicorum

Wilhelmus Dei & Apostolicæ Sedis gratia electus confirmatus Ecclesiæ Paderbornensis, universis præsentia visuris in Domino salutem. Cum ea, quæ pro Ecclesiastici status honore ampliando olim salubriter instituta fuisse noscuntur, manifestis indiciis tendere deprehenduntur ad noxam solicitudinis pastoralis, interest pericula præcavere futura. Hinc est, quod sicut experientia didicimus, cum obedientias seu supplementa præbendarum infra scripta Canonicis majori præbenda præbendatis & emancipatis in Ecclesia nostra prædicta per Episcopum Paderbornensem conferri solita vacare, & ea ad petentium importunitatem, aut alias, non ut expedit, dispensari contingit, privati commodi perniciosus affectus, dum bonum commune negligit, in ipsius Ecclesiæ detrimentum suas nonnunquam relaxat habenas. Quapropter nos cum honorabilibus Dominis, Præposito, & Capitulo Ecclesiæ nostræ prædictæ, communi consensu omnium nostrum, tractatu Capitulari ac matura deliberatione præhabitis, utilitate ipsius Ecclesiæ in hoc evidente pensata, de obedientiis seu supplementis prædendarum supradictis, statuto & ordinatione perpetuo valituris, statuimus & ordinavimus, quod quotiens aliqua de obedientiis seu supplementis antedictis de cætero vacare contingit, Canonicus majori præbenda præbendatus & emancipatus, qui superior est in gradu, sic quod Præpositus primum, Decanus secundum locum, & deinde Priores & cæteri secundum gradus, quantum adhæc habeant, illam obedientiam infra dies a tempore vacationis, postquam in ipsa Ecclesia ipsa vacatio nota fuerit, immediate currentes, coram Capitulo dictæ nostræ Ecclesiæ in propria persona adoptet; quod si neglexerit, seu noluerit ea adoptare, sequens eum immediate in gradu illam poterit modo consimili adoptare; ita sane, quod si plures obedientias tales simul vacare contigerit, ille adoptans illa vice unam duntaxat adoptet, nec sit ei aliam adoptandi facultas, donec singulos Canonicos ad hoc, ut præmissa est, habiles & idoneos hujusmodi adoptionis ordo percurrat, tunc demum, & non prius, aliam poterit adoptare, & illam cum prius habita tenere. Nullus autem Canonicorum prædictorum ultra duas simul habere debebit de obedientiis seu supplementis antedictis, nisi tunc stante tempore adoptionis prædictæ singuli Canonici ad hujusmodi adoptionem idonei jam binas obedientias de prædictis obtinerent, tunc ille, quem adoptionis ordo tangeret, tertiam posset adoptare, & illam cum prius habitis licite retinere. Si vero ille, quem, ut præmissum est, ordo tangit adoptionis, aliquam de prædictis obedientiis jam possidet, potest illam, quam habet, si vult, dimittere, & vacantem de novo adoptare, & illa sic dimissa per sequentem in ordine eo modo, quo superius est expressum, poterit adoptari. Præterea adjicimus supradictis, quod siquis Canonicorum ad optandum idoneus, ut præfertur, obedientiam vacantem non adoptaverit, nihilominus salvum maneat illi jus prioritatis in adoptione obedientiæ deinde vacaturæ, quam juxta modum suprascriptum duxerit adoptare. Si autem de obedientiis istis aliquam in tantum deterioratam constaret, seu in futurum deteriorari contingeret, quod propter onera ipsius subeunda, aut alias nemo Canonicorum supradictorum eam duceret adoptandum, fructus illius ad usus Capituli eo modo, quo hucusque in talibus consuevit observare, remanebunt, donec forte Canonicorum aliquis prædictorum onera illius subiturus, ipsam duxerit acceptandam. Ut autem præmissa omnia & singula efficacius robur obtineant firmitatis, Nos Wilhelmus supradictus omni juri, quod nobis & successoribus nostris in prædi-

ctarum obedientiarum seu supplementorum prædictorum collatione, aut qualicunque dispositione competebat quovis modo præsentibus, pro nobis & successoribus nostris sponte & libere renunciamus. Et ne cuiquam in præmissis libera tribuatur erroris facultas, obedientias seu supplementa præmissa sub his nominibus eorum consuetis præsentibus duximus inserenda, Schonenbergh, Remynguse, Moringen, Sallo: Decima in Sinede, Wever, Hildehusen, Selinghuson, Eschbechtinghusen, Brockhuse, Hymelhus, Thanehus, Makenlo, Bruchne, Dale, Vylese, Elren, Selchem, Hildehusen, Brenke, Schoteme, Rode, Luthe, Daseborch, Ossendorp, Lemego, Ultesen: decima Queden, Hoyeringhus, Belinynghus, Wetter, Norrborchnen, Brakle, Eysnen, Gokesberg, Bokenevorde, Heugeldere, Sumersile, Kleykampe, Bessinghusen, Corbeke, Nathesungen, & Barckhusen. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præsentes literas, seu præsens publicum instrumentum, hujusmodi statutum in se continentes, seu continens, exinde fieri, & per Bertholdum Notarium subscriptum scribi & publicari mandavimus, & sigillo nostro una cum appensione sigilli Capituli nostri supradicti fecimus communiri. Et Nos, Præpositus, & Capitulum Ecclesiæ Padeburnensis prædictæ, Decano nostro in remotis agente, in signum nostri consensus, voluntatis, & approbationis omnium præmissorum sigillum nostrum fecimus præsentibus appendi. Acta sunt hæc in domo Capitulari Ecclesiæ Paderburnensis sub anno a Nativitate Domini Millesimo, quadringentesimo, quinto, Indictione tredecima, mensis Martii die nona, hora sexta vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini Innocentii divina providentia Papæ VII *anno primo, præsentibus ibidem discretis viris Dominis Gobelino Oerson, Joanne Bruggeman, & Joanne Pictoris in prætacta Paderbornensi Ecclesia beneficiatis, perpetuis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.*

Hanc deinde constitutionem Wilhelmi Episcopi nostri Alexander eo nomine V. & Joannes Pontifex anno MCCCCX publico diplomate comprobarunt, quorum apud nos tabulæ servantur; observaruntque inter nos viri antiquitatum gnari, hæc supplementa bonorum plerumque ex priscis decimis, olim a Carolo M. Ecclesiæ Cathedrali parochiisque per diœcesin attributis, desumpta, quæ deinde, soluta communi vita, factaque bonorum inter se divisione, emeritis & emancipatis Canonicis obvenere. Nec infrequentes olim e Collegio Cathedrali sacerdotes simul Ecclesiarum Parochi, quibuscum hæc magnam partem ad Ecclesiæ majoris patrimonium traducta creduntur.

Annus Christi 1406.

Innocentii VII. Pont. 2. Ruperti Cæs. 7. Wilhelmi Ep. Pad. 6.

Gobel. Ætat. 6. c. 89. & 90. Acta Cœnobii Bodecensis.

Vacuus exinde Wilhelmus Episcopus noster a publicis familiæ turbis ac bellis, annum sequentem impendit informandis ordinandisque Ecclesiæ suæ negotiis. Quam in rem, præter alios præstantes e Clero Sacerdotes, in aula habuit Gobelinum Personam, omni scientiarum genere excellentem, diuque in curia Romana apud diversos Pontifices exercitatum, eoque inter Sacellanos aulicos & moderatores rerum sacrarum a Wilhelmo adscitum. Ejus consilio cum cetera Cœnobia, tum vel maxime Bodecense Virginum Canonicarum Monasterium ad meliorem formam reducendum suscepit. Jacebat id per multos annos vastum desertumque ab ipsis Virginibus & Clericis, sola Abbatissa in angusto tugurio remanente. Igitur cum in celeberrimo illo Monasterio ac templo, a D. Menolpho condito, nullus amplius sacrorum cultus superesset, templumque versum esset, in stabulum pecorum; consultum habuit Episcopus & Canonici, ipsum D. Menolphi corpus transferre Paderbornam ad Basilicam suam, & honoratiorem divini cultus locum, in quo & ipse D. Menulphus sanctius coleretur. Id vero cum Abbatissæ innotuisset, clam illa noctu per rusticanas mulieres tumbam, in qua sacra ossa condita erant, sustulit, & in vicino equili abscondit; ut, multum licet Episcopi ministris scrutantibus, sacrum pignus irrepertum manserit; tanquam & Divus e suo veteri

Wilhelmus Ep. animum ad reformandum Cœnobium Bodecense adjicit.

Corpus D. Menolphi Paderbornam transferre cogitat.

Quie-

quietis loco transferri nollet, sed, quod tertio abhinc anno factum est, introductis aliis religiosis viris, cultum suum istic continuari; id quod paulo post narrabitur.

Litera Paderborn. Cellam & ædem ad Sanctam Animam consecrari facit.

Alium interim locum, duabus ab urbe Paderbornensi leucis dissitum, in montibus Teutonicis divino cultui consecrari fecit Wilhelmus, quem *ad sanctam animam* vulgus apellat. Ibi cum Conradus quidam Eremita solitariam vitam delegisset, & in honorem S. Crucis ædem sacram suis & Ludolphi nobilis de Elmeringhus impensis construendam obtulisset; Episcopus eo pronius factum approbavit, quod jam ante cella istic solitarii viri stetisset (in qualem Conradus quoque se recludi voluit) & crucis effigies, miraculis clara, ab incolis coleretur, ob quæ hodiedum locus annua populi supplicatione, magnaque hominum ex urbe Paderbornensi & vicinis Oppidis pagisque confluentium pietate celebris est. Literæ approbantis Episcopi sunt hæ.

Wilhelmus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Paderbornensis Ecclesiæ electus & confirmatus. Dilecto nobis in Christo fratri Conrado Heremitæ to der Hilligen Sele, nostræ Paderbornensis diœcesis, salutem in Domino. Ad ea, quæ divini cultus augmentum, & salutem animarum respiciunt, libenter nos benignos & favorabiles exhibemus. Sane petitio pro parte tua nobis exhibita continebat, quod tu ad laudem divini Naminis, & honorem S. Crucis, quandam Capellam & altare ac inclusorium in loco, vulgariter nuncupato to der Hilligen Sele, ejusdem nostræ diœcesis, de consensu & beneplacito Rectoris parochialis Ecclesiæ in Dorenhaghen subscriptæ, infra cujus parochiæ limites idem locus consistit, ac strenuorum virorum Godscalci & Ludowici, nec non Conradi & Ludolphi dictorum de Elmerinchusen, ac omnium suorum hæredum ad hoc requisito & obtento, ad quos proprietas fundi loci prædicti pertinere dinoscitur, erigere & construere proponis tuis propriis sumptibus & expensis, ac aliorum Christi fidelium elemosinarum largitionibus mediantibus temporibus affuturis. Quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum; ut tibi fundandi, erigendi, & construendi capellam ipsam, & unum altare in eadem ad inclusorium licentiam concedere dignaremur. Nos igitur tuis supplicationibus inclinati tibi & successoribus tuis fundandi, erigendi, & construendi capellam ipsam, ut præfertur, sub conditionibus & modificationibus ac clausulis infra scriptis, liberam auctoritate ordinaria licentiam elargimur; ita quidem, quandocunque & quotiescunque dictum inclusorium post obitum tuum per mortem, aut resignationem, seu quamcunque dimissionem vacaverit, ex tunc jus conferendi ejusdem conclusorii personæ Ecclesiasticæ sive sæculari in perpetuum apud seniorem masculum de progenie Elmerinchusen prædictis, aut alios quoscunque dicti fundi possessores remanebit; quibus deficientibus, aut si forte idem Senior vel possessores infra tres menses a tempore vacationis ipsius inclusorii personam habilem, & laudabilis vitæ, & honestæ conversationis non instituerint ad illud, ex tunc ejusdem inclusorii dispositio & collatio, ad Præpositum Ecclesiæ Paderbornensis, qui pro tempore fuerit, devolvetur. Et insuper, postquam hujusmodi capella & altare erecta fuerint & consecrata, & non prius, ex tunc, quotiescunque Rector parochialis Ecclesiæ in Dorenhaghen prædictæ, qui pro tempore fuerit, aut ejus Capellanus, ibidem missam celebraverit, omnes & singulas oblationes pœnitentiales infra Missarum solemnia, & die dedicationis eorundem Capellæ & altaris in eodem altari oblatas seu offerendas temporibus affuturis quibuscunque recipiet, tollet, & levabit, & in usus suos libere convertet, omnibus vero aliis & singulis oblationibus, tam in Petina, cera, clenodiis ad eandem capellam & truncum ibidem ponendum apportatis, seu apportandis, oblatis, seu offerendis ad eundem Heremitam pro sui sustentatione, ac luminaria, & ad fabricam dictarum Capellæ, & altaris, ac inclusorii remanentibus in futurum. Crux vero ibidem existens pro majori reverentia sibi exhibenda super dicto altari debet collocari, quæ etiam in dicto die dedicationis infra missarum solemnia non debet nisi offertorio completo deponi.

Nos itaque tuam laudabilem intentionem, ac dictorum de Elmerinchusen & suorum hæredum quoad præmissa in domino commendantes, hujusmodi collationem, & dispositionem, seu ordinationem, prout superius enarrantur, prout

& quemadmodum rite & ordinate factæ sunt, ratas habemus & gratas, & eadem auctoritate ordinaria confirmamus, harum testimonio literarum sigillo nostri officialatus majori, quo utimur, ad præsens sigillatarum præsentibus appenso. Et nos Henricus de Buren Præpositus dictæ Ecclesiæ Paderbornensis, ac Johannes Toninges de Sassenhusen Rector dictæ Ecclesiæ in Dorenhagen, proprio sigillo carens, utens sigillo Domini Hermanni Felsenbergh ad præmissa, nec non Gotscalcus de Elmerinchusen pro me & aliis prædictis & nostris hæredibus in signum approbationis præmissorum & nostri consensus ad præmissa adhibiti præsentem literam pro nobis & successoribus nostris duximus roborandam. Datum anno Domini millesimo, quadringentesimo, sexto, in festo Conceptionis gloriosissimæ Virginis Mariæ.

Chron. Mindense M. S. Chr. Mind. a Meibom. editum Mindense a Pistor. editum. Crantz. lib. 11. Metrop. c. 42. Hamelm. in chron.

Sub exitum anni hujus, ab excessu Ottonis Comitis Ritbergensis Mindensis Episcopi, subrogatus in ejus locum Corbeiensis Abbas Willebrandus Comes de Hallermont, pugnacissimus Præsul, cui & bellum fuit cum Bernardo Lippiensi, & Nicolao Teclenburgico Comite; nam alteri armata manu castrum Wedengensteinium, alteri Reinenbergam, tertium castrum Radenam Bockio nobili eripuit, Ecclesiæque suæ reddidit. Multis dein bellis præliisque interfuit: ex quibus tot vulneribus saucius rediit, ut post mortem, inspectis cicatricibus, corpus instar secti assique piscis deprehensum fuerit. Homo durus, qui clericum aliquando cippo inclusit, & culeo insutum projecit in Visurgim, haud alia ex culpa, quam quod Romæ sacerdotium suæ diœcesis impetrasset, cujus donationem sibi vendicabat. Ob id factum a Pontifice grandi ære mulctatus, invisusque, adlegit sibi adjutorem Episcopatus Albertum Comitem de Hoja. Ejusmodi hominem Roma venientem cum provisionis literis Simon Sternebergius Episcopus noster conjecit in carceres, in quo ad mortem usque ut supra diximus afflixit, visique sunt Episcopi illam Sacerdotiorum, impetrandi libertatem castigare, quæ tum pravo usu invaluerat, sed crudeles hæ magis pœnæ ex crudo illo sæculo, quam promeritæ, dignæve Episcopo. Gessit interim Willebrandus per XXX annos, & tres menses Episcopatum: obiit post illa pridie Natalis Christi anno XXXVI, vel ut alter fastorum liber tradit, XXXVII hujus sæculi, postremus Comitum Hallermontiorum, quocum vetus Comitatus Hallermontius, qui intra jurisdictionem Mindensis & Ducatum Brunswicensem monstratur, extinctus cessit Brunswicensibus.

Oldenb. p. 105. & lib. de famil. emort. pag. 114.

Annus Christi 1407.

Gregorii XII. Pont. 1. Ruperti Cæsar. 8. Wilhelmi Ep. Pad. 7.

Gobelin. cap. 88. Pideritius in Chron. Lippiens. Meibom. in Chron. Brunsvv. Wilhelmus Ep. Comitem Spegelbergicum & Hammelenses bello vincit.

Vertente anno Wilhelmus Episcopus arma casu magis, ut Gobelinus tradit, quam ex destinato consilio resumpsit; & Comitem de Spegelberg, Oppidanosque Hammelenses ad Visurgim, commissa prospere pugna, festo D. Cæciliæ Virginis superavit. Nam, etsi sedecim tantum ex hostibus cœsi, ingens tamen captivorum multitudo fuit, quos in vincula conjecit: cæteris fuga elapsis, & Hameliam sese retrahentibus. Paderbornensium eo prælio multi quidem saucii, nullus tamen morte sublatus; id quod ad numinis beneficium retulit Wilhelmus, ut victoriæ hujus diem quotannis D. Cæciliæ celebrem statuerit.

Haud multo post validum Principum fœdus est contractum, auctore duce Lunenburgensi, & Bernardo Duce Brunswicensi, ad ulciscendos Comites Lippienses; in quod tum Otto Dux Geldriæ, Hermannus Landgravius Hassiæ, Adolphus Dux Montium, Comites Hojani, Schawenburgici, aliique convenere. Huic & Wilhelmus Paderbornensis Episcopus noster nomen dedit, multum lacessitus a Lippiensibus; quod feuda Paderbornensis Ecclesiæ, quæ tenebant, detrectarent recognoscere. Quare junctis ingentibus copiis, factaque festo D. Jacobi in Lippiensem Comitatum irruptione, primum Hornam Oppidum obsidione incingunt. Id vero quia Lippienses munimentis, supra quam persuasi erant, firmarant; soluta post aliquot hebdomadas

Fœdus cum pluribus Principibus init. Et Lippienses oppugnat.

madas obsidione, totum Comitatum deprædationibus, ferro, flammaque per reliquum anni tempus evastant, Simone patre & Bernardo filio se intra Blombergam castrum continentibus.

Annus Christi 1408.

Gregorii XII. Pont. 2. Ruperti Imper. 9. Wilhelmi Ep. Pad. 8.

Gobelinus Pideritius.

Anno hoc Wilhelmus Episcopus noster bellum adversus Comites Lippienses prosecutus est. Id etsi Lunenburgensibus ac Brunswicensibus non, uti sperarant, ex voto procederet, nulloque Oppido & castro expugnato trans Visurgim, præda tantum iram & vindictam explendo, se reciperent; ausus tamen Wilhelmus Episcopus noster contracto provinciali milite Lippiensem Comitatum armatus ingredi; stetitque ante urbem Lemgoviam cum quingentis lanceariis & reliquis copiis, extrema minitando, nisi Simon & Bernardus Comites imperata facerent, ac cum cæteris Ecclesiæ Paderbornensis vasallis juramentum fidei præstarent, Hornamque Oppidum, & castrum Valckenberg, Lemgoviam & Detmoldiam, ac cætera, feudi nomine, & ritu majorum, a se & ab Ecclesia acciperent. Territi hac constantia Wilhelmi Episcopi Comites, veritique ne bona aut Lawenburgensibus, aut Brunswicensibus, aliive potentiori Principi in feudum daret, juramentum fidei dixere. Quæ postquam Wilhelmus Episcopus ad Rupertum Imperatorem avunculum suum retulit, collaudavit Imperator Wilhelmi constantiam, fidemque Ecclesiæ suæ præstitam; ac mox etiam insigni diplomate, secundum Henrici sancti, a quo Comitatus ille Haholtinus Meinwerco Episcopo donatus est, & cæterorum Cæsarum diplomata, nobilissimum illud Ecclesiæ Paderbornensis feudum novis tabulis confirmavit; in iisque, ut Gobelinus refert, præter cætera loca complexus est Hornam, Valckenbergam, Detmoldiam & Lemgoviam inter feuda Paderbornensis Ecclesiæ. Ex quo primum constat non a Simone eo nomine III. Comite Lippiensi, qui Wilhelmum & Theodoricum consequitur, sed vel a Simone I., vel Bernardo IV., vel Bernardo V Episcopis nostris ex familia Comitum Lippiensium, vel certe ab alio aliquo Episcopo Paderbornensi hæc in feudum esse data. Falli proinde necesse est Pideritium, quod scribat, hos Lippienses Comites Simonem & Bernardum a Wilhelmo Episcopo armis adactos, ut has urbes & castra in feudum traderent Paderbornensi Ecclesiæ; cum Wilhelmus Episcopus nihil aliud egerit, quam ut has urbes & bona, quæ majores in feudum acceperant ab Ecclesia Paderbornensi, & illi dicto juramento fidei feuda recognoscerent. Qua in re prisca Ecclesiæ suæ jura asseruit. Poterat hoc Pideritius ex Gobelino, a quo hæc tam diserte asseruntur, discere; sed hunc ille auctorem vel non legit, vel more quorundam, veri non satis Studiosorum, dissimulavit. Sane cum nos in Meinwerco produxerimus diploma D. Henrici Imperatoris, quo Comitatum Haholti Comitis cum his urbibus & castris Paderbornensi Ecclesiæ dedit, neque inde ullis tabulis probari possit, aut venditione, aut commutatione, aut donatione ad Comites Lippienses transiisse, superest feudi titulo (quod & ipsi Comites hodiedum agnoscunt) ad Lippienses pervenisse; idque tanta prodigalitate aut consanguineorum, aut aliorum factum tradunt, ut tertiam Ecclesiæ nostræ partem his feudis abalienatam semper questi sint posteriores Episcopi. Majorque jactura fuit, postquam Comites a Catholica religione desciscentes, tot urbes, pagos, villas, incolas per amplum illum Teutonicorum Montium tractum secum primum ad Lutheri, post ad Calvini etiam hæresin detraxere. Quæ mala sero etiam ex illa feudorum donatione consecuta sunt.

Wilhelmus Ep. Lippienses ad præstandum juramentum fidelitatis adigit.

Lemgovienses coguntur evertere arcem Lagensem.

Lippiensibus Comitibus ad obsequium deductis, Wilhelmus Episcopus noster Lemgovienses aggressus est, quos ex intentatis armis adegit ad arcem Lage funditus evertendam; id quod datis in pervigilio natalis Joannis Baptistæ literis ad Episcopum extemplo se facturos Magistratus & cives rescripsere. Arx enim Lage cum Oppido in comitatu Lippiensi haud secus quam Horne, Detmoldia, & cætera loca feu-

dum erat Paderbornense, quo in castro suo nullum hostile præsidium pati voluit.

Gobel. ætat. 6. c. 88. Teschenmach part. 2. pag. 141.
Moritur Wilhelmus Dux Montium Wilhelmi Ep. Paderb. Pater.

Tristi post hæc nuncio perculsus *W*ilhelmus Episcopus accepit, *W*ilhelmum patrem Montium Ducem & Comitem Ravensbergensem VII Calend. Julii excessisse e vita. Quare ad supremos defuncto honores, deferendos & funus deducendum profectus; patrem deinde honorifico sepulchro, in celebri veteris Montis Cœnobio a majoribus condito, intulit, Principem per omnem quidem vitam bellicosum, sed pietate & religione non minus illustrem. Ejus enim liberalitate Collegium Canonicorum Dusseldorpiense dotatum institutumque est; Turres S. Severini & SS. Apostolorum in urbe Coloniensi magnifico opere constructæ; & quæ præterea a Gobelino nostro in carmine funebri ab eo conscripto præclare pieque gesta memorantur. Tum demum Adolphus Wilhelmi Episcopi frater plenam ducatus Montium & Comitatus Ravensbergensis possessionem adiit.

Wilhelmus Ep. Paderb agit de Bodecensi Canonicarum Cœnobio convertendo in Monasterium Canonicorum Regularium.

Et Wilhelmus Episcopus noster a funere patris in diœcesin reversus serio tandem Bodecense Cœnobium in alium statum formandum sumpsit, & quia nihil bonæ frugis a Virginibus Canonicis, quæ illud hactenus incoluerant, sperari poterat, collato cum Canonicis Cathedralis Ecclesiæ consilio statuit evocare Swollis viros religiosos ex instituto D. Augustini, qui ea tempestate florebant, & Collegium Canonicarum Virginum convertere in Cœnobium Canonicorum regularium; movebatque Episcopum antiqua loci sanctitas, & præsens in quam prolapsa erat vastitas. Nam & templum cum Cœnobio Virginum inter rudera jacebat exustum, sola chori aliqua parte superstite; & bona partim in spolium cesserant per bella, partim ære alieno obruta erant, eoque Virgines omnes, & Clerici deserta loci habitatione diffluxeraut, sola Abbatissa in angusto tugurio relicta; nec ullus sacrorum cultus a multis annis in celebri illo loco conspectus erat, nec Virginibus, quæ dissoluta disciplina vagabantur, ulla cura reparandi pristinam habitationem, aut animus redeundi ad communem vitam erat. Igitur ne tam celebre Virginum Collegium a D. Meinulpho institutum, & tot sæculis a Carolo M. cultum, & tot miraculis illustratum prorsus exsolesceret, primum festo Joannis Baptistæ hujus anni Episcopus pertractavit cum evocato Swollis Priore Joanne Weilio viro religioso & sapienti, desertumque Bodecense Cœnobium familiæ D. Augustini auctoritate Pontificis excolendum obtulit; id cum ille ad larga certaque subsidii promissa grato animo acceptaret, mense deinde Septembri tractatum est cum exauctorata Abbatissa *W*alburge de Walde super annuo censu pendendo, ex quo honestam exinde vitam aleret; dati in hanc rem a *W*ilhelmo Episcopo arbitri ex Canonicis Bertholdus Bessellnus, Thesaurarius & *W*idekindus Spigel Cantor, e nobilitate vero ab ipsa Abbatissa delecti Ravenno Brencken, & Hermannus Herte, horum judicio certi annuique reditus Abbatissæ sunt attributi, quibus rite confectis, & a *W*ilhelmo Episcopo approbatis Abbatissa se munere abdicavit, Monasteriumque cum patrimonio & possessionibus in manus Episcopi tradidit. Hac super re adsunt apud nos publicæ tabulæ honoratorum virorum testimonio Anno MCCCCVIII die prima Septembris consignatæ.

Chron. Monast. Kerssenbr. in Episc. Monast. Ertvv. in Chr. Osnabr. Cleinsorg. in Chron. Westphal.
Otto Ep. Monast. devicto Henrico Solmensi arcem Ottensteinianam Diœcesi suæ adjungit.

Triumphavit hoc anno, quod præter fastos Monasterienses ab Ertwino, & Cleinsorgio scriptum est, Otto Monasteriensis Episcopus de Henrico Solmensi Ottensteinii Dynasta postremo diœcesis turbatore, hostesque inter cæteros acerrimo. Bellum id jam supra ab aliquot annis magna diœcesis perturbatione cœptum exarserat, atque ex levibus, ut fit, initiis in apertam flammam eruperat. Interfecerant nimirum duo nobiles viri Joannem Werselium Solmensis naturalem fratrem; ac licet Monasteriensis urbis senatus capitali supplicio animadverterat in nobiles, non tamen acquievit Solmensis; vindictamque fraternæ cædis homo iræ impotens convertit tam in urbem quam Episcopum, prædisque grassando per diœcesin ingentia eidem damna intulit; aususque etiam famosas literas spargere, quibus clarissimum Ottonis nomen calumniis, & injuriis proscindebatur; ac cum nulli magis se læsos quererentur, quam Castrenses in castro Nienburg ad Dinckelam nobiles, Ottonem Epi-

Episcopum suum appellavere vindicem; & ille prædonum impatiens arma exacuit in Solmensem, bellum palam indicit, arcemque Ottensteinianam, qua se incluserat Solmensis, obsidione incingere cœpit. Ardua erat arcis oppugnatio, quod paludibus undique circumfusis unico tantum per humentem aggerem accessu pateret. Solmensis cum suis se viribus expedire non posset, vicinos Principes, & Comites implorat; quos inter primum se obtulit Adolphus Clivensis Comes; atque is minacibus literis denunciat Ottoni Episcopo, nisi Solmensem clientem suum obsidione, & bello intactum relinqueret hostem se fore. Nihil his territus Otto, Osnabrugensis Episcopi, urbis Monasteriensis, cæterorumque auxilia sollicitat; horum copiis adjutus arcem Ottensteinianam arctius obsidione premere aggressus est. Tum vero Solmensis sollicitare Rupertum Imperatorem, Ducem Burgundiæ, Comitem Clivensem, Morsanum, Heinsbergium, Seinensem, aliosque Westphaliæ Dynastas. Multæ ab his intentatæ Ottoni minæ; nec tamen Otto se ab obsidione dimoveri passus, interrito ad omnes casus animo perstitit; jamque obsidione in biennium producta, ad extrema deductus erat Solmensis, cum Adolphus Cliviæ Comes tracto in societatem belli Marcano, cæterisque ad Rhenum inferiorem Dynastis cum numeroso exercitu advolat, Ottonem ab obsidione depulsurus. Quo cognito, Otto Episcopus militem omnem ex præsidiis ad castra evocat, hostique provocanti inter Attenvordiam, & Gescheram 12. Calend. Aprilis occurrit. Post leves velitationes tota mox acie pugnatum, cæsusque ingenti clade Clivensis ad Rhenum se recepit. Capti tres fratres Steckii nobiles, jurati Episcopi hostes, Wittenus, aliique cum centum & viginti equitibus, & magna nobilium turba; id quod hoc anno factum memorant Scriptores. Victor Otto Episcopus ad castra, & obsidionem rediit, multoque quam ante pertinacius arcem expugnandam suscepit. Tum vero Solmensis accepta Clivensis, aliorumque clade abjicere animum, & quia longa simul fame urgebatur, sese atque arcem munitissimam cum omnibus bonis in Episcopi manus dare.

Ac ne Solmensis tot annis diœcesi spoliis & damnis infestus, pro inquieto ingenio ad turbas rediret, jussus est e diœcesi emigrare, arcemque & bona in compensationem damnorum Ecclesiæ Monasteriensi relinquere. Quæ deinde Neomagi in publico Principum conventu a Sigismundo Imperatore Ottoni adjudicata sunt. Solmensis post illa Zutphaniam concessit, ubi ad annum 1422 vitam protraxit, fructu tamen bonorum, quoad vixit, donatus. Filia, quam reliquit unicam hæredem, denupta Guterswichio Dynastæ; quo connubio post cætera Solmensis bona ad Benthemenses Comites, & Steinfordienses pervenere: debellato Solmensi, Otto Episcopus exinde diœcesin quietam habuit. Tantum nimirum terrorem vicinis Principibus injecit, ut nemo cum eo bellatore committi vellet, auctaque diœcesis hoc postremo ejus bello nobili peculio Ottensteniano. Nec facile Episcopus ea tempestate per Saxoniam, qui hostes suos omnes felicius ultus, spolia prædonum tanto lucro converterit in Ecclesiæ suæ emolumentum.

Annus Christi 1409.

Alexandri V. Pont. 1. Ruperti Cæs. 10. Wilhelmi Ep. Pad. 9.

Gobel. ætat. 6. c. 88. Theodori Niem. lib. 3. de schism. cap. 18. S. Anton. de Concil. Pisan. c. 5. Concil. Paris.

Successit dehinc annus sæculi nonus publicis Ecclesiæ malis longe calamitosior; increscente enim per dissidia Cardinalium schismate inter Gregorium XII, & Petrum de Luna, quem postremum Galli & Hispani fovebant, Cardinales tandem pacis & concordiæ causa utrumque exauctorandum contendebant; urgebantque ad id Gregorium Pontificem, quod in ipsa electione juramento adstrinxisse dicerent abiturum se Pontificatu, si publica Ecclesiæ utilitas posceret. Scriptis itaque ad omnes Reges, & Metropolitanos Germaniæ literis, Cardinales Concilium Pisanum indixere. Quibus aceptis, Moguntinus Archiepiscopus misit exemplar ad omnes provinciales suos Episcopos, & Moguntiam post festum Epiphaniæ evocavit; & quia ad Rupertum Cæsarem

Raynald. in hist. Eccles. Azorius p. 2. lib. 5. c. 17.

Indicitur Concilium Pisanum.

simul

simul perscriptum erat, Cæsar quoque sub initium anni in octava Epiphaniæ Francofurti conventum Principum indixit, interque Imperii Principes quoque accessit Wilhelmus Episcopus noster. Multis primum disceptatum est inter duos Cardinales, quorum alter nomine Gregorii Pontificis, alter nomine Collegii Cardinalium advenerat; assensitque major pars Archiepiscoporum Præsulum & Principum Collegii Cardinalium Legato. At Rupertus religiosissimus Cæsar, Archiepiscopus Trevirensis, Duces Bavariæ, cæterique in fide Gregorii Pontificis perstitere. Quo in munere *W*ilhelmus quoque Episcopus noster refertur a Gobelino; nec enim a Cæsare avunculo suo discedere decorum habuit. Præclarum in his comitiis castimoniæ exemplum edidit Simon Wallensteinius urbis Francofurtensis a Cæsare impositus præfectus, qui probante Cæsare omnes, quotquot meretricibus operam dabant albis fasciis palam suspendi jussit.

In quo Alexander V. renuntiatur Pontifex.

Cœptum post Concilium Pisanum XV Martii festo Annunciationis Virginis ingenti Patriarcharum, Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum & Præsulum frequentia, multisque sessionibus productum; in quo Gregorio XII. & Petro de Luna, qui se Benedictum XIII. appellabat, Pontificatus abrogatus est, delectusque Alexander V. gente Cretensis, professione primum Monachus Franciscanus, post Cardinalis, homo nonagenarius. Quo facto hoc unum assecuti sunt, ut ad duos Pontifices tertium adderent, & schisma, quod tollere debebant, magna Ecclesiarum perturbatione augerent. Missi ad hoc Consilium Pisas a Ruperto Cæsare Legati Joannes Rigensis Archiepiscopus, Matthæus Wormatiensis, & Ulricus Ripensis Episcopi, quibus additus Conradus de Susato, gente Westphalus, Spirensis Canonicus, & professor Theologiæ, qui sub finem Aprilis in consessu Cardinalium nomine Ruperti Cæsaris eruditum scriptum & a Conrado Sultonio Verdensi Episcopo compositum libera voce obtulit; id quia multis quæstionibus, & rationum momentis plenum erat, ne in exauctorando Gregorio laborarent, magnopere fatigavit Cardinales. Facta postremum provocatione a Pisano Concilio ad Gregorium Pontificem, nemine salutato eodem mense Aprili recessere. Quemadmodum hæc acta Concilii a Raynaldo, & Dacherio viris eruditissimis relata multis exponunt. Nunquam enim Cæsar, iique, quos in Concilio suo habuit sapientissimos viros, exauctorationem Gregorii veri Pontificis probavere. Sed his missis ad res gestas Wilhelmi Episcopi nostri redeamus. Is soluto Francofurtensi conventu, salutatoque Ruperto Cæsare avunculo suo, in diœcesin Paderbornensem regressus nihil impensius habuit, quam ut cœptam Monasterii Bodecensis commutationem perficeret, exclusisque vagæ & pravæ vitæ Canonicis Virginibus, Canonicos regularis vitæ introduceret. Aggressus quidem id erat anno superiore Wilhelmus ex consilio, & assensu Canonicorum Cathedralium, virorumque prudentum; verum, ut Gobelinus & Crantzius retulere, rem supra quam crediderat, arduam implicatamque expertus est; quando non modo superstites ejus Monasterii Virgines, sed plerique e clero primario & secundario, Vasalli, & nobiles se illi commutationi objecere, ægreque cumprimis passa est nobilitas, id vetus a D. Meinulpho institutum Collegium Virginum transferri ad ignobiles, & peregrinæ gentis homines, quod tot celebres e nobilitate Abbatissæ & filiæ suarum familiarum supra sexcentos annos incoluerant; fateri se quidem ajebant, templum, structuras Monasterii omnes, & disciplinam religiosæ vitæ collapsa esse, sed ea oportere instaurare secundum priscam instituti formam, & primam Conditoris mentem; non enim, si domus temporum malo in ruinam consederit, ideo exclusis hæredibus fundum & bona patrimonii danda esse alienis. Multis hujusmodi querelis fatigabatur Episcopus, trahebaturque in odium multorum. Quibus contemptis, Episcopus pari, qua cœperat, constantia instaurationem Monasterii Bodecensis hoc anno confecit. Ac ne importune ac temere procedere argueretur, Abbatissam denuo cum quinque Virginibus, quæ supererant, & Clericis Neuhusium citavit ad judicium, in quo tam Virgines, quam Clerici, ne quid ullius præjudicio aut injuria fieret, audiantur. Verum cum Virgines nominatim citatæ se non sisterent, Episcopus negotium dedit

Gobel. ætat. 6. c. 90. Crantz. lib. 11. Metrop. c. 16.

Wilhelmus Ep. Paderb Monasterium Bodecense reformat.

Go-

Gobelino Personæ, viro sacrorum Canonum peritissimo, condemnandi Virgines contumaciæ: Inde ipse mense Julio pronunciata palam sententia Monasterium Bodecense transtulit in possessionem Canonicorum regularium. Qua super re hæ mox etiam tabulæ confectæ sunt, quas hoc loco integrius etiam, quam ipse Gobelinus in historia a se scripta fecit, ad posteritatis memoriam, & pleniorem rei notitiam proferre intererit.

Wilhelmus Electus Ecclesiæ Paderbornensis & confirmatus ad perpetuam rei memoriam. Quamvis Domini est terra, & plenitudo ejus, certa tamen loca pro cultu frequentiori suæ Majestatis immensæ singularibus signorum indiciis plerumque consecrare consuevit, quæ quanto majoris torporis negliguntur incuria, tanto majori negligentes ipsi rei Dei redduntur injuria, qui rursum a Deo neglecti, & in desideria cordis sui traditi nonnunquam in vanitatibus suis evanescunt, quod loca & personæ, divinæ justitiæ dispensante secreto, contrectatione mutua tabescentes ipsa cum personis loca vilescunt, & quia deviis a tramite veritatis veritas dicit: Regnum Dei auferetur a vobis, & dabitur genti facienti fructus ejus, *ad honorem nominis divini plurimum cedere non ambigimus, si vepribus & spinis ab agro dominico funditus extirpatis, loca sancta inhabitantium culpa in despectionem deducta novellis olivarum, quas in circuitu mensæ Domini constitutas propheta commemorat, studuerimus reformare. Cum igitur Monasterium in villa Bodiken nostræ diœcesis quondam ab almo Christi Confessore sancto Maynulfo Diacono juxta sæculi fastum viro nobili, quem inclytæ memoriæ Karolus Magnus tunc Rex Francorum & post Romanorum Imperator postquam gentem Westphalorum seu Saxonum Occidentalium fidei christianæ jugo subegit, de sacro fonte levavit, pro congregatione fœminarum quæ* Canonicæ *sæculares appellantur, singulari quodam divino miraculo provento, quemadmodum literarum veterum testimonio didicimus fundatum, partim negligentia, partim casibus fortuitis, & malo statu patriæ intercurrentibus sic penitus desolatum esse conspicitur, quod ex omnibus ipsius ædificiis ipsa Ecclesia plus tum fimo & immunditia ejus testantibus pro receptaculo bestiarum, quam pro divini cultus exhibitione in parte reformari perdurat, & in Capellis eidem Ecclesiæ quondam annexis nunc vero dirutis, imo super ipsa altaria Capellarum, sicut in saltu virgulta succrescunt. Unde tam Canonicæ quam Rector parochialis curiæ, ac etiam Clerici cæteri, sola Abbatissa ibidem in tugurio rustico degente, terram fructiferam tanquam eis versam in salsuginem abhorrentes locum ipsum dudum reliquerunt, Nos ad supradicti loci reformationem pro divini cultus restauratione, pietate curæ pastoralis allecti, intensis desideriis aspirantes, ne ficulnea infructuosa rursum terram perniciosius occupet, eundem locum malitia temporis, loci qualitate, & sexus fragilitate pensatis, non sub hujusmodi Canonicarum sæcularium statu, quem sedes Apostolica approbare non dignatur, sed sub certo per eandem sedem approbatæ religionis titulo, cujus professores sexu virili, non solum carne sed & mente, vigentes inter mundi pericula adversitatis turbo non terret, nec arrisus fortunæ fallacis dissolvit, decrevimus reformare. Hinc est quod Domina Walburgis de Walde Abbatissa Monasterii supradicti ad nostram propter prædicta vocata præsentiam de sui negligentia se plurimum excusans, & modo reformationis per nos, ut præmittitur, decreto consentiens, Abbatiam cum omnibus juribus & pertinentiis suis in manus nostras sponte resignavit. Cumque deinde nobis fuisset expositum, quod nonnullæ personæ jus Canonicale, seu Ecclesiasticum, quamvis locum ipsum per annos decem, viginti, vel triginta jam deseruerant in Monasterio præfato sibi vendicantes superessent, Nos ne in præjudicium juris cujusquam videremur ex abrupto procedere, personas easdem videlicet* Belyen de Herre, *Cunegindim de Welmede, Albeidim Schulten, Cunigindim Lebbinges & Elizabeth de Herre, prætensas Canonicas, Johannem Restick presbyterum curatum & Hermannum Riteveege assertum rectorem Capellæ S. Martini desolatæ ibidem, omnesque alias, & singulas personas utriusque sexus jus Ecclesiasticum in prædictis Monasterio Capellis seu Beneficiis Ecclesiasticis ejusdem se habere prætendentes una cum Domina Walburge olim Abbatissa præfata ad certum terminum peremptorie citavimus,*

vimus, ut in eodem de titulo Canonico præbendarum, beneficiorum, & juris Canonicalis seu Ecclesiastici, quas & quæ se in privato Monasterio habere prætenderent, nos plenius informarent, & ad concordandum una nobiscum, quantum earum interesset, super reformatione Monasterii prædicti, & ejus translatione ad statum observantiæ regularis, quas ob divini cultus restaurationem & augmentum, ac totius Ecclesiastici status nostræ diœcesis supradictæ ædificationem digne duximus faciendas, vel ad dicendam vel allegandam coram nobis causas rationabiles, quare reformatio, & translatio hujusmodi fieri non decerent, alioquin ipsarum contumacia seu contradictione frivola non obstante nos in reformationis & translationis negotio prædictarum essemus utique processuri, in quo quidem termino personis supradictis coram nobis legitime non comparentibus, & Domino Gobelino Persona procuratore nostro ad hoc per nos deputato ipsarum contumaciam accusante, Nos easdem reputantes contumaces juxta modum prædictum circa præmissa duximus procedendum, Nos igitur resignationem per Dominam Walburgam supradictam factam, ut prædictum est, tunc per nos admissam & receptam, gratam & ratam habentes cum honorabilibus viris Dominis Præposito & Capitulo Ecclesiæ nostræ Paderburnensis prædictæ tractatu Capitulari, & matura deliberatione præhabitis, Abbatiam, Ecclesiam, & Monasterium prædicta cum omnibus juribus, prærogativis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis & rebus mobilibus & immobilibus, terris, agris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumve decursibus, viis & inviis, ac pertinentiis eorundem universis honorabili viro Johanni Wail Priori Monasterii Canonicorum regularium in Swollis Trajectensis diœcesis tradimus, concedimus, & assignamus per præsentes, ita quod ipsa Ecclesia & Monasterio in Bodeke supradictis, prout ei facultas suppetit, reformatis, congregationem convenientem virorum Deo devotorum, Canonicorum videlicet regularium, religioni Monasterii sui in Swollis supradicti conformium, juxta ejusdem religionis exigentiam ibidem instituat, præsertim cum S. Maynulfus ejusdem Monasterii fundator supradictus religionis ejusdem creditur fuisse professor, quorum regimen & gubernatio, visitatio & inquisitio & correctio, atque totius Monasterii tam in spiritualibus quam temporalibus administratio, nec non Prælati sub nomine Prioris institutio, & destitutio apud ipsum, quamdiu advixerit, & quemadmodum ei visum fuerit, libere permaneant. Ipseque de præsentatione beneficiorum Ecclesiasticorum, & bonis emphyteuticis, nec non officiis, rebus aliis quibuscunque, quæ alias ad Abbatissæ præsentationem, concessionem, seu quamvis aliam dispositionem pertinebant, eo modo quo Abbatissa, de eis disponere solita fuit, liberam habeat potestatem præsentandi, & de bonis atque officiis, prout ipsorum bonorum & officiorum qualitas exegerit disponendi, in feudatione bonorum pure feudalium duntaxat excepta, quorum infeudationem nobis, & successoribus nostris reservamus. Cum vero Domino permittente ipse de medio sublatus fuerit, beneficiorum ac bonorum & rerum dispositionem hujusmodi apud Priorem, qui ibidem pro tempore fuerit, volumus perpetuo remanere, qui Præposito Monasterii Canonicorum regularium prope Nussiam Colon. diœcesis pro tempore existenti & eorum Capitulo generali, quoad visitationem, inquisitionem, & correctionem, Prioris institutionem, & destitutionem secundum modum ordinis eorum ac statutorum subjectus existat, juribus Archidiaconi loci ipsius, & plebani ibidem, nec non ordinis ipsorum Canonicorum regularium in præmissis omnibus semper salvis. Nec tamen Prælatus, qui eidem Monasterio præfuerit, coram aliquo quam coram nobis & successoribus nostris Paderburnensibus Episcopis, aut illo, cui nos & successores nostri per patentes literas hoc specialiter duxerimus committendum, vel saltem sede vacante coram Capitulo Ecclesiæ nostræ prædictæ quovis modo valeat conveniri, sicque Monasterium in Bodeken supradictum de statu Canonicarum sæcularium ad observantiam Canonicorum regularium de consilio, consensu, & beneplacito honorabilium Dominorum Præpositi, & Capituli Ecclesiæ nostræ prædictorum in Dei nomine transferimus per præsentes. Ut autem præmissa omnia & singula obtineant pleniorem roboris firmitatem præsentem paginam sigilli nostri munimine una cum sigillo Capi-

Capituli supradicti jussimus roborari. Et nos Præpositus, *& Capitulum Ecclesiæ Paderburnensis in signum nostri consensus omnium præmissorum præsentem literam nostri sigilli jussimus appensione muniri. Datum anno Domini millesimo quadringentesimo nono, decima septima die mensis Julii.*

Introductis in Bodecense Monasterium Sacerdotibus ac Canonicis regularibus, quos Swollis secum adduxerat Joannes Wailius moderator Swollensis, omnem deinde curam vertit Wilhelmus Episcopus in recuperandis Monasterii bonis, dotandisque novis loci cultoribus; id quod denuo a Wilhelmo Episcopo nostro hisce publicæ auctoritatis literis commissum est Gobelino Personæ.

Wilhelmus electus Ecclesiæ Paderburnensis. Discreto viro Domino Gobelino Personæ Rectori Ecclesiæ S. Andreæ sito in castro Warberch nostro Capellano salutem in Domino. Cum Monasterium Bodicense nostræ diœcesis jam pene desolatum, ob sui & divini cultus reformationem de statu Canonicarum sæcularium ad statum Canonicorum regularium in personam honorabilis viri Domini Johannis Wail Prioris Monasterii Swollensis Trajectensis diœcesis transtulimus, & ad recuperandas res & bona prædicti Monasterii Budicensis alienata seu distracta aliis negotiis arduis prædicti vacare nequeamus, vobis tenore præsentium committimus, & auctoritate plenaria concedimus ad producendum contra detentores, occupatores, debitores rerum & bonorum prædictorum, & impedientes, molestantes, aut perturbantes dictum Priorem, vel fratres seu familiam ipsius in negotio reformationis supradictæ, nec non omnes & singulas causas idem Monasterium Budicense seu bona, vel personas ipsius concernentes, audiendi, decidendi, & terminandi cum omnibus, & singulis emergentibus dependentiis & connexis; contradictores, & rebelles per censuram Ecclesiasticam compescendo. Datum in novo castro nostræ diœcesis Anno Domini MCCCCIX *ipso die beati Arnolphi Episcopi.*

Gobelinus Persona celebris historiæ nostræ per id tempus scriptor, etsi hisce literis appelletur Rector Ecclesiæ in castro Warburg, ac Capellanus Episcopi, in aliis tamen literarum nostrarum monumentis inscribitur Officialis curiæ Paderbornensis, Procurator Cameræ Apostolicæ, & Decanus Bilfeldiensis; quo postremo munere a Theodorico Administratore demum exornatus est, ut liquet ex Theodorici literis a Meibomio in præfatione operum ejus adductis; & quantum ex his omnibus æstimes, auctor fuit Wilhelmo Episcopo transferendi Bodecensis Monasterii ad Canonicos regulares; idque facile Romæ impetravit, vir tot annis in curia Romana versatus, magnæque apud Wilhelmum Episcopum, & Canonicos Cathedralis Ecclesiæ auctoritatis.

Cœptum igitur hoc anno instaurari desertum Bodecense Monasterium & reduci cultus divinus. Dura quidem per septem annos initia, quibus optimis viris religiosis cum multis ærumnis & hostibus, qui ægre hanc commutationem ferebant, confligendum fuit; vicit hæc omnia longa malorum tolerantia, & labores quam invisi primum tam grati postea omnibus, postquam omnium virtutum exemplo, & vitæ sanctimonia in notitiam, & amorem popularium venere; brevique largitione piorum hominum instaurata Basilica, & florentissimum opibus & multitudine religiosorum doctorumque hominum stetit Cœnobium; uti hæc omnia florentem religiosæ vitæ disciplinam consequuntur, languentem deserunt. Compertumque in hac diœcesi, quod & in aliis memorabile fuit, Deum per religiosos Canonicos cleri populique collapsos mores instaurasse.

Vix dum Bodecense Monasterium in meliorem ordinem composuerat Wilhelmus Episcopus, cum novus illi, multoque implicatior labor objectus in Abdinghoviano ordinis D. Benedicti Cœnobio reformando. Duplici id malo dissidio laborabat inter Abbatem, & Priorem, quem Henricus Abbas munere suo dejecerat, alio in locum ejus reposito, ob quod ille ad Episcopum, ut judicem Abbatis appellabat. Huic alterum malum priori multo pejus accesserat, dissoluta videlicet religiosa Cœnobitarum disciplina non sine publica

offensione populi. Quare statuit Episcopus mense Octobri Cœnobium intrare, & facta conquisitione pravos Monachorum mores emendare. Quæ postquam ab Abbate cognita fuere, lautum ille instituit convivium, ad quod primores e clero, senatu, & civibus invitati adfuere; plerique etiam muneribus corrupti, eo cumprimis consilio, ut horum favore se adversus Episcopum præmuniret. Nec multo post Episcopus cum multis Ecclesiæ præsulibus Cœnobium ingressus, convocatisque Monachis cœpit cum iis pertractare. De disciplina in melius formanda. Quo in opere dum versatur simul ingens turba civium cum Consulibus, tribunis plebis, & præfectis Cœnobium ex condicto intrat, seseque in locum concilii Ecclesiastici ingerit. Quos cum Episcopus exire juberet, moneretque juramento sibi præstito libertatis Ecclesiasticæ memores essent, illi protervis vocibus respondere, non prius se loco excessuros, quam ab Abbate imperium exeundi acciperent. Et Monachi, ut se correctioni per Episcopum cœptæ eximerent, concepta audacia ad superius tribunal appellavere; ita re infecta Episcopo ob concitatam plebem discedendum fuit. Nec tamen ob id destitit Episcopus Abbatem & Monachos publicis privatisque monitis ad saniorem mentem revocare; quibus cum nihil proficeret, Abbatem & Monachos atque urbem interdicto sacrorum, & censuris Ecclesiasticis perstrinxit. Ad quæ cum Abbas ad Alexandrum recens in Concilio Pisano electum Pontificem appellaret, eique Clerus adhæreret, Episcopus a Capitulo rogavit, utrumne cum Alexandro Pontifice faceret, quod ipse Gregorio Pontifici hæreret, respondere hac super re sibi prius consulendum Capitulum Hildesiense, & Halberstadiense, quibuscum fraternitatis societatem colerent. His frustra tentatis, Episcopus ex urbe recessit; ac vix cum castrum novum ingressus erat, intelligit Capitulum convocato clero decrevisse stare cum Alexandro Pontifice, veritus inde Episcopus, ne controversiam inter duos Pontifices in se traheret, & de Episcopatu periclitaretur, si nimirum Clerus Alexandrum, ipse Gregorium sequeretur, litem cum Capitulo, & clero abrupit; rursumque Monachos aggressus Monasterium correctionis gratia intrat; verum cum nec Abbas nec Monachi se sisterent, atque ad omnia monita multo quam ante contumaciores deprehenderentur, anathematis sententia percutit, quam & publice per omnes Ecclesias promulgavit. Quo laqueo indutus Abbas ut se expediret, Romam profectus Alexandrum Pontificem adiit, ubi multis sumptibus & muneribus rem eo tandem deduxit, ut reclamationem ab anathematis vinculo & interdicto impetraret. Tantum publicum Ecclesiæ schisma etiam privatis locis nocuit, cum in Italia duo Pontifices considerent; tantaque per id tempus Cleri & civium adversus Episcopum suum ex corruptis moribus erat insolentia, eaque temporum malitia, ut nec morbi medelam ferrent.

At non his turbis dejectus Wilhelmus Episcopus destitit monitis & minis urgere Abbatem & Monachos, ac nisi ad instituti formam, a qua abierant, redirent, extraque claustri septa mulieres repellerent, fore ut obstinati ad carceres raperentur; quod cum illi ad clerum, & cives referrent, horum animi magis exacerbati in Episcopum, Monachorum defensionem multo concitatius suscepere; ausi etiam jactare se ita fatigaturos Episcopum, ut ipsi prius, quam Abbati munere abeundum sit. Et plerosque e clero tum conspiratione facta cum Monachis Episcopo se objecisse haud mirum videri poterat, quod Monachis in ordinem redactis, idem sibi ab Episcopo imminere timerent. Rebus in hunc modum conturbatis Episcopus ad Rupertum Cæsarem avunculum suum appellat; & huic cum omnem controversiam per Legatos & literas exposuisset, Cæsar Monachum quendam senem & gravem ordinis D. Benedicti, virum religione & auctoritate conspicuum, a quo jam quinque Monasteria superioris Germaniæ in meliorem formam redacta erant, Heidelbergam ad se evocavit, eumque cum alio sacerdote Monacho Paderbornam Wilhelmo Episcopo transmisit, experturus primum leniora consilia, quam vi adversus rebelles Monachos & cives procederet, venit senex ille Monachus Paderbornam; sed neque ab Abbate & Monachis, neque a Clero, neque a primoribus ullo caritatis obsequio exceptus; præter unum

clericum, a quo paucis piris donatus. Atque is, ubi se nihil efficere conspexit, ad Episcopum, qui se in castro novo & conspectu urbis continebat, se contulit, a quo post quintum inanis laboris mensem ad diœcesis Eistadensis Monasterium, unde accersitus erat, remissus est. Inde omnis ira vindictaque Abbatis, Cleri, & civium conversa in Ecclesiasticum Episcopi judicem, tanquam primarium in hoc negotio Episcopi administrum; cujus vita postquam primum veneno frustra tentata, tum tot injuriis & dolis est oppugnata, ut palam in synodo Cleri convocata edixerit, sibi ex urbe securitatis causa emigrandum esse; quod & anno sequenti fecit, translatoque secum judice Ecclesiastico Bilfeldiam, ea in urbe, quod diœcesis Paderbornensis esset, frustra reclamante Capitulo, sedem fixit; ubi benignioribus, quam Paderbornæ incolis exceptus est. At quo minus Episcopus tantam injuriam, tantamque rebellionem in præsens ultus sit, fecit & mors Imperatoris, & grave bellum cum Coloniensi Archiepiscopo, quæ duo mala anno proximo consecuta sunt.

Annus Christi 1410.

Joannis XXIII. Pont. I. Ruperti ultim. Sigismundi I. Wilhelmi Ep. Pad. 10.

Gobelin. ætas. 6. Theodor. a Niem. in calce l. 2 S. Antonin. 3. p. tit. 22. Raynald. in hist. Eccles. Spangeb. Brovver. in annal. Trevir. Ursberg. Paralip. Calvisius. Chron. M. Belgii. Mortuo Alexandro V. Pontifici sufficitur Joannes XXIII.

Sequitur nunc annus Christi millesimus quadringentesimus decimus, qui post decem mensium Pontificatum sustulit Bononiæ Alexandrum V. Pontificem in Pisano Concilio electum. Solitus is referrre se divitem fuisse Episcopum, pauperem Cardinalem, & mendicum Pontificem; mirumque magis videri poterat virum ante professione Monachum, ætate jam nonagenarium, illo conturbato Ecclesiæ statu admisisse Pontificatum. Haud multo post favore Cardinalium Gallorum sublectus est tertio Maji Balthasar de Cossa Neapolitanus Cardinalis Bononiensis appellatusque Joannes XXIII. Hujus Pontificis electione, ut Gobelinus noster inquit, multi offensi, seu quod commendatione Ludovici Galliarum Regis, tum Siciliam affectantis, per Cardinales Gallos electus esset: seu quod vanitati deditus, multisque vitiis obnoxius palam compertus esset; ob quæ post etiam in Concilio Constantiensi Pontificatus illi abrogatus. Penetravit in ejus præsentiam & notitiam Gobelinus noster, qui per id tempus, ut de se refert, in Italia versabatur, haud dubio a Wilhelmo Episcopo missus ad expediendum negotium adversus Abdinghovianum Abbatem; Clerum, & cives Paderbornenses sibi adversantes, obtulitque huic Pontifici hymnum, quem de B. Virgine composuerat, quem & Pontifex hic probavit.

Ad Pontificis funus accessit Ruperti Imperatoris; ita enim Gobelinus; *post coronationem Joannis Pontificis, quæ VIII. Calend. Junii peracta est, statim D. Rex Robertus defunctus est,* quem Trithemius XXI, alii XVIII Maji Oppenhemii ad Rhenum excessisse scribunt. Certe Heidelbergæ in Epitaphio ejus XV Calend. Junii dies mortis adscribitur. Cæsar fuit pietate in Deum, religione in Gregorium Pontificem & Ecclesiam, clementia in populos, justitia in omnes egregius. Funus Heidelbergam deductum; ubi in Basilica a se constructa sepultus fuit, hoc epitaphii elogio decoratus: *Rupertus Dux Bavariæ, Comes Rheni Palatinus, Romanorum Rex, justus, religionis & pacis amator, dignus Deo visus, qui pro justitia pateretur: Hujus sacræ ædis & Collegii institutor, hic cum castissima conjuge Elizabetha Norici montis Burgravia quiescit vita functus anno Christi* MCCCCX *Calend. Junii* XV. Bellicam quidam fortitudinem majorem ab eo desiderant; sed ejusmodi Imperium illa tempestate erat, ut sanum caput languidum corpus erigere non posset.

Trithem. in Chron. Spanh. Serrar. in Mogunt. histor. Cuspinian. in Ruperto. Moritur Rupertus Imperator.

Succedit Sigismundus

Ejus morte tantum vulnus Wilhelmi Episcopi animo impressum, quantum in avunculo Ecclesiæ suæ familiæque patronum se amisisse sensit. Sed haud levius ejus excessu conturbatum Imperium, quod Electores magnopere ancipites, & discordes in successore deligendo essent, aliis Jodocum Moraviæ Marchionem Wenceslai patruelem, virum nonagenarium, aliis Sigismundum Ungariæ Regem Wenceslai fratrem ad

Imperium deposcentibus; rem cæteris exactius describit Gobelinus noster. Quare ejus verbis adscribam. *Eodem mense (scil. Septembri,) Principes Electores convenerunt apud Francfurdiam pro Rege eligendo, & Archiepiscopus Trevirensis, Ludovicus Dux Heidelbergensis Palatinus Rheni, & Burggravius Noribergensis, hinc procurator Marchionis Brandenburgensis, quantum ad eligendum, elegerunt Dominum Sigismundum Regem Ungariæ, fratrem Regis Bohemiæ, ad quem tunc spectabat Marchia Brandeburgensis, in Regem Romanorum, Archiepiscopis Coloniensi & Moguntinensi adhuc in deliberatione persistentibus. Sed Rex Bohemiæ, & Dux Saxoniæ ad electionem non venerunt, & hæc electio facta fuit* XX *die dicti mensis. Et statim Archiepiscopus Moguntinus mandavit Ecclesias Oppidi Francfort non aperiri, ne illi, qui elegerant, electionis suæ publicationem & solennitationem perficiendi haberent facultatem. Unde illis venientibus ad fores Ecclesiæ, nec ingressum habere valentibus, publicatio retro chorum ipsius Ecclesiæ facta est per eosdem; Et postea Moguntinensi & Coloniensi Archiepiscopis iterum convenientibus Jodocus Marchio Moraviæ vir grandævus per ipsos in Regem est electus.* Ita vero ad schisma Ecclesiæ accessit dissidium Imperii ex discordi Regis electione.

Gobel ætat. 6. c. 91. Teschemach Archiepiscopus Coloniensis & Comes Clivensis Diœcesin Paderb. infestantes a Delbrugensibus cæsi repelluntur.

Hos inter publicos Imperii fluctus exarsit hoc anno privatum graveque bellum inter Fridericum Coloniensem Archiepiscopum, & Wilhelmum Paderbornensem Episcopum nostrum. Id licet multis denarret Gobelinus, nulla tamen dissidii bellive hujus causa indicata; nisi quod scribat Coloniensem Archiepiscopum traxisse in societatem armorum Adolphum Cliviæ & Marchiæ Comitem, unoque repentino impetu cum valido exercitu, multisque bellicis instrumentis irrupisse in diœcesin Paderbornensem.

Transito igitur ad Lipstadium Oppidum Luppia flumine per angustum viæ tramitem undique paludibus, & fossis incinctum, XVIII die Decembris Delbrugiam ingrediuntur; quorum adventu cognito, Delbrugenses, quos vicinus rumor ad arma conciverat, conglobatis turmis occurrunt, hostiumque ingressum ad aliquot horas inter angusta viarum fortiter agrestibus telis, hastisque pugnando, retardant; donec hostium obruti multitudine inermes armatis cedere, & per paludum ambages se recipere in tutum necesse fuit. Inde hostis libere effusus in Delbrugiam ferro flammaque vicinas villas evastare. Neque Episcopo quicquam de irruptione cognitum fuit, priusquam e castro novo ac sede Niehusiana flagrantium villarum flammas & fumorum globos in aere conspiceret, emissisque exploratoribus disceret Archiepiscopum & Clivensem Comitem cum potentibus copiis intrasse diœcesin. Ille vero cum ad tam subitam irruptionem reprimendam nec provincialem militem haberet, nec consultum duceret hosti temere cum paucis obviam ire, distulit eo die Delbrugensibus subvenire, Archiepiscopus vero ac Comes licet constituerant Delbrugiæ Oppidum eo die exurere, & castra proferre in diœcesin; ea tamen nocte frigoris & hiemalium injuriarum impatientes Delbrugiæ permansere, militeque per domos sparso noctem illam poculis & alto somno transegere; donec balistæ, tela, ac cætera bellica instrumenta, quæ multis curribus sequebantur, castris adessent. Quo comperto, Delbrugenses ea nocte clam hostibus ad arma convolant, relictis domi uxoribus, quæ comessantibus omnia large subministrarent, tractarentque ad genium militarem hospites; viri interim aditum per paludes, per quem Archiepiscopus & Comes intrarant, armati occupant: plaustra, quæ militaribus instrumentis onusta jam advenerant, intercipiunt: aditum a tergo hosti recludunt, ac præmuniunt; quo cum Archiepiscopus ac Comes cum equitatu & peditatu advolarent, reperere Delbrugenses, & omnem illam ferocem agrestium turbam consistere in armis, transitumque inter paludes & fossas munimenti instar insidere. Diu multumque cœca nocte pugnatum; & Delbrugenses, postquam supra quatuor millia telorum suorum absumpsissent, balistas, tela, armaque paulo ante intercepta vertunt in Archiepiscopum & Comitem, hostemque suis armis repellunt & disjiciunt. Quo inopinato casu consternatus Archiepiscopus & Comes, rati rem ex insidiis & composito agi, tanquam Delbrugenses tam diu impetum sustinerent, donec

a ter-

a tergo Episcopus Paderbornensis e castro novo armatus accederet, militem suum ab eo loco deducunt, aliumque per paludes reditum quærunt ad Lupiam. Verum aliis hanc viam, aliis aliam frustra per paludes tentantibus, omnes panicus timor ea nocte fatigavit, confusosque huc illucque disjecit; quorum permulti a Delbrugensibus aut telis confossi aut trucidati fuere.

Postremum illucescente die Wilhelmus Episcopus cum provinciali milite, cui multi Paderbornenses cives ultro se junxerant, Delbrugensibus laborantibus opportune adfuit, armatusque se hosti in conspectum dedit. Hærebat ille partim paludibus penetrandis occupatus, partim in aperto campo explicatus. Quo prius explorato, Paderbornensis demum signa intulit, congressusque prælio hostes cum magna clade in fugam abjecit. Capti trecenti sexaginta sex armati viri; quorum major pars e nobilitate, & civibus Susatensibus erat; cœsi complures: octingenti militares equi abducti: ingens pecunia ex prædis, captivisque conflata; Archiepiscopus & Adolphus Comes Clivensis, relictis signis militaribus, ægre per paludes eluctati evasere. Fugientibus inhæsere Delbrugenses, & majori etiam strage, quam ante inter paludes obtrivere; visique sunt veteri Bructerorum fortitudine Delbrugenses, pugnacissimos gentis animos resuscitasse; sicuti & ipsi illustrem hanc victoriam sua virtute partam certis versibus posteritati consignarunt.

Millia bis duo CC.... Quinta Kalendas,
Decembris mensis nos undique terruit lensis,
Comes Clivensis, Præsul quoque Coloniensis,
Cives Susati, plures famuli, & bene nati,
In hac Parochia fregerunt horrea multa,
Ædes per illas combusserunt quoque villas,
Nulli parcerunt, Pastorem vulneraverunt,
Quorum prostrati sexenti sunt numerati,
Sunt captivati, Deo laus Baptista Joanne.

Bello hoc Fridericus Furstenbergius vir ab anno 1388 omnibus Westphaliæ bellis clarus, fidusque Coloniensi Ecclesiæ miles Friderico Archiepiscopo adstitit, quem etiam Archiepiscopus ob fidam operam, damnaque accepta large remuneratus est.

Annus Christi 1411.

Joannis XXIII. Pont. 2. Sigismundi Imp. 2. Wilhelmi Ep. Pad. 11.

Gobelin. Chron. M. Belgii Langius in chron. Citiz. Serrar. in Mogunt. histor. Brovver. lib. 18. annal. Historia Boica.

Mortuo Jodoco Moraviæ Marchione a quibusdam in Regem Germanorum electo, solus regnat Sigismundus jam unanimiter electus.

Fluctuabat per hæc Respublica in alterum annum inter duos Reges electos, quos tamen motus brevi mors diremit. Quippe Jodocus Marchio Moraviæ designatus Rex, cum ad ineundum regnum iter Francofurtum susciperet XIII Calend. Aprilis absque liberis morte decessit, gesto tantum per quinque menses inani regni titulo. Quare Imperii Electores ac Principes suffragiis in integrum redactis, mense Julio, nemine jam discrepante, Sigismundum Romanorum Regem dixere. Ac memorabile, cum Sigismundus a Moguntino velut Elector Brandeburgicus vocatus accessisset, eoque ob regiam dignitatem primæ ferendi suffragii partes oblatæ essent, rogassentque cæteri, quem Regem nominaret. Me, inquit, ego novi, non perinde alios, cum nesciam, an quisquam alius æque idoneus sit capessendi orbis Imperii. Quo candore Sigismundi delectati Electores communi assensu Regem salutavere.

Princeps, sane fuit, ut eum Trithemius, aliique virum fortem, strenuum, sapientem, justum, & christianissimum appellent; ornabatque regiam majestatem corporis proceritas, religio in Deum, munificentia in omnes, eruditio & linguarum multarum peritia; quippe qui præter theutonicum idioma linguam latinam, Italicam, Gallicam, Bohemicam, Sclavicam ita calleret, ut singulis congrue loqueretur; sed omnium operum ejus præstantissimum, sustulisse diuturnum tandem schisma Ecclesiæ, quo quantum laborarit facta postremorum annorum testabuntur. Quam dissimilis Wenceslao fratri, tam ad patris Caroli IV Imperatoris indolem ex omnium virtutum lineamentis factus, creditusque passim divino munere obti-

obtigisse Imperator, qui turbatissimum Ecclesiæ statum restauraret, tam pacis artibus, quam bellica virtute & felicitate clarus.

Bellum inter Archiepiscopum Coloniens. & Episcopum Pad. redintegratur, at per arbitros componitur.

Bellum quod inter Coloniensem Archiepiscopum & Paderbornensem flagrasse diximus, hoc anno rursum fumare & scintillare cœpit. Nam cum superioris anni ignominiosam fugam cladem que in Delbrugia acceptam decoquere non posset Archiepiscopus, renovata cum Adolpho Clivensi, & Marcano Comite conspiratione, dissipatas copias instaurant, Briloniamque, Rudenam, Gesekenam, Lipstadium, aliasque finitimas civitates, ingenti præsidiariorum milite implent; & quia aperto bello non ausi sunt sunt congredi, prædis & incursionibus vicinos agros infestavere. Nec segnior Wilhelmus Episcopus noster hic conatibus hostium provincialem militem ad fines diœcesis tutandos objecit; inde mutuis incursionibus, prædis, & velitationibus actum, dum Episcopus noster fœdere se cum vicinis Ducibus, Comitibus, nobilibus, & Baronibus firmaret, quos supra viginti mox in armorum societatem traxit; horum confirmatus auxiliis Coloniensem diœcesin ingressus, ultusque prædis prædas, Oppidum Calenhartum expugnatum flammis absumpsit. Et quamvis hæc urerent Colonienses, & Marcanos, nunquam tamen Archiepiscopus, & Comes ausi Paderbornensem diœcesin armati intrare; ita priora terrebant vestigia. Celebris ac bellicosus per id tempus Joannes Bavarus Comes Palatinus, Leodiensium, electus Episcopus, Wilhelmi Comitis Hollandiæ, Frisiæ, & Zelandiæ frater, non tam suis quam familiæ viribus potens; hunc Coloniensis Archiepiscopus implorat belli socium; & ille pronus ad auxilium, contracto milite, se Archiepiscopo, & Clivensi jungit, ac mox tanquam totius belli moderator Paderbornensi Episcopo per fecialem bellum denunciat, ratus fama adventus sui ultro Paderbornensem arma positurum. Nihil his commotus Paderbornensis adventum se hostium præstolari renunciat. Igitur Coloniensis, Leodiensis & Clivensis cum ingenti exercitu ad fines utriusque diœcesis progressi, inter Briloniam, Rudenam, & Gesekenam in aperto constitere; quibus & Paderbornensis cum provinciali equitatu & peditatu obviam processit, instructus cumprimis lancearijs, quorum supra mille a fœderatis submissos produxerat in aciem, stabat in conspectu uterque exercitus, neutro tamen prælii initium sollicitante. Et vero quia Coloniensis non tam ad pugnam quam terrorem aderat, tantumque exspectare visus, ut Paderbornensis ultro se primum ad captivos laxandos offerret; id cum Paderbornensis non faceret, majorique etiam constantia Lancearios suos ostentaret in campo ad prælium paratos, intervenere utrimque amici & arbitri, multisque inter partes pertractatis pacem sanxere, quæ ea lege inita, ut captivos ex Delbrugensi clade quisque ære suo redimeret; nec enim Paderbornensis Episcopus ex injusto sibi bello illato quicquam remittere voluit; ex eo lytro decem millium florenorum summa conflata est, quam partim in redimenda castra, partim in res sacras, partim in militum largitiones convertit. Ita postquam novem magnis utriusque diœcesis depopulationibus, & damnis decertatum fuerat, sexto demum die Septembris ab armis discessum est.

Eo bello tam celebre Episcopi Paderbornensis nomen postea fuit, ut nec quisquam vicinorum Principum Comitumve cum eo armis committi voluerit, nec diœcesin infestare ausus fuerit. Quemadmodum hæc Gobelinus præsens eorum temporum scriptor memorat, mirificeque dilaudat Wilhelmi Episcopi liberalitatem, qua omnium militum animos ad se attraxerit. Nam cum ex prædis omnia fere militibus relinqueret, tum supra ducentos equos fortiter pugnantibus dilargitus est; mire præterea affabilis, quo consecutus, ut domestici extraneique se ad ejus militiam offerrent, pluraque ex angusta diœcesi, quam ex ampla conficeret Coloniensis Archiepiscopus; cui quod arcta ad liberalitatem manus esset, arcta etiam fortuna ejus successus complexa est.

ANNUS

Annus Christi 1412.

Joannis XXII. Pont. 3. Sigismundi Imp. 3. Wilhelmi Ep. Pad. 12.

Serrar. de Mogunt. histor. Reynald. in histor. Eccles. Nauclerus Aretinus in hist. Ital. Brovver. lib. 18. Chron. Citizense Calvisius.

Dissident inter se Archiepiscopus Moguntinus & Landgravius Hassiæ.

Bellum quoque per id tempus fuit inter Hermannum Hassiæ Landgravium & Joannem Nassovium Moguntinum Archiepiscopum Metropolitanum nostrum; questusque magnopere Moguntinus, Landgravium Mareschallum & juratum vasallum suum, cujus præterea tota provincia jurisdictioni sacræ Moguntini Archiepiscopi subjecta esset, arma sumere adversus Moguntinam Ecclesiam, eamque spoliis & incursionibus prædonum devastare. Quæ eo etiam fœdiora erant in christiano Principe, quod majores ejus, & tota Hassia Christi religionem a Moguntinis Episcopis antiquitus edocta acceperit, ideo confidere Deum sibi in tam ingrato hoste repellendo adfuturum. Interim quia Archiepiscopus non modo Alexandro Pontifici ex Pisano Concilio, sed & Joanni XXIII hærebat ex schismate, Gregorius XII Pontifex Landgravii ad se appellantis, & contra Archiepiscopum suum Catholicorum partes tuentis patrocinium suscepit, eique sicut cæteris per Saxoniam Principibus publico diplomate multa privilegia indulsit; interque alia Clericis per Hassiam potestatem fecit, quemlibet Episcopum adeundi, a quo consecrarentur; populo similiter facultatem dedit, deligendi sibi sacerdotes, modo idonei sint, a quibus Sacramenta sibi administrarentur, per quos etiam ex schismate Ecclesiæ reconciliari possent; idemque Pontifex, ut Germanorum Præsules sibi devinciret, Wernerum Trevirensem Archiepiscopum, Rabanum Spirensem Episcopum, & Conradum de Susato Wormatiensem Præpositum, gente, ut diximus, Westphalum in Cardinalium numerum cooptavit; adeo commune per id tempus schisma Germaniam & Saxoniam etiam conturbabat.

Sigismundi Imp. gesta.

Tanto nunc sollicitior Sigismundus Cæsar, omnes curas, omniaque consilia ad publicam Ecclesiæ pacem reddendam convertit; quamvis hoc altero Imperii anno multum regni Ungariæ & Bohemiæ turbis præpeditus, belloque etiam ancipiti cum Venetis commissus, ea, quæ versabat cum animo, aggredi nondum licuerit. Interim fœdere cum Uladislao Poloniæ Rege inito, Marchiaque Brandeburgica per Marchionem Olnozbacensem in fidem accepta, a Joanne XXIII Pontifice, cui se addixerat, in Italiam ad insignia Imperii capessenda evocatus fuit; eo pronior etiam ad imperata, quod a Pontifice regnum Ungariæ posteris hæreditarium obtinere confideret.

Rebellio Capituli & civium Paderborn. contra Episcopum suum.

Ea in Ecclesiæ perturbatione inter duos Romanos Pontifices mirum, quanta cleri populique dissolutio & insolentia adversus sacrorum Præsules; qua haud leviter jactatus Wilhelmus Episcopus noster. Is quidem anno superiori potentissimos hostes feliciter obtriverat, totamque diœcesin ab exteris quietam possidebat, nec tamen ab intestinis malis liber esse potuit. Provocarat ille cives ob conspirationem cum Abbate Abdinghoviano ad tribunal Ruperti Cæsaris. Verum Cæsare Episcopi avunculo mortuo, multo pertinacius cives in conspiratione cum Abbate & turbulentis quibusdam clericis persistunt. Id cum eo minus ferendum esset Episcopo, quod & judicium Ecclesiasticum Bilfeldiam translatum Paderbornæ securum non esset, & ceteri Clerici ministrique multis injuriis tractarentur a civibus, ipse pacis & concordiæ causa appellavit ad arbitros, vicinos nimirum Episcopos, Principes & Comites, paratus quidquid horum judicio decideretur, se accepturum; quod cum & Capitulum & cives detrectarent, Episcopus cives evocavit ad tribunal extra urbem in aperto campo; atque ut extra metum res transigeretur, quingentos lancearios, quos adesse jussit, dimisit. Sed nec ullus civium ex urbe prodire dignatus. Quo Episcopi sui contemptu offensi ministeriales quidam cœpere prædis & captivitate exagitare non modo cives, sed & Capituli ministros. His exacerbati cives, & plerique e Capitulo, nova facta conspiratione Comitem Bernardum de Lippia sibi deligunt moderatorem diœcesis, abjuratoque Episcopo Comi-

ti juramentum dicunt; quod ille tanto fœdius admisit, quod & Episcopi vasallus esset juramento obstrictus, ac paulo ante Episcopus filium ejus e fonte baptismatis levasset. Accessere in hanc conspirationem tria Oppida Warburgum, Brakelena, Borchentricum, cum quinque vasallis Episcopo perfidis. Cæteri ministeriales & Oppida fœdere cum Episcopo renovato in fide permansere. Partibus in hunc modum collisis, flamma intestini belli erupit. Actum utrimque publicis literis & prædis, frustraque Episcopo etiam ad judicium regium, quod tum in Westphaliæ provinciis obtinuisse auctoritatem scribit Gobelinus, provocante, arma adversus rebelles corripuit, confisusque vicinorum Ducum, Comitum, Baronum, & nobilium suorum auxiliis, cum agmine mille & trecentorum Lancneariorum, magnoque peditatu in conspectum urbis progressus est; quos cum ex altera urbis parte castra figere jussisset, ipse ex altera parte urbis tribunal erexit, civesque juxta ac Canonicos ad judicium vocavit. Horum quia nemo prodiit, Episcopus versis armis in conjurata Oppida Warburgum, Brakelenam & Borgentricum, agros eorum pervastat, graviora etiam Paderbornensibus intentando. Id vero malum ne longius serperet, intervenit Bernardus Dux Brunswicensis cum proceribus Westphaliæ, urbemque & Episcopum in Oppido Luiden ea lege composuit, qua cives certam pecuniæ summam intra sex menses in pœnam rebellionis penderent, cætera jure disceptando æquarent. Ita quidem tum conventum, & ab armis discessum; verum nihil horum præstitere cives, regressique ad rebellionis cœpta Bernardum Lippiensem Comitem advocant, quocum interea novum fœdus inierunt contra Episcopum, in quod cætera quoque Oppida cum Capitulo conjuraverunt. Inde omnia rursum spoliis, & hostilibus armis per diœcesin misceri. Ea tum urbium passim per Saxoniam luxu, & opibus abundantium insolentia erat. Sed Episcopum quoque sua pœna ex rebellione civium consequi visa, quem nulla adhuc sacerdotali consecratione præditum in throno Episcopi conspexerant; compertumque, religione sacrorum multo sæpe potentius trahi populos ad obsequium & venerationem Episcoporum, quam incusso armorum terrore.

Annus Christi 1413.

Joannis XXIII. Pont. 4. Sigismundi Cæs. 4. Wilhelmi Ep. Pad. 13.

Gobelin. ætat. 6. Theodor. a Niem. Naucler. Chron. M. Belgii Raynald. in histor. Ecclesiast. Brovver. lib. 18. Trevir. Cuspinianus.

At nihil interea Sigismundus Imperator, quem anno superiori a Joanne Pontifice in Italiam invitatum diximus, sollicitius habuit, quam ut cum Pontifice de calamitioso schismate tollendo, quo jam per 30 annos lacerata Ecclesia, coram tractaret; id cum ante Imperator per literas & legatos constanter egisset, tum non aliud præsentis hujus mali remedium habebat; quam Generale Concilium a Pontifice sollicitatum; verum cum multa occurrerent de loco, tempore, ac modo, Pontifex duos Cardinales Legatos cum amplissima potestate misit ad Imperatorem, a quibus Constantia urbs Imperatoria locus Concilii est nominatus. Non illo satis habebat Imperator, sed ipse in Italiam itinere suscepto cum Pontifice coram agere volebat. Constituerat enim in Galliam, Hispaniam, Britaniam proficisci, & ut postea fecit, summa Christianæ Reipub. capita adire, ad concordiam Ecclesiæ tandem reddendam. Igitur Lautiæ in Gallia Cisalpina cum Pontifice congressus, permovit, ut anno sequenti Constantiæ Generale Concilium indiceret, ad quod etiam Pontifex scriptis ad omnium nationum Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ac Præsules Ecclesiarum literis singulos invitavit.

Initia Hæresis Hussiticæ.

Sed & alia convocandi Concilii urgebat causa Imperatorem Hussitarum videlicet hæresis, quæ auctore & hæresiarcha Joanne Hus Bohemo Sacerdote primo scholas & urbem Pragensem corruperat. Inde jam per aliquot annos sub Wenceslao Rege mortalium ignavissimo impune magnoque populi & nobilium plausu grassabatur per totam Bohemiam; ac nihil ex hac peste propius erat, quam ut depravato morum sæculo vicinas provincias, totamque Saxoniam, & Germaniam inficeret.

Enim

Acta Concilii. Cochlaeus. Aeneas Sylvius Nauclerus. Gobelinus. Chron. M. Belgii. fol. 329. Raynald. in histor. Ecclesiast.

Enim vero hæc pestilentissima Hussitarum hæresis, ut id quoque hoc loco interseram, ex Anglia in Bohemiam delata, auctorque primus Joannes Wiclefus, homo sceleratus, qui hæreses suas ex Berengario, Waldensibus, aliisque damnatis fœdisque superiorum temporum sectis collegerat, odioque cumprimis in clerum, & Magistratus sacros politicosque in Anglia disseminare cœperat, nunc has, nunc illas hæreses addendo; sed eæ Pontificis jussu a Cantuariensi potissimum, & Eboracensi Archiepiscopis palam in synodis damnatæ, proscriptæ, itaque compressæ fuere, ut caput efferre non liceret. Hujus tamen libri postquam ab Hieronymo Pragensi, aliisque qui in Angliam studiorum causa venerant, in Bohemiam deportati fuerunt, oblatique sunt Joanni Hussio Parocho in æde D. Matthiæ & Matthæi Pragæ, qui cum simulatione sanctitatis multos sibi in Bohemia devinxerat, virus illud *Wiclefi* Bohemico sermone populo propinavit, & qua erat eloquentia præstantior, quam doctrina totam urbem infecit, palam pro concione laudando Wiclefum, doctrinæ ejus veritatem supra omnia SS. Patrum scripta, & Concilia extollendo; auditusque aliquando dicere, non alio se post mortem optare in loco esse, quam ubi anima Wiclefi sit, viri sancti, cœloque dignissimi. Inde ingens excitatum desiderium inter studiosos & Clericos, legendi Wiclefi libros; sequebanturque Hussium Clerici fere omnes ære alieno gravati, flagitiis infames, & ad seditionem proni; qui postquam lautiora sacerdotia assequi non poterant, prorupere maledictis in Præsules, calumniis in Catholicos, concitatione in populum. Hos inter Hussio se adjunxit Hieronymus Pragensis artium liberalium Magister, doctrina etiam, quam in Anglia imbiberat, Hussio præstantior, homo furiosus, & fax totius hæresis, qui etsi nullis sacris ordinibus esset initiatus, sacerdotalibus tamen vestibus indutus sacerdotis munia obibat, & docendo, peragrandoque Bohemiam, Poloniam, Moraviam, callidis artibus, & persuasionibus incautos in hanc novam sectam pertrahebat.

Jam vero quia Hussius cum Hieronymo Pragensi ipsam Wiclefi iniquam doctrinam disseminando profitebatur, Sobinko Pragensis Archiepiscopus vir religione egregius, convocata præsulum & Sacerdotum synodo, quadraginta quinque Wiclefi hæreses damnavit; sicuti hæ postea etiam a Patribus Concilii Constantiensis condemnatæ sunt, quanquam Gobelinus noster supra CCXL Wiclefi hæreses in Concilium productas referat. Per id tempus simul Archiepiscopus omnes *Wiclefi* libros, quorum supra ducenta volumina, pleraque aureis & argenteis involucris intecta erant, ad se deferri, & publice concremari jussit. Inde Hussio, ne virus latius spargeret, publicum docendi munus interdicit; is tamen licet Praga ejectus, in vicina urbis Parochia ex qua oriundus erat, non destitit patrocinante loci domino, & Wenceslao Rege dissimulante, hæreses suas libere docere, & calumniis debacchari in Ecclesiarum præsules. Ad *Wiclefi* hæreses addidit Hussius suas adjuvante Hieronymo Pragensi, sicuti earum supra triginta post in Concilio Constantiensi doctissimorum Patrum sententia palam damnatæ fuere.

Juvat nunc Hussitarum hæreses, quas Hussius ex Wiclefi libris conflavit, & a Cochlæo, Nauclero, Gobelino nostro, aliisque proferuntur, hic aliquas proferre in medium, ut ex his pestifera semina recognoscantur, ex quibus postea Lutheri, Calvini, aliorumque nostro sæculo hæreses enatæ sunt. Dogmata proinde Hussitarum erant: Ecclesiam solum prædestinatis constare: Pontificem Romanum cæteris Episcopis parem esse: abolendum omnem Ecclesiæ primatum & Hierarchiam: inter Sacerdotes nullum esse discrimen, presbyterum non dignitate, sed vitæ merito potiorem censendum; eum, qui mortiferi peccati reus sit, neque Ecclesiastico, neque sæculari magistratu defungi posse, quare nec iis parendum esse; similiter Episcopum & sacerdotem peccato mortifero obnoxium, nec ordines veros impertiri, nec consecrare, nec ullum Sacramentum ne baptisma quidem conficere: Munus docendi cuilibet a Deo esse permissum: animas corpore exutas aut in perpetuos ignes, aut cœlum migrare; proinde nullum purgatorii locum relinqui, vanum esse pro mortuis aut sacrificia, & preces, aut alia offerre; quod ea Sacerdotum avaritiæ explendæ causa excogitata

Dogmata hæresis Hussiticæ.

tata sint. Parem esse in cultu Sanctorum & imaginum vanitatem, eoque imagines omnes e templis eliminandas. Et quantum non vulnus omnibus Sacramentis intulere? dogma enim praeterea erat in Sacramento Eucharistiæ post consecrationem manere substantiam panis & vini, neque in ea vere præsens esse Christi corpus, quorum altero Luheri hæresi, altero Calvini ostium cum Berengario aperuit. Nullum esse fundamentum in scriptura, quo sacrificium Missæ asseratur: confessionem peccatorum non nisi per nugacem doctrinam obtrudi, satis ad illa expianda esse dolorem, & confessionem in cubili factam: Confirmationem, extremamque unctionem e numero Sacramentorum, & usu Christianorum excludendam, nullam sacri olei permittendam unctionem vel in sacramentis, vel in aliis sacris ritibus. Cæteras deinde cæremonias in consecrandis vestibus sacerdotalibus, in altaribus, benedicenda aqua, palmis, cereis, aut Deo consecratis hominibus superstitione plenas esse. Ordines ipsos religiosorum hominum cumprimis Mendicantium Diaboli esse commenta, & qui illos primum instituerunt, impios fuisse, & a dæmone delusos; proinde Cœnobia omnia extinguenda esse, nec inter christianos censeri debere, quotquot in iis vitam Deo consecrent, quod inutiles reddantur ad mandatorum divinorum observationem, neque iis ullam largitionem faciendam, aut possessiones permittendas; quod Monachis non minus, quam sacerdotibus labore manuum vivendum sit. Similiter Academias, Collegia, gradus Doctorum, & Professorum ex gentilium ritibus a Diabolo esse introducta: Excommunicationes, censuras Ecclesiæ, indulgentias inter ludibria habendas; quod quæstus causa repertæ sint. Nihil meriti esse in jejuniis: frustra teri tempus horis Canonicis legendis: cæteros festos dies præter diem Dominicum proscribendos; Constantinum M. Sylvestrum Pontificem, cæterosque Reges & Principes, qui Ecclesias dotarunt tot bonis & possessionibus, a Diabolo seductos esse, D. Petrum Apostolum nunquam fuisse caput Ecclesiæ, eoque nec Pontifices esse vicarios Christi; imo Pontifices cum Episcopis & religiosis omnibus ad inferos cum hæreticis detrudendos esse, nec aliam esse in Pontifice & Episcopis potestatem, quam quæ a Cæsare cum illis communicata sit. Quidquid demum agant homines omnia de necessitate absoluta evenire; eo quod nulla liberi arbitrii facultas homini relicta sit; & quæ hujusmodi multæ nefandæ, & execrabiles hæreses ex Wiclefi & Hussii secta producuntur a scriptoribus, ut horum impia doctrina non aliter censeri debeat, quam ovum, ex quo postea Lutheri & Calvini hæresis exclusa sit; atque ut illi duo Hæresiarchæ Wiclefus & Hussius nulla in re magis furiosi fuere, quam in Apostolica sede, & Hierarchia Ecclesiæ convellenda: ita omnium Hæresiarcharum nostri sæculi, omniumque hæreticorum non alius primum labor, & insanus furor fuit, quam in Romano Pontifice, Episcopis, & Monachis oppugnandis, quo orbi & posteritati constaret, uno omnes hæresis spiritu cum priscis hæreticis agitatos fuisse. Verum qui omnium priscorum hæreticorum vertiginis spiritus fuit, hæresin suam in alias atque alias sectas dividere, & in nulla certa consistere; ad hunc modum Hussitæ se divisere in tres principes sectas, quarum prima Pragensium, secunda Orphanorum, tertia Thaboritarum fuit, primi tolerabiles, postremi pessimi; omnes tamen hi Evangelicorum nomen, sibi ausi sunt sumere; ac quantumvis inter se sectis diversi, alteraque secta alteram, ut schismaticam & hæreticam insectaretur; ubi tamen a Catholicis oppugnari cœptæ, in unam hæresin, armorumque concordiam rediere.

Accessit postremum Petrus Dresdensis novæ hæresis auctor, patria Misniensis, in qua primum apud suos, deinde Chemnicenses, & Zwiccavienses, uti Fabritius refert, scholas rexerat. Is patria pulsus, Pragam asylum hæreticorum repetiit, & Jacobellum Misniensem in æde S. Michaelis concionatorem adiit, mirari se, inquiens, doctos viros nondum errorem Eucharistiæ sub una specie hactenus præbitæ advertisse, qui tam clare ex Evangelio S. Joannis revinci possit. His permotus cœpit palam in æde D. Martini populum concitare, persuadereque, nemini salutem & cœlestem vitam promissam esse, nisi & in calice sub altera

specie

ſpecie Euchariſtiam perciperet. Ea nova doctrina cum tanto mox plauſu ab omnibus Huſſitis eſt excepta, ut per omnia templa ſuorum conventuum communionem ſub utraque inſtituerent, quam & poſt cœnam paſſim, non jejunis, neque ulla confeſſione expiatis veſperi viſi ſunt dare, & per plateas triumphi in modum ab una Eccleſia in aliam deferre; fuereque multi ſacerdotes eorum, qui Miſſam & novam illam cœnam ſine altari & indumentis ſacris celebrarent. Hunc in modum Pragæ & per Bohemiam omnia ſacra profanaque miſcebantur, hæreſi impune ob deſidiam Wenceslai Regis debacchante. Pragenſis Archiepiſcopus, ubi nullum a Wenceslao Rege ſubſidium remediumque impetrare potuit, ad Sigismundum fratrem Regis appellat. Verum cum & ille publicis implicatus tardaret, moritur interea Archiepiſcopus, cui Albicus Regis medicus ſucceſſor datus, extremæ, ut Nauclerus ait, barathrum avaritiæ. Inde Huſſitarum hæreſis multo liberius per urbem & regnum graſſari viſa eſt.

His tandem malis ut occurreret Sigismundus Cæſar, quod ea pro ſingulari prudentia & religione altius complecteretur tum animo quam cæteri per Germaniam Principes, maturandum hoc anno cenſuit Concilium Conſtantienſe, quo communi ope & manu incendium hæreſis extingueretur. Multumque ſimul his publicis Reipublicæ curis diſtinguebatur, quo minus cætera per Imperium Principum diſſidia turbasque componeret.

Wilhelmus Ep. Pad. cives Pad. aliosque rebelles apud ſummum Pontificem accuſat.

Hic conturbatus rerum ſtatus, quo parum ſubſidii a Sigismundo Cæſare exſpectari poterat, audaciores quoque fecit Paderbornenſes cives, & factioſos Canonicos; nihilque veriti Wilhelmum Epiſcopum ſuum, Comiti Lippienſi tradidere imperium armorum ſuorum, ejusque præſidio inſultare Principi ſuo, turbare omnia jura ſacra profanaque in urbe, diœceſin novo bello implicare. Wilhelmus antiſtes, qui hactenus contra potentiores hoſtes armis triumpharat, etſi nec Comitem, nec urbem Paderbornenſem formidaret, atque armis etiam ſuis, auxiliisque vicinorum Principum, ac Comitum facile urbem ſubigere ſe poſſe ediceret; maluit tamen via cœpta juris & compoſitionis progredi. Quapropter omnem controverſiam cum civibus ad Sedem Apoſtolicam, & tribunal Joannis XXIII Pontificis detulit. Miſſus in hanc rem Procurator Romam cum hujusmodi libello ſupplice, quem hic uti ex tabulario Ravensbergenſi accepimus, juvabit referre.

Beatiſſime Pater, exponitur B. V. pro parte devotæ creaturæ VC. Wilhelmi nati quondam Ducis de monte, electi Paderbornenſis, & Nepotis divæ memoriæ quondam Domini Ruperti Romanorum Regis, & dicitur quod Conſules, Proconſul, & cives Paderbornenſes, poſtquam ſibi de Eccleſia Paderbornenſi per Sedem Apoſtolicam proviſum extitit, eidem electo fidelitatis & Homagii, quemadmodum ſuis prædeceſſoribus fuit conſuetum, præſtiterunt juramentum, nonnulli tamen, Conſul, & cives Paderbornenſes, neſcitur quo ſpiritu ducti, in reprobum ſenſum dati, poſt hujusmodi præſtitum juramentum tam contra libertatem Eccleſiaſticam, quam etiam contra ſtatum dicti Domini Electi multipliciter machinantes, certum ediderunt ſeu fecerunt edictum, videlicet quod exequiæ defunctorum non debeant in dicta civitate Paderbornenſi de cætero peragi niſi tantum diebus dominicis nec campanæ pro exequiis hujusmodi peragendis niſi diebus Sabbathinis pulſari, per quæ oblationes & offertoria Clero detrahuntur, & divinus cultus non mediocriter una cum devotionibus Chriſti fidelium innovatur. Inſuper ipſi cives contra prohibitionem Apoſtolicam die Jovis ſancta pronuntiari, & ſingulis annis renovari conſuetam, qua extantur novas gabellas, ſeu dacias imponentes quandam novam gabellam ſive datiam in præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis circa venditionem potus illus communis patriæ cereviſiæ nuncupatæ, nec non etiam alias res vendibiles videlicet frumenta & blada imponere præſumpſerunt, ipſi cauſam interea ſtatuerunt, quod nullus ſive clericus ſive laicus in civitate prædicta moram trahens forenſi extra civitatem hujusmodi res vendibiles vendere debeant, niſi ſolum incolis ad effectum, ut præſint, quod ipſi cives hujusmodi res, quas venditiones pro earum uſu forenſibus melius vendere poſſent, pro ſuo libito, & ad eorum

rum beneplacitum pro majori pretio valeant extorquere. Item portas communitatis Ecclesiæ Paderbornensis pro libertate consueta conservanda & reliquarum Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum in immunitate, consistorii securitate singulis noctibus claudi solitas vi ruperunt, & aperuerunt, mandantes, quod hujusmodi portæ de cætero claudi non debent, immunitatem hujusmodi temere violando, nec non transitum dictarum portarum in usum Laicorum, & in stratam publicam redigendo. Cæterum de agris arabilibus in campis fructiferis ad mensam Episcopi spectantibus temeritate propria fossata pro fortificatione civitatis ad effectum ut præsumitur, quod cum majori temeritate eorum Episcopo & Domino resistere, & sibi injuriari possent ad suæ libitum voluntatis. Item ipsi cives, Consules & Proconsules contra juramentum fidelitatis prædicto Domino Electo, ut præfatum præstitum tamen venientes cum certis Canonicis Ecclesiæ Paderbornensis præsertim cum Ottone Spegel, Hinrico Westphael, & Hilbrando de Usler in civitate Paderbornensi domicilia habentibus, & eis ut creditur non amore, sed timore in præmissis adhærentibus, nec non certis dicti Domini Episcopi subditis, & præsertim cum nobili Domino Domicello de Lippia, nec non certis aliis eorum in hac parte complicibus contra dictum Dominum electum ligam & conspirationem inierunt publice sine causa rationabili conspirantes & sibi multipliciter injuriantes. Item ut ipsorum malum propositum possent continuare, & in hujusmodi rebellione & pertinacia perdurare, coram quocunque judice ordinario vel delegato extra civitatem Padeburnensem deputato stare juri, & coram eis de jure respondere, recusant. Item a septem annis citra Decano Padeburnensi injuriantes in juribus ad decanatum spectantibus ausu sacrilego violenter spoliarunt, & in quendam ipsius Ecclesiæ Canonicum pro defensione dictorum jurium se opponentium manus violentas injecerunt, & certos alios Canonicos ipsius Ecclesiæ in hujusmodi defensione contravenientes etiam armis offensibilibus in fugam converterunt. Et his non contenti, sed mala malis continue cumulantes, dum idem Dominus Electus vocatis nonnullis prælatis, & aliquibus dictæ Ecclesiæ Canonicis Monasterium SS. Petri & Pauli Padeburn. ac ejus Abbatem & Monachos nunc minime exemptos, sed sibi immediate subjectos visitare vellet, prout ex debito pastoralis officii poterat & debebat, nonnulli ex civibus & Consulibus hujusmodi ipsis Abbati & Monachis faventes præfatum Dominum electum in exercitio visitationis hujusmodi adeo impediverunt, & fecerunt, quod eadem visitatione non sortita effectum, Abbas & Monachi pro eorum excessibus non correcti in eorum obstinatione & pertinacia remanserunt, & sub colore ejusdem prætensæ appellationis se a præmissis extraxerunt, Beatissime Pater diversas alias injurias & molestias ipsi cives dicto Domino Electo, & Clero conjunctim & divisim diversis vicibus intulerunt, & quotidie hora captata inferre non formidant, quibus idem Dominus Electus assistentia Regum, Ducum, Comitum, Baronum, aliorumque nobilium, & suorum consanguineorum posset resistere manu forti, & tam ipsos cives, quam ipsam civitatem ad notabilem, & detestabilem desolationem perducere, sed attento, quod Ecclesia Cathedralis, & certa alia loca Ecclesiastica, & religiosa sunt in ipsa civitate situata, invitus vellet esse occasio tanti mali, unde tam Ecclesia, quam hujusmodi loca, quia totus clerus ibidem ruinam quodammodo irrecuperabilem paterentur. Quare idem Electus cupiens in præmissis potius via juridica incedere, quam potentia laicali, recurrit ad pedes V. B. pro remedio opportuno humiliter supplicando, quatenus alicui ex Reverendissimis in Christo Patribus & Dominis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus committere dignemini, & mandare, qui se de præmissis summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura judicii informet, & singulos superius nominatos, cum cæteris rebellibus in pœnas & censuras Ecclesiasticas a jure, vel ab homine inflictas incidisse declaret. Et quæ hujusmodi multis expetuntur, additis etiam, accusatisque quibusdam ex presbyteris, & Clericis Paderbornensibus, qui in eandem conspirationem venerant. His Episcopi querelis acceptis Joannes Pontifex, causæ cognitionem, judicationemque commisit Francisco Cardinali Venetiarum Judici. Et ille expensis accusationum momentis, Paderbornenses Romam ad dicendam caussam citat, literis in diœcesin transmissis, & publice Hervordiæ, ac Bilfeldiæ intra

tra diœcesin Paderbornensem promulgatis; sicuti hæc Cardinalis auctoritate Pontificis anno a nativitate Domini 1413, Indictione sexta, die mensis Maji duodecima, a se acta testatur.

Annus Christi 1414.

Joannis XXIII. Pont. 5. Sigismundi Imp. 5. Wilhelmi Ep. Pad. 14.

Gobelinus Chron. Colon. Gelenius in Sacrario. Mersæus Chron. M. Belgii.

Coloniæ a Archiepiscopi eliguntur Theodoricus Mörsanus, & Wilhelmus Montensis, Episcopus Paderb.

Succedit annus decimus quartus, supra millesimum, quadringentesimum, qui cœpto Concilio Constantiensi non modo Reipublicæ Christianæ, sed & Ecclesiæ Paderbornensi magnam mutationem attulit obitu Friderici Sawerdani Coloniensis Archiepiscopi, viri, qui inter varios bellorum casus, turbasque Westphaliæ, magnis animis in quadragesimum annum administrarat Archiepiscopatum, is postquam VIII Idus Aprilis excesserat e vita, haud leve inter Canonicos dissidium est exortum ob duos Candidatos Archiepiscopatum prensantes, Wilhelmum videlicet Paderbornensem Episcopum nostrum, & Theodoricum Mörsanum Bonnensem Præpositum. Sollicitabat pro Wilhelmo, Adolphus frater Dux Montium & Comes Ravensbergensis, Reinaldus Dux Juliæ, & Gelriæ, aliique Principes, quos ex Palatina familia sibi consanguineos habebat; accedebat nobilitas, quæ Wilhelmum expetebat. Quare plerique ex Canonicis suffragia illi addixisse ferebantur. Theodoricum Mörsanum commendabat grata avunculi memoria; quippe qui ex sorore Friderici Archiepiscopi natus erat, eoque plures sibi ex Canonicis adjunxerat. Igitur Canonicis in partes distractis, alii Bonnam commigrarunt, alii in urbe remansere; a quibus cum Wilhelmus Episcopus noster deligeretur, ii qui Bonnæ erant offensi, 8 Kalend. Maji elegerunt Theodoricum Mörsanum; auctorque est Gobelinus, ex his magnam partem corruptos fuisse muneribus. Id quoque & in aula Pontificis factum fuisse scribit Gobelinus & Theodoricus a Niem, ex eaque pecunia, inquit; Pontificem apparatum fecisse, accedendi ad Concilium; id quod facile illi fuit; eo quod post excessum Friderici Archiepiscopi maximam partem thesauri a Theodorico relictam ad se traxerit, ex quo largitiones illas fecerit. Accessit haud multo post Sigismundi Regis, & Joannis Moguntini Archiepiscopi commendatio apud Joannem Pontificem pro Theodorico sollicitantium, qua Pontifex permotus Theodoricum dixit Archiepiscopum. Jam & Canonici eo proniores accessere ad Theodorici partes, quod is pleraque Oppida & castra post excessum Friderici Archiepiscopi occupasset, ex quibus vim & arma intentabat. Contra Wilhelmus Episcopus noster, non modo ad Sedem Apostolicam, atque ad unicum, verum, & indubitatum Pontificem Gregorium XII, sed & ad Generale Concilium, quod hoc anno Constantiæ cœptum erat, appellabat, criminique dabat, Theodorico Mörsano, quod auro eligentium suffragia occuparat, & per arma intentata se obtrusisset Episcopum. Hanc appellationem suam Wilhelmus palam Coloniæ ad valvas Ecclesiæ præfigi jussit. Quemadmodum hæc Gobelinus noster retulit, qua in re dispares ex partium studio, duo celebres Paderbornenses nostri scriptores Gobelinus & Theodoricus Niemius, uterque clarus Romæ in curia. Quem enim Gregorium XII Gobelinus vocat verum & indubitatum Pontificem, hunc Niemius appellat errorium Pontificem, & quem Niemius vocat Joannem Pontificem, hunc Gobelinus Joannem Bononiensem scribit, nullo veri Pontificis titulo dignatus. Id Gobelini nostri judicium probat Raynaldus in historia Ecclesiastica, cæterique meliores scriptores, a quibus Gregorius in fastis, & censu ligitimorum Pontificum retinetur.

Turbatur Diœcesis Paderborn ob rejectum Wilhelmum a sede Coloniensi.

Acriter simul *Wilhelmi* fratris sui causam defensionemque suscepit Adolphus Dux Montium, Ravensbergensis Comes; missisque Romam cum magno splendore ad Gregorium XII Pontificem Legatis, *Wilhelmi* electionem adversus Theodoricum confirmari petiit, atque ut cum studia Pontificum sibi adversabantur in demerendis Germanorum Principum animis, facile patrocinium Gregorii Pontificis impetravit, multoque æquius res agebatur in aula Gre-

Gregorii, quam Joannis Pontificis. Nam ut ex alio Joannis Pontificis decreto constat, aula illius Abbatis Abdinghoviani & Monachorum adversus Episcopum patrocinium suscepit, censuris etiam Episcopum perstringendo; qui tamen dissolutam Cœnobii disciplinam, ut supra retulimus, instaurandam susceperat; adeo quia Romæ omnia ex schismate perturbata erant, multa etiam in Germania turbari necesse fuit. Interim dum hæc Romæ disceptantur, inter utrumque electum Archiepiscopum, domi armis pugnatur, aliis per diœcesin Coloniensem pro Theodorico, aliis pro *W*ilhelmo Episcopo nostro arma suscipientibus, sed acerbior belli motus in ipsa Paderbornensi diœcesi. Nam postquam Roma a Joanne Pontifice literæ advenerunt, quibus Theodorico Mörsano Archiepiscopatus deferebatur, idque Paderbornæ cognitum fuit, cives & factiosi Canonici palam in partes Theodorici transiere, fœdereque cum Theodorico inito rebellionem adversus Wilhelmum Episcopum cœptavere. Constituerat Wilhelmus antequam Coloniam ad electionam iret, Vicarium Generalem in sacris, & judicem Ecclesiasticum; Duci deinde Bernardo Brunswicensi tradito castro Dringenbergico superioris diœcesis, & Bernardo de Horde ex castro novo inferioris diœcesis vicariam gubernationem commiserat; Lichtenoviæ præterea; & Cleinenbergæ Fridericus Driburgensis, Steinhemio Reinerus de Lippia equestris ordinis vir impositus erat. Hos omnes Wilhelmi Ministros, Capitulum & cives Paderbornenses per absentiam antistitis exauctoratos ejiciunt, totiusque diœcesis civilem administrationem detulere Bernardo Comiti Lippiensi, quem jam ante tutorem diœcesis adlegerant, omniaque tanquam ex sede vacante suo sibi imperio vendicarunt Canonici; inde vasalli a juramento Wilhelmi absoluti, ministeriales a fide abstracti, nobilium alii minis, alii promissis, in partem conspirationis traducti, Castrum Beverungenum ad Visurgim astu Dringenbergensium Oppidanorum interceptum, exturbato Brunswicensi Duce, utrique præfectus suarum impositus. Hunc in modum cætera oppida ad rebellionem concitata; ardebatque diœcesis intestinis turbis, deprædationibus, & castrorum oppugnationibus calamitosius, quam ab ullo extero hoste divexari posset, Pejora per hæc consilia agitata. De ipso Episcopo exauctorando, & in locum ejus Theodorico Mörsano subrogando. Tam ingrati & immemores omnium beneficiorum, quæ a *W*ilhelmo Episcopo acceperant. Reperio literas quibus Paderborna urbs. Præpositus, Decanus, & Capitulum Cathedrale. Bernardus nobilis de Lippia, Henricus Spiegel, ejus filius Joannes, & Joannes *W*estfal equites, Bernardus de Ascheburg, Joannes ejus filius, Albertus ab Haxthusen, Henricus Stapel, Oppidaque *W*arburgum, & Brakelena, ipso die Julianæ Virginis fœdus contra Wilhelmum Episcopum suum iniere. Contra, pro Wilhelmo Episcopo tuendo fœdus pepegere, *W*ilhelmus nobilis de Buren, Hermannus ab Horde, aliique e nobilitate viri, id quod festo Matthiæ juratum.

Observavit Gobelinus, quo die ex allato cognitoque decreto Joannis Pontificis Paderbornenses se Theodorico Mörsano per fœdus junxere, conspirando adversus antistitem suum, altera nocte, quæ in ultimum Augusti diem ibat, Paderbornam horribil tempestate concussam, interque continua tonitrua, incidens in turrim validissimo impetu fulmen duos grandes Basilicæ lapides ex angulis oppositos dejecisse ac in minuta frusta comminuisse, tanto fragore, quo sonitus campanarum abruptus, & qui pulsando funes trahebant, in terram prostrati sint; haud dissimilem tempestatem, fulminumque horrisonos jactus observarunt ad Theodorici Mörsani ingressum in urbem Paderbornensem, & ad postremum diem, quo e vita exiit; tanquam ad fatales civilium seditionum turbines & bellorum tempestates natus expeditusque fuerit Episcopus, quæ tempori memorabuntur.

Atrox tempestas Paderbornæ.

Fine dehinc anni Sigismundus Rex, una cum Barbara conjuge septus numeroso procerum comitatu ad Rhenum descendit, ac IV Novembris die Aquisgranum ingressus ad augustulem coronam ritu majorum accipiendam; quod eo potissimum consilio a Rege maturatum, ut majori auctoritate ac splendore Concilio Constantiensi interesse posset. Deduxere Regem septem Episcopi, Principes octo, decem ac centum Comites

Petrus a Beka in Aquis. c. 7. Gobel. ætat. 6. c. 94. Chr. Colon. Pontan. l. 8. Geldr. Chron. M. Belgii. Raynald. in histor. Ecclesiast.

Sigismundus Aquisgrani coronatur.

mites, sexcenti amplius equestres viri, sex millia selectorum militum; interque sacrorum præsules adfuere Wernerus Trevirensis & Theodoricus Coloniensis Archiepiscopi, Gregorius Pataviensis, Joannes Herbipolensis, Rabanus Spirensis, Joannes electus Leodiensis Episcopi. Multi præterea Principes, Rudolphus Dux Saxoniæ, Carolus Lotharingiæ Dux, Reinaldus Juliacensis & Geldriæ Dux, Fridericus Burgravius Norimbergensis, Adolphus Cliviæ, Guntherus Schwartzenburgi, Adolphus Nassoviæ, Emicho Leiningæ, Joannes Catzenelebochi, aliique quam plures Comites, in quorum corona, Sigismundo die VIII Novembris Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, solemnibus cæremoniis Imperiale diadema imposuit. Tradit Gobelinus noster, Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum, cum hæc perageret, nondum Episcopum consecratum fuisse, verum cum auctor Chronici Belgii scribat Theodoricum in ea celebritate primum Missæ sacrificium obtulisse, constat sacerdotio nimirum initiatum fuisse.

Sigismundus Aquisgrano Coloniam digressus magnificentissime a Clero populoque XVI Calend. Decembris excipitur. Perstitit ea in urbe per octiduum jus publice dicendo, jura imperialia elargiendo controversias decidendo; multumque laboravit, ut Wilhelmum Episcopum nostrum cum Theodorico Coloniensi Archiepiscopo componeret; sed ea causa jam ad Pontificis tribunal delata erat. Cæsar V. Calend. Decembris Colonia discedens, Constantiam ad Concilium properavit.

Acta & hist. Concilii Constant. Naucler. Generat. 48 Æneas Sylvius. Tritthem. in Chron. Initium Concilii Constantiensis.

Inchoatum per hæc erat Concilium Constantiense, ad quod Wilhelmus antistes provocaverat. Mense Augusto primus Constantiam accessit ad muniendam Concilio viam Jordanus Cardinalis Ostiensis. Deinde Joannes Pontifex, cum maximo Cardinalium & Præsulum comitatu per Veronensem & Tridentinum agrum transmissis Alpibus secutus, in pervigilio Simonis & Judæ Constantiam accessit, eoque die in vicino Cœnobio pernoctavit, ex quo mane a Clero totius urbis, & effusa obviam civium multitudine honorificentissime in urbem, & Episcopi palatium est introductus, multisque honorariis muneribus a Magistratu donatus. Monitus quidem a quibusdam, ne ipse ad Concilium accederet, fore enim, ut qui Pontifex accederet, privatus rediret. His ille spretis, satisque suis actus, Dominica ante festum D. Martini convocando, qui præsentes erant, Patriarchas, Archiepiscopos, Cardinales, & Episcopos, Concilii initium fecit.

Accessit subinde Sigismundus in pervigilio Nativitatis Christi secundo Rheno Uberlinga delatus, & magno Principum & procerum comitatu cinctus, Pontificique adventum suum denuncians, petiit ut sacrificium Missæ, quod nocte Natalis Christi apparabat Pontifex, ad suum accessum deferret; quod fecit, ut Pontifex præsente Cæsare Missam decantarit; in qua Sigismundus Diaconi habitu inductus Evangelium, cujus exordium, *Exiit edictum a Cæsare Augusto*, ipse cantu pronunciavit, Pontifice deinde cætera duo sacrificia cantante, solemnique ritu peragente.

Annus Christi 1415.

Sigismundi Cæsar. 6. Wilhelmi Ep. Pad. 15.

Acta & hist. Concilii. Naucler. Æneas Sylvius. Gobelin. Raynald. in hist. Ecclef. Acta Concilii Constantiensis.

Ad Pontificis ac Cæsaris præsentiam accessere sub exordia novi anni Ludovicus Comes Palatinus & Dux Bavariæ, Ludovicus Dux Silesiæ, quos ingens exinde Principum, Episcoporum, Abbatum, Præsulum & Oratorum, quos Reges & Principes miserant, multitudo secuta est. Cochlæus Patriarchas quatuor, Cardinales XXIX, Archiepiscopos XLVII, Episcopos CLX. Concilio interfuisse scribit; alii ducentorum quinquaginta Episcoporum numerum censent, quorum alii post alios accessere. Auctor est Gobelinus noster post adventum Sigismundi Cæsaris, & plurimos tractatus, Concilium in quatuor nationes fuisse divisum, quarum singulæ ex suis prælatum elegerint, quem præsidem Concilii dixerunt. Id licet Cardinalibus & Joanni Pontifici non adeo placuerit, optimum tamen fuit temperamentum concordiæ. Prima Patrum cura laborque fuit in Schismate extinguendo; qua tamen in re nunquam a Patribus laboratum, ut expenderent, cui ex tribus Pontificibus jus

potis-

potissimum deberetur, aut quis reliquis præferendus esset; id enim implicatissimum intelligebant negotium, quod vix exitum esset habiturum. Quapropter Patres in unum convertere curas, ut tres illi Pontifices Gregorius XII. Joannes XXIII. & Benedictus XIII, quisque jure suo decederet, aliusque verus Pontifex, de quo nulla dubitatio esse posset, deligeretur. Ac licet Joannes Pontifex synodum congregasset, seque Pontificatu cessurum promisisset, si idem facerent Gregorius & Benedictus, mutato tamen consilio, 20 die Martii clam Constantia discessit, conscensaque navi, ad oppidum Schaffhusium pervenit, ubi Friderici Misniæ Ducis, ut convenerat, patrocinio receptus est. Indigne id tulit Cæsar cum Concilii Patribus, eoque Austrium minis, armisque aggressus Pontificem Concilio reddi imperat. Quo comperto, Pontifex sub exitum Quadragesimæ Schaffhusio, Loffenbergam, atque inde Friburgum profugit. Dux Austriæ post hæc Cæsari & Concilio reconciliatus Joannem Pontificem reduxit. Captus mox Pontifex, & in Insula S. Marci prope Constantiam abreptus in custodiam, multisque criminibus accusatius, publica Concilii sententia a Pontificatus munere remotus. Moderate hæc tulit Pontifex, ac se ipsum postea. comprobata Concilii sententia, Pontificatu abdicavit. Inde Ludovico Comiti Palatino Bavariæ Duci traditus, a quo Manhemii reclusus triennium intra claustri parietes latuit.

Advenit interea Gregorii XII Legatus in Concilium, cujus Princeps Carolus Malatesta Provinciæ Romaniolæ gubernator; per hunc Pontifex, decreta se Concilii probare, ultroque pacis causa se Pontificatu abire denunciavit. Quæ lætis Sigismundi aliorumque animis accepta, quod jam unus Benedictus XIII in Hispania delitescens Pontifex expugnandus restaret.

Damnati Joannes Hus & Hieronymus Pragensis.

Per id tempus Wenceslaus Rex sollicitatus a Concilii Patribus misit Joannem Hus Constantiam, publica Sigismundi fide impetrata, commissaque est ejus causa doctissimis viris examinanda. Quod cum ille animadverteret, metu perculsus fugam tentavit, conscensoque rusticano curru, in quo stramine tectus latebat, e porta penetravit. Re detecta, Magistratus hominem e fuga retraxit, magnoque populi concursu produxit in forum; & cum denuo e media turba latibulum quæreret, raptus est in custodiam, Cœnobioque P. P. Prædicatorum inclusus. Is deinde productus in Concilium, atque, ut convictus erat, jussus est quadraginta Wiclefi & triginta suæ hæresis capita abjurare; id cum pertinax detrectaret, condemnatus Patrum judicio, honoreque sacerdotii spoliatus, ferialibus flammis exurrendus traditur.

Postulatus etiam a Concilio Hieronymus Pragensis Hussii socius, alter hæresis propugnator; & cum ille prius fidem publicam peteret, Concilium dedit, *salva tamen justitia*, quæ synodi sunt verba. Ergo Constantiam profectus, primo quidem palam hæreses abjuravit, & Catholicam fidem est professus; sed non multo post ad hæreses relapsus, damnatusque a Concilio, eodem, quo Hussius, altero anno ignis supplicio est affectus; uti hæc multis denarrant eorum temporum scriptores. Queruntur heterodoxi, Hussio & Hieronymo fidem ab Imperatore datam violasse Patres; sed immemores illi, Concilium esse supra Cæsarem, ac Hussium profugiendo excidisse jure, & Cæsaris privilegio; Hieronymus vero non nisi salva justitia admissus; quamvis ille aliquoties fugam tentarit, homo omnibus sceleribus coopertus; qui cum Laicus esset, ausus tamen sacerdotali habitu indutus sacrilege administrare divina, & Bohemiam, Poloniam, Moraviam, & Germaniam peragrando Wiclefi hæreses spargere, quas juvenis in Anglia hauserat.

Interea cœptæ Paderbornensium turbæ, majori, quam ante, seditione prorumpunt, Capitulo cum civibus ad Joannem Pontificem, Wilhelmo antistite ad Concilium provocante. Ac licet Bernardus Comes Lippiensis, quem factionis suæ ducem delegerant, ultimo die Januarii morte subtraheretur; nihilo tamen inde remissior civilis seditio; quod in ejus locum Capitulum, ac cives Paderbornenses delegerint sibi Theodoricum Môrsanum Coloniensem Archiepiscopum, prius æmulum in Coloniensi Archiepiscopatu, modo tutorem & diœcesis Administratorem,

torem, exauctorato Wilhelmo Episcopo suo. Hactenus Wilhelmus & Theodoricus æmuli pro Coloniensi Archiepiscopatu, modo etiam pro Paderbornensi. Et Theodoricus, ut Paderbornensium factionem aleret, submisit e ducatu Westphaliæ auxilia militaria; eoque animosius civium Paderbornensium causam sibi sumpsit, quod missa a Capitulo Paderbornensi, ad Joannem Pontificem legatione, Ecclesiam Paderbornensem Administratoris titulo hisce literis Friburgi ex fuga datis impetrasset.

Joannes Pont. Episcopatum Paderborn. confert Theodorico Archiepiscopo Coloniensi.

Joannes Episcopus, Servus servorum Dei, venerabili fratri Theodorico Archiepiscopo Coloniensi salutem. Romani Pontificis providentia circumspecta universis orbis Ecclesiis, quæ vacationis incommoda deplorare noscuntur, ut gubernatorum utilium fulciantur præsidio, prospicit diligenter, & venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, Episcopis, & cæterarum Ecclesiarum Prælatis, ut expensarum onera, quæ pro ipsorum statu, juxta cujuslibet dignitatem tenendo decentius, oportet assidue de necessitate subire facilius supportare valeant, libenter prout decet, & congruum est, de subventionis auxilio providet oportuno. Dudum siquidem Wilhelmo de Monte olim electo Paderburnensi regimini Paderburn. Ecclesiæ præsidente nos cupientes eidem Ecclesiæ, cum vacaret per Apostolicæ sedis providentiam, utilem & idoneam præsidere personam, provisionem ipsius Ecclesiæ ordinationi & dispositioni nostræ duximus ea vice specialiter reservandam, decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero dicta Ecclesia ex eo vacante, quod Angelus Corario *olim Gregorius* XII *in sua obedientia nominatus, eundem Wilhelmum de ipsa Ecclesia Paderbornensi ad Ecclesiam Coloniensem, tunc, ut dicebat, vacantem de facto transtulit, ipsumque eidem Ecclesiæ Colonien. præfecit in Archiepiscopum, & pastorem, similiter de facto eodem Wilhelmo translationem & præfectionem hujusmodi ratificante, & etiam approbante. Nos vacatione hujusmodi fide dignis relatibus intellecta, ad provisionem ipsius Ecclesiæ, de qua nullus præter nos hac vice se intromittere potuit, sive potest, reservatione & decreto obsistentibus supradictis, ne ipsa Ecclesia Paderburn. longæ vacationis exponeretur incommodis, paternis & sollicitis studiis post deliberationem, quam de præficiendo eidem Ecclesiæ Paderburn. personam utilem, & etiam fructuosam intra nos habuimus diligentem, demum ad te consideratis grandium virtutum meritis, quibus personam tuam, prout fide dignorum testimoniis accepimus, illarum largitor dominus multifariam insignivit, & quod tu, qui Ecclesiæ Colonien., tuæ curæ commissæ hactenus laudabiliter præfuisti, prout præsides de præsenti eidem Ecclesiæ Paderburn. esse poteris multipliciter fructuosus, convertimus oculos nostræ mentis. Intendentes igitur tam ipsi Ecclesiæ Paderburnensi de administratione secundum cor nostrum utili & idoneo, per quem circumspecte regi & salubriter gubernari valeat, quod etiam tibi, ut hujusmodi expensarum onera, quæ te jugiter subire oportet, supportare valeas, de alicujus subventionis auxilio providere, & præfatæ Ecclesiæ Paderbornensi, quamdiu vitam duxeris in humanis, auctoritate Apostolica, in Administratorem præficimus & pastorem, curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ Paderburnensis tibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, liberamque tibi tribuendo licentiam, possessionem ejusdem Ecclesiæ Paderburnensis capiendi. Ita quod liceat tibi hujusmodi administratione durante fructus, redditus, & proventus ejusdem Ecclesiæ libere percipere & habere, illosque in tuos, ac ejusdem Ecclesiæ Paderburnensis usus, & utilitatem convertere, & alias de illis disponere & ordinare, sicut veri Episcopi Paderburnenses, qui eidem Ecclesiæ Paderburnensi pro tempore præfuerunt, de illis disponere & ordinare potuerunt, seu etiam debuerunt, alienatione tamen quorumcunque bonorum immobilium, & pretiosorum mobilium ejusdem Ecclesiæ Paderburn. tibi penitus interdicta, firma spe fiduciaque conceptis, quod dirigente Domino actus tuos, præfata Ecclesia Paderburn. per tuæ industriæ, & circumspectionis studium fructuosum regetur utiliter, & prospere dirigetur, grataque in eisdem spiritualibus & temporalibus suscipiet incrementa. Quocirca fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus*

tenus imposterum tuis humeris onus curæ, & administrationis ejusdem Ecclesiæ Paderburnensis prompta devotione suscipiens curam, & administrationem prædictas, sic ex tunc studeas sollicite, fideliter, & prudenter, quod præfata Ecclesia Paderburn. gubernatori provido & fructuoso administratori gaudeat se commissam, tuque præter æternæ retributionis præmium nostram, & dictæ sedis benedictionem & gratiam exinde uberius consequi merearis. Datum Friburgi Constantiensis Diœcesis Id. Aprilis, Pontificatus nostri anno quinto.

Ac quamvis haud multo post Joannes Pontifex a Concilio exauctoratus in custodiam abriperetur, Mörsanus tamen ac factiosi, cassa ejus auctoritate fulti, omnia armis persequebantur; ausique etiam inter hæc cives Paderbornenses noctu erumpere ex urbe, & castrum Neuhusanum, Episcopi sedem, armata manu aggredi, valla perrumpere, & castri expugnationem tentare. Id licet non succederet, Hôrdio fortiter audaciam civium repellente, ipsi tamen post XXVI Junii multo, quam ante, furiosius eruptione facta, castri Neuhusani expugnationem aggressi; verum ut cœcus erat, civium more, impetus, cum clade repulsi sunt, cœsi octo civium occubuere, sauciati supra quadraginta; qua suorum jactura mulctati cum ignominia ad urbem rediere, neque ultra hostium arma experiri animus fuit.

Ad hos flagrantes rebellionis motus comprimendos, ulciscendosque, Wilhelmus antistes regressus a Rheno, implorataque Adolphi fratris Montium Ducis, & cæterorum consanguineorum, fœderatorumque Principum ope, certus erat diœcesin armata manu mense Septembri intrare, urbemque Paderbornensem subigere. Verum cum Brunswicenses Duces Bernardus & Henricus, prætereaque Hassiæ Landgravius copias suas ex fœdere promissisque non adducerent, expeditionem intermisit. Hinc quantum ante fama adventantis exercitus consternati Paderbornenses, tantum rebellionis animos erexere. Quapropter missis ad Theodoricum Morsanum Legatis, in diœcesin invitant, progressique obviam Administratorem Paderbornensem, uti id a Joanne Pontifice impetrasse diximus, recipiunt; quem deinde secundo Octobris die solemni inaugurationis ritu plausuque in urbem introducunt, unaque cives cum Capitulo juramentum fidei dicunt; vicissim Theodoricus Morsanus juramento se Paderbornensi Ecclesiæ in has leges obligavit.

Theodoricus Morsanus solenniter in urbem & Diœcesin Pad. admittitur. exauctorato Wilhelmo.

Redditus Episcopi Paderbornensis & Episcopalis mensæ non alienabo, sed integraliter conservabo, alienatos pro posse recuperabo, nec recuperatos alienabo. Item Præpositum, Decanum, & Capitulum, ac singulos de Capitulo & Ecclesiam Paderburnensem in jure suo, libertatibus & consuetudinibus licitis & honestis conservabo, & universa bona ad Capitulum & singulos Canonicos pertinentia sicuti mea conservabo & defensabo.

Item advocatiam Ecclesiæ non infeudabo, nec alienabo, sed liberam Ecclesiæ conservabo, quam advocatiam Capitulum thesauro Ecclesiæ comparavit.

Item castra, munitiones & Oppida, & omnes possessiones Ecclesiæ meæ Paderburn. non alienabo, sed integraliter conservabo, & alienata pro posse recuperabo. Omnia & singula supradicta ego Theodoricus Archiepiscopus Colon. Administrator & Pastor Ecclesiæ Paderburnensis libenter servabo, & Capitulo meo Paderbornensi servare promitto. Sic me Deus adjuvet & sancta Dei Evangelia. Datum sub sigillo meo secreto, Anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinto decimo, crastino Beati Remigii Episcopi.

Indignum ingratumque facinus exauctorati Episcopi & Principis sui, quem Gregorii Pontificis & Ruperti consanguinei Cæsaris auctoritate confirmatum noverant quique tam fortiter in decimum quintum annum diœcesin suam propugnarat: nec alia hujus mali origo & causa, quam quod Monachos & Clerum reformandum susciperet. Ea nimirum erant corrupti sæculi tempora, ut nec vitia cleri correctionem ab Episcopo, nec civium insolentia emendationem ferret amplius a Principe suo.

Et Mörsanus postquam abjecto Wilhelmi antistitis imperio plenam diœcesis administrationem adiit, castra & oppida superioris diœcesis in suam potesta-

testaetm redegit, postremumque etiam Bernardus Hördius castrum Neuhusanum sedem Episcopi, & cum eo inferiorem dioecesin Mörsano in manus tradidit; jamque toto principatu exclusus erat Wilhelmus, neque alius quam per arma & publicum Westphaliæ bellum reditus patebat. Non destitit interim Adolphus Montium Dux Wilhelmi frater Coloniensem dioecesin Westphaliæque ducatum continuis incursionibus bellisque fatigare. At quo malo suo Paderbornenses Mörsanum pro Episcopo suo delegerint, calamitosa Mörsani hujus tempora enarranda docebunt. Nec prodigia denuo defuere, quæ hæc præmonerent. Nam quo tempore hæc rebellionis consilia agitabantur Paderbornæ inter factiosos, mense Julio rursum insolita & horribilis tempestas urbem Paderbornensem agrosque circumpositos concussit; turbine enim ventorum turris & Basilica templumque forense tectis suis nudata sunt, disjectæque tegulæ & trabes ad milliaris spatium per aëra: civium in urbe domus aliæ laceratæ, aliæ funditus eversæ; nulla sine pernicie sua fuit. Grandine præterea, quæ alibi frusta glaciei ad pedis longitudinem excussit, omnes circum fruges in agris obtritæ. Haud dissimilis tempestas altam templi turrim Warburgi fulmine incendit, & disjecit, Oppidumque conspirationi obnoxium magnis ædium damnis affecit. Quæ etsi alii naturalibus elementorum causis adscripserint, non tamen defuere, qui cum Gobelino ad irati numinis indicia & fatalis hujus Administratoris præsagia retulerunt.

Horrenda tempestas Paderbornæ & Warburgi.

Per id tempus nova hæresis, quæ Flagellantium sectam resuscitare profitebatur, per Misniam spargi cœpit, sedemque fixit in Oppido Sangerhusano, duce sibi delecto Conrado Fabro, homine plebeio & scelerato. Horum impia & nefanda doctrina erat, abrogatum jam esse a Deo sacerdotium Evangelicum; in Sacramento altaris nec verum corpus Christi, nec verum Deum esse: nullam esse peccatorum remissionem a Sacerdotibus factam, quæ sola flagellatione impetretur: vana esse, quæ de jejuniis, purgatorio, indulgentiis, cultu Sanctorum, & imaginum hactenus credita sint: præter Natalem Christi & diem Dominicam nullos alios festos dies colendos; & quæ hujusmodi multa fanatici illi homines disseminabant. Quare instituta accusatione comprehensi, & in Oppido Sangerhusano in rogum conjecti sunt.

Nova Secta in Misnia exorta damnatur. *Gobelin. æt. 6. c. 93. Chron. M. Belgii.*

Annus Christi 1416.

Sigismundi Cæsar. 7. Wilhelmi Ep. Pad. 16. & ultimus. Theodorici Mörs. 1.

Acta & histor. Concil. Constant. aliique auctores supra adducti. Sigismundi Imp. acta pro pace Ecclesiæ conciliandа.

Procedebat jam in tertium annum felici successu, magnaque omnium Episcoporum concordia, Concilium Constantiense; exauctoratisque Joanne & Gregorio Pontificibus, restabat ad pacem Ecclesiæ expugnandus Benedictus XIII in Hispania Pontifex. Is licet multum sollicitatus per Legatos a Concilio in Hispaniam missos, pertinacissime tamen perstabat in Pontificatu suo retinendo, favore Ferdinandi Aragonum Regis, & procerum quorundam Hispanorum innixus. Quare rogatu Concilii Sigismundus Imperator, apud quem tum summa auctoritas, iter in Hispaniam suscepit, legationeque simul ad ceteros Reges perfunctus, Franciam, Angliam & magnam totius Europæ partem peragravit ad Principes cum Ecclesia reconciliandos: a Patribus interim Constantiæ in Concilio gnaviter constanterque per congressus sessionesque pertractata sunt ea, quæ ex bono Ecclesiæ poscebantur.

Tandem Sigismundus fine Autumni regressus ex Francia in Germaniam rediit, Leodiumque perlatus, Leodiensibus privilegia reddidit. Inde Aquisgranum digressus; ubi aliquamdiu moratus, lites & bella, quibus Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus cum Adolpho Montium Duce, & Wilhelmo fratre ac ceteris fœderatis commissus erat, non sine magno labore diremit; atque inde, ut hæc auctor Chronici Belgii retulit, Constantiam ad Concilium profectus rediit.

Fecit hæc Sigismundi Cæsaris auctoritas, ut post ejus discessum ex integro se Theodoricus Mörsanus, & Wilhelmus

Wilhelmus Ep. Pad. sponte Episcopatu abit, & sponsam ducit Theodorici neptem.

mus antistes noster inter se componerent, cederetque non modo Wilhelmus de jure, quod electione obtendebat in Archiepiscopatum Coloniensem, sed & Paderbornensem Episcopatum; quem Theodoricus Administratoris titulo a Capitulo & Joanne Pontifice obtinuerat, æmulo relinqueret. Quo enim se verteret Wilhelmus in has necessitatis angustias conjectus? qui Capituli & urbis conspiratione, atque æmuli potentia castris Oppidisque exutus, ejectusque erat extra diœcesin, nec nisi per incerta bellorum reditum sperare poterat. Cæsarem præterea sibi habebat adversum, ordines ab æmulo occupatos, Principes, qui magna polliciti erant, fluctuantes, pendentesque a Sigismundi Cæsaris auctoritate, pacem pro bello ubique ex voluntate Principum sollicitantis. Sed magnam hujus mali causam culpamque sibi dederat Wilhelmus, quod Episcopus consecratus non esset, consecrationemque in hunc annum distulerat, qui illi extremus a Pontifice præfinitus erat, alias aut in Episcopatu relinquendus, aut hic in alium ordinis veneratione & Apostolicæ Sedis provisu transferendus; ita vero qui nondum sacerdos affectabat Coloniensem, simul Paderbornensi Episcopatu excidit. Igitur ad alia consilia, quia nondum majoribus ordinibus initiatus erat, se vertit, Theodorici cumprimis Coloniensis Archiepiscopi hortatu callidaque persuasione. Is quia *W*ilhelmo sponsam Paderbornensem Ecclesiam præripuerat, neptem illi suam Alheidem, Nicolai Teclenburgensis Comitis filiam, natam ex sorore sua elegantem puellam offert sponsam, multaque præter dotem spondet; quibus captus Wilhelmus sponsam hanc commutat cum sponsa Ecclesiæ suæ. Nuptiæ XIX die Mensis Februarii Arensbergæ, præsente & procurante Archiepiscopo celebratæ. Ita amici intimi, qui tam infesti hactenus æmuli fuerant. Hunc in modum biennio post Joannes de Bavaria, postquam supra XX annos Leodiensem Episcopatum gessisset, renunciato Episcopatu, ex Pontificis dispensatione cum Antonii Limburgensis Ducis filia matrimonium iniit. Hæc tum tempora, hi mores erant, sæculi nimirum sensim in hæresis libertatem inclinantis, quæ ex Episcopis fecit maritos. Wilhelmus exinde, ut Ertwinus scribit, Comitatum Ravensbergensem paternæ hæreditatis partem sortitus, Ravensbergæ Paderbornensibus vicinæ consedit.

Cæterum *W*ilhelmus connubio quam Episcopatu felicior. Nam ex Teclenburgica suscepit Gerhardum filium, qui Adolpho patruo post anno 1434 sine liberis extincto successit hæres, præterque Montium Ducatum & Comitatum Ravensbergensem, adiit Ducatum Juliacensem & Geldriam, tenuitque deinde per Wilhelmum filium; cui quia unica tantum filia nata Maria hæres fuit, ea Joanni III Clivensi Duci denupta, omnes provincias in Clivensem familiam transtulit.

Bellum & deinde Pax inter Duces Brunswicenses, Comitem Ebersteinium & Abbatem Corbejensem.

Bellum præterea hoc anno ad Visurgim fuit, quo Bernardus & Henricus, Duces Brunswicenses & Lunenburgenses, commissi cum Eberstenio Comite, cujus castrum junctis popularium armis adorti; id vero cum juri & libertati Corbejensium derogaret, spopondere publicis tabulis uterque Ducum cum Ottone & Wilhelmo filio Theodorico Corbeiensium Abbati, & S. Vito, se non modo Beverungam Oppidum, castrumque Sulbecam, Leuteringam, Saltum Sollinganum, ceteraque bona & jura relicturos intacta, sed & patrocinium defensionemque Corbeiensium Huxtariæque Oppidi adversus Consanguineos Duces Brunswicenses suscepturos. Tabulæ hæ anno MCCCCXVI, 23 Julii post festum D. Margaretæ, Virginis & Martyris diem consignatæ. Utrumne castrum expugnatum, Comitesque e veteri possessione, depulsi sint ex annalibus incompertum habeo. Superstes interim claraque familia Eberstenioram Comitum ad nostram usque memoriam conspecta, modo cum Hojanorum, Sternebergensium, Swalenbergensium, Pirmontanorum, Oldenburgicorum Comitum ad Visurgim familiis extincta jacet.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER XVI.

THEODORICUS

COMES MÖRSANUS ARCHIEPISCOPUS COLONIENSIS ET XXXVI. TITULO ADMINISTRATORIS EPISCOPUS PADERBORN.

Posteaquam iis, quibus diximus artibus, Theodoricus Mörsanus, Coloniensis Archiepiscopus, *Wilhelmum* Antistitem nostrum ab Episcopatu Paderbornensi removisset; sine omni deinceps contentione in eas, quas juraverat leges, supra a nobis relatas, Episcopatum Paderbornensem anno superiori Administratoris titulo adiit. Primus ille, qui in hac celebri & vetusta a Caroli M. ævo Episcoporum sede proprium exclusit Episcopum, & præter Coloniensem, quam gerebat, amplissimam diœcesin, se huic quoque, ex dissidio Capituli & urbis, obtrusit Administratorem Episcopum: novo prorsus, qui posthæc frequentissimus invaluit, per Saxoniam titulo, & per id tempus fere tantum ab Ottone Monasteriensi Episcopo, eodemque Administratore Osnabrugensis Ecclesiæ usurpato. Nam cum duos Episcopatus gerere jura prohibeant, repertus est hic Administratoris titulus a Bonifacio VIII; sicut Coadjutoris titulus ab aliis Pontificibus approbatus: quo ob Ecclesiarum necessitatem, urgentesque causas, uni plures sunt permissi gubernandi Episcopatus. Quanquam multa hujusmodi vel temporum iniquitas, vel hæresis potentia (cui validiore præsidio obstruendum erat) vel Pontificum indulgentiæ expresserint. Si non sæpe

etiam

etiam dominandi ambitio, & familiæ amplificandæ stabiliendæque cupiditas intervenerit; cum vel unus Episcopatus per Saxoniam & Germaniam in illa diœcesium amplitudine angelicis etiam humeris formidandus sit. Sed hæc aliena ab hoc instituto scriptionis nostræ. Sane quo Successu, qua Capituli & ordinum pœnitentia, Administrator hic expeditus fuerit, satis ex iis, quæ relaturi sumus, constabit. Nam postquam diœcesin debitis gravare, castra & Oppida oppignorare, atque hunc ipsum Episcopatum in unum Ecclesiæ corpus cum Coloniensi Archiepiscopatu conjungere cœpit: tum primum didicere Paderbornenses, quo malo consilio Episcopum suum rejecissent, & hunc Administratorem subrogassent. Interea ille ingentibus animis utriusque Episcopatus gubernationem exorsus. Præsul literis apprime excultus, animo excelsus, liberalitate profusus, aulæ magnificentia supra ceteros sacri ordinis Archiepiscopos splendidus, magnæ auctoritatis apud Principes ac Cæsarem: ortus ex illustri Comitum Mörsensium familia; quorum Comitatus haud procul a Rheno situs, ex celebri castro, & Oppido Mœrs inter Reinberckam & Ordingam veterem Comitum sedem monstrat.

Annus Christi 1417.

Sed. vac. 3. Sigismundi Imp. 8. Theodorici Administratoris 2.

Annal. Col. Dissidium Theodorici Archiepisc. cum urbe Coloniensi. *Litera Kalenb. Archiv. Paderborn.*

Sub exordia Episcopatus sui Theodoricus collisus cum urbe Coloniensi, refricta veteri cicatrice vulnerum de jure vectigalium, tutela Judæorum cæterisque controversiis, quæ Archiepiscopis cum urbe fuerant; cœptumque a dissidiis procedi ad publicas hostilesque incursiones & agrorum damna. Id armatum dissidium in aliquot abhinc annos protractum, non sine alienis etiam gravibusque hujus Diœcesis impensis. Quam in rem Theodoricus multa cœpit oppignorare castra hujus diœcesis; interque alia hoc anno castrum Kalenbergam prope *W*arburgum Ravoni Pappenheimio, accepta certa pecuniæ summa, in pignus & feudum dedit. Qua super re literæ adsunt, Arensbergæ in arce ab ipso Theodorico Archiepiscopo & Capitulo post festum D. Ægidii consignatæ. Bonam præterea amicitiam cœpit Archiepiscopus colere cum Theodorico Corbeiensium Abbate; lustrataque ea parte diœcesis, in congressu mutuo Archiepiscopus & Abbas incolis Beverunganis potestatem fecere pagum suum firmare in Oppidum. Quam in rem civium jura & privilegia concessa exemptioque a tributis in decimum annum; quod interesset locum illum præmunire ad Visurgim; tametsi jam celebre illic castrum consisteret, Paderbornensium Episcoporum & Abbatum impensis, ut supra retulimus, constructum.

Litera Corbeienses. Beverunganis jura civitatis conceduntur.

Extrahebatur interea concilium Constantiense per frequentes & operosos Patrum congressus, multasque salutares constitutiones, in hunc quartum annum, qui sæculi hujus numerabatur decimus septimus. Interque cetera Abbates, Priores, & viri ex ordine D. Benedicti præstantissimi, qui cumprimis ex Moguntina Metropoli ad concilium accesserant (uti Gobelinus noster hæc perhibet) egere apud Episcopos & Patres de collapsa ordinis sui disciplina restauranda; idque eo constantius ab illis agitatum, quod scirent, Sigismundo Cæsari id cumprimis gratum fore, mallentque sui ordinis exemplo communem Ecclesiæ statum instaurare, & quæ de Cleri populique moribus agitabantur, prævertere. Quare inter Abbates ex Episcoporum assensu convenit, omnia Cœnobia Moguntinæ Metropolis reducere ad normam vigoremque disciplinæ, quæ a D. Benedicto antiquitus instituta esset. Eam in rem viri religione & doctrina præstantes constituti sunt, qui cum plena potestate per provincias missi, munus illud exequerentur; sicuti & anno proximo Paderbornam accessisse referemus, a quibus Abdinghovianum Monasterium tandem in pristinam formam compositum est. Hinc mirari subit Calvisium ex Langio scribere, Patres concilii Constantiensis, cum præ otio non haberent, quæ tractarent, inquisivisse, quantus per Europam Cœnobiorum Benedictinorum esset numerus, repertaque esse supra quindecim millia ac centum Cœnobia, in quibus plus quam centena & vicena millia

Patres Benedictini in Concilio Constantiensi urgent Ordinis reformationem.

millia Monachorum viverent; ex eoque ordine plus quam triginta millia Divorum fastis adscripta esse. Quæ sane investigatio, si quidem facta, non otiosorum Patrum occupatio fuit, sed hortamentum, ut sanctissimum & fulgentissimum hunc ordinem ad primum florem revocarent. Vergente jam in Autumni exitum anno, postquam Benedicto XIII Pontificatus a concilio abrogatus, Cæsar cum Germanica natione prius urgebat Ecclesiæ ordines formari in melius: id cum cæteræ nationes abnuerent, vellentque prius Pontificem eligi, cujus auctoritate reformatio robur haberet; Cæsare assentiente, inclinatisque omnium animis ad Pontificem eligendum, Cardinales cum triginta spectatissimis viris, ex universis nationibus delectis, conclave sunt ingressi; latisque suffragiis, Odonem columnam Cardinalem S. Georgii concordibus animis Pontificem dixere; qui Martini V. nomen, quod festo D. Martini die electus esset, assumpsit. Qua super re inter cæteros Baptista Fulgosius, *cum diuturno schismate*, inquit, *discissa esset Christi tunica, in Constantiensi Concilio, ubi Cardinalium numerus duos & triginta superabat, abdicatis Pontificatu Joanne, Gregorio, atque Benedicto, miro omnium consensu Pontifex creatus fuit, atque ex Ottone, qui gente Columna ortus erat, Martinus quintus appellatus est, Unum namque illum ob singularem virtutem, bonitatem, atque doctrinam tanto honore dignum duxerant, neque ipsorum suffragiis, sed Deo electum deferebant.* Quippe qui in Concilio Constantiensi inter omnes Cardinales maxime aspectabilis, cum multis inter partes altercationibus ageretur, ipse medias semper partes singulari prudentia amplexus est, id unum semper dicere solitus: *Diligite justitiam, qui judicatis terram.* Electione hujus Pontificis vulgata, omnia Europæ regna, ac postremo etiam Hispania, abjurato Benedicto XIII, quem hactenus coluerat, in concordiam sub capite venit; redditaque est Christianæ Reipub. post fœdum tandem schisma pax, & tranquillitas; una peninsula excepta, in quam se Benedictus obstinatissimo in retinendo Pontificatu animo cœpit. Nec multo post accessere Græcorum Imperatoris Legati ad Pontificem, ultro se ad concordiam cum Latina Ecclesia offerendo. Sane vero quantum omnes hæreses antiquæ & recentes, quæ cum Wicleffistis, Hussitis, cæterisque invaluere, laborarunt in Monarchia & Hierarchia Ecclesiæ convellenda: tantum semper Catholici contenderunt, ut sub uno rectore & capite Ecclesiam & Christi instituta, Petro ejusque Successoribus tradita, conservarent; quod in suprema illa auctoritate firmissimum præsidium, & divinum sit vinculum, quo tot diversæ per orbem Christianum nationes in una religione continentur.

Unanimi omnium consensu in Pontificem eligitur Odo de Columna, Martinus V. dictus.

Cæterum dum hoc anno Sigismundus Imperator in Concilio versaretur, Amadæum Sabaudiæ, & Adolphum Cliviæ Comites, 28 Aprilis, festo nimirum Vitalis M. die, amplioribus honoribus extulit, & Duces Imperii solemni ritu creavit: sicuti jam ante, 18 Aprilis hujus anni, Friderico Norimbergensi Burggravio Marchionatum Brandeburgensem, acceptis quatuor centenis aureorum milibus, vendidit, collata simul Electoris dignitate; ea tamen lege, ut si filius Imperatori nasceretur, eadem pecuniæ summa utramque dignitatem redimi sineret. Erat is Friderici V Burggravii filius, nepos vero Friderici IV, quem Rudolphus Cæsar Noricis Burggravium primo dederat; ab eo deinceps Electoris dignitas in hanc Brandeburgensium familiam est invecta.

Nauclerus Trithem. ad an. 1415. Teschemach part. 2. fol. 256 Histor. Brandenb.

Sigismundus Imp. Comites, Clivensem, & Sabaudum, Duces creat; & Fridericum Norimberg. Burggravium Electorem & Marchionem Brandenburg. dicit.

Annus Christi 1418.

Martini V. Pont. 1. Sigismundi Imp. 9. Theodorici Administratoris 3.

Finis Concilio Constantiensi imponitur.

Anno hoc prænominato Constantiense Concilium, omnibus denique agitatis absolutisque, feliciter 22 Aprilis ad metam pervenit. Id, licet in numerum Generalium Conciliorum veniat, non prius tamen plenam auctoritatem obtinuit, quam Martinus Pontifex legeretur. Quapropter, quæ sessionibus ultimis sunt comprehensa, quæque Martinus postea rata legitimaque scivit, ea demum omnia sancta veneratur amplectiturque Ecclesia. Hinc & iis, quæ

supe-

superioribus congressibus Pontificis dignitatem oppugnant, post in Florentino & Lateranensi Concilio derogatum est. Pontifex exinde in Italiam discessit. Imperator postquam ob supplicium Joannis Hussi & Hieronymi Pragensis Bohemos in furorem agi, & in omnia sacra desævire didicit, Wenceslao fratre ac Rege nihil per ignaviam obmovente; literis ad Ordines Bohemiæ datis, ad saniorem eos mentem revocare studuit. Sed levibus his lentisque remediis hæresi armandi se spatium animosque dedit; quando jam in locum Hussi novus hæresis incentor ac Dux Joannes quidam sacerdos, Præmonstratensis ordinis desertor, homo ad omne scelus audax, se obtulerat, concitando populum concionibus, Eucharistiam per plateas ab una æde sacra in aliam deportando, alias atque alias impensius a Wenceslao Rege Ecclesias postulando. Jamque per Moraviam adeo se diffuderant, ut publicis literis, a proceribus ac nobilibus subsignatis, libertatem suæ sectæ a Sigismundo Imperatore peterent. Ac nihil propius erat, quam ut virus per Thuringiam, Misniam, & Saxoniam eadem contagione proferrent. Tanta erat in Clero & populo ubique morum corruptio.

Invalescit Hæresis Hussitarum

Interim quæ supra in Concilio constituta diximus de Monasteriis D. Benedicti in meliorem disciplinæ ordinem redegendis, ea hoc anno initium habuere. Convenere enim Moguntiæ Abbas Fuldensis, Campidonensis, Augustanus, aliique, qui a Concilio Præsides hujus salutaris operis nominati erant. Habuit is labor apud alios fructum, apud alios magna impedimenta: Paderbornæ certe feliciter successit.

Nam postquam quarto die Februarii accessere Paderbornam duo viri religione & doctrina præstantes, Monachi e Cluniacensi Monasterio, ex quo olim a Meinwerco evocati traductique erant primi Abdinghoviani Monasterii coloni, secumque deferrent literas Apostolicas; Sigismundi Cæsaris, & Abbatis Cluniacensis, eas Abbati & Monachis exhibuere, simul indicando, qua auctoritate adessent, & qua mente Monasterium ad normam a D. Benedicto præscriptam, & a Cluniacensibus in hunc diem servatam, formare sibi in mandatis esset. Quæ si minus admittere vellent, scirent se Ecclesiæ pœnis & censuris perstringendos. Ad quæ cum se Abbas & Monachi obsequentes ostenderent, in hasce leges adstrinxere: *Vitam cumprimis ad tria ordinis solemnia vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ quam sanctissime conforment, neque ulli fas sit quicquam proprii habere; omnes in uno triclinio cibum capiant: nulli permissum sit carnibus vesci, præterquam infirmis; silentio singuli vacent; cellæ fenestras vimineis cratibus intextas habeant, & vestitus sine linea tela sit; nulla deinceps mulier intra septa claustri admittatur.* Hæc, quantumvis sibi displicere ostenderent, postquam tamen auctoritate Pontificis, & Cæsaris fuere proposita, Abbas & Monachi recepere. Ac mirum, inquit Gobelinus, nullum vel e Clero, vel civibus, vel militaribus repertum esse, qui vel nutu se duobus istis extraneis Monachis opponeret. Et quanta tamen ante rebellione totus prope clerus, urbs, & nobilitas se Wilhelmo Antistiti suo objecerat, ne dissolutum illud Monasterium in ordinem redigeret? seu nunc illi dissimulanter hæc ad tempus admiserint, seu ad Priorem postea laxitatem redierint. Sane ut diximus, Abbas, omnium harum turbarum auctor, quarto abhinc mense, undecima videlicet Junii, acerbis colicæ & calculi doloribus absumptus, sine perceptis sacramentis excessit e vita.

Reformatur Cœnobium Abdinckhovianum.

Tumultuantibus per hæc Coloniensibus, Theodorico Archiepiscopo, Administratori nostro, gravius bellum fuit; ad quod Joannes Moguntinus, & Wernerus Trevirensis, Archiepiscopi, aliique Principes armati convenere: offensi nimirum immodica Agrippinensium civium libertate, qua præterfluentem urbi Rhenum, defixis in altum palis, commeantibus navibus ultro citroque interclusserant. Scripto igitur exercitu, copiæ navibus impositæ sunt; revulsisque palis, primum navigandi libertas reddita est: urbs deinde in alterum annum fatigata agrorum incursionibus & civium spoliis; donec Otto Trevirorum Archiepiscopus, Werneri Successor, Coloniam ingressus, cives cum Archiepiscopo suo pace, licet haud diuturna, componeret.

Chron. Col. Brevver. l. 18. annal. Bellum Theodorici Archiep. cum urbe Coloniensi.

Gobelinus Mala Dioecesis Pad. administratio.

Id vero civile bellum dum Theodoricum Administratorem nostrum absentem distrinxit ad Rhenum, non defuere ex vicinis tumultuarii homines, qui dioecesin quotidianis rapinis & incursionibus divexarent. Quæ tanto etiam acerbius ab ordinibus sunt accepta, quod Morsanum secundis tantum curis hanc dioecesin cernerent suscepisse regendam, & tanquam in supplementum, ubi opus esset, Coloniensibus seposuisse. Hinc sensim pœnitentia subiit multorum animos, ac tum primum advertere cœperunt, quam pravo consilio Wilhelmum proprium suum Episcopum abjecissent; eoque redacti sunt, ut ejus patrocinium adversus prædones implorare necesse habuerint. Quæ mala cum quot annis invalescerent, Gobelinus etiam, tædio rerum tam perturbate succedentium, calamum se historiæ pertexendæ hoc anno posuisse scribit. Hic vero nobilis ille scriptor, quem non tam ab eruditione & multo scriptionis labore, quam a religione & fervento studio in reducendis Cleri & Monachorum moribus ad veterem disciplinam, vita factaque commendant.

Gobelini brevis vitæ epitome.

Natus fuit Gobelinus (ut hæc compendio hic repetam) in Westphalia anno Christi 1358, quamvis natalis locus incompertus. A primis annis literis operam dedit inter suos; inde in Italiam profectus, ætatem politioris literaturæ, tum juris Canonici studiis præclare excoluit; versatusque posthæc est cum Theodorico Niemio populari suo multos annos in curia Romana, Pontificibus, Cardinalibus & Episcopis familiaris; quorum beneficio aditum habuit ad Sacerdotium, quo anno Christi 1386 initiatus fuit. Perlustrata Italia, regressus in patriam, primum Rector Capellæ Ss. Trinitatis Paderbornensi in urbe fuit; deinde concionem in templo forensi dixit: quo in munere, cum iniqua adversus libertatem Ecclesiasticam plebiscita perstringeret, & a Wilhelmo Episcopo judex rerum Ecclesiasticarum delectus, Cleri & Cœnobii Abdinghoviani emendationem urgeret, communem cum Episcopo invidiam contraxit; multisque injuriis tractatus, Bilfeldiam secessit, translato secum Bilfeldiam judicio. Ea simul in urbe Decanus Collegii factus, vixit cum Wilhelmo adhuc anno 1416 Decanus, ætate prope sexagenarius. Tandem negotiorum publicorum & humanarum rerum pertæsus, ut Meibomius perhibet (quod ab hoc anno factum fuisse necesse est) ad Bodecense Cœnobium secessit; in quo reliquam vitæ partem inter religiosos sanctæque vitæ sacerdotes exegit. Pertexuit historiam ab orbe condito per VI ætates divisam, & ad hunc annum Christi MCCCCXVIII deductam. Quod opus Cosmodromium inscripsit, a multis viris eruditis dilaudatum; nec immerito. Quippe qui res Westphaliæ ab aliis prætermissas diligenter in literas retulit. Cœpit Bonifacio IX Pontifice opus, absolvitque Martino V Pontifice, anno ejus primo, qui Christi erat 1418.

Libro de vita. Joannis Pontificis. Gerhardus Vossius de Histor. latin Meibom. in præfat. ad vitam Joannis Pontificis a Niemio scriptam.

Compendium vitæ Theodorici a Niem, Scriptoris Dioecesis Paderb.

Fabritius lib. 1. Orig. Saxon. Crantz. lib. 10 Metrop. c. 42.

Vixit ad id tempus una cum Gobelino Theodoricus a Niem, alter Paderbornensis scriptor; uti ex iis constat, quæ de Concilii Constantiensis exordiis tradit. Patria illi Oppidum Niehemium fuit in dioecesi Paderbornensi haud incelebre, ubi honestis parentibus genitus; uti præter Meibomium ipsi Paderbornenses scripto suo ad Martinum Pontificem eum inter illustres suæ dioecesis viros numerant, Oppido Niehemio oriundum; falliturque Fabritius, qui Magdenburgensem scribit; aut qui equestri Niemiorum familia apud Osnabrugenses ortum volunt. Literis domi excultus, in Italiam profectus est, supra quadraginta septem annos in curia Romana sub quinque Pontificibus, Gregorio XI, Urbano VI, Bonifacio IX, Innocentio VII & Gregorio XII versatus, sicuti id de se scribit. Ac primum ob doctrinæ præstantiam in Collegium Abbreviatorum, qui & scribæ & Secretarii Pontificis appellantur, receptus, Legatisque additus, Græciam aliquando etiam perlustravit, quod ex scriptis quoque ejus colligi volunt. Ex privato isto munere, & Lucensis Ecclesiæ sacerdote, ob sacræ scripturæ & legum peritiam, a Bonifacio IX, ut Crantzius tradit, Verdensis Ecclesiæ Episcopus subrogatus est in locum Ottonis Brunswicensis, postquam ille ad Archiepiscopatum Bremensem transierat. Verum dioecesin ingressus, reperit eam Theodoricus multis bonis spoliatam, arcemque adeo Rodenburgam ab Ottone antecessore retineri; quam cum ille, lite in Romano judicio intenta, repeteret, multosque simul agendi importunitate offenderet; rogatu Verdensium, a Bonifacio ad Camera-

 racen-

racensem Episcopatum translatus est; eique in Verdensi Episcopatu successit Conradus de Vechta, Westphalus itidem, & sacrorum canonum Doctor, is qui post ad Pragensem Archiepiscopatum provectus, in Hussitarum partes hæresinque transiit. Hæc Crantzius & Bruschius de Theodorico perscripsere; ac tametsi ab his ordine in fastis Episcoporum Verdensium collocetur; inter electos tamen potius Episcopos, quam confirmatos possessoresque diœcesis numerandus est. In scripto vero Paderbornensium ad Martinum Pontificem inter claros quidem hujus diœcesis viros prædicatur, nulla tamen Episcopatus ejus facta mentione; & nos tabulas producemus, quibus inter privatos etiam subscripsit; minus certo ad Cameracensem Episcopatum pervenerit, quod in fastis eorum Episcoporum nullibi proditus repeiatur. Quare Romæ inter eruditos ejus sæculi viros privatam semper vitam coluisse dixerim, ubi historiam annorum XXXVIII libris quatuor complexus est; quorum tres priores sunt de schismate eorum temporum: quartus Nemius unionis inscribitur: his quintus accessit de vita Joannis XXIII Pontificis. Acerbus scriptor in Pontificem, & Romanorum moribus exagitandis; quales plerumque esse solent, qui vel cum Platina læsi, vel speratis honoribus potiti non sunt.

Crantz. lib. 10. Metrop. c. 42. Bruschius catal. Episcop. Verden. Litera Paderborn.

Sub anni hujus tempus, quo Concilium Constantiense finitum est, haud levi procella agitati Regulares Clerici, qui secundum D. Augustini institutum vitam in communi societate viventium amplexi erant, & jam ab aliquot annis magno Germaniæ bono florere cœperant. Ausus quippe Matthæus Grabbo Razeburgensis, e Prædicatorum familia Theologiæ professor, librum a se conscriptum spargere in vulgus, quo contendebat fas non esse ulli extra Mendicantium ordines amplecti aliquod vitæ institutum, in quo palam secundum Evangelica consilia paupertatem, castitatem, & obedientiam profiterentur. Is liber, tanquam classico inflato, multos adversarios concivit Clericis hisce ex Medicantium familiis, a quibus traducti oppugnatique. At postquam ea ad Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum delati fuere; convocavit ille in Concilium ex omnium facultatum Collegiis viros eruditos; quorum judicio cum institutum Clericorum magnopere probaretur, Archiepiscopus publicis etiam tabulis confirmavit. Hac Coloniensium sententia munitus Joannes Wallius Windeschemensis, Joannes Vossius Swollensis, & Henricus Ahusius Monasteriensis ad fontem salientem Collegii moderator, ad Concilium Constantiense profecti, Conciiii Patribus Grabbonis aliorumque insectationes exposuere; a quibus tres illi præstantes viri honorifice excepti, & publico etiam honore ad hospitium deducti sunt. Ubi vero Wallius causam suam publice peroravit in senatu Patrum, una omnium voce Clericorum institutum mirifice dilaudatum comprobatumque fuit; id quod a Martino Pontifice publico etiam diplomate privilegiorum, qualia cæteræ religiosorum familiæ habent, mirifice exornatum confirmatumque est. Famosus ille libellus postea Florentiæ publice coram Pontifice exustus, auctorque in carceres detrusus. Inde Canonici illi regulares, qui jam a Wilhelmo Episcopo nostro etiam in Bodecense Cœnobium traducti erant, multo latius se diffudere, & passim ab Episcopis ad formandum Clerum expeti cœpere.

Gelen. l. 3. Sacrar. Syntag. 39. Chron. Windesch. l. 1. c. 41. Exagitantur Clerici in communi viventes

Annus Christi 1419.

Martini V. Pont. 2. Sigismundi Imp. 10. Theodorici Admin. Pad. 4.

Subit annus procurrentis sæculi decimus nonus, qui Wenceslaum tandem, inertissimum & flagitiosissimum Bohemiæ Regem, die XVI Augusti sustulit e vita, ætatis quinquagesimo septimo, Regni Bohemici quinquagesimo quinto. Fatalem morbum contraxit ex Hussitarum dominatu & sævitia; nam cum videret eos jam armatos prorumpere, Ecclesias vi occupare, & Cœnobia spoliare, nec sibi Pragæ tutam esse vitam; in vicinam urbi arcem se recepit, opem Sigismundi fratris, amicorumque assidue implorans exspectansque. Ita vero postquam capitis & regni periculum adiit, evigilare cœpit, toties ante monitus, frustraque rogatus, ut religioni consuleret, & hæresin in fomite extingueret.

Æneas Sylvius. Histor. Bohem. Cochlæus lib. 4. Nauclerus Raynald. in histor. Ecclesiast.

Dubravius lib. 23. Cuspinian. Obitus Wenceslai Bohemiæ Reg & furor Hussitarum.

gueret. At ſero hæc agebantur, quod jam adulta hæreſis dominatu prævaleret. Ac licet Rex minas & necem ſeditioſis intentaret; illi tamen auſi in curiam prorumpere, & ſeptem ſenatores cum urbis judice e feneſtris præcipites dare, quos lanceis exceptos dirum in modum trucidavere, cæteris conſulibus civibusque fuga ſalutem quærentibus. Ad quod ſpectaculum ſtabat in foro Joannes Præmonſtratenſis ſacerdos, ſceleratus ordinis deſertor, & tuba ſeditioſorum; populoque ſacrum Chriſti corpus, quod confecerat, calicemque inter nefandum facinus ſanguinariis miniſtrabat. Audita hac Huſſitarum crudelitate, Wenceslaus Rex ira incandeſcens, correptusque paralyſi, intra decem & octo dies exſpiravit, fruſtra Sigismundi fratris & amicorum auxilia exſpectando. Miſerat quidem Sigismundus Imperator Rudolphum Saxoniæ Ducem in Bohemiam Legatum, qui ſeditioſos componeret ad concordiam; at hunc cum ferro nondum aggredi auderent, clam veneno ſuſtulerunt; Ipſe deinde Imperator, dum omiſſa in Bohemiam expeditione, arma in Turcam movet, Bohemiam & Ungariam ſimul amiſit. Ea cunctatione furioſius Huſſitæ debacchari in Catholicos, ſuppliciis ſævire in ſacerdotes & Monachos, Monaſteria religioſorum ordinum ſine diſcrimine ſpoliare, templa & arces occupare cœperunt. Furorem accenderat ſupplicium Joannis Huſſi & Hieronymi Pragenſis; quos quam cæco Martyrum honore celebrabant, tam inſana vindictæ & hæreſis conſpiratione ruebant in arma.

Crantzius l. 11. Saxon. c. 8. & 9. & lib. 10 Metrop. c. 46. Meibom. in hiſtor. Brunſvvic. annal. M. ſſ Hildesh. Dreſſer. in Saxon. Letznerus in mſſ. Reuſnerus in Stem. Hoja. Spangeberg. in Chron. Mansfeld.

Bellum Ducis Brunſwicenſis cum Joanne Hojano Ep. Hildeſienſi

Atrox hoc anno bellum exarſit inter Bernardum Ducem Brunſwicenſem, & Joannem Hojanum Hildeſienſem Epiſcopum, quem ex Paderbornenſi Eccleſia ad Hildeſienſem tranſiiſſe diximus. Crebra inter hos & hæreditaria diſſidia, ob præreptas præſtructasque ad confinia arces. Brunſwicenſi ſe in ſocietatem armorum junxere Wilhelmus Dux Lunenburgenſis, Joannes Epiſcopus Halberſtadienſis, Henricus Dux Sleswicenſis, ejusque frater Adolphus Marchio Brandeburgenſis: Hildeſienſi Epiſcopo ſubſidio venere Otto Epiſcopus Monaſterienſis cum Hojanis fratribus, Comes Holſteinius & Spiegelbergius, aliique proceres, quos magno numero e Weſtphalia adduxit Monaſterienſis Epiſcopus. Lite (quæ tamen non proditur) ſæpe in caſſum per arbitros tentata, res ad arma proceſſit, & poſt alternas agrorum vaſtationes, bis acri prælio, ſemel ad Oſterwicum; iterum ad Gronam ſeu Grondam conflictum. Victus Epiſcopus Hildeſienſis: capti ultra centum militaris ordinis viri, quos inter junior Dux Saxoniæ, Erici filius, Hildeſienſis Canonicus. Nec incruenta Brunſwicenſibus fuit pugna. Bellum hoc tandem Theodoricus Archiepiſcopus, Adminiſtratorque noſter, interpellatus arbiter, in eas, quas Crantzius indicat, leges feliciter compoſuit.

Prisca Monaſterii Bodecenſis privilegia & bona, jam ad Canonicos Regulares traducta, confirmantur a Theodorico Paderbornam inviſente.

Et hoc anno etiam Theodoricus Archiepiſcopus Paderbornam acceſſit; in eaque urbe, rogatu Wilhelmi de Monte, Comitis Ravensbergenſis, Canonicis Regularibus Monaſterii Bodecenſis priſca ejus loci privilegia bonaque, quæ Imadus olim Epiſcopus dederat, ea qua Virgines olim Monaſterium illud incolentes libertate obtinuerant, feſto Conceptionis B. Virginis inſtauravit. Id Wilhelmus eo impenſius ſollicitabat apud Archiepiſcopum, magnus ejus Monaſterii patronus; quod ejus auctoritate & ſalutari opera Monaſterium illud, remotis diſſolutæ vitæ Virginibus, ad religioſos viros traduxiſſet, videretque magno Eccleſiæ Paderbornenſis fructu, & illuſtri omnium virtutum exemplo præ cæteris efforeſcere. Juvabit nunc ipſas Archiepiſcopi tabulas, & cum his ſimul incluſas Imadi Epiſcopi noſtri literas producere, ad priſcam Epiſcoporum frugalitatem recognoſcendam.

Theodoricus Archiepiſcopus Colonienſis, & ſacri Imperii per Italiam Archicancellarius, & Adminiſtrator Eccleſiæ Paderbornenſis, Univerſis præſentia viſuris ſalutem in Domino ſempiternam. Quoniam petitio illuſtris Wilhelmi de Monte, Comitis de Ravensberg, affinis noſtri cariſſimi, nobis exhibita continebat, qualiter ipſe olim Electus Paderbor*nenſis Eccleſiam in villa Bodeken Paderbornenſis diœceſis tunc ſæcularem & deſolatam cauſa reformationis ipſius & divini cultus reſtaurationis in eadem ad Canonicos Regulares in ſtatum ſui ordinis transformandam cum omnibus juribus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis* & per-

& pertinentiis suis universis Capituli Paderbornensis *Ecclesiæ cum consensu transtulit, qui quidem Canonici Regulares dictam Ecclesiam Budicensem jam pro statu sui ordinis ex eleemosynis Christi fidelium magnis laboribus & expensis in magna parte reformarunt. Et ne eosdem Canonicos & Successores eorum prærogativa libertatis, qua ipsa Ecclesia fuerat ab antiquo decorata, imposterum fraudari contingat, eadem petitio subjungebat, ut nos auctoritate nostra ordinaria, qua in Ecclesia* Paderbornensi *prædicta fungimur, quoddam privilegium nobis exhibitum, impresso sigillo Episcopi* Paderbornensis, *ut apparebat, sigillatum, & ab ipso Episcopo Paderbornensi Abbatissæ & Ecclesiæ Budicensi prædictæ quondam concessum cum supplemento defectus, si quis forsan in sigilli diminutione, vel simili negligentia, seu simplicitate posset deprehendi, dignaremur confirmare, cujus quidem privilegii tenor sequitur in hæc verba. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus tam futuris quam præsentibus, qualiter Abbatissa de Bodiken ava cum consensu & laude totius Ecclesiæ & universæ familiæ per advocatum suum Henricum Comitem duas curtes, Quorsuithihusun & Luidwardeshusun, in pago Hassi sitas, sanctæ Paderburnensi Ecclesiæ in proprium tradidit, legavit, concessit scilicet cum omnibus jure sibi pertinentibus terris, territoriis, agris cultis & incultis, ædificiis, pratis, pascuis, molis, molendinis, mancipiis, nuptis & innuptis, silvis, viis & inviis, aquis aquarumque decursibus, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis. Unde Immadus Episcopus memor ejus servitii & devotionis quidquid ei de ipsa Ecclesia singulis annis erat dandum, eidem Abbatissæ suisque successoribus remisit in perpetuum, præter duo mare, quæ Erpo Comes habet in beneficium, confirmata super hac re hujusmodi constitutione, ut quotiens idem Episcopus, vel Successor ejus, ad præfatum venerit locum, nullum ibi exigant servitium, præter quod Heresien. Ecclesiæ more tres scilicet scutellæ cum ferculo & tres propinationes apportentur pro honore debito. Quod si ipse Episcopus, vel alius Successor ejus, hanc traditionem voluerit infringere, decem libras auri eidem persolvat Ecclesiæ; Abbatissa vero liberam habeat potestatem sua recipiendi, & quod voluerit inde faciendi. Hæc sunt mancipia ad præfatas curtes pertinentia, Meynza, Besecke, Luizo, Thiadburg, Meinza, Helmward, Rurhard, Werenburg, Eperstein. Nos igitur dignum abitrantes, ut libertatis & prærogativæ singularis testimonia locis divino cultui deditis concessa temporis diuturnitate non vilescant, & pius desiderii ipsius Comitis affinis nostri diœcesana quidem potestate progressus inviolabiliter perseveret effectus, privilegium supradictum pro Monasterio & Canonicis Regularibus antedictis auctoritate nostra ordinaria, qua in Ecclesia* Paderbornensi *fungimur, supradicta cum suis clausulis præsentibus confirmamus, omnem, quæ ex sigilli diminutione & styli, & circa datum ejus, simplicitate vel negligentia potest deprehendi, supplendo defectum. In cujus rei testimonium præsens scriptum sigilli nostri jussimus appensione muniri. Datum Paderbornæ. Anno Domini* MCCCCXIX, *ipso die Conceptionis B. Mariæ Virginis.*

Sustulit & hic annus, XXII Septembris, Joannem Nassovium, Moguntinum Archiepiscopum ac Metropolitanum nostrum, subrogato in ejus locum Conrado Reingravio Comite, viro priscæ religionis; perinde ut anno superiori in locum Werneri Trevirensis Archiepiscopi sublectus erat Otto Comes a Ziegenheim; integerrimus præsul, qui inter lacrymas ex præposito ad hanc dignitatem protractus erat. Magnum hi duo Archiepiscopi Germaniæ decus, & vacillantis religionis præsidium; quorum unicum geminumque studium fuit, prolapsam Cleri & Monachorum disciplinam ad priscam severitatis formam revocare.

Obitus Joannis Nassovii Archiep. Moguntini. *Serrar. lib. 5. hist. Mogunt. Trithem, in Chron. Spanheim. Bruschius in Metrop. Brovverus lib. 19. Annal. Trev Chron. Citicense.*

Annus Christi 1420.

Martini V. Pont. 3. Sigismundi Imp. 11. Theodorici Administ. Pad. 5.

Interquiescente per hæc Germania, omnem belli furorem Hussitarum Hæresis contraxit in Bohemiam. Quippe Wenceslao Rege extincto, Hussitæ sibi impietatis scelerumque ducem delegere Joannem Ziscam, hominem non modo

Hæresis Hussitarum promoven-

te Joanne Ziska, in Bohemia invalescit.

Æneas Sylvius in hist. Bohem. Cochlæus lib. 4. Dubrav. lib. 23. Naucl. gener. 48. Raynald. in histor. Eccles.

modo nobili genere ortum, & a puero in aula Regis enutritum, sed & bellicis artibus præliisque exercitatum; qui collecta seditiosorum hominum multitudine (quam brevi ad quadraginta armorum millia numeravit) regni dominatum arripuit, & ferro deinde flammaque per totam late Bohemiam grassatus fuit. Uti vero truculenta Hussitarum hæresi infectus erat, ita in sacras cum res tum personas furor ejus præcipue desæviit; nam postquam sacerdotes Catholicos ex templis Parochiarum, Monachos ex Cœnobiis, sacras Deo Virgines ex claustris ejecisset: templa Parochiarum Hussitarum præconibus tradidit; Cœnobia vero partim flammis absumpsit, partim vasta reliquit.

Sigismundus Catholicis succursurus in Bohemiam tendit.

Occurrere quidem his malis potuisset Sigismundus, si vel bellicis in expeditionibus felicior, vel in ferendis laboranti Bohemiæ suppetiis promptior fuisset. Sane quod vocatus non statim Pragam, ut sperabatur, sed Vratislaviam diverterit; & desperantes de salute fecit Christianos, & obstinatos in malo schismaticos. Movit interea tandem ex Silesia in Bohemiam, hostili Græcium & Cuthnam exercitu aggressus. Auctusque deinde copiis Marchionis Misniensis & Brandeburgensis, quibus & suas submisere Dux Saxoniæ & Austriæ Pragam obsedit. Quo tempore a Conrado Pragensi Archiepiscopo, post festum D. Jacobi, xxx videlicet Julii, in æde Metropolitica, quæ in arce sita erat, coronam regni Bohemiæ accepit. Erat vero hic Conradus, a quo Sigismundus Rex coronatus, gente Westphalus, ortus in oppido Vechta, juris Doctor, & Catholice adhuc eo tempore sentiens; postea vero ad Hussitarum hæreses prolapsus, novæque calixtinorum sectæ, quæ calicem sub altera specie urgebat, propugnator non infimus. Theodorico Niemio in Episcopatu Verdensi subrogatum tradit Crantzius & Bruschius. Verdensi relicta, adeptus est Cathedram Olomucensem; atque ab hac demum translatus fertur ad Archiepiscopatum Pragensem; eo certe indignior hoc honore, quo, ob emptam a Prædecessore suo Alberico hanc dignitatem, perditosque mores, ineptior. Probrum enimvero gentis Westphalicæ; homo vanus, stolidus, rerum sacrarum prodigus, & necromanticis etiam artibus infamis; at non diu superstes, sed tertio ab hinc anno infelici morte extinctus. Bruschius nobili genere, præfectoque Vechtensi ortum tradit; cui successerit Conradus Sultovius Lunenburgensis, sacrarum literarum Doctor, vir egregius, & Orator postea apud Pontificem Alberti Cæsaris, de quo tempore memorabitur. Quanquam, ut suspicor, multum hic vacillent fasti Verdenses, quos inter Saxonicos maxime jejunos turbatosque accepimus. Sed ad Sigismundum revertamur.

Rex Bohemiæ a Conrado Westphalo Archiep. Pragensi coronatur. Crantz. l 10. Metrop. c. 42. Brusch. in Catal. Episc. Verd.

Sigismundus obsidionem Pragæ solvit.

Is postquam per sex hebdomadas Pragam obsedisset, soluta obsidione, rebusque improspere gestis, e Bohemia discessit. Culpæque datum, quod D. Wenceslai tumbam, ex puro auro conflatam, gazamque sacram in stipendium militum converterit, pollicitus se refecto ærario omnia redditurum. Tum vero Zisca, Brodam, Nymburgum, Cuthnam, Coloniam, cæterasque urbes subigere: Ecclesiasticos viros, qui sceleri suo adversabantur, per supplicia e medio tollere: thesauros Ecclesiarum rapere: militem prædis inflammare, & regnum sui juris facere, hæresique in spolium dare.

Zisca sacra profanaque vastat.

Martinus Pont. Germaniæ proceres ad bellum sacrum invitat.

Quæ postquam ad Martinum Pontificem relata sunt, sacrum ille bellum hoc anno indixit, invitando sub signo crucis ad militiam. Ejus rei gratia missus in Germaniam Henricus Vinconiensis e regia Anglorum stirpe Cardinalis. Cujus hortatu Theodoricus Coloniensis, Conradus Moguntinus, Otto Trevirensis, Guntherus Magdenburgensis, Archiepiscopi, Joannes Heinsbergius Leodiensis Episcopus, aliique præsules & Principes una cum Ludovico Palatino nomen sacræ militiæ dedere; quibus se multæ Imperatoris urbes junxere; ultroque Sigismundo militem ære suo scriptum obtulere.

Theodoricus Ep. sacerdotium in oppido Brakelensi fundatum approbat.

Inter hæc Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis, pro Administratoris & Episcopi munere, transgressus hoc anno e Westphaliæ Ducatu in Paderbornensem diœcesin, multa utiliter ordinavit. Interque cætera sacerdotium, quod pia liberalitate patronorum conditum erat in civitate Brackelensi;

erecto

erecto ad id altari, in honorem SS. Trinitatis & D. Thomæ in pervigilio Ascensionis Pontificali auctoritate ratum habuit. Qua super re tabulæ extant, quibus magnopere dilaudat eorum pietatem, qui ejusmodi dotationes faciunt ad sacrificia & preces pro defunctis parentum, & majorum animis sublevandis. Ac nescio an ullum diœcesis nostræ Oppidum sit ejusmodi sacerdotiis largius dotatum: aut ullum etiam postea Lutheri hæresi pertinacius inhæserit, omniaque inverterit. Tam cito degeneravere per hæresin piorum parentum improbi filii.

Annus Christi 1421.

Martini V. Pont. 4. Sigismundi Cæsaris 12. Theodorici Administratoris Pad. 6.

*Chron. M. Belgii. Raynald. in hist. Eccles. * al. Blandonem. Æneas Sylvius. Cochlaus Naucler. gener. 48.* Bohemia diversis hæresium sectis affligitur & turbatur.

Bohemia dehinc in extremum exitium vergente, non destitit Martinus Pontifex Germanos hortari ad expeditionem sacram maturandam. Quam in rem consequente hoc anno alterum Legatum, Cardinalem * Brandam, misit ad Germaniæ Principes, qui cruce signatorum exercitus ad signa Sigismundi Cæsaris colligeret. Quippe Bohemia non modo armis Ziscæ furentis Ducis, sed etiam diversis sectis lacerata pessum ibat. Harum Princeps erat Thaboritarum, sic dicta ab arce, quam Zisca in alto & prærupto monte exstruxerat, ac Thabor appellabat; tanquam cum tribus Apostolis illic legem novam a Christo accepisset propagandam. Altera Hussitarum secta erat Orebitarum, quæ sibi Moysis instar legem in monte Oreb datam gloriabatur. Ea secta auctore Moravo quodam Sacerdote conflata, Græcenses vicinasque regiones multis cladibus afficiebat, crudelitate Thaboritarum detestabilior; quod catholicos Sacerdotes aut flammis cremaret, aut nudos rigente hyeme sub glacie præfocaret, aut ex sectis virilibus projiceret in cœnum. Tertia Adamitarum erat, a Picardo Gallo, homine flagitiosissimo, introducta in Bohemiam; qui postquam brevi magnam virorum & mulierum turbam contraxerat; prostrato omni pudore, nudos & promiscua libidine viventes produxit in publicum. Hanc sectam, quod ipsos Hussitas puderet, Zisca impetu facto delevit.

Emersit per hæc quarta secta Calixtinorum, quæ inter Catholicos & Hussitas mediam quandam viam ingressa, Euchariſtiam non modo sub specie panis, sed & vini ex calice populo præbendam contendebat; eoque sequaces Calixtini & Pragenses appellati; quod Pragæ in pseudo synodo hæc hæresis VII Junii a Conrado Westphalo approbata esset. De cætero hi sectatores præsentem Christum in Eucharistia, sex alia cum Catholicis Sacramenta, vetus & novum testamentum, Apostolicum symbolum, Nicænum concilium, & cætera primæ Ecclesiæ dogmata se recipere asserebant. Quam plausibilis hæc secta apud populum & proceres, tam composita erat ad fallendos Catholicos, tanquam in nullo præter communionem sub utraque specie dissiderent, cum tamen multa alia simul Hussitarum dogmata profiterentur. Re autem ipsa Bohemia in multas discrepantes fœdasque sectas divisa erat: ut in omni hæresi compertum, postquam semel a Catholica Ecclesia descissum est.

Raynaldus in histor. Eccles. Monstrelet. Chron. M. Belgii. Chr. Trem. Aeneas Sylvius. Langius in Chron. Citicense. Histor. Thuring. Spangeberg. Hussitarum cædes: Ziscæ labores bellici.

Magno interea apparatu contrahebatur exercitus tam e superiori, quam inferiori Germania, Belgio, Hollandia, Hannonia, multæque Imperiales urbes submittebant suas cohortes; quas inter Tremonia ære suo scriptum militem expediit. Prævererunt hanc expeditionem Fridericus & Wilhelmus, Misniæ Marchiones, qui cum valido exercitu Bohemiam ingressi, facta ad Bruxiam congressione, duo millia Hussitarum trucidavere, captaque Bruxia, nullo sexus discrimine, sævierunt in Hussitas. Nihil his dejectus Zisca, Cuthnam expugnat; unde ad Rabi obsidionem digressus; ad quam sagittæ ictu alterum quoque oculum amisit. Nec tamen Castrenses ob id labores deseruit; sed licet exinde utroque oculo captus, in prælia tamen se duci jussit, ex quibus multas etiam victorias retulit. Tanta hæresis erat pertinacia, & rabies; quæ & fœminas armavit, furiarumque instar in prælia rapuit,

rapuit, quarum multa cadavera inter cæsos reperta.

Theodoricus varia Diœcesis Paderb. loca diversis oppignorat Ex MS. Biblioth. P. Mauritii Büren.

Per id tempus cum Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis, Administratorque diœcesis nostræ, occupatus esset in conscribendo milite, impensisque militiæ cogendis; sub initium hujus anni arcem Kruckenbergam & Oppidum Helmwardeshusen Abbati Imperialis Cœnobii Helmwardeshusani, accepta certa pecuniæ summa oppignoravit. Ad hunc modum castrum & oppidum Steinhemium a Theodorico pignori datum diversis diœcesis nobilibus, a quibus magna pecuniæ summa collecta. Multa hujusmodi ab Administratore per diœcesin oppignorata, interversaque, magno diœcesis Paderbornensis onere ac damno. Quæ etsi tunc ad impensas belli sacri postularit; post tamen ex his causam obtendit apud Pontificem, obæratam diœcesin cum Coloniensi in unum Ecclesiæ corpus conjungendi.

Luberto Steinfurdensi Comite extincto, transiit Comitatus ad Ewerwinum, ex dynastis Gutterwichiis Comitem Benthemensem.

Clausit hoc anno, morte abreptus, Lubertus Steinfurdensis familiam suam, ex qua Balduinum Episcopum habuit Paderborna. Filia, quam reliquit unicam, Mechtildis denupta Ewerwino Comiti Benthemensi, Steinfurdensem Dynastiam conjunxit Comitatui Benthemensi. Ea mortua, Ewerwinus duxit Gisbertam Bronchorstianam, Henrici Solmensis ex filia neptem, hæredemque; quo conjugio exinde Benthemenses & Steinfurdenses Comites procreati. Ewerwinus, qui ex Gulterswichiis Dynastis Comitatum Benthemensem connubio adeptus, vir procero fuit & eleganti corporis habitu; nec pietate minus & religione in Deum commendatus. Quippe qui in Cœnobio Frenswegensi chorum non minus quam Canonici Regulares frequentare & Psalmos decantare in more habuit.

Annus Christi 1422.

Martini V. Pont. 5. Sigismundi Imper. 13. Theodorici Admin. Pad. 7.

Æneas Sylvius Cochlæus Dubravius, Nauclerus Langius in Chron. Citicense. Chron. M. Belgii. Histor. Thuring. Chr. Colon. Trithem. in Chron. Cuspinian. Infelix Sigismundi & procerum Imperii contra Hussitas expeditio.

Tandem sub exitum Autumni, mense Augusto & Octobri, collegere se exercitus sub vexillo crucis adversus Bohemos Hussitas; auspiciisque Sigismundi Cæsaris progressi in campum Episcopi, Principes & Comites, cæterique Germaniæ proceres Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, quem Edmundus cæterorum antesignanum dilaudat Otto Trevirensis, Guntherus Magdenburgensis, Archiepiscopi: Joannes Leodiensis Episcopus, aliique sacrorum præsules; Fridericus Marchio Brandeburgensis, Ludovicus Comes Palatinus, Albertus Dux Saxoniæ, Ludovicus Landgravius Hassiæ, Fridericus & Wilhelmus Marchiones Misniæ, Georgius & Adolphus Principes Anhaltini, Fridericus Landgravius Thuringiæ, Joannes Dux Bergensis, Henricus Comes de Schwartzenburg, Volradus & Gevehardus Comites de Mansfelt, Bedo Comes de Stalenberg; quibus ingens procerum & nobilium voluntariorum multitudo se junxit. Hi tripartito exercitu processere in Bohemiam; quorum primum conflarunt Duces Saxoniæ. Alter ex Francorum populis collectus, Duce Friderico Brandeburgensi Marchione & Norimbergæ Burgravio. Tertium duxere Theodoricus Coloniensis & Otto Trevirensis Archiepiscopi; quos Rhenani, Westphali, Boji & Suevorum nonnullæ urbes sequebantur. Ingentes copiæ, quæ se in saltu Bohemico conjunxere: at postquam ad Saltz Oppidum consedere, hæretici subitario milite, quem in agris contraxerant, tantum fortissimo Christianorum exercitui terrorem injecere, ut omnibus relictis impedimentis, viso necdum hoste, in turpissimam fugam trepida agmina se averterent, frustra occursante Cardinale Legato, retrahenteque ad signa; cui non aliud quoque laboris pretium fuit, quam ut turpis fugæ se comitem daret. Insecuti fugientium terga Hussitæ, magnam edidere stragem. Culpam infelicis successus referunt ad dissidia inter Cæsarem & Principes; quod dum illi peterent retinere, quæ armis quisque occupaturus esset; Cæsar regnum Bohemiæ distractum noluerit. Adeo de exuviis ursi, antequam captus esset, inane certamen. Ea clades 7 Januarii sub initium anni 1422 accepta proditur.

Ad quam resarciendam Sigismundus Imperator Norimbergam ordines im-

Conventus Norimbergensis, in qua altera in Hussitas expeditio decreta. Sigismundi filia nubit Alberto Austriæ Duci.

imperii evocat. Interfuit præter cæteros huic conventui Julianus Cardinalis, vir morum & literarum præstantia egregius, a Pontifice in Germaniam missus. Decreta tum ibi altera ad VIII Calend. Junii in Bohemos expeditio. Et Sigismundus, quo se potentissimi Ducis Austriæ præsidio firmaret, filiam quam habebat unicam Elizabetham Alberto Austriæ Duci, quem post Germaniæ Imperatorem habuit, conjugem dedit. Nuptiæ magna pompa Viennæ celebratæ. Eo connubio, quia Austrius hæreditatem Bohemiæ & Ungariæ adierat; post & Moraviam, quod veneno Hussitarum infecta esset, & proceres in ea rebellionem cœptarent, Alberto genero Sigismundus dedit in catholica religione continendam.

Iteratus, sed denuo infaustus, Catholicorum cum Hussitis congressus.

Adulta jam æstate, secunda expeditio, ut Norimbergæ inter ordines convenerat, facta in Bohemiam. Bello huic Fridericus Marchio Brandeburgicus, & Julianus Cæsarinus dati Duces; quos sequebantur Albertus & Christophorus Bavariæ Duces, Fridericus Misniæ Marchio, Joannes & Albertus Brandeburgenses Principes, Herbipolensis, Bambergensis, Eistadensis, Episcopi; quibus Coloniensis, Moguntinus, & Trevirensis Archiepiscopi suas copias adjunxere: præter eas, quas Albertus Dux Austriæ submisit. Ex his exercitus quadraginta millium peditum conflatus; equitum paulo minor erat numerus. Felici aliquamdiu successu actum; capta oppida: spoliati incolæ; profligati hostes: trucidati, nullo ætatis sexusve habita ratione obvii. Qua insolentia exacerbati Bohemi, expeditas legiones coegere; ad quarum adventum, seu proditione, seu prædæ interceptæ cupiditate, seu vindicta crudelitatis exercitæ, rursum pavore Catholicorum exercitus perculsus, hoste nondum viso, in fugam se abjecit. Hærebat attonitus Julianus Cardinalis ad hanc Germanorum inconstantiam & timiditatem, tentabatque fugitivum Christianorum exercitum sistere, alios hortando, alios retrahendo, alios obsecrando, aliis exprobrando, ne famam Germanici nominis tam fœda apud posteros fuga macularent: agi de vita, inclamabat, quæ in ipsa fuga magis periculosa esset: agi de christiana religione adversus hæreticos: agi de gentis gloria, & salute totius regni Bohemici & Imperii. Quæ omnia cassa erant; dum & ipse invitus raperetur in fugam. Ita bellum hoc, quantumvis justum & sacrum, improspere successit; haud secus quam in Palæstinæ bellis toties memoratum: barbaris & impiissimis etiam hostibus irato numine victoriam permittente, seu in scelerum vindictam, seu aliis ex abditis causis, quas vereri quam scrutari mortalibus magis fas erit. Questus & Landhusanus Dux Boius hæc ipsa: *Quinquies Bohemiam sumus ingressi: toties copiis, impedimentis, & omni bellico apparatu exuti, ac nescio, quo fato hæc per turpem fugam agantur.*

Exinde Bohemi Lituanorum & Polonorum viribus adjuti; non modo sese regnumque Bohemiæ tutari; sed & crebris incursionibus Thuringiam, Misniam, Saxoniam, Franconiam, Bojariam infestare, & cuncta rapinis, flammis, & cædibus miscere cœperunt.

Per id bellum Bohemiæ quieta aliquamdiu Westphalia fuit, quod magna pars inquietorum hominum in hanc expeditionem traducta. Quare Theodorico Archiepiscopo otium fuit in perlustranda utraque diœcesi, ordinandisque sacris & civilibus rebus. Interque cætera præclare consuluit devotis Deo virginibus, quæ vel Coloniæ, vel in aliis urbibus & Oppidis, se in unam domum & communem habitationem collegerant. Eæ cum ab invidis quibusdam infestarentur, Theodoricus earum patrocinium suscepit; consultisque Coloniensis Academiæ viris, publico decreto liberum illis fecit commune domicilium; in quo pudicitiam tutius custodirent, & mutuo sibi hortamento essent ad pietatem ac labores. Quam in rem publicæ tabulæ confectæ, quibus per Theodoricum Archiepiscopum primarii Coloniensium Doctores, Theodoricus de Monasterio sacræ Theologiæ professor ac Regens, Henricus de Gorcheim Theologiæ professor, Joannes de Werborch Decretorum Doctor, Simon Dopenheim Theologiæ professor ordinis Prædicatorum, Godefridus Sluful de Moguntia ordinis Prædicatorum Theologiæ professor, Rotgerus de Tremonia Theologiæ professor, Christianus de Erpo legum Doctor, hanc devotarum Virginum socialem

Theodoricus Ep. socialem Virginum Deo devotarum vitam approbat. *Ex Archivo Cœnobii Bodecensis.*

lem

lem vitam approbavere, sat gnari, ejusmodi Virginum Collegia jam ab ævo Apostolorum viguisse, salutarique in epistola ab Ignatio Martyre, Christi discipulo.

Annus Christi 1423.

Martini V. Pont. 6. Sigismundi Cæsar. 14. Theodorici Administ. Pad. 8.

Synodi Colonien. Synodi Osnabr. a Franc. Wilhelmo Episc. edita. Tom. XII. Concilio Parisien. recent. edit. Cleinsorg. in Chron. Synodus Coloniensis, ejusque acta.

At multo salubriori consilio atque opere Theodoricus Archiepiscopus, Administratorque Paderbornensis Ecclesiæ, anno hoc sequenti, Christi videlicet MCCCCXXIII, die XX mensis Martii, celebrem habuit synodum; ad quam provinciales Episcopi, Leodiensis, Trajectensis, Monasteriensis, Mindensis, Osnabrugensis invitati, aut per se, aut per Legatos ac nuncios suos, una cum cœtu præsulum & Clero, Coloniensis diœcesis, copiosa, ut acta referunt, multitudine, convenere. Ea vero in synodo, præside Archiepiscopo, multis decretis disciplina Ecclesiastica redintegrata; cumprimis Clericorum libido quod id vitium, sæculo illo late pateret, refrenata: severisque pœnis sancitum, ne quis Clericus aut Parochus domi concubinam aut suspectam fœminam aleret. Libertas quoque Ecclesiastica rursus vindicata adversus iniqua jura, aut sæcularium hominum statuta, quibus vetitum erat, ne quis Prælatis Ecclesiæ aut Clericis quicquam venderet, aut ab eis frumentum, vinum aliaque emeret: ne in exequiis anniversariis defunctorum oblationes a populo fierent; quod plebiscitum, uti a Paderbornensibus obtrusum aliquando diximus; ita Colonienses quoque ausi sunt pertentare, & clero velle leges præscribere.

Multa præterea in hac celebri synodo laudabiliter statuta sunt; eoque dignam censuere, quam inter acta, publica conciliorum referrent Parisienses. Demum, quod hic minime prætermittendum est, damnata est in hac synodo Patrum & Præsulum sententia Hussitarum hæresis; vetitumque severe, ne quis ejus sectæ homines, aut hospites susciperet, aut eorum libros distraheret legeretve. Quam in rem publica etiam jejunia ac preces populo indictæ fuere.

Ejusmodi synodus per id tempus Moguntiæ a Conrado, & Treviris ab Ottone Archiepiscopo celebratæ; tum ad Cleri populique mores instaurandos, tum ad Hussitarum hæreses præstruendas, ne ex vicina Bohemia in Germaniam proseminarentur: De Trevirensi luculenter Browerus: de Moguntina Serrarius egit; in quibus severis hujusmodi pœnis animadversum in eos, quotquot Hussitarum hæresin aut patrocinio susciperent, aut per commercia tractarent. Jam ante synodus in hanc rem a Salisburgensi Archiepiscopo celebrata erat, in qua severis pœnis actum in eos, qui Hussitarum sectas foverent, eoque Ratisbonæ Sacerdos, qui in eandem hæresin relapsus fuerat, palam execratus & feralibus flammis exustus. Tanta tum severitate proserpens hæresis ab Episcopis proculcata, ne qua labe Germaniam inficeret. Idque potissimum Martini Pontificis vigilantia & studio factum, a quo ejusmodi synodi in hanc rem Archiepiscopis per Germaniam imperatæ; quod præclare intelligeret sapientissimus Pontifex, nullum virus peste & hæresi per contagia populorum nocentius incautiusque diffundi.

Brovver. lib. 19. Annal. Trevir. Serrar. in Mogunt. Raynald. in Histor. Eccles. Aliæ Diœcesanæ Synodi hoc tempore celebratæ.

Sacras hasce Theodorici Archiepiscopi curas excepere civiles ex morte Raynaldi Juliæ & Geldriæ Ducis. Nam postquam hic XXIII Junii excesserat e vita, Geldrenses sibi delegere Arnoldum Egmundanum Comitem, jure etiam in posteros translato. At Juliæ Ducatum Adolphus Montium Dux pro Ruperto filio suo impetravit (idque studio & opera Theodorici Archiepiscopi factum tradit Trithemius) quem & Sigismundus Cæsar publico diplomate Budæ consignato Juliæ & Geldriæ Ducem confirmavit. Ac Theodoricus Archiepiscopus, quo sibi arctius Montium Ducem beneficiis devinciret, egit, ut Ruperto Adolphi filio vidua Rainaldi Geldriæ Ducis in matrimonium collocaretur; quemadmodum jam ante neptem suam Wilhelmo Comiti Ravensbergensi, Adolphi

Trithem. in chron. Spanheim. Chron. M. Belgii. Teschemach Obitus Rainaldi Juliæ & Geldriæ Ducis, cui sufficitur Rupertus Adolphi Montium Ducis filius

phi Ducis fratri, ut diximus, conjugem dederat.

Wilhelmus. Heida in Histor. Ultraject. Variorum sollicitationes pro Episcopatu Ultrajectensi.

Aliis mox curis involutus Theodoricus, ex morte Friderici Ultrajectensis provincialis sui Episcopi, VII. Idus Octobris sublati. Vacua sede, mirum quot eum prensarint Episcopatum. Inter hos Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus sollicitavit pro Walramo fratre: egit pro Aquensi Præposito ex familia Burana Leodiensis Episcopus; obtulit Otto Monasteriensis Episcopus Albertum fratrem suum Hojanum Comitem, quem post habuit Mindensis Ecclesia Episcopum: contendit Adolphus Dux Montium pro Gerhardo Clivensi, Dux Clivensis pro Rudolpho Diepholdio Præposito Osnabrugensi & Canonico Coloniensi. Postquam ad suffragia itum, alii Rudolphum Diepholdium, alii Suederum Culenbergium, Trajectensem Præpositum elegere. At cum postea Martinus Pontifex, rejecta utriusque electione, Spirensi Episcopo Ultrajectensem Ecclesiam deferret, & ille Suedero Culenbergio jus suum cederet, scissa est Ecclesia factione Diepholdii & Culenbergii, prævalente demum Culenbergio. Excidit tum magna spe Theodoricus Archiepiscopus extollendi familiam; quem haud multo post benignior fortuna amplexa: utrumque enim fratrem, Henricum & Walramum, ordine ad Monasteriensem Episcopatum provexit.

Crantz. lib. 11. Saxon. c. 10. Tritbem. in Chron. Spanbeim. Spangeb. in Chron. Man feld. Chr. Saxon. Langius in Chron. Citicensi. Cuspin. in Sigism. Sigismundus Fridericum Misniæ & Thuringiæ Marchionem Saxoniæ Ducem & septemvirum creat.

Per hæc Sigismundus Cæsar, postquam Albertum Ducem Austriæ generum fecerat, & Fridericum Burgravium Norimbergensem, ob præclara merita, Marchionem Brandeburgicum ac septemvirum Imperii crearat; hoc deinde anno post mortem Rudolphi & Alberti Ducum Saxoniæ, Fridericum Misniæ & Thuringiæ Marchionem Saxoniæ Ducem & septemvirum dixit: frustra obnitente Erico Lawenburgico, inferioris Saxoniæ, Angariæ & Westphaliæ Duce; quod eam dignitatem hæreditario jure successionis sibi deberi contenderet; quippe quæ post exutum Henricum Leonem hactenus in sua familia constiterat. Ita vero utraque septemviralis dignitas a Sigismundo Cæsare ad hanc Saxonum & Brandeburgicorum familiam translata est.

Annus Christi 1424.

Martini V. Pont. 7. Sigismundi Cæsar. 15. Theodorici Admin. Pad. 9.

Aeneas Sylvius. Nauclerus Theobald. in histor. Hussitar. c. 56. Raynald. in histor. Eccles. Sigismundus gubernationem regni Bohemici Ziscæ offert.

At Cæsar, licet Alberti generi & utriusque Electoris a se creati potentia confirmatus esset, multique etiam Principes auxilia offerrent, & Episcopi populum ad sacrum bellum invitarent; prætereaque Pontifex Regem Poloniæ, Sueciæ, & Daniæ hortatus esset ad arma contra Bohemos repetenda; Ziscam tamen Bohemorum Ducem bello aggredi ausus non fuit. Adeo, cœcus licet, Zisca formidabilem se fecerat: Igitur tanquam ex desperatis ad alia consilia conversus, ut Ziscam in suas partes traduceret, totius regni gubernationem illi nomine suo obtulit; id quod Cæsari & Germanico nomini indecorum erat. Sed & illa Zisca aspernatus, qui Sigismundo Lituaniæ Principi Bohemiæ regnum detulerat, ejusque oblatis præsidiis multo insolentior erat.

Adolphus Dux Montium Ducatum Barrensem hostiliter ingressus capitur. *Chron. Col. Teschemach par. 2. p. 258 c. 259.*

Per id tempus Adolphus Dux Montium, vir ea tempestate inter Westphalos bellicosus, terram Ducis Barrensis, sollicitatus a Jolanta conjuge, filia Barrensis Comitis, hostilibus armis ingressus, multa feliciter gessit, ipsumque pene totum Barri Ducatum subegit. At dum nocte quadam intromissus in Cœnobium cum sacratis Deo Virginibus inter saltus amplexusque transigit, obrutus captusque a Duce Lotharingiæ, Nanceum in custodiam abripitur; in qua per annum detentus, liberatur tandem insigni Ruperti filii caritate. Is Nanceum profectus, lytro persoluto, patrem e carcere eduxit, simul omne jus in Ducatum Barri abjurando. Tanti unius noctis voluptas stetit, dignusque hac pœna, censeri Adolphus potuit, qui Wilhelmum patrem captivum quondam traxerat.

Bellum Adolphum Clivensem Ducem inter & Ger-

Sed & grave bellum hoc anno inter Adolphum Clivensem Ducem & Gerhardum fratrem exardere cœpit. Poscebat nimirum Gerhardus Marchiam

ardum fratrem ejus ob Comitatum Marchiæ.

chiam ab Adolpho fratre; quam cum negaret Adolphus, quod communi ordinum consensu anno 1418 Marchiæ & Cliviæ conjunctio facta esset sub unius Ducis Cliviæ imperio, Gerhardus ad Theodorici Archiepiscopi patrocinium confugit, fœdusque cum illo init; & quo proniorem haberet, Cæsaris insulam cum castro & telonio 100000 aureorum millibus Theodorico Archiepiscopo vendit: parte ejus summæ præsenti pecunia numerata; pro altera parte Zonsio, Linna & Ordinga Oppidis ex Capituli assensu Gerhardo oppignoratis. Iniquissime id tulit Adolphus Dux, eoque ad Sigismundum Cæsarem appellavit; a quo Ludovicus Palatinus Elector arbiter litis componendæ datus. Ac multa quidem ille transegit; quæ tamen omnia mox interversa fuere, lite quotannis ad arma resuscitata.

Chron. Tremon. Chr. Colon. Teschemach Causa diffidii inter Theodoricum Archiep. Colon. & Adolphum Ducem Clivensem.

Et Coloniensis Archiepiscopus, quo partes suas firmiores redderet, fœdus hoc anno contraxit cum Tremoniensibus adversus Adolphum Cliviæ Ducem (quod multis exponit chronici Tremoniensis scriptor) quibus & Susatenses se accommodare jussit Archiepiscopus. Jam ante privata simultas inter Coloniensem & Adolphum Clivensem intercesserat (quibus provocatus Gerhardi partes suscepit) Berckam nimirum & alia quædam Oppida oppignorarat Adolpho Clivensi; interque pacta erat, ut Coloniensis veteris monetæ aureos redderet Clivensi, quos cum ex ea moneta Archiepiscopus repræsentare non posset, æqualis pretii aureos obtulit, recusante Clivensi. Igitur ad Clivensem opprimendum consilia bellique apparatum convertit; sollicitatique in fœdus multi Episcopi, Principes & Comites, qui in societatem armorum venere ut anno proximo referetur.

Simon Comes Lippiensis Wilhelmum de Monte tutorem sui Comitatus deligit.

Eodem hoc tempore, tanquam ex provisa *W*estphaliæ procella, Simon Comes Lippiensis Wilhelmum de Monte Comitem Ravensbergensem, antehac Antistitem nostrum, delegit tutorem ac defensorem sui Comitatus: potestatemque illi fecit nominandi e nobilitate sua præfectum, cujus opera & consilio, sicuti res poscat, uteretur in tuendo Comitatu suo adversus incursantium hostium injurias; quæ literæ festo D. Thomæ Apostoli ab ipso Simone Comite sunt consignatæ. Tantæ tum potentiæ & auctoritatis erat Montium Ducum familia ex fœdere cum Coloniensi Archiepiscopo & Paderbornensi Administratore, cæterisque fœderatis, penes quos tum totius Westphaliæ dominatus erat.

Inauguratio Theodorici Administratoris Pad.

Auctor est Kersenbrochius in fastis Episcoporum nostrorum, hoc anno demum Theodoricum Archiepiscopum pro Administratoris dignitate ac munere Paderbornam solemni inaugurationis ritu ingressum esse, & pro more magna omnium ordinum gratulatione splendoreque exceptum; sed eo die tantam aeris tempestatem inter continua fulgura, collisarum nubium tonitrua, & fulminum ictus exortam, quæ & summa templi culmina dejecerit, & urbem totam maximo omnium terrore concusserit; qualia jam ante prodigia supra a nobis commemorata sunt ad hujus Administratoris facta accessusque in diœcesin; tanquam hæc cœlestia signa essent & prodigia bellorum, quibus *W*estphalia eo Archiepiscopo postea concussa fuit. Certo hoc anno Theodoricum Paderbornam venisse docent publicæ tabulæ, festo D. Elizabethæ obsignatæ, quibus ex consilio consensuque Præpositi, Decani, ceterorumque Canonicorum Delbrugensibus antiqua privilegia juraque instaurat. Quanquam hæc ad antiqua simul onera & obsequia adstringantur; qualia sunt, ut quilibet Delbrugensis Satrapiæ villicus Episcopo Paderbornensi Majalem & Autumnalem pecuniam, annuum frumentum, saginatum porcum duo plaustra ligni, & tres gallinas quot annis pendat (quæ media ex parte a partiariis colonis exiguntur) & quæ hujusmodi ex funere villici, aut in ingressu ad villam antiquitus ex Westphalico agricolarum servitio præscripta fuere. Demum obligatur quilibet villicus Episcopi militiam castraque sequi. Mulctæ vero, quæ exigitur, pars Episcopo, pars communitati cedat. Onera hæc, quæ ab illis inter privilegia reputantur, quod a præfectis ultro intendi nollent, quorum avaritia & imperandi licentia miseri ex uno onere sæpe trahuntur in aliud, & quæ precario semel iterumque a voluntariis obtinent, ea mox per-

Theodoricus privilegia Delbrugensia confirmat.

petua servantur lege; contraque jus fasque praescribunt; quibus artibus nihil nobilitati frequentius, ut ex ingenuis colonis mancipia faciant.

Et Martinus Pontifex Corbejensis.

Illustrius est diploma Martini V. Pontificis, quo vetera Corbeiensium privilegia renovat, cum nescio, quid Theodoricus Archiepiscopus, nosterque Administrator, libertati atque exemptioni eorum derogare tentaret; videturque Pontifex hac in diplomate tam assertis verbis Coenobii illius supremam gubernationem ad Romanam Ecclesiam referre, ut omne de ipsius subjectione dubium eximi possit: tametsi Martinus IV diplomate supra relato ad annum 1283 profiteatur, Corbeiense Monasterium Paderbornensis dioecesis nullo modo ad Romanam Ecclesiam pertinere. Quippe Pontifices ut informabantur, aut res poscebant, nunc sibi supremam curam sumebant, nunc Episcopo Paderbornensi intra ejus dioecesin permittebant. Diploma vero Martini V hoc est.

Martinus Episcopus Servus servorum Dei, Dilectis filiis Abbati & conventui Monasterii Corbeiensis Romanae Ecclesiae immediate subjecti, ordinis S. Benedicti, Paderbornensis Dioecesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter Dilecti in Domino filii, vestris justis precibus grato concurrentes assensu, omnes libertates & immunitates, a praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus, sive per privilegia, vel alias indulgentias vobis & Monasterio vestro praedicto concessas, nec non libertates & exemptiones saecularium exactionum a Regibus, Principibus, vel aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis & eidem Monasterio indultas, sicut eas juste & pacifice obtinetis, vobis & per vos praefato Monasterio authoritate Apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis & communitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Mariam majorem, 8. Idus Novembris, Pontificatus nostri anno septimo.

Abbas vero Corbeiensium per id tempus erat Mauritius Spiegelbergius, quem ab anno MCCCCXIX Theodorico subrogatum docent multa exinde Corbeiensium scriptorum monumenta.

Chron. Monast. Ertvvin. in Chron. Osnabrug. Kersenbr. Crantz. in Metrop. l. 11. c. 3ð. Mors Ottonis Hojani, Monast. & Osnabrug. Episcopi, ejusdemque gesta.

Annus hic praeterea fatalis fuit Ottoni Hojano, Monasteriensi Episcopo, Administratorique Osnabrugensis Ecclesiae; quem quarto Nonas Octobris, festo D. Francisci Bevergernae in arce e vita abiisse fasti eorum tradunt, gesto in XXXIII Monasteriensi Episcopatu, Osnabrugensi in XX annum. Viscera Bevergernae in aede sacra condita sunt; corpus inde Monasterium transvectum, & a Clero honorifice in Basilica ad aram D. Pauli humatum. Crantzius optimum, & multis victoriis celebrem Pontificem appellat. Nam quae bella gesserit, jam supra magnam partem narrata sunt. Caetera quae per otium pacis gessit, haud minus admiranda in dissolvendis Ecclesiae debitis; quippe qui officium in Bucholtz mille & octingentis marcis, judicium Gograviatus in Sandivelle mille florenis, Embslandiam duobus millibus & quadringentis florenis, officium in Reynae Oppido mille marcis, arcem Saffenbergam quinque millibus & ducentis florenis, judicium Oppidi Bechemii ducentis florenis, judicium in Alenae Oppido trecentis aureis, judicium Gograviatus in Sendehorst ducentis marcis, Arcem Dulmaniensem mille & quadringentis florenis redemit. Longum caetera ex oeconomiae ejus studio prosequi, Horstmariam, Ottenstenium, Ahusium, Meppenam, Vechtam, Cloppenburgum aedificiis & munimentis magnifice exornavit. Hunc in modum dioecesis Osnabrugensis omni aere liberata, arceaque Vorda, Witlagia, Gronebergа, ceteraque magnis impensis pristino splendori munitionique reddita. Haud facile visus Episcopus, qui augendo exornandoque patrimonio Ecclesiae omnes opes impensasque insumpserit, aut dioecesin acquisitis possessionibus, castris, & Satrapiis locupletius auxerit, sicuti haec supra relata sunt. Capax ingenio Princeps, qui utrique Episcopatui

tui regendo par fuit. Unum vitio datum a quibusdam, quod in solemnioribus per annum festis diebus raro in Basilica visus sit pontificali habitu. Hinc & Crantzius bellis gerendis, quam Ecclesiasticis rebus tractandis, aptiorem censuit: sed enim ejusmodi tum Episcopum divina dicendum providentia obtigisse, qui bellica manu diœcesin servaret; cum in ea incidisset tempora, quibus, sine sago apparentibus Episcopis, ne ullum quidem prædium Ecclesiis superfuturum fuisset. Et mirari subit, quando ejusmodi sincerissimos Episcopos in Ecclesiarum suarum patrimoniis conservandis augendisque, plus quam ullum politicum Principem in familia sua amplianda, intentos occupatosque aspicio; quæ tam prodige postea hæresis, aut qui hæresi se permisere, Episcopi absumpserunt. Primi Episcopi liberalitate & donatione piorum hominum, medii temporis frugalitate & industria, post-emi armis & hostium spoliis in tantas opes & potentiam patrimonia Ecclesiarum suarum extulere; ex quorum numero Monasteriensis cumprimis nobilissimus Saxoniæ Episcopatus eminet. Venerat paulo ante obitum in suspicionem Otto, tanquam magnos thesauros reconditos haberet. Quo cognito, jussit tres e Capitulo & consilio ad se venire, scrutarique arcas omnes; nihilque præter bis mille & sexentæ marcæ sunt repertæ, quas ad altare Bevergernæ in Oppido dotandum, & annuam sui memoriam in Cathedrali Ecclesia peragendam ex testamento seposuerat.

Agitur de Successore in Episcopatu Monaster. eligendo.

Consepulto Ottone, Canonici eodem mense Octobri comitia acceleravere, diemque subrogandi Episcopi indixere in pervigilio omnium Sanctorum. Quæ ubi ad Theodoricum Mörsanum Coloniensem Archiepiscopum relata fuere, nihil ille sollicitius habuit, quam ut Henricum fratrem suum ad Episcopatum Monasteriensem proveheret; hunc Canonicorum suffragiis commendare, pro hoc omne subsidium & patrocinium Monasteriensi diœcesi offerre, multa ex Metropolitani gratia spondere singulis; quæ tanto pronius audiebantur a Monasteriensibus Canonicis, quo Theodoricus majori erat auctoritate apud Cæsarem & Electores, quoque potentius ex Archiepiscopatu Coloniensi, Ducatu Westphaliæ, & Paderbornensi diœcesi immineret, hostis aut amicus futurus, contra Magistratus civesque urbis Monasteriensis sollicitarunt apud Canonicos pro Henrico Comite Nassovio Præposito Cathedralis Ecclesiæ deligendo, cui jam perfectionis studia fidem addixerant. Postquam igitur constituto die itum in suffragia, quatuor tantummodo Canonicorum suffragationibus delectus est Nassovius: Cæteri una consensione Henricum Mörsanum Archiepiscopi fratrem dixere Episcopum, virum in Clero Coloniensi probatum, magnæque prudentiæ, & a Crantzio majori etiam dignitatis gradu dignum æstimatum bellica adhæc fortitudine Ottoni Hojano (quod tum maxime quærebatur in Successore) haud imparem futurum, si modo tam benigna fortuna uti licuisset. Ac ne ipsa electio, quæ ex conspiratione urbis cum Nassovio adhuc turbabatur, in publicum dissidium abiret, uterque ad Martinum Pontificem appellavit.

Canonicis quibusdam eligentibus Henricum Nassovium quibusdam Henricum Morsanum civitas turbatur.

Osnabrugenses, mortuo Ottone, v Calend. Novembris delegere concordibus suffragiis Joannem Diepholdium Conradi Comitis filium ætate quidem juvenem, sed corpore & morum elegantia præclarum, multisque naturæ dotibus supra claritudinem generis exornatum. Hunc Osnabrugensium Episcopum Crantzius in Metropoli, uti & proximos ab illo, Ottonem & Henricum, prætermisit, facto ad Conradum Diepholdium, qui hos secutus, transitu. Insolens in creatione hujus Episcopi factum intervenit Osnabrugensium; nam dum peracta electione Canonici Episcopum deducunt ad aram chori, hymnumque Ambrosianum decantant, proconsul Mollius, facta civium concitatione, armatus Basilicam obsidet; clausisque omnibus circum ostiis, denunciat electo Episcopo, multa ab antecessoribus urbis privilegia esse interversa, interque hæc bona intestatorum, & eorum, qui inconcesso toro nati sunt, rapta esse ad Fiscum Episcopi; quare non prius quenquam e templo dimittendum, quam hæc stipulata manu spondeant redditturos. Episcopus in has angustias conjectus, inito cum Conrado patre, qui aderat, & Canonicis consilio, postulatis annuit. Quibus delinitus populus, vicissim urbis

Joannes Diepholdius deligitur Episcopus Osnab.

tulo-

telonium, tot litium scopulum, permisit Episcopo. At his non acquievit Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, loci Metropolitanus, sed cognito facinore, urbem sacrorum interdicto subjecit; quam tamen pœnam Joannes Episcopus, postquam a Martino Pontifice confirmationem impetravit, ultro secundum Pontificis voluntatem urbi remisit, civesque in gratiam recepit, ratus satius esse pacem colere, quam insolentem urbem irritare.

Annus Christi 1425.

Martini V. Pont. 8. Sigismundi Cæsar. 16. Theodorici Administ. Pad. 10.

Kersenbr. in chron. Chr. Colon. Crantzius. Henrici Morsani Ep. solennis in urbem Monaster. ingressus. NB. Alii ad sequentem annum hæc referunt.

Anno dehinc proximo, postquam cum urbe Monasteriensi compositum est; eaque, quæ importune ab Electo petebantur, transacta sunt, solemni tandem inaugurationis ritu pompaque Henricus in urbem introducitur: fuit hæc inauguratio, ingressusque in urbem, ad civium motus & insolentiam continendam, longe quam superiorum Episcoporum celebrior, majorique quam unquam ante apparatu illustrior. Deduxere enim Episcopum Theodoricus Coloniensis, Trevirensis, & Bremensis Archiepiscopi; multi præterea Episcopi, Duces, Comites, ac Westphaliæ proceres, quibus se patriæ nobilitas ordoque equestris cum præeunte Clero conjunxit. Qua majestate perstricta territaque urbs ad Episcopi sui obsequium se prona submisit.

Extulit hæc fratris electa possessioque nobilissimi Episcopatus magnopere potentiam Theodorici Coloniensis Archiepiscopi; visusque is sensim dominatum totius Westphaliæ complecti; quippe qui præter Coloniensem Archiepiscopatum Ducatumque Westphaliæ Paderbornensem diœcesin ex Administratoris munere, Monasteriensem vero ex fraterno auxilio sibi conjunxerat, inde majora semper spirare ausus.

Chron. Monast. Chron. Tremon. Kersenbr. Stangefol. ex Kerckhorde. Bellum & irruptio in in Marchiam, agente Theodorico, promovetur.

Bellum proinde, quod supra affectum diximus, inter duos fratres, Adolphum Cliviæ Ducem, & Gerhardum, id hoc anno plena flamma erupit. Fax & tuba Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, eo nimirum consilio, ut Gerhardum Clivensem Marchiæ Comitem imponeret, abstractaque Marchia, Adolphi Clivensis potentiam infringeret. Ejus igitur auctoritate auspiciisque in societatem armorum attracti Moguntinus, Trevirensis, Herbipolensis, Leodiensis Episcopi: Dux Saxoniæ, Lotharingiæ, Lunenburgi & Montium: Comes Nassovius, Catzenelenbocus, Sawerdanus, Lichtenbergensis, Werdensis, Lichtenburgicus, Virneburgicus, Volmenstenius, Heinsbergensis, Schauenburgensis, Ravensbergensis, aut suas copias submisere, aut militando præsentes ingentem conflavere exercitum, quem Coloniensis & Gerhardus Clivensis in Marchiam introduxere. Ex adverso Marchiæ latere accessit Henricus Monasteriensis Episcopus Theodorici frater, Comes Teclenburgicus, Joannes & Otto Hojani Comites; quibus cum Monasteriensis Luppiam transgressus, territorium Dinslacense spoliis & incendiis exhausit. Nec aliud ceteris negotium fuit, quam partitis agminibus totam Marchiam percurrere, omniaque late prædis flammisque vastare. Ea hostili incursatione, quam ad hunc annum referre libet, supra viginti sex Oppida & pagi Marcanorum, qui nominatim a Kerchordio recensentur, uno incendiorum furore in fumos abiere, prædis singuli expleti in provincias suas rediere. Ea tum adhuc tumultuariorum bellorum, Sigismundo Cæsare, libertas erat. His territi Tremonienses, neglecto, quod prius cum Adolpho Clivensi Duce percusserant, fœdus multis conditionibus cum Gerhardo fratre ejus iniere, quod hunc jam omnes Comitem Marcanum salutarent. Impar tot hostibus Clivensis, postquam per Ludovicum Palatinum, quem Sigismundus Cæsar arbitrum dederat, nihil transigi potuit, ad Martinum Pontificem appellavit, a quo Cameracensis Episcopus datus est arbiter, sed nec illo arbitro res confici potuit, lite & bello in decimum ab hinc annum protracto, Gerhardoque interim Marchiam obruente.

Annus

Annus Christi 1426.

Martini V. Pont. 9. Sigismundi Cæsar. 17. Theodorici Admin. Pad. 11.

Bellum Frisicum, ab Archiep. Bremensi cæterisque confœderatis infeliciter susceptum. *Ertvvin. in Chron. Osnabr. Chron. Monast. Kersenbr. in Episc. Monast. Cranz. l. 11 Metrop. c. 31. Chron. Sclavicum. Hamelman. in chron. Oldenburg. p. 2. Ubbo. Emmin. lib. 20.*

Bellum exinde adversus Frisones anno hoc sequenti successit, quod multorum Episcoporum & Comitum conspiratione Scriptores nostri celebre fecere. Incentor belli hujus Focco, homo, ut Hammelmannus scribit, obscuro loco natus, quippe æditui filius, sed ingenio manuque ad omnia expedito; ideo ab Occone Frisonum Capitaneo primum scriba, deinde præfectus omnium possessionum constitutus, ut oppida, castra, bonaque viduæ hæredibusque servaret; quæ ille, extincto Occone, contra juratam fidem occupavit: indeque popularibus studiis exceptus, dominatum Auricæ in Frisia Orientali arripuit. Quo tam felici rerum successu elatus, multis injuriis, sacra profanaque turbando, affecit Bremensem diœcesin, easque Frisiæ regiones, per quas late se exporrigit jurisdictio Episcopi Monasteriensis. Igitur ad Fcconis Frisonumque insolentiam comprimendam induere arma Nicolaus Bremensis Archiepiscopus, & Henricus Monasteriensis Episcopus: tractique ab his in societatem belli Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, Osnabrugensis & Hildesiensis Episcopi, Conradus Comes Diepholdius, Joannes Comes Ritbergensis, Theodoricus Oldenburgicus, Otto Comes Teclenburgicus, duo Hojani Comites Otto & Joannes, multique proceres & nobiles. Ab his ingens equitum peditumque multitudo conflata, qua Frisiam ingressi, Duce Bremensium Archiepiscopo, delatique ad Dexteram vicum. Ibi Focco cum Frisonum copiis hostes in angusto inter paludes & fossas transitu adortus, turbatis ordinibus, disjecit in fugam; cumque nec acies deinde explicati, nec medii postremique primis subvenire possent, audaeius instare Focco, & magnam stragem edere cœpit. Cœsi Ritbergensis & Diepholdius Comites, captus Archiepiscopus Nicolaus, & cum eo Hojani Comites: Oldenburgicus, Teclenburgicus, cæterique per paludes fuga elapsi. Clades hæc a Scriptoribus nostris ex vulgi, ut fit, fama immensum augetur, tanquam septem terrarum domini istic perierint. Ubbo Emmius quinque millium cœsorum numerum, captivorum vero ter millium facit; sed is auctor, uti omnia ad scribendi elegantiam, ita pleraque ad gentis suæ gloriam retulit. Nihil vero Crantzius, cæterique de numero cœsorum. Episcopus certe, præter Bremensem, pugnæ nullus interfuit; copias tamen suas submisisse Theodoricum Archiepiscopum fratri suo Henrico tradit auctor Chronici Tremoniensis: quales ab Osnabrugensi, & Hildesiensi Episcopis submissas fuisse tradit Ertwinus. Focco hac victoria Frisiæ Capitaneum se fecit; quocum & Monasteriensis Episcopus reconciliatus, sociale belli fœdus contraxit. Multis ejus gentis primoribus confirmatum; adeoque opibus & potentia est auctus Focco, ut filia ejus in matrimonium sit expetita ab Ulrico, Orientalis Frisiæ Dynasta.

Raynald. in histor. Eccles. Pontifex laborat pro Bohemia in pristinum statum & religionem restituenda.

Nihil interea omisit Martinus Pontifex, ut Bohemiam ad veterem religionis regnique statum revocaret. Quapropter literis superiori anno scriptis Moguntinum, Coloniensem & Trevirensem Archiepiscopos ad bellum resumendum est cohortatus. Addidit alias hoc anno ad Moguntinum, Trevirensem, Coloniensem, Saltzburgensem, Magdenburgensem, Bremensem, Strigoniensem, & Gesnensem Archiepiscopos: ad Frisingensem, Bambergensem, Pataviensem, Olmucensem, Cracoviensem Episcopos; demum ad Sigismundum Cæsarem, ceterosque Germaniæ Electores, ac Principes, quibus significat se in Conradum Westphalum Pragensem Archiepiscopum ob hæreses quasdam Hussitarum, quas palam in pseudosynodo professus fuerat, anathematis sententia animadvertisse, omnique dignitatis gradu bonisque exuisse. Quare ex Apostolicæ sedis sententia palam id denunciari, Archiepiscopum vero hæreticum capi & in custodiam trahi imperat. Hujus vero Conradi Archiepiscopi hæresis, qua Bohemiam conturbarat, hæc potissimum erat; Eucharistiam sub utraque specie populo necessitate salutis præbendam esse, quam post cœnam vesperi confici debere docebat,

Conradum Westphalum Archiep. Pragensem excommunicat.

cebat, omnibusque etiam non jejunis liberam faciebat. Aliis mox Pontifex literis ad eosdem Archiepiscopos datis hanc eandem hæresin in Concilio Constantiensi a se quoque damnatam significat, adductis in hanc rem, quæ in concilio a Patribus decreta fuere.

Cochlæus lib. 5 Histor Hussit. Æneas Sylvius Cochlæus lib. 5. Fabritius Spangeb. Infelix Saxonum cum Bohemis pugna:

Ac ne hæresis illa, auctoritate Conradi Episcopi, & specie sua multum plausibilis, Saxoniæ Germaniæque populum in errorem traheret, jubet literas suas cum omnibus provincialibus Episcopis communicari, populumque in veteri percipiendæ Eucharistiæ consuetudine continere. Primæ hæ Pontificis literæ IV Nonas Januarii, alteræ Calend. Julii Romæ fuerunt datæ. Quanquam haud multum superstes Conradus Archiepiscopus, miserabili morte, ut Cochlæus scribit, vitam clauserit.

Bohemorum hæreticorum furor & sævitia.

Acri interim bello cum Hussitis ad Anscham decertatum; quam urbem ad Albis ripam cum Bohemi arcta obsidione premerent, cæteris Germaniæ Principibus quiescentibus, Fridericus Dux Saxoniæ, contracto e Misnia & Saxonia XXX millium bellatorum exercitu, ad solvendam obsidionem advolat. Nec intrepidi occurrunt Bohemi. Pugnatum 14. Calend. Junii ab ortu solis in vesperam, tanto ardore, & tam ancipiti fortuna, ut neutra acies loco cederet. Ad ultimum opportunitate loci Bohemi profligant Saxonem. Novem eo prælio Catholicorum millia cecidere; tantusque hæreticorum furor erat, ut ne his quidem, qui abjectis armis supplices vitam peterent, parcitum sit. Capta Anscha, trucidatisque incolis, urbs flammis funditus subversa.

In Lusatia, quod Crantzius retulit, urbs Lubana ab Hussitis astu intercepta, in eaque cives omnes contrucidati: Parochus, qui cives ad constantiam hortabatur, quatuor equis in diversum actis alligatus, membratimque discerptus: Clerus omnis, qui ad templum profugerat, inter hymnum, quem Virgini matri decantabat, interemptus; Monasteria omnia trucidatis Monachis eversa: senes, pueri, adultæque fœminæ mactatæ, puellis & junioribus ad libidinem reservatis. Capta exinde Goltberga, ac decem hac æstate in Moravia urbes expugnatæ, in quibus pari crudelitate sævitum ab Hussitis. Non Ariana, non alia unquam hæresis immaniora patrare visa, postquam ad insitam gentis ferociam hæresis furor accessit.

Annus Christi 1427.

Martini V. Pont. 10. Sigismundi Cæsar. 18. Theodorici Administ Pad. 12.

Raynald. in histor. Eccles. Æneas Sylvius. Histor. Hussit. Henricus Wintoniensis Cardinalis a Pontifice missus Germanos ad interendum Bohemis bellum denuo instigat.

Hanc prolabentis Bohemiæ ruinam extremumque religionis discrimen cum Martinus Pontifex majori quam Cæsar & Germaniæ Principes doloris sensu acciperet, misit e regia Anglorum stirpe Henricum Wintoniensem Episcopum Cardinalem in Germaniam cum amplissima Legati potestate ad Cæsarem ac Principes. Multo ille labore & industria, provincias peragrando, ad bellum sacrum adversus Bohemos hæreticos est cohortatus, brevique multos Principes & populos promptos sub vexillo crucis collegit. Quam in rem a Pontifice amplæ noxarum condonationes sunt indultæ, & decimæ Clero imperatæ; ipse vero Pontifex ex ærario Apostolico quintam vectigalium partem adjecit. Ac tantus hujus expeditionis ardor erat, ut a viris, fœminis, famulis, omnibusque, qui XV ætatis annum explessent, XIII Hallenses nummi exacti sint. Verum cum multi Germaniæ Principes querelas deferrent ad Pontificem de nonnullorum sacrorum inter se præsulum clerique corruptis moribus, quibus prosperos expeditionis sacræ successus multum ab irato Numine impediri sibi persuadebant; Pontifex aliis ad Cardinalem Legatum literis, II Calend. Octobris Romæ datis in hæc verba rescribit: *Volumus ut tua circumspectio præsertim Archiepiscopum Coloniensem, & Episcopum Herbipolensem, de quibus nonnulla indigna pietatis audimus, moneas ex parte nostra, & horteris in caritate Dei, ut ita se gerant, ita vivant, tum propter salutem animæ, tum propter præsens scandalum, quod maxime debet earum mentes movere, ut ex vita eorum cæteri bonum exemplum sumant, neque habeant causam murmurandi. Coloniensi autem & Moguntino Archiepiscopis*

piscopis maudes & præcipuas, ut cessent a bellis, & vires, quos ponunt ad effundendum Christianum sanguinem, vertant ad hæreticos oppugnandos. Quia nimium ipsorum error nocuit causæ fidei. Nam si cum reliquis se ad Bohemiam, prout debebant & statutum erat, contulissent, nunquam profecto exercitus ille tanta cum verecundia recessisset.

Raynald. in histor. Eccl. Aeneas Sylvius in hist. Bohem. c. 48 Trithem. in chron. Fabritius Spangeberg. Calvisius Theobald. in histor. Hussitar.

Indigne nimirum ferebat Pontifex, intestinis armis Germaniam a Coloniensi & Moguntino conturbari, quæ in Bohemiam converti mallebat. Interim hoc anno celebrem illam expeditionem factam volunt (quamvis aliqui scriptores cum Trithemio ad sequentem annum referant) quo triplici exercitu processum in Bohemiam; quorum primus a Saxoniæ Duce ex Saxonia & Anseaticarum urbium copiis: alter, Brandeburgico Duce, ex Franconibus, Thuringis, & Misniensibus collectus: tertius Ottone Trevirensi Archiepiscopo Duce productus, cui Rhenani, Boji, Suevi, & imperiales urbes conjunxere.

Infauste rursus Germani cum Bohemis congrediuntur.

Hoc tam numeroso exercitu per saltus Bohemicos penetratum, & Misni urbs obsidione tentata. At postquam Bohemos adventare compertum, soluta obsidione, Tachoviam properant; ubi dum inopinato in armatos Bohemos incurrunt, rursum terrore consternati, in fugam dissolvuntur: Cardinale Legato primum quidem attonito, multumque obnixo; aut turpis deinde fugæ comite effecto.

Obitus Ziscæ Hussitarum Ducis.

Extinctus demum hoc anno peste per castra Bohemorum grassante Zisca Hussitarum Dux; quamvis alii mortem ad annum 24 sæculi referant. Morti vicinum, rogatumque de bello prosequendo præcepisse tradunt, pellem mortuo detraherent, eaque tympanum obducerent; fore enim, ut audito ejus pellis sono, tanquam fulminis ictu omnes Bohemorum hostes in fugam solverentur. Homo impius, & mortalium sceleratissimus; cui hoc epitaphium sepulchro subscripsere Hussitæ hæretici.

Joannes Zisca nulli Imperatorum Ducumque militari peritia inferior: superbiæ & avaritiæ Clericorum severus ultor hic jacet. Fortunæ belli nunquam defui, nec illa mihi. Omnem opportunitatem rei gerendæ etiam cæcus prævidi. Signis collatis undecies semper victor depugnavi adversus pingues, & saginatos Sacerdotes. Ossa mea hoc sacrato loco cubant, etiam insalutato Papa invitoque. Diis manibus sacrum.

In locum Ziscæ delectus Procopius, Imperiumque Pragensium penes Despotas & proceres fuit.

Hoc præterea anno Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus Administratorque noster intestinum bellum cum Gerhardo Clivensi & Marcano Comite adversus Adolphum Cliviæ Ducem trahebat, magno totius Westphaliæ & Rheni inferioris turbamento; ut Legato cæterisque Principibus justa accusationis causa apud Pontificem data fuerit; quanta enim auctoritate & potentia cæteris Archiepiscopis Electoribusque Ecclesiasticis ante stabat; tantum communis subsidii pro Reipubl. bono ab eo & Moguntino Archiepiscopo postulabatur.

Annus Christi 1428.

Martini V. Pont. 11. Sigismundi Cæsaris 19.
Theodorici Administratoris Pad. 13.

Raynald. in histor. Eccl. Litera Pontificis. Comitia Francofurtensia.

Vertente dehinc anno, Sigismundus Cæsar, tam ad cladem infamiamque cladis resarciendam, quam ad ferociam Bohemorum coercendam, Francofurti comitia Principum indixit. Multa in his salubriter de resumendis armis, delendisque ad internecionem Hussitis convenere inter Electores ec Principes. Quæ postquam Martino Pontifici per Henricum Cardinalem Legatum & septemviros renunciata sunt, scriptis ille ad Ludovicum Palatinum Bavariæ Ducem, Fridericum Marchionem Brandeburgicum, ceterosque Principes literis, vehementer cohortatur omnes ad ea, quæ Francofurti convenerant in comitiis, maturanda, ne arma inter consilia relinquantur; delerent tandem maculam Germanici nominis, a tot cladibus, & tam turpi fuga toties inustam; hærere ante oculos in visceribus Imperii hæresin flagitio-

tiosissimam; toties improspere cum perfida gente pugnari, quæ nec militari virtute, nec multitudine bellatorum conferri possit cum Alemannis; nunquam id nationis dedecus expungendum, nisi quæ consiliis inter ipsos agitata sint, conspiratione armorum expediantur. Sed neque hoc anno, neque proximo ulla communibus armis expeditio suscepta est. Interim Bohemi crebris victoriis inflati, regnum in servitutem hæresis subigere, reliquas urbes & oppida expugnare, barbarorum in modum sævire in Sacerdotes, Monachos & Catholicos. Et jam adeo viribus increverat audacia, ut prædatorio exercitu sese in Misniam, Thuringiam, & Saxoniam effunderent, ulturi harum regionum Duces & populos, a quibus hactenus præ cæteris oppugnati fuerant. Itaque Pirna repulsi, Dresdam veterem capiunt; Misniaque etiam frustra tentata, Wittenbergam progressi, omnes ad Albim regiones spoliis & cædibus pervastant, (quem in modum Moraviam, Franconiam, Bojariam, Austriam, vicinasque regiones annuis fere irruptionibus & deprædationibus afflixere.) Inde prædis saturi per Silesiam in Bohemiam regrediuntur. Illis vero tantus terror injectus, ut Magdenburgum & Brunswicum, cæterasque inter Albim & Visurgim urbes Magistratus & Principes præmunire cœperint. Tres per id tempus in Bohemia, ut diximus, Hussitarum sectæ erant. Thaboritæ, Orphani, & Pragenses, intestinis religionis dissidiis inter se digladiantes; quarum tamen una semper conspiratio erat, more omnium hæreticorum adversus Catholicos, vulpium instar caudis colligatarum, capitibus licet alio atque alio distractis.

Bohemi plurimas circum regiones vastant.

Westphali, aliique ad Rhenum populi, quanto ab his malis remotiores, tanto securius agebant. Fervebat tamen adhuc intestinum bellum inter Adolphum Clivensem Ducem, & Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum, omni ope contendentem, ut Gerhardo, Adolphi fratri, Marchiam assereret Dux Cliviæ. Cum per arbitros a Cæsare datos nihil obtineret, gravissime per literas & Legatos questus apud Cæsarem & Principes, Coloniensem Archiepiscopum, Henricum Monasteriensem Episcopum, Adolphum & Rubertum Montium Duces, Arnoldum Geldrium, Engelbertum & Joannem Nassoviæ Comites, Fridericum Mörsanum, Robertum Virneburgicum, Ottonem Tecleburgicum, Simonem Lippiensem, cæterosque hujus factionis Comites accusavit. At illo publicis Imperii negotiis armisque Bohemicis distento, hæsit inter civiles turbas Westphalia.

Teschenmach part. 2. p. 259.

Intestinum inter Adolphum Clivensem & Theodoricum Archiep. Colon. nondum sopitum.

Hanc quia dominatu suo complexus erat Theodoricus Mörsanus Coloniensis Archiepiscopus, omnia pro fortunæ cursu arbitrioque agebat. Cæteris Marchiæ oppidis arcibusque subjectis, expugnatum quoque castrum Hordense, ope cumprimis Tremoniensium. Tum vero coacta nobilitas Marcana Gerhardo Clivensi fidem jurare. Qua opportunitate quoque usus Adolphus Dux Montium, confirmatusque Archiepiscopi viribus. Clivensem in campo Duisburgensi conserto prælio cecidit; castrumque Angetrodanum, quod Clivensis munire voluerat, Montium Duci assertum permansit. Omnia hujus Archiepiscopi consilia versabantur in distrahenda imminuendaque Ducis Clivensis potentia, quem unicum habebat ad Rhenum inferiorem & qer Westphaliam formidabilem, sat memor, quantum hactenus Episcopos afflixerant, Cliviæ Juliæque Duces.

Annus Christi 1429.

Martini V. Pont. 12. Sigismundi Imp. 20. Theodorici Admin. Pad. 14.

Inierat jam annus sæculi hujus vigesimus nonus, quo Otto Trevirensis Archiepiscopus XIII Februarii humanis subtractus. Nova ex hoc dissidii flamma inter rivales accensa; eoque gratior defuncti Ottonis Archiepiscopi memoria. Nec facile fuit eo sæculo Episcopus, quem perinde a liberalitate in egenos, justitia, & pacis studio, cultuque religionis commendant scriptores: eique potissimum reparatam per Cœnobia disciplinam adscribunt. Nam

Mors Ottonis Archiep Trevir. cujus opera Cœnobia D. Benedicti reformata.

Nam postquam ejus consilio hortatuque Treviris in Cœnobio S. Maximini celebratus fuisset quinquaginta septem & amplius Abbatum conventus, in eoque ad veterem D. Benedicti formam Cœnobia redacta essent; tum postea ex eo deducta est congregatio Bursfeldiensis; traxitque initium ex Cœnobio S. Matthiæ apud Treviros, cui Otto Archiepiscopus ex consensu Pontificis imposuerat Abbatem Joannem de Rode e Carthusia extractum, virum eruditione & sanctimonia vitæ celebrem. Is excultæ a se disciplinæ Monachos ad Bursfeldiense Cœnobium, quod inter Werrhæ & Fuldæ confluentes ad confinia Corbejensium celebre fuit, misit, Abbatemque dedit Joannem, virum doctrina & religione egregium. Hic, quam Treviri acceperat disciplinæ sacræ formam, per Saxoniam introduxit; eoque præside, annui conventus instituti, & congregatio, quam Bursfeldicam unionem dixere, cœpta. Brevique supra LXXV Cœnobia sunt numerata, quæ huic florenti societati nomen dedere; interque ea recensuit etiam Trithemius Monasterium nostræ diœcesis Abdinghovianum & Mariæ munsterium; quibus postea ipsa quoque Corbeia accessit.

Dalheimense Virginum Cœnobium mutatur in Monasterium Canonicorum Regularium. *Litera Dalheimensis. Cœnobii.*

Atque ut ex hoc domestica propius contingam, Theodoricus Archiepiscopus Administratorque Paderbornensis diœcesis, præclaro religionis instaurandæ opere, Dalheimensis Monasterii exordia fecit, convertendo dirutum dissolutumque Cœnobium Virginum in Monasterium Ordinis Canonicorum Regularium; haud secus quam Wilhelmus antecessor dissolutum Bodecense Canonicarum Virginum Collegium commutarat in ejusdem Ordinis Canonicorum Regularium Monasterium. Rem altius paulo repetam. Fuerat ante ducentos annos in pago Dalheim Virginum Cœnobium Ordinis D. Augustini institutum (cujus tamen fundationis conditorisque nulla apud nos monumenta literarum extant) id lapsu temporum per bella superiorum annorum primo spoliis exhaustum, deinde tertio exustum erat, semel a nobilibus de Levenstein, iterum per Lippoldum de Ettelen, tertio per Lippienses. Qua calamitate Virgines cum & claustrum & templum & bona omnia amisissent, ad vicina ordinis Cœnobia discessere, locumque per sexaginta annos vastum reliquere. Ægre interea tres nobiles, Badbergensis, Brobekianus & Harhusanus, tulere hoc Virginum Cœnobium, a majoribus suis aut conditum aut dotatum, ex hac vastatione relinqui extinctum. Hi igitur adiere præsidem Cœnobii Bodecensis, ultroque locum reparandum obtulere, simul pollicendo se pro viribus omnes antiquos ejus Cœnobii agros, census, & decimas repetituros. Id cum grato animo accepisset Præsul Bodecensis postulata nobilium detulit ad Theodoricum Archiepiscopum, uti ejus auctoritate & consensu omnia conficerent; is deinde hoc laudabili diplomate locum sacrum Bodecensibus transcripsit excolendum.

Theodoricus Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Coloniensis, Archicancellarius per Italiam, Angariæ Dux & Westphaliæ, ac Administrator Ecclesiæ Paderbornensis, ad perpetuam rei memoriam. Justis & honestis supplicum votis, potissime quæ divini cultus augmentum, salutem animarum, & commodum personarum respiciunt, libenter annuimus, illaque, quantum ex debito officii pastoralis tenemur, favoribus prosequimur opportunis. Cum igitur Monasterium in villa Dailheim, nostræ Paderbornensis *diœcesis, pro certis Monialibus vitam religiosam sub regula S. Augustini ducentibus olim fuerat per Christi fideles competenter dotatum, & per Priorissam per plures annos gubernatum, hodie vero causante malitia hominum ac malo statu patriæ sic in ædificiis suis collapsum habitationibus penitus desolatum, præterquam modico vestigio quatuor in locis Monasterii relicto pro receptaculo bestiarum magis quam hominum congruo. Agrique dicti Monasterii, imo totius villæ absque cultoribus per plures annos devastati jacuerint, spinas & vepres producentes, nihilominus religiosi viri, & nobis in Christo Dilecti Prior, & conventus Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini Monasterii S. Meinolphi in Bodeken zelo devotionis accensi dictum locum nunc multipliciter desolatum, & habitatoribus Christo famulantium destitutum dolentes, adjutorio altissimi, & Christi fidelium pia largitione & devotorum hominum*

minum suffragio pro divini cultus restauratione reformare, atque terram dicti loci incultam, & quasi in salsuginem versam extirpando vepres & spinas fructuosam, quantum ab alto consensum fuerit, Domino ad honorem reddere intensis desideriis aspirant, subjungentes omnia & singula bona, agros, decimas, prata, pascua, silvas, grangias, hortos, piscinas, molendinum, judicia ad dictam villam, & locum spectantia & pertinentia, ipsis ad usum eorum ob dicti cultus in eodem loco restaurationem liberaliter donata donatione inter vivos fore ac intelligenter a possessoribus & Dominis dictorum bonorum resignata. Quare nobis dicti Prior, *& conventus humiliter supplicarunt, ut donationes & resignationes supradictas approbare & confirmare, nec non dictum desolatum Monasterium & locum videlicet villam Dailheim cum omnibus & singulis fructibus, redditibus, juribus, obventionibus, judiciis & aliis pertinentiis suis præfato Monasterio in Bodeken etiam nobis subjecto incorporare, annectere, & unire in perpetuum dignaremur. Nos igitur Theodoricus Archiepiscopus, & Administrator antedictus attendentes petitionem hujusmodi fore justam & consonam rationi, desolationem, loci prædicti detestantes, nec non ad reformationem ejusdem, pro divini cultus restauratione, pietate jure pastoralis multipliciter inclinati, donationes, largitiones, & resignationes supradictas, & bona hujusmodi, quæcunque etiam si permutata aut per resignationem quarumcunque personarum ad ipsos Dominos Priorem, & conventum redacta sint, de consensu Dominorum Præpositi, Decani, & Capituli Ecclesiæ nostræ Paderbornensis admittentes & approbantes, dictum locum desertum, sive Monasterium cum villa prædicta cum omnibus & singulis fructibus, redditibus, proventibus, decimis, juribus, immunitatibus, judiciis, libertatibus privilegiis, gratiis, bonis & rebus suis mobilibus & immobilibus, terris cultis & incultis, silvis, nemoribus, piscinis, pratis, pascuis aquis aquarumque decursibus, molendinis, viis & inviis prædicto Monasterio S. Mainulphi in Bodeken incorporamus, annectimus, & unimus in perpetuum per præsentes, Et eundem locum dicto Monasterio in Bodeken auctoritate ordinaria quantum nobis ex officio nostro incumbit, concedimus, & assignamus, ita quod liceat ipsis in dicto loco reformato indoneos sui ordinis; aut alios cujuscunque status viros Deo in humilitatis spiritu servire volentes instituere & destituere, juxta ipsorum beneplacitum, & dicti loci facultatem & exigentiam, prout ipsi saluti animarum prospexerint, felicius expedire volentes, & auctoritate ordinaria decernentes, quia villa Dailheim ac Monasterium, & habitantes ibidem eisdem gratiis, privilegiis; indulgentiis libertatibus, immunitatibus deinceps gaudeat quibus dictum Monasterium in Bodeken gaudet. Ut autem præmissa omnia & singula obtineant plenioris roboris firmitatem, præsentem paginam sigilli nostri munimine una cum sigillo Capituli supradicti jussimus roborari. Et nos Alradus de Busche Præpositus, Henricus Decanus, cæterique Canonici Ecclesiæ Paderbornensis supradictæ in signum nostri consensus omnium præmissorum præsentem terram nostri sigilli jussimus appensione communiri. Datum Anno Domini Millesimo Quadringentesimo vicesimo nono, vicesima quinta die mensis Maji.*

Hac auctoritate præmunitus Bodecensis Præses misit duos Sacerdotes sui Monasterii, additis Laicis fratribus; a quibus magno labore & sudore vetus Dalhemensis Cœnobii locus intra Montem Martis & Lichtenaviam in campo Sintfeldiensi excoli cœpit, implerique numerus sacerdotum & sacrorum operariorum. Nec defuit ad conspectum paupertatis & religiosæ vitæ exemplum, quo primi illi coloni mirifice se commendabant, promissa fides & largitas nobilium, cumprimisque Brobekiani, qui alter Dalheimensium conditor est habitus; cujus patrocinio & industria haud multo post etiam Otto Comes Waldecensis persuasus, omnia bona patrimonii, quæ a Buranis empta possidebat in pago Dalheim, aut quæ feudi titulo habebat a Corbeiensibus in campo Sintfeldico, liberali donatione transcripsit Dalheimensibus Sacerdotibus; quæ & post rata habuit Arnoldus Corbeiensium Abbas. Et jam brevi adeo opibus & numero sacrorum operariorum aucti erant, ut novi Monasterii cultura appareret; cum inter ipsos cultores loci & Bodecenses lis oritur, seperatumne istic Monasterium Canonicorum

nicorum Regularium instituendum? an vero per modum acquisiti prædii & domicilii religiosi locus Bodecensibus, quod illi ex impensis a se factis poscebant, adjiciendus esset? res illa post a Winsheimensi congregatione decisa est; urgentibusque Brobekianis nobilibus, novum Dalheimense Monasterium erigendum decretum. Eo post majori religiosorum fervore, & piorum hominum donationibus, celebre istic Monasterium, opibus & religiosa disciplina Bodecensi haud impar, exsurgere visum; fabrica etiam claustri & Basilicæ, in qua ab anno 1460 ad 1470 laboratum, cæteris per diœcesin Cœnobiis multo illustrius.

Theodoricus molitur Episcopatum Paderbornensem conjungere cum Archidiœcesi Coloniensi.

Quam laudabile Theodorici Mörsani Administratoris nostri opus fuit instauratio Dalheimensis Cœnobii, tam pravum consilium fœdumque factum commemorare nunc necesse habeo. Machinatus est enim Paderbornensem Episcopatum conjungere cum Coloniensi Archiepiscopatu, & in unum Ecclesiæ corpus contrahere. Id ut conficeret, speciosas scripsit ad Martinum Pontificem literas, quibus prætexuit, Episcopatum Paderbornensem esse perquam exiguum, tenuem, & in eas angustias per bella redactum, ut nec suis se armis tueri amplius possit, nec Episcopum alere; quippe cui non amplius quam quingentorum florenorum census annuus suppetat. Præterea Oppida castraque ejus omnia ita esse vel debitis gravata, vel oppignorata, ut nisi a Coloniensi Archiepiscopo aliove potentiori Principe sublevetur, nunquam in pristinum statum erigi possit; quod cum omnium in ea diœcesi ordinum sit judicium, tum nihil ab his magis sollicitari apud se, quam ut Coloniensi conjungatur. Multa hujusmodi callide Theodoricus Mörsanus ad Pontificem; qui, quibus artibus Episcopatum Paderbornensem ingressus fuerat, iisdem subvertere & extinguere omni contentione laborabat, nunc hos, nunc illos in aula Pontificis corrumpendo. A quibus inductus Pontifex, transmisso ad Theodoricum diplomate, Paderbornensem Episcopatum Coloniensi conjungendum decernit.

Consentit in conjunctionem Martinus V. Pont.

Martinus Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. *Pastoralis officii debitum, quo universis orbis Ecclesiis obligamur, assidue nos impellit, ut de Ecclesiarum, præsertim Cathedralium, omnium, ab illis pro tempore subjectarum personarum statu solliciti, prospere regantur & salubriter dirigantur, nec non in pacis & tranquillitatis amœnitate floreant, juxta indultam nobis desuper potestatis plenitudinem operosis studiis intendamus. Cum itaque, sicut accepimus, Ecclesiæ Paderbornensis pro illius & Ecclesiæ Coloniensis ac ejus subjectarum terrarum statu & commoditatibus conservandis venerabilis frater noster Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis per sedem Apostolicam in spiritualibus & temporalibus perpetuus Administrator deputatus existat, Nos ex certis causis animum nostrum ad hoc inducentibus, spemque nobis indubiam pollicentibus quod præfatæ Coloniensis & Paderborn. Ecclesiæ ex hoc prosperiores consequerentur successus, ac eo validius & commodius se valeant ab adversariis tueri & noxiis præservari, quo vires utriusque simul conjunctæ fuerint fortiores, ejusdem Archiepiscopi in hac parte supplicationibus inclinati, ipsam Ecclesiam Paderburnensem, cujus mensæ Episcopalis fructus, redditus, & proventus, qui in Camera Apostolica ad centum florenos auri de eadem camera duntaxat taxatæ reperiuntur, quadringentorum florenorum auri similium secundum communem taxationem valorem annuum, ut ipse Archiepiscopus asserit, non excedant, cum civitate, territorio, districtu, Oppidis, terris, dominiis, castris, villis, & fortalitiis, aliisque juribus & pertinentiis suis universis, venerabili fratre nostro Conrado Archiepiscopo Moguntin. cui præfata Ecclesia Paderburnensis metropolitico jure subesse dinoscitur, suum expressum ad id per suas literas adhibente consensum, eidem Ecclesiæ Coloniensi, cujus verum annuum valorem præsentibus haberi volumus pro sufficienter expresso, auctoritate Apostolica tenore præsentium ex certa scientia in perpetuum incorporamus, annectimus, & unimus, ita quod licet Theodorico præfato & suis successoribus pro tempore existentibus Archiepiscopis Coloniensibus auctoritate propria possessionem, & administrationem bonorum dictæ Ecclesiæ Paderburnensis apprehendere, & retinere, ac perpetuo ipsam Ecclesiam Paderbornensem regere*

&

& gubernare, ejusque fructus, redditus, ac proventus jura, obventiones, & emolumenta exigere, percipere, & levare, nec non in suos ac dictarum Coloniens. & Paderborn. Ecclesiarum usus convertere, alicujus licentia super hoc minime requisita; quodque dilecti filii, Capitulum, nec non vasalli, feudatarii, censuales, & alii subditi ac homines dictæ Ecclesiæ Paderbornensis Theodorico Archiepiscopo & successoribus præfatis obedientiam & reverentiam præstare, ac pertinentia recipere & jura debita exhibere, nec non ab eis feuda, homagia, & bona alia ad eandem Ecclesiam Paderbornensem pertinentia recipere & recognoscere teneantur & debeant, & in omnibus & per omnia sicuti consueverunt Episcopis Paderbornensibus, qui pro tempore exstiterunt, jure tamen metropolitico Ecclesiæ Mogunt. alias in omnibus semper salvo, non obstantibus 4 Apostolicis, ac Coloniensis, Moguntinensis, & Paderbornensis Ecclesiarum prædictarum constitutionibus, ordinationibus, & statutis juramento, confirmatione Apostolica, & quacunque firmitate alia roboratis, consuetudinibus quoque, nec non privilegiis & indulgentiis, ac literis Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus eorum impediri valeat, quomodolibet aut differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis, cæterisque contrariis quibuscunque; proviso quod Ecclesia Paderbornensis prædicta debitis propterea non fraudetur obsequiis, ac solitus dignitatum, Canonicorum, Sacerdotum ac Ministrorum numerus in illa nullatenus minuatur, sed eis debita & consueta, ac alia incumbentia onera opportuna debite supportentur. Nos enim ex nunc irritum decernimus & inane, si secus super his, a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis, incorporationis, annexionis, unionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctos Apostolos, VIII Calend. Decembris, Pontificatus nostri anno tredecimo.

Annus Christi 1430.

Martini V. Pont. 13. Sigismundi Imper. 21. Theodorici Admin. Pad. 15.

Vix dum annus præcedens se verterat, cum hæ callidæ simul machinationes Archiepiscopi Coloniensis deteguntur Collegii Cathedralis præsulibus & Canonicis. Ii tametsi primum ad ea, quæ privatorum literis significabantur, suspensi dubiique hærerent, nec tantam sibi Administratoris sui perfidiam persuadere possent; post tamen, ubi Pontificis diploma allatum fuit, certi non minus quam turbati indignatique, rem secum expendere cœperunt; nihilque insolentius occurrit, quam hæc ab Archiepiscopo tam fraudulenter tentari, qui receptus in Administratorem Capitulo & Ordinibus juraverat, nihil se contra jura Ecclesiæ & libertatem diœcesis unquam acturum, quemadmodum hæc supra a nobis relata sunt. Mirari deinde rem tanti momenti, in qua salus & jactura simul totius Episcopatus versabatur, quæque totam Westphaliam in turbas excitura esset, non citato auditoque Capitulo, non rogatis ordinibus, non prolato Moguntini ac Metropolitani Paderbornensis Ecclesiæ consensu, tam abrupte a Pontifice decerni, secus quam Romæ in ordinatissimo judicio fieri consuevit. Quare plerique in eam persuasionem venere, totum illud diploma aut subreptitium esse & per fraudes obtentum, aut Pontificem non satis edoctum, præcipitantius quam causæ gravitas exigebat, pronunciasse; aut certe tantam, ut esse debuit, Archiepiscopi fidem fuisse in aula Pontificis, quæ nullum fallere posse crederetur, cum falleret omnes. Hunc in modum cum se Romæ a Coloniensi Archiepiscopo Administratore suo circumventos viderent, Præsules & Canonici Paderbornenses, indictis comitiis, consultavere in medium; nihilque consultius habuere, quam appellare ad sedem Apostolicam & Collegium Cardinalium, extremaque subire, ne antiquissi-

quissimus & nobilissimus Westphaliæ a Carolo M. conditus Episcopatus, ad unius hominis dominandi libidinem, amisso perpetuum jure eligendi Episcopum suum, extingueretur. Quapropter conceptis literis appellatum ad Pontificem, missusque Romam Legatus cum literis appellationis; quas hoc loco ad posteritatis fidem recitare visum est.

In nomine Domini amen.

Capitulum Cathedrale & ordines Diœcesis Paderb. appellant ad summum Pontificem

Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis ipsum intuentibus pateat evidenter, eodem anno nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo tricesimo, indictione octava, die vero decima septima mensis Septembris, hora primarum, vel quasi, de mane, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Martini providentia Papæ quinti anno ejus tredecimo, venerabilibus & circumspectis viris Dominis Alrado Præposito, Henrico Decano, Ottone Speghel seniore, Rodolfo de Wintringerode Camerario, Alberto de Haxthus Præposito Ecclesiæ sanctorum Petri & Andreæ, Henrico de Driborgh, Diderico Lappen Archidiacono sedis Huxariensis, Hermanno de Oyenhusen Thesaurario, Lodewico de Rostorp Cantore, Stephano de Malsborgh Archidiacono sedis Horhus: Wernhero Krevet, Hermanno de Recklinghus, Tyderico de Engelsen Scholastico, Ravenone de Papenheim, Henrico de Wolsten, Johanne de Ymadisbus Canonicis, in loco Capitulari Ecclesiæ Paderbornensis more solito vocatis & capitulariter propter hoc, videlicet animo appellandi, congregatis, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ hac vice repræsentantibus ad subsequentem appellationis notam interponendam unitis, in nostrorum notariorum & testium infra scriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum præsentia provocarunt & appellarunt. Atque apostolos petierunt & protestati fuerunt; quam quidem appellationem præfati Domini alta & intelligibili voce legi fecerunt & appellarunt, ac apostolos petierunt, aliaque dixerunt, & fecerunt, prout hæc in subsequenti appellationis nota continentur, cujus appellationis tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis.

Nos Alradus Præpositus, Henricus Decanus, Canonici, totumque Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis nostri, nec non civitatis & diœcesis, totiusque Cleri, Laicorum, & subditorum Ecclesiæ ejusdem nominibus ante omnia protestamur, quod per infra scriptam appellationem nostram non intendimus nec volumus ab obedientia sanctissimi Patris & Domini nostri D. Martini divina providentia Papæ & sanctæ Sedis Apostolicæ recedere quoquo modo, vel resilire, sed ei in singulis licitis & honestis parere, intendere, & obedire, nec non eundem Dominum nostrum Papam, *ejusque sanctam sedem Apostolicam pro posse & nosse cum omni humilitate & devotione honorare, & revereri merito prout tenemur, nec cuiquam in dignitate, honore, & statu quibusvis derogare, sed infracta pro conservatione juris & libertatis omnium prædictorum, ac causæ, & negotii infra scripti defensione duntaxat dicere, proponere, & allegare. Qua protestatione præmissa, animo & intentione provocandi & appellandi, ac apostolos petendi, & recipiendi, dicimus, proponimus, conquerimur, allegamus, quod a trecentis ac a sexcentis proxime præteritis, & continue citra & supra ac longe ultra viventium ac eorum progenitorum memoriam inter alias solemnes Cathedrales Ecclesias jure metropolitico sanctæ Moguntinensi Ecclesiæ subjectas,* Paderbornensis *Ecclesia semper fuit, & hodie sit una de solemnioribus Ecclesiis, fuitque & sit antiquissima per divæ & sanctæ memoriæ Carolum Magnum Pipini filium, & alios christianissimos Principes Romanos Imperatores congrue & opulenter diversis bonis, etiam partem feudalibus sacri Romani Imperii fundata, erecta, dotata, & in dote comitatibus & dominiis diversis augmentata, tenuitque semper per tantum tempus, & a tanto tempore, cujus initii memoria hominum non exstat, ac hodie teneat, & possideat tam in spiritualibus quam temporalibus civitatem Paderburnensem respectu aliarum civitatum Alemaniæ satis notabilem & potentem, & quam plurima Oppida, quorum aliqua ex iis pro Cathedra Episcopali ibidem constituenda habunde sufficerent, ac etiam quam plura in numero fortissima fortalitia, villas, terras, & possessiones, ac diœcesim amplam plurium dictarum, in qua ultra quam ducentæ parochiales Ecclesiæ solemnes sunt situatæ, collegiatas Ecclesias civitatis & diœcesis, ac Monasteria regularia*

tam

tam virorum quam mulierum diversorum ordinum, quæ omnia designare & specifice exprimere legentibus fastidium generaret, & quia notoria sunt, res de se loquatur, & si expediat, in processu singula describentur. Habuit etiam ipsa Paderburnensis Ecclesia in prædictis castris, terris, oppidis, & aliis locis solemnissimis dominium pacificum & quietum per tempora prædicta, consuevitque ab eisdem temporibus, & per ipsa tempora, & continue citra per Pastores, utique de Ducum, Comitum, & Baronum, & alias illustrium ac nobilium genere procreatos regi ac gubernari, qui ab antiquissimis temporibus sacri Romani Imperii Principum & ejusdem Imperii illustrissimorum Imperatorum Cappellani extiterant speciales; quodque nobilitas, potentia, & integritas hujusmodi ibidem Pastorum pro tempore residentium, nedum ipsius Ecclesiæ subditorum & vasallorum, sed omnium partium vicinarum fuit singulare præsidium, & conservatio; Consueveruntque etiam propter nobilitatem dictæ Ecclesiæ in eadem duntaxat nobiles, & de militari genere, ac legitimo procreati matrimonio, in altera jurium doctores vel licentiati, seu in theologia magistri, ac alias diversis virtutum titulis decorati viri ante plurima tempora in Canonicos, & hodie recipiuntur pro defensione Ecclesiæ jurium & pertinentiarum ejusdem: habueritque a sæpe dictis temporis, ac continue citra dicta Ecclesia Padeburnensis, & pro tempore ipsius Ecclesiæ Episcopus ratione fundationis ejusdem, & hodie habet sub se Duces, Lantgravios, Comites & Barones, & alios illustres nobiles, & militares subditos præfatæ Ecclesiæ fidelitati astrictos, quorum etiam aliqui ex eis non alium, quam pro tempore dominum Episcopum Padeburnensem in eorum dominum recognoscunt temporalem: fueritque etiam ab eisdem temporibus & continue citra & hodie sit, cessantibus alienationibus & invasionibus infra describendis, dicta Ecclesia Padeburnensis in decimis fructibus, redditibus, & pensionibus tot introitibus dotata, quod ex illis Episcopus pro tempore existens decentem & honestum statum gravitati & modestiæ pontificalis dignitatis convenientem absque alicujus gravamine tenere potuerit & habere. Quinimo pro tempore Episcopus Padeburnensis, licet ejus civitas & diœcesis in finibus & a propinquo habeat quam plures Principes, Comites, & Barones, & militares ad invadendum ipsius civitatem & diœcesim, ut est notorium, promptissimos quotidie, de bonis tamen dictæ Ecclesiæ, & de potentia suorum subditorum potuit semper & hodie posset, si quis ibidem esset, ipsam Ecclesiam & ejus jura a quorumcunque etiam Principum & aliorum dominorum spiritualium & temporalium circumvicinorum incursibus defensare, ac vim vi repellendo hostiliter resistere ascendentibus ex adverso, prout inquam pluribus triumphis & victoriis satis notabilibus temporibus nunc viventium per prædictos Episcopos, pro tempore existentes gloriose consecutis evidenter emicuit, quorum unum relatione dignum dicatur. Ubi piæ memoriæ quondam Fridericus, Archiepiscopus Coloniensis, reverendissimi in Christo patris Domini Theodorici Archiepiscopi moderni prædecessor immediatus, ipso cum suo & aliorum Principum ingenti exercitu dictam diœcesim Padeburnensem incendiis & rapinis hostiliter intrante, & invadente, mille quadringentis equis & sexcentis equitibus pro majori parte nobilibus armatis, vel citra dicti exercitus per solius tunc electi Padeburnensis & suorum subditorum potentia ac resistentia viriliter debellatis atque captis, solus cum paucis fugam capiendo vix evasit. Esto enim in tanti redditus, pensiones & introitus dictæ Ecclesiæ Padeburnensis ex cujuscunque culpa vel negligentia, seu qualibet alia causa, per sustentationem status Episcopalis, ut præfertur, quod tamen nunc admittitur ad præsens, non subesset, aut reperirentur. Veritas tamen est, quod tot, & tanta oppida, castra & prædia cum eorundem mero imperio & dominio ipsi Ecclesiæ post ejus primariam fundationem ex Episcoporum pro parte industria, & pia legantium, & acquirentium devotorum affectu largiter accreverunt, adeo quod licet ipsi paucos redditus Episcopali mensæ tribuat, si tamen ipsorum aliquorum imo paucorum imperium & dominium vendicationi, si liceret, exponerentur, reperirentur emptores ex Principibus, & dominis circumjacentibus, qui tamen thesaurum eisdem darent, & exponerent, cum quo universi redditus, & introitus primariæ fundationis ipsius Ecclesiæ pro susten-

sustentatione Episcopalis dignitatis possent recuperari & redimi, imo alii tot & tanti de novo constitui & haberi ejusdem Ecclesiæ Paderburnensis *etiam districtus quam plures clarissimos, & illuminatos viros, tam in Romana curia quam extra, videlicet protonotarios sedis Apostolicæ, Episcopos, auditores & doctores enutrivit. Et licet alias reverendissimus pater Dominus Theodericus Archiepiscopus Coloniensis prædictus ex nonnullis compositis persuasionibus ipsam Ecclesiam Padeburnensem a tunc sanctissimo Domino D. Joanne Papa* XXIII *per quasdam suas literas sub data Idib. Aprilis Pontificatus sui anno quinto in Oppido Friburgi Constantiensis diœcesis post ipsius de constantia occultum recessum obtinuerit sibi ad dies vitæ suæ taliter qualiter concedi ad commendam, fuitque ad eandem Ecclesiam, in finem tamen ut ipsam salubriter citra alicujus rei immobilis vel pretiosi mobilis alienationem, fructus ipsius Ecclesiæ in ejusdem utilitatem convertendo juxta ipsarum literarum decretum & interdictum, certa ad id in se continentium tenorem, certo etiam juramento per eum ad id præstito sub certis literis ejus sigillo appendenti desuper sigillatis regeret, ac fideliter conservaret, nec non defenderet & admissus; horum tamen immemor, ejus reverentia semper salva, certa solemnia castra, prædia, ac bona immobilia dictæ diœcesis in processu causa specificanda sine consensu Capituli Ecclesiæ Padeburnensis alienaverit, nec non ab officiatis suis castrorum & fortalitiorum ipsius diœcesis, quod eadem ad utilitatem Ecclesiæ Coloniensis conservent, ut sic perpetue a præfata Ecclesia Padeburnensi alienentur, juramenta certa exegerit & exigat, ac quam plures notabiles summas pecuniarum fructuum dictæ Ecclesiæ Padeburnensis similiter specificandas in usus Coloniensis Ecclesiæ converterit, ipsis literis, ac tali quali commenda per eum, ut præfertur, impetratis, multifarie abutendo, & continuam residentiam in locis circumvicinis civitatis Coloniensis, quæ ultra tres dietas a civitate & diœcesi* Paderbornensi *notorie distat. Faciens autem homines vita & conversatione & moribus subditis Ecclesiæ* Padeburnensi *omnino contrarios, ad easdem civitatem & diœcesin* Padeburnensem *per biennium proxime præteritum & ultra nunc declinaverit, ac alias ad ipsarum civitatis & diœcesis Padeburnensis conservationem, gubernationem & defensionem hucusque satis modicam diligentiam duxit adhibendam, adeo & totaliter, quod bona subditorum Ecclesiæ Padeburnensis prædictæ quotidie hostiliter invaduntur, & in prædam abducuntur, pauca imo nulla per eum adhibita resistentia aut remedio opportuno, sic quod hujusmodi prætensæ commendæ durante tempore fructus & introitus ipsius Ecclesiæ dicti Domini Archiepiscopi culpa & negligentia causantibus sunt plus quam mediate dissipati & diminuti. Cumque hæc sunt detestabilia, imo absque mærore referri non possunt, ac satis tendant in suppressionem & destructionem dictæ Ecclesiæ Padeburnensis, præsumaturque verisimiliter a quam pluribus, quod in vindictam casus & ruinæ exercitus ipsius Domini Archiepiscopi quondam prædecessoris prætacti, ac quod ipsa* Padeburnensis *Ecclesia sic suppressa ab Ecclesia Coloniensi, quæ ei in pluri obligata jus suum petere non valeat, nec omnino, ut præmittitur, contra ipsam se defendant, fuerint & sint facta & ordinata. Nihilominus tamen idem Archiepiscopus his detestabilius, ut noviter ad notitiam nostram Alradi* Præpositi, *Henrici Decani, Canonicorum, ac totius Capituli Ecclesiæ* Padeburnensis *devenit, propositum suum omnino detestabilius hucusque tectum ad lucem deducens prædictis verbis & veritati subjectis subdole tacitis, & expressis falsitatibus de valore annuo fructuum, redituum, & proventuum mensæ Episcopalis dictæ Ecclesiæ* Padeburnensis, *quem adhuc introitus unius duntaxat castri, quorum plura sunt ipsius diœcesis, excedunt, & aliis quam pluribus false suggestis & suppressis, quærens quæ sua sunt, non quæ Christi, in finem ut* Principem *circumveniret, & ut ipsa* Ecclesia Padeburnensis *funditus supprimeretur, ac re, nomine & honore pontificalis dignitas extingueretur, a sanctissimo Domino nostro D. Martino divina providentia* Papa V *sæpedictam* Ecclesiam Padeburnensem *sibi, &* Ecclesiæ *Coloniensi subreptitie & obreptitie perpetue fama publica referente uniri & incorporari obtinuit ac incorporavit in destructionem, vituperium, & perpetuum obloquium Ecclesiæ* Padeb. *nostrum,*

strum, ipsius civitatis, & diœcesis, ac omnium subditorum eorundem, & maxime tamen Apostolicæ sacri Romani Imperii & Ecclesiæ Moguntinæ valde notabile detrimentum, præjudicium, damnum, & gravamen. O insatiabilis dominandi libido! o sacra auri fames! quærere & instare Ecclesiæ Colonien. cujus fructus, redditus, & proventus, & quando discreto ordine, secundum Deum, ut diceret, gubernata foret, pro decem Episcopis abunde sufficerent. Cogitne ulla necessitas ad mare congeri aquarum guttulas, ut plus tumescat & abundet? Capitne contra antiquorum vulgatam sententiam plenitudo? & ridiculosius esset, cum sacrorum Canonum documenta dignitatum & beneficiorum numerum augendum declarant non extinguendum. In hoc enim sancti Patres honorem suum crescere fatebantur, quando alios in honore conservabant. Quomodo igitur tam levis, & prompta surgit audacia, nulla obsistente causa legitima, ut tentetur, quod sancta sedes Apostolica imminuta servitiis, Romanum Imperium in Principe imperat Capellano speciali, & Ecclesia Moguntina in suffraganeo suis defraudentur, orbentur & priventur? ac tam misere de matre constituatur filia? de libera tam scandalose efficiatur tributaria & ancilla? quinimo de viva fiat mortua & extincta? Certe indecens & inhonestum foret, piam intentionem dictorum christianissimorum Imperatorum prætactæ Ecclesiæ frustrari effectu & fructu, quem iidem ac pastores Ecclesiæ, nec non alii Christi fideles & devoti homines illius patriæ gravibus sumptibus sacrarunt & dedicaverunt, ad aliena horrea tam indiscreto judicio transportari, quod ut timendum est non absque detestabili sanguinis effusione perficeretur, & ex hoc sine dubio infinitæ guerræ, homicidia, & animarum perditiones, ac lites immortales, partialitatesque inextinguibiles in illis partibus orirentur. Et cum nulli sub alterius jactura consulendum sit, ac quilibet terminis suis debeat contentari, satis habet respicere & gubernare Dominus Archiepiscopus Coloniensis pro tempore existens, & utinam manus Dei sit ei propitia, ut omnia debite gubernentur, & testantibus dictis sanctorum Patrum quilibet in jure suo & honore debet conservari, ne subtractis columnis corruat ædificium, imo si dicta incorporatio haberet vigorem, & esset sortita effectum, merito propter præmissa, cum utraque ipsarum pro se sufficiat, et quia de una earundem ad aliam nisi per territoria duorum magnorum Principum Ducis Montensis et Clevensis absque gravi periculo per viatores quoslibet, imo per Dominum Coloniensem in ejus propria persona, nisi cum magno comitatu perveniri minime potest, dissolvi potius deberet et disjungi. Unde nos, Præpositus, Decanus, Canonici, & Capitulum prædicti, nostrorum, & Ecclesiæ Padeburnensis, totius civitatis, & diœcesis, Cleri, Laicorum, & omnium subditorum eorundem nominibus non modicum ex præmissis tanquam fideles matris suæ sui filii dolore compuncti, quem enim fidelem matris suæ filium contumelia tanta non læderet, & confusio tam scandalosa non moveret? Et quia res ipsa Deo ingrata, mundo odibilis scandalosa parit, honorem lædit, perpetuum præjudicium rerum, bonorum, honorum producit, ac cum crudele sit famam suam negligere, volentes prædictis incorporationi & unioni, si quæ fuit, ne ad illum detestabilem inordinatum effectum deducatur, quantum in nobis est, salvis tamen protestationibus nostris præmissis, occurrere, & prædicta ad sanctissimi Domini nostri Domini Martini Papæ V. prædicti, & ejus Soc. Collegii reverendissimorum Dominorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium notitiam deducere a prædictis incorporatione & unione ac literis desuper forsan confectis, si quæ sunt, cum non vocatis, neque auditis illis, de quorum præjudicio perpetuo agitur, & sine consensu eorundem, ac non justificatis expositis in ipsis prætensis literis, sicuti nec unquam, quia mendosa justificari poterunt, ac aliis solemnitatibus, & stylo in talibus gravioribus negotiis merito servandis, minime servatis, sint subreptitie & obreptitie extortæ & impetratæ, ac a quibuscunque processibus desuper fulminatis forsitan & fulminandis, ac ab omnibus gravaminibus & periculis, quæ express. seu eorum quolibet, ac ab ipsis literis & processibus prætensis, quas & quos hic pro justificatione præsentis appellationis inserimus, & pro insertis haberi volumus, & non alias colliguntur, seu colligi poterunt,

terunt, pro nobis omnibus communiter & divisim, & singulos, quos tangit negotium hujusmodi, & in futurum tangere poterit, ac omnibus adhærentibus nobis, & adhærere volentibus, ac contra Dominum D. Theodericum Archiepiscopum in hujusmodi causa & negotio ad sanctissimum in Christo Patrem Dominum nostrum Dominum Martinum divina providentia Papam V. prædictum sinistre informatum melius circa præmissa informandum, & sanctam sedem Apostolicam in his scriptis appellamus, & Apostolos petimus primo, secundo, tertio, instanter, instantius, instantissime, si quis sit, qui eos dare velit, & possit, subjicimus nos, Ecclesiam Padeburnensem, ac civitatem & diœcesin prætactas, nec non Clerum, & Laicos, ac omnes subditos eorundem, & omnes, quorum interest, ac nobis adhærentes, & adhæsuros, ac nostrorum omnium statum & honorem, nec non beneficia & bona quæcunque tuitioni, & defensioni sedis Apostolicæ antedictæ, & protestamur de hujusmodi appellatione prosequenda, ac insinuanda & intimanda ipsi reverendissimo Patri *Domino Archiepiscopo Coloniensi, & aliis quibuscuque, quorum interest, suis loco et tempore opportunis, jure addendi, corrigendi, mutandi, et augmentandi, nec non de novo appellandi, ac aliis juris beneficiis nobis semper salvis. Super quibus omnibus & singulis iidem Domini suprascripti requisierunt nos notarios infra scriptos, ut ipsis super præmissis unum vel plura publicum seu publica in meliori forma ad dictamen cujuslibet sapientis conficeremus instrumenta. Lecta & interposita fuit hæc suprascripta appellatio modo & forma præmissis sub anno, indictione, die, mense, hora, Pontifice, loco, supradictis, præsentibus ibidem discretis viris Johanne Louff, & Helmico Helmici, alias Nygewegh Clericis Padeburnensibus testibus ad præmissa vocatis & requisitis.*

Non his satis habuere Paderbornenses ad tam audax & perfidum Theodorici Administratoris sui facinus impediendum; sed & vicinorum per Saxoniam Cathedralium patrocinium opemque imploravere; Moguntinorum cumprimis, quod a Caroli M. ævo Paderbornensis Ecclesia Moguntinæ Metropoli hactenus subjecta constitisset, multumque interesset, ne pro veteri jure & dignitate nobile illud membrum a corpore Metropolitanæ Ecclesiæ divelleretur. Et Moguntini accepta rei iniquitate, hisce literis scripsere ad Martinum Pontificem.

Beatissime Pater, cum humillima nostrum recommendatione & pedum osculo Beatorum ad sanctitatis vestræ recurrimus clementiam, devote exponentes, quod noviter ad nostram notitiam devenit, quod, quanquam Ecclesia Padeburn. per divæ memoriæ Imperatores Romanorum decenter & copiose dotata fuerit, quatenus ad ipsius Episcopi, & aliorum prælatorum & membrorum suorum pro tempore existentium sustentationem suis propriis facultatibus restantibus laudabiliter sufficere reperiatur: tamen reverendissimus Pater, Dominus Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis quasdam literas, ut dicitur, Apostolicas, prætextu, quod ipsam Ecclesiam Paderburn. cum pertinentiis & juribus suis nititur Ecclesiæ Coloniensi fore perpetuo incorporatam, annexam, sive unitam, extorsisse refertur, quorum occasione Ecclesia, civitas, & diæcesis Paderburn. Pastore Cath. solatio & dignitate privatæ, plurimum gravatæ & desolatæ remanerent, & cum hoc dictæ Ecclesiæ Paderburn. Capitulo non consentiente, ipso etiam ad hoc non vocato, similiter nobis de Capitulo Ecclesiæ Mogunt cui dicta Ecclesia Paderburn. jure metropolitico subjecta semper fuit, & est, in his non vocatis, auditis, neque consentientibus agitata sint, præterea non solum in ipsius Ecclesia Paderburn. & status ejusdem suppressionem & perpetuam extinctionem, verum etiam in nostræ Ecclesiæ Moguntin provinciæ & honoris diminutionem præmissa cedere viderentur. Supplicamus igitur sanctitati vestræ humiliter & devote, quatenus de benignitate Apostolica Ecclesiæ Paderburn. præfatæ paterne consulentes, ipsam in statu suo antiquitus solemniter solidato conservare, & ne scandala ex præmissis —— etiam cum grandi sanguinis effusione perveniant, Præpositum, Decanum, & Capitulum memoratæ Ecclesiæ Paderburn. in prosecutione prioris status, præeminentiarum, honoris, dignitatum, & causæ movendæ seu motæ in præmissis oculo clementiæ etiam respicere dignemini, ejusdem Ecclesiæ destructionem irrecuperabilem revelantes, quinimo præfatæ Ecclesiæ nostræ Mogunt. & ejus provinciæ præeminentiam eadem sanctitas vestra per hoc etiam illæsam & indismembratam ad omnipotentis gloriam conservabit, qui sanctitatem vestram, ad ipsius Ecclesiæ gubernationem dirigere & conservare dignetur longæve. Datum nostro sub sigillo ad causas Anno Domini Mcccc *trigesimo, die* XI *mensis Octobris.*

Humiles & devoti Oratores Petrus Echter Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Moguntinensis.

Moguntini scriptis ad Pontificem literis impedire conantur conjunctionem Episcopatus Pad. cum Archiepiscopatu Colon.

 At

Pontifex melius edoctus causam cognoscendi dat Geminiano de Prato, causarum Auditori.

At Martinus Pontifex, postquam appellationis literas à Paderbornensi Collegio accepit (quibus & urbs Paderbornensis ordinesque diœcesis suas conjunxere) intellexitque, quibus artibus à Coloniensi Archiepiscopo circumventus, & quas turbas hæc Episcopatus conjunctio invectura esset; negotium cognoscendi dedit Geminiano de Prato, sacri palatii causarumque Auditori. Et is discussis rerum momentis, quæ à Paderbornensibus poscebantur, scriptis ad Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum literis, Romam ad dicendam causam citavit, jussitque & ipsum & ministros ejus continere se ab omni machinatione conjungendi Episcopatus. Quemadmodum & hujus literæ hoc anno XXIV Novembris consignatæ apud nos reservantur. Ita vero primo frenum Coloniensi Archiepiscopo injectum; retentusque is est ab impetu insiliendi in Episcopatum Paderbornensem.

Annus Christi 1431.

Eugenii IV. Pont. 1. Sigismundi Cæsar. 22. Theodorici Admin. Pad. 16.

Raynald. in hist. Eccles. Aeneas Sylvius. Trithem. Moritur Martinus V. Pont. succedente Eugenio IV

Quæ dum magna partium contentione cœpta sunt agi Romæ in judicio Apostolicæ sedis, moritur hoc anno insequenti, XX Februarii, Martinus Pontifex, Successorem nactus V Nonas Martii Eugenium Pontificem, gente Venetum. Et Martinus Pontifex paulo antequam discederet, opera Juliani Cardinalis Legati sui, per Germaniam Synodum Basileæ inchoarat; quam & Eugenius Pontifex promovendam suscepit, facto ad XXIII Julii initio. Ejus quoque Pontificis studio Imperator Norimbergæ XXIII Aprilis Principum comitia indixit, in quibus bellum adversus Bohemos decretum, resumptumque magno apparatu magnoque cruce signatorum concursu; numerata enim quadraginta millia equitum: haud minor peditum multitudo fuit. Quocum florentissimo exercitu, cui Moguntinus, Coloniensis & Trevirensis Archiepiscopus suas quoque copias junxere, æstate processum est in Bohemiam. Duces se obtulere, Fridericus Marchio Brandeburgensis, Fridericus Dux Saxoniæ. Accessere Albertus & Christophorus Palatini, Herbipolensis & Eistadensis Episcopi; aderant & Imperialium urbium auxilia. Spangebergius etiam huic expeditioni præsentem sistit Coloniensem Archiepiscopum cum Juliano Cardinale; ejusque cumprimis Cardinalis Juliani auctoritate alii hanc tertiam expeditionem provectam tradunt. At improspera rursum expeditio. Quippe vastatis crudeliter Bohemorum agris, incensisque Oppidis, ad famam adventantis hostis totis castris trepidatum; nec exspectato Ducum imperio, in fugam soluti, confœderati amissisque impedimentis, rediere ad lares sues. Fortius feliciusque rem egit Albertus Austriæ Dux, Sigismundi Cæsaris generis post auditam Germanorum fugam Moraviam ingressus, supra quingentas villas ferro & igne delevit, Oppida complura Hussitarum expugnavit, cæsosque Moravos ad obsequium reduxit, Principes cum tot improsperis bellis nihil se efficere viderent, Bohemos ad Concilium Basileense invitarunt, in quo Patrum judicio omnis regni & religionis controversia decideretur; id quod à Bohemis quoque acceptatum. Sigismundus interea in Italiam profectus, Mediolani in Basilica D. Ambrosii ferrea pro ritu majorum corona insignitur.

Indicitur Synodus Basileensis, & Comitia Norimber.

Bellum adversus Bohemos resumitur, at infelici rursum exitu.

Felicior adversus Moravos Alberti Austriaci expeditio.

Sigismundus accipit Mediolani ferream coronam.

Cæterum controversia, quam inter Paderbornenses & Theodoricum Administratorem suum agitatam diximus, consequenti hoc anno multo contentius suscepta est, delataque ad judicium Eugenii Pontificis. Quam in rem convenere rursus Collegii Cathedralis Canonici, Magistratus, & cives urbis Paderbornensis, vasalli, Ministeriales, nobiles, omnesque diœcesis ordines; quorum una animorum consensio & conspiratio fuit, malle se omnium bonorum jacturam facere, quam perfide hactenus tentatam à Theodorico conjunctionem Ecclesiæ suæ permittere, quod his tabulis palam convenit.

In

Rursum convenit inter Paderbornenses non permittere extinctionem Episcopatus Pad.

In nomine Domini Amen.

Anno a Nativitate ejusdem millesimo, quadringentesimo, trigesimo primo, indictione nona, die vero decima tertia mensis Aprilis, hora primarum de mane vel quasi; Pontificatus sanctissimi Domini in Christo Patris & Domini nostri Eugenii divina providentia Papæ quarti, anno ejus primo, in nostrorum Arnoldi Brandis & Bertoldi Gossentorp Notariorum, testiumque infra scriptorum ad hoc vocatorum & habitorum, nec non in præsentia venerabilium & circumspectorum virorum, Dominorum Alradi Præpositi, Henrici de Haxthusen Decani, Ottonis Spegill senioris, Alberti de Haxthusen Præpositi Ecclesiæ Ss. Petri & Andreæ, Henrici de Driborgh Archidiaconi Sedis Steinhem Priorum: Joannis de Driborgh, Lodewici de Rostorp Cantoris, Wernheri Crevet, Tiderici Lappen Archidiaconi sedis Huxariensis, Hermanni de Oyenhusen Thesaurarii, Stephani de Malsborch Archidiaconi sedis Horhusen, Tiderici de Engelsen Scholastici, Ravenonis de Pappenhem & Conradi de Elmeringhusen Canonicorum Ecclesiæ Paderbornensis capitulariter congregatorum, personaliter constituti, Illustris nobilis Bernardus de Buren, strenuus Dominus Joannes de Valkenberch miles, nec non Hermannus Spegel, Henricus de Oyenhusen Senior, Joannes van Haxthusen, Conradus de Elmeringhusen, Dydericus de Herse, Wichartus de Enze, Heidenricus & Reynekus de Calenbergh, Borchardus de Papenhem, Tydericus de Nyhusen, Henricus Klinghe, & Joannes de Sunnerke, famuli diœcesis Paderbornensis & Ministeriales Ecclesiæ præfatæ: nec non providi & discreti viri Henricus Ruwelin, Bado Bruckemans, Detmarus Person, & Rudolfus Snaerman Proconsules, & Detmarus Roxen Camerarius civitatis Paderbornensis nomine sui consulatus, & universitatis civitatis Paderbornensis, matura deliberatione præhabita conjunctim & divisim retulerunt expresse, non vi, aut metu, aut machinatione sinistra circumventi aut inducti; sed potius honoris, libertatis, & privilegiorum, quibus ipsi & eorum antecessores hactenus usi fuerunt, & utuntur, conservantes, quod nunquam de ipsorum, aut alicujus ipsorum scitu, consensu, & voluntate tacita, vel expressa, prætensa incorporatio, unio, sive adnexio Ecclesiæ Paderbornensis ad Ecclesiam Coloniensem, quam Reverendissimus in Christo Pater & Dominus Theodoricus Archiepiscopus asserit a bonæ memoriæ Domino Martino PP. Quinto impetrasse, emanavit: & si quid in præmissis actum, factum, seu impetratum fuerit, ipsis ignorantibus, imo dissentientibus factum extitit. Etenim si aliquibus literis de præfata incorporatione mentionantibus alicujus ex præfatis Dominis, vasallis, & civibus reciperetur impensum, quod hujusmodi sigilla sunt adulterina, & præter ipsorum requisitum, consensum & voluntatem adhibitam furtive appensa: & reclamaverint audito rumore de præmissis, & ex nunc reclamant, & dissentiunt, eligentes potius corporum & rerum dispendia subire, quam perversæ incorporationi assensum præbere. Et ut Ecclesia Paderbornensis in juribus, privilegiis, libertatibus, et honoribus suis, quibus per sexcentos annos usa fuit, se exhibeat, quæcunque defensionum subsidia, ut tenentur, exhibere; et se tanquam muros in resistendo pro domo Dei laborare, et melius ut dicta Ecclesia in juribus suis illæsa conservetur. Præfati vero Domini Decanus & Capitulum circa revocationem infra scriptorum, & aliorum quorumcunque syndicorum & procuratorum hactenus per Capitulum constitutorum, nec non Vasalli, Proconsules & Consules, & cives privati fecerunt, constituerunt, creaverunt, & solemniter ordinaverunt suos veros Syndicos, & Procuratores, Actores, Factores, negotiorumque suorum gestores, ac Nuncios speciales & generales, ita quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra, videlicet venerabiles & circumspectos viros, Dominos & Magistros, Joannem Wallingh, Domini nostri Papæ prædicti Capellanum, & ejus sacri Palatii causarum Auditorem, Xanctum de Vinianis Advocatum Consistorialem, Joannem Engelhardi, Nicolaum Homborch, Thomam Rode, Petrum Quentin de Ortebergh, Blasium de Roma, Hartlevum Bonekamp, Hermannum Reckelinghusen, Hermannum Vosseken, Sanderum Marteshusen, Joannem Scollen, Joannem Rickersen, Didericum Alshusen, & Hermannum Cremer in curia Romana

Romana causarum & audientia contradictorum Procuratores absentes tanquam præsentes, & quemlibet eorum in solidum, sic quod occupantis conditio melior non existat, sed quod unus eorum inceperit, alter eorundem prosequi valeat, mediare, terminare, & finire, in causis & negotiis quibuscunque, & præsertim statum, honorem, immunitatem, libertatem, proprietatem, laudabiles consuetudines, jus, jura, privilegia & bona, quæcunque ad subsistentiam & conservationem eorundem constituentium & Ecclesiam præfatam ac ipsius subditos quomodolibet concernentes, & concernentia, quibus ipsi & ipsa jam (in) præsenti in toto vel in parte per quoscunque Dominos spirituales & temporales, etiam communitates, aut quosvis alios cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, et præeminentiæ existant, quibuscunque nominibus censeantur, seu quacunque præfulgeant dignitate, impedita, oppressa, destituta, alienata privataque forent, seu in futurum impediri, opprimi, destitui, alienari, privari, interest, aut contingeret etiam tolli consensum, prout superius est expressum: quorum etiam nomina, cognomina, statum, & dignitatem præsentium volueritis habere pro expressatis. Et præsertim in causa, & causis appellationis seu appellationum per dictos Dominos Præpositum, Decanum, & Capitulum nomine Ecclesiæ Paderbornensis, Cleri, civitatis, vasallorum, & subditorum diœcesis Paderbornensis ad quondam sanctissimum in Christo Patrem & Dominum Dominum Martinum divina providentia PP. Quintum, & sanctam sedem Apostolicam a nonnullis incorporatione, unione, perversis Ecclesiæ Paderbornensis Ecclesiæ Coloniensi factis (ut dicitur per ipsum quondam dictum Martinum Papam, ac literis & processibus desuper forsitan confectis & fulminatis, seu conficiendis & fulminandis) contra Reverendum Patrem & Dominum D. Theodoricum Archiepiscopum Coloniensem interponentem, seu interpositurum causam, seu causas appellationis & appellationum hujus modi cum toto negotio principali, ac omnibus & singulis suis incidentibus, dependentibus, emergentibus, & connexis ad præfati quondam sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Martini Papæ, ac ipsius sacri Collegii Reverendissimorum Patrum Dominorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium notitiam deducendam, & coram ipsis proponendam ac prosequendam, nec non deduci, prosequi, & proponi faciendum, & desuper coram quibuscunque, judicibus Commissariis, auditoribus datis vel dandis, deputatis seu deputandis, impetratis seu impetrandis subrogatis aut subrogandis in curia Romana, etiam extra eam agendi & defendendi, terminosque omnes & singulos solitos & consuetos, maxime stylum sacri Palatii Apostolici, etiam qualicumque modo servandum, nec von nomine dictorum constituentium comparendi, libellandi, litem seu lites contestandi, libellis respondendi, de calumnia jurandi, & quodlibet alterius generis licitum juramentum in animas dictorum constituentium procurandi, ponendi, & articulandi, ipsisque respondendi, testes, litteras, privilegia, jura, instrumenta, munimenta, & quæcunque probationum genera producendi, productis ex adverso contradicendi, excipiendi, ampliandi, duplicandi, triplicandi, quadruplicandi --------- judices & loca eligendum, & recusandum, protestandum, allegandum, declarandum, terminandum, concludendum, sententiam seu sententias tam interlocutarias quam diffinitivas & quascunque alias ferri petendum, & audiendum ab ipsis, & eorum quolibet a quocunque alio gravamine illato vel inferendo quoties visum fuerit appellandum: Apostolos petendi, & appellationem hujusmodi prosequendi, etiam ab ea seu eis, si videbitur expediens, replicandi: expensas, damna, & interesse petendi, ac taxata recipiendi, emonendi, & quitandi, et super præmissis juris ordine procedendi, cautiones quascunque necessarias, et præsertim ad producendum mandatum speciale, et si quomodolibet opus fuerit, procurandi, et de ratihabendo, et facta per constitutionem promittendi, beneficium absolutionis simpliciter vel ad cautelam impetrandi, implorandi, obtinendi, literasque etiam tam supplices quam legendas, gratiam seu justitiam in se continentes impetrandi seu impetrandis: contra prædictam Ecclesiam, et etiam ejus statum, honorem, immunitatem, libertatem, proprietatem, laudabiles consuetudines, res, jura, privilegia,

vilegia, & bona quaecunque in audientia literarum contradictarum Domini nostri Papae, seu in Cancellaria, Bullaria, Camera Apostolica, seu alibi, ut visum fuerit, contradicendi ipsasque impediendi, arrestandi, & quarumcunque contra praefatam Ecclesiam forsitan attentatarum in ejus praejudicium, damnum, gravamen, & detrimentum fuerint, praesertim in dictarum incorporationis, unionis, praetensionum, causis & negotiis retractari, revocari, & reclamari, petendi, & obtinendi unum vel plures syndicos & Procuratores, seu Syndicum & Procuratorem loco sui, seu alterius eorundem, qui consimilem in praemissis in toto vel in parte habeat potestatem substituendi semel, aut pluries ac substitutum seu substitutos bujusmodi revocandi, & procurationem hujusmodi in se reassumendi toties, quoties ipsis, vel alteri eorundem visum fuerit expedire: Et generaliter omnia & singula alia faciendi, gerendi, dicendi, extendendi, procurandi, quae veri vel legitimi syndici & procuratores facere possunt, & quae ipsis a lege seu canone facere sunt concessa, & quae ipsi constituentes et facere possent; si praemissis praesentes & personaliter interessent, etiamsi mandatum exigant magis speciale, quam praesentibus est expressum. Promiserunt insuper dicti Domini, Praepositus & Decanus nomine sui, dictarum personarum Ecclesiae praefatae, nec non nobilis Bernardus de Buren, et strenuus Dominus Joannes de Valckenbergh miles nomine sui, & vasallorum praedictae Ecclesiae: etiam Henricus & Bado proconsules nomine sui ac Consulum, & civium civitatis Paderbornensis, nobis Notariis supra & infra dictis solenniter stipulantes & recipientes vice & auctoritate omnium & singulorum, quorum interest, seu interesse poterit, aut intererit quomodolibet in futurum, se ratum, gratum atque firmum perpetuo habituros, quidquid per dictos suos syndicos & procuratores ac substitutum seu substituendos ab iisdem, vel alteri eorundem actum, factum, dictum, gestum procuratumve fuerit in praemissis, seu aliquo praemissorum, relevando etiam, & relevari volendo dictos suos Syndicos, & procuratores, & substitutum, & substituendos ab iisdem, seu eorum aliquo, ab omni onere satis dando, judicio sisti, & judicatum solvi, cum omnibus suis clausulis necessariis, & operativis sub hypotheca & obligatione omnium bonorum suorum praesentium & futurorum, super quibus omnibus & singulis saepedicti constituentes nomine sui & aliorum suprascriptorum petierunt eis a nobis Notariis supra & infrascriptis unum vel plura publicum seu publica in meliori modo; & forma ad dictamen cujuslibet sapienter confici instrumentum, seu instrumenta. Acta sunt haec in civitate Paderbornensi in loco supradicto, anno, indictione, die, mense, hora, & Pontificatu, quibus supra. Praesentibus ibidem discretis viris Henrico Allenhusen, & Wilhelmo Lippespringe Clericis Paderbornensis dioecesis, testibus ad praemissa vocatis & rogatis.

Et ego Arnoldus Brandis Clericus Paderbornensis publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia praemissis omnibus & singulis, dum sic, ut praemittitur, agerentur & fierent, una cum discreto viro Bertoldo Gossentorpe Clerico Paderbornens. dioecesis supradictae ad hujusmodi actum convocato, testibusque praenotatis praesens fui, atque omnia sic fieri vidi & audivi, ideoque praesens publicum instrumentum manu mea propria scriptum exinde confeci, quod signo, nomine & agnomine meis solitis & consuetis signavi in omnium & singulorum praemissorum fidem & testimonium requisitus.

Et ego Bertoldus Gossentorpes Clericus Paderbornensis dioecesis publicus Imperiali auctoritate Notarius, quia praemissis omnibus & singulis, dum sic, ut praemittitur, agerentur & fierent, una cum discreto viro Arnoldo Brandis Clerico Paderbornensi supradicto ad hunc actum convocato testibusque praenominatis praesens interfui, ac omnia & singula sic fieri vidi & audivi. Quare praesens publicum instrumentum, manu alterius, ut praemittitur, fideliter scriptum, & exinde confectum signo, nomine & cognomine meis solitis & consuetis signavi in fidem & testimonium omnium & singulorum praemissorum rogatus & requisitus.

His inter se juratis, constituunt causam in Romano judicio apud Collegium Cardinalium omnibus legum viribus

ribus & modis defendendam esse; nominantque in hanc rem syndicos & procuratores, quibus plena tractandi potestas his iisdem literis facta est.

Et Paderbornenses, postquam domi communi omnium ordinum conjuratione res suas firmarant, missis præterea ad vicina per Westphaliam & Saxoniam Collegia Cathedralia literis ac Legatis, eorum patrocinia apud Pontificem opemque, sicuti a Moguntinis jam implorarant, sollicitavere; ad quæ eo se pronius obtulere ex fraterno fœdere, quod & communis eorum causa ageretur, & rei iniquitas sponte moveret, ne quis ex simili Morsani dominatu suos quoque Episcopatus, & jura electionis ejusmodi machinationibus extingueret. Quapropter post Moguntinos scripsere hoc anno Hildesienses ad Eugenium Pontificem, quarum literarum illud exemplar est.

Literæ Capituli Hildesiensis, sollicitantis apud summum Pontificem, ut conjunctionem Episcopatus Paderb. cum Colon. impediat.

Sanctissimo in Christo Patri Domino Eugenio Papæ Quarto, universalis Ecclesiæ summo Pontifici, nostro Dno Clementissimo, Oscula devotissima pedum beatorum. Beatissime Pater vestræ beatitudinis devoti Oratores, Præpositus, Decanus & Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis, nostri amici singulares, Nobis per certos suos Secretarios & eorum scripta specialia significarunt, qualiter Reverendissimus in Christo Pater & Dominus D. Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis sibi & Ecclesiæ suæ Coloniensi Ecclesiam Paderburnensem, quam ut dictæ Ecclesiæ Administrator ex Sedis Apostolicæ commissione ad regendam & gubernandam sub manibus suis tenuit & possedit, sine eorum consensu & voluntate perpetuo futuris temporibus obtinuit uniri & incorporari, prætendens præfatam Ecclesiam in redditibus & fructibus fore ita exilem; & hostium incursibus taliter esse devastatam & suppressam, sic quod proprium Episcopum, qui antedictæ Ecclesiæ præesse posset, tenere & nutrire non valeret, eamque ad hæc nequaquam sufficere, taliaque coram sanctissimo piæ recordationis Domino nostro Domino Martino divina providentia Papa Quinto vestræ Beatitudinis immediate prædecessore diversimode fore ex hoc loco exponendum pro convesturali Es werden vel Es wird also geschehen seyn *per certos ad hoc inductos ejus sanctitati fore scripta & relata. Ut igitur tali modo veritas non occultetur, sed magis elucescat, prælibati devoti vestræ Beatitudinis nobis attente supplicaverunt, Vestræ Beatitudini nostris scripturis præmissa per veritatem nobis notam manifestari; Et cum præmissa Ecclesia Paderburnensis in confinibus nostræ Ecclesiæ sit constituta, & una inter solemniores Cathedrales Ecclesias Alemanniæ hucusque fuerit tenta, & reputata, ac fuerit per longa retroacta tempora per Duces, nobiles & Comites recta & gubernata, nec non fuerit plurimorum oppressorum circumviciniorum singulare præsidium & defensio, civitate notabili Paderburnensi, Oppidis & castris pluribus insignis fulcita, per nos non noscitur taliter exilis & devastata & suppressa, quin bene sufficiat pro propria notabili persona, Episcopo & Pastore, & Episcopum adhuc de Ducum aut nobilium prosapia valeat nutrire & sustentare, & bene pro tali sufficiat; sic quod potius, videri nostro, si alteri Ecclesiæ unita existeret, deberet ab illa disjungi, quam per incorporationem & unionem conjungi. Quæ omnia, beatissime Pater, nos devotorum oratores ex desiderio præfatorum Dominorum Vestræ Beatitudini notificamus per præsentes, supplicantes humiliter & devote, quatenus vestra Beatitudo de Apostolica benignitate dictam Paderburnensem Ecclesiam velit illæsam sine unione ad alteram, ut a primæva sua fundatione fuerat, bene, ut creditur, per sexingentos annos & ultra, conservare, quæ alias lædetur, & re & nomine deperiret. Pro quo nos fideles vestri oratores una cum dictis Dominis, Præposito, Decano, & Capitulo Ecclesiæ Paderburnensis vestræ Beatitudini, quam Deus longæve prospere conservare dignetur, ultra obedientiæ debita perpetue manebimus obligati. Scriptum Hildeshem, die sexta mensis Junii, nostro sub secreto, Anno Domini* MCCCCXXXI. *Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Hildesemensis.*

In hunc modum cætera Collegia Canonicorum implorata, Halberstadiense, Osnabrugense, Mindense, Bilveldiense, Huxtariense, Bustorfianum, & ipsum etiam Paderbornense scripsere ad Eugenium Romanum Pontificem; quorum omnium literæ in tabulario Collegii extant; & longum foret referre. Monasterienses haud consultum fuit advocare in patrocinium, quod eorum Episcopus per id tempus esset Henricus Morsanus, Theodorici Coloniensis Archiepiscopi frater.

His permotus Eugenius Pontifex communem hoc ipso anno dedit constitutionem, legemque, qua omnes ejusmodi conjunctiones Parochiarum & Ecclesiarum rescindit; quemadmodum id sese ad justa Paderbornensium postulata fecisse hoc diplomate profitetur.

Eugenius Episcopus Servus servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Provisionis nostræ debet provenire

Constitutio Eugenii PP qua uniones Parochiarum & Ecclesiarum rescinduntur.

venire subsidio, ut per apostolicæ dispositionis arbitrium provide gesta literarum nostrarum merita attestatione pandamus, ne quisquam, sui juris defensione latente, indebitis affici valeat molestiis, gravaminibus, seu damnis. Dudum siquidem cum nostræ innotuisset providentiæ, quod quamplures eatenus de diversis Ecclesiis tam Cathedralibus quam Metropolitanis, nec non Monasteriis, prioratibus, dignitatibus, personatibus, officiis, ac etiam ipsarum Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum præbendis, parrochialibus Ecclesiis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, tam sæcularibus quam regularibus, exemptis & non exemptis, per prædecessores nostros factæ fuerant uniones, annexiones, et incorporationes, propter quas, si effectum consequerentur, dissensiones et scandala succrescerent, animarum cura in illis, quibus illa immineret, negligeretur, cultus diminueretur divinus, & multis posset præjudicium generari. His & aliis rationabilibus suadentibus causis, videlicet IIII *Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo, per quandam constitutionem nostram omnes uniones, annexiones, & incorporationes de Ecclesiis Cathedralibus, Metropolitanis, Monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis, præbendis, parrochialibus Ecclesiis, & aliis beneficiis supradictis, quocunque nomine censerentur invicem, seu Ecclesiis Cathedralibus, & Metropolitanis, Monasteriis, mensis Archiepiscopalibus, Episcopalibus, Abbatialibus, Capitularibus, & conventualibus, nec non dignitatibus, personatibus, officiis seu beneficiis Ecclesiasticis quibuscunque, Apostolica, vel ordinaria auctoritate sub quibusvis colore, modo, & forma, vel expressione verborum usque ad diem assumptionis nostræ ad summum Apostolatus apicem per quosvis prædecessores nostros factas, quæ nondum sortitæ fuerunt effectum, & ex quibus hic, in quorum commodum uniones, annexiones, & incorporationes hujusmodi emanarunt, Ecclesiarum, Monasteriorum, prioratuum, dignitatum, personatuum, & officiorum, præbendarum, parrochialium Ecclesiarum, & aliorum beneficiorum, hujusmodi pacificam possessionem assecuti non fuerunt; nec non quæcunque concessiones & mandata de hujusmodi unionibus, annexionibus, & incorporationibus faciendis, usque ad diem assumptionis prædictæ facta cassavimus, revocavimus, & annullavimus, nulliusque roboris fore volumus vel momenti, omnesque & singulas causas occasione unionum, incorporationum, & annexionum seu super illis & earum effectu coram quibuscunque judicibus, seu Commissariis, tam in Romana curia quam extra eam, ex commissione seu delegatione Apostolica ac delegatorum hujusmodi subdelegatione introductas seu pendentes advocavimus, litemque illorum occasione & super illis quoscunque contingentes penitus extinximus, irritumque decrevimus, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter & ignoranter contingeret attemptari. Cum autem super constitutione hujusmodi litteræ Apostolicæ confectæ non fuerint, sicut nuper pro parte dilectorum filiorum, Præpositi, Decani, & Capituli Ecclesiæ Paderburnensis nobis exhibita petitio continebat, ipsi pro sui juris conservatione docere habeant de constitutione supradicta. Nos ne ipsi in hujusmodi per eos de dicta constitutione facienda probatione deficiant, & propterea in hujusmodi subjure lædantur, providere volentes, volumus & auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus, quod præsentes literæ ad probandum plene constitutionem prædictam, prout superius, ubique sufficiant, nec ad id alterius probationis adminiculum requiratur; quinimo eisdem præsentibus literis in judicio & extra, ubique exhibitæ fuerint, vel ostensæ, quoad hujusmodi probationem stetur, & secundum eos judicetur, ac si super constitutione prædicta hujusmodi Apostolicæ literæ confectæ forent, illisque staretur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum. Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, quadringentesimo, tricesimo primo,* XVI *Calend. Julii, Pontificatus nostri anno primo.*

Hac Pontificis constitutione sententiaque perculsus Theodoricus Administrator, cum in Romano judicio causam suam desperatam videret, qua qua erat mentis pertinacia, ad Basileense Concilium appellavit; sed eo provocatorem Paderbornenses consecuti sunt, ut tertio ab hinc anno refertur.

Annus Christi 1432.

Eugenii IV. Pont. 2. Sigismundi Imp. 23. Theodorici Admin. Pad. 17.

Acta Concilii Basileensis. Raynald in hist. Eccles. Pontifex Concilium Basileense vult transferri Bononiam: obsistunt Julianus Card & Theodoricus Arch. Colon.

Procedebat interea cœptum anno superiori Basileense Concilium; in quo cum Patres decernerent Concilium Generale esse supra Pontificem, cui & ipse Pontifex subjectus sit, multaque alia, quibus Apostolicæ sedis auctoritas convellebatur, præscriberentur; haud immerito offensus indignatusque Pontifex primum laboravit in Concilio dissolvendo; quod & publico diplomate edixit. Deinde mutata sententia decernit Concilium Basilea Bononiam transferendum, ubi & ipse præsidere velit. Contra Patres obnixi, Basileæ persistendum contendunt; nec sine ingentibus Reipublicæ Christianæ malis ac turbis mutationem illam fieri posse, cumprimisque, quod Hussitæ Basileam invitati sint ad concordiam cum Ecclesia ineundam. Hanc vero sententiam ante omnes acerrime tuebantur Julianus Cardinalis & Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, cujus maxima tum erat auctoritas in Germania. Quare Pontifex tam ad Imperatorem quam Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum perscripsit, hortando ne impedimento esse velint, quo minus Concilium Basilea Bononiam transferatur. Sed & Julianus Cardinalis & Theodoricus pertinacissime in omnibus restitere Pontifici; auctorque magnam partem postea etiam fuit Theodoricus fœdi schismatis, quo Eugenio Pontificatus abrogatus, sublecto in ejus locum Amadæo Pseudopontifice, quem Felicem V. dixere. Id quo suo etiam malo & justa Numinis pœna fecerit, docebunt turbæ civiles & intestina bella, quibus infeliciter jactatus est.

Theodoricus bello Treverico implicitus non urget Romæ conjunctionem

Bello deinde Trevirensi Theodoricus Archiepiscopus remisit contentionem cum Paderbornensibus, quod destinata ad concilium appellatione feliciora pro se exspectaret, quam Romæ meditatus erat. Distrahebatque Theodoricum simul negotium ex dissidio Trevirensi; quod tres adhuc æmuli de Archiepiscopatu Trevirensi decertarent armati, Sickius, Manderschedius, & Rabanus Spirensis Episcopus; quos inter potentium conspiratione validior Manderschedius traxit in partes Conradum Moguntinum & Theodoricum Coloniensem Archiepiscopos, Stephanum Bavariæ Ducem, Adolphum Juliæ & Montium Ducem, aliosque Comites; quorum copiis confirmatus, quam audacter Treviros aggressus tam fortiter civium defensione repulsus est. Postremum, ut Trithemius inquit, Conradi Moguntini, Theodorici Coloniensis, & Friderici Wormatiensis Episcopi collata in pacem opera, lis composita, & Rabano, quem Pontifex imposuerat, Archiepiscopi dignitas confirmata est.

Ecclesiæ Paderb. cum coloni.

Ecclesia Ultrajectensis mortuo Suedero Culenburgico, diversis factionibus fit obnoxia. *Beka in hist. Ultraj. Cranz. lib. 11. Saxon. c. 23.*

Excessit & hoc anno Suederus Culenburgicus Ultrajectensis Episcopus, quocum de Episcopatu hactenus decertarat Rudolphus Diepholdius. Atque is licet Martini V. sententia dejectus esset, quia tamen armis & studio popularium majorem Episcopatus partem invaserat, a morte Culenburgii omnem Episcopatus possessionem ad se traxit. Interim Canonici non pauci, quibus exosus erat Diepholdius, progressi in comitia, studio Theodorici Coloniensis Archiepiscopi, & Henrici Monasteriensis Episcopi, elegere denuo Walramum Theodorici & Henrici fratrem, ætate quidem juniorem, sed integerrimæ vitæ, præstantisque doctrinæ Canonicum Agrippinensem, quem & Sigismundus Cæsar regalibus exornavit, Felix postea Pseudopontifex cum Concilio Basileensi approbavit, & Geldria, Hollandiaque Episcopum suum recepit. At Diepholdius nihil veritus arma & potentiam utriusque Episcopi, & factionis hujus, se auctoritate Eugenii Ponti-

tificis in possessione Episcopatus constanter defendit, coegitque Walramum se Coloniam recipere. Monitus etiam Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus a Pontifice, ne quæ suæ essent potestatis in constituendis Ecclesiarum Episcopis sibi præriperet, aut Concilio ac Pseudopontifici deferret.

Utili per hæc cura diœcesin quoque Paderbornensem complexus est Theodoricus Administrator Valckenhagense Cœnobium in meliorem formam redigendo. Id enim Cœnobium postquam a Volcquino Swalenbergensi Comite in suo comitatu conditum, dotatumque erat a filiis ejus Adolpho & Alberto, introductæ sunt Virgines ordinis Cistertiensis; quemadmodum supra a nobis ad annum MCCXLVI relatum est. Incoluere per multos annos Virgines Cœnobium; post ubi per bella & spolia ad extremam paupertatem ruinamque venere, ultro Cœnobium detulere Episcopo suo, a quo ordinis Wilhelmitarum religiosi viri Moguntia evocati impositique; quos cum temporum iniquitas, & rerum inopia premeret, & hi ultro cessere, Cœnobiumque obtulere Theodorico Archiepiscopo Paderbornensis diœcesis Administratori; a quo hoc anno postulati Colonia ex ordine Crucigerorum viri religiosi, quibus Valckenhagense Cœnobium excolendum traditur; id, quod hoc Archiepiscopi diplomate, in quo tota rei series exponitur, confirmatum est.

Valckenhagense Cœnobium Crucigeris a Theodorico traditur.

Theodoricus Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Coloniensis ac Administrator Paderbornensis *Ecclesiarum ad perpetuam rei memoriam. Etsi ex debito pastoralis officii, humeris meis incumbente, quibuslibet Ecclesiasticis, & præsertim religiosis personis, pia humanitatis suffragia impendere teneamur; Nos tamen potissime obnoxios Deo devotis & religiosis, & his præcipue, qui spreta mundi gloria, ac terrenorum oblectationibus contemptis, sub rigore Ecclesiastico ac Monastico virtutum Domino jugiter famulantur, quosque libentius favore prosequimur ampliori, ut per illorum merita & pietatis opera, quæ per illos fiunt, crescat multipliciter nostra salus, & divinus cultus per amplius & salubrius nostris temporibus augeatur. Et licet etiam non solum nova erigere, sed etiam vetera Monasteria reficere, & reparare valde sit laudabile, ut ibi priora innoventur beneficia, ubi priora fuerunt repetita obsequia. Sane igitur pro parte Deo devotorum religiosorum virorum, Batholdi Wulff presbyteri, & Joannis Lunen conversi ordinis S. Crucis sub regula S. Augustini degentium, & domo conventuali Cruciferorum civitatis Coloniensis existentium exhibita petitio continebat, Quod cum ipsi zelo Dei, & devotionis accensi Monasterium in Valle liliorum, alias Valckenhagen, nostræ Paderbornensis diœcesis per bonæ memoriæ quondam Volquinum Comitem in Schwalenbergh, prout & quemadmodum veterum testimonio didicimus, in honorem Domini nostri JESU Christi atque intemeratæ B. Mariæ Virginis ejus Matris gloriosæ de bonis & rebus suis a Deo sibi collatis fundatum, atque pro religiosis puellis & Sanctimonialibus Ordinis Cistertiensium ad Deo serviendum ibidem in ordine Monastico institutum collatum & assignatum tunc habitabile, nunc vero, quod dolenter referimus, casibus fortuitis & malo statu patriæ ac incursu hostili intervenientibus, penitus desolatum & dirutum existat, reficere & reparare: Nec non inibi sub regulari habitu, signo vivificæ crucis assumpto, juxta regulam & instituta vivere sui ordinis, Creatori omnium & suæ Matri gloriosissimæ toto posse, divina opitulante gratia famulari proponant; Cum itaque sic accepimus ipsum Monasterium quondam per liberam resignationem Sororum & Monialium ipsius Monasterii, & de consensu illorum, quorum tunc intererat, derelictum & resignatum, ac deinde per nos religiosis viris Conrado Molitorum, Rolando, Henrico Bischoppeshusen, Conrado Holleman ac Henrico Vresen Laico converso Ordinis S. Wilhelmi de domo Conventuali in Witgenhusen Moguntinæ diœcesis tunc existenbus, & inibi Deo famulari procedentibus sub habitu & regula eorundem Conventuum collatum, traditum & assignatum, qui quidem Fratres, utpote per prius ipsæ sorores, terram eam fructiferam, in qua dictum Monasterium existit situatum, tanquam eis versam in salsuginem perhorrescentes, atque perpendentes animis anxiis & dolorosis,*

sæpe dictum Monasterium in Valckenhagen ad tantam egestatem & inopiam ultimate pervenisse per facultates & reditus ipsius pro sustentatione & necessariorum administratione, tam quarundam sororum per prius, & fratrum per posterius, minime sufficere possunt, propter quæ ipsæ quondam sorores dudum, & ex post nunc proximi ipsi fratres pie moti ad alia Monasteria sui ordinis, ubi quietius & devotius Omnipotenti Deo obsequium præstare valeant jam ingressi, sæpe dictum Monasterium cum suis juribus, fructibus, redditibus, proventibus, & obventionibus, non vi aut metu repulsi quovis modo, non circumventi seu subornati, quocunque etiam pacto illicito secluso, matura deliberatione inter se præhabita, ne divinus cultus in eodem Monasterio penitus extinctus, & ipse locus sacratus permaneat desolatus, pure & simpliciter in manus nostras coram Notario, & testibus ad hoc vocatis resignarunt, & quilibet eorum resignavit. Unde nos ad supradicti Monasterii & loci reformationem, pro dicti divini cultus restauratione, pietate curæ pastoralis, ut præfatum, allecti, & attentis desideriis ad id aspirantibus, ne ficulnea infructuosa deinceps terram perniciosius occupet. Nos igitur diligenti inquisitione de & super præmissis præhabita, & de veritate ipsorum nobis per devotum Bernardum Schullenkromen Officialem curiæ nostræ Paderbornensis ac Capellanum nostrum, ac alias personas fide dignas debita relatione facta invenimus fore vera; Ideo hodie resignationem per dictos fratres Conradum Rolandum & Henricum Comisum, maximeque Priorem & conventum prædicti Monasterii in Wetzenhusen factam, ut præmittitur, per nos receptam & admissam, ratam & gratam habentes, cum venerabilibus viris Præposito, Decano, & Capitulo dictæ nostræ Ecclesiæ Paderbornensis tractatu Capitulari ac matura deliberatione præhabita, ac pleno consensu omnium illorum, quorum consensus merito ad id fuerat requirendus, accedente, uti digna relatione præsens factum per se quantum didicimus Monasterium sæpedictum per hodiernam liberam resignationem vacans, cum omnibus juribus, prærogativis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis ac rebus mobilibus, terris, agris cultis & incultis, pratis, pascuis, sylvis, aquis aquarumque decursibus, viis & inviis, ac pertinentiis suis universis, quibus hactenus dictum Monasterium gaudebat prænominatum, religiosis viris apud nos de vita & morum honestate aliisque laudabilibus probitatis & virtutum meritis per religiosum fratrem Joannem de Gorch Priorem domus Cruciferorum Coloniensis ordinis prædicti, totumque conventum ibidem, ac a nonnullis aliis personis fide dignis multipliciter recommendatorum petita & obtenta dicti Prioris licentia, favore etiam, & pleno consensu venerabilis Patris Wilhelmi Generalis totius ordinis prædicti, prout nobis de omnibus & singulis præmissis plenaria fides facta exstitit, tradidimus, concedimus, assignamus, & offerimus, atque dictos fratres per libri traditionem, quem tunc in manibus tenebamus, investivimus, & investimus de eodem; ita quod ipsi dicto Monasterio, prout eis facultas suppetit, reformato egregiam, congruentem, & convenienvenientem virorum Deo devotorum fratrum sui Ordinis conformatum, & maxime ejusdem religionis exigentiam ibidem institutam vel alter eorum, cui hoc virtute sui status competit, instituat. Cujus quidem Monasterii regimen & gubernatio, ipsorumque fratrum visitatio, inquisitio, & correctio, atque totius Monasterii tam in spiritualibus, quam temporalibus administratio, nec non ibidem prælati sub nomine Priorum institutio, & destitutio apud eosdem fratres, & eorum Successores libere permaneant. Qui Prior Priori dictæ domus in hodie pro tempore existenti ac eorum Capitulo Generali quoad visitationem, inquisitionem, & correctionem secundum modum & formam ordinis eorum ac statutorum, subjectus existat; juribus tamen dictæ nostræ Ecclesiæ Paderbornensis, & nostris, ac Archidiaconi loci ipsius, atque ordinis ipsorum fratrum in præmissis omnibus semper salvis. Nec tamen prælatus, qui cum Monasterio præfuerit, coram aliis, quam etiam nobis, & Successoribus nostris Paderbornensibus Episcopis, aut illo, cui nos seu Successores nostri Episcopi Paderbornenses per nostras præsentes literas hoc speciale duxerimus committendum, vel saltem, sede vacante, Capitulo Ecclesiæ nostræ Paderbornensis prædicto

dicto quovis modo valeat trahi, aut conveniri. Sicque Monasterium in Valckenhagen supradictum de statu fratrum Ordinis S. Wilhelmi prædicti ad obedientiam fratrum Regularium dicti ordinis S. Crucis de consilio, consensu, & beneplacito Præpositi, Decani, & Capituli Ecclesiæ nostræ Paderbornensis prædictorum in Dei nomine duximus transferendum, & transferimus per præsentes. Ut autem omnia præmissa & singula obtineant robur, firmitatem, & inconvulsa permaneant perpetuo, præsentem paginam sigillo majori officialatus curiæ nostræ Paderbornensis, quo ad præsens utimur munimine, una cum sigillo Capituli prædicti, quo utuntur ad causas; jussimus roborare. Et nos Præpositus, Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Paderbornensis prædictæ in signum nostri consensus omnium præmissorum præsentem literam nostri sigilli, quo utimur ad causas, fecimus appressione muniri. Datum Anno Domini MCCCCXXXII, Crastino B. Valentini Martyris.

Annus Christi 1433.

Eugenii IV. Pont. 3. Sigismundi Cæsar. 24. Theodorici Admin. Pad. 18.

Sigismundus ritu Majorum a Pontifice Imperator Romæ coronatur. *S. Anton. p. 7. Chron M. Belgii. Raynald. in hist. Eccl.*

Anno dehinc consequente XXXIII Sigismundus Cæsar denuo Italiam ingreditur, ab Eugenio Pontifice Romam invitatus ad augustalia Imperii insignia ritu majorum accipienda, submissi obviam Cardinales, qui Viterbio splendido comitatu, effusaque ingenti populi occurrentis multitudine, XXI Maji in urbem introduxere. Ac postquam in gradibus Basilicæ S. Petri ad osculum pedis & Pontificis amplexum est admissus, ultimo Maji, die Pentecostes sacro, augustalibus ornamentis decoratur; peractaque coronatione, cum Pontifex equum conscenderet, stratoris etiam obsequio functus, Pontificem ad Vaticanum palatium deduxit, optimus pro majorum pietate & religione erga Apostolicam Sedem Imperator; id quod alio mox illustri facto commonstravit. Nam cum in Italia intellexisset, uti Nauclerus scribit, Patres Basileæ exauctorationem Eugenii Pontificis moliri, podagra licet conflictatus, itineri, dissidium compositurus, se commisit; tantaque celeritate advectus fuit, ut ante in Concilio sit visus, quam eo venturus audiretur.

Bellum inter Henricum Ep. Monast. & Adolphum Com. Clivensem. *Tritbem. in*

Per hanc Imperatoris absentiam Saxonia Westphaliaque tumultuariis bellis jactari non desiit. Nam Henricus Monasteriensis Episcopus & Adolphus Clivensis, bello inter se commisso, mutuis incursionibus & deprædationibus agrorum sese exagitabant; & quia Marcani nobilitas arma pro Clivensi sumpserat, ad Luppiam cumprimis fluvium, qui fines utriusque Principis dividit, decertatum est alternis populationibus; quas inter Werne, diœcesis Monasteriensis Oppidum, flammis ab Henrico Holtio injectis magnam partem deflagravit.

Chron. Spanh. Dilich. in chron. Hass. Serrar. in Mogunt. Chron. Mogunt. Brovver. in Antiq. Fulden. l. 4.

Et inter Conradum Archiep. Mogunt. & Ludovicum Landgravium Hassiæ.

Arsit & bellum in vicina nobis Hassia inter Conradum Moguntinum Archiepiscopum & Ludovicum Hassiæ Landgravium, ex pristinis dissidiis & recenti Hassorum insolentia resuscitatum. Adlegerat Joannes Fuldensis Abbas Hermannum Buchenavium Cœnobitam Adjutorem. Is postquam muneri admotus, cœpit Abbatem extrudere ex castris & imperio, seque Dominum ante fata Abbatis ferre. Ob hæc questus Abbas, cum Moguntino Archiepiscopo, justum ejus patrocinium impetrarat; a quo & Fulda obsessa. Buchenavius quo se firmaret, implorat Thuringiæ & Hassiæ Landgravios; & hi, tanquam sua causa ageretur, Archiepiscopum aggressi in campo Munsterfelt prælio vincunt, & magna clade illata in fugam compellunt. Bellum id quoque mutuis deprædationibus, & concitatione Westphaliæ, ad Frislariam, veterem Archiepiscopi in meditullio Hassiæ urbem, protractum, sopitumque Cardinalis Legati Apostolici auctoritate, & partium compositione.

Annus

Annus Christi 1434.

Eugenii IV. Pont. 4. Sigismundi Cæsaris 25. Theodorici Administratoris Pad. 19.

Kerchovius in chron. Tremon. Westhovius in chron. Tremon. Stangefol. l. 3. circ. Westphal.

Theodoricus urget conjunctionem utriusque Ecclesiæ Paderb. & Colon. primum hostiliter Diœcesin. Pad. invadendo.

At pertinaciter anno proximo Coloniensis Archiepiscopus Paderbornenses aggressus; & primo quidem armis. Nam per id tempus, ut Seilerus in Chronico Pyrmontano ex aliis auctoribus tradit, Theodoricus Archiepiscopus una cum Lippiensi Comite imploratus a Joanne Comite Spiegelbergio adversus Duces Brunswicenses; prælioque ad Rintelam commisso, omnia ad Visurgim conturbata fecere. Qua armorum opportunitate, ut Tremoniensis quidam scriptor in annalibus suis retulit, concitata totius Ducatus Westphaliæ nobilitate, tractaque in societatem belli Coloniensi urbe, armatus Theodoricus Paderbornensem Diœcesin intravit: expugnataque Lipspringa, oppido & castro Capituli Paderbornensis, complures alias arces hostiliter occupavit; tanquam minis & vi adacturus ordines in consensum conjunctionis, quam cum utraque Ecclesia meditabatur. Verum cum immoti adhuc starent Paderbornenses, satisque adverteret Archiepiscopus, vicinos Principes & Collegia Cathedralia armatum pro Paderbornensibus patrocinium suscepisse, ac Romæ sibi apud Eugenium Pontificem omnia præclusa esse; aliam consiliorum viam ingressus, omnem deinde causam ad Patres Concilii Basileensis detulit, multis argumentis ficte speciose que in medium productis, quibus conjunctionem Paderbornensis Ecclesiæ cum Coloniensi Patribus se persuasurum credebat. Juvat nunc ipsas Archiepiscopi literas, quas posteritas a nobis, & rei, quæ controvertitur, gravitas desiderat, hic ad certiorem fidem proferre in medium.

Deinde causam ad concilium Basileense deferendo.

Reverendissimus, Reverendisque Patribus, & venerabilibus Dominus, in sacrosancta Basileensi Synodo congregatis, Dominis & amicis percarissimis Sacrosanctæ Basileensi Synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem Ecclesiam representanti, Theodoricus Dei gratia Archiepiscopus Coloniensis, sacri Romani Imperii Princeps Elector, & per Italiam Vicecancellarius, Westphaliæ & Angariæ Dux, Apostolicæ Sedis Legatus, reverentiam debitam & devotam. R^mi^ R^di^ Patres, propter diuturnas guerrarum turbines, quos intestina clade obice a longa ætate Ecclesia Paderbornensis pertulerat, cum desperatis rebus illi undique præsidia defecissent, ac crudeli congressu decertaret cum antistite clerus, Laic. vero vulgus voto diviso dispersum partibus hinc inde faveret; perniciosa adeo terræ & diœcesi illi plaga accrevit, quod invasa seditione intranea, tellus etiam ab cæteris pro libito vastaretur. Unde mutuis jaculis membrorum & capitis universa corporis harmonia tabescens adeo sterneretur, ut pene careret incolis patria, & incendiorum voragine domiciliis destituta ea tempestate non solum civilibus & suburbanis, sed nec sacris ædibus parceretur; nihil enim, R^mi^ R^dique^ Patres, contuentibus patriam occurrebat, quam desert. & ---- ruinarum vestigia, vepres & arva latissima cultura omni orbata; videbantur enim se primo --- quandam vastissimam Trojam, aut Babylonis reliquias in ipsis ---------- Cum vero Capitulum prædictum Paderbornense longo certamine contra Præsulem fessum fortunam meliorem timeret illius, qui magnificum Ducem Montensem fratrem & inclitos multos favoribus attraxerat opportunis, quamvis pœnitudine sera finale sibi & patriæ excidium metuens, crescente illi dietim calamitatum procella, ad me & Coloniensem Ecclesiam veluti prout tunc proficiebatur ad fiduciam anchoram suppliciter recurrebat, patriæ me tutorem contra domesticos hostes instantissime postularet. Verum licet eo tempore gravibus æmulis & guerris Coloniensis Ecclesia vexaretur, nec commode rebus propriis intentus alienis poteram otiari, diuturna repulsa ipsorum instantiam repellebam, ut tandem cum nihil inviolatum rapinis adesset, quod raptoribus & hostibus exteris & intraneis in spolium occurrere posset, coacte penuria & fame armati & proceres loca meæ diœcesis eis vicina rap. ---- incursibus mole-

molestabantur, unde ratus fore utilius vicinam patriam protegere, quietam & pacificam facere, quam inimicam sufferre, aut exterminio dare, & metuens, ne favore guerræ lassati in magnificum ducem Montensem fratrem electi eorum mihi tunc & Coloniensi Ecclesiæ adversantem intenderent, sic quod juncta illi Paderburnensis *patria me & Ecclesiam meam fortius perturbaret, indefessis Capituli & patriæ instantiis inclinatus tutoris officium sumpsi, rebus illius Ecclesiæ & patriæ publicis & privatis sinceritate amica intendens, adversum enim eis Ducem Wilhelmum, ut præfertur, eorum electum ex ferocissimo hoste placatum faciens,* pacem cum eo illis emi viginti trium millium precio florenorum de ære Coloniensis Ecclesiæ exhausto, *vicinosque Principes & Dominos Ecclesiæ & patriæ Paderbornensis molestos, qui fines eorum depopulabantur jugiter, muneribus & donis permaximis, ac fœderibus, sanctionibus adeo mihi devinxi, quod ab eo tempore optima & secura pace fruatur, nisi quod ipsi sæpe pact. infractis etiam sponte infringant, quam semper laboribus & impensis per me & meas reintegrare oportet. Interea priusquam ingenio & solertia mea adversantia singula pactata fuissent, videns Capitulum prælibatum multo proficere, quod me tutore pace optima potiretur, dubitans ne per novi provisionem antistitis ab illa rebus mutatis discederet, per multa temporis intervalla me simul cum Oppidanis & militaribus accuratissime profligavit, ut darem consensum, quod per Pontificem maximum tunc Johannem* XXIII *illa mihi Ecclesia ex tutore administrationis titulo traderetur ad vitam. Cumque per spectabiles nuncios suos Capitulum prædictum assentiente patria impetrasset mihi non roganti, non satagenti, non operam danti, administrationis prædictæ bullas allatas per suos alacriter tradiderunt, & exercitui pro patria eorum tuenda præsidentem deductum obviis crucibus & sacris reliquiis cum juramento obire, & fidelitatem præstantes, a quibus militia & patria nullo modo discederet, tanquam patrem patriæ in Pastorem & Dominum receperunt. Tanta quoque voluptate unusquisque status refectus est, propter habundantiam pacis, quæ eis quotidie concrescebat, quod unionem illam, quam cum Coloniensi Ecclesia ad vitam meam contraxerat, brevi spatio vitæ hominis deficere ambigens, firmum tractatum facerent, & consensum darent per literas Capituli sigillo munitas manendi apud Ecclesiam Coloniensem uniri, & ------ ab obitu meo annis centum complendis absque Episcopo proprio optantes hac Apostolica & Concilii Constantiensis auctoritate firmari; dicebant enim a certo ---- eis impossibile fore proprium sustentare Episcopum, allodiis destructis, & munimentis Episcopalis mensæ aut deperditis aut pignoribus permaximis obligatis, quæ si redimerentur in integrum, non manerent Episcopo pro sumptibus ad numerum sex florenorum annuatim, unde oporteret cum egestate fore mendicum, nisi vellet subditorum & vicinorum rapinis insistere, unde tam fructuosa pax facile posset infringi, & hæc omnia ipsi Johanni tunc Romano Pontifici ac sacro demum Constantiensi Concilio ac invictissimo Principi Domino meo gratiosissimo Imperatori moderno, tunc Romanorum Regi, per Capituli literas apertissime profitentes per suos instanter orarunt, quatenus me administratore, ut supra scribitur, potirentur. Neque quidem tempore mei introitus ad administrationem prædictam castrum erat, aut municipium aliquod Episcopalis mensæ, quod non foret super denario uno in quindecim denariis pignoribus obligatum. Ulterius ut mea ad eos pietas magis claresceret, octo millia florenorum de Camera Archiepiscopali tradita exposita manualiter tradidi Capitulo memorato, antiquum debitum quitando, quo olim mea illi tenebantur* Ec*clesia, pollicentibus eis literis & sigillis sub jurejurando dictam summam solum ad redemptionem bonorum* Epis*copalis mensæ, vel partis ipsorum exponere, licet demum juramenti immemores in proprios illos usus vertissent; nec hoc tacentibus, quod pro reisis & expeditionibus multiplicibus, & armatorum stipendiis, sine quorum potentia patriam tutari non poteram, summam ultra triginta millium florenorum, præmissis exceptis de Camera* Ecclesiæ *Coloniensis ad Capituli instantias expendi voventis literis & sigillis se summam prædictam Ecclesiæ meæ fideliter*

&

& integraliter soluturos. Ejus *promissi gratia, quia ego castrorum Capitaneis & custodibus juramento eis dari sueto juxta consuetudinem Paderbornensis Ecclesiæ de non resignando fortalitiis de manu Ecclesiæ Coloniensis, nisi debito illi prius soluto, addidi, accusor veluti illicitorum & insuetorum juramentorum prædictis officialibus adinventor. Ad hoc Rdi Patres me fides Ecclesiæ meæ promissa coegit, ne ipsius retento thesauro conspiratores me a patria propulsissent. Impingunt mihi* R[mi] *Patres prætensis querelis, quod Paderbornensem Ecclesiam incorporari perpetuo Coloniensi Ecclesiæ impetraverim, quod est potius ad ipsorum acta præterita retorquendum; felicis enim memoriæ Martinus Papa quintus examinato diligentius Ecclesiæ statu, & viso, quod non solum possent ammodo cum honestate sustentare Episcopum, ac quod debitis Coloniensis Ecclesiæ difficilius satisfaceret, & intellecto Capituli & patriæ voto de stando apud Coloniensem Ecclesiam annis centum, providit prudenter & decrevit sagaciter melius fore dictam Ecclesiam Padebornensem Coloniensi uniri & incorporari, quam centum annorum curriculo ministrari; tollebat enim inde statum ambiguum* Ecclesiæ *memoratæ, & illam fortiori capiti adjungebat, ut sic paci ejusdem perpetuo provideret, incorporationem illam, Rmi Patres, digeste & mature summus Pontifex declaravit. Militia & Oppida & Barones, Prælati & de Clero pars sanior Paderbornensis Ecclesiæ per suas literas acceptarunt, Serenissimus Dominus meus Imperator illi adhæsit, & regalia mihi &* Ecclesiæ *Coloniensi concessit; per veram & realem possessionem dicta incorporatio suum est sortita effectum, nec sub clausula generali revocatoria per Dominum* Eugenium *Papam facta intelligitur annullata; quod si quorundam præsumptio, qui nomine* Capituli *Paderbornensis callide pacem illius* Ecclesiæ *perturbare nituntur, incorporationem prædictam moleste sufferant, nihil,* Patres *amplissimi, profecto quam justitia, quam pax, quam honestas Reipubl. illos ad iracundiam concitarunt, priscos enim antistites, quos captivare, maximisque dare convitiis assuebant, potentia debiles nulla obedientia venerantes, quorum similes habere affectant ad illicita, ut communis foret Clerico & Laico galea & rapina & homicidio pollutam gestare coronam liceret. Quæ quia detestatus ad religionis illas metas conabar abducere coram vestro sanctissimo cœtu virtutem & mei famam honoris deturpare procurant. Idcirco vestram sanctissimam concionem deploro humiliter, filialiter & devote, quorum super præmissis & omnibus statum meum &* Ecclesiæ *meæ concernentibus honor. Albertum Varentrap Official. Coloniens. decretorum, Henricum de* Erpell, *S. Severini Coloniens. Legum, Tilmannum de Lins S. Florini Confluentiæ* Præpositos *decretorum Doctores, & strenuos ac nobiles viros, Rolmannum de Dadenberg militem, ac Johannem de Gunenberg Dominum in Landtscron Ambasiatores & Consiliarios meos Basileæ existentes benigne & favorabiliter audire dignemini, scriptis & actis sanctam synodum informaturos suppliciter deprecando, quatenus dignetur synodus sancta me & Coloniensem Ecclesiam nostris conservare in juribus, & auditis & examinatis per eos Præpositis litigiorum occlusis ambagibus adversariis silentium imp. - - - - - - - - - ac ad obediendum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ institutis, & mihi inducere; difficile enim nobiles & militia Coloniensis Ecclesiæ, qui pro reformando Paderborn. Ecclesiam vitam exposuere & bona, jam rebus integris ære exposito & jure Ecclesiæ privaretur, unde possent acerbiora scandala & discordiæ eminere. Valeat justa sanctissima congregatio, cui me & Ecclesiam meam filialem recommendo. Datum in castro meo Poppelstorp, mensis Maji die quinta, sub sigillo, Anno Domini* MCCCCXXXIIII.

His Archiepiscopi literis ad Patres Concilii perlatis, expensisque diligenter, ne quid in re tanti momenti præcipitarent, aut in aula Pontificis incaute sibi quicquam obtrudi sinerent, scripsere Concilii Patres ad Paderbornensis Collegii Canonicos atque ordines; transmissoque literarum exemplari, quas Archiepiscopus ad Concilium dederat, mentem eorum responsumque expetiere. Paderbornenses etsi haud parum perculsi causam hanc ad Concilium deferri, in quo magnopere patronorum animos

Archi-

Archiepiscopum occupasse verebantur; læti tamen erant, se audiri prius, ac tempus spatiumque dari, quo rationes reddere & Concilio satisfacere possent. Quapropter hasce literas ad Concilii Patres reddidere; quibus ita ad singula modeste respondent, ut simul Archiepiscopi artes fraudesque egregie detegant.

Literæ Paderbornensium ad Concilium Basileense, quibus ostendunt, æquum non esse, ut Ecclesia Paderb. Coloniensi uniatur.

Reverendissimi Patres & Domini, pro brevi & summaria informatione vestrarum Reverendissimarum Paternitatum, qui in materia cujusdam assertæ unionis & incorporationis de Ecclesia Paderbornensi Ecclesiæ Coloniensi, ut dicitur, factæ, mandastis causas assignari, quare hujusmodi asserta unio sive incorporatio fieri seu effectum sortiri non debeat, cum omni humilitate damus & exhibemus infrascripta, quibus visis & attentis V. R. Paternitatibus clare constabit, & luculenter apparebit; dictam prætensam unionem & incorporationem, si qua sit, merito revocandam, cassandam, annullandam & irritandam fore, ac revocari, cassari, annullari, & irritari cum omnibus inde secutis & attentatis debere. Et primo dicimus, proponimus & protestamur, quod per præsentem, & quamcunque aliam comparitionem, sive actum, per nos factam, seu factum, vel in antea quomodolibet faciendam, seu faciendum, non intendimus, neque volumus ab appellatione pro parte Dominorum Præpositi, Decani, & Capituli atque personarum Ecclesiæ Paderbornensis, ac aliorum ipsis adhærentium, ab ipsa prætensa unione & incorporatione ad sanctissimum Dominum nostrum Papam male informatum, sed melius informandum interposita resilire - - - - Primo ista unio prætensa, si qua est, expedita est cameraliter, & non in Consistorio Sanctissimi Domini nostri, in quo tales causæ consueverunt tractari, parte vocata & audita, & quod pejus est, nondum potuit haberi copia ipsius unionis de registr. Est autem hæc prætensa unio facta, Capitulo Ecclesiæ Paderbornensis, & aliis, quorum intererat, ad hoc non vocatis, neque consentientibus, imo penitus ignorantibus. Item cum Ecclesia Paderbornensis sit provinciæ Mogunt. debebat vocari etiam Capitulum Moguntin. nec sufficit assensus Domini Archiepiscopi Moguntin. sine assensu sui Capituli.

Præterea per sexingentos annos, & ultra, Ecclesia Cathedralis, prout hodie est, bene & sufficienter dotata ad sustentandum Episcopum, & Pastorem suum proprium habuit, prout habet proprium suum territorium, propriam diœcesin, Oppida murata multa, atque castra, fortalitia diversa, & pluralitatem villarum munitarum, & etiam militiam, & diversa dominia, atque quamplures Comites & Barones, ac plures milites & multos militares, & alios nobiles sub se, & etiam plura loca murata, & munita popularia, & adeo fortia, quod hodie si non esset constituta sedes Episcopalis in civitate Paderbornensi, merito deberet hodie, si non esset sedes Episcopalis ibidem, constitui, erigi, & collocari. Non ergo debet supprimi tam solemnis Cathedralis Ecclesia contra mentem & intentionem Regum, Imperatorum, & Reginarum, qui eam fundarunt & dotarunt. Insuper ex antiquis statutis ejusdem Ecclesiæ Paderbornensis & privilegiis a centum annis, & ultra, in ea nullus receptus fuit, aut etiam admittitur in Canonicum Capitularem ejusdem Ecclesiæ, vel ad aliquam dignitatem in eadem, nisi fuerit, aut sit de Baronum, aut nobili, aut saltem de militari genere procreatus ex utroque parente, aut alias vir maturus, Doctor, vel Licentiatus in jure Canonico, vel civili, seu magister in sacra Theologia.

Est præterea Ecclesia Paderburnensis in civitate Paderburnensi constituta in loco bene solemni & populoso, forti, murato & bene munito, nec subest aliqua rationabilis causa quare debeat supprimi, & Ecclesiæ Coloniensi uniri; non enim propter paupertatem Ecclesiæ Coloniensis, quæ valet annuatim Cmillia, nec propter paupertatem Ecclesiæ Paderbornensis, cum sit sufficienter dotata, & multos habuit Episcopos nobiles & illustres, quos notabiliter & solemniter sustentavit. Est etiam absurdum quid, quod tam notabilis Ecclesia, prout fuit & est præsens Paderburnensis Ecclesia, ad preces unius duntaxat, & ex assumpta occasione, scilicet de consensu alterius, deberet sic supprimi & extingui, & in

Collegiatam redigi, sedesque Cathedralis ita deleri, seu cassari, & ejusdem Ecclesiæ bonor alteri Ecclesiæ sine maxima necessitate applicari, & illud cum dissimulatione sic transiri, utique nullatenus apud rationabiles & mansuetos quovis modo debet admitti, neque per quempiam rationabiliter tolerari.

Et deinde, quia in eadem bulla, seu ejus impetratione asseritur, suggestum fuisse Ecclesiam Paderbornensem fore in reditibus & proventibus annuis adeo destitutam & depauperatam, quod ejus redditus & proventus annui ultra quadringentos florenos auri de Camera annuatim se non extendant, quod veritate caret, quinimo ejus redditus & proventus annui prædictam taxam in duplo, & ultra, annuatim excedunt, salva alienatione & impignoratione, quorundam castrorum, locorum, & reddituum annuorum, quam reverendus Pater Dominus Theodericus modernus Archiepiscopus Coloniensis tanquam Administrator & Commendatarius Ecclesiæ Paderbornensis, prætextu cujusdam prætensæ commendæ, per quondam Dominum Johannem Papam XXIII post occultum ejus a Concilio Constantiens. recessum taliter qualiter sibi concessæ & factæ, fecit & alienavit seu impignoravit absque requisitione & consensu Capituli Ecclesiæ Paderbornensis, imo ut præsumitur contra ejus juramentum per eum Ecclesiæ & Capitulo Paderbornensi in sua admissione administrationis ratione commendæ prædictæ præstitum, ejus reverentia tamen semper salva, & sic utique ex falsa suggestione de annuo valore ipsius Ecclesiæ Paderbornensis, & ultra dimidium justi & veri, & imo ad duplum ejus. Quare merito hujusmodi unio prætensa, si qua sit, rescindi, seu tolli & annullari, aut revocari jure & æquitate suadente debet.

Insuper descendendo ad speciem, idem Dominus Theodericus Archiepiscopus, postquam fuit præfectus Administrator Ecclesiæ Paderbornensi, insigne castrum cum Oppido Dringenberg murato & munito inter alia oppida & castra ejusdem Ecclesiæ, & in quo pro tempore Episcopi Paderbornenses pro majori parte temporis consueverunt facere veram personalem residentiam, pro & ex eo, cum fuerit & sit cum pleno dominio, & proprietate Ecclesiæ Paderbornensis, & pro tempore Episcopi Paderbornensis ipsius in spiritualibus & temporalibus, præfatus vero Dominus Theodericus Archiepiscopus idem castrum cum Oppido & ejus districtu, etiam absque requisitione Capituli, & eo non consentiente, impignoravit pro magna pecuniarum quantitate jam ante plures annos, & fortassis, nisi super hoc per Dominum nostrum Papam provideatur consulte, etiam in perpetua alienatione castrum & oppidum prædicta remanebunt, fertur enim in publico, quod ipse Dominus Archiepiscopus armigerum, in quem transtulit hujusmodi castrum cum oppido, strinxerit ad insolitum juramentum, ut puta, jurare fidelitatem Ecclesiæ Coloniensi, & ejus pro tempore Archiepiscopo, nihil enim penitus exprimens in hoc de fidelitate Ecclesiæ Paderbornensis, aut illius pro tempore Episcopo & Capitulo.

Item est aliud castrum notabile muratum, munitum & forte, appellatum castrum to den Nyghenhuse, sive ad novam domum, in quo etiam idem Dominus pro tempore Episcopus Pad. suam consuevit facere personalem residentiam propter vicinitatem ejus cum civitate & Ecclesia Pad. quod etiam castrum irrequisito Capitulo & eo inconsulto impignoravit seu alienavit, etiam cum simili constrictione juramenti, ut fertur. Considerent modo R. P. V. si idem Dominus Theodoricus Archiepiscopus servaverit bene contenta in bulla Commendæ suæ, aut ultimæ videlicet unionis prætensæ de non alienando ab Ecclesia Pad. immobilia & stabilia, aut etiam mobilia pretiosa, ut ipse Dominus Theodoricus Archiepiscopus ponderaverit verba juramenti sui solenniter præstiti, fidelis esse Ecclesiæ Pad. ubi per ultimam bullam videtur intendere, quod Domina supprimatur, & ex ea constituatur ancilla. Patet ergo etiam per præmissa, quod culpa ipsius Domini Archiepiscopi Ecclesia Pad. est in fructibus diminuta, Placeat ergo, Reverendissimi Patres, super præmissis recipere informationes, & illis receptis, fideliter, sicuti firmiter speramus, referre Sanctissimo Domino nostro, ut Ecclesia Pad. maneat in statu suo, & compellatur Dominus Archiepiscopus, ut castra & oppida per eum

eum sine consensu Capituli impignorata redimat & Ecclesiæ restituat.

Item dicitur contineri in dicta prætensa bulla assertæ unionis & suppressionis Cathedræ & Ecclesiæ Paderb. eandem esse taxatam in Apostolica Camera ad centum florenos auri de Camera, & ejus redditus mensæ Episcopalis ascendere ad quadringentos similes florenos ad mulcendum Principem, ut annueret unioni & suppressioni, & dolose tacuit ille, qui non habuit ignorare, ex quo præfuit Administrator Ecclesiæ Paderbornensis quindecim annis & ultra, quod ipsa Ecclesia Paderbornensis abundabat tot & tantis castris & oppidis muratis atque munitionibus & villis, & etiam abundavit, & abundat multitudine nobilium & armatorum vasallorum ejusdem Ecclesiæ, & sub qua etiam revera plures magni nobiles, imo Duces, Landgravius Hassiæ, & quam plures Comites & Barones eidem Ecclesiæ Paderbornensi juramento fidelitatis astricti sunt jure vasallano, ratione castrorum & bonorum, quæ possidet intra & extra diœcesin Paderbornensem.

Et ut de his tangatur exemplum, nam immediatus prædecessor ipsius Domini moderni Archiepiscopi Coloniensis quondam Fridericus tunc Archiepiscopus Coloniensis causante temporis malitia, aut suadentibus adversis eventibus, odioque & rancore per eum contra Ecclesiam Paderbornensem praeconceptis, captata sibi temporis opportunitate, prout putabat, animo invadendi Ecclesiam Paderbornensem, ac subditos ejusdem Ecclesiæ damnificandi, idem quondam Dominus Archiepiscopus congregavit sibi validum exercitum armatorum forte in numero M & V. C. equitum, & etiam CCCC Balistariorum cum alia Comitiva eis hostiliter intravit diœcesin Paderbornensem, quærens subditos Ecclesiæ Paderbornensis & eorum bona invadere, & eorum oppida, castra & villas incendio concremare, & spolia atque captivos abducere, quæ subito percipiens tunc electus Ecclesiæ Paderbornensis cum ejus vasallis & subditis in continenti se aggregarunt, quærentes modum resistendi, & cum adjutorio Dei resistendo adversariis dictam multitudinem armatorum dicti quondam Archiepiscopi quasi totam seu majorem partem in sua diœcesi Paderbornensi detinuerunt captivam, ita quod ipse tunc quondam Dominus Fridericus Archiepiscopus cum paucis personaliter vix evasit, de quibus etiam debet recordari ipse Dominus Theodericus modernus Archiepiscopus Coloniensis, si saltem tunc fuit in patria, cum hæc res gesta sit circa spatium viginti annorum, vel modicum ultra, et plures adhuc superstites sunt in humanis, qui eidem conflictui interfuerunt. Non ergo debuit impetrans in prætensa unione suggerere Romano Pontifici Ecclesiam Paderbornensem fore ita exilem, cum revera diœcesis Paderbornensis in fructibus superabundet, prout notum est omnibus de patria ejusdem diœcesis, & quam pluribus aliis de partibus circumvicinis existentibus.

Ea forte quærens hujusmodi unionem & suppressionem Cathedralis Ecclesiæ voluit bona, castra & oppida ejus distrahere seu impignorare, ut posset eam exilem dicere, & citius suppressionem Ecclesiæ Cathedralis obtinere.

Item & ex eo merito revocanda, cassanda, irritanda & annullanda est eadem unio seu incorporatio prætensa, quia facta est citra & præter consensum & assensum Dominorum, Præpositi, Decani, & Capituli ipsius Ecclesiæ Paderbornensis, imo eis nescientibus & ignorantibus, & ad hoc minime requisitis, & simili modo præter consensum Dominorum Decani & Capituli ipsius Ecclesiæ Moguntinensis, cui Ecclesia Pad. jure metropolitico est subjecta, imo eisdem etiam ignorantibus, nescientibus, & irrequisitis fuit & est obtenta, de quorum tamen omnium & singulorum per eandem prætensam unionem agitur præjudicio, detrimento, gravamine & destitutione, & depressione perpetuis Ecclesiæ Paderbornensis.

Item nec etiam ea de causa prætensa incorporatio sive unio locum sibi vendicare habet, quod ipsa Ecclesia Paderbornensis ad tantam devenerit depressionem & inopiam, quod ipsa pro Pastoris & Episcopi sustentatione ipsius etiam decenti & competenti non sufficiat. Absit hoc dicere, cum ipsa Ecclesia Paderbornensis habeat solemnem civitatem, & in se ipsa etiam a primæva ejus fundatione

tione, sit Ecclesia *solemnissima adinstar aliarum Ecclesiarum Cathedralium per partes Alemanniæ non solum in structura & fabrica, sed imo etiam copiosa multitudine beneficiatorum in eadem et cum congruentiuus redditibus, habet enim Ecclesia* Paderbornensis *post principalem dignitatem videlicet pastoralem omnes alias in ordine dignitates &* Prælatos *inferiores adinstar aliarum* Ecclesiarum *Cathedralium; & imo* VIII *Archidiaconos, & totidem sedes archidiaconales per diœcesin, &* XXIIII *Canonicos majoribus præbendis præbendatos, qui omnes sunt nobiles vel militares ex utroque parente, vel ad majus Doctores, vel Licentiati in jure vel sacra pagina, & maturi viri, & copiosum numerum perpetuorum Vicariorum et beneficiatorum ultra* XL, *nec non alios ministros quamplures in eadem Ecclesia divinis officiis interessentes, ipsique* Ecclesiæ *servientes.*

Est etiam ipsa civitas Paderburnensis *adeo insignis, quod in ea ultra dictam Ecclesiam Cathedralem fuit & est quædam alia solemnis Collegiata Ecclesia sæcularis habens etiam Prælatos suos & Canonicos & perpetuos vicarios in numero condecenti & congruo & congrua sustentatione annuorum redditüum beneficialiter expeditos, & ultra in eadem civitate Paderburnensi sunt plures Ecclesiæ parochiales curatæ, & solemnia Monasteria atque conventus diversorum ordinum etiam intra muros ejusdem civitatis, ac fuit & est eadem civitas Paderbornensis tam magna & populosa, potens & fortis, quod una de solemnioribus civitatibus & Oppidis totius Alemanniæ reputatur, quam Ecclesia Paderbornensis & Episcopus ratione ipsius cum mero, & mixto imperio in spiritualibus & temporalibus possidet & habet pleno jure.*

Habet etiam sæpedicta Ecclesia Paderbornensis & Episcopus ejus pro tempore existens nomine ipsius plurima solemnia & insignia oppida, castra, & fortalitia in numero ultra XXX, *& quam plures alias munitiones, villas & villagia, quod fastidium audientibus, si singulariter nominarentur, procul dubio generaret, in quibus, vel majori parte Ecclesia* Paderbornensis *& Episcopus nomine ipsius habet merum & mixtum imperium, & nomine Ecclesiæ ea omnia. & singula seu omnes, & singulas vel majorem partem eorundem tenet, & possidet cum jurisdictione spirituali & temporali pleno jure, nec alium recognoscunt etiam Dominum temporalem, quam Episcopum* Paderbornensem *pro tempore existentem.*

Item sunt etiam inter hæc Oppida plura tam solemnia & insignia ad Ecclesiam Paderbornensem spectantia in numero ultra tria vel quatuor, quod congruenter, & optime sufficerent pro Cathedrali Ecclesia *in eisdem de novo fnndanda & erigenda, imo plures civitates, in quibus jam sedes Cathedralis fundata est, eis æquiparare non possent. Nam si licitum esset, ac necessitas & causa rationabilis hoc exigerent, quod Ecclesia Paderbornensis sive Episcopus cum consensu Capituli aliquod ipsorum vendere & alienare vellent & possent alicui alteri Archiepiscopo, Episcopo, vel alteri Principi seu Domino temporali circumvicino, tantam pro eo possent habere pecuniæ summam, quod cum eisdem pecuniis novi redditus & proventus annui sine dubio possent emi & comparari, qui pro unius Episcopi, vel etiam Archiepiscopi sustentatione congruenti & competenti sufficerent abunde.*

Item ultra præfatas Ecclesias, scilicet Cathedralem & Collegiatam in civitate Paderbornensi, *in diœcesi fuerunt & sunt aliæ solemnes collegiatæ Ecclesiæ ad minus in numero tres vel quatuor habentes salvis vacationum temporibus aliquæ ex eis Præpositos, præposituras, dignitates principales in eisdem existentes, Decanos & decanatus Scholasticos & Scholastrias, & alias dignitates inferiores & officia in eisdem, & in qualibet earum, etiam quam plures Canonicos Capitulares, & totidem præbendas Canonicales, & vicarias perpetuas, & beneficia perpetua in magno numero, quarum una est in Oppido Hervordensi, una in Oppido Huxariensi, & alia in Bilveldensi.*

Item sunt etiam in dicta civitate & diœcesi Paderbornensi quam plura Monasteria regularia & sæcularia virorum

rum & mulierum diversorum ordinum, ut puta S. Benedicti, Cisterciens. Canonicorum Regularium, Canonicorum sæcularium, ordinis Mendicantium, etiam Monialium, quorum aliqua etiam sunt regularia ac solemniter & opulente per Romanorum Imperatores fundata, erecta, & dotata, quæ etiam in recitando tædium generaret & fastidium in specie nominari.

Item habet eadem Ecclesia & Episcopus pro tempore existens sub se & ejus dominio quam plures Comites, Nobiles, Barones, & innumerabiles militares eundem Episcopum pro Domino spirituali & temporali duntaxat recognoscentes, & ab eo tenentes bona feudalia ac emphyteutica, & sibi propterea astricti juramento fidelitatis.

Item habet Ecclesia Paderbornensis pro tempore quam plures potentes Principes, Comites, Barones, & terrarum Dominos feudum ab eo tenentes & recipientes, & eum etiam recognoscunt pro Domino temporali.

Item habet Ecclesia *Paderbornensis largam & latissimam diœcesin extensam per proprium ipsius* Ecclesiæ *patrimonium ac dominium seu territorium temporale superius expressum, nec non per territoria quamplurimorum* Principum, *Comitum, Nobilium, & Dominorum temporalium, videlicet Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium, Comitum de Waldeg, Comitum de Ravensberg, ac Comitum de Swalenberg, Comitatum de Sterneberg, Comitatum de Redberg, & Comitatum de* Pirmunt, *nec non territoria Dominorum Baronum de Lippia, Baronum de Buren, Baronum de Schonenberg, in quibus etiam Comitatibus & territoriis sunt quamplura solemnissima, populosa, murata, fortia & insignia Oppida, diœcesis Paderbornensis existentia, quorum quodlibet abundanter & peroportune sufficeret pro Cathedrali Ecclesia & Episcopali sede, imo etiam Archiepiscopali de novo ibidem fundanda & erigenda.*

Est etiam prædicta Ecclesia Paderbornensis in omnibus dominiis, bonis temporalibus, redditibus, proventibus & territoriis, nec non potestate temporali solemnior, amplior, uberior, & magis excellens, seclusis Archiepiscopalibus Ecclesiis, quam aliqua Cathedralium Ecclesiarum & diœces. circumvicinarum & antiquarum, videlicet Hildesemensis, Osnabrugensis Mindensis & Verdensis, quæ omnes tamen habent & tenent suos proprios Prælatos Episcopos & Pastores. Quare merito et sæpedicta Ecclesia Paderbornensis manebit in suo statu, libertate, honore, consuetudine, ac jure, et privilegiis, quas jam ultra septingentos annos salvo vacationis tempore habuit, tenuit, & pacifice præscripsit, & possedit.

Concluditur *ergo tam adscripta Capitulorum Moguntinensium & Paderbornensium* Ecclesiarum, *& etiam æquitate & ratione suadente, & etiam ut obvietur scandalis, periculis, & discordiis atque guerris, & ne incendia, homicidia multifarie, & multimode sequantur, postquam V. P. R. receperunt summariam informationem de veritate eorum, quæ superius dicta sunt, saltem summariam & pro summaria informatione per paucos, qui in curia Romana poterint haberi, & etiam per copiosam multitudinem testium in partibus, si expedit, ubi veritas abundat, & est in luce, de abundantia* Ecclesiæ *Paderbornensis tam in vasallis quam in nobilibus & armatis, atque aliis subditis, & reditibus, ac opulentia Oppidorum notabilium, atque castrorum & villarum multitudine, & amplitudine districtus in hujusmodi diœcesi, tunc utique his habitis Sanctissimo Domino nostro est summe persuadendum, ut casset & irritet seu revocet ipsam prætensam unionem & applicationem ac suppressionem Cathedralis Ecclesiæ Paderbornensis, ex quo nondum sortita est effectum, neque aliquo modo poterit effectum consequi, nisi cum maximo dispendio, pro eo quod a maximo usque ad minimum & nullo medio quodammodo prætermisso reclamant, & se opponunt, expresse dicentes, Vivat Ecclesia Paderbornensis in libertatibus suis ab antiquo adductis & introductis illæsa, & gaudeat amodo suo proprio Prælato, prout a septingentis annis citra gaudere consuevit. Et sic pariformiter etiam tollatur commenda prædicta ab ipsa Ecclesia Paderbornensi, quæ*

satis

satis diu duravit, & ipsi Ecclesiæ per alienationem satis onerosa fuit, & amplius ipsius Ecclesiæ Paderbornensis esset destructio. Et quæ Commenda, si ipsius data bene inspicitur, quæ est data Friburgi Constantiensis diœcesis, id. Aprilis, anno quinto, ubi tunc ipse Dominus Johannes XXIII *fuerat in motu & fuga de Concilio Constantiensi, & sic illa litera & plures aliæ etiam exorbitantissimæ transiverunt absque deliberatione & sine consilio, imo præter scitum Dominorum Cardinalium, & fortasse prædicta commenda etiam sine deliberatione ipsius olim Domini Johannis, prout constat adhuc antiquis multis curialibus, qualiter literæ Friburgi & in aliis locis, tempore, quo fuit in motu & fuga ipse Dominus Johannes, transiverunt, etiam ipsa commenda transivit. Et maxime tollatur ipsa commenda, cum ipse Archiepiscopus Coloniensis potens & abundans sit, & sic astringi non posset amplius ad fidelitatem Ecclesiæ Paderbornensis tanquam Administrator nisi cum juramento suo, contra quod videtur vovisse in prioribus alienationibus, & in suppressione ejusdem Ecclesiæ ultimo quæsitæ. Ergo tollatur & detur Capitulo Ecclesiæ Paderbornensis ammodo licentia & potestas eligendi de ejus gremio concorditer proprium Prælatum & Dominum, Ecclesiæ, Civitati, Capitulo & diœcesi utilem & idoneum, qui multo melius cognoscitur in gremio Ecclesiæ quam extra, cum ipsa Ecclesia de gratia Dei abundat nobilibus, & literatis intra se, & eo concorditer electo, requirat hac vice confirmationem a Sede Apostolica; Cum revera eorum Metropolitanus ex inordinato consensu per eum, ut dicitur, dato, si eum dedit, videatur se reddidisse indignum ad dandam confirmationem electioni, et præmissa fiant cum mandato pœnali Apostolico ad ipsum Dominum Archiepiscopum Coloniensem, ut amplius desistat ab inceptis, tam in Commenda quam in unione præmissis, seque ammodo nullatenus de aliqua ex eis quovismodo impediat, remanendo in metis Ecclesiæ et diœcesis suæ propriæ Coloniensis. Tunc ponetur Ecclesia, civitas, et diœcesis Paderbornensis, et tota illa patria in pacis tranquillitate, quam Deus unicuique desideranti concedat ubique.*

Iteratis ad Concilium Basileense literis Paderbornenses instant, ne concedatur unio Episcopatus Pad. cum Eccle. sia Colon.

His primum ad Patres concilii transmissis, subjunxere mox alias Paderbornenses ad Concilium literas, quibus multo plenius accuratiusque statum Paderbornensis Ecclesiæ explicant, unice solliciti, ne veterem illum Episcopatum Paderbornensem a Carolo M. conditum, & tot exinde Cæsarum ac Regum privilegiis exornatum, tot possessionibus bonorum, tot urbibus, Oppidis, castris, Collegiis Canonicorum, & Cœnobiis Monachorum & Monialium, parochiis, vasallorum & nobilium multitudine, etiam supra Osnabrugensem, Mindensem, Hildesimensem & Verdensem Episcopatus Carolinos accumulatum, quam latissima regione diœcesis, & jurisdictione per tot circum Comitatus explicatum, ad unius Archiepiscopi dominandi libidinem, sero tandem post septingentos annos extingui paterentur. Operæ nunc pretium erit & has literas proferre in medium; seu quod nulla hactenus literarum monumenta repererim, quibus exactius hujus nobilissimæ diœcesis status, amplitudo, & jurisdictio tam civilis quam sacra exhibeatur: seu quod multa in his antiquitatum documenta commonstrentur, quorum utrumque posteros nostros recognoscere intersit; ut intelligant, quantum hæresis posteriori statim sæculo decerpserit. Nostra hæc sunt; quæ si aliquanto fusius reddamus ex tenebris, nemo vitio dabit, si florentissimam tum adhuc diœcesin brevi post in angustias contractam aspexerit, quam Pontifices & Catholici Imperatores ac Reges tam amplam esse voluerunt. Solatio interim erit, hunc unum Episcopatum cum Monasteriensi adhuc majorem partem Catholicæ religionis integrum servari, qui respexerit tot per Saxoniam nobilissimos Episcopatus totos in hæresis potestatem venisse. Literæ igitur, de quibus agitur, sic habent.

Literæ Paderbornensium ad Concilium Constantiense, quibus totus Diœcesis status describitur.

Reverendissimi Patres, *pro brevi summaria informatione pro causa sequenti, sic quod ex hujusmodi brevi informatione in curia detur via ad concedendam pleniorem habendam in partibus, et magis certam ad obviandum et providendum periculis et scandalis, quæ obmissis remediis possent verisimiliter eveni-*

evenire, quod si et in quantum in Romana curia infrascripti articuli ita exacte et specifice non possent deduci.

Et recipiatur consideratio prima in præsenti in primo articulo, si enim ipsa Ecclesia Paderbornensis a centum annis proxime præteritis citra fuisset et esset collegiata, quis et quantus labor et qualis necessitas expediret obtinere, ut erigeretur in Ecclesiam Cathedralem solemnem, prout ipsa eadem Ecclesia Paderbornensis per sexingentos annos et ultra semper fuit Cathedralis usque in præsens, et habens omni tempore præterito cessantibus vacationum ipsius temporibus Pastorem suum proprium, proprium territorium, propriam diœcesin, propria oppida murata multa, atque castra et fortalitia diversa, tacendo de pluralitate villarum munitarum, et etiam militiam, et diversa dominia, atque quamplures Comites et Barones, ac plures milites, et multos militares, et alios nobiles sub se, et etiam quamplura loca murata et munita popularia adeo fortia, quod hodie si non esset constituta sedes Episcopalis in dicta civitate Paderburnensi, posset hodierno tempore licite sedes Episcopalis constitui, erigi et collocari de novo infra eandem diœcesin in aliis diversis locis insignibus.

Nunquid si de novo ex casu præmisso de ipsa si foret Collegiata deberet erigi in Cathedralem, et in ea collocari sedes sive Cathedra, et in illa creari Præsul, prout a septingentis annis citra fuit, & cessantibus infrascriptis etiam ad ipsius erectionem requirerentur varii labores, variæ intercessiones, majores preces, supplicationes, & mandata, ut puta quod pro tempore Imperator ac Reges, Duces, Comites, & Barones scriberent ad Sanctissimum Dominum Romanum Pontificem, exprimendo causas & necessitates propter quas peterent exaudiri, & sic fieri, ut de Collegiata efficiatur Cathedralis, & erigeretur Cathedra, & in illa crearetur & præficeretur Præsul, & quod per exhortationes hujusmodi scriptorum ipse Romanus Pontifex induceretur ad consulendum ejus sacrum Collegium Dominorum Cardinalium, an expediret ita rationabiliter fieri, & non est dubium quin apud ipsam Ecclesiam Paderbornensem a primæva ejus erectione in Cathedralem ita factum fuerit & existat.

Claret enim hodie apud eandem, quia ex antiquis statutis ejusdem Ecclesiæ etiam approbatis a centum annis & ultra in ea nullus receptus fuerit, aut etiam admittitur in Canonicum Capitularem ejusdem Ecclesiæ, vel ad aliquam dignitatem in eadem, nisi fuerit vel sit de Baronum, aut nobili, aut saltem de militari genere procreatus ex utroque parente, aut alias vir maturus Doctor vel Licentiatus in jure Canonico vel civili, seu Magister in sacra Theologia, alias dignus & idoneus ad præbendam vel dignitatem sub eadem Cathedra & in eadem Ecclesia habendam.

A contrario autem sensu deberet concurrere multo major labor, necessitas, scriptura, & deprecatio major ad Romanum, Pontificem, & ad ejus cœtum Dominorum Cardinalium, ut talis honorabilis Ecclesia Cathedralis, ita solemniter erecta, notabiliter dotata, & præpollens vasallis, dominio, Baronibus, & nobilibus ac militaribus, nec non diversis Oppidis, castris, atque fortalitiis muratis, & quæ hæc præscripsit sex vicibus præscriptionum, quæ currit contra Romanam Ecclesiam, videlicet spatio centum annorum ad septies centum annorum spatio habuerit cathedram, & cessantibus vacationum temporibus pro tempore Episcopum, & præmissa singula in præsenti articulo superius expressata, prout est præsens Paderbornensis Ecclesia, quod contra hujusmodi præscriptiones eadem Paderburnensis Ecclesia ad preces unius duntaxat, & ex assumpta occasione scilicet de consensu alterius deberet sic supprimi, & extingui, & in Collegiatam redigi, & sedes Cathedralis deleri seu cassari, & ejusdem Ecclesiæ bonor alteri Ecclesiæ sine maxima necessitate applicari, & illud cum dissimulatione transire, utique nullatenus apud rationabiles & mansuetos quovismodo debet admitti, aut per quempiam rationabiliter tolerari.

Ad propositum ipsius informationis, & pro brevi summario dicitur, quod longissima præscriptione & in memoria hominum non existit de contrario,

rio, quod ipsa Ecclesia Paderbornensis & ejus Cathedra constituta fuit, & est in civitate & loco bene solemni, atque populoso, forti, murato, & bene munito, ita quod a nemine dici potest eam constitutam in rure, sed in loco populoso, munito, murato, forti atque apto, & satis amplo.

Item habuit & habet etiam eadem Ecclesia Paderbornensis universa, quæ consueverunt habere intra se communiter singulæ aliæ Ecclesiæ Cathedrales per Alemanniam tam in dignitatibus quam Canonicatibus prædictis, quam etiam perpetuis vicariis.

Habuit etiam & habet eadem Ecclesia Paderbornensis, cessantibus saltem vacationum temporibus, post Episcopum, Præpositum & Præposituram, decanatum & Decanum, Scholastriam & Scholasticum, Cantorem & Cantoriam, Thesaurariam & Thesaurarium, Camerarium & Camerariam, ac diversos Archidiaconatus sedium, diversas sedes per diœcesin & totidem Archidiaconos, & quilibet suam jurisdictionem juxta distincta loca & diœcesin, videlicet sedes Archidiaconi Horhusen, sedes Archidiaconi Wartbergensis, sedes Archidiaconi Huxariensis, sedes Archidiaconi Steinhemensis, sedes Archidiaconi Lemegen, sedes Archidiaconi Braklen; & plures Archidiaconatus & sedes Archidiaconales in civitate & diœcesi Paderbornensi prædictis, & quam plures alios Canonicos & Capitulares ejusdem Ecclesiæ, & totidem præbendas Canonicales, & Capitulares, & ubi in singulis ejusdem personis requiritur, quod singulariter singuli sint nobiles ex utroque parente, aut saltem ad minus militares ex utroque parente, seu saltem alias viri maturi ætate, vita, moribus & scientia, videlicet Doctores, Magistri, aut Licentiati, aut in studiis approbati privilegiatis, alias nullus in præmissis admittitur ad dignitates, aut præbendas Ecclesiæ ejusdem.

Item in eadem Ecclesia ultra præmissas dignitates & præbendas Canonicales sunt in numero XL *& ultra perpetui Vicarii & Beneficiati & Clerici sæculares, & totidem perpetua beneficia Ecclesiastica a se invicem distincta eorum quodlibet ab alio, & quorum quodlibet nutrit suum possessorem satis congruenter, ut serviatur eidem Ecclesiæ more consueto in divinis officiis, & in horis consuetis in cantando & legendo, sicut moris est, & ultra prædicta quamplures ministri & servitores Clerici diversorum officiorum.*

Item ultra præmissa etiam a tempore præscripto, ut supra, intra muros ejusdem civitatis fuit & est quædam notabilis solemnis collegiata Ecclesia appellata Ecclesia SS. Petri & Andreæ Paderbornensis, in vulgari autem appellata to Bustorp, habens salvis vacationum temporibus Præpositum et præposituram dignitatem principalem in eadem, ac decanum et decanatum, Scholasticum & Scholastriam, Cantorem et Cantoriam, Thesaurarium et Thesaurariam, et in eadem dignitates et officia et quamplures Canonicos præbendatos, et totidem præbendas Canonicales, et ultra prædictos et prædicta perpetuos Vicarios & perpetua beneficia in multitudine copiosa, ita quod est solemnis Collegiata Ecclesia etiam sub multitudine beneficiorum continua singulis temporibus consuetis cum solemnitate, sicut Cathedralis Ecclesia, divina celebrans officia & horas nocturnales & diurnales juxta temporum intervalla.

Item ultra præfatas Ecclesias, Cathedralem scilicet & Collegiatam SS. Petri & Andreæ, in ipsa diœcesi Paderbornensi fuerunt & sunt etiam diversæ Ecclesiæ aliæ Collegiatæ ad minus quatuor, una videlicet SS. Johannis et Dyonisii Hervord. Paderborn. diœcesis habens salvis vacationum temporibus Præpositum & præposituram dignitatem principalem in eadem, ac Decanum & decanatum, Scholasticum & Scholastriam, ac alios in dignitatibus & officiis constitutos, & plures Canonicos Capitulares, & totidem præbendas Canonicales, & vicarios perpetuos, ac beneficia perpetua in magno numero, & constituta in magno loco & murato & bene munito Oppido Hervordensi, bene populoso, & de quo Oppido natus fuit quondam bonæ memoriæ Dominus Hermannus Duvers Apostolicæ sedis prothonotarius, qui si viveret, de supradictis & infra dicendis relationem facere posset debitam.

Item etiam in eodem Oppido insigni & bene notabili fuit & est quoddam

aliud

aliud notabile & insigne Collegium, vocatum communiter & appellatum S. Pusinnæ, duplici consideratione. In una consideratione habet Abbatissam & Canonicas sæculares, revera tamen religiose viventes in bona multitudine, & ad illud Collegium non recipiuntur nisi mulieres illustres & Ducum Comitum, Baronum, militum, & ad minus militarium genere procreatæ, prout hodierno tempore Abbatissa ejusdem Collegii est nata Comitissa & soror carnalis unius magni Comitis, videlicet Comitis de Waldeghe. Est etiam pro mensa Abbatissæ ejusdem & mensa Abbatissali ab antiquo, prout hodie, valde sufficienter provisum & opulente. Est etiam sufficienter aliis Canonicabus vel Canonissis in eodem Collegio habitantibus, quantum ad præbendas Canonicales, sufficienter provisum.

Item in secunda parte ejusdem Collegii sunt Canonici sæculares, Capitulum cum ipsis, Abbatissa, Canonicabus & Canonissis repræsentantes vel facientes, & de communi utilitate & commodo ipsius Collegii tractantes, in simul commune Capitulum facientes, & vacant in horis Canonicis divinis officiis cantando & legendo, sicut cæteræ Ecclesiæ Collegiatæ, ac eis & unicuique pro beneficio suo & secundum ejus statum sufficienter est provisum apud eundem locum, & in eodem Collegio sive Ecclesia sunt alias plures presbyteri beneficiati, & alii Ministri in eadem Ecclesia secundum ejus statum deservientes.

Item a supradictis temporibus citra in diœcesi Paderbornensi fuit; esseque consuevit, & hodie est quoddam aliud solemne Oppidum muratum, insigne, munitum, forte, atque valde populosum, appellatum communiter & vocatum Oppidum Huxariense, & in illo est etiam alia solemnis Collegiata Ecclesia vocata Collegiata Ecclesia S. Petri Huxariens. Paderbornensis diœcesis, habens salvis vacationum temporibus Præpositum & præposituram, dignitatem principalem in eadem, Decanum & decanatum, & in eadem Ecclesia cæteras dignitates & officia inferiora, & quamplures Canonicos Capitulares ejusdem Ecclesiæ, & totidem præbendas Canonicales, & plures perpetuas Vicarias, & perpetua beneficia in eadem, & notabile Collegium repræsentans, & horis Canonicis & divinis temporibus consuetis vacans, sicut cæteræ Ecclesiæ Collegiatæ.

Item a dicto tempore citra in præfata diœcesi Paderbornensi fuit, erat, & est quoddam aliud insigne & notabile Oppidum etiam muratum, magnum & forte, appellatum communiter Oppidum Bilevelde Paderbornensis diœcesis, habens sibi multum populum, & est locus insignis habens etiam intra se solemnem Collegiatam Ecclesiam appellatam communiter & vocatam Ecclesiam SS. Mariæ & Georgii Paderbornensis diœcesis, habens etiam pro tempore Decanum & decanatum in eadem Ecclesia dignitatem principalem, & cæteras inferiores dignitates & officia & plures Canonicos Capitulares, & totidem præbendas Canonicales, ac etiam diversas perpetuas Vicarias, & perpetua beneficia, ita quod etiam eadem Ecclesia repræsentat solemnem Ecclesiam Collegiatam, & personæ ejusdem etiam vacant divinis officiis & horis Canonicis temporibus consuetis, prout in cæteris Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis solitum est fieri, de quo etiam Oppido natus fuit quondam Dominus Johannes Billeveldensis, dum vixit, auditor causarum palatii Apostolici, multo tempore notabilis Curtesanus.

Deinde quod etiam non taceatur, sed aliquid dicatur de ordinibus & Monasteriis per civitatem & diœcesin Paderbornensem in diversis locis constitutis & situatis, & lege diœcesis Paderbornensis fruentibus, dicitur, quod quasi singuli ordines in eadem diœcesi Paderbornensi reperiuntur infra eandem diœcesin Monasteria habentes.

Ordo enim Cistertiensis habet Monasteria diversa ad minus tria, & inter illa unum solemne Monasterium appellatum Herdehus, bene opulentum, & in magno numero fratrum & conconversorum, existens adeo insigne, quod ejusdem Monasterii in Herdehus pro tempore Abbas consuevit reputari saltem quoad partes illas & circumvicinas Pater Abbas in ordine hujusmodi, ut puta, quod consuevit visitare alia Monasteria sui ordinis.

Aliud Monasterium in Breydelar communiter appellatum.

Item aliud quoddam Monasterium Monialium ejusdem ordinis - - - Monasterium in Beringhusen communiter appellatum.

Item aliud Monasterium ejusdem ordinis appellatum Almelhusborn Paderbornensis diœcesis ordinis Cistertiensis versus Saxoniam in diœcesi Pader*bornensi, & sit a confinatione ejusdem Monasterii ad contrarium situm ejusdem diœcesis Paderbornensis - - - fere usque ad oppositam partem ejusdem diœcesis, quasi tres dietæ vulgares & longæ,*

Item quamplura etiam Monasteria ordinis S. Benedicti in & sub eadem diœcesi, etiam notabilia & bene dotata, & in numero ad minus sex, quorum unum infra civitatem Paderbornensem *appellatum Monasterium SS.* Petri *&* Pauli *in Abdinchove nuncupatum, ordinis S. Benedicti, satis solemne, habens Abbatem,* Priorem, *& conventum, & est Monasterium opulentum & satis notabile viventium sub regula.*

Item unum aliud Monasterium notabile, & insigne regale vocatum communiter & appellatum Corbeya per Carolum Magnum erectum, dotatum, & fundatum, Ordinis S. Benedicti Paderbornensis diœcesis, & est solemnissimum Monasterium tam in dotatione quam fundatione, & non solum regale, verum etiam imperiale, & est Monasterium ab antiquissimo tempore, & adeo solemne, quod ab antiquo Abbas pro tempore ejusdem Monasterii consuevit habere sub se, prout hodierna die habet, etiam mero & mixto imperio notabilissima Oppida & castra quamplura etiam Paderburnensis *diœcesis, & idem Abbas pro tempore consuevit esse de curia Romanorum Imperatorum, & curiam ejus sequi, serviens in aliquo solemni officio, habens etiam sub se aliqua Monasteria ejusdem ordinis* Paderburnensis *diœcesis, & etiam extra ab illo dependentia. Et ut veritas dicatur, qua in impetratione prætensæ unionis Ecclesiæ Paderburnensis ad Coloniensem taxatam ad centum florenos duntaxat non expressit, quanquam forte scivit, quod ipsum Monasterium Corbejense seu illius Abbatia, quæ est sub lege Episcopi & Ecclesiæ* Paderbornensis, *seu in ejus diœcesi sita, taxatum reperitur in Camera Apostolica ad florenos quadringentos de Camera.*

Item aliud Monasterium ejusdem ordinis vocatum communiter & appellatum Monasterium S. Petri *situm in Oppido notabili murato & munito, & Helmeshusen nuncupato, habens Abbatiam & Conventum &c. ut supra.*

Item unum aliud Monasterium vocatum communiter & appellatum Monasterium in Monster Paderburnensis diœcesis habens Abbatem & magnum conventum ut supra.

Item unum aliud Monasterium ordinis & diœcesis prædictorum vocatum communiter & appellatum Monasterium in Wlechtorp, habens Abbatem & conventum ut supra.

Item unum aliud Monasterium ordinis & diœcesis prædictorum, vocatum & appellatum Monte Martis, habens Præpositum pro tempore tanquam caput & superiorem, & plures conventuales.

Sequuntur nomina Monasteriorum & Ecclesiarum Collegiatarum Canonicarum sæcularium, videlicet Abbatissæ Hervord, Herisiensis, Schildesche.

De conventibus Monasteriorum Conventualium, ut puta Canonicorum Regularium, ordinis Mendicantium diversorum ordinum in civitate & diœcesi Paderburnensi tædium generaret referre

Item de quampluribus Monasteriis Monialium diversorum ordinum copiose & diffuse per civitatem & diœcesin Paderburnensem *prædictas consistentibus, in recitando tædium generaret audientibus, quorum aliqua opulentissime fundata existunt tam in civitate quam oppidis dictæ diœcesis.*

Sequuntur parochiales Ecclesiæ *in civitate & diœcesi Paderburnensi constitutæ, Ecclesiæ parochiales sitæ & constitutæ in civitate & tota diœcesi* Pa*derburnensi plures centenarias in numero continent, quarum quatuor solemnes in ipsa civitate Paderburnensi existunt notabiles & bonæ, quatuor in*

magno

magno Oppido Hervordensi bonæ & notabiles, duæ in Oppido magno Lemegen, duæ in Oppido Bilveldensi, quatuor in magno Oppido Warburgen intra & extra, duæ in Oppido magno Huxariensi, duæ in magno Oppido intra & extra Monte Martis, reliquæ vero fuerunt & sunt dispersim hinc inde sub consideratione Oppidorum, castrorum & villarum in ipsa diœcesi late sitarum, quarum Ecclesiarum parochialium, aliquæ earum quælibet si non habet plura millia communicantium, tunc ad omne minus habet mille communicantes in consideratione dictorum oppidorum villis & villagiis diversis locis dictæ diœcesis & situat.

Et si placeret aliquæ earum nominari in specie, sequuntur nomina earum, quæ omnes & plures aliæ hic in Romana curia specifice nominari, non possunt. Sunt sub lege Ecclesiæ Paderbornensis & diœcesis ejusdem, & quælibet earum sit in sedibus Archidiaconalibus secundum sua confinia, prout etiam hoc superius tactum est.

Sequuntur nomina Comitatuum & Baroniarum situarum in diœcesi Paderbornensi, quorum aliqui Comitatus etiam pleno jure tam temporali quam spirituali ad Episcopum Paderbornensem pro tempore existentem & Paderbornensem Ecclesiam spectant. Et primo antiquus Comitatus, insignis, notabilis, Comitatus Warbergensis, de quo tactum est supra, qui etiam antiquo tempore post ipsius Ecllesiæ Paderbornensis primævam fundationem post quondam bonæ memoriæ mortem Dedoconis ipsius Comitatus ultimi Comitis, qui cum pura devotione ipsi Ecclesiæ Paderbornensi contulit & donavit.

Item Comitatus Swalenberg, quem Ecclesia Paderbornensis post ejus primævam fundationem cum totali ejus districtu pacifice & quiete habuit.

Item magnus Comitatus Waldeck, cujus etiam totum dominium, modico excepto, sub lege Ecclesiæ Paderbornensis in spiritualibus regitur.

Item pariformiter notabilis Comitatus Ravensberg, qui ut supra immediate dictum est de Comitatu Waldeck etiam vivit sub lege in spiritualibus Ecclesiæ Paderbornensis.

Item Comitatus Sternebergh, cujus bonam partem Paderbornensis Ecclesia & ejus Episcopus pro tempore existens in temporalibus Dominus est.

Item Comitatus Redberg, & magna pars Comitatus Everstein, ac similiter magna pars Comitatus Pairmunt, Humberg, & territoria & districtus dictorum Comitatuum sub lege Ecclesiæ & diœcesis Paderbornensis vivunt.

Item est & alius Comitatus appellatus Comitatus Spegelberch, & est pro majori parte diœcesis Paderbornensis, & sub lege diœcesis pro tempore Episcopi Paderbornensis cum suo districtu pro majori parte.

Et hi Comites - - - supradictorum Comitatuum sunt vasalli Ecclesiæ Paderbornensis, & servire tenentur ad ipsius Ecclesiæ requestam.

Sequuntur nomina Baroniarum primo magna Baronia Lippensis, quæ in magnis Oppidis, villagiis & potestate, ac dando, veniat æquiparando magno Comitatui, cujus Baroniæ districtus, præterquam Oppidum Lippens. in spiritualibus subest Episcopo & Ecclesiæ Paderbornensi.

Baroniæ in Buren de mero jure spectant ad Ecclesiam Paderbornensem, & per ipsam Ecclesiam Paderbornensem post ejus primam fundationem acquisitæ sunt sub lege diæcesis Ecclesiæ Paderborn.

Item Baronia Schoneberg pro ejus majori parte Paderbornensis diœcesis.

Item Baronia Padberg etiam diœcesis Paderbornensis.

Et hi omnes & supradicti Barones sunt vasalli Ecclesiæ Paderbornensis, & servire tenentur ad ipsius Ecclesiæ Paderbornensis requestam.

Est etiam sciendum, quod plures Duces in aliis diœcesibus constituti, Landgravii Hassiæ, ad fidelitatem & homagium præstandum Episcopo Paderbornensi pro tempore existenti sunt astricti Ecclesiæ Paderbornensi, dum in peri-

periculis & necessitatibus constituerentur, requisiti ad subveniendum.

Sequuntur nomina civitatum & oppidorum, quae ad Ecclesiam Paderbornensem spectant tam in temporalibus quam spiritualibus pleno jure. Et primo civitas Paderbornensis, quae in Alemannia notabilis inter alias civitates existit, & insignis, fortissima, murata, & bene munita, habens in se Ecclesiam Paderbornensem ut Dominam & Magistram, aliam magnam Collegiatam Ecclesiam notabilem, & alia Monasteria virorum & mulierum diversorum ordinum, & IIII magnas parochiales Ecclesias, de quibus supra, magnam, praepollentem, divitem, populosam, unitissimam in hac materia unionis praetensae cum Capitulo Ecclesiae, Paderbornensibus reclamantibus & renitentibus a majori usque ad minimum contra dictam praetensam unionem, & potius mori parati sunt, quam perdere statum & libertatem matris & Dominae suae Ecclesiae Paderbornensis.

Deinde duo Oppida Warberg Paderbornensis dioecesis in se contigua per muros distincta, unum videlicet oppidum novum, & aliud oppidum antiquum, cum ejus castro & duobus suburbiis, magna, fortia, insignia, murata, populosa, & bene munita, in quibus sunt IIII parochiales Ecclesiae ab intra & ab extra, prout supra, & alias in ipsis bene viginti quatuor beneficia sine cura pro clericis inibi deservientibus, & antiquitus consuevit esse Comitatus magnus, & ut praemittitur, ex donatione devenit ad Ecclesiam Paderbornensem. Et ad quae Oppida nuper de mense Octobris proxime praeterito dum Reverendus in Christo Pater Dominus Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis causa ut animum suum darent, & se inclinarent ad dictam praetensam unionem, dum haec attempata forent, per aliquos ex Consiliariis Domini Theodorici praefati in theatro, vel in domo Consulari dicti novi Oppidi Warberg existen. etiam ibi aliquibus Magistris civium & Consulibus aliorum Oppidorum ad ipsam Ecclesiam Paderbornensem spectantium infra dicendorum, et aliis hominibus in numero et multitudine copiosa, et dum praestare deberent assensum et consensum ad hujusmodi unionem fiendam Ecclesiae Paderbornensi ad Coloniensem unanimiter, una voce, et uno animo, a majori usque ad minimum, male contenti dixerunt et acclamarunt: Vivat Ecclesia Paderbornensis et ejus libertas, et adeo idem Oppidum est insigne, quod sufficeret pro erectione unius Cathedrae Episcopalis, et habet duos Magistros civium, et duos Consulatus, unumquodque ipsorum per se.

Item unum aliud Oppidum insigne, pulchrum, muratum, et notabile, ac populosum munitum, appellatum Oppidum Bracle Paderburnensis dioecesis, & in eadem est una de sedibus Archidiaconalibus sedes Braclen in Ecclesia Paderburnensi nuncupata, & habet unam solemnissimam parochialem Ecclesiam, praepollentem & notabilem, & plura alia beneficia in eadem Ecclesia Clericis saecularibus assignari consueta in titulum beneficii. Et est Oppidum adeo insigne & notabile, quod in eodem moneta cudi consuevit, de voluntate tamen Episcopi Paderburnensis pro tempore existentis. Est etiam idem oppidum adeo insigne, quod Cathedra Episcopalis de novo institui & erigi posset.

Item unum aliud notabile, insigne, oppidum muratum, & bene munitum, magnum & populosum, vocatum & appellatum Borgentrick, habens unam solemnem parochialem Ecclesiam & parochianos multitudine copiosa, & opulentum ac fulcitum in victualibus inter caetera Oppida illarum partium, et propter amoenitatem et ubertatem illorum trium Oppidorum praedictorum vocatur patria illorum districtu, patria Lilii, id est, Lilienland.

Item unum aliud notabile, insigne, pulchrum, muratum, ac populosum, et bene munitum Oppidum, vocatum communiter et appellatum Nyhem Paderburnensis dioecesis, habens solemnem parochialem Ecclesiam adinstar dictorum Oppidorum, ut supra, de quo olim oriundus fuit quondam bonae memoriae Magister Theodericus Nyhem inter praesidentes in Cancellaria Domini nostri, unus de majoribus, et toti curiae tempore suo notus.

Item unum aliud Oppidum, ut supra, non minus insigne quam Oppida,

de

de quibus dictum est, vocatum communiter et appellatum Oppidum Stenhem Paderburnensis diœcesis, in quo etiam est una de sedibus Archidiaconalibus ut supra.

Item est unum aliud Oppidum, ut supra, insigne, forte & muratum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Saltkotten Paderbornensis diœcesis, & inibi est vena salis, & decoquitur sal pro usu illius patriæ.

Item unum aliud Oppidum solemne & insigne, muratum & munitum, vocatum communiter & appellatum Lechtenowe cum castro suo Paderbornensis diœcesis, notabile adinstar dictorum Oppidorum.

Item unum aliud Oppidum insigne, ut supra, vocatum communiter & appellatum Oppidum Buren cum castro suo Paderbornensis diœcesis, etiam multum notabile adinstar prædictorum oppidorum.

Item unum aliud Oppidum cum castro suo, ut immediate supra, vocatum communiter & appellatum Peckelsen, notabile, muratum, & insigne, ut supra, Paderbornensis diœcesis.

Item unum aliud Oppidum, vocatum Levenowe cum castro suo Paderbornensis diœcesis.

Item unum notabile Oppidum vocatum & appellatum Oppidum Lude cum castro Paderbornensis diœcesis, & est Baronia, & spectat in temporalibus & spiritualibus, ut supra, ad Paderbornensem diœcesin.

Item unum aliud Oppidum, vocatum & appellatum Dringbenberg cum castro murato & bene munito, ut supra, & est adeo notabile, quod Episcopi Paderbornenses in eo aliquando consueverunt facere residentiam personalem.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Beverungben cum castro, ut supra, Paderbornensis diœcesis.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Cleneberg Paderbornensis diœcesis, muratum & munitum, ut supra.

Item unum aliud Oppidum cum castro, vocatum communiter & appellatum Oppidum Wunnenberg Paderbornensis diœcesis, muratum & munitum, de quo oriundus etiam fuit quondam bonæ memoriæ Dominus & Magister Fridericus Deys Decanus Ecclesiæ Paderbornensis & sacri palatii Apostolici causarum auditor, & cæteræ curiæ tempore suo bene notus.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Bredenborne.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Vorde cum castro Paderbornensis diœcesis, ut supra.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Wilbodessen Paderbornensis diœcesis, ut supra.

Item unum aliud Oppidum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Gerden Paderbornensis diœcesis, forte, ut supra.

Et est sciendum, quod omnia Oppida supra descripta, sic pleno jure ad Ecclesiam Paderbornensem spectantia, sint notabilia oppida, murata, munita & fortia, populosa & abundantia secundum majus & minus, habentia magnum populum, Magistros civium, Consules juratos, & consilium, & magnam communitatem.

Item est unum aliud oppidum, vocatum communiter & appellatum oppidum Drendeborg cum suo castro Paderbornensis diœcesis, quod pro medietate spectat ad Episcopum & Ecclesiam Paderbornensem, munitum & forte.

Item est unum aliud oppidum, ut supra, vocatum communiter & appellatum oppidum Helmershusen cum suo castro Paderbornensis diœcesis, cujus certa pars tam oppidi quam castri ad Episcopum Paderbornensem pro tempore existentem & Ecclesiam spectat.

Sequuntur castra, quæ pleno jure spectant ad Episcopum pro tempore existentem & Ecclesiam Paderbornensem.

Et primo castrum Nyehus Paderbornensis diœcesis, insigne, forte, muratum, & bene munitum, bene situatum, & in eodem castro consuevit, esse residentia Episcoporum Ecclesiæ Paderbornensis pro tempore existentium, quod prædictus Reverendus Dominus Theodoricus Archiepiscopus Colon. inpignorando ad manus dedit alienas.

Item

Item unum aliud castrum forte & muratum Paderbornensis diœcesis, vocatum Lippespringhe cum ejus suburbio.

Item unum aliud castrum, forte & muratum, vocatum communiter & appellatum castrum Dregborg Paderbornensis diœcesis, ut supra.

Et est advertendum, quod memoratus Dominus Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis duo meliora castra superius descripta, unum videlicet oppidum cum castro suo Dringheberg nuncupatum, & aliud etiam insigne castrum suprascriptum Nyehus appellatum, & de quibus Episcopus Paderbornensis pro tempore existens residentiam personalem facere consuevit, impignorando dedit ad manus alienas ita & taliter, quod prædicta duo castra notabilia & insignia una cum prædicto oppido non sunt in posse nec potestate Capituli Ecclesiæ Paderbornensis.

Sequuntur oppida insignia & notabilia, quæ ad Ecclesiam Paderbornensem *non spectant, sed tantum eidem subsunt sub lege diœcesana. Et primo oppidum Hervorden. de quo modicum tactum est in titulo de Collegiatis Ecclesiis Paderbornensis diœcesis. Nam idem oppidum est oppidum solemne, imperiale, muratum, munitum & insigne, ac populosum & præpollens, non recognoscens alium Dominum nisi Romanorum Regem, unde, ut supra dictum est, habet in se duo Collegia, duos conventus, & plures parochiales* Ecclesias, *& plura Monasteria Monialium, et idem oppidum valde sufficeret propter ejus amœnitatem & ubertatem & divitias pro Cathedra Episcopali nova erigenda.*

Item est unum aliud oppidum in Comitatu Ravensburgensi, de quo supra, situm, solemne, insigne, muratum & munitum, vocatum communiter & appellatum oppidum Bilveld Paderbornens. diœcesis, habens in se, ut præmittitur, unam notabilem Collegiatam Ecclesiam, de qua supra, quod sufficeret pro Cathedra Episcopali nova erigenda.

Item unum aliud Oppidum insigne, muratum, & bene munitum, ut supra, vocatum communiter & appellatum oppidum Lemegen in quo etiam sunt, ut præmittitur, duæ parochiales Ecclesiæ *notabiles, situm in dominio magnæ Baroniæ Lippiensis, & adeo notabile & magnum, & divitiis ac structura præpollens, quod etiam sufficeret pro Cathedra Episcopali inibi erigenda.*

Item est unum aliud oppidum insigne & notabile, forte, populosum & famosum, vocatum communiter & appellatum oppidum Mons Martis, in quo etiam est unum notabile Monasterium Ordinis S. Benedicti, de quo oppido Oriundus est venerabilis vir Magister Johannes de Monte Martis, decretorum doctor ac literarum Apostolicarum Scriptor & abbreviator, quod etiam sufficeret pro erectione unius novæ Cathedræ Episcopalis.

Item unum aliud oppidum pulchrum, forte, bene muratum & bene munitum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Huxariense Paderbornensis diœcesis, habens in se notabile Collegium Canonicorum secularium, & alia Monasteria tam virorum quam mulierum, & duas notabiles parochiales Ecclesias. *Est etiam in eo sedes Archidiaconalis in* Ecclesia Paderbornensi, *vocata communiter sedes Huxariensis, adeo insigne, quod adinstar aliorum oppidorum etiam posset institui de novo sedes Episcopalis.*

Item est unum aliud oppidum notabile & insigne, populosum, valde muratum & bene munitum, vocatum communiter & appellatum Oppidum Corbeke in comitatu Comitis de Waldeck situm, & est adeo tale, taliter insigne, quod in eo etiam possit sedes Episcopalis de novo collocari.

Sunt & quam plura alia magna & parva oppida & castra, villæ & villagia, numero & multitudine copiosa, de quibus hic nihil tangitur, ne fastidium generetur, quæ omnes subjacent legi Ecclesiæ Paderbornensis & Episcopo *pro tempore existenti.*

Confinia diœcesis Paderbornensis.
Inprimis ut recipiatur consideratio confiniorum civitatis, Ecclesiæ, & diœcesis Paderbornensis respective ad alias civitates & diœceses eidem confines, dicitur. Confinat enim diœcesis Paderbornensis *in una parte ad diœcesin Hildesimensem, sub qua & Episcopus, civitas & Ecclesia Hildesimensis, & considerative Ecclesia Paderbornensis plus habet de castris & oppidis muratis atque munitionibus, ac de latitudine patriæ & diœcesis, quam habet* Ecclesia, *civitas, & diœcesis Hildesimensis.*

Item

Item confinat etiam eadem diœcesis Paderbornensis alteri diœcesi appellatæ diœcesi Mindensi, habens pro tempore Episcopum, Ecclesiam, *civitatem, &* *diœcesin, & ipsa Ecclesia, civitas, &* *diœcesis* Paderbornensis *etiam præeminet in oppidis, castris, & munitionibus, atque in latitudine & longitudine ultra diœcesin & civitatem Mindensem, imo, ut veritas dicatur, nunc Ecclesia, civitas, & diœcesis* Paderbornensis *in oppidis, castris, munitionibus, longitudine & latitudine cuilibet diœcesi proxime dictis - - - - - - videlicet Hildesimensi & Mindensi prævalet & præeminet.*

Item confinat etiam diœcesis Paderbornensis *ab alio situ cum diœcesi Osnabrugensi, quæ diœcesis etiam pro tempore habet Episcopum, civitatem, & diœcesin, & revera civitas, Ecclesia, & diœcesis* Paderbornensis *in oppidis muratis, castris & munitionibus præeminet, quoad diœcesin, Ecclesiam et civitatem.*

Item confinat etiam ab alia parte ad diœcesin Paderbornensem *quædam alia diœcesis, appellata communiter Monasteriensis, habens civitatem, Ecclesiam, et diœcesin solemnes, et pro tempore Episcopum, et revera Ecclesia, civitas et diœcesis* Paderbornensis *in oppidis, castris et munitionibus, præeminet Ecclesiæ et diœcesi Monasteriensi.*

Tantum hæ literæ ad priores pondus attulere ut nemo exinde Patrum conjunctionem Paderburnensis Ecclesiæ cum Coloniensi probaret. Ita demum Basileæ in Concilio, quemadmodum Romæ in aula Pontificis, pravis machinationibus Theodorici Archiepiscopi obstructum est. Ex quibus cum ingentes turbas bellaque Patres tanquam ex specula conspicerent; nondum tamen Archiepiscopus satis recognoscebat, quantam in se invidiam apud vicinos Principes contracturus esset, si ab Rheno ad Visurgim imperium suum proferret; quando nihil magis suspectum invisumque, quam vicina potentia. Quæ omnia augebantur, quod fratrem haberet Episcopum Monasteriensem, viribus sibi haud multum imparem. Et cum cætera sileant tabularii nostri literæ, prorsus existimo, a Concilii Patribus Theodorico Archiepiscopo mandatum esse, ut a cœpta conjunctionis actione desisteret. Quanquam non nisi decennio abhinc, ut referemus, cum Paderbornensibus ex integro reconciliatus, omnem hanc actionem remiserit, solo Administratoris munere contentus.

Obitus Conradi Moguntini Archiepisc. cui sufficitur Theodoricus Erbachius. *Serrar. in Mogunt. histor. Raynald. in histor. Eccles.*

Sustulit & hic annus, mense Februario, vel ut alii mense Junio, Conradum Moguntinum Archiepiscopum & Metropolitanum nostrum, cujus assensu se ad hanc quoque conjunctionem Paderbornensis Ecclesiæ permotum supra retulit Theodoricus Archiepiscopus; quæ si vera sunt, infidus fuit Moguntinus Archiepiscopus, aut deceptus a Coloniensi, qui tam vetustam Carolinam & nobilem Ecclesiam Paderbornensem a sua Metropoli avelli passus sit; quem jura Metropolis suæ, sicut Moguntinum fecit Capitulum, omni virium contentione tueri oportebat; nisi proditor suæ Metropolis, quam fidus pastor esse maluerit. Conrado concordibus suffragiis in Moguntina sede subrogatus e clero suo Theodoricus Erbachius Metropolitanus noster; ad quem recipiendum scriptæ sunt ab Eugenio Pontifice literæ non modo ad Metropolitanum Collegium; sed & ad omnes etiam provinciales Episcopos: Præsul hic pietate egregius, cujus aula ob id hortus genialis laudatur in fastis.

Fœdus Hassiacum cum Corbejensibus. *Literæ Corbejenses.*

Laborabat & suo malo per id tempus Corbeiense Monasterium. Extant enim Corbeiensium literæ ante biennium consignatæ, quibus Ludovicus Hassiæ Landgravius in concordiam venit cum Mauritio Spigelbergio Abbate; post vero ob dissidia, quæ inter Abbatem, & Capitulum, ut vocant, Corbeiense intervenerant, hoc anno arctum & perpetuum fœdus contraxere D. Widekindus Prior, Theodoricus Præpositus, totumque Capitulum Corbeiense cum Ludovico Hassiæ Landgravio, quo & Successores Landgravii obligari voluere; deligiturque Landgravius tutor & defensor Monasterii adversus omnes Corbeiensium hostes. Quam in rem profusa liberalitate offeruntur Corbeiensium Ministri & Oppida castraque in obsequium dataque potestas Landgravio redimendi etiam suo ære retinendique Corbeiensium omnia oppignorata castra (quæ tamen refu-

refusa pecunia redimantur redeantque ad Corbeienses.) Ad hæc pacta etiam ipsum Abbatem adstringi voluere, nec prius recipiendum a se, quam hæc ipsa literis suis Landgravio & Capitulo confirmarit. Hunc in modum Cœnobii primores Abbati suo, haud secus, quam Capitula Cathedralia Episcopis, fœdera & leges præscripsere: seu id Abbatis prodigalitas, seu regendi infirmitas, seu dissensio postularit. Addita interim Landgravio conditio, ut si inter Cœnobitas & Abbatem, aut Huxarienses & ipsos controversia oriatur, non huic se misceat Landgravius. Acta hæc feria IV ante festum Corporis Christi.

Fœdus item Brunswicense cum iisdem Corbejens.

Aliud præterea fœdus iniere Widekindus Prior, Theodoricus Præpositus, cæterique Cœnobitæ cum Ottone Brunswicensi Duce juniore, pacis firmandæ causa; quo cautum sancitumque, si quis Brunswicensium læserit Corbeienses, arbitrium decidendi sit penes Gottingensis urbis Magistratum; contra si Corbeienses læserint Brunswicensem Ducem judicio Huxariensium definiatur. Quo utraque simul pars acquievit: ad hæc quoque pacta approbanda constringitur Mauritius eorum Abbas; ut non prius aut ipse, aut alius Abbas, ad possessionem admittatur, quam hæc literis suis consignarit. Acta hæc referuntur Dominica prima post Pascha.

Trahebatur in quartum jam annum Concilium Basilense; ad quod cum ex tota Germania deferrentur querelæ afflictarum partium, ut ex variis Concilii responsis constat; tum Paderbornenses etiam, quod hactenus apud Pontifices sollicitarant, petiere supplices privilegiorum suorum & libertatis Ecclesiasticæ, quam in multis læserant consules ac cives, ut supra relatum est a nobis, confirmationem Patrum auctoritate fieri. Proni ad hoc Patres acri rescripto ac decreto vetuere, ne inposterum fas sit, aut Clericos gravare tributis, aut in judicium civile protrahere, aut oblationes piorum hominum ad Altare in sacrificiis defunctorum prohibere, aut leges sancire, quibus prohibeatur Clericis adire novas bonorum possessiones, aut testes esse in judicio piarum causarum, & quæ hujusmodi multa Paderbornenses cives contra libertatem Ecclesiasticam introducere cœperant. Hoc decretum a Concilii Patribus missum Decano Collegii Hildesiensis, Susatensis & Bustorfiani, ad promulgandum per urbem Paderbornensem & vicinas circum regiones. Contra si qua urbs, aut Dux, aut Marchio, aut Comes quicquam tentarit, jubent anathematis vinculo perstringere, & infames reddere; eo quod mandatum sit, in ea libertate privilegiorum Paderbornensem Clerum, ac totam Westphaliam Saxoniamque tueri, quam tot Pontificum & tot Imperatorum a Carolo M. ad Carolum IV. privilegiis confirmatam acceperant. Supersedeo ipsum Concilii decretum, quod prolixum sit, referre.

Clerus Paderbornensis privilegiorum suorum confirmationem a Concilio Basileensi obtinet.

Annus Christi 1435.

Eugenii IV. Pont. 5. Sigismundi Imp. 26. Theodorici Admin. Pad. 20.

Dissidium Herisiensis Collegii, ob electionem Abbatissæ.

Alia per id tempus appellatio facta est ab Herisiensium Canonicarum Virginum Collegio ad Concilium Basileense, ob dissidium electæ Abbatissæ. Mortua enim Anna de Plessis, Freckenhorstensis & Herisiensis Collegiorum Abbatissa, Herisienses in partes divisæ; harum aliæ elegere Harekenam Spiegelbergiam, aliæ Ermegardem de Solmis, Borchorstiensis in Diœcesi Monasteriensi Collegii Abbatissam. Lis primum delata ad Theodoricum, Coloniensem Archiepiscopum & Diœcesis nostræ Administratorem; a quo cum pro Ermegarde pronunciatum esset, Harekena appellavit ad Eugenium Pontificem. Ab hoc electio Harekenæ probata est; ita tamen, ut hoc ipso institum Canonicarum Virginum simul approbare nolle profiteatur; utraque vero cum ad Concilium provocaret, Patres Concilii causam primum Ludovico de Gausis Canonico Bosniensi, deinde Joanni Grewer Præposito Verdensis Ecclesiæ, qui tum Concilio præsentes erant, cognoscendam commisere. Ac postquam ab his electio diligenter expensa, facta est relatio. Patres Concilii electionem Harekenæ ratam habuere, eamque Collegio Virginum

præfici

præfici mandarunt; ut multis exponitur decreto, quod Basileæ XIII Calend. Februarii hoc anno perscriptum est.

Pax Marchiæ reddita. *Tschemach part. 2.*

Tandem ex longo bello, quod Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis incenderat alueratque inter Adolphum Cliviæ Ducem & Gerhardum fratrem, pacem Westphaliæ consultum. Tædio quippe intestinorum malorum Marcani Westphaliæque proceres permoti, finem urgebant. Proni & Duces erant. Quapropter tam a Ducibus, quam a Theodorico Archiepiscopo dati sunt ex Consiliariis arbitri; quos alii decem, alii plus quam viginti numerant. Ab his Gerhardo Duci Hammona & pars Marchiæ attributa. Inde ille Hammonæ consedit; qua in urbe, quia Franciscanis Monachis jam ante Cœnobium construxerat, armis sepositis, quietis & pietatis studio reliquum vitæ tempus salubrius exegit, hoc demum anno sine prole extinctus. Exinde tota Marchia, ob quam hactenus militaribus armis contenderant, ad Cliviæ Ducem rediit.

Theodoricus subditos suos tributis onerat, quod ægre ferunt Susatenses, & palam reclamant.

Non perinde quietus Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, immensum tributum ab universis diœcesis suæ incolis exigit. Quem in censum venere singulorum equi, boves, porci, oves, & domus ipsa: non Sacerdotum capita, non religiosorum Cœnobia, non ullus ordo sexusve exemptus. Qua vectigalium acerbitate multis querelis repleta diœcesis. Sed offensi cumprimis Westphaliæ ducatus Oppida & ordines, pristinam majorum libertatem violari protestabantur; ausi inter cæteros palam reclamare Susatenses, & ad alterius imperium respirare. Atque hæc prima semina Susatensis belli tum jacta, quod tantis calamitatibus post erupit. Mirati non pauci, quæ vel opum cupiditas, vel pecuniæ indigentia Archiepiscopum ad tam insuetum tributum compulerit. Verum ut cum Donawero cæteri Scriptores memorant, aulæ magnificentia & Bello Bohemico ita exhaustus erat, ut pleraque castra & oppida Ecclesiæ oppignorare necesse habuerit. Igitur ad ærarii lacunas implendas, & castra redimenda, & aulæ magnificentiam continuandam subjectorum loculi exhausti.

Hussitæ bellis obtriti ad Ecclesiam Catholicam redeunt, & Regem suum Sigismundum recipiunt. *Cochlaus in histor. Hussitar. lib. 6. c. 7. Dubrav. Cranz. l. 11 Wand. c. 33 Nauclcr. Gener. 48. Raynald. in histor. Eccl. Acta Concilii Basileens.*

Sigismundo interim omnia felicius quam hactenus processere. Quippe Hussitæ in Bohemia hæretici, postquam hactenus nullis Catholicorum armis subigi poterant, mutuis demum intestinisque bellis se obtrivere: compertumque quod D. Hieronymus dixit, bellum hæreticorum esse pacem Ecclesiæ: Pragenses enim, qui & Calixtini vocabantur a petito calice Eucharistiæ, cum ad nullam concordiam ineundam adducere possent Thaboritas & Orphanos hæreticos, duce Meinardo, atrocissimo prælio eos aggressi cecidere; in quo supra viginti duo Thaboritarum & Orphanorum millia trucidata memorantur. Qua clade suorum exacerbatus Procopius Dux, deserta obsidione Pilzinæ, in Pragenses movit, ulturus sociorum stragem. Nec segnior Meinardus, cui se Catholici quoque junxere, inter Brodam & Burim Procopio occurrit, victorque rursus supra XIII millia Hussitarum in acie prostravit; interque cæsos Zapego, Procopius, & Lupus Presbyter, Hussitarum Duces, occubuere. Cæteros deinde Thaboritas & Orphanos bellis exercitos voce præconis ex agris convocavit, factaque novi belli spe & conspiratione adversus omnes Bohemiæ hostes, in horrea collegit, clausisque horreorum ostiis ignem tectis injecit, & cæterarum Hussitarum colluviem flammis absumpsit. His patratis, misere Pragenses suos oratores ad Basileensem Synodum, Sigismundum Imperatorem, offerendo se ad concordiam cum Catholica Ecclesia & Sigismundum Regem suum recipiendum. Ac postquam Ratisbonæ Cæsarei & Bohemici Legati convenere, Bohemi Sigismundum, restituto avito Sceptro, Regem salutavere. Quibus acceptis, Sigismundus Danubio vectus, Budam petiit, formatoque istic regni statu, Albam regalem concessit. Vocatis deinde ad se Bohemorum proceribus, de Bohemiæ regno & concordia consilia habuit, diemque, quo invitatus Bohemiam ingredi vellet, decrevit.

Annus Christi 1436.

Eugenii IV. Pont. 6. Sigismundi Cæsaris 27. Theodorici Administratoris Pad. 21.

Sigismundus a Bohemia receptus pacem regno & Ecclesiæ restituit.

Anno dehinc subeunte Sigismundus Iglaviam Olmucensis diœcesis urbem accessit; ubi rursum pertractatum de controversiis religionis inter Pragenses & Catholicos. Hic vero cum Pragenses Hussitæ communionem sub utraque specie peterent, idque ea lege permitteretur, ut simul sub altera etiam specie Christum integrum præberi a Catholicis profiterentur, iisque in locis tantum communio sub utraque libera esset, in quibus jam usus obtinuisset: tum nec pueris, quod simul postularant daretur: & quæ præterea importune hactenus sollicitarunt, cum sine magna legum confusione & turbamento Reipublicæ permitti non posse intelligerent, facile remiserunt in præsenti, contenti, quod calicem populo impetrassent. His igitur in tabulas relatis, conventisque, Sigismundus extrema æstate Pragam ingressus, & honorificentissime exceptus, animos procerum in concordiam reduxit. Ac primum omnem curam convertit ad collapsam religionem per regnum instaurandam. Tum vero templa & altaria pristino cultui reddita, revocati ab exilio Clerici, Monachi & religiosi in sua Collegia & Cœnobia, reducti. Cumque proventus non suppeterent, ex quibus ministri sacrorum viverent, jussit ex Fisco regio Imperator per singulas hebdomadas aureum Canonicis integrum, Clericis medium dari. Læta universa Germania Saxoniaque, post tot cruenta bella & fatales clades Bohemiam ad concordiam cum Ecclesia Catholica, priscumque religionis cultum redire.

Ingentia pluribus locis damna ex sæviente tempestate.

Magna per id tempus bellorum quies ad Rhenum, & per Westphaliam totamque Saxoniam: magna quoque, jam in quartum annum annonæ caritas, ac fames; quod omnes passim fruges nunc frigore, nunc pluviis & inundationibus agrorum, nunc aliis cœli injuriis corruptæ non provenirent; id quod passim chronicorum Scriptores deplorant. Auctorque inter hos Trithemius est, ab Aquilone & Mari Anglico tantam ventorum tempestatem incubuisse, quæ ab ascensu Rheni ad Italiæ usque fines turres, templa, ædes & oppida cum innumera hominum pecorumque strage dejecerit: alibi arbores, alibi magnas sylvas radicitus evulserit.

Theodoricus Diœcesin Paderb. ingressus, incolarum animos beneficientia sibi reconciliare studet. Litera tabularii Paderborn.

Cæterum Theodoricus Archiepiscopus Administratorque noster hoc anno, lustrato Westphaliæ Ducatu, Paderbornensem diœcesin ingressus, Warburgensibus eligendi Magistratus leges scribit; urbesque & oppida & ordines diœcesis, instauratis singulorum privilegiis, sibi reconciliare cœpit. Quo simul anno conspexit Cœnobium Dalheimense, quod ante non multos annos instaurarat, una cum adsito pago fortuiti incendii malo in cineres dissolvi; e quibus tamen ruinis brevi post Padbergensium, Brobeckiorum, & Harhusanorum nobilium beneficentia illustrius surrexit. Quanquam sacrorum cura ab hoc Administratore, tot amplissimi Archiepiscopatus sui negotiis distracto, negligenter per diœcesin nostram tractata. Ex quo Cleri populique mores in pejus ruere comperti sunt; seroque tandem animadversum, nunquam melius quam per proprium Episcopum omnia administrari.

Mors Willebrandi Episcopi Mindensis, Abbatis ante a Corbejensis. Chron. Mindense. Crantz. in Metrop. Brevvinas in chron. Osnabr.

Extractus hoc anno e numero mortalium Willebrandus, Episcopus Mindensis, Haltermontius Comes; quem ex Abbate Corbejensi delegerant Canonici. Gesserat is sacram illam præfecturam annos XXX, ac menses tres. Vir, ut Crantzius inquit, ortu natalium & religione illustris, sed & bellandi fortitudine non incelebrior. Quippe qui castra Wedekenstenium Bernardo Comiti de Lippia, Reinsbergam Nicolao Comiti Teclenburgico, Radam Joanni Bockio equestris ordinis viro erepta restituit Ecclesiæ suæ: multisque pugnæ congressibus Osnabrugenses, Mindensi diœcesi infestos, feliciter repressit. Defuncti corpus humatum in medio Cathedralis Ecclesiæ ante aram S. Petri, hac rudi inscriptione tumuli.

MC

MC quater Xter simul a Christo datus et sex.
Præsul Willebrandus de Haltermont venerandus,
Est hic portatus dum Stephanus est lapidatus.
Ut Leo qui fremit, sic hic tria castra redemit.
O Deus in cœlis nunc gaudeat iste fidelis.

Familia Haltermontia in Willebrando extincta. Willebrando in Episcopatu Mindensi succedit Albertus Comes de Hoja.

Extincta est cum Willebrando familia Comitum de Haltermont in inferiori Saxonia, cessitque Comitatus Brunswicensibus. Subrogatus in Episcopatu Mindensi Albertus Hojanus Comes, Erici Comitis filius, quem jam ante annos sedecim Administratorem diœcesis admiserat. Et vix ille Thronum conscenderat, cum Brunswicensium ope adjutus, inflatusque nova dignitate, bellum quo hactenus etiam multum afflixerat Osnabrugenses, Joanni Diepholdio eorum Episcopo intulit. Nec imparatus Diepholdius Hojanum e diœcesi sua profligat, fugientemque insecutus, ad Lubekenum Mindensis diœcesis pagum processit, late agris Mindensium ad Visurgim usque vastitatem inferendo. Nec jam alii fere per Westphaliam Saxoniamque Episcopi se offerunt, quam ex illustribus Comitum & Principum familiis, a quibus non tam infula quam lorica expetita, sæculis semper in pejora declinantibus. Episcoporum exemplo passim Præsules & Canonici Cathedralium Ecclesiarum arma induebant, pugnabantque inter milites.

Annus Christi 1437.

Eugenii IV. Pont 7. Sigismundi Cæsar. 28. Theodorici Admin. Pad. 22.

Æneas Sylvius c. 53. Dubrav. lib. 27. Cochlæus lib. 8. Crantz.l. 11 Wand. c. 1. Naucler. Gener. 48 Tritbem. in chron. Ursberg. Paralip. Brovver. in annal. Trevir. Cuspinian. Raynald. Obitus Sigismundi Imperat.

Laborabat per hæc in sequentem annum Sigismundus Imperator omni virium contentione, ut regnum Bohemiæ & Christianam religionem in pristinum statum reponeret: quanquam rem eo deducere non licuerit, ut Ecclesiarum prædia & bona semel per hæresin occupata restitueret. Jam ad exitum decurrerat annus, cum VI Idus Decembris morte abripitur, senio jam ante confectus. Principes qui pietatis laude, & pacis concordiæque studiis, quam bellandi felicitate & pudicitia commendatior, famam ad posteros transtulit. Quippe cui violare alienos toros familiare fuit; quo tamen crimine maxime obnoxia Barbara conjux, altera sæculi ejus Messalina domestica: ut ob hæc fœda etiam vitia toties ab Hussitis cæsus videri possit. Filiam reliquit unicam hæredem, Alberto Duci Austriæ denuptam, quacum Albertus regnum Bohemiæ & Ungariæ adiit; frustra licet perfida matre Barbara obnitente, quæ Bohemiæ regnum Polonis tradere machinabatur, ob id captiva, simulque novo spectaculo cum funere Imperatoris Varadinum in Ungariam deportata. Multo felicior Bohemia Alberto Rege. Is quemadmodum ea tempestate inter Germaniæ Principes religione & bellica fortitudine facile præstantissimus erat, multisque semper præliis feliciter Hussitas obtriverat, hostis hæreticorum acerrimus; ita postquam regno potitus, ad nullas unquam iniquas & religioni adversantes pactiones se a Bohemis abduci passus est; magnaque constantia eximius Princeps Ecclesiæ bona semper privatis commodis antetulit, præclaro ad posteros suos exemplo.

Funera plurium Principum *Tritbem. in chron. Spanbeim. Teschem. p. 2.*

Multa præterea hoc anno Principum funera; quos inter Ludovicus Comes Palatinus, Ruperti Romanorum Regis filius, Dux bonus, pius, sanctus, ut Trithemius scribit, ultimo Decembris excessit, relictis tribus filiis, Philippo, Ludovico & Ruperto; ex quibus postremum Coloniensis Ecclesia sortita Archiepiscopum. Alterum Adolphi Montium, Juliæ & Gelriæ Ducis funus, quem mors 8 Julii Coloniæ in Abbatia S. Pantaleonis sustulit, nullo hærede filio superstite. Quapropter Gerhardum, quem ex Wilhelmo fratre Ravensbergensi habebat nepotem, Successorem dixit. Is amplissimarum harum provinciarum possessionem adiit, multum juvante, qua tum erat auctoritate & potentia, Theodorico Coloniensi Archiepiscopo, quod ex nepte ejus, ut supra diximus, Wilhelmo Comiti Ravensbergensi post abdicatum Paderbornensem Episcopa-

tum denupta, genitus esset. Juvenis haud multum supra vigesimum annum; cui in matrimonium data Sophia Lawenburgica, Bernardi Saxoniæ, Angariæ & Westphaliæ Ducis filia, quacum sterile per multos annos habuit conjugium, eoque in spem potiundi Juliæ & Montium ducatus, ut ad annum MCCCCL referemus, Archiepiscopus venit. Ipse interim hoc anno dissidium, quod inter Capitulum Paderbornense, & Fridericum ac Burchardum Pappenheimios exarserat, per Ludovicum Hassiæ Landgravium, a se delectum arbitrum, composuit; sicuti id ex literis festo D. Luciæ die Grubensteinii datis accepimus. Magna per id tempus Landgravii Hassiæ auctoritas & potentia, qui ducta in matrimonium Saxoniæ Electoris filia, hæreditarium fœdus inter utramque familiam ictum inflammaverat, quique quatuor Hassiæ Comitatus Zigenheimensem, Nidanum, Catimelinbocensem, & Dietanum extinctis hæredibus conjunxerat.

Accessit ad cætera hujus anni funera Joannes Diepholdius, Osnabrugensis Episcopus, ipso sacratissimo Christi patientis die, in flore ætatis defunctus, gesto per XII annos Episcopatu. Præsul procero & eleganti corpore, moribus & prudentia supra ætatem maturus, in adversis constans, in tractandis rebus publicis, patris cumprimis Conradi Comitis opera, quem primis annis apud se moderatorem habuit, æque fortunatus, atque in bello, quod cum Episcopo Monasteriensi & Mindensi gessisse diximus; pari felicitate intestini diœcesis hostes, Klenckii videlicet & Buschii, ceterique ejus factionis nobiles ad obsequium redacti; ad quorum vires exscindendas castrum Gesmor obsedit expugnavitque. Demum collisus cum Capitulo, incentore Hugone Schagenio Decano, florentem vitam inter calamitates exuit, veneno, ut creditum est, a muliere per potum cerevisiæ myrthinæ præbito; id quod Decani artibus factum vulgavere. Funus Cathedrali Ecclesiæ illatum, & honorificentissime conditum. Successorem nactus est, Canonicorum suffragiis, Ericum Hojanum Comitem, Præpositum Coloniensem, fratrem Alberti Mindensis Episcopi, & Joannis bellicosi & furiosi Comitis. At quibus Ericus turbis jactatus, tempori memorandum, tanquam justa hominem pœna consecuta sit, qui pactione cum Canonicis inita de certis prædiis, quæ Capitulo cederet, Episcopatum adeptus est.

Interim maximum religionis pietatisque in populo conservandæ præsidium erat in religiosis viris, accessereque ad cæteros religiosorum ordines, per id tempus omni virtutum aspectu illustres, Canonici, ut supra monuimus, ex instituto D. Augustini & congregatione Wingesheimensi; quos subsecuti Crucigeri Colonia postulati. Et hi, uti jam ante in Paderbornensem diœcesin admissi Valckenhagense Cœnobium incoluere, magna virtutum commendatione; ita in Monasteriensem quoque Diœcesin recepti, nobile Bentlacense Cœnobium ad Amasis ripam haud procul ab Oppido Reine hoc anno exorsi sunt. Vetus eo loco ædes sacra a Sifrido, decimo tertio post S. Ludgerum Episcopo, consecrata D. Gertrudi erat, multis exinde cœlestibus beneficiis & miraculis hominumque affluxu celebris; quam Rector ejus Sacelli & Sacerdos Ludolphus Fabri Crucigeris ultro obtulit. Ac postquam ex Episcopi & Capituli consensu ab Eugenio Pontifice superiori anno publicæ auctoritatis literæ impetratæ ædem sacram convertendi in Cœnobium, evocatus Colonia hoc anno Joannes Terborchius prima fundamenta jecit. Patria is erat Nottelensis, in diœcesi Monasteriensi natus eodemque in loco Sacerdos; qui deinde sanctioris vitæ ardore incensus, & Coloniæ in familiam Crucigerorum admissus, multos annos Priorem sui Cœnobii egerat. Vir singulari modestia, suavitate agendi, paupertatis studio, omnibusque religiosi Sacerdotis ornamentis conspicuus, quem nemo facile conspexit ad sæcularium mensas aut convivia invitatum accedere, tam suis quam profanis sanctimoniæ exemplar: Ob hæc tot piorum hominum largitionibus accumulatus, auctusque etiam prædio adjacente, quod duobus millibus florenorum est emptum, brevi florentissimum istic religiosis viris & opibus Cœnobium cum magnifico templo consurgere vidit.

Chron. Bentlacense. Crucigeri in Diœcesin Monast. vocati Cœnobium Bentlacense inchoant

Annus

Annus Christi 1438.

Eugenii IV. Pont. 8. Alberti II. Cæsar. 1. Theodorici Administ Pad. 23.

Tritbem. in Chron. Spanh. Cuspinian. in Alberto. Ursberg. Paralip. Langius in Chron. Nauclor. Gener. 49. Fabritius.

Albertus II Rex primum Hungariæ, tum Bohemiæ, denique Romanorum Imperator dicitur.

Insequens annus, qui Christi erat XXXVIII ejus sæculi, novum Imperatorem dedit; mors enim Sigismundi Cæsaris tria regna, Bohemiæ, Ungariæ & Romani Imperii vacua fecerat, magna Reipub. Christianæ conturbatione. At quia Sigismundus Albertum Austriæ Ducem generumque suum testamento Successorem scripserat, ex procerum etiam consensu, Albertus primum ab Ungaris Calend. Januarii Rex salutatur. Plus laboris fuit in regno Bohemiæ adeundo, quod Hussitæ perfida Sigismundi conjuge concitati, Casimirum Regis Bohemiæ fratrem Regem postularant. Verum postquam Bohemis Sigismundi tabulæ sunt propositæ, commonstratumque, Elizabethæ Sigismundi filiæ regnum illud hæreditario jure deberi: accederentque pacta inter Bohemiæ Reges & Austriæ Principes, Imperiali auctoritate comprobata; assensere proceres, & Albertum, cui Elizabetha denupta erat unica regnorum hæres, Regem suum dixere. Supererat Romani Imperii corona Alberto, ut Sigismundo ex integro succederet in tria regna. Quam in rem cum per Quadragesimam Imperii conventus indicerentur, convenere Francofurti Septemviri, & una omnium consensione, nullo discrepante, XIII Calend. Aprilis Albertum Regem Romanorum delegere, Principem sapientia, religione, bellica fortitudine, potentia, & omni virtutum laude inter Germaniæ Principes clarissimum. Ægre prius ferebant Ungari suum sibi regem abstrahi; quod Regem mallent regno præsentem, qui Turcarum imminentium impetus sustineret. Victi tandem Germanorum precibus, adductaque majore Imperii totius ope adversus juratum Christianorum hostem, consensere. Igitur Albertus hoc anno Calend. Januarii Ungariæ, & III. Calend. Junii Rex Bohemiæ coronatus, idemque post electionem Aquisgrani a Theodorico Coloniensi Archiepiscopo in magna Principum & procerum corona Rex Romanorum inunctus est; id licet cæteri Scriptores prætermiserint; tradit tamen Dubravius ac Crantzius, ac verisimile faciunt Beckius, Morsæus, ac Gelenius, qui hoc anno Albertum Regem Coloniæ trium Regum corpora veneratum scribunt; quem & Eugenius Pontifex hoc anno confirmavit, ut satis compertum ex magnifica Pontificis epistola Ferrariæ ad Albertum Regem data, qua Principem summæ sapientiæ & virtutis, egregiæque in Deum pietatis & religionis appellat: nihilque ab eo sollicitius requirit, quam patrocinium Apostolicæ sedis, & defensionem Ecclesiæ Catholicæ adversus hæreticos & Turcas.

Albertus Bohemos domat.

Et vero nihil quoque sollicitius habuit Albertus Rex. Nam ob id, Bohemiam hoc anno ingressus est cum exercitu XXX millium; castraque sequebantur Christophorus Dux Bavariæ, quem postea Dani Regem elegere, Fridericus Dux Saxoniæ, Albertus Marchio Brandeburgensis, multique Germaniæ & Saxoniæ proceres; quorum viribus adjutus, Tasconem hæreticæ factionis caput ac cæteros rebelles Bohemos commissis præliis obtrivit, æmulumque regni Casimirum in turpem fugam conjecit.

Fabritius Spangeb. Chron. Saxon.

Indicit Comitia Principum Nurimbergæ. Concilium Basileense ab Eugenio avocatur Ferrariam.

Compositis in Bohemia rebus, in Germaniam rediit, & Nurimbergæ Principum comitia indixit; ad quæ Pontifex mense Septembri suos etiam Legatos misit, qui Cæsarem & Principes Imperii ad pacem Ecclesiæ inducerent, Patresque concilii Basileensis cum Eugenio Pontifice & Apostolica sede componerent; quod is jam, reclamantibus Basileensibus Patribus, Concilium Ferrariam avocarat. Quam ob rem Pontifex literas dedit ad Archiepiscopos, Duces, Landgravios, Marchiones & Comites Imperii. Verum ea Comitia, quod Norimberga longius posita esset, eoque Principes plerique detrectarent accedere, non processerunt; obluctante cumprimis Theodorico Coloniensi Archiepiscopo, cujus per id tempus maxima auctoritas erat apud Cæsarem & Principes. Nec enim Eugenius Pontifex ullum sibi inter Germaniæ Archiepiscopos magis adversantem habuit, quam Coloniensem Archiepiscopum, a quo multa etiam post, ut hactenus fecerat, turbata in Concilio Basileensi.

Annus

Annus Christi 1439.

EugeniiI V.Pont. 9. Alberti II. Cæsar. 2. Theodorici Adm Pad. 24.

Æneas Sylvius de gestis Concilii Basileensis. Raynald. in hist. Eccles. Brouwer. lib. 19. Annal. Trevir.

Comitia Nurimbergæ indicta transferuntur Moguntiam.

Cæterum cum Norimbergæ languerent indicta comitia Principum, Albertus Cæsar ea sequente anno Francofurtum transtulit, jussitque ad Calend. Martias adesse Principes; at cum ille quoque locus metu pestiferæ contagionis non placeret, Moguntia procerum consensu delecta est: eoque præter Cardinales ab Eugenio missos, confluxere ex tota prope Europa Episcopi & Principum Legati. Aderant ex ordine Septemvirorum tres Archiepiscopi, Theodoricus Coloniensis, Theodoricus Moguntinensis & Rabanus Trevirensis, interque exteros Archiepiscopus Turonensis. Accessere Episcopi ex Gallia, Hispania & Italia, cum Aquileiensi Patriarcha, summa fere rei deliberandæ erat, concordia Ecclesiæ; quando satis intelligebat Pontifex, Patres Basileæ non tam in hæreses extinguendas, & disciplinam Ecclesiæ repararandam, quam in se deprimendum exuendumque Pontificia dignitate intentos, omnia consilia agitare. Hinc quantum Pontifex connisus Basileense concilium dissipare, tantum Basileenses obnixi, ne loco moverentur. Jam vero ubi Moguntiæ ventum ad disceptationem, Theodoricus Agrippinensis Archiepiscopus (ut qui potentia, generis claritudine & auctoritate facile inter omnes eminebat) prolocutus, pro Patribus Basileæ retinendis, & decretis Basileensis Concilii recipiendis sententiam dixit; quem Theodoricus Moguntinus & Rabanus Trevirensis Archiepiscopi secuti. Quanquam Rabanum id gravato fecisse excuset Browerus; ne schismatis labem illi cum cæteris aspergeret; quod animo magis in partes Eugenii inclinare visus sit.

Theodoricus Archiep Colon. agit pro Concilio Basileæ retinendo, & recipiendis hujus Concilii decretis.

Contra partes Eugenii Pont. tuetur Nicolaus Cusanus Cardin.

Interim cum aliis Moguntiam accessit Nicolaus Cusanus; qui, sicuti antea Concilio Basileensi obtulerat tres libros de concordia Ecclesiæ, magna a se cura raraque ingenii laude elaboratos; ita pro Eugenii Pontificis auctoritate in hoc conventu Episcoporum & Principum libere & acerrime peroravit; eo ab Ænea Sylvio Hercules Oratorum appellatus. Juvat in hanc rem verba ejus proferre. *Hercules omnium Eugeniarum partium Nicolaus Cusanus existimatus est, homo & priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus: hic omne studium suum omnemque conatum in defensione Eugenii collocavit.* Natus is erat Cusæ, in obscuro ad ripas Mosellæ prope Berncastellum pago, & ob præstantiam ingenii Confluentiæ in Collegium Canonicorum adscriptus. Linguam Hebraicam, Græcam, latinam, omnesque scientiarum artes complexus, eo æstimationis devenerat, ut ob doctrinæ præstantiam Collegii illius Decanus eligeretur. Inde cum fama integerrimæ vitæ scriptisque inclaresceret, Romam evocatus, publicis Ecclesiæ negotiis admotus est; quem demum ex paupere alumno suo vidit Confluentia Brixinensem Episcopum, & Cardinalem Romanæ Ecclesiæ. Id hoc loco paucis adnotare visum de celebri viro, quem Legati Apostolici munus per Germaniam & Saxoniam nostram post multo clariorem fecit.

At quantum ille in præsenti cæterique Pontificis Legati, & cum his integriores viri pro Eugenio contenderent; nihil tamen in hoc Moguntino conventu impetrare licuit: mansere pertinaces Septemviri; recepta sunt decreta Concilii Basileensis & Germanis imperata: statutum retinere Patres Basileæ in synodo; neque vetitum illis, quo minus in jus vocarent ipsum Pontificem.

Nihil efficiunt Legati Pontificis

Multo per hæc furiosius actum Basileæ in Concilio a factiosis Patribus; quorum Dux Arelatensis Archiepiscopus Cardinalis, inductus a Nicolao Pseudo-Dominicano, traxit, in partes minoris ordinis Sacerdotes & Doctores, præsulesque scientia inflatos. Ab his renovatum prius decretum, turbamentum videlicet Ecclesiæ, Concilium esse supra Pontificem, cui suprema in omnes a Deo potestas sit data. Hinc illi Eugenium Pontificem pronunciare hæreticum, & in hæresin prolapsum: vocare in judicium suum Basileam, & cum se non sisteret, exauctorare, & in ejus locum Amadæum Ducem Sabaudiæ (quantumvis pars sanior Patrum reclamaret) renunciavere Pontificem Felicem V. dictum; qui Principatu in filios transmisso, in amœnam Eremum secesserat, sumptoque Eremitæ

Basileæ congregati dogmata sua propugnant, & Eugenio Pont. exauthorato substituunt Amadœum Felicem V. nuncupatum.

mitæ

mitræ habitu, octo istic annos privatim egerat; titulo tamen Ducis ac viginti famulis ad obsequium retentis. At nihil fœdius eo in Concilio actum, quam Eugenium Pontificem, de quo orbi christiano nunquam dubium fuerat esse verum Pontificem, dignitate movere, & in locum ejus Pseudo Pontificem obtrudere. Inde turpissimum illud & pernitiosissimum schisma, in quo alii Eugenio, alii Felici V. alii medii inter illos, neutri hærebant. Quæstusque magnopere Eugenius Pontifex, se ab Alberto Romanorum Rege deseri; quod & is neutri parti se favere promulgarat.

Magnum interea pondus adjecit Schismati Moguntinus, de quo retulimus, conventus, approbando omnia Concilii Basileensis decreta; inter quæ cum perniciosissimum esset, Concilium esse supra Pontificem, hinc a Germanorum sententia multum confirmati Schismatici. Nec Pontifex ullos sibi meditatæ concordiæ magis noxios habuit; quam Ludovicum Arelatensem Episcopum in Concilio, & Theodoricum Archiepiscopum Coloniensem in Germania.

Trithem. de viris illustribus. Pantal. de viris illustr. Eisengr. Lib. de Script orth. Bibliot. Pontif. Ludov. a S. Carol. Bibliot. Script. Ordin. Cistert. Concilium Basileense scriptis libris defenditur a Monacho Marienfeldensi.

Ego tametsi nullum Saxoniæ Germaniæque Episcopum sistere possim, qui Basileæ se præsens huic pestilenti factioni in exauctorando Eugenio miscuerit; reperio tamen ex Westphalis Cœnobii Campi-Mariæ in diœcesi Monasteriensi Monachum, virum, ut Trithemius scribit, ingenio subtilem, & clarum eloquio, sacrarumque literarum peritissimum, qui pro defensione Basileensis Concilii multum laboravit, scriptis in hanc rem libris; quorum unus est de auctoritate Pontificis & Concilii, & voce definitiva Episcoporum; alter de ipso Schismate: tertius de iis, qui neutri parti accedunt in schismate. Alia præterea ejusmodi ingenii monumenta ab illo edita, ut, tum quilibet sapere, & laboranti Ecclesiæ, opem ferre voluit, noxiam sæpe magis, quam utilem: vixit autem is scriptor hoc ipso anno quo schisma fervere cœpit; hinc & anno proximo ob doctrinæ famam Basileam ad Concilium evocatus. Celebre tum Cœnobium illud Cistertiense erat doctis viris; quos inter ipse Abbas memoratur laurea Doctorum exornatus. Clarus quoque per id tempus Henricus Werlensis, gente Westphalus, professione D. Francisci Monachus, ac provincialis Ordinis sui præses, qui Trithemii testimonio, refertur Doctor Gymnasii Agrippinensis, disputator acutus, & divini verbi præco egregius; qui ob scientiæ præstantiam ad Concilium quoque Basileense evocatus; ut eo tanquam ad nundinas suas convolarint Theologi, postquam decreta Concilii Basileensis ab Academia Parisiensi, Coloniensi; Viennensi, Erfurtensi & Cracoviensi comprobata fuere.

Floret hoc tempore Henricus Werlensis Westphalus.

Concilium Florentinum, in quo Græci cum Latinis conciliati.

Simul per id tempus Eugenius Pontifex legitimum ex tota Ecclesia convocatis præsulibus Florentinum Concilium habuit; ad quod Joannes Palæologus Constantinopolitanus Imperator cum Josepho Patriarcha, & lectissimis suæ gentis Episcopis, doctisque viris accessit, invitatus a Nicolao Cusano, quem ob id Pontifex Græcæ linguæ peritum miserat Constantinopolim. Concilio præsedit ipse Pontifex, in eoque Græci & Armeni in concordiam cum Latina Ecclesia convenere. Res admiratione digna, dum Basileæ in Germania Ecclesia Schismate laceratur, Florentiæ in Italia Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ conjunctio instauratur; prorsus, ut Spiritus ille divinus, quo Concilia reguntur, a Schismaticis ad veri Pontificis Concilium demigrasse videri possit: nec inani vulgi rumore jactatum sit, Basileam, obtruso felice Pseudopontifice suo, infelicem basiliscum peperisse; & Eugenius, frustra Schismaticis obluctantibus, verus ad obitum Pontifex permanserit.

Nauclerus Cuspinian. Albertus Imp. in Hungariam contra Turcas movet.

Hæc inter Albertus Romanorum Rex, post exsolutum votum a Cella Virginis regressus Viennam, a Regina & Ungariæ regni proceribus literas accipit, quibus sollicitatur; in Ungariam festinet, nisi regnum in manus Turcarum venire velit; quod jam Amurathes Turcarum Imperator Serviam intrasset, expugnataque ad Danubii ripam Sinderovia, Belgrado immineret. Igitur Albertus Rex, contracto exercitu, cum falcatis curribus, omnibusque bellicis machinis ac tormentis in Ungariam properat. At cum Sindronium pervenisset, Turcam seu fama adventus Regis, seu præsenti expeditione fatigatum recessisse didicit. Quare Rex dissoluto exercitu Budam rediit. Ibi dum per calores Augusti versatur, ex immodico peponum esu in profluvium ventris solvitur. Prætergressus interim Strigonium, cum morbum invalescere sentiret, pro christiano

Obitus Alberti Imp. *Baptista Egnat. Tritbem. in Chron.*

stiano ritu omnibus Ecclesiæ Sacramentis sibi provideri voluit. Quibus præmunitus, haud procul villa Longa, edito testamento, sexto Calendas Novembris anno ætatis trigesimo nono mortalitatem implevit, postquam annum unum & menses novem imperasset. Non facile Cæsar, qui aut majori spe ad Imperium venerat, aut majori etiam luctu in flore ætatis amissus fuerit.

Chron. M. Belgii. Lang. in Chr. Citiz.

Annus Christi 1440.

Eugenii IV. Pont. 10. Friderici III. al. IV. Imp. 1. Theodorici Admin. Pad. 25.

Naucler. Gener. 49 Æneas Sylvius Tritbem. in Chron. Spanb. Cuspinian. in Frider. Lang. in Chr. Citiz. Cranz. lib. 11. Saxon. c. 30 Ursberg. Paralip. Chron. M. Belgii.

Fridericus Dux Austriæ &c. Rex Romanorum Alberto succedit.

Posteaquam morte Alberti Cæsaris tria rursum regna vacua fuere, primi inter Principes Septemviri solliciti concordesque sub initium anni hujus sequentis Romanorum Regem subrogarunt. Indicta in hanc rem Francofurti comitia; in quibus, ut Cuspinianus inquit, sub initium Januarii; aut ut Nauclerus 3. Calend. Aprilis; aut quod alii verisimilius referunt, secundo Februarii, die Virgini Purificatæ sacro, delectus est Fridericus Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ Dux, Comes Tirolis, Ernesti Ducis Austriæ filius, & Alberti Cæsaris patruelis, juvenisque XXVI annorum, Romanorum Rex appellatus. Multum discordantes sub initium Principum erant voluntates, distrahente comitia Joanne Gertio Westphalo, ex Gartiorum apud Mindenses familia, Sigismundi quondam Protonotario, viro solertis & callidi ingenii, a quo multa conficta in Fridericum vitia disseminabantur. Nec his acquievit Gertius; sed & scriptis etiam post ad Nicolaum Pontificem literis tentavit Romæ impedire coronationem Friderici Cæsaris. Quæ etsi Fridericum non laterent; hominemque prædivitem multis suppliciis punire posset; passus tamen est Viennæ inultum vivere. Et quantum etiam in his comitiis Gertius verteret Principum animos; vicit tamen eorum sententia, qui Fridericum Imperio Romano dignissimum judicabant. Quippe Princeps erat pietate & religione egregius; qui jam vigesimo ætatis anno, frustra aliis obnitentibus, per mare in Palæstinam provectus loca sacra inviserat, judicio supra ætatem maturus, pacis juxta ac Cleri amans, æquus, benignus, vini cibique continentissimus, procero ac pulchro corporis habitu, omnibusque virtutum ornamentis ad Imperium natus.

Friderici electionem disturbare conatur Joannes Gertius Westphalus

Facta electione missus est nomine Collegii Electorum Jacobus Trevirensis Archiepiscopus Viennam ad Fridericum, qui summum illi honorem deferret, invitaretque ad regnum Romani Imperii capessendum: admisit quidem Fridericus dignitatem; sed in præsenti adduci non potuit, ut secum Aquisgranum descenderet ad augustale diadema capiendum. Quare celebritas hæc in tertium abhinc annum prolata est. Interim in hisce Francofurtensibus Comitiis, sicuti supra in Moguntinis factum diximus, Principes decrevere, neque ad Eugenii, neque ad Felicis Pontificis partes accedere, sed medios partiumque intactos manere, quod decretum XVI mensis Martii vulgatum. Ac magis pro capite Imperii ac Ecclesiæ solliciti, novum acephalorum Schisma conflavere, qui nec verum Pontificem, nec Pseudopontificem colerent. Huic politico decreto Principum sese ad tempus conformavit Fridericus Rex; donec proximis comitiis, quæ Moguntiæ in sequentem annum indixit, ex Principum voluntate certius de concordia Ecclesiæ sanciretur; ad quæ & Carolum Francorum Regem scriptis literis invitavit.

Cochlaus in bistor. Hussit. l. 9. Raynald. in bistor. Eccles.

Schisma Principum Imperii nec verum nec pseudopontificem recipientium.

Auctor præcipuus Schismatis Theodoricus Archiep. Colon.

Auctor hujus politici Concilii, ne desertis Schismaticorum partibus ad Eugenium Pontificem accederent, Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, qui pertinaci aversoque in Eugenium animo Moguntinum cæterosque Germaniæ Præsules in suam sententiam detraxit. Quem adeo quoque publicis hisce rebus turbisque involutum accepimus, ut nihil ab eo hactenus per nostram diœcesin, neque in sacris neque civilibus, actum reperiam, præterquam quod hoc anno castrum Gogenlenbergam a Ludovico Hassiæ Landgravio 326 florenis Rhenanis redemerit, ac diœcesi Paderbornensi reddiderit, relicto interim jure Corbeiensibus suam castri partem repetendi.

Ars Typographica hoc tempore vel reperta, vel expolita.

Referunt ad hæc tempora plerique Scriptores Typographiæ artem magno mortalium bono repertam, auctore Joanne ab Gutenbergio Argentinensi artifice, qui eam Moguntiæ, Theodorico Archiepiscopo ac Metropolitano nostro, magnis suis sumptibus expolivit. Nam ante Gutenbergium Faustus civis Moguntinus, opificio aurifaber, et Joannes Schefferus patria Geresheimensis, Fausti discipulus, rudi opere primi repertores protulerant in lucem; doctus, ab his Gutenbergius, cum vicinus habitaret Fausto, hausit, sumptibus simul, quod locupletior esset, suppeditatis; post orta discordia inter Faustum et Gutenbergium, Faustus Moguntiæ mansit, Gutenbergius vero Argentinam ad natale solum discessit. Artem exinde Joannes Mentelius multum perfecit; quæ Argentina traducta Neapolim in Italiam a Sixto Rusingero Argentinensi, ac Romam ab Udalrico Hanio Germano. Hujus postremi nomine, cum Gallum sonet Germanis, nonnulli in errorem abducti repertorem hujus artis ex Gallia traducere conati sunt. Moguntia deinde tanquam e suo fonte non modo per Italiam, sed & per universam Europam brevi ars illa diffundi cœpit; primisque statim annis per Belgium, Saxoniam, & Westphaliam propagata inclaruit; sicuti hæc inter cæteros exacte a Serrario, et Mallingrotio pertractata sunt.

Serrar. lib. 1. Mogunt. rerum c. 37 Mallingrot lib. de arte Typograph.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER XVII.

THEODORICUS

COMES MÖRSANUS
ARCHIEPISCOPUS COLONIENSIS
ET
PADERBORNENSIS ECCLESIÆ
ADMINISTRATOR EPISCOPUS
XXXVI.

Bellum Susatense & Monasteriense,

ac cæteræ a Theodorico Archiepiscopo res gestæ per Westphaliam.

Annus Christi 1441.

Eugenii IV. Pont. 11. Friderici III. Cæsar. 2.
Theodorici Admin. Pad. 26.

Æneas Sylvius Cochlæus Spondanus. Nauclerus

Cæsar sub initium anni hujus consequentis Comitia, quæ Moguntiæ indixerat, magna Principum frequentia celebravit. Accessere quoque Moguntiam Eugenii Pontificis & Concilii Basileensis Oratores; quisque Cæsarem & Principes ad suas partes trahere connisus. Verum a Principibus superioris anni decretum est repetitum: medios videlicet partium Cæsarem & Principes man-

Comitiis Moguntiæ finitis, Cæsar in Austriam regreditur,

Ungariam Bohemiamque pacaturus.

mansuros, donec aliud in synodo generali extra Florentinum constitueretur; id quod Theodorici Coloniensis Archiepiscopi auctoritate & pertinacia in Pontificem actum est. Cæsar post illa in Austriam regressus, ad turbatas res Bohemiæ & Ungariæ moderandas. Ungari enim ab excessu Alberti Regis sui Uladislaum Poloniæ Regem elegere, non exspectato posthumo Alberti Regis filio Uladislao; quem tamen mox alii Ungarorum, postquam in lucem editus fuit, expetiere. In Bohemia simili modo pugnatum. Nam cum alii Uladislaum posthumum hæredem regni dicerent; aliis immatura pueri ætas displicebat; eoque Alberto Bavariæ Duci regnum detulere. Quod cum ille asperharetur, nec hæredi filio, monitus a Friderico Rege, præripere vellet; alii ipsi Friderico Romanorum Regi obtulere. Sed cum & ille se tutorem Regis filii diceret, quem nefas esset paterno regno spoliare; Bohemi subinde multum inter se discordantes in factiones abiere; ac prævalentibus demum hæreticis, Georgium * Podiebratium, hæreticum hominem, regni gubernatorem dixere; qui se postea Regem tulit; creditusque fuit Uladislaum adolescentem veneno sustulisse. His regni utriusque curis Fridericus Romanorum Rex annum hunc consumpsit.

** al. Pogebracius.*

Ertvvinus in Chron. Osnabrug. Discordia inter Canonicos Osnabrugenses.

Cæteris fere provinciis circumquiescentibus, haud leviter conturbata Westphalia, ex fœdo Osnabrugensium dissidio. Suscepta jam ab aliquot annis simultas erat inter Hugonem Schagenium Decanum, & Joannem Warendorpium seniorem ejus Collegii, ac Præpositum ad S. Joannem, quæ clam etiam in factiones Canonicorum abierat. Incendit hos Decanus, homo elati & inquieti ingenii, raptis nonnullis e Clero in carceres, specie quidem violatæ disciplinæ Ecclesiasticæ, re autem, ut ferebatur, odio Warendorpium opprimeret, traxit in partes suas e Cathedralibus Canonicis Gisbertum de Wulffstein Scholasticum, Nicolaum Bockrodium Thesaurarium, Joannem Brinckium, Hermannum Munsterum, Egbertum de Herberen, Joannem Kersenbrochium juniorem, & Hardewicum Weddesche Mellensem Archidiaconum. At longe major potiorque pars se Warendorpio adjungebat, offensa Decani insolentia: Joannes Vossius Archidiaconus Mersensis, Joannes Meppensis Cantor, Joannes Kersenbrochius Senior, Everhardus de Dickle, Conradus Bremensis Magister, Gerhardus Leidensis Præpositus Brameschensis, Gerhardus Scluter legum doctor Decanus Bremensis, Everhardus * Lackeren doctor sacrorum Canonum Decanus Daventriensis, Archidiaconus Frisiæ & Embslandiæ; quibus in acie summum postea momentum accessit urbs Osnabrugensis. Tanto igitur partium studio confisus Warendorpius, homo severæ mentis publicum in urbe tribunal erigit; postulatusque in judicium Decanus. Accusabatur rapuisse thesaurum Ecclesiæ, decoxisse patrimonium sacrum, abalienasse bona Episcopi & Capituli, & quæ hujusmodi erant crimina; ob quæ, cum jussus adesse non compareret, damnatur reus, suspenditur a divinis, & Ecclesiæ ingressu prohibetur. His ut se expediret Decanus, appellavit ad Concilium Basileense; a quo postquam faventes causæ literas acceperat, contempsit ea, quæ adversus se prolata erant; festoque sacrorum cinerum die, cinctus magno Canonicorum comitatu, Basilicam intrat. Warendorpius ea super re certior factus, chorum milite implet, venientemque Decanum vi aggreditur, & e choro proturbat. Oritur cruenta & fœdi exempli pugna inter ipsa templi penetralia; captoque Decano, cæteri territi in fugam se vertunt; quorum alii etiam, ut vitæ consulerent, se per fenestras Ecclesiæ præcipites dedere. Decanus in tetrum & longum carcerem abripitur. Quæ postquam ad Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum Metropolitanum eorum relata fuere, ob sacrilegum facinus, Canonicis usum sacrorum interdicit; stetitque diu Ecclesia sacris suis orba.

** al. Lackepren.*

Erumpit in cruentam pugnam.

Ipsum etiam Episcopum Ericum involvit.

Spectabat hæc Ericus Episcopus, & cum muneris ipsius esset partes componere, sinebat collidi; donec ad se Canonici profugi ex urbe venirent, & Decani partibus se adjungerent. Quo exacerbatus Warendorpius cum suis, iram convertit in Episcopum, jussitque prædia Ecclesiæ reddere, quæ turpi pactione, ut eligeretur, dederat Capitulo. Ille contra citare Warendorpium cum suis Iburgum ad dicendam causam.

causam. Recusat id Warendorpius; nec sibi integrum ait esse, ibi causam dicere, ubi omnia in gratiam Decani composita sint. Novum inde dissidium inter Episcopum & Canonicos, quod mox in mutua spolia prædiorum bonorumque erupit. Nec civium pecoribus parcitum, quæ ab Episcopi ministris, quod in factione Warendorpii essent, Iburgum abducta. Auctor incentorque hujus prædatorii belli Joannes Hojanus Comes, frater Erici Episcopi, cui ille omnem Diœcesis gubernationem in manus dederat, homo turbidi & præferocis ingenii, hic omnia pacis consilia turbare; Nobiles, Ministeriales, ac milites provinciales evocare Iburgum ad spolia civium Osnabrugensium: adjungere sibi in societatem belli Albertum Mindensem Episcopum, utriusque fratrem: fœdere præterea attrahere Duces Brunswicenses, Wilhelmum & Fridericum; quorum promissis auxiliis grandia sperare ausus Joannes Comes, & bellum urbi Osnabrugensi indicere. At nec Osnabrugenses ad hæc interriti cives armant, opem vicinarum civitatum implorant, militem exterum per diœcesin Monasteriensem & Marchiam conscribunt; quibus ultro accessere Mauritius Comes Spegelbergius, Fridericus de Hörde compluresque e nobilitate viri, bellandi cupiditate incensi. Increvere urbis Osnabrugensis & Warendorpii vires (quibus una adversus Ericum Episcopum conspiratio erat) accessione Conradi Diepholdii Comitis, summæ ædis Præpositi. Quam dignitatem, cum Diepholdius a sede Apostolica impetrasset, Ericus Episcopus Lubertum Westphalum obtrudere contendebat; eo Diepholdius hostis Erici Episcopi, Warendorpio & urbi se conjunxit, familiæ viribus præpollens. Atque his Osnabrugenses Canonici confirmati, Ericum Episcopum Iburgo Osnabrugum vocant ad dicendam causam; ac ne tergiversandi rationem obtendat, literas severitatis addunt. Sed his spretis, Joannes Comes, diœcesis gubernator, urbis vias & commeatum intercludere, armisque hostilibus Osnabrugenses divexare, prædas agere; quæ modo Iburgum, modo Wittlagium, modo Furstenavium ad munitiora diœcesis castra trahebantur, ingemiscente ipso Erico Episcopo; qui auditus aliquando cum lacrymis dicere: Qua ego fiducia ad Dei tribunal accedam, qui gregem populi mei ita tractari affligique patior? vir cætera bonus, sed ad regendum minus idoneus, qui omne imperium Joanni fratri, homini turbulento & arroganti permiserat. Uti hoc consequi solet, quando Episcopi consanguineis frenum regendi laxius permittunt, quam ipsi repetere possunt. Sed his exacerbati Osnabrugenses, Furstenaviæ castrum & Oppidum, in quo ipse tum Hojanus Diœcesis turbamentum commorari compertus erat, educto ex urbe milite aggrediuntur, & expugnant. Comes Hojanus cum ex conscientia malefactorum vitæ suæ timeret, in ædes Parochi se abdidit aliquamdiu, multumque conquisitus venit in manus Osnabrugensium; a quibus Osnabrugum captivus abducitur, & in arctum carcerem turris, in quem olim Simon Comes Lippiensium conjectus erat, detruditur: loco tam angusto, ut in pedes se erigere non posset. Hæsit in eo conclusus per sex annos, non alio situ corporis, quam cubando & sedendo. Servat hodiedum turris ab ariete nomen.

Episcopi frater Joannes Hojanus, diœcesin infestat.

Capitur ab Osnabrugensibus, & turri includitur.

Intervenit hisce turbis postremum Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, Metropolitanus eorum, postulatus arbiter; auditisque coram singulorum querelis, urbem & Canonicos inter se composuit. Et quia Ericus Episcopus, a quo regendi prudentiam requirebant, ante alios accusabatur; Coloniensis Archiepiscopus suasit Canonicis, fratrem suum Henricum Monasteriensem Episcopum in locum Erici deligerent Administratorem suum; multaque pollicitus, facile omnes in hanc sententiam adduxit. Exauctorato igitur Hojano, Henricus Morsanus sublectus est. Quam in rem scriptum mox ad Basileensis Concilii Patres; apud quos cum magna gratia valeret Archiepiscopus, tam id facile a Concilio, quam a Canonicis impetravit. Quo comperto, Ericus Coloniam ad Præpositi munus, ex quo postulatus erat Episcopus, rediit, privatamque felicius, quam publicam vitam egit. Multum posthæc laboravit Ericus pro fratre redimendo. At cum neuter lytro solvendo par esset, ad Fridericum Cæsarem profectus, ex itinere a Comitibus

Exauthoratur Ericus, & eligitur Henricus Mörsanus Ep. Osnabr.

Incarceratur & ipse Ericus a Comitibus de Hoynstein.

de Hoynstein intercipitur, captivusque in castrum Laer abripitur, non prius e carcere liberatus, quam mille & quingentos florenos dependeret. Non destitere interim consanguinei Hojani caussam utriusque captivi agere apud Fridericum Cæsarem; quam & ille eo sollicitius suscepit, quod ex eadem Brunswicensi familia cum Hojanis consanguinitatem traheret. Quo comperto, Osnabrugenses ad Concilium Basileense appellavere; nec Cæsaris auctoritas valuit in Hojano relaxando. Ea nimirum tum unius urbis Osnabrugensis insolentia erat, quæ contempto etiam Cæsaris mandato, Hojanum ad sex annos in vinculis retinuit. At vix dum e diœcesi Osnabrugensi emigrarat Ericus, cum ab Ordinibus evocatur Henricus Monasteriensis Episcopus; qui & nono Julii hoc anno magno omnium Principum plausu, Principi chori aræ impositus, admissusque in possessionem, Osnabrugensis Ecclesiæ gubernationem adiit. Ita vero Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, postquam iisdem prope artibus Ericum ab Osnabrugensi, quibus Wilhelmum antistitem nostrum a Paderbornensi Episcopatu dimoverat, regiam quandam potentiam per Westphaliam complexus est; quippe qui præter Coloniensem Archiepiscopatum, Ducatum Westphaliæ, & Paderbornensem diœcesin, viribus Henrici fratris, sibi Monasteriensem & Osnabrugensem Episcopatum conjunxerat. Profuitque hæc potentia primum Osnabrugensi diœcesi, quam Henricus Administrator, expugnato castro Gronenberg & Hunteborch in integrum restituit, impositisque præsidiis Albertum Hojanum Osnabrugensibus hactenus infestum tandem repressit. Fecitque deinde horum fratrum auctoritas & quatuor Principatuum conjunctio, ne quis etiam vicinorum Comitum aut Principum Paderbornensem Episcopatum infestis armis ingredi tentaret. Confirmato in hunc modum dominatu per Westphaliam, Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus majora ausus, bellum Susatense, tot scriptoribus celebre, & tot Westphaliæ cladibus funestum, est aggressus. Caussa belli, ut supra diximus, indictum tributum; cui se ante omnes opposuere Susatenses, obtendendo libertatem & privilegia; quod urbem suam dicerent antiquissimam Westphaliæ & Angariæ Metropolim, quæ ab omnibus tributis & Archiepiscoporum Coloniensium oneribus immunis esset. Quam libertatem ut tuerentur adversus Archiepiscopum, fœdus iniere non modo cum cæteris Ducatus Westphaliæ Oppidis, sed & cum vicinis Westphaliæ urbibus; quarum tum magna potentia erat, eademque caussa libertatis agitari persuadebatur. Quæ res cum ad apertam rebellionem vergeret, indicta sunt anno 1438 publica ab Archiepiscopo comitia ordinum totius Ducatus Westphaliæ, in iisque lis omnis in hunc modum composita: uti Archiepiscopus eam libertatem nobilitati & Oppidis relinqueret, quam inauguratus jurarat; vicissim populus Principem suum in omnibus recognosceret. Postulatum deinde ab Archiepiscopo, ut nobilitas & Oppida repeterent sigilla a Susatensibus, quibus fœdus sanxerant. Pronus adhæc equestris ordo & Oppida Ducatus Westphaliæ; primique, qui fœderibus renunciavere, Rudenses fuerunt, quos cæteri deinde consecuti sunt. Soli ex his pertinaces obstitere Susatenses, qui neque ad tributi pensitationem, neque ad ullam submissionem sese ab Archiepiscopo flecti patiebantur. Questus hac super re Archiepiscopus cum ordinibus, Oppida & equestres viros concitavit adversus Susatenses; & quam hi indigne tulere unicam urbem se ab imperio Archiepiscopi & communi onere exemptam velle, tam proni conspiravere cum Archiepiscopo. Ac priusquam ad arma res procederet, primum monitis salutaribus tentati sunt, permissumque, ut tributa ipsi in sua curia colligerent, ac tertiam ex his partem sibi retinerent. Id cum recusarent cives, res minis agi cœpit; missusque Walramus Archiepiscopi frater cum Lothario Quadio & armata nobilitate, qui hostilia urbi Susatensi denunciaret. Sed & ad illa interriti Susatenses, responderunt, malle se extrema subire, quam jacturam suæ libertatis facere. Quapropter Archiepiscopus hoc anno cum instructo exercitu Rhenum transgressus, Susatensi urbi sese circumfudit, agros & villas eorum depopulando. Cives ubi demessa segete per territorium suum omnia evastari, ac militi in spolia dari con-

Wittius de bello Susa. Trithem. in Chron. Spanheim. Chron. Tremon. Chr. Colon. Chron Monast. Gelen. l. 2. c. 2. In vita S. Engelb. Piderit. in chron. Lippiensi.

Theodoricus bellum Susatense inchoat: ejus belli caussa.

conspexere; Consulem Rojum emittunt ad Archiepiscopum; qui cum nihil præter inania verba deferret ex urbe, hæsit per æstatem Archiepiscopus circa urbem. Advenere interim a Metropolitano Canonicorum Collegio missi, qui ad tractationem pacis rem deduxere. Ea deinde in urbe Coloniensi instituta est, sed tanta partium contumacia, ut nec Canonici cum Archiepiscopo, nec Susatenses quicquam de jure suo remitti vellent; ausi etiam Susatenses palam renunciare Metropolitano Collegio, nisi integram sibi libertatem relinquerent, fore ut brevi urbs a Diœcesi avulsa in alterius Domini potestatem veniret; jam enim cum Adolpho Duce Clivensi pacti, Tutorem eum delegerant, cui & se & urbem dedere machinabantur.

Non hæc latebant Archiepiscopum. Et ille, ne temere se præcipitaret in bellum, commissus cum insolenti urbe & potenti Cliviæ Duce, omnem controversiæ causam ad Fridericum Regem detulit, in cujus judicio lis accensa, per biennium exinde tanquam sub cineribus hæsit.

Annus Christi 1442.

Eugenii IV. Pont. 12. Friderici III. Cæsar. 3. Theodorici Adminiſt. Pad. 27.

Fridericus Romanorum Rex a Theodorico Archiep. Colon. Aquisgrani coronatur. Trithem. in Chron. Spanheim. Chron. M. Belgii. Chr. Colon. Brewer. l. 19 Annal. Trevir. Cuspinian. in Frider.

Anno tandem postero Fridericus Rex designatus ad coronam accipiendam, Rheni provincias peragravit; lustratisque Imperii urbibus, magno Principum & procerum comitatu, secundo Rheno Bonnam devectus, magnificentissime a Theodorico Archiepiscopo excipitur. Ea ex urbe terrestri itinere Aquisgranum deducitur, confluente totius Rheni inferioris & Westphaliæ nobilitate. Accessit & Jacobus Trevirensis Archiepiscopus cum ingenti procerum turba. Aderat etiam Ludovicus S. Cæciliæ Cardinalis, a Concilio Basileensi missus Legatus; quem Leodiensis Episcopus ex urbe ejecit, quod ob Schisma Concilii celebritati huic præsentem ferre nollet. Igitur dum extra muros urbis, Coloniensis Archiepiscopi adventum præstolatur, turbas hasce composuit Coloniensis, magnus Concilii patronus, eoque Eugenio Pontifici hactenus invisus. Apparatis Aquisgrani omnibus ad coronationem Regis, Theodoricus Archiepiscopus solemne Missæ sacrificium exorsus, litataque hostia sacra, in circumfusa fulgentissimorum Principum & procerum corona Fridericum diademate, sceptro, & regali purpura XVII Junii exornavit. Tertius hic, quem post Sigismundum & Albertum Theodoricus Romanorum Regem Aquisgrani inunxit.

Peracta consecratione, Fridericus a Theodorico & Jacobo Trevirensi Archiepiscopis splendido cæterorum Episcoporum ac Principum comitatu Coloniam deductus, festoque D. Albani die magna gratulatione Agrippinensium civium est exceptus. Ea in urbe, postquam a Magistratu Sacramentum fidei acceptum, multa pro tranquillitate vicinarum provinciarum, cumprimisque Westphaliæ, ordinavit. Nec tamen a Susatensibus impetratum, ut in concordiam cum suo Archiepiscopo venirent, pertinaciam eorum inflammante Clivensium Duce, quocum rebellionem suam confirmare laborabant, & omni se Archiepiscopi ac Principis sui jurisdictione eximere. Agrippina Rex Francofurtum ascendit, ad Principum, quæ indixerat comitia, quo & Nicolaus Panormitanus Abbas ac Cardinalis a Concilio Basileensi missus Legatus accessit. Eo in congressu Principum Jacobus Trevirensis Archiepiscopus, multique Germaniæ & Saxoniæ Præsules ac Principes regalibus donat. Multa præterea a Rege de monetis, & priscis Cæsarum legibus renovata præscriptaque. Demum & Caroli IV diploma, quod auream bullam vocant, ad Imperii tranquillitatem instauratum est.

Comitia Francofurtensia, acta in hoc concilio.

His magna Principum concordia transactis, Cæsar secundum Rheni Mœnique ripam Francofurtum ascendit ad comitia, quæ Principum congressu celeberrima fuere. In his publico decreto sancitum, mediis inter Eugenium & Felicem partibus standum; dum aliud in aliis comitiis statueretur, animadver-

madvertendumque in eos, qui privata auctoritate bella gererent, aut rapinis grassarentur. Delatæ præterea haud leves querelæ adversus præsides judicesque occulti per Westphaliam judicii, quod per id tempus in multis adhuc veterem obtinuisse vigorem satis hæc acta comitiorum commonstrant; sancitumque Cæsaris & Principum sententia, procedendum in hoc judicio secundum Caroli M. Leges, ac secundum ea, quæ jussu Sigismundi Imperatoris recens Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus præscripsisset: deligendosque ad id esse viros probitate, prudentia, & legum peritia claros; non infames, perjuros, illegitimo toro natos, aut servitute obnoxios: ac nullum in id judicium vocandum, nisi qui manifesti criminis compertus fuerit, aut aliter comprehendi non possit; secus si agerent. Vigraviatus dignitate officiisque exuendos esse.

Cæsar inde Argentoratum & Brisacum delatus, iter in Austriam repetiit. Consilium optimo Cæsari erat, Italiam intrare, & pro majorum ritu augustale Imperii decus cum regio nomine conjungere; verum ob Schisma, quod inter Eugenium Pontificem & Felicem intervenerat coronationem illam differri consultius habuit, quæ post a Nicolao V. Pontifice, ut referemus, magna celebritate peracta est.

Chron Marburg. MS. Diœcesis Paderbornensis, per absentiam Administratoris sui prædonum incursionibus exponitur.

Illustria tum quidem egit Theodoricus Archiepiscopus Administrator noster; sed sua absentia Paderbornensem diœcesin vicinorum prædis expositam reliquit. Festo enim Gorgonii Martyris Dux Grubenhagensis, Comes Spiegelbergius, & Conradus de Alten eques cum trecentorum equitum globo irruptionem fecere in Diœcesin; nihilque veriti Cæsaris & Principum ad Rhenum præsentiam, omne, quod se ad Borgentricam obtulit, pecus trans Visurgim abduxere. Quo comperto, Brakelenses, Warburgenses, Borgentricenses, Peckelshemenses, & ex vicinis Oppidis incolæ conglobati hostes insequuntur. Junxere se iis ex equestri nobilitate Henricus Spiegelius, Joannes Valckenbergius, Hartmannus de Judæis cum duobus filiis; transitoque Visurgi, noctu Ducem cum prædonum turba in saltu Solingano obruunt. Captus Comes Sternebergius, & cum eo magna nobilium Brunswicensium pars; quos Warburgum abductos ingenti lytro capita redimere jussere.

Warburgenses Klenckium agros irrumpunt.

Fœdam hanc suorum cladem ab Oppidanis Paderbornensibus acceptam ulturus Wilhelmus Klenckius, Brunswicensis nobilis, cum agmine octingentorum equitum in diœcesin involat. Ea irruptio, quia in civium Paderbornensium agros parata erat, monitique super hac essent cives, ex insidiis excepere Klenckium, & cum turpi clade rejecere. Non his quievit Klenckius; alteram quadringentorum & quinquaginta equitum irruptionem facit in Warburgensem agrum. Nec segniores Warburgenses homini occurrunt, cæduntque. Ex horum, uti & aliorum, quos in saltu Solingano vinctos tenebant, lytro in unum congesto, Warburgenses omnia urbis debita exsolverunt, & turrim, quam Saxoncam dixere perpetuæ ignominiæ monumentum exstruxere. Ita stolida illa prædonum capita identidem retusa. Quid non facturi Paderbornenses, inter quos tot milites quot cives & Oppidani, si Principem suum & belli Ducem præsto habuissent.

Annus Christi 1443.

Eugenii IV. Pont. 13. Friderici III. Cæsar. 4. Theodorici Administ. Pad. 28.

Bonfin. Aeneas Sylvius in Europa. Nauclerus Christiani fœdifragi a Turcis cæduntur.

Annus dehinc quadragesimus tertius Germaniæ quietior successit per Friderici Regis auspicia; quo & alterna fortuna pugnatum adversus Amurathem Turcarum Imperatorem; duo enim per id tempus fulmina belli Christiani, Joannes Huniades supremus Hungariæ præfectus, & Schanderbegus Epirotarum Princeps, tot secundis præliis & cladibus afflixere Amurathem, ut pacem in decem annos pacisci necesse habuerit. Quam cum postea improbaret Julianus Cardinalis, persuaderetque, Ladislao Poloniæ & Ungariæ Regi, fidem Turcis sine Pontificis auctoritate datam abrumpendam esse:

esse: resumptis anno proximo armis, pugnatum ad Varnam: at sane infelici successu; eo enim in prælio cum Uladislaus ipse Rex, tum Julianus Cardinalis repente occubuere.

Heymericus Decanus Sanctensis lib. Sophio Logicis Teschem. Susatenses Ducem Cliviæ ad suas partes trahunt.

Sollicitatum & hoc anno bellum Susatense: quod tamen intra prava consilia hærebat. Quippe Susatenses exacerbati in Coloniensem Archiepiscopum non destitere Adolphum Cliviæ Ducem & Marchiæ Comitem exorare, ut armatum urbis suæ patrocinium susciperet. Quam in rem alios post alios misere Legatos, qui provoluti etiam ad pedes Ducis, tandem ad arma flexere; quod jam senio gravis Joannem filium in subsidium hujus belli gerendi e Burgundia domum revocarat. Erat is juvenis XXV annorum, Maria Ducis Burgundiæ filia natus, eoque in aula Burgundica a primis annis educatus, & omnibus equestribus tyrociniis exercitus, Princeps bellicæ gloriæ cupidus, atque ipsa juventute animosus. Hunc recenti connubio cum Navarri Regis filia conjunctum, nec minus consanguineorum potentia, quam popularium studio inflatum, Adolphus pater Theodorico Archiepiscopo armorum suorum Ducem objecit; magnum etiam belli lucrum reportaturus, si Susatum in meditullio Marchiæ, Angariæ, & Westphaliæ metropolim provinciis suis adjiceret, & Mörsanum, a quo hactenus tot bellis agitatus depressusque erat, aliquando ulcisci liceret.

Annus Christi 1444.

Eugenii IV. Pont. 14. Friderici III. Cæsar. 5.

Theodorici Admin. Pad. 29.

Danave ad bello Susat. Trithemius in chron. Wittius de bello Susat. Brevvin. in chron. Osnabrug. Chron. Tremon. *Chr. Colon. Pideritius in chron. Lippiens. Gelen. l. 2. c. 2. in vita Engelb. Stangefol. Tschemach p. 2.* Continuatio discordiæ & belli inter Archiepiscopum, & Susatum.

Anno dehinc proximo celeberrima comitia Norimbergæ a Cæsare habita. Ad quæ accessere Theodoricus Moguntinus, Jacobus Trevirensis, Saxo & Brandeburgicus Electores, cum magno Principum numero. Multa de tranquillitate Imperii, & pace Ecclesiæ, per Schisma turbatæ, consilia; sed quæ, ut intra Germanos consuevit, majori pompa quam successu rerum agitata. Coloniensis quo minus accederet, impediit bellum Susatense, eaque flamma hoc anno erupit. Omnia prius tentabat Archiepiscopus, quo, aut cives ad obsequium, aut si minus, ad æquas pacis conditiones componeret. Appellatum jam erat ad Fridericum Regem. Is vero quia Ducem Lawenburgicum arbitrum constituerat, convenere ad Albim partium legati; sed quæ Susatensium erat pertinacia, nihil istic confectum est; quod Susatenses ad Eugenium Pontificem, quem Archiepiscopo adversantem sciebant, appellarent. Contra Archiepiscopus rem prius in Imperio decidi urgebat; idque tanto æquius poscebat, quod Susatenses se ob omni jurisdictione Archiepiscopi liberos proclamarent, qui uni Cæsari tantum parerent. At quam iniquam hic causam agerent Susatenses, satis constabat, quod Susatum esset patrimonium Ecclesiæ Coloniensis, a Dagoberto Francorum Rege antiquitus Cuniberto Archiepiscopo datum, ac deinde cum Ducatu Westphaliæ, Friderici I. Imperatoris dono & potestate, cessisset Coloniensi Archiepiscopo. Igitur ad vetera Ecclesiæ suæ jura defendenda Ordines Hovestadium convocat; quo & frater Henricus Monasteriensis Episcopus, & Comes Teclenburgicus cum Ritbergensi Comite accessere. Ibi in publico ordinum congressu decretum, teneri Susatenses ad decimum nummum suo Principi pendendum, haud secus quam cætera urbium ducatus Westphaliæ obsequia; id si recusarent, nec Magistratum, nec civile judicium deinceps habituros: ac dignos esse, in quos Archiepiscopus pœnis animadverteret. Quæ postquam Susatensibus perscripta, & in senatu perlecta fuere, incredibile, quæ populi concitatio consecuta sit: tum illi palam tumultuari; vulgare passim literas ad vicinas civitates, quibus de oppressa libertate, & Archiepiscopi injuriis querebantur: mittere Legatos ad Ducem Clivensem, qui auxilia sollicitarent, & Ducis filium invitarent in urbem, cui fidem jurarent. Quibus cognitis, mittit Archiepiscopus Walramum fratrem ad Clivensem, hortando, rogandoque ne se rebellium suorum armis miscere velit. Simul missi Legati in urbem, qui ex æquo bonoque tractarent. Oblati etiam duo ex equestri

Susatenses opem Ducis Clivensis implorant.

stri ordine, totidemque e Clero & Oppidis, qui in illorum potestate forent, donec lis omnis componeretur. At postquam Susatenses certiores facti de patrocinio Clivensis, omnem pacis tractationem abrumpunt; idemque cum intelligeret Archiepiscopus ex Walramo fratre, ex aula Ducis reverso; omnia Susatensibus, quæ postulare fas esset, ultro indulget, modo a fœdere cum Clivensi resiliant. Hic cives multo insolentiores, & tanquam ex triumpho causam suam agere. Quæ res permovit Archiepiscopum, ut & ipse arma expediret, omnesque ad urbem aditus intercludendos mandaret.

Nec segnior Clivensis post festum Corporis Christi præmittit Joannem Steckium, virum consilio manuque promptum, cum turma octoginta equitum in urbem; quem in pervigilio Joannis Baptistæ Joannes Dux, bellicosus juvenis, bis mille & quadringentis armatis viris, & magna parte nobilitatis insecutus, urbem intrat. Cui altero die curiam ingresso Magistratus, & cives solemni ritu magnoque plausu juramentum fidei dixere. Non perinde Clerus, qui in fide Archiepiscopi manebat, sat gnarus, qua religione suo Archiepiscopo devinctus esset; ideoque Decanus Collegii Albertus Milichusius, equestris ordinis, cum Dux accepto juramento basilicam S. Patrocli ingredi pararet, ausus fores occludere; quæ res novum tumultum concivit inter Clerum & cives; & quia Archiepiscopus urbi Susatensi usum sacrorum interdixerat, plerique e clero sponte urbe emigrarunt. Huic malo ut occurreret Dux Clivensis, Eugenii Pontificis opem imploravit; scriptisque ad Pontificem literis impetravit diploma, quo omnia Canonicorum Collegia, religiosorum Cœnobia, locaque sacrorum per universas Ducis provincias a jurisdictione sacra Coloniensis Archiepiscopi exsolverentur. Qua pœna etiam Monasteriensis diœcesis comprehensa; Quod Henricus Monasteriensium Episcopus haud secus quam frater ejus Coloniensis Archiepiscopus Felicem Pseudopontificem coleret. Juvabit nunc ipsum Pontificis diploma recitare.

Dux Clivensis a Pontifice impetrat exemptionem locorum sui Ducatus a jurisdictione Archiep. Colon.

Eugenius servus servorum Dei venerabili fratri Episcopo Trajectensi salutem & Apostolicam benedictionem. Pastoralis officii desuper nobis divina providentia commissi debitum postulat & requirit, ut contra nostrorum & Romanæ Ecclesiæ rebellium temeritatem, eorum, qui in nostra & sedis Apostolicæ obedientia, devotione & fide firmi & immobiles permanserunt, statui, quieti, & animarum saluti salubriter consulamus. Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum, nobilium virorum, & Adolphi Ducis Clivensis & Joannis ejus primogeniti petitio continebat, quod cum tam sæculares quam Ecclesiasticæ personæ, nec non Collegia, Capitula, & Monasteria, Ecclesiæ, & alia loca Ecclesiastica in suis dominiis & terris in Coloniensi & Monasteriensi diœcesi consistentia, pro eo quod Archiepiscopus Coloniensis nobis & Sedi Apostolicæ rebellis & inobediens existit, & iniquitatis filius Henricus, qui se gerit pro Episcopo Monasteriensi, damnationis filio Amadeo, olim Sabaudiæ Duci, qui se Felicem V. nominare ausu sacrilego præsumit, etiam post & contra processus Apostolicos & adhærentes fautores & sequaces per nos factos adhærere præsumit, plurima in spiritualibus & temporalibus detrimenta percipiant, & animarum pericula incurrant, cum hæreticis & Schismaticis nobis rebellibus jure ordinario sint subjecti, pro parte dictorum Ducis, & primogeniti nobis humiliter fuit supplicatum, ut eorum & subditorum statui & saluti providere misericorditer dignaremur. Nos igitur, quibus pascendi oves Christi divinitus est tributa potestas, volentes, ne in perditionis barathrum animæ fidelium perducantur; sed potius ab hæreticorum contagione retrahantur, & ne illorum labes corda christicolarum possit inficere, debito remedio providere, omnes & singulas personas, Collegia, Capitula, Monasteria, Ecclesias, & loca quælibet Ecclesiastica, dominia, terras, & alia supradicta, donec aliud super hoc duxerimus disponendum, ab omni jurisdictione, potestate, & superioritate spirituali Coloniensis Archiepiscopi & Monasteriensis Episcopi eximentes & liberantes, unum Episcopum & titularem, gratiam & communionem Apostolicæ sedis habentem, qui in dictis dominiis, locis & terris, quæ dicti Dux, & primogenitus in præfatis Coloniensi & Monasteriensi diœcesibus ad præsens obtinent, & in futurum

turum quilibet obtinebit, Clericum ordinare, & ad omnes ordines Ecclesiasticos et presbyteratus promovere, chrisma et oleum sacrum conficere, et omnia alia et singula pontificalia jura omnemque spiritualem, quam Archiepiscopus Coloniensis et Episcopus Monasteriensis inibi pro tempore habere et exercere consueverunt de consuetudine vel de jure, tam in visitando, corrigendo et reformando, quam alia necessaria pro bono regimine Cleri illarum partium faciendo, exercere valeat: nec non contra omnes et singulas personas sæculares et Ecclesiasticas cujuscunque status, ordinis, et religionis, ac conditionis fuerint: Monasteria quoque, Prioratus, Collegia, universitates, quorumcunque ordinum, etiam mendicantium, quæ Schismatis labe infecta essent, aut præfato Amadeo quomodolibet adhærerent, seu faverent, & contra omnes & singulos non obedientes & rebelles nobis inquirere, & procedere, illosque per censuras Ecclesiasticas, & alia juris remedia, omni appellatione postposita, ac coercitionem realem & personalem, beneficiorumque quorumlibet suorum, etiamsi Monasteria, Prioratus, & dignitates conventuales, & personatus & officia fuerint, privare, & realiter amovere possit, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Nec non excommunicationis, & interdicti, aliasque omnes & singulas literas, quorumcunque tenorum fuerint, per ipsos Archiepiscopum, Henricum, & Decanum S. Cuniberti Coloniensem, & quoscunque alios, quacunque etiam auctoritate fungentes, in personas, Monasteria, Prioratus, Collegia dignitates, Ecclesias, & Ecclesiastica loca, quæcunque præfata, latas & promulgatas, & imposterum faciendas auctoritate nostra renovare, tollere & annullare queat ac cum ipsis personis, quæ sic excommunicatæ, seu irregularitatis maculam incurrisse putarent, super hujusmodi irregularitate dispensare, & eas rehabilitare, & in pristinum statum reponere valeat, deputandi, ac eum amovendi, ac alium loco sui reponendi, dum per præfatos Ducem & primogenitum requisitæ fuerint, auctoritate præfata tenore præsentium concedimus facultatem. Volentes similiter, & sibi tenore præsentium concedentes, ut omnia & singula, dignitates, personatus, administrationes & officia, Monasteria, Prioratus, cæteraque beneficia Ecclesiastica, quæcunque in dictis terris, dominiis & locis nunc vacantia, & imposterum, sive per privationes hujusmodi, seu alias quomodolibet vacatura, quæcunque, qualiacunque, & cujuscunque valoris fuerint, quæ in turno, seu mense ordinariorum vacare contigerint, dummodo non sint Sedi Apostolicæ reservata, personis idoneis sive per præfatos Ducem & primogenitum nominandi auctoritate præfata conferre, & de illis providere, ac personas, quibus hujusmodi beneficia contulerit, in corporalem possessionem ipsorum beneficiorum inducere, & de eorum fructibus, reditibus, proventibus, juribus, & obventionibus universis integre responderi facere libere & licite valeat, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac synodalibus et provincialibus, conciliis, statutisque Ecclesiarum, et Monasteriorum prædictorum, in quibus hujusmodi beneficia forsan fuerint, juramenta quoque per personas ipsas præfatis Archiepiscopo, et Henrico hactenus forsitan præstita, quæ non adhuc relaxata sunt, nullius esse decernimus valoris ac momenti, contrariis non obstantibus quibuscunque. Datæ Romæ apud S. Petrum. Anno 1444, 17. Calend. Pontificatus nostri anno 14.

Atque id diploma transmissum Rudolpho Diepholtio Ultrajectensi Episcopo, cujus vicariæ jurisdictioni Pontifex omnia utriusque Episcopi loca subjecit. Hic enim Episcopus cum Duce Cliviæ & Geldriæ Eugenii Pontificis partes in Germania sectabatur; simulque bellicosus Princeps sociale belli fœdus adversus Coloniensem Archiepiscopum cum Clivensi conjunxerat; multum hactenus offensus Coloniensi ob Walramum fratrem, quem bis simul æmulum objecerat in Ultrajectensi Episcopatu, semel post Friderici, iterum post Suederi Episcopi mortem. Nec minus indigne ferebat Diepholtius dominatum Mörsanorum ad Rhenum & per Westphaliam. Quare & præter Ducem Burgundiæ arma sua conjunxit cum Joanne Cliviæ Duce.

Accessit & per id tempus, quo hæc agitabantur, Bernardus Comes Lippiensis ad Ducis Cliviæ partes, magnum hujus socialis belli momentum, tur- Bernardus Comes Lippiensis ad partes Ducis Cliviensis

turbamentumque Westphaliæ. Is enim festo Apostolorum Petri & Pauli Lipstadium ingressus, renovatoque fidei juramento, cives in fœdus cum Susatensibus & Duce Clivensi attraxit; & quo se arctius Duci Clivensi devinciret, juvenili bellandi ardore abreptus, mediam urbis Lipstadii partem, quam hactenus a Comite pignoris loco tenebat Dux Clivensis, 8000 marcis argenti Duci vendidit. Ita vero toto Lipstadio potitus Clivensis, qui jam alteram partem Oppidi, ab Engelberto Coloniensi Archiepiscopo oppignoratam avo suo, tenebat; ut ad annum 1366 diximus. Id juvenis consilium, ad quod a suis inductus erat, improbatum ab aliis; tum quod avitam majorum sedem abalienaret a familia; tum quod bellum susciperet contra consanguineum Archiepiscopum; quippe cujus parens Mörsani Comitis filia natus erat. Sed his neglectis, fœdus cum Clivensi iniit; cui subscripsere Conradus Steckius, quem & Lipstadii gubernatorem reliquit, Goswinus Ketteleru, Lubertus Torckius, Clamor Buschius, Theodoricus Mallinckrotius, Bartholomæus Lakius, Joannes Mollenbeckius, Joannes Borchius, Conradus Exteren, partim Satrapæ & Consiliarii, partim ex equestri ordine viri. His peractis confirmatisque, Joannes Dux Clivensis ad patrem se Clivos retulit, instructurus exercitum, quo Archiepiscopo occurreret; & Comes Lippiensis Blombergam regressus in comitatum, ad societatem belli adduxit Simonem fratrem, quem post Theodoricum Administratorem Paderborna habuit Episcopum, Comitem Schawenburgicum, Comitem Hojanum, cæterosque Westphaliæ proceres.

[Margin: sis & Susatensium accedit, mediamque Lipstadii partem vendit.]

Invitatæ post illa ad sociale bellum civitates. Ex his adjunxere sese Monasterium, Osnabrugum, Paderborna, Hervordia, Lemgovia, aliaque Westphaliæ nobiliora Oppida; tanquam ad communis libertatis signum evocarentur. Sola Tremonia excepta, quæ ex pacto fœdere partes Archiepiscopi secuta. Ultro præterea se Adolpho Duci Clivensi obtulere in societatem belli ex vicinis proceribus Joannes Comes Schawenburgicus, Conradus & Joannes Steckius, Clamor Buschius, Lubertus Torckius, Goswinus Kettelerus, Otto Wilichius, Elbertus & Joannes Alpen, Theodoricus Mallingrotius; interque hos Goswinus de Schawenburg, gente Bohemus, acer miles, multumque post Archiepiscopo ex Susatensi urbe infestus.

[Margin: Plures Westphaliæ Urbes & Nobiles in sociale cum Urbe Susatensi bellum conspirant.]

Ad hunc conversum hostilemque rerum statum Theodoricus Archiepiscopus ad arma sollicitatus, Ducatus Westphaliæ nobilitatem militemque vasallorum collegit; quos inter, præter fœderatos, Wilhelmum Saxonicum Ducem, Albertum Mindensem, Bernardum Hildesimensem, & Henricum fratrem Monasteriensem Episcopum, accessere Joannes & Philippus Nassovii, Gerhardus Seinius, Joannes Sigenhagius, Walramus Waldecensis, Reinerus Hanavius, Conradus Ritbergius, Henricus & Mauritius Pyrmontani, Henricus Spiegelbergius Comites: præterea Dynastæ Reinerus Westerbergius, Bernardus Buranus, Joannes & Henricus Ghemensis, plerique vasalli, & clientelari fide Coloniensi Ecclesiæ obstricti; quibus & oppida Ducatus Westphaliæ se junxere. Horum copiis auxiliaribus confirmatus, in Susatensem agrum movet, omnes circum segetes villasque depopulando. Rumor inde allatus, qui non vanus fuit, Clivensem adventare ab Rheno. Quo comperto, Werlas se ad vicinum Oppidum & castrum retrahit Archiepiscopus. Nec multo post Clivensis cum agmine trium millium & quingentorum equitum advolat. Cui Susatenses obviam progressi, exusto pago Burichio, in urbem introducunt; iisque copiis aucti, vastato Werlensium agro, in Ducatum Westphaliæ irrumpunt, flamma ferroque ad Saltum usque Arnsbergensem grassando. Quibus irritati Werlenses, in Marchiam prædando vastandoque excurrunt; ita annus inter alternas clades & deprædationes absumptus.

[Margin: Confœderati Archiep. Colon.]

[Margin: Depopulationes utrinque agrorum.]

Diffidebat interea Archiepiscopus adhuc cum Paderbornensi Collegio Canonicorum, & ordinibus totius diœcesis, ex tentata conjunctione Episcopatus cum Coloniensi Metropoli; cumque satis intelligeret Archiepiscopus, quantum sibi hoc conturbato statu in utramque partem accessurum esset, si Paderbornenses aut hostes aut amicos haberet;

[Margin: Theodoricus remittit Paderbornensibus omne jus, quod a Pontifice sibi datum obtendebat conjungendi Pader-]

bornensem Ecclesiam cum Coloniensi.

haberet; ideo consultum habuit prius cum Paderbornensibus redire in gratiam, & omne jus, quod a Pontifice sibi datum obtendebat, ultro remittere. Quod convocatis ex utroque Collegio, Metropolitano suo & Paderbornensi, Canonicis, hisce literis præstitit.

Nos Theodoricus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Italiam Archicancellarius, Westphaliæ & Angariæ Dux, Diœcesis Paderbornensis dominus & Administrator, Notum facimus præsentibus literis, & publice testamur; Quandoquidem antehac Ecclesiam & diœcesin Paderbornensem *Ecclesiæ & diœcesi nostræ Coloniensi perpetuis temporibus uniri, & per felicis recordationis Martinum hujus nominis quintum* Pontificem *maximum incorporari fecimus: Quod nos unionem hanc & incorporationem perpetuam præsentium vigore literarum abolitam declaremus; quodque omne jus ex hujusmodi unione & incorporatione dictæ* Ecclesiæ *Coloniensi Nobis, aut Successoribus nostris quomodolibet acquisitum prorsus abdicemus in perpetuum, cum pleno consensu ac voluntate Præpositi, Decani, ac totius Capituli Ecclesiæ nostræ Coloniensis.* Protestamur *etiam, quod deinceps toto vitæ nostræ tempore nos geremus, scribemus, & appellabimus Dominum & Administratorem Ecclesiæ & diœcesis Paderbornensis, quemadmodum felicis memoriæ Joannes ejus nominis vigesimus tertius* Papa *dictam Ecclesiam Paderbornensem sub titulo Administratoris nobis olim contulit & commisit. Juramenta quoque super hac administratione a nobis hinc inde præstita & accepta, promissiones etiam litteræque datæ & acceptæ in tali robore & valore remanebunt, ac si unio hæc & incorporatio nunquam quæsita fuisset vel impetrata. In quorum omnium fidem ac testimonium pro nobis, Ecclesiis, ac Successoribus nostris sigillum nostrum hisce literis appendi curavimus. Et quia prædicta abolitio ac renunciatio cum præscitu & pleno consensu nostrorum, Præpositi, Decani, ac totius Capituli Ecclesiæ Coloniensis facta est; idcirco, in argumentum veritatis, præstitique a nobis consensus, sigillum Capituli nostri, dictum ad causas, præsentibus literis apponi jussimus. Datis anno post Christum natum millesimo, quadringentesimo, quadragesimo quarto, feria tertia proxima post festum Visitationis B. Virginis Mariæ.*

Ad hunc modum gravis illa controversia inter Archiepiscopum & Paderbornenses sublata quievit: sanavitque vulnus hoc belli imminentis necessitas, quod nulla hactenus medica manu curari potuit. Redintegrata amicitia, stetere ordines diœcesis nostræ cum Archiepiscopo; urbs vero Paderbornensis diverso auxilio fecit cum Susatensibus; quemadmodum Monasterium & Osnabrugum diversis ab Episcopo suo consiliis armisque patrocinium Susatensium suscepere. Adeo mala contagione miscebantur arma armis per vicinas diœceses. Et quantum non laborabat urbs Monasteriensis, ut Henricum Episcopum suum a fraterno bello subtraheret? quæ tamen Susatensium auxilia sibi permitti volebat. Indixerat in hanc rem comitia ordinum Henricus Episcopus in Larensi campo, miseratque ad hæc Legatos suos Coloniensis Archiepiscopus: at ordines, seu quod proniores essent in Monasteriensem urbem, seu quod diœcesin alieno bello implicari nollent, Episcopo suo belli hujus subsidia negarunt. *Kersenbr. in Chron. Monast.*

Annus Christi 1445.

Eugenii IV. Pont. 15. Friderici III. Cæsar. 6. Theodorici Administratoris Pad. 30.

Archiepiscopus Colon. Comitem Marcanum sibi adjungit, & castra, Fredebergum & Bilsteinium expugnat.

Accesserat alter belli Susatensis annus, acerrimis partium studiis atque animis accensus. Coloniensis Archiepiscopus, quia sibi negotium esse vidit cum Clivensi Duce, potentissimi Burgundiæ Principis & animosæ nobilitatis Cliviæ & Marchiæ armis instructo; nihil quoque sollicitius habuit, quam fœderatorum Principum & Comitum auxilia contrahere, & cum his Arnoldum Geldriæ Ducem sibi conjungere. Sed cum is Eugenio Pontifici hæreret, & bello Juliacensi implicitus esset, ut partes Archiepiscopi suscipere integrum non esset; Gerhardum Marchiæ Comitem sibi arctius in

societatem belli adversus Adolphum Cliviæ Ducem ac fratrem adstrinxit; cujus studio & opera duo munitissima castra Fredebergam & Bilstenium expugnavit, eoque successu duas simul Satrapias (quanquam Bilstenium sub Autumni tempus expugnatum scribat Wittius) Clivensi Duci eripuit, quæ post amissa Susatensi urbe in compensationem retentæ venerunt.

Irriti utriusque conatus bellici Archiepiscopi & hostium ejus.

Inde Henrici fratris Monasteriensis Episcopi cæterorumque fœderatorum & clientum copiis instructus ad Rhenum movit; tentatumque per insidias Duisburgum. Quibus tempestive detectis, frustratoque eventu, in Cliviam irrupit. At dum istic omnia Oppida castraque Ducis Burgundiæ præsidiis, & Ducum Cliviæ, patris filiique, vigilantia præmunita reperit; reflexo per Rhenum itinere, in Westphaliam copias reduxit, ad Susatenses & Lippienses, omnis rebellionis auctores castigandos. Castrisque V. Idus Julii inter Erwitam & Gesekenam positis, in conspectum urbis Susatensis processit cum exercitu Archiepiscopus, ratus Susatenses copiam pugnæ facturos. Qui cum intra mœnia se continerent, Erwitensem turrim Susatensium milite infessam aggressus est; e qua postquam nec promissis nec minis præsidiarium militem elicere posset, vi admota expugnare tentavit: sed & hi conatus illusi propugnantium fortitudine & turris (quæ rarum admirandumque fabricæ opus hodiedum aspicitur) munimento. Ibi cum Archiepiscopus septem Susatensium milites suspenderet, Susatenses haud multo post sex a se captos e nobilitate viros in furcam egere. Qua Susatensium audacia vehementer exacerbatus equestris ordo, omnem iram vertit in vindictam & perniciem civium; & quia vi Susatum aggredi non audebant, veriti ne Dux Clivensis omnes in se belli vires converteret, dolo tentavere urbem incendere. Quam in rem feles undique ex villis & pagis conquisitas collegere, illigatisque ad caudas singularum ignitis facibus, noctu per murorum foramina & canales immisere in urbem; rati si in horrea civium penetrarent, fore, ut concepto a felibus igne deflagrarent. Sed & is dolus non successit. Post illa Archiepiscopus, postquam agros Susatensium & Lippiensium depopulatus, cum copiis secessit in Surlandiam, expugnatoque Bilsteniano castro, geminas Satrapias Bilstenianam & Fredbergensem subegit.

Civitatum Collisiones inter se.

Interea dum Archiepiscopus per Westphaliam grassatur, Adolphus Dux Clivensis Rhesam & Sanctos, haud ignobilia ad Rhenum Oppida, expugnat, & Coloniensi eripit: filius Tuitium vastat, & Campense territorium subigit. Nec levius inter se commissæ civitates & Oppida pugnabant, Principum suorum odiis & armis accensa; & modo Susatenses, Lippienses, & Hammonenses in Coloniensem agrum effusi: modo Werlenses, Archiepiscopo ante omnes fidi, Gesekenses, Saltzcottani, Rudenses, Niehemenses, conglobatis viribus in Marchiam progressi, prædis omnia fœdabant.

Susatenses & Lippienses in Dynastiam Buranam irrumpunt. Objecta a Parocho Ss Eucharistia prædas restituunt.

Sollicitati & Paderbornenses ad hoc prædatorium bellum. Sed illi etsi fidem suo Administratori addixissent, nihil tamen hostile palam agere decrevere; præter Bernardum Buranum Dynastam, & Oppidanos, qui Coloniensium armis & prædis se miscuere. Quare & hoc ulti Susatenses & Lippienses, irruptionem fecere in Dynastiam, villas, & pagos evastando; delatique ad pagum Sidinghusanum, omne Colonorum & Virginum Holthusani Cœnobii pecus abigunt. Quo conspecto, Parochus loci, cum alia vis repetendi non esset, arrepta e templo hierotheca sacra cum augustissimo corpore Christi, prædones insequitur, clamando minitandoque, ni abreptos pecorum greges reddant, brevi iram vindictamque Numinis, quem se manu ferre ostendebat, experturos. Qua Parochi voce, & contestatione præsentis apud se Numinis, Susatenses consternati, prædam omnem reddidere. Hunc in modum prædatoriis incursionibus annus hic consumptus est.

Tentata per hæc utrimque concordia ab Anseaticis civitatibus; quarum præcipue fuere Lubeca, Wismaria, Luneburgum, Hamburgum, Brema. Quæ cum Susato cumprimis consultum vellent, & partium iræ aspernarentur consilia Legatorum, nihil illo conventu actum est.

Cœpta

Belli causa in Diœcesi Monasteriensi nata.

Cœpta est hæc scintilla belli tumultuarii in Monasteriensi diœcesi. Nam cum ordines ex superiori decreto, quod in conventu Campi Larensis fecerant, Henricum Episcopum revocarent e Coloniensi bello, nec ille pareret; primo ad Felicem Pseudopontificem appellarunt, incusando Episcopum. Institutis deinde crebris conventiculis, conspiravere Canonici Cathedralis Collegii, plerique ex equestri ordine viri, & cives Monasterienses adversus Episcopum suum, arma & rebellionem populi miniando. Quibus spretis, Episcopus bello fraterno inhæsit. Eo vero quia summa auctoritas & potentia penes Monasteriensem urbem erat, defecere ex equestri ordine viri Bernardus & Ludolphus Ohricius, Matthæus Munsterus, Conradus Groethusius, Engelbertus a Langen, aliique, qui jure civitatis donari petiere, & Magistratui suæ libertatis defensionem obtulere. Quo offensus Episcopus, vetuit per prætorem Urbanumque judicem suum, quemquam e nobilitate in numerum civium recipi. Quo cognito, Magistratus judici duos e suis adjunxit Assessores, quibus potestas facta quosvis e nobilitate adscribendi in numero civium. Qua re magnopere increvit urbis potentia, animusque insurgendi adversus Principem suum. Et periculum erat, ne Monasterienses exemplo Susatensium publicam cœptarent rebellionem. Atque id cum Cathedralium Canonicorum assensu hortatuque fieret; jacta sunt rebellionis semina, quæ haud multo post ab excessu Henrici Episcopi bello Hojano erupere; neque ullis magis noxia, quam ipsis Canonicis, a quibus tum civibus arma in manus data; quæ postea cum maxime vellent excutere non licuit.

Annus Christi 1446.

Eugenii IV. Pont. 16. Friderici III. Reg. 7. Theodorici Admin. Pad. 31.

Joannes Gobelin. in comm. Pii P. qui diversus a Gobelino nostro Scriptore. Æneas Sylvius c. 58. Europa Codex Biblioth. Vatic. Raynaldus in histor. Eccles. Cochlæus lib. 9. Danæverus

Pontifex Archiepiscopos Coloniens. & Treviren. excommunicat, & dignitate privat.

Ingrediebatur tertium belli Susatensis annum, Christi vero quadragesimum sextum, supra millesimum quadringentesimum, Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus; cum alia procella, quam Roma Pontificis sententia attulit, turbatur. Nam cum ille unus fere esset inter Septemviros, qui hactenus in tot comitiis Imperii Basileense schisma foverat in Germania, in eoque Cæsarem & Principes Imperii retinuerat, ne deserto Felice Pseudopontifice, ad partes Eugenii Pontificis accederent: eodemque pravo consilio Jacobum Sirckium Trevirensem Archiepiscopum, alterum Imperii turbatorem, intime sibi per conspirationem adjunxisset; ac per duos illos Archiepiscopos res eo deducta esset, ut tota Germania, invito etiam Cæsare, ad Felicem Pseudopontificem transitura crederetur; tandem Eugenius Pontifex post monita & minas frustra intentatas ad justam severitatis sententiam progressus, utrumque Archiepiscopum e cœtu piorum ejecit, & Archiepiscopi dignitate exuit. Quæ ut firmius procederent, in locum Theodorici Coloniensis Archiepiscopi Adolphum Clivensem, Joannis Clivensis Ducis fratrem, juvenem Clero Coloniensi adscriptum; in Cathedram vero Jacobi Trevirensis reponi jussit Joannem Cameracensem Episcopum, Joannis Ducis Burgundiæ filium, fratrem Philippi cognomento Boni. Qua mutatione potentissimas familias; Clivensem & Burgundicam, utrique exauctorato Archiepiscopo objecit: scriptisque ad Rudolphum Diepholdium Trajectensem Episcopum literis, in mandatis dedit, ut Clivensem in Coloniensis, & Burgundum in Trevirensis Ecclesiæ possessionem introduceret. Literæ hæ Pontificis, quibus Theodoricus de Archiepiscopatu dejicitur, ipso Festo D. Andreæ Susati & per Clivensis provincias magno hostium ejus plausu promulgatæ fuere. Atque ea res cum magnopere displiceret, conturbaretque cæteros Electores, Theodoricum Moguntinum Archiepiscopum, Ludovicum Palatinum, Fridericum Saxoniæ Ducem, & Fridericum Marchionem Brandeburgicum; tanquam dignitati suæ injuria simul irrogata esset, Francofurti conventum indixere; in quo Septemvirorum judicio decretum, nisi Pontifex latam in Archiepiscopos sententiam rescinderet, auctoritatemque Concilii, sicut in Constantiensi expositum

Quod male ferunt cæteri Electores, urgentque restitutionem in priorem dignitatem.

sum erat, relinqueret, fore ut securi tota Germaniæ natio ad Amadeum desciscerct; id quod mox ad Fridericum Cæsarem ex arcanis suis Conciliis perscripsere. Et ille licet magnopere improbaret ex his causis defectionem ab Eugenio Pontifice, vero nimirum Christi Vicario; respondit tamen Electoribus, se apud Pontificem acturum, ne Archiepiscopi sede sua moverentur; in quo deinde hoc anno & sequenti laboratum in Francofurtensi & Norimbergensi conventu, transactumque est per Bonnoniensem Episcopum a Pontifice missum Legatum, cui Episcopus Leodiensis & Nicolaus Cusanus additi fuere. Horum opera & consilio Archiepiscopi, qui Pontificis auctoritate dejecti erant, ob Principum motus, relicti in sedibus suis.

Infaustæ Theodorici contra Susatum actiones.

At Coloniensis Archiepiscopus tametsi Pontificis, non tamen Numinis pœnam a se avertit. Nam bello hoc Susatensi, quantum omnes Germanorum Principum vires attraheret, omnia illi adversa evenere. Quippe quæ hoc anno gesta sunt, haud minus quam anno superiore infausta fuere. Decertavit denuo per hyemem & æstatem alternis excursionibus, & majori semper Coloniensium clade. Dominica quarta Quadragesimæ oppugnatum Oppidum Nihem, & totum præter octo ædes incendio deletum. Quæ vindicta justæ numinis iræ adscripta, quod captas Susatensium mulieres lascivius & injuriosius tractassent. Sub idem tempus Quadragesimæ agmen Susatensium equitum permixtis civibus Oppido Werlensi insultat, mœnia portasque subeundo. Non tulere hanc insultationem Fridericus & Hermannus Furstenbergii, fidi in omni hoc bello Archiepiscopi ex equestri ordine milites; concitisque cæteris ejus præsidii nobilibus, in hostem procurrunt. Verum dum ferventius quam cautius res præliando agitatur, trahuntur in insidias a Susatensibus positas. Capti Furstenbergii cum Hackio equestris ordinis viro: cæsi complures: cæteri equites peditesque fuga Werlas repetunt.

Theodoricus Susatum obsidet.

Atque hæc dum per hyemem mutuis excursionibus, alternisque cladibus aguntur, Theodoricus Archiepiscopus contracto ex toto Westphaliæ Ducatu milite, una cum Hildesiensis & Henrici Monasteriensis Episcopi auxiliaribus copiis mense Julio Susatum incingit, extrema etiam minitando, nisi ad obsequium redeant. Urbs cum undique clausa teneretur, nec par esset repellendis hostibus, Ducis Clivensis auxilia implorat. Et ille ut periculo urbem eximeret, præmittit Joannem Schawenburgi Comitem, & Gawinum Schwanenburgicum cum equestribus signis, simul denunciando, propediem se cum toto exercitu adfuturum. Quo comperto, Archiepiscopus, soluta obsidione, Arnsbergam intra Angariæ montes se recepit, cætero milite per castra & oppida disperso; angebantque maxime Archiepiscopum Ducis Burgundiæ literæ, quibus significabat, se Ducis Clivensis causam extremis etiam viribus suscepturum. Filii deinde Joannis Clivensis accessu Susatenses & Lippienses animosiores, plenis agminibus involant in ducatum Westphaliæ & Paderbornensem diœcesin, ingentemque pecorum gregem, multosque currus prædis onustos secum Susatum Lipstadiumque abducunt. Nec mullo post Dux Clivensis validioribus militum copiis irruptionem fecit in Coloniensem agrum, Gesekenam, Callenhardum, Mendam, cæteraque debiliora Oppida evastando; tantisque hæc animis Clivensium agebantur, ut per Brabantiæ Mareschallum Archiepiscopo prælium offerrent, quo de summa rei decertaretur. At Coloniensis non ausus omnia in unum discrimen conferre, militem suum intra præsidia montiumque claustra continuit, donec Clivensis exercitum trans Rhenum reduxisset. Tum vero Archiepiscopus ex latebris Westphaliæ egressus, convocatoque e castris & oppidis expedito milite, & flore nobilitatis, sub exitum Octobris in Susatensem agrum procedit. Consilium erat Archiepiscopi, urbem astu factoque repentino insultu intercipere; idque beneficio nebulæ tentatum. At cum mœnibus propius succederent Colonienses, datum e speculis & turribus signum, hostem in conspectu urbis stare; mox in urbe omnium campanarum sonitu exciti cives, & præsidiarii ad arma convolant, intraque urbem sese in aciem componunt, &, qui unus omnium ardor erat, ducibus Conrado Steckio Satrapa Clivensi, Joanne Breckio,

Obsidionem solvit.

Theodorici exercitus a Susatensibus cæditur

ckio, & Consule Rojo, portas egressi, hosti se ad prælium sistunt. Diu ancipiti & atroci pugna decertatum fuit; victique ad ultimum Colonienses. Memorabilis hæc ab omnibus pugna refertur. Ex Archiepiscopi exercitu cæsi Wernerus Comes Seine, Philippus Nassovius Comes, Witgenstenius Comes, & Præpositus ad S. Gereonem, Stephanus a Laer, aliique triginta tres numero: capti centum & quinquaginta, interque hos septem & viginti equestris ordinis viri, quorum hæc nomina produntur: Bernardus Burenæ Dynasta, Henricus Wulfius Satrapa Werlensis, Joannes a Scheidungen Satrapa Arnsbergensis, Hermannus a Furstenberg, Fridericus ab Hœrde, Hermannus a Laer, Henricus a Werninchusen, Albertus a Mengede, Rembertus a Querenheim, Godeschalcus a Patberg, Joannes a Breidbach, Henningius ab Heiger, Joannes Freidag, Theodorus a Dimanwe, Reinerus Glaitzius, Ludovicus Kersenbrochius, Henricus Breidecampius, Hermannus Ludorpius, Oswaldus Wenckhusius, Conradus Tappius, Joannes Frenbachius, Wilhelmus Plettenbergius, Wiricus Bollingius, Hermannus Endorpius, Joannes Itenbachius, Joannes Culingius, Hermannus Honingius, & qui præterea ab aliis consignantur. Intercepti cum his equi centum triginta, prædaque ad novem millia florenorum æstimata. Mirum quam hac victoria extulerint animos Susatenses, quantumque amore in Clivensem Ducem, odio vero in Archiepiscopum accensi sint. Aucta contemptio in Archiepiscopum, postquam circa festum D. Andreæ allatæ in urbem Eugenii Pontificis literæ, palamque recitatæ fuere, quibus Archiepiscopus dignitate sua exutus, inter schismaticos Ecclesiæ, conturbatores Imperii, & hostes Apostolicæ Sedis damnabatur.

Tractatur de pace, sed nullo eventu.

Instituta per hæc Mørsæ in natali Archiepiscopi Oppido tractatio concordiæ ac pacis inter belligerantes; arbitrumque se obtulit Dux Burgundiæ. At, quæ partium erat obfirmatio, nihil illo Legatorum congressu actum est; præterquam quod ab Oppidorum castrorumque oppugnationibus, & cruentis præliis desistendum edixerint. Sed tam casso hæc opere decreta fuere, quam mox atrocibus consiliis utrimque resumpta sunt arma.

Henricus Ep. Monast. Ordinibus patriæ cogentibus, retrahitur a Bello Susatensi.

Magnum hoc bello præsidium erat Archiepiscopo in Henrico fratre Monasteriensi Episcopo, quem invitum hoc anno subtraxere Monasterienses. Quos enim supra ob id motus concitatos diximus, hoc anno increvere, & in apertam conspirationem adversus Episcopum prorupere. Querebantur nimirum Monasterienses alieno hoc bello turbari publicam quietem, premi inconcessis exactionibus diœcesin, trahi arma Ducis Clivensis & Burgundiæ in sua capita, quibuscum publicam pacem colere, quam bellum gerere jam sæpius decrevissent ordines. Quare Præpositus, Decanus, totumque Capitulum Canonicorum, & primariæ diœcesis civitates conventum indixere; quo una omnium conspiratione decretum, tueri jura & privilegia majorum, nec pati velle, ut Episcopus invitis ordinibus bello Susatensi se amplius misceat. Quam in rem imperatum Episcopo, ut præsidium militare, quod Hovestadio ad Luppiam castro imposuerat, fratris propugnandi causa, extemplo revocet, & ab armis Archiepiscopi fratris discedat, secumque tranquillam diœcesin pro juramento fidei conservet. Fœderi huic, quod per Quadragesimam sanxere, subscripsere Canonici, & supra centum ex equestri ordine viri, quorum nomina in publicas tabulas relata extant. Quæ postquam Coloniensi Archiepiscopo cognita, vehementer ille indignatus, scripsit ad Cæsarem, & civitates, cumprimis Monasterium, Coesfeldiam, Warendorpium, Borckenam, Bucholdiam, Telgetum, rebellionisque, quam cum Susatensibus alerent, accusavit. Cæsar qui Archiepiscopi causam tuebatur, hanc urbium adversus Episcopum rebellionem detestatus, Ludovico Hassiæ Landgravio cognoscendam dedit. Atque ea licet magna contentione populi agerentur; non tamen ob hæc fractus animo Henricus Episcopus fraterna auxilia armaque deseruit.

Annus

Annus Christi 1447.

Nicolai V. Pont. 1. Friderici III. Cæsar. 8. Theodorici Administ. Pad. 32.

Danavverus de bello Susat. m. s. Seilerus in Chron. Pyrmont. m. s. Pideritius in Chron. Lipp. Chr. Colon. Teschem. in ann. Clivia. Chron. Clivense. Chron. Tremon. Litera Susatens. Chron. Monast. Ertvvinus. in Chron. Osnabr. Monum. Werlensia m. s. Wittius in Chron. m. s.

Sequitur annus belli hujus quartus, Christi 1447, Westphaliæ calamitosissimus. Enim vero Archiepiscopus postquam his cladibus acceptis omnia hactenus incassum tentasset, bellum extremis viribus connisus instaurat: quod non tam pro una urbe repetenda, quam pro libertate Ecclesiæ, dignitate Archiepiscopi, ac gloria nominis adversus Clivensem gerebatur; stabat enim Clivensis, hostis potens, Philippi Burgundi Ducis, Rudolphi Diepholdii Trajectensis Episcopi, Joannis Schawenburgici, Bernardi Lippiensis Comitum, ac totius Cliviæ & Marchiæ nobilitatis viribus armatus. Adversus hosce tam potentes hostes Archiepiscopus non modo Monasteriensem, Hildesiensem & Mindensem Episcopos, Ludovicum Palatinum Rheni, Wilhelmum Ducem Brunswicensem, Joannem Nassovium, Gerhardum Seinensem, Walramum Waldecensem, Bernardum Solmensem, Henricum et Mauritium Pyrmontanos, Henricum Spiegelbergium Comites, cum totius Ducatus Westphaliæ & Coloniensis diœcesis equestri ordine concivit; sed & Bohemos, Saxones & Thuringos postremum in hanc armorum societatem advocavit. Bohemorum accessio hujusmodi fuit.

Archiep. Colon. bellum instaurat, vocatis in auxilium non modo Westphalis & Saxonibus, sed & Bohemis.

Gesserat jam in quintum annum grave bellum Wilhelmus; Dux Saxoniæ & Thuringiæ Landgravius, adversus Henricum fratrem suum, Saxoniæ Ducem & Imperii Electorem, pressusque a potenti æmulo Wilhelmus, implorat in auxilium Bohemos; qui ingenti populi sui multitudine Misniam ingressi, subsidio aderant; cum abrupto bello repente pax per Marchionem Brandeburgicum, & Hassiæ Landgravium inter Saxones fratres componitur. Nihilque sollicitius habuit Wilhelmus, quam ut provinciam suam Bohemorum gente, ampla stipendia poscentium, liberaret. Opportune interim illi accidit per id tempus Legatos a Theodorico Coloniensi Archiepiscopo advenire, auxilia a Saxoniæ ducibus sollicitatum, ad rebellem ducatus sui urbem perdomandam. Ad quorum postulata lætus promptusque Wilhelmus Landgravius, non modo Bohemos, sed & Saxones, Misnios, & Thuringos in subsidium Coloniensis producit. Bohemorum exercitus Duce Comite Sternebergio 26000 numeratus, Landgravi 24000; fuitque totus ille peregrinus exercitus 60000 census. Accessit haud multo post Archiepiscopi miles 20000 numero. Ex his universim exercitus 80000 conflatus. Hac tanta populorum lue Wilhelmus Landgravius, Dux omnium, in Brunswicensem provinciam movet, rogatuque Ducis Homburgum castrum, sedem rebellium quorundam nobilium, expugnat. Itinere per hæc ad Visurgim instituto, Embecam ad obsequium Ducis & ingentem pecuniæ mulctam compellunt. Inde transjecto ad Hoxtariam Visurgi, Oppidum quoque illud grandi ære mulctant. Ac ibi dum castra posuere, occurrit Theodoricus Archiepiscopus cum suo milite, advenientemque Landgravium & Sternebergium benigne excipit. Hujus consiliis tota illa belli moles secundum fluminis ripas in comitatum Lippiensem jurati hostis terram, traducta. Quo in transitu Monasterium Valckenhagense diœcesis nostræ spoliis exhaustum a Bohemis, vastatusque comitatus Schwalenbergensis & Oldenburgicus. Primus exinde hostilis furor versus in Blombergam oppidum & arcem, atque ipsam Comitis Lippiensis Sedem. Is locus quia præsidiario milite & præsentia Comitis Lippiensis firmatus erat, admota est obsidionalis vis tormentorum, factaque impressione expugnatum Oppidum; atque ut cæteris terroris spectaculum darent, diripiunt, incendunt, & funditus evertunt. At Bernardus Comes per occultos arcis exitus in vicina nemora, ex his ad Visurgim, deductus, conscensaque navi, Schawenburgum secundo amne pervenit ad loci comitem & belli socium. Tertio ab hinc die Comitum arx Brakia capta, & flammis absumpta; proximo vero die Lemgovia, urbs ampla & populosa; e qua cives quia plerique strage Blombergensium

Chron. Misnense. Chron. Saxonia. Langius in Chr. Citiz. Scilerus in Chr. Pyrm. Spangeberg. in Chron. Mansfeld. Pideritius in Chron. Lipp.

Ingens ubique vastitas illata a Confœderato Theodorici exercitu.

sium perculsi in vicinas sylvas profugerant, facile barbarus hostis vacuam urbem ingressus diripit ac ne incendio deleretur, fecit Ludolphi Consulis contracta cum Archiepiscopo familiaritas, & Magistratus industria, 26000 florenorum offerentium mulctam; post hæc Horna civitas, furente milite circumfusa, leviori pretio direptionem, & flammas redemit. At Dethmoldia & Saltzuffelena Oppida hostiliter capta, spoliata, & in cineres versa. Hunc in modum sævitum in pagos totius comitatus; nec templis aut Cœnobiis parcitum: rupta sacraria, direpti calices, vestes sacrorum in ludibrium circumlatæ ab hæretico Bohemorum milite. Auctor est Seilerus vel in uno adjacente Comitatu Pyrmontano supra octoginta pagos, quos nominatim idem auctor recenset, exustos esse, e quibus decem tantummodo e ruinis superstites sint. Ex hac vastitate Comitatus Lippiensis restabat Falckenbergium in abrupto montis vertice, munitissimum Comitatus propugnaculum; in quod olim Ducem Brunswicensem captivum a Comite Lippiensi abductum servatumque diximus. Id in montibus Teutonicis castrum, ne quid Comiti integrum relinquerent, Archiepiscopus & Landgravius circumpositis castris expugnare aggressi sunt, admotisque omnibus belli machinis & insultibus ad deditionem sollicitavere; verum quod natura loci & præsidio firmius experti, quam ut ex primo impetu furoreque interciperent, festinarentque per inclinantis anni tempus ad res majoris momenti gerendas, soluta obsidione, discessere. Quippe alias Westphaliæ urbes, quæ ex fœdere bellum Susatensium alebant, prius puniendas abstrahendasque sumpserant.

Seilerus in Chron. Pyrmont.

Paderborna & reliquæ Westphaliæ urbes a fœdere Susatensi abstrahuntur.

Quare totus exercitus ex Comitatu Lippiensi ad urbem Paderbornensem traductus. At postquam formidabilis illa multitudo in conspectum urbis venit, consternati cives & Magistratus supplices se Archiepiscopo & Landgravio obtulere. Archiepiscopus, quod suæ diœcesis urbem communi ruina involvere nollet, ad clementiam se flecti passus est; satisque habuit, si fœdus cum urbe Susatensi & Lippiensi abjurarent; id postquam fecere cives, exercitus per diœcesin & Comitatum Lippiensem Hervordiam, quod illa urbs fœdus cum Susatensibus coleret, transportatus est. Et Hervordenses ubi conspexere commune exitium in se verti, Archiepiscopo & Landgravio obviam progressi, 16000 florenorum summa oblata, hostem a sua urbe avertere. Quare omnis exercitus, nova Westphaliæ vastatione, Osnabrugum movit, ad fœderatam quoque Susatensibus urbem subigendam. Atque is postquam in conspectu urbis castra explicuit, consternati cives, misere obviam Proconsules suos, qui cum Archiepiscopo transigerent; exactaque ingenti pecuniæ summa in mulctam, jussi sunt fœdus Susatense abjurare, & Joannem Comitem Hojanum, quem jam in sextum annum, ut supra retulimus, in arcto carcere tenebant, secundum Friderici Imperatoris sententiam (id quod Landgravius sibi a Cæsare mandatum asserebat) sine omni lytro liberum dimittere; quod Ertwinus post in obsidione Susatensis urbis a civibus præstitum refert. Tum enim Hojanus demum a Comite Teclenburgico & Legatis Osnabrugensibus pulla veste indutus ad Wilhelmum Thuringiæ Landgravium in castra deductus; homo fatalis, a quo postea bellum Monasteriense, Susatensi haud minus calamitosum, omnisque illa tot cladium & malorum tragædia excitata est.

Restabat postremum urbs Monasteriensis a fœdere Susatensi avellanda, castigandaque ob insolentiam. Nam hæc Henrico Episcopo omne fraternum auxilium adversus Susatenses toties minaciter ac superbe interdixerat. Et hæc postquam didicit Osnabrugo, omnem barbarorum multitudinem in se converti, perculsa malefactorum conscientia, Legatos obviam misit Archiepiscopo & Landgravio in castra ad Osnabrugum, deprecando omnem culpam, & fœdus, quod cum Susatensibus contraxerat, abjurando. Sed adeo fracti animis, ut tabulas fœderis cum Susatensibus initi per Consulem & Comitem Benthemensem transmiserint Henrico suo Episcopo ad pontem Werfæ impositum; potestatemque fecerint Episcopo suo, quem hactenus tam superbe tractarant, tabulas hasce, quas Ertwinus se legisse scribit, vel discerpendi, vel pro arbitrio retinendi. Ne-

que his terrori suo satis consultum habuere, sed & certum peditum equitumque numerum suo ære conscriptum addidere copiis Henrici Episcopi sui, quibus Susatum oppugnaret. Tam repente Monasterienses ex amicis Susatensium facti hostes. Quam insolens & indomitum vulgus, tam pavidum sæpe, potenti metu Principum armorumque incusso.

Frustra obsidetur Lipstadium.

Subactis in hunc modum fœderatis urbibus, omnem belli molem vertit Archiepiscopus in rebelles urbes suas; traductoque per Ravensbergensem Comitatum & Delbrugiam exercitu, non sine magna sacrorum & incolarum vastatione, Lipstadium primum est aggressus. Castrisque ab utraque Luppiæ ripa paulo ante festum S. Joannis Baptistæ circumpositis, cœpta magnis animis, totisque exercitus viribus oppugnatio; admotæ bellicæ machinæ: verberata tormentis mœnia; apertæ etiam ad insultum lacunæ murorum. Bohemis non alius labor erat, quam grandem turrim quassatam dejicere in fossas, ut per ejus ruinam impressio in urbem fieret; quæ cum omnia eluderet præsidiariorum & civium pro libertate decertantium fortitudo, & duorum præfectorum peritia rei militaris (quorum alterum Conradum Steckium Comes Lippiensis, alterum Comitem Limburgicum imposuerat Dux Clivensis) Archiepiscopus & Dux Saxoniæ, undecimo ex quo cœperunt die, obsidionem solvunt, amissis supra quadringentis ea in oppugnatione armatis viris. Quanquam vindex Numinis manus credita adfuisse, quæ post tot templorum incendia & spolia, post tot sacrilega Hussitarum facinora, pugnavit adversus obsidentes; quando in castris Bohemorum visi sunt milites sacra vasa e templis rapta deponere in lusum alearum, interque se per ludibrium partiri.

Tentatur etiam Susatum, sed pari & irrito conatu.

Desperato Lipstadio, exercitus Susato admotus; rati enim si hanc urbem, rebellionis malique caput, Clivensi eriperent, sat magnum omnis militiæ laborisque lucrum habituros. Eo igitur omnis armorum machinarumque furor post festum Apostolorum Petri & Pauli ab Archiepiscopo, Duce Saxoniæ, & Sternebergio Bohemorum Duce conversus. Susatenses ubi didicere in se vim belli trahi, Ducis Clivensis auxilium supplices implorant. Atque is, quia per id tempus Werlas oppugnabat, deserta obsidione, Susatum advolat, milite omni in urbem introducto, ipse in Cœnobium S. Walburgis, quod ante urbis mænia erat sacrarum Virginum, cum præsidiario milite stationem figit. Id postquam cognitum ab Archiepiscopo, jubet accelerare Susatum omnem militem, & vim omnem in Cœnobium converti; quod & primo statim impetu expugnatum, Duce ægre in urbem elapso; cæteri cæsi trajectique, etiam is, qui fugientis tergo Ducis inhærebat. Læti hoc successu urbem circumvallant, castraque singuli Ducum partiti firmant. Advocati ad hanc obsidionem Henricus Monasteriensis, Bernardus Hildesimensis, Albertus Mindensis Episcopi, cæterique Comites & proceres cum nobilitate Westphaliæ. Ingens bellatorum multitudo, quæ 80000 millium reputatur, impleverat castra. Decertatum primo crebris velitationibus, quod Dux Clivensis octingentos equites introduxerat: Inde promotis vineis & tormentorum sedibus, urbs injectis telis & ignibus, tormentorum verbere, omnique machinarum & ingeniorum contentione in quartam hebdomadam oppugnata: tum postremum in tanta obsidentium multitudine fames ex sterili simul anno fatigare cœpit. Quare antequam exercitus diffflueret, consultum habuere, per communem omnium castrorum assultum urbem aggredi, extremamque fortunam per dispendia tentare. Id cum ex bellico consilio omnes simul laudarent, instituta ingenti apparatu oppugnatio, quæ nocte tribus in locis magna omnium alacritate est facta: admotæ silenter muris scalæ, quæ ternos quaternosve in ascensu caperent; ac eæ cum brevitate fallerent, interque clamores & tumultus irruptio tardaretur, datum est spatium obsessis colligendi milites ac cives ad arma. Diu anceps & atrox ad ipsa mœnia pugna fuit inter scloporum & sagittarum imbres. Archiepiscopus inter primos oppugnantium visus est mœnia subire, clypeo etiam, quem dono Regis Franciæ acceperat, tribus sagittis perfosso. Nec segnior Henricus Monasteriensis Episco-

Episcopus, frater Archiepiscopi, suis permixtus in ascensu e scalis turbatur in fossam, ubi saucius inter cadavera repertus, mortuo quam vivo similior; quem civis Osnabrugensis Gildeman nomine robusto humero e fossis exportavit. Par mulierum cum viris propugnantium fortitudo fuit; nam dum illi tela, lapides & trabes dejicerent per mænia in subeuntes hostes; hæ per dispositas ad muros sartagines, & ahena ferventem aquam, pultes, & picem in ascendentium capita sparsere, pestem omnibus telis magis noxiam, & vulneribus acerbiorem. Ad extremum postquam supra mille & quingenta armatorum cadavera conspecta sunt in fossis, nec vis illa ingenii armorumve aperiret viam in urbem; Archiepiscopus receptu; canendo omnem militem ab obsidione deduxit; nihilque tantis impensis & mole, præter vastationes provinciarum, confectum est; ut haud incongrue annum hunc tumultuarii & insani belli hoc versu consignarint.

NoLIte fIerI sICVt eqVVs & MVLVs, In qVIbVs non est InteLLeCtVs.

Susatensium defensionem cœlesti ope suscepisse creditus est D. Patroclus, urbis patronus; quem tempore obsidionis, atque ultima cumprimis nocte oppugnationis, virgines & pueri in templo congregati imploravere; contra Archiepiscopo supremum Numen adversari visum, ex quo ille Eugenium Pontificem tot annis afflixit, alendo schisma Basileensis Concilii, concitandoque Germanos adversus Apostolicam Sedem; & tot barbaros populos in exitium Westphaliæ & sacrorum profanationem introduxit. Quare non Rhesa modo, & media pars urbis Sanctensis & Lipstadiensis sub idem tempus Ecclesiæ Coloniensi erepta, sed & longe majori jactura Susatum, Metropolis Westphaliæ & Angariæ amissum. Et quia Metropolis hæc per donationem Ducatus Westphaliæ a Friderico Imperatore, ut supra ad annum 1180 retulimus, cesserat Philippo Coloniensi Archiepiscopo duplicique exinde jure ac titulo per ducentos ac sexaginta annos tenebatur ab Ecclesia Coloniensi; eo turpior jactura consecuta; quæ & multo damnosior fuit, postquam defectione Ducum Clivensium a Catholica religione urbs simul ad hæresin transiit.

Desperata urbis expugnatione, nihil Archiepiscopus sollicitius habuit, quam ut Bohemorum gente & molesta Saxonum, ceterorumque populorum turba provincias suas liberaret. Igitur collecta quanta in præsens adfuit pecunia, Bohemis stipendia numeravit; qua cum militum non expleretur cupiditas, iram ac minas vertere in Archiepiscopum. Ac nisi ille ad incursum hostium sese Gesekenam subtraxisset, parum aberat, quin ferro incurrerent in ipsum præsulem. Inde quantum licuit mitigati per Duces, cum innumeris curribus præda Westphalica onustis, ea, qua venerant, via remigravere in Bohemiam.

Obitus Eugenii IV. Pont. cui succedit Nicolaus V.

Inter hæc excessit hoc anno VII Calend. Martii e mortalium vita Eugenius Pontifex, quocum ante obitum ejus, missis Legatis (quos inter Æneas Sylvius Cæsaris orator fuit) Germania plene in gratiam redierat, abjurata acephalorum factione, quæ se mediam hactenus ferre voluerat; id quod Friderici Cæsaris & Electorum cæterorumque Principum studio potissimum factum est. Cumque inter cætera expetitum fuisset a Cæsare & Electoribus, vellet Eugenius Pontifex pro sua benignitate & clementia etiam Jacobum Trevirensem & Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum in pristinum dignitatis statum, & quo dejecti erant, reponere, assensit tandem Eugenius; sed ea lege, si damnata perfidia, abjuratoque Basileensi schismate profiterentur se Romano Pontifici imposterum obsequentes fore. Qua super re adsunt Pontificis literæ Nonis Februarii Romæ apud S. Petrum consignatæ. Eugenio successit in Pontificatu pridie Nonas Martii Nicolaus V. vir ob eminentem Theologiæ doctrinam & sapientiam ex humili loco ad Episcoporum & Cardinalium dignitatem, ac postremum (quod divinum beneficium fuit) una omnium Cardinalium consensione ad supremum in Ecclesia fastigium provectus, Ab eo Joannes S. Angeli Cardinalis missus in Germaniam Fridericum Cæsarem & Electores convenit in comitiis, ac post-

quam Friderici Cæsaris auctoritate, & Principum consensu, ea quæ cum Eugenio inita erant, approbata a Nicolao Pontifice; tum etiam omnium gratulatione Nicolaus Pontifex a Germanis acceptus est. Quam in rem Fridericus Cæsar publicum diploma edidit, quo omnes Germaniæ ordines jussit Nicolaum Pontificem verum Christi Vicarium colere. Tum vero hydra illa Basileensis Concilii, ut Raynaldus inquit, tanquam fulmine perstricta, elanguere cœpit: proscriptus Amadeus Pseudopontifex: recepti omnes per universam Europam in unum Ecclesiæ gremium, & concordiæ vinculum; interque alios Trevirensis & Coloniensis Archiepiscopi a Nicolao Pontifice integre honori, & sedibus suis restituti sunt. Ac licet Coloniensis Susatense bellum, reconciliatus cum Apostolica Sede, hoc anno gesserit; pœna tamen infelicis exitus, ob priora in Pontificem delicta, Archiepiscopum non deseruit. Hoc Pontifice post multiplices querelas conventum est demum cum Germanica natione in certa concordiæ capita, quæ concordata Germaniæ appellantur.

Annus Christi 1448.

Nicolai V. Pont. 2. Friderici III. Cæsar. 9. Theodorici Admin. Pad. 33.

Theodoricus prosequitur bellum Susatense.

Interim Theodoricus Archiepiscopus in sequentem adhuc annum, tanquam ex fumo incendii, bellum sparsit; quod ægre admodum jacturam Susatensis urbis, & insultantem Clivensis Ducis juvenisque fortunam senex ferret. Igitur post discessum peregrini exercitus collegit provincialem militem; cui copias suas confœderati conjunxere, Henricus Monasteriensis, Bernardus Hildesiensis, Albertus Mindensis Episcopi: Dux Lawenburgicus, Otto Comes Teclenburgicus, cæterique Comites, quos sibi, clientela devinctos habebat. Horum viribus instauratus, rursus Lipstadium aggreditur, vias atque aditus omnes intercludendo, nequa annona importari posset. Quo ad Clivensem perlato, ad Luppiam movit cum exercitu; ad cujus adventum Archiepiscopus, vastatis circum agris, se intra Angariæ montes recipit. His Dux Clivensis provocatus, Werlas & Tremoniam infestat, fruges & agros depopulando: actus etiam in furcam Secretarius, qui Archiepiscopo multa prodiderat. Tremonienses, quod cum Archiepiscopo fecerant, gravius mulctati. Dux quippe inter Hoerdam & Capellam milite in insidiis collocato, in conspectum

Tremonienses cæduntur a Clivio.

urbis progressus, civibus insultat; quo Tremonienses lacessiti, ductore Philippo Nassovio Bonnensi Præposito, incomposito agmine erumpunt; quos Dux in locum insidiarum productos astu militari adortus, quadringentos ex his captivos abduxit Susatum. Ultus hæc Archiepiscopus, Unnam & Iserlonam Oppida Marchiæ injecto igne cineribus involvit. His ac similibus vastationibus cum bellum traheretur, Ordines utriusque partis Dusseldorpii conventum indixere; quo tamen ob partium acerbitatem nihil confectum in negotio pacis. Excessit deinde inter flagrantia adhuc bella 19 Septembris Adolphus Dux Clivensis senior; funereque ad Carthusianorum Cœnobium, quod prope Wesaliam construxerat, deducto, serio tandem de pace pertractari cœpit; quod tam Archiepiscopus, quam Dux omnia prope Oppida, castra & telonia pignori opposuissent; tantæque belli impensæ factæ essent, quibus provinciæ exhaustæ, pacem per ipsas suas calamitates efflagitabant; intervenienteque Philippo Burgundiæ Duce, a festo D. Martini ad sequentis anni Pascha induciæ pactæ sunt.

Moritur Adolphus Dux Clivensis senior.

Annus Christi 1449.

Nicolai V. Pont. 3. Friderici III. Cæsar. 10. Theodorici Administ. Pad. 34.

Ertvvinus Litera e

Commodum per id tempus adhucdum in Germania versabatur Joannes S. Angeli Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, cujus auctoritate & industria, sicuti

Monumentis Werl.

Bellum Susatense opera Cardinalis S. Angeli finitur.

sicuti Ertwinus retulit, pacis tractatio inter Archiepiscopum & Ducem Clivensem resumpta, ab eoque Trajectum ad Mosam pacis tractandæ locus nominatus est; ubi tandem præsente Apostolico Legato calamitoso bello, his legibus a Legato præscriptis, mense Aprili hujus anni impositus est finis. Juvabit in hanc rem ipsas Legati tabulas, quas a nullo scriptore adhuc productas reperi, proferre; e quibus cum alia, quæ ad hujus belli exitum expeti possunt, tum fœderatorum nomina partesque belligerantium planius recognoscentur.

Johannes miseratione divina S. Angeli sacrosanctæ Ramanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis, in Germania & nonnullis aliis partibus Apostolicæ Sedis Legatus de latere specialiter deputatus, Ad perpetuam rei memoriam. Ex quo divino nobis assistente adjutorio pro sublatione periculosissimarum guerrarum, quæ aliquamdiu inter Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Theodoricum Archiepiscopum Coloniensem, illustrem Principem quoque Dominum Johannem Ducem Clivensem durarunt, ad hoc deventum est, quod partes jam dictæ se sanctissimo Domino nostro Papæ submiserunt, prout in partium literis nobis desuper traditis, & de quibus contentamur, plenius continetur. Et in consequentiam submissionis hujusmodi via facti & guerrarum de medio tolli, & pars parti pacem dare debet, secundum consuetudinem patriæ. Nos capta informatione super ipsa consuetudine, per potestatem nobis ex submissione traditam in Dei nomine pronuntiamus, viam facti & diffidationes inter præfatos partes amplius cessare, & de medio sublatas esse debere; Ita quod illustris Princeps Dominus Johannes Dux Clivensis, qui pro diffidavit Reverendissimum patrem Dominum Theodoricum Archiepiscopum Coloniensem, diffidationem ipsam tollere debet, & pro se & suis subditis atque omnibus aliis, qui eundem Dominum Archiepiscopum propter ipsum Dominum Ducem & pro ejus adjutorio & servitio diffidarunt, ac etiam omnibus eorundem adhærentium adjutoribus, qui inferius specificantur; atque strenuo milite Gauwino de Swanenborch, & suis adjutoribus, extinctis diffidationibus pacem donare debet ipsi Domino Archiepiscopo, militiæ & subditis suis, quoad viam facti, salvis sibi & Successoribus omnibus suis impetitionibus, quas ipse Dominus Dux Clivensis se habere prætendit contra ipsum Dominum Coloniensem, a quibus ob hanc pacem nullatenus intelligatur recedere, nisi & in quantum inferius aliquæ impetitionum compensantur. Sic pariformiter Reverendissimus in Christo P. D. Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis pro se & suis subditis atque omnibus aliis, qui ipsum illustrem Principem Johannem Ducem Clivensem propter Dominum Archiepiscopum & pro ejus adjutorio & assistentia ac servitio diffidarunt, ac etiam omnibus eorundem adhærentium adjutoribus, qui inferius specificantur, atque etiam pro nobili Comite Wilhelmo de Lymberch extinctis diffidationibus pacem donare debet ipsi Domino Duci Clivensi, militiæ & subditis suis, quoad viam facti, salvis sibi Ecclesiæ suæ & successoribus suis omnibus impetitionibus suis, quas ipse Dominus Archiepiscopus se habere prætendit contra ipsum Ducem Clivensem, a quibus ob hanc pacem nullatenus intelligatur recedere, nisi & in quantum inferius aliquæ impetitionum compensantur. Debetque ipse Reverendissimus D. Archiepiscopus Coloniensis pacem dare strenuo militi, Gauwino de Swanenborg pro omnibus diffidationibus, & suis adjutoribus, salvis semper omnibus in pace comprehensis hic & inferius, specificatis hinc inde suis impetitionibus. Impetitiones autem, quas Domini ipsi, Archiepiscopus & Dux, unus contra alium se habere prætendit, exceptis his, quæ inferius specificantur, expedire debent, hac pace firma & salva permanente, prout in submissionum literis continetur. Specificatio vero eorum, qui in hac parte includi debent, secundum schedulam nobis a Reverendissimo D. Archiepiscopo missam, hæc est, scilicet. Illustris D. Johannes Dux Clivensis, sua dominia, sua militia, sui subditi, & adjutores, & qui non diffidati servitia fecerunt, & damna intulerunt. Et hi pro quibus etiam hæc pax datur, & qui in pace includi debent, sunt isti. Scilicet Reverendi in Christo Patres & Domini, Episcopi Monasteriensis, Hildesemensis, & Mindensis, & illustris Princeps D. Ludovicus Comes Palatinus, & Dux Bavariæ, Fridericus & Wilhelmus Duces

ces Saxoniæ, Fridericus Marggravius Brandenburgensis, Wilhelmus Dux Brunwyckzensis, & venerabiles atque nobiles Domini Henricus Comes de Nassaw Præpositus Moguntinus, Gerhardus Comes de Seyne Præpositus Aquensis, Salentius de Issenberg Capellarius, & ejus frater Salentius Canonici Colonienses, atque nobiles Comites Philippus Comes de Cassennellenbogen, & ejus filius Joannes Henricus Comes de Nassaw, Theodoricus Comes de Seyne, Philippus Comes de Selinckhus, Reinardus Comes de Hannauls, & Philippus ejus filius, Conradus Comes de Redbergh, Henricus & Mauritius Comites de Pyremunt,

Ubique legendum Dominus.

Comites de Spegelborch, Theodoricus dictus Nynckel, Reinardus dictus in Westerborch, Joannes dictus in Gemen, & ejus filius Henricus: Oppidum Tremoniense, & omnes subditi illorum, & adjutores, & his diffidationibus se immiscuerunt, & qui non diffidati servitia fecerunt, & damna intulerunt. Debent etiam illi de militia tam Reverendissimi D. Archiepiscopiscopi Coloniensis, quam Episcopi Monasteriensis, quos ipse Dominus Dux Clivensis diffidavit, in hac pace includi. Specificatio autem illorum, qui in hac pace includi debent, secundum schedulam, quam recepimus ab illustri Principe Domino Johanne Duce Clivensi, hæc est scilicet Reverendissimus D. Archiepiscopus Caloniensis sua dominia, sua militia, & subditi, adjutores, & adjutorum adjutores, & etiam hi, pro quibus hæc pax datur; & qui in pace includi debent sunt illi de militia tam Reverendissimi D. Archiepiscopi Coloniensis, quam Reverendi Patris D. Episcopi Monasteriensis, quos ipse illustris D. Dux Clivensis diffidavit, & qui servitia etiam non diffidati fecerunt, ac damna intulerunt; Et Reverendus Pater Dominus Episcopus Trajectensis, nobiles Bernardus dictus de Lippia, Gerhardus dictus de Culenberg; & eorum subditi, & adjutores, & adjutorum adjutores; Oppida & subditi patriæ Markensis, Opidum Susatense cum inhabitatoribus. Et ad finem ut sublatio viæ facti quoad Oppidum Susatiense dubio careat. Nos Johannes Legatus antedictus Apostolica auctoritate, absque præjudicio cujuscunque, diffidationes & viam facti, tam quoad D. Archiepiscopum & sibi adhærentes contra Susatienses, quam quoad Susatienses contra Archiepiscopum ab hac hora usque ad mensem pronuntiationis aliis nostris literis denuntiabimus. Per hoc tamen non volumus, quod post illud tempus reviviscere debeat via facti aut diffidationum cum Susatientibus. Cæterum compensationes, de quibus supra fit mentio, has esse decernimus, scilicet, quod omnes captivi unius compensantur cum captivis alterius partis. Itaque omnes captivi hinc inde præstita cautione consueta de non vindicando, quam antiqui Oervede vocant, sint liberi, & omnis eorum promissio in quorumcunque manibus facta sit cassa, etiamsi promiserint pro sua liberatione aliquid solvere, vitare, dare, aut agere; & promissiones qualitercumque etiam firmatæ fuerint, juramentis, fidejussoribus, aut literis perinde haberi debent, ac si forte non forent: Et fidejussores quitari debent, & literæ desuper forte datæ restitui, quæ etiam ex nunc in antea nullius esse debent roboris aut momenti. Similiter interempti per unam partem compensari debent cum interemptis alterius partis, ita quod nulla super his remaneat actio, Sic similiter incendia & rerum mobilium prædæ hinc inde debent compensari. Ab his excipiuntur ea damna, quæ tempore treugarum indictarum per reos, hinc inde per transgressores treugarum illata sunt, quæ damna debent hinc inde reparari, ne quisquam per nostras treugas se damnificatum conqueratur. Ad finem autem, ut mutua sinceritas pacem firmet, decernimus, quod omnes qui hinc inde sua feuda ob has guerras resignarunt, quod ad illa per Dominos illos antedictos restitui debeant. Et ne in feudis Alberti de Alpen & Crathonis Stecken scrupulus remaneat, ordinamus pro bono pacis, qnod Reverendissimus D. Archiepiscopus eosdem denuo, quoad feuda, quæ ab ipso dependent, debeat investire. Volumus etiam quod illi ex subditis, aut adhærentibus, qui ob has guerras non potuerunt gaudere possessione bonorum suorum, aut jurium, aut servitutum ad utilem possessionem bonorum suorum, jurium, & servitutum, sicut eam habuerunt ante tempus guerrarum instruantur impedimentis seniorum: etiamsi se durante publica guerra per judicium allegaverint, in possessionem missos. Similiter etiam subditas Ecclesiasticas personas, quæ ob has guerras beneficiis aut fructibus Ecclesiarum,

*rum, Monasteriorum, aut beneficiorum spoliati fuerunt, easdem ad possessionem, quam habuerunt, reponendas esse decernimus. Id autem quod maxime opportunum arbitramur pro pacis istius inviolabilis firmitate in hoc residet, quod demum ipsi se mutua charitate salvo jure cujuscunque amplexentur, & studeat alter alteri bono corde complacere. Unde exhortamur eos per viscera misericordiæ Dei, ut omni odio semoto pacem inter se servent, & ad ejus conservationem diligenter attendant, & non patiantur quovis modo hanc pacem rumpi, directe vel indirecte; aut ex suis dominiis, advocatiis, Oppidis, aut castris, quæ possident, aut possidebunt, ac subditis suis, & Oppido Tremoniensi, & aliis in pace comprehensis, ac etiam Marckensi damna inferant, aut inferri quovismodo patiantur, maxime usque ad tempus pronuntiationis sanctissimi Domini nostri secundum formam submissionis præmemoratæ. Neque etiam vindictam expetant ab Ecclesiasticis, vel sæcularibus, etiam quovis quæsito colore judicii Ecclesiastici seu sæcularis. Et Reverendissimus D. Archiepiscopus quoad Clerum & populum, qui hactenus guerrarum tempore quadam exemptione usus est, & modo sublatis guerris ad integritatem redit Ecclesiæ Coloniensis, paternam affectionem ostendat, ut non tantum se non gravari, sed potius relevari experiatur juxta literarum nostrarum continentiam; quas super illo articulo concedemus. Et sic gaudent omnes, qui in his guerris fuerunt, & in pace ista comprehenduntur, omni securitate in alterius dominiis & locis omni modo, sicut ante has guerras gaudere consueverunt. Præcipimus autem Apostolica auctoritate ipsis Dominis & Episcopo & Duci in vim promissionis factæ in submissione per eosdem, ut hanc pacem, & ea quæ suprascripta sunt firmiter observent, dolo & fraude seclusis. Et quoniam ad finem, ut hæc præscripta inviolabiliter observentur, & ne ob emergentia pacem turbari contingat, opus judicamus aliquo Conservatore, qui nostro nomine nobis recedentibus adhoc intendat, hinc nobilem virum domicellum Gerhardum de Clivis Comitem de Marcka pro conservatione harum serie literarum deputamus, ita quod si aliqua quæstio tam inter ipsos Dominos principales quam eorum subditos & Dominos, aut subditos inter se super præmissis in hac nostra pronuntiatione, aut alias, quæ de novo emergi contingant oriatur, super illa quæstione una, aut pluribus, quoties emerserint, scribi debet per conquerentem ipsi nobili Gerhardo de Clivis, qui intellecta querela Dominis principalibus scribat, ut ad locum, qui sibi aptus videbitur, Consiliarios eorum mittant, tot quot judicabit secundum causæ emergentiam opportunos, in quorum præsentia ipse, atque etiam venerabilis Dominus Nicolaus de Cusa Archidiaconus Brabantiæ in Ecclesia Leodiensi similiter per nos ad hoc deputatus per illum domicellum Gerhardum vocandus; seu si ipse D. Nicolaus interesse non potuerit, tunc alius loco sui, quem ipse Nicolaus Archidiaconus ordinaverit, querelam audiant, & audito consilio eorum, qui a Dominis missi fuerint. id quod æquum judicaverint, diffiniant; & quod sic diffinitum fuerit, ipsi Domini, aut subditi acceptent, & exequantur: ita quod executione quovis modo diffinita ultra tempus in diffinitione expressum nullatenus differatur. Reservantes nobis potestatem addendi, quæcunque videbuntur pro bono pacis hujusmodi, & ejus firmitate; & similiter declarandi præmissa, & alia acta agendi, quæ judicaverimus opportuna. Datum Trajecti Leodiensis diœcesis sub sigilli nostri oblongi appensione. Anno a nativitate Domini Millesimo, quadringentesimo, quadragesimo nono, Indictione * tredecima, die vicesima septima Aprilis, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini, Domini Nicolai divina providentia Papæ quinti anno tertio.*

* al. 12.

Nihil hisce pacificationis literis conventum adhuc, statutumque de summa rei, ob quam bellum susceptum; utrumne videlicet Susatum cæteraque in potestate Ducis Clivensis reliquenda, & in hujus compensationem Satrapia Fredenberga & Bilstenia cum utroque castro ab Archiepiscopo retinenda? id enim ad ipsius Pontificis judicium, & Apostolicæ sedis decisionem remittere inter partes convenerat; neque a Nicolao Pontifice quicquam hac super re dijudicatum reperio. Certe Calixtus Pontifex, qui Nicolao post successit, Susatensem urbem Coloniensi Ecclesiæ reddendam pronunciavit; quod ipsum deinde a Pio II. Pontifice Calixti successore

Gelenius lib. 2. c. 2. in vita S. Engelb. Kerhovius in Chron. Tremon. Westhovius in Chron. Tremon. Danavver.

cessore decretum: Quoquo modo aut res indecisa relicta, aut aliter transacta. Retinuit interim Dux Clivensis Susatum & Sanctos urbem, Friderici Cæsaris indulgentia, quæ anno post 1486 impetrata. Tantum est semel armis in possessionem venisse, & cum potentia prævaleas jus legesque ex armis dictare.

Chron. Monast. Ertvvinus in Chron. Osnabrug. Hummelingi rebelles domantur.

Vix dum ab hoc fraterno bello domum regressus Henricus Monasteriensis Episcopus, cum Embslandiam, quæ Septentrionalis diœcesis magna pars est, rebellium armis turbatam reperit. Auctores potissimum Hummelingi, priscæ inter Frisones gens ferociæ; querebantur hi, se contra vetera libertatis jura oneribus & exactionibus a Satrapis premi, indignaque pati; & quia ducem rebellionis nacti Schartium projectæ audaciæ virum ad arma convolant, Neuhusium Satrapæ Sedem obsidione cingunt, nobilium bona spoliant. Quæ postquam Henrico Episcopo nuntiata fuere, accita nobilitate, ac milite provinciali ad signa, in Embslandiam advolat, factoque in obsidentes arcis Neuhusanæ impetu, in fugam & latibula compellit. Capti seditionis auctores, & suppliciis puniti; cæteris parcitum. Fuerat inter concitores rusticanæ plebis delatus Parochus Aschendorfianus; incidit casu Episcopus in Sacellanum ejus, ratus Parochum esse, innocentique Sacerdoti alapam infligit. Quod factum ita interpretatur Ertwinus, ut ex eo tempore omnia improspera Episcopo evenisse velit, Nam haud multo post hoc eodem anno Henricus Episcopus Arensbergam ad invisendum Theodoricum Archiepiscopum fratrem profectus, prope Alenam Oppidum cum equo prolabitur. Quo casu ita lethali vulnere afflixit latus, nulla ut inde medicorum ope curari potuerit, eoque altero post anno extinctus sit.

Annus Christi 1450.

Nicolai V. Pont. 4. Friderici III. Cæsar. 11. Theodorici Adminiſt. Pad. 35.

Palatin. S. Antoninus. Raynaldus Brovver. in annal. Trevir. Tsschem. Chron. M. Belgii. Jubilæum, confluente ingenti populi multitudine, Romæ celebratur.

Accessit per hæc annus ejus sæculi quinquagesimus, quem edicto per orbem Christianum jubilæo Nicolaus Pontifex celebrem fecit, confluente innumera hominum multitudine, qualis raro admodum visa Romæ fuerit; eoque celebritas hæc lætior fuerit, quod fœdo Basileensis Concilii schismate tandem sublato, ac Felice Pseudopontifice ultro se quoque abdicante, universa Europa in unam denuo concordiam rediisset. Interque viros conspicuos peregre venere ad urbem ex Germanis Jacobus Trevirensis Archiepiscopus, Jacobus Metensis Episcopus, Albertus Dux Austriæ Cæsaris frater, Arnoldus Dux Geldriæ, & Joannes Cliviæ Dux, inscia matre, cum magno illustrium virorum comitatu, ac nobilitatis flore; tam securus tum pacis erat, inter ipsum ac Coloniensem initæ.

Gerardus Dux Juliæ & Montium Archiep. Col. cedit provincias suas, post mortem, si prolem non accipiat.

At Theodoricus Archiepiscopus, ut magna semper versabat cum animo amissi Susati jacturam ingenti duarum provinciarum lucro compensare moliebatur. Quæ res si pro consilio processisset, nemo facile ante eum Archiepiscopus patrimonium Coloniense magnificentius locupletasset. Vivebat tum Gerhardus Montium & Juliæ Dux, idemque Ravensbergæ Comes, in matrimonio cum Sophia Bernardi Ducis Angariæ & Westphaliæ filia; ex ea quia per aliquot annos nulla proles suscepta erat, transegit cum Duce, quem sibi familiarissimum habebat Archiepiscopus, centum florenorum millibus pactus, si absque hærede discederet, uterque Montium ac Juliæ ducatus Coloniensi Ecclesiæ junctus transscriberetur. Pactum id in pervigilio D. Jacobi solemni ritu firmatum, & publicis tabulis in celeberrimo procerum ac nobilium conventu consignatum. Subscripsere præter Archiepiscopum, Decanum, & Canonicos Metropolitanos, Wilhelmus Comes Limburgicus, Gumbrechtus Comes Nuenarius, Comes Vierneburgius, Wilhelmus Weslinghovius, Joannes Ritterscheidius, Adamus Oetgenbachius, Joannes Burggravius Reinecensis, Lotharius Quadus, Joannes Gymmenichius, Scheilhardus de Merode, Engelbertus ab Orsbeck, Gothardus Drachenfelsæ Dominus, Theodoricus Beisolius; Gothardus & Hermannus Furstenbergius, Hermannus ab Ense, Arnoldus & Henricus Beringhausius, Fridericus

Kette-

Kettelerus, Conradus Vrede, Henricus Wolfius in Ludinghusen, Bernardus Westerholtus, Rutgerus ab Horst, Godeschalcus Padberg, Henricus Plettenbergius, aliique Satrapæ, proceres, & equites, universim supra quinquaginta testes. Totidem fere Gerhardus Montium & Juliæ Dux produxit e nobilitate primarios viros, qui tabulis hisce fidem consignavere; quibus accessere omnia provinciarum Oppida. Nihil pactis his firmius videri poterat; quæ tamen inania fuere, & spem magnam fefellere Archiepiscopi; quando post Gerhardus Dux binos ex Sophia Lawenburgica filios totidemque filias suscepit. Compertumque tum magna mortalium consilia dispari Numinis providentia interverti.

Crantz. lib. 11. Metrop. c. 30 & 40. Ertvvin. in Chron. Osnabrug. Kersenbr. in fastis Episcopo Chronic. Monast. Wittius de bello Monast. Mors & encomium Henrici Ep. Monast.

Per id tempus, cum hæc agerentur, Theodoricus Archiepiscopus magno luctu, aliisque turbis obvolutus est ex morte Henrici fratris, Monasteriensis Episcopi, & Osnabrugensis Ecclesiæ Administratoris. Is enim postquam anno superiori ab Archiepiscopo Arnsberga rediit in diœcesin suam, ex lapsu equi male affectus debilitatusque in mortem, secundo die Junii, omnibus sacris provisus, discessit e vita. Corpus Strombergam delatum, humatumque in templo S. Crucis, ubi vivus Collegium XII Canonicorum dotare cœperat, sepositis in hanc rem XII millibus florenorum; quæ tamen pecuniæ summa post excessum ejus, incertum quo casu dolove, interversa præsulem loci sui fundatione defraudavit. Fuit Henricus magnitudine animi, militaribus artibus, administratione diœcesis, & procuratione rerum sacrarum egregius; quippe qui Episcopus diœcesin suam XXVI, Osnabrugensem vero Administrator X fere annos, adversus omnes circum hostes auctoritate, ostensoque armorum terrore, constanter tutatus est. Quare & in utraque diœcesi arces & Oppida ab eo reparata præsidiisque instructa memorantur; interque hæc Ahusia, Ottenstenium, Ransdorfium, Bilderbeca, Stromberga in Monasteriensi; Groneberga, aliaque loca in Osnabrugensi diœcesi, ad comprimendam etiam nobilium insolentiam, præmunita fuere; præterque bellum Susatense, magno eo Episcopo in utraque diœcesi tranquillitas fuit.

Joannes Hojanus agit pro fratre suo Erico, ac deinde pro altero fratre Alberto ad Episcopatum Osnabrug. promovendo.

Eo igitur Episcopo sublato, ingens per utramque diœcesin tempestas consecuta est ex ambientium contentione, & dissidio electionis. Turbo utriusque diœcesis Joannes Comes Hojanus, quem supra sexennio Osnabrugensium carcere inclusum, & bello Susatensi liberatum diximus. Is primum Osnabrugum regressus, laborabat pro Erico fratre Coloniensi Præposito, quem ante rejecerant Osnabrugenses, in Episcopum recipiendo. Multa in hanc rem sollicitabat apud Canonicos, Consules, ac cives, immemor omnium malorum, quæ aut ipse intulerat diœcesi, aut quibus ipse tractatus ab Osnabrugensibus. Adeo hominem ambitio excæcaverat. Verum cum omnes ordines obsisterent, dicerentque Ericum Episcopum semel auctoritate Concilii Basileensis submotum repeti non posse, multaque in hanc rem adferrent in medium; Comes, ut solertis erat ingenii, ad alia consilia conversus, Albertum alterum fratrem Hojanum Comitem, Episcopum Mindensem, obtulit Osnabrugensibus Administratorem postulandum; quod is haud secus quam Monasteriensis Episcopus fecerat, ex vicina diœcesi Osnabrugensem simul gubernare ac tueri posset. Quibus permoti Osnabrugenses (quanquam metu magis offensionis, quam spe commodi) Albertum Administratorem suum postulavere; missique continuo procuratores & Legati ad Nicolaum Pontificem, qui confirmationem impetrarent. Quam licet ille ob multas justasque causas recusaret; permansit tamen Albertus per tres annos Administrator diœcesis Osnabrugensis; donec Pontificis sententia alia Episcopi electio imperata Capitulo. Quapropter falli dixerim Ertwinum, qui Albertum hunc quadragesimum sextum Episcopum numerat, aut qui illum quinquennio præfuisse tradunt.

Crantz. lib. 11. Metrop. c. 40. Chron. Monast. Kersenb. in fastis Episc. Ertwin. in Chron. Osnab. Wilhelmus Heida in

At longe implicatior turbatiorque res fuit in Episcopatu Monasteriensi, quæ in apertum & multorum annorum furiosum bellum erupit. Mortuo enim Henrico Morsano Episcopo, Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus pro Walramo fratre, & Rudolphus Trajectensis Episcopus pro Conrado Diepholdio Osnabrugensi Præposito nepote suo subrogando agebat; atque ejus rei gratia præmissus ad Collegium Cathe-

Rudolpho Episcopo. Rochold. in Chron. Monast. Cleinsorg. in Chron. Stangef. in Westph.

Agunt pro Episcopatu Monaster. adipiscendo Theodoricus Archiep. Colon. & Rudolphus Traject. hic pro nepote suo, ille pro fratre. Laborat & Joannes Comes Hojanus pro subrogando fratre suo Erico.

drale Conradus Ritbergensis Comes avunculus; quem mox ipse Episcopus consecutus, exequiis defuncti Episcopi interfuit, ducendo secum Comitem Benthemensem, Steinfurdensem, Culenbergensem, ac Gemensem Dynastam, multosque proceres ac nobiles, quorum opera Canonicos in electionem Conradi nepotis induceret. Turbavit hæc omnia Joannes Hojanus Comes; qui postquam Osnabrugi feliciter sua transegerat, Monasterium advolat, evocatoque Colonia Erico fratre, primum Canonicorum quorundam animos pertentat, ac multis promissis demulcet; a quibus cum in speciem se magis suscipi, quam re ipsa spem sibi fieri intelligeret, animum adjecit ad urbis gratiam sibi demerendam, primoque congressu quorundam Senatorum, Tribunorum plebis, ac civium animos sibi devinxit. Inde ut cives sibi arctius conciliaret, conventus facere, symposia publica instituere, agitare convivia (ad quæ passim nullo discrimine primores urbis & promiscuum vulgus confluxit) in his præsentem Ericum fratrem ostentare, & alios precando, alios suadendo, alios hortando trahere in partes suas. Nulli itaque qui non Ericum Episcopum cum geniali fratre exoptarent, quibuscum urbi felicitas, & civibus omnis hilaritas & libertas obventura esset. Et Comes quidem brevi rem eo deduxit, ut Magistratus Legatos decerneret ad Hermannum Langium Decanum, qui Schoneflitæ ad Amasim in arce cum aliquot Canonicis versabatur. Legationem hanc ipse Bernardus Kerkeringius cum Tribunis plebis suscepit. Ibi consul exorsus, adesse se, inquit, Magistratus & totius urbis nomine, rogareque, ut in electione novi Episcopi ante omnia rationem publicæ pacis & concordiæ habere velint; quam in rem nihil Magistratui consultius videri, nec civibus gratius fore, quam si Ericum Hojanum deligant: id spectatam Erici virtutem, id Ottonis Hojani patrui & Episcopi tam præclare meriti beneficia, id Hojanæ familiæ decus mereri; aut si minus Hojanum velint, deligant quemvis alium, modo Walramum Archiepiscopi Coloniensis fratrem excludant. Ad ea Hermannus Langius Decanus facturum se suosque, respondit, quod ex æquo bonoque diœcesis futurum esset.

Haud multo post accedunt Legati a Theodorico Coloniensi Archiepiscopo ad urbem missi; pro quibus licet Archiepiscopus commeatum liberumque ingressum petiisset, urbe tamen, in qua jam Comes Hojanus dominabatur, excluduntur. Ac postquam inter cives vulgatum, adesse Legatos Archiepiscopi, qui pro Walramo sollicitent; Hojano concitatore, exorta civium seditio palam vociferantium, non alium quam Ericum Hojanum a se recipiendum Episcopum. Quo plebis tumultu territus Rudolphus Trajectensis Episcopus, & ipse cum suis urbe excessit. Eo metu quoque Canonici perculsi, ex urbe emigrant; quos Decanus Dulmaniam ob id ad liberum electionis locum evocavit. Eo Coloniensis quoque Archiepiscopus, Gerhardus Dux Montium & Juliæ cum magno procerum comitatu advenere, patrocinium opemque Canonicis pollicendo. Instituta proinde est quinto Julii electio in Sacello S. Clementis, & præsentium suffragiis deligitur Walramus Episcopus; quibus alii, qui in urbe remanserant, accessere, duobus duntaxat exceptis. Erat vero Walramus, Scriptorum judicio, pietate & modestia egregius, juris sacri peritissimus, ætate quidem ac sago militari fratribus minor; sed toga & religione præstantior, iisque virtutibus exornatus, ob quasi a Pontifice illi etiam galerus Cardinalium designatus est. Facta electione, extemplo missi Romam, qui Nicolao Pontifici electionem a se rite factam renunciarent; quam Pontifex remisso diplomate ratam habuit. At postquam electio hæc per urbem increbuit, tum vero cives tumultuarii, criminari canonicos, damnare electionem, intentare Clero per omnes minas direptionem bonorum, & projectionem in exilium. Post quæ duo Canonici, qui in urbe permanserant, seu metu furentium civium, seu factionis studio, in locum Concilii ingressi Ericum Hojanum Episcopum a se electum renunciant. Id ubi ad nobiles quosdam & tribunos plebis relatum, electionem hanc læti excipiunt; tractoque in partem Clero secundario, & Monasteriis quibusdam Monachorum, literas consignant, quas ad Pontificem mittunt Romam, rogando, ut pro publico pacis bono electionem hanc ratam esse velit his multæ in

Canonicorum suffragiis eligitur in Episcopum Monast. Walramus de Mörs; & a Pontifice confirmatur.

Contra eligitur a duobus Canonicis Ericus Hojanus, & a civibus ac clero secundario recipitur. Sed a Pontifice rejicitur.

Wal-

Walramum confictæ criminationes additæ. At Pontifex, qui jam certius sinceriusque de Walramo ejusque vitæ integritate edoctus erat, publico anathemate perstringit eos, quotquot Walrami electionem inposterum ausi fuerint impugnare. Has Pontificis literas, ut eluderent, appellant ad Pontificem melius informandum, easque ad publicas templorum valvas affigunt; quæ cum nocturno tempore alibi revellerentur, alibi humano stercore fœdarentur, Hojanus Comes & cives in furorem acti, promiscue in Clerum vertere vindictam, & quos suspectos habuere, in vincula rapere; Jam novo seditionis motu urbs plena erat, nec aliæ populi voces audiebantur, quam Hojanum Tutorem poscentes; atque id cum a Magistratu plebs peteret, respondit ille, se cum cæterarum civitatum Legatis, qui ob id in urbe attinebantur, hac super re deliberaturum. Non his acquievit plebs, Comitem Hojanum Tutorem, etiam minis intentatis, ausa postulare. Hunc enim unum esse illum virum sibi submissum, qui auctoritate, belli peritia, & viribus familiæ non modo urbis libertatem, sed & diœcesin adversus Walramum obtrusum Episcopum, & Coloniensis Archiepiscopi dominatum tueri posset, a quo non aliud sibi jugum, quam Susato parari recognoscerent. Ad has importunas plebis postulationes, quod grandius secum malum traherent, quam cœca plebs videret, tergiversari & resistere Senatus; eoque magis, quod cæterarum etiam urbium Legati in consilium vocati dicerent, nihil sibi in deligendo Tutore in mandatis esse. Nihil his mitigata plebs, accensaque quorundam nobilium conspiratione (quorum Duces, Joannes Vechtorfius, Ludolphus Oerius, Engelbertus Langius, Bernardus Asbeckius, aliique) curiam ingreditur, mortem Consulibus minitando, nisi Hojanum Tutorem sibi permittant. Consules in hanc necessitatem compulsi, sub noctem Hojanum cum Erico fratre in prætorium vocant; quibus jurata fides, Hojanusque Comes Tutor & rector urbis renunciatus est, Magistratus interim impendentium calamitatum sat præscius, populum monet, fore, ut brevi hujus tutoris eos pœniteat. Sed jam Magistratus laxius frenum Tribunis plebis & civibus permiserat, quam ut reprehendi possent. Ab hac civium seditione funesti hujus belli initia, quod a biennio multis etiam prodigiis igneæ nubes, & insolitæ cœli faces supra urbem in aere pendentes, & per diœcesin sparsæ denunciarunt.

Plebs Magistratum cogit, ut Comitem Hojanum Tutorem urbis deligat.

Annus Christi 1451.

Nicolai V. Pont. 5. Friderici III. Cæs. 12. Theodorici Admin. Pad. 36.

Reynaldus in histor. Eccles. Brovver. lib. 19. Annal. Trevir. Chron. M. Belgii.

Nicolaus Cusanus, Pontificis Legatus, Germaniam cum magno fructu perlustrat.

Inter has Westphaliæ turbas, sub exitum prioris anni, missus est a Nicolao Pontifice Nicolaus Cusanus S. Petri ad vincula Cardinalis presbyter cum amplissima indulgentiarum potestate, quæ, sacris jubilæi Romæ celebratis, anno proximo per Germaniam & totam Europam promulgatæ erant. Munus ei impositum a Pontifice, ut omnes Germaniæ provincias obiret, populumque ad jubilæi indulgentiam invitaret; tum & collapsam in Ecclesiis & Monasteriis disciplinam instauraret. Fecit id Cusanus admirabili cum fervore & fructu, peragrando Austriam, Thuringiam, Saxoniam, Westphaliam, ubique Apostolico ritu sacrificium missæ celebrando, synodos convocando, Clerum formando, Cœnobia lustrando, palam ubique in Ecclesia, aut in foro etiam, concionando: ut lingua patria & Teutonica disertissimus erat Orator, Cusæ quippe ad Mosellam natus; quam ob rem tanquam e cœlo submissus Apostolicæ sedis Nuncius ubique exceptus est.

Is hoc anno Treviri Coloniam venit, celebremque ea in urbe Episcoporum synodum habuit, cui & ipse Cusanus Apostolicæ Sedis Legatus præsedit. Multa in ea laudabiliter XV decretis ad Cleri populique mores instaurandos ex prioribus synodis repetita, sancitaque sunt; horumque postremum est, ne augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, præterquam in octava corporis Christi & raris per annum festis diebus, publice exponatur; idque ex Episcopi facultate, & cum magna vene-

Coloniæ Synodum Episcoporum instituit.

veneratione fieri præscribit. Colonia, quantum ex auctore Chronici Belgii colligas, in Saxoniam digressus est. Nam; ut ille retulit, Magdenburgi frequentem quoque Episcoporum & Cleri synodum celebravit; in qua cum indulgentias promulgavit, tum earum vim & rationem erudite pro concione ad populum explanavit: sustulitque multos ex mentibus vulgi errores; tanquam indulgentiis venalis proponeretur peccatorum condonatio, quæ tantum ad pœnas, quæ post hanc vitam expiandæ remanent, exsolvendas ex thesauro Ecclesiæ dispensantur. Magdenburgo digressus Cusanus, reliquam Saxoniam peragravit; delatusque Mindam ad Visurgim, honorificentissime a Clero & populo excipitur. Qua in urbe, ut fasti eorum memorant, solemne missæ sacrificium & concionem ad populum habuit; ab eoque Monachi istic ordinis D. Benedicti, evocato ad id Abbate Bursfeldiensi, secundum priscas severitatis leges formati: Moniales vagæ ad claustra revocatæ; disciplina cleri prope istic emortua juxta decreta synodi Coloniensis resuscitata. Quas vero præterea urbes Westphaliæ adierit, Scriptorum nostrorum inertia desideramus. Daventriam inde & Swollas accessisse, & celeberrimum per id tempus Cœnobium Windescheimense, florentemque Canonicarum Virginum congregationem invisisse, idem auctor Chronici Belgii memorat. Non facile Apostolicæ Sedis Legatus a multis annis conspectus hisce in locis, qui ubique majori veneratione exceptus cultusque sit: vir quippe munerum contemptor, cibi potusque modici, comitatus modesti ac religiosi, in quo omnis vitæ cultus exemplar Apostolici viri spirabat. Quo virtutum & sanctimoniæ conspectu majorem ille populi venerationem, quam cæteri Episcopi & Principes ex omni splendore & magnificentia aulæ, consecutus.

Uti & Magdenburgi.

Mindæ collapsam cleri & religiosorum disciplinam restaurat.

Hac profectione Cusanus etsi magnam Saxoniæ Westphaliæque partem perlustrarit; Osnabrugum tamen & Monasterium non accessit; quod iis in urbibus omnia conturbata videret ex Episcopi electione, & flagrantibus inter clerum populumque dissidiis: ac præterquam, quod utriusque loci de Episcopo contentio ad Nicolaum Pontificem relata esset; tum vulnus longe majus erat, quam ut medicam Legati manum ferret.

At in nulla parte Westphaliæ perturbatius agebatur quam Monasterii. Quippe Hojanus Comes nova Tutoris dignitate imperioque urbis potitus, ingentes animos extulit; nihilque ad firmandam potentiam sollicitius habuit, quam cives armare, militem scribere, sollicitare vicinorum Principum auxilia, eorum cumprimis, quos Mörsanis ex Susatensi bello infestos noverat, interque hos primum imploravit Joannis Ducis Clivensis opem; sed eo nondum ex palestinæ peregrinatione domum reverso, Maria Burgundica mater, fœmineis etiam odiis in Mörsanos accensa, prolixe auxilia addicit, submittitque; id cum & alii facerent, cum armatis civibus & militaribus copiis urbem egreditur, occupaturus Oppida & castra, priusquam in Walrami electi Episcopi fidem & manum venirent. Quæ res illi pro voto successit; primoque incursu Wolbecam, Sassenbergam, Strombergam, Dulmaniam, quod nullis præsidiis provisa essent, intercipit. Rediit per hæc Dux Clivensis in provinciam, rogatuque matris & procerum fœdus cum Hojano jungit; ipse deinde Dux in castra Hojana profectus, multa de ratione belli consilia confert; & quo firmiori fœdere Hojanum sibi innecteret, pedemque in diœcesi Monasteriensi collocaret, Hojano viginti millia florenorum mutuo dat; quibus Dulmaniam & Strombergam munitissimas arces pignori loco possidendas accepit. Inde junctis armis, nihil Archiepiscopum Coloniensem, nihil Gerhardum Juliæ & Montium Ducem, ac Walramum veriti, socialia belli arma jungunt: unoque armorum impetu Rambstorfium, Vredenam, Halterenam, Horstmariam, Telgetum, Schoneflitam, Reinam, Bilderbecam, Sendenhorstium expugnant, & cum his maximam diœcesis partem in deditionem compellunt. Ac ne seditionis specie hæc agere viderentur, jussi sunt præfecti arcium tantisper excedere, dum de certo Episcopo inter ordines conventum esset, qua fallacia Præfectum ex firmissima arce Bevergerdiana elicuere, aliumque sibi fidum imposuere; quibus etiam artibus

Joannes Hojanus Tutor urbis delectus Diœcesin Monasteriensem ad suam fidem compellit.

magnam

magnam partem Cleri & Monachorum ad se traxere: hæc qui abnuerent, nec in suam factionem transirent; illis spolia, exilia, carceres, & supplicia intentata ab Hojanis. Ad hunc conturbatum urbis statum, quo omnia ad placitum Tribunorum plebis & civium agebantur, excessere primarii Canonicorum ex urbe, Henricus Drostius Præpositus, Hermannus Langius Decanus, Hermannus Beveren Scholasticus, Hermannus Merfeldius Thesaurarius, Theodorus Havenus Vicedominus, quos & alii plerique Canonici & multi clerici secuti sunt. His hostium injuriis provocatus Walramus Episcopus, arma sacra corripit, Hojanumque & Ducem anathemate percellit, Cliviique provincias sacrorum usu interdicit. Clivius religione ductus, ab his per Eistadensem Episcopum se liberari petit, & impetrat. Hojanus sacrorum omnium contemptor ridere hæc, & multo tumultuosius agere, atque ut militem ad omnia facinora promptum haberet, omnem pecuniam, quæ vel in ærario publico servabatur, vel apud Magistratum aliosque potentiores deposita erat, ad se deferri, & militi in stipendium dari jussit. Et cum cæteris ipse Hojanus egentior urbem intrasset, bona Episcopi & Collegii Cathedralis tanquam in Fiscum redacta ad se atque aulæ suæ splendorem traxit: ærario deinde duo Canonici & duo cives præfecti. Ut vero fulmina Pontificis a se averterent, misêre primum Romam abjectum sacerdotem, qui non nisi Roma explosus rediit. Huic malo ut maturiori aliquo consilio occurrant, convocant ordines ad comitia in Larensem campum; ad quæ nobilitas Episcopi, Consules, & civitatum Legati magno numero convenere. Ibi etsii Erwinus Comes Benthemensis, aliique integrioris consilii viri causam Walrami Episcopi constanter propugnarent; factiosorum tamen judicio & importunitate decretum, Erico castrum Horstmariense attribuendum esse, petendumque a Pontifice, ut Ericum sibi Episcopum permittere velit, ejus rei gratia duo rursum presbyteri Romam missi, qui id ordinum & pacis nomine sollicitarent; cætera tantisper, ut constituta occupataque erant, in quiete bona permanerent.

Walramus Ep. Hojanum & Clivensem excommunicat.

Sed & hujus quietis impatiens Hojanus, mense Octobri Ahusiam, quæ sola fere restabat in fide Walrami, copiis ex urbe Monasteriensi eductis obsidet, acriterque oppugnat. Verum præter spem operosam cassamque obsidionem expertus, quod castrum Oppidumque Rudolphi Ultrajectensis Episcopi milite valido instructum esset; eo & Hojanus furiosius oppugnare, lignea circum propugnacula ex congestis trabibus exstruere, machinas admovere, tormentis verberare. Illusere hæc præsidiarii; factaque eruptione, grande Monasteriensium tormentum, quod ab impressione Sturwaldiam dixere, intercipiunt, magnaque hostium insultatione in Oppidum protrahunt. Tracta interim pertinaciter obsidio, dum Comes Benthemensis, Dynasta Ghemensis, Castellani, Novicastrenses, cæterique confœderatorum, expugnato hostium propugnaculo, cæsisque centum Hojanorum, Ahusiam obsidione liberant.

Ahusia ab Hojano obsidetur.

Irruperat per hæc Mauritius Comes Oldenburgicus in Septentrionalem diœcesin, captoque Frisoita Oppido, magnas pecorum prædas ex agro Vechtensi abegerat in comitatum suum. Jam ante Gerhardus Oldenburgicus Comes festo D. Laurentii Wildeshusium interceperat, &, tanquam diœcesis vicinis in prædam data esset, Monasteriensi Episcopo subtraxerat. Quibus cognitis, Hojanus & Gerhardus Kleinhorstius Consul, raptis undique copiis expeditionem accelerant in Embslandiam, adactisque in deditionem Meppena, Vechta, Cloppenburgo, Haselünna, omnem illam partem diœcesis sui juris faciunt. Inde Hojanus victoris jactantia Monasterium regressus, omnia pro imperio administrat, ipse Consul, Senatus, urbis tutor, ac Princeps totius diœcesis. Tantos jam spiritus ex sexennii apud Osnabrugenses carcere resumpserat, homo tam projectæ audaciæ, quam omnia illi pro voto succedebant; ut ex magna fortuna, quæ civium insolentia in manus data erat, sese non caperet amplius: visaque Susatensium rebellio, adjuvante iterum Clivensi, Monasterium demigrasse, in eaque urbe novam calamitosi belli sedem, qua tota Westphalia jactaretur, collocasse.

Comites Oldenburgici Frisoitam & Wildeshusium intercipiunt.

Joannes C. Hojanus Emslandiam irrumpit, & sui juris facit.

Annus

Annus Christi 1452.

Nicolai V. Pont. 6. Friderici III. Cæsar. 13. Theodorici Admin. Pad. 37.

Hæc eo liberius patrata, quod Fridericus Cæsar procul in Austria absens; pacem Westphaliæ remissius tractaret, totusque esset in apparatu expeditionis Italicæ, ad coronam augustalem ritu majorum sumendam. Iter mense Novembri ingressus est, adscito in comitatum Alberto fratre, Ladislao adolescente Ungarorum Rege, & splendidissima Austriæ Bohemiæque nobilitate, quem ingens ex Suevia, Franconia, & Rheni provinciis procerum ac nobilium multitudo ultro secuta. Superatis Alpibus, Italiam ipsis Calendis Januarii anni hujus consequentis intravit, mirifico ubique populorum concursu exceptus, demirantium procerum decorumque corporis habitum, & speciosos Germanorum Juvenum vultus. Senis commoranti adducta sponsa Leonora, Eduardi Regis Lusitaniæ filia, præclaris animi & corporis dotibus virgo. Ad Idus Martii Romam versus progreditur: cui tota Romana nobilitas & Apostolicus senatus se obviam dedit. Ab his Cæsar sub aurea umbella ad gradus Basilicæ S. Petri deductus, ubi Nicolaus Pontifex in eburnea sella considens, circumstante Cardinalium senatu, Fridericum benigne allocutus excepit. Idibus Martii apud S. Petrum, quod rogarat Cæsar, a Pontifice Longobardorum Rex coronatus, ac Leonora per Oratores desponsata, inter Missarum solemnia a Pontifice matrimonio devincta est. Postridie augustalis solemnitas cœpta; ac primum Cæsar, post Leonora imperiali corona decorati. Cæsar inde Neapolim digressus, Alfonsum Aragonum Regem salutavit; lustratisque Italiæ urbibus ac locis, in Germaniam regressus, delatusque in Austriam, Ladislaum tutela sua exsolutum Ungaris Regem permisit, variis exinde fluctibus ac tragicis scenis agitatum, quemadmodum a Nauclero aliisque narratur.

Cæsar Italiam ingreditur.

Et Romæ coronatur, ducta in uxorem Leonora, Regis Lusitaniæ filia.

Bellum Monasteriense hoc anno aliquanto remissius tractatum est armis, seu quod Dux Clivensis a Philippo Burgundo avunculo imploratus adversus rebelles Gandavenses pugnarit: seu quod cum Theodorico Coloniensi Archiepiscopo novis controversiis commissus. Et Monasteriensis diœcesis ordines, pertæsi ruinas conturbatumque statum, adspirabant ad stabilem concordiam; interpellatusque Dux Gelriæ, Zutphaniæ conventum indixit. Accessere Monasterienses Consules cum duobus Tribunis plebis, e Collegio Cathedrali Hermannus Langius Decanus cum aliquot Canonicis, e nobilitate Gerhardus Morien & Goswinus Kettelerus, aliique Monasterienses & Gelriæ proceres. At post longam rerum tractationem omnis labor cassus fuit. Major spes data in Nicolao Cusano Cardinale, Legato Pontificis, quem & Trithemius hoc anno in Germania præsentem sistit. Is controvertentium partes Arnheimium evocat, anathemate Monasteriensibus intentato, ni compareant. Ac cæteri licet non inviti; Monasterienses tamen congressum detrectarunt, deluso optimi Legati Apostolici conatu. Ausique per hæc Monasterienses cum Hojano suo signifero arcem Gerhardi Keppelii, quod pravis suis consiliis inter omnes Dynastas constanter obsisteret, aggredi, bellicisque machinis oppugnare; quam cum Keppelius armis non minus quam consiliis invictus fortissime propugnaret, coacti sunt Monasterienses turpi abcessu obsidionem solvere. Arcem hanc post Hermannus, amisso unico hærede filio, convertit in celebre Wedderanum Carthusianorum Cœnobium.

Dux Gelriæ pacem Monasteriensem frustra tentat.

Et Nicolaus Cusanus Apostolicus Legatus.

Hojani Wederenam oppugnant

Sub Autumnum tertius ordinum conventus indictus Coesfeldiæ, loco partium intacto, auctore Gerhardo Morien diœcesis Mareschallo convenere omnium ordinum Legati frequenti numero. Ex his delecti XVI viri equestris ordinis, totidem ex civitatum Legatis; additi Clivensis Ducis Legati; quorum arbitrio ac decisioni omne pacificationis negotium datum, cui omnes acquiescerent. Horum igitur sententia fuit quiescendum ab armis, Oppidaque & castra relinquenda in potestate Ordinum & Præfectorum, donec a Pontifice

Coesfeldiæ aliqua ratio concordiæ initur.

fice certus Episcopus imponeretur. Satis nimirum intelligebant viri prudentes, nunquam sese ex his turbis, ut postea compertum est, sine suprema Pontificis auctoritate ac decisione evolvi posse. Læti quietique omnes ad hunc conventum pacis; urbs cumprimis Monasteriensis, in quo festi ignes, campanarum compulsatio, in templis gratiarum actio, & gratulantium voces in foro & compitis auditæ. Hic vero cum omnibus bene esset, nulli pejus fuit quam Hojano Comiti, quod hæc concordia imperium sibi obrogandum, & ad Pontificis judicium appellatum intelligeret, quo nihil illi magis invisum erat. His igitur adeo exacerbatus est, ut illico sese ex urbe in Comitatum Hojanum profugus subtraxerit; quem mox Magistratus literæ subsecutæ sunt, quibus monebatur, ne prius in urbem rediret, quam a Magistratu revocaretur. Verum, ut inquietum erat hominis ingenium, non sibi temperare potuit, quin ad assuetum urbis imperium, & prædæ dulcedinem festinaret; rursumque in pervigilio D. Thomæ ad castrum Teclenburgici Comitis accessit propius, quocum per festa Natalitia Christi de reditu in urbem Monasteriensem consilia agitare cœpit. Vixdum festi dies effluxerant, cum denuo in urbem penetravit, alteramque concitatæ plebis scenam dedit: luculentum simul documentum, quantum vel unum turbulentum caput in perturbanda Repub. valeat.

Amoto Alberto, Pontifex subrogat Rudolphum Diepholdium Episcopum Osnabrug.

Hoc præterea anno Nicolaus Pontifex Albertum Mindensem Episcopum, quem ante triennium Osnabrugenses Administratorem suum delegerant, ab hoc munere submovit, cum alias ob causas, tum quod factionem Hojanorum adversus Walramum Monasteriensem Episcopum armis socialibus aleret: jussitque Canonicos Osnabrugenses alium Episcopum legere; in quo cum illi tardarent, Pontifex Rudolphum Diepholdium Osnabrugensibus Administratorem dedit, virum ea tempestate magnæ auctoritatis ac potentiæ, Hojanæque factioni apud Monasterienses infestum; id quod consilio Theodorici Coloniensis Archiepiscopi factum opinari libet.

Annus Christi 1453.

Nicolai V. Pont. 7. Friderici III. Cæsar. 14. Theodorici Adminiſt. Pad. 38.

Constantinopolis a Turcis capitur. Nauclerus Trithemius. Chron. M. Belgii. Raynaldus in histor. Eccles.

Annus dehinc quinquagesimus tertius sæculi advenerat, luctuosus, si quis alius, orbi Christiano. Hoc enim anno expugnata a Turcis Constantinopolis: trucidata immani laniena innumera Christianorum multitudo, milites, cives, sacerdotes, Monachi, religiosi, sacratæ Deo Virgines, viri, mulieres ac juvenes; non sexui non ætati parcitum: Constantinus Palæologus Imperator in ipsa porta obtritus, & capite truncatus, quod deinde per castra circumlatum. Post cædes hominum furor barbaricus versus in sacrorum templorum & Cœnobiorum profanationem ac ruinas: Basilica S. Sophiæ, toto orbe celeberrima, versa in equorum stabulum: crucis effigies, imagines, Divorum reliquiæ aut in cœnum projectæ, aut per ludibria pedibus proculcatæ; nihil uspiam sacrum relictum, ne vestigium christianæ religionis superesset; sicuti & SS. Patrum libri in mare projecti. Hoc urbis exitio, & Imperatoris interitu Orientale Imperium ad Turcas translatum, justa Numinis pœna. Quemadmodum Nicolaus Pontifex paulo ante Imperatori eventurum vates scripserat. Quippe Græci, quam cum Ecclesia Catholica in Concilio Florentino concordiam inierant, eam perfide rupere, ad schisma relapsi; & qui Spiritum S. a Patre & Filio procedere negabant, ipsis sacris Pentecostes diebus in manus barbarorum venere. Agebantur hæc, Regibus & Principibus christianis per universam Europam aut odiis inter se diffidentibus, aut armis digladiantibus.

Amittitur Borussia ob sævitiam Teutonicorum in Borussos exercitam.

Borussia quoque, quæ hactenus Westphalicæ nobilitatis palæstra fuit & tropæum christianæ religionis importatæ, adversus Magistrum Teutonicum quinquaginta urbium & Oppidorum conspiratione rebellare cœpit. Imploratoque Poloniæ Regis auxilio, bellum gravissimum arsit, quo supremus Magister atque ordo, qui se hactenus Regibus pares ferebant, devicti, exutique majo-

majorum dominatu; cujus pars rebellibus Borussis cessit, pars Regi Poloniæ; interque urbes Mons regius, Mons Mariæ, Gedanum florentissimum ejus regionis emporium, ad Polonos defecere. Causa rebellionis sævitia Teutonicorum in Borussos, qua se tractari querebantur. Tam commune tum malum erat, non modo per Saxoniam & Germaniam, sed & per Septentrionem, urbium rebellio, affectantium ampliorem semper libertatem; quam postea ex Lutheri hæresi, excussa etiam majorum religione, multo insaniorem invenere. Idem furor Monasterii hoc anno repetitus a civibus.

Joannes Hojanus urbem Monasteriensem rursum ad rebellionem excitat.

Enim vero postquam Hojanus Comes sub exitum anni prioris in urbem irrepserat, perquam anxius fuit Magistratus, uti importuni hominis præsentia se liberaret; ac nihil consultius habuit, quam egenti consuetæ vitæ præsidia, familiæ victum & impensas, equis etiam pabulum subtrahere; quod persuasi essent, fore, ut domestica egestas hospitem lautis assuetum urbe expelleret. Id ubi callidus homo advertit, cœpit veteres amicorum animos & loculos sollicitare, tantumque pecuniæ credito accipere, quantum illi ad novam scenam, quam reparabat, necessarium esset. Inde Symposia denuo gratis dare: ad convivia invitare cives, & invitatus nullius mensam spernere, Comes inter primarios, cives inter plebeios: singulis pro sua sorte & ingenio se ultra offerre & fingere; ac postquam civium animos rursum se occupasse vidit, tum conventicula instituere, ordinum consilia damnare, publicæ pacis conventum per jocum explodere, longe meliorem Reipublicæ formam fortunamque polliceri, si modo ut antea se Ducem sequi velint. Quibus in privato persuasis, populum palam in area Basilicæ, quem Campum Dominicum dicunt, convocat in concionem. Ibi ille coram circumfusa multitudine perorae, ostentare sua merita, dilaudare civium fortitudinem, exigere fidem, quam sibi & Erico fratri jurassent. Stabant arrecti cives, singula Comitis dicta, gestus nutusque approbantes; quorum ille animos, ut vehementius accenderet. Quid, inquit, nunc lenti spretique agitis cives? vestra constantia & virtute militari subacta totius prope diœcesis Oppida & castra, quæ nunc vobis inconsultis traduntur in alienas manus: maximum ordinum robur in urbis vestræ potentia, summa vestra auctoritas hactenus apud omnes, quo illa per contemptum recidit? quando ne auditis quidem civibus, ego tutor vester, & e vobis delectus frater meus Ericus Episcopus exauctoramur: unum vestrum nostrumque Imperium hactenus fuit, quo ab ingratis ordinibus spoliamur. Walramumne Theodorici Archiepiscopi fratrem feretis Episcopum & Principem vobis imponi? dominatum videlicet Mörsanorum, & cum eo jugum & servitium urbis vestræ suscipietis? annon ante oculos vestros Susatum, & in eo tot fortes cives, pristinæ libertatis vindices? extrema illi maluere, quam id jugum subire; & fortuna illis adfuit ex eorum constantia; vobis exemplum proponitur. Satisne Henricum horum fratrem experti? quam ille servitutem explere non potuit morte præreptus, hanc a Walramo fratre exspectabitis? Vestro ego rogatu & bono Ducem Clivensem attraxi in fœdus nostrum & auxilium, eo belli socio, ejus armis diœcesin vestræ potestatis feci, ut eo libertatis vindice Susatensium libertatem in hanc urbem & diœcesin introducerem; quem nunc pari contemptu, quo me & Ericum fratrem abjecistis. Quæ hæc fides, quæ religio fœderis, quæ injuria tanti Principis? creditisne Clivium hæc inulta laturum? sed hæc omnia facile corrigi possunt, si & vos, & præfecti castrorum Oppidorumque Erico fratri meo rursum fidem juretis, & me in eam, qua dejectus sum, Tutoris dignitatem potestatemque reponatis.

Multa hujusmodi Hojanus Comes; ad quæ tantus civium motus exarsit, ut facta conjuratione in curiam prorumperent, & postulato Comitis satisfieri urgerent. Et cum Magistratus responderet, fas sibi non esse Ordinum decreta mutare, instare vulgus & fremere. Territus Consul Wickius, ad mitigandos civium animos Tribunos plebis appellat; eo furiosius plebs hortante Hojano Magistratum sollicitare, pulsare ostia, intentare minas. Obsessus in mediam usque noctem Magistratus. coactusque non modo permittere civibus Erico a se delecto Episcopo juramentum

mentum fidei dicere, sed & polliceri; velle se cæteras quoque civitates ad idem juramentum inducere. Hæc per Quadragesimam agebantur; ad quam novam seditionem multi e primoribus & civibus urbe emigrarunt; quorum bona Hojanus Comes direptioni dedit. Mox senos ex Optimatibus, quorum fides illi suspecta erat, in carcerem abripuit; inde collectis quadringentis equitibus, furibundus per urbis plateas circumvectus omnes ad arma impellit. Post Pascha Warendorpium digressus, plebem adversus Senatum concitat, & in suam factionem pertrahit. Idem illi labor in cæteris Oppidis sibi adjungendis fuit; ardebatque tota diœcesis nova armorum conspiratione.

Rudolphus Ep. Ultrajectinus Monasterium obsidet.

Quæ postquam ad Nicolaum Cusanum Apostolicæ sedis Legatum relata fuere, Rudolpho Ultrajectensium Episcopo auctor est, ut miseræ diœcesi subveniat. Et ille militari ingenio præsul, & fratris repulsa offensus, copias contrahit. Adjunxere se Rudolpho Comites ac proceres, Benthemensis, Gehmensis, Wischius, Battenburgius, Brunckhorstius, nec non pauci ex equestri Ultrajectensi & Monasteriensi ordine viri; quibuscum mense Augusto in Monasteriensem diœcesin progressus, Vredenam rursus Hojano eripit. Inde interiora diœcesis peragrando, militem ad Grevoniam per Amasim traducit, urbem Monasteriensem ad obsequium redacturus; castrisque inter portam D. Ægidii & Ludgeri positis, molas aliquot alatas, quæ vento circum aguntur, exurit; propiusque mœnibus urbis Monasteriensis succedens, tantum terrorem injecit, ut nisi per id tempus Hojanus a Clivensi Duce reversus cives animasset, urbs sese deditura fuisset: Quare Telgetum movit; direptoque Oppido, Warendorpium aggressus est. Ac eam quidem urbem incolis populosam, injectis igneis globis, & obsidione acrius pertentavit; at civium pertinacia repulsus, retro unde venerat, cum exercitu in provinciam suam rediit.

Walramus Ep. Diœcesin ingressus juramentum a Coesfeldiensibus excipit.

Subinde mense Septembri Walramus Episcopus, Theodorici fratris & Rudolphi Ultrajectensis Episcopi milite adjutus, diœcesin ingreditur; ac pridie Natalis Virginis Coesfeldiæ a Magistratu in urbem admissus, rem eo deduxit, ut fidem sibi plerique civium jurarent. Nam civitatum aliæ Hojanæ factionis, aliæ Walrami partium erant, quædam mediæ neutri parti accedebant; quo malo etiam nobilitas distracta.

Joannes Comes Hojanus ad urbis & Diœcesis Monast. dominatum aspirat.

Hojanus interim Monasterii in Metropoli dominatum firmabat; qua ex urbe cum totius denuo diœcesis imperium spiraret, nec viribus tantæ rei par esset, multosque Optimatum suis machinationibus sibi adversari intelligeret; alios terroribus, alios direptione bonorum, alios carceribus aggressus est. Interque captivos fuere duo consulares viri, septem senatores, cives viginti duo, omnes in exilium projecti, septem duntaxat exceptis. Eo nunc securius cum plebe urbis imperium capessit, omniaque pro arbitrio agit, novum suæ factionis senatum legendo, judicem rerum capitalium urbi imponendo, promiscue cives ad arma compellendo: non Senatores, non patricii, non imbelles, non sexagenarii etiam exempti.

Conturbatus urbis Monaster. status.

Hac urbis conturbatione plebs cum Tribunis plebis in Collegium ordinis Teutonici irruit, domum ac templum spoliat, sacerdotes extra immunitatis septa exturbat. Idem Canonicorum ædibus, Cœnobiis Monachorum & Virginum intentatum. Stabat Basilica D. Pauli vacua, sine sacrificio & cultu religionis; quod Canonici, præter duos Hojanæ factionis, emigrassent. Non alia quam furiosæ hæresis urbem ingressæ species erat. At nihil magis urebat Hojanum, quam Rudolphum & Walramum Episcopos diœcesin ingressos armis sibi insultasse, Oppidumque Vredense eripuisse. Igitur post utriusque Episcopi discessum armatam Monasteriensem urbem eduxit in campum, mandatumque Consulibus & Senatoribus, armati secum procederent, aut manibus pedibusque vinctos bigis imponendos trahendosque. Frustra Consulibus invalidam bello ætatem, aliis alia obtendentibus, rapiuntur cum tumultuario milite extra urbem, quo Hojanus Vredenam Oppidum recepit. Eo successu inflatus, multo quam ante insolentius sævire cœpit in primores; quorum magna rursum pars ultro in exilium abiit; aliique Lubecam, alii Hamburgum, alii Tremoniam, alii ad alias urbes Hanseaticas profecti, auxilia contra Hojani dominatum imploravere. Tantum jam audaciæ erat in uno Hojano Co-

mite, qui non modo spreta Pontificis, sed & Cæsaris, & Metropolitani, atque ordinum auctoritate, regiam quandam potentiam ex rebellione civium sibi sumere visus est; tanquam ex Anabaptistarum furiis Joanni Leidensi, insano eorum Regi, ea in urbe præludia faceret.

Annus Christi 1454.

Nicolai V. Pont. 8. Friderici III. Cæsar. 15. Theodorici Administratoris Pad. 39.

Raynaldus in histor. Eccles. Æneas Sylvius epist. 127 Henterus lib. 4.

Agitur inter Imperii Principes de expeditione contra Turcas.

Distrahebant per id tempus Cæsarem & Principes publicæ & graviores Imperii curæ, quo minus rebellioni Monasteriensi comprimendæ manum admoverent. Amissa enim anno superiori Constantinopoli, & Mahomete II. Turcarum Imperatore per christianas regiones grassante, anno sequenti, ad Nicolai Pontificis hortamenta & literas, Fridericus Cæsar prima Ratisbonæ Germanorum Principum comitia indixit, in quibus consilia de sacra adversus Turcas expeditione sunt agitata, perorante Ænea Sylvio Senensi Episcopo ac Cæsaris Legato. Mense deinde Octobri alia Francofurti comitia habita; ad quæ cum rariores accederent Principes, torpore christianorum, & dissidiis, quibus inter se conflictabantur Reges ac Principes, præclara illa consilia evanuere.

Diœcesis Monast. in plures partes distracta variis dominis paret.

At in nulla Saxoniæ inferioris Germaniæque parte conturbatior rerum status, quam apud Monasterienses, ex fœdo bello, quod in quintum annum trahebatur. Scissa nimirum diœcesis in sex partes a sex Dominis erat distracta. Tenebatur Coesfeldia, Halterena, Borckena, & Bucholdia a Walramo, vero Monasteriensium Episcopo: Ottenstenium & Ahusia a Conrado Diepholdio; vicario Rudolphi Diepholtii Ultrajectensis Episcopi munere: Dulmaniam & Strombergam insidebat Joannes Dux Cliviæ: Oppidum Wernense possidebat Marchiæ Comes, Ducis patruus. At Monasterium, Warendorpium, Vredena, Ranstorpium, Reina, Bevergerna & tota Embslandia in potestate Joannis Hojani Comitis erat; Erico vero fratri Horstmaria & Wolbeca cum amplissimis Satrapiis cesserat in prædam, penes quem & sigillum Episcopale erat. Hunc miserandum in modum nobilissima illa diœcesis, tot hostium dominatrix, discerpta jacebat, dominatu interim ad Hojanos redacto. Hinc Hojanus Comes, turbamentum Westphaliæ, postquam denuo Monasterium, Episcopatus Metropolim, civium conspiratione in potestatem acceperat; crebris excursionibus circumferre arma, Halterenam proditione civis Walramo Episcopo eripere, Comitem Lippiensem & Gerhardum Keppelerum, qui cum trecentorum equitum agmine venerant ulturi civium rebellionem, cum clade in conspectu urbis profligare.

Monasterienses e numero Hanseaticarum urbium expunguntur.

Adsunt per hæc Legati e Collegio Hanseaticarum civitatum, a quibus senatus populusque Monasteriensium Lubecam postulatus ad dicendam causam ejectorum, qui ad se confugerant, civium, Monasterienses licet ad primum conventum vigesimo die Maji indictum se sisterent per oratores, excusarentque sibi nihil in mandatis esse de civibus recipiendis; post tamen, ubi ad 17. Calend. Novembris citati non adfuere, expuncti sunt e numero Hanseaticarum urbium, exclusi a mercimoniorum societate & privilegiis, proscripta singulorum bona & in publicam prædam data. Subinde nuncio minus grato intelligunt Theodoricum Coloniensem, Rudolphum Ultrajectensem, Walramum Monasteriensem Episcopos, cæterosque fœderatos armare se ad diœcesin Monasteriensem occupandam. Tum vero Hojanus, ut vigilis solertisque erat ingenii, implorare etiam vicinorum Principum auxilia; traxitque in societatem armorum Fridericum Ducis Brunswicensis filium, Comitem Schawenburgicum, Pyrmontanum, Plessensem, & quotquot turbulenta uspiam ex proceribus & nobilitate capita investigare potuit. Hi cum auxiliaribus copiis sexto Idus Junii Monasterium ingressi, magnoque Hojani & civium Monasteriensium plausu excepti, diœcesin novo terrore compleverunt. Nec multum quieti, uno cum Hojano impetu facto, Coesfeldiam armati petunt, urbem post Monasterium primariam,

Coesfeldia ab Hojano & confœderatis obsidetur.

& fa-

& factionibus divisam subacturi. Coesfeldienses veriti, ne alteram belli sedem ad se transferrent, discordantes animos junxere in concordiam. Quo comperto, hostes vastatis circum agris Monasterium se recepere, omnem infelicis successus indignationem vertendo in Monasterienses cives, quos suspectos habuere, ne & illi Coesfeldiensium exemplo cæteros Monasteriensium cives adversus se concitarent. Capti igitur ex his viginti honestissimi viri, & in carceres abrepti; quos inter ærarii præfectus Hojani manu prehensus, & in tetrum ergastulum protractus. Qua Hojani sævitia conspecta, Thomas & Bernardus Schenkingius, Engelbertus Wickius, Conradus Polemannus, Godefridus & Christianus Kerkeringius, aliique Senatorii ordinis viri, ac plerique Patritiorum, relicta urbe, ultro in exilium abiere; quos Pastor ad S. Lambertum, Decanus D. Martini, & plerique Sacerdotes ac ministri consecuti sunt; quorum magna pars etiam ab Hojano per vim ejecta. Perstitere duo tantum Canonici Cathedrales Henricus Keppelius decretorum doctor, & Alexander Oerius ab initio Hojanæ factionis homines. Urbe in hunc modum primariis viris, sacerdotibus ac Clericis vacuata, liberum Hojanus cum plebe & civibus dominatum arripuit, omnes, quotquot arma ferre poterant, militiæ adscribendo, quot cives, tot armati milites; ut tum passim per omnes Saxoniæ & Westphaliæ urbes mos erat.

Cives Monast. in vincula abripiuntur & in exilium pelluntur.

Theodoricus Archiep. Colon. Diœcesin Monast. cum confœderatis invadit.

At hanc Comitis insolentiam brevi adversa belli fortuna & illata clades repressit. Quippe Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, & Walramus frater delectus Episcopus, tot Hojani & Monasteriensium injuriis provocati, militem, quem collegerant, in unum contrahunt; quibus se adjunxit Rudolphus Trajectensis Episcopus, Simon Comes Lippiensis, sorore Theodorici & Walrami genitus (quem post excessum Theodorici Administratoris Paderborna Episcopum sortita) Bernardus Comes Benthemensis, Dynastæ Gemenses, & magna pars nobilitatis Gelriæ, Juliæ, & Montium a Gerhardo Duce submissa. Et jam validus exercitus convenerat; quocum Archiepiscopus, transito Luppia, diœcesin Monasteriensem ingressus, Dulmaniam ad deditionem compellit, ibique sedem figit. Ad hanc famam hostilis exercitus Hojanus & Brunswicensis Monasterio omnes copias educunt, quibus magna pars civium Monasteriensium se læta armataque conjunxit. Itur hosti obviam, & Cœnobium Varlarense haud procul Coesfeldia occupatur, muniturque castris circumpositis & firmatis. Stabant jam utraque castra haud procul sibi opposita, illa ad Dulmaniam, hæc ad Varlarense Cœnobium, media inter hæc Coesfeldia. Archiepiscopus & Walramus, qui transactione pacis prius, quam cruento prælio decerni rem optabant, Hojanum data securitate in castra sua evocant. Adest ille intrepidus, rogatusque pacem malit an bellum, cœpit tergiversari, & omnia pacis consilia eludere, homo cui in pace egestas, in bello opulentia erat: itaque etiam se ex castris subduxit, festinatisque itineribus ad Ducem Clivensem perrexit, consilia & auxilia sollicitatum. Interim Duci Brunswicensi in mandatis dederat, ne prius in hostem moveret, quam Consulem Monasteriensem, quem & Clivos secum duxerat, in castris conspiceret, referretque de auxiliis, quibus ipse cum Duce accessurus esset, ea vero cum tardius advenirent, quam impatiens moræ & bellicosus juvenis Dux Brunswicensis ferre posset, militem e castris in apertam planitiem inter Varlarense Cœnobium & Coesfeldiam produxit, ut tumuli castrorum adhuc monstrant. Nec Archiepiscopus cum suis segnior, quod Hojanum castris abesse didicerat, ultro obviam progressus est hosti. Postquam uterque exercitus in conspectum venit, datum utrimque pugnandi signum; acrique mox & ancipiti diu prælio decertatum. Brunswicensis pertinacem hostis aciem fracturus, in medios hostium cuneos projectus equo, dum fortius, quam cautius pugnat, capitur, cæteris circa Ducem cæsis: mox pleno impetu incursum a Coloniensibus. Restitere aliquamdiu fortiter Hojani. At cives Monasterienses cruentis his præliorum spectaculis insueti, ad primos congressus dissolvuntur in fugam, neque ullius Ducis imperio retrahi se passi sunt. Tum vero tota hostium acies disjecta fugataque. Hæsere a tergo victores; majorque strages in fugientes cives Monasterienses, quam præliantes edita. Pugna hæc fe-

Cædes Ducis Brunswicensis & Monasteriensium.

 sto D.

sto D. Arnulphi die, decimo videlicet octavo Julii, consignata. Captus & Comes Schawenburgicus, cœsi sexaginta ordinis equestris viri, centum præterea, & sedecim cives Monasterienses. Magnum hujus victoriæ momentum fuit Conradus Diepholdius Osnabrugensis Præpositus, qui fortiter inter milites pugnando primum hostium acies fregit. Ingens victoribus præda cessit: trahebat Ghemensis Dynasta Brunswicensem Ducem captivum, quem ut in sua potestate haberet Theodoricus Archiepiscopus, emit ab eo captivum Ducem 1600 florenis.

Cladis hujus nuncius postquam Monasterium perlatus, incredibile, quæ mulierum comploratio, quæ civium consternatio urbem replerit; nihilque certius habebatur, quam urbe potituros fuisse Episcopos victores, si modo exercitum per absentiam Hojani Comitis admovissent. Adeo major sæpe felicitas, victoria bene uti, quam vincere; cadavera prostratorum civium magnam partem Monasterium transvecta, conditaque in cœmeterio apud Franciscanos Monachos, ubi exinde anniversaria funerum sacra habuere. Nobiles illustriorisque nominis milites, qui in acie Episcoporum occubuere, pars in Varlerani Cœnobii templo, pars Coesfeldiæ honorifico tumulo illati. Dux Brunswicensis primum Coesfeldiam, deinde Coloniam captivus abducitur. Dux Clivensis, accepto cladis hujus nuncio, omnia quoque belli hujus consilia abjecit. Hojanus Monasterium reversus lugenti urbi mœstitiam addidit, sæviendo in cives carceribus, proscriptione bonorum, & suppliciis; actusque ex his in rotam civis ob levem proditionis suspicionem, qui a plerisque innocens est habitus.

Mitiora Archiepiscopi & Walrami fratris consilia fuere; hi ne per vulnera diœcesis arma traherent, Hojano se denuo ad pacis tractationem Coloniæ obtulere. Sed nec ille sana pacis consilia admisit, nec de captivo belli socio Duce Brunswicensi liberando sollicitus fuit; intraque urbem Monasteriensem se continuit, lacessitus magis, quam lacessendo alios.

Inter hæc Bernardus Comes Lippiensis, qui Walrami Episcopi Monasteriensis partes propugnabat, & Nicolaus Comes Teclenburgicus, qui Hojanæ factionis censebatur, privato inter se bello commissi. Belli causa Rhedanum ad Amasim castrum, quod ex veteri lite, de qua supra relatum, repetebat Lippiensis; eoque armatus irrumpit in dynastiam Rhedanam, vastando non modo incolas, sed & Cœnobium Virginum Hersebrochianum, templaque passim obvia sacrilege spoliando. Quibus Teclenburgicus, qui hæc ex Rhedano castro spectabat, exacerbatus, milite & incolis ad arma convocatis, Lippiensem aggressus; ac licet viribus longe impar, turpi clade illata profligat. Capti centum & quinquaginta equites Lippienses, & cum his multi nobiles, Lippiensis ægre inter paludes elapsus in vicinum Wiedenbrugense Oppidum; quem Teclenburgicus insecutus, Oppidum incingit, Comitemque Lippiensem sibi dedi poscit. Et ille ut se præsenti periculo eximeret, captivum se Wiedenbrugensi Magistratui & Capitulo Osnabrugensi offert, simul eorum tutelæ sese subjiciendo; quem & Wiedenbrugenses in tutelam suscepere. His indignatus Teclenburgicus, Oppidum arctius obsidione premit, injectisque ignibus magnam partem exurit; at ea Wiedenbrugensium in propugnando fuit constantia, ut Teclenburgicus demum militem abducere coactus fuerit. Nec tamen ab hostilibus destitum, donec per Osnabrugensis Capituli primores res ad has pacis leges adducta: Teclenburgicus lytrum captivorum, quod mille quingentorum florenorum poscebatur, ultro remittat, & bis mille florenos Lippiensi addat; in vicem castrum Rhedanum cum dynastia retineat. At ea, quia extorta erant, crebro post litem & arma resuscitarunt in Teclenburgicum. Res demum post aliquot annos a Conrado Diepholdio Osnabrugensi Episcopo, Ottone & Jodoco Hojanis Comitibus, Joanne Ritbergio Comite, aliisque, quibus & Ertwinus Consul Osnabrugensis arbiter interfuit, firmius transacta, ea lege, ut Teclenburgicus ad priorem summam bis mille florenos adderet Bernardo & Simoni Comiti Lippiensi; quibus numeratis, perpetuo jure Rhedam cum dynastia retineret.

Comites Lippiensis & Teclenburgicus inter se committuntur ob castrum Rhedanum *Ertwinus in Chron. Osnabr. Hamelmannus in ejus auctar. Wittius in Chron. m. s.*

Diploma Friderici Imperat. ex Biblioth. P. Mauritii de Büren. Hammelm. in Chron. Oldenb. Ubbo Emmius lib. 25. Ulricus Frisiæ Orientalis Dominus Comes Imperii a Cæsare creatur.

Cæterum hoc anno Fridericus Cæsar Ulricum Frisiæ Orientalis dominum Comitem Imperii creavit, magnifico diplomate impertito, quo Neapoli in Austria ad initium Septembris consignatum. Iis in literis populos inter Amasim ac Visurgim ejus moderationi subjicit, ipsamque Frisiam Orientalem feudi titulo adire facit, sancte simul præscribendo, ne quid hac largitione Imperio aut Imperatori decedere patiatur. Uti vero Embdam, vetus Ecclesiæ Monasteriensis patrimonium, quod Emmius retulit, cum cæteris Oppidis & locis in feudum transcribat; haud alio, quam per conturbata diœcesis illius tempora, neglectu factum; quod Walramus Episcopus ab Hojanis jactatus possessionem Ecclesiæ suæ nondum adierat: aut certe ad rebelles Frisiæ populos continendos (qua in re hactenus magnopere Ulricus fortitudinem probarat) id a Cæsare indultum, salvo in Embdam & præposituras Frisiæ Episcopi Monasteriensis jure. Quanquam & Emmius fateatur multa in eo diplomate contra libertatem Frisonum ignaris populis obrepisse, ob quæ Ulricus id non statim proferre in lucem ausus fuerit. Ab hoc Ulrico primo Frisiæ Comite cæteri ad nostra tempora propagati; interque hos etiam Comites Ritbergenses, præclara ejus familiæ stirps.

Ex M. S. Benth. Wittius in Chron. Chron. Monast. Moritur Ewerwinus Comes Benthemensis.

Sustulit & hic annus pridie Nonas Aprilis Ewerwinum Comitem Benthemensem, qui ex Guterswichiis dynastis, ducta in uxorem Hedwige Bernardi ultimi Comitis filia, Comitatum adierat, eaque extincta duxerat filiam dynastæ Steinfurtensis, unicam ejus dynastiæ hæredem. Filios reliquit Bernardum, quem Comitem Benthemensem, & Arnoldum, quem dynastam Steinfurdensem scripsit hæredem. Magnum in Ewerwino amisit patronum Walramus Monasteriensis Episcopus, cujus ille causam bello hoc constanter propugnarat adversus Hojanos. Quippe vir, quem ætas illa germani candoris, & priscæ religionis spectavit Comitem æqui & pacis amantem, inter sacros homines religiosum, inter Comites militem.

Annus Christi 1455.

Callisti III. Pont 1. Friderici III. Cæsar. 16. Theodorici Adminift. Pad. 40.

Gobelin. in com. Pii II. Æneas Sylvius epist. 43. S. Anton. p. 3 Nancler. in Chron. Platin. in vita Nicolai Brovver. in annal. Trev Raynald. in hist. Eccl. Nicolao extincto succedit Pontifex Callistus III.

Bellum subinde, quod adversus Turcas casso successu agitatum diximus, id anno proximo procurrentis sæculi, qui Christi numerabatur quinquagesimus quintus, magnis rursum consiliis apud Neapolim Austriæ in celebri Germanorum Principum conventu pertractatum est; interque Principes, qui id potissimum præsente Friderico Cæsare sollicitarunt, fuere Jacobus Trevirensis Archiepiscopus, & Albertus Marchio Brandeburgicus: accessere Ungariæ præsules, aliorumque Regum Legati; obtulitque Philippus Dux Burgundiæ validissimum exercitum signo cruce insignitum, quem ipse duceret. Sed hanc expeditionem abrupit excessus Nicolai Pontificis, quem mors octavo Pontificatus anno, XXIV Martii, præclare de literis & literatis viris, & de christiana Republ. meritum sustulit; creditusque fuit non tam febri quam mœrore amissæ Constantinopolis consumptus. Nicolao mox XII. Calend. Aprilis subrogatus Cardinalis Alphonsus Borgia Hispanus, qui Callixti III nomen sumpsit, vir juris utriusque peritissimus, & justitiæ amantissimus. Nihil quoque hic sollicitius habuit, quam pro concepto voto christiani orbis viros ad frangendos Turcarum furores armare.

Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus Administratorque noster, cujus maxima inter Electores ac Principes Imperii auctoritas erat, domesticis pro Walramo fratre bellis involutus, & magno ære ex utroque bello Susatensi & Monasteriensi obrutus, non eam quam bello Bohemico adjutricem manum adversus Turcas porrigere potuit.

Vredena ab Ultrajectensi Episcopo obsidetur.

Ardebatque adhuc bellum Monasteriense obstinatione Hojani Comitis. Receperat is, ut diximus, anno superiori Vredenam Oppidum, firmoque præsidio munierat ad fines diœcesis, suspecto molestoque Ultrajectensi cumprimis Episcopo, & Geldriæ Duce. Quare eorum copiis incinctum oppidum,

dum, cœptaque magnis animis obsidio, exstructa propugnacula, admota tormenta; quæ omnia Hojanorum præsidiariorum & Oppidanorum constantia fortiter repressa sunt; donec Hojanus cum Monasteriensium turmis advolaret, importataque annona & milite obsidionem multo difficiliorem faceret. Inde Monasterium versus se recepit, in reditu Schoppingiæ Oppidum adorsus. Verum Oppidanis ad arma convolantibus, & saxa telaque in subeuntes detorquentibus, ab incepto desistere coactus est. Sauciatus inter cæteros ipse Hojanus Comes; cumque vulnus equi concussionem non ferret, currui impositus, Monasterium deportatus est.

Et Schoppingia ab Hojano Comite.

Coesfeldia rebellis Hojanum Comitem recipit.

Vix dum a vulnere recreatus Comes, cum positis inter occulta saltuum insidiis, Coesfeldiam pertentat; emissique, qui cives provocarent. Dolo animadverso, Magistratus quenquam exire vetat, non tamen se continuere cives, qui Walrami partes susceperant; temereque prorumpendo, cum clade multorum repelluntur. Orta mox inter ipsos cives Coesfeldienses seditio, quique Hojanæ factionis erant, Hermannum Langium Decanum: qui pro civibus in officio continendis a Walramo Episcopo relictus erat, indigne tractant; nec multo post ipsum Hojanum, qui specie pacis componendæ se offerebat, intra urbem recipiunt. Et ille, qua erat solertia ingenii, totam prope civitatem in suas partes pertraxit. Quo comperto, qui Vredenam oppugnabant, obsidionem solvunt. Hunc in modum passim tumultuatum per oppida, insania populi, judicium sibi & arbitrium in deligendo Episcopo vendicantis.

Moritur Rudolphus Ep. Ultrajectinus.

Inter hæc flagrantia bella amisit hoc anno Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis Rudolphum Ultrajectensem Episcopum fidum hactenus belli Monasteriensis adjutorem, quem mors gesto in XXIII annum Episcopatu post magnos labores mœrore absumpsit. Indixerat is tributum ad æs alienum ex bello contractum dissolvendum; id cum Clerus juxta ac populus recusaret, omnisque potestas urbis esset penes Collegia opificum & plebem, haud secus quam Monasterii agebatur; ad insanæ plebis voces non modo per omnia templa campanæ, sed & pelves per urbis compita compulsatæ; ortaque fœda populi seditio, qua Magistratus, quod Episcopo faveret, exauctoratus, alio ad plebis vota sublecto. Ea injuria provocatus Rudolphus Episcopus consilia cum Philippo Burgundiæ Duce contulit, filioque ejus Davidi Morinorum Episcopo Ultrajectensem Episcopatum detulit, viro licet extra matrimonium genito, magnis tamen virtutibus exornato. Quæ dum agitantur, moritur XXIV Martii Rudolphus, subrogatusque a Clero Gisbertus Brenerodius. At Pontifex, rejecto Brenerodio: ob merita Burgundi, & spe auxilii adversus Turcas, Davidem Burgundi filium jussit esse Episcopum; qui patris auctoritate atque ope urbem a servitute tributaria, qua a civibus premebatur, liberavit, & diœcesin adversus hostes feliciter propugnavit. Ea nimirum tum tempora inciderant, ut vel armatos, vel potentiorum Principum filios Episcopos deligere necesse fuerit ad urbium insolentiam refrenandam. Et vero quia idem Rudolphus Osnabrugensis Ecclesiæ Administrator erat, in ejus locum a Canonicis Conradus Diepholdius, Rudolphi ex fratre Joanne nepos, ac Præpositus Osnabrugensis, festo D. Viti deligitur Osnabrugensis Episcopus, vir pacis studio, prudentia, militari fortitudine, & religione præclarus; a quo pari fervore & diœcesis jura, & collapsa in Monasteriis disciplina restaurata.

cui successit David Morinorum Episcopus, Ducis Burgundiæ filius. Heida in histor. Episcop. Ultraj. Busch. in notis Beckenberg Snoius aliique.

Annus Christi 1456.

Callisti III. Pont. 2. Friderici III. Cæsar. 17. Theodorici Administ. Pad. 41.

Obitus Walrami Ep. Monast. Collegio Cardinalium sub

Tandem & bellum Monasteriense, quod in septimum annum protrahebatur, funere Walrami electi Episcopi abrumpi cœpit. Quippe optimus præsul tertia Octobris inter ærumnas consumptus, Arnhemii in Geldriæ Ducis urbe excessit e vita; ubi honorifico sepulchro in primaria æde a Duce illatus. Adscriptum sepulchro Epitaphium, quo brevi elogio innocentiæ ejus,

extremum vitæ adscripti.

ejus, constantiaque notatur. Morti vicinus omnibus Sacramentis sibi de felici vitæ exitu provideri voluit; interque morbi afflictiones hoc unum identidem ingeminare auditus est, *Hæc mihi consolatio sit, ut affligens me dolore non parcat:* veluti cum Augustino diceret: *Hic ure, hic seca, ut in æternum parcas.* Virum hunc sibi intime cognitum tanti fecit ob eruditionem, pietatem, modestiam, & vitæ integritatem Nicolaus Cusanus Apostolicæ sedis Legatus, ut ex omnibus Germaniæ Episcopis Pontifici Maximo commendaret in Collegium Cardinalium adoptandum; cui & Pontifex suo extremum vitæ galerum transmisit. Dignus meliori sorte, quam apud Monasterienses repererit; sed adeo corrupta ætas erat, ut optimos Episcopos etiam populi malitia non ferret amplius.

Joannes Hojanus denuo instat pro fratre suo Erico ad Episcopatum Monast. promovendo.

At morte Walrami nondum ex longa tempestate serenitas: aliam Hojanus scenam aggressus. Nam postquam Erici fratris in Episcopatu æmulum sublatum didicit, tum vero rem omnem sibi ex voto obvenisse ratus, pro Erico fratre omnia multo vehementius pertentare, ad Burgundiæ Ducem proficisci, ejus patrocinium implorare; a quo ubi frigido responso rejectus, totum se ad Decani & Canonicorum Monasteriensium animos demerendos convertit. His modo per se, modo per alios, modo per Legatos supplex advolvitur, obnixe rogando, velint jam opportune Ericum fratrem subrogare Episcopum. Verum Decanus & Canonici indignum rati, hostem, a quo tot calamitatibus dioecesis afflicta erat, deligere Episcopum, atque ipsi Joanni fratri ejus dominatum confirmare, a quo non aliam quam Osnabrugensis Ecclesiæ conturbationem oppressionemque exspectare poterant, preces Hojani dissimulanter habuere. Et Hojanus, ubi satis advertit per Canonicorum favorem sibi aditum non patere, rursum ad veteres artes conversus, Monasteriensium civium gratiam sollicitare cœpit; eoque negotium deduxit, ut duo, qui in urbe remanserant, Hojanæ factionis Canonici, Alexander ab Oher, & Henricus Keppelius decretorum doctor, idemque judex Ecclesiasticus, festo D. Cæciliæ Ericum Hojani fratrem Episcopum palam renunciarent.

Ericus a 2 Canonicis renunciatur Episcopus, cui plures urbes juramentum fidei dicunt.

Vana & insana electio, a duobus Canonicis facta, quorum alter ne sacris quidem ordinibus initiatus, alter quidem sacerdos, sed eligendi potestate orbatus, quod uterque Pontificis sententia proscriptus. Interim Ericus in urbem vocatus, & altari impositus, cui cives Monasterienses magno plausu juramentum fidei dixere. Idem Coesfeldienses, Warendorpienses, Dulmanienses, aliorumque Oppidorum cives fecere; tanquam penes urbes & Oppida esset Episcopum confirmare, ad quorum auspicia cæteri ordines se converterent. Quo comperto, Decanus Langius electionem Episcopi maturandam censuit; convocatisque Canonicis Ahusium, post festum Conceptionis Virginis, una omnium consensione Conradus Diepholdius, Præpositus Osnabrugensis & Daventriensis Ecclesiæ deligitur Episcopus, vir cum præclare una cum Rudolpho fratre Ultrajectensi Episcopo hactenus de Ecclesia Monasteriensi meritus, quique idcirco Ottenstenium & Schoppingam pignore tenebat; tum postea ob egregias virtutes etiam Osnabrugensis Episcopus creatus. Verum cum tardius Romam mitterentur Legati, Pontifex Joannem Bavariæ Ducem, Præpositum Wormatiensem, qui Romæ sublimioribus studiis excultus Romanis se apprime carum fecerat, Monasteriensem Episcopum dixit; sicuti ad ejusmodi dissidia componenda Pontifices tertium sæpius imponere consultum habuere. Quanquam hac dispositione Pontificis haud leviter offensus Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, qui indigne ferebat rejici Conradum Diepholdium communi ritu electum.

A cæteris vero Canonicis deligitur Conradus de Diepholt.

At a Pontifice Episcopus mittitur Joannes Bavariæ Dux, Præpositus Wormatiensis.

Interea Hojanus Comes extrema sollicitudine concussus, ne post tot machinamenta omni spe excideret. Et quo nunc se verteret? homo nimirum callidus, ut causam Erici fratris potentius quam ante populi Monasteriensis favore ageret, primum Comes in numerum civium adscribi petiit; quod cum magno omnium plausu obtinuisset, mox in tribum fabrorum recipitur, deinde in senatum cooptatus, ex eoque supremum Magistratum affectando, Consul Monasteriensis factus; at quantum his honorum gradibus subvectus, tantum vilescere cœpit apud nobilitatem,

Joannis Hojani Machinamenta pro retinendo dominatu urbis & Diœcesis Monast.

tem, & sperni a Canonicis. Adferuntur interim Roma literæ ad Collegium & ordines, quibus Joannes Dux Bavariæ a Pontifice Episcopus renunciatur. Eo nuncio tanquam fatali telo perculsus Hojanus, ad Philippum Burgundiæ Ducem, qui tum ad Daventriensem urbem subigendam castra explicaverat, se confert, & patrocinium causæ suæ vehementer sollicitat. Verum a Duce rejectus, dum Groningam versus iter repetit, interceptus, Groningam captivus abducitur, & in carcerem detruditur, ad grande lytrum exsolvendum. At callidus Ulysses, corruptis carceris custodibus, elabitur; cumque excubitores postea, quorum conniventia eruperat, promissam pecuniam poscerent, respondit se ea fide illis solvere, qua demissus esset. His tamen non ita dejectus Hojanus, quin brevi Monasterium repeteret, extremaque etiam altero ab hinc anno civium studiis adversus Pontificem, & Joannem a Pontifice dictum Episcopum pertentaret.

Heida in David.

Nihil jam commune amplius erat Theodorico Archiepiscopo Administratori nostro cum his turbis, postquam Walramus frater, pro quo bellum hoc susceperat, sublatus. Is vero quia tam Susatensi quam Monasteriensi bello infelix, magnum æs alienum per Coloniensem & Paderbornensem dioecesin contraxerat, castrum Driborg pignori opposuit Stephano Malsbergio, Canonico Paderbornensis Ecclesiæ. Toto hoc bello nihil vel in civilibus, vel in sacris rebus ab hoc Administratore actum reperio; tanquam extra omnem Episcopi curam dioecesis seposita jacuerit. Interim quia multis deprædationibus vexabatur, Capitulum, nobilitas, & civitates, pridie D. Magdalenæ conventum indixere, quo commune fœdus adversus prædones sancitum, armisque ordinum dioecesis repurgata defensaque fuit. Hæc nimirum rerum neglectio, hæc damna malaque per absentiam Administratoris Episcopi consecuta; magnaque ambientium cæcitas, plures Episcopatus affectare, qui ne unius quidem oneri ferendo pares sunt.

Theodoricus Castrum Driborg. Stephano Malsbergio oppignorat.

Annus Christi 1457.

Callisti III. Pont. 3. Friderici III. Cæs. 18. Theodorici Admin. Pad. 42.

Scriptores Boii. Gvvilimanus. Albritius Reusnerus aliique.

Joannes Bavarus certis conditionibus admittitur & in Dioecesin Monast. introducitur.

Lætior per hæc Westphaliæ annus consequitur ingressu Joannis Bavariæ Ducis in Monasteriensem dioecesin, quem Calixtus Pontifex Monasteriensibus Episcopum dederat. Natus is erat patre Stephano Duce Bavariæ, avumque habebat Rupertum Imperatorem, a prima ætate cum duobus fratribus in clerum cooptatus; quorum alter Robertus Argentinensis Episcopus, alter Stephanus Coloniensis Ecclesiæ Præpositus, interque hos Joannes primum Trevirensis Ecclesiæ Canonicus & Wormatiensis Præpositus, singulare semper pietatis, doctrinæ & sapientiæ specimen dederat. Qua virtutum commendatione Pontifex Joannem Monasteriensi Ecclesiæ præfecit. Atque is postquam Coloniam accessisset, Pontificis literas præmisit ad Capitulum & ordines, additis simul suis, quibus significabat, se non alio consilio Episcopatum admisisse, quam ut bono Ecclesiæ pacique publicæ consuleret. Ad has literas multum perculsi Canonici Cathedralis Ecclesiæ, quod jam Conradum Diepholdium delegissent Episcopum qui cum Decano & Canonicis Ahusii versabatur, ægreque se ab illo Canonici avelli paterentur. Haud levior in urbe Monasteriensi conturbatio, aliis Bavarum a Pontifice datum Episcopum acceptantibus, & cum eo finem belli exoptantibus: aliis Comiti Hojano adhuc constanter adhærentibus; quod is in urbem reversus, nunc Monasterii, nunc Coesfeldiæ civium animos concitaret, id unum sollicite agendo, ne Bavarus in illam urbem reciperetur. Eædem in cæteris Oppidis factiones agitabantur. Et jam omnia in priores turbas reditura timebantur; cum Dux Clivensis, Bavarorum Ducum rogatu, Craneburgi publicum conventum indicit; ad quem ordines Monasterienses evocati per Legatos se stitere. Eo in congressu de pace, & Joanne Episcopo recipiendo tractatum, conventumque in has conditiones; ut Hojano Comite 1100, Erico fratri quotannis 1600 floreni penderentur; alterique tantisper Sassenberga, alteri

Bevergerna arx pignoris loco cederet. Quæ licet Canonicis non probarentur, ne tamen Pontificem, Ducem Clivensem, & Bavariæ Duces offenderent, permisere. Itaque misso obviam diœcesis Mareschallo Gerhardo Morien, auctoritate Clivensis introducitur; receptusque est primum Halterenæ, Ludingusii, Alenæ, Bechemii: Coesfeldiam ubi perventum, occluduntur portæ ab Hojanæ factionis civibus; quam injuriam magna constantia dissimulando, Monasterium perrexit. Nec in eam urbem prius admissus est, quam in Oppido Sendenhorstio alio conventu instituto; sponderent se omnia pacta Hojanis servaturos; tum inspectis Calixti Pontificis literis, pridie D. Martini urbem intrare permissus Episcopus, quem medium complexi Stephanus frater, & Dux Clivensis, cum magno procerum comitatu introduxerunt. Simul urbs omnis sacris restituta. Postridie clerus & Nobilitas, Consules, Senatores & Tribuni plebis juramentum fidei dixere. Subinde ad Cathedrale templum deductus, aræque principi impositus, post hymnum Ambrosianum decantatum, incredibili omnium gaudio & gratulatione Episcopus salutatur. Prona exinde cætera Oppida ad fidem & obedientiam accessere. Magnum ad hanc commutationem animorum momentum attulit Joannes Brugmannus Ordinis S. Francisci de observantia sacerdos, celebris ea tempestate concionator per Hollandiam & Frisiam. Is postquam Monasterium accessit, non destitit libere ferventerque pro concione exprobrare populo fœdam rebellionem, & sacrilega facinora, quibus hæreticum in modum Ecclesiam conturbarat. Et Joannes Bavarus postquam in congressus & colloquia Monasteriensium venit, mirum qua humanitate & virtutum aspectu summorum infimorumque animos sibi devinxerit. Quo facto, ut cives Monasterienses pridie D. Catharinæ, facto in curiam impetu, Hojanum Comitem sibi dedi postularint; ac nisi sigilla redderet, ac omni se potestate abdicaret, carceres & supplicia minitarentur. Et jam cellam curiæ, in quam ipse tot insontes ante cives recluserat, aperuerant; nihilque propius erat, quam ut vi abreptum in vincula conjicerent. Quæ ubi in caput suum procudi didicit Hojanus, altero mox die clanculum, uno tantum famulo comitante, inde profugus Sassenbergam abiit. Sed cum nec illic tutus esset, ex diœcesi omnibus invisus ac detestabilis profugit. Ita vero turbulentam cruentamque belli scenam, quam in octavum annum egerat, turpi fuga atque exitu clausit, nunquam inde in diœcesin regressus. Ericus frater in Embslandiam procul quoque a conspectu Monasteriensium discessit alteroque mox anno extinctus est. Vixit autem ipse Hojanus Comes ad annum 1466 superstes, falliturque Reusnerus, qui anno 1455 obiisse, & familiam per Jodocum filium, & nepotem propagasse scribit, dum in nepotis filiis nostra memoria, postquam hæresin admisit, extingueretur. Vixitque per id tempus Otto Comes Hojanus, qui cum Jodoco Hojano Comite litem inter Lippiensem & Teclenburgicum Comitem, teste Ertwino, composuit. Turbamento hoc totius Westphaliæ submoto, pacis serenitas Monasteriensibus rediit; ut vel Hojani exemplo constaret, quantum in uno inquieto capite positum sit ad Rempublicam & universam provinciam evertendam; nihilque plebe inconstantius esse, & ad rebellionem pronius, modo ducem habeat, iis præsertim in urbibus, in quibus Ecclesiasticorum opes egenorum perstringunt oculos. Et tempora erant, quibus Christi patrimonium conspiciebatur a clero converti in luxum & nutrimenta vitiorum. Quantum ex his Cleri vilescebat auctoritas, tantum populi accendebatur rebellandi licentia.

Hojano Comite submoto, pax Monasteriensibus redit.

Sed longe periculosius hoc anno dissidium agitabatur inter Calixtum Pontificem, & Electores Imperii, Theodoricum Moguntinum, Theodoricum Coloniensem, & Joannem Trevirensem Archiepiscopos; hi enim multis querelis & calumniis concitabant Imperatoris & aliorum Principum animos adversus Pontificem & Apostolicam Sedem, quarum capita fuere: decreta concilii Constantiensis & Basileensis a Romanis infringi, Canonicas Episcoporum electiones rejici, obtrudique, qui vel favore Principum, vel auro Romæ prævalerent: Annates, ut vocant, quæ a Bonifacio IX, vel a Joanne XXII repertæ, quibusque dimidium an-

Raynald. in hist. Eccles. Naucler. in Chron. Brovver. lib. 19. annal.

Dissidium inter Electores Imperii & Pontificem

nui census in Apostolicum Fiscum referre jubeantur, quotquot Episcopatum adire vellent, importune exposci. Demum, in quo summa accusationis versabatur, per indulgentias, decimasque Sacerdotum exhauriri Germaniam, immensasque pecuniæ summas, quæ quotannis colligerentur, averti in quæstum & avaritiam Romanorum. Quæ res tantis Germanorum odiis versabatur, ut in apertum schisma Pontifex vereretur erupturam. Sed quam inique hæc obtrectarentur, satis exponit, diluitque Calixtus in diplomate ad Fridericum Imperatorem, & Æneas Sylvius Cardinalis epistola ad Mejerum Archiepiscopi Moguntini Cancellarium: tum præterea ipse Pontifex literis ad Moguntinum, Trevirensem, & Coloniensem Archiepiscopos; tantumque abesse contendit Pontifex, ne pecuniam Germanorum pro bello Turcico collectam alio averti pateretur, ut ærarium etiam Apostolicæ Sedis exhauserit, & sanguinem etiam fundere ad sistendum Turcarum impetum paratus sit, uti integerrimum Pontificem mirifice dilaudat D. Antoninus, Æneas Sylvius, cæterique eorum temporum Scriptores, qui torpentibus christianis Principibus solus prope rem christianam adversus Turcas sustinuerit. Quippe cum per id tempus Mahometes Turcarum Imperator cum ducentis millibus armatorum in Ungariam erumperet, Pontifex misso in Ungariam Legato cum Joanne Capistrano, admirandæ sanctitatis viro, copiisque cruce signatis, Joannem Huniadem ad arma incitavit. Felix is belli successus fuit. Quippe Capistrani ductu hortatuque, & Huniadis fortitudine, Turcæ anno superiori ad Belgradum memorabili illa Christianorum victoria obtriti sunt, cæsis supra xx millibus Turcarum: nec multo post Huniades & Capistranus magno Christianorum luctu subtracti e vita. Hoc deinde anno, Pontifex, postquam missis ad omnes Europæ Reges & Germaniæ Principes Legatis nihil opis adversus Turcas impetrasset, classem suo ære instruxit; qua demo Turcæ ad Rhodum profligati; Cyprus, aliæque Ægei maris insulæ Christianis servatæ. Olim tot exercitus Germanorum per mare transportati in Palæstinam; modo ne e vicino & continenti regno Ungariæ animus fuit depellere barbarum nec milite, nec pecunia submissa; cum de hac ipsa pecunia, quæ a paucis ultro, & sat exigua collata fuit, & ab Herbipolensi etiam Episcopo magnam partem per spolium erepta, questi Electores, exhauriri Germaniam; omnisque obtrectatio in Pontificem, in præcones indulgentiarum, & quæstores Pontificios, subsidia belli sacri conquirentes, inique versa: adeo tum etiam posterioribus, ac deteriori sæculo præludium fuit vanis & iniquis querimoniis; e quibus Lutherus postea argumentum plausumque populi arripuit, conturbandi Germaniam & religionem. Luxus Principum, ambitio regnandi, cupiditas ampliandi familias, intestina bella, & quæ ejusmodi corrupti sæculi vitia primum aut corrigenda, aut intermittenda erant; his enim barbarus victor tot exinde provincias, & florentissima regna post expugnatam Constantinopolim Christianis in conspectu eripuit.

Pontificis cura pro Christiana religione conservanda.

Annus Christi 1458.

Pii II. Pont. 1. Friderici III. Cæsar. 19. Theodorici Administ. Pad. 43.

Raynald. in Ann. Eccles. Platin. in vita Pont. Antonin. p. 3 Nauclerus.

Moritur Calixtus Pont. succedit Æneas Sylvius Pius II dictus.

Anno dehinc proximo Calixtus Pontifex, ætate & curis confectus, excessit octavo Idus Augusti; quo die festum Transfigurationis instituerat, gesto per tres annos & quatuor menses Pontificatu. Vir integerrimæ mundissimæque vitæ, quem Æneas Sylvius Cardinalis, aliique Scriptores magnis laudibus extulere. Successor datus ipse Æneas Sylvius, nobili Picolomineorum genere ortus, qui e Secretario & Oratore Friderici Imperatoris Senensis Episcopus creatus: vir jam ante omni scientia rerum humanarum divinarumque, scriptis libris, legationibus, prudentia & vitæ integritate clarus. Nomen Pii II. Pontificis sumpsit. Cui sub exordia Pontificatus nihil quoque sollicitius fuit, quam christianos Principes ad sacrum bellum adversus juratum christiani nominis hostem Calixti instituto impellere. At

Trithem. in Chron. Spanheim. Spangeb. in Chron. Histor. Bois. Langius.

hujus

hujus Pontificis conatus multum turbati sunt funesto Ladislai Bohemiæ & Ungariæ Regis obitu, Germanorumque Principum discordiis; quos inter Ludovicus Dux Bavariæ, cognomento Dives, collecto ingenti Bavarorum, Bohemorum & Australium populorum exercitu, bellum intulit Alberto Brandeburgensi Marchioni.

Joannes Bavarus Ep. Ecclesiam & dioecesin Monast. ad pristinum statum reducit.

Consopito bello Monasteriensi, quietior Westphalia. Et Joannes Bavarus Monasteriensis Episcopus, postquam omnium ordinum concordia receptus erat, nihil ille quoque impensius habuit, quam ut Decanum & Canonicos Cathedralis Ecclesiæ cum urbe Monasteriensi reconciliaret; factaque transactione, Canonici omnes in urbem regressi sunt. Tum publicus sacrorum cultus in Basilicam reductus: qui proscripti ab Hojano erant cives, revocati, omniumque offensionum & damnorum oblivio sancita. Inde ipse Episcopus in pervigilio D. Thomæ solemni inaugurationis ritu ab Ordinibus in urbem introductus. Mox e Metropoli sua Coesfeldiam, & per omnia dioecesis Oppida castraque circumductus, ad juramentum fidei possessionemque adeundam. Læti promptique omnes; nec aliter quam qui dono supremo datus erat, Episcopus ubique exceptus. Ita vero ille uno accessu disjecit bellum, quod Theodoricus Archiepiscopus pro Walramo fratre per septennium gesserat. Quo constaret, multo sæpe felicius prudentia ac moderatione, quam insano armorum impetu, turbatas mentes ad quietem componi. Tot artibus ac turbis se Archiepiscopus in Paderbornensem Episcopatum ingresserat, & tot Episcopatus in Henricum fratrem cumularat, ad ampliandam potentiam; quibus tamen nihil aliud ad extremum consecutus, quam vicinorum Principum odia, ex bellis conserta, in perniciem suæ dioecesis & totius Westphaliæ.

Ac Bavarus postquam pro optimi Principis munere dioecesin Monasteriensem in pristinum statum reposuerat, mox ea etiam, quæ Episcopi sunt, & a se desiderabantur, inter primas curas habuit. Nondum ille ullo majorum Ordinum gradu insignitus erat. Igitur sub initium Quadragesimæ Subdiaconus, medio tempore Diaconus, pridie Paschatis Sacerdos consecratus; jucundumque fuit populo & plenum pietatis exemplum, spectare tam illustri Ducum genere virum medium inter cæteros clericos initiandos, modestumque præ reliquis procumbere, & Episcopi manu consecrari. Ipso mox Paschatis die apud Canonicos ad fontem Salientem primum Deo sacrificium obtulit, raro exinde publicis negotiis se impediri passus, quin ter, quaterve per hebdomadem sacram hostiam Deo litaret. Quo conspecto religionis & pietatis exemplo populis plus venerationis impressit ad obedientiam & amorem, quam per omnem Principis splendorem armorumve potentiam. Hinc cætera etiam prospera fuere. Nam Reinam numerato ære extraxit ex manibus Benthemensis Comitis: Ahusiam, Ottenstenium, Scoppingam, oppignorata Oppida, redemit a Conrado Diepholdio; brevique præfecturas, castra & Oppida, per tot dominos & possessores distracta, dioecesi restituit, pace ac domestica parsimonia multo ditior feliciorque, quam alii bellis & armatorum Principum foederibus.

Fit Sacerdos & primum apud Monasterienses sacrum legit.

Annus Christi 1459.

Pii II. Pont. 2. Friderici III. Cæsar. 20. Theodorici Admin. Pad. 44.

Raynald. in hist. Eccles. Trithem. in in Chron. Nauclerus Gen. 49. Spangeberg. in Chron. Langius in Chron.

Pontifex per hæc Mantuæ anno postero publicum conventum indixit; ad quem cum ipse profectus, tum omnes Imperii ordines & Regum Legatos invitavit, ad suscipiendam expeditionem in Turcas: Ungariam interim fortissime propugnante Matthia Corvino Huniadis filio, quem Ungari, rejecto Friderico Cæsare, Regem sibi delegerant; Corvinus quippe & Scanderbegus, Epirotarum Princeps, per id tempus duo fulmina belli Turcici. Infelicior Bohemia, quæ Georgium Bodiebachium Hussiticæ sectæ hominem sortita est Regem, ab eoque Hussiticæ hæresis secta afflata post Saxoniæ. Cæsar interim, cui hoc anno, 22. Martii Maximilianus filius est natus, Norimbergæ

Pontifex & Cæsar laborant pro suppetiis contra Turcas impetrandis, & bellis in Germania sopiendis. *Naucler.*

Ursberg. Paralip. Trithem. in Chron. Serrar. l. 5. Mogunt. Raynaldus in histor. Ecclesiast.

Principum comitia habuit. In his primo actum de proximis auxiliis adversus Turcas; tum de bello, quod inter Ludovicum Bavariæ Ducem & Albertum Marchionem Brandeburgicum ardebat, sopiendo. At frustra laboratum in his Principibus ad concordiam reducendis; Bavaro, licet ob tabulas Cæsareas publice discerptas læsæ majestatis damnatus esset, bellum pertinaciter prosequente, quod alternis provinciarum vastationibus inter Bavarum & Brandeburgicum fœde continuatum. Accessere novi bellorum motus ad Rhenum ex obitu Theodorici Erbachii Moguntini Archiepiscopi, Metropolitani nostri: quo pridie Nonas Maji extincto, Canonici Cathedrales e suo Collegio sublegere 20 Julii Dietherum Isenburgicum Comitem; quem quia Pontifex, ut post referetur, exauctoravit, subrogato Adolpho Nassoviæ Comite, multis inde Principum factionibus decertatum; visumque est bellum, quod Westphaliam hactenus exagitarat, demigrasse ad superiores Rheni provincias.

Joannes Bavarus Consecratur Ep. Monast.

Inde inter Westphalos, bello Susatensi & Monasteriensi exhaustos fessosque, res pacatior. Opportune id accidit Joanni Bavaro Monasteriensi Antistiti, ad disciplinam Cleri, & res sacras, per bellum turbatas, in pristinum statum reponendi. Ad quod munus majori auctoritate explendum cum superiori anno sacerdos initiatus esset, voluit una tum & hoc anno Episcopus consecrari, evocatis ad id sacrum opus tribus Episcopis Monasterium, quos eodem, quo ipse Joannis nomine sortitus & a quibus festo D. Catharinæ solemni ritu consecratus est. Ex tam sublimi sanctoque gradu honoris nihil quoque hoc anno Joannes impensius habuit, quam collapsos Cleri & religiosorum mores corrigere: synodum convocare: urbis & diœcesis Parochias, Canonicorum Collegia, Monachorum & Monialium Cœnobia perlustrare, & severis legibus ad pristinum vitæ institutum revocare. Celebre erat apud Monasterienses Virginum Canonicarum Collegium Transaquense, ab Hermanno Episcopo conditum, hæ quia cæteris licentius vivebant, multaque sibi liberius, obtentu nobilitatis, & prisco vivendi genere, permissa vendicabant, ad communem mensam intraque claustrum restrictæ sunt; atque ut alii etiam referunt, Joannes primum ex Canonicarum Virginum instituto ad D. Benedicti familiam traduxit; opportunitate ad id data ex morte Abbatissæ, in cujus locum cum Virgines Werthinensis Comitis filiam deligerent, ipse Colonia antistitem evocavit Richmodam Horstiam, cujus opera ad arctioris vitæ formam redactæ sunt. Sæpe quidem Virgines ad pristinam Canonicarum Virginum libertatem aspiravere, avocato cumprimis Joanne ad Magdenburgensem Archiepiscopatum; Verum successor Henricus Schwartzenbergius, id quod Joannes sanxerat, ratum perpetuumque esse voluit. Hunc in modum Bavarus Episcopus convulsam & prope perditam diœcesin non modo sacrorum flori, sed & redemptis castris, ac recuperatis præfecturis, dissolutis debitis, pristino splendori summis infimisque gratus restituit; patuitque efficacius populum religione, & conspectu virtutum, quam terrore armorum gubernari ab Episcopis.

Canonicarum apud Monasterienses Virginum Cœnobium Transaquense ad pristinum vigorem & D. Benedicti institutum traducitur.

Annus Christi 1460.

Pii II. Pont. 3. Friderici III. Cæsar. 21. Theodorici Admin. Pad. 45.

Raynald. in histor. Eccles. Platin. in Paneg. Bessarion. Gobelin. l. 4.

Pontifex bellum adversus Turcas edicit & promovet.

Sexagesimus dehinc sæculi annus accesserat, quo Pius II. Pontifex ex decreto Cardinalium & Oratorum, qui Mantuæ convenerant, bellum sacrum adversus Turcas edixit, missis in hanc rem ad omnes Europæ Reges Legatis; quos inter Cardinalis Bessarion ad Germanos pervenit, promissa equitum & peditum auxilia sollicitatum. Ac Pontifex, ut Christianorum animos excitaret, amplissimas noxarum indulgentias delargitus est; ipseque & Cardinales non modo decimas sacrorum, sed aliorum bonorum ultro obtulere in bellum. Id cum per Italiam fieret, Pontifex etiam decimas sacrorum bonorum per Germaniam imperavit, id quod acerbissimis animis exceptum a multis. Repetitæ enim priorum annorum querelæ de indulgentiarum quæstu, de auro argentoque ex Germania exportato, nec in bellum Turcicum converso, de

pecu-

pecunia per decimas a sacerdotibus expressa, ad Pontificis ærarium explendum, & quæ hujusmodi erant. Auctor hujus concitationis inter Episcopos Dietericus Moguntinus Archiepiscopus, recens in Cathedram provectus. Celebrati quidem primum Norimbergæ, deinde Wormatiæ Episcoporum & Principum conventus: verum ob has inanes querimonias, & dissidia Germanorum Principum, armis etiam inter se confligentium, nihil Bessarion Apostolicæ Sedis Legatus, quantumvis Viennam ad Cæsarem profectus, impetravit; non sine summo Pontificis dedecore & contestatione, ad quem hoc anno trium Patriarcharum Orientalium, Alexandrini, Antiocheni & Hierosolymitani Legatio accesserat, obnixe liberationem a jugo Turcarum flagitantium, ultroque se ad omnem cum latina Ecclesia concordiam offerentium.

Inauguratio Archiep. Trevirensis

Magna interim inaugurationis celebritate ac pompa Joannes Trevirensis Archiepiscopus, Marchio Badensis, in urbem Trevirensem introductus est a Theodorico Coloniensi Archiepiscopo, Administratore nostro, Friderico Palatino Rheni, ac tribus Germanis fratribus Archiepiscopi, multisque comitibus & proceribus Rheni. Omnisque, quæ hactenus Ecclesiam illam turbarat, controversia inter Magistratum & cives composita est.

Ertvvin. in Chron. Werner. Releving. Wittius Auctor. inter illustr. Script. German. Kleinsorg. in Chron. Stangefol. in Westph. Pideritius in Chron. diploma Simonis Episcopi nostri. Veritas & veneratio Eucharistiæ insigni miraculo Blomberga confirmatur.

Cæterum hoc anno Deus insigni miraculo diœcesin Paderbornensem illustravit, edito ad veritatem venerationemque Eucharistiæ populo sanctius imprimendam; id cum a multis eorum temporum scriptoribus sit consignatum, tum vel testatissime a Simone Episcopo nostro in diplomate postea confirmatum est. Res ita se habet. Impia & sacrilega mulier in Oppido Blomberga, Comitatus Lippiensis, pixidem, in qua pro Catholicorum ritu quadraginta quinque consecratæ hostiæ servabantur, clam e Parochiali templo sustulit, secumque, quo furti animo incertum, deportavit; ac scelere perpetrato, tantus mox horror incessit fœminam, ut mentis inops consecratas hostias abjecerit in puteum. Indiciis vero mox quibusdam prodita, comprehensaque sacrilega a Bernardo Comite, fassa est scelus; quod & vindice simul Deo testatum fuit. Quippe sub idem tempus horrido ventorum turbine & fulminis ictibus coorta est tempestas, qua & Parochi domus conflagravit, & totius Oppidi ædes convulsæ, & fruges longe lateque circum per agros grandine obtritæ. Comes convocatis in concilium viris sapientibus, post expiatum supplicio mulieris scelus, ædem sacram aramque super puteum erigi mandavit. Ac mox super puteum visi noctu cœlestes ignes collucere, multisque prodigiis locus sacer illustrari compertus. Vulgata rerum, quæ acciderant, fama, magnus ad ædem sacram locumque hominum concursus fuit, vota & dona offerentium ex quibus permulti claudi, cœci, aut aliis morbis afflicti cœlestem opem consecuti sunt, quotquot haustam putei aquam bibere. Increscente pietate & largitione hominum, haud multo post celebre Canonicorum Regularium D. Augustini Cœnobium, cui a corpore Christi nomen dedere, adstructum est. Multis hanc rem denarrat Pideritius Lutheranus præco in Chronico suo Lippiensi, sed tot fabulis & fallaciis aspersam (qui hominum istorum mos est, omnia ad hæresis suæ errores incrustandos scribentium) ut fidem, quam adstruere debuit, historiæ propemodum deroget. Fateri quidem ille necesse habuit, multos gravibus morbis affectos istic curatos esse, quotquot ex putei aqua bibere, sed id ad naturalem vim aquæ retulit; cum tamen illa vis aquæ non nisi post projectas in eam sacras hostias unquam animadversa. Addit præterea, puteum ac locum multis nocturnis dæmonum ludibriis ac spectris infestatum; tanquam lumina facesque, quæ noctu istic visæ ad locum honorandum, non a bonis, sed maliginis Spiritibus ostensæ fuerint. Sed quam multa hujusmodi suppetunt in omni historia cœlestia signa, quibus mortales a Deo moniti, aut profanatæ per Judæos, aut alios sacrilegos homines, Eucharistiæ honorem cultumque suum reddere? & satis hunc scriptorem refellunt, falsique arguunt Bernardus Lippiensis Comes, cujus res gestas scribit; tum Simon ejus frater Episcopus Paderbornensis, a quibus locus ille, erecta super puteum æde sacra & altari, adstructoque Cœnobio, ob cœlestia, quæ istic impetrabantur,

bantur,

bantur, beneficia excultus. Quam in rem juvat ipsum Simonis Episcopi nostri diploma proferre.

Simon Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Paderbornensis, Universis & singulis præsentes literas sive præsens publicum instrumentum, inspecturis, illis præsertim, quorum interest, intererit, aut interesse, quoscunque infrascriptum tangit negotium, seu tangere poterit quomodolibet in futurum, salutem in Domino sempiternam. Ad hoc ut Monasteriorum omnium per diœcesin nostram præcipue consistentium, & inibi Deo famulantium personarum status salubriter dirigatur, servarique possit decentia honestius, favori & necessitatibus eorum competenter succuratur, nostri libenter favoris præsidium impartimur, potissime cum causæ persuadent rationabiles, & divini cultus observantia exposcit. Sane postquam pridem dilectus in Christo Prior, & conventus Monasterii iu Blombergh ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini nostræ Paderbornensis diœcesis sua nobis petitione monstrarunt, Quod licet prædictum Monasterium noviter erectum, ac eo loco, quo nuper quædam desperata & sacrilega mulier, Dei timore abjecto, sacrosanctum Dominici corporis Sacramentum in quadraginta quinque consecratis hostiis ex parochiali Ecclesia dicti Oppidi Blombergh furto sublatum, detestabiliter in puteum quendam projicere non abhorruit, in damnationem propriam, divinæ majestatis offensam, Christi quoque fidelium scandalum: Ad super tam horrendis criminis excessibus & offensa Salvatoris nostri Dei incarnati placandam iram, Illustris Bernardus Nobilis Dominus de Lippia Germanus noster carissimus, in & sub cujus ditione & dominio temporali locus est commissi delicti situs, ibidem sagacitate opera, promotione & impensis, ut honor saltem aliquis condignus donationi & reverentiæ cum hostiarum placatione per viros religiosos divinis officiis in ipso loco jugiter exsolvatur, Monasterium insigne, largitionibus etiam Christi fidelium suffragantibus & gravibus impensis sit constructum; Ipsum tamen in suis fructibus, redditibus & proventibus, qui pro magna parte in oblationibus Christi fidelium, quorum pro! caritas magis & magis indies tepescit, adeo tenues fore dinoscuntur, ut Prior & conventus Monasterii prædicti ex illis decenter sustentari, hospitalitatem tenere & observare, fabricam inceptam complere, & onera incumbentia perferre non possunt, imo nisi ipsis in provisione aliqua decenti subveniatur, dicti Monasterii desolatio, ac divini cultus in eo instituti interitus, & ab inceptis ædificiorum structuris cessatio verisimiliter sint timendæ. &c.

Quas deinde donationes fecerint Episcopus & Bernardus Comes, multis recensent hæ tabulæ, Datæ anno Domini millesimo, quadringentesimo, nonagesimo sexto. Alia hujusmodi diplomata indicat Pideritius extare in tabulario Comitum Lippiensium, quæ si produxisset in medium, multo hæc res testatior illustriorque prodiret.

Annus Christi 1461.

Pii II. Pont. 4. Friderici III. Imp. 22. Theodorici Admin. Pad. 46.

Naucler. gen. 49. Raynald. in histor. Eccles. Trithem. in Chron. Brevver. lib. 19. antiq. Trevir.

Turbatur Ecclesia Moguntina ob duos præsules, alterum electum, alterum a Pontifice nominatum.

Turbida per hæc in alterum annum Germania bello, quod inter Ludovicum Bavariæ Ducem & Albertum Brandeburgicum extrahebatur. Huic accessit alterum bellum inter duos Moguntinos præsules. Elegerant Canonici ab obitu Theodorici Diethericum Isenburgicum Comitem; quo abjecto, Pontifex Adolphum Nassovium, paribus fere suffragiis lectum, nominavit Moguntinum Archiepiscopum. Multa crimina data Isenburgico apud Pontificem: corrupisse auro eligentium suffragia, palam decimas a Pontifice pro bello Turcico indictas oppugnasse, damnasseque pecuniam ultro ex concessis indulgentiis oblatam colligi, exportarique ex Germania, cujus & ipse partem ad se trahere machinatus sit; in hanc rem publicos Principum conventus primum Francofurti, deinde Moguntiæ sine Cæsaris auctoritate convocasse, in iisque per absentiam Cæsaris concitasse Episcopos & Principes adversus Apostolicam sedem, ipsosque Pontificis Legatos injuriose tractasse,

atque

atque postquam de his corrigendis monitus fuerat, appellasse ad Concilium; quod nec erat, nec ab alio quam a Pontifice convocari poterat. Et quæ hujusmodi in literis Pontificis XII Calend. Septembris ad Germaniæ Principes datis percensentur.

Scripsit præterea hoc anno Pontifex ad Trevirensem, cæterosque Germaniæ Episcopos ac Principes, obtestatus, ne se pravo Moguntini exemplo adversus Apostolicam sedem commoveri paterentur. Scripsit quoque binas literas Pontifex ad Theodoricum Coloniensem Archiepiscopum, quarum alteris causas exponit, ob quas Sigismundum Austriæ Ducem e piorum cœtu ejecerit; Alteris per Theodoricum patrocinium apud Cæsarem rogat, uti velit Francisco Ducatum Mediolanensem hæreditarium confirmare. Literæ hæ Pontificis plenæ sunt omnis humanitatis, mutuæ benevolentiæ ac laudis; virumque appellat, cujus maxima sit auctoritas in Imperio & sinceritas, ut nihil Theodorico cum Moguntino conspirationis commune fuisse reputari possit.

Schisma Moguntinense in apertum bellum erumpit.

Interim magnis animorum motibus bellum inter Diethericum Isenburgicum & Adolphum Nassovium Metropolitanos nostros agitabatur. Isenburgici partes suscepit Fridericus Palatinus Rheni & Ludovicus Bavariæ Dux cognomento Dives, Pontifici jam ante non minus, quam Cæsari infestus. Contra pro Nassovio arma suscepere Joannes Trevirensis Archiepiscopus, Ludovicus Bavariæ Dux cognomento Niger, Carolus Marchio Badensis, Joannes Metensis Episcopus, Udalricus Comes Wirtenbergicus, aliique Comites ac proceres. Inflammatis partium animis, copiæ utrimque in campum productæ, quibus tamen præter deprædationes provinciarum nihil magnopere præliari laude dignum est actum. Neque cum hoc bello, quod sequenti anno multo acerbius productum, quicquam sociale fuit Theodorico Archiepiscopo, quem bellum Susatense & Monasteriense exhauserat, & gravis senii ætas fessum fecerat. Viderique poterat Martis furor e Westphalia in superiorem Germaniam demigrasse.

Chron. Tremon. Teschem. Stangefol.

Obitus Gerhardi Marchiæ Comitis sine hærede defuncti.

Moritur per hæc pridie Idus Septembris Gerhardus Marchiæ Comes, patruus Joannis Cliviæ Ducis, octavo & sexagesimo ætatis anno, post administratam Marchiam annis fere 50. vir per omnem vitam his turbis Westphaliæ Theodorico Archiepiscopo consilio manuque conjunctissimus. Corpus Hammonam delatum, illatumque honorifico sepulchro apud Franciscanos Monachos strictioris Observantiæ, quibus ille primum in Westphaliam evocatis eo in Oppido anno 1412 templum & Cœnobium exstruxerat. Nulla ab illo legitima proles relicta eoque Marchia tota rediit ad Cliviæ Duces; præter Cæsaris insulam, quam Gerhardus Comes Theodorico Archiepiscopo, ut supra a nobis relatum est, vendiderat. Retenta inde Cæsaris insula cum telonio ab Ecclesia Coloniensi, haud levi inter cætera compensatione amissi Susati.

Annus Christi 1462.

Pii II. Pont 5. Friderici III. Cæsar. 23. Theodorici Administ. Pad. 47.

Raynald. in hist. Eccl. Trithem. in Chron. Spanheim.

Cæsar a fratre & Viennensibus oppugnatur.

Proximo dehinc anno nihil remisere Germanorum Principum armatæ discordiæ. Sollicitabat Pius II. integerrimus Pontifex auxilia adversus Mahometem Turcarum Imperatorem, qui subacta Rosna & Walachia Ungariæ regno cum formidabili exercitu imminebat. Verum Fridericus Cæsar, in quo summa præsidii spes erat, Viennæ a rebellibus urbis civibus, adjuvante eos Alberto Duce Austriæ ac Cæsaris fratre, obsessus, in arce sua tormentis & omni bellico furore oppugnabatur. Ac postquam frustra Germanorum Principum opem sollicitasset, Georgium Podiebrachium Bohemorum Regem, Hussiticæ sectæ hominem, implorare necesse habuit; a quo tandem soluta obsidione liberatus est. Id quod haud leve probrum fuit Germanicæ nationis, Cæsarem suum in his angustiis destituisse. Eo jam Imperialis majestas reciderat, postquam inermes Cæsares fecere Principes; neque ultra Cæsarum

ſarum poteſtas ſe porrigeret, quam aut Principes vellent, aut armis hæreditariarum provinciarum valerent.

Gerbardus de Roo. l. 7. Chron. Auguſtan. Annales Suevia. Annal. Boica p. 2. lib. 9. Bavari victoria de Brandeburgico.

Interim ipſi Principes inter ſe digladiabantur, bellumque inter Albertum Brandeburgicum & Ludovicum Bavariæ Ducem, ut cœptum diximus, ingentibus partium armis trahebatur. Et Brandeburgicus turbinis inſtar Boicam ingreſſus, omnia terrore compleverat; cui Bavarus occurrit, & memorabili ad Giengam prælio Achillem illum Germanorum fudit. Ductæque in templum tres hoſtium aquilæ, quarum prima Cæſarea biceps erat, Brandeburgica Coccinea, tertia triginta duarum urbium Imperialium. Adeo Principes Cæſaris ſigna & potentiam ferebant in armis, quam pro ipſo Cæſare detrectabant exſerere.

Nauclerus gener. 49. Trithem. in Chron. Spanhei. Serrar. in Mogunt. Palatini pugna, & Victoria de Naſſovio.

Nec minus atrox bellum trahebatur inter Moguntinos præſules, id quidem Philippus Dux Burgundiæ delectus arbiter componere aggreſſus; ſed cum lentius pacis tractatio procederet, quam Naſſovius ferre poſſet, conſilio fœderatorum, quorum copiis adjutus erat, populabundus in Friderici Palatini Heidelbergenſis provinciam irrumpit; quod hic ab Iſenburgico æmulo ſuo Stratam Montenſem pro impenſis belli acceperat, multumque hactenus preſſerat Naſſovium. Sed nec ſegnior Palatinus, cui ſe Iſenburgicus conjunxerat, Naſſovium undique cinctum in arctam pugnandi neceſſitatem compulit. Conſertoque tumultuario prælio, profligatus Naſſovius, captus Metenſis Epiſcopus, Carolus Marchio Badenſis, & Udalricus Wirtenbergicus Comes. Inter cæſos occubuere Comes Helfenſtenius & Salmenſis. Hanc cladem quæ menſe Julio accepta, ultus eſt Naſſovius menſe Octobri, intercepta aſtu militari Moguntia. Quippe admotis noctu ſcalis, penetratum in urbem, reſeratæ portæ, introductus miles, pugnatumque inter cives & Naſſovianos ab ortu diei in veſperam, ad ultimum poſt quadringentorum civium ſtragem urbe potitus Naſſovius. Iſenburgicus ubi hoſtem noctu urbem intraſſe didicit, per mœnia ſe dejecit, tractoque in fugam Comite Catzenelenburgico, piſcatoria ſcapha exceptus Rhenum trajecit. Urbs victori militi

Naſſovius Moguntiam intercipit & vaſtat.

in prædam data, & fœdum in modum tractata exhauſtaque. Qua vaſtatione officinæ librariæ disjectæ, & artis iſtius typographicæ, quæ Moguntiæ primum domicilium fixerat, exquiſiti magiſtri Coloniam, & in alias urbes diſperſi migravere. Urbe in poteſtatem redacta, mutuis deprædationibus & cladibus lacerata diœceſis. Anno demum conſequenti Erfurdiæ in conventu Principum per Apoſtolicæ Sedis Legatum & Rupertum Colonienſem Archiepiſcopum, Theodorici Succeſſorem, in certas pacis leges conventum, quibus Naſſovius ſecundum Pontificis ſententiam Moguntinus Archiepiſcopus aſſertus; Iſenburgico vero Loenſtenium cum duobus caſtris ad vitæ uſum permiſſum. Hic finis moleſti illius belli.

Et jam Weſtphalia tot bellis agitata quieſcebat. Mota quidem inter Arnoldum Geldriæ Ducem, & Joannem Bavarum Monaſterienſem Epiſcopum diſcordia, tum ob controverſos utriusque limites, tum ob Vincentium Comitem Mörſanum, Joannis Bavari affinem, quem Geldrus infeſtabat; ſed ea lis ne ad arma veniret, intervenit Gisbertus Brunchorſtianus dynaſta, Batenburgi & Anholti dominus, miſſisque Zutphaniam utriusque partis Oratoribus, opportune compoſuit.

Fraternitas B. Virginis in Cœnobio Flechtorpienſi a Theodorico Ep priſtino vigori reſtituitur.

Neque domeſtica noſtra hoc anno aliud ſuppeditant, quam pacis & pietatis exculta ſtudia. Celebris erat apud Ciſtertienſis ordinis viros in Cœnobio Flechtorpienſi diœceſis noſtræ Fraternitas olim inſtituta, cui Originem dederat imago B. Virginis multis cœleſtibus beneficiis & miraculis clara; ideoque non ſolum magno hominum affluxu, ſed ſodalitio vicinorum celebrabatur; ea pietas quia oblanguere cœperat, Hermannus ejus loci Abbas ſcriptis ad Theodoricum Epiſcopum noſtrum literis publica auctoritate inſtaurari petiit. Dilaudabat id ſtudium Abbatis Theodoricus Adminiſtrator Epiſcopus noſter, tabulisque in hanc rem confectis, & Coloniæ feſto D. Martini die conſignatis, Fraternitatem ſub patrocinio B. Virginis priſtino flori reſtituit. Nunc hæreſis, quia intra Comitatum Waldecenſem locus eſt, omnia disjecit.

Repe-

Privilegia Cœnobii Lemgoviensis a Comitibus Lippiensibus confirmantur.

Reperiuntur & aliæ apud nos tabulæ, quibus Bernardus Comes Lippiensis, cognomento bellicosus, ejusque frater Simon Comes Lippiensis, haud multo post Paderbornensis Episcopus memorandus, Virginum Cœnobio, quod in urbe Lemgoviensi majores condiderant, omnia jura, & privilegia festo D. Barnabæ confirmavere, bonaque Virginum nova donationis liberalitate auxere. Sed & hoc Cœnobium Virginum cum cæteris in Comitatu Lippiensi absorbuit hæresis.

Annus Christi 1463.

Pii II. Pont. 6. Friderici III. Cæsar. 24. Theodorici Archiep. Administr. Pad. ultim. Simonis Pad. 1.

Trithem. in Chron. Spanhei. Brusch. in Episc. Pad. Kersenb. in Catalog. Episcopor. Westhov. in Chron. Tremon. Gelen. l. 3 synt. de mirum. Metrop. Eccl.

Theodorici obitus & elogium.

Lib. de statu Europæ cap. 39.

Sequitur annus Christi sexagesimus tertius supra quadringentesimum & millesimum, quo Theodoricus Archiepiscopus Coloniensis, & Paderbornensis Ecclesiœ Administrator, festo Valentini Martyris, XIII. videlicet Februarii Zontii ad Rhenum excessit; sicuti hunc diem & annum obitus consignavit Trithemius, Gelenius, Bruschius, Kersenbrochius, Auctor Chronici Tremoniensis, aliique. Gessit Episcopatum Agrippinensem per XLIX, Paderbornensem per 47 septem annos integros. Præsul varia, ut narravimus, fortuna, & multis belli tempestatibus jactatus, de quo hoc Æneæ Sylvii, post Pii II Pontificis elogium; Theodoricus cum Bononiæ juri Pontificio operam daret, a Joanne XXIII summo Pontifice Coloniensem Ecclesiam obtinuit, cui jam per annos XVII non sine plebis ac nobilitatis magno favore præfuit; qui etsi plurima pro defensione Ecclesiæ suæ vario eventu bella gessit, in quibus modo strenui militis, modo fortissimi Ducis officium implevit; nunquam tamen domi aut sacerdotalia munia, aut civilem administrationem neglexit; corpore pulchro & supra communem staturam eminenti, animo magno & perliberali; cujus palatium illustribus semper hospitibus patuit; quæ iisdem verbis transcripsit Schedelius. Non eo facile tum magnificentior inter Principes in Imperio, qui aliquando in comitia Principum ascendit, secumque, ut Auctor Chronici Belgii retulit, viginti quinque Doctores deduxit, quos omnes ingentis pretii, & unius coloris vestitu exornavit; præter Comites, Barones, & militares viros, quos eodem cultu coloreque vestium produxit. Par mensæ, ferculorumque splendor, quæ non nisi argenteis lancibus inferebantur. Sed ea magnificentia & liberalitate diœcesin Successori obæratam oppignoratamque reliquit, belli Coloniensis fomitem. Inter pietatis ac religionis monumenta posterorum etiam animis impressa, celebris est feria VI post octavam Paschatis Theophoria Coloniensis, & in hunc diem magno populorum concursu frequentata, quam Theodoricus Archiepiscopus primum instituit, ad Hussitarum hæresin, quam prius oppugnarat, Christianorum precibus extinguendam; quo die simul divinum officium de lancea & clavis, pia vulnerum Christi memoria, ac veneratione peragi voluit. Quemadmodum multa hujusmodi in synodis salubriter ab eo statuta reperiuntur. Nec ullum Archiepiscopi funus, uti id Auctor Chronici Tremoniensis describit, majori omnium ordinum comitatu Zontio deductum Coloniam, delatumque in Basilicam; ubi ante sacellum & corpora trium Regum sepulchrum ejus honoratissimo inter alios Archiepiscopos loco conspicitur.

Theophoria Coloniensis a Theodorico instituta.

Theodorici familia.

Ortus erat ex antiqua & celebri Mörsanorum Comitum familia ad Rhenum, quorum sedes & hæreditarium castrum in Oppido Mörs, quod Reinbercæ cum explicato circum comitatu objacet. Stirpem hujus familiæ Hieronymus Henninges dedit in lucem. Clarus post majores suos Fridericus Comes Mörsanus, qui circa annum 1400 vixit, genuitque ex Hochstratana conjuge Theodoricum Archiepiscopum Coloniensem: Henricum Monasteriensem, & Walramum primum Trajectensem postulatum, post Monasteriensem Episcopos, ac Vincentium horum fratrem, a quo stirps propagata per Joannem Comitem; huic vero, quia nulla mascula proles superfuit, per Elizabetham filiam, Wilhelmo Comiti Weidano denuptam, Comitatus cessit

Weidanis. Et hic ille Wilhelmus Comes, cujus frater Hermannus Coloniensis Archiepiscopus, & Fridericus Monasteriensis Episcopus; quorum uterque ob Lutheranam hæresin a Pontifice, ut tempore memorabitur, exauctoratus. Sed & Wilhelmo Comiti Weidano nulla mascula proles relicta; eoque per filiam Annam, Wilhelmo Comiti Newenario datam in matrimonium, comitatus denuo Morsanus, in familiam Newenariorum Comitum transiit. Sed & horum Comitum familia haud multo post extincta, Comitatus in Auriacorum potestatem venit. Ita vero veteres ac nobiles illi Comites, postquam hæresin admisere, una secum familias suas, tot Archiepiscopis & Episcopis illustres, sepulchro intulere. Nihil a Caroli M. ævo gloriosius, quam Comitum & nobilium filios passim deligi Archiepiscopos, Episcopos, & ex his dignitatum gradibus Electores & Imperii Principes conspici; donec tot per Saxoniam extinctis Episcopatibus, & ad Principum familias adactis, nulli jam nobilium Comitumve familiæ ex his Episcopum ac Principem Imperii amplius per electionem sperare fas sit.

Obitus Gerhardi Hojani Archiep. Bremensis.

Alter Metropolitanus, quem hic annus feria quarta Paschatis e vita mortalium extulit, fuit Gerhardus Comes Hojanus Bremensis Archiepiscopus, vir, ut auctor Chronici Sclavici perhibet, simplicis & candidæ indolis, pacisque per omnem vitam studiosissimus; qui nec turbis Osnabrugensibus, nec bello Monasteriensi, nec aliis, quæ Hojani Comites gessere, se miscuit. Tres tum simul Hojani Episcopi, Gerhardus Bremensis, Albertus Mindensis, & Ericus Osnabrugensis, parum frugi. Fraterne Gerhardus fuerit Erici & Alberti Episcopi, an patruus, incompertum habeo; quod a Reusnero & aliis in stirpe Hojanorum prætermissus.

Admiratur Crantzius nihil quoque Gerhardum Archiepiscopum tentasse in repetendo Delmenhorstio; id enim castrum in conspectu urbis Bremensis positum una cum oppido & toto dominio primum Bremensi Ecclesiæ 6000 marcis oppignoratum, deinde ab Ottone Oldenburgensi Comite, postquam Nicolaus ejus filius Bremensis Archiepiscopus delectus fuit, Bremensi Ecclesiæ transscriptum. Sed neque post Balduinus, Nicolai successor; neque Gerhardus Hojanus, qui Balduino subrogatus, nobile illud patrimonium Ecclesiæ suæ, quod jam Oldenburgici Comites invaserant, & pro quo tum Gerhardus & Mauritius fratres Oldenburgici Comites decertabant armis, unquam repetere comperti sunt: seu id Cæsaris auctoritate; seu inter partes transactum fuerit. Fatetur Crantzius in obscuro relictum. Sane quæ Hammelmannus in hanc rem adfert, magnus Oldenburgicorum patronus scriptor, non expediunt controversiam.

Gerardo Canonicorum suffragiis sufrogatur Henricus Comes Schwartzenbergius.

Gerhardo Archiepiscopo datus Successor Canonicorum suffragiis Henricus Comes Schwartzenbergius, fulgentissimus ea tempestate Episcopus; quem mox ab electione quindecim Germaniæ Principes cum ingenti procerum & vasallorum multitudine in urbem & Basilicam introduxere, rara profecto inaugurationis magnificentia. Tam spectatæ virtutis sub ingressum Episcopus; quem triennio ab hinc Monasteriensium quoque Episcopum in locum Henrici Mörsani delectum memorabimus. Is exinde utrumque amplissimum Episcopatum admirabili prudentia, fortitudine & felicitate administravit.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER XVIII.

SIMON III.

COMES LIPPIENSIS.

XXXVII.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1463.

Pii II. Pont. 6. Friderici III. Cæsar. 24.
Simonis III Episc. Pad. 1.

Trithem. in chron. Chron. Col. Gelen. in Sacrar. Brusch. in Episc. Paderb. Kersenbr. in Catal. Episc. Pideritius in Chron. Lippiens. stemma Morsan. Crantz. lib. 11. Metrop. c. 47.

Posteaquam excessu Theodorici Mörsani Archiepiscopi mors duas Episcoporum sedes vacuas fecerat, Coloniensis III. Calend. Aprilis una suffragiorum consensione subrogarunt Rupertum, Ludovici Comitis Palatini ac Ducis Bavariæ filium, rejecto Ducis Burgundiæ patrocinio, qui pro Ludovico Borbonio Episcopo Leodiensi, & Ducis Cliviæ, qui pro Henrico Schwartzenburgico sollicitabat. Paderbornenses pari concordia in locum Administratoris sibi proprium Episcopum sublegere Simonem Comitem Lippiensem, Bernardi VI. Comitis fratrem, quos duos filios Bernardus V. Comes Lippiensis sustulerat ex Elizabetha Mörsana, Theodorici Archiepiscopi sorore. Verum ex quo Cathedrali Collegio, aut quo gradu dignitatis, vel virtutum merito delectus sit, nemo eorum temporum, quantumvis vicinorum, prodidit. Quanquam nihil verisimilius sit, quam Simonem e Collegio Paderbornensi a Canonicis suis eo nomine III. Paderbornensium Episcopum, & quartum ex familia Comitum Lippiensium post Bernardum IV, Simonem I, & Bernardum V. Episcopos nostros, sublectum fuisse, id quod eodem mense Februario, statim post obitum Theodorici Administratoris, factum docent tabulæ pridie Cathedræ

Simon e Comitibus de Lippia deligitur Episcopus Paderbornensis.

 S. Petri

S. Petri consignatæ; quibus certis legibus, ut mos est, inter Simonem electum, & Canonicos Cathedralis Ecclesiæ, cæterosque ordines utrimque servandis convenit. Et hoc ipso etiam anno a Pio II. confirmatum Episcopum, aliæ literæ indicant, quibus Brakelensibus mense Decembri, pridie D. Thomæ, vetera privilegia, electi & confirmati Episcopi nomine, instaurat. Itaque Simon magna ordinum concordia, & popularium gratulatione exceptus inauguratusque, Administrationem Episcopatus adiit; &, quod ex aliis literis constat, haud multo post etiam solemni ritu sacerdos & Episcopus consecratus est.

Fundatur Lemgoviæ Cœnobium PP. de Observantia.

Interim per id tempus anni Lemgoviæ, quæ civitas est Comitatus Lippiensis, & jurisdictionis sacræ Episcopi Paderbornensis, præclarum ordinis D. Francisci de Observantia Cœnobium cum æde sacra condi cœptum, liberalitate Joannis Mollenbeckii, armigeri Paderbornensis diœcesis. Extant hac super re apud nos donationis tabulæ, ab Archidiacono Lemgoviensi, Paderbornensis diœcesis, mense Majo consignatæ; quibus armiger fundator domum suam, & amplum construendi Cœnobii ac templi fundum Franciscanis Patribus provinciæ Coloniensis transcribit. Ducta subinde ex Hammoniensi Cœnobio Colonia Monachorum Lemgoviam; & locus excoli habitarique cœpit, magno urbis bono, fructuque sacrorum. Sed vix dum uno sæculo constitit florens hoc Cœnobium. Quippe quod tempestate Lutheranæ hæresis, anno Christi 1561, non modo per insolentiam Magistratus & civium injurias ejecti religiosi viri; sed & templo, & bibliotheca, & omnium sacrorum ornatu spoliati sint.

Annus Christi 1464.

Pauli II. Pont. 1. Friderici III. Cæsar. 25. Simonis Ep. Pad. 2.

Literæ de concordia ordinum ducatus Westphal. ab Ernesto Archiep. anno 1590. Concordia inter status & Rupertum Archiep. Colon. *Teschem. part. 2. fol. 279.*

Magnis exinde animis uterque Episcopus Administrationem suæ diœcesis exorsus. Ac Ruperto Coloniensi Archiepiscopo, ne quid liberius pro sua auctoritate ageret, certæ primum leges præscriptæ. Quam in rem comitia hoc anno post festum corporis Christi sunt convocata, in iisque præter cætera statutum, ne bellum ullum sine ordinum consensu suscipiat: fœdera cum urbe Coloniensi, Episcopatu Monasteriensi, Ducatu Montium, ac Tremoniensibus, aliisque inita sancte colat; neque alia cum aliis sine ordinum voluntate contrahat, Satrapiam Bilsteinianam & Fredeburgensem; Cæsaris præterea insulam, Archiepiscopatui servet. Id quod & scriptor Cliviæ inter Rupertum & Joannem Cliviæ Ducem hoc anno confirmatum refert; additque his pactis convenisse simul, ut Susatum & Sanctensis urbs Cliviæ relinquatur. Interim Cleinsorgius Pii II. Pontificis decretum anno 1462 editum producit, quo jubetur Susatum & media pars urbis Santensis Coloniensi Ecclesiæ ex integro restitui. Fessi nimirum Colonienses bellis superioribus, veritique potentiam Clivii, maluerint pacis causa nobiles hasce urbes Clivio relinquere, quam in præsens pro jure repetere.

His inter ordines Ducatus Westphaliæ transactis, Rupertus 400 procerum & aulicorum comitatu stipatus, Tremoniam ingressus; magnifice a Magistratu exceptus est. Inde Recklinghusana toparchia inspecta, ad Rhenum se contulit, & pacis fœdera cum Cliviæ & Geldriæ Ducibus firmavit; quale & cum Episcopo nostro adversus Hassiæ Landgravium iniit, ut ex proximo bello constare poterit.

Crantz. lib. 11. Metrop. cap. 47. Dilich. in Chron. Hass. Spangeberg. in Chron. Piderit. in Chron. Lipp. & Simon. Episc. Cleinsorg. in Chron. Wittius in Chron. Fabritius lib. 7. Bellum Simonem Ep. Pad. inter & Landgravium Hassiæ.

Ac Simon Episcopus, quem Crantzius sub initia Episcopatus multos æmulos, multumque negotii habuisse scribit cum nobilibus vicinis ac prædonibus, tam ad auctoritatem sibi asserendam, quam ad infestos hostes coercendos, pro ingenio militari sagum induit. Quare fœdere cum vicinis Episcopis inito, Hassos sibi primum ulciscendos sumpsit, sat gnarus expertusque, quantum hæc gens, Theodorico Archiepiscopo bello Susatensi & Monasteriensi occupato, non modo Diœcesi Paderbornensi, sed & Coloniensi, vicinisque Episcopis damnum ad præsentem diem intulisset. Id cum excelsi animi Princeps ferre ultro non posset, Bernardum Comitem Lippiensem, virum, ut

Crantzius

Crantzius scribit, corpore procerum, animo fortem, bellis fortunatum, & omni militari virtute præstantem, in belli societatem attraxit. Conjunxerunt se ex fœdere Rupertus Coloniensis Archiepiscopus, Conradus Osnabrugensis, Ernestus Hildesiensis Episcopus, Abbas Fuldensis, aliique proceres ac nobiles, quorum auxiliaribus copiis in unum contractis, anno jam in hyemem labente, Hassiam ingressus arma circumtulit, agros arcesque nobilium cumprimis, qui ex privato bello commune fecerant inter Principes, vastando: Oppida arcesque, quæ ereptæ erant, ad diœcesin repetendo: conturbata Paderbornensis Ecclesiæ jura in veterem statum asserendo. Ludovicus Landgravius, qui hac irruptione ad restitutionem & compositionem æquitatis sollicitabatur, arma armis opponit; implorataque aliorum Principum ope, postquam a Wilhelmo Saxoniæ Duce XVIII militaribus turmis fuit confirmatus, sub veris initia Paderbornenses fines ingressus, Libenaviam, Kruckenbergam, Helmwardehusiam, cæteraque limitanea Hassiæ Oppida evastat. Castris demum circa Ederen pagum explicatis, firmatoque ejus loci cœmiterio, prædatoriis incursionibus diœcesin infestat. Mox congestis spoliis trans Dimolam se in Hassiam Landgravius recipit. His denuo provocatus Simon Episcopus noster, Provincialium suorum & fœderatorum militem colligit factaque in Hassiam irruptione, Oppida & pagos pervastat, ac pars militum ad Wolffhagense Oppidum progressa, omne circum pecus abigit. Id cum Oppidani excursione facta repetunt, octoginta eorum simul capti in prædam venere, ingenti post lytro redempti. Id vero bellum cum inter Episcopum & Landgravium non nisi mutuis agrorum incursionibus traheretur, haud multo post vicinorum Principum interventu compositum est. Is tum temporum mos erat, languente Cæsaris auctoritate & judicio, injurias tumultuariis armis ulcisci; dum alternorum damnorum saturi, vicini Principes arbitri postulati lites componerent. Auctor est Dilichius in Hassiæ suo Chronico, Simonem Episcopum nostrum hoc bello adactum a Landgravio Episcopatu se abdicare, eumque in Hermannum fratrem transferre, a quo deinde Driburgi ad obitum captivus sit attentus. Qui tam absurdus est error, quam certum est, Simonem exinde per XXVIII annos libere Episcopatum gessisse, atque anno demum 1489 ultro ob paralysin & corporis invaletudinem Hermannum Landgravium, cum jam Coloniensium Archiepiscopus esset, adjutorem adscivisse. Quemadmodum hæc tempore memorabuntur.

Gloriosius per hæc bellum sollicitabat Pius II. Pontifex adversus Turcas, continuatis ad omnes Reges & Principes literis, lis licet oblanguentibus, aut intestinis armis dissidentibus; ultro tamen ex omnibus Germaniæ provinciis ad signum crucis convolavere armati homines, Pontificis indulgentiis & sacrorum præconum voce excitati; quos inter per Westphaliam alia signatorum turma Monasterio, alia Hammonia, alia Tremonia, alia ex aliis Westphaliæ urbibus confluxit. Hi postquam Francofurtum venere, ac nullis ad tam longinquam expeditionem stipendiis instructi essent, nec Ducem e Principum numero haberent, Burgundo quam Pontifici promiserat, fallente fidem, dissoluti rediere domum. Interim aliarum gentium ingens multitudo sub vexillo crucis convenerat Anconam; quæ cum sine duce & ordine adesset, commeatumque & stipendia a Pontifice peteret, nec Pontificis ærarium sine Regum, & Principum ope sufficeret, & hi dimissi rediere in provincias suas. Nec multo post Pontifex cum torpentem Reipub. christianæ machinam bellicam in Turcas movere non posset, curis & dolore consumptus Anconæ, quo belli promovendi causa concesserat, in pervigilio Virginis in cœlum assumptæ excessit e vita, subrogatusque Pontifex Paulus II, gente Venetus, ex nobili Barborum familia, sed moribus & corporis habitu & virtute multo illustrior, qui, Platina teste, tanquam alter Aaron in publicum forma humana augustiore prodibat. Et ille inter primas curas Pontificatus nihil sollicitius habuit, quam bellum adversus Turcas. Jam enim Mahometh II. Turcarum Imperator torrentis instar, post captam Constantinopolim, Bulgariam, Serviam, & quidquid ad Savum amnem & Danubium extenditur, plerasque deinde Ægæi maris insulas, & regnum Bosniæ Chri-

Raynaldus in histor. Eccles. Kerchov. in Chron. Tremon. Westhov. in Chron. Spangeb. in Chron. Nauclerus.

Pontifex ad bellum Sacrum Christianos excitat, sed irrito eventu.

Campanus de comitiis Ratisb.

Moritur Anconæ.

Succedit Paulus II.

Turca Christianis infestus plures insulas & regna diripit.

Christianis eripuerat: demum expugnato Trapezunto, & Davide Imperatore in triumphum ducto, duo florentissima Græcorum imperia Bizantinum & Trapezuntinum per discordiam Latinorum & Christianorum Principum conjunxerat, undique Christianis formidabilis. Ungariam ne raperet, obstitit injecta Matthiæ Corvini Regis fortitudo.

Annus Christi 1465.

Pauli II. Pont. 2. Friderici III. Cæsar. 26. Simonis III. Ep. Pad. 3.

Trithem. in Chron. Chron. M. Belgii. Heida in histor. Ultraj. Pontan. lib. 9. Geldria Teschem. Arnoldus Geldriæ Dux a filio suo Adolpho captivus detinetur.

Non destitere per hæc dissidia & bella inter Christianos Reges & Principes in Gallia, Hispania, Belgio, Saxonia, aliisque regnis. Rheni vero inferioris tractus, qui hactenus quieverat, novo motu concussus est, captivitate Arnoldi Geldriæ Ducis, quem Adolphus filius 9. Januarii in Oppido Gravia ex insidiis intercepit, raptumque media hyeme noctu e lecto nudum per quinque milliaria in tetrum carcerem conjecit, Patris vitam & gubernationem pertæsus. Impium id factum, quod Paulus Pontifex literis ad filium datis vehementer detestatus, & multos Principes miseratione commovit.

Hæsit interim Dux per quinquennium captivus, dum a Burgundio liberatus, pristino Geldriæ imperio restitueretur. Alter hic Geldriæ Dux Egmondanæ stirpis, post Reinoldum Nassovicæ familiæ, quem filius captivum abduxit. Quapropter sicut ob ejusmodi impietatem filiorum in parentes Ducatus Geldriæ a Nassoviis ad Egmondanos; ita ab Egmondanis ad Burgundicam familiam transiit, venditione nimirum bis mille centenorum aureorum, quam Arnoldus hic post exhæredatum filium Carolo Duci Burgundiæ, anno MCCCCLXXII, VII Idus Septembris fecit; in quem & jus suum Gerhardus Clivius acceptis 820060 aureis transtulit; quo constaret Deum impia filiorum in parentes facinora justa familiarum pœna ulcisci.

Trithem. in Chron. Spanhei. Chron. Monast. Errwvinus in Chron. Osnabrug. Conradus Ep. Osnab. Monasteria suæ Diœcesis reformat.

Felicior optimorum Episcoporum gubernatione Westphalia, in qua duo præstantes Episcopi, Joannes Bavarus Monasteriensis, & Conradus Diepholtius Osnabrugensis Episcopi, omnem curam convertere in Clericorum Collegia & religiosorum Cœnobia ad pristinos severitatis mores revocandos. Sane Conradus Osnabrugensis Episcopus primo Monasterium Iburgense Ordinis D. Benedicti secundum præscripta Bursfeldensis societatis formavit; deinde quatuor alia Virginum Cœnobia, Hertzbrockense, Montis S. Gertrudis, Malgardense, & Oisense in ordinem redegit.

Joannes Ep. Monast. Cœnobium Leisbornense ad pristinam severitatem reducit.

Multo ferventior in hoc pio opere Joannes Bavarus Monasteriensis Episcopus, totius diœcesis suæ Cœnobia ad meliorem vivendi formam reduxit; interque hæc Leisbornense Cœnobium Bursfeldiensi congregationi sese inserere, ab eaque disciplinæ formam recipere jussit. Evocatus in hanc rem novus Abbas Henricus Clivensis, Cœnobioque impositus. Cæteris, qui hanc formam arctioris vitæ recusarunt, extra septa Monasterii concessa pristinæ libertas vitæ, ne cæteros conturbarent.

Synodus Diœcesana a Simone Ep. Pad. celebrata, ad reformandum clerum.

Haud dissimili studio Simon Episcopus noster, postquam bellum Hassicum fuit compositum, quietiori animo sacra civiliaque in pristinum statum reponenda sumpsit; inspectaque diœcesi, prima illi cura fuit, de idoneis sacerdotibus Parochiis imponendis. Quam in rem synodum cleri convocavit; in eaque mores Parochorum & Cleri, qui per bella superiorum temporum, & absentiam Theodorici Administratoris, multum corrupti erant, emendandos suscepit. Rude & incultum sæculum, quo & studia literarum elanguerant, & pietas refrixerat, & prisca illa juventutis clerique institutio sub eruditis Episcopis & scholarum moderatoribus prope interciderat; postquam armorum magis, quam literarum amantes expetiti Episcopi, & nobilitatis major ratio in Canonicis recipiendis, quam eruditionis habita fuit. Nec vana Crantzii querimonia, quam hic ad tempora Simonis Episcopi nostri adscripsit. *Hoc unum*, inquiens, *habuit Paderbornensis Ecclesia, quod Præpositum sustinuerit, & usque hodie veneretur, plebeio genere oriundum, utriusque juris doctorem, virum sine controversia præcipuum, cum inter Canonicos*

nicos non patiatur, nisi ordinis Ministerialis. Servant idem multæ Ecclesiæ, Magdenburgensis, Hildesimensis, Halberstadiensis, Mindensis, Osnabrugensis. Monasteriensis. Sed nulla inter omnes obstinatior est in illa re, quam Monasteriensis. Aliæ patiuntur Doctores aut Licentiatos ob doctrinam, ut Ministerialibus comparentur: Monasteriensis vero nequaquam sinit quemvis inseri præter hoc genus Nobilium aut Ministerialium.

Annus Christi 1466.

Pauli II. Pont. 3. Friderici III. Cæs. 27. Simon. III Ep. Pad. 4.

Joannes Monast. Ep transfertur ad Cathedram Magdeburg. Mortuo non sine fama sanctitatis Friderico.

Annus insequens transtulit ex optimis Westphaliæ Episcopis Joannem Bavarum Monasteriensem Episcopum ad Magdenburgensem Archiepiscopatum. Obierat ante biennium Fridericus Archiepiscopus, ex antiqua Comitum Bichlingiorum familia ortus; sed virtute multo illustrior. Quippe qui omnia Pontificalia munera, ex quo sacerdos & Episcopus consecratus fuit, per se diligentissime explevit; cui incredibilis labor fuit, tam in clero, quam in utriusque sexus Monasteriis ad religiosæ vitæ institutum reducendis. Præsul, qui non modo parci cibi & potus, vitæque castissimæ erat; sed & jejuniis & cilicio quotidiano corpus affligeret. Tanti hunc fecit Nicolaus Cusanus Cardinalis ob exploratas virtutes, ut palam contestatus sit, se unum reperisse in Germania virum, quem Episcopi munere ante omnes dignissimum censeret. Quare & vitam non sine publica sanctitatis fama clausit; quod Crantzius, Langius, cæterique scriptores prodidere. Eo mortuo, cum de successore ageretur, qui vestigiis Friderici insisteret, Canonici una prope omnium suffragatione postulavere Joannem Bavarum Monasteriensem Episcopum; seu quod id, ut auctor Chronici Sclavici scribit, Fridericus ante obitum petierit; sicut ipse Fridericus Guntheri antecessoris sui commendatione ad Archiepiscopatum pervenerat: seu quod fama ipsa præstantissimum per Saxoniam Episcopum Bavarum expetendum commendarat Canonicis. Sed quantis Bavarus votis expetebatur a Magdenburgensibus, tantum ipse Bavarus per biennium obluctatus, retentusque a Monasteriensibus, qui ægerrime a se Episcopum suum divelli patiebantur. Tandem Pontificis sententia jussus est Magdenburgensem Archiepiscopatum capessere; qui hoc anno a Stephano fratre Coloniensi Canonico, & Marchione Brandeburgensi summa omnium ordinum gratulatione Magdenburgum introductus, 19. Februarii Archiepiscopatum adiit; eumque exinde in decimum annum pari qua Fridericus, gubernationis laude & fama sanctimoniæ clarus gessit. Adeo nunquam per Saxoniam defuere sanctissimi Episcopi; quales etiam horum temporum fasti multos ex aliis sedibus exhibent.

Crantz. lib. 11. Metrop. c. 52. Chron. Monast. Kersenbroc. in catal. Episc.

Henricus Schwartzenburgicus Archiep. Bremensis eligitur Episcopus Monast. Ejus magnifica inauguratio.

Monasterienses in locum Joannis Bavari delegere Henricum Schwartzenburgicum, Bremensem Archiepiscopum; sed ea lege proposita, ut Bremensem Archiepiscopatum Administratoris, Monasteriensem vero dioecesin Episcopi titulo gereret, tanti potentiam & splendorem sui Episcopatus fecere Monasterienses ante dignitatem Archiepiscopi. Et Schwartzenburgicus, postquam id a Pontifice quoque approbatum fuit, hac lege Monasteriensem Episcopatum admisit, scripsitque se deinceps Administratorem Ecclesiæ Bremensis & Episcopum Ecclesiæ Monasteriensis. Nec multo post, quam hæc transacta sunt, Schwartzenburgicus 20. Junii a Paulo II. Pontifice confirmatus. Secuta est festo Conceptionis B. Virginis inauguratio, quæ magna pompa est habita; introductus enim a Ducibus Cliviæ & Geldriæ cum magna Comitum & procerum extraneorum multitudine, comitatuque equestris ordinis, qui ad Principem suum salutandum convenerant. Universum agmen bis mille ac centum equitum fuit, multumque in hac pompa datum splendori familiæ Schwartzenburgicæ, atque ipsi Episcopo, cui avia Ducis Burgundiæ, & mater Adolphi primi Ducis Cliviæ filia erat. Major etiam familiæ gloria a Gunthero Schwartzenburgico Romanorum Rege electo. Ab hoc abavo cæteri ordine Henrici Comites, proavus, avus, & parens Henrici Episcopi. Magnificus Episcopus, ac Princeps sago, togaque, qui Bremensem Archiepiscopatum

patum per 33, & Monasteriensem exinde per 30 annos præclara cum laude administravit. Vir capacis ingenii, & ingentis animi, eaque semper auctoritate, & potentia armorum cinctus, quam nec domestici turbare, nec exteri hostes lacessere ausi.

Osnabrugi in Synodo damnantur clandestina matrimonia.

Celebrem hoc anno synodum habuit Osnabrugi Conradus Diepholtius Episcopus, in qua præter cætera, quæ in ea præclare statuta sunt, damnantur ab Episcopis clandestina matrimonia, omnique usu sacrorum interdicuntur, quotquot secus contraxerint matrimonium; sicuti id præter alios retulit Godeschalcus Holenius celebris per id tempus Osnabrugi ex familia D. Augustini Theologiæ professor, & Orator ad populum scriptorque libris clarus.

Salutaris per hæc animorum armorumque conjunctio fuit inter Henricum Monasteriensem, Conradum Osnabrugensem, & Simonem Paderbornensem Episcopos, ad pacem inter Rhenum & Visurgim firmandam. Ac Simon Episcopus noster postquam cum Hassiæ Landgravio in concordiam & amicitiam venerat, utiliter de religione per Parochias & Cœnobia in Hassia & comitatu Waldecensi disposuit; interque alia Monasterio Wolkendinghusano Canonicorum Regularium D. Augustini in comitatu Waldecensi, quod jurisdictioni Paderbornensis Episcopi assertum, turbata jura restituit. Id vero Monasterium, quod tum cœtu religiosorum hominum celebre erat, ita post Lutherana & Calviniana hæresis, sicut cætera omnia per Hassiam & Waldecensem Comitatum, extinxit, ut ne vestigium quidem, nisi ex nostris fere tabulis supersit amplius.

Simon Ep. Cœnobio Wolkendinghusano sua jura restituit.

Castrum & Dynastia Patbergensium paulatim ad diœcesin Coloniensem devolvitur.

Hoc præterea anno MCCCCLXVI, ut ex tabulariis Bredelariensis Cœnobii retulit Jungelinus, Dominica die ante festum D. Catharinæ, Dominus Conradus de Patberg castrum suum & domum tradidit Ruperto Coloniensi Archiepiscopo Bavariæ Duci. Quæ res in Cœnobio Bredelariensi, præsente Theodorico Abbate, multisque, qui subscripsere, testibus, transacta est. Ita vero celebre illud castrum & Dynastia Padbergensium, quæ feudum erat Paderbornensis Ecclesiæ, sensim transiit in potestatem Coloniensium, armis & viribus præpotentium; quod ob id Simoni Episcopo dissimulandum fuit; florebantque tum adhuc Ruperti Archiepiscopi res, quando hæc quarto ejus principatus anno gesta sunt.

Annus Christi. 1467.

Pauli II. Pont. 4. Friderici III. Cæs. 28. Simonis III. Ep. Pad. 5.

Nauclerus Generat. 4. Meibom. l. 4 Cromer. l. 26 Dubrav. Raynaldus in histor. Ecclesiast. Bohemiæ Rex hæreticus a Pontifice excommunicatur.

Novos exinde motus concivit Bohemia, nobilis Imperii pars, per hæresin denuo turbata. Nam postquam anno superiori Paulus II. Pontifex Georgium Podibratium Bohemorum Regem in publico Cardinalium senatu hæresis damnaverat, regnoque exuendum pronunciarat, quod ea, quæ in auguratione jurarat, perfide violaret: hoc præterea anno quia hæresin Wiclefitarum & Hussitarum palam fovere, sacra Catholicorum & jura perturbare, armis Tyranni in modum Catholicos obruere non destitit; Pontifex feria V cœnæ Domini eandem sententiam palam repetiit in Regem, populumque a religione juramenti fideique exsolvit, & fœdera, quæ Rex cum aliis Principibus inierat, rescindenda pronunciavit. Qua super re Pontifex literas dedit ad Fridericum Imperatorem, ad Matthiam Ungariæ & Casimirum Poloniæ Reges, ad Moguntinum, Coloniensem, Trevirensem, Magdenburgensem, Saltzburgensem Archiepiscopos, cæterosque Germaniæ Episcopos ac Principes. Missi subinde Legati & præcones sacri in Germaniam; qui amisso tantisper bello Turcico populum ad signum crucis & bellum adversus Bohemiæ Regem invitarent. At Germani, seu quod vestigia priorum bellorum Bohemicorum terrerent, seu quod intestinis armis diffiderent, parum his Pontificis literis & præconum turbis commoti sunt.

Cochlæus in histor. Huss. lib. 12. Disput. in Rokiza. apud Canis. Raynald. in histor. Eccl. ad annum Christi 1465.

Omnium horum malorum auctor Rockizana, sceleratus presbyter & Hussitarum signifer; qui cum Regem haberet in potestate, & indigne ferret se ab Archiepiscopatu Pragensi, quem hactenus tot annis affectarat, repelli, ipse contra pacta ausus Hussitarum

hæreses

Hæresis Bohemorum a Rockizana presbytero suscitata.

hæreses resuscitare. Communio quidem sub utraque specie a Conclio Basileensi promissa erat Bohemis, si modo in cæteris se Catholicis conformarent; ipse vero palam, Eucharistiam sub utraque specie esse de necessitate salutis, contendere; nec Christum sub altera specie integrum contineri, populo persuadere; Eucharistiam postulare pueris præbendam: damnare potestatem Ecclesiasticam: Horas Canonicas, imaginum cultum, aquæ lustralis usum cæterasque Ecclesiæ cæremonias explodere: inter sacrificium Missæ & Sacramentum Eucharistiæ nullum discrimen agnoscere: Sacrificium Missæ vulgari lingua celebrare; eo etiam impietatis progressus, ut Anabaptistarum in modum homines aqua baptismatis retingeret. Sed nulla re magis anxii Hussitæ, quam quod Episcopos non haberent, a quibus sacerdotes etiam crearentur; hinc aliam hæresin commentus Rockizana, docebat, nullum esse discrimen inter potestatem ordinis & jurisdictionis, profanosque etiam homines ad divinissima Sacramentorum ministeria admitti posse; & quæ ejusmodi multa & nefanda erant Rockizanæ dogmata, vel ex hæresi Wiclefi, vel ex proprio cerebro fabricata.

Virus id Bohemicæ hæresis per id tempus etiam Germaniam afflare cœpit. Repertus enim tum Joannes Burchardus de Wesalia superiori ortus, Erfurtensis Academiæ doctor & Wormatiensis Concionator, qu scriptis dictisque hæreses suas, ex Hussitarum sentina depromptas, palam profiteri & docere ausus; ob quas libri ejus haud multo post publice damnati & in rogum conjecti sunt, quadriennio antequam Lutherus nasceretur; uti ad annum Christi 1479 memorabitur. Fassusque post Lutherus se ex prædamnati hujus hominis libris dogmata sua hausisse, vulgasseque in publicum.

Trithem. in Chron. Spanh. Serrar. l. 1. c. 14. & lib. 5. in Dethe. Ursberg. Paralip. Sebastian. Franck. Cleinjorg. Joannes de Wesalia Germaniam hæresi inficit.

Clausit hoc anno XV Junii vitam Philippus Dux Burgundiæ, cognomento Bonus, rebus per 48 annos gestis inter Germaniæ Principes celeberrimus, eoque hactenus a Gallis, Hispanis & Germanis aut pacis arbiter, aut belli socius sæpe imploratus; quod nemo illi tum facile vel justitia, vel magnitudine animi, vel potentia armorum se comparandus offerret. Unicum ille reliquit filium tot provinciarum hæredem, Carolum cognomento Audacem, inquietum & turbulentum caput, mortaliumque pugnacissimum; qui statim, ut gubernationem provinciarum adiit, imploratus a Leodiensi Episcopo, urbi Leodiensi bellum intulit adegitque ad pacem petendam.

Moritur Philippus Bonus Dux Burgundiæ.

Annus Christi 1468.

Pauli II. Pont. 5. Friderici III. Cæsar. 29. Simonis III. Ep. Pad. 6.

Crantz. in Wand. l. 12. c. 37 Raynald. in histor. Eccles. Comitia Norimbergensia irrita.

Quæ interea Fridericus Imperator, sollicitante Pontifice, Imperii comitia indixerat, ea sub initium hujus anni Norimbergæ Principum & Ordinum accessu frequentissima habuit. Multa in iis maximique momenti sunt agitata; quæ mox inter ipsa consilia diffluxere; quod Germaniam omnem prius pacatam vellent Principes, quam vel adversus Turcas, vel Regem Bohemiæ cruce signatorum exercitum educerent. Igitur pace in quinque annos per universam Germaniam sancita, Fridericus Imperator, pro veteri religiosissimorum Cæsarum pietate, Romam voti causa profectus, quam honorificentissime amantissimeque a Paulo II. exceptus, Natalitia Christi cum Pontifice celebravit, ipsoque sacratissimo die Ss. Eucharistia e Pontificis manu refectus est. Mos erat Ministrantibus & communicantibus cum Pontifice calicem quoque præberi; quod tum Pontifici visum intermittere, ob Hussitarum hæresin, contendentium alteram speciem necessariam esse ad salutem. Peractis sacris, Pontifex & Imperator ad palatium & Concilium digressi, multa inter se de bello Turcico & Bohemico contulere, quæ & consequentibus diebus in Senatu Cardinalium & Oratorum pluribus agitata sunt; sed casso, ut hactenus omnia, successu; Turca interim unam provinciam post alteram Christianis eripiente.

Cæsaris in Italiam discessus, *Nauclerus Raynaldus in histor.*

Sanxerant Principes Imperii Norimbergæ per quinquennium pacem, quam ne quidem hoc ipso anno præstare potuerunt. Enim vero Leodien-

Annales Flandriæ. Chron. M. Belg. Nauclerus Gener. 49. Trithem. in Chron. Spanheim. Langius in Chron. Citiz. Pifan in hist. Leod. Excidium Leodiensium.

ses violata, quam priori anno pepigerant, pace, iterum rebellando ad arma prosiliunt, capto etiam Ludovico Episcopo suo. Id quia hortatu Ludovici Regis Galliæ eos fecisse compertum erat, Carolus Dux Burgundiæ, subito cum Rege fœdere inito, ipsum Regem secum ad Leodienses oppugnandos deduxit, junctisque armis 30 Octobris expugnavit. Urbs florentissima muro nudata, direpta & incensa; simulque inaudita crudelitate sævitum in cives, cæsique nullo ordinis, ætatis, sexusve discrimine incolæ. Quadraginta hominum millia sine ulla miseratione trucidata memorantur, præter duodecim millia mulierum. Cæteri in sylvas profugi urbem vastam inter incendii ruinas reliquere, Trojano excidio haud dissimilem: Quemadmodum hæc a multis scriptoribus relata sunt. Eo furioso bello regiones ad Mosam longe lateque pervastata; terrore etiam ad Rhenum perlato, quem haud multo post Burgundi etiam armis concussum memorabimus.

Henricus Episcopus Monast. Cœnobium Ægidianum reformat.

Et quia per Westphaliam inter Rhenum & Visurgim omnia adhuc tranquilla erant, invenio in fastis Episcoporum, singulos in reducenda Cleri & Monachorum disciplina occupatos; quos inter Henricus Schwartzenburgicus Monasteriensis Episcopus Cœnobii Ægidiani Virgines ex vaga solutaque vita restrinxit, & claustro arctius inclusit; id quod Joannem Bavarum cum Transaquanis fecisse diximus. Verisimile habeo tum primum duo illa celebria Monasteria, quæ a prima institutione Canonicæ Virgines vixerant, ad D. Benedicti institutum traductum fuisse. Hunc in modum Simon Episcopus noster postquam cætera diœcesis suæ Cœnobia ad meliorem formam redegerat, vetus quoque Herisiense Collegium Canonicarum Virginum inspexit; & has ubi laudabilem vitam agere comperit, in pristino instituti sui cultu, reliquit; omnia etiam privilegia, quæ a majoribus, & Bernardo cumprimis Episcopo, acceperant, instaurando.

Annus Christi 1469.

Pauli II. Pont. 6. Friderici III. Cæs. 30. Simonis III. Ep. Pad. 7.

Chron. Minden. a Meibom. editum. Chron. Minden. MS. ex Biblioth. Mallengrot. Crantz. lib. 11. Metrop. c. 53. Pideritius in Chron. Lipp. Bellum Mindense ob rejectum Coadjutorem Henricum Schawenburgicum

Anno subeunte Simon Episcopus noster ad Mindense bellum ex sociali fœdere evocatus est. Belli hujus caussa ab Chronici Mindensis scriptore refertur data ab Alberto Comite de Hoja eorum Episcopo, quod is Fridericum Ducem Brunswicensem in castrum montis receperit; id quod Schawenburgici Comites ob vicinam invisamque Brunswicensium potentiam indigne tulerint. Verius alius scriptor belli caussam indicat ex dissidio inter Capitulum & Episcopum. Nam postquam Episcopus, senio jam confectus delegit Coadjutorem Henricum Comitem Schawenburgicum, Præpositum Hildesiensem in monte S. Mauritii & Canonicum majoris Ecclesiæ, virum hunc rejecere. Ex quo dissidio inductus Episcopus alium Coadjutorem designavit, Comitem Oldenburgicum. Quam familiæ suæ injuriam interpretati Schawenburgenses bellum intulere Mindensibus; atque hoc anno Mindam etiam urbem, quæ pertinaciter Schawenburgicum Coadjutorem aspernabatur, aggressi sunt. Venereque in hujus belli societatem cum Adolpho & Erico Comite Schawenbugico Ernestus Hildesiensis Episcopus, horum Comitum frater, Bernardus Comes Lippiensis, & Simon frater, Paderbornensis Episcopus, Joannes Comes Ritbergensis. Accessere Hervordienses, Lemgovienses, multique e nobilitate Westphaliæ viri, arma & spolia sectantes. Copiis in unum contractis, cœpta in pervigilio D. Jacobi magnis animis obsideri Minda, premique ex duobus castrorum locis. Nihil his territi cives, qui & subsidiarium militem scripserant, & Ducem Brunswicensem cum auxiliari manu intromiserant in urbem, crebris eruptionibus obsidentes magis fatigabant, quam fatigarentur. Et cum obsidio inter alternas clades & damna traheretur, pax certis legibus convenit; quibus etiam Henricus Comes Schawenburgicus Coadjutor receptus, is qui haud multo post Alberto etiam in Episcopatu Mindensi successit.

Chron. M. Belgii. Trithem. in

At longe gravius ac funestius bellum, ex dissidio inter Rupertum Coloniensem Archiepiscopum ac Metropolitani

Chron. Spanh. Teſchem. Pontan. in Gelr.

Diſſidium Archiep. Colon. & Canonicorum, quod in apertum deinde bellum erupit

politani Collegii Canonicos, hoc anno exortum eſt ad Rhenum, quo non modo Weſtphalia, ſed totum Imperium conturbari cœptum. Delegerant nimirum Canonici ante ſexennium in locum Theodorici Archiepiſcopi ſui e cætu ſuo Rupertum Palatinum Ludovici Palatini Electoris filium, Friderici vero Electoris fratrem, præteritis aliis in Metropolitano Collegio multo dignioribus ad tantum munus capeſſendum; quales memorantur Stephanus Dux Bavariæ, Joannes Bavarus Monaſterienſis Epiſcopi frater, Comes Naſſoviæ, Comes Wittenbergius, Comes Mauritius de Spiegelberg, inſignis ea tempeſtate Orator & Poeta, Pontificis etiam judicio quovis Epiſcopatu dignus: præterea Hermannus Haſſiæ Landgravius, aliique præſtantes in eo Collegio viri; ſed his neglectis, major pars delegit Rupertum, corporis ſtatura parvum, mente vagum, & venationi plus æquo deditum; cui tamen præter ſplendorem familiæ, alia ingenii & virtutum ornamenta non deerant. Sed hunc potiſſimum juniores elegerant, ſeu quod in aliis ſeveri tatem timerent, ne in arctiorem Cleri diſciplinam adſtringerentur, ſeu quod tum alter alteri dignitatem non faveret, diſtrahendoque ſuffragia, ſorte potius, quam communi conſilio ageretur; ſeu quod verius reputatum fuit, ut ab ipſis regeretur, quorum ſuffragiis electus eſſet; id quod tamen longe aliter accidit. Quippe Rupertus poſtquam imperio admotus fuit, neglectis Canonicis, delegit primarios miniſtros & Conſiliarios ex ſæcularium hominum ordine; viros pleroſque minus idoneos, penes quos omnis gubernatio fuit. Inde a primis ſtatim annis offenſio Canonicorom, Archiepiſcopi contemptio, & querelæ adverſus miniſtros. Huic malo ut mederetur Fridericus Palatinus Elector, Archiepiſcopi frater, viros ſapientes ſubmiſit e ſuis, quorum opera & prudentia Metropolim adminiſtraret, ſed cum hos priores miniſtri non ferrent, excluderentque a conſiliis ſuis, res in alias turbas prolabi cœpit. Quanquam ipſe Archiepiſcopus ita peſſundatus erat, ut a ſapientiſſimis viris in priſtinum ſtatum ægre admodum erigi poſſe videretur. Nam ob aulæ magnificentiam & bella, quæ geſſerat Theodoricus Archiepiſcopus Ruperti anteceſſor, omnia propemodum caſtra, Oppida & telonia ita vel oppignorata, vel abalienata erant, ut vix duo millia florenorum ex annuis proventibus reſtarent Ruperto. Inter oppignorata vero caſtra & Oppida alia tenebantur a proceribus & nobilibus, alia a Capitulo, alia ab urbe Colonienſi, alia ab aliis creditoribus; qui cum ægre ſibi hæc e manibus ſubtrahi paterentur, omnes hos ſimul offendere neceſſe fuit.

Rupertus Archiep. Electoris Palatini copiis adjutus plura diœceſis ſuæ loca oppignorata recuperat.

Ex his rerum anguſtiis ut Rupertum fratrem ſuum eriperet Fridericus Rheni Palatinus; clarus ea tempeſtate opibus ac militari potentia Imperii Elector, ſubmiſit Martinum Ruyſtenbachium, & Buckium, plebei quidem generis virum, ſed militia præſtantem, cum delecto exercitu in Colonienſem diœceſin. Horum conſilio & militari fortitudine, uno procurrentis fortunæ impetu, ut Trithemius tradit, Archiepiſcopus occupavit Bonnam, Noveſium, Andernacum, Lechnidrium, Bruelam, Nutbergam in Eiflia, Rimbachium, Diehartium, Gudenaviam, Zonſium, Kempenam, Cæſaris Inſulam, Heesbergam, cæteraque diœceſis caſtra, Oppida & telonia, quæ univerſim ſupra viginti numerabantur; atque ita oppignoratam & convulſam diœceſin reſtituit in integrum. Ac ne creditoribus & poſſeſſoribus horum de injuria caſtrorum Oppidorumque queri fas eſſet, rationes iniit, reperitque per verſuras Lombardico & Judaico modo introductas, ita omnia ſupra ſummam quotannis augeri, ut nulla unquam redimendi ſpes eſſe poſſet; niſi aliter, quod factum eſt, ex æquo bonoque conſtitueretur. Qua rerum mutatione & inſtauratione diœceſis, ſicuti multorum optimatum animos ſibi devinxit, qui indigne ferebant, patrimonium Eccleſiæ inter tot iniquos poſſeſſores diſtrahi; ita aliorum, in ſe concitavit invidiam & iras, quod ægre hæc e manibus ſuis extrahi paterentur. Quare conſpiratione inter ſe inita, occultum cum Duce Clivenſi fœdus ineunt; in quod etiam præter alias quaſdam civitates Colonia & Noveſium convenere. Quo comperto, Rupertus Archiepiſcopus fœdus cum Adolpho Geldriæ Duce contrahit adverſus Cliviæ Ducem, veterem diœceſis hoſtem, & rebellium fauto-

Fœdus Archiep cum Duce Geldriæ, cui plures diœ-

cesis Colon. & Ducatus Westphaliæ nobiles subscripsere.

fautorem. Ac Rupertus id eo consilio egit, ut Susatum, Sanctos, Rhesam, & Aspeliam a Clivio erepta repeteret: Gelder, ut Embricam, Limarsiam, Wachtendonchnam, aliaque loca Clivio ante hæc obligata recuperaret. Fœdus id sociale ab utriusque provinciæ ordinibus magna animorum consensione & conspiratione firmatum; subscripsereque cum Ruperto Archiepiscopo Gumprechtus Nuenariæ Comes, hæreditarius diœcesis Præfectus, Joannes Reiferscheidius Salmæ Comes, hæreditarius Mareschallus, Philippus Virnebergius Pincerna, Joannes Hembergius Camerarius, Henricus Drachenfelsæ dominus, duo Friderici ab Halse, aliique equites ac primarii e nobilitate. Oppida præterea Andernacum, Bonna, Lintzium, Rhenoberca, Kempena, Arwilera; His accessit totius Ducatus Westphaliæ nobilitas, Joannes Haetzfeldius eques, Wildenbergæ dominus & Mareschallus Westphaliæ, Theodoricus Blittersberg eques, Joannes Haetzfeldius Wildenbergius præfectus Bilstenii & Wildenbergæ, Gothardus Furstenbergius Satrapa Nehemensis, Wilbrandus ab Ense Waltensis, Henricus Wulfius a Ludinghusen, Bernardus de Goeren, Bernardus Westerholtius, & cum his tota prope nobilitas ducatus Westphaliæ. Adhæc Consules Oppidorum, Briloniæ, Gesekenæ, Rudenæ, Werlæ, Attendoriæ, Mendenæ, Dorstenæ, Recklinghusium. Pari procerum, nobilium, & civitatum conspirantium numero subscriptum fœdus produxit Gelder, uti a Pontano memoratur. Armis utrimque consociatis, Gelder & Rupertus Cliviam ingressi vastant, & Wachtendoncham castrum Oppidumque obsidione incingunt: Clivensis qui hæc in se procudi senserat, Henricum Monasteriensem Episcopum in belli societatem trahit, reddita Dulmania & Stromberga, quæ loca ex priori bello adhuc tenebat; ipse deinde ingentem exercitum, ex Westphalia potissimum, ut auctor est Chronici Belgii, contrahit, quem trium millium equitum, & quindecim millium peditum censuere. His viribus in hostem movit, nec tamen aliud effecit Clivius, quam ut annonam Wachtendonchæ importaret; at in ingressu a Geldro & Archiepiscopi copiis, quæ viæ publicæ limitaneum aggerem insederant, ex insidiis obrutus, fœda clade ad Sanctense Cœnobium cæditur. Qua ita dejectus Clivius, ut cum Geldro pacem componere, quam pugnare amplius mallet. Et Gelder postquam Arnheimium, Duisburgum, aliaque loca recepit, Archiepiscopum destituit; cui nec Susatum, nec Rhesa, nec aliud, ex sociali bello redditum: sicuti politici Principes, dum suo lucro bella gerunt, Episcopos non nisi ad damna involvunt.

Dux Clivensis cæsus pacem cum Geldro init.

Chron. M. Belgii.

Conspiratio Novesiensium cum Duce Clivensi detegitur.

Bello hoc primum clandestina Novesiensium conspiratio cum Duce Clivensi detecta, postquam animadversum, militem Archiepiscopi hostilem in modum repelli a Novesiensibus, ne propius urbi accederent, omniaque in gratiam Ducis fierent. Jam ante Consules Novesienses per versipellem hominem corrupti, & clam deducti erant ad Ducem, a quo benigne excepti, lauteque tractati, fœdus cum Duce adversus Archiepiscopum pepigerant. Quippe callidum Ducis consilium erat, Novesium haud secus, quam cum Susato fecerat, per intestina inter Capitulum, & Archiepiscopum dissidia Cliviæ adjungere. Id quod certius procederet, Novesienses in fidem & patrocinium susceperat. Atque hæc postquam a Ruperto Archiepiscopo cognita sunt, primum ille studuit cives adversus Consules & Senatum concitare, & suarum partium facere; sed illi jam a Magistratu occupati, incitatique adversus Archiepiscopum, dissidium bellumque quod paulo post ortum est inter Capitulum & Archiepiscopum, sua factione conspirationeque cum Capitulo incenderant.

Annus Christi 1470.

Pauli II. Pont. 7. Friderici III. Cæsar. 31. Simonis III. Ep. Pad. 8.

Trithem. in Chron. Naucler. Gener. 50. Philosoph.

Sequitur per hæc annus septuagesimus fluentis sæculi, quo Machometes Turcarum Imperator; post tot regna & provincias Christianis ereptas, florentissimam Euboeæ insulam occupavit, expugnataque chalcide, totius Græciæ propugnaculo, Italiæ imminere cœpit. Ad has increscentes quotannis Turcarum vires infringendas, Paulus II. Pontifex pro suprema Christianæ Reipub.

Brovverus l. 19. annal Trevir. Cranz. in Wandal.

cura

Turcarum progressus contra Christianos. Commina lib. 4. Meierus in Flandria lib. 17. Pontanus in Geld. Raynald. in hist. Eccles.

cura scripsit primum ad omnes prope Europæ Principes; deinde ad Fridericum Imperatorem; auctorque illi fuit conventus Principum celebrandi; quem in annum sequentem Imperator indixit, cum jam Turca Croatiam, Carinthiam, vicinasque Austriæ provincias percursaret.

Dux Geldriæ captivum patrem recusans liberare, carceri ipse & demum funestæ morti traditur.

Attinebat in hunc annum Adolphus Geldriæ Dux Arnoldum captivum patrem, de quo impio facinore postquam & Pontifex interpellatus fuit, scripsit ad Adolphum, hortatorque illi fuit, ut patrem libertati redderet. Id cum ille aspernaretur, Pontifex simulque Fridericus Imperator Carolo Burgundiæ Duci in mandatis dedit, patrem e filii tyrannide liberaret. Ad quod Pontificis & Cæsaris decretum Carolus filium cum parente Hosdinum evocavit; quo postquam uterque accessit, multum pro arbitri munere primum laboravit, ut in concordiam adduceret. Verum cum adeo pertinaciter obsisteret filius, ut palam ediceret, malle se parentem in puteum dejicere, & cum eo præcipitem in idem exitium se dare, quam patri provinciæ partem permittere, indeque clam recederet; Carolus e fuga retraxit, & commutata patris in filium pœna, in carcerem conjecit. Pater libertati redditus, exhæredato filio, Geldriæ ducatum Carolo, ut supra diximus, vendidit; a quo mox armis occupatus, cæterisque amplissimis Burgundiæ provinciis conjunctus est. Impius in patrem filius etsi post longos carceris squallores a Gandavensibus liberatus, demum ad Tornacum trucidatur.

Carolus nobili Geldriæ provinciæ potitus, pro inexplebili dominandi cupidine nihil avidius habuit, quam potentiam ad Rhenum explicare firmareque; ad quod opportune illi accidit, implorari a Ruperto Coloniensi Archiepiscopo, cui ob id pronus operam obtulit.

Chron. Warburg. MS. Simon Ep. Spiegelios ex Desenberg domat, & Desenbergam prius ereptam in feudum deinde dedit

Nec Simoni Episcopo nostro hic annus sine intestinis nobilium turbis vacuus fuit. Potens per id tempus erat Spiegeliorum familia, quæ munitissimum Desenbergæ castrum in edito abruptoque monte insidebat, commune simul Castrensium domicilium, prædonumque receptaculum; ex quo, spreta auctoritate Episcopi, modo Warburgenses, modo alii per diœcesin infestabantur. Simon Episcopus qui & militaris ingenii excelsique animi Princeps erat, ulturus hanc Spiegeliorum & Castrensium insolentiam, contracto provinciali, & Bernardi fratris Lippiensis Comitis milite, Desenbergam obsidione claudit, admotisque bellicis machinis oppugnat. Protracta per assiduos insultus in decimum quartum diem obsidio; Restitere obsessi fortiter, Hassiæ cumprimis Landgravii promissis auxiliis confisi. Atque is dum opem tardat, & illi ad extrema adducerentur, Spiegelii Simoni Episcopo supplices gratiam implorant; post etiam ipsi inter se discordes, pugnisque commissi, sese & castrum Episcopo dedunt; id quod Episcopus, ne veterem & potentem Spiegeliorum familiam ac cæteram nobilitatem offenderet, Hassumque in se irritaret, ex ordinum consilio Spiegeliis in feudum reddit.

Annus Christi 1471.

Sixti IV. Pont. 1. Friderici III. Cæs. 32. Simonis III. Ep. Pad. 9.

Anton. Camp. in Epist. tom. 2. Freh. Raynald. in histor. Eccl. Nauclerus Paralip. Ursberg. Comitia Ratisbonensia celeberrima Principum accessu, sed irrita dissensione &c.

Aderat jam insequens annus, quo Fridericus Imperator ad VIII Calend. Maji Ratisbonæ comitia indixerat, quæ, si unquam, per id tempus Principum & Oratorum præsentia celeberrima fuere. Accessere enim cum Friderico Imperatore Adolphus Moguntinus, Joannes Trevirensis, Rupertus Coloniensis, Albertus Marchio Brandeburgensis, & Fridericus Palatinus Electores: Ludovicus Hassiæ Landgravius, Ernestus Dux Saxoniæ, Ludovicus, & Wolfgangus Duces Bavariæ; multi præterea alii Principes & Episcopi: Oratores Bohemiæ, Poloniæ, Ungariæ, & Ducis Burgundiæ; quanquam ex Saxoniæ Episcopis nullum præsentem reperiam. Aderat & Legatus Pontificis Franciscus Picolominius Cardinalis Pii II. Pontificis nepos, cum Antonio Campano Episcopo Teramensi, a quo tota hæc ratio Comitiorum accurate perscripta extat. Urgebantque hi ex Pontificis mandato bellum adversus Turcas, rati Cæsarem & Principes Germaniæ eo proniores fore, quod jam Turca Carniolam Au-

ſtriæ provinciam barbarum in modum percurſando ferro, flammaque vaſtaſſet, abducendo etiam ſupra xx hominum millia in ſervitutem. Actum primo de pace Imperii, & inteſtinis Principum diſſidiis armisque prius componendis, ſine quibus irrita foret expeditio in Turcas. Multæ deinde querelæ Legatorum auditæ, ſed lentis frigidisque animis, ac non niſi decem armatorum millia decreta, quæ ad fines Germaniæ tutandos excubarent; e quibus tamen Imperator quatuor tantummodo ſatis eſſe cenſuit. Adeo jam effœtum, erat Imperii robur, ſeu, quod verius dixeris, inteſtinis armorum diſſidiis laceratum; quemadmodum palam in his comitiis dixit ſcripſitque Campanus Pontificis Legato additus. Germaniam quidem vaſtiſſimum & potentiſſimum eſſe regnum, ſed omnem, quanta tum patebat, unum eſſe latrocinium; interque nobiles & Principes illum eſſe glorioſiorem, qui rapacior ſit. Ita irritus hic conventus diffluxit. Neque enim bellum adverſus Turcas proceſſit: neque pax Imperii, quod unice in his comitiis ſollicitatum apud Imperatorem, conſecuta eſt; ſeu quod ipſe Cæſar privato commiſſus eſſet bello cum Friderico Electore Palatino, potente & bellicoſo Principe: ſeu quod languida & deſpecta eſſet Cæſaris poteſtas. ſine priſcis Cæſarum nervis & armis. Unde prædatoria & tumultuaria ubique bella.

Literæ tabularii Paderborn. Pax ſancita inter Simonem Ep. Pad. & Ludovicum Haſſiæ Landgravium.

Quale inter cætera hactenus fuit Ludovici Haſſiæ Landgravii, diœceſin Paderbornenſem infeſtantis. Sæpius inter Landgravium & Simonem Epiſcopum, poſitis armis, transactum; demum hoc anno inter eosdem pax per triginta tres annos ſancte utrimque ſervanda certis legibus convenit; inter quas illæ primariæ, ut, ſi quæ lis inter Epiſcopum & Landgravium exorta fuerit, hanc conſiliarii utriusque Principis componant; quod ſi inter hos convenire non poſſet, deligantur alii arbitri partium intacti, quorum judicio uterque Princeps ſtabit: interim nulla hoſtilia permittantur, alterque alterius bono & defenſioni ſtudeat. Tabulæ horum pactorum poſt Dominicam, quam Lætare vocant, utrimque conſignatæ. Et quia hisce bellis Cœnobium Bredelarienſe ordinis Ciſtertienſium in finibus illis ſitum, extreme vaſtatum erat, Simon Epiſcopus non modo liberalitate ſua miſeris ſubvenit, ſed hasce literas commendatitias plenas commiſeratione pro colligenda ſtipe impertiit.

Simon Ep. Bredelarienſi Cœnobio ſubvenit.

Venerabilibus in Chriſto Patribus & Dominis, Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac honorabilibus viris, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis & divinorum Rectoribus nec non generoſis & nobilibus, Ducibus & Comitibus, Baronibus & terrarum Dominis, ubilibet conſtitutis, ad quos præſentes literæ pervenerint, Simon Dei gratia Paderbornenſis Epiſcopus reverentiam cum ſalute in omnium Salvatore. Inter mala gentis noſtræ, quæ videmus, ſpecialiter mala Monaſterii in Bredelar Ordinis Ciſtertienſis noſtræ Paderbornenſis diœceſis tacere non poſſumus, doloroſe vobis ſignificantes, qualiter dictum Monaſterium pridem fuit per illatas ſibi in ſuis hominibus, rebus ac poſſeſſionibus malignorum injurias, violentias & rapinas facultatibus diminutum, & debitis aggravatum, ut ruinis ſuccumberet, divina ſua ſuſpenderet, & hoſpitalitatem ſervare non poſſet, religionis invido omnium malorum latore Diabolo procurante, & adhuc diminutum & aggravatum exiſtit, ut niſi ſibi celebri remedio occurratur, ad finalem & miſerabilem terminum deveniat incunctanter tale ac tantum, ut fiat ſolitudo domus Domini, & cubilia Monachorum vertantur in delubra beſtiarum, præſertim cum dictum ſit Monaſterium in finibus conſtitutum, ut lis continua eſt, & pax eſt rara, ubi inquieti ſunt liberi, & perverſi difficillime corriguntur. Cupientes igitur in his, ut poſſumus, Monaſterio ſupradicto conſulere, & malis ipſius majoribus obviare, religioſos viros, præſentium exhibitores, dicti Monaſterii conventuales ad veſtram diœceſin & terras perfidelium eleemoſynis petendis de veſtra gratioſa permiſſione confiſi duximus dirigendos, ut per eas ſibi illatas & traditas, eidem ſuper his malis conſulatur, & etiam obvietur, religionis avido, omnium bonorum auctore Domino largiente: quapropter univerſitatem veſtram obſecramus in Domino Jeſu, quatenus eosdem religioſos, dum præmiſſa occaſione ad vos acceſſerint, benigne admittatis, & veſtris literis admitti faciatis, illius alienigeni Regis veſtigia comitantes, qui ad reædificationem templi Dei, munera ſua miſit, & de ſuis realibus

libus ampliora præstare decrevit. Ut autem pro temporalibus seminatis imposterum æterna metantur, volumus, ut omnes, & singuli, qui dicto Monasterio in Bredelaer per manus dictorum religiosorum de bonis suis sibi ac Deo collatis destinaverint, vel destinari procuraverint, efficiantur participes & consortes omnium bonorum, quæ in sæpe dicto Monasterio, nec non omnium Monasteriorum, tam Monachorum, quam etiam Monialium ordinis Præmonstratensis, in divinis officiis, disciplinis, hospitalitatibus, cæterisque bonis operibus, dignabitur operari clementia Salvatoris, quæque per hoc generalem remissionem & veniam quadraginta dierum indulgentiarum, dummodo suis in hac parte judicibus id placuerit, vere pœnitentes & confessi de injunctis pœnitentiis consequantur, quam ipsis & eorum cuilibet de meritis patronorum nostrorum Sanctorum Kiliani Martyris, & Liborii Episcopi & Confessoris confisi duximus concedendum, præsentibus tantum post annos tres a data eorum minime valituris. Datum in civitate nostra Paderbornensi nostro sub sigillo præsentibus appenso, anno Domini Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo primo, in crastino Sanctorum Philippi & Jacobi.

Chron. Hildesii MS. Chron. Sclavon. Crantz. l. 12. Metrop. c. 8. Lesner. in Chron. MS. de Ep. Hild. Schisma Ecclesiæ Hildesiensis ob binos Episcopos electos.

Hoc ipso quoque anno Hildesiensis Ecclesia periculoso schismate conturbata. Quippe post obitum Ernesti Episcopi Schawenburgensis Comitis pars Canonicorum, eaque potior, delegit Henningum de Hausen Decanum, virum e nobilitate Saxoniæ virtute præstantem: pars vero Hermannum Hassiæ Landgravium, Canonicum Coloniensem, & Præpositum Aquisgranensem, postulavit. At Henningus facta electione Romam properavit, & a Pontifice coram confirmationem obtinuit, a quo & Episcopus consecratus; inde festinato Hildesium regressus, reperit militarem ordinem & vasallos arma sumpsisse pro Landgravio introducendo, multaque in hanc rem castra & oppida occupasse. Stabat interim pro Henningo Capitulum, urbs, & Bertholdus Verdensis Episcopus. Extant apud nos tabulæ feria IV post Pascha obsignatæ, quibus Simon Paderbornensis Episcopus, Ericus, Henricus, & Antonius Comites Holsatiæ & Schawenburgenses, & Bernardus Comes de Lippia fœdere se illigant cum Hildesiensi Capitulo adversus Duces Brunswicenses, Wilhelmum Seniorem, ejusque filios Wilhelmum & Fridericum; ut recte scripserit Crantzius, Brunswicenses partes Landgravii adversus Henningum suscepisse. Verum lis hæc magnis partium studiis accensa cum in magnum diœcesis exitium vergeret, Hermannus Landgravius, qua erat modestia, & pacis amore, ultro electioni suæ cessit, relicto Episcopatu penes Henningum. Et hic ille Hermannus Hassus, Ludovici Landgravii frater, quem postea Coloniensis Ecclesia Archiepiscopum, & Paderbornensis Administratorem sortita est.

Crantz. l. 12. Saxon. c. 19 & l. 12. Metrop. c. 6. in Wand. l. 13. & 20 Chron. Sclavon. Hamelman. in Chron. Oldenburg. Chron. Monast. Ubbo Emm. lib. 26. Hist. Frisic. Geradi Comitis Oldenburgici deprædationes, ob quas ab Henrico Ep. Monast bello impetitur.

Famosus per id tempus prædo Gerhardus Comes Oldenburgicus, Christani Regis Daniæ frater; a quo, postquam ab Holsatiæ administratione depulsus erat, auxilio Saxonicarum urbium iram vindictamque convertit in Hamburgensium, Lubecensium, Bremensium, aliorumque locorum mercatores; quos interceptos captivosque cum mercibus Delmenhorstium abripiebat. Nihil uspiam tutum in publicis viis, nihil intactum ab hoc prædone; literas quidem securitatis ille dederat, sed ea fallacia compositas, ut quoties luberet fidem fallere posset. Qua super re cum sæpius Lubecenses, Hamburgenses & Bremenses frustra questi essent, operam Henrici Monasteriensis Episcopi & Bremensis Administratoris implorarunt; ictoque cum his fœdere, Henricus Episcopus Gerhardo Comiti bellum movet, & Delmenhorstium obsidet, opportune simul vetera ejus arcis jura ad Ecclesiam repetiturus, ex quo Delmenhorstium cum Toparchia Nicolai Bremensis Archiepiscopi patrimonium ab eo Bremensi Ecclesiæ donatum erat, abreptumque postea per vim & injuriam a Comitibus Oldenburgicis. Igitur magnis impensis atque animis obsidio cœpta, demandataque Gunthero Episcopi fratri; quæ dum remissius trahitur Gerhardus per ignota viarum commeatum importat. Ob id quia in præsens expugnatio difficilis reputata, interveniente Henrico Schwartzenburgico Comite, Episcopi patre, actum de pace, quæ hac lege convenit, ut Gerhardi nepotibus, quorum ille tutor erat, Delmenhorstium relinqueretur, & Gerhardus Comes se in posterum a prædis & latrociniis contineret.

Postea-

Mors Pauli II. Pont. in cujus locum succedit Franciscus Roboreus, Sixtus IV. dictus.

Posteaquam v. Calend. Augusti Paulus II. repentina morte extinctus est, Cardinales concordibus suffragiis subrogavere Franciscum Roboreum, qui ex supremo Franciscanorum magistro jam ante in Collegium Cardinalium ob eminentem scientiam & gubernandi prudentiam cooptatus erat. Is exemplo antecedentium Pontificum nihil sollicitius habuit, quam bellum adversus Turcas.

Annus Christi 1472.

Sixti IV. Pont. 2. Friderici III. Cæs. 33. Simonis III. Ep. Pad. 10.

Raynald. in histor. Eccl. Onufrius Paul. Lang. in Chron. Citicen. Pontificis labor & sollicitudo pro edomando Turca. *Nauclerus Trithem. in Chron. Spanhei. Chron. Tremon. Wittius in Chron. Chr. Colon. Heister. in suffrag. Chron. M. Belgii. Trithem. in Chron. Spanhei.*

Igitur anno proximo, qui sæculi hujus erat septuagesimus secundus, auxiliis Venetorum & Ferdinandi Neapolitani Regis, validam in mare classem produxit, commotus cumprimis Venetorum precibus, quorum orator, ut Paulus Langius retulit, coram Pontifice exposuit, Turcas jam brevi tempore duo imperia, quatuor regna, viginti provincias, & ducentas florentissimas urbes Christianis eripuisse. Valuitque hæc classis non tam ad provincias repetendas, quam ad Turcarum impetus sustinendos.

Torpentem adhæc Germaniam ferale Cometæ sidus sub initium anni exterruit, longa, & horrifica coma ex Austro in occidentem porrectum, unde post XIII dies in Septentrionem se flexit; qua in plaga multo tempore perstitit, pestilentiæ, famis, & cruentorum malorum fatale prodigium; quæ mala haud multo post per Germaniam consecuta sunt.

Novum inter Archiep Colon. & Canonicos dissidium.

Nam præter bellum quod hoc anno inter Ludovicum Galliæ Regem & Carolum fratrem Burgundumque exarsit, novis quoque turbis diœcesis Coloniensis ac Rhenus commoveri cœpit, quæ in bellum Novesiense, & Ruperti exauctorationem exiere. Enim vero Rupertus Archiepiscopus licet cum Clivensi Duce utcumque jam convenisset, & iniquos possessores armis etiam fratris fregisset; novo tamen multoque graviori dissidio cum Metropolitano collegio collisus est. Synodum ille Bonnæ indixerat, ad quam Clerus convocatus. Indignati ob id præsules & Canonici Metropolitani, quod non alio loco synodum quam Coloniæ in urbe & Basilica pro veteri more habendam dicerent, eoque accedere detrectavere. Gliscentibus exinde simultatibus inter Archiepiscopum & Metropolitanum Collegium, missus est sub exitum Junii a Friderico Palatino fratre Coloniam Wormatiensis Episcopus, qui res in concordiam componeret. Idem per Legatum Pontificis tentatum; sed omnia cassum labore, nec sine nova Archiepiscopi injuria: nam cum cum Wormatiensis Episcopus nave vectus adverso Rheno Bonnam repeteret cum Henrico Ravennavio Archiepiscopi suffraganeo, Bernardo Laner a Breidbach Abbate Tuitiensi, cæterisque Archiepiscopi ministris; occurrit secundo flumine ad Rodenkerkam aliud navigium armatis hominibus impletum, a quibus ocius jubentur ad ripam vertere. Expositi invaduntur spoliantur, & captivi rapiuntur. Qua injuria exacerbatus Archiepiscopus, quod ex composito hæc a Canonicis agi crederet, jubet omnes eorum fruges ac vina per agrum Coloniensem intercipi, & ad arces suas convehi. Multis exinde offensionibus, ut fit, accensa odia inter Archiepiscopum ac Metropolitanos Canonicos.

Initia belli Novesiensis.

Facem hujus mali subjecere Novesienses; nam quod occultam conspirationem alerent cum Duce Clivensi, ut supra diximus, Rupertus Archiepiscopus veritus, ne pravo Susatensium exemplo ex patrocinio Clivensis se toti in ejus potestatem darent, consilia agitabat, aut vi, aut astu intercipere Novesium; datumque id negotium Buckio militiæ præfecto; cui se in hanc rem patrandam obtulit Wesselus Duranus, civis Novesiensis: is factus secretorum particeps crebro commeabat Coloniam inter & Novesium, per quem & Archiepiscopus civium animos sollicitabat in suas partes. Buckio & Durano adjunxit se Scapius. His exequendi facinoris potestas data ab Archiepiscopo, & mox comparata instrumenta, quibus portas aperirent & militem introducerent. Præmissus in hanc rem Duranus in urbem. Sed ille repente in alium proditorem versus, omnia Magistratui

detexit,

detexit, literis etiam Archiepiscopi, quas ad Buckium dederat, prolatis; quibus publice lectis, incredibile quis furor civium exarserit in Archiepiscopum. Interim horum ignarus Buckius & Scapius, nave militibus instructa, Zonsio descendunt Novesium; quibus Novesienses armati occurrunt, ac priusquam nave exscenderent, captos in vincula abripiunt, quæstionibus subjiciunt, & urbis intercipiendæ machinationem fateri cogunt. Quæ ubi ad Archiepiscopum relata fuere, mittit ille Novesium Stephanum Bavariæ Ducem Canonicum Coloniensem, & Vincentium Mörsanum Comitem, qui suo nomine ad omnia æqua se civibus offerant, moneantque ne quid severius in captivos statuant. Quibus spretis, Magistratus Buckium & Scapium in forum productos capite plectunt, sectosque in partes ad quatuor urbis portas suspendunt. Qua Consulum civiumque audacia exacerbatus Archiepiscopus ad Carolum Burgundiæ Ducem proficiscitur, auxiliumque adversus rebellem urbem implorat. Hinc jam texi cœpit belli ad Novesium tela, quod totum postea Imperium concivit ad arma.

Literæ tabularii Paderb. Literæ Corbej. Pace cum Hassis firmata bene diœcesim Pad. Simon Ep. administrat.

Longe tranquilliorem hoc anno Diœcesin suam habuit Simon Episcopus noster; qui postquam cum Hassis, perpetuis Ecclesiæ hostibus, transegerat, multa salubriter constituit. Nam pacem castrensem certis legibus firmavit cum Spegeliis, & quotquot Desenbergam castrum hactenus inquieti nobiles & castrenses insidebant; & quod multo laudabilius fuit, cultum divinum per omnes Paderbornensis civitatis Ecclesias ordinavit, ut literæ hac super re relatæ testantur. Severis etiam pœnis animadversum in Sacerdotes corruptæ vitæ; quos inter Canonicus quidam Huxtariensis e Collegio S. Petri a Simone Episcopo in judicium, rogatu Hermanni Boneburgi Corbeiensis Abbatis, protractus. Is vero quia multorum criminum compertus, Episcopus Abbati potestatem fecit trahendi in carceres, bonis ejus inter Episcopum & Abbatem divisis. Demum, quæ animorum concordia erat & Canonicorum, mutuum inter se pactum fecere; servandi propugnandique vetera Cathedralis Collegii privilegia, jura, & consuetudines vitæ introductas. Quam in rem publicum Paderbornæ congressum mense Octobri indixere. Ad quem cum Simone Episcopo convenere Henricus de Haxthausen utriusque juris Doctor & Præpositus majoris Ecclesiæ, Conradus de Elmeringhausen Decanus, Lubertus Westphalen Præpositus in Bustorpe, Engelbertus judex Prior, Theodoricus Westphalen Scholasticus, Henricus de Immesen, Theodoricus de Varenseil Camerarius, Hermannus Spiegel, Conradus de Haxthusen Archidiaconus in Steinheim, Bernardus de Malsberg, Joannes de Galen Cantor, Theodoricus de Haxthusen Vicedominus Monasteriensis, Recquinus de Kersenbrock Archidiaconus sedis Harhusanæ, Otto de Oynhausen Archidiaconus Huxtariensis, Antonius nobilis de Holstein, & Schowenburg Comes Thesaurarius, Everhardus de Elven, & Ravenno de Valckenberg, Canonici, aliique. Et hi tum primores erant Collegii Cathedralis, priscæ claræque omnes nobilitatis viri, quorum consilio & auctoritate pactum cum Simone Episcopo initum est & in publicas relatum tabulas. Atque hic ille Haxthusen inter Canonicos Præpositus est, vir excellentis doctrinæ, qui insignem Canonicis Bibliothecam legavit, sed ea lege, ut si quis ex familia sua doctrinæ gradum sumeret, ad ipsum rediret. Adeo tum indecorum non erat, nobiles ex equestri etiam ordine Doctorum laurea insigniri; falliturque Crantzius, qui per id tempus Præpositos Paderbornensis Ecclesiæ ex plebeja familia producit.

Annus Christi 1473.

Sixti IV. Pont. 3. Friderici III. Cæsar. 34. Simonis III. Ep. Pad. 11

Trithem. in chron. Spanh. Nauclerus Volaterranus Ursberg. Paralip. Rudolph. agricola.

Tandem & Fridericus Imperator anno hoc consequente, cum Turca e Bosniæ regno erumpens Carinthiam, Stiriam, & hæreditarias Austriæ provincias late populando pervageretur, scripsit ad Pontificem, mitteret Legatos suos Augustam, quod ea in urbe Principum conventum indicturus esset ad Turcarum dominatum reprimendum; Pontifex postulata Cæsaris ad Cardinalium senatum retulit; in quo Franciscus Picolominius Cardinalis obstitit, palam elocutus, jam decem hujusmodi Germanorum conventus intra non multos annos

lib. 2 rerum German. Chron. M. Belgii. Annal. Flandriæ. Brovver. lib. 19. annal.

Trevir. Raynaldus in histor. Ecclesiast.

nos institutos, neque aliud in iis actum esse, quam quod Romani in invidiam vocati sint, tanquam specie belli Turcici Germaniam emungerent.

Comitia Treviris ab Imperatore indicta.

Cæsar nihilominus, quod jam paries Austriacus arderet, Treviri in hanc rem publica Imperii comitia indixit; ad quæ cum Maximiliano filio magnoque Principum Comitatu ex Austria profectus, lustratoque Argentorato, Friburgo, Basilea, Colmaria, Tabernis, cæterisque Germaniæ urbibus, Moguntiam descendit. Affectati Cæsarem Adolphus Moguntinus Archiepiscopus, Aistadensis Episcopus. Albertus & Ludovicus Duces Bavariæ, Carolus Marchio Badensis, Comes Wirtenbergensis, magnusque Comitum & procerum numerus. Magnifice exceptus Moguntiæ ab Archiepiscopo Metas contendit, Trevirim petiturus; quem ubi Metis adesse didicit Carolus Burgundiæ Dux, magnoque desiderio teneretur conveniendi Cæsarem, Metas salutatum præmisit Davidem Episcopum Ultrajectensem, & Engelbertum Nassoviæ Comitem: Cæsari exinde XXVIII Septembris Trevirim ingressuro occurrit ipse Carolus comitatu prorsus regio, qui Cæsaris exæquaret. Cæsare in urbem & palatium deducto, Dux urbem Imperatori cedendo regressus est ad D. Maximini Cœnobium. Eo post in congressu multa de bello Turcico, aliisque, in publico senatu Principum tractata, multa etiam secretis colloquiis inter Cæsarem & Ducem; e quibus illud proditum refertur, petiisse Cæsarem Mariam unicam Caroli hæredem filiam Maximiliano filio suo dari in matrimonium: contra Ducem nihil contentius egisse, quam ut resumptis priscis honorum titulis Rex Burgundiæ salutaretur, simulque Vicarius Imperii crearetur. Quæ si Cæsar faceret, pollicitus est ultra se omnes Imperii hostes domiturum, & quæ Imperio detracta essent, armis recuperaturum. Monitus erat a Galliarum Rege Cæsar, ne Carolo fideret, aut Regem Burgundiæ diceret. Ac satis constabat, quam, regno Burgundiæ inter Galliam & Imperium interjecto, utrique perpetuus & infestus hostis futurus esset. At Cæsar qui non minus potentiam, quam Dux regnandi gloriam ambiebat, se ea facturum promisit, cum Maximiliani Ducis filiam duxisset. Erant præterea postulata ejusmodi, quæ sine Principum consilio & assensu Imperator diceret se præstare non posse. Quare Cæsar non salutato Duce Coloniam proficiscitur, quo non leviter offensus Dux, odium concepit in Cæsarem, quod haud multo post effudit ad Rhenum. Cæterum quibus officiis & muneribus certarint inter se Cæsar & Dux, qua ostentatione opum, qua epuli magnificentia, ferculorum multitudine, ac luxu plusquam regio, ministrorumque splendore exceperit Dux Cæsarem in celebri D. Maximini Cœnobio, quod nostra memoria a Gallis funditus eversum vidimus, Rudolphus Agricola, auctor Chronici Belgii, Browerus & alii non sine admiratione posteritatis descripsere.

Cæsar a Duce Burgundiæ magnifice Treviris excipitur.

Cæsar Coloniæ haud minus, quam Treviri magnifice exceptus a Magistratu, clero, & populo, multisque muneribus tam ipse, quam Maximilianus filius, ac ministri primarii honoratus, atque dum istic hæsit in hospitio, Agrippinensium sumptibus est habitus. Ibi Cæsar cum jus diceret, & controversias ad se delatas decideret, tum nihil impensius habuit, quam ut ardentia inter Rupertum Archiepiscopum & Metropolitanos Canonicos dissidia, quæ in apertum bellum eruperant, ex æquo componeret. Nam postquam Canonici didicere imploratum ab Archiepiscopo Carolum Burgundiæ Ducem suæ diœcesis tutorem, exterisque se armis opprimendos, & illi fœdus inter se percussere defensionis. in quod magna pars nobilium, Colonia, Novesium, & aliæ etiam civitates nomen dederunt; impetratumque Capituli nomine Ordinibus, ne alii quam Metropolitano Capitulo fidem & obsequia præstarent (Extra hanc conspirationem fuere ordines, ducatus Westphaliæ, quod in fide Ruperti Archiepiscopi persisterent) simul miles scriptus, quo se suaque tuerentur. Et quia caput rei gerendæ deerat, convocato concilio, delegere e suo Collegio Hermannum Landgravium, fratrem Ludovici & Henrici Landgravii (quorum ille Cassellis, hic Marburgi imperitabat) diœcesis defensorem; factaque promissio, siquidem diœcesin fortiter propugnaret, fore ut exauctorato Ruperto ab se Archiepiscopus eligeretur. Et quia in Landgravio familiæ potentia simul quæsita, quam Palatinis objicerent, Landgravius quoque fratris auxiliis adjutus, armatus diœcesin ingreditur,

Canonici Colon. cum confœderatis contra Archiepiscopum suum conspirant.

tur, arcemque Poppolsdorfianam annona militari repletam expugnat, subactaque Bonna & Andernaco, Lintzium aggreditur, quod a communi fœdere desciverat, & Ruperti militem receperat.

Archiepiscopus Ducis Burgundiæ opem implorat.

Hac rerum mutatione, & adversariorum successu perculsus Rupertus Archiepiscopus, cum Friderici Palatini viribus, quibus hactenus pugnarat, Hassos sibi objici videret, multo vehementius Burgundiæ Ducis auxilia sollicitare cœpit. Quare sub initium Augusti Zutphaniam profectus Burgundum convénit, questusque de injuriis sibi illatis & rebellione suorum, totum se in clientelam Ducis dedit. Lætus Burgundus, subacta jam Geldria, offerri sibi novi belli, exporrigendique ad Rhenum Imperii occasionem, prolixe omnem operam Archiepiscopo addixit, certo etiam spondens, se eum in pristinam dignitatem repositurum, omnesque rebelles pro merito castigaturum; sed prius sibi Cæsarem conveniendum, qui tum Treverim accessurus erat. Quare hoc anno auxilia distulit. Interim Archiepiscopi miles ducibus Martino Ruyssenbachio, & Friderico Hussio Novesium obsidere molitus, haud procul ab urbe in vicinis pagis considet, agros Novesiensium depopulando. At dum securius incautiusque miles poculis & somno indulget, erumpunt noctu cum stipendiario milite Novesienses, & totum illud agmen obruunt, cæduntque, paucis fuga elapsis: Ruyssenbachius & Hussius ex lethali vulnere haud multo post exspiravere, reliqui cum triumpho captivi Novesium introducti.

Archiepiscopi miles cæditur a Novesiensibus.

Non his dejectus Archiepiscopus, arma instaurat. At Cæsar qui Coloniæ versabatur, medio Decembri mittit Brulam ad Archiepiscopum honoratæ legationis viros, interque hos Episcopum Eistadensem, a quibus monitus rogatusque, a bello desisteret, se æquum inter partes judicem fore; sed quia longius res processerat, contracto jam cum Burgundo belli fœdere, nec Rupertus Cæsari fideret Palatinis infesto, Legatos sine responso remisit, hoc solum prolocutus, se propediem Cæsari rationem factorum daturum. Quatriduo post, missis Legatis, planius mentem exposuit, renunciando Cæsari, hujus dissidii belique cœpti causam non penes se, sed Metropolitanum Capitulum residere, a quo conspiratio & fœdus adversum se initum, & Defensor diœcesis Landgravius sit delectus, habere illos Hassum, se Burgundum disceptatorem. Quo superbo responso satis intellexit Cæsar, quæ contexit belli magnitudo a contumace Archiepiscopo & irato Burgundo immineret. Quare & ipse ad apparatum belli consilia sua convertit. Auctum periculum a Clivensi Duce, quem per id tempus Burgundici belli socium habebat in subigenda Geldria. His quoque motibus haud leviter ducatus Westphaliæ concussus; multumpue ordines perplexi hærebant, utri se parti conjungerent; quos tamen in fide Archiepiscopi sui, quam semel jurarant, constantius permansisse Coloniensium annales prohibent.

Cæsar pacem inter Archiepiscopum & Canonicos tentat, sed frustra.

Obiit & hoc anno festo D. Marci Albertus Mindensis Episcopus, Hojanus Comes, in castro Petershagio, postquam supra XXXVI annos, primum Coadjutor Willebrandi Haltermontii Episcopi, ac deinde ab ejus obitu Successor diœcesin illam administrarat. Quem etsi Crantzius, ut supra etiam monuimus, otio & ventri deditum, nec magnæ frugi Episcopum tradat, ut is scriptor liber est in carpenda Præsulum sacrorum vita; auctor tamen Chronici Mindensis, qui sub id tempus vixit, virum non modo corporis habitu moribusque decorum; sed eruditum piumque celebrat, qui diligentissimus fuerit in Canonicarum horarum precibus, cultuque divino persolvendo; quanquam civilibus bellicisque negotiis, magis se quam religioni excolendæ impenderit. Funus e castro Mindam a vasallis & militaribus viris deductum, & a clero honorifice exceptum, conditumque in Basilica ad pedes antecessoris. Exequiis, quæ a suffraganeo ejus habitæ fuere, Fridericus Brunswicensis multique proceres interfuere. Successorem nactus est 3. Calend. Augusti Henricum Comitem Schawenburgicum, Adolphi Comitis Holsatiæ & Schawenburgi fratrem, Præpositum Hildesiensem; uti jam ante id, bellum, cui Simon Episcopus interfuit, transactum retulimus, neglecto Oldenburgico, quem Albertus adjutorem adlegerat. Et Henricus, ut eum Crantzius commendat, Præsul animo tranquillus, modestus, quique nulli unquam detrimento fuerit, pacis non minus, quam religionis amans. Quare haud multo post in Cœnobio Mollenbeckano Episcopus

Obitus Alberti Hojani Ep. Mind.

Crantz. lib. 11. Metrop. c. 53. Chron. Mind. a Meibom. editum. Chron. Mind. a Pistor. edit. Chron. Mind. MS.

Cui succedit Henricus Schawenburgicus.

Qui Monasterium Overkerkanum ad arctiorem disciplinam adducit.

scopus consecrari voluit. Inde Episcopi munus auspicatus, rogatu fratris Adolphi, quæ extremæ ejus ante mortem preces fuere, dissolutas vagasque Monasterii Overkerkani Virgines nobiles intra claustri disciplinam restrinxit. Hunc in modum cætera per diœcesin, quæ ab antecessore multum neglecta erant, ad pristinam religionis formam reduxit.

Annus Christi 1474.

Sixti IV. Pont. 4. Friderici III. Cæs. 35. Simon. III. Ep. Pad. 12.

Auctor Chron. Belgici. Pontus Heuter. l. 5 rerum Burgund. Chr. Colon. Chr. Novej. Chron. Monast. Trithem. in Chron. Meier. in Flandr. Crantz. l. 12. Sax. Brovver. in annal. Trevir. Chron. Tremon.

Cæsar Coloniam contra Burgundum animat, & copias e Germania colligit.

Bellum subinde, quod affectum diximus, & tot scriptoribus celebratum est, anno proximo, qui sæculi numerabatur septuagesimus quartus plenis flammis erupit obsidione Novesii. Ac Cæsar postquam omnibus pacis consiliis frustra tentatis didicit, ingenti apparatu bellum versari, nihil quoque consultius habuit, quam urbem Coloniensem totius Rheni propugnaculum concitare, armareque adversus Burgundum, quam in rem multa Agrippinensibus privilegia dedit, traxitque in belli societatem. Inde sub initium anni in superiorem Germaniam profectus, hyemem quoque in apparatu belli consumpsit. Post discessum Cæsaris Burgundus literas dat ad Rupertum Archiepiscopum, quibus certum facit, se cum universis Belgii & Burgundiæ auxiliis brevi adfuturum; atque ad hanc promissi fidem præmittit Aræburgium cum copiis, quibus Rupertus non modo cætera, quæ possideret, loca tueretur, sed hostes suos infestare possit. Subinde feciales mittit ad Colonienses & Novesienses, quibus se magno fastu urbes ingressurum denunciat: se totius diœcesis Advocatum tutoremque delectum esse; ac nisi Archiepiscopo suo in omnibus sese submittant, fore ut brevi cum exercitu ante urbem adsit, & ad obedientiam compellat, id quod omnibus simul ordinibus denunciari velit; scire ipsos quam potentem totius Europæ hostem lacesserent, Ducem videlicet Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Geldriæ, Limburgi, & Luxenburgi, Comitem Flandriæ, Hollandiæ, Artesiæ, Hannoniæ, Zelandiæ, Zutphaniæ & Boloniæ, Dominum Frisiæ, Picardiæ & Mechliniæ, Marchionem sacri Imperii; qui cum se Regi Franciæ & Regi Romanorum parem ferat, tum omnibus hisce simul formidabilem: stare ante oculos eorum Leodium nuper Caroli viribus excisum: viderent Colonienses ne excidium eorum in suam quoque urbem trahant: justa Ducem suum Advocatum diœcesis poscere, obedientiam videlicet civium erga suum Archiepiscopum, qualem cum Leodienses recusarint suo Episcopo, imploratum se adfuisse & ab urbe dignas ruinæ pœnas exegisse; eandem hic causam agi. Quæ cum superbe exposuissent feciales, tum Ducis insignia celebrioribus in urbe locis affixere. Ad quæ modeste Colonienses, se Imperii esse cives, urbemque non alium quam Cæsarem agnoscere Dominum, in ea fide se mansuros. Nec aliud a Novesiensibus responsum. At vix Legati urbe excesserant, cum tantus plebis furor exarsit, ut Ducis insignia palam refigerent, & luto defœdarent. Hunc motum conspiratio publica consecuta, scriptus miles, implorata vicinorum urbium auxilia, præmunita urbs, & omni annonæ provisu instructa. Idem Novesii factum: utrobique Burgundus hostis proclamatus. At quia Novesium petebatur a Burgundo, firmandæque potentiæ prima belli sedes ad Rhenum, collatis in unum consiliis, Metropolitani Canonici & cives de præfecto urbis imponendo solliciti, Hermannum Hassiæ Landgravium, virum manu & consilio promptum, delegere; qui & ultro se obtulit ad defensionem urbis. Additus illi Gerlofus Breidenbachius & Joannes Lieskirchius, expertæ virtutis milites, quos cum copiis provincialibus & urbis Coloniensis Novesium misere. His accessit Everhardus Wittenius cum centum & triginta equitibus in Westphalia conscriptis. Hi Novesium ingressi urbis propugnationem suscepere, omnemque hyemem & vernum tempus in muniendo Novesio & ordinanda militia insumpsere. Et jam præter cives tria millia præsidiariorum peditum, & quingenti equites numerabantur in urbe; quæ vallo firmo, altis fossis, mœnibus validis, turribus circum multis, portis magnificis, & propugnaculis recens excitatis præmunita erat. Qua vero parte Orientem respicit, alveus ab Rheno deductus mœnia præterlapsus, &

Burgundus missis Legatis, Colonienses & Novesienses ad subjectionem sollicitat.

Novesio Hermannus Landgravius Hassiæ præfectus imponitur.

Novesium firmatur.

& insulæ binæ inter Rhenum & urbem interjectæ, ob humentia & palustria loca, hosti difficilem accessum faciebant. His munimentis confisi intrepidi hostis adventum excepere.

Burgundus Novesium obsidet.

At Burgundus postquam Luxenburgi intellexit, qua contemptione Legati sui Coloniæ & Novesii excepti essent, irarum plenus in Brabantiam festinavit, copiasque omnes, quas per hyemem longe lateque apud diversas nationes conscripserat, ineunte Julio Trajectum ad Mosam convenire jubet, quibus, ut ab Heutero relatum, exercitus sexaginta millium bellatorum conflatus: auctor Chronici Belgii centum millium fuisse perhibet, sequebatur exercitum ingens turba præfectorum rei tormentariæ, fossorum, fabrorum, Sacerdotum, mulierum, calonum. Hac hominum multitudine per Juliacensem agrum progressus, Novesium v. Calend. Augusti obsidere cœpit. Exercitus omnis in quatuor nationes & castra divisus, Gallos, qui Picardi majorem partem erant, Italos; quos Longobardos dicebant, Anglos & Belgas, quibus Burgundi, Geldri, Leodienses, cæterique accensebantur. Accesserant ex Germania Rupertus Archiepiscopus, Fridericus Palatinus Ruperti frater, Engelbertus Nassovius Bredæ dominus, Vincentius Comes Mörsanus, quisque cum suis copiis. Nam Wilhelmus Dux Juliæ & Joannes Ducis Clivensis filius spectandi causa in castris versabantur. Inde castra circum explicata secundum quatuor urbis plagas & nationes militum; Dux ipse tentoria fixit in Cœnobio Augustinianorum, quod versus meridiem urbi objacebat; ibi ille postquam per fecialem urbis deditionem frustra postulasset, & leges militares per castra evulgasset, totam æstatem & hyemem permansit, nunquam vestibus exutus, nunquam lecto usus, sed somnum sedendo capere, ut ad omnem belli casum expeditus esset: ibi quotidie cum proceribus sacrificio Missæ interesse, & preces Canonicarum horarum clerici instar quotidie recitare. Magnus Princeps & maximis exæquandus, si modo temeritas, & insana quædam proferendi imperii cupiditas abfuisset.

Urbe undique incincta clausaque, cœpit ex singulis castris oppugnatio, provectæ vineæ, admotæ machinæ, verberata mœnia, turres & portæ assiduis tormentorum ictibus; quæ omnia incredibi fortitudine excepere Novesienses, ductu hortatuque Landgravii, nunc erumpendo victores, nunc victi. Insula quæ inter urbem & Rhenum porrigitur, modo a Picardis & Italis occupata, firmataque aggere: modo ejecto hoste recepta, magno obsessorum commodo; quod per eam ex Rheno importaretur annona, & supplementa militum a Coloniensibus laborantibus submitterentur.

Cæsar comitia indicit pro liberando ab obsidione Novesio & defendenda Colonia.

Tandem & Cæsar, cum Novesium in angustias contrahi nunciaretur, captoque Novesio Coloniam periclitari, experrectus, comitia Augustæ Vindelicorum indicit ad initium Julii. In iis ex decreto Principum mittit literas ad omnes Imperii ordines, cum mandato contrahendi militem, quo singuli Novesio subveniant, & Imperii fines tueantur. Celebres ea tempestate erant bellatores Albertus Elector Brandeburgicus, quem Pius II. Pontifex Achillem Germaniæ appellat, Albertus Saxoniæ, & Henricus Monasteriensis Episcopus, his Aquila, insigne Imperii, a Cæsare transmissa; mandatumque, ad horum Ducum signa & auspicia cæteri Principes se conjungerent. Subinde & a Cæsare missæ literæ ad Burgundum, quibus monebatur, bello cœpto absisteret, aut omnes Imperii vires in eum commovendas, detrahendaque, quæ intra Imperium possideret bona: sed nihil his flexus Burgundiæ Dux, pertinacissima obsidione urbem premere non destitit.

Crantz. in Saxon. lib. 12. c. 12. & in Wandal. lib. 13. c. 21.

Commodum per id tempus Christianus Rex Daniæ ex Romana peregrinatione reversus in Germaniam, Cæsarem ac Principes in Augustanis comitiis accessit; rogatusque est, arbiter esse vellet inter Burgundum & dissidentes ad Rhenum partes. Quod pacis componendæ munus Rex pronus admisit. Sed vix dum ille per Saxoniam in Holsatiam redierat, regnum prius suum post longam absentiam aditurus, cum denuo Cæsaris literis admonitus, iter ad Rhenum & Burgundum componendum suscepit. Assectati Regem Fridericus Dux Brunswicensis, Joannes Dux Saxoniæ, Lawenburgicus, Magnus Dux Megapolitanus, Gerhardus Regis frater Comes Oldenburgensis, Adolphus Gerhardi filius, Joannes Raesfeldius Præpositus Osnabrugensis. Hoc splendido comitatu postquam Rex diœcesin

Hammelm. Chron. Oldenb. pag. 3.

Rex Daniæ ex Romana peregrinatione redux arbiter deligitur inter dissidentes ad Rhenum.

cesin Osnabrugensem & Paderbornensem transgressus, Susatum pervenit; ubi monitus est a fidis hominibus, excubare in insidiis turmam Coloniensium & Westphalorum, ad hoc intentam, ut Regem Regisque comitatum in prædam abducat. Quare deflexo ad Luppiam itinere, pridie D. Martini Lipstadium acceleravit; atque istic Marcanorum nobilium comitatu, & præsidio equestri stipatus, primo Essendiam, deinde Dusseldorpium tuto deductus est. Nihil tanto hospite gratius fuit Wilhelmo Juliæ & Montium Duci, a quo magnifice exceptus, traductusque est per Rhenum ad Burgundum in castra. Multa inter Regem & Burgundum in tentorio pertractata de pace; sed cum Burgundus, obstinacissimæ mentis Dux, ad nullas pacis leges se deduci pateretur; Rex infecta re Coloniam profectus, celebratoque istic festo Regum, Cæsaris, qui jam ad Rhenum accesserat, conveniendi opportunitatem exspectavit. Hunc deinde Andernaci accessit; relatisque, quæ apud Burgundum egerat, cœpit & apud Cæsarem pacificationis negotium resumere: at cum istic quoque Coloniensium animos exacerbatos reperiret, extrema contra Burgundum urgentium, irritis consiliis post quinque hebdomadarum inanes labores secundo Rheno devectus in Daniam rediit.

Atque ista licet Rex Daniæ Christianus, Regum Christianorum ea tempestate religiosissimus, syncera mente, optimoque pacis studio pertentarit; apud quosdam tamen in suspicionem occulti cum Burgundi fœderis isti venit; quod sane magna tanti Regis calumnia factum. Id magis a Danis Suecisque, quorum ille sapientissimus Rex fuit, recoli velim, quo majorum instituto Romam provectus; quo cultu religionis limina Apostolorum inviserit; quo honore Sixtum IV. Pontificem, & in eo Apostolicam Sedem veneratus sit; quibus Cardinalium & præsulum obsequiis exceptus sit; quæ Catholicæ religionis & pietatis impressa ubique vestigia reliquerit; uti hæc a Romanis & gentis nostræ scriptoribus relata sunt.

Chron. Sclavon. quod alii Lubecens. dicunt. Henricus Ep. Monast.

Interim quæ Regi ex occulto cum Burgundo fœdere aspersa fuere, ea locum habent in Gerhardo ejus fratre Oldenburgico Comite, disparis indolis homine. Is enim, ut supra retulimus, hostilibus armis commissus cum Henrico Monasteriensi Episcopo, & Anseaticis civitatibus, quarum mercatores cum furiosus prædo contra pacta & promissa non desisteret divexare, mercesque eorum interceptas convertere in arces suas; rursum Henricus Episcopus adjutus Hamburgensium, Lubecensium, Brunswicensium, aliarumque urbium viribus (quibus & Frisones accessere) Gerhardum armis aggressus, castrum, quod super Visurgim exstruxerat, receptaculum prædarum, expugnat, & solo æquat: quadraginta, qui in eo prædones; capti; mox etiam capite mulctati. Simul Harpstedium castrum ad fines Monasteriensis diœcesis a Lubecensibus expugnatum, eversumque. Postremum Oldenburgum castrum atque Oppidum, Comitum sedes, obsessum, & per XIV dies acerrime oppugnatum. Quibus cum extrema Comitum ruina immineret, miserati sortem Comitis, intervenere Episcopus Osnabrugensis & Verdensis, Comes Teclenburgicus & Hojanus; fideque pro Comite interposita, Episcopum Monasteriensem ab obsidione ad pacis tractationem deduxere. Locus tractandi Wildeshusium designatum; eo postquam cæteri omnes convenere, solus Gerhardus Comes non accessit, vulpinis, ut scribunt, artibus se subducendo, ne quam satisfactionem Episcopus & mercatores poscebant, præstare cogeretur. Prorogatus conventus in diem D. Walburgis, citatusque denuo Comes elusit omnes; quod per id tempus in castris ad Novesium apud Burgundum versaretur; a quo magnis honoribus excultus, equestribus publice insignibus decoratus, Frisiæ utriusque, quam Burgundus subigere meditabatur, præfectus nominatus est. Et cum in intimam Burgundi familiaritatem penetrasset homo versipellis & turbidus, literas minarum plenas impetravit a Burgundo ad Monasteriensem Episcopum, quibus jubebatur Comitem bello intactum relinquere, damna illata restituere, castra arcesque reddere; quæ ni faceret, brevi se ultorem adfore. Accensa hæc offensionis causa fuit inter Episcopum & Burgundum, ut, qui jam a Cæsare, transmissa Imperii Aquila, supremus belli præfectus per inferiorem Saxoniam nominatus erat, eo ardentius bellum contra Burgundum appararet. Accesserat altera offensio inter Burgundum & Monasteriensem Episcopum ex comitatu Zutphanensi, quem

Bello committitur cum Gerardo Comite Oldenburgico.

Adducitur ad tractatus pacis; quos tamen consuetis fraudibus eludit Comes Oldenburgicus.

Causæ offensionis inter Burgundum & Henricum Ep. Monast.

Pontan. lib. 9 & 10. Histor. Geldriæ. Chron. Monast.

Episcopus Monasteriensis sexaginta aurearum Rhenensium millibus oppignoratum habebat. Ac Cæsar, ut Henricum Episcopum sibi arctius devinciret adversus Burgundum, scriptis literis illi potestatem fecerat, occupandi arcem & Zutphaniam, ac vetera urbis privilegia nomine Imperii tuenda; id vero indigne tulit Burgundus, qui in subigenda Geldria occupatus, se Geldriæ Ducem, & Zutphaniæ Comitem scribebat. Ægre adhæc Cæsar, & Geldriæ ordines, multique Principes patiebantur, Geldriam exuto Adolpho Duce, exclusisque Adolphi filiis Carolo & Philippo, quos Burgundus captivos tenebat, ab avita majorum possessione depelli, & transferri ad Burgundum, hominem Gallicæ nationis, & formidabili potentia regnandique libidine Imperii Principibus imminentem; quæ res, ut mox referemus, tanta conspiratione concitavit omnes Imperii ordines ad arma, adversus Burgundum ab obsidione Novesiensi depellendum. Et Henricus Monasteriensis Episcopus, etsi avia Burgundica natus esset, Imperii tamen integritatem defensionemque ante sanguinis vinculum habuit, quod ipsi non minus, quam cæteris Principibus suspecta esset vicini hujus potentia; Burgundumque non minus, quam Francum olim, amicum mallent habere quam vicinum: videbaturque alter Henricus Leo fastu & dominatu omnibus intolerabilis rediisse ad vitam.

Annus Christi 1475.

Sixti IV. Pont. 5. Friderici III. Cæs. 36. Simonis III. Ep. Pad. 13.

Continuatio obsidionis Novesiensis.

Procedebat per hæc in alterum annum, Christi videlicet MCCCCLXXV, Jubileo celebrem obsidio Novesii ingenti partium contentione. Nihil per hyemem intermissum ab hoste in oppugnando, nihil ab obsessis in propugnando. Erat in castris Burgundi omnium rerum abundantia ex libera annonæ subvectione; aspiciebantur in singulis fora mercatorum, & venalium ex omni genere mercium, tanquam continuæ circa urbem nundinæ celebrarentur. Contra in urbe sensim omnis annona contrahi in angustias; carnibus cæterisque absumptis; a Quadragesima equis pasti tam incolæ quam præsidiarii, quos supra trecentos & quadraginta brevi fames in cibum rapuit; at cum frumenta suppeterent, cætera tolerabilius habuere; incitatisque inter se animis, cives ac milites, quæ interdiu tormentis & machinis dejecta erant, noctu reparabant, nova etiam propugnacula objiciendo. Juvit & Rhenus obsessos: is XIII Februarii effusus per insulam ejecit Longobardos; nudumque jam erat latus illud ab hoste, quo cognito, Colonienses, submisso Wilhelmo Aræbergo, ex adversa Rheni ripa castra locant, quibus per navigia annona & miles importatus. Subinde decimo sexto Calend. Martii penetravere per media hostium castra vicini Cæsaris milites in urbem, qui Cæsaris nomine certam spem subsidii brevi adfuturi intulere. Hoc nuncio mirifice confirmati Novesienses ad omnia extrema se animavere, hortatore cumprimis Hermanno Landgravio urbis præfecto; ejus nimirum affabili liberalitate, & invicta constantia, cives, juxta ac milites ad omnes labores & pericula alacres trahebantur: nec sua mulierum deerat fortitudo, ligna, lapides, calcem importantium ad lacunas murorum implendas.

Cæsar Imperii vires colligit ad tentandum Novesium.

Cæsar, qui sub exitum Novembris anno superiori Andernacum advenerat cum copiis suis, post auditum Daniæ Regem, cognitamque ex eo Burgundi pertinaciam in aspernanda pace, nihil sollicitius habuit, quam Imperii vires ad se trahere; evocatique mox accessere Andernaci Cæsarem Adolphus Nassovius Moguntinus, Joannes Marchio Badensis, Trevirensis Archiepiscopus, Albertus Marchio Brandeburgensis, & Albertus Dux Saxoniæ, Electores Imperii. His accessere Episcopi Matthias Eistadensis, Spirensis, & Wormatiensis; præterea Sigismundus Dux Austriæ, Ludovicus, Albertus & Fridericus Duces Bavariæ, Henricus Hassiæ Landgravius; quibus se conjunxere quinquaginta fere Comites Imperii, ultro ad hoc bellum convolantes, singuli cum copiis suis. Cæsar tam valido exercitu instructus belli Duces in consilium advocat; quo decretum; superiorem Rheni ripam & Coloniensem diœcesin purgare; eo Lintzium primum aggressi, in quod Rupertus Archiepiscopus & Burgundus bis mille Picardos intro-

duxerat propugnatores. Tentarat id quidem antea Henricus Hassiæ Landgravius & Andernacenses cives; sed tam hi, quam Landgravius cum insigni clade repulsi erant; mæstaque gemebat Andernacensis civitas, media fere civium parte ad Lintzium amissa. Quare ad Lintzium omnis vis bellica adacta; ibique Albertus Marchio Brandeburgensis, Germaniæ Achilles, tot bellis & præliis clarus, supremus militiæ castrorumque Dux a Cæsare nominatus titulo Mareschalli Imperatoris, Albertus Dux Saxoniæ Signifer Imperii renunciatus, alii aliis militiæ muniis & honoribus decorati. Inde 18. Calend. Februarii Lintzium oppugnari cœptum, multo labore & jactura militum, quod Oppidum acerrime defenderent Picardi, numero & militari prudentia præstantes. Sustentata fortiter per octo hebdomadas oppugnatio, dum Nonis Martii ad extrema deducti Cæsari se dederent. Versa mox omnis vis bellica in cætera Oppida & castra, expugnatumque intra octo dies Negiomagum: post Erpelia, & Rolandseckium, ex quo Rex Daniæ in transitu tormentorum ictibus petitus erat.

Lintzium oppugnatur.

Pacato in hunc modum Rheno superiore, Cæsar lentis itineribus Coloniam descendit; quam urbem 13 Calend. Aprilis, postridie videlicet Palmarum, omni fere sacrorum Præsulum ac Principum comitatu magnificentissime ingressus, cæpit de summa rei altiora consilia agitare: & quia per id tempus Agrippinam accesserat Alexander Foroliviensis Episcopus, Pontificis Legatus, consultum habuere, per Apostolicæ Sedis Legatum Burgundum ad concordiam deducere, omnemque belli controversiam, sicuti Susatensi bello factum erat, ad judicium Pontificis vocare. Suscepit Alexander Legationem ad Burgundum in castra profectus, multisque Ducis animum pertentavit; & cum in nullam partem obstinacissimum Burgundi animum reflecteret, quod diceret se sine insigni nominis sui probro a cœpta Novesiensi obsidione desistere non posse, irritis consiliis Colonia ad Cæsarem rediit. Tum vero Cæsar missis quaqua versum nunciis & literis, accersere urbium imperialium auxilia, postulare ad dicendam causam, quotquot e Germanis Burgundo militarent, percellere edictis contumaces, citare non modo Rupertum Archiepiscopum, sed & Joannem Cliviæ & Wilhelmum Juliæ Duces, quorum alter socialium cum Burgundo consanguineo armorum, alter submissæ annonæ reus agebatur. Sprevere Rupertus Archiepiscopus & Cliviæ Dux Cæsaris minas: Juliacensis se stitit, & in necessitatem temporum retulit submissam a se annonam; qua excusatione acquievit Cæsar.

Cæsar Coloniam venit, & compositionem per Nuncium Apostolicum tentat.

Hærebat interim Cæsar cum exercitu circa Coloniam cum Alberto Brandeburgico supremo militiæ præfecto: mittuntur quadringenti equites & trecenti pedites, speculatum Burgundi ad Novesium castra. Qua super re certior factus Burgundus, misit obviam expeditos militiæ suæ viros; a quibus totum illud Brandeburgici agmen male exceptum, disjectumque: cæsi octoginta, capti quadraginta, cæteri fuga dispersi, pars in arcem Hulekenradam recepta ægre vitam subtraxit.

Speculatores a Brandeburgico emissi a Burgundo male excipiuntur.

At dum Cæsar per tres hebdomadas Coloniæ subsisteret, augebatur indies copiis undique submissis ex Thuringia, Saxonia, Hassia. Accessere ad cæteros Comites Waldecensis, Everstenius, Benthemensis, Lippiensis, quisque suis copiis instructus; quibus suas junxere Episcopi Westphaliæ, & Saxoniæ Mindensis, Osnabrugensis & Paderbornensis, Hildesiensis, cæterique. Haud inferiores copiæ advenere ad urbibus Imperialibus. Submisit Colonia tria millia, Aquisgranum ducentos quinquaginta milites, totidem fere Tremonia, ductore Sigebodo Beswordio nobili & militari viro: longum cæterarum urbium auxilia referre, aut quæ Carolus Marchio Badensis, aut Henricus Hassiæ Landgravius, aliique Principes adjunxere. Quibus confirmatus Cæsar III. Nonas Maji movit cum exercitu in Burgundum; sed gradu lento, ac non supra horæ spatium, quod Monasteriensem Episcopum exspectaret. Igitur primis castris e regione Mulhemii consedit, alteris in Niehem & Monheim, tertiis ad Woringam; ubi Henricus Monasteriensis Episcopus ex altera Rheni ripa accessit cum lectissimo octo millium exercitu, e Monasteriensi & Bremensi diœcesi contracto. Equites peditesque uno omnes indumento coloris viridis venatorum instar convestiti erant,

Exercitus Cæsaris augetur copiis a Principibus & Comitibus Westphaliæ Saxoniæque submissis.

Cæsar cum exercitu suo Novesium movet.

Cui ad Woringam cum exercitu 16 millium se conjungit Henricus Ep. Monast.

erant, unde in castris Episcopus militari joco Henricus viridis appellatus. Monasteriensi Episcopo, ea tempestate bellicosissimo Principum, copias suas junxerant urbes Hamburgum, Lubeka, Brema, cæteræque fœderatorum urbium; censebaturque universim exercitus Episcopi sedecim millium, quocum ad Woringam Rhenum trajecit, & Cæsari se conjunxit.

Cæsar bellicosi Principis & tot præstantium copiarum accessione confirmatus, x Calend. Junii, feria III. post Dominicam Trinitatis, recta movit in hostem, & vix unius horæ intervallo castra a Burgundi castris metatus cum instructissimo & numerosissimo exercitu consedit; quem alii supra centum millium supraque fidem augent, alii vero propius sexaginta, alii quadraginta millium armatorum censuere. Orator Regis Neapolitani apud Burgundum in castris Cæsaris exercitum quadraginta millium peditum & sedecim millium equitum numerat. Burgundi exercitum plerique triginta millium producunt. At Cæsar carris nudo exercitui prætextis vix dum se communire cœperat, cum Burgundus lectissimo equitatu, & peditatu instructus se ad prælium obtulit, acie in sedecim agmina distributa, tormentisque per certa & commoda loca dispositis, singulos ad pugnam fortiter ineundam inflammavit, stricto ense obvolitando. Stabant Germani incompositi, nec leviter perculsi. Tum vero, cæteris cunctantibus, Henricus Monasteriensis Episcopus, producto in medium equitatu Westphalico, primo hostium impetum fortissime sustinuit; mox copiis Coloniensium, Tremoniensium, & cæterarum urbium advolantibus in auxilium, Burgundum terga vertere, ac ducentis quinquaginta circiter amissis equis, peditibus vero quadringentis, retro in castra cum damno reverti compulit. Nihil Burgundo acerbius fuit, quam a consanguineo Episcopo hanc cladem inferri. Hæc constans Coloniensium, Tremoniensium, & nostratium qui in castris præsentes fuere, relatio est. At Belgici scriptores, a quibus omnia Burgundi Ducis sui gentisque facta jactanter extolluntur, referunt Burgundum, relicta ad Novesii obsidionem parte militum, III. Idus Maji cum sedecim millibus processisse obviam ad castra Cæsaris, & ad pugnam se obtulisse;

Coorta pugna, Burgundus ab Ep. Monasteriensi fugatur.

tum vero Monasteriensem Episcopum pari fere militum numero erumpentem cum clade rejectum in castra. Alius jactantior eorum scriptor perhibet, Burgundum per octo dies perstitisse ad castra Cæsaris insultantem provocantemque Cæsareos, ac dum Cæsar prælii copiam non faceret, simulata fuga Novesium versus recessisse; tum vero prodeuntibus demum & insequentibus Moguntino & Trevirensi Archiepiscopis, Monasteriensem per medios cuneos penetrasse, & caput Burgundo objecisse, nulla tamen memorabili clade utrimque pugnatum, id quod x Junii factum scribit. Contra Balanus acerrime utrimque pugnatum asserit, donec Cæsar sub vesperum receptui cani juberet. Mejerus insolentissimus scriptor Germanos cum ingenti clade in castra fugatos contendit. At quam hæc fluxa fide narrentur, satis constat, quod hæc x Calend. Junii acta velint, quo die Cæsar primum movit Woringa in hostem. Et quam non maligno calamo inter Belgas hosce Mejerus scriptor Monasteriensem Episcopum perstringit, calumniando Pastorem, qui oves suas doceat bella, seditiones, furta, spolia & latrocinia. Stolidus Censor! tanquam nulli Germaniæ Episcopo inter Principes cooptato fas sit arma sumere adversus communem Imperii hostem, quem a Cæsare ad justum bellum pro limite Imperii defendendo evocatum ignorare non poterat; id si crimen erat, etiam Moguntinus, Trevirensis, cæterique Episcopi, qui castra Cæsaris secuti sunt, proscribendi, & omnibus Germaniæ Episcopis arma detrahenda, ut Episcopatus omnes in vicinorum spolium venirent. Hæc obtrectatio in Burgundum Ducem suum, turbulentissimum Europæ caput, & raptorem tot provinciarum convertenda. Sed & alia Episcopo Monasteriensi privata justaque belli causa erat adversus Gerhardum Comitem Oldenburgensem, famosissimum ea tempestate prædonem, quem Burgundus in castris suis alebat militem, suoque patrocinio inflammabat in Episcopum, & fœderatas Saxoniæ urbes; atque ut per eum inferiorem Saxoniam turbaret, Frisiæ præfectum dixerat, multa Monasteriensi Episcopo multa fœderatis urbibus minatus. Interim fortitudine & constantia Monasteriensis Episcopi, quod maxime ussit scriptores Belgicos,

fractus Burgundus, cum videret se adversus totam Germaniam ægre bellum suscipere posse, pronior ad pacem esse cœpit. Quo animadverso, Alexander Foroliviensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, ad Burgundum in castra profectus, omnem belli controversiam ad inducias deduxit. Quæ & multis legibus præscripta jurataque pridie Nonas Junii. Conventumque præterea, ut omnis controversia inter Archiepiscopum & Metropolitanos Canonicos referretur ad Pontificis tribunal decidenda. Tum demum obsidio Novesiensis post decem mensium acerrimam oppugnationem soluta, quam si Burgundo in alterum mensem proferre licuisset, haud dubium urbe potitus fuisset; ita omnia in urbe fame & ærumnis absumpta erant, ita portæ, & mænia lacerata, jacebantque extra urbem septendecim turres prostratæ. Summa vero urbis hujus gloria Hermanno Hassio Landgravio attributa. Subinde quoque per has inducias Fridericus Cæsar & Carolus Burgundiæ Dux in privatum arcanumque Collegium venere; in quo Cæsar, id quod Treviri cœperat, de matrimonio inter Maximilianum filium & Mariam Burgundi filiam unicam tot provinciarum hæredem pertractavit, transactumque inter Cæsarem & Burgundum. Sed tam arcana hæc erant, ut nec ad Principum Imperii, nec præfectorum militiæ aures pervenirent. Hinc omnium pene Principum animos hæc pax offendit, seu quod pauci introspicerent pacis arcana, Cæsaremque suspectum haberent; seu quod bello hoc nihil germanici nominis gloria dignum actum palam quererentur; Cæsari si lubitum fuisset, potuisse Burgundum certo prælio vinci delerique: inanes esse tot expensas, & tot Principum vires in unum coactas: traductusque palam Albertus Brandeburgicus Achilles ille Germanicus, aliique, quod corrupti muneribus hostem e manibus labi passi fuissent. At nemo pace illa offensior, quam Monasteriensis Episcopus cui pro ingentibus belli expensis & fida opera arx & urbs Zutphaniensis a Cæsare occupanda retinendaque data erat, dum sexaginta aureorum millia redderentur, armis ille suis victum Burgundum ad alia pacta adigi volebat.

Induciæ & demum pax promulgatur.

Solvitur obsidio Novesiensis.

Agitur inter Cæsarem & Burgundum de matrimonio Maximilianum inter & Mariam Burgundicam contrahendo.

Quanquam per ipsas inducias alia inter Monasteriensem Episcopum & Burgundum offensio suborta, quæ totum fere pacis negotium turbasset. Erant Monasteriensibus stativa in extrema parte castrorum, qua Picardis proxime excubabant. Hic miles Episcopi per militarem ludum hastæ oblongæ pileum imponere, in quem certatim sclopororum glandibus jaculati; ut genti mos est, erectæ in altum perticæ signum ligneæ avis imponere, artemque jaculandi probare: at dum ictus incautius portati in Picardorum castra, quibus nonnulli sauciarentur, moniti Monasterienses desisterent ab hoc noxio vicinis ludo; illi his contemptis multo petulantius evibrare tela, & in Picardorum etiam capita detorquere. Qua insolentia tota Picardorum gens irritata; factaque inter se conspiratione, sub serum vesperum involant in castra Monasteriensium, obvios quosque aut somno captos in tentoriis trucidando, & per tota castra magna strage grassando. Implorabant turbati opem Brandeburgici; & cum ab illo nihil præsidii esset, eo Picardorum furore septingenti, aut, ut alii, mille Monasteriensium aut obtruncati sunt, aut Rheno submersi. Quos inter Gerhardus Keppelius priscæ apud Monasterienses nobilitatis Dynasta Hermannus unicum familiæ hæredem filium amisit, is qui post condito Wederano Carthusianorum Cœnobio, Christum hæredem bonorum scripsit. Magnopere hoc perfidum contra pacta facinus commovit Principes cæteros in castris, ac nullum magis quam Episcopum Monasteriensem, quem pari doloris sensu exacerbabat jactura suorum & injuria sibi cumprimis irrogata. Hinc diluculo convenire Cæsarem, accusare Brandeburgicum negati subsidii, adire cæteros Principes, sollicitare militiæ præfectos ad vindictam perfidiæ. Nihil non egit Cæsar, ut Monasteriensem Episcopum placaret. Brandeburgicus se excusabat, quod citra Cæsaris imperium sibi castris suis egredi non licuerit. Non his acquievit Monasteriensis Episcopus, sed misso ad Burgundiæ Ducem feciali ad prælium evocavit. Audax facinus, sed quo Germanos omnes priori victoria feroces, ultroque pugnam spirantes trahebat; quod jam ante nihil indignius ferrent, quam Burgundum sine prælio dimitti. Quæ postquam ad Cæsarem relata fuere, jussit ille pro

Nova discordia inter Episcopum Monasteriensem & Burgundum ex militum insolentia coorta.

Crantz. l. 11 Saxon. c. 13 Wittius in Chron. MS. Chr. Monast.

Impe-

Imperatoria auctoritate Monasteriensem ab armis abstinere; quem exinde multis honoribus & donis exornavit; interque vexillum aureum Aquila Imperii insignitum fuit, id quod ad sepulchrum ejus in Basilica suspensum memorant omnes fastorum Monasteriensium scriptores. Non enim illo bello Brandeburgicus, sed Monasteriensis Episcopus Achillis Germaniæ nomen sustinuit.

Rebus ad Novesium compositis, Cæsar & Burgundus eodem die in pervigilio Apostolorum castra solverunt. Ac Burgundus ut fœderato Anglorum Regi Gallias ingresso occurreret, bellumque sociale adversus Galliarum Regem susciperet, in Belgium cum exercitu movit; Galliarumque Regem ad inducias novem annorum Anglus & Burgundus compulere. Cæsar dimissis Principibus in suas provincias, Aquisgranum tetendit, collocuturus cum Margaretha Angla; quam tertiam duxerat Burgundus conjugem, Mariæ filiæ novercam. Opportune hic quæsitus congressus ad firmandum matrimonium, quod jam inter Ducem & Cæsarem consignatum erat. Aquisgrano Cæsar Coloniam & Novesium digressus utrique urbi amplissima dilargitus est privilegia, illi ob fidam belli operam, huic ob constantiam, miramque defensionis fortitudinem; ex qua palmarem laudem promeritus Hermannus Hassiæ Landgravius urbis propugnator, is qui ob præclara belli decora confirmatus diœcesis Gubernator, & Ruperto in Archiepiscopatu subrogatus fuit, delectusque post illa etiam Paderbornensis Ecclesiæ nostræ Administrator.

Hermannus Landgravius Hassiæ Diœcesis Coloniensis gubernator confirmatur.

Pace hac læti plerique; sed non perinde Rupertus Archiepiscopus. Huic enim, cum de tota controversia a Pontifice intra annum decerneretur, tantummodo Ducatus Westphaliæ, & cis Rhenum Brulense Oppidum, Kempena, & alia quædam haud magni momenti loca relicta; cætera potestati Metropolitani Collegii, Gubernatorique ejus Landgravio asserta. Inde Rupertus æger animi in Ducatum Westphaliæ, ad fidos sibi hactenus ordines secessit, aut Werlis plerumque, aut Arnsbergæ commoratus.

Inter has turbas excessit e vita 14. Calend. Septembris Gerhardus Dux Juliæ & Montium ac Comes Ravensbergensis, anno principatus quadragesimo, vir belli pacisque artibus non minus, quam pietate egregius; a quo præter alia religionis monumenta superest Cœnobium Crucigerorum Dusseldorpii in Oppido conditum. Genitus is erat Wilhelmo Montium Duce ac Comite Ravensbergensi, postquam is, ut supra retulimus, multis casibus jactatus Paderbornensi Episcopatu se abdicarat. Gerhardo successit Wilhelmus filius, qui ob senium patris viribus corporis & mentis imminuti, gubernationem susceperat.

Moritur Gerhardus Dux Juliæ & Montium. Teschem. pag. 445. Strithag. in Tetrast.

Sustulit & hic annus sexto Septembris Adolphum Nassovium Moguntinum Archiepiscopum, ac Metropolitanum nostrum, cui Metropolitani Canonici indicto comitio ipso die S. Martini subrogarunt Diethericum Isenburgicum, Præsulem quem ex Schismate ante rejecerat Pontifex. Is exinde in septimum annum Ecclesiam Moguntinam præclare administravit, instituta etiam dotataque Moguntiæ omnium scientiarum Academia; quo constaret sæpe per dissidia electionis præstantissimos præsules repelli, quos probata virtus ad publica Ecclesiæ munia resumere suadeat.

Obitus Adolphi Nassovii Archiep. Mogunt. cui subrogatur Diethericus Isemburgicus.

Extulit & hic annus alterum Archiepiscopum Joannem Bavarum Magdenburgensium Primatem, virum quem Trithemius scribit devotum ac sanctum, Crantzius religiosissimum Pontificem appellat, quemque, ut supra diximus, conspecta virtus per totam Saxoniam ex Monasteriensi Ecclesia ad Magdenburgensem transtulerat.

Obitus Joannis Bavari Archiep. Magdenburg. antea Episcopi Monast.

Eminebat per id tempus, Henrico Schwartzenburgico Episcopo, Hermannus Langius Decanus, tam generis claritudine ex prisca Langiorum familia, quam religione & doctrina clarus. Quippe qui utriusque juris laurea publice decoratus, Cleri decus & forma erat. Adeo tum nondum puduit in ea Ecclesia Canonicos in equestri ordine Doctorum gradibus insigniri. Langius Decanus Rudolphum Langium ex fratre nepotem misit Romam latinis & græcis studiis altioribusque scientiis excolen-

Apud Monasterienses floret Hermannus a Langen.

colendum, a quo deinde politiores literæ, depulsa barbarie, per Westphaliam longe lateque propagatæ fuerunt; Et mirum quot Academiæ, quot publica literarum gymnasia hoc turbulento sæculo Erfurti, Lipsiæ, Treviri, Coloniæ, Moguntiæ, Heidelbergæ, Tubingæ, aliisque per Germaniam locis sint instituta; tanquam inscitia & barbaries morum, quæ per longa bella irrepserant, humanitate literarum essent depellenda.

Annus Christi 1476.

Sixti IV. Pont. 6. Friderici III. Cæs. 37. Simonis III. Ep. Pad. 14.

Barlandus. Heuterus. Mejerus in Annal. Flandriæ Raynald. in histor. Eccl.

Burgundus Lotharingiam invadit.

Anno Christi nascentis proximo transiit cum Burgundo bellum ab Rheno in Lotharingiam; adacto enim Rege Galliarum ad inducias, Carolus BurgundiæDux, terror Regum & Principum, per initia anni Nanceium expugnat; fugienteque in Gallias Renato Lotharingiæ Duce, totam prope Lotharingiam invadit. Qua victoria elatus Burgundus, arma in Helvetos transfert: at hos ille dum crudelius tractat, quingentis etiam Helvetiorum in furcam actis, totam in se gentem irritavit; a qua bis prælio victus, & in turpem fugam compulsus est. Helveti ut probrum genti illatum vindicarent, ex iisdem funibus totidem Burgundos suspenderunt. Ea Helvetiorum victoria erectus Renatus Lotharingiæ Dux, Nanceium & omnem fere Lotharingiam recuperat. His cladibus jactatus Burgundus, iraque æstuans, in Belgium redit ad novum exercitum instaurandum.

Persistit in hostilitate Rupertus Archiep. Colon.

Eo nunc quietior Germania, ex quo turbulentus & formidabilis hic Princeps alibi suos hostes cladesque habuit. Nec tamen per hæc quievit Rupertus Coloniensis Archiepiscopus, seu quod Burgundi promissis magnam spem aleret recuperandi diœcesin: seu quod pertinacia mentis pacem retractaret. Ac licet hoc anno morte subtractum amiserit Fridericum Palatinum, Electorem fratrem; non tamen destitit miles ejus ex Brula Oppido infestare Colonienses. Qua insolentia excitus Hermannus Hassiæ Landgravius, diœcesis Gubernator, Ruperto Meckenheimium, Morenhovium, & Adendorpium eripit. Nec in Westphalia Ruperti miles quietus, bellum Simoni Episcopo movit; id vero qua ex causa exarserit, aut quo exitu gestum sit, non satis proditum, nisi quod inscriptio templi Rudensis memorabile fecerit.

Bellum movet Simoni Ep. Paderb.

Chron. Sclav. Hammel. in Chron. Oldenb. p. 1 Chron. Monast.

Comitis Oldenburgici insolentia ab Henrico Monast. reprimitur.

Justior belli causa Henricum Monasteriensem Episcopum ad arma concivit adversus Gerhardum Oldenburgicum Comitem. Is prædo postquam anno superiori ex castris ad Novesium egens, atque ut auctor Chronici Lubecensis scribit, ad costas maceratus, rediit in Comitatum suum, cœpit pro ingenio ad explendam inopiam rapinis se dare; illatusque cum prædatorio agmine in Frisiam, multa spolia congessit; quibus offensi Frisones, ducentos ex his & quinquaginta obtruncarunt, cæteris in fugam dispersis. Inde ut ex Bremensium ac cæterorum mercatorum spoliis vitam aleret, erexit ad Visurgim castrum prædonibus repletum infestumque; ne cuiquam libera in mare navigatio esset. Id vero mox a Bremensibus, ope Henrici Monasteriensis Episcopi & sui administratoris, eversum; capti prædones, & ex his viginti quinque capite mulctati. Nec tamen a prædis quiescebat, Gerhardus Comes; quare rursum implorato Episcopo Monasteriensi, copias illi suas junxere, & Amerlandiam Comitis regionem ingressi, vastatis omnibus, cum ingenti præda redierunt. Post quæ moniti Bremenses ab Episcopo, ut eadem, qua secum intrassent, via tutius regrederentur, dum salubri spreto consilio, angustoque per paludes tramite, & a Comitis milite insesso, Bremam repetunt, in manus hostium inciderunt; mox quingenti Bremensium civium obtruncati, magno luctu urbem replevere: cæteri Delmenhorstium captivi abducti; quibus ingenti post lytro vita stetit. Adeo unus hic prædo omnem illam regionem infestam tenuit; donec ab Episcopo tandem Monasteriensi, expugnato Oldenburgo & Delmenhorstio, subigeretur.

Annus

Annus Christi 1477.

Sixti IV. Pont. 7. Friderici III. Cæs. 38. Simon. III. Ep. Pad. 15.

Nauclor. Pontan. Heuter. Barlandus. Pontan. in Geld. Trithem. in Chron. Spanh. Brovver. in annal. Trev.

Carolus Dux Burgundiæ prælio ad Nanceium vincitur & occumbit.

Insequenti per hæc anno novum casum magnamque rerum mutationem aspexit Europa ex funere Caroli Burgundiæ Ducis. Is licet iterata clade Helvetica & Lotharingica fractus, reparato tamen exercitu, in Lotharingiam movit, Nancejum, quod anno superiori amiserat, aspera hyeme non magnis viribus circumsedere ausus. Quæ postquam explorata, Renatus Lotharingiæ Dux, validis Helvetiorum & Germanorum copiis instructus, praeferocem hostem aggreditur, & Nonis Januarii bipartito agmine ad Jarvillam invectus Burgundum prælio vincit, in quo Burgundus ipse occubuit, magnæ fragilitatis humanæ exemplum. Nam qui omnibus Europæ Regibus hactenus formidandus fuerat, momento fractus, & ab omnibus desertus, nudus & limo coopertus jacuit inter cadavera, triplici vulnere deformis, ac tertio demum die ægre repertus agnitusque.

Maria Burgundi filia Maximiliano Cæsaris filio in matrimonium datur

Extincto Burgundo, magnum certamen exortum est inter rivales pro Maria filia, quam unicam reliquerat tot provinciarum hæredem. Ludovicus Galliarum Rex offerre Carolum filium: Joannes Dux Cliviæ agere pro Joanne filio: Adolphus Dux Cliviæ, Davensteinii dominus, cujus tum magna in aula Burgundica erat auctoritas, insinuare Philippum filium; verum quod jam Treviri, & in castris ad Novesium Burgundi filia pacta erat in matrimonium Maximiliano Cæsaris filio; & Belgæ in hunc propenderent; transiit filia in nuptias cum Maximiliano, & cum his ampla illa Burgundicarum provinciarum hæreditas cessit Austriacis; non tamen sine magna Burgundicæ domus & Belgii concussione. Nam Gallus repulsa exacerbatus, ruptis, quas in novem annos fecerat, induciis, ducatum Burgundiæ subigit, Flandriam, & Artesiam incursionibus infestat, alia loca proditione, alia armis occupat. Flandri Galliæ Regis imperium exosi, ut se tuerentur, Adolphum Geldriæ ducem e carcere Cortracensi, in quem a Burgundo conjectus erat, educunt, ac copiis suis præficiunt; is vero dum Tornacenses Gallico præsidio animosos incautius lacessit, & pugnat, cæditur ab his II Calend. Augusti; digna, ut retulere, Numinis pœna; quod Patrem suum in vincula conjecerit. Filios interim binos reliquit, Carolum & Philippum, pro quibus in Ducatum Geldriæ reponendis decertatum est.

Geldri deficiunt a Burgundis.

Quippe Geldri, quod coacti Burgundum receperant, simul per id tempus arma corripiunt: præfectos a Burgundo impositos ejiciunt, nativumque Ducem, quod gentibus insitum, Carolum Adolphi filium, Gandavi captivum, repetunt; quam in rem Catharinæ Adolphi sorori imperium Geldriæ deferunt, Legatosque ad Mariam Burgundi filiam mittunt. Qua legatione cum nihil impetrarent, Regem Galliarum, Ludovicum Borbonium Leodiensem Episcopum, Hermannum Landgravium Coloniensis diœcesis Administratorem, ac postremum etiam Henricum Monasteriensem Episcopum implorant; a quibus licet prolixe patrocinium auxiliumque promitteretur; tum nemo ferventius hanc causam suscepit, quam Monasteriensis Episcopus. Ille enim, quod Zutphaniam comitatumque sexaginta millibus florenorum a Friderico Cæsare addictum oppignoratumque haberet, dum ab Imperio hæc pecuniæ summa, quam ad impensas belli fecerat, refunderetur, post Burgundi excessum, vires quam maximas contrahit; & quod bello Novesiensi prohibitus erat, Zutphaniæ comitatum una cum urbe atque arce in deditionem accipit, nihil Cæsarem veritus, palamque contestatus, non nisi pignoris loco & Imperii nomine se comitatus possessionem capere; redditurum veris hæredibus, & his quidem Egmondanis, postquam belli sumptus, quos bello Novesiensi fecerat, ex æquo persoluti fuerint. Neque Geldri & Zutphanienses sunt obluctati; quod his nihil gratius esset, quam generosum & præpotentem sibi Episcopum obtingere defensorem; a quo cum ad Novesium Burgundus primum bello fractus victusque sit; tum a nullo etiam spem certiorem, liberandi se a servitute Burgundica, sibi offerri lætabantur.

Maximilianus

Inter hos motus Maximilianus Cæsaris filius a patre dimissus in Belgium, exeunte

Coloniæ splendide habetur.

exeunte Junio, cum splendido Principum ac procerum comitatu Coloniam accessit. Deduxere florentissimum Principem Diethericus Moguntinus & Joannes Trevirensis Archiepiscopi, Episcopus Metensis, Albertus Dux Saxoniæ, Henricus Hassiæ Landgravius, Carolus & Christophorus Marchiones Badenses, aliique procerum. Substitit integro mense Coloniæ, liberalissime habitus a Magistratu. Inde Calend. Augusti a Maria sponsa invitatus in Brabantiam descendit; ubi effusis obviam Belgii proceribus, Lovanii, Bruxellis, ac per cætera Oppida ingenti populorum lætitia excipitur. Gandavum ubi perventum, XV Calend. Septembris ingenti pompa & magnificentia nuptiæ inter Maximilianum & Mariam celebratæ sunt.

Chr. Colon. Canonici Colonienses cum urbe conspirant contra Rupertum Archiepiscopum suum.

Læta hæc agebantur apud Ubios, cum inter Archiepiscopum eorum & Hermannum Landgravium diœcesis Gubernatorem adhuc turbidis decertaretur armis. Quippe Metropolitani Canonici, quibus maxime invisus erat Archiepiscopus, postquam Carolum Burgundiæ Ducem, & Fridericum Palatinum Electorem, Archiepiscopi fratrem, duos summos illos & potentes Archiepiscopi patronos morte subtractos conspexere, junctis cum urbe Coloniensi viribus, Rupertum aut ad saniora consilia deducendum, aut diœcesi ejiciendum statuere. Quam in rem Hermanno Landgravio Gubernatori in mandatis datum, Rupertum armis aggrederetur. Nec ille cunctatus adulto Junio procedit in campum; primoque impetu Urdingam intercipit. Inde castris Linnensi Oppido & castro admotis, utrumque post arctam obsidionem expugnat. Pari successu arx Oedana capta, & thesaurus, qui istic repertus, victori cessit. His adversis inopinatisque perculsus Rupertus Archiepiscopus, qui per id tempus intra Kempense Oppidum se concluserat, clanculum in Westphaliam profugit; facta tamen prius Kempensibus civibus potestate sese hostibus, si urgerentur, dedendi; nec enim velle se, ut fidum hactenus sibi Oppidum sui causa damnum pateretur. Veritus per hæc Wilhelmus Dux Juliæ & Montium, ne vicinorum concitatione belli flamma latius serperet, arbitrum se obtulit, & Berchemii conventu instituto, rem ad inducias deduxit. Post ubi de pace in has leges agi cœptum, uti Rupertus ultro se Archiepiscopatu abdicaret, & duobus castris ac trium millium florenorum annua pensione contentus viveret, obnitentem habuere Rupertum, quod secum reputaret, quam gravis casus esset, ex Archiepiscopo, & Imperii Electore in privatam vitam redire; idque eo acerbius accidit, quod nulla adhuc Pontificis sententia, ad cujus tribunal tota controversia Cæsaris & Principum consensu delata erat, prædamnatus ad ejusmodi extrema urgeretur.

Initia Cœnobii Wederani a Gerhardo Keppelio fundati.

Aucta hoc anno diœcesis Monasteriensis celebri Carthusianorum Cœnobio Wederano, id quod Gerhardus Keppelius, ex veteri & equestri Keppeliorum familia ortus, condidit. Natus is erat Hermanno Keppelio, cui Merveldia conjux, filia Henrici Merveldii, in dotem attulerat castrum Wederanum, haud procul Dulmaniæ Oppido situm. At Gerhardus, ducta in matrimonium Hildegunde ex equestri Voetiorum familia, susceperat unicum hæredem filium Hermannum; quem postquam, ut supra diximus, bello ad Novesium amiserant: sepulto Novesii filio in primaria æde, positoque luctu, cœpere Christum hæredem bonorum scribere. Quæ pia consilia dum apud se agitat Gerhardus, multumque sollicitus versat, quem ordinem sacrum introduceret, obtulere se in somno duo religiosi viri, habitu Carthusianorum, visi ducta supplicatione circuire, & Gerhardum quocunque incederet, semper sequi. Quo cœlesti monitu confirmatus, Henricum Episcopum adit, apertoque consilio, assensum impetrat. Inde evocatis e Wesaliensi Carthusia Jacobo Holtwileio, & Joanne Ketwichio Sacerdotibus, castrum illis in Cœnobium transmutandum feria III post Pentecosten transcribit. Cœptum inde templum, Cœnobii domicilium, & amplum illud ædificium incredibili successu proferri, nec minus religiosorum hominum affluxu impleri, quibus se ipse Gerhardus Keppelius sumpto religioso habitu adjunxit. Vir civili prudentia, militaribus artibus, rebusque bello Monasteriensi gestis inter proceres ejus diœcesis spectatissimus, eoque tutor Comitum Benthemensium, & Mareschallus Cliviæ etiam delectus, ac Henrico Episcopo cumprimis carus. Hildegundis conjux, viri exem-

exemplo, Schuttorpium in solitudinem sacram secessit, Deo vitam suam consecrando, sæpeque etiam Wederenæ Carthusianos patres invisendo, dotandoque, quæ supererant, bonis. Magna id quidem nobilitatis invidia factum, quæ nihil ægrius ferre solet, quam castra nobilium converti in claustra religiosorum; sed hanc invidiam suppressit utriusque donatoris pietas, & spectata vitæ sanctitas. Obiit vero Keppelius altero statim conditi Cœnobii anno; Conjux vero ad annum 1494 superstes excessit XV Septembris. Florentissimum inde totius Saxoniæ Cœnobium viris religiosissimis ad nostra usque tempora, ac speculum, constante religionis cultu disciplinaque sanctioris vitæ, omnium per Westphaliam Monasteriorum.

Annus Christi 1478.

Sixti IV. Pont. 8. Friderici III. Cæsar. 39. Simonis III. Ep. Pad. 16

Chr. Colon. Trithem. in Chron. Spanheim. Langius in Chr. Citiz. Wittius in Chron. Kleinsorg. Rupertus Archiep. Colon. a Landgravio Hassiæ captivus detinetur & moritur.

Continuatæ in sequentem annum turbæ inter Colonienses. Quantum enim Metropolitani Canonici ex conventu Berchemii instituto urgebant Rupertum ad abdicationem Archiepiscopatus, tantum ille obsistebat, ne cum probro nominis sui & familiæ omni se potestate exuere cogeretur, quod nihil adhuc a sede Apostolica adversum se pronunciatum esset. Et quia Westphaliæ quoque ordines adversum se concitari didicit, consultum habuit in Bavariam proficisci, & familiæ suæ patrocinia ob vim & injurias sibi illatas implorare. Iter id circa Pentecosten ... Oppido Werlensi est ingressus. ... super re cum Metropolitani Canonici certiores facti essent, novasque tu... vererentur, si in Bavariam penetraret; festinatis nunciis ac literis clam monuere Henricum Hassiæ Landgravium, rogaruntque Rupertum communem secum hostem iter per Hassiam capturum interciperet. Et Rupertus dum horum inscius Hassiam ingreditur, ex insidiis per Landgravii ministros interceptus, abducitur in arcem Blanckensteinianam. Ea in arce, quam Hassi in edita rupe ad Lonam fluvium munitissimam habent, per biennium captivus hæsit; & demum inter carceris ærumnas vitam miser, & ab omnibus suis desertus clausit. Attamen Sixtus Pontifex, postquam illi captivitas denunciata fuit, indigne tulit injuriam Archiepiscopi; alteroque mox anno misit in Germaniam duos Legatos Episcopos, Foroliviensem & Meriensem, cum severi mandati literis, 18 die Aprilis datis, quibus præscribebat, quæ per Legatos apud Fridericum Imperatorem, quæ apud Hassiæ Landgravium & Imperii Principes in causa Archiepiscopi agi vellet; id tamen caverent, ne ob captivitatem Archiepiscopi quenquam Principum ad arma concitarent, sed in omnibus a se extremum responsum exspectarent. Legati postquam omnia tentarant, Cæsaremque sibi adversantem haberent (cujus assensu refert Langius captum Rupertum) irrito opere Romam regressi sunt. Nec tamen sine manifesta Numinis vindicta hæc Archiepiscopi captivitas fuit, quod, ut auctor Mindensis Chronici perhibet, Henricus Hassiæ Landgravius mox a patrato facinore fœdo lepræ morbo infectus fuerit, in quo & vitam post sexennium miserabiliter consumpserit, stirpe etiam nulla relicta, quæ per Ludovicum fratrem propagata est. Tam exosum Deo scelus, violentas manus injecisse in unctos sacrorum præsules. Scio plerosque scriptores iniquiores esse in Rupertum Archiepiscopum, sed quantum hæc vindicta Numinis in Landgravium ejus innocentiæ argumentum? aut quando Cleri æmulatio, populi lævitas, & temporum malitia cessavit optimos etiam vexare Episcopos.

Pontan. l. 10. Pont. Heut. Teschemach p. 184. Chron. Cliv. Turbæ in Belgio a Geldris excitatæ.

Agitabatur & Geldria continuis suis motibus, quod ordines haud secus, quam Clivii & Juliacenses suum proprium nativumque Ducem exposcerent exosi Burgundicum Imperium. Quapropter cum omnes Belgii provinciæ Maximilianum Cæsaris filium ex connubio Mariæ suum Principem reciperent, soli se Geldri subtraxere; sed mox ipsi discordia inter se fracti. Quam enim Adolphi ad Tornacum cœsi ultimique Ducis sororem Catharinam delegerant Gubernatricem Geldri, addito illi Friderico Duce Brunswicensi militiæ præfecto, hos Guilielmus Egmondanus Adolphi patruus ferre noluit, occupatoque Arnheimio, jus tutoris & gubernatoris

natoris sibi vendicavit. Ægro id animo ferebat Henricus Monasteriensis Episcopus, alter ex occupato Zutphaniæ Comitatu Geldriæ propugnator, & magnopere ad concordiam hortabatur, ne per intestina dissidia in potestatem Burgundorum venirent. Geldri ut huic malo occurrerent, detulere Joanni Duci Clivensi Geldriæ præfecturam; sed cum hunc Neomagenses aliique veteres Clivorum hostes non ferrent rejicerentque, relictum est imperium Geldriæ penes Catharinam & Brunswicensem. Quo Clivius haud secus, quam Guilielmus Egmondanus offensus contulit se ad Maximilianum Austrium, omnemque operam prolixe obtulit ad subigendam ei Geldriam; qua re lætus Maximilianus, omne quoque armorum suorum imperium Clivensi detulit. Quo comperto, Geldri, ut erant pugnacissimi, in fœdus conjurant: arma induunt: Hermannum Landgravium Gubernatorem Coloniensem, Ludovicum Borbonium Leodiensem, & Henricum Monasteriensem Episcopos ad submittenda ex fœdere subsidia sollicitant; a quibus, uti & a Joanne Palatino aliisque, haud spernendæ copiæ auxilio venere. Accessit Vincentius Comes Mörsanus alter Brunswicensi militiæ præfectus a Geldris adjunctus. Ad hunc modum novum per inferiores Rheni provincias, & Westphaliam exardere cœpit bellum; id etsi communem pacem multis malis turbaret, commodum tamen erat; quod ad id inquieta capita convolarent, a quibus hactenus Westphalia & Saxonia intestinis armis infestabatur. Quippe publica semper bella privatorum tumultuariorumque bellorum fuere levamenta; sicuti per id tempus Simon Episcopus noster, cæterique per Westphaliam præsules pacatas habuere diœceses suas: neque alia de his, quam pacis studia, excultæque religionis opera produntur.

Annus Christi 1479.

Sixti IV. Pont. 9. Friderici III. Cæs. 40. Simonis III. Ep. Pad. 17.

Pontan. lib. 10. Geldr. Heuter. Teschem. Chron. Spanb. Chron. Monast. Geldria oppugnatur a Maximiliano.

Proximo dehinc anno bellum Gelricum accensis undique flammis erupit. Quippe Maximilianus ingentis & juvenilis animi Princeps, ne Geldriam sibi a cæteris Belgii provinciis subtrahi pateretur, comparato exercitu ad Mosam movit; præterque copias, quas pater Fridericus Cæsar submiserat, junxere se Joannes Dux Cliviæ, Wilhelmus Dux Juliæ & Montium, Adolphus Nassoviæ, Guilielmus Nuenariæ, Philippus Virnenburgius, cæterique Comites ac proceres Germaniæ, quos Imperatoris filii nomen & belli gloria exciverat: horum viribus confirmatus, mense Februario Ruremundam, Bomeliam, Insulam, multaque ad Mosam Geldriæ loca expugnat. At subinde bello Gallico avocatus Maximilianus, imperium subigendi Geldros reliquit Clivensi Duci. Et ille magnis animis ipsam Geldriam, validum totius provinciæ munimentum, in quo Catharina Gubernatrix sedem fixerat, aggressus est. Jamque ex duobus propugnaculis Oppidum tormentis verberabat; cum Neomagenses, comperta negligenti castrorum custodia, adjunctisque sibi cæterorum Geldrorum viribus, Clivensem adorti ab obsidione in turpem fugam depellunt. Alternis inde cladibus, & Oppidorum expugnationibus decertatum est, fortiterque res Gelriæ agebat Brunswicensis supremus militiæ præfectus.

Henricus Ep. Monast. a Geldris supremus militiæ præfectus deligitur.

Verum dum is per antecinerales ferias lautius vino genioque indulget, mente captus in phrenesin incidit, eoque in suam provinciam remissus. In ejus deinde locum ordines subrogarunt Henricum Monasteriensem Episcopum; quemadmodum id in literis 8. Octobris datis significant Ludovicum Francorum Regi. *Postquam, inquiunt, Principis Brunswicensis solamen atque auxilium nobis subtractum est, reassumpsimus vires, & Patrem in Christo Reverendissimum ac Dominum illustrem Henricum Zuartzenburg, Ecclesiæ Monasteriensis Episcopum, ac Ecclesiæ Bremensis Administratorem, qui non solum viros Ecclesiasticos laudabiliter regit, sed etiam suarum terrarum ac Reipublicæ persecutores acriter armis coercet, eundem humiliter rogavimus, ut pro sua inolita consuetudine, dictis Orphanis auxilium ferre & terrarum Gelriæ in se assumere gubernationem vellet, considerato, quod idem ut Ecclesiasticus Princeps esse justitiæ fautor debeat; & quia liberis Orphanis sanguine admodum propinquus sit, ac ditiones insuper possideat*

Gelriæ

Gelriæ contiguas, ideo & nobis præstare auxilium posset quam maximum. Hæc & similia Reverendissimi Patris & illustris Domini Henrici interiora commoverunt, isque considerans oppressionem, & defensionem suorum consanguinei & consanguineæ, nec non devastationem inclitæ terræ Gelriensis, gubernationem assumpsit terræ antedictæ, cui & Oppida & castra, aliaque fortalitia sive propugnacula, quæ sub tutione Ducis Friderici stabant, unanimes nomine consanguinei & consanguineæ ipsius aperuimus, eidem simili conditione jusjurandum fidelitatis eorum nomine præstitimus, sentientes juxta dispositionem Reverendissimi Patris ac Domini Deo annuente longe melius hanc patriam servari posse, ac hostibus bellum moveri, quam hucusque factum sit.

Rogant deinde Regem, ne pacem fœdusque cum Austrio, aut cum Duce Clivensi inire velit, nisi de consilio & consensu Reverendissimi in Christo Patris, ac illustris Principis Domini Henrici Episcopi Monasteriensis. Hæc Ordines Geldriæ cum præclaro Episcopi elogio ad Regem Galliarum; quibus Rex Galliarum, literis ad Catharinam Gubernatricem die 7. Novembris datis, inter cætera his verbis respondit, haud minori commendatione Episcopi. *Sed quia Deo placuit, ut tanto viro Duce videlicet Brunswicensi Respublica vestra orbaretur, plurimum gaudemus, quod in ejus absentis locum constituistis Reverendissimum in Christo præcharissimum consanguineum vestrum Episcopum Monasteriensem, & eum in Rectorem ducatus Gelriæ ac Gubernatorem elegistis, qui nobis non solum gratus, verum etiam gratissimus est, utpote qui nobis de ejus æquitate, nobilitate, prudentia, ac fide omnes summa pollicemur, quique grates ipsi multiplices referimus, quod onus vestræ administrationis non renuerit, & infinitis hac in re laboribus haud pepercerit.* Laudat deinde fœdus Rex, quod cum eodem Monasteriensi Episcopo cæterisque Ecclesiasticis viris sese iniisse scribunt.

Henricus Episcopus Administrationem Gelriæ laudabiliter suscipit.

Hac Ordinum Geldriæ protestatione, delataque totius Geldriæ gubernatione, Henricus Episcopus, qui jam Zutphaniæ comitatum, nobilem provinciæ ejus partem tenebat, ingentibus animis imperium suscipere, ordinare militiam, spem facere omnibus non modo tuendi servandique ducatum hæredibus Adolphi filiis, sed & recuperandi cætera, quæ vel Austrius, vel Clivius abstulisset; eaque multo animosius aggressus est, postquam Ludovici Galliarum Regis commendatio & patrocinium accessit. Læti Gelri tanti Principis gubernatione successuque rerum. At Henricum Episcopum tam periculosa molientem in ipso opere turbavere suæ diœcesis ordines, urbs cumprimis Monasteriensis, quæ tum magnum sibi in Episcopos imperium vendicabat, Cathedrale Capitulum, & tota propemodum nobilitas. His ubi compertum, Episcopum, se inconsultis, tam arduum gubernatoris munus suscepisse, quo & Cæsarem, & Maximilianum Austrium, & omnes Belgarum ordines sibi adversantes habiturus, bellumque periculosissimum ex conjuncta Gelriæ provincia in Monasteriensem diœcesin protractu rus esset; obstitere una voce omnes, extremaque illi minitari cœpere. Et ille, ubi se metu periculoque sui Principatus amittendi, dum aliena curat, circumventum didicit, res Gelriæ languidius tractare cœpit, & tutiora consilia circumspicere, quibus sese suscepto Gubernatoris munere exuere posset; id quod anno etiam proximo fecit.

Urbs & Status Monaster. Henricum a Gubernatione Gelriæ abstrahunt.

Longe illustrius hujus anni factum Dietheri Moguntini Archiepiscopi, ac Metropolitani nostri, in supprimenda hæresi, quæ per superiorem Germaniam serpere cœpit, auctore Joanne Burchardo, e Wesalia superiori orto, celebrique Theologiæ Doctore, & apud Wormatienses Concionatore. Is jam ab annis aliquot, ut supra quoque monuimus, pestilentes hæreses partim a Waldensibus, partim ab Hussitis, aliisque damnatis sectis haustas, tam editis libris, quam voce sparserat in vulgus, non sine magno Germaniæ superioris turbamento. Hæreses autem hæ memorantur a Trithemio: Prælatos Ecclesiæ non habere auctoritatem condendi vel aliquid addendi ad ea, quæ Christus & Apostoli præceperunt, imo nec Pontifices nec Apostolos talem potestatem accepisse a Christo. Nulli hominum quantumcunque sancto, docto vel erudito fas esse verba Christi vel Evangelium exponere; sacram adeo scripturam nunquam adhuc per sanctos Patres eo spiritu expositam,

Serrarius lib. 1. c. 34. in Mogunt. & lib. 5. in Diethero. Trithem. in chron. Spanh. Raynald. in Hist. Eccles.

Damnatur hæresis Joannis de Wesalia, & quæ illa?

positam, quo primitus tradita, & exposita fuit. Indulgentias nihil esse aliud quam pias fraudes & deceptiones Christianorum; quare stultos & fatuos esse, quotquot pro indulgentiis Romam proficiscuntur, quas domi, si doleant de peccatis, obtinere possunt. Mandata Ecclesiæ, Pontificis, & aliorum Prælatorum non obligare ad mortale peccatum; eo quod nullam habeant potestatem condendæ legis. Peccatum originale non esse nec fuisse in ullo homine, ideoque nec parvulos in eo concipi, nec ob id damnari. Omnes presbyteros re ipsa esse Episcopos & Pontifices, soloque nomine & hominum distinctione differre. Pontifices, Episcopos, & Sacerdotes nihil conferre ad salutem; eo quod fide, concordia, & pace salventur homines, sine Sacerdotum ministerio. Jejunium quia a Christo institutum non sit, non obligare: nec Ecclesiam in iis obligare posse, quæ a Christo præcepta non sint; cum non habeat auctoritatem canones & leges condendi. Extremam unctionem e numero Sacramentorum rejiciendam; eo quod per homines, non per Christum instituta sit; quare oleum manere, sicut ante fuerit. Adhæc cum nusquam in scriptura sacra legatur Spiritum S. a filio procedere, Græcis potius sapientibus accedendum esse, qui docent Spiritum S. a Patre tantum procedere. Ecclesias errare posse, ac sæpe errasse. Plura hujusmodi falsa dogmata de horis Canonicis, festis Sanctorum diebus, de continentia Clericorum, de Ecclesiæ benedictionibus abrogandis disseminabat in vulgus. Ad hasce igitur depravatissimas hæreses, quæ intra suam Metropolim proserpebant, extinguendas, Dietherus Archiepiscopus Burchardum Moguntiam postulavit; convocatisque ex Academia Heidelbergensi, Coloniensi, ac sua in concilium eruditissimis viris & Doctoribus, Burchardum hæresis convictum damnavit, jussitque palam falsa dogmata revocare. Tum vero libri, quos conscripserat, spectante Archiepiscopo, publice in ignem conjecti exustique sunt; ipse in Cœnobium Augustinianum pœnitentiæ causa relegatus inclususque, in quo haud multo post mœrore consumptus interiit.

Haud absimilis per id tempus impostor, homo Tympanotriba & pecorum pastor in Franconia finxit, sibi B. Virginem oblatam, in mandatis dedisse, ut publice depravatam cleri & populi vitam reprehenderet. Is igitur hominum cœtus colligere; nunc in templis nunc ex fenestris ædium, qua erat facundia, perorare ad populum: Sacerdotes & religiosos vocare in invidiam; populo prohibere, decimas & census solvere; eoque etiam vesaniæ progressus est, ut palam doceret, Episcopis & Sacerdotibus parendum non esse, quod his nulla a Deo potestas data esset; & quæ hujusmodi falsa dogmata ad vulgi aures perorabat, tanto hominum concursu, ut ad triginta sæpe millia hominum ad hunc armentarium, ac novum, ut vocabant, vatem audiendum confluxerint: & quia rudis literarum erat, addunt a tergo adstitisse fugitivum Monachum, qui argumenta concionis suggesserit quæ ille pro simulata pietate & facunda audacia proferret ad populum. Ea hominis vesania cum in publicas turbas vergeret, Rudolphus Herbipolensis Episcopus hominem captivum abripuit, & in rogum conjecit. Sicuti hæc multis ad annum 1476 denarrant Nauclerus & Trithemius eorum temporum scriptores. Prona tum quidem tempora ob corruptos cleri populique mores ad hæresin; sed ea adhuc Episcoporum vigilantia constantiaque erat, quæ malum in fomite extingueret; id quod altero abhinc sæculo, non multo post, cum jam vomica illa vitiorum matura esset, Lutheri audacia turbisque perruptum est.

Castigatur hæresis impostoris cujusdam in Franconia. Naucler. Gen. 50. ad ann. 1476. Trithem. in Chron. Spanheim.

Annus Christi 1480.

Sixti IV. Pont. 10. Friderici III. Cæs. 41. Simonis III. Ep. Pad. 18.

Bellum posthæc, quod inter Geldros accensum diximus, majori apparatu a Maximiliano Austrio sumptum; ægre enim hanc nobilem provinciam sibi a Burgundiæ & Belgii imperio avelli patiebatur; quod jam Philippum filium ante biennium ex Maria conjuge suscepisset hæredem. Igitur sub initium veris cum valido exercitu Geldriam ingressus, multa Oppida & castra expugnat, totam subacturus Geldriam, nisi bellum cum Rege Galliarum, qui in Luxenburgi ducatum irruperat, accessisset. Ab ejus discessu alterna fortuna pugnatum, hortante

Henricus Ep. Monast abdicata Geldriæ præfectura, in Diœcesin suam redit.

tante cumprimis Geldros Henrico Monasteriensi Episcopo. Non destitit interim Maximilianus extrema minari; quibus alia Oppida nutare, alia se in fidem Maximiliani offerre; missusque Adolphus Nassovius, qui Sacramentum fidei exciperet. Quo animadverso Henricus Monasteriensis Episcopus, cum & proceres plerique ad Maximilianum transirent, ne iram Cæsaris & Maximiliani, bellique vindictas in se traheret, ultro se Geldriæ præfectura abdicare cœpit; Cliviæque etiam Duci avunculo reconciliatus, in diœcesin suam rediit.

Moritur in carcere Rupertus Archiepisc. Colon.

Subinde hoc anno postridie D. Jacobi, seu, ut alii, postridie Iduum Junii, moritur in carcere Hassico, ærumnis & mœrore confectus, Rupertus Coloniensis Archiepiscopus, anno ætatis LV, sacræ præfecturæ XVII. Corpus Bonnam transvectum, humatumque in Basilica S. Cassii, hac brevi inscriptione apposita. Anno Domini MCCCCLXXX, XVI mensis Julii, obiit Reverendissimus in Christo Pater ac Dominus, D. Rupertus Archiepiscopus Coloniensis, cujus anima feliciter requiescat.

Cui succedit Hermannus Hassiæ Landgravius.

Ab ejus excessu, postridie D. Laurentii, omnium Metropolitanorum concordibus suffragiis, Hermannus Hassiæ Landgravius, is, qui jam per octennium diœcesin administrarat, designatusque erat successor, throno Archiepiscopi impositus, eo nomine IV, cognomento Pacificus, Præsul religione & magnitudine animi ea tempestate percelebris; qui quam in propugnatione urbis Novesiensis immortalem laudem consecutus erat, eam pari constantia Archiepiscopatum administrando per omnem vitam tenuit. Bellis defunctus Archiepiscopus, omnia ad pacis & religionis studia retulit. Quo virtutis aspectu cum se omnibus percarum redderet, tum etiam Paderbornenses movit, ut suæ diœcesis, etiam vivo Simone Episcopo nostro, Administratorem adlegerent, id quod tempore referemus.

Canonici Cathedrales Paderb. decernunt, nullum deinceps in suum Collegium admittere, nisi nobili genere natum.

Cæterum ut per Westphaliam, ita per diœcesin nostram omnia quiete agebantur, concordia cumprimis ordinum cum Simone Episcopo, & Cathedralium Canonicorum auctoritate, qui ex illustrium & militarium virorum familiis orti, seclusis aliis, Collegium soli jam ab annis aliquot tenebant. Et postquam compertum, nobilitatem singulorum, quæ tot consanguineis familiis innexa erat, plurimum valere ad diœcesis incolumitatem adversus potentiores domi forisque conservandam; convocatis per Decanum singulis in Concilium, statuere communi sententia, nullum deinceps in Collegium suum Cathedrale admittere (id quod in aliis hujusmodi Collegiis obtinuerat) nisi qui vel de Principum, vel Comitum, vel militarium genere & parentibus natus esset. Id decretum sicuti hoc anno XVI Septembris condidere, ita Romam ad Sixtum Pontificem confirmandum misere; a quo eadem prorsus forma, qua transmiserant, approbatum recepere. Credo equidem nostros Monasteriensium exemplo provocatos, qui jam a Sixto Pontifice idem privilegium pro Ecclesia sua impetrarant. Diploma vero Sixti IV Pontificis Paderbornensibus datum ejusmodi est.

Quod decretum Sixtus PP. approbat.

Sixtus Episcopus Servus Servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Pia & antiqua Sedis Apostolicæ consuetudine ea, quæ pro decore & venustate Ecclesiarum quarumlibet, præsertim Cathedralium, provide processisse comperimus, ut illibata persistant, cum a nobis petitur, apostolico munimine roboramus. Sane pro parte dilectorum filiorum, Decani & Capituli Ecclesiæ Paderbornensis, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod dudum ipsi insimul, ut moris est, Capitulariter congregati, proinde attendentes, quod ad Canonicatus & præbendas, aut dignitates, personatus, & officia ejusdem Ecclesiæ personæ nobiles de Principibus atque Comitibus, vel saltem militaribus parentibus procreatæ, per quas jura & bona temporalia ipsius Ecclesiæ Paderbornensis verisimiliter valerent defensari, plurimum recipiebantur & recipi consueverant, statuerunt & ordinarunt ad finem, & effectum, ut jura, & bona, nec non libertates, immunitates, & honores Ecclesiæ præfatæ melius defenderentur & conservarentur, quod in dicta Ecclesia ad Canonicatus & præbendas, aut dignitates, vel personatus, vel officia hujusmodi nullus deinceps reciperetur, nisi de nobili seu illustri, vel saltem ex utroque parente de militari genere de legitimo matrimonio procreatus foret, & talem se prius per testes fide dignos, qui etiam militares forent, coram dicto Capitulo probaverit, quodque etiam ad Canonicatus & præbendas, dignitates, personatus, vel officia hujusmodi in futurum recipiendi jurarent, prout ipse Decanus & singulares personæ dicti Capituli jurarunt, quod libere aut sponte in receptionem alicujus ad Canonicatus & præbendas, dignitates, personatus, vel officia hujusmodi non consentirent, nisi juxta consuetudinem dictæ Ecclesiæ, & statutum prælibatum; & si forsan aliquis auctoritate quarumcunque literarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus, in

quibus per quascunque clausulas, eisdem literis insertas, forsan statuto & ordinationi prædictis quomodolibet derogari contingeret, ad Canonicatus & præbendas, aut dignitates, aut personatus, seu officia hujusmodi, ex tunc se peteret admitti, quod talis si eidem, obedientia & reverentia Apostolicæ Sedis & Legatorum ejus semper salvis, receptio & admissio denegari non posset, ante remissionem & deceptionem suam hujusmodi ultra solutionem consuetam, & per qualificatos, ut præmittitur, dari solitam, sexaginta marcas argenti puri ad fabricam nec non conservationem & meliorationem librorum jocalium & paramentorum, ad divinum cultum in eadem deputatorum, fideliter & integre convertendas omnino solvere, & dicta ac alia statuta dictæ Ec-Ecclesiæ in eorum admissione jurare tenerentur, prout in quodam instrumento publico desuper confecto, seu quibusdam literis patentibus sigillo Decani & Capituli præfatorum appensione munitis hæc omnia plenius continentur. Quare pro parte eorundem Decani & Capituli nobis fuit humiliter supplicatum, ut pro potiori præmissorum stabilitate statutum & ordinationem hujusmodi confirmare & approbare, ac alias in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui instrumentum seu literas prædictas inspici & examinari diligenter ac præsentibus inseri fecimus, hujusmodi supplicationibus inclinati, statutum & ordinationem prædicta, ac omnia & singula in dictis instrumentis seu literis contenta, sine tamen præjudicio illorum, quibus in Canonicatibus & præbendis ipsius Ecclesiæ jus ante hujusmodi statutum & ordinationem erat quæsitum; eadem auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus & approbamus, supplentes omnes & singulos defectus tam juris quam facti, si qui forte intervenerunt in iisdem, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis approbationis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; siquis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum: Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, quadringentesimo, octuagesimo. VI. Januarii Pontificatus nostri anno decimo.

Magno hæc splendore Ecclesiæ & nobilitatis commodo agebantur, quæ exinde sola honorificentissima & opulentissima Sacerdotia occupavit, multumque familias suas simul extulit. Verum per id tempus magna simul egestate conflictabatur Ecclesia Paderbornensis, ob damna, quæ a centum, ut queruntur, annis ex continua bellorum vastitate passa erat; ut nec ad fabricam Ecclesiæ, nec ad ornamenta sacrorum annui census suppeterent amplius. Ad hanc igitur inopiam sublevandam, Decanus convocatis Canonicis aliud decretum fecit, quo præscriptum singulis, antequam sacerdotia minora adirent, duas argenti puri marcas penderent, quarum altera fabricæ Ecclesiæ, altera suppellectili sacrorum cederet; id quod altero Sixti IV. Pontificis diplomate hoc anno V Idus Decembris confirmatum est.

Decernitur in Capitulo, singulis 2 argenti marcas pendendas antequam beneficiorum possessionem adeant.

Inter supremos Ordinis Teutonici Magistros per Livoniam, qui e nobilitate Westphalorum sumebantur, admotus erat huic sacræ præfecturæ Bernardus de Borch, ortus e Borchiorum familia, quæ in diœcesi nostra majoribus clara est. Is hoc anno ordinis militiam duxit in Ruthenos; quod hi in Livoniam irrumpentes, prædis, flammis & cædibus barbarum in modum desævirent; nam & fœminis ubera præsecta, viris viscera exsecta, infantes palis affixi, captivi in ardentes fornaces conjecti. Quare Borchius Plescoviam progressus, sed plura tentavit, quam effecit. Acriores in vindicta Sueci, Russiamque victores ingressi, parem cladem vastitatemque intulere. Et Borchius exinde haud multum gratus suis, abductusque Simonis patrui Revaliensis Episcopi consiliis, is enim postquam in Ecclesia Hildesiensi multa turbarat, in Livoniam delatus, affectando totius Livoniæ Archiepiscopatum, Borchium supremum Magistrum concitavit adversus Rigensem Archiepiscopum; quem hic non modo multis injuriis cum cæteris Clericis tractavit, sed & in captivitatem demum abreptum detinuit. Hisce commotus Archiepiscopus, Borchium Magistrum anathematis vinculo perstrinxit; qui deinde triennio abhinc, cum non desisteret vexare Archiepiscopum & Clerum, exauctoratus est. Sed inveteratum Livoniæ malum dissensio, æmulatioque inter supremos Magistros & Episcopos, quod Livoniam in ruinam impulit, donec Lutheri hæresis ingressa pulcherrimam Westphaliæ palæstram, & florentissimam christianæ militiæ Rempublicam pessundaret.

Chron. Slav. ad an. 1479. &c. Bernardus de Borch supremus Ordinis Teutonici Magister.

Annus

Annus Christi 1481.

Sixti IV. Pont. 11. Friderici III. Cæsar. 42. Simonis III. Ep. Pad. 19

Pont. l. 10. Geldria. Teschem. Maximilianus Belgium subigit.

Annus tandem insequens inferiori Germaniæ pacem quietemque dedit. Quippe Maximilianus Austrius, pactis cum Rege Galliarum induciis, compressaque per Hollandiam Homatorum & Asellinorum factione, quos passim Houckios & Cabeliavos dixere, florentissimo Principum & procerum comitatu cinctus Sylvam Ducis cum Maria conjuge & Philippo filio concessit; contractoque istic totius Belgii exercitu, ingressus Geldriam, vi ac terrore armorum subegit. Ac postquam Neomagenses cæterorum capita, 17 Calend. Julii Maximilianum recepere Principem suum, cætera quoque Oppida fidem illi dixere: supererat Venlona & Zutphania; illa vi adacta ad obsequium: hæc ubi ab Henrico Monasteriensi impetrarat exsolvi a juramento fidei, ultro quoque Austrio se submisit.

Raynald. in histor. Eccl.

Moritur Joannes Dux Cliviæ.

Nonis exinde Septembris moritur Joannes Dux Cliviæ & Marchiæ Comes, gesto principatu per triginta quatuor annos, bello Susatensi, Coloniensi & Monasteriensi, Theodorico Archiepiscopo, ac fratribus Henrico & Walramo Monasteriensium Episcopis, ut supra retulimus, perpetuus hostis, multumque infestus, exitu vitæ, ad quam pie se composuit, quam turbulentis armis commendatior. Patri successit Joannes filius eo nomine II. Dux Cliviæ, & Marchiæ Comes.

Chr. Sclav. Chron. Monast. Hammel. in Chron. Oldenburg. Cranz. l. 12 Metrop. c. 11. & 12. Litera MS. Pat. Mauritt. ex Spirensi tabulario. Henricus Ep. Monast bellum contra Gerardum C. Oldenburgicum instaurat.

Post depositam Geldriæ præfecturam ab Henrico Monasteriensi Episcopo repetitum bellum adversus Gerhardum Oldenburgicum Comitem, hominem ac prædonem per omnem vitam turbulentissimum. Is post cæteras prædas, quas toties perfidus abjurarat, anno superiori per juratos suos Hamburgensium cæterarumque urbium mercatores spoliis divexare cœpit; e quibus Hamburgenses XIV interceptos capite mulctarunt; ipse per hæc Comes XXI mercatores captivos abduxit, a quibus sex millia florenorum expressit. Haud minus denuo Wildeshusanis Episcopi civibus infestus, obvia illorum pecora & bona in prædam rapiebat; quibus illi provocati castrum ejus Vlesborchium prædarum receptaculum expugnant & diruunt: templum, in quod prædones profugerant, incendunt: pars flammis suffocati, pars, quorum supra XI fuere, capti, mulctatique. Haud aliter quam lupus semper reversus ad ingenium, jam in trigesimum annum grassabatur Comes.

His irritatus Henricus Monasteriensis Episcopus, arma resumit; atque ea ut firmiori auctoritate præmuniret, rem ad Fridericum Cæsarem defert. Cæsar prædonem latronemque publicum bello persequi jubet, facta etiam potestate expugnandi castrum Delmenhorstinum. Hac Cæsaris auctoritate fretus Episcopus, exercitum, quem ex bello Novesiensi & Geldrico instructissimum habebat, contrahit, divisumque in duas partes movet adversus Comitem Oldenburgicum, lateque regionem depopulatus, Oldenburgum Comitis sedem circumvallat. Jamque castra firmare, vineas ducere: machinas bellicas admovere, & omni oppugnationis apparatu imminere spectabatur; cum Gerhardus Comes sibi metuere & circumspicere, in quod se & familiam suam periculum conjecisset, atque ut eo se in præsens homo callidus eximeret, omni se imperio exuit, & in Adolphum, & Joannem filios transfert. Hi mox in castra ad Episcopum progressi, abdicationem patris in se factam exponunt, supplicesque se Episcopo ad omnia offerunt, rogando, ne patris culpam ab insontibus filiis exigere velit: nihil sibi unquam cum paternis consiliis factisque commune fuisse, ac Patrem damnata priori vita velle pœnitentiæ causa Cœnobium ingredi; sibi vero nihil aliud propositum esse, quam pacem & bonam amicitiam cum vicinis colere, & damna mercatoribus cæterisque resarcire, id se sancta fide polliceri & jurare paratos esse. His permotus Episcopus militem ab obsidione Oldenburgi abduxit, certus etiam omni bello abstinere cum Comite. At postquam in regressu intellexit Guntherum fratrem in obsidione ad Delmenhorstium a præsidiariis telo confossum, Calend. Decembris occubuisse, exacerbatus statuit

Delmenhorstam obsidet.

non

non prius obsidionem Delmenhorstanam solvere, quam vindictam a prædonibus exegisset; idcirco per sævam licet hyemem arcta obsidione premi jussit, dum altero se anno, quod referemus, Episcopo dederet. Funus Guntheri fratris Bremam deductum, & honorificentissime compositum est in Basilica.

Annus Christi 1482.

Sixti IV. Pont. 12. Friderici III. Cæs. 43. Simon. III. Ep. Pad. 20.

Heuter. l. 2. Annales Flandriæ. Moritur Maximiliani conjunx.

Bellum, quod hactenus inferiorem Germaniam turbarat, Mars ad interiora Belgii contraxit; abrupitque multis adversis casibus fortuna Maximiliano felicitatis cursum. Nam primum hoc anno, qui sæculi octuagesimus secundus, amisit Mariam conjugem, 15 Calend. Aprilis extinctam, morbo & morte ex lapsu cum equo contracta. Ab ejus excessu; Gandavenses Philippum filium, quadriennem puerum, abdicato Patre, Belgarum Principem renunciant, tutelamque pueri committunt Adolpho Clivio, Ravensteinii domino; communicatoque cum cæteris Belgarum proceribus consilio, hoc unum agebant, ut Maximilianum in Germaniam retruderent. Inde novi motus, odia utriusque gentis, conspirationes cum Gallo, bellique intestini semina. Nec rebellantis populi in Episcopos arma defuere. Occisus sacrilege cum Leodiensium plausu a Guilhelmo Aræburgio Ludovicus Borbonius Leodiensis Episcopus; & David Burgundi filius, Ultrajectensis Episcopus, sede sua pulsus. Utriusque impium & sacrilegum facinus Maximilianum ad justa arma commovit, bellumque simul Leodiensi & Ultrajectensi peperit.

Belgæ Maximilianum rejiciunt, unde novi belli semina.

Moritur Dietherus Mogunt. Archiep. Cui succedit Albertus Dux Saxoniæ.

Quietiori mortis genere hoc anno VIII Maji abiit e vita Dietherus Moguntinus Archiepiscopus, Metropolitanus noster, Academiæ Moguntinæ & Arcis conditor, vir magnis Episcopi virtutibus exornatus. Cui Metropolitani Collegii suffragiis sublectus Administrator Albertus, Ernesti Ducis Saxoniæ & Misniæ Marchionis filius, juvenis XVIII annorum, & a Sixto Pontifice approbatus. Magna innocentis juvenis, a Diethero Archiepiscopo enutriti, exspectatio erat; sed mors in ipso ætatis flore, gesto per biennium munere, extinxit.

Inter Westphaliæ Præsules vitam hoc anno, vigesimo die Maji, clausit Conradus Diepholdius Osnabrugensis Episcopus, ex quo septem & viginti annos ac menses undecim Episcopatum illum rara virtutis commendatione administrarat. Præsul, si quisquam, pacis amantissimus, qui non nisi uno bello cum Mindensi commissus arma sumpsit; major etiam a religione & pietate illi laus, a quo omnia Episcopatus Cœnobia ad veterem disciplinam reducta; itaque omnis ejus vita comparata erat, ut Cleri juxta ac populi forma esset; eoque non facile Episcopus a multis annis majori desiderio in ea Ecclesia amissus. Hujus in Divos cultu B. Reineri, qui arctissimam sanctissimamque vitam inter reclusos Osnabrugi egerat, ossa e tumulo levata, translataque in Cathedralem Ecclesiam, ac publicæ venerationi exposita fuere; e cujus aperto sepulchro suavissimus odor præter cætera miracula, viri sanctimoniam testari compertus. Uti Ertwinus scriptor & Consul ejus urbis, qui coram omnia spectavit, posteritati tradidit. Conrado Diepholdio in ea sede successor datus Conradus Comes Ritbergensis, eo nomine III, & XLIX ejus loci Episcopus, patre Conrado Comite genitus. Romæ is per multos annos juventutem excoluerat in omnibus literarum disciplinis & religionis studio. Inde in Germaniam reversus, Coloniæ inter Metropolitanos Canonicos ob spectatam pietatem & scientiam cooptatus erat. Atque ibi cum omnis virtutis specimen dedisset, dignum habuere Osnabrugenses Canonici, quem hoc anno præ cæteris ambientibus Iburgi delectum in throno Episcopi collocarent. Fuit autem hic Conradus Episcopus, quod in Genealogia Comitum Ritbergensium a Reusnero prætermissum est, frater Joannis Comitis Ritbergensis, & Margarethæ Friderico Duci Brunswicensi denuptæ, cui Lutherus orationes de Pœnitentia anno 1519 dedicavit.

Moritur Conradus a Diepholt Osnab. Ep.

Qui ossa B. Reineri e tumulo levata ad Cathedralem Ecclesiam transtulit.

Conrado succedit in Episcopatu Osnabr. Conradus III. Comes Ritbergensis.

Cæterum Henricus Monasteriensis Episcopus, quam obsidionem castri Del-

men-

Henricus Ep. Monast. capit & diœceli Monast. adjungit Delmenhorstam.

menhorstiani anno superiori cœperat, constanter per asperam hyemem produxit; neque remitti voluit, etsi Joannes Oldenburgicus, Gerhardi filius, semel atque iterum obsessis annonam intulisset; sed eo pressius Episcopus expugnationi institit, coegitque, ut 13. Calend. Februarii certis conditionibus, quibus & liber egressus permissus, Episcopo se dederent. Castrum, etsi cum Oppido bonisque in conspectu urbis Bremensis positum sit, Monasteriensi tamen Ecclesiæ perpetuo possidendum dedit; eoque D. Paulum & insignia Monasteriensis Ecclesiæ præfigi jussit. Sicuti hæc Crantzius, Chytræus, & Monasteriensium fasti testantur. Causam hujus donationis Monasteriensibus factæ, præteritis Bremensibus, adferunt; quod diœcesis Monasteriensis impensis & armis expugnarit, & Bremenses rogati auxilium detrectarint; fallíturque Hamelmannus, qui utriusque diœcesis armis expugnatum, & utrique ex parte assertum tradit. Munitissimo hoc castro in potestatem Episcopi redacto, veriti Oldenburgici Comites, Adolphus & Joannes, ne cæterorum quoque jacturam facerent, iterum supplices adiere Episcopum; impetratoque partium conventu, iterum de pace dominica post festum D. Laurentii transactum est inter Episcopum & Comites, etiam Gerhardi patris nomine; juratumque a Comitibus se perpetuum renunciare juri suo in castrum & Comitatum Delmenhorstanum: nec unquam se bellis aut aliis damnis infestaturos Episcopum, aut Successores. Transactioni huic, cujus literæ supersunt, subscripsere testes, fideique assertores, Collegium Canonicorum, Consiliarii atque ordines Comitatus Oldenburgici, interque hos etiam Nicolaus Comes Teclenburgicus. Quæ cum alias, tum anno 1494 novis literis post festum D. Francisci consignatis firmata sunt, & omnium superum hominumque fides advocata ad fallacem hunc & inconstantem Comitem revinciendum. Constituerat Episcopus Gerhardum Comitem cum filiis ex omni Comitatu ejicere, ut auctor Chronici Sclavici tradit, sed aliorum Principum rogatu filiis Oldenburgum cum paterno Comitatu reliquit. Hac jactura bonorum mulctatus Gerhardus Comes, cum se omnibus invisum cerneret, deserto paterno solo, in Scotiam peregrinus abiit ad Jacobum Regem fratris sui Christiani generum. Nec multo post pro vago ingenio in Germaniam reversus, Osnabrugi aliquamdiu sedem fixit. Neque hic diu quietus, anno 1492 exorto inter Henricum Ducem & urbem Brunswicensem bello, Duci operam suam impendit. Ea expeditione facta, retulit se denuo in Comitatum Oldenburgicum; atque ut constaret Lupum pilum mutare non mentem, novas rursum turbas concire cœpit Henrico Monasteriensium Episcopo; quibus denuo provocatus Episcopus Comitatum Oldenburgicum armatus ingreditur, filiumque ejus Joannem ad novum Juramentum adigit, quo pollicitus est, se neque patrem toties perfidum recepturum intra Comitatum, neque ulla armorum subsidia subministraturum: adhæc nihil se unquam juris aut in Delmenhorstanum castrum, possessionesque aut in Harpstedium sibi vendicaturum. Qua publica pacis transactione rursum perculsus Gerhardus Comes, in Cœnobium Rastedense secessit, certo pollicitus, se inter Monachos quietem aliquando capturum. Sed nec istic diu constitit, quasique conscientiæ furiis agitatus, in Galliam profugit; eo, quod præferebat, consilio, ut Compostellam expiandorum scelerum causa peregrinationem susciperet; quo in itinere anno demum 1500 inter ærumnas extinctus est.

MS. P. Mauritii de Büren ex Archiv. Spirens.

Annus Christi 1483.

Sixti IV. Pont. 13. Friderici III. Cæs. 44. Simonis III. Ep. Pad. 21.

Heuter. l. 2. Chapeavil. l. 3. c. 42. Annal. Holland. Heida in Davide. Chron. Sclavonic.

Tanta per id tempus erat celebritas nominis Henrici Monasteriensis Episcopi, ut Maximilianus Burgundiæ Dux, quod auctor Chronici Sclavici tradit, ultro se ex integro obtulerit ad pacem amicitiamque firmandam. Quanquam quibus legibus hæc concordia sancita, apud nullum scriptorem reperim; neque an unquam sexaginta millia aureorum, quæ bello Novesiensi impenderat, pro quibus & Zutphaniæ Comitatum a Friderico patre ac Imperatore oppignoratum habebat, compensata sint. Hæc Henrici Episcopi amicitia Maximiliano opportuna erat, quando duplex hoc anno bellum illi fuit; alterum

Leodienses & Ultrajectenses a Maximiliano domantur.

rum adversus Leodienses, quos valido exercitu adortus fregit, & supplices veniam petere adegit: alterum adversus Ultrajectenses, quos sedecim millium exercitu 13. Calend. Julii aggressus est, circumvallataque urbe, mœnia tormentis verberare oppugnareque non destitit; dum laceratis circum mœnibus per hiantes lacunas obsessi periculum suum inspicerent; quibus fracti victique sub finem Augusti se Maximiliano permisere, veniam præteritorum consecuti precibus Salisburgensis Archiepiscopi, aliorumque Principum. Inde postridie Nonas Septembris urbem victor ingressus, Davidem Episcopum sedi suæ, e qua depulsus erat, & honori restituit; præclara veterum Christianorum Principum exempla imitatus; quibus laudabilia semper arma fuere, quæ contra rebelles cives pro Episcopis sumpsere.

Quiescebat per hæc vicina Westphalia, nondum plagis, quas ex vastitate superiorum bellorum acceperat, persanatis: Cliviæ præterea & Juliæ Ducibus, a quibus hactenus exagitata fuerat, bellis hisce Belgicis abreptis. Quare & Episcopis per Westphaliam salubrius otium negotiumque fuit curandorum sacrorum; quos inter Simon Episcopus noster hoc anno ad pietatis cultum augendum apud Bilfeldienses, suæ in Comitatu Ravensbergensi jurisdictionis sacræ incolis facultatem dedit, erigendi ædem sacram in vicini Oppidi monte S. Jodoci, ubi Divus ille in vicino Oppidi loco ob cœlestia beneficia magno incolarum & peregrinorum hominum affluxu colebatur, multis donis & oblationibus factis, ex quibus certus Sacerdos sacris istic operandis, & domus pro peregrinis recipiendis ordinata. Qua super re ejusmodi literæ Simonis Episcopi adsunt.

Simon Ep. facultatem dat Bilveldiensibus erigendi ædem S. in honorem S. Jodoci, eamque ædem visitantibus 40 dierum indulgentias largitur.

Simon Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Paderbornensis spectabilibus & prudentibus nobis in Christo dilectis Johanni Nagel & Johanni de Nesselrode Officiatis pro tempore Comitatus & districtus Ravensbergensis, nec non proconsulibus, Consulibus, & universitati hominum Oppidi Bilveldensis salutem in Domino sempiternam. Sicuti alias nomine & pro parte vestri significatum & expositum nobis extitit, utriusque sexus Christi fideles duobus fere annis proximis in monticulo upp deme Loyckhuserberge vulgariter nuncupato, prope & extra dictum Oppidum Bilveld. situato, in honorem S. Jodoci passagia multa, de remotis etiam, fecisse oblationes & munera pro loci constructione & divinis ibidem peragendis dedisse & obtulisse, usque in & ex hoc commotos & dubios aliqualiter fuisse, demum tamen sub spe boni in dicto monticulo in honorem sancti Jodoci domunculam unam, in qua pro peregrinis illinc confluendis officium missarum in portatilibus saltem celebraretur, & hujusmodi munera & oblationes reciperentur, erexisse presbyteros etiam ad hoc deputasse; Timentes tamen malignum spiritum in dicto loco, qui prophanus est, hominibus sua arte illudere posse, ut in eodem monticulo Capellam cum uno altari in honorem Omnipotentis Dei, suæque præcelsæ genitricis Virginis Mariæ, totius cœlestis curiæ, & S. Jodoci dotare, fundare, ædificare, erigere, construere, & per Vicarium nostrum in Pontificalibus consecrari facere, & uni presbytero idoneo juxta tenorem fundationis desuper edendæ committere, ita quod Capella ipsa distinctum beneficium ab Ecclesia parochiali in Braeckwede, infra cujus limites ipsa Capella sita est, censeatur & habeatur, & quod sit de jure patronatus Comitis Ravensbergensis adjutorio Christi fidelium illic confluentium (de consensu tamen Pastoris in Braeckwede) possitis & valeatis: Quodque hujusmodi dotationem, fundationem, erectionem, constructionem, consecrationem, & jus patronatus auctoritate nostra ordinaria pro nobis & successoribus nostris admittere, approbare, annuere & concedere, bonaque temporalia per Christi fideles forsan pro hujusmodi dotatione & constructione donanda, aut pie eroganda mortificare, eaque libertati Ecclesiasticæ adscribere, & decretum nostrum ordinarium interponere velimus & dignemur, debita cum instantia supplicatum extitit. Nos vero divinum cultum adaugere cupientes, obque singularem honorem & reverentiam S. Jodoci, ea omnia præmissa, quodque interim, quod Capella ipsa ac altare in eadem consecrata non fuerint, in portatilibus in eadem celebrare possit, pro nobis & successoribus nostris admittimus, annuimus, concedimus, & approbamus, bonaque temporalia præmisso modo forsan adhæc eroganda tenore præsentium mortificamus, & Ecclesiasticæ

sticæ

sticæ adscribimus libertati decretum nostrum ordinarium tenore præsentium desuper interponendo, omnibusque Christi fidelibus de peccatis suis contritionem habentibus, qui ad præmissa manus suas porrexerint adjutrices, auxiliaque, consilia & favores ad ea præstiterint, & dederint, vel non habentes, unde concederent, Capellam ipsam in honorem S. Jodoci cum humili prece visitaverint, vel si visitare non potuerint, quinque pater noster & totidem ave Maria in honorem S. Jodoci oraverint, totiens, quotiens id fecerint, eis, & eorum cuilibet de Omnipotentis Dei misericordia, auctoritateque Beatorum Petri & Pauli Apostolorum confisi quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus. Unum tamen his præmissis adjicimus, quod si passagium & confluxum peregrinorum hujusmodi forsan post festum Michaelis anni Domini Millesimi quadringentesimi octuagesimi quarti rursum perdurare, vel forsan invalescere contigerit, ex tunc, quidquid ibi in pecunia oblatum fuerit, præter id, quod missarum tempore in altari offertur, quod ex hoc nobis tertia pars pecuniarum cedat & obveniat, de qua tertia parte Capellarius & structuarii pro tempore ipsius Capellæ singulis annis super festo Michaelis illi, quem Successores nostri, aut nos ad hoc cum pleno mandato ad locum miserint, sub eorum conscientiis respondebunt, fraude & dolo in his penitus semotis & seclusis. In majus robur præmissorum sigillum nostrum pro nobis & successoribus nostris præsentibus jussimus appendi. Anno Domini Millesimo, quadringentesimo, octuagesimo tertio, in Vigilia Palmarum.

Montem hunc postea Alexander VI Pontifex, rogatu Wilhelmi Juliæ & Montium Ducis Comitisque Ravensbergensis, Patribus D. Francisci de Observantia incolendum attribuit, id quod hoc diplomate confirmatum.

Mons S. Jodoci prope Bileveldiam auctoritate Pontificis PP. de Observantis incolendus traditur.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis filiis, Thesaurario Paderborn., & Decano Bilveld. Paderborn. diœcesis Ecclesiarum salutem & Apostolicam benedictionem. Piis supplicum votis, iis præsertim, quæ divini cultus augmentum, & religionis propagationem, ac animarum salutem respiciunt, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, sane pro parte dilecti filii Nobilis Wilhelmi Ducis Juliacensis & Montensis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ipse zelo devotionis, quam ad ordinem fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum gerit, accensus, ac cupiens terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare, desideret pro religionis propagatione & divini cultus augmento in monte S. Jodoci prope Bilveldiam Paderbornen. diœcesis, unam domum pro usu & habitatione perpetuis dictorum fratrum construere & ædificare, seu construi & ædificari facere, si ad id sibi Sedis Apostolicæ auctoritas suffragetur. Quare pro parte dicti Ducis, qui etiam Comes Ravensbergensis existit, nobis fuit humiliter supplicatum ut sibi in aliquo loco ad id decente & idoneo unam domum cum Ecclesia, Campanili, campana, Refectorio, dormitorio, hortis, hortaliciis, & aliis officinis necessariis juxta morem dicti ordinis pro perpetuis usu & habitatione dictorum fratrum construendi & ædificandi, seu construi & ædificari faciendi licentiam concedere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui dictum ordinem in visceribus gerimus caritatis, præfatum Ducem a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum; harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum, præfato Duci in dicto monte in aliquo loco ad id concedente & idoneo unam domum cum Ecclesia, campanili & campana, Refectorio, dormitorio, hortis, hortaliciis, & aliis officinis hujusmodi juxta morem dicti ordinis pro perpetuis usu & habitatione dictorum fratrum sine alicujus præjudicio construendi, ædificandi, seu construi & ædificari faciendi ipsisque fratribus dictam domum, postquam constructa fuerit, pro eorum usu & habitatione hujusmodi recipiendi, & in ea perpetuo habitandi, plenam & liberam auctoritate nostra licentiam concedatis. Nos enim domum hujusmodi postquam sic exstructa & ædi-

 ficata

ficata fuerit, ac omnibus & singulis fratribus in ea pro tempore habitantibus, quod omnibus ac singulis privilegiis, libertatibus, exemptionibus, immunitatibus, favoribus, gratiis indulgentiis, & indultis, quibus aliæ domus dicti ordinis earumque fratres in genere utuntur, potiuntur & gaudent ac uti, potiri & gaudere poterunt quomodolibet in futurum; uti potiri & gaudere libere ac licite valeant, auctoritate Apostolica tenore præsentium de specialis dono gratiæ indulgemus: jure tamen parochialis Ecclesiæ, & cujuslibet alterius in omnibus semper salva. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri prohibente sub excommunicationis pœna, ne prædicti, vel cujuslibet alterius ordinis mendicantium fratres ad habitandum nova loca recipere, seu jam recepta mutare præsumant, absque Sedis prædictæ licentia speciali faciente plenam & expressam ac de verbo ad verbum de probibitione hujusmodi mentionem, nec non statutis & consuetudinibus dicti ordinis juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate roboratis, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, quingentesimo primo, septimo Calend. Octobris, Pontificatus nostri anno decimo.

Id decretum ne quid moræ, impedimentumque haberet, mox aliis Alexandri Pontificis literis demandatum Joanni Nagel Thesaurario Paderbornensis Ecclesiæ. Demum Julius II. Pontifex anno 1507 Patres ex monte in ipsum Bilveldense Oppidum transtulit, in quo ad nostra tempora per omnes hæresis turbas magno Catholicorum solatio fructuque florens Cœnobium perstitit.

Exitus hujus anni fatalis funestusque fuit Germaniæ ortu Martini Lutheri, quem Saxonia nostra IV Idus Novembris Islebii, quod Oppidum est comitatus Mansfeldici, in lucem protulit, orbis portentum & exitium religionis per Saxoniam & Germaniam. Parentes illi fuere Joannes Lutherus & Margaretha Lindemanna, homines plebei generis & infimæ sortis; ab his puer Islebii ad triviales scholas traductus, indicia statim pertinacis & turbulenti ingenii dare visus est; quando, ut Melanthon scribit, per Æmilium quendam, cum manibus & pedibus obluctaretur, deportatus fuit in scholas; domi non minus quam in scholis disciplinæ impatiens, semel iterumque profugit; quo factum, ut die quodam horis antemeridianis decies & quinquies a Magistro virgis castigaretur. Primis istic literarum rudimentis leviter imbutus, anno ætatis decimo quarto Magdenburgum transmissus est a parentibus; sed nec illic ultra annum versatus in literis, Isenacum, quæ Thuringiæ est civitas, parentum consilio traducitur, quod ea in urbe consanguineos haberet, quorum subsidio aleretur in studiis. Quæ spes cum parentes multum falleret, necesse habuit Lutherus tam Isenaci, quam Magdenburgi mendicato vivere, & panem ostiatim quærere. Interim ille, ut erat ingenii acris ad omnes disciplinas capiendas, præter humaniores literas etiam Musicam didicit, ac voce non minus quam cheli fidibusque expeditus, penetravit in notitiam & familiaritatem opulentioris viduæ, quæ capta oblectamentis Musices Luthero mensam suam communem fecit. Ea in consuetudine, si quidem casta fuit, hausisse fertur illud Epicuræum & familiare Lutheri dictum: Nihil in terris dulcius, quam amor mulierum, cui hæc felicitas concessa est a superis.

Ortus Martini Lutheri. Cochlæus in actis Luth. Ulenberg. in vita Lutheri c. 1. & 2.

Annus Christi 1484.

Sixti IV. Pont. 14. Friderici III. Cæs. 45. Simonis III. Ep. Pad. 22.

Raynald. in hist. Eccles. Pontan. Hentor. l. 2. Spondan. Chron. Sclaven. Moritur Sixtus IV. Pontifex

Annus proximus pridie Idus Augusti sustulit Sixtum IV. Pontificem, gesto per XIII annos Pontificatu. Cui haud multo post subrogatus Innocentius VIII, patria Genuensis, ex Cardinali presbytero & Episcopo Amalphitano, vir per virtutis & honorum gradus ad supremam dignitatem provectus, prudens ac sagax, æquique servantissimus; sed qui in conturbatam Rempublicam christianam incidit, ex intestinis Regum ac Principum dissidiis armisque. Quos inter Fridericus Imperator bellum jam a multis annis gerebat cum Matthia Corvino Ungariæ Rege, tam perniciosum Reipublicæ Christianæ, quam opportunum Turcarum Imperatori, hoc anno in Moldaviam irrumpenti.

succedit Innocentius VIII.

Haud

Belgæ, & imprimis Gandavenses, Maximiliano rebelles.

Haud minus fœdum bellum erat Maximiliano filio cum Belgis; quo factum, ut neque filius patri, neque pater filio subvenire posset. Gandavenses pertinaciter stabant in tutela filii sibi vendicanda, quam Maximilianus pater sibi asserebat; & quia pars Belgarum Gandavensibus, pars Maximiliano hæsit, ortum est civile bellum, quo provincia adversus provinciam, civitas adversus civitatem arma sumpsit, & plebs in nobiles, & subditi in Principes insurrexere. Nec Galli modo implorati a Belgarum rebellibus; sed & Margaretha Maximiliani filia trimula abducta in Galliam, invitoque parente, Delphino Regis desponsa. Quam in rem multa, ut fit, maligne questi adversus Maximilianum, annuos videlicet provinciarum reditus ab eo distribui inter Germanos & Burgundos, iisque publica munia patere; sibi onera & contemptum relinqui. Haud levem nomini suo maculam aspersit Philippus Dux Cliviæ. Nam hujus fidei cum Maximilianus exercitum commisisset adversus rebelles, ipse rebellium magis quam Maximiliani causam agere visus est. Quemadmodum Engelbertus Clivius anno superiori arma adversus Maximilianum cum Ultrajectensibus sumpserat. At quæ erat clementia Maximiliani, uterque in gratiam receptus, fidam post operam præstitere Maximiliano.

Annus Christi 1485.

Innocentii VIII. Pont. 1. Friderici III. Cæsar. 46. Simonis III. Ep. Pad. 23.

Raynald. in hist. Eccl. Naucler. Gen. 50. Lang. in Chron. Citizen.

Haud minus, qui sequitur annus, turbulentus fuit dissidiis & pugnis Christianorum Principum; nihilque Innocentium Pontificem magis sollicitum habuit, quam ut per oratores Regum & Principum, qui salutatum se venerant Romam (quos inter Moguntini, Trevirensis, aliorumque Archiepiscoporum Legati fuere) Principes in concordiam compositos commoveret adversus Bajazethem Turcarum Imperatorem, iterum in Moldaviam prorumpentem. Ungariam interim a Turcis intactam servabat Matthias Corvinus, belli fulmen, terrorque Turcarum; sed ille postquam multis cladibus præliisque secundis attritum Turcarum Imperatorem adegerat ad inducias, arma vertit in Fridericum Imperatorem Romanorum, bellis Turcicis sibi infestum. Ac postquam multa Austriæ oppida & castra expugnarat, ipsam Viennam Imperatoris sedem aggressus, post sex mensium arctissimam obsidionem, ingravescente annona, ad deditionem compulit; eamque pridie festum corporis Christi triumphali pompa ingressus est. Hunc in modum conversa fortunæ scena, Fridericum Imperatorem Ungariæ regnum affectantem tota fere Austria exuit. Aspernabantur cæteri e regio sanguine Matthiam Corvinum, quod ex militari genere ortus, ad Ungariæ regnum provectus esset; sed ille ostendit non sanguine sed virtute Reges creari; quippe qui fortitudine bellica & armorum felicitate omnes per id tempus Europæ Reges superabat, non passus Turcas intra regnum suum pedem inferre; visumque multis, si cæteri Christiani Principes cum hoc bellicosissimo Rege conspirassent, Turcam insatiabilem Christiani sanguinis belluam ex omnibus rursum provinciis occidentalibus depelli potuisse.

Matthias R. Ungariam contra Turcas defendit.

Imperatori Friderico infestus, Austriam invadit, Viennam occupat.

Fridericus Imp. Coloniam descendit, ubi Archiepiscopum regalibus donat.

Pont. Heut. lib. 2. Chr. Colon. Apologia. Henrici Maximiliani. Pontan. l. 10 Geldria.

Fridericus Imperator seu ad leniendum dolorem ex amissa Vienna, seu ad Principum auxilia sollicitanda simulque ad conveniendum Maximilianum filium in Germaniam inferiorem descendit. Rhenoque secundo devectus, pridie Idus Decembris Coloniam Agrippinam ingreditur. Qua in urbe cum magnifice exceptus esset a Magistratu & civibus, tum quatriduo post Hermannum Coloniensem Archiepiscopum regalibus donavit. Constructum ad id in foro antiquo splendidissimum pegma theatri in modum, in quo Imperator augustalibus ornamentis indutus, & Archiepiscopus Septemviri habitu decoratus prodiere, circumfusa ingenti hominum multitudine ad spectaculum. Ibi Cæsar raro honoris exemplo Archiepiscopum publice Electorem Imperii, Ducem Westphaliæ & Angariæ, Comitemque Arnsbergæ renunciavit. Mox splendido diplomate omnia majorum privilegia ac jura solemni ritu robo-

Deinde Aquisgranum, ubi Maximilianus filius occurrit.

roborata; id quod anno regni Romani 46, Ungarici 27, Imperii 34 consignatum exhibent Colonienses. Vergente in exitum anno, Aqrisgranum profectus est, quo cognito, Maximilianus filius deductis jam ad pacem Gandavensibus, relicta filii tutela penes Adolphum Ravensteinium, & bellicæ rei præfectura penes Philippum Clivium, & Engelbertum Nassovium, cum splendidissimo procerum comitatu Patri, quem intra octo annos non viderat, occurrit. Præmissi ad excipiendum Maximilianum Wilhelmus Dux Juliæ & Montium, Marchio Badensis, & Comes Wirtenburgius, insigni equitatu, quos Cæsar consecutus, filium excepit; collocutique aliquamdiu inter se, Aquisgranum ingrediuntur. Qua in urbe Wilhelmus Dux Juliæ & Montium Comesque Ravensbergensis solemni quoque ritu provinciarum jure & regalibus insignitus.

Fœdus Tremoniæ ineunt Henricus Ep. Monast. Wilhelmus Dux Juliæ, & Joannes Dux Cliviæ. *Chron. Tremon. Kerchovius Stangefol. Wittius in Chron. MS. Crantz. l. 12 Saxon. c. 36*

At priusquam Cæsar in has provincias descenderet, sub medium Octobris, Henricus Monasteriensis Episcopus, Wilhelmus Dux Juliæ & Montium, Joannes Dux Cliviæ & Marchiæ Comes Tremoniæ solemnem conventum habuere; actumque in eo inter tres potentes Westphaliæ Principes de pace inter se firmanda; conventumque, ne quis sine alterius voluntate aut fœdus cum aliis faceret, aut bellum moveret. Nihil illo congressu lætius mutuis Principum conviviis, ludis, & decursionibus equestribus, atque omnibus concordiæ & amicitiæ signis, Magistratu vinum annonam affatim largiente. Nemo non erat, qui non aurea pacis tempora sibi promitteret.

Bellum gerunt Episcopus Osnabr. & Comes Ritberg. contra Ducem Brunswicensem; ejus causa. *Chron. Hildes. Piderit. in Chron. Lippiens.*

Inter hæc haud levis offensio orta inter Comites Ritbergenses & Duces Brunswicenses, quæ Westphaliam pertraxit in arma. Duxerat in matrimonium Fridericus Dux Brunswicensis, Wilhelmi Victoriosi natu major filius, Margaretham Conradi Comitis Ritbergensis filiam ac sororem Conradi Osnabrugensis Episcopi, spe prolis, qua carebat. Quam cupide id spectabat Fridericus, tam indigne ferebat Wilhelmus ejus frater, omni ejus patrimonio inhiando; & qua erat accensus invidia, odioque ob hasce nuptias, Fridericum fratrem abripit in carcerem, obtendendo hominem esse mente captum, nec gubernationi idoneum; Margaretha vero non modo injuriose tractata, sed & e thoro fratris depulsa; quod imparem diceret, quæ alto & regio sanguini Brunswicensium misceretur: Hac familiæ suæ contumelia gravissime exacerbati Comites Ritbergenses, Bernardus Comes Lippiensis, Simon Paderbornensis Episcopus noster, cæterique consanguinei. Ortum subinde bellum Hildesiense inter Bertholdum Episcopum & civitatem, in quo Episcopi partes ultro suscepit Henricus Dux Brunswicensis, Wilhelmi filius, urbi ac civibus jam dudum infestus: Dux Pomeraniæ, Comites ac nobiles vasalli Episcopi. Urbs ut se contra Episcopum & Brunswicenses tueretur, implorat Hanseaticarum vicinarum civitatum auxilia; a quibus militares copiæ submissæ. Decertatum inprimis prædis, pagorum vastationibus, & varia utrimque fortuna. Tum vero sollicitatus Ritbergensis ab urbibus fœderatis in auxilia, quem Brunswicensibus infestum non ignorabant. Et ille oblatam sibi ulciscendi occasionem adversus Brunswicenses arripiens, cum selecto, quem in Westphalia conscripserat, equitatu Hildesium properat, civibus subventurus. Quo comperto, Henricus Dux Brunswicensis cum milite ex Hassia & vicinis locis collecto occurrit Ritbergensi, inopinateque inter Leinam & Deistriam ad Peutereum montem profligat. Inter cæteros captus ipse Comes abducitur.

Hac clade provocati acrius Hildesienses, Brunswicensium, Lunenburgensium, Goslariensium, Magdenburgensium, Halberstadiensium, Gottingensium, Eimbecensium, Hannoveraniorum, Northemensium, aliarumque fœderatorum civitatum auxilia denuo implorant; a quibus cumulatæ copiæ submissæ. His Dux præficitur Bernardus Comes Lippiensis cognomento bellicosus, Simonis Episcopi nostri frater, qui & ipse in locum Comitis Ritbergensis sollicitatus cum expedito milite Westphalico Visurgim transgressus, civitatum copiis se junxit. His accessere Conradus Osnabrugensis, Henricus Mindensis, Simon Paderbornensis Episcopi: Henricus Dux Grubenhagensis; Comites præterea Schawenbur-

wenburgicus, Hojanus, & Diepholdius. Tanto belli motu moleque itum non tam adversus Hildesiensem Episcopum, quam Brunswicenses, ad ulciscendam injuriam Ritbergensi familiæ illatam; ardebatque jam tota inferior Saxonia flagranti bello, quod in alterum annum deprædationibus, incendiis, vastatione agrorum, alternisque cladibus protractum est. Postquam his malis utraque pars belligerantium satura fuit, transactum de pace, qua Comes Ritbergensis & Fridericus Dux captivitate soluti, & Margaretha conjux libertati reddita: simul & Episcopus Hildesiensis cum urbe compositus, in gratiam rediit; nec enim alia hujus belli causa fuerat, quam quod Episcopus ab urbe Hildesiensi subsidia quædam ac tributa posceret, quibus & Ecclesiæ suæ debita solveret, & castra oppignorata redimeret; id, tametsi Episcopus in vicem offerret urbi telonii sui fructus, cives pertinaciter detrectarunt, ea tum urbium etiam Episcopalium insolentia erat, & Principum suorum contemptus, ex fiducia & potentia fœderatarum civitatum. Quod malum nunquam postea magis exitiale fuit, quam hæresis Lutheranæ tempestate, qua sibi imperium in ipsos Episcopos & religionem commutandam libere sumpserunt.

Annus Christi 1486.

Innocentii VIII. Pont. 2. Friderici III. Cæsar. 47. Simonis III. Ep. Pad. 24.

Chron. Colon. Pontus Heuter. Annal. Holland. Cæsar cum Maximiliano filio Coloniam redit.

Cæsar postquam Aquisgrani cum Maximiliano filio de Repub. collocutus, ineunte anno, Coloniam profectus est. Affectati Cæsarem Hermannus Coloniensis Archiepiscopus, Leodiensis & Cameracensis Episcopi, Wilhelmus Dux Juliæ & Montium, Joannes Dux Cliviæ, Marchiones Badenses, Carolus Egmondanus Adolphi Geldriæ filius, & magna Germanorum Belgarumque procerum multitudo; quibuscum pridie Epiphaniæ Coloniam ingressus, solemne trium Regum festum habuit, ad corpora Regum supplex. Ibi cum Dux Cliviæ jura regalia peteret a Cæsare, sicut Dux Juliæ Aquisgrani impetrarat, Cæsar multum difficilis fuit, Archiepiscopo Susatum ac Sanctos repetente. Quocirca controversia hac in aliud tempus dilata, cæterorum regalia consecutus est.

Pontus Heuter. Trithem. in Chron. Spanh. Crantz. l. 13. Saxon. Burchard. in Diariis Naucler. Gen. 50. Lang. in Chron. Æmilian. Cymb. Bocca apud Freh. in Excom. tom. 2.

Agrippina Cæsar & Maximilianus filius, conscenso navigio, 12 Calend. Februarii per Moguntinensium fines adverso Rheno Francofurtum ad comitia Imperii profecti. Quo postquam, ut Trithemius inquit, convenere Bertholdus Moguntinus, Joannes Trevirensis, Hermannus Coloniensis Archiepiscopi, Philippus Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariæ, Ernestus Dux Saxoniæ, & Albertus Marchio Brandeburgensis, Septemviri, uno consensu XIV Calend. Martii Maximilianum Regem Romanorum crearunt, Principem XXVIII annorum: solus inter Septemviros Vladislaus Rex Bohemiæ, quod vocatus non esset, ad comitia non accessit; qua super re per Oratores vehementer questus est Cæsar apud Innocentium Pontificem. Facta electione, Cæsaris & omnium Principum decreto, integro decennio quies armorum sancita. Lex sæpius tentata, optataque magis, quam ut inter Germanos vim obtineret.

Brovver. lib. 19. Raynald. in histor. Eccles. n. 42. & 43. Chr. Colon. Chron. Tremon. aliique. Maximilianus Rex Romanorum renunciatur Francofurti.

Francofurto Cæsar & Maximilianus cum Septemviris iter Coloniam re legere; Inde Aquisgranum properatum ad coronationem Regis, quæ die nona Aprilis, Dominica II post Pascha, splendidissimo, si unquam, apparatu instituta. Quam in rem Norimberga Caroli M. allata corona unctusque Maximilianus Rex ab Hermanno Coloniensi Archiepiscopo, magna Principum ambiente corona, & ingenti applaudentis populi lætitia. Quippe Princeps decoro & spectabili corporis habitu, prudentia, fortitudine, multisque bellis feliciter gestis clarus; seu ut Nauclerus scribit, *vir suavitate morum, rei militaris scientia insignis, justitiæ amantissimus, singulari benignitate & clementia, omnibusque regiis virtutibus exornatus, quem summis ex domo Austriaca Principibus haud immerito exæquaveris.* His rite Aquisgrani magnaque pompa peractis, Septemviri ac Principes Cæsarem cum Maximiliano

Deinde Aquisgrani coronatur.

filio Coloniam deduxere; ubi quatuordecim dies commorati, certatim epulis, spectaculis, ludis equestribus, & omni oblectamentorum genere animos exhilararunt. Tum vero accidisse opinor, quod Monasterienses Scriptores de Henrico Episcopo suo memorant. Is inter cæteros Principes Coloniam accesserat tanta aulæ magnificentia, tantoque equitum numero, ut eo conspecto Imperator admirabundus dixerit, videri Episcopum illum non velle jus suum petere, sed in armis secum ferre, quibus extorqueat. Quo dicto Imperatoris cognito, Episcopus Imperatorem ad convivium, quod magnifice instruebatur, invitavit; Imperator, ut ejus apparatum eluderet, eodem quo ipse die invitatus erat, Episcopum vocat ad epulum. Ad quæ Episcopus, a se primo invitatum esse Imperatorem; ideo par esse, ut Imperator prius ad se veniat. Et hæc ut denuo frustraret Imperator, vetuit per totam urbem Coloniensem ne quis Episcopo Monasteriensi aut ligna aut carbones venderet. Nihil his retardatus Episcopus, jussit quotquot in vicinia arbores reperiri possent succidi, quibus & focum instruxit, & cibos coqui imperavit. Paratis jam omnibus ad epulum, mittit, qui Imperatorem vocent, deducantque. Victus Imperator joculari licentia Episcopi cum tota aula & Principum comitatu accedit ad hospitium & epulum Episcopi. Ibi cum regio ferculorum apparatu & ministrorum splendore, supra quam ab ullo Electore receptus recreatusque esset, non satis potuit demirari magnificentiam Episcopi, dignumque pronunciavit, cui tanta provinciarum præfectura obtigisset.

Episcopus Monast. Coloniæ splendido Cæsarem convivio excipit.

Postquam geniales dies peracti, Cæsar & Maximilianus filius post mutuos amplexus XIII Calend. Junii discessere; Cæsar in superiorem Germaniam profectus; Rex lustrato Novesio, inspectisque Burgundi Ducis ac Soceri vestigiis castrorum, iter in Belgium repetiit.

At nos perlustratis singularum diœcesium fastis, haud alium, præter Monasteriensem, ex Saxoniæ Westphaliæque Episcopis reperimus, qui pro veteri ritu Cæsarem toties ad inferiorem Rhenum Coloniæ præsentem salutarit, affectatusque sit; seu id oblanguescente jam in Cæsares observantia cultuque, seu scriptorum nostrorum negligentia omissum sit.

Neque etiam inter Simonis Episcopi acta quicquam aliud annotatum reperio, nisi quod bello Hildesiensi, ut supra diximus, in hunc annum extracto, fœdus cum aliis Principibus & Dynastis Westphaliæ instaurarit; sicuti id in Chronico Dasselensi refertur. Et vero quia Cæsaris res conturbatæ erant ex bello cum Ungariæ Rege, alienisque potius auxiliis indigebat, omnis incolumitas Episcopis Saxoniæ ex fœderibus petenda erat.

Chron. Hildes.

Annus Christi 1487.

Innocentii VIII. Pont. 3. Friderici III. Cæs. 48. Simonis III. Ep. Pad. 25.

Naucler. Gen. 50. Crantz. Langius in Chr. Citiz. Ursberg. Paralip. Raynald. in hist Eccl. Brevver. lib. 19. Annal. Trev.

Cæsar Imperii comitia habet Norimbergæ.

Et Cæsar, quod exitiali bello cum Matthia Corvino Ungariæ Rege involutus erat, Austria prope omni amissa, simulque ab Innocentio Pontifice ad subsidia belli Turcici sollicitaretur, anno hoc proximo celebrem Norimbergæ conventum Principum habuit; ad quem & urbium Imperialium omniumque ordinum Legatos convenire voluit. Horum consiliis in unum collatis sancita est militaris disciplina, & cessatio civilium armorum per Germaniam. Idem Spiræ in alio congressu Principum est imperatum; sed casso successu. Postulata quoque necessaria adversus ingruentem hostium vim auxilia; quæ frigide processere. Unus tantummodo Albertus Dux Saxoniæ invitatus a Friderico Imperatore suo ære militem scripsit, ductoque exercitu in Austriam Matthiæ Ungariæ Regis ferociam fregit, depulsumque ab obsidione Strigæ ad inducias compulit. Tam languida erat Cæsaris auctoritas, quam debilitati nervi, dissipato jam dudum & pessundato Imperii ærario.

At in Belgio res multo turbatior esse cœpit, multisque adversis casibus conflictatus Maximilianus Rex: captum IV Calend.

Pont. Heut. l. 2. c. 12. Pont. l. 10. Hist. Gelr.

Conturbatus Belgii status.

IV Calend. Maji Audomarum a Carolo Francorum Rege; prostratus Belgarum exercitus ad Bethunium, quem Philippus Clivius duxit, capto cæsoque nobilitatis flore. Accessit Gandavensium defectio a Rege, fœdaque rebellio duorum hominum concitatione; adeo pronum vulgus ad turbas, modo duces habeat. Spectabat hæc quieta Westphalia, quod magna pars inquietorum capitum aut in Belgio, aut trans Visurgim militaret.

Lis de monte Jacobi inter Episc. Pad. & Abbatem Corbeiensem componitur.

Et Simoni Episcopo, ætate jam in senium vergente, nihil curatius fuit, quam pacem & bonam amicitiam colere cum vicinis. Quare hoc anno inter ipsum & Hermannum Bonebergium Abbatem Corbeiensem lis de monte Jacobi composita. Locus is in diœcesi Paderbornensi & territorio Corbeiensium situs, magno incolarum & peregre venientium accessu ob cœlestia beneficia & miracula olim frequentabatur; istic vero quia Abbas veterem pietatem multis annis oblanguescentem restituerat, facile impetravit a Sixto IV Pontifice procurationem sacrorum & oblationes, quæ large rursum fiebant. Quod cum juri Episcopi derogare visum, lis hac lege composita est, ut pars oblationem cederet Ecclesiæ, pars Episcopo, pars Abbati. Firmata præterea eo conventu amicitia & fœdus inter Episcopum & Abbatem, suscepitque Episcopus patrocinium Abbatis adversus omnes turbatores & hostes Cœnobii.

Inter Westphaliæ Comites, qui Fridericum Imperatorem omni genere obsequiorum affectati sunt ad Rhenum, reperio cumprimis commendari Everwinum Comitem Benthemensem, alterumque Everwinum Dynastam Steinfurdensem, patruelem Comitis. Quare cum hi duo pactum gentilitium iniissent, ne quamdiu ex alterutro proles mascula superesset, Benthemensis comitatus, aut Dynastia Steinfurdensis per filias ad aliam familiam transferrentur, Cæsar id & Maximilianus Rex ratum habuere; sicuti & a Carolo V. confirmatum est. Vi ejus pacti Arnoldus Steinfurdensis, etsi ex Everwino Comite filia proles fæcunda suppeteret, anno 1531, Comitatum Benthemensem adiit.

Annus Christi 1488.

Innocentii VIII. Pont. 4. Friderici III. Cæsar 49. Simonis III Episc. Pad. 26.

Naucler. Gen. 50. Trithem. in chron. Spanheim. Pont. Heuter. l. 2. Pontan. l. 10 hist. Geldr. Gerhard. de Roo. Crantz. l. 13 Saxo. Chron. Colon. Chr. Trem. Langius in chr. Citiz. Spondanus. Raynald. in histor. Eccl.

Maximilianus in carcerem abripitur.

Annus qui exinde sequitur Belgio turbulentissimus, & Maximiliano Regi calamitosissimus fuit, rebellione duarum in Flandria urbium, Gandavi & Brugarum. Ac Gandavenses primum a Francis aliisque concitati palam a Rege deficiunt, occupatoque Cortraco & aliis quibusdam locis, Philippo Maximiliani filio ac sibi juramentum fidei dicere jubent, rejecto Maximiliano patre ab omni tutela filii & gubernatione Belgii. Pessimo Gandavensium exemplo Brugenses tanquam rabie seditionis contacti, Maximilianum Regem, qui in eam urbem cum Legatis ordinum & aulæ quibusdam proceribus tractatum de pace cum Francorum Rege advenerat, facto omnium tribuum concursu in forum Nonis Februarii in arctam custodiam abripiunt. Ministrorum alii excitato in foro pegmate palam per Carnifices torti, alii capite plexi, alii in carceres abducti. Regi non semel præsentem mortem comminati sunt; quam cum ille lacrymis deprecaretur, fuere, qui commiseratione etiam moti in lacrymas furentem plebem continerent. Quanquam & Rex ipse resumpto animo auditus dicere, occiderent se; sed non ultimum e domo Austriaca futurum, qui inter rebellium manus occumberet. Efferatæ belluæ instar furebat Brugensium populus, inflammantibus furorem plebis Gandavensibus, a quibus primum per literas rogati arcte Regem custodirent; deinde missis Legatis instigati ad pertinaciam, & conspirationem, & communis belli adversus Maximiliani Regis factionem.

Pontifex & Hispaniæ Rex laborant pro liberando Maximiliano.

Id atrox ac barbarum facinus postquam increbuit, ante alios Innocentius Pontifex scriptis ad Brugenses literis jubet Maximilianum dimittant liberum; id ni fecerint, se in mandatis dedisse Hermanno Coloniensi Archiepiscopo, ut ipsos & omnes rebelles Flandriæ populos anathematis vinculo perstringat. Imperator tam inopino filii casu perculsus, misit Wormatiensem Episcopum in Belgium, qui Philippum nepotem,

Maxi-

Maximiliani filium servaret, ne in perduellium manus veniret, Germanosque Principes ad arma commoveret. Ferdinandus etiam & Elizabetha Hispaniarum Reges jam collocuti de jungendo matrimonio cum filia sua & Philippo Regis filio Oratores misere de laxando Rege. Sed his omnibus spretis, Brugenses & Gandavenses consilia agitant de Maximiliano captivo Francorum Regi dedendo, & in Gallias transportando. Hac perduellium obstinatione accepta, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus conscenso tribunali, divinæ & humanæ majestatis reos pronunciat, interdictoque omni sacrorum usu, extra communem christianorum cœtum proscribit.

Cæsar rebelles Belgas domiturus cum numeroso exercitu ad Rhenum descendit. Quo cognito, Belgæ Maximilianum liberum dimittunt.

At Fridericus Cæsar aliis armis perduelles aggressurus, mense Majo cum lectis e Germania superiori copiis ad inferiores Rheni provincias descendit. Numerabatur exercitus ille ter mille, centum & viginti quatuor equitum, peditum vero septem millium. Aderant multi Principes; quos inter Christophorus & Wolfgangus Duces Bavariæ, Albertus Dux Saxoniæ, Thuringiæ Landgravius & Marchio Misniæ, celebris ea tempestate miles & bellis Turcicis clarus, Fridericus Marchio Brandeburgensis; Comitum, Baronum, ac nobilium ingens multitudo; quibus copias suas junxere quinque & quadraginta nobiliores Imperii urbes. His accessere Trevirensium, Coloniensium, Juliacensium, Montensium, Clivensium, ac Westphalorum agmina. Famæ adventantis exercitus perterriti Flandri, undique de pace acturi cum Rege Brugas confluunt, magnoque promisso auri pondere, & noxam erroris deprecati, Maximilianum Regem post decem mensium captivitatem liberum dimittunt, sed coactum prius ad iniquissimas conditiones, quas a Rege subscribi voluere. Magnum ad hanc pacem accelerandam momentum attulit Albertus Saxoniæ Dux, a Cæsare in Belgium præmissus; cujus fortitudine & scientia expugnata frena Brugensium, cæsisque mille, septingentis & Sexaginta civium urbs magno luctu & trepidatione completa.

Cæsar iniquis pactis stare recusans, Gandavum obsidet.

Verum Pater ad tam atroces filii injurias indignatus, quibus non modo familia, sed & Romani Imperii majestas læsa esset, negat aut se aut filium pactis his teneri; ulturusque primum Gandavenses, urbem eorum circumpositis castris incingit, ac regionem late pervastando, militi in prædam dedit. His offensus Philippus Clivius Ravensteinii dominus, quem pacis auctorem sponsoremque ante fecerant, a Rege & Cæsare defecit ad Flandros, atque e Duce regii exercitus Ducem se novæ rebellionis & propugnatorem dedit. Quamobrem Cæsar Albertum Ducem Saxoniæ Belgii præfectum cum parte exercitus reliquit, ipse in Germaniam reversus ad novas copias conscribendas; arsitque exinde bellum hoc civile in nonum annum, magnis utrimque odiis & cladibus. Specie quidem libertatis hæc a se agi dictitabant Flandri, cum re ipsa haud aliud esset, quam populi insolentia & rebellio ex longo otio, luxu, fastuque nata; potuitque hæc scena rebellionis, quæ Philippo primo eorum Principe acta est, videri præludium ejus, quæ Philippo II. Rege hæresin introduxit. Quemadmodum omnes urbium per Germaniam & Saxoniam rebelliones adversus Principes & Episcopos fuere specie libertatis invitamenta hæresis.

Conventus Principum Tremoniæ.

Inter hæc celebris Principum conventus fuit Tremoniæ, ad quem Coloniensis, Monasteriensis, Osnabrugensis Episcopi, Dux Cliviæ, aliique Principes accesserunt. Misere quoque suos Legatos Susatenses, Groningenses, Essendienses, aliæque urbes. Inter cætera, quæ ad commune Reipub. bonum & concordiam poscebantur, res monetaria constituta, pretiumque auri, quod hactenus 20 solidorum erat, ad quindecim solidos contractum.

Cæsar postquam e Belgio Coloniam rursum accessit, nihil sollicitius habuit, quam ut Geldros ex his Belgii turbis inquietos, atque ad Egmondanum Ducem respectantes in fide contineret. Qua in re multum usus opera Ducum Juliæ & Cliviæ, qua Geldros a rebellione deterruere. Ea quoque in urbe scripsit Cæsar ad Magistratum & cives Monasterienses, rogando auxilia adversus perduelles Belgas. Ejusmodi literis cæteras quoque Westphaliæ & Saxoniæ civitates sollicitavit.

Gonzaga de Orig. Francisc.

Referunt ad hunc annum Patres Franciscani de Observantia exordia Cœnobii sui, quod in Durstenæ celebri ad

Luppiam

Initia conventus PP. Francisc. de Observantia Durstenæ.

Luppiam Oppido construxere piorum hominum liberalitate; in quo opere maximam sibi conditorum partem vendicat ipse Senatus oppidi & civium munificentia. Magnopere per id tempus familia illa Franciscanorum Patrum florere visa, eoque a multis Principibus adamata, introductaque in Oppida & urbes.

Simon Ep. Castrum Beverunganum redimit.

Atque hic simul annus est, quo Simon Episcopus noster Oenopolii Paderbornensis vectigal, acceptis 1500 florenis, Magistratui Paderbornensis urbis expignoravit. Qua pecuniæ summa castrum Beverunganum ad Visurgim redemit e manibus Niehausanorum nobilium, integrumque diœcesi restituit. Sub id tempus simul Simon Episcopus noster primarium & munitissimum suæ diœcesis castrum Dringenberg, amœno in colle & loco ad ipsum Oppidum Dringenbergam situm, novis ædificiis & munitionibus instaurare cœpit; visusque tum senio debilitatus sibi in eo habitationem parare, in quam haud multo post, ut annno proximo referremus, secesserit.

Et Dringenbergense restaurat.

Annus Christi 1489.

Innocentii VIII. Pont. 5. Friderici III. Cæsar. 50. Simonis III. Ep. Pad. 27.

Pont. Heuter. l. 3. Pont. l. 10. hist. Geldr. Comitia Francofurtensia, in quibus agitur de pace inter Maximilianum & Gallorum Regem concilianda. Quæ & certis deinde conditionibus coalescit.

Maximilianus Rex postquam per consequentis anni initia in Hollandia versatus, ordines ejus provinciæ sibi multum devinxerat, iter in Germaniam instituit, collaturus cum Friderico Patre consilia; tum ut comitiis Imperii, quæ Francofurti indicta erant, præsens interesset. Ea deinde mense Augusto celebria fuere, multæque in his Principum controversiæ sunt compositæ. At nihil in his comitiis ferventius a Cæsare actum, quam ut Principum Imperii auctoritate & studio pax inter Maximilianum Romanorum, & Carolum VIII Francorum Reges conciliaretur; quæ missis ab Imperii Principum Legatis octavo die Octobris in has leges convenit. Philippi filii tutela fit penes Maximilianum Regem, atque ipse provincias gubernet, ut ante bella adiit. Quicunque Gandavi, Brugis atque Ipris in Magistratu fuere ab exordio belli, pulla veste induti, capite pedibusque nudi, & in genua provoluti, veniam deprecentur a Rege & Philippo filio, spondebuntque, nunquam se ejusmodi facinora machinaturos.

Clivii & Saxonis expeditiones in Belgio.

Interim acerrime pugnatum inter Philippum Clivium rebellium ducem, & Albertum Saxonem, quem Maximilianus Belgii gubernatorem reliquerat, Clivius, postquam Gallicis copiis adjutus, Bruxellas occupat, & magnam Brabantiæ partem ad se trahit. Restitit huic fortissime Saxo, multisque oppidis feliciter occupatis, cæsisque Flandris, Clivium in angustias compulit. Atque is licet post pacem inter Francum & Maximilianum initam invitaretur ad partes Cæsaris & Maximiliani a Legatis Imperii (id quod & Albertus Saxo in congressu ad Lovaniam illi suaserat) homo tamen pertinax spernabatur omnem Cæsaris & Maximiliani oblatam gratiam.

Cœpit & inferior Rhenus hoc anno turbari. Obtinuerat Colonia a Friderico Imperatore ob fidam belli ad Novesium operam privilegium erigendi telonium; quo beneficio dum invitis Imperii Principibus frui attentat, omnium vicinorum Principum invidiam in se convertit. Indignatique cumprimis Moguntinus & Trevirensis Archiepiscopi, Rhenique Palatinus, uno consensu navigationem fluminis prohibent. Controversia hæc altero anno in conventu Septemvirorum ad Cubam Rheni oppidum composita restrictumque inter arctos limites Coloniensium privilegium.

Coloniensibus ob novum telonium Rhenus occluditur. *Chron. Colon. Brovver, lib. 19. Annal. Trevir.*

Tandem & Simon Episcopus noster, postquam in vigesimum septimum annum turbulentis temporibus administrasset diœcesin, e consilio assensuque Capituli, ultro se, quod per ætatem invalidus, & ob paralysin, qua ab annis aliquot conflictari cœperat, minus idoneus esset, munere suo abdicare cœpit, adjutoremque admisit Hermannum Coloniensem Archiepiscopum a Capitulo delectum; retento tamen Episcopi nomine & dignitate, quoad vixit. Id quod hoc anno factum scribit Bruschius & Kersenbrochius in fastis Episcoporum nostrorum, & verisimile faciunt Hermanni Archiepiscopi literæ ad præfectos

Simon Ep. administratione Diœcesis Paderb. se abdicat, eamque transfert in Hermannum Archiep Coloniensem.

diœcesis nostræ anno proximo scriptæ, quibus significat, sibi curæ fore, ne diœcesis Paderbornensis in tranquillitate & pace conturbetur; uti in hanc rem etiam a Simone Episcopo nostro arcem Dringenbergensem anno superiori instauratam diximus, in quam post abdicationem gubernationis, quod omnes fatentur, habitationem transtulit, assignataque pensione annua, in quietiorem vitam secessit. Quanquam Trithemius, atque ex eo Wittius, Cleinsorgius, ac scriptor Coloniensis hanc abdicationem gubernationis a Simone factam ad annum 1496 rejiciant. Quæ tamen haud incongrue conciliaveris, si Hermannum Coloniensem Archiepiscopum primum a Paderbornensibus tutorem, ac deinde pleno munere Coadjutorem delectum dixeris; adsunt enim apud nos literæ Hermanni Archiepiscopi post festum Remigii anno 1495 datæ super confirmatione privilegiorum, quibus Coadjutor & futurus Administrator Successorque inscribitur. Consulto sane & duplici commodo Paderbornenses Hermannum, Hassiæ Landgravium & Coloniensem Archiepiscopum, Adjutorem delegere, quocum simul patrocinium Landgraviatus Hassiæ & diœcesis Coloniensis turbatis hisce temporibus habituri essent.

Annus Christi 1490.

Innocentii VIII. Pont. 6. Friderici III. Cæsaris 51. Simonis III Ep. Pad. 28.

Trithem. in Chron. Spanh. Naucler. Gen. 50. Pont. Heuter. lib. 4. c. 2. Bonf. decad 4. lib. 8. Raynald. in histor. Eccl.

Post obitum Matthiæ Corvini de regno Hungariæ contendunt Maximilianus & Uladislaus Regis Poloniæ filius.

Succedit annus nonagesimus supra millesimum quadringentesimum, qui inter heroës hujus sæculi sustulit Matthiam Corvinum, Malleum, ut inquit Trithemius, Turcarum, & invictissimum, ut eum appellat Bonfinius, Regem; quem alii Scriptores, cum bellum contra Turcas appararet, ab iis in hebdomada sancta veneno sublatum tradunt. Post excessum Regis duo cumprimis æmuli in affectando Ungariæ regno, Maximilianus Romanorum Rex, & Uladislaus Poloniæ Regis filius, Bohemiæ Rex. Obtendebat Maximilianus haud secus quam Fridericus Pater Ungariam ex dotali jure conventuque, ex quo Sigismundi Imperatoris & Regis Ungariæ filia, Alberto Cæsari denupta, Regnumque illud in domum Austriacam intulerat. Prævertit autem Uladislaus, quod & se hæredem præferret; quem proceres XI Calend. Octobris apud Albam regalem Regem salutarunt. Quare Maximilianus contracto per Germaniam exercitu supra viginti millium, convertit se in Austriam repetendam; quam hoc anno magnam partem cum ingenti nominis gloria recuperavit, Vienna etiam civium studio aperta redditaque Maximiliano. Unde victor Hungariam ingressus multa Oppida & castra Ungaris eripuit, expugnataque Alba regali, sepulchrum Matthiæ Regis cæsorum hostium sanguine aspersit. Inter Germaniæ Saxoniæque Principes, qui ad militiam Maximiliani Regis convolarant, Wilhelmus Hassiæ Landgravius cum mille equitum legione, ex nobilitate Hassiæ & Westphaliæ conscripta, Cæsari ac Maximiliano Regi se obtulit, eoque ob res præclare gestas in Ungaria una cum Sigismundo Marchione Brandeburgico, Gregorio & Christophoro Ducibus Bavariæ magnis honoribus decoratus.

Maximilianus Austriam & Viennam recuperat.

Heuter. l. 4. Arenbeck. Hist. Bavar p. 2. lib. 9. Pont. Heuter. l. 4. Langius in Chron.

Albertus Saxo Brugas occupat

Nec segnius res acta in Belgio. Quippe post varias clades Flandris illatas, Albertus Saxo & Nassovius Comes, quos Belgio per absentiam suam præfecerat Maximilianus, Brugas per circumposita castra fame & armis ad deditionem compellunt, interque alia secundum pacta Turonensia jussi sunt Brugenses atra veste, capiteque & pedibus nudi supplices veniam deprecari, ac mulctam quinquaginta millium florenorum pendere; id quod etiam a Langio in Chronico Citizensi traditur

Interea summa prædonum armorumque quies per Westphaliam auctoritate Hermanni Landgravii Coloniensis Archiepiscopi & Henrici Monasteriensis Episcopi, penes quos tum dominatus Westphaliæ erat. Quam in rem multum contulit pax, quæ ab utroque Episcopo ac cæteris colebatur cum Duce Cliviæ & Juliæ, quorum ille Marchiæ comitatum, hic Montium ducatum in visceribus Westphaliæ tenebat, nobilitate fere otiosa (a qua ejusmodi tumultuaria bella concita alebantur) aut ad exteram militiam digressa.

Accessit hoc anno ad cæteros religiosorum cœtus per diœcesin Paderbornensem

Initia Monasterii Bredensis prope Brakelenam.

nensem nova congregatio sacrarum Virginum ordinis D. Augustini in Breda haud procul Oppido Brakelensi, liberalitate duorum nobilium fratrum Bernardi & Theodorici de Asseborg; a quibus postquaam fundum prædiumque dono accepere, ædem sacram & domicilium construere cœpere; traductæque Virgines ex congregatione Hervordiensi ejusdem instituti. Hanc Virginum congregationem Simon Episcopus noster hisce tabulis ratam habuit.

Literæ Simonis Ep. quibus fundationem Monialium in Breda comprobat.

Simon de Lippia Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Paderbornensis, devotis nobis in Christo dilectis, Rectrici, Sororibus & conventui Sororum Oppidi Hervordensis nostræ diœcesis, vulgariter op dem Hollande nuncupaturum, ordinis S. Augustini salutem in Domino sempiternam. Ex pastorali officii nobis injuncti debito inter cætera tenemur, ut his, quæ pro divini cultus religionisque incremento profutura noscuntur, partes nostræ sollicitudinis interponamus, eaque benigno favore prosequamur. Sane relatione veridica didicimus, vosque laudabilem congregationem vestram in humilitate Deo serviendo per morum honestatem, operumque bonorum studia, ac virtutum plantaria, quæ apud vos exuberant, plurimos ædificare, ac de operibus manuum vestrarum victum & amictum absq; ullius præjudicio laboriose quærere. Quare fuit nobis pro parte vestra per fideles nobis dilectos Bernhardum & Theodoricum fratres de Asseborgh humiliter supplicatum, quatenus in villagio, vulgariter up der Breden nuncupato seu appellato, prope & extra muros Oppidi nostri nostri Brakelè situato, in curiis, quas ibidem acceptastis, religiosam domum, & congregationem novam, & oratorium cum juribus, altaribus, & cœmeterio, pro missis & divinis officiis ac sepulturis morientium sororum & Confessoris ibidem agendum, dummodo sub clausura & reformatione vivant, & quod altaria non habetis, in portatilibus celebrari facere valeatis, possetis ædificare, instituere, & dotare, nostra ordinaria auctoritate dignaremur gratiose concedere. Nos igitur supplicationibus vestris hujusmodi inclinati, ut in prædictis curiis, & locis aliis vobis forsan imposterum designandis, cui nos nomen vallis præsentationis Mariæ imponimus, congregationem novam sororum Ordinis S. Augustini per Rectricem sororum Confessoremque gubernandam & discutiendam atque dirigendam, atque oratorium cum altaribus & cœmeterio pro Missis & divinis officiis ac sepulturis morientium sororum in formatione seu anno probationis existentium, & Confessoris congregationi vestræ in Hervordia, in statutis, habitu, moribus, professione, & modo orandi, non dissimilem possitis auctoritate nostra instituere, ædificare & fundare, præsentium tenore liberam concedimus potestatem & facultatem. Anno Domini millesimo, quadringentesimo, nonagesimo, die lunæ quinta mensis Aprilis.

Procurationem hujus congregationis commisit Episcopus Rectoribus Cœnobii in Bodeken & Blomberg, quorum idem vitæ genus erat secundum institutum D. Augustini & congregationem Windesheimensem. Mirum quam multæ hujusmodi Virginum congregationes per Westphaliam in Oppidis & pagis per id tempus accumulatæ, in quas ingenuæ & tenuis fortunæ Virgines se dedere, vitam passim nendo, texendo, & laboris industria trahentes; quæ ut in Oppido intraque claustra laudabiles, ita in villis & pagis multis periculis obnoxiæ fuere.

Annus Christi 1491.

Innocentii VIII. Pont. 7. Friderici III. Cæsar. 52. Simonis III. Ep. Pad. 29.

Naucler. Gen. 50. Trithem. in chron. Spanheim. Hunter. l. 4. c. 4.

Comitia Norimbergensia a Maximiliano celebrata.

Anno vertente, quod jam Pater ob senium ad publicas curas minus idoneus esset, omnesque ad florentem filii fortunam respicerent, Maximilianus Rex comitia Imperii Norimbergæ indixit; quibus per absentiam patris, magna Principum atque omnium ordinum gratia atque auctoritate, præsedit. In his comitiis præter cætera comprobatum est Principum decreto matrimonium Regis cum Anna filia Ducis Britanniæ, missique in hanc rem Legati Principum auctoritate. Quod ubi Carolus Francorum Rex rescivit, armatus Britanniæ Ducis provinciam ingressus, filiam Ducis Maximiliano desponsatam vi præripuit in matrimonium, nulla, ut Nauclerus inquit, honestatis jurisve habita ratione; veritus

tus nimirum Gallus, ne sicut conjugio cum filia Burgundi Belgium, ita cum hac Britanniam traheret ad Austriacam potentiam Gallis unice invisam. Mox & Margaretham Maximiliani filiam a Flandris Carolo Regi oblatam, ac solo hactenus verbo contractam patri remisit. Inde nova offensio novumque bellum inter Reges.

Bonfinus. Raynald. in histor. Eccl. Pont. Heuter. l.4 c. 4. Pacem certis legibus ineunt Maximilianus & Uladislaus.

At Maximilianus in præsens rebus Ungaricis intentus, in Uladislaum Ungariæ Regem arma parabat. At dum Principes Imperii, ab hoc bello alieni ne per id Turca invalesceret, Pontifex simul ac Casimirus Poloniæ Rex Uladislai pater, missis ad Cæsarem & Maximilianum Legatis, pacem sollicitant; quæ in has præcipue leges convenit. Uladislaus regnum Ungariæ retineat; eo sine filiis legitimis mortuo, ad Maximilianum recidat: interim penes utrumque regni titulus resideat, centies mille nummorum pendat. His tam feliciter transactis, urgebat Innocentius Pontifex per Legatos commune bellum adversus Turcas, quod alio exercitu Ungari, Bohemi & Poloni, alio Germani gererent. Salutaribus, sed irritis consiliis hæc agebantur. Quare per dissidia Christianorum Turcæ in Carniolam, Windonam, Marcam, Ciliam, Carinthiam ac Stiriam irrumpentes, multa hominum millia utriusque sexus in captivitatem abduxere; at non impune. Quippe Maximilianus irruptione cognita hostem, Duce Ebersteinio Comite, ingenti cum clade receptisque prædis ex Austriæ provinciis ejecit.

Neque in Belgio per hæc destitum pugnari inter Albertum Saxonem, & Clivium Gandavensium rebelliumque caput. Accessit nova belli flamma, Carolus Egmondanus e captivitate Gallica dimissus, qui Geldriam sibi paternam hæreditatem Gallicis auxiliis vendicare cœpit.

Kercken. presbyt. in chron. Tremon. Chr. Colon. Wittius in Chron. Sporwach. in chron. Lunensi. Teschemach Ingens in Westphalia fames.

Westphaliam vicinasque Rheni provincias vel ipsa fames quietas fecit; ea vero tanta fuit, ut passim fabæ, pisa, lentes, siliquæ, glandes in panes excoctæ inediam explerent; qua & multi mortalium per agros extincti sunt. Ortum id malum partim ex continuis superioris anni pluviis, quibus fruges corruptæ fuerunt; partim ex divitum civiumque in Oppidis avaritia, qui frumentum compressere. Quare cum secundo Luppia frumenta veherentur in Rhenum, agrestes homines fame stimulati naves rapuere in prædam.

Antistites Colon. & Monast. clerum & cœnobia reformant.

Inter Episcopos, quorum tum fama virtutum celebris erat, eminebat Coloniensis & Monasteriensis; quorum uterque nihil impensius habuit, quam per pacis otium disciplinam Cleri & Cœnobiorum instaurare; sicuti hoc anno Coloniensis Monachos Tuitiensis & Dunewaldensis Monasterii ad veterem formam reduxit; & Brulæ Franciscanis Patribus de Observantia insigne Cœnobium condidit.

Trithem. de script. illust. Germ. Petr. in Biblioth. Carthus. Florent hoc tempore Wernerus Rolevinch, Rudolphus Langius.

Florebat per id tempus Coloniæ Wernerus Rolevingus, ortus ex pago Laer diœcesis Monasteriensis, atque anno ætatis XXII Carthusianorum arctissimam vitam amplexus, multisque scriptis libris, & fama etiam sanctitatis clarus, vixit ad annum secundum consequentis sæculi. Monasterii haud minus inclarescebat Rudolphus Langius, ex equestri Langiorum familia, Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, a quo, postquam Roma redierat, politiores literæ per Westphaliam mirifice coli cœpere. Multum is adamatus honoratusque ab Henrico Episcopo, hoc anno ex typis Monasteriensibus Joannis Limburgii poemata sua in lucem dedit.

Annus Christi 1492.

Innocentii VIII. Pont. 8. Friderici III. Cæs. 53. Simonis III. Ep. Pad. 30.

Trithem. in chron. Spanh. Heuter. l.4. Naucler. Gen. 50. Pont. l. 11. Chron. Col. Brewer. in annal. Trev Novi in Belgio motus & factiones.

Nulla exinde Imperii pars turbatior, quam Belgium & Geldria. Nam cum Maximilianus Romanorum Rex Germanicis Ungaricisque negotiis occupatus teneretur, Gandavenses Duce Philippo Clivio cœpta rebellione tumultuantur. At Clivius, licet Adolphi Patris aliorumque precibus invitaretur ad pacem, ea tamen rejecta, se Galli clientem profitetur, atque ex Slusa munimento regios infestat; sparso etiam in vulgus libello, quo malam causam pessimis argumentis obvelare conatur. Præter Hocxios & Cabillavios, quorum alii Maximiliano, alii Clivio hærebant, nova præterea rebellium factio in Hollandia coorta, qui se Casenbrotios appellabant, questi se adeo Maximiliani Re-

gis

gis exactionibus exhaustos, ut præter panem & caseum nihil ad inopem vitam relictum; eo, postquam ad arma perventum, in signis militaribus panem & caseum circumtulere, Geusiorum proludia. Hi facta conspiratione Harlemium occupant; quam urbem sæviendo in Magistratum sedem belli delegere. Quos tamen brevi Albertus Saxo multis præliis disjecit; & qua erat felicitate armorum, Gandavenses ad pacem coegit, oppugnataque Slusa, Clivium subactum in gratiam recepit.

Gelriam Carolus Egmondanus repetit.

At longe gravior rebellionis procella Geldriam concussit, postquam Carolus Egmondanus, animosus XXIV annorum juvenis a Gallis dimissus, Gallorumque & Vincentii Comitis Morsani auxiliis præmunitus, cœpit Geldriam majorum provinciam repetere. Is Calend. Aprilis Ruremundam, mox Venloniam, ac deinde Neomagum ingressus ingenti omnium gratulatione excipitur, & Dux Geldriæ salutatur; cui & cætera fere Oppida, facta a Maximiliano defectione, juramentum fidei dixere. Auctor est scriptor Chronici Tremoniensis Carolum Egmontanum & Henricum Monasteriensem Episcopum Tremoniæ convenisse; haud dubium, quin collatis consiliis Carolus veterem Geldriæ patronum & consanguinei Episcopi auxilia implorarit; sed ille tam metu Cæsaris & Maximiliani Regis, quam Capituli atque ordinum suorum, a quibus jam ante Geldriæ illi bella interdicta erant, ab hac armorum societate manum retraxit.

Cæsar subsidia belli sollicitat, sed cunctantes Imperii Principes habet. *Trithem. in chr. Spon. Brovver. in annal. Trev.*

Ad hos motus, qui a Gallis incendebantur, Cæsar & Maximilianus Rex mense Septembri Confluentiæ conventum habuere; ad quem ubi quatuor amplissimi Septemvirorum proceres ac reliquarum civitatum Oratores accessere; Cæsar de bello adversus Galliarum Regem suscipiendo egit, ad vindicandas injurias filio Regi illatas: at Principes alieni a bello, quod ob raptum unius fœminæ gerendum esset; & cum de tributis bellique subsidiis, quæ ad cætera bella postularentur, sollicitaret Rex ac Cæsar, lentos quoque habuere Principes.

Moritur Innocentius PP. succedit Alexander VI.

Medio anni tempore, XXV nimirum Julii, festo D. Jacobi, vita defecit Innocentius VIII Pontifex, lectusque est in ejus locum non sine ambitus infamia III. Idus Augusti Rodericus Borgia Cardinalis, gente Hispanus, qui Alexandri VI nomen sumpsit. Præsul magnis quidem naturæ dotibus ornatus, sed multis corruptis moribus, seu, ut Langius noster, *vir ævo grandis & mirus, in quo vitia æquabant virtutes*, inter tot optimos, qui antecessere, & ad hunc diem consecuti sunt Pontifices, labes Apostolicæ sedis.

Raynald. in histor. Eccl. Marian. Volater. Naucler. Gen. 50.

Bellum Henrici Ep. Monast. cum Frisiis. *Ubbo Emmius l. 30. Histor. Frisia.*

Nihil per hæc turbarum in Westphalia præter bellum, quod Henricum Monasteriensem Episcopum cum Eduardo Frisiisque gessisse refert Emmius; causa belli nulla adscripta, nisi quod ex libidine bellandi & prædandi auctor tradat, Monasterienses ex Westerwoldio agro in Groninganos & Reidanos irrupisse, inde rapto agmine Wimeram, Bonam, Bundam vicos ad Dullarti oras diripuisse, Weneram præterea insigne forum apud Reidanos petiisse, atque illic pulcherrima dona templi abstulisse, spoliato fano ignem incendiarium præsulem injecisse; & quibus non calumniis integerrimum virum insectatur hæreticus ille scriptor, ubique in Episcopos maledicus, qui res suas magnis verborum fumis, nullo fere auctore producto, uti pro ingenio virulentus, pleraque fingit.

Ejus veriores causæ.

Sed justiores belli causas cognoscet hic scriptor ex querelis Henrici Episcopi ad jurisdictionis Ecclesiasticæ violatores & perturbatores perscriptis. Quam in rem ipsas Pontificis literas hactenus nondum in publicum prolatas hoc loco interest producere.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Decet Romanum Pontificem ad ea libenter attendere, per quæ patratores excessuum debite puniantur, ut illa, quæ ad eorum comprimendam potentiam provide sunt inventa remedia, sortiantur effectum; suæ solicitudinis partes adhibere. Sane pro parte Venerabilis fratris nostri Henrici Episcopi Monasteriensis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod Ecclesia Monasteriensis ab ejus primæva fundatione, sive a tanto tempore, citra quod de ejus contrario memoria hominum non existit, habuit habereque consuevit Ecclesiasticam jurisdictionem in certis Frisiæ partibus, & in illis nonnullas præeminentias, præposituras nuncupatas, personis etiam Laicis præsertim nationis Frisiæ conferri & committi solitas, & talis præpositura, dignitates, personatus, administrationes, officia, vel beneficia Ecclesiastica in aliqua Metropolitana, Cathedrali, Collegiata, conventuali, Regulari, sæculari, vel rurali Ecclesia, Capella, Leprosorio, Oratorio, Xenodochio,

dochio, aut aliquo alio loco Deo dedicato non existunt, & in cujuslibet Præposituraram hujusmodi limitibus respective ipse Henricus & pro tempore existens Episcopus Monasteriensis suas constitutas sedes habet, ad quos suos Officiales foraneos congruis temporibus anno quolibet ad cognoscendum de causis ad forum Episcopale pertinentibus mittere consuevit, & ipsi Officiales sine assistentia, favore & adjutorio eorundem Præpositorum propter immanitatem, ferocitatem, & rebellionem hominum dictarum partium ad exercitium jurisdictionis hujusmodi, ut verisimiliter creditur, non admitterentur, qui quidem Præpositi nullam jurisdictionem in Clericos, sed tantum in Laicos infra limites earundem Præposituraram habent, & Coadjutores Cooperatores, & Defensores jurisdictionis Ecclesiasticæ Monasterien. existunt. nec consueverunt tales præpositure, tanquam tituli beneficiales alicui Ecclesiastico conferri, vel assignari, seu pro talibus impetrari, aut sub aliquibus regulis Cancellariæ Apostolicæ vel concordatis Nationis Alemanniæ quomodolibet comprehendi, & hi, qui præposituris præfatis præfici soliti fuerunt, Laici uxorati frequentius quam Clerici existunt, quibus conceduntur ad finem, ut protegant, tueantur, & defendant jurisdictionem Ecclesiasticam Monasterien hujusmodi in partibus illis, absque eo, quod habeant in personas Ecclesiasticas jurisdictionem, seu coactionem aliquam, ut præfertur: Et si Ecclesia Monasteriensis tales præposituras, & Præpositos non haberet, nullatenus adulteria, incestus, hæreses, sortilegia, superstitiones, excessus, crimina, & delicta cohibere & corrigere posset. Sed propter multiplices hominum excessus pateretur plurimas tribulationes, molestationes, inquietationes, & alia detrimenta. Cum autem sicut eadem petitio subjungebat, ex hujusmodi assistentia delinquentium excessus puniantur, & provideatur, ne alii ad delinquendum inducantur, timentes delictorum suorum punitionem, pro parte dicti Henrici Episcopi nobis fuit humiliter supplicatum, ut consuetudinem assistentiæ hujusmodi hactenus laudabiliter observatam approbare, & inposterum observari debere, decernere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur Nos igitur qui ad illa, ut tenemur, libenter intendimus, per quæ locorum ordinarii, & alii præsidentes officiis, ad quos spectat, commissa crimina liberius punire valeant, & sic puniendo illis & aliis eorum exemplo similia committendi audaciam interdicant, præfatum Episcopum a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, ac præeminentiarum, sive coadjutoriarum, & præposituraram hujusmodi alias qualitates, & situationes pro expressis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, consuetudinem assistentiæ prædictam hactenus, sicut præfertur, laudabiliter & inconcusse observatam auctoritate Apostolica præsentium tenore approbamus & confirmamus, ac prout hactenus observata extitit, etiam in futurum observari debere; dicta auctoritate decrevimus Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, approbationis, confirmationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio, Nonas Februarii Pontificatus nostri anno primo.

A. de Maffeis.

M. de Theobald. Jo: de Regio Jo: de Cardona. L de Alteriis Jo: de Bostys, Cherarus, D. Sirrano.

Habuere ejusmodi præposituras supra sedecim Episcopi Monasterienses in Frisia: nec aliam ob causam cum sæcularibus e nobilitate viris, præter morem Ecclesiæ, communicatæ fuerunt, quam ut Episcopos & ministros Episcoporum juvarent ad jura Ecclesiæ defendenda, effrenemque illum populum in officio, & obedientia continerent. Et quæ non molestiæ Episcopis cum Frisiis, quæ suis Principibus & Regibus toties rebelles fuere? sicuti postremum etiam Maximilianus Rex Alberto Saxoniæ Duci, ut auctor est Langius, ob merita & res præclare gestas Frisiam donavit, siquidem gentem illam ad obedientiam deducere posset. Nunquam genti illi de libertate satis consultum videri potuit, nisi postremum admissa hæresi, ab omni se obedientia Ecclesiæ Catholicæ exsolveret.

Annus Christi 1493.

Alexandri VI. Pont. 1. Friderici III. Cæs. ultimus. Simonis III. Ep. Pad. 31.

Bonfin. Naucler. Spondan. Innocentium Pontificem Fridericus Imperator anno proximo secutus, mortalitatem Lintzii in Austria implevit. Dies mortis ab aliis Calendæ Augusti, ab aliis septimus Septembris, ab aliis vigesimus Septembris notatur; verisimilius, *Hauter. Cuspinian. Trithem. in*

chron. Spanb. Chr. Colon. Wittius in chron. Brovver. lib. 19. Pont. l. 11.

Obitus Friderici Imp.

lius, qui XIV Calend. Septembris obiisse tradunt; quo calculo regnavit a prima electione Francofurti facta annos LIII, menses IV, dies XVIII; ab eo vero anno, quo Romæ coronatus Cæsar, XLIII, menses V. rara temporum regnandi diuturnitate & felicitate, quæ post Octavium Augustum nulli exinde Cæsarum obtigit. Annum ætatis explerat LXXVIII; neque facile etiam Cæsar, qui majori continentia cibi potusque vixerit, vino modico, eoque diluto in cæna usus, rarissime extra eam. Multa in hoc Cæsare laude digna, sicut commendat Æneas Sylvius. Animus sedatus & tranquillus, ingenium perspicax, memoria tenax, fervor religionis ingens, pacis & otii cupiditas, castus torus; sicuti hæc pluribus etiam refert Nauclerus, Langius, aliique Scriptores. Corpus Lintzio Viennam deportatum, & mausolæo, quod sibi pararat, illatum. Rogatus aliquando Cæsar, quid optimum in vita mortalium esset, respondit, felix vitæ exitus; ad quem & ipse totam vitam composuit. Quapropter & omnibus Sacramentis sibi rite procuratis pridie Nativitatis B. Virginis, quam semper studiosissime coluerat, excessit.

Nauclar. Gen. 50. Trithem.

A patris morte Maximilianus Romanorum Rex imperium auspicatus est; quanquam is in diplomate ab anno 1486, quo Romanorum Rex est renunciatus, annos regni sui numeret. Nondum patrem Maximilianus solemni ritu in tumulum composuerat, cum Turcæ post ingentem cladem Ungaris illatam mense Octobri in Croatiam, & hæreditarias Austriæ provincias irruunt, abductis x. millibus in servitutem; quod ubi Maximiliano renunciatur, posito luctu, dilatoque funere, quod fortissimi militis erat, exercitum XX. millium contrahit, quo in Turcas invectus, e provinciis suis eos ejecit.

Trithem. in chron. Spanb. Bonfin. Cromer. lib. 30. Pont. lib. 11 Heuter. l. 5.

Pacem Maximilianus cum Rege Francorum init.

Justis funebribus patri persolutis, Maximilianus in cœtu Oratorum, quos Pontifex & Christiani Reges ac Principes Viennam miserant, de pace inter Christianos Principes, & bello Turcis inferendo constanter egit. Ac licet belli Turcici consilia evanuerint, pax tamen præsente Pontificis Legato cum Rege Francorum, magno & Imperii & Belgii bono, processit. Traductaque jam in partes Maximiliani Clivio, rebellium Duce, Albertus Dux Saxoniæ Belgii Gubernator omnem militem convertit in Geldriam, ferro flammaque omnia pervastando. Qua rerum mutatione consternatus Carolus Dux Geldriæ receptus, in Lotharingiam profugit ad affinem Ducem.

Wittius in chron. Chron. Osnabrug. Chron. Monast. Litera Conradi Episc. Osnabrug. a quo hoc anno hæc gesta asseruntur. secus quam Wittius, qui ad annum 1498. refert.

Turbæ in Westphalia exortæ ob Comitem Teclenburgicum a filio in carcerem detrusum.

Cœpit & hoc anno Westphalia suis turbis concuti. Fomes belli Nicolaus Teclenburgicus Comes; is rejecta uxore, quam habebat Wilhelmi Ducis Juliæ & Montium consanguineam, introduxerat concubinam, qua cum flagitiose vivebat. Ea injuria matris & probro familiæ offensi filii, Otto & Nicolaus, quorum uterque absens a domo paterna, Otto in aula Episcopi Osnabrugensis, Nicolaus apud Wilhelmum Juliæ Ducem versabatur; & hic a Juliæ Duce stimulatus, instructusque militari manu, castrum Teclenburgum latenter & improviso intrat, patrem ex pellicis lecto abripi jubet in carcerem, ipse thesauris & castro potitus se possessorem facit. Flagitium Comitis etsi pœna dignum puniendumque censeretur ab omnibus; attamen quia a filio fiebat, patre in tetrum carcerem detruso; indignatus non modo Otto frater, sed & vicini Principes ac Comites, Conradus Osnabrugensis, Henricus Monasteriensis Episcopi, Comes Lippiensis, Schawenburgicus, Ritbergensis, ducto exercitu, urbeque Osnabrugensi tormenta submittente, Teclenburgum obsident, oppugnantque; vi deinde deturbaturi Nicolaum filium, & Patrem liberaturi e carcere. Quæ dum magno Westphaliæ motu aguntur, intervenit Wilhelmus Dux Juliacensis, & magna procerum multitudo; horum opera projecta concubina, filius reconciliatus Patri, & fratres in gratiam rediere; pactisque mutuis, attributa est Nicolao fratri Lingensis toparchia, quam incoleret, cætera Comitatus fratres post obitum patris ex æquo dividerent. Sublato deinde patre, Ottoni Teclenburgum & Comitatus cessit, Nicolao Lingensis Toparchia. Inquieta semper capita Teclenburgenses Comites, neque novum in illa familia patres impie tractari a filiis, quando Nicolaus Comes Teclenburgicus, horum filiorum avus, Ottonem patrem suum captivum duxit & in carcerem detrusit.

Annus Christi 1494.

Alexandri VI. Pont. 2. Maximiliani I. Imp. 1.
Simonis III. Ep. Pad. 32.

Trithem. in chron. Pont. Heuter. lib. 5. Pontanus lib. 11. Cæsar Coloniam & in Belgium descendit.

Maximilianus dehinc Imperator, ducta Ænoponti in matrimonium Blanca Galeatii Ducis Mediolanensis filia (quæ magnam quidem pecuniæ vim in dotem, sed nullam prolem attulit) in inferiorem Germaniam descendit cum Imperatrice, transitaque Moguntia, Bertholdum Moguntinum Archiepiscopum in comitatu habuit, quo cum Coloniam pervenit; ubi medius incedens inter Hermannum Coloniensem, & Bertholdum Moguntinum Archiepiscopos, a Clero & Magistratu IV Calend. Julii magnifice exceptus est. Inde lustrato Aquisgrano, Trajectum ad Mosam petiit, obviumque habuit Philippum filium & Margaretham filiam, quibuscum in Belgium profectus. Et vero cum toto Belgio pacato, una Geldria tumultuaretur, excitus a Carolo Egmondano Cæsar, e Brabantia ingenti cum exercitu ad Mosam movit, expugnataque Ruremonda, Neomagum Geldriæ factionis caput est aggressus. Oppugnata summa vi urbs, sed infelici successu; quod Trithemius ad ultionem divinam retulit, ob militum sævitiam, qua Gelriæ incolas tractarunt. Quare Cæsar in Brabantiam regressus, Ordines ad inaugurationem Philippi deduxit, cui & solemni ritu juramentum fidei dixere. Ita vero Cæsar, cui totius Imperii cura, ac moles incumbebat, partem oneris Belgicæque administrationis transtulit in filium; abruptaque tandem est armata illa lis de tutela filii.

Neomagum oppugnat.

Philippum filium inaugurari curat.

Carolus Egmondanus rursum Gelriæ inhiat.

Inter hæc Carolo Egmondano facta spes ex clementiâ Cæsaris obtinendæ Geldriæ, qui ob id ex Lotharingia ad Cæsarem sese Graviæ commorantem contulit; multumque confisus patrocinio Imperatricis & Alberti Saxoniæ Ducis, jus suum obtendere cœpit, eoque Cæsarem commovit, ut quatuor Imperii Electorum arbitrio rem decidendam committeret; quod cum & ab ipso Carolo admissum probatumque esset, stare debuit haud secus quam ipse Cæsar sententiæ periculo. Post ubi Electores Carolo Geldriam abjudicavere, quod neque Arnoldus avus, neque Adolphus pater unquam clientelari Cæsaris beneficio Geldriam obtinuerint, armaque præterea contra Imperium gesserint; Carolus, animantibus Gelriæ civitatibus, ad arma rediit, quocum & ordines novum fœdus adversus Maximilianum pepegere. Ad hunc modum bellum Gelricum, quod multis turbis & damnis affecit Westphaliam, protractum est.

Post turbas inter Teclenburgicos Comites consopitas, oritur altero hoc anno lis nova apud Paderbornenses ex obitu Mauritii Comitis Pyrmontani. Situs est comitatus hic in diœcesi Paderbornensi intra Brunswicensem ducatum & Comitatum Lippiensem uno milliari a Visurgi, Emmera interfluente. Olim præter Oppidum Luiden octoginta pagis excultus; quibus bello Susatensi vastatis, exustisque, decem tantummodo supersunt. Quemadmodum hæc Joannes Seilerus, arcis Pyrmontanæ præfectus, in erudito Chronico Pyrmontano, quod ex tabularii literis contextum, accurate descripsit.

Seilerus in chron. Pyrmont. Descriptio Comitatus Pyrmontani.

Sedes Comitum antiquitus fuit in monte Schelle haud procul a castri præsentis loco; post Comites in ipso Oppido Luiden sedem habuere. Nam quod nunc castrum Pyrmontanum conspicitur, vallo fossisque præmunitum, a Comite Spiegelbergio anno 1526 demum exstructum. Castro adjacet celebris fons acidularum & salubrium aquarum, quem anno demum 1552 prorupisse volunt, qui multo exinde concursu hominum longe lateque accedentium in hunc diem frequentatur, multisque præsens morborum medela est, eoque vallis benedictionis B. Virginis appellatus. Prope etiam fons ferventis aheni in modum ebulliens haud multo post prosiliit, aquis turbidis adeoque noxiis, ut vapore, & halitu transvolantes aves sæpe enecet; eoque nec ad potum nec alium humanum usum utilis. Tam prope se noxia & salubria terræ viscera egerunt.

Crantz. l. 1. Metrop. c. 25. lib. 12. Wand. c. 24.

Origo Pyrmontanorum Comitum ob vetustatem, sicut cætera omnia, valde obscura. Crantzius, atque alii primum Comitem a Carolo M. ex Gallia introductum, & loco impositum, idque peregrino nomine confici volunt. Quanquam id nomen non tam Gallicum sit, quam ex Græca voce πῦρ, quod ignem sonat, compositum, montem igneum dicat;

dicat; nisi a Pierre, quod Gallis est Lapis & Petra, Pyrmontium petrosum montem indicet, sed hæ conjecturæ.

Primi Comites Pyrmontani.

Primum a Carolo M. Comitem impositum Seilerus in Chronico Pyrmontano Mauritium vocat; ab eo Eitolonem filium & Ernestum Comites introducit. Sed quam illa fabulis similia, tam obscura Comitum series ad annum 1000, a quo ex vetustis Godeschalcus, Wernerus, Hermannus, atque alii proferuntur a Seilero. Sane in literis Falckenhagensibus reperio anno 1260 consignatis, Hermannum & Godeschalcum Pyrmontanos Comites inter liberales ejus Cœnobii conditores. Inde jam explicatior & constantior horum Comitum series (interque hos Bodo XLI Corbeiensis Abbas) ad Henricum Comitem Pyrmontanum. Is ducta in uxorem filia Comitis Diepholtii, genuit Mauritium & Joannem. Mauritius Clero adscriptus Coloniensis Ecclesiæ Præpositus fuit; Joannes familiæ stirps ex Anna Simonis III. Comitis Lippiensis filia suscepit circa annum 1432 Henricum, virum militarem Lubecensis urbis præfectum, ac Mauritium, filios; & quia neutri hæres, uterque postremus familiæ fuit. Vixit quidem diu in matrimonio Mauritius Comes cum Margaretha filia Comitis Nassovii; sed cum nulla illi proles nasceretur, bona patrimonii convertit in dotanda Cœnobia & ornamenta Ecclesiæ. Demum hoc anno 1494 Ludæ in Oppido excessit e vita, conditus in veteri, & suburbano Oppidi templo, ubi hæc tumuli inscriptio legitur.

Mauritius ultimus Pyrmontii Comes obit Ludæ.

Ultima Mauritii Pyrmonti clara propago.
Hac Comes illustri pace quiescit humo.

Comitatus Pyrmontanus feudum Ecclesiæ Paderborn.

Et hunc Mauritium postremum familiæ, sicuti cæteros, qui antecessere & secuti sunt, Comitatum Pyrmontanum feudi titulo & beneficio habuisse, testantur literæ Simonis Episcopi Anno 1482 consignatæ, & ipsius Mauritii rescriptum. Quare idem Simon Episcopus cum Comitatus Pyrmontanus eo vivente rursum vacuus recidisset ad Ecclesiam Paderbornensem, feudi beneficio transtulit in Bernardum fratrem Lippiensem, qui certa etiam Episcopi fratris gratia subnixus, Comitatus possessionem cœpit. Verum obstitit Hermannus Coloniensis Archiepiscopus, qui sibi ejus Comitatus donationem, seu ex feudo suæ Ecclesiæ, seu ex ducatu Westphaliæ vendicabat; eoque rem per multas lites & congressus deduxit, ut Comiti Lippiensi cedendum fuerit; datusque est comitatus Pyrmontanus jure clientelari Friderico & Mauritio fratribus Spiegelbergiis Comitibus. Juvit, quod Fridericus natus esset Joanne Comite Spiegelbergio & sorore Joannis Comitis Pyrmontani: Et Mauritius Pyrmontanus, quem aliqui cum Mauritio Spiegelbergio confundunt, Canonicus Coloniensis & Præpositus Embricensis, magno tum loco erat apud Hermannum Coloniensem Archiepiscopum, ob præclaram prudentiæ & doctrinæ famam. Quippe magnus ea tempestate poëta, Orator, Historicus, ac Theologus, eoque magnis encomiis celebratus a Rudolpho Agricola. Nam cum illo & Rudolpho Langio in Italiam profectus audierat Franciscum Philelphum, Theodorum Gazam, aliosque linguæ Latinæ & Græcæ instauratores Magistros. Hæc subinde controversia integre transacta inter Simonem Episcopum & Hermannum Archiepiscopum, postquam biennio abhinc Hermannus Administrator Paderbornensis Ecclesiæ solemni ritu susceptus, sed ea lege, ut Comitatus Pyrmontanus maneret feudum Ecclesiæ Paderbornensis. Quibus deinde mortalium casibus, possessorumque brevi & infelici exitu, Comitatus Pyrmontensis tanquam Sejani equus a Spiegelbergiis, cæso ad S. Quiritium Philippo Spiegelbergio postremo ejus stirpis hærede, ad Comites Lippienses, ab his ad Gleichenses in Thuringia Comites, postremumque ad Waldecenses pervenerit, & ab his ab Episcopis Paderbornensibus repetitus sit, suis locis memorandum erit.

De eo lis inter Episcopum Paderb. & Archiepiscop. Colon.

Primam hujus longæ ad nostra tempora controversiæ, malorumque viam aperuit Simon Episcopus noster, quod, cum Pyrmontanus Comitatus pleno planoque jure recidisset ad Ecclesiam nostram, suorum amore abreptus transferre conatus est in familiam Lippiensem quæ jam ante prodigalitate Paderbornensium Episcoporum ex illa familia amplissimam Comitatus partem feudi titulis ac beneficiis obtinuerat, ac paulo etiam ante Comitatum Sternebergensem avulserat. Adeo ad corruptam ætatem perventum, qua Episcopi magis familiæ, opem splendoremque, quam Ecclesiæ suæ patrimonium quærebant.

Simon Ep. ætate provectus & consanguineorum amore abreptus male Diœcesin administrat.

Sed & aliis malis hoc languido & morbis depresso Episcopo Ecclesia Paderbornensis, quod multis Canonici Cathedralis Ecclesiæ, & totus Clerus Alexandro Pontifici supplices exponunt; questi castra, oppida, villas, aliaque loca & bona, proventus & census, contempta omni jurisdictione sacra, a profanis libere in prædam rapi; Clerumque ad summam inopiam redigi. Post quæ Pontifex miseratus calamitosum statum diœcesis, Conservatores ac Judices cum plena potestate nominavit, a quibus ejusmodi raptores sacrorum in jus vocarentur, & censuris Ecclesiasticis ad restitutionem compellerentur. Qua super re Alexandri Pontificis literæ apud nos servantur, Romæ apud S. Petrum sexto Idus hujus anni datæ; eas vero, quia prolixæ, nec aliud quam Apostolicæ Sedis patrocinium continent, hic proferre supersedeo. Et satis hæc commonstrant, quam exigua fuerit Simonis Episcopi auctoritas, a quo ne Clerus quidem ejus a publicis injuriis defendi potuit.

Annus Christi 1495.

Alexandri VI. Pont. 3. Maximiliani I. Imp. 2. Simonis III. Ep. Pad. 33.

Naucler. Gen. 50. Trithem. Pont. Heuter. lib. 5. c. 4. Ursberg. Paralip. Serrar. in Mogunt. Browver. lib. 19. annal. Trevir. Comitia Imperii a Maximiliano Wormatiæ indicta.

Annum proximum sæculi nonagesimum quintum illustrem fecit Maximilianus Cæsar primis suis, quæ habuit, comitiis Wormatiæ indictis. Ea, si unquam, celeberrima fuere. Nam præter Bertholdum Moguntinum, Hermannum Coloniensem, Joannem Trevirensem, cæterosque Electores, adfuere Principes quadraginta quinque, Comites sexaginta septem, ingens, ut inquit Trithemius, Episcoporum, Principum, Abbatum, atque omnium Imperii ordinum, procerum, & Legatorum multitudo, qui ritu veteri consedere in conspectu Imperatoris throno suo sublimis. Protracta comitia a mense Aprili in Septembrem. Capita deliberationis fuere bellum Turcarum, & Carolus Galliarum Rex, qui cum instructissimo exercitu Italiam ingressus, Neopolitanum regnum, Apuliam, multaque loca torrentis instar occuparat, ob quæ Imperator a Pontifice & Italiæ Principibus imploratus. Placuit quidem Principibus ad utrumque bellum suscipiendum leve quinquennii tributum indici; verum cum Principum pars major duo primum necessaria poscerent, pacem domesticam Imperii, & nervum pecuniæ tantis bellis parem, consilia hæc irrita diffluxere.

Camera Imperialis Spiræ erigitur.

Inde Cæsar & Principes, consiliis ad Rempublicam conversis, rem longe celeberrimam, publicum videlicet imperii tribunal & judicium, quod *Cameram Imperialem* dicunt, instituere. Auctor ejus Bertholdus Comes Hennebergius Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster. Is qui Archicancellarius Imperii diu aulam Imperatoris secutus, viderat quanta Imperatoris fatigatione, & populorum molestia, & rei difficultate causæ per Imperium litigantium deferrentur ad Cæsarem decidendæ, perfecit, sua eloquentia ac sapientia apud Cæsarem Maximilianum & Principes Imperii, ut Spiræ tribunal illud erigeretur. Delecti plerique Barones, Nobiles, ac juris scientissimi cognitores & judices causarum: præscripta jurisdictionis forma, & ad certa capita dilucide redacta. Qua judicii institutione nullum præsentius remedium fuit adversus tumultuaria bella tandem e medio tollenda, quibus tot annis Germania, & cumprimis Saxonia nostra miserandum in modum dilacerata fuit. Quemadmodum hæc ex Comitiorum decretis planius recognosci poterunt.

Judicium Westphalicum ad antiquas leges reducitur.

In his præterea comitiis judicium Westphalicum, quod secretum vocant, emendatum, & ad formam a Carolo M. institutam reductum est; nimirum ut non nisi viri ingenui, prudentes, & legum periti deligantur præsides; ac ea tantum crimina puniantur, quæ legibus Carolinis præscripta sint; serventurque præterea, quæ a Theodorico Coloniensi Archiepiscopo, jubente Sigismundo Augusto, & quæ a Friderico Imperatore sancita sunt. Quæ satis simul indicant per id tempus judicium illud Carolinum occultumque adhuc valuisse.

Annus

Annus Christi 1496.

Alexandri VI. Pont. 4. Maximiliani I. Imper. 3. Simonis III. Ep. Pad. 34.

Henterus. Chr. Colon. Trithemius in chron. Raynaldus in hist. Eccl. Ursberg. Paralip. Pontanus.

Tranquillissimus annus Germaniæ Imperio consecutus, postquam in Germania pax publica Wormatiæ sancita, & Belgium omne Philippum Maximiliani filium inauguratum Principem suum recepit. Hinc ille exeunte Aprili e Belgio in Germaniam profectus, & sub initium Maji Coloniæ magnificentissime exceptus, Viennam properavit, quam pridie Calend. Julii attigit; ubi cum Maximiliano Cæsare Patre de rebus domus Austriacæ & Burgundicæ collocutus, Oenipontum Pater & filius concessere. Inde Philippus festinatis itineribus in Belgium regressus, Liræ in Oppido Brabantiæ Joannam Aragoniam Ferdinandi & Isabellæ Hispaniæ Regum filiam 12 Calend. Novembris sibi jungit, fortunatissimo matrimonio; quo Hispaniam, Indiam, & complura regna in domum Austriacam intulit; patri connubio non infelicior, qui cum Maria Burgundi filia Belgio auxerat familiam suam. Cæsar post discessum filii expeditionem in Italiam sumpsit, invitatus ab Alexandro Pontifice, Venetis, & Duce Mediolanensi Sfortia. Ac postquam Mediolani in Basilica D. Ambrosii ferrea corona fuit insignitus, Romam parabat ingredi, ut a Pontificis manu auream coronam caperet; at digno ad hanc rem apparatu nervoque destitutus, iter in Germaniam relegit, pollicitus se Cæsarum more pro magnificentia rediturum. Et jam Gallorum fortuna prociderat in Italia. Quippe qua felicitate Neapolitanum regnum occuparat, eadem levitate amiserat Carolus Rex in Galliam regressus. Quo Gallorum recessu fœda illa lues, quam alii ab origine Italicam, alii Gallicam dixere, late per Gallias, Hispaniam & Germaniam ad Rhenum proserpsit.

Cæsar ferrea, de more, corona Mediolani insignitur.

Wilhelmus Heida in histor. Ultraj.

Moritur David Ep. Ultraject.

Supremus quoque hic annus vitæ fuit Davidi Ultrajectensium Episcopo, 16 Aprilis; ex quo per XXXIX annos & IX menses Episcopatum illum varia fortuna administrarat. Quem virum etsi in multis reprehendas, hoc uno tamen laudabilis fuit, quod oppida, arces, & nobilissimam illam diœcesin integram, & ab omni onere liberam, D. Martini patrocinio, Ecclesiæ suæ reliquerit. Indictis post mense Majo eligentium comitiis, ab Episcopo Monasteriensi, Duce Juliacensi, & Comite Benthemensi commendatus Philippus, Ducis Clivensis frater, Chori Trajectensis Episcopus, quem alii Engelbertum vocant; at concordibus omnium suffragiis delectus est Fridericus Marchio Badensis, Coloniensis Ecclesiæ Thesaurarius, patrocinio cumprimis Maximiliani Cæsaris, quod Caroli Marchionis ex sorore Friderici III Imperatoris filius esset.

Cui succedit Fridericus ex Marchionibus Badensibus

Hermannus Archiep. Colon. eligitur Coadjutor Pad.

Et hoc anno in Paderbornensi Ecclesia nostra mutatio. Gubernarat jam in XXXIV annum Simon Episcopus diœcesin; sed quia & senio confectus, & paralysi, aliisque morbis depressus jacebat, quo minus, ut res & tempora poscebant, diœcesin administrare posset, id quod hactenus Canonicorum & ordinum consiliis pertractatum erat, delectus est, consentiente tandem Simone, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus Coadjutor Episcopatus, qui & certo Successoris jure Administrator Episcopus subrogaretur. Atque hæc electio ut primum Alexandro Pontifici perscripta, expositumque quanto diœcesis bono id factum esset, Pontifex hisce rescriptis ad Capitulum literis electionem ratam habuit.

Cujus electio a Pontifice probatur.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei, Dilectis filiis, Capitulo Paderbornensi salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie assumptionem per venerabilem fratrem nostrum Simonem Episcopum Paderbornensem senio confectum de persona venerabilis fratris nostri Hermanni Archiepiscopi Coloniensis in ipsius Episcopi Coadjutorem in regimine & administratione Ecclesiæ vestræ Paderbornensis, quamdiu illi præesset, de consilio & consensu majoris & sanioris partis vestrum factam de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica confirmavimus & approbavimus, ipsumque in Coadjutorem præfati Episcopi dedimus, constituimus, & etiam deputavimus cum plena, libera, & omnimoda voluntate & potestate gerendi & exercendi omnia quæ ad officium ipsum quomodolibet pertinent de consuetudine vel jure, accedente vel decedente dicto Simone Episcopo, seu regimen & administrationem dictæ Ecclesiæ alias quomodolibet dimittente, & illa quovis modo etiam apud Sedem Apostolicam vacante, ex hodie, prout ea tunc & e contra eundem Hermannum Archiepiscopum perpetuum Administratorem in eisdem Spirituali-

bus & temporalibus dictæ Ecclesiæ de simili consilio etiam constituimus & deputavimus, ac constitutum & deputatum fore decernimus, prout in diversis nostris inde confectis literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eundem Hermannum Archiepiscopum ex tunc tanquam Coadjutorem præfati Simonis Episcopi, & eodem Episcopo cedente vel decedente, seu regimen, & administrationem prædicta alias quomodolibet dimittente tanquam Administratorem dictæ Ecclesiæ, ac Patrem & Pastorem animarum vestrarum grato admittentes honore & exhibentes cum his, quæ ad dictæ Coadjutoriæ officium pertinent, eo durante, & deinde tanquam administratori Ecclesiæ prædictæ obedientiam & reverentiam debitas & devotas, ejus salubria monita & mandata suspiciatis humiliter, & efficaciter adimplere curetis, alioquin sententiam, quam idem Coadjutor, & deinde Administrator rite tulerit in rebelles ratam habebimus, & faciemus authore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Dominicæ Millesimo, quadringentesimo, nonagesimo sexto, tertio Idus April. Pontificatus nostri anno quarto.

Inde Hermannus Coloniensis Archiepiscopus solemni ritu Coadjutor receptus, introductusque post festum D. Remigii, privilegia Brakelensium, Warburgensium, aliarumque civitatum confirmat. Tum vero Simon Episcopus in arcem Dringenbergensem ad quietam privatamque vitam secessit, retento tamen Episcopi nomine & honore. Quando & hoc anno, ut supra diximus, mense Octobri diploma dedit Blumbergensi Cœnobio PP. Augustinianorum Episcopi nomine consignatum, quo eidem donationes certas fecit pro Episcopi potestate.

Annus Christi 1497.

Alexandri VI. Pont. 5. Maximiliani I. Imp. 4. Simonis III. Ep. Pad. 35.

Trithem. in Chron. Spanh. Chron. Holland. Pont. Heut. lib. 5. Bontan. l. 11 Histor. Clivia. Teschem. Turbæ Belgicæ a Carolo Egmondano motæ.

Publicam dehinc Imperii inferiorisque Saxoniæ pacem conturbavit anno consequente Carolus Egmondanus. Quam ægre is hactenus se a Ducatu Geldriæ, quam ab avo patreque sibi vendicabat, depelli patiebatur; tam pertinaciter se objecit sententiæ quatuor Imperii Electorum, a quibus illi ducatus abjudicatus erat. Hic igitur collectis ad Mosam conspirantium copiis, incursare Geldriam, sollicitare ordinum & urbium animos, & omnia novis rebellionum turbis involvere. Proni omnes, cumprimis Neomagenses, quod proprium Ducem mallent, quam Burgundico Belgicoque imperio comprehendi. His ad Philippum Archiducem prolatis, qui per id tempus apud Hollandos inaugurabatur, misit ille Albertum Saxoniæ Ducem, supremum militiæ suæ præfectum, cum exercitu in Geldriam. Ejus bellica fortitudine Leredamum a Carolo receptum; Oppida præterea expugnata, & provinciæ ferro flammaque vastatæ, dum flagrans hoc bellum ad inducias deduceretur.

Crantz. lib. 13. Saxon. c. 23 Chron. Monast. Kersenbr. in Episcop. Monast. Langius.

Alterum hujus anni bellum inter Henricum Monasteriensem Episcopum, Edsardumque Frisiæ Comitem ac Frisios. Frisii quippe, uti Crantzius inquit, fluxa fide populus, ruptis, in quas ante biennium convenerat, pacis conditionibus, rediere ad ingenium & insolentiam, jura sacra ac civilia violando, Episcopi ministros injuriis vexando, liberam Amasis navigationem impediendo, & quæ ejusmodi cum Edsardo Comite veteres ac graves erant controversiæ; posteaquam Ulricus ejus pater, primus ejus loci Comes, Oppidum Embdam & arcem, verum Ecclesiæ Monasteriensis peculium, ut supra retulimus, ac cætera bona invaserat, averteratque a patrimonio D. Pauli, neque clientelari quidem beneficio accipere dignabatur. Hæc magnanimum & fidum Ecclesiæ Episcopum commovere, ut majori quam unquam apparatu armorum Frisios aggredi, & jura Ecclesiæ suæ possessionesque bonorum restituere in integrum decerneret. Verum dum ad hanc expeditionem ingentibus se animis accingit, alienissimo tempore, & magno omnium suorum luctu, nono Calend. Januarii, in ipso pervigilio Natalis Christi, sumptis omnibus Ecclesiæ Sacramentis, e mortalium vita eripitur; sicuti hæc Rudolphus Langius certus & præsens rerum Scriptor consignavit. Corpus, sicuti vivus petierat, delatum in Basilicam Monasteriensem, conditumque ad aram D. Pauli, quam ante chori ingressum columnis, arteque elegantem construxerat; tumulus etiam cæteris magnificentior e nigro marmore paululum supra terram erectus, cippoque lamina ex

Expeditio Henrici Ep. Monast. contra Frisios.

In qua moritur.

ex Orichalco imposita, cui Episcopi effigies & insignia impressa. Supra e tholo suspensum aureum vexillum, aquila nigri coloris decorum, donum a Friderico Imperatore ob res ad Novesium fortiter gestas transmissum. Cum alia, tam hoc a Langio epitaphium adscriptum.

Ænea Pontificis spectans monumenta Viator,
Nosce Aquilas, magni Cæsaris arma tuli.
Viribus Harpstedium cæpi prædone fugato,
Et Delmenhorsti mœnia sæva nimis.
Senserunt Frisiique truces mea tela, vel armis
Edocui vinci, quod potuere meis,
Hinc morior læto successu: Quique superbis,
Disce mori, properat mors cita, disce mori.

Crantz. lib. 12. Metrop. c. 23. Gessit Archiepiscopatum Bremensem annis tribus antequam Episcopus Monasteriensis legeretur. Inde utrumque Episcopatum per annos triginta duos administravit; positoque Archiepiscopi titulo, postquam Monasteriensis Episcopus factus, Administratorem se Bremensem, & Episcopum Monasteriensem scripsit, raro sane exemplo. Tanti Episcopatum Monasteriensem fecit, adeoque dilexit Monasterienses, ut apud eos maximam vitæ partem egerit, eorumque Ecclesiæ Delmenhorstium transscripserit, quod, ut Crantzius inquit, Monasteriensium viribus expugnarat. Questi quidem Bremenses, negligi se, & Monasterienses coli; at postquam vita excessit, & Successorem Joannem, cognomento Rode, nacti sunt; tum primum magnis desideriis repetitus Henricus Episcopus; quemadmodum præsentem virtutem fastidimus, amissam requirimus. Nam Langii testimonio omnibus Episcopi & Principis virtutibus conspicuus fuit; qui religione, bellica fortitudine, liberalitate, clementia, ac pietatis studio omnes ejus ætatis præsules antegressus, quique Geldrorum ordinum judicio res Ecclesiasticas & civilia pari semper virtutum laude administrarit. Vir magnæ auctoritatis apud Cæsarem, & Principes Imperii, in quo regius familiæ animus & spiritus illuxerit. Ejus severitate prædones castigati, castra raptorum eversa, publica viarum & mercimoniorum securitas reddita; expugnatoque castro Delmenhorstano, tanta per eas regiones tranquillitas parta fuit, ut publicæ pacis conditor appellatus sit. Nihil jam attinet res ab eo domi bellique gestas repetere, quas magnam partem historicæ narrationi inscripsimus.

Crantz. lib. 12. Metrop. c. 24. Chron. Monast. Kersenbr. in catal. Episcop. Monast. Successorem in Episcopatu Monasteriensi habuit Henricus Conradum Comitem Ritberg. Osnabrugensem Episcopum; quem instituta matura deliberatione Canonici concordibus suffragiis postulavere virum, ut inquit Crantzius, insignem; sed ea lege, ut quemadmodum Henricus Episcopus fecerat, abdicato Episcopi Osnabrugensis titulo, se Episcopum Monasteriensem, & Osnabrugensis Ecclesiæ Administratorem scriberet. Id cum Monasterienses suæ dignitati, diœcesis opulentiæ, & armorum potentiæ deferri vellent, non recusavit Conradus Episcopus. Ac ne, ut Henricus Episcopus fecerat, exteris se armis implicaret, ea simul lege admiserant, ne sine consensu Capituli & ordinum bella & res majores momenti susciperet. Id frenum tum temporis adhibendum ordines consultum habuere. Scriptum deinde ad Alexandrum Pontificem; qui cum electionem gubernationemque harum duarum Ecclesiarum sub uno rectore comprobaret, altero anno solemni ritu introductus est. Adeo jam ante hæresin ob temporum injurias invalescere cœpit, ut duo Episcopatus cumprimis per Westphaliam & Saxoniam unius Episcopi regimini permitterentur.

Henrico in Episcopatu Monast. succedit Conradus Comes Ritberg. Ep. Osnabrug.

Ac Simon Episcopus noster etsi in privatam abierat, hoc tamen anno pro retenta Episcopi auctoritate mille & centum florenis oppigneraverat castrum & Wigboldum Calenbergium Wolfio & Ravenoni fratribus Calenbergiis: in quem vero usum pecuniam illam converterit, in literis suppressum est.

Annus Christi 1498.

Alexandri VI. Pont. 6. Maximiliani I. Imper. 5. Simonis III. Episc. Pad. 36.

Trithem. in chron. Spanheim. Cæsar dehinc anno proximo duplici bello involutus, quorum alterum fuit Helvetium in superiori Germania, alterum in inferiori Geldricum. Quam ob rem Friburgi in Brisgoa mense Junio Principum comitia indixit, quæ magno Pont. Heut. lib. 5. Annal. Holland.

Prin-

Langius in Chron. Pontan. lib. 11. Cæsar bello Helvetico & Geldrico occupatur.

Principum & procerum conventu celebria fuere; actumque in his de bello Turcico, Helvetico, & Geldrico, quæ majoribus Principum promissis, quam factis, cassum exitum habuere. Nihilo tamen minus Cæsar ad inferiorem Rhenum profectus Geldriam invasit, multasque munitiones deditione accepit; sed mox in superiorem Germaniam ob bellum Helveticum evocatus, Philippo filio & Alberto Duci Saxoniæ expeditionem belli Geldrici commisit: quibus Dux Juliæ, & Cliviæ ex fœdere cum Cæsare Friburgi inito suas copias junxere: quam tamen belli molem Carolus Egmondanus, copiis Gallicis adjutus, Gelrique magnis animis alternaque fortuna excepere.

At Cæsar, quod Juliæ & Cliviæ Duces offendere, & ab iis Juliæ ac Montium Ducatus, quos Alberto Saxoniæ Duci promiserat, avertere non auderet, alio consilio Albertum Saxonem perpetuum & hæreditarium Frisiæ gubernatorem fecit; siquidem gentem illam, quæ ab omni Imperio Belgico se exemptam ferebat, subigere posset. Quam provinciam cum susciperet Albertus Dux, novum inde bellum Frisiæ annis proximis excitatum est.

Necrologia Bruschius in Catal. Kersenbr. Pideritius. Obitus Simonis Ep. Paderborn.

Inter hæc moritur hoc anno Nonis Martii Simon Paderbornensis Episcopus noster in arce Dringenberg, sicuti hunc annum & diem obitus in Necrologio Cathedralis Ecclesiæ, Cœnobii Gerdensis & Abdinghoviani, & ab aliis consignatum habemus; fallitque nos Pideritius, qui I. Novembris obiisse scribit. Funus Paderbornam deductum, ubi in Cathedrali Ecclesia obscurum tumulum nactus; quemadmodum res ab eo gestæ in obscuro jacent, tametsi in annum trigesimum sextum Episcopatum administrarit. Apud scriptores & in monumentis nostris modica ejus commendatio; præterquam quod turbulentis temporibus diœcesin laudabili prudentia & moderatione gubernasse scribit Bruschius & Kersenbrochius. Gerdenses Virgines in fastis suis commendant ab eo Cœnobium suum ad meliorem formam redactum. Quid vero in cæteris pro disciplina Cleri & populi instauranda egerit, aut quas unquam synodos habuerit, Sacerdotes consecrarit, ac cætera Episcopi munia obierit, annotatum non reperio. Quare ex silentio scriptorum non tam laudis, quam vituperationis materiam reliquit. Depravatum fluxumque in hæresin sæculum, quod ab ignavia & inscitia multorum Episcoporum originem habuit: videnturque hoc passim egisse, ut boni magis Principes, quam Episcopi essent.

Simone sublato, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus pleno jure ac potestate Administrator Episcopatum Paderbornensem adiit. Is hoc anno pro Metropolitani auctoritate Conradum Monasteriensem ac provincialem suum Episcopum, post allatam Roma confirmationem, magno Comitum, procerum & nobilium comitatu post festum D. Lamberti diem introduxit; magnaque ordinum concordia & lætitia omnium inauguratio peracta est.

Ex Archiv. Burano. tom. 4. Conradus Ep. Monast regalia a Cæsare obtinet.

Miserat jam ante inaugurationem Conradus Monasteriensis Episcopus Gumpertum Newenariæ Comitem, eumque, ut literæ habent, Coloniensis urbis Advocatum, Legatum ad Maximilianum Imperatorem. Atque hic postquam 24 Julii Conradi Episcopi nomine Friburgi in conventu Principum Cæsari fidem jurasset, obtinuit a Maximiliano Cæsare amplissimas literas, quibus utriusque Episcopatus jura regalia & privilegia Conrado instaurat confirmatque. Inter hæc, quod peculiariter nominatimque primum voluit, Cæsar Conradum ut Monasteriensem Episcopum Delmenhorstio & Harpstedio investit, regalique donatione omnia utriusque loci bona ac jura impertit; sicuti ea Henricus Episcopus a Friderico Cæsare jam ante obtinuerat, & post Conradum Ericus Monasteriensis Episcopus, Coloniæ anno 1521 Wormatiæ, & Fridericus de Weida Episcopus ab eodem Carolo V. Spiræ anno 1528, Franciscus de Waldeck Episcopus a Ferdinando I. Romanorum Rege anno 1537 Cremptii ac postremum etiam Wilhelmus Ketteleрus anno 1554 Bruxellis die 27 Februarii a Carolo V. Cæsare impatravere; e qua tamen possessione tot Cæsarum donationibus confirmata primum per vim a Comite Oldenburgico, ac postremum sententia Imperialis judicii ut suis locis memorabitur, extrusi Monasterienses.

Summa Westphaliæ hoc tempore

Quod vero ad præsentem rerum statum, de quo agimus, hic cumprimis attinet; nihil ad tranquillitatem salutemque totius Westphaliæ optatius accidere poterat, quam amicitia, summaque concordia inter tot potentissimos totius

West-

tranquilli tas, sub Hermanno & Conrado Episcopis

Westphaliæ Episcopos & Principes. Nam cum Conradus Hermannum Archiepiscopum coleret ut patrem, ac vicissim ille Conradum amplecteretur ut filium suum, quo amoris testificatione se mutuo compellabant; consecuta est una in pacem totius Westphaliæ conspiratio; nec repertus, qui se contra potentes hosce Principes commovere auderet; cum Hermannus totam Coloniensem diœcesin, & ducatum Westphaliæ cum Episcopatu Paderbornensi, Conradus vero amplissimam diœcesin Monasteriensem cum Episcopatu Osnabrugensi in potestate haberet. Quare sub iis rectoribus non modo per Episcopatus, sed & per totam Westphaliam pacis tranquillitas & temporum felicitas fuit; ut non immerito uterque pacifici Principis nomen apud posteros reliquerit.

Annus Christi 1499.

Alexandri VI. Pont. 7. Maximiliani I. Imp. 6. Hermanni Colon. Archiep. Paderb. Administr. 1.

Literæ Paderborn. Hermannus Archiep. Monasterium Questelberg Crucigeris attribuit.

Altero dehinc anno, qui sæculi hujus nonagesimus nonus erat, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus Paderbornensem diœcesin ingressus, cœpit perlustrata diœcesi ea, quæ a Simone neglecta erant tam in sacris quam civilibus, in meliorem statum reponere; a quo & hoc anno Monasterium Sanctimonialium Questelbergium in ducatu Westphaliæ prope Oppidum Medebacum, quod inter ruinas suas prope consepultum jaceret, Crucigeris incolendum excolendumque datum.

Ubbo Emmius l. 35. Hist. Frisiæ. Litera Monaster. Conradus Ep. Monast. bello Frisico intiitur.

Nec indiligentior Conradus Monasteriensis Episcopus in procuratione rerum sacrarum. Sed quia prima illi cura erat in affecto bello cum Edsardo Comite Orientalis Frisiæ atque ipsis Frisiis componendo, omnia studia convertit in controversiis hujus belli, quæ de jure sacrorum per Frisios, navigatione per Amasim & libero Monasteriensium mercatu in Embdana urbe jam a multis annis intervenerant, transigendis. Multa in hanc rem per Legatos utriusque partis tentata tractataque. Ac licet de navigatione Amasis, & mercatu in urbe Embdana facile convenerit, uti id Emmius refert, & prolixæ, quas legi, transactionis literæ docent; res tamen longæ difficilior fuit de jurisdictione sacra (quam a D. Ludgero omnes Episcopi Monasterienses per Frisiam habuere amplissimam) & de jure in arcem Embdanam, atque ipsam urbem; qua super re perscriptum a nobis ad annum 1253. Major pars Canonicorum Cathedralium bello, quod Henricus Episcopus cœperat, insistendum urgebat, nec ad pacem fœdusque amicitiæ transeundum, quam Embda & jura omnia Ecclesiæ Monasteriensi reddita essent. Quibus vero conditionibus inter Conradum Episcopum & Comitem Edsardum sit transactum, non perinde uti cætera, quæ convenere, reperire licuit; neque Emmius hæreticus scriptor, neque alius quisquam ex illo hominum genere historicus hæc facile sincero calamo perscribit. Certa ex tabulario Monasteriensi requirenda sunt. Magnopere suspicor, eo quod Edsardus Comes Elizabetham Ritbergensem Conradi Episcopi ex Joanne fratre neptem, uti Crantzius verius, quam Emmius, qui Conradi sororem scribit, in matrimonio habuerit, multum Edsardo Comiti indulsisse Episcopum, & vinculum affinitatis habuisse ante jura Ecclesiæ suæ repetenda; fœdus certe amicitiæ & pacis inter utrumque convenisse narrat Emmius.

Interim quiescente Westphalia sub imperio Hermanni Coloniensis, & Conradi Monasteriensis Episcoporum, omnia circum in Gelria, Clivia & Frisia perstrepebant armis. Nam cum Maximilianus Imperator distentus esset bello Helvetico (in quo supra viginti millia bellatorum occubuere) & Albertus Saxoniæ Dux Belgicæ militiæ præfectus Frisiam subigendam suscepisset; Carolus Egmondanus Gallicis viribus confirmatus, Neomagenses, Gelrique confœderati arma resumunt; totaque belli hujus vis in Juliæ & Cliviæ Duces, quos Maximilianus Cæsar Geldriæ ex pacto fœdere defendendæ præfecerat, incubuit, decertatum proinde incursionibus & deprædationibus magis quam armis; dum interventu Regis Galliarum arma ad inducias venirent. Adeo una provincia Gelriæ tot Duces totumque Belgium fatigabat.

Reusner. in gen. Ritber. Chytræus lib. 5. Chr. Westph Emm. l. 35 in fine. Crantz. lib. 12. Metrop. cap. 24. Pont. Heut. lib. 5. Pont. l. 11. Chron. Holland. Chr. Colon. Trischem. Crantz. lib. 13. Saxon. Duces Juliæ & Cliviæ pacem cum Gelris ineunt.

In

Pont. Heut. lib. 5. Crantz. lib. 13. Saxon. c. 23.

Frisii ab Alberto Saxoniæ Duce domantur.

In vicina Frisia haud minus tumultuatum intestinis dissidiis & factionibus; quarum altera Sciringerorum, altera Vercopejorum erat, cui & Groningenses se junxerant. Opportunum id accidit Alberto Saxoniæ Duci. Nam cum illi ejusque hæredibus ob merita & stipendia, quæ trecenta florenorum millia erant, nondum persoluta, a Cæsare & Philippo Archiduce Frisia donata esset, multisque ad societatem belli invitaretur pertraheretúrque, se ad Frisios subigendos paravit. Interque alios Edsardus etiam Frisiæ Orientalis Comes, quod jam metu belli Monasteriensis liber esset, & profunda, ut Heuterus scribit, ambitione ad Imperium Groninganæ urbis & Ommerlandiæ aspiraret, Saxoni se ultro obtulit belli socium. Ac postquam arcanis inter utrumque pactis convenit, quibus pars Groningani agri Comiti promissa, bellum Groninganis primus intulit; sed ancipiti eventu; donec ipse Saxo cum Gregorio & Henrico filiis, instructoque exercitu accederet. Quo territi Lewardenses aliorúmque Oppidorum cives ac populi, dicto fidei sacramento, Albertum Saxonem Frisiæ Principem & Gubernatorem inauguravere. Ac ne pristinæ gentis libertati ac privilegiis derogaretur novo Saxonis Gubernatoris imperio, confectæ sunt hac super re publicæ tabulæ, quas ipse Cæsar & Philippus comprobaret.

Resistunt Groningenses.

At cæteris pertinaciores Groningani, quod jam ante Westfrisiæ dominatum impetrassent a Maximiliano Cæsare, ac in totam Omlandiam urbs suum imperium haberet, detrectavere imperium Alberti Saxonis; tractisque in unum quatuor armatorum millibus, Comitem Edsardum ex oppidis ac finibus suis depellunt, bello in ipsam Frisiam Orientalem Comitis transportato. Magna tum spe, magnisque consiliis excitus Edsardus, ratus Groningam haud secus quam Embdam sibi cessuram. Sed nec Alberto Duci Groningam subigere concessum. Magno quidem ille animo, multoque apparatu altero post anno Groningam obsidere cœpit; verum dum exploraturus situm locorum proprius urbi adequitat, manualis tormenti globo sauciatus, ex vulnere capitis magnus ille bellator occubuit. Nullum ea tempestate bellum in Ungaria, Austria, Italia, Gallia, Germania, Belgio, cui ille non interfuerit. Belgæ *Rolandum*, Germani *dexteram Imperii manum*, alii *Achillem Germaniæ* appellant. Quem secum deduxerat in Frisiam paternæ indolis & pietatis Georgium filium, hic ille est, qui Luthero infensissimus, Catholicam religionem ad extremum vitæ spiritum constantissime propugnavit, Dresdæ demum inter primas hæresis turbas furoresque extinctus.

Heuterus lib. 6. Pontan. lib. 11. Auctor Chron. Emmius Fabritius. Spang. in Chron. Mansfeld.

Moritur in obsidione Groningensi Albertus Dux Saxoniæ.

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
HAC SECUNDA
ANNALIUM
PADERBORNENSIUM
PARTE
CONTENTARUM.

B. *Baja-*

B.

Bernar-

Bohemi

C.

Cloppen-

D.

E.

F.

G.

H.

que

L.

Milites

Q.

R.

S.

T.

V.

Ruperti

FINIS.